

MEMÒRIA DEL CES

*SOBRE L'ECONOMIA,
EL TREBALL I LA SOCIETAT
DE LES ILLES BALEARS
2020*

EDITAT PER:

Consell Econòmic i Social de les Illes Balears

DISSENY GRÀFIC, INFOGRAFIES I MAQUETACIÓ: amadip.esment

IMPRESSIÓ: amadip.esment

ISSN-13: 1889-9250

DIPÒSIT LEGAL: PM-2783-2003

S'autoritza la reproducció d'aquesta memòria sempre que n'aparegui la procedència.

PRESENTACIÓ

La MEMÒRIA DEL CES SOBRE L'ECONOMIA, EL TREBALL I LA SOCIETAT DE LES ILLES BALEARS 2020 es caracteritza per l'impacte que ha provocat la pandèmia de la COVID-19 a les Balears. Ja ho enuncïàvem en la presentació de la Memòria de l'any 2019, i es confirma amb escreix amb les dades que es presenten. Tot i així, per manca de xifres oficials, no podrem tenir una visió més completa i global dels efectes que ha tingut fins al 2022. Ens referim més en concret a les dades sobre la pobresa i les condicions de vida de la població, atès que l'enquesta de l'INE feta l'any 2020 reflecteix les dades de l'any prepandèmic, el 2019, a més d'altres que estan relacionades amb distintes variables mediambientals.

Tanmateix, les dades disponibles són prou eloqüents. La caiguda del VAB de les Balears del 23,7 % parla de la magnitud de la desfeta. Respecte del 2019, el turisme cau un 81 % i la despesa turística un 83,9 %. La facturació en l'hoteleria davalla un 70,8 %, en les activitats administratives un 55,6 % i en el transport un 52,9 %. La mobilitat baixa un 73 %. L'afiliació a la Seguretat Social disminueix un 8,7 %. La caiguda del VAB i de les afiliacions converteix les Illes Balears en la comunitat autònoma més afectada per l'impacte econòmic i social de la pandèmia. La diferència entre la caiguda del VAB i les afiliacions mostra l'efecte social beneficiós que han tingut els ERTO, ja que els afectats per aquests expedients, a més de cobrar qualche tipus de prestació, continuen d'alta a la Seguretat Social. En el període abril-desembre de 2020 hi ha hagut 60.435 persones afectades pels ERTO, 27.614 homes i 31.508 dones. En suspensió d'ocupació, s'han comptabilitzat 52.164 persones i en desocupació parcial 8.271. Les xifres permeten avaluar la dimensió de l'impacte social en les persones desocupades sense dret a prestació o amb la prestació ja esgotada. El 2020, la taxa d'atur (16,1 %) ha superat la de la mitjana espanyola (15,5 %) per primera vegada en vuit anys. Les administracions públiques han incrementat un 30 % el pressupost en serveis socials comunitaris bàsics. A final de desembre de 2020, les persones en ERTO eren 7.050 (3.417 homes i 3.663 dones).

La pandèmia de la COVID-19 i els impactes econòmics i socials que ha implicat han fet trontollar les bases suposadament sòlides del nostre model econòmic. S'ha establert un debat cívic entre els que valoren que la pandèmia és una causa accidental i que prest es tornarà a les xifres de l'economia prepandèmica i els que creuen que cal repensar les bases del nostre creixement econòmic i iniciar una transició cap a una major diversificació productiva. Els estudis del CES sobre les previsions de l'impacte de la pandèmia elaborats l'any 2020 segons les darreres taules *input-output* del 2014 de les branques productives de les Illes Balears tal volta permeten intuir els focus amb més resiliència econòmica durant la pandèmia, i segurament els sectors per on es podrien començar a fixar els objectius de desenvolupament sostenible, que les administracions públiques haurien de liderar,

amb una adequada planificació estratègica en l'horitzó del 2030. Almanco aquesta era una de les conclusions centrals del Dictamen 5/2020 sobre la prospectiva H2030 aprovat l'octubre del 2020 pel plenari del CES.

Malgrat que no sigui un tema central d'aquesta Memòria, cal fer referència a aquest dictamen del CES sobre la prospectiva econòmica, social i mediambiental de les societats de les Illes Balears a l'horitzó 2030 del CES, que és fruit de l'estudi elaborat pel CES i la UIB; presentat l'abril de 2019; debatut en els fòrums insulars, i sintetitzat i aprovat, després d'intensos mesos de debat, per unanimitat en el ple del CES. Es tracta d'un document que planteja una visió compartida de futur i que hauria de ser el full de ruta d'uns eixos estratègics compartits pel conjunt de les forces polítiques de les Balears. Un document que caldria posar més en valor, ja que els reptes de futur de la revolució digital, el canvi climàtic o la pressió demogràfica sobre el nostre territori ens obligaran a esforços col·lectius que, com a societat, hauríem d'afrontar de la manera més consensuada possible.

També la Memòria 2020 del CES presenta novetats interessants. Hem començat a fer l'esforç d'introduir una perspectiva transversal de gènere en el conjunt de la publicació. Coordinar aquesta perspectiva amb un nombre tan elevat de col·laboradors i col·laboradores no sempre és una tasca fàcil. Així i tot, hem intentat utilitzar un llenguatge inclusiu quan es podien desagregar les estadístiques per sexes i establir una col·laboració estable de coordinació de criteris amb l'Institut Balear de la Dona.

Una altra novetat qualitativa prou important és la de introduir tot un subapartat mediambiental diferenciat en el capítol I de la Memòria. Els temes mediambientals no poden ser considerats com un aspecte secundari de l'activitat econòmica; no poden ser comptabilitzats tan sols com a costos d'externalitats negatives. Amb una concepció finita del territori i dels recursos, i molt més en uns espais reduïts com són les nostres illes, els temes dels impactes mediambientals i la repercussió que impliquen en la sostenibilitat global han de ser prou coneguts, analitzats i valorats per la importància que suposen. La comissió de la Memòria proposà fer una licitació pública per dissenyar un indicador sintètic mediambiental que li permetés fer una valoració qualitativa del nostre medi ambient, a més de les dades sectorials purament quantitatives, proposta que va ser aprovada per la Comissió Permanent del CES. Esperam que a la memòria del 2021 el subapartat de medi ambient pugui aportar aquesta nova mesura d'informació.

A fi de facilitar a les persones que es dediquen a la recerca i al públic en general l'accessibilitat i la comoditat en l'ús de les dades de la memòria, a més de la versió en PDF, es penjaran en format d'Excel totes les taules i gràfiques, per permetre'n l'explotació posterior. Un dels reptes del qual som conscients és el de facilitar amb les noves tecnologies la millora de l'aprofitament públic de la ingent i valuosa informació que inclou la Memòria. Sabem que hem fet tan sols una primera i petita passa, però pensam que també cal destacar-la en aquesta presentació.

Una altra novetat ha estat introduir un requadre sobre bones pràctiques de governança en les administracions públiques de les Illes Balears. És la primera vegada que ens introduïm en el seguiment i l'avaluació d'aquest aspecte de les administracions públiques, que ja compten amb indicadors prou contrastats en les estadístiques de la Unió Europea. La bona governança, la transparència i la facilitació de la participació ciutadana es consideren peces clau en la transversalitat que ha de tenir un compte un concepte global de sostenibilitat. És voluntat de la comissió de la Memòria avançar en la recerca d'aquesta informació —actualment prou dispersa i poc sistematitzada—, la qual cosa sens dubte contribuirà a millorar el contingut qualitatiu de la nostra publicació.

D'altra banda, els requadres específics que hi ha a la Memòria d'enguany tenen a veure amb anàlisis aprofundides sobre aspectes sectorials produïts per la pandèmia. El requadre de salut és prou rellevant. L'any 2020 hi ha hagut a les Balears 545 defuncions derivades de la pandèmia i 36.972 casos de COVID-19. Però de gener a agost del 2021 hi ha hagut 58.362 nous contagis. L'any 2020 ha estat l'any de l'explosió de la pandèmia, però l'any 2021 sembla que serà el de la major expansió. L'impacte de les noves vacunes sens dubte serà prou rellevant per analitzar el 2021 l'impacte més minorat d'aquesta forta expansió. Malgrat tot, les dades del 2020 indiquen que la causa de més mortalitat en els homes continuen sent els tumors malignes, i en les dones els problemes del sistema circulatori.

Un altre apartat que té prou rellevància és la dinàmica del mercat de l'habitatge a les Balears, tant pel que fa a la compravenda de nous habitatges com al mercat de compravenda de segona mà i el mercat de lloguer. La dinàmica d'aquests mercats està prou allunyada de les necessitats socials d'una part significativa de la nostra societat, especialment les persones més vulnerables del mercat laboral, el jovent i les persones majors que no tenen habitatge propi. Quasi una tercera part de les transaccions les efectuen compradors estrangers, sobretot en el segment del mercat de luxe. Els preus continuen a l'alça, malgrat les petites davallades en els moments més àlgids dels tancaments.

En conjunt, cada apartat de la Memòria ens dona una informació destacable sobre els aspectes en els quals ha afectat la pandèmia. No podem més que agrair l'esforç del conjunt de col·laboradors i col·laboradores que l'han feta possible. Enguany, cal valorar l'esforç de coordinació i direcció de la nova cap d'estudis, Anna Grau, que, amb el conjunt de l'equip del CES i de la becària Bethany Anne Ratcliffe, han aconseguit dur a bon port una nova publicació de la Memòria del CES.

Un esforç col·lectiu que també correspon als consellers i conselleres de la comissió de la Memòria, que amb el seu seguiment, aportacions i suggeriments han contribuït a enriquir-ne i millorar-ne els continguts, una comissió que ha tingut l'excel·lent direcció de la consellera i doctora en economia de la UIB Maria Llompart.

També volem agrair el treball de les col·laboracions que han fet possible la correcció, la composició, la impressió i la distribució de la publicació, tant en paper com en format digital. La seva professionalitat, dedicació i compromís estan també darrere l'èxit de publicar aquesta Memòria 2020.

Finalment, cal destacar que el 2020 ha estat l'any en què ha acabat el tercer mandat del CES. El gener de 2021, es van nomenar els nous consellers i conselleres i a final de març assumirem la presidència amb la voluntat de donar suport a la continuïtat dels treballs en curs, així com la d'estimular la introducció d'aspectes innovadors en la confecció de la Memòria, per tal d'intentar facilitar el clima de treball col·lectiu de la comissió. Aquesta memòria que presentam és un dels productes del nou mandat i de la feina de totes les persones que componen la institució.

Tan sols ens cal esperar que el mandat anual d'elaborar aquesta Memòria, previst en la llei que posà en funcionament el CES, hagi complert la seva finalitat. A més, per les circumstàncies excepcionals que hem viscut, esperam que sigui molt útil a la societat de les Illes Balears.

Rafel Ballester Salvà

President del CES

Josep Valero González

Secretari general del CES

COMISSIÓ DE TREBALL DE LA MEMÒRIA DEL CES 2020 SOBRE L'ECONOMIA, EL TREBALL I LA SOCIETAT DE LES ILLES BALEARS

Presidenta	Maria Llompart Bibiloni (grup III, UIB)
Membres titulars fins el 8 d'abril de 2021	Sergio Bertran Damián (grup I, CAEB) José Guillermo Díaz Montañés (grup I CAEB) Sebastián Lora Sánchez (grup II, UGT) Silvia Montejano Cofreces (grup II, CCOO) Ferran Navinés Badal (grup III, Govern IB)
Membres titulars des del 9 d'abril de 2021	Silvia Montejano Cofreces (grup II, CCOO) Ferran Navinés Badal (grup III, Govern IB) Antònia Maria Pou Rotger (grup I, CAEB) Rafel Roig Grimalt (grup I, CAEB) Miguel Angel Romero Barrones (grup II, UGT)

La Comissió de Treball de la Memòria s'ha reunit els dies 25 de gener, 24 de febrer, 30 de juny, 29 de juliol, 9 de setembre i 21 d'octubre de 2021. La Memòria del CES 2020 sobre l'economia, el treball i la societat de les Illes Balears és aprovada pel Ple en la sessió de dia 5 d'octubre de 2021.

PERSONAL DE LA MEMÒRIA DEL CES SOBRE L'ECONOMIA, EL TREBALL I LA SOCIETAT DE LES ILLES BALEARS

DIRECCIÓ I SERVEIS TÈCNICS

Direcció

Anna Grau Casajust
Cap d'estudis del CES

Josep Valero González
Secretari general del CES

Servei jurídic

Juan Francisco Servera Villena

Documentalista

Montserrat Puyol Rodríguez

Suport logístic i administratiu

Salvador Clari Enguix
M. Inmaculada Alcover Moreno
Javier Olivares Castillo

Becària

Bethany Anne Ratcliffe

Autors i autores de la Memòria del CES 2020 sobre l'economia, el treball i la societat a les Illes Balears

Capítol I. Panorama econòmic i mediambiental de les Illes Balears

Subcapítol I.1. El panorama econòmic de les Illes Balears

1. L'economia de les Illes Balears.
Ferran Navinés Badal i Marta Bonnail Martín
2. El sector primari.
Mateu Morro Marcé i Yolanda Desco Blay
3. Indústria i energia.
Javier Franconetti Manchado
4. Construcció.
Catalina Barceló Horrach
5. El sector de serveis.
Joan Matamalas González
6. Turisme.
Miquel Quetglas Oliver
7. Comerç.
Joan Matamalas González
8. El sector del transport.
Lluís Bru Martínez i Eduard Alonso Paulí
9. Institucions financeres.
Alfredo Martín Oliver
10. Administracions públiques i càrrega fiscal.
Juan B. Llorens Beltrán de Heredia
11. Societat del coneixement i de la informació.
Bàrbara Terrassa Pont, Francina Mas Parera, Bel Llodrà Riera i Maria Diaz Codina
12. Economia social i solidària.
Margarida Albertí Garau

Subcapítol I.2. El panorama mediambiental de les Illes Balears

Lluís Vallcaneras Nebot

Capítol II: Mercat de treball i polítiques d'ocupació

1. Panorama general del mercat de treball.
Maria del Mar Ribas Mas
2. Anàlisi del mercat de treball de les Illes Balears.
Maria del Mar Ribas Mas
3. Polítiques actives d'ocupació.
Elena Quintana Murci, Francesca Salvà Mut i Maria Tugores Ques
4. Les relacions laborals a les Illes Balears.
Erik Monreal Bringsvaerd i Maria del Mar Crespi Ferriol
5. La seguretat i la prevenció de riscos laborals.
Maria del Mar Ribas Mas

Capítol III: Qualitat de vida i estat del benestar

1. La població a les Illes Balears.
Ferran D. Lluch Dubon i Diana Roberta Borràs Rhodes
2. Benestar econòmic, distribució de la renda i pobresa.
Llorenç Pou Garcías
3. Seguretat social.
Florencio Ingelmo Sánchez
4. Salut, qualitat de vida i serveis sanitaris.
José Maria Vicens Gómez, Eusebi Castaño Riera, Maria Magdalena Salom Castell, Bartomeu Sastre Palou, Gema Jiménez Jiménez, Antoni M. Fuster Miró, María Teresa Blasco Clar
5. Educació.
Joan Amer, Margarita Vives i Belén Pasqual
6. Serveis socials.
Josep Lluís Oliver Torelló, Antònia Puiggròs Rebassa, Marta Nogareda Moreno, Raquel Buele Zamora
7. El sistema de promoció de l'autonomia personal i d'atenció a la dependència.
Caterina Thomàs Vanrell i Fernanda Caro Blanco
8. Habitatge.
Catalina Barceló Horrach
9. Justícia.
Sonia Vidal Ferrer
10. Llengua i cultura.
Berta Sureda Berna i Maria del Mar Vanrell Bosch

Col·laboracions monogràfiques

La contribució dels fons europeus en el desenvolupament regional de les Illes Balears.
Rosario Sánchez Grau i Felix Pablo Pindado

Avaluació de la qualitat del govern de les institucions de les Illes Balears.
Fernando Monar Rubia i Sebastián Lora Sánchez

Model de Districte Innovador com a nou sistema urbà.
Miquel Barceló Roca

Els objectius dels ODS en l'àmbit laboral.
Javier Franconetti Manchado

IB Dona: Estudis, dades i projectes.
Susana Portillo Martínez, Susana Ortega Merino i Agnès Radó Vaño.

Els impactes del COVID-19 en l'exclusió i la vulnerabilitat social de la població a les Illes Balears.
Isa Nadal Amengual i David Abril Hervàs

L'impacte de la COVID-19 en la salut de la població i els serveis sanitaris a les Illes Balears.
José Maria Vicens Gómez, Eusebi Castaño Riera, Maria Magdalena Salom Castell, Bartomeu Sastre Palou, Gema Jiménez Jiménez, Antoni M. Fuster Miró, María Teresa Blasco Clar

L'atenció a les persones vulnerables des dels Serveis Socials a les Illes Balears durant la pandèmia de la COVID-19.
Denise Knabe Robertson i Antònia Pascual Galmés

ÍNDEX GENERAL

CAPÍTOL I. PANORAMA ECONÒMIC	1

SUBCAPÍTOL I.1. EL PANORAMA ECONÒMIC DE LES ILLES BALEARS	3

1. L'ECONOMIA DE LES ILLES BALEARS	3
1.1. Introducció	5
1.2. Anàlisi de l'oferta productiva de les Illes Balears	5
1.2.1. L'anàlisi de l'oferta productiva de les Illes Balears per illes	5
1.2.2. L'anàlisi de l'oferta productiva per comunitat autònoma	12
1.2.2.1. El sector agrari	15
1.2.2.2. La indústria	18
1.2.2.3. La construcció	21
1.2.3. El teixit empresarial balear	32
1.3. L'anàlisi de la demanda de les Illes Balears	34
1.3.1. El saldo net exterior	34
1.3.2. Exportacions	35
1.3.3. Importacions	38
1.3.4. Saldo comercial	40
1.4. La inversió estrangera	40
1.5. Els preus	42
1.6. L'evolució de la renda per càpita i la renda familiar disponible per comunitats autònomes	44
1.6.1. La posició relativa de les Balears en temes de renda per càpita per comunitats autònomes	44
1.6.2. L'evolució dels factors determinants de l'evolució de la renda real per càpita: la productivitat i la taxa d'activitat de la població	50
1.6.3. L'evolució de la renda familiar disponible per càpita (RFDpc) per comunitat autònoma i capitals de província	60
1.7. La distribució funcional de la renda	63

REQUADRE I-1.

La contribució dels fons europeus al benestar regional a les Illes Balears: un balanç del període de programació 2014-2020	65

2. EL SECTOR PRIMARI	79
2.1. Introducció	80
2.2. La producció del sector primari balear	80
2.3. Els recursos humans en el sector primari balear	82
2.4. El factor de la insularitat	83
2.5. El subsector agrari	83
2.5.1. Els trets generals	83
2.5.2. L'agricultura	84
2.5.3. La ramaderia	88
2.5.4. Les produccions de qualitat	89
2.5.5. Les exportacions al sector primari	93
2.6. Les forests	93
2.7. La pesca	96
2.8. El sector agroalimentari	97
3. SECTOR INDUSTRIAL I ENERGÈTIC	101
3.1. L'evolució del PIB, de l'ocupació, de l'índex de producció industrial (IPI) i de l'índex de preus industrials	102
3.2. Evolució de les empreses industrials	104
3.3. Evolució de l'ocupació	105
3.4. Evolució de les branques industrials	107
3.4.1. Dades generals de l'enquesta industrial	107
3.4.2. Principals resultats de l'enquesta industrial per branques d'activitat	110
3.4.3. Energia	111
3.4.4. Indústries relacionades amb el sector de la construcció	113
4. CONSTRUCCIÓ	117
4.1. Introducció	118
4.2. Factors de producció	119
4.2.1. Materials de construcció	119
4.2.2. Ocupació	122
4.3. La producció	124
4.3.1. Inversió pública	124
4.3.2. Inversió privada	125
5. EL SECTOR DE SERVEIS	133
5.1. Introducció	134
5.2. L'evolució i el pes dels serveis en l'economia de les Illes	134
5.3. El pes del sector de serveis en l'àmbit insular	136

5.4. Les principals magnituds del sector: l'enquesta estructural d'empreses de l'any 2019	137
5.5. L'enquesta estructural d'empreses de l'any 2018: principals macromagnituds....	138
5.6. Principals coeficients	141
5.7. Principals resultats d'explotació.....	143
5.8. L'ocupació	143
6. TURISME	147
6.1. Introducció	149
6.2. L'evolució de les Balears en relació amb les comunitats autònomes competidores en el segment de sol i platja en turisme internacional.....	149
6.3. La demanda turística a les Illes Balears	150
6.3.1. Anàlisi dels principals indicadors de demanda: estades totals, estada mitjana i turistes	150
6.3.1.1. Estades.....	150
6.3.1.2. Estada mitjana	151
6.3.1.3. Nombre de turistes	157
6.3.2. Anàlisi de l'estacionalitat de la demanda.....	157
6.3.2.1. Evolució del pes de la temporada mitjana baixa sobre el total anual	157
6.3.2.2. Índex de Gini de les estades i del nombre de turistes.....	158
6.3.3. Turistes per país de residència, tipus d'allotjament i estacionalitat.....	163
6.3.3.1. Turistes a les Balears per nacionalitat, tipus d'allotjament i estacionalitat	163
6.3.4. Turistes per motiu principal del viatge i estacionalitat.....	168
6.3.4.1. Turistes per motiu principal del viatge a les Balears i estacionalitat	168
6.3.4.2. Turistes per motiu principal de viatge, per illes i estacionalitat	168
6.3.5. Turistes per forma d'organitzar el viatge.....	169
6.3.5.1. Turistes per forma d'organitzar el viatge a les Balears, nacionalitat i estacionalitat.....	169
6.3.5.2. Turistes per forma d'organitzar el viatge, per illes i estacionalitat	170
6.4. Altres perspectives de la demanda: viatgers i passatgers.....	173
6.4.1. Pernotacions, estada mitjana i viatgers en hotels per país de residència, per illes i estacionalitat.....	173
6.4.1.1. Pernotacions a les Balears per nacionalitat i estacionalitat	173
6.4.1.2. Estada mitjana a les Balears, per nacionalitat i temporada.....	176
6.4.1.3. Viatgers a les Balears i per nacionalitat	177
6.4.2. Pernotacions, estada mitjana i viatgers en apartaments turístics per illes	180

6.4.3.	Pernoctacions, estada mitjana i viatgers en allotjaments de turisme rural per illes.....	180
6.4.4.	Passatgers en creuers i companyes aèries de baix cost	186
6.4.4.1.	Passatgers en creuers	186
6.4.4.2.	Passatgers en companyes aèries de baix cost.....	186
6.5.	Despesa turística total	186
6.5.1.	Per illes i temporada.....	186
6.5.2.	Per país de residència i per illes	190
6.5.2.1.	Illes Balears	190
6.5.2.2.	Mallorca	191
6.5.2.3.	Menorca	191
6.5.2.4.	Pitiüses	191
6.5.3.	Per partida de despesa i per illes.....	191
6.5.4.	Per tipus d'allotjament i per illes.....	193
6.5.5.	Per forma d'organització del viatge i per illes.....	194
6.5.6.	Despesa del turisme internacional per comunitats autònomes	194
6.6.	Preus i rendibilitat del sector hotelier.....	196
6.6.1.	Evolució 2010-2020 a les Balears i per illes.....	196
6.6.2.	Evolució 2019-2020 a les Balears, per illes i per temporades.....	196
6.6.3.	Evolució 2019-2020 per comunitats autònomes.....	197
6.6.4.	Evolució 2010-2020 de l'índex de preus de l'oferta turística	201
6.7.	Oferta	203
6.7.1.	Establiments	203
6.7.2.	Places	203
6.7.3.	Grau d'ocupació	205
6.7.4.	Oferta complementària	207
6.8.	Empreses i locals turístics	208
6.8.1.	Per activitat econòmica	208
6.8.2.	Per activitat econòmica i estrats d'assalariats	208
6.8.3.	Per activitat econòmica i per illes.....	211
6.9.	Ocupacions i contractacions laborals en el sector turístic.....	211
6.9.1.	Ocupacions en hostaleria i restauració.....	211
6.9.2.	Vint ocupacions més contractades en el sector turístic.....	212
6.9.3.	Contractacions turístiques per activitat econòmica	212
7.	COMERÇ	217
7.1.	Introducció	218
7.2.	Els indicadors d'activitat del comerç de l'any 2020	218
7.3.	Principals magnituds	218

7.4. Principals coeficients	219
7.5. Principals resultats d'explotació	220
7.6. L'ocupació	223
8. EL SECTOR DEL TRANSPORT	227
8.1. Introducció	228
8.2. L'estat d'alarma i la mobilitat a les Illes Balears	229
8.2.1. Calendari de mesures públiques i efecte sobre la mobilitat de persones i mercaderies.....	229
8.2.2. La mobilitat a les Illes Balears durant l'estat d'alarma.....	229
8.3. Ús del transport a les Illes Balears en un any de pandèmia.....	230
8.3.1. El transport per via aèria	230
8.3.1.1. Entrada i sortida de passatgers per via aèria	230
8.3.1.2. Transport de mercaderies	235
8.3.2. El transport per via marítima	235
8.3.2.1. Transport de passatgers.....	235
8.3.2.2. Transport de mercaderies	238
8.3.3. Ús de les carreteres	240
8.3.3.1. Parc automobilístic de les Illes Balears.....	240
8.3.3.2. Intensitat d'ús de les carreteres	242
8.3.3.3. Transport públic interurbà a Mallorca	245
8.3.3.4. El transport públic a la ciutat de Palma.....	245
9. INSTITUCIONS FINANCERES	249
9.1. Introducció	251
9.2. Institucions financeres a les Illes Balears	251
9.2.1. Evolució del crèdit d'institucions financeres	251
9.2.1.1. Crèdit a empreses no financeres.....	254
9.2.1.2. Finançament de les famílies.....	257
9.2.1.3. Institucions financeres al finançament de les administracions públiques.....	259
9.2.2. Estalvi a les Illes Balears: evolució dels dipòsits.....	261
9.2.3. Xarxa d'oficines de les entitats de dipòsit a les Illes Balears	262
9.3. Altres institucions financeres i fonts de finançament alternatives.....	263
9.3.1. Societats de garantia recíproca: ISBA.....	264
9.3.2. Ampliacions de capital	264
9.3.3. Cotització a borsa, mercat alternatiu borsari (MAB) i altres.....	265

10. ADMINISTRACIONS PÚBLIQUES I CÀRREGA FISCAL	267
10.1. Introducció	268
10.2. L'Administració autonòmica	268
10.2.1. El pressupost de l'Administració autonòmica	268
10.2.1.1. Els ingressos	268
10.2.1.2. Les despeses	269
10.2.1.3. Les inversions	271
10.2.2. Sector públic instrumental	272
10.3. El deute acumulat	273
10.3.1 Els consells insulars	273
10.3.2 Anàlisi pressupostària	273
10.3.3 Compte financer	279
10.4 Ajuntaments	280
10.4.1 Anàlisi pressupostària municipal	280
10.4.2 Compte financer	281
10.4.3 Ajuntament de Palma	284
10.4.4 Ajuntament de Calvià	286
10.4.5 Anàlisi de la despesa local des de la perspectiva social	287
10.5 Administració de l'Estat	288
10.6 La càrrega fiscal a les Illes Balears	292
10.6.1. La càrrega i la pressió fiscal a les Balears en el context nacional	292
10.6.2. La càrrega i la pressió fiscal a les Balears a l'àmbit insular i municipal	299
10.7 La despesa pública a les Balears per polítiques de despesa	300

REQUADRE I-2.

Aproximació, notes metodològiques i base de dades cap a una avaluació de la qualitat de govern de les institucions de les Illes Balears 311

11. SOCIETAT DEL CONEIXEMENT I DE LA INFORMACIÓ	327
11.1. Introducció	328
11.2. Anàlisi del sistema de ciència, tecnologia i innovació de les Illes Balears	329
11.3. Els resultats de la política de ciència, tecnologia i innovació	339
11.3.1. Promoció del talent	339
11.3.2. Excel·lència investigadora	341
11.3.3. Impuls de la competitivitat	342
11.3.4. Mesures d'acompanyament	343
11.4. La societat de la informació a les Illes Balears	344
11.4.1. Empreses	344
11.4.2. Llars i ciutadania	348

REQUADRE I-3.

Model de districte innovador com a nou sistema urbà i la seva aplicació a la ciutat de Palma	352

12. ECONOMIA SOCIAL I SOLIDÀRIA..... 363

12.1. Introducció	364
12.2. Metodologia.....	365
12.3. Dades de l'economia social a les Illes Balears.....	366
12.4. Comparativa entre Espanya i les Illes Balears de les cooperatives i les societats laborals (Ministeri de Treball i Economia Social)	369
12.5. Les cooperatives	373
12.5.1. Evolució de les cooperatives a les Illes Balears (Ministeri de Treball i Economia Social)	373
12.5.2. Cooperatives donades d'alta (Ministeri de Treball i Economia Social).....	375
12.5.3. Cooperatives per illes (registre de cooperatives, societats laborals i empreses d'inserció de les IB).....	375
12.5.4. Mapatge de les cooperatives a les Illes Balears (registre de cooperatives i de societats laborals de les Illes Balears).....	375
12.6. Les societats laborals a les Illes Balears (Ministeri de Treball i Economia Social)	378
12.6.1. Evolució de les societats laborals a les Illes Balears	378
12.6.2. Evolució de les societats laborals donades d'alta.....	378
12.7. Enquesta sobre les entitats de l'economia social de les Illes Balears 2020	378

SUBCAPÍTOL I.2. EL PANORAMA ECONÒMIC DE LES ILLES BALEARS 381

1. PANORAMA MEDIAMBIENTAL 381

1. Introducció	383
2. Meteorologia	383
2.1. La precipitació.....	383
3. L'aire	393
4. L'aigua	400
4.1. Reserves hídriques.....	400
4.2. Índex de sequera hidrològica.....	403
4.3. Abastiment d'aigua per a consum urbà.....	406
4.4. Depuració d'aigües	411
5. Medi terrestre.....	416
5.1. Els incendis	416

5.2.	Aprofitament dels recursos forestals	419
5.3.	<i>Xylella fastidiosa</i>	421
5.4.	Agricultura ecològica	425
6.	Biodiversitat	428
6.1.	Protecció d'espècies	428
6.1.1.	Autoritzacions	428
6.1.2.	Arbres singulars	428
6.1.3.	Tortuga marina	429
6.1.4.	Cetacis	431
6.1.5.	Espècies amenaçades/catalogades	433
6.1.6.	Les aus	433
6.1.7.	La posidònia	436
6.2.	La caça	439
6.2.1.	Caça a Mallorca	440
6.2.2.	Caça a Menorca	440
6.2.3.	Caça a Eivissa	443
6.2.4.	Caça a Formentera	444
6.3.	Conservació dels espais naturals amb persones en risc d'exclusió social	445
7.	Medi marí	446
7.1.	Neteja del litoral	446
7.2.	Qualitat de les aigües de bany	446
7.3.	Els abocaments	449
7.4.	Reserves marines	451
7.5.	El nivell de la mar	453
7.6.	Temperatura de la mar	453
7.7.	Salinitat de la mar	454
7.8.	Seguiment de poblacions de peixos vulnerables a la pesca en àrees marines protegides	454
7.9.	Amarraments	456
7.10.	Ús de les platges	458
8.	L'energia	460
9.	El territori	464
9.1.	Mallorca	464
9.2.	Menorca	465
9.3.	Eivissa	469
9.4.	Formentera	470
10.	Els residus	471
10.1.	Residus a Mallorca	471
10.2.	Residus a Menorca	477
10.3.	Residus a Eivissa	480

10.4. Decret de residus perillosos	485
11. L'indicador de pressió humana (IPH)	487
11.1. L'indicador sintètic de sostenibilitat.....	491
CAPITOL II. MERCAT DE TREBALL I POLÍTQUES D'OCUPACIÓ	495
1. PANORAMA GENERAL DEL MERCAT DE TREBALL.....	497
1.1. Introducció	498
1.2. Els indicadors laborals de l'estratègia 2020	498
1.3. Anàlisi de les dades d'afiliació a la Seguretat Social	498
1.4. Anàlisi de l'ocupació segons l'Enquesta de població activa: resum de les dades generals.....	505
1.4.1. Anàlisi comparada de les taxes d'activitat, d'ocupació i d'atur de les Balears i d'altres comunitats autònomes.....	510
1.5. L'índex de qualitat del treball (IQT)	518
2. ANÀLISI DEL MERCAT DE TREBALL DE LES ILLES BALEARS	525
2.1. L'ocupació per situacions laborals.....	526
2.2. L'estacionalitat.....	526
2.3. La temporalitat	526
2.4. Les persones ocupades i assalariades per tipus de jornada, per gènere i per sector econòmic.....	531
2.5. L'atur i les demandes d'ocupació.....	532
2.6. La contractació.....	539
2.7. Salari i cost laboral	544
REQUADRE II-1.	
Els objectius dels ODS en l'àmbit laboral	546
3. POLÍTQUES ACTIVES D'OCUPACIÓ.....	561
3.1. Introducció	562
3.2. Intermediació laboral	563
3.2.1. La gestió de les ofertes.....	563
3.2.2. Les col·locacions	564
3.2.3. Xarxa Eures: programes d'adquisició d'experiència laboral	565
3.3. Orientació laboral	566
3.3.1. L'atenció a les oficines del SOIB i entitats especialitzades	566
3.3.2. El Programa de Garantia Juvenil.....	568

3.3.3.	Punts d'orientació acadèmica i professional (POAP)	569
3.4.	Formació professional per a l'ocupació.....	569
3.4.1.	Programes i accions de formació adreçades a persones desocupades ...	571
3.4.2.	Accions formatives adreçades a treballadors ocupats.....	580
3.4.3.	Accions no finançades però autoritzades pel SOIB	582
3.4.4.	Avaluació de competències clau i acreditació de l'experiència laboral ...	583
3.5.	Mesures directes de foment i creació d'ocupació.....	583
3.6.	Suport a l'emprenedoria i el teixit empresarial.....	587
4.	LES RELACIONS LABORALS A LA CAIB	589
4.1.	Marc normatiu de les relacions laborals.....	589
4.2.	Noves formes de treball a la CAIB	595
4.3.	Descripció de l'estat de la negociació col·lectiva a la CAIB	597
4.3.1.	Els acords col·lectius d'urgència per a l'adaptació de les relacions laborals a la crisi sanitària i econòmica	598
4.3.2.	Dades quantitatives dels convenis col·lectius publicats al BOIB durant el 2020	600
4.3.3.	Les pautes del IV Acord per a l'ocupació i la negociació col·lectiva en els convenis col·lectius de la CAIB durant el 2020.....	601
4.3.4.	El tractament de les noves tecnologies i del registre de la jornada als convenis de la CAIB de 2019.....	603
4.4.	La conflictivitat laboral i la solució extrajudicial de conflictes.....	605
4.4.1.	La conflictivitat judicial.....	605
4.4.2.	La conflictivitat extrajudicial	607
5.	LA SEURETAT I LA PREVENCIÓ DE RISCS LABORALS	609
CAPITOL III.	QUALITAT DE VIDA I ESTAT DEL BENESTAR	613
1.	LA POBLACIÓ DE LES ILLES BALEARS	615
1.1.	Dinàmica de la població.....	617
1.1.1.	L'envelliment de la població	621
1.1.2.	Pressió humana i càrrega demogràfica	623
1.2.	Els components de la dinàmica demogràfica	627
1.2.1.	La natalitat i la fecunditat.....	627
1.2.1.1.	Interrupcions voluntàries de l'embaràs	637
1.2.2.	La nupcialitat	641
1.2.2.1.	Matrimonis entre cònjuges de diferent sexe	641
1.2.2.2.	Matrimonis entre cònjuges del mateix sexe	646

1.2.2.3. Divorcis, separacions i nul·litats	649
1.2.3. La mortalitat	651
1.2.4. La immigració	660
2. BENESTAR ECONÒMIC, DISTRIBUCIÓ DE LA RENDA I POBRESA	667
2.1. Introducció	668
2.2. El nivell i la distribució de rendes	669
2.3. La pobresa relativa a les Illes Balears	674
REQUADRE III-1.	
Ibdona: estudis, dades i projectes	677
REQUADRE III-2.	
Els impactes de la COVID-19 en l'exclusió i la vulnerabilitat social de la població de les Illes Balears	688
3. SEGURETAT SOCIAL	703
3.1. Introducció	704
3.2. La despesa en pensions contributives de la Seguretat Social	704
3.2.1. Anàlisi comparativa de les pensions contributives per comunitats autònomes, per províncies, per illes i per municipis de les Illes Balears	705
3.2.2. Anàlisi de les pensions contributives segons la classe, el gènere, el grup d'edat, el règim i per trams de quantia	706
3.2.2.1. Pensions i pensionistes per gènere	706
3.2.2.2. Distribució de les pensions per règims	708
3.2.2.3. Distribució de les pensions per trams de quantia i graus d'incapacitat permanent	708
3.2.2.4. Distribució de les pensions per trams o grups d'edat	709
3.3. Anàlisi dels subsidis i altres prestacions (INSS, ISM i MCSS)	710
3.3.1. Un enfocament global de la protecció	710
3.3.2. Els subsidis i altres prestacions econòmiques abonats el 2020	710
3.3.2.1. La incapacitat temporal (IT) abonada per l'INSS i per les MCSS	711
3.3.2.2. La prestació per naixement i cura del menor (NCM)	712
3.3.2.3. Les prestacions familiars per fill a càrrec (PF)	712
3.3.2.4. L'ingrés mínim vital (IMV). Desplegament en el segon semestre de 2020	713
3.3.2.5. Les prestacions econòmiques per cessament d'activitat de treballadors autònoms abonades per les MCSS el 2020	713
3.3.2.6. Altres prestacions i les malalties professionals	715

3.4.	Les prestacions de protecció per l'atur.....	715
3.5.	La TGSS i el pressupost d'ingressos de la Seguretat Social a les Illes Balears ..	718

4. SALUT, QUALITAT DE VIDA I SERVEIS 721

4.1.	Introducció	722
4.2.	Recursos	722
4.2.1.	Estructurals: centres, serveis i establiments	722
4.2.2.	Centres hospitalaris.....	723
4.2.3.	Alta tecnologia i finalitat assistencial	723
4.2.4.	Llits instal·lats.....	727
4.2.5.	Professionals	728
4.2.6.	Modalitat de cobertura sanitària	730
4.2.7.	Pressupost i despesa sanitària.....	731
4.3.	Esperança de vida	738
4.3.1.	Esperança de vida	738
4.4.	Mortalitat	738
4.4.1.	Mortalitat general	738
4.4.2.	Mortalitat per malalties no transmissibles	738
4.4.3.	Mortalitat per causes externes.....	739
4.4.4.	Mortalitat per malalties transmissibles	739
4.5.	Morbiditat	739
4.5.1.	Altes hospitalàries per grans grups diagnòstics	739
4.5.2.	Malalties de declaració obligatòria	743
4.6.	Estat de salut	744
4.6.1.	Percepció subjectiva de la salut	744
4.7.	Salut maternoinfantil	745
4.7.1.	Mortalitat infantil.....	745
4.7.2.	Naixements segons l'edat de la mare	746
4.7.3.	Naixements segons el pes del nounat.....	746
4.7.4.	Interrupció voluntària de l'embaràs	747
4.8.	Consum de tabac, alcohol i altres drogues	747
4.9.	L'ecosistema del coneixement i innovació en salut de les Illes Balears.....	747
4.9.1.	Introducció	747
4.9.2.	Anàlisi de la investigació sanitària de les Illes Balears	751
4.9.3.	Anàlisi de l'activitat d'R+D a la Fundació Institut d'Investigació Sanitària Illes Balears	751
4.9.4.	Anàlisi de l'activitat del Comitè d'Ètica de la Investigació de les Illes Balears (CEI-IB)	754

4.9.5. La innovació al sistema sanitari de les Illes Balears. Anàlisi de l'activitat de la Biblioteca Virtual de les Illes Balears, Bibliosalut.....	755
4.10. Baròmetre sanitari.....	755

REQUADRE III-3.

L'impacte de la COVID-19 en la salut de la població i els serveis sanitaris a les Illes Balears	760

5. EDUCACIÓ

5.1. El sistema educatiu no universitari de les Illes Balears	774
5.2. El sistema universitari a les Illes Balears.....	799

6. SERVEIS SOCIALS

6.1. El desenvolupament dels serveis socials per part del Govern de les Illes Balears	806
6.1.1. Situacions amb necessitat d'atenció prioritària	806
6.2. Necessitats d'atenció prioritària per manca d'autonomia.....	808
6.2.1. Servei de Valoració i Orientació de la Discapacitat i la Dependència	809
6.2.2. Atenció primerenca.....	810
6.2.3. Integració laboral de les persones amb discapacitat.....	811
6.2.4. Programa comunitari per a persones amb diagnòstic de salut mental... ..	812
6.3. Necessitats d'atenció prioritària per manca d'integració social.....	813
6.3.1. Integració social de persones immigrants	813
6.3.2. Programes i actuacions de justícia juvenil	814
6.3.3. La política d'emancipació per a joves extutelats per l'Administració	818
6.3.4. Altres actuacions.....	820
6.3.4.1. Punts de trobada familiar de les Illes Balears (PTF-IB)	820
6.3.4.2. Programa de la figura professional tècnic en intervenció sociocomunitària (TISOC)	821
6.3.4.3. Projectes de desenvolupament del poble gitano.....	822
6.3.4.4. Atenció social a persones implicades en un procediment judicial.....	822
6.4. Necessitats d'atenció prioritària per mancances materials i de recursos socials....	823
6.4.1. Finançament de programes socials en resposta a la crisi de la covid	823
6.4.2. Prestacions no contributives (PNC)	823
6.4.3. Complement de lloguer	824
6.4.4. Ajuda econòmica de caràcter social.....	824
6.4.5. Renda social garantida (RSG).....	824
6.4.6. Complement de rendes de les Illes Balears a les pensions no contributives (PNC)	825

6.4.7.	Ajudes econòmiques urgents de suport familiar i suport als processos d'inserció	826
6.5.	Prestacions bàsiques de serveis socials de les corporacions locals	826
6.6.	Consell Insular de Mallorca IMAS	827
6.6.1.	Despesa econòmica de l'IMAS	827
6.6.2.	Àrea de gent gran	827
6.6.3.	Àrea de persones amb discapacitat	828
6.6.4.	Àrea d'Inclusió Social	830
6.6.5.	Atenció a les drogodependències	831
6.6.6.	Servei d'infància i família	831
6.6.7.	Serveis d'atenció a la ciutadania	833
6.7.	Consell Insular de Menorca	834
6.8.	Consell Insular d'Eivissa	834
6.8.1.	Llar d'Eivissa	834
6.8.2.	Dona	834
6.8.3.	Menors	835
6.8.4.	Secció de Drogodependències (CAD). Unitat de Conductes Addictives (UCA)	837
6.8.5.	Servei de Discapacitat	837
6.9.	Consell Insular de Formentera	838
6.9.1.	Servei de protecció de menors	838
6.9.2.	Centre d'estades diürnes	838
6.9.3.	Renda mínima d'inserció. Ingres mínim vital	839
6.9.4.	Departament d'immigració	839
6.9.5.	Unitat de treball social	839
6.9.6.	Servei d'atenció a dones víctimes de violència masclista	841

REQUADRE III-4.

El panorama social des dels serveis comunitaris bàsics de les Illes Balears..... 843

7. EL SISTEMA PER L'AUTONOMIA I L'ATENCIÓ A LA DEPENDÈNCIA A LES BALEARS: EFECTES INICIALS DE LA PANDÈMIA DE LA COVID-19..... 855

7.1.	Introducció	857
7.1.1.	Críteris marc	858
7.1.2.	Calendari de desplegament	859
7.1.3.	Desenvolupament normatiu	860
7.1.4.	Característiques del territori i les institucions	862
7.2.	Antecedents de la LAPAD	863
7.3.	Persones amb manca d'autonomia personal	864
7.3.1.	L'atenció a les persones grans	864

7.3.2.	Persones en situació de discapacitat	867
7.3.3.	Menors en situació de dependència	868
7.3.4.	El SAAD des de la perspectiva de gènere	869
7.3.5.	Persones cuidadores	869
7.4.	Desplegament del SAAD a les Illes Balears	871
7.4.1.	Població beneficiària del SAAD	873
7.4.1.1.	Sol·licituds	873
7.4.1.2.	Valoracions	874
7.4.1.3.	Resolucions	875
7.4.1.4.	Programes individuals d'atenció (PIA). Prestacions reconegudes el 2020	875
7.4.1.5.	Evolució de la dependència segons graus	876
7.5.	Places del catàleg dels serveis de dependència i promoció de l'autonomia	876
8.	HABITATGE	879
8.1.	Introducció	880
8.2.	Preus	880
8.3.	Transaccions	883
8.4.	Hipoteques constituïdes	885
8.5.	Tipus d'interès	885
8.6.	Població i accessibilitat a l'habitatge	886
9.	JUSTÍCIA	889
10.	LLENGUA I CULTURA	893
10.1.	L'estat de la cultura	895
10.1.1.	L'estratègia cultural del Govern de les Illes Balears envers l'impacte negatiu de la COVID-19 en l'àmbit de la cultura	896
10.1.1.1.	La protecció a la cultura, un dels objectius del Pacte de Reactivació signat el juliol del 2020 pel Govern de les Illes Balears amb els principals agents econòmics, socials i polítics	897
10.1.1.2.	De l'estratègia a l'acció: mesures per pal·liar els efectes de la COVID-19	900
10.1.1.3.	Suport a professionals autònoms, empreses i associacions a través d'ajudes impulsades des de la Delegació de la Presidència per a la Cultura i la Conselleria de Presidència, Cultura i Igualtat	903
10.1.1.4.	Els ajuts convocats amb caràcter d'urgència per l'Institut d'Estudis Balearics	904
10.1.1.5.	L'Institut d'Indústries Culturals de les Illes Balears centra les seves actuacions en el suport al sector audiovisual	905

10.1.1.6.	La cultura és declarada bé essencial pel Govern de les Illes Balears	906
10.1.1.7.	De Delegació de la Presidència per a la Cultura de la Conselleria de Presidència, Cultura i Igualtat a Direcció General de Cultura de la Conselleria de Fons Europeus, Universitat i Cultura	907
10.1.1.8.	Els pressupostos de 2020 en cultura del Govern de les Illes Balears	907
10.1.1.9.	Cap al 2021, pressupostos amb finalitat continuïsta	908
10.1.2.	Consell Insular de Mallorca: Departament de Cultura, Patrimoni i Política Lingüística	910
10.1.2.1.	L'estratègia cultural en el context del pla de reactivació econòmica i social: Mallorca Reacciona, del Consell de Mallorca	910
10.1.2.2.	Mesures de suport de Departament de Cultura, Patrimoni i Política Lingüística del Consell de Mallorca	911
10.1.2.3.	El pressupost del 2020 del Consell Insular de Mallorca	912
10.1.3.	El Consell Insular de Menorca	912
10.1.3.1.	Pla d'actuació: Rescat cultural Menorca 2020	913
10.1.3.2.	Mesures de suport del Departament de Cultura del Consell Insular de Menorca	914
10.1.3.3.	Pressupost 2020 del Consell Insular de Menorca	915
10.1.4.	El Consell d'Eivissa	915
10.1.4.1.	El Foment de Cultura i l'Activitat Creativa recollit al document Bases per a la reactivació econòmica, social i ambient d'Eivissa	915
10.1.4.2.	Pressupost 2020 del Consell Insular d'Eivissa	916
10.1.5.	La situació de les empreses culturals i creatives el 2020	917
10.1.5.1.	El context espanyol	918
10.1.5.2.	L'evolució de les empreses culturals a les Illes Balears	918
10.2.	Llengua	920
10.2.1.	Evolució i composició de la població de les Illes Balears	920
10.2.2.	Oferta de formació en llengua catalana	922
10.2.3.	Expedició de certificats	926
10.2.4.	Expert Universitari en Dinamització Lingüística i Diploma Universitari de Legislació Lingüística i Drets Lingüístics	926
10.2.5.	VII Viquimarató de la Llengua Catalana	928
10.2.6.	Biografies d'Aina Moll	928

CAPÍTOL I

*PANORAMA
ECONÒMIC I MEDIAMBIENTAL
DE LES ILLES BALEARS*

Subcapítol I.1. El panorama econòmic de les Illes Balears

1

L'ECONOMIA DE LES ILLES BALEARS

RESUM

El 2020 el creixement regional real de l'economia balear ha estat del -23,7 %, una caiguda mai registrada a les Illes Balears i la més pronunciada en el conjunt de comunitat autònoma. Aquesta caiguda històrica del VAB regional és fruit dels efectes devastadors que la COVID-19 ha provocat a les Illes Balears. La crisi de la COVID-19, per si sola, ha fet que la taxa de creixement anual acumulativa que al llarg del període 2014-2019 es va situar en el 3,1 % a. a. caigui al -11,2 % a. a. per al període 2014-2020. El sector serveis, degut al turisme, és el que ha patit més la crisi de la COVID-19, el qual presenta una taxa de creixement negativa per a l'any 2020 del -25,1 %; mentre que l'agricultura cau un 8,2 %, energia i indústria un 19,4 %, i la construcció, un 12,3 %. Quant al valor absolut en euros constants, Mallorca arriba a un VAB de 17.282 milions d'euros, amb una caiguda del -22,6 %, mentre que a les Pitiüses i a Menorca ha estat de 2.646,7 milions (un -29,9 %) i de 1.731,8 milions (un -23,3 %) respectivament.

Les dades de Funcas mostren que l'any 2019 el creixement del VAB a preus constants de les Illes Balears (1,8 %) està per sota de la mitjana del conjunt de comunitats autònomes (2,1 %); en concret, ocupa el novè lloc en el conjunt de les 17 comunitats. També es pot indicar que en els períodes 2001-2007, 2008-2013 i 2014-2019 les Illes Balears s'han comportat millor que el conjunt de comunitats autònomes a partir del 2008. Així, mentre que en els anys anteriors a la Gran Recessió (2001-2007) les Balears estigueren a la coa del creixement regional, al llarg del període de crisi (2008-2013) estigueren en tercera posició regional, i en els anys de la recuperació (2014-2019) han estat en primera posició.

A partir de les dades del DIRCE de l'INE, es comprova que l'any 2020 el nombre d'empreses a les Illes Balears ha augmentat en 1.310 (1,3 %), amb un total de 100.022 empreses (6.687 empreses més de les que hi havia l'any 2008, amb un increment del 7,2 %).

Els efectes de la COVID-19 també s'han deixat sentir en les dades del comerç exterior. Així, les importacions han caigut un 37 % respecte al 2019; s'han assolit els 994 milions d'euros i les exportacions han caigut un 13 % i s'han situat en els 1.604 milions d'euros, per la qual cosa, el saldo net exterior se situa en un insòlit superàvit de 610 milions d'euros, impulsat pels superàvits de les partides distorsionants (661 milions), ja que les productives registren dèficit (-51 milions).

Les dades del registre d'inversions exteriors del Ministeri d'Indústria, Comerç i Turisme permeten afir-

mar que la inversió bruta estrangera sense entitats de tinença de valors estrangers (ETVE) per comunitats autònomes ha estat a les Illes Balears de 103,2 milions d'euros, amb una caiguda del 64 %, la qual cosa representa 183 milions d'euros menys.

La COVID-19 ha provocat una deflació generalitzada en el conjunt de comunitat autònoma, excepte en el cas de les Canàries. L'any 2020 la inflació interanual ha estat negativa amb un -0,3 % a les Balears i amb un -0,3 % per al conjunt de l'economia espanyola. Per comunitats autònomes, les Balears són a la sisena posició. Per sobre, a part de les Canàries, només hi ha el País Basc, Extremadura, Andalusia i Múrcia.

Segons Funcas, l'evolució (en base 100 Espanya) de la renda real per capita de les Balears respecte a la resta de comunitats autònomes en el període 2000-2021 ha estat la més regressiva en el conjunt de comunitats autònomes, ja que ha passat de la segona posició relativa (125) l'any 2000 a la dotzena (87,8) l'any 2020, amb una pèrdua de 37,2 punts del seu nivell relatiu, la qual se situa molt per sobre de la pèrdua del nivell relatiu de les Canàries (-23,9 punts), que és la segona comunitat autònoma per pèrdua relativa. També cal destacar que, mentre que l'any 2015 les Balears encara es mantenia 1,6 punts per sobre del nivell 100 Espanya, l'any 2020 ja se situa 12,2 punts per sota de la mitjana espanyola.

A partir de les darreres dades de la comptabilitat regional de l'INE en el període 2009-2019, a les Balears la remuneració dels salaris era un 50,3 % de la renda regional el 2009 i el 2019 va representar un 47,9 %, amb una pèrdua de 2,4 punts en la seva representació a la renda regional. Per al conjunt de l'Estat, la participació dels salaris en la renda nacional se situen en el 52,9 % el 2009 i en el 50,6 % el 2019, amb una pèrdua de 2,3 punts. Aquest fenomen de pèrdua de participació dels salaris en la renda regional és comú a totes les comunitats autònomes al llarg del període analitzat, en què les Illes Balears experimenten una pèrdua superior a la mitjana regional, i en el conjunt de comunitats autònomes ocupen l'onzena posició regional.

Aquestes variacions de la participació dels salaris en la renda regional al llarg d'aquests anys es poden explicar per les diferències de creixement en les variables que determinen els costos laborals unitaris (CLU); és a dir, entre el valor dels salaris horaris i la productivitat horària. Aquesta diferència en termes dels factors de creixement per a aquestes variables situen les Balears en un valor de -0,06, mentre que el conjunt de comunitats autònomes estan en un valor de -0,05 punts. Val a dir que tant pel creixement de la productivitat horària com pel creixement del salari per hora treballada, en el període 2009-2019 les Illes Balears ocupen la primera posició en el rang de les 17 comunitats autònomes, amb uns creixements dels 23,4 % i 17,4 % respectivament, mentre que per al conjunt de l'Estat aquests creixements només són del 12,7 % i del 7,8 %.

1.1.

INTRODUCCIÓ

Aquest apartat segueix els canvis metodològics indicats a la introducció i al requadre I-1 d'aquest mateix apartat de la memòria del CES de l'any passat. Per tant, en l'edició d'enguany només es presenten les sèries per al nou marc Input-Output (MIO-base 2014) que abasten el període 2014-2020. Per al període 2004-2018, es poden consultar les sèries històriques d'aquestes variables referides a l'anterior MIO-base 2004 a l'edició de la memòria del CES referida a l'any 2018 (pàg. 24 i 25).

Altrament, enguany ha estat possible consultar les dades de Funcas amb relació a l'anàlisi de l'oferta productiva per comunitats autònomes, la qual cosa no va ser possible l'any passat perquè Funcas només va publicar les dades referents a l'impacte de la COVID-19 per comunitats autònomes.

Amb el canvi de calendari de l'INE de la comptabilitat regional, que a partir de l'any passat es publiquen a finals d'any, en aquest apartat comentarem les dades de l'INE amb un decalatge d'un any.

La resta d'apartats, referits a l'anàlisi econòmica regional de les Illes Balears, segueixen les mateixes pautes metodològiques de les memòries anteriors pel que fa a l'anàlisi de l'oferta productiva, l'anàlisi de la demanda regional, la inversió estrangera, els preus, l'evolució de la renda real per capita i, finalment, la distribució funcional de la renda.

1.2.

ANÀLISI DE L'OFERTA PRODUCTIVA DE LES ILLES BALEARS

En aquest apartat, primer s'analitza l'estructura productiva de l'oferta de les Balears per sectors econòmics i per illes a partir de les estimacions macroeconòmiques que ha fet la Direcció General de Model Econòmic i Ocupació del Govern de les Illes Balears per al període 2014-2020 a partir del nou MIO (2014).

1.2.1. L'ANÀLISI DE L'OFERTA PRODUCTIVA DE LES ILLES BALEARS PER ILLES

Segons les dades de la Direcció General de Model Econòmic i Ocupació, l'any 2020 el valor afegit brut a preus corrents de l'economia de les Illes Balears ha estat de 23.728,5 milions d'euros. La distribució del valor afegit brut per sectors econòmics mostra una estructura productiva en què un 83,2 % de l'activitat econòmica es concentra en el sector terciari, mentre que un 8,6 % es genera en la construcció, i un 7,5 %, en la indústria i l'energia; el sector primari representa un 0,7 % del PIB regional (vegeu el quadre I-1.1. i el gràfic I-1.1.).

El 2020 el creixement regional real de l'economia balear ha estat del -23,7 %, una caiguda mai registrada a les Illes Balears i la més pronunciada pel conjunt de la comunitat autònoma, tal com es pot comprovar a l'apartat 1.2.2. Aquesta caiguda històrica del VAB regional és fruit dels efectes devastadors que la COVID-19 ha provocat a les Illes Balears, la qual és l'eco-

nomia regional de l'Estat més dependent de l'activitat turística.

Cal tenir en compte que al llarg del segon trimestre de l'any 2020 l'activitat turística va ser gairebé nul·la i que la tímida represa turística que es va començar a donar a finals de juny, i que es va accelerar al juliol, va quedar tallada en sec el mes d'agost a causa de l'inici d'una segona onada de la pandèmia. A la memòria del CES de l'any passat ja vàrem recollir els tres informes que el CES va dedicar a la crisi de la COVID-19¹.

La crisi de la COVID-19, per si sola, ha fet que la taxa de creixement anual acumulativa, que al llarg del període 2014-2019 es va situar en el 3,1 % a. a., caigui al -11,2 % a. a. Per al període 2014-2020. L'efecte en caiguda lliure del VAB sectorial, com ja hem dit, ha afectat el turisme i, de retruc, el conjunt dels serveis, el qual presenta una taxa de creixement negativa per a l'any 2020 del -25,1 %; mentre que l'agricultura cau un -8,2 %; energia i indústria un -19,4 %, i la construcció un -12,3 % (vegeu el quadre I-1.2. i el gràfic I-1.2.).

Si s'analitza el creixement econòmic de les Balears al llarg del darrer septenni (2014-2020) i es compara amb Espanya i la zona euro, resulta que les dades per a les Balears són millors que a la zona euro per al període 2014-2019, i en relació amb Espanya només són millors per al trienni

2016-2018². Cal destacar, sobretot, com per l'efecte de la COVID-19 aquest millor comportament relatiu de les Balears en els anys assenyalats ja no es compleix el 2020 i les Balears passa a ser amb diferència la comunitat que registra la caiguda més pronunciada, amb un diferencial negatiu respecte a la zona euro de -17,1 punts i respecte a Espanya de -12,9 punts (vegeu el quadre I-1.3 i el gràfic I-1.3).

Pel que fa al valor afegit brut per illes, es pot comprovar que, en valors corrents l'any 2020, Mallorca assoleix un valor afegit brut (VAB) de 18.931,9 milions d'euros. A les Pitiüses i a Menorca ha estat de 2.899,3 i de 1.897,1 milions d'euros, respectivament (vegeu el quadre I-1.4 i el gràfic I-1.4).

Quant al valor absolut en euros constants, Mallorca arriba a un VAB de 17.282 milions d'euros, amb una caiguda del -22,6 %, mentre que a les Pitiüses i a Menorca ha estat de 2.646,7 milions (-29,9 %) i de 1.731,8 milions (-23,3 %), respectivament. Es pot destacar el pitjor comportament relatiu de les Pitiüses perquè té més dependència estacional del turisme britànic (vegeu el quadre I-1.5 i el gràfic I-1.5).

1. Es poden consultar aquí: http://www.caib.es/sites/ces/ca/d/i_annex_informes_ces_spbre_la_COVID-19_i_leconomia_balear/.

2. Les fonts estadístiques usades per la Direcció General d'Economia i l'INE difereixen a l'hora de fer les estimacions sobre el creixement del PIB. Per tant, aquesta afirmació només es pot mantenir a partir de la informació de la Direcció General de Model Econòmic i Ocupació del Govern de les Illes Balears.

QUADRE I-1.1. EVOLUCIÓ DEL VAB A PREUS CORRENTS EN MILERS D'EUROS A LES ILLES BALEARS PER SECTORS ECONÒMICS (2014-2020) (BASE 2014)

	Agricultura			Energia i indústria			Construcció			Serveis			Total		
	Total	% VAB	% Variació	Total	% VAB	% Variació	Total	% VAB	% Variació	Total	% VAB	% Variació	Total	% VAB	% Variació
2014	115.562	0,5%	-	1.849.969	7,6%	-	1.695.646	7,0%	-	20.719.081	85,0%	-	24.380.259	100,0%	-
2015	129.590	0,5%	12,1	2.001.042	7,8%	8,2	1.750.278	6,9%	3,2	21.649.169	84,8%	4,5	25.530.080	100,0%	4,7
2016	172.913	0,6%	33,4	1.933.093	7,2%	-3,4	1.835.427	6,8%	4,9	22.936.713	85,3%	5,9	26.878.147	100,0%	5,3
2017	176.234	0,6%	1,9	2.041.035	7,2%	5,6	1.949.101	6,8%	6,2	24.297.076	85,4%	5,9	28.463.445	100,0%	5,9
2018	168.070	0,6%	-4,6	2.107.816	7,2%	3,3	2.064.637	7,0%	5,9	25.131.836	85,3%	3,4	29.472.359	100,0%	3,5
2019	174.841	0,6%	4,0	2.173.331	7,1%	3,1	2.250.695	7,4%	9,0	26.013.170	85,0%	3,5	30.612.036	100,0%	3,9
2020	165.799	0,7%	-5,2	1.772.828	7,5%	-18,4	2.037.872	8,6%	-9,5	19.751.950	83,2%	-24,1	23.728.450	100,0%	-22,5

Font: elaboració pròpia a partir de dades de la Direcció General de Model Econòmic i Ocupació
Valors del 2020 calculats emprant el deflactor d'Espanya.

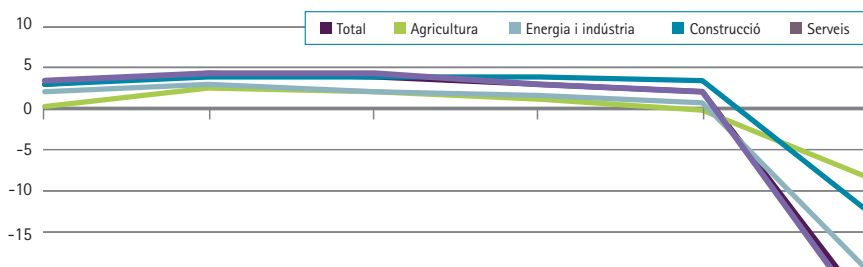
QUADRE I-1.2. EVOLUCIÓ DEL VAB A PREUS CONSTANTS EN MILERS D'EUROS A LES ILLES BALEARS PER SECTORS ECONÒMICS (2014-2020) (BASE 2014)

	Agricultura			Energia i indústria			Construcció			Serveis			Total		
	Total	% VAB	% variació	Total	% VAB	% variació	Total	% VAB	% variació	Total	% VAB	% variació	Total	% VAB	% variació
2014	115.562	0,5%	-	1.849.969	7,6%	-	1.695.646	7,0%	-	20.719.081	85,0%	-	24.380.259	100,0%	-
2015	115.523	0,5%	0,0	1.885.766	7,5%	1,9	1.744.735	6,9%	2,9	21.359.301	85,1%	3,1	25.105.326	100,0%	3,0
2016	118.166	0,5%	2,3	1.934.319	7,4%	2,6	1.805.970	6,9%	3,5	22.269.193	85,2%	4,3	26.127.648	100,0%	4,1
2017	120.173	0,4%	1,7	1.974.272	7,3%	2,1	1.871.133	6,9%	3,6	23.142.043	85,4%	3,9	27.107.621	100,0%	3,8
2018	121.242	0,4%	0,9	2.001.234	7,2%	1,4	1.937.266	7,0%	3,5	23.771.882	85,4%	2,7	27.831.624	100,0%	2,7
2019	120.915	0,4%	-0,3	2.009.539	7,1%	0,4	1.998.330	7,0%	3,2	24.249.726	85,5%	2,0	28.378.509	100,0%	2,0
2020	111.049	0,5%	-8,2	1.620.693	7,5%	-19,4	1.753.534	8,1%	-12,3	18.175.168	83,9%	-25,1	21.660.444	100,0%	-23,7
Taxes anual acumulativa (%)															
2014-2020			-3,9			-12,4			3,4			-12,3			-11,2

Font: elaboració pròpia a partir de dades de la Direcció General de Model Econòmic i Ocupació

Gràfic I-1.1.

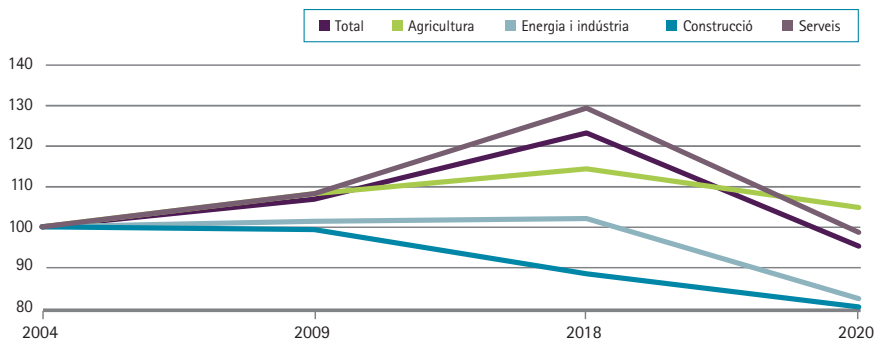
Evolució de la variació del VAB a preus constants en milers d'euros a les Illes Balears per sectors econòmics (2015-2020)

Font: elaboració pròpia a partir de dades de la Direcció General de Model Econòmic i Ocupació

Gràfic I-1.2.

Evolució de la taxa de variació acumulativa del VAB a preus constants en milers d'euros a les Illes Balears per sectors econòmics (2004-2020) (base 2004=100)

Font: elaboració pròpia a partir de dades de la Direcció General de Model Econòmic i Ocupació

QUADRE I-1.3. EVOLUCIÓ DE LES TAXES DE VARIACIÓ DEL PIB. VOLUM ENCADENAT (2014-2020) (BASE 2010, EN %)

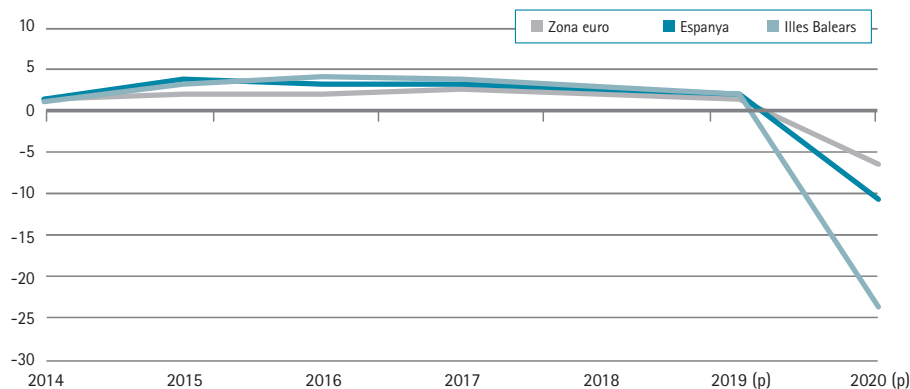
	2014	2015	2016	2017	2018	2019 (p)	2020 (p)
Zona euro	1,4	2,0	1,9	2,6	1,9	1,3	-6,6
Espanya	1,4	3,8	3,0	3,0	2,4	2,0	-10,8
Illes Balears	1,0	3,0	4,1	3,8	2,7	2,0	-23,7
Mallorca	0,7	2,9	4,1	3,8	2,6	1,9	-22,6
Menorca	0,8	2,9	3,7	3,0	2,0	1,5	-23,3
Pitiüses	2,4	3,6	4,3	4,0	3,5	2,3	-29,9

Font: Direcció General de Model Econòmic i Ocupació

Nota: (p) provisional

Gràfic I-1.3.

Evolució de les taxes de variació del PIB. Volum encadenat (2014-2020) (base 2010)

Font: Direcció General de Model Econòmic i Ocupació

QUADRE I-1.4. EVOLUCIÓ DEL VAB A PREUS CORRENTS EN MILERS D'EUROS A LES ILLES BALEARS PER IL·LA. ANYS 2014-2020 (BASE 2014)

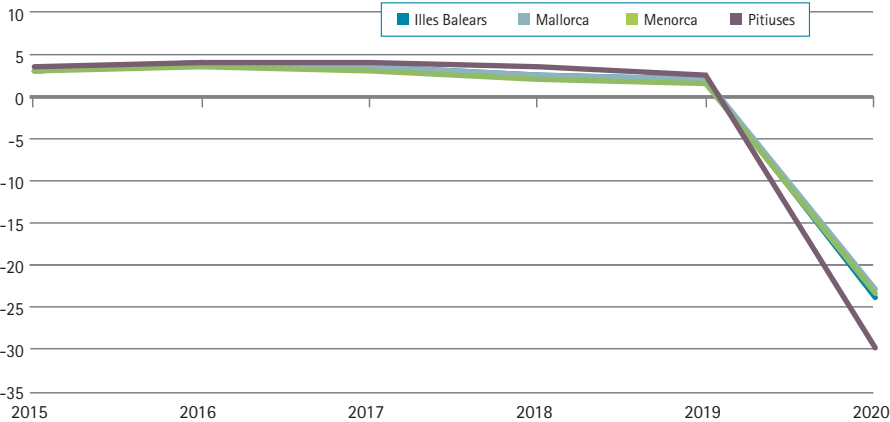
	Mallorca			Menorca		
	Total	% VAB	% Variació	Total	% VAB	% Variació
2014	19.220.461	78,8%	-	1.983.743	8,1%	-
2015	20.108.127	78,8%	4,6	2.075.702	8,1%	4,6
2016	21.172.018	78,8%	5,3	2.176.815	8,1%	4,9
2017	22.429.044	78,8%	5,9	2.288.940	8,0%	5,2
2018	23.207.779	78,7%	3,5	2.355.731	8,0%	2,9
2019	24.100.951	78,7%	3,8	2.436.708	8,0%	3,4
2020	18.931.984	79,8%	-21,4	1.897.120	8,0%	-22,1

	Pitiüses			Illes Balears		
	Total	% VAB	% Variació	Total	% VAB	% Variació
2014	3.176.055	13,0%	-	24.380.259	100,0%	-
2015	3.346.251	13,1%	5,4	25.530.080	100,0%	4,7
2016	3.529.313	13,1%	5,5	26.878.147	100,0%	5,3
2017	3.745.462	13,2%	6,1	28.463.445	100,0%	5,9
2018	3.908.849	13,3%	4,4	29.472.359	100,0%	3,5
2019	4.074.377	13,3%	4,2	30.612.036	100,0%	3,9
2020	2.899.345	12,2%	-28,8	23.728.450	100,0%	-22,5

Font: elaboració pròpia a partir de dades de la Direcció General de Model Econòmic i Ocupació
Valors del 2020 calculats emprant el deflactor d'Espanya.

Gràfic I-1.4.

Evolució de la variació del VAB a preus constants en milers d'euros a les Illes Balears per illa (2004-2020) (base 2004)

Font: Elaboració pròpia a partir de dades de la Direcció General de Model Econòmic i Ocupació
Valors del 2020 calculats emprant el deflactor d'Espanya

QUADRE I-1.5. EVOLUCIÓ DEL VAB A PREUS CONSTANTS EN MILERS D'EUROS A LES ILLES BALEARS PER ILLA (2004-2020) (BASE 2014)

	Mallorca			Menorca		
	Total	% VAB	% Variació	Total	% VAB	% Variació
2014	19.220.461	78,8%	-	1.983.743	8,1%	-
2015	19.773.580	78,8%	2,9	2.041.168	8,1%	2,9
2016	20.580.847	78,8%	4,1	2.116.034	8,1%	3,7
2017	21.360.661	78,8%	3,8	2.179.909	8,0%	3,0
2018	21.915.795	78,7%	2,6	2.224.586	8,0%	2,0
2019	22.342.488	78,7%	1,9	2.258.920	8,0%	1,5
2020	17.282.004	79,8%	-22,6	1.731.781	8,0%	-23,3

Taxes anual acumulativa (%)

2014-2019	-10,1	-12,7

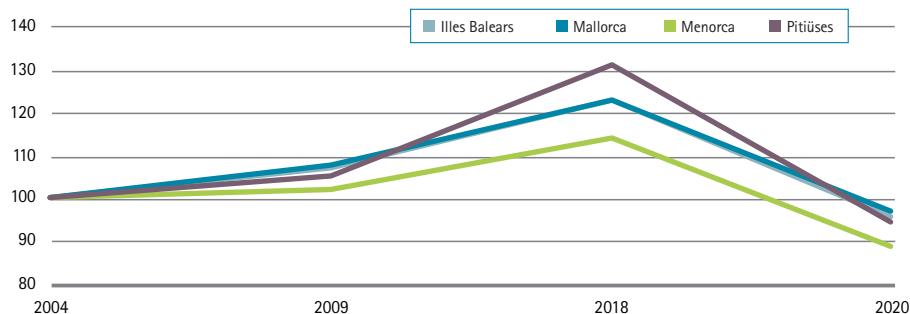
	Pitiüses			Illes Balears		
	Total	% VAB	% Variació	Total	% VAB	% Variació
2014	3.176.055	13,0%	-	24.380.259	100,0%	-
2015	3.290.578	13,1%	3,6	25.105.326	100,0%	3,0

continua

	Pitiüses			Illes Balears		
	Total	% VAB	% Variació	Total	% VAB	% Variació
2016	3.430.767	13,1%	4,3	26.127.648	100,0%	4,1
2017	3.567.051	13,2%	4,0	27.107.621	100,0%	3,8
2018	3.691.243	13,3%	3,5	27.831.624	100,0%	2,7
2019	3.777.101	13,3%	2,3	28.378.509	100,0%	2,0
2020	2.646.659	12,2%	-29,9	21.660.444	100,0%	-23,7
Taxes anual acumulativa (%)						
2014-2019	-16,7			-11,2		

Font: elaboració pròpia a partir de dades de la Direcció General de Model Econòmic i Ocupació
Valors del 2020 calculats emprant el deflactor d'Espanya.

Gràfic I-1.5.
Evolució de la taxa de variació acumulativa del VAB a preus constants en milers d'euros a les Illes Balears per illa (2004-2020) (base 2004=100)

Font: elaboració pròpia a partir de dades de la Direcció General de Model Econòmic i Ocupació

L'estructura econòmica per illes identifica el pes preponderant de Mallorca, entorn d'un 80 %, mentre que les Pitiüses i Menorca es distribueixen el 20 % restant (un 12 % les Pitiüses i un 8,0 % Menorca), de tal manera que el comportament del PIB de Mallorca acaba determinant el comportament de l'economia regional.

Cal destacar que, al llarg del període 2014-2020, Mallorca és l'illa que experimenta la menor caiguda regional, amb un -10,1 % (a. a.); mentre que Menorca ho fa a ritmes inferiors, -12,7 % (a. a.) i les Pitiüses registren el menor creixement regional, amb un -16,7 % (a. a.).

QUADRE I-1.6. VAB A PREUS CONSTANTS PER COMUNITATS AUTÒNOMES (PERCENTATGE DE VARIACIÓ ANUAL) (2001-2019)

	% sobre el total 2019	Mitjanes anuals			2019
		2001-2007	2008-2013	2014-2019	
Andalusia	13,4	3,6	-1,6	2,4	2,3
Aragó	3,1	3,3	-1,2	1,9	1,6
Astúries	1,9	3,0	-1,8	1,3	1,4
Illes Balears	2,7	2,4	-0,7	3,1	1,8
Canàries	3,8	2,8	-1,3	2,2	1,8
Cantàbria	1,2	2,8	-1,6	2,0	1,6
Castella i Lleó	4,8	2,6	-1,3	1,6	1,1
Castella-la Manxa	3,4	4,6	-1,0	1,9	1,7
Catalunya	19,1	3,5	-1,2	2,6	2,0
Com. Valenciana	9,3	3,5	-1,9	2,6	2,3
Extremadura	1,7	3,3	-0,6	1,8	1,5
Galícia	5,2	3,5	-1,0	2,3	2,0
Madrid	19,3	3,8	-0,3	3,0	2,8
Múrcia	2,6	3,9	-1,2	3,0	2,5
Navarra	1,7	3,2	-0,7	2,5	2,7
País Basc	6,0	2,8	-0,9	2,3	2,0
La Rioja	0,7	3,5	-1,4	1,6	1,6
Espanya	100,0	3,4	-1,1	2,5	2,1

Font: Funcas

1.2.2. L'ANÀLISI DE L'OFERTA PRODUCTIVA PER COMUNITAT AUTÒNOMA

Les dades de Funcas³ permeten estimar per a l'any 2019⁴ la recuperació del creixement relatiu de les Illes Balears en comparació amb la resta de comunitats autònomes. Aquestes dades mostren que l'any 2019 el

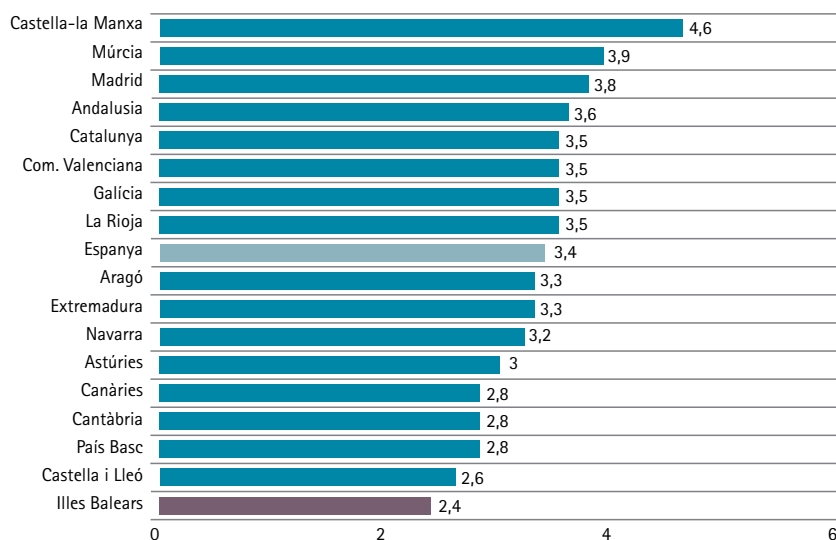
creixement del VAB a preus constants de les Illes Balears (1,8 %) està per sota de la mitjana del conjunt de comunitats autònomes (2,1 %); en concret, ocupa el novè lloc en el conjunt de les 17 comunitats.

També es pot indicar que en els períodes 2001-2007, 2008-2013 i 2014-2019 les Illes Balears s'han comportat millor que el conjunt de comunitats autònomes a partir del 2008. Així, mentre que en els anys anteriors a la Gran Recessió (2001-2007) les Balears estigueren a la coa del creixement regional, al llarg del període de crisi (2008-2013) varen ser en tercera posició regional, i en els anys de la recuperació (2014-2019) han estat en primera posició (vegeu el quadre I-1.6 i els gràfics de l'I-1.6 a l'I-1.9.).

3. Vegeu: «Actualización de las previsiones de crecimiento para las comunidades autónomas. 2020-2021», Funcas, juny de 2021. Aquesta actualització de Funcas no la va fer l'any passat, ja que va prioritzar un informe d'urgència per poder valorar l'impacte de la COVID-19, el qual vàrem comentar exhaustivament en aquest mateix apartat de la memòria del CES. La nova actualització enguany d'aquestes dades per Funcas permet seguir la mateixa estructura de subapartats de les edicions referides a 2017 i 2018.

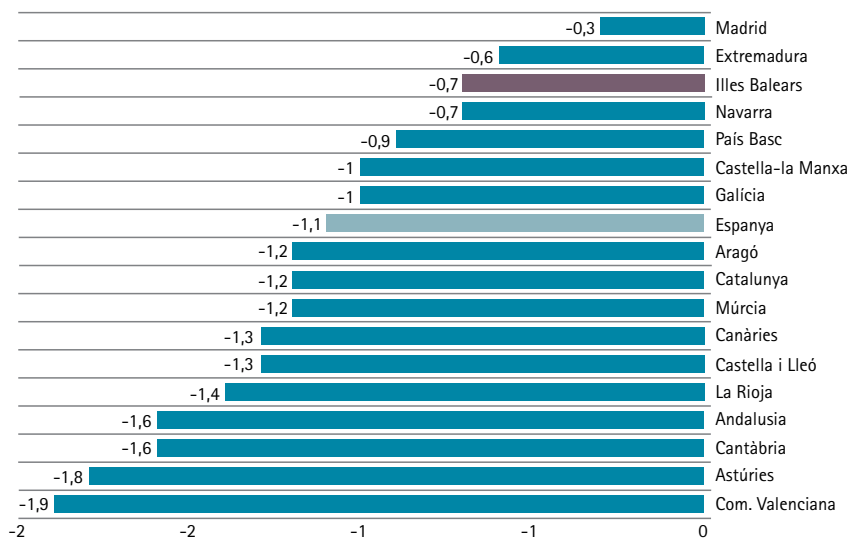
4. Darreres dades actualitzades i disponibles a l'àmbit regional, ja que l'INE no presentarà les seves actualitzacions fins al mes de desembre d'enguany.

Gràfic I-1.6.
Percentatge de variació anual 2001-2007 del VAB a preus constants per comunitats autònomes

Font: Funcas

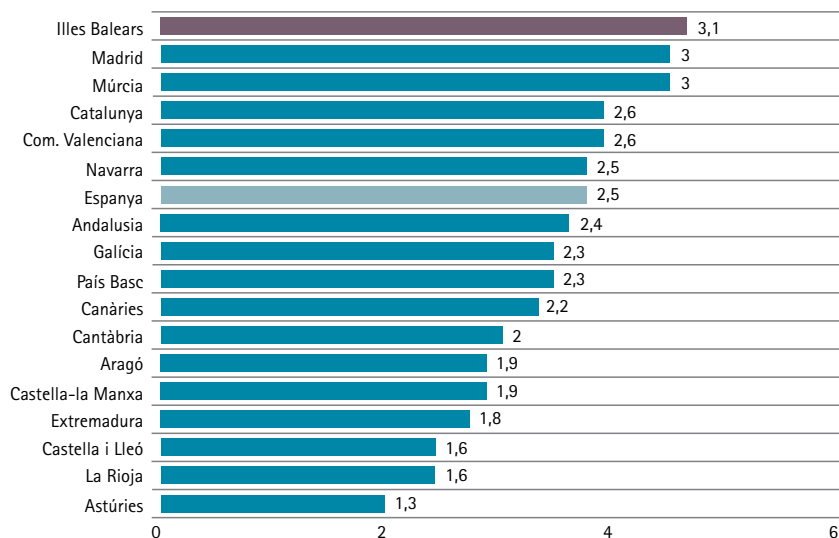
Gràfic I-1.7.
Percentatge de variació anual 2008-2013 del VAB a preus constants per comunitats autònomes

Font: Funcas

Gràfic I-1.8.

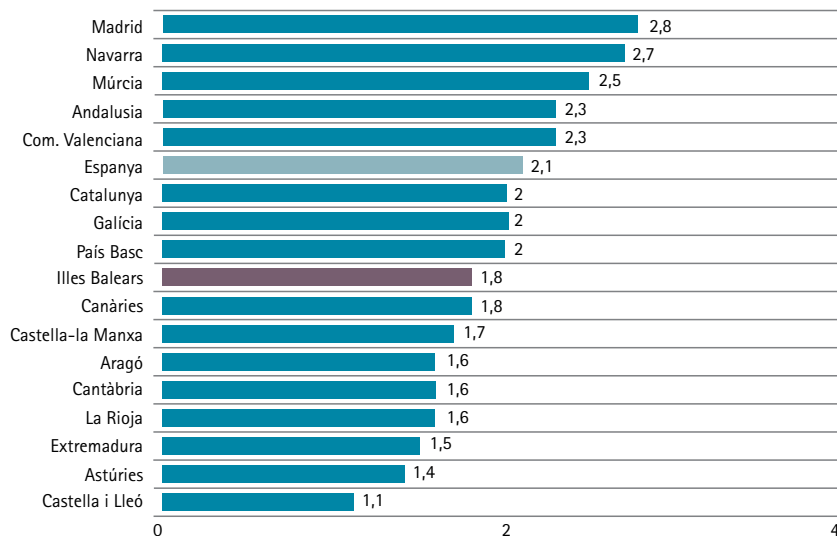
Percentatge de variació anual 2014-2019 del VAB a preus constants per comunitats autònomes

Font: Funcas

Gràfic I-1.9.

Percentatge de variació anual 2019 del VAB a preus constants per comunitats autònomes

Font: Funcas

A partir d'aquesta base de dades de Funcas, s'analitza a continuació l'evolució comparativa regional per sectors productius de les Illes Balears en relació amb la resta de comunitats autònomes.

1.2.2.1. El sector agrari

L'any 2019, el sector agrari balear presenta un pes estructural en l'economia regional del 0,5 %, el segon més baix per comunitat autònoma després de Madrid (0,1 %). El creixement del sector agrari l'any 2019

ha estat negatiu, amb una taxa de -3,5 %, i es col·loca en la penúltima posició, només per sobre de Castella-la Manxa, amb una taxa de -5 %. Durant els tres períodes analitzats, les Illes Balears presenten un comportament més dinàmic que el conjunt de comunitats autònomes. Així, en el període 2001-2007 va estar a la cua del creixement regional del sector agrari; en el període 2008-2013 ja ocupava el dotzè lloc i en el període 2014-2019 està en quarta posició (vegeu el quadre I-1.7. i els gràfics de l'I-1.10. a l'I-1.13.).

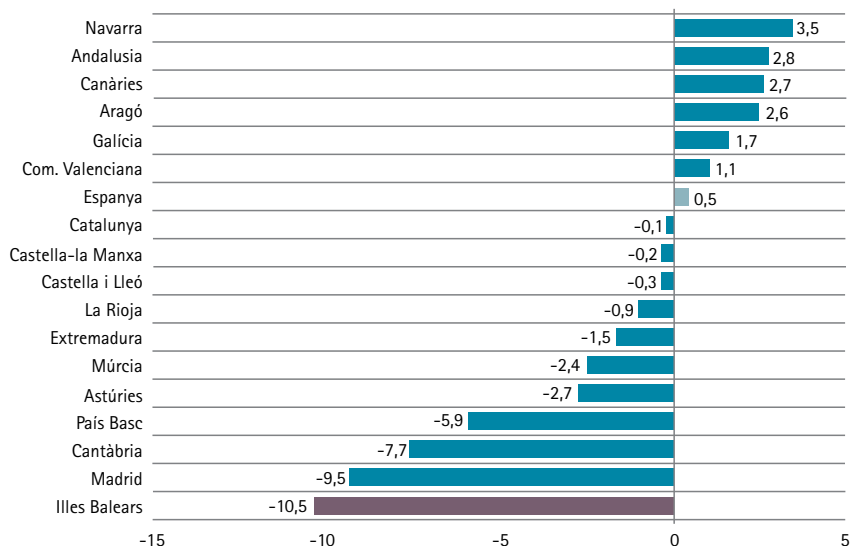
**QUADRE I-1.7. VAB SECTOR AGRARI A PREUS CONSTANTS PER COMUNITATS AUTÒNOMES
(PERCENTATGE DE VARIACIÓ ANUAL) (2001-2019)**

	% sobre VAB agrari Espanya	% sobre VAB agrari Espanya	Mitjanes anuals			2019
			2001-2007	2008-2013	2014-2019	
Andalusia	31,5	6,6	2,8	1,2	3,2	-2,4
Aragó	5,9	5,9	2,6	3,0	1,4	-1,8
Astúries	0,9	1,4	-2,7	-5,2	-0,3	1,7
Illes Balears	0,5	0,5	-10,5	-1,2	2,1	-3,5
Canàries	2,1	1,6	2,7	-2,6	-0,9	-1,8
Cantàbria	0,6	1,6	-7,7	-6,6	0,0	-1,6
Castella i Lleó	8,6	5,2	-0,3	0,0	0,0	-2,9
Castella-la Manxa	11,7	9,7	-0,2	1,4	1,2	-5,0
Catalunya	6,9	1,1	-0,1	0,4	-0,5	-1,4
Com. Valenciana	6,7	2,1	1,1	-0,4	0,8	-1,2
Extremadura	5,3	9,4	-1,5	0,3	3,8	-1,9
Galícia	8,9	5,0	1,7	-0,1	-0,7	-3,0
Madrid	0,6	0,1	-9,5	-0,6	0,0	0,1
Múrcia	4,6	5,2	-2,4	2,4	2,3	1,1
Navarra	2,0	3,5	3,5	1,2	1,0	0,6
País Basc	1,4	0,7	-5,9	-2,5	-0,1	-2,8
La Rioja	1,7	7,1	-0,9	-1,9	1,4	-1,4
Espanya	100,0	2,9	0,5	0,9	1,5	-2,3

Font: Funcas

Gràfic I-1.10.

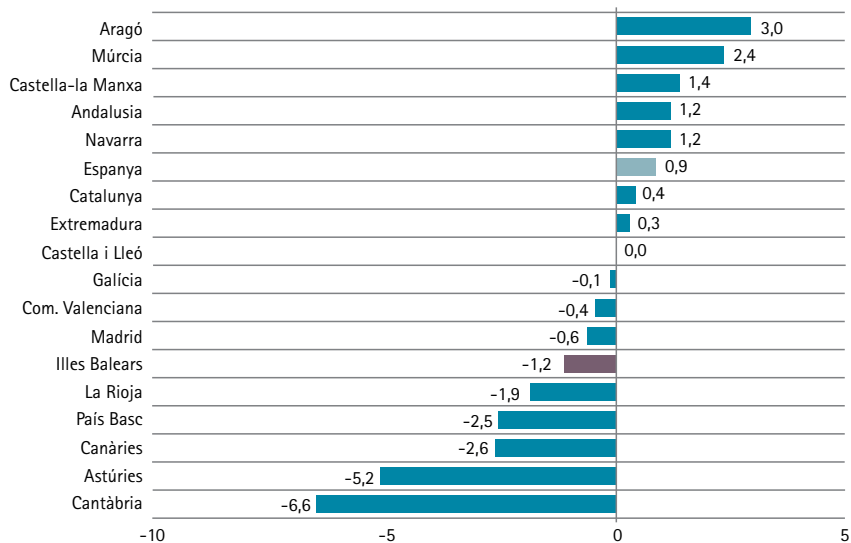
Percentatge de variació anual 2001-2007 del VAB sector agrari a preus constants per comunitats autònomes

Font: Funcas

Gràfic I-1.11.

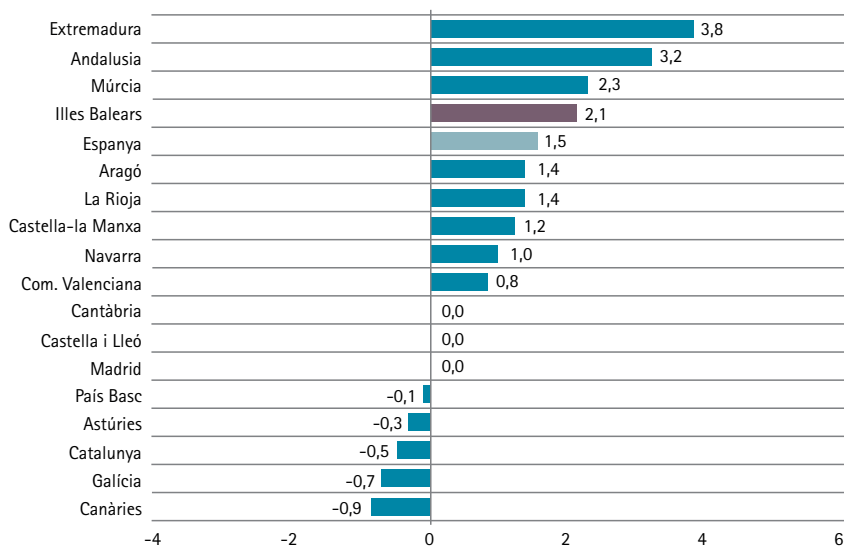
Percentatge de variació anual 2008-2013 del VAB sector agrari a preus constants per comunitats autònomes

Font: Funcas

Gràfic I-1.12.

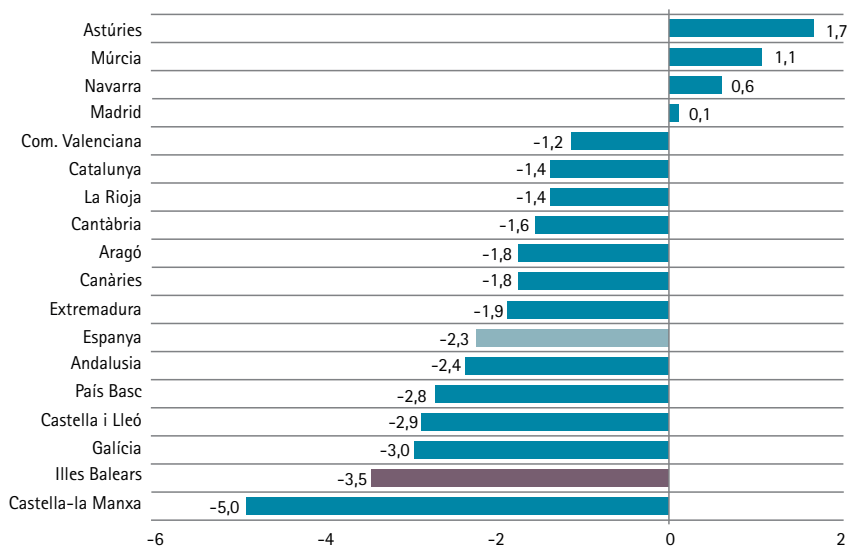
Percentatge de variació anual 2014-2019 del VAB sector agrari a preus constants per comunitats autònomes

Font: Funcas

Gràfic I-1.13.

Percentatge de variació anual 2019 del VAB sector agrari a preus constants per comunitats autònomes

Font: Funcas

1.2.2.2. La indústria

La indústria balear presenta l'any 2019 un pes estructural en l'economia regional del 5,7 %, el més petit en el conjunt regional. El creixement de la indústria l'any 2019 ha estat negatiu, amb una taxa d'un -1,4 %, i està en la darrera posició en el conjunt de comunitats autònomes. En els tres períodes analitzats, la indústria balear presenta

un comportament molt sensible als efectes de la crisi econòmica, ja que en el període 2001-2007 va estar en la novena posició del creixement regional i en el període 2008-2013 va ocupar la penúltima posició. Durant el període 2014-2019 experimenta una certa recuperació de posicions relatives, ja que se situa en la catorzena posició (vegeu el quadre I-1.8. i els gràfics de l'I-1.14. a l'I-1.17.).

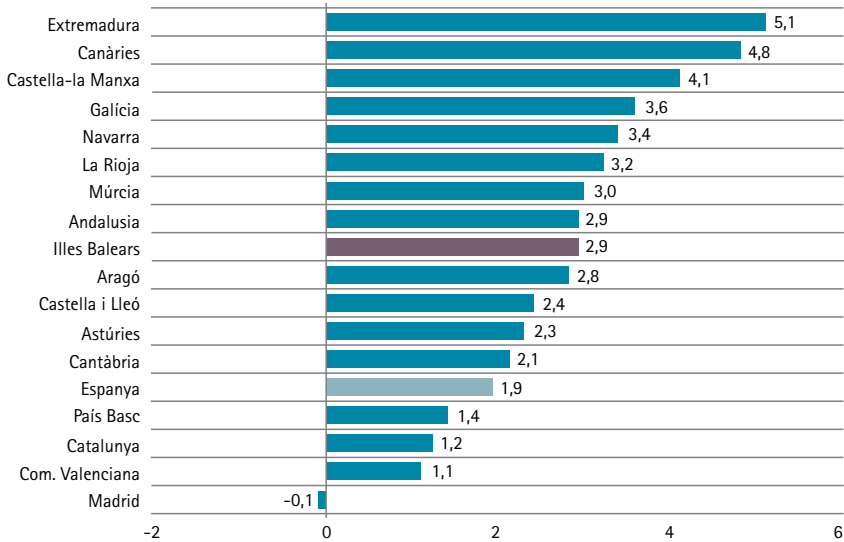
**QUADRE I-1.8. VAB SECTOR INDÚSTRIA A PREUS CONSTANTS PER COMUNITATS AUTÒNOMES
(PERCENTATGE DE VARIACIÓ ANUAL) (2001-2019)**

	% sobre VAB industrial Espanya	% sobre VAB total regional	Mitjanes anuals			2019
			2001-2007	2008-2013	2014-2019	
Andalusia	9,8	11,8	2,9	-4,3	3,3	2,6
Aragó	4,1	21,7	2,8	-3,2	1,9	1,6
Astúries	2,4	19,7	2,3	-4,4	0,7	-0,5
Illes Balears	1,0	5,7	2,9	-5,4	1,0	-1,4
Canàries	1,5	6,2	4,8	-5,4	-0,7	-0,1
Cantàbria	1,5	20,8	2,1	-3,7	2,3	-0,9
Castella i Lleó	6,0	20,0	2,4	-3,0	1,6	1,2
Castella-la Manxa	4,1	19,5	4,1	-2,5	2,3	4,3
Catalunya	23,0	19,2	1,2	-3,4	2,6	-0,3
Com. Valenciana	10,8	18,9	1,1	-2,9	3,1	1,7
Extremadura	1,4	13,7	5,1	-1,0	1,6	1,8
Galícia	5,9	18,2	3,6	-3,1	1,9	1,4
Madrid	12,2	10,5	-0,1	-2,1	2,5	4,6
Múrcia	2,9	18,5	3,0	-1,9	4,8	2,5
Navarra	3,1	31,0	3,4	-1,2	2,9	5,1
País Basc	9,0	24,3	1,4	-2,9	2,1	1,5
La Rioja	1,1	26,1	3,2	-2,2	0,2	1,3
Espanya	100,0	16,1	1,9	-3,1	2,4	1,7

Font: Funcas

Gràfic I-1.14.

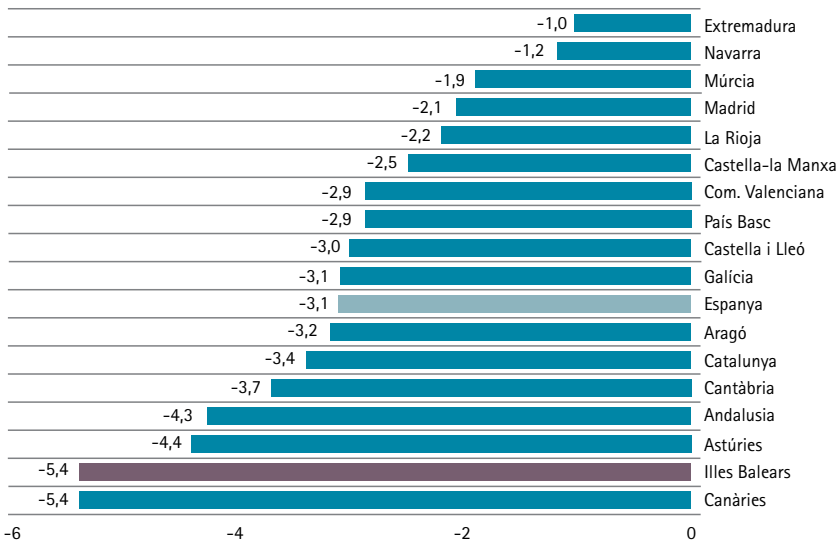
Percentatge de variació anual 2001-2007 del VAB sector indústria a preus constants per comunitats autònomes

Font: Funcas

Gràfic I-1.15.

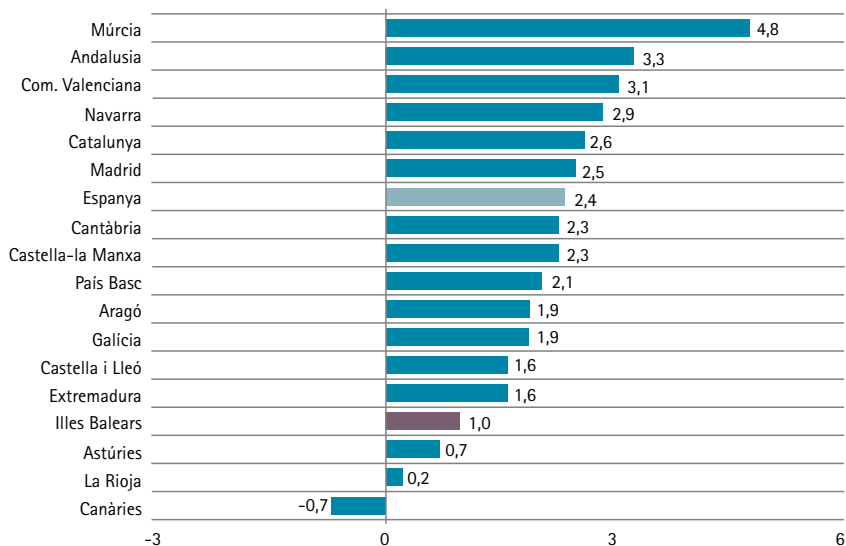
Percentatge de variació anual 2008-2013 del VAB sector indústria a preus constants per comunitats autònomes

Font: Funcas

Gràfic I-1.16.

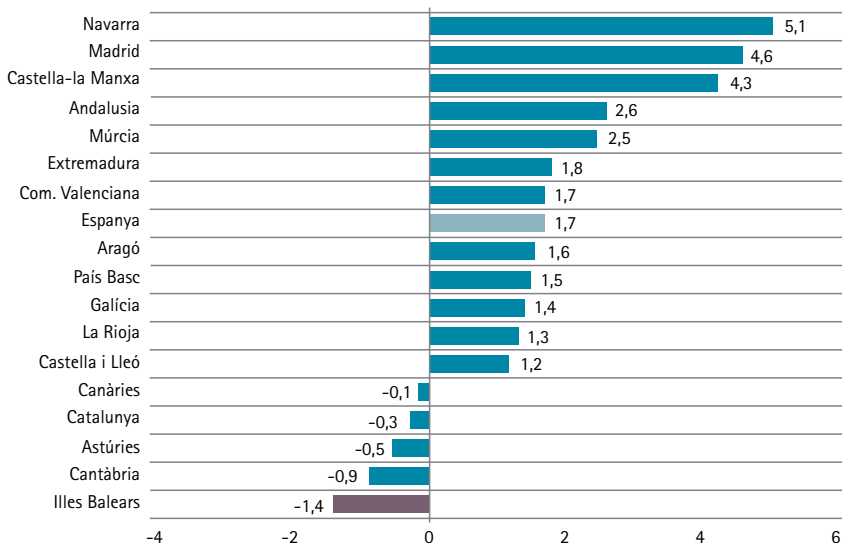
Percentatge de variació anual 2014-2019 del VAB sector indústria a preus constants per comunitats autònomes

Font: Funcas

Gràfic I-1.17.

Percentatge de variació anual 2019 del VAB sector indústria a preus constants per comunitats autònomes

Font: Funcas

1.2.2.3. La construcció

La construcció balear presenta l'any 2019 un pes estructural en l'economia regional del 8,2 % i se situa en primera posició dins el rànquing regional. El creixement de la construcció l'any 2019 ha estat del 6,2 %, la tercera més alta en el conjunt de comunitats autònomes, per darrere de Múrcia i Cantàbria. En els tres períodes analitzats, la construcció balear té un comportament menys expansiu en l'etapa precrisi, més resistent a la crisi i més dinàmic en l'etapa de recuperació. Així, en el període 2001-2007 va ser en la novena posició del creixement regional; en

el període 2008-2013 va ocupar la segona posició, i al llarg del període 2014-2019 ja és la primera posició (vegeu el quadre I-1.9. i els gràfics de l'I-1.18. a l'I-1.21.).

El sector terciari balear presenta l'any 2019 un pes estructural en l'economia regional del 85,6 % i ocupa la segona posició darrere de les Illes Canàries, amb un 85,7 %. Per tant, els dos arxipèlags són les dues economies més terciaritzades de l'Estat, gràcies a la seva forta especialització turística, i com ja vàrem comentar l'any passat, les dues que més han patit al llarg de l'any 2020 la crisi de la COVID-19.

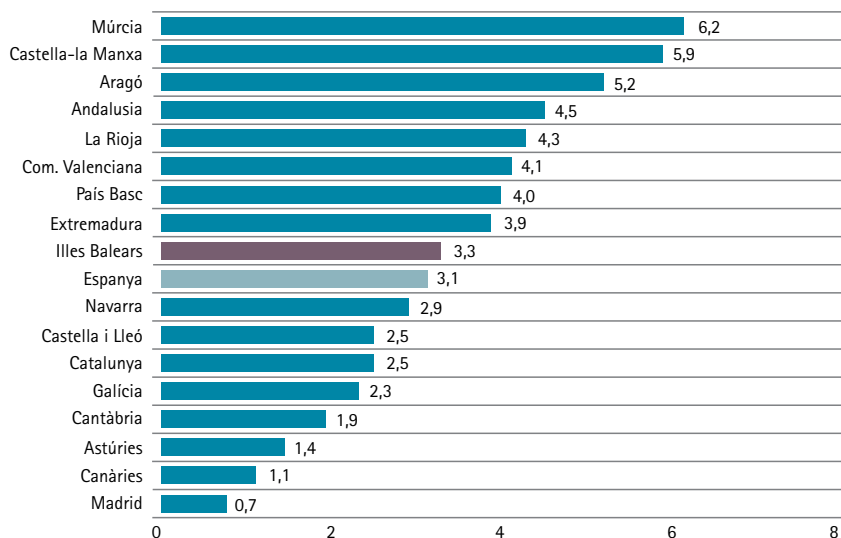
**QUADRE I-1.9. VAB SECTOR CONSTRUCCIÓ A PREUS CONSTANTS PER COMUNITATS AUTÒNOMES
(PERCENTATGE DE VARIACIÓ ANUAL) (2001-2019)**

	% sobre VAB construcció Espanya	% sobre VAB total regional	Mitjanes anuals			2019
			2001-2007	2008-2013	2014-2019	
Andalusia	14,7	7,1	4,5	-11,9	3,6	5,1
Aragó	3,1	6,5	5,2	-9,5	2,4	4,4
Astúries	2,2	7,4	1,4	-9,5	2,7	5,5
Illes Balears	3,4	8,2	3,3	-7,8	4,4	6,2
Canàries	3,8	6,5	1,1	-10,0	4,3	4,1
Cantàbria	1,3	7,5	1,9	-9,6	2,5	6,6
Castella i Lleó	5,2	6,8	2,5	-8,7	2,0	3,0
Castella-la Manxa	3,8	7,1	5,9	-11,0	2,4	3,5
Catalunya	16,6	5,6	2,5	-9,6	2,6	3,1
Com. Valenciana	10,4	7,2	4,1	-10,8	3,8	4,7
Extremadura	2,0	7,8	3,9	-9,4	2,0	5,6
Galícia	6,0	7,6	2,3	-8,1	2,4	4,8
Madrid	15,4	5,1	0,7	-9,3	3,4	4,2
Múrcia	2,7	6,8	6,2	-11,1	3,4	6,8
Navarra	1,6	6,1	2,9	-8,5	3,0	3,8
País Basc	6,9	7,3	4,0	-6,1	2,1	3,7
La Rioja	0,7	6,2	4,3	-9,6	2,6	4,4
Espanya	100,0	6,4	3,1	-9,7	3,0	4,3

Font: Funcas

Gràfic I-1.18.

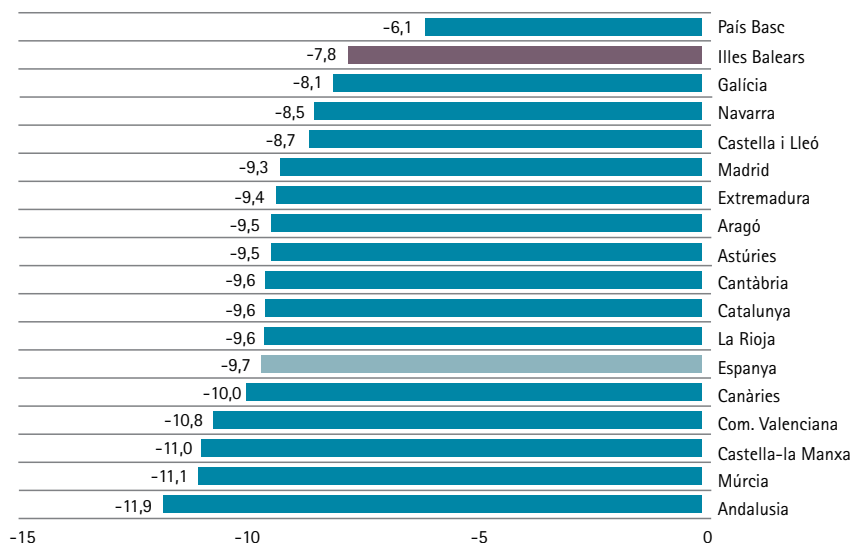
Percentatge de variació anual 2001-2007 del VAB sector construcció a preus constants per comunitats autònomes

Font: Funcas

Gràfic I-1.19.

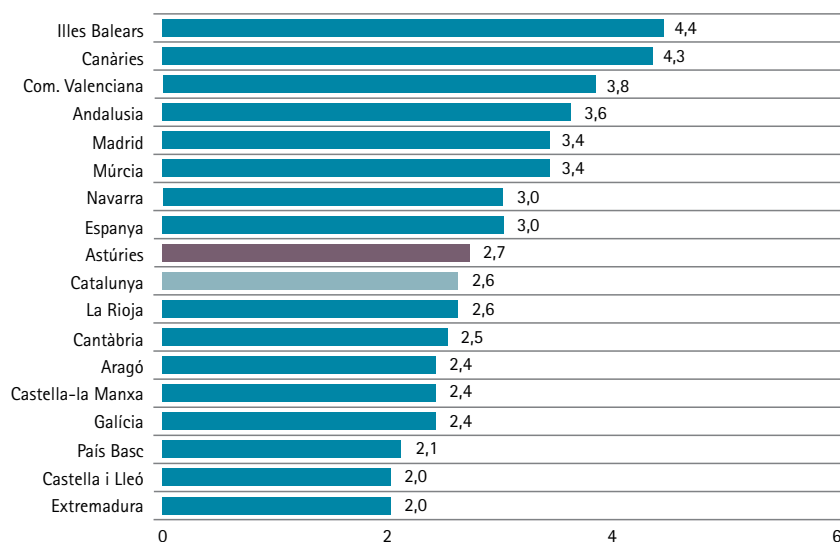
Percentatge de variació anual 2008-2013 del VAB sector construcció a preus constants per comunitats autònomes

Font: Funcas

Gràfic I-1.20.

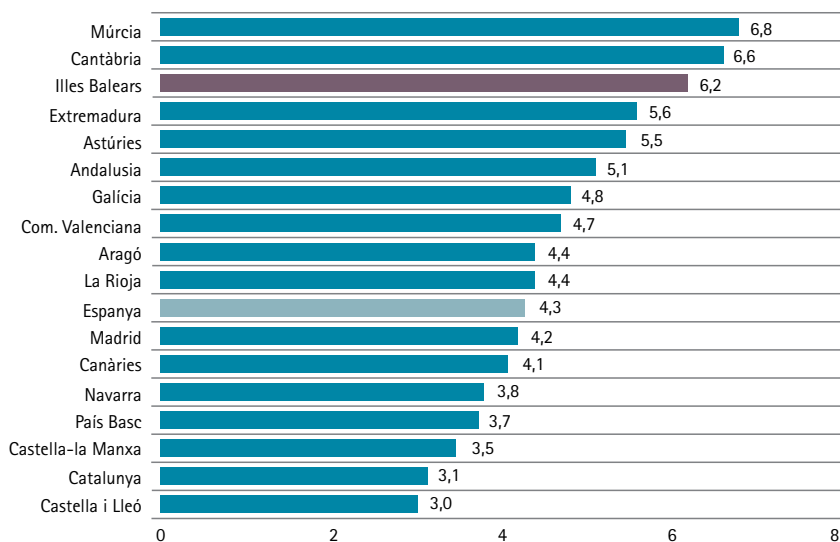
Percentatge de variació anual 2014-2019 del VAB sector construcció a preus constants per comunitats autònomes

Font: Funcas

Gràfic I-1.21.

Percentatge de variació anual 2019 del VAB sector construcció a preus constants per comunitats autònomes

Font: Funcas

El creixement del terciari l'any 2019 ha estat d'un 1,7 % i està en tretzena posició en el conjunt de comunitats autònomes. En els tres períodes analitzats, el terciari balear té també un comportament menys expansiu en la fase precrisi, més resistent a la crisi i més dinàmic en l'etapa de recuperació. Així doncs, si durant el període 2001-2007 es va situar a la coa del creixement regional, en el període 2008-2013 va ocupar la cinquena posició i al llarg del període 2014-2019 ja ocupa la primera posició (vegeu el quadre I-1.10. i els gràfics de l'I-1.22. a l'I-1.25.).

Els serveis predominantment de mercat (sense administració pública i defensa, seguretat social obligatòria, educació, acti-

vitats sanitàries i serveis socials) a les Illes Balears presenten l'any 2019 un pes estructural en l'economia regional d'un 70,5 % i se situen en primera posició dins el conjunt regional. El creixement d'aquests serveis l'any 2019 ha estat d'un 1,6 % i queden a la coa en el conjunt de comunitats autònomes. En els tres períodes analitzats, aquest terciari balear presenta un comportament menys expansiu en la fase precrisi, més resistent a la crisi i més dinàmic en l'etapa de recuperació. Així doncs, si en el període 2001-2007 va estar a la coa del creixement regional, en el període 2008-2013 ja ocupa la sisena posició i al llarg de 2014-2019 ha ocupat la primera posició (vegeu el quadre I-1.11. i els gràfics de l'I-1.26. a l'I-1.29.).

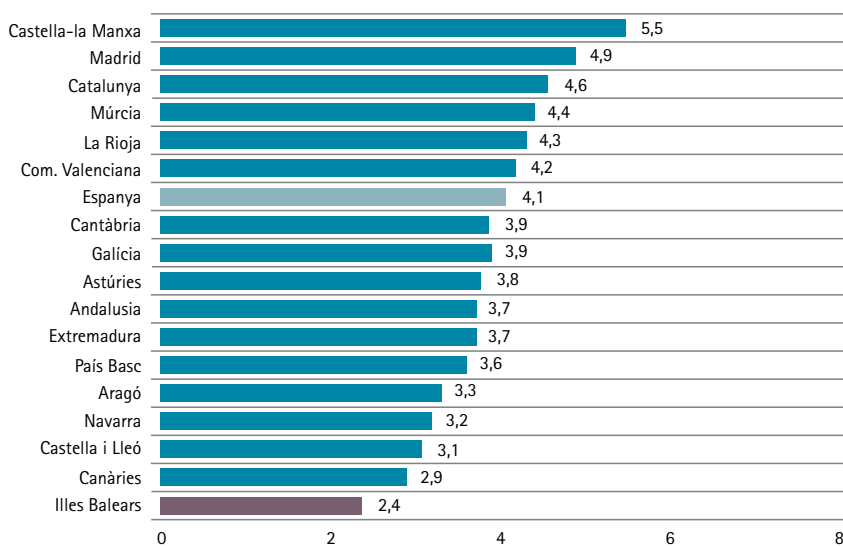
**QUADRE I-1.10. VAB SECTOR SERVEIS A PREUS CONSTANTS PER COMUNITATS AUTÒNOMES
(PERCENTATGE DE VARIACIÓ ANUAL) (2001-2019)**

	% sobre VAB serveis Espanya	% sobre VAB total regional	Mitjanes anuals			2019
			2001-2007	2008-2013	2014-2019	
Andalusia	13,3	74,5	3,7	0,1	2,1	2,5
Aragó	2,7	66,0	3,3	0,3	1,9	1,7
Astúries	1,8	71,5	3,8	0,4	1,4	1,5
Illes Balears	3,1	85,6	2,4	0,6	3,1	1,7
Canàries	4,4	85,7	2,9	0,1	2,4	1,9
Cantàbria	1,1	70,2	3,9	0,4	1,9	2,0
Castella i Lleó	4,4	68,0	3,1	0,1	1,7	1,2
Castella-la Manxa	2,9	63,7	5,5	0,6	1,8	1,8
Catalunya	18,9	74,1	4,6	0,3	2,6	2,5
Com. Valenciana	9,0	71,8	4,2	-0,4	2,3	2,3
Extremadura	1,6	69,2	3,7	0,8	1,6	1,6
Galícia	4,8	69,1	3,9	0,7	2,6	2,3
Madrid	21,8	84,3	4,9	0,7	3,0	2,5
Múrcia	2,4	69,5	4,4	0,2	2,4	2,3
Navarra	1,3	59,4	3,2	0,6	2,3	1,6
País Basc	5,4	67,7	3,6	0,7	2,4	2,1
La Rioja	0,6	60,7	4,3	0,3	2,1	1,9
Espanya	100,0	74,5	4,1	0,4	2,4	2,2

Font: Funcas

Gràfic I-1.22.

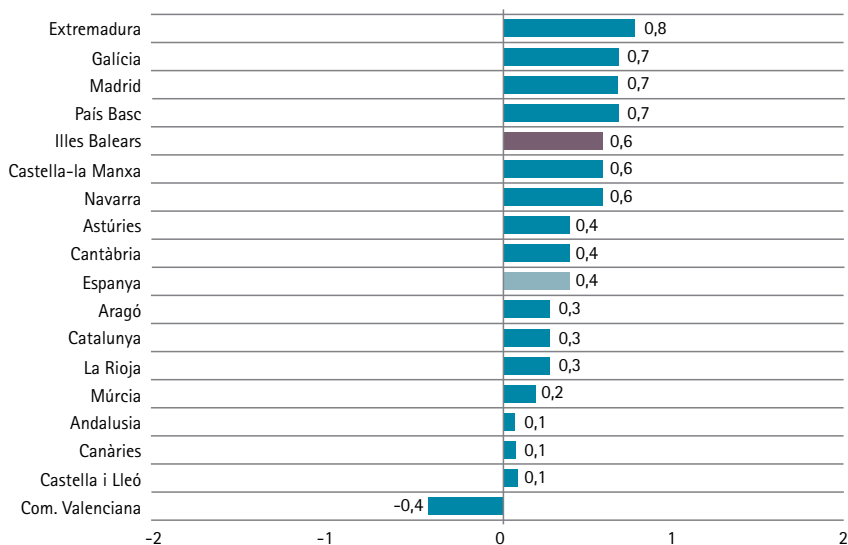
Percentatge de variació anual 2001-2007 del VAB sector serveis a preus constants per comunitats autònomes

Font: Funcas

Gràfic I-1.23.

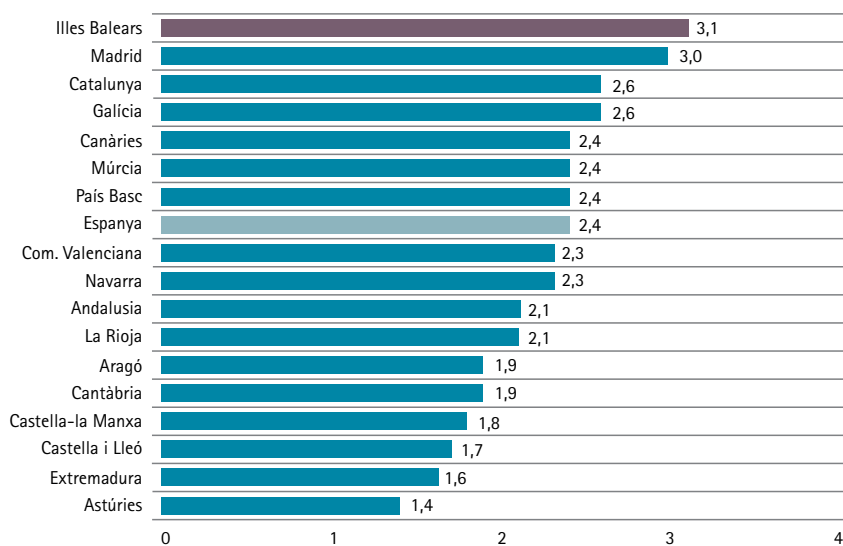
Percentatge de variació anual 2008-2013 del VAB sector serveis a preus constants per comunitats autònomes

Font: Funcas

Gràfic I-1.24.

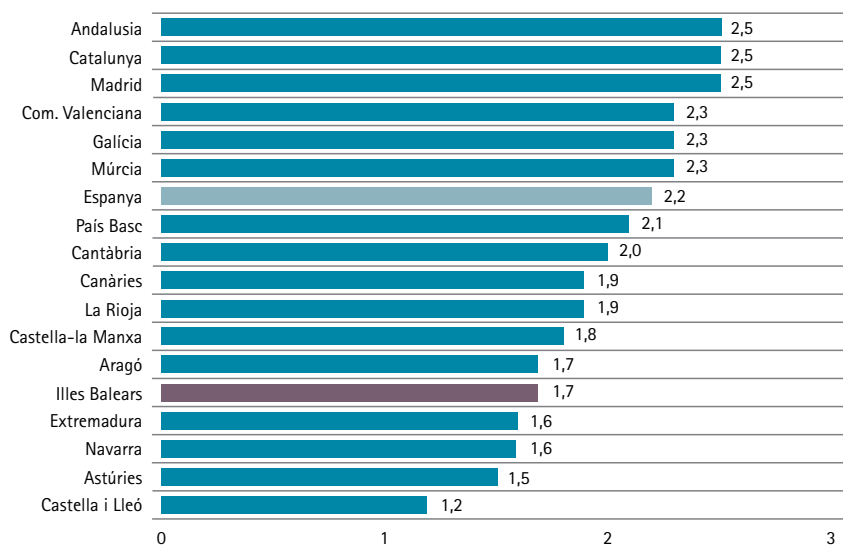
Percentatge de variació anual 2014-2019 del VAB sector serveis a preus constants per comunitats autònomes

Font: Funcas

Gràfic I-1.25.

Percentatge de variació anual 2019 del VAB sector serveis a preus constants per comunitats autònomes

Font: Funcas

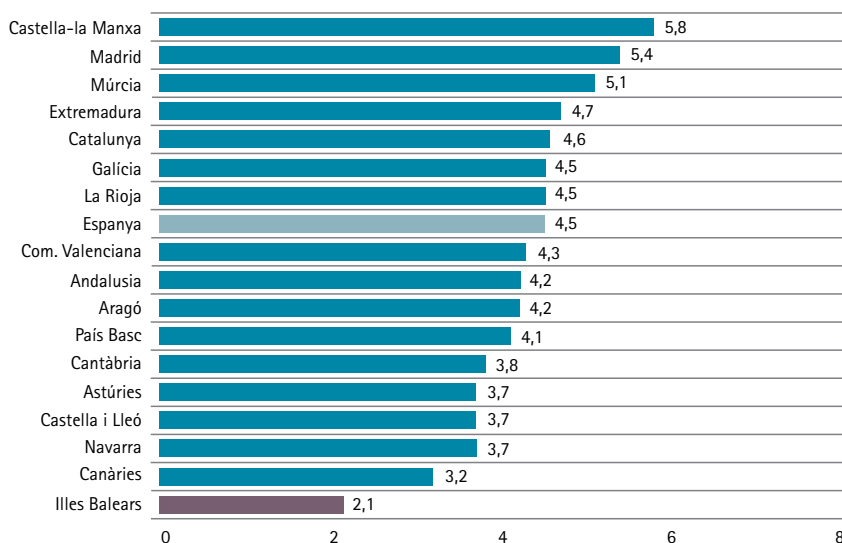
QUADRE I-1.11. VAB SECTOR SERVEIS PREDOMINANTMENT DE MERCAT A PREUS CONSTANTS PER COMUNITATS AUTÒNOMES (PERCENTATGE DE VARIACIÓ ANUAL) (2001-2019)

	% sobre VAB serveis serv. mercat	% sobre VAB total regional	Mitjanes anuals			2019
			2001-2007	2008-2013	2014-2019	
Andalusia	12,3	52,6	4,2	-0,3	2,6	3,1
Aragó	2,6	47,0	4,2	0,2	2,3	2,1
Astúries	1,8	52,0	3,7	0,0	1,9	2,0
Illes Balears	3,4	70,5	2,1	0,4	3,5	1,6
Canàries	4,4	65,6	3,2	-0,1	2,7	1,7
Cantàbria	1,0	50,8	3,8	-0,1	2,1	1,8
Castella i Lleó	4,0	46,6	3,7	-0,1	2,3	1,8
Castella-la Manxa	2,6	43,0	5,8	0,5	2,4	2,3
Catalunya	19,7	58,6	4,6	-0,1	2,8	2,6
Com. Valenciana	9,0	54,5	4,3	-1,0	2,7	2,8
Extremadura	1,3	43,1	4,7	0,8	2,3	2,2
Galícia	4,6	50,5	4,5	0,7	3,2	2,6
Madrid	23,6	69,3	5,4	0,7	3,5	2,9
Múrcia	2,3	49,9	5,1	-0,1	2,9	2,7
Navarra	1,3	43,8	3,7	0,5	3,0	2,0
País Basc	5,4	50,5	4,1	0,4	2,8	2,3
La Rioja	0,6	43,4	4,5	-0,1	2,4	1,8
Espanya	100,0	56,5	4,5	0,1	2,9	2,6

Font: Funcas

Gràfic I-1.26.

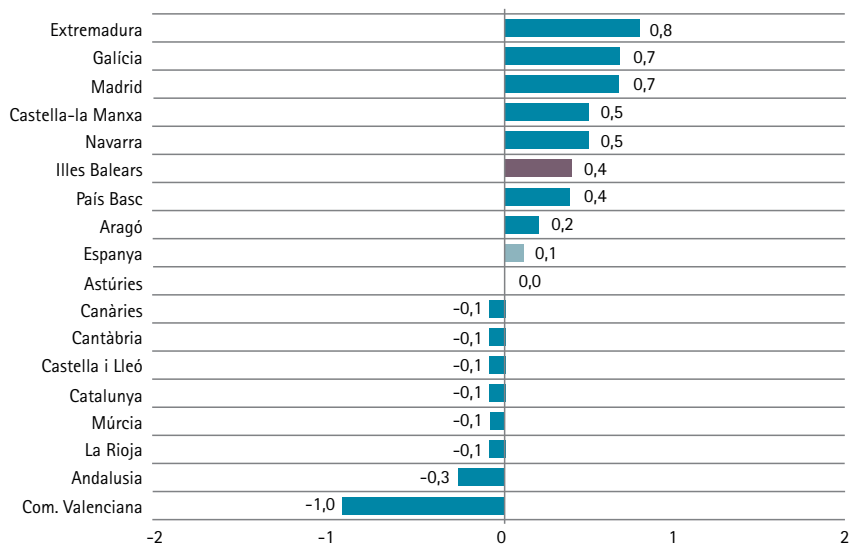
Percentatge de variació anual 2001-2007 del VAB sector serveis predominantment de mercat a preus constants per comunitats autònomes

Font: Funcas

Gràfic I-1.27.

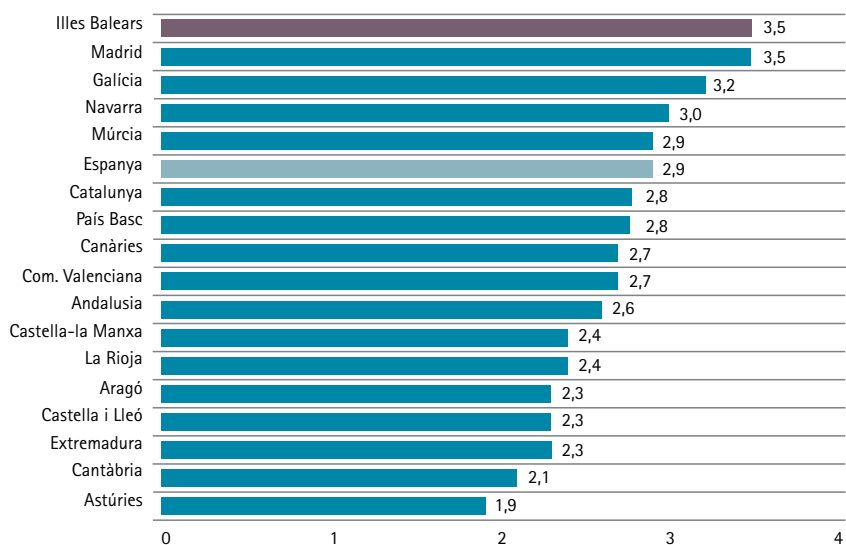
Percentatge de variació anual 2008-2013 del VAB sector serveis predominantment de mercat a preus constants per comunitats autònomes

Font: Funcas

Gràfic I-1.28.

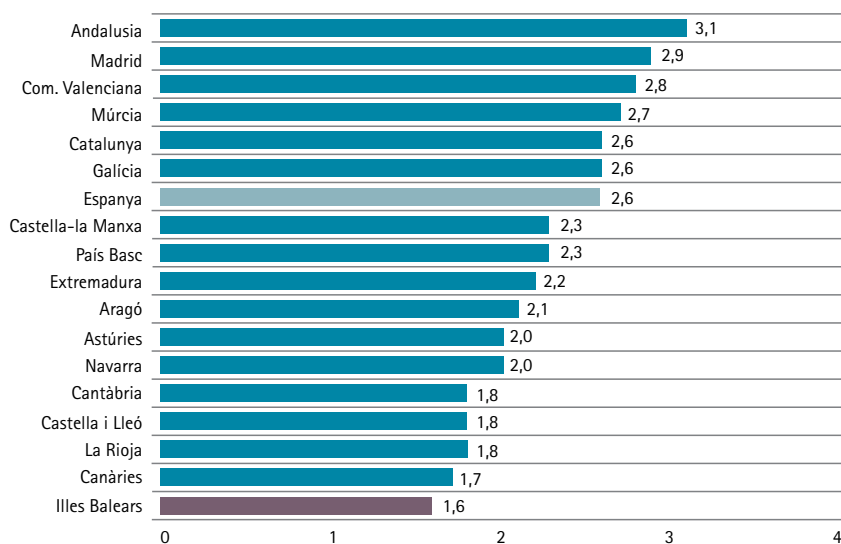
Percentatge de variació anual 2014-2019 del VAB sector serveis predominantment de mercat a preus constants per comunitats autònomes

Font: Funcas

Gràfic I-1.29.

Percentatge de variació anual 2019 del VAB sector serveis predominantment de mercat a preus constants per comunitats autònomes

Font: Funcas

Els serveis predominantment de no mercat (que inclouen només administració pública i defensa, seguretat social obligatòria, educació, activitats sanitàries i serveis socials) a les Illes Balears tenen l'any 2019 un pes estructural en l'economia regional d'un 15 %, el mateix pes que Madrid i se situen ambdues a la coa regional pel que fa al pes regional dels serveis públics. El creixement d'aquests serveis l'any 2019 ha estat d'un

2,3 % i queden en tercera posició en el conjunt de comunitats autònomes. En els tres períodes analitzats, aquest terciari balear presenta sempre un creixement per sobre de la mitjana regional. Així, en el període 2001-2007 varen estar en cinquena posició; en el període 2008-2013 es varen situar en quarta posició i al llarg del període 2014-2019 han ocupat la tercera posició (vegeu el quadre I-1.12 i els gràfics de l'I-1.30 a l'I-1.33).

QUADRE I-1.12. VAB SECTOR SERVEIS PREDOMINANTMENT DE NO MERCAT A PREUS CONSTANTS PER COMUNITATS AUTÒNOMES (PERCENTATGE DE VARIACIÓ ANUAL) (2001-2019)

	% sobre VAB serveis no mercat	% sobre VAB total regional	Mitjanes anuals			2019
			2001-2007	2008-2013	2014-2019	
Andalusia	16,2	21,8	2,4	1,1	0,9	0,9
Aragó	3,2	18,9	1,3	0,5	0,9	0,6
Astúries	2,1	19,5	4,0	1,3	0,2	0,1
Illes Balears	2,2	15,0	4,0	1,5	1,4	2,3

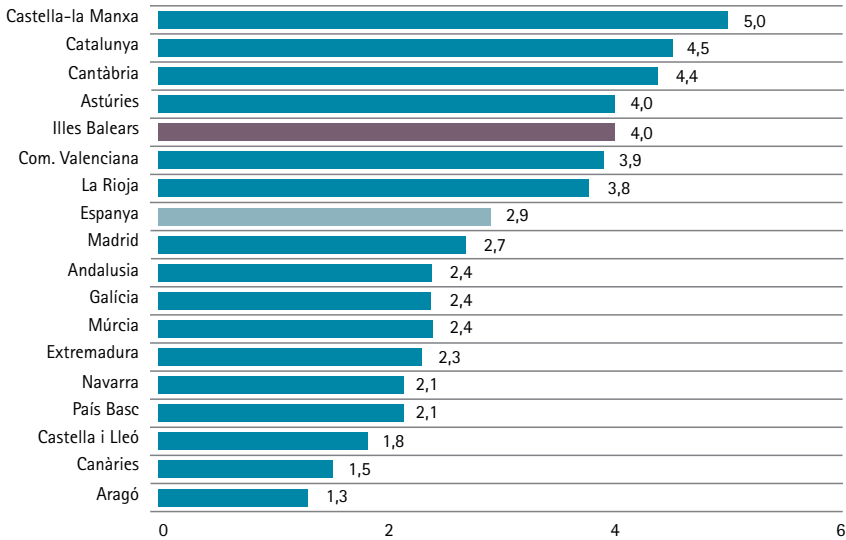
continua

	% sobre VAB serveis no mercat	% sobre VAB total regional	Mitjanes anuals			2019
			2001-2007	2008-2013	2014-2019	
Cantàbria	1,2	19,4	4,4	1,8	1,5	2,3
Castella i Lleó	5,8	21,3	1,8	0,6	0,4	-0,1
Castella-la Manxa	4,0	20,7	5,0	0,9	0,6	0,6
Catalunya	16,3	15,5	4,5	1,9	2,0	2,4
Com. Valenciana	9,0	17,4	3,9	1,5	1,2	0,8
Extremadura	2,4	26,1	2,3	0,9	0,5	0,4
Galícia	5,4	18,6	2,4	0,8	0,9	1,4
Madrid	16,1	15,0	2,7	0,9	0,9	0,7
Múrcia	2,8	19,6	2,4	1,1	1,2	1,1
Navarra	1,5	15,6	2,1	0,9	0,5	0,5
País Basc	5,7	17,2	2,1	1,9	1,1	1,5
La Rioja	0,7	17,2	3,8	1,3	1,3	2,1
Espanya	100,0	18,0	2,9	1,2	1,1	1,2

Font: Funcas

Gràfic I-1.30.

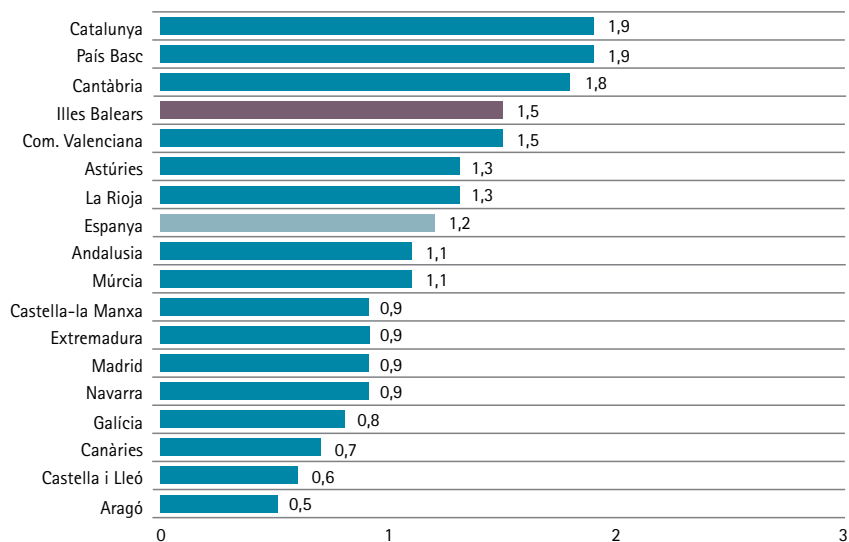
Percentatge de variació anual 2001-2007 del VAB sector serveis predominantment de no mercat a preus constants per comunitats autònomes

Font: Funcas

Gràfic I-1.31.

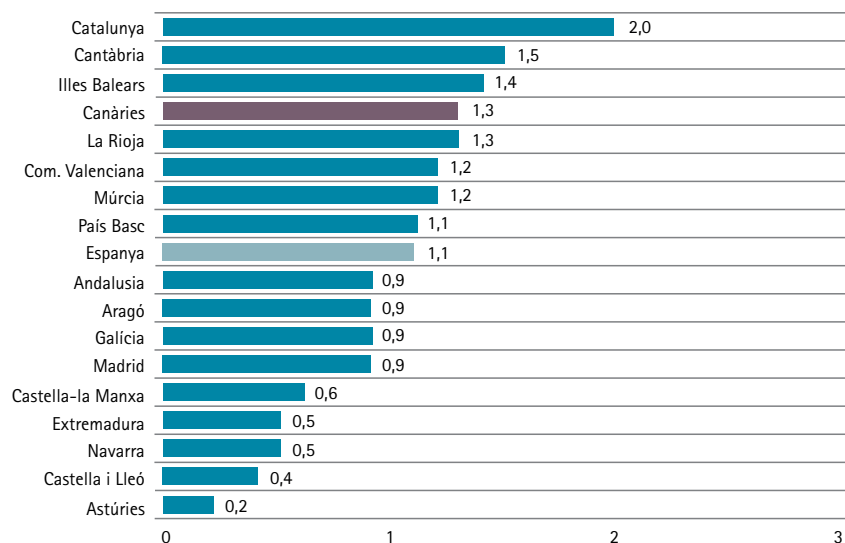
Percentatge de variació anual 2008-2013 del VAB sector serveis predominantment de no mercat a preus constants per comunitats autònomes

Font: Funcas

Gràfic I-1.32.

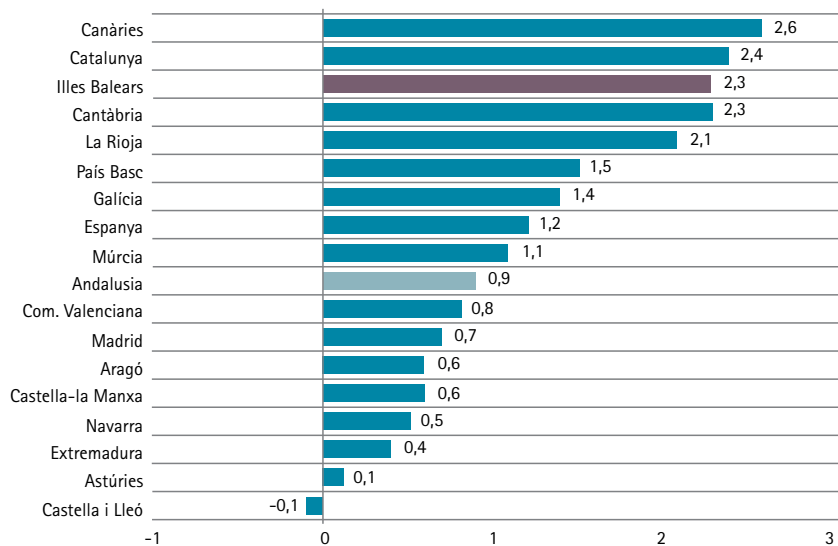
% variació anual 2014-2019 del VAB sector serveis predominantment de no mercat a preus constants per comunitats autònomes

Font: Funcas

Gràfic I-1.33.

% variació anual 2019 del VAB sector serveis predominantment de no mercat a preus constants per comunitats autònomes

Font: Funcas

1.2.3. EL TEIXIT EMPRESARIAL BALEAR

A partir de les dades del DIRCE de l'INE, es comprova que l'any 2020 el nombre d'empreses a les Illes Balears ha augmentat en 1.310 (1,3 %), amb un total de 100.022 empreses (6.687 empreses més que les que hi havia l'any 2008, amb un increment del 7,2 %). Les quatre principals branques d'activitat pel nombre d'empreses són: comerç i reparacions, amb 15.884 empreses i una disminució de 502 empreses (-3,1 %); activitats professionals, científiques i tècniques, amb 11.510 empreses i un augment de 230 empreses (2 %); construcció d'edificis, amb 10.717 empreses i un descens de 101 empreses (-0,9 %), i hostaleria, amb 10.679 empreses i un augment de 42 empreses (0,4 %).

Respecte al 2008, totes les activitats fora dels serveis presenten creixement negatiu: indústria perd 664 empreses (-11,9 %) i construcció en perd 3.068 (-15,1 %), mentre que el conjunt dels serveis augmenten en 10.409 empreses (15,4 %), i les més dinàmiques han estat: activitats immobiliàries, amb un augment de 3.560 empreses (94,3 %); activitats administratives i serveis auxiliars, amb un augment de 3.499 empreses (68,9 %), i educació, amb un augment de 976 empreses (65,7 %). Per contra, decreixen comerç i reparacions, amb 3.454 empreses menys (-17,9 %), i transport i emmagatzematge, amb 221 empreses menys (-4,6 %) (vegeu el quadre I-1.13. i el requadre I-1.1.).

QUADRE I-1.13. NOMBRE D'EMPRESSES A LES ILLES BALEARS PER SECTORS, GRUPS I ACTIVITAT PRINCIPAL (CNAE09) (2008-2020)

	2008	2009	2010	2011	2012	2013	2014	2015	2016	2017	2018	2019	2020	% var. 2020/2019	% var. 2020/2008
Total	93.335	91.826	89.562	87.461	85.372	85.044	84.270	87.111	89.341	93.067	96.638	98.712	100.022	1,3	7,2
Indústria	5.488	5.564	5.080	4.739	4.604	4.551	4.408	4.413	4.420	4.580	4.877	4.893	4.834	-1,2	-11,9
Indústries extractives	70	68	64	57	57	56	51	53	50	57	61	55	52	-5,5	-25,7
Indústria manufacturera	4.999	4.911	4.557	4.244	4.119	4.044	3.913	3.920	3.938	4.067	4.381	4.515	4.451	-1,4	-11,0
Electricitat, gas, aigua i reciclatge	419	585	459	438	428	451	444	440	432	456	435	323	331	2,5	-21,0
Construcció	20.359	18.575	17.029	16.071	15.126	14.526	14.020	14.485	14.989	15.459	16.502	17.331	17.291	-0,2	-15,1
Construcció d'edificis	13.542	12.278	11.067	10.413	9.691	9.256	8.850	9.085	9.350	9.515	10.082	10.818	10.717	-0,9	-20,9
Enginyeria civil	436	461	433	410	378	298	270	271	259	263	287	248	231	-6,9	-47,0
Activitats de construcció especialitzada	6.381	5.836	5.529	5.248	5.057	4.972	4.900	5.129	5.380	5.681	6.133	6.265	6.343	1,2	-0,6
Serveis	67.488	67.687	67.453	66.651	65.642	65.967	65.842	68.213	69.932	73.028	75.259	76.488	77.897	1,8	15,4
Comerç i reparacions	19.338	18.958	18.345	17.626	17.338	17.075	16.632	16.672	16.527	16.565	16.442	16.386	15.884	-3,1	-17,9
Transport i emmagatzematge	4.830	4.759	4.616	4.469	4.383	4.251	4.139	4.132	4.170	4.294	4.435	4.356	4.609	5,8	-4,6
Hosteleria	10.371	10.394	10.072	9.962	9.912	9.903	9.796	9.840	9.910	10.393	10.771	10.637	10.679	0,4	3,0
Informació i comunicacions	1.143	1.178	1.229	1.223	1.255	1.244	1.283	1.403	1.423	1.466	1.549	1.542	1.515	-1,8	32,5
Activitats financeres i assegurances	1.720	1.737	1.760	1.702	1.695	1.707	1.602	1.627	1.723	1.762	1.778	1.737	1.765	1,6	2,6
Activitats immobiliàries	3.775	3.986	4.003	4.134	4.297	4.373	4.695	5.209	5.715	6.362	6.872	7.105	7.335	3,2	94,3
Activitats professionals, científiques i tècniques	10.311	10.203	10.239	9.713	9.256	9.498	9.211	9.602	9.894	10.355	10.823	11.280	11.510	2,0	11,6
Activitats administratives i serveis auxiliars	5.075	5.101	5.741	6.118	5.919	6.133	6.529	6.842	7.153	7.634	7.968	8.228	8.574	4,2	68,9
Educació	1.486	1.556	1.574	1.589	1.623	1.665	1.787	2.020	2.114	2.267	2.301	2.324	2.462	5,9	65,7
Activitats sanitàries i serveis socials	3.201	3.356	3.465	3.804	3.717	3.781	3.635	3.836	3.914	4.104	4.270	4.350	4.576	5,2	43,0
Activitats artístiques recreatives i d'entreteniment	2.231	2.296	2.229	2.190	2.224	2.312	2.353	2.570	2.731	2.879	2.932	3.272	3.465	5,9	55,3
Altres serveis	4.007	4.163	4.180	4.121	4.023	4.025	4.180	4.460	4.658	4.947	5.118	5.271	5.523	4,8	37,8

Font: elaboració pròpia a partir de dades de l'INE

1.3.

L'ANÀLISI DE LA DEMANDA DE LES ILLES BALEARS

El darrer informe de Funcas, «El balance económico regional (autonomías y provincias, años 2000 a 2010)», de Pablo Alcaide Guindo, va ser publicat el maig de 2012. Aquest era l'únic informe de referència a Espanya que permetia fer una anàlisi comparativa dels diferents components de la demanda final per comunitats autònomes i treure els comptes regionalitzats de les capacitats o les necessitats de finançament de les economies regionals. La col·lecció completa de les memòries del CES de les Illes Balears permet fer un seguiment acurat d'aquestes macro-magnituds de les Illes Balears en comparació amb la resta de comunitats autònomes en el període 2000-2011 (la darrera memòria que es pot consultar en el web del CES).

Malauradament, aquesta anàlisi ja no es pot desenvolupar en el cas de les Illes Balears, en espera que l'Ibestat prengui les dades de la comptabilitat regional emmarcades dins el nou MIO-2014, i es pugui reprendre, així de bell nou, una anàlisi completa dels diferents components de la demanda final⁵.

L'únic component de la demanda final que sí que es pot continuar analitzant és el que fa referència a l'anàlisi sobre el saldo net exterior comercial a partir de les dades de duanes, que donen informació desglossada per a productes de les exportacions i

de les importacions. Aquesta anàlisi es pot consultar a totes les memòries del CES des de l'any 2001.

1.3.1. EL SALDO NET EXTERIOR⁶

En un exercici marcat per la pandèmia, el confinament i l'aturada de l'activitat a causa de la COVID-19, els efectes en l'economia de les Illes Balears van ser devastadors, especialment en l'activitat turística, i així es va reflectir en el comerç exterior balear.

D'una banda, les importacions van patir una reducció dràstica i en van fer retrocedir el nivell a valors de fa 20 anys. El descens, que ja s'havia iniciat lentament un any enrere, va ser del 37 %. Entre els principals motius van destacar l'escàs nombre de turistes, el descens de la despesa dels residents i l'augment del consum del producte local, que segueix en expansió.

D'una altra banda, les exportacions balears també van aguditzar la tendència negativa que ja havien iniciat el 2019. Concretament, el valor tendència anual —que corregeix l'estacionalitat— es va situar a nivells similars de 2009. En total, es van registrar 1.604 milions d'euros en exportacions, la qual cosa va suposar un 13 % menys que l'any anterior.

A conseqüència de la major reculada d'importacions que d'exportacions, es va produir una situació totalment anòmla en l'economia de l'arxipèlag: el saldo comercial va

5. Cal recordar que Miquel Alenyà, com a director de l'«Evolució econòmica de les Illes Balears» (sèrie completa que abasta des de l'any 1973 fins al 2000), ja elaborava una anàlisi dels diferents components de la demanda final d'acord amb la metodologia de la comptabilitat regional.

6. L'autora d'aquest apartat és Catalina Barceló Horrach. La base de dades es pot consultar a l'annex estadístic corresponent a aquest apartat: del quadre AI-1.1 al AI-1.4 i gràfics AI-1.1 i AI-1.2.

ser positiu. Això només s'havia aconseguit anteriorment —i per un breu període de temps— el 2009. El 2020 es va tancar amb un superàvit comercial per valor de 610 milions d'euros, el doble que el 2019. Si bé és cert que en una economia tan dependent de l'exterior com la nostra, aquesta balança comercial positiva hauria d'analitzar-se amb molta prudència, ja que dos terços de les partides exportades van correspondre a combustibles, plàstics i reparacions d'embarcacions o avions, que van distorsionar la producció del sector industrial balear i aquestes no es van reduir sobre la base de la crítica situació de l'arxipèlag.

De fet, el terç restant, que va correspondre a les partides industrials d'activitat insular i sí que van estar afectats per l'aturada dels nostres clients europeus, es va reduir un 22 %. El poc pes que va representar en el conjunt de les exportacions i el fort descens que va patir va demostrar la feblesa de la nostra indústria i hauria de fer-nos reflexionar com podem incentivar la supervivència d'aquest sector.

1.3.2. EXPORTACIONS⁷

La pandèmia va enfonsar l'activitat comercial internacional, que es va aturar

7. La informació estadística que s'analitza procedeix del CSC-Agència Tributària corresponent a la classificació «Origen/destino - Fiscal». És a dir, es té en compte la classificació relativa a la duana des d'on es fa l'operació (aquest és el criteri utilitzat pel Departament de Duanes, Ministeri d'Economia), i, si aquesta es desconeix, s'utilitzaria la classificació «Fiscal», que utilitza el codi de domicili fiscal de l'empresa per classificar l'operació.

A més, les estadístiques utilitzades per al 2020 són definitives. És a dir, poden patir canvis en un futur. La qualificació definitiva és fins a desembre de 2019. Per tant, les conclusions d'aquest capítol exigeixen certa prudència per part del lector.

abruptament al març de 2020 i va afectar el món sencer. No obstant això, el 2019 ja es presagiaven els primers signes de canvi de cicle i es va observar una desacceleració gradual de les variables, i així es va explicar a la memòria anual de l'any anterior. Ningú no podia imaginar el desenllaç, el 2020, a causa de la COVID-19. Les exportacions de les Illes Balears van assolir els 1.604,2 milions d'euros. Van decreixer un 13 % respecte a l'any anterior, que, al seu torn, s'havia reduït un 4,6 %.

Es va viure un any històric en tots els sentits. L'aturada econòmica mundial va aguditzar el descens de les exportacions des de les Balears, que es va situar a nivells de 2009. Una situació ben diferent de la del 2017 i el 2018, quan en aquest mateix anuari parlàvem de xifres rècord d'exportació.

A Espanya, les exportacions es van reduir un 10,2 %. Encara sort que el primer trimestre de l'any va ser dinàmic, perquè en el segon la COVID-19 va suposar un xoc tan disruptiu que es van necessitar els dos darrers per recuperar-se i, finalment, acabar amb una reducció del 10,2 %. Es van assolir els 261.175 milions d'euros.

Si es tira la vista enrere, s'observa que el nivell de les exportacions en èpoques més dinàmiques rondava els 1.500 milions, mentre que en períodes de crisi es quedava entorn dels 800-900 milions. Si bé és cert que en els darrers anys algunes de les partides exportades més importants es van incrementar tant que alteraven el total.

De fet, en els darrers anys les partides de plàstics, combustibles i peces de vaixells o aeronaus, que estan més relacionats amb

el sector serveis i el turisme que amb la producció industrial, arriben a representar les dues terceres parts del total. Aquest percentatge és molt superior al d'anys en-rere i, per tant, altera a l'alça la xifra total i s'allunya de la mitjana analitzada. El 2020, malgrat patir una crisi sense precedents, la quantitat no es va ajustar a la comen-tada en èpoques de crisi precisament per aquestes partides distorsionadores.

Per partides, dues de cada tres van cor-respondre a productes no produïts a les illes, sinó importats prèviament i que anomenam «partides distorsionadores». Aquestes partides van alterar el resultat productiu perquè no es van produir a la comunitat, sinó que es van importar en la seva major part per després exportar-se.

Concretament, les exportacions més im-portants les van continuar copant partides distorsionadores com els plàstics (bòtils d'aigua, lleixiu i detergents, principal-ment), els combustibles, els productes químics orgànics (gas natural i uns altres) i les peces per reparar aeronaus i vaixells. El 2020, aquestes partides, que van sumar 1.061,9 milions d'euros, van representar el 66 % de les exportacions totals.

Durant l'any es va notar aquesta aturada econòmica i les exportacions distorsiona-dores van disminuir un 7,5 % (enfront del -13,2 % de l'any anterior). Aquesta parti-da va reflectir el moviment del sector turís-tic a causa del flux de turistes arribats per via aèria i marítima i el continu moviment per carretera relacionat amb el proveïment de carburant dels vehicles, tant dels matei-xos residents com dels turistes (lloguer de cotxes, taxis, transport públic o transport

col·lectiu privat). No obstant això, i a pesar que el 2020 va ser un any desastrós per al sector turístic, hi ha dues partides que van tenir un comportament anòmal: els plàstics i algunes reparacions en vaixells i avions, que curiosament van augmentar.

Específicament, les exportacions de plàs-tics (un 90 % va correspondre a bòtils d'aigua, lleixiu, detergent...) van continu-ar destacant pels seus desorbitats valors i pesos per a una economia insular com la nostra. Si bé és cert que el 2020 es van reduir un 19,8 %, aconseguint els 425,5 milions, van destacar per ser la partida més alta entre la resta de les partides exporta-dores. I, com en anys anteriors, el motiu d'assolir aquest import va continuar sent una incògnita. No obstant això, la resposta més probable és que es tracti d'una em-presa que produeixi fora, tenguí el domicili fiscal a les Illes i per aquest motiu el seu còmput s'assigni a les Balears.

Les peces que es van emprar en les repara-cions d'aeronaus, vaixells i les seves parts i que van comptar com a exportacions es van situar en segon lloc. En total, es van triplicar i es van assolir els 333,4 milions d'euros, una quantitat que va destacar respecte als tres anys anteriors i probable-ment es va tractar d'una operació aïllada.

Al llarg de l'any també van continuar sent normals les vendes de combustibles, que, englobades en les partides de combusti-bles minerals i d'avituallaments a tercers (sobretot a través de les aeronaus i em-barcacions), van assolir els 211,6 milions d'euros. Es va convertir en la tercera parti-da distorsionadora més exportada, en-cara que sense aconseguir el dinamisme

de l'any anterior, ja que es va reduir un 44,8 %. L'aturada del transport aeri i marítim es va reflectir en aquesta partida, igual que el confinament dels residents.

Finalment es van situar les exportacions de productes químics orgànics, com l'età, metà, propà i gas natural, essencials des del punt de vista industrial i comercial. El 2020 es van vendre a l'exterior 91,3 milions d'euros. No obstant això, es va reduir un 29,2 % respecte al 2019 a causa de la inactivitat i el confinament del sector industrial i de serveis.

Per diferència, aquest terç restant d'exportacions, anomenat «exportacions productives», va sumar 542,3 milions d'euros. I com no podia ser d'una altra manera, va acusar els efectes de la pandèmia: es va reduir 151,9 milions respecte al 2019. Tots els grups exportats, exceptuant els minerals i la fusta, es van reduir. El desglossament per partides es va mantenir molt similar a anys anteriors. Les més importants van ser, principalment: vehicles automòbils; calçat; calderes i artefactes mecànics; olis per a higiene i cosmètica; fruites; gomes i resines alimentàries; sabons, i material elèctric.

En aquest grup d'exportacions, van destacar les de vehicles automòbils, amb més de 183,7 milions d'euros, la qual cosa va suposar una reculada del 16,5 % respecte a l'any anterior. Són els cotxes de lloguer que surten de les illes en acabar la temporada. No obstant això, cada vegada hi ha més dubtes que es tracti d'una partida productiva, tant pel seu import aconseguit com per la mateixa definició de partida productiva. El 90 % d'aquests cotxes em-

prats per empreses de lloguer es van vendre a França, Bèlgica, Alemanya i Itàlia.

El calçat, un producte consolidat en les exportacions de les Balears, va encapçalar el rànquing en situar-se en segona posició. Va exportar 73,7 milions d'euros, la qual cosa va significar una reducció del 12,8 %. Es va tractar d'un producte d'alt valor afegit, amb un preu mitjà de 69 euros per quilo exportat. Entre Alemanya, Itàlia i Portugal van comprar fidelment el 38 % del nostre calçat.

A continuació, es van situar les exportacions de calderes, màquines i aparells metàl·lics (40,4 milions d'euros), que s'estudien en el grup de màquines i material elèctric (que va ascendir a 61,7 milions). També es van reduir respecte a l'any anterior, un 10,6 % en aquest cas. Aproximadament el 40 % del total d'aquestes exportacions van correspondre a països europeus, en concret, els Països Baixos (19,9 %) i Alemanya (19,0 %).

Un altre producte d'alt valor afegit, i amb un preu mitjà similar al calçat, van ser els olis per a higiene i cosmètica, que es van situar com la quarta partida més important de les productives, amb 31,6 milions d'euros, encara que van patir una reducció del 22,4 %. Van destacar les vendes als Països Baixos (7,4 milions), el Regne Unit (4,8 milions) i Hong Kong (3,5 milions), que van liderar les compres d'aquesta partida.

Les fruites es van posicionar en cinquè lloc. Es van exportar cítrics, melons i síndries per valor de 25,1 milions, enfront dels 21,9 milions del 2019. Això va suposar un decrement del 16,7 %. El 85 % de les frui-

tes, el van comprar empreses franceses (21 milions).

A continuació, es van situar gomes i resines alimentàries. Van aconseguir un nivell d'exportacions de 23,4 milions. El 30 % es van enviar a Dinamarca i el 21 % als EUA. De fet, va ser un dels productes que es va comportar més bé respecte al 2019, ja que només es va reduir un 1,4 %. Les fruites i les gomes es van analitzar conjuntament en el grup d'aliments, que van assolir els 64,4 milions i es van reduir un 19,3 % respecte al 2019.

Seguidament, i ocupant el setè lloc, es van exportar sabons i altres productes de neteja. Després de tres anys consecutius de creixements, van vendre productes per valor de 22,1 milions. Van disminuir un 24,6 % respecte al 2019. Aquest sector químic, que ha estat molt present en els darrers anys en el mercat europeu, va centrar les seves vendes a França (8,6 milions) i Alemanya (7,9 milions), que van continuar assumint la major part d'aquestes exportacions.

Les exportacions d'aparells i material elèctric es van situar en vuitena posició. Es van vendre a altres països 21,3 milions d'euros, la qual cosa va suposar una disminució del 50,7 % respecte a l'any anterior. Igual que les calderes, aquests productes s'analitzen en el grup de màquines i material elèctric. En concret, gairebé la meitat de les vendes es van concentrar a l'Amèrica Central, concretament a la República Dominicana (3,6 milions), Jamaica (3,4 milions) i Mèxic (2,8 milions), i una partida europea a Alemanya (3 milions).

Li van seguir, a més distància i ordenats de major a menor valor, els mobles (13,0 milions) i altres productes químics diversos (12,4 milions).

En resum, les exportacions d'aquests deu productes, que van representar el 82 % del total exportat, es van destinar en la seva majoria al mercat europeu. En total van sumar 441,9 milions d'euros, una quantitat un 20,2 % més moderada que la del 2019 (554,0 milions).

I per països, els de la zona euro constitueixen el mercat natural dels productes de les Balears. La majoria de les exportacions (incloent-hi les partides distorsionadores) es van continuar destinant a Europa: França (370 milions), Alemanya (221 milions), el Regne Unit (186 milions), els Països Baixos (142 milions) i Itàlia (119 milions).

1.3.3. IMPORTACIONS

La crisi de la pandèmia va fer molta falta en la demanda interna, que va enfonsar les importacions de les illes. A l'afeblit consum interior, s'hi va sumar l'escassa demanda de turistes i l'auge del producte local, la qual cosa va situar el nivell d'importacions a xifres de fa més de 20 anys. Concretament, a l'abril de 1999, quan la tendència anual de les importacions es va situar en els 992.000 euros, una dada similar a l'aconseguida al desembre de 2020 (963.000 euros).

De fet, aquestes xifres no són comparables amb les mitjanes dels darrers deu anys, quan en període de crisi se situaven en els 1.500 milions, enfront dels 2.200 milions

d'euros del període de bonança econòmica (2004-2007). Les xifres de 2020 es van quedar a 500 milions. Estem davant una crisi sense precedents en els darrers 20 anys.

En només un any les importacions van caure un 37 % respecte al 2019 i la quantitat total no va arribar a assolir els 1.000 milions d'euros, en concret es van importar productes per valor de 994 milions, enfront dels 1.574 milions de 2019.

Aquest total va estar alterat per algunes partides, que, com les exportacions, van ser els combustibles, que s'han analitzat a la partida de combustibles minerals (78,6 milions d'euros) i a la de productes químics orgànics en forma d'hidrocarburs (153,3 milions); les parts d'aeronaus i vaixells (77,4 milions), i els plàstics (86,6 milions). Aquestes partides, incloent-hi les no classificades, van sumar 400,8 milions d'euros, la meitat de la importada el 2019 (826,9 milions). De fet, aquesta reducció es va quantificar en un 51,5 % menys que l'any anterior.

Per diferència, les importacions productives de 2020 també es van reduir. Es van comprar productes per valor de 593,8 milions d'euros enfront dels 747,8 milions de 2019, la qual cosa va suposar un descens del 20,6 %. Entre les partides productives, van continuar destacant les compres de calderes i aparells metàl·lics, aliments carnis, joguets i articles d'esport, roba, mobles i calçat.

Per segon any consecutiu, les importacions de reactors, calderes i màquines i aparells mecànics, amb 65,9 milions d'euros, van

continuar liderant el rànquing. No obstant això, aquesta partida va patir la pandèmia i va registrar un descens del 17,1 %. Es van incloure, d'una banda, les importacions de reactors, turboreactors, turbopropulsors i altres turbines de gas i, de l'altra, màquines d'aire condicionat, congeladors, campanes i bombes d'aire, entre altres. Per països, i en general, es van consolidar les compres d'Alemanya (15 milions), la Xina (7 milions) i Itàlia (7 milions d'euros).

La segona posició va ser per a les importacions de carn, amb 45,6 milions. Es van reduir un 19,3 % respecte al 2019, explicat pel feble comportament de la demanda interior. Per països, la majoria de les compres van procedir d'Alemanya (41 milions d'euros).

En tercer lloc, es van situar les importacions de joguets i altres articles per a l'esport o esbarjo, amb un valor de 40,5 milions d'euros. Va destacar el seu bon comportament, ja que les restriccions i els aforaments limitats als espais tancats van fomentar la demanda d'articles esportius. La seva demanda es va triplicar respecte al 2019. El 80 % de les compres van procedir de la Xina (32 milions).

Les importacions de peces de vestir i complements, excepte les de punt, van assolir els 33,1 milions d'euros, la qual cosa va suposar un 11,9 % més que el 2019. Això podria explicar-se per l'auge durant el confinament de compres en línia de roba i complements, ja que les botigues van estar tancades diversos mesos i posteriorment van obrir amb restriccions d'aforament i sense poder utilitzar l'emprovador. Per països, cal destacar que de la Xina es

van importar 14 milions d'euros, i d'Itàlia, 8 milions.

Les importacions de mobles es van situar en cinquena posició, amb un valor de 27,2 milions d'euros. Van disminuir un 19,0 % respecte al 2019. Les compres d'Itàlia (6 milions) i d'Alemanya (amb 6 milions) i la Xina (4 milions) van ser les més importants.

En sisè lloc hi ha el calçat: van passar de 35,2 milions el 2019 a 26,7 milions el 2020. Aquesta partida va disminuir un 24,0 % respecte a l'any anterior. De Portugal i d'Itàlia se'n van comprar 6 milions cadascun, i de Bèlgica, 5 milions.

Les importacions de màquines i material elèctric van sumar 26,4 milions. Es van reduir un 18,6 % respecte al 2019. Les compres es van repartir entre la Xina (6 milions), Alemanya (5 milions) i Itàlia (2 milions).

Finalment, les importacions de peces de vestir i complements de punt —partida que inclou des de vestits i altres peces de vestir fins a roba blanca i de parament per als allotjaments turístics i els uniformes de treball— també es va reduir. En aquest cas, un 29,7 %, fins a assolir els 23,4 milions. Les compres es van dur a terme a Itàlia (7 milions), Bèlgica (4 milions) i els Països Baixos (2 milions).

A més distància, i per sota dels 20 milions importats, es van situar les compres de peixos (19,9 milions) i olis essencials (18,7 milions). Les importacions d'aquests primers deu productes van cobrir el 55,2 % del valor total de les importacions sense tenir en compte les partides distorsionadores. En total, van assolir 327,5 milions d'euros.

1.3.4. SALDO COMERCIAL

A conseqüència de la major reculada d'importacions que d'exportacions, es va produir una situació totalment anòmla en l'economia de l'arxipèlag: el saldo comercial el 2020 va ser positiu. El superàvit comercial es va estimar en 610 milions d'euros, el triple que el 2019 (que va ser de 191 milions).

Aquest comportament va suposar una *rara avis* en el nostre comerç exterior, que sol registrar dèficits comercials a conseqüència de la insularitat, la població de la qual majoritàriament es proveeix de productes de fora, i de l'escassa producció industrial. Aquestes circumstàncies limiten el volum de les nostres exportacions, encara que en aquests darrers anys s'ha vist ajudada a pujar per les vendes de combustibles, plàstics i peces d'aeronaus i vaixells.

Resumint, es van exportar béns per valor de 1.604 milions d'euros, mentre que es van importar per valor de 994 milions. Així, va assolir un saldo exterior positiu de 610 milions, impulsat pel superàvit de les partides distorsionadores (661 milions), ja que les productives van registrar dèficit (-51 milions).

1.4.

LA INVERSIÓ ESTRANGERA

Les dades del registre d'inversions exteriors del Ministeri d'Indústria, Comerç i Turisme permeten afirmar que la inversió

bruta estrangera sense entitats de tinença de valors estrangers (ETVE) per comunitats autònomes ha estat a les Illes Balears de 103,2 milions d'euros, amb una caiguda del 64 %, la qual cosa representa 183 milions d'euros menys (vegeu el quadre I-1.14.).

En canvi, en el conjunt de comunitats autònomes té lloc un decreixement del 0,8 %; s'arriba a 23.823,6 milions d'euros, amb una caiguda també de 183 milions d'euros, per la qual cosa les Balears perden 0,8 punt en la seva participació, que l'any 2020 és del 0,43 % (vegeu el quadre I-1.15.).

QUADRE I-1.14. INVERSIÓ BRUTA ESTRANGERA EN MILIONS D'EUROS A LES ILLES BALEARS I ESPANYA (SENSE ETVE) (2010-2020)

	Illes Balears		Espanya		% IB / Espanya
	Total	% variació	Total	% variació	
Total	3.361,8	-	218.926,4	-	1,5%
2010	179,6	-	12.609,7	-	1,4%
2011	439,7	144,8%	28.791,1	128,3%	1,5%
2012	296,9	-32,5%	14.449,9	-49,8%	2,1%
2013	790,1	166,2%	17.277,9	19,6%	4,6%
2014	291,6	-63,1%	20.647,5	19,5%	1,4%
2015	338,9	16,2%	24.802,9	20,1%	1,4%
2016	585,5	72,8%	26.173,6	5,5%	2,2%
2017	321,3	-45,1%	27.346,1	4,5%	1,2%
2018	118,2	-63,2%	46.827,6	71,2%	0,3%
2019	286,6	142,4%	24.006,9	-48,7%	1,2%
2020	103,2	-64,0%	23.823,6	-0,8%	0,4%

Font: Elaboració pròpia a partir de les dades del Ministeri d'Indústria, Comerç i Turisme, Secretaria d'Estat de Comerç

QUADRE I-1.15. INVERSIÓ BRUTA ESTRANGERA EN MILIONS D'EUROS PER COMUNITATS AUTÒNOMES (SENSE ETVE) (2019-2020)

	2019	% sobre total	2020	% sobre total	% variació 20/19
Espanya	24.006,9	100,0%	23.823,6	100,0%	-0,8%
Andalusia	853,9	3,6%	769,9	3,2%	-9,8%
Aragó	102,8	0,4%	22,8	0,1%	-77,9%
Cantàbria	5,9	0,0%	0,0	0,0%	-99,7%
Castella i Lleó	1.844,8	7,7%	56,1	0,2%	-97,0%
Castella-la Manxa	96,6	0,4%	60,0	0,3%	-37,9%
Catalunya	3.838,7	16,0%	2.966,8	12,5%	-22,7%
Ceuta i Melilla	2,6	0,0%	1,3	0,0%	-47,6%
Madrid (Com. de)	14.490,7	60,4%	17.910,4	75,2%	23,6%
Com. Valenciana	768,3	3,2%	324,3	1,4%	-57,8%

continua

	2018	% sobre total	2019	% sobre total	% de var. 19-18
Extremadura	23,0	0,1%	233,8	1,0%	918,1%
Galícia	723,0	3,0%	80,4	0,3%	-88,9%
Illes Balears	286,6	1,2%	103,2	0,4%	-64,0%
Canàries	185,0	0,8%	67,0	0,3%	-63,8%
La Rioja	26,8	0,1%	5,3	0,0%	-80,4%
Navarra (Com. Foral de)	125,1	0,5%	119,9	0,5%	-4,2%
País Basc	326,0	1,4%	857,8	3,6%	163,1%
Astúries	125,1	0,5%	48,9	0,2%	-60,9%
Múrcia (Regió de)	47,5	0,2%	181,6	0,8%	282,2%
Sense assignar	134,6	0,6%	14,0	0,1%	-89,6%

Font: Elaboració pròpia a partir de les dades del Ministeri d'Indústria, Comerç i Turisme, Secretaria d'Estat de Comerç.

Les principals comunitats autònomes són Madrid (17.910.4 milions d'euros, amb el 75,2 % del total, dades que, en part, s'expliquen per l'efecte de centralitzar bona part de les seues socials de les grans empreses transnacionals i de les que estan subjectes a grans operacions d'adquisició o de presa de control) i Catalunya (2.966,9 milions d'euros, que en conjunt rep el 12,5 % de la inversió bruta estrangera assignada).

1.5.

ELS PREUS

La COVID-19 ha provocat una deflació generalitzada en el conjunt de comunitats autònomes, excepte en el cas de les Canàries. L'any 2020 la inflació interanual ha estat negativa, amb un -0,31 % a les Balears i amb un -0,34 % per al conjunt de l'economia espanyola. Per comunitats autònomes, les Balears són en la sisena

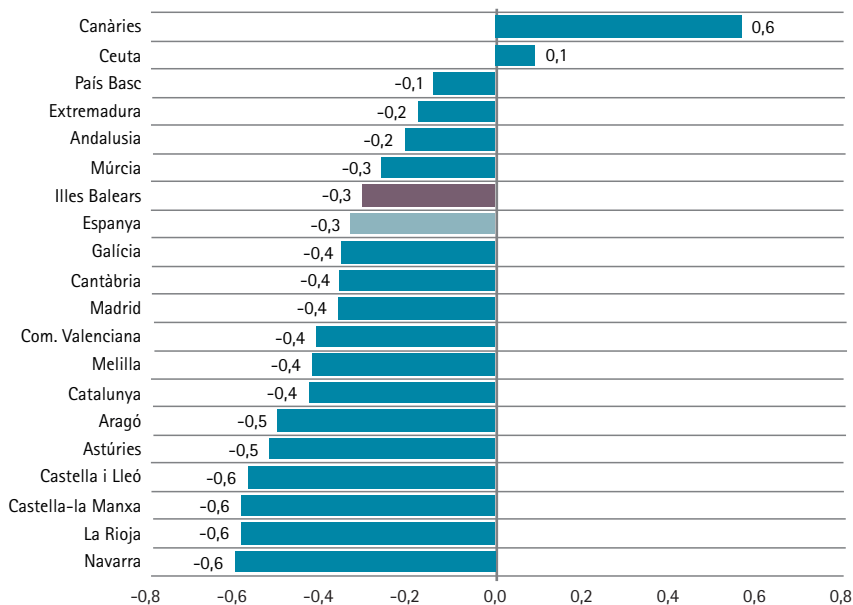
posició. Per sobre, a part de les Canàries, només hi ha el País Basc, Extremadura, Andalusia i Múrcia (vegeu el gràfic I-1.34.).

Per rúbriques, l'any 2020 la deflació a les Balears s'ha produït a transports (-3,1 %); habitatge, aigua, electricitat, gas i altres combustibles (-2,9 %), comunicacions (-1,1 %), i oci i cultura (-0,4 %). Per contra, les rúbriques més inflacionistes han estat aliments i begudes no alcohòliques (1,9 %); ensenyament (1,6 %); altres béns i serveis (1,4 %), i vestit i calçat (1,1 %), mentre que la resta d'activitats no arriben a l'1 % (vegeu el quadre I-1.16.).

Pel que fa a les taxes de creixement diferencial per rúbriques de l'IPC de les Balears respecte a l'IPC d'Espanya, destaquen com les més deflacionistes transports (-1,9 punts), i begudes alcohòliques i tabac i sanitat (-1,5 punts). En canvi, els creixements més elevats a les Balears es donen en ensenyament (1,9 punts), i restaurants i hotels (1,5 punts) (vegeu el gràfic I-1.35.).

Gràfic I-1.34.

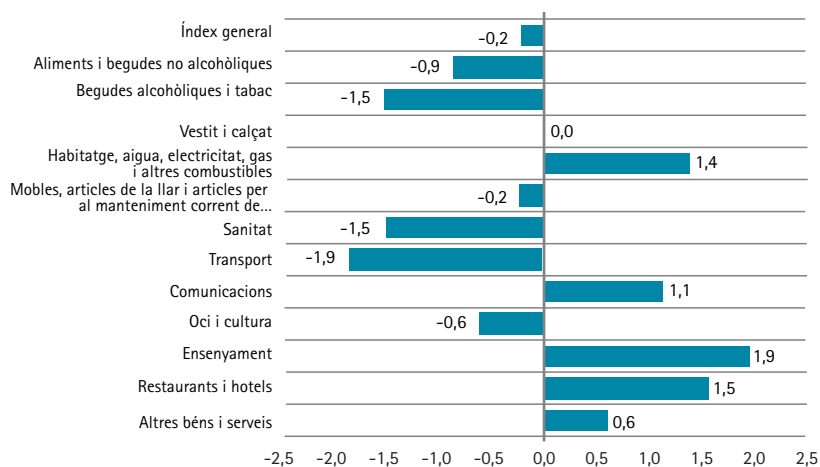
Taxa de creixement 2020/2019 de l'IPC per comunitats autònomes

Font: elaboració pròpia a partir de dades de l'INE

Gràfic I-1.35.

Diferència de la taxa de creixement de l'IPC d'Espanya i Balears per grups (2020) (base 2016)

Font: elaboració pròpia a partir de dades de l'INE

QUADRE I-1.16. ÍNDEX DE PREUS DE CONSUM (IPC) D'ESPANYA I BALEARS PER GRUPS (2019-2020) (BASE 2016)

	Espanya			Illes Balears			Diferència 2020 (Balears - Espanya)
	2019	2020	Taxa de creixement anual	2019	2020	Taxa de creixement anual	
Índex general	104,4	104,1	-0,3	104,1	103,8	-0,3	-0,2
Aliments i begudes no alcohòliques	104,0	106,4	2,4	103,6	105,5	1,9	-0,9
Begudes alcohòliques i tabac	104,3	104,8	0,6	102,9	103,3	0,4	-1,5
Vestit i calçat	102,3	103,3	1,0	102,2	103,3	1,1	0,0
Habitatge, aigua, electricitat, gas i altres combustibles	104,8	101,1	-3,7	105,4	102,5	-2,9	1,4
Mobles, articles de la llar i articles per al manteniment corrent de la llar	100,3	100,7	0,4	99,8	100,5	0,7	-0,2
Sanitat	101,9	102,2	0,4	101,6	100,7	-0,9	-1,5
Transport	109,1	105,0	-4,1	106,2	103,1	-3,1	-1,9
Comunicacions	104,4	103,1	-1,2	105,3	104,2	-1,1	1,1
Oci i cultura	100,4	99,8	-0,6	99,6	99,2	-0,4	-0,6
Ensenyament	102,7	103,3	0,6	103,6	105,2	1,6	1,9
Restaurants i hotels	105,9	107,0	1,2	107,9	108,6	0,7	1,5
Altres béns i serveis	103,2	104,7	1,5	103,9	105,3	1,4	0,6

Font: elaboració pròpia a partir de dades de l'INE

1.6.

L'EVOLUCIÓ DE LA RENDA PER CÀPITA I LA RENDA FAMILIAR DISPONIBLE PER COMUNITATS AUTÒNOMES

En aquest apartat s'analitza la posició relativa de les Balears en termes de renda per càpita i renda familiar disponible respecte a la resta de comunitats autònomes, a partir de la informació de Funcas, INE i de l'estudi dirigit per Àlex Costa⁸.

1.6.1. LA POSICIÓ RELATIVA DE LES BALEARS EN TEMES DE RENDA PER CÀPITA PER COMUNITATS AUTÒNOMES

Segons Funcas, l'evolució (en base 100 Espanya) de la renda real per càpita de les Balears respecte a la resta de comunitats autònomes en el període 2000-2021 ha estat la més regressiva en el conjunt de comunitats autònomes, ja que ha passat de la segona posició relativa (125) l'any 2000 a la dotzena posició (87,8) l'any 2020, amb una pèrdua de 37,2 punts del seu nivell relatiu, la qual se situa molt per sobre de la pèrdua del nivell relatiu de les Canàries (-23,9 punts), que és la segona comunitat autònoma per pèrdua relativa. També cal destacar que, mentre que l'any 2015 les Balears encara es mantenien

8. COSTA, Àlex et al. (2021) «El coste de la vida en las comunidades autónomas, áreas urbanas y ciudades de España». IERMB *Working Paper in Economics*, núm. 20.01. Nova versió, febrer de 2021.

per sobre (1,6 punts) del nivell 100 Espanya, l'any 2020 ja se situa per sota (-12,2

punts) de la mitjana espanyola (vegeu els quadres I-1.17 i I-1.18).

QUADRE I-1.17. PIB PER CAPITA A PREUS CONSTANTS PER COMUNITATS AUTÒNOMES (ESPANYA = 100) (2000-2021)

	2000	2005	2010	2015	2019	Previsió 2020	Previsió 2021
Andalusia	76,2	78,0	75,7	74,6	75,0	75,2	75,6
Aragó	110,2	111,5	109,3	110,7	111,1	114,9	113,0
Astúries	88,9	93,6	91,7	94,2	94,2	96,1	95,0
Illes Balears	125,0	108,9	105,9	101,6	99,0	87,8	91,2
Canàries	98,9	92,7	86,3	83,0	80,9	75,0	76,4
Cantàbria	98,9	99,3	94,5	95,2	95,8	99,5	98,1
Castella i Lleó	92,2	94,6	93,7	96,5	97,8	101,1	100,1
Castella-la Manxa	79,0	82,3	80,4	81,5	83,1	86,8	85,7
Catalunya	120,2	117,9	117,1	118,0	116,1	114,5	115,2
Com. Valenciana	96,5	93,1	88,1	88,8	88,8	90,5	89,5
Extremadura	64,3	68,1	71,5	72,1	73,4	77,3	75,9
Galícia	78,3	83,4	88,9	90,1	91,3	92,1	92,1
Madrid	129,1	127,8	134,0	133,2	133,2	130,7	131,4
Múrcia	83,8	81,5	83,2	82,5	81,2	84,5	82,2
Navarra	121,9	121,7	122,9	122,2	121,2	124,0	122,5
País Basc	119,9	123,0	128,7	129,4	128,5	130,7	130,3
La Rioja	111,5	109,6	108,2	110,3	106,8	110,3	107,8
Espanya	100	100	100	100	100	100	100

Font: Funcas

QUADRE I-1.18. PIB PER CAPITA A PREUS CONSTANTS PER COMUNITATS AUTÒNOMES (PERCENTATGE DE VARIACIÓ ANUAL) (2001-2021)

	Mitjanes anuals			2018	2019	Previsions	
	2001-2007	2008-2013	2014-2019			2020	2021
Andalusia	2,2	-2,5	2,4	2,7	1,6	-11,0	6,5
Aragó	2,1	-1,7	2,2	2,6	0,8	-8,2	4,2
Astúries	3,0	-1,9	2,2	2,1	1,6	-9,5	4,8
Illes Balears	-0,7	-2,3	2,0	1,4	-0,2	-21,3	10,1
Canàries	0,4	-2,6	1,5	1,1	0,2	-17,7	8,1
Cantàbria	1,8	-2,3	2,3	2,1	1,3	-7,8	4,5
Castella i Lleó	2,3	-1,4	2,5	3,6	1,2	-8,3	4,9
Castella-la Manxa	2,6	-1,9	2,5	3,5	1,0	-7,3	4,6
Catalunya	1,5	-1,9	2,3	1,3	0,5	-12,5	6,6
Com. Valenciana	1,0	-2,4	2,6	1,7	1,0	-9,6	4,9
Extremadura	3,0	-1,0	2,5	2,4	1,8	-6,5	4,1

continua

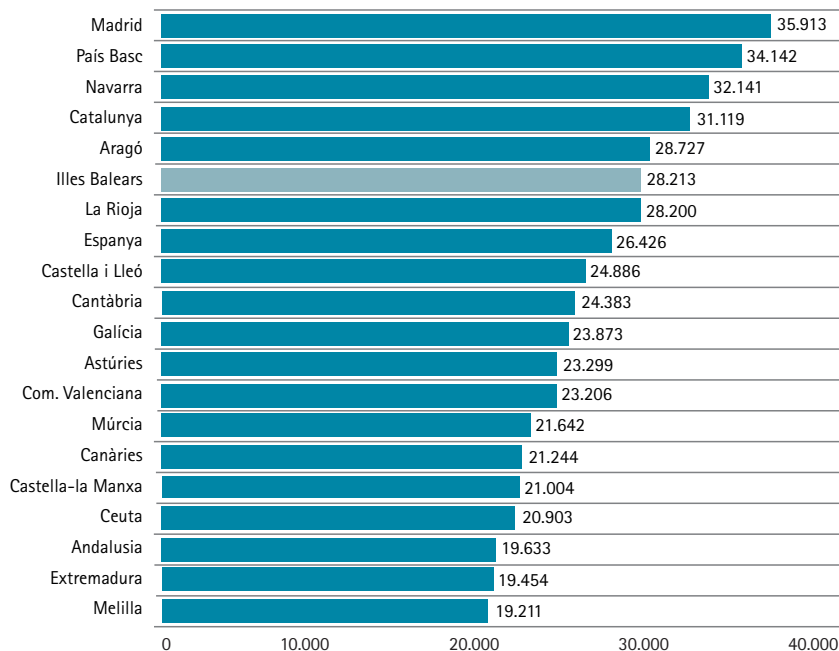
	Mitjanes anuals			2018	2019	Previsions	
	2001-2007	2008-2013	2014-2019			2020	2021
Galícia	3,3	-1,2	2,7	2,2	1,8	-10,4	5,9
Madrid	1,8	-1,2	2,4	1,7	1,1	-12,9	6,5
Múrcia	1,3	-2,0	2,7	-0,1	1,2	-7,6	3,0
Navarra	1,8	-1,6	2,2	1,0	1,5	-9,2	4,7
País Basc	2,4	-1,2	2,3	1,8	1,4	-9,8	5,7
La Rioja	1,7	-1,8	1,9	1,8	0,9	-8,3	3,6
Espanya	1,8	-1,8	2,4	2,0	1,1	-11,3	6,0

Font: Funcas

Aquestes dades de Funcas contrasten amb les estimacions de l'INE. De fet, les estimacions de l'INE per a l'any 2019 encara donen a les Balears un nivell del 6,8 % superior a la

renda per capita espanyola, que es va estimar en 26.426 euros per habitant, inferiors als 28.213 euros per habitant estimats per a les Balears (vegeu el gràfic I-1.36).

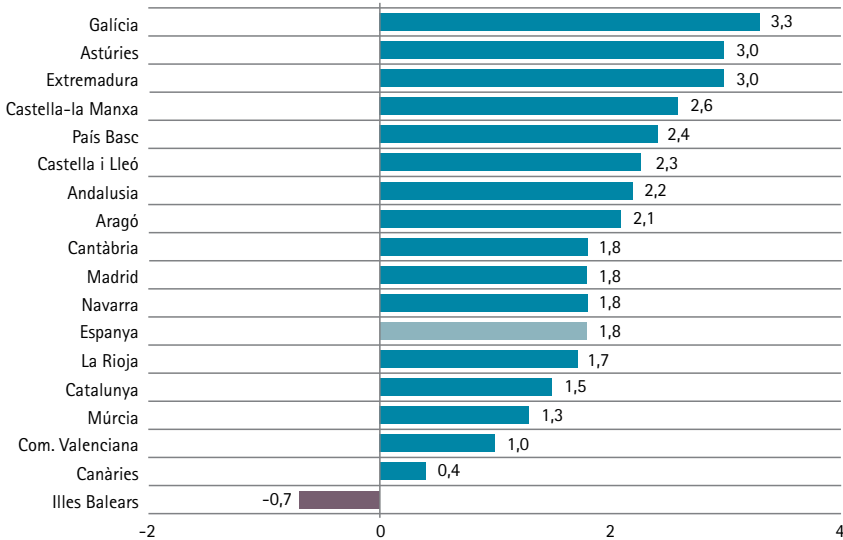
Gràfic I-1.36.
PIB per capita en euros per comunitats autònomes (2019)

Font: elaboració pròpia a partir de dades de l'INE
2019*: Estimació avançament

Gràfic I-1.37.

**Percentatge de variació anual 2001-2007 del PIB per capita a preus constants
per comunitats autònomes**

Font: Funcas

Aquesta pèrdua persistent de renda per capita per part de les Balears, segons les dades de Funcas i també les que es poden obtenir de l'INE des de l'any 2000, és, sense cap mena de dubte, un dels fets més rellevants de la història econòmica de les Balears dels darrers cinquanta anys, fet que ja va emfatitzar el Pla de Ciència, Tecnologia, Innovació i Emprenedoria de les Illes Balears 2013-2017 del Govern de les Illes Balears, que posà la data d'inici d'aquesta pèrdua relativa de renda per capita en l'any 1985⁹.

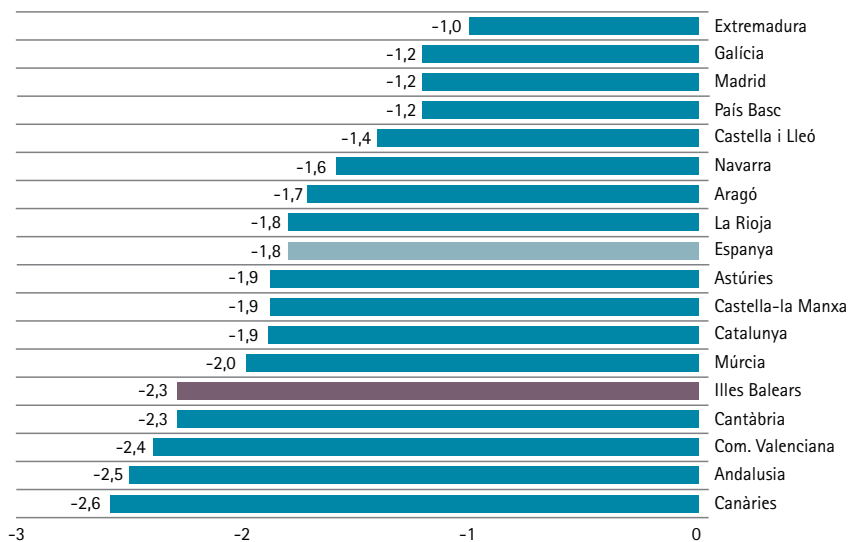
Igual que amb l'evolució del VAB que s'ha observat a l'apartat 1.2.2, es pot

comprovar que l'evolució del PIB per capita presenta un pitjor comportament en la fase precrisi 2000-2007 (darrera posició) que en la fase de crisi 2008-2013 (tretzena posició); però, a diferència del VAB, que millora en la fase de recuperació (2014-2019), el PIB per capita no ho fa, i en aquesta fase se situa en la quinzena posició, només per sobre de les Canàries i la Rioja. La previsió per al 2020 és que es torni a situar en la darrera posició pel que fa al seu creixement, i, per tant, se situa com la comunitat autònoma més afectada per la crisi de la COVID-19, tot i que també és la que presenta el millor repunt per a l'any 2021 i se situa en primer lloc (vegeu els gràfics de l'I-1.37 a l'I-1.41).

9. Vegeu el gràfic I-1.37 de l'edició de la memòria del CÉS 2017, pàg. 46.

Gràfic I-1.38.

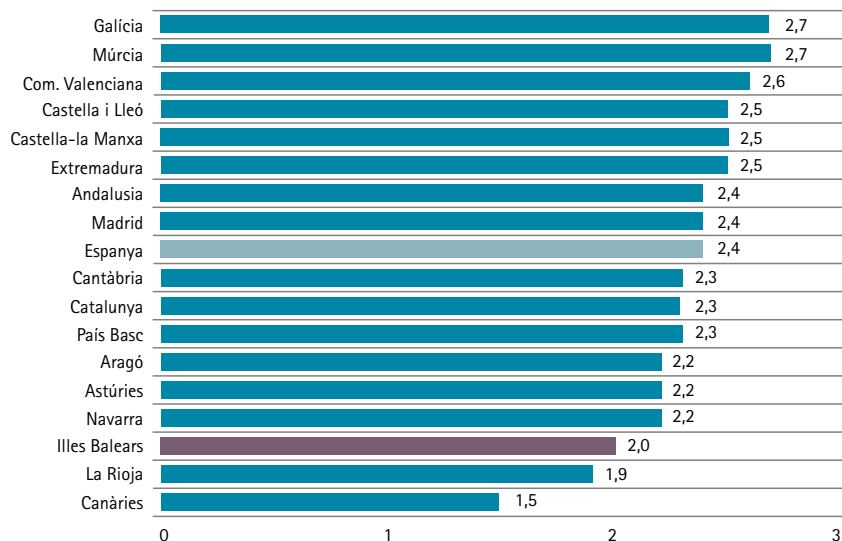
**Percentatge de variació anual 2008-2013 del PIB per capita a preus constants
per comunitats autònomes**

Font: Funcas

Gràfic I-1.39.

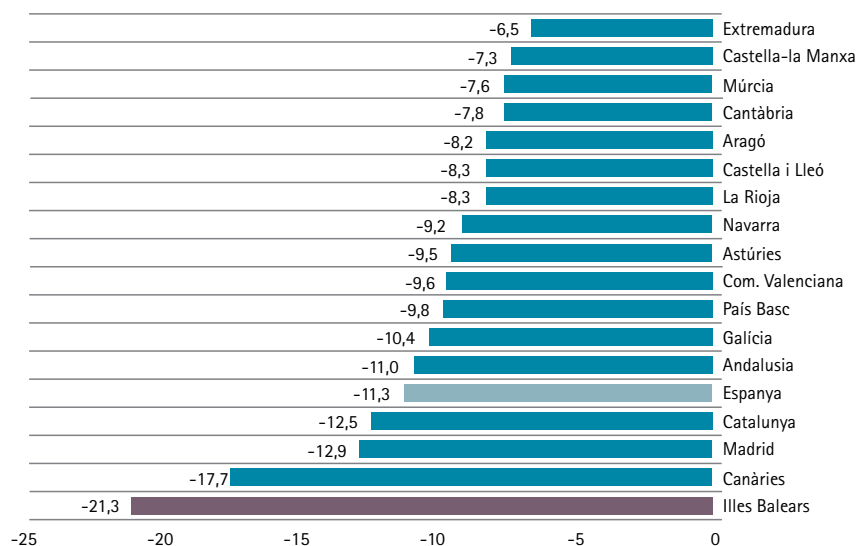
**Percentatge de variació anual 2014-2019 del PIB per capita a preus constants
per comunitats autònomes**

Font: Funcas

Gràfic I-1.40.

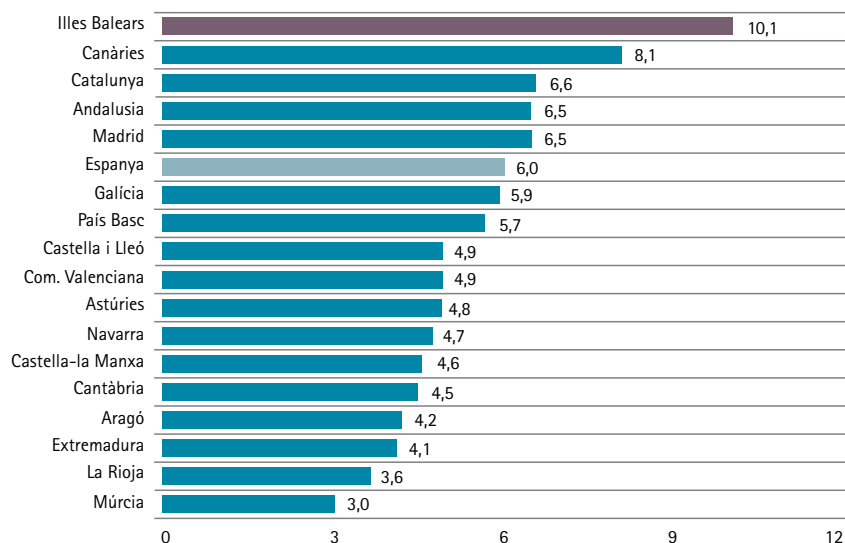
Previsió del percentatge de variació anual 2020 del PIB per capita a preus constants per comunitats autònomes

Font: Funcas

Gràfic I-1.41.

Previsió del percentatge de variació anual 2021 del PIB per capita a preus constants per comunitats autònomes

Font: Funcas

1.6.2. L'EVOLUCIÓ DELS FACTORS DETERMINANTS DE L'EVOLUCIÓ DE LA RENDA REAL PER CÀPITA: LA PRODUCTIVITAT I LA TAXA D'ACTIVITAT DE LA POBLACIÓ

El creixement de la renda real per càpita es pot explicar pel comportament de dues variables: la productivitat, que fa referència a la renda o el PIB generat per ocupat i que recull el component del progrés tècnic, i la taxa d'ocupació de la població regional¹⁰, que fa referència a la dinàmica demogràfica i laboral.

En relació amb les variables explicatives d'aquest comportament tan negatiu de la renda per càpita, i pel que fa a la productivitat del treball, la seva dinàmica és totalment

contracíclica, ja que, al llarg del primer període de creixement abans de la Gran Recessió, la comunitat de les Balears es queda a la penúltima posició, al darrere de Múrcia, del creixement regional de la productivitat del treball; en el segon període de crisi se situa en quarta posició (per sobre del creixement regional del conjunt de comunitats autònomes), i en el tercer període de recuperació (2014-2019) se situa en sisena posició. L'any 2020, per culpa de la COVID-19, cau a la darrera posició, i la previsió per al 2021 és que se situï en la primera posició, reflectint l'embranchada de la millor recuperació per comunitat autònoma (vegeu el quadre I-1.19. i els gràfics de l'I-1.42. a l'I-1.46.).

QUADRE I-1.19. PRODUCTIVITAT PER OCUPAT A PREUS CONSTANTS PER COMUNITATS AUTÒNOMES (PERCENTATGE DE VARIACIÓ ANUAL) (2001-2021)

	Mitjanes anuals			2018	2019	Previsions	
	2001-2007	2008-2013	2014-2019			2020	2021
Andalusia	-0,5	1,4	0,1	0,1	0,0	-6,5	2,0
Aragó	0,7	1,4	0,0	0,5	-0,8	-4,2	1,9
Astúries	0,3	1,1	0,1	-0,7	-0,8	-7,7	2,0
Illes Balears	-1,5	1,8	0,6	0,0	-1,0	-11,3	3,9
Canàries	-1,3	1,7	-0,2	-0,5	-0,5	-9,4	3,5
Cantàbria	-0,2	1,2	0,7	0,1	-0,6	-3,3	0,8
Castella i Lleó	0,5	1,5	0,3	1,4	-0,4	-5,4	2,2
Castella-la Manxa	1,0	2,3	0,3	1,2	-0,1	-3,2	1,0
Catalunya	0,4	1,6	0,3	-0,2	-0,7	-8,0	3,2
Com. Valenciana	-0,2	1,8	0,2	-0,2	-0,8	-5,3	1,7
Extremadura	1,0	1,8	-0,1	0,6	-0,8	-3,7	1,5
Galícia	0,3	1,9	1,0	0,6	0,1	-8,0	2,8
Madrid	0,0	1,3	0,7	0,2	0,1	-9,4	3,6

continua

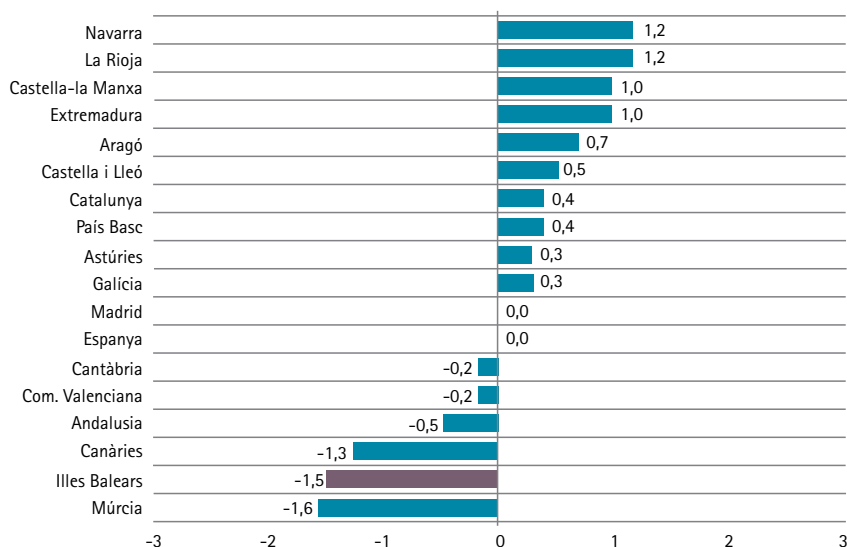
10. Cal tenir en compte que: PIB / població = PIB / ocupats x ocupats / població; essent: PIB / ocupats la productivitat del treball, i ocupats / població, la taxa d'ocupació de la població resident.

	Mitjanes anuals			2018	2019	Previsions	
	2001-2007	2008-2013	2014-2019			2020	2021
Múrcia	-1,6	1,3	0,7	-1,1	0,4	-4,7	2,4
Navarra	1,2	1,9	0,5	-0,2	0,2	-4,2	1,6
País Basc	0,4	1,3	0,8	0,5	0,2	-6,2	3,1
La Rioja	1,2	1,0	0,1	-0,1	-0,2	-5,2	2,0
Espanya	0,0	1,6	0,4	0,1	-0,3	-7,0	2,6

Font: Funcas

Gràfic I-1.42.

Percentatge de variació anual 2001-2007 de la productivitat per ocupat a preus constants per comunitats autònomes

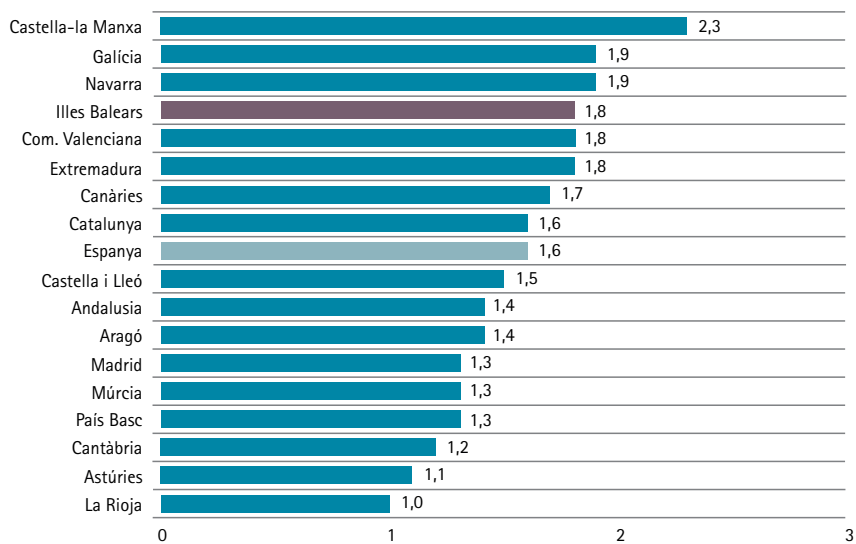
Font: Funcas

Pel que fa a la dinàmica seguida per la taxa d'ocupació de la població resident —l'altra variable explicativa del comportament de la renda per capita que expressa la dinàmica poblacional i de la capacitat del mercat de treball per absorbir aquests creixements demogràfics—, es produeix el comportament següent al llarg d'aquests tres períodes analitzats: en el primer període, les

Balears van quedar situades en la quinzena posició; en el segon període, en catorzena posició; en el tercer període i l'any 2000 s'ha situat en la darrera posició, i per a l'any 2021 es col·loca en la primera posició, igualment que fa amb la productivitat de resultes de la forta recuperació de la COVID-19 (vegeu el quadre I-1.20. i els gràfics de l'I-1.47. a l'I-1.51.).

Gràfic I-1.43.

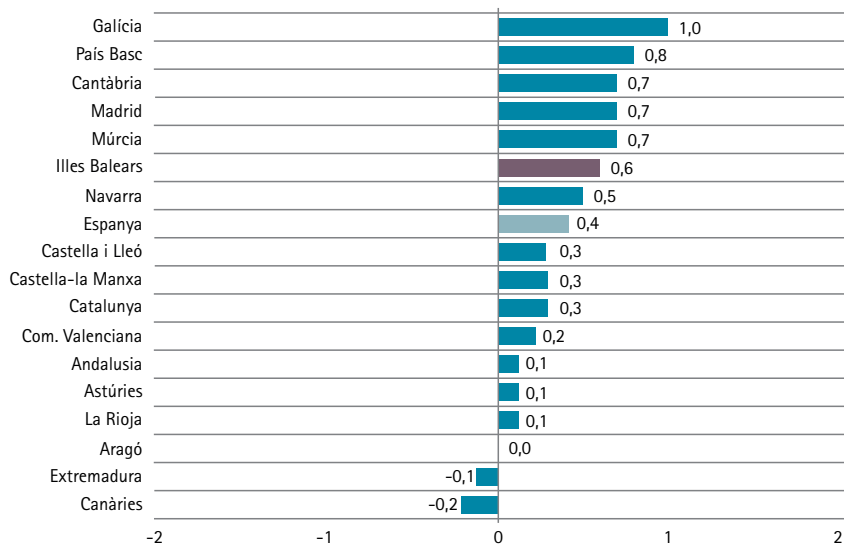
Percentatge de variació anual 2008-2013 de la productivitat per ocupat a preus constants per comunitats autònomes

Font: Funcas

Gràfic I-1.44.

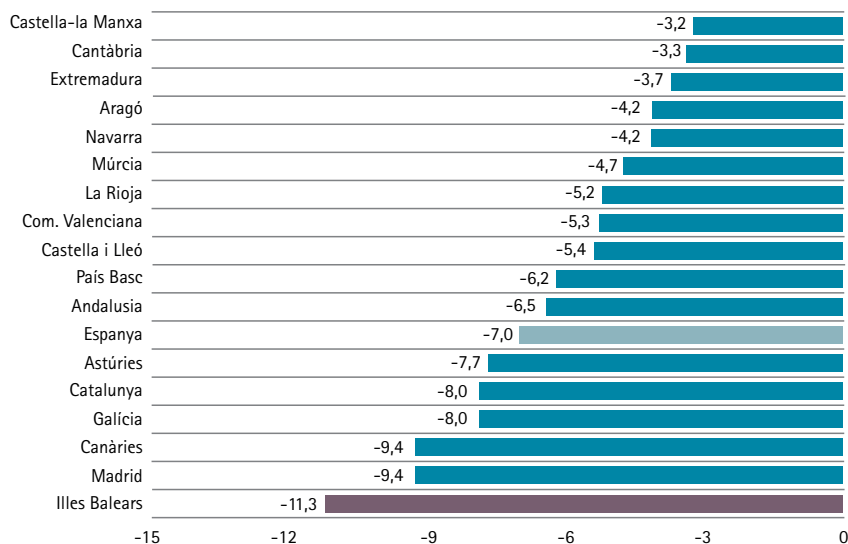
Percentatge de variació anual 2014-2019 de la productivitat per ocupat a preus constants per comunitats autònomes

Font: Funcas

Gràfic I-1.45.

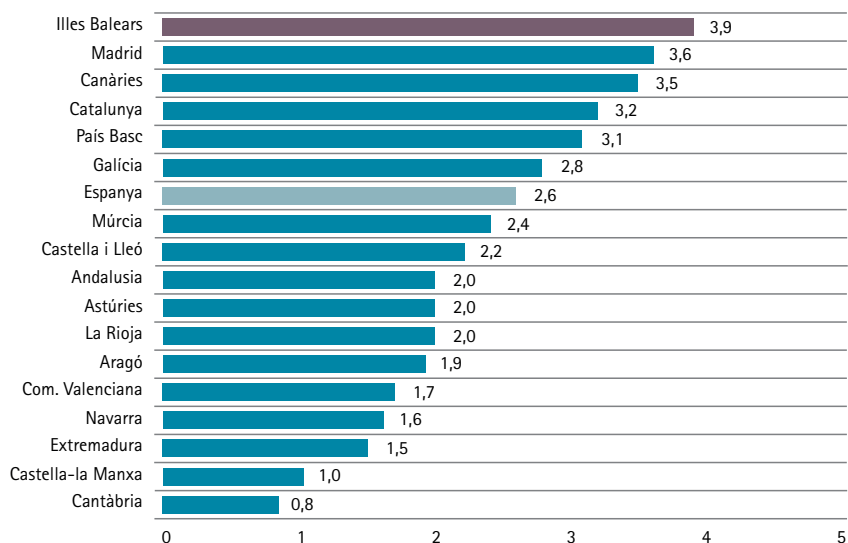
Previsió del percentatge de variació anual 2020 de la productivitat per ocupat a preus constants per comunitats autònomes

Font: Funcas

Gràfic I-1.46.

Previsió del percentatge de variació anual 2021 de la productivitat per ocupat a preus constants per comunitats autònomes

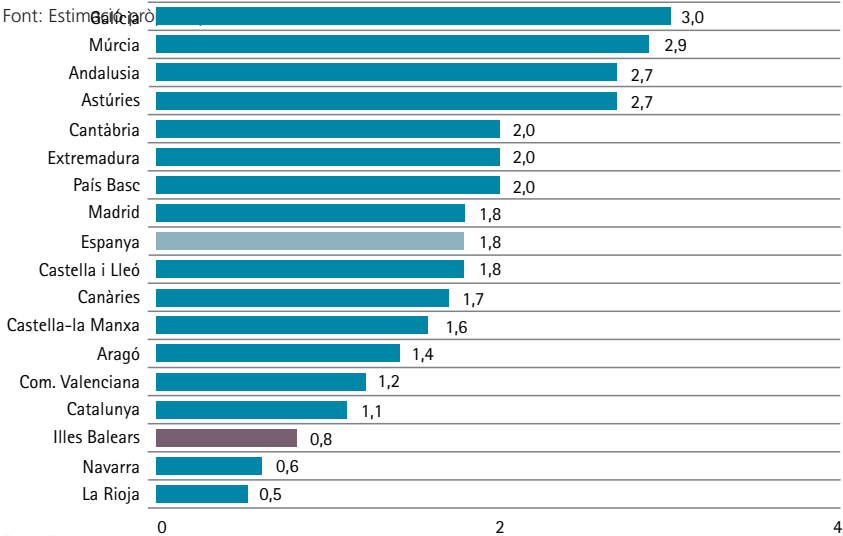

Font: Funcas

QUADRE I-1.20. TAXA D'Ocupació DE LA POBLACIÓ RESIDENT PER COMUNITATS AUTÒNOMES (PERCENTATGE DE VARIACIÓ ANUAL) (2001-2021)							
	Mitjanes anuals			2018	2019	Previsions	
	2001-2007	2008-2013	2014-2019			2020	2021
Andalusia	2,7	-3,9	2,3	2,6	1,6	-4,5	4,5
Aragó	1,4	-3,1	2,2	2,1	1,6	-4,0	2,3
Astúries	2,7	-3,0	2,1	2,8	2,4	-1,8	2,8
Illes Balears	0,8	-4,1	1,4	1,4	0,8	-10,0	6,2
Canàries	1,7	-4,3	1,7	1,6	0,7	-8,3	4,6
Cantàbria	2,0	-3,5	1,6	2,0	1,9	-4,5	3,7
Castella i Lleó	1,8	-2,9	2,2	2,2	1,6	-2,9	2,7
Castella-la Manxa	1,6	-4,2	2,2	2,3	1,1	-4,1	3,6
Catalunya	1,1	-3,5	2,0	1,5	1,2	-4,5	3,4
Com. Valenciana	1,2	-4,2	2,4	1,9	1,8	-4,3	3,2
Extremadura	2,0	-2,8	2,6	1,8	2,6	-2,8	2,6
Galícia	3,0	-3,1	1,7	1,6	1,7	-2,4	3,1
Madrid	1,8	-2,5	1,7	1,5	1,0	-3,5	2,9
Múrcia	2,9	-3,3	2,0	1,0	0,8	-2,9	0,6
Navarra	0,6	-3,5	1,7	1,2	1,3	-5,0	3,1
País Basc	2,0	-2,5	1,5	1,3	1,2	-3,6	2,6
La Rioja	0,5	-2,8	1,8	1,9	1,1	-3,1	1,6
Espanya	1,8	-3,4	2,0	1,9	1,4	-4,3	3,4

Font: Funcas

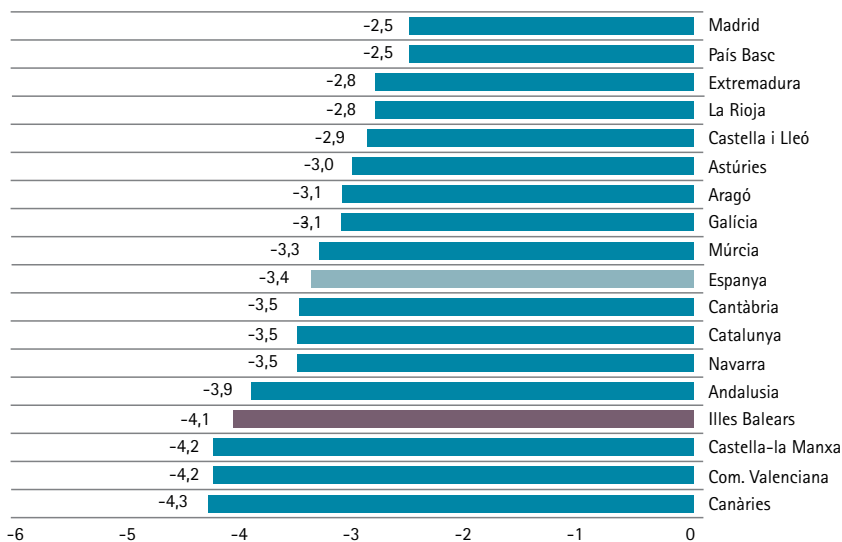
Gràfic I-1.47.
Percentatge de variació anual 2001-2007 de la taxa d'ocupació de la població resident per comunitats autònomes

Font: Funcas

Gràfic I-1.48.

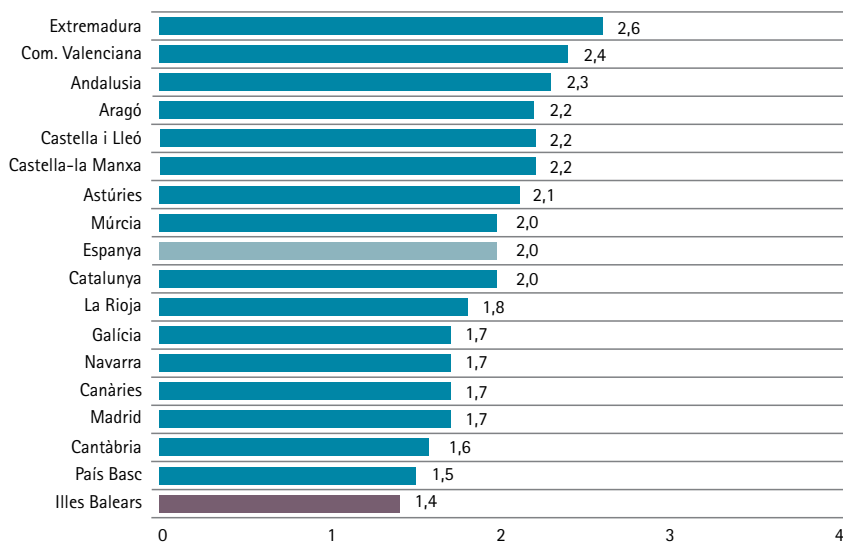
Percentatge de variació anual 2008-2013 de la taxa d'ocupació de la població resident per comunitats autònomes

Font: Funcas

Gràfic I-1.49.

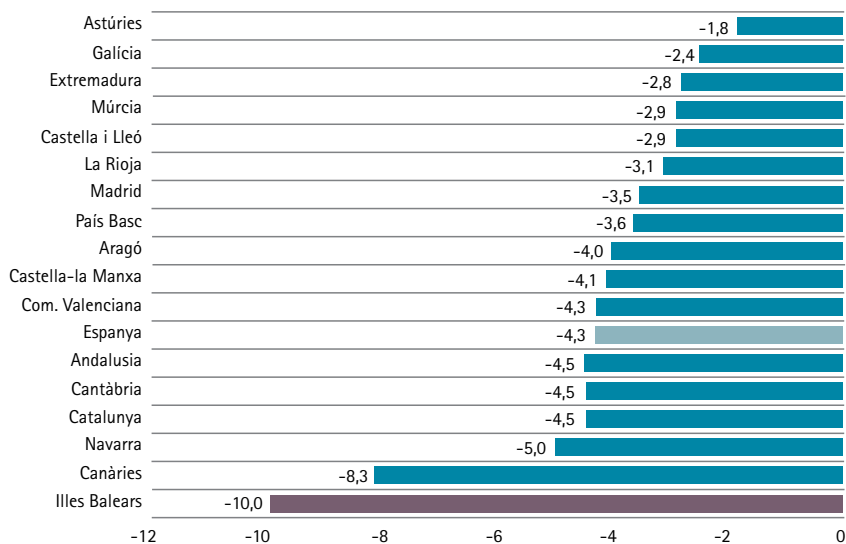
Percentatge de variació anual 2014-2019 de la taxa d'ocupació de la població resident per comunitats autònomes

Font: Funcas

Gràfic I-1.50.

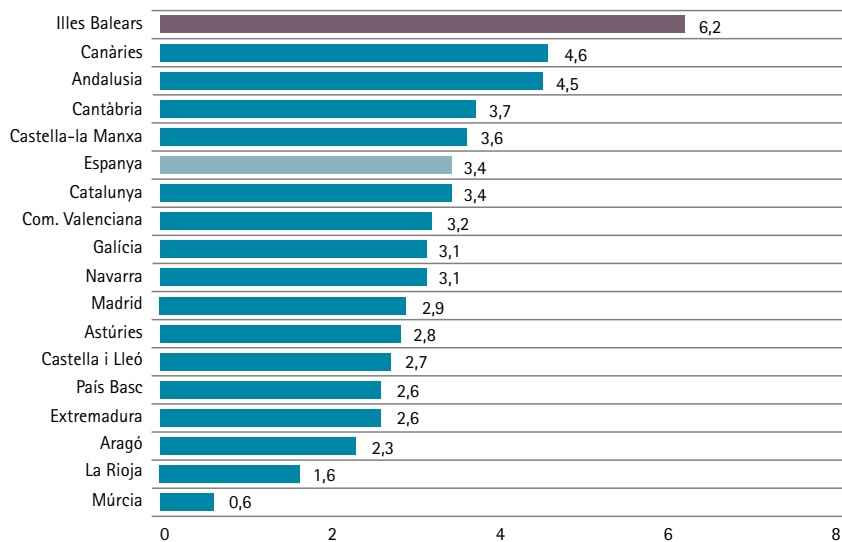
Previsió del percentatge de variació anual 2020 de la taxa d'ocupació de la població resident per comunitats autònomes

Font: Funcas

Gràfic I-1.51.

Previsió del percentatge de variació anual 2021 de la taxa d'ocupació de la població resident per comunitats autònomes

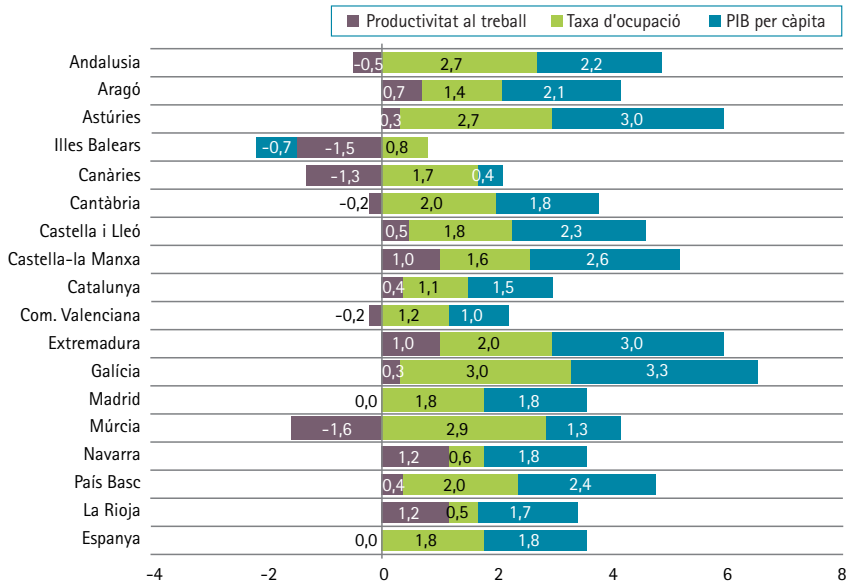
Font: Funcas

En termes de taxes de creixement, el creixement de la renda per capita s'explica per la suma de les taxes de creixement de la productivitat i de la taxa d'ocupació de la població regional (vegeu els gràfics de l'I-1.52. a l'I-1.56.).

Així, en el període precrisi (2001-2007), la taxa de creixement del PIB per capita (-0,7 %) s'explica per la suma del decreixement de la productivitat del treball (-1,5 %) i del creixement de la taxa d'ocupació (0,8 %). En el període de crisi (2008-2013), la taxa de creixement del

PIB per capita (-2,3 %) s'explica per la suma del creixement de la productivitat del treball (1,8 %) i del decreixement de la taxa d'ocupació (-4,1 %). En el període de recuperació (2014-2019), la taxa de creixement del PIB per capita (2 %) s'explica per la suma del creixement de la productivitat del treball (0,6 %) i del creixement de la taxa d'ocupació (1,4 %). La previsió per al 2021 és que augmenti el PIB per capita en un 10,1 %, fet que s'explica pel creixement de la productivitat en un 3,9 % i de la taxa d'ocupació en un 6,2 %.

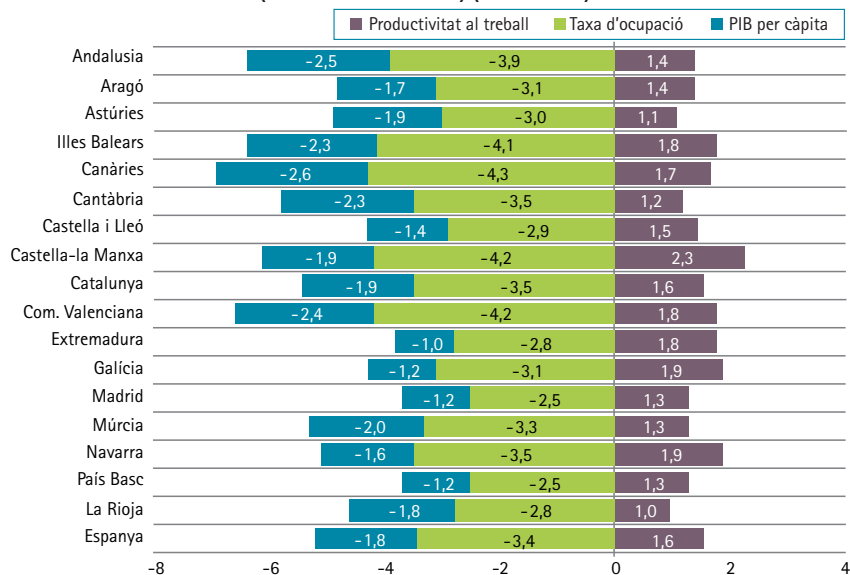
Gràfic I-1.52.
Previsions de creixement del PIB per comunitats autònomes
(% de variació anual) (2001-2007)

Font: Funcas

Gràfic I-1.53.

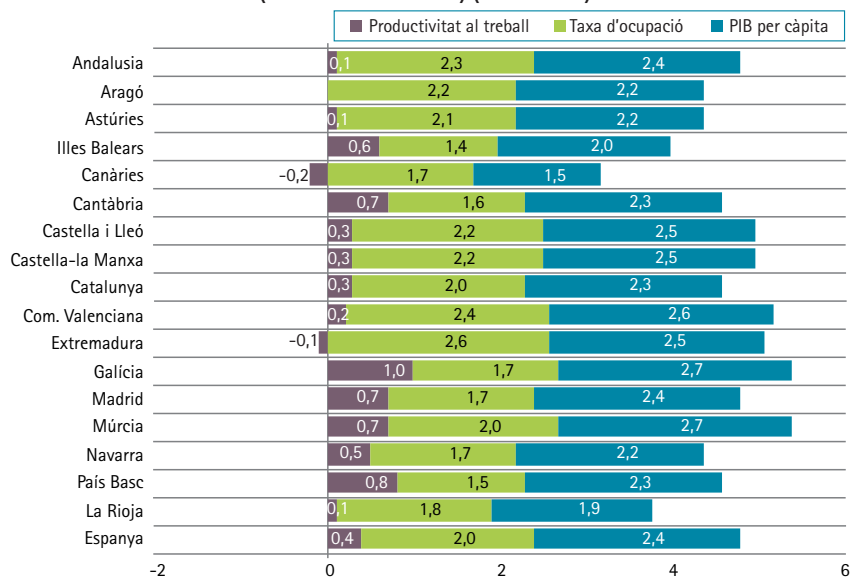
**Previsions de creixement del PIB per comunitats autònomes
(% de variació anual) (2008-2013)**

Font: Funcas

Gràfic I-1.54.

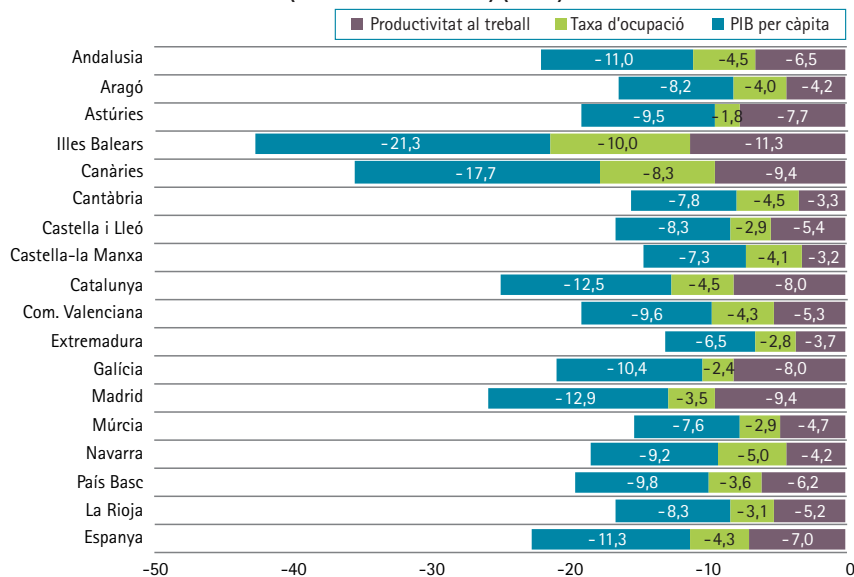
**Previsions de creixement del PIB per comunitats autònomes
(% de variació anual) (2014-2019)**

Font: Funcas

Gràfic I-1.55.

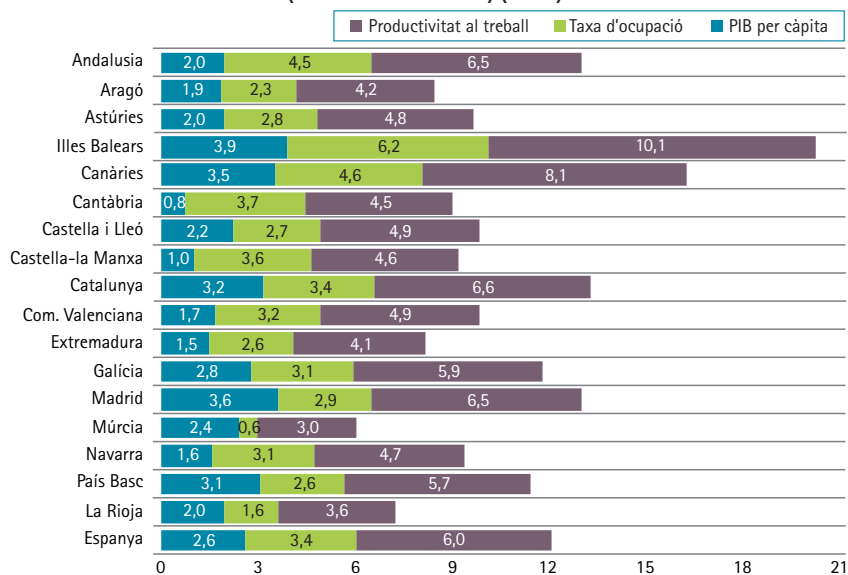
**Previsions de creixement del PIB per comunitats autònomes
(% de variació anual) (2020)**

Font: Funcas

Gràfic I-1.56.

**Previsions de creixement del PIB per comunitats autònomes
(% de variació anual) (2021)**

Font: Funcas

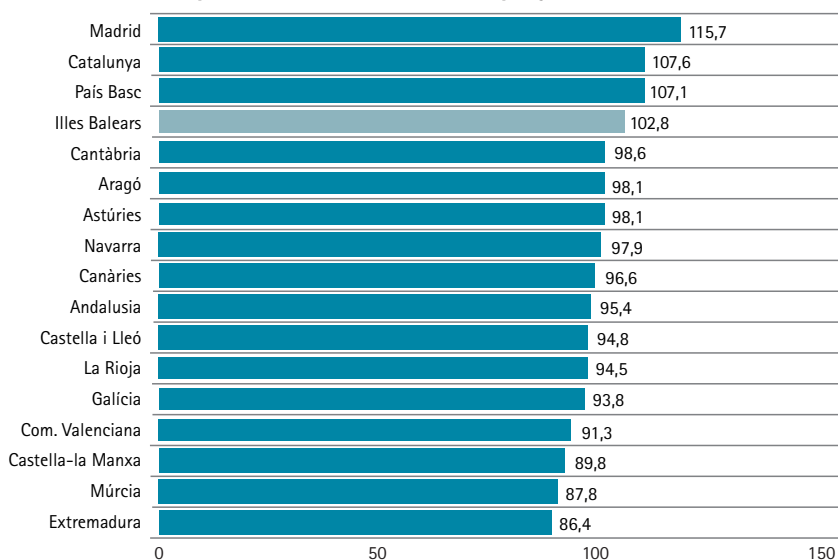
1.6.3. L'EVOLUCIÓ DE LA RENDA FAMILIAR DISPONIBLE PER CÀPITA (RFDpc) PER COMUNITAT AUTÒNOMA I CAPITALS DE PROVÍNCIA

Les principals conclusions del treball dirigit per Àlex Costa (vegeu nota 7) en relació amb les Balears i Palma, i amb valoracions referides a l'any 2017, són les següents:

1. En termes de paritat de poder de compra (PPA) o cost de vida territorialitzat per comunitat autònoma, les Illes Balears se situen en quarta posició regional, al darrere de Madrid, Catalunya i el País Basc, factor determinant si es vol fer una anàlisi acurada de les disparitats regionals en termes de renda familiar disponible (vegeu el [gràfic I-1.57.](#)).
2. En el cas de les Balears, si corregim la RFDpc en termes de PPA veiem que passa de la cinquena a la tercera posició (vegeu el quadre [I-1.21.](#)).
3. La taxa de risc de pobresa corregida en termes de PPA la perjudica, passant del 12 % al 15 % (vegeu el quadre [I-1.22.](#)).
4. I en termes de les ciutats capitals de cada comunitat autònoma, Palma, si corregim la RFDpc en termes de PPA, se situaria en tretzena posició en lloc de dotzena posició (vegeu el quadre [I-1.23.](#)).

Gràfic I-1.57.

PPA per comunitats autònomes (Espanya=100) (2017)

Font: IERMB Working Paper in Economics, núm. 20.01. Nova versió, febrer de 2021

QUADRE I-1.21. RENDA FAMILIAR DISPONIBLE PER CAPITA (EN EUROS) I PPA PER COMUNITATS AUTÒNOMES (ESPANYA=100) (2017)

	RFDpc			RFDpc PPA		
	Euros	Índex	Ordre	Euros	Índex	Ordre
Andalusia	9.258	81,1	14	9.702	85,0	16
Aragó	11.990	105,1	8	12.221	107,1	8
Astúries	12.085	105,9	6	12.321	108,0	7
Illes Balears	13.240	116,0	5	12.884	112,9	3
Canàries	8.964	78,5	16	9.276	81,3	17
Cantàbria	11.239	98,5	10	11.396	99,9	11
Castella i Lleó	11.949	104,7	9	12.600	110,4	5
Castella-la Manxa	9.533	83,5	13	10.614	93,0	13
Catalunya	13.338	116,9	2	12.398	108,6	6
Com. Valenciana	10.232	89,7	12	11.211	98,2	12
Extremadura	8.503	74,5	17	9.837	86,2	15
Galícia	11.239	98,5	11	11.978	105,0	9
Madrid	13.279	116,4	4	11.477	100,6	10
Múrcia	9.111	79,8	15	10.376	90,9	1
Navarra	13.585	119,0	2	13.877	121,6	1
País Basc	14.722	129,0	1	13.749	120,5	2
La Rioja	12.029	105,4	7	12.727	111,5	4
Espanya	11.412	100,0	-	11.412	100,0	-

Font: IERMB Working Paper in Economics, núm. 20.01. Nova versió, febrer de 2021

QUADRE I-1.22. TAXA DE RISC DE POBRESA PER COMUNITATS AUTÒNOMES (2017)

	% TRP (lindar nacional)	% TRP (lindar de CA)	% TRP (lindar nacional en PPA)	MRDHuc (euros)	MRDHuc (corregida per PPA) (euros)	PPA (Espanya =100)
Espanya	20,6	19,4	20,0	15.015	15.015	100,0
Andalusia	31,3	18,3	28,2	11.663	12.223	95,4
Aragó	17,9	20,8	17,3	17.241	17.573	98,1
Astúries	20,7	24,1	20,1	15.982	16.295	98,1
Illes Balears	12,0	18,1	15,0	16.798	16.347	102,8
Canàries	28,5	18,8	26,9	12.819	13.264	96,6
Cantàbria	17,3	20,1	16,7	15.932	16.155	98,6
Castella i Lleó	12,9	14,5	11,6	15.349	16.185	94,8
Castella-la Manxa	26,2	21,0	21,9	13.384	14.902	89,8

continua

	% TRP (llindar nacional)	% TRP (llindar de CA)	% TRP (llindar nacional en PPA)	MRDHuc (euros)	MRDHuc (corregida per PPA) (euros)	PPA (Espanya =100)
Catalunya	13,9	19,5	15,8	17.790	16.537	107,6
Com. Valenciana	23,7	20,9	20,3	13.994	15.332	91,3
Extremadura	31,5	14,9	21,4	10.882	12.589	86,4
Galícia	20,0	20,0	17,1	14.967	15.952	93,8
Madrid	15,0	21,9	21,3	17.681	15.282	115,7
Múrcia	27,7	16,0	18,6	12.281	13.986	87,8
Navarra	7,7	14,7	6,5	19.837	20.263	97,9
País Basc	10,0	20,5	11,8	21.020	19.631	107,1
La Rioja	12,3	17,8	11,7	16.577	17.539	94,5

Font: IERMB Working Paper in Economics, núm. 20.01. Nova versió, febrer de 2021

Nota: les taxes de risc de pobresa per a Espanya estan calculades sense incloure Ceuta ni Melilla.

QUADRE I-1.23. RENDA FAMILIAR DISPONIBLE PER CAPITA (EN EUROS) I PPA DE LES CAPITALS DE LES CA D'ESpanya (ESpanya=100) (2017)

	RFDpc			RFDpc PPA		
	Euros	Índex	Ordre	Euros	Índex	Ordre
Sevilla (Andalusia)	11.346	99,4	15	10.657	93,4	16
Saragossa (Aragó)	13.211	115,8	10	13.723	111,5	10
Oviedo (Astúries)	13.704	120,1	4	13.083	114,6	3
Palma (Illes Balears)	12.514	109,7	12	12.060	105,7	13
Las Palmas de G. Canarias (Canàries)	11.365	99,6	14	11.323	99,2	15
Santander (Cantàbria)	13.272	116,3	7	12.398	108,6	11
Valladolid (Castella i Lleó)	13.230	115,9	8	13.019	114,1	5
Toledo (Castella-la Manxa)	13.365	117,1	6	12.193	106,8	12
Barcelona (Catalunya)	15.755	138,1	2	13.028	114,2	4
Mèrida (Extremadura)	10.085	88,4	17	10.491	91,9	17
Santiago de Compostel·la (Galícia)	13.517	118,4	5	12.825	112,4	8
Logronyo (La Rioja)	12.854	112,6	11	12.909	113,1	7
Madrid (Com. de Madrid)	15.930	139,6	1	12.933	113,3	6
Múrcia (Múrcia)	10.703	93,8	16	11.405	99,9	14
Pamplona (Navarra)	13.216	115,8	9	13.437	117,7	2
Vitòria (País Basc)	14.367	125,9	3	14.108	123,6	1
València (Com. Valenciana)	12.453	109,1	13	12.736	111,6	9
Espanya	11.412	100,0	-	11.412	100,0	-

Font: IERMB Working Paper in Economics, núm. 20.01. Nova versió, febrer de 2021

1.7.

LA DISTRIBUCIÓ FUNCIONAL DE LA RENDA

La distribució funcional de la renda a cost dels factors (treball i capital) mesura la part de la renda que s'assigna als salaris, com a contrapartida a la retribució del factor treball, i els excedents bruts d'explotació, com a contrapartida a la retribució del factor capital.

A partir de les darreres dades de la comptabilitat regional de l'INE en el període 2009-2019, a les Balears la remuneració dels salaris era un 50,3 % de la renda re-

gional el 2009 i el 2019 va representar un 47,9 %, amb una pèrdua de 2,4 punts en la seva representació a la renda regional. Per al conjunt de l'Estat, la participació dels salaris en la renda nacional se situen en el 52,9 % el 2009 i en el 50,6 % el 2019, amb una pèrdua de 2,3 punts (vegeu el quadre [AI-1.5.](#)).

Aquest fenomen de pèrdua de participació dels salaris en la renda regional és comú a totes les comunitats autònomes al llarg del període analitzat, en què les Illes Balears experimenten una pèrdua superior a la mitjana regional, i en el conjunt de comunitats autònomes ocupen l'onzena posició regional (vegeu el quadre [I-1.24.](#)).

QUADRE I-1.24. FACTOR DE CREIXEMENT DE LA PARTICIPACIÓ DELS SALARIS EN LA RENDA REGIONAL PER CA (2009-2019)

	2009-2019	Variable explicativa (*)
Com. Valenciana	0,977	-0,0252
La Rioja	0,973	-0,0291
Astúries	0,966	-0,0384
Canàries	0,965	-0,0395
Castella i Lleó	0,963	-0,0407
Múrcia	0,962	-0,0416
Madrid	0,958	-0,0473
Catalunya	0,957	-0,0482
Espanya	0,956	-0,0494
Cantàbria	0,955	-0,0531
Aragó	0,952	-0,0525
Illes Balears	0,952	-0,0592
Navarra	0,950	-0,0560
Galícia	0,947	-0,0624
País Basc	0,947	-0,0600
Andalusia	0,947	-0,0597
Extremadura	0,938	-0,0709
Castella-la Manxa	0,910	-0,1046

Font: elaboració pròpia a partir de dades de l'INE

(*) Diferència de creixement entre els salaris, els horaris i la productivitat.

D'acord amb la metodologia d'anàlisi de Navinés i Franconetti (2015)¹¹, aquestes variacions de la participació dels salaris en la renda regional al llarg d'aquests anys es poden explicar per les diferències de creixement en les variables que determinen els costos laborals unitaris (CLU); és a dir, entre el valor dels salaris horaris i la productivitat horària. Aquesta diferència en termes dels factors de creixement per a aquestes variables situen les Balears en un valor de -0,06, mentre que el conjunt de comunitats autònomes estan en un valor de -0,05 punts.

Val a dir que tant pel creixement de la productivitat horària com pel creixement del salari per hora treballada, en el període 2009-2019 les Illes Balears ocupen la primera posició en el rang de les 17 comunitats autònomes, amb uns creixements dels 23,4 % i 17,4 % respectivament, mentre que per al conjunt de l'Estat aquests creixements només són del 12,7 % i del 7,8 %.

11. Vegeu: NAVINÉS, F.; PUIGGRÓS, A.; RIBAS M. del M.; FRANCONETTI, J. «Crisi econòmica, mercat de treball i benestar social: el cas de les Illes Balears.» *Revista Econòmica de Catalunya*, núm. 71, maig de 2015, pàg. 29-43.

REQUADRE I-1.

LA CONTRIBUCIÓ DELS FONS
EUROPEUS AL BENESTAR
REGIONAL A LES ILLES
BALEARS: UN BALANÇ DEL
PERÍODE DE PROGRAMACIÓ
2014-2020

FÉLIX PABLO PINDADO

*Director General de Fons Europeus.
Govern de les Illes Balears*

ROSARIO SÁNCHEZ GRAU

*Consellera d'Hisenda i Relacions
Exteriors. Govern de les Illes Balears*

1.

INTRODUCCIÓ.
EL GIR DE LA POLÍTICA DE
COHESIÓ CAP ALS OBJECTIUS DE
COMPETITIVITAT

La variable espai juga un paper central en l'àmbit de la política econòmica. De fet, els principals problemes econòmics i socials que preocupen la població estan referenciats en un context espacial. Des del punt de vista del benestar econòmic, no només és convenient procurar la millora temporal d'aquest, sinó també satisfer la legítima demanda ciutadana per millorar la seva situació respecte a altres habitants que resideixen en diferents territoris.

Així, cada vegada més, els objectius socials i econòmics de la població als quals els responsables polítics han d'atendre es formulen en termes comparatius. Addi-

cionalment, els problemes econòmics es tornen més greus si estan concentrats o afecten determinats ciutadans d'una mateixa regió, la qual cosa genera majors costos i resistències que exigeixen una acció institucional en l'esfera territorial.

A la Unió Europea, el problema de la convergència econòmica entre països o entre regions ha tingut i té especial interès, atès que està estretament vinculat amb alguns dels principis bàsics que orienten el procés d'integració europea, particularment amb l'objectiu d'aconseguir el màxim grau possible de cohesió econòmica i social que es recull en el Tractat de la Unió.

No obstant això, la consecució d'aquest objectiu no resulta una tasca senzilla. D'una banda, la literatura ofereix models explicatius bastant divergents a l'hora de valorar els efectes dels processos d'integració econòmica sobre la reducció o desaparició de les disparitats regionals existents. De l'altra, perquè l'evidència empírica disponible tampoc ofereix resultats concloents sobre la major o menor validesa de les diferents teories plantejades.

Tot indica que ens enfrontam a processos de notable complexitat, en els quals la pauta més destacable és l'alt grau d'heterogeneïtat existent en el comportament de les diferents economies regionals. El que s'ha dit adquireix més transcendència en el cas dels territoris insulars com les Illes Balears, a causa dels hàndicaps de caràcter estructural que llastren una major capacitat de crei-

xement a conseqüència de l'aïllament físic, la grandària reduïda de les seves economies i la fragilitat i vulnerabilitat ambiental.

En resum, la justificació d'una acció dels poders públics en l'àmbit regional, anomenada aquí la política de cohesió de la UE, respon a la constatació de l'existència de disparitats regionals, fruit d'un desenvolupament territorialment desequilibrat. No obstant això, en els últims anys aquesta política s'ha vist sotmesa a importants controvèrsies, derivades, principalment, de les tensions pressupostàries existents en el si de la UE.

Des d'aquesta perspectiva, s'ha acabat produint una clara reorientació de la política de cohesió cap a l'impuls dels objectius de competitivitat a través del reforç dels factors de desenvolupament intangibles i s'ha posat clarament al servei de l'anomenada Estratègia Europa 2020, hereva de l'anterior Estratègia de Lisboa. El nou enfocament donat a la política regional ha canviat el caire del debat entorn de la utilització dels fons estructurals, cada vegada més centrat en el creixement i l'eficiència.

2.

LES ILLES BALEARS EN EL CONTEXT DE LA POLÍTICA DE COHESIÓ

La dimensió territorial de la Política de Cohesió es posa clarament de manifest en els criteris de distribució dels fons estructurals, que diferencien entre:

- Regions menys desenvolupades, que tenen un PIB per habitant inferior al 75 % de la mitjana comunitària.
- Regions intermèdies o de transició, el PIB de la qual per habitant es troba entre el 75 % i el 90 % de la mitjana de la UE.
- Regions més desenvolupades, amb un PIB per habitant superior al 90 % de la mitjana de la UE.

Les primeres sempre han constituït la prioritat principal de la política de cohesió de la Unió Europea i s'ha destinat el gruix dels recursos financers a les regions amb menors nivells de desenvolupament. Per la seva banda, les Illes Balears s'han situat sistemàticament en uns nivells de renda superiors als de la mitjana nacional i europea, la qual cosa els ha fet formar part, des de la mateixa entrada d'Espanya en la llavors Comunitat Econòmica Europea, en el grup de les regions més desenvolupades de la Unió.

La figura IR-1.1. mostra el mapa d'elegibilitat territorial de l'actual període de programació 2014-2020 dels fons de cohesió. Com es pot observar, excepte les comunitats autònomes d'Extremadura, Andalusia, Castella-la Manxa, Múrcia i les Illes Canàries, la resta es classifiquen, juntament amb les Illes Balears, en la categoria de regions més desenvolupades.

No obstant això, les Illes Balears arrosseguen una sèrie de problemes estructurals que han motivat l'aplicació de les ajudes financeres de la UE, com són, entre d'altres, l'excessiva concentració de

l'activitat econòmica en el sector turístic, els precaris nivells de formació de la mà d'obra, que condicionen negativament la recerca d'altres alternatives productives, l'escassetat de recursos hídrics, el

debilitament relatiu del sector industrial a causa del desplaçament de les inversions cap a activitats vinculades a la demanda turística o l'escàs pes de l'R+D+I, particularment en el sector privat.

Figura IR-1.1.

Mapa d'elegibilitat territorial de la política de cohesió (2014-2020)

Font: Comissió Europea (2014). *Decisión de ejecución de la Comisión de 18 de febrero de 2014 que establece la lista de regiones que pueden recibir financiación del Fondo Europeo de Desarrollo Regional y del Fondo Social Europeo, y de los Estados miembros que pueden recibir financiación*. Diari Oficial de la Unió Europea

La participació de la Comunitat Autònoma de les Illes Balears en els fons estructurals de l'actual període de programació 2014-2020 s'ha articulats a través de

diferents programes d'inversió que, en total, suposen una contribució financera de la UE de 260,5 milions d'euros (Veure quadre IR-1.1.).

QUADRE IR-1.1. FONS ESTRUCTURALS ASSIGNATS A LA CAIB PER AL PERÍODE DE PROGRAMACIÓ (2014-2020)

	Ajuda UE (€)	Percentatge (%)
POIB FEDER	136.460.010	52,4 %
PO IPYME	22.236.401	8,5 %
POIB FSE	47.326.640	18,2 %
POEJ	54.552.214	20,9 %
Total	260.575.265	100,0 %

Font: Conselleria d'Hisenda i Relacions Exteriors, GOIB, (2020)

El Programa Operatiu de les Illes Balears del Fons Europeu de Desenvolupament Regional (POIB FEDER) està dotat amb ajuda financera de la UE de 136,46 milions d'euros. La seva estratègia d'intervenció passa pel reforç de la inversió en R+D, la modernització tecnològica, la transició energètica, l'eficiència en l'ús dels recursos naturals i la millora de la dotació d'infraestructures educatives. Aquest plantejament inicial ha hagut de ser redefinit arran del brot de la covid-19, amb la finalitat de fer front al fort increment sobrevingut de la despesa sanitària, aprofitant la major flexibilitat introduïda pels nous reglaments comunitaris aprovats a principis de 2020.

El Programa Operatiu de la Iniciativa PIME (IPYME) pretén reactivar la política de crèdits a les petites i mitjanes empreses. Les Illes Balears participen amb una contribució de 22,23 milions d'euros procedents del FEDER. El seu objectiu és afavorir l'accés al finançament, en unes condicions econòmiques molt avantatjo-

ses, de projectes d'inversió, així com de circulant, de petites i mitjanes empreses i autònoms, proporcionant les garanties necessàries per a això.

El Programa Operatiu de les Illes Balears del Fons Social Europeu (POIB FSE) té un pressupost de 47,32 milions d'euros, destinats a millorar l'ocupabilitat de la població activa, impulsar la inclusió i el progrés social i elevar els nivells de qualificació i el capital humà.

Finalment, el Programa Operatiu d'Ocupació Juvenil (POEJ) persegueix la reducció de l'elevada taxa de desocupació juvenil existent en tot el territori nacional a través de la millora de les qualificacions i el foment de la contractació i de l'autoocupació de la població jove de 16 a 30 anys. L'assignació europea per a les Illes Balears ascendeix a 54,55 milions d'euros, dedicats a finançar projectes perquè la població jove aturada de les Illes rebi una oferta de treball de qualitat, d'educació o un període de pràctiques.

3.

L'ENFOCAMENT ESTRATÈGIC DE LA PROGRAMACIÓ REGIONAL DELS FONS ESTRUCTURALS

La distribució dels fons de la política de cohesió no es comprometen directament a projectes individuals, sinó a l'execució de programes plurianuals que s'ajusten als objectius i les prioritats de la UE. Això explica que s'hagi emmarcat en el context d'una planificació global que ha complementat de manera coherent l'estratègia de desenvolupament regional, basada en la síntesi de polítiques sectorials i transversals.

Aquesta perspectiva estratègica de la política regional de les Illes Balears ha suposat l'adopció d'una visió integral de totes les línies d'acció, determinades als diferents programes operatius entorn de

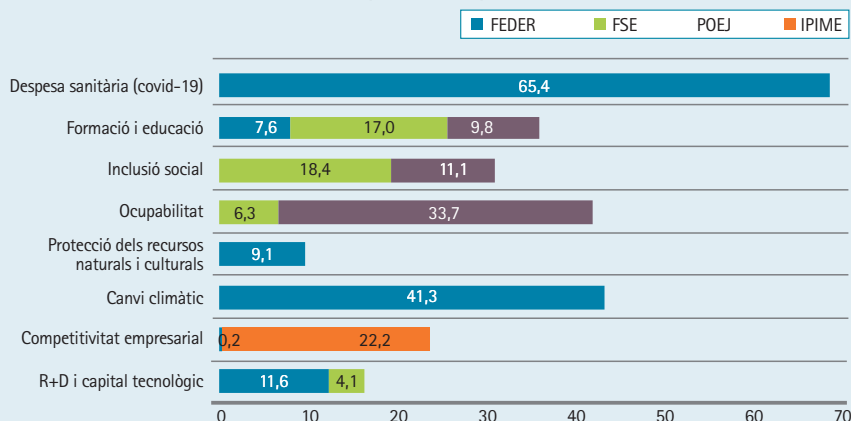
les directrius que emanen de l'Estratègia Europa 2020.

L'obligatorietat de contemplar els àmbits prioritaris d'actuació de la UE en les intervencions cofinançades amb el FEDER i el FSE ha incidit positivament en l'orientació de la planificació estratègica autonòmica. Aquest fet ha afavorit que l'enfocament de programació adoptat s'hagi basat en una concepció àmplia del procés de desenvolupament econòmic, fonamentat en els tres pilars que sostenen el concepte de sostenibilitat: l'econòmic, el social i l'ambiental (Veure gràfic IR-1.1.).

Així, per a l'augment de la capacitat competitiva de l'entramat productiu balear, la seva modernització i l'impuls d'una economia més basada en els recursos del coneixement, s'ha previst una dotació amb càrrec als fons europeus de més de 38 milions d'euros.

Gràfic IR-1.1.

Programació estratègica dels fons estructurals a les Illes Balears, en milions d'euros (2014-2020)

Font: Conselleria d'Hisenda i Relacions Exteriors, GOIB (2020)

Per altra banda, 103,75 milions es dirigeixen a millorar les oportunitats dels segments de població amb més dificultats mitjançant l'impuls de les polítiques d'ocupació, la millora de la formació, la lluita contra l'abandó escolar i la inclusió social. Des del vessant de la protecció i conservació dels recursos naturals i el patrimoni cultural i, especialment, la lluita contra el canvi climàtic, la inversió dels fons estructurals a les Illes Balears ascendeix a 50,4 milions d'euros. De fet, les Illes Balears és la comunitat autònoma que destina un percentatge de fons més alt a la lluita contra el canvi climàtic del conjunt d'Espanya, la qual cosa demostra l'aposta decidida a favor de la transició energètica.

No obstant això, la irrupció del brot de la covid-19 i la crisi de salut pública mundial que ha provocat, amb unes conseqüències econòmiques d'una gravetat sense precedents, ha canviat significativament la programació inicialment dissenyada i ha obligat tots els estaments implicats en l'aplicació dels fons estructurals a reformular les estratègies d'intervenció. Això justifica que més del 41 % dels fons FEDER, l'equivalent al 25 % de l'ajuda total de la UE assignada a les Illes Balears, es dediqui actualment a reforçar la capacitat del sistema sanitari regional i poder fer front a la lluita contra la pandèmia.

En tot cas, aquest esforç de la Unió Europea en cohesió representa el 0,97 % del PIB regional de 2014. Es tracta d'un percentatge bastant reduït com per incidir significativament sobre les variables macroeconòmiques clau. Malgrat aquestes

limitacions per modificar substancialment els grans agregats regionals, cal tenir en compte que els fons estructurals donen lloc a una mobilització addicional de recursos públics (i privats) a conseqüència del principi de cofinançament que regeix la seva aplicació.

En efecte, les activitats cofinançades per la política regional permeten garantir un alt grau d'addicionalitat per als fons de la UE i asseguren que d'aquesta manera complementin però no substitueixin la despesa pública equivalent de les autoritats públiques nacionals. De fet, alguns estudis han assenyalat que cada euro gastat a la UE per les polítiques de cohesió genera, en el cas de les regions més desenvolupades com les Illes Balears, una mitjana de 3 euros¹.

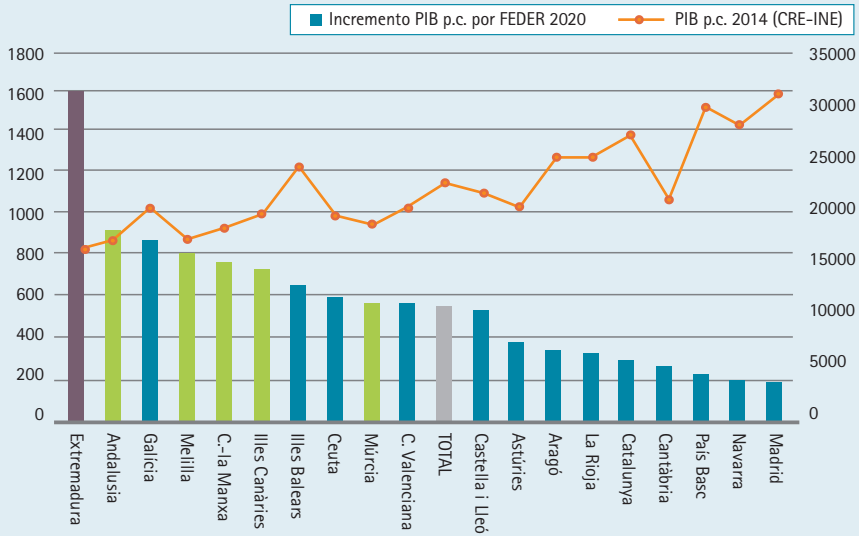
A més, com s'ha descrit abans, la concentració dels fons en els principals factors determinants del creixement fa que no se n'hagi de menysprear l'impacte sobre els nivells de renda i ocupació regionals. Així, una avaluació prèvia duta a terme per la Universitat de València i la Fundació d'Estudis d'Economia Aplicada (FEDEA)² estimava que els més de 26.600 milions d'euros d'inversió prevists amb el suport del FEDER per al conjunt de l'Estat espanyol durant el període 2014-2020 permetrien un increment net acumulat del PIB nacional d'uns 26.000

1. GARRIDO, R.; MANCHA, T.; CUADRADO, J.R. (2007). «La política regional y de cohesión en la Unión Europea: veinte años de avance y un futuro nuevo». *Investigaciones Regionales*, 10.

2. BOSCA, J.E.; ESCRIBA, J.; FERRI, J.; MURGUI, M.J. (2016). *El impacto del fondo FEDER (2014-2020) sobre el crecimiento y el empleo de las regiones españolas*. FEDEA (working paper), 2016-34.

Gràfic IR-1.2.

Estimació de l'increment del PIB per càpita per comunitats autònomes a Espanya a causa de la inversió FEDER (2020)

Font: BOSCA, J.E.; ESCRIBÀ, J.; FERRI, J.; MURGÚ, M.J. (2016). *El impacto del fondo FEDER (2014-2020) sobre el crecimiento y el empleo de las regiones españolas*. FEDEA (working paper), 2016 p.38

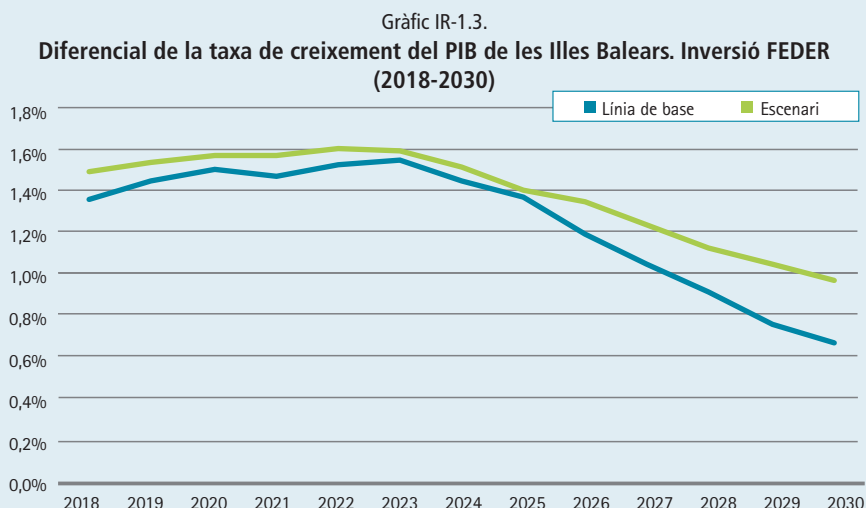
milions d'euros i 240.000 ocupacions. Els resultats per a les Illes Balears concloïen que la inversió mobilitzada per FEDER a les Illes faria augmentar la riquesa regional en 754 milions d'euros i crearia 5.248 llocs de treball.

Això situava les Illes Balears com la segona regió d'Espanya, dins de les incloses en el grup de les més desenvolupades, on aquesta inversió es traduiria en un major benestar per a la població, que veuria incrementada la renda per càpita el 2020 en prop de 700 euros (Veure gràfic IR-1.2.). Tan sols Galícia obtindria uns resultats millors, si bé l'ajuda FEDER

assignada a aquesta regió multiplica per més de sis la corresponent a les Illes Balears.

Lamentablement, la irrupció brutal de la covid-19 ha arrasat també amb totes les estimacions i anàlisis d'impacte anteriors. No obstant això, tals resultats tenen la utilitat de posar de manifest la major propensió de l'ajuda FEDER per generar efectes econòmics positius a les Illes Balears gràcies a un enfocament molt encertat de la planificació inicial realitzada.

Simulacions posteriors basades en els models de creixement a llarg termini del Banc

Font: Avaluació de resultats del Programa Operatiu FEDER 2014-2020 de Balears (2019)

Mundial³ 4, però prenent les dades d'execució real del POIB FEDER fins a desembre de 2018, que van aconseguir un volum de pagaments de gairebé 65 milions d'euros, mostren un efecte diferencial positiu sobre la taxa de creixement del PIB potencial de fins a un 0,3 % en el llarg termini (Veure gràfic IR-1.3. i gràfic IR-1.4.).

L'alta acumulació de l'estoc de capital, a conseqüència de les inversions directes cofinançades pel POIB FEDER, és el

factor explicatiu de l'increment relatiu inicial en la taxa de creixement econòmic, mentre que els efectes a més llarg termini obeeixen a la millora sostinguda de la productivitat total dels factors.

4.

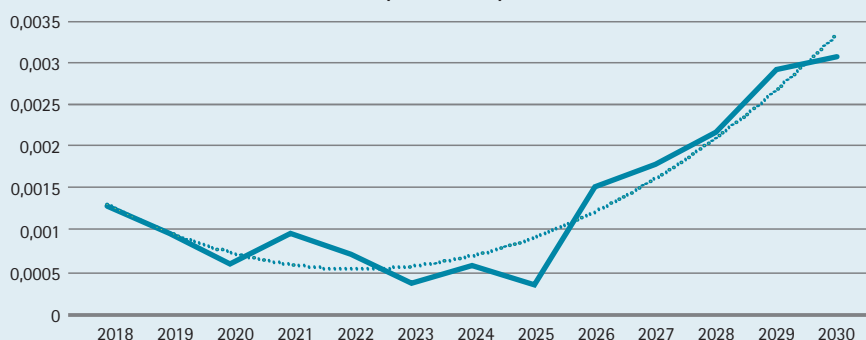
BALANÇ DELS PRINCIPALS ASSOLIMENTS OBTINGUTS AMB EL SUPORT DELS FONS DE COHESIÓ

L'aplicació dels quatre programes d'inversió en els quals la Comunitat Autònoma de les Illes Balears participa ha suposat una aportació financera de la Unió Europea fins avui de més de **221 milions d'euros**, la qual cosa representa el 85 % de l'ajuda total programada (Veure quadre IR-1.2.).

3. "Evaluación de resultados del Programa Operativo FEDER 2014-2020 de Balears" (2019). Disponible en: <http://www.caib.es/sites/fonseuropeus/f/290074>. La descripció dels fonaments del model teòric de creixement a llarg termini del Banc Mundial (Long Term Growth Model) està disponible en <http://pubdocs.worldbank.org/en/133191589476085869/model-outline-v4-3.pdf>.

4. La descripció dels fonaments del model teòric de creixement a llarg termini del Banc Mundial (Long Term Growth Model) està disponible a PENNING, S. (2020). *Long Term Growth Model (LTGM v4.3)-Model Description*. Banc Mundial.

Gràfic IR-1.4.
Diferencial de la taxa de creixement del PIB balear sobre la línia de base
(2018-2030)

Font: Avaluació de resultats del Programa Operatiu FEDER 2014-2020 de Balears (2019)

QUADRE IR-1.2. EXECUCIÓ FINANCERA DELS FONS ESTRUCTURALS DE LES ILLES BALEARS FINS A 2020

	Ajuda UE programada (€)	Ajuda UE certificada (€)	Execució (%)
POIB FEDER	136.460.010	127.164.389	93,2%
PO IPYME	22.236.401	22.236.401	100,0%
POIB FSE	47.326.640	38.194.214	80,7%
POEJ	54.552.214	33.576.687	61,6%
Total	260.575.265	221.171.691	84,9%

Font: Conselleria d'Hisenda i Relacions Exteriors. GOIB (2020)

A això, cal afegir-hi la inversió privada induïda, la qual ha estat especialment important en el cas de la iniciativa PIME, en què els 22,23 milions aportats pel FEDER han mobilitzat 109,14 milions d'euros per a diferents projectes d'inversió empresarial. Això suposa que per cada euro de finançament europeu s'han aconseguit activar uns altres 4,9 euros més, amb la qual cosa s'ha maximitzat així l'eficiència de la inversió pública.

Com és obvi, l'execució de tots aquests recursos fins avui en els diferents àmbits d'intervenció assenyalats a l'epígraf anterior ha donat lloc a una elevada gamma d'efectes físics, en línia amb els objectius estratègics marcats. El quadre

IR-1.3. sintetitza els assoliments aconseguits per a una selecció significativa d'indicadors físics de caràcter agregable i els relativitza amb el darrer valor disponible d'indicadors de context associats amb la finalitat d'obtenir una mesura de la incidència dels programes sobre el sector o el segment beneficiari de les ajudes.

El nombre d'empreses que s'han beneficiat de les diferents mesures de suport implementades a través dels fons europeus ha estat de 1.365, la qual cosa representa l'1,4 % del total de les empreses. Aquest suport ha permès, a més, consolidar fins a 10.995 ocupacions en aquestes empreses, el 2,6 % del total de persones assalariades en el quart trimestre de 2020.

QUADRE IR-1.3. PRINCIPALS ASSOLIMENTS OBTINGUTS A TRAVÉS DELS PROGRAMES OPERATius (2014-2020)

Indicador	Valor	Incidència (%)
Empreses beneficiàries dels fons estructurals (n.)	1.365	1,4 %
Total empreses (n.)	100.022	
Ocupació mantinguda (milers)	11,0	2,6 %
Total assalariats (milers)	422,0	
Alumnes coberts per serveis públics electrònics educatius (n.)	12.650	15,1 %
Total alumnes d'educació primària, secundària i batxillerat (n.)	83.698	
Capacitat addicional per produir energia renovable amb el suport dels fons estructurals (MW)	4,8	94,3 %
Augment de la potència instal·lada en renovables des de 2014 (MW)	5,1	
Persones aturades que participen en polítiques actives cofinançades pels fons estructurals (n.)	24.890	18,5 %
Total demandants d'ocupació el 4T de 2020 (n.)	134.639	
Joves aturats que participen en polítiques actives cofinançades pels fons estructurals (n.)	6.474	52,5 %
Empreses beneficiàries dels fons estructurals (n.)	12.328	

Font: GOIB (2020); INE (2020). Encuesta de población activa (EPA); INE (2020). Explotación estadística del directorio central de empresas (DIRCE); Ministerio de Educación y Formación Profesional. GdE (2020). Enseñanzas no universitarias; SEPE (2020). Estadísticas empleo

Així mateix, les actuacions de millora de la connectivitat de centres escolars i de l'ocupació d'aplicacions i serveis de continguts digitals educatius han permès que 12.650 alumnes a l'any es beneficiïn d'un model d'ensenyament-aprenentatge basat en les TIC i s'ha aconseguit una cobertura del 15,1 % de l'alumnat dels centres públics d'educació primària i secundària, així com per als estudis postobligatoris.

En matèria de transició ecològica, els projectes engegats han suposat incrementar la capacitat de producció d'energia renovable en 4,8 MW, a més d'una reducció anual de gasos d'efecte hivernacle de 5.372,2 tones. Tenint en compte que la potència elèctrica renovable instal·lada a la regió ha augmentat des de l'inici del període de programació en

5 MW, la inversió realitzada amb la contribució dels fons europeus seria responsable del 90,1 % d'aquest creixement.

Un estudi recent ha posat en relleu que les ajudes a les empreses per al foment de l'autoconsum a partir de fonts renovables n'han reduït el consum energètic en un 24% aproximadament, la qual cosa repercuteix directament en una caiguda significativa de la factura elèctrica, un augment de la seva competitivitat i una major diferenciació per a la millora de la responsabilitat social corporativa i de la seva imatge de marca⁵.

5. Direcció General de Fons Europeus. Conselleria d'Hisenda i Relacions Exteriors (2019). *Aproximación al impacto contrafactual de la convocatoria de ayudas a las PYME para la instalación de placas fotovoltaicas (FOTEMP 2016) OT 4 del PO FEDER 2014-2020 de les Illes Balears*.

Des de la perspectiva de la millora de l'ocupabilitat, els resultats més destacables es resumeixen en la participació de 24.890 persones en les diferents actuacions dutes a terme en matèria de polítiques actives d'ocupació amb el suport del FSE, que representaven el 18,5 % de la població aturada l'últim trimestre de 2020. Cal destacar especialment la incorporació de 5.396 persones a un lloc de treball en el termini de sis mesos després de la seva participació en aquestes accions, així com l'atenció de 13.003 persones en situació o risc d'exclusió social per afavorir-ne la inserció sociolaboral.

També, gràcies a l'engegada de les mesures previstes en el POEJ, la taxa d'atur juvenil es va reduir fins al brot de la covid-19 a les Illes Balears en més de 13 punts des de l'inici de l'actual període de programació el 2015 (42,9 %), fins a situar-se en el 29,4 % de mitjana el 2019. Aquesta tendència es va trencar amb la crisi sanitària provocada per la covid-19. En concret, 6.474 joves menors de 29 anys en situació de desocupació han participat en alguna de les mesures engegades per afavorir els seus nivells d'ocupabilitat, dels quals 2.518 van obtenir una ocupació en el termini de sis mesos des de la finalització de la seva participació.

5.

UNA NOVA POLÍTICA DE COHESIÓ 2021-2027 MARCADA PER LA CRISI

L'any 2021 obre un nou cicle per a la planificació estratègica regional en el

marc de la política de cohesió. Ho fa, a més, en un context de grans dificultats econòmiques, en què les necessitats immediates per frenar l'expansió de la pandèmia de la covid-19, així com protegir les famílies i empreses de les seves greus conseqüències, determinen, de gran manera, l'agenda política dels diferents governs.

Al mateix temps, la Comissió Europea ha iniciat els treballs preparatoris sobre com ha de ser la propera fase de recuperació i com aquesta pot contribuir a crear sistemes econòmics més pròspers, sostenibles i resilients. Al maig de 2020 va presentar el seu pla de recuperació amb l'objectiu d'ajudar els estats membres a tornar a engegar el seu motor econòmic i encaminar-ho per la senda d'una recuperació sostenible, equitativa, inclusiva i justa per a tothom.

Per això, entre altres mesures que es resumeixen en la Figura IR-1.2., s'ha creat un ambiciós paquet financer anomenat Next Generation, dotat amb 750.000 milions d'euros, dels quals Espanya rebrà 140.000 milions. La seva aplicació es basa fonamentalment en el suport financer per a inversions i reformes, en particular relacionades amb les transicions ecològica i digital i la resiliència de les economies nacionals, i en l'estímul a la inversió privada, especialment dels sectors més afectats.

Cal destacar, en el marc de la política de cohesió, la nova iniciativa d'ajuda a la recuperació per a la cohesió i els territoris d'Europa (REACT-UE), amb una dotació financera de 47.500 milions d'euros.

Figura IR-1.2.

Mapa d'elegibilitat territorial de la política de cohesió (2014-2020)

Font: Comissió Europea (2020)

Aquest pressupost s'ha distribuït entre els estats membres en funció de la gravetat de l'impacte socioeconòmic de la crisi, inclòs el nivell de desocupació juvenil i la prosperitat relativa de les diferents economies.

Espanya rebrà, en el seu conjunt, 12.400 milions d'euros, dels quals s'han assignat a les Illes Balears gairebé 300 milions, que s'integraran als actuals programes d'inversió del FEDER i el FSE per a la seva completa execució abans de desembre de 2023. La incorporació dels fons addicionals de REACT-UE resultarà crucial per ajudar a gestionar millor els efectes econòmics de la crisi sanitària i afavorir progressivament l'accés a serveis fonamentals de la manera més àmplia possible i la reactivació de l'activitat econòmica.

Però, a més, les Illes Balears també es beneficiarà dels nous programes de la política de cohesió amb càrrec al FEDER i al FSE, si bé encara es desconeix el vo-

lum d'ajudes que la Comunitat Autònoma gestionarà durant el proper període de programació 2021-2027. El primer destinarà almenys el 65 % dels seus recursos a dues prioritats fonamentals per a la Unió Europea:

- D'una banda, a impulsar la innovació, la digitalització, la transformació econòmica i el suport a les petites i mitjanes empreses.
- D'una altra, a reforçar l'aplicació de l'Acord de París i invertir en la millora de l'eficiència energètica, les fonts renovables, la mobilitat sostenible i la lluita contra el canvi climàtic.

Així mateix, el FSE se centrarà en l'aplicació del pilar europeu de drets socials en tres àmbits essencials:

- L'ocupació, a través de la igualtat d'accés al mercat de treball, el foment d'unes condicions de treball

justes, la promoció de l'emprenedoria i la millora de l'ocupabilitat.

- L'educació, la formació i l'aprenentatge permanent al llarg de tota la vida laboral.
- La inclusió social i la lluita contra la pobresa.

En conclusió, les Illes Balears han trobat en la política de cohesió un aliat fonamental per impulsar un model de desenvolupament més sostenible i integrador. A més, en absència dels fons estructurals, l'arxipèlag es veuria indiscutiblement fragilitzat en el seu procés de plena participació i beneficis del projecte europeu, més encara en l'escenari actual.

2

EL SECTOR PRIMARI

RESUM

Es duu a terme una anàlisi del sector primari balear al llarg de l'any 2020 a partir de les macromagnituds dels sectors agrícola, ramader, pesquer i forestal.

L'any 2020, degut als efectes de la situació sanitària, s'han manifestat unes tendències anòmales que alteren els quadres estadístics i esborren corbes que semblaven consolidades.

La producció final del sector primari de les Illes Balears va representar 249.230.401 euros, dels quals, el 86 % provenen del sector agrari, el 14 % de la producció pesquera i el 5 % de les forests.

Dins el sector agrari, la producció agrícola aporta un 70 % del valor, i la producció ramadera, el 30 % restant. La producció agrària final ha constatat el 2020 un descens del 2 %, forçat per condicions climàtiques adverses en certs cultius i, sobretot, per les dificultats de comercialització derivades de les limitacions imposades per raons sanitàries als canals de restauració i hostaleria.

Pel que fa al sector pesquer, en la producció pesquera final s'observa un descens de l'1,5 %, en la línia de la davallada general del sector primari i canviant la tònica expansiva dels anys anteriors.

2.1.

INTRODUCCIÓ

L'any 2020, degut als efectes de la situació sanitària, s'han manifestat unes tendències anòmales que alteren els quadres estadístics i esborren corbes que semblaven consolidades. Per aproximar-nos a l'evolució del sector primari balear al llarg d'aquest any s'han considerat sobretot les macromagnituds dels sectors agrícola, ramader, pesquer i forestal. D'aquesta manera podem conèixer l'evolució del sector i les produccions que el conformen. També s'han pres en consideració les macromagnituds laborals de les activitats primàries i les dades de comercialització de fruites i hortalisses, així com dades sobre les produccions de qualitat i altres aspectes d'interès.

Les macromagnituds agràries, superfícies agràries i produccions agrícoles i ramaderes, han estat elaborades per Estadístiques Agràries-Pesqueres de Semilla; les estadístiques laborals, per l'Observatori del Treball de les Illes Balears (OTIB), amb dades de la Tresoreria General de la Seguretat Social; l'estructura de les terres de regadiu s'ha obtingut de l'enquesta de superfícies i rendiments de cultius 2020 del Ministeri d'Agricultura, Pesca i Alimentació; les de comercialització de fruita i hortalissa a Mercapalma han estat elaborades amb dades de Mercapalma; els quadres d'exportacions al sector són del Ministeri d'Indústria, Comerç i Turisme, i les del subsector forestal de la Direcció General d'Espais Naturals i Biodiversitat i les dades pesqueres han estat elaborades per Estadístiques Agràries-Pesqueres de

Semilla, amb dades de la Direcció General de Pesca. Les dades sobre les produccions de qualitat provenen de l'Institut de Qualitat Agroalimentària (IQUA).

2.2.

LA PRODUCCIÓ DEL SECTOR PRIMARI BALEAR

L'any 2020 la producció final del sector primari balear en termes corrents ha estat de 249.230.401 euros, dels quals la producció agrària ha aportat 203.580.448 euros, el 81,7 % del total de la producció primària balear. En relació amb el 2019, que fou de 249.971.645 euros, la producció s'ha reduït en 741.244 euros, un -0,3 %. Per tant, l'any 2020, amb totes les dificultats generades per les mesures sanitàries derivades de la pandèmia, no ha representat una caiguda significativa de la producció final del sector primari.

Aquesta producció l'integren quatre àmbits de producció: l'agrícola, el ramader, el pesquer i el forestal. La producció agrícola ha estat de 143.506.233 euros el 2020, el 58 % del total; la producció ramadera ha estat de 60.074.215 euros, el 24 % del total; la producció pesquera ha estat de 34.394.470 euros, el 14 % del total i la producció forestal ha estat d'11.255.483 euros, un 5 % del total (vegeu els quadres [I.2.1](#), [I.2.2](#) i el gràfic [AI-1.1](#)).

Les dades que tenim ens col·loquen davant una evolució marcada per l'estabilitat, amb una lleugera baixada de la producció final del sector primari balear de només un -0,29 % del valor de la producció.

Aquesta reducció, vista en conjunt, és poc significativa, sense que això ens faci perdre de vista la debilitat estructural del sector o l'augment dels condicionants negatius originats per la crisi sanitària i que poden perjudicar l'evolució del sector en els propers anys.

La producció agrícola, amb 143.506.233 euros el 2020 —el 2019 fou de 146.310.517 euros—, davallà un 2 %, i la ramadera, que el 2019 fou de 61.530.809 euros, el 2020 baixà a 60.074.215 euros, un 2,3 % menys. Degut a això, la producció agrària final, agrícola i ramadera, que el 2019 fou de 207.841.326 euros, el 2020 ha estat només de 203.580.448 euros, amb un retrocés del 2 %, forçat per condicions climàtiques adverses en certs cultius i, sobretot, per les dificultats de comercialització derivades de les limitacions imposades per raons sanitàries als canals de restauració i hostaleria. Així i

tot, la renda agrària del 2020 ha estat de 108.247.887 euros (vegeu el quadre I-2.1), que, atès que la renda agrària del 2019 va ser de 102.461.014 euros, representa una millora del 5,6 %.

El sector pesquer també conegué un retrocés, ja que el 2019 la producció pesquera final fou de 34.941.319 euros i el 2020 va ser de 34.394.470 euros. Per tant, hi ha un descens de l'1,5 % i canvia la tònica expansiva dels anys anteriors, ja que el 2019 el sector havia crescut un 2,4 % i el 2018 un 13 %, coincidint amb una reducció de l'esforç pesquer, que apuntava una millora progressiva de la comercialització pesquera. La renda pesquera del 2019 va ser d'11.483.956 euros, i la del 2020, d'11.257.056 euros, amb una davallada del 2 % (vegeu el quadre I.2.2). Les dades de la pesca, així mateix, no s'allunyen gaire de les del sector agrari.

QUADRE I-2.1. PRODUCCIÓ AGRÀRIA (EUROS CORRENTS) (2020)

	Total
Producció agrícola final	143.506.233
Producció ramadera final	60.074.215
Total producció agrària	203.580.448
Despeses fora del sector*	97.855.755
VAB a preus de mercat	105.724.693
Subvencions	63.032.590
Imposts lligats a la producció*	18.054.998
VAB a cost dels factors	150.702.285
Amortitzacions*	42.454.397
Renda agrària	108.247.887

Font: Estadístiques agràries i pesqueres, Semilla

(*) Estimació a partir de dades estructurals.

QUADRE I-2.2. PRODUCCIÓ PESQUERA (EUROS CORRENTS) (2020)

	Total
Total espècies pescades	17.863.535
Total espècies criades en aqüicultura	16.530.935
Producció pesquera final	34.394.470
Despeses fora del sector*	21.368.587
VAB a preus de mercat	13.025.883
Subvencions	1.021.567
Imposts lligats a la producció*	112.947
VAB a cost dels factors	13.934.504
Amortitzacions*	2.677.448
Renda pesquera	11.257.056

Font: Estadístiques agràries i pesqueres, Semilla

(*) Estimació a partir de dades estructurals.

El sector forestal que el 2019 s'havia estimat que havia obtingut una producció final de 7.188.399 euros, el 2020 ha representat 11.255.483 euros, amb un increment del 56,57 %, però l'increment pot ser degut, en part, a la millor informació estadística obtinguda.

2.3.

ELS RECURSOS HUMANS EN EL SECTOR PRIMARI BALEAR

Al llarg del 2020 la xifra d'ocupats en el conjunt d'activitats primàries, amb dades de l'afiliació a la Seguretat Social de tots els règims, ha estat de 6.423 persones el primer trimestre (amb el -0,58 % menys respecte al 2019); 6.750 el segon trimestre (amb el -3,50 % respecte al 2019); 6.841 el tercer trimestre (amb el -2,56 % respecte al 2019) i 6.380 el quart trimestre (amb el -0,12 % respecte al 2019) L'evolució torna a ser lleu-

gerament negativa, com hem còpsat a les dades de producció, però amb una evolució diferent respecte als índexs generals de l'afiliació a la Seguretat Social a les Balears, que indiquen un descens més marcat (vegeu el quadre IA-2.1).

L'atur registrat en el sector primari l'any 2020 també és inferior en percentatge al del conjunt dels sectors econòmics, amb un descens de l'1,72 % el primer trimestre, i pujades del 51,91 %, 77,44 % i 60,08 % en els altres trimestres, que no reflecteixen tant l'existència d'un atur significatiu en el sector com altres raons de caràcter general (vegeu el quadre IA-2.1).

Els afiliats estrangers inscrits al règim general de la Seguretat Social en agricultura, ramaderia, caça, silvicultura i pesca a les Balears l'any 2020 han estat de 216, el 20 % del total, mentre que els afiliats estatals han estat 876, el 80 %, en uns paràmetres semblants als de l'any 2019 (vegeu el quadre IA-2.2).

2.4.

EL FACTOR DE LA INSULARITAT

L'agricultura i ramaderia de les Balears manifesta una diferència de rendibilitat important amb relació a la resta de l'Estat determinada pels sobre costos de la insularitat i pel fet que la formació dels preus agraris està condicionada per la limitació del mercat insular i el seu caràcter poc transparent, fets que acaben forçant els preus a la baixa.

El factor de la insularitat gravita, doncs, molt negativament sobre el desenvolupament del sector primari i del conjunt del sector agroalimentari de les Illes Balears. Segons dades del Govern balear, els costos dels pinsos compostos a les Balears són un 65 % més cars que a la Península. Però els costos més alts es fan extensius al conjunt d'entrades necessàries per al sector: fertilitzants un 17,5 % més cars o gasoli agrícola un 8,8 % més car. Si es traspassen els costos més alts de la producció a unitats de bestiar o de conreu s'obté que un be costa de produir 30 euros més, una vaca lletera té un major cost de 1.133 euros i una hectàrea d'ametllar té uns costos més alts de 139 euros.

Cal afegir a tot això, ja ho hem dit, que els preus obtinguts pels pagesos i els ramaders illencs són sensiblement inferiors. El resultat de tot plegat és que la renda agrària per UTA (unitat de treball any) a l'Estat espanyol és de 36.387 euros, mentre que a les Illes Balears és de 19.640 euros. Aquestes dades són esfereïdores i mostren l'efecte dels desavantatges als quals ha de fer front el sector primari balear, afectat

pels efectes de la insularitat i per la manca de mesures compensatòries equivalents a les existents a altres regions insulars.

2.5.

EL SUBSECTOR AGRARI

2.5.1. ELS TRETS GENERALS

La producció agrícola, com hem vist, amb una producció de 143.506.233 euros el 2020, davallà un 2 % respecte al 2019, que fou de 146.295.315 euros. El 2019 ja havia baixat un 0,7 % respecte a la del 2018, que va ser de 147.349.338 euros, esbossant una certa desacceleració de la caiguda del valor de la producció agrícola respecte al 2018 (-4 %) i el 2017 (-6,5 %) (vegeu el quadre I-2.3).

La producció final ramadera, que el 2019 va ser de 61.530.809 euros, el 2020 fou de 60.074.215 euros, baixant un 2,3 % i interrompent la tendència ascendent observada el 2019, que havia pujat un 0,5 %, i el 2018, que pujà un 1 %. Cal observar que l'any 2020 ha estat particularment difícil per al sector ramader balear a causa de la dependència del canal de la restauració i l'hostaleria. Les vendes d'animals vius fora de les Balears han jugat un paper positiu i han evitat un col·lapse major d'uns mercats insulars gairebé limitats al consum a les Illes bona part de l'any.

El 2020 les despeses fora del sector foren de 97.855.755 euros i el valor afegit brut (VAB) a preus de mercat fou de 105.724.693 euros. Com que les subven-

cions representaren 63.032.590 euros i els impostos lligats a la producció 18.054.998 euros, el VAB a cost dels factors va ser de 150.702.285 euros, que, descomptades les amortitzacions per valor de 42.454.397 euros, situaren la renda agrària en 108.247.887 euros (vegeu el quadre I-2.1). I, atès que la renda agrària del 2019 havia estat de 102.461.014 euros, representà una millora del 5,6 %, motivada en part per les menors despeses fora del sector i l'increment de les subvencions. De tota manera, la renda agrària balear és lluny de la renda del 2010, que va ser de 122.529.077 euros, cosa que permet entendre la pèrdua patida pels agricultors balears en els darrers deu anys.

Els pagaments directes de la PAC l'any 2020 foren de 28.664.143 euros, que beneficiaren un total de 5.677 percepcions. El Pla de Desenvolupament Rural (PDR) comportà pagaments al sector de 27.944.302 euros. L'import mitjà per beneficiari del pagament bàsic de la PAC és, a les Balears, de 2.677 euros, mentre que en el conjunt de l'Estat és de 4.283 euros. L'import mitjà dels drets de pagament a les Balears és de 117,58 euros, mentre que la mitjana estatal és de 144,3 euros. Aquests i altres factors expliquen l'escàs import de les subvencions europees a les Balears en relació amb la situació a l'Estat espanyol i al conjunt de la Unió Europea, que incideixen en la manca de competitivitat del camp balear. A més, tampoc no serveixen per invertir una situació de recessió permanent que té l'aparença de ser un fet inevitable quan és un fet produït per un ventall de polítiques que s'han desplegat ignorant les condicions en què es mou el món agrari balear.

El factor principal que determina la manca de rendibilitat de les explotacions agràries balears és, sense cap dubte, la insularitat i tot el que comporta, a més de l'escassa dimensió de les explotacions, l'elevada edat dels pagesos i la manca de modernització productiva i comercial, que influeixen però no basten per explicar la situació de retrocés que viu el sector des de la incorporació de l'Estat espanyol a la Unió Europea l'any 1986.

2.5.2. L'AGRICULTURA

Les superfícies agrícoles

La superfície conrada el 2020 a les Balears va ser de 140.006 hectàrees, quan el 2019 havia estat de 143.789 ha. Per tant, hi ha hagut una pèrdua de 3.783 ha, un 2,6 % del total. La superfície conrada es distribueix en 43.541 ha de cereals (41.526 ha el 2019), 2.807 ha de llegums (3.320 ha el 2019), 37.079 ha de farratges (41.826 ha el 2019), 1.517 ha de tubercles (1.613 ha el 2019), 1.750 ha d'hortalisses (2.273 ha el 2019), 2.130 ha de cítrics (la mateixa superfície que el 2019), 3.198 ha de fruites (989 ha el 2019), 37.065 ha de fruits secs (39.272 ha el 2019), 8.524 ha d'oliveres (igual que el 2019) i 2.336 ha de vinya (2.287 ha el 2019) (vegeu els quadres I-2.5, I-2.6 i IA-2.10). Encara que les pèrdues més importants són de terres seques, des del punt de mira productiu, si més no, és més rellevant la reducció de la superfície dedicada a hortalisses i tubercles, incentivada per les escasses expectatives de la comercialització viscudes a partir del març del 2020, que és una causa evident del descens de la producció agrícola.

QUADRE I-2.3. EVOLUCIÓ DE LA PRODUCCIÓ AGRÀRIA (2019-2020)

	2020 (euros corrents)	2019 (euros corrents)	Variació corrent 19/20	2019 (euros constants)	Variació real 19/20	Deflactor
Producció agrícola final	143.506.233	146.295.315	-2%	134.199.573	-8%	1,09
Producció ramadera final	60.074.215	61.530.809	-2%	59.039.437	-4%	1,04
Total producció agrària	203.580.448	207.826.125	-2%	193.239.010	-7%	1,08

Font: Estadístiques agràries i pesqueres, Semilla

QUADRE I-2.4. EVOLUCIÓ DE LA PRODUCCIÓ PESQUERA (2019-2020)

	2020 (euros corrents)	2019 (euros corrents)	Variació corrent 19/20	2019 (euros constants)	Variació real 19/20	Deflactor
Total espècies pescades	17.863.535	19.599.808	-9%	18.041.687	-8%	1,09
Total espècies criades en aqüicultura	16.530.935	15.335.129	8%	15.948.703	4%	0,96
Producció pesquera final	34.394.470	34.934.938	-1,5%	33.990.390	-3%	1,03

Font: Estadístiques agràries i pesqueres, Semilla

QUADRE I-2.5. PRODUCCIÓ AGRÍCOLA A LES ILLES BALEARS (2020)

	Sup. en plantació regular (ha)	Sup. en producció (ha)	Producció (tones)	"Producció final (euros)"
Cereals		43.541	48.937	9.869.928
Llegums		2.807	2.057	573.976
Farratges		37.079	567.452	15.158.180
Tubercles		1.517	50.858	19.171.338
C. industrials		59	157	121.182
Flors		10		5.756.696
Hortalisses		1.750	38.060	38.941.294
Cítrics	2.130	1.593	8.860	5.141.967
Fruiters no cítrics	27.241	16.988	5.156	4.072.712
Olives	8.524	5.447	4.782	87.400
Oli d'oliva			653	2.291.040
Raïm	2.336	1.671	6.535	260.696
Altres cultius	13.022	10.681	20.360	17.208.772
			hl	Euros
Vi			45.400	24.851.052
Total producció agrícola				143.506.233

Font: Estadístiques agràries i pesqueres, Semilla

QUADRE I-2.6. EVOLUCIÓ DE LA PRODUCCIÓ AGRÍCOLA (2019-2020)

	2020 (euros corrents)	2019 (euros corrents)	% de variació corrent 19/20	2019 (euros constants)	% de variació real 19/20
Cereals	9.869.928	9.299.433	6%	9.839.599	6%
Llegums	573.976	404.781	42%	551.405	36%
Farratges	15.158.180	11.849.244	28%	14.555.403	23%
Tubercles	19.171.338	19.106.161	0,3%	19.330.649	1%
Cultius industrials	121.182	389.012	-69%	353.312	-9%
Flors	5.756.696	6.534.459	-12%	6.034.516	-8%
Hortalisses	38.941.294	42.087.077	-7%	31.038.646	-26%
Cítrics	5.141.967	5.008.584	3%	3.813.654	-24%
Fruiters no cítrics	4.072.712	6.609.661	-38%	5.633.007	-15%
Olives	87.400	156.400	-44%	87.400	-44%
Oli d'oliva	2.291.040	3.388.130	-32%	3.559.525	5%
Raïm	260.696	378.411	-31%	271.636	-28%
Vi	24.851.052	35.132.848	-29%	26.498.618	-25%
Altres cultius	17.208.772	5.951.114	189%	12.632.202	112%
Total producció agrícola	143.506.233	146.295.315	-2%	134.199.573	-8%

Font: Estadístiques agràries i pesqueres, Semilla

Tres conreus ocuparen l'any 2020 el 83 % de la superfície balear de conradís: els cereals un 31 %, els farratges un 26 % i els fruits secs un 26 %. La resta de conreus ocuparen el 16 %. Entre aquests destaca l'olivar amb un 6 %, els llegums amb un 2 %, els tubercles amb un 1 %, les hortalisses amb un 1 %, els cítrics amb un 2 %, els fruiters amb un 2 % i la vinya amb un 2 %, que completen el mosaic de conreus propi del paisatge balear (vegeu el quadre IA-2.10).

La superfície regada a les Illes Balears l'any 2020 va ser de 20.516 hectàrees. D'aquesta superfície, 11.221 ha —és a dir, un 55 %— es van regar amb reg localitzat; 6.414 ha,

un 31 %, es van regar per aspersió; 2.101 ha, el 10 %, es regaren per gravetat i 780 ha, el 4 %, es regaren amb reg automotriu (vegeu el quadre IA-2). La realitat del regadiu balear està marcada per una tendència accelerada cap a la reducció, ja que només en el període 2006-2016 el regadiu va disminuir un 19 %, mentre que a tot l'Estat es va incrementar un 3 %.

Les produccions agrícoles

Si ens centram en els valors de les produccions agrícoles, veiem que el conreu més important, pel que fa a la producció final agrícola, és el de les hortalisses, amb 38.941.294 euros i el 27 % del total de la

producció agrícola l'any 2020 (el 2019 foren 42.475.142 euros i el 29 % de la producció). En segon lloc hi ha la producció de vi, amb un valor de 24.851.052 euros i el 17 %. Els segueixen les patates —amb una producció de 19.171.338 euros i el 13 %—, els farratges —15.158.180 euros i el 8 %—, els fruiters en extensiu —amb 11.448.024 euros i l'11 %—, els cereals —amb 9.869.928 euros i el 7 %—, les flors —amb 5.756.696 euros i el 4 %—, els cítrics —amb 5.141.967 euros i el 3 %—, l'oli d'oliva —amb 2.291.040 euros i el 2 %—, els fruiters no cítrics —amb 4.072.712 euros i el 2,8 %—, els llegums —amb 573.976 euros i el 0,4 %—, el raïm de taula —amb 260.696 euros i el 0,2 %— i les olives —amb 87.400 euros i el 0,1 % (vegeu el quadre IA-2.6).

L'evolució de la producció agrícola 2019-2020 en euros corrents ha estat negativa, amb un 2 % de reducció: 146.295.315 euros el 2019 per 143.506.233 euros el 2020. Les produccions que han incrementat el seu valor són: les garroves —el 2019 aportaren 5.949.016 euros i el 2020 han representat 17.206.582 euros amb un increment notable, espectacular, del 189 %—, els llegums —amb 404.781 euros el 2019 quan el 2020 foren 573.976 euros i han crescut un 42 %—, les farratgeres —d'11.849.244 euros el 2019 a 15.158.180 euros el 2020, pujant el 28 %—, els cereals —de 9.299.433 euros el 2019 a 9.869.928 euros el 2020, incrementant el valor un 6 %; els cítrics —han augmentat un 3 %, passant de 5.008.584 euros el 2019 a 5.141.967 euros el 2020—, i les patates —han passat de 19.106.161 euros el 2019 a 19.171.338 euros el 2020, amb un biaix positiu del 0,3 %.

En canvi, els valors de la producció que han minvat són: les plantes aromàtiques i medicinals, que han passat de 389.012 euros el 2019 a 121.182 euros el 2020 i un descens del 69 %; la producció d'olives, que ha passat de 156.400 euros el 2019 a 87.400 euros el 2020, amb un descens del 44 %; els fruiters no cítrics, que han passat de 6.609.661 euros el 2019 a 4.072.712 euros el 2020, amb una minva del 38 %; l'oli d'oliva, que ha passat de 3.388.130 euros el 2019 a 2.291.040 euros el 2020, amb una caiguda del 32 %; el raïm de taula, que ha baixat de 378.411 euros el 2019 a 260.696 euros el 2020, amb un descens del 31 %; el vi, que ha passat de 35.132.848 euros el 2019 a 24.851.052 euros el 2020, davallant un -29 %; les flors i plantes ornamentals, que han passat de 6.534.459 euros el 2019 a 5.756.696 euros el 2020, baixant un 12 %, i les hortalisses, que han passat de 42.087.077 euros el 2019 a 38.941.294 euros el 2020, amb un 7 % de davallada (vegeu el quadre IA-2.4).

En relació amb el 2019 s'observa que la producció de garrova, amb 17.206.582 euros, ha passat a ser el 12 % de la producció agrícola balear, un percentatge només superat per les patates, amb el 13,3 %; el vi, amb un 17,3 %, i les hortalisses, amb un 27 %. Aquestes quatre produccions (garrova, patata, vi i hortalisses), que ocupen l'11 % de la superfície conrada (vinya 2 %, patata 1 %, hortalisses 1 % i garrova 7 %), aporten el 70 % de la producció agrícola. Si llevam la garrova, tres cultius que ocupen el 4 % de la superfície aporten el 58 % de la producció agrícola (vegeu els quadres IA-2.10 i IA-2.4).

A la inversa, els cereals, amb el 31 % de la superfície conrada, representen el 6,9 %

del valor de la producció; els conreus de farratgers, amb el 26 %, són el 10,5 % de la producció, i els ametlers, amb el 27 % de la superfície conrada, són l'1,8 %. Això vol dir que el 84 % de la superfície conrada només aporta el 19,2 % de la producció agrícola (vegeu els quadres [IA-2.10](#) i [IA-2.4](#)). Amb tot, no es pot menystenir l'aportació dels conreus herbacis al sosteniment de la producció ramadera i a la configuració dels paisatges agraris més valuosos.

La fruita comercialitzada al Mercapalma el 2020 va ser de 69.411 tones, mentre que el 2019 havia estat de 100.699, amb un marcat descens del 31 %. Unes 13.409 tones procediren el 2020 de les Illes Balears, quan el 2019 eren 20.487. El volum de fruita procedent de l'Estat espanyol el 2020 fou de 65.004 tones, quan el 2019 va ser de 91.943. Per tant, en un marc de reducció del volum de fruita comercialitzada, la fruita d'origen balear representà el 19 % del total, mentre que l'any anterior fou el 20 % (vegeu el quadre [IA-2.5](#)).

La comercialització d'hortalisses a Mercapalma el 2020 va ser de 82.963 tones, i el 2019 havia estat de 99.143 tones, amb un descens del 16 %. El 2020, del total d'hortalisses comercialitzades a Mercapalma, 27.059 tones eren d'origen balear — un 33 % del total —, mentre que el 2019 foren 36.199 tones i un 37 % del total. Per tant, el descens de l'hortalissa d'origen balear, com el de la fruita, ha estat superior al descens del total de l'hortalissa comercialitzada de totes les procedències. Aquest descens percentual esborra l'increment del 2 % del 2019 en relació amb el 2018 i les Balears deixen de ser l'origen de les horta-

lisses més important a Mercapalma, ja que el País Valencià l'any 2020 en comercialitzà 28.395 tones (vegeu el quadre [IA-2.6](#)).

2.5.3. LA RAMADERIA

La producció ramadera final el 2020 va ser de 60.074.215 euros, quan el 2019 havia estat de 61.530.809 euros, amb una reducció del 2,3 %. La producció càrnia va ser de 23.690.138 euros, mentre que el 2019 fou de 26.271.186 euros. Per tant, en aquest punt la minva va ser del 9,8 %. Les vendes fora de les Balears representaren 3.039.141 euros, quan el 2019 foren de 2.345.045 euros, amb un increment del 26,6 %. La producció de llet reportà 24.607.265 euros el 2020 i el 2019 va ser de 25.185.880 euros, minvant un 2,3 %. Els ous representaren un valor de 6.978.736 euros i el 2019 de 6.283.883 euros, amb la qual cosa va créixer un 11,1 %. La mel i la cera significaren 1.758.937 euros el 2020, mentre que el 2019 aportaren 1.444.816 euros, amb una pujada del 21,7 % (vegeu els quadres [I-2.7](#), [I-2.8](#), [IA-2.7](#) i [IA-2.8](#)).

La producció de carn de porcí el 2020 va ser de 3.195 tones en canal per un valor de 7.136.028 euros, mentre que el 2019 fou de 3.489 tones, amb un valor de 9.025.388 euros i un retrocés del 21 % del valor. D'aquesta manera va deixar de ser el principal component de les produccions càrnies quant a valor de la producció.

El boví, amb 2.033,5 tones en canal i 8.390.906 euros el 2020, per les 2.022,4 tones en canal i 8.346.049 euros del 2019,

va tenir un increment del 0,5 %, limitat però remarcable vistes les condicions existents, amb la qual cosa es convertí en el principal sector carni balear pel que fa a valor de la producció.

L'oví va significar 1.452 tones en canal i un valor de 7.572.544 euros per les 1.533,9 tones i 8.653.662 euros de l'any anterior, minvant el 8,8 %.

Les altres carns varen tenir una presència reduïda: les aus, amb 246,5 tones i un valor de 422.819 euros per les 246,6 tones i 404.833 euros del 2019; el caprí, 32 tones i un valor de 158.492 euros el 2020 per les 37 tones i 184.430 euros del 2019; els conills, 2,1 tones i 7.830 euros per les 2,3 tones i 8.613 euros de l'any anterior, i l'equí, 0,4 tones i 1.519 euros el 2020, per les 0,2 tones i 331 euros del 2019.

Totes les produccions càrnies significatives han davallat respecte al 2019, llevat de la carn bovina, que s'ha incrementat lleugerament (vegeu el quadre I-2.7, I-2.8, IA-2.7 i IA-2.8).

Respecte als productes ramaders no carnis, el 2020 es produïren a les Illes Balears 67.083.175 litres de llet, amb un valor de 24.607.265 euros, mentre que el 2019 s'havien produït 68.485.316 litres de llet, que reportaren 25.185.880 euros. D'aquests litres, 66.582.930 foren de llet de vaca, amb un valor de 24.149.629 euros; 101.352 litres de llet d'ovella, amb 93.447 euros, i 398.893 litres de llet de cabra, amb 364.189 euros. En relació amb el 2019, la producció làctia ha tingut un descens del valor del 2 %, en què ha disminu-

ït un 2 % la producció de llet de vaca, un 24 % la d'ovella i un 5 % la de cabra. Així i tot, és un descens menor al de la producció de carn (vegeu els quadres I-2.7, I-2.8, IA-2.7 i IA-2.8).

El 2020, la producció d'ous va ser ascendent, amb una comercialització de 7.394 dotzenes i 6.978.736 euros, cosa que representà, en relació amb el 2019, un increment de l'11 % (vegeu els quadres I-2.7, I-2.8, IA-2.7 i IA-2.8).

La mel, amb 144.820 quilos elaborats i 1.726.550 euros, ha tingut una pujada del 22 % respecte al 2019 i la cera, amb 3.679 quilos i 32.387 euros, l'ha tingut del 22 %, amb la qual cosa les dues produccions apícoles han representat un valor d'1.758.937 euros (vegeu el quadre I-2.7, I-2.8, IA-2.7 i IA-2.8).

2.5.4. LES PRODUCCIONS DE QUALITAT

Les dades de producció de vins de qualitat del 2020 assenyalen que hi ha hagut un descens del 25 %, que ha afectat Mallorca i, en menor mesura, Eivissa, mentre que a Menorca i Formentera va augmentar. El descens va ser el resultat de diverses adversitats meteorològiques i plagues que incidiren en una menor verema. A això, s'hi ha d'afegir que la superfície inscrita baixà un 11 % en relació amb el 2019 i es van ocupar 1.616 hectàrees quan el 2019 n'havia ocupat 1.816. El 2020 es varen produir 44.599 hectolitres de vi de qualitat pels 59.584 de 2019 —un 25,1 % menys— i se'n comercialitzaren 35.166 hectolitres, quan el 2019 havien estat 24.384 hectolitres, un 29 % menys.

QUADRE I-2.7. PRODUCCIÓ RAMADERA A LES ILLES BALEARS (2020)

CARN				
		Tones en canal	Tones en viu	Euros
Carn	Boví	2.033,5	3.518,2	8.390.906
	Oví	1.452,1	3.134,7	7.572.544
	Caprí	32,0	65,1	158.492
	Porcí	3.195,3	3.994,1	7.136.028
	Equí	0,4	0,94	1.519
	Aviram	246,5	352,1	422.819
	Conills	2,1	4,3	7.830
	Total carn	6.961,9	11.069	23.690.138
VENDES FORA DE LES BALEARS				
Vendes			Unitats	Euros
	Boví		1.065	721.037
	Oví		15.631	411.810
	Porcí		44.711	1.906.294
	Aviram		0	0
	Total vendes		61.407	3.039.141
PRODUCTES RAMADERS				
			Litres	Euros
Llet	De vaca		66.582.930	24.149.629
	D'ovella		101.352	93.447
	De cabra		398.893	364.189
	Total llet		67.083.175	24.607.265
			Milers de dotzenes	Euros
Ous	Total ous		7.394	6.978.736
			kg	Euros
Mel i cera	Mel		141.141	1.726.550
	Cera		3.679	32.387
	Total mel i cera		144.820	1.758.937
Total productes ramaders				33.344.937
Producció ramadera final				60.074.215

Font: Estadístiques agràries i pesqueres, Semilla

QUADRE I-2.8. EVOLUCIÓ DE LA PRODUCCIÓ RAMADERA (2019-2020)

		2020 (euros corrents)	2019 (euros corrents)	% de variació corrent 19/20	2019 (euros constants)	% de variació real 19/20
CARN						
Carn	Boví	8.390.906	8.346.049	1%	8.435.459	1%
	Oví	7.572.544	8.301.543	-9%	7.780.642	-6%
	Caprí	158.492	184.430	-14%	162.588	-12%
	Porcí	7.136.028	9.025.388	-21%	7.823.486	-13%
	Equí	1.519	331	359%	0	-100%
	Aviram	422.819	404.833	4%	383.648	-5%
	Conills	7.830	8.613	-9%	7.891	-8%
	Total carn	23.690.138	26.271.186	-10%	24.593.713	-6%
VENDES FORA DE LES BALEARS						
Vendes	Boví	721.037	698.800	3%	667.111	-5%
	Oví	411.810	243.393	69%	413.943	-41%
	Porcí	1.906.294	1.400.656	36%	2.319.026	-40%
	Aviram	0	2.197	-100%	0	
	Total vendes	3.039.141	2.345.045	30%	3.400.080	45%
PRODUCTES RAMADERS						
Llet	De vaca	24.149.629	24.680.766	-2%	24.196.237	-2%
	D'ovella	93.447	122.874	-24%	86.684	-29%
	De cabra	364.189	382.240	-5%	358.424	-6%
	Total llet	24.607.265	25.185.880	-2%	24.641.345	-2%
Ous	Total ous	6.978.736	6.283.883	11%	4.724.982	-25%
Mel i cera	Mel	1.726.550	1.418.285	22%	1.648.473	16%
	Cera	32.387	26.531	22%	30.845	16%
	Total mel i cera	1.758.937	1.444.816	22%	1.679.318	16%
Total productes ramaders		33.344.937	32.914.579	1%	31.045.644	-6%
Producció ramadera final		60.074.215	61.530.809	-2%	59.039.437	-4%

Font: Estadístiques agràries i pesqueres, Semilla

A la denominació d'origen (DO) Binissalem, amb 43 viticultors, 266,3 hectàrees de vinya i 13 cellers, es varen elaborar

6.492 hectolitres de vi, dels quals es comercialitzaren com a DO 4.162 hectolitres, un 43,2 % menys.

A la DO Pla i Llevant, amb 50 viticultors, 295,7 hectàrees de vinya i 14 cellers, es varen elaborar 9.919 hectolitres de vi, dels quals es comercialitzaren com a DO 6.620 hectolitres, un 44,8 % menys.

Pel que fa al Vi de la Terra Illes Balears, amb 5 viticultors, 153,9 hectàrees de vinya i 5 cellers, es van elaborar 3.380 hectolitres de vi, dels quals es comercialitzaren com a Vi de la Terra 2.611 hectolitres, un 298,6 % més.

Respecte al Vi de la Terra Eivissa, amb 38 viticultors, 59,7 hectàrees de vinya i 4 cellers, es van elaborar 1.518 hectolitres de vi, dels quals es comercialitzaren com a Vi de la Terra 778 hectolitres un 34,4 % menys.

En relació amb el Vi de la Terra Illa de Menorca, amb 16 viticultors, 53,2 hectàrees de vinya i 9 cellers, es van elaborar 1.426 hectolitres de vi el 2020, dels quals es comercialitzaren com a Vi de la Terra 997 hectolitres, un 23 % menys.

De Vi de la Terra Serra de Tramuntana-Costa Nord, amb 5 viticultors, 3,3 hectàrees de vinya i 2 cellers, se'n van elaborar 105 hectolitres el 2020 i se'n comercialitzaren com a Vi de la Terra 248 hectolitres, amb un increment del 42 %.

Pel que fa al Vi de la Terra de Formentera, amb 14 hectàrees de vinya i 2 cellers el 2020, es van elaborar 195 hectolitres de vi i se'n comercialitzaren com a Vi de la Terra 138,1 hectolitres, amb una reducció del 23 %.

Respecte al Vi de la Terra Mallorca, amb 293 viticultors, 769,49 hectàrees de vinya

i 71 cellers, es van elaborar 21.564 hectolitres de vi, i se'n comercialitzaren com a Vi de la Terra 19.613 hectolitres, amb una reducció del 26,7 %.

La DOP Formatge de Maó-Menorca va emparar 107 ramaderies amb 6.056 vaques, 40 formatgeries artesanals, 9 formatgeries industrials i 34 maduradors. La producció va ser de 2.558 tones de formatge, de les quals 1.909 es comercialitzaren com a DO (656 tones com a formatge artesà) amb un valor de la producció de 12.601 euros, un 24 % menys que el 2019.

La DO Oli de Mallorca, amb 998 productors, 3.986 hectàrees, 13 tafones i 22 envasadors, va moldre 4.457 tones d'oliva i produí 680.000 litres d'oli, dels quals es comercialitzaren com a DO 348.000 litres, amb un valor de 2.885.000 euros i una reducció del 18,1 % en relació amb el 2019.

La DO Oliva de Mallorca va comptar amb 95 productors, 122 explotacions agrícoles i 549 hectàrees, que produïren 35 tones d'oliva de les quals es comercialitzaren com a DO 26 tones: 5 tones d'oliva sencera, 15 tones d'oliva trencada i 6 tones d'oliva negra, per un valor de 212.000 euros, un 9 % menys que el 2019.

La DOP del Pebre Bord de Mallorca comptà amb 2 elaboradors, 8 productors i 14,5 hectàrees, que produïren 99.359 quilos de pebre de tap de quartí; es van obtenir 14.830 quilos de pebre bord de Mallorca, i se'n comercialitzaren, amb l'empara de la DOP, 7.757 quilos per un valor de 180.840 euros.

La IGP Oli d'Eivissa, amb 421 oleïcultors, 197 hectàrees i 4 tafones, va tenir una producció de 142.252 quilos d'oliva i 22.180 litres d'oli, i se'n comercialitzaren sota l'empareda de la IGP 5.139 litres, un 64 % menys que el 2019, amb un valor de 108.896 euros.

En l'àmbit de les begudes espirituoses, la indicació Palo de Mallorca, amb 5 elaboradors, emparà 56.000 litres, amb un valor de 589.000 euros, pujant el 75 %; el Gin de Maó, emparà un elaborador que produí 164.000 litres amb un valor d'1.604.000 euros i un descens del 48 %; les Herbes de Mallorca, amb 6 elaboradors que envasaren 797.000 litres amb un valor de 5.870.000 euros i una reducció del 35 % i les Herbes Eivissenques, amb 5 elaboradors, 270.000 litres produïts i un valor d'1.765.000 euros, van baixar un 43 % en relació amb el 2019.

Finalment, tenim les dades de dues marques de qualitat: la mel Ésmel, amb 4 productors i envasadors que comercialitzaren 1.899 quilos de mel amb un valor de 33.802 euros, i la marca Tomàtiga de Ramallet, amb 14 explotacions i una superfície de 185 hectàrees, que emparà 703.418 quilos amb un valor d'1.159.063 euros i un increment del 20,4 % (Font IQUA)

2.5.5. LES EXPORTACIONS AL SECTOR PRIMARI

El valor total de les exportacions de les Illes Balears en el sector primari el 2020 va ser de 55.859.000 euros, que, en relació amb el 2019 (foren 84.381.000 euros), repre-

sentà un descens del 35 % (vegeu el quadre I-2.9.). La principal exportació fou la corresponent a la patata extraprimera (fruites, hortalisses i llegums), amb un valor total de 33.458.000 euros, seguida de les begudes (9.162.000 euros) i els preparats alimentaris (4.327.000 euros). França, amb el 45 % del total, i Alemanya, amb el 16 %, foren les principals destinacions d'aquestes exportacions (vegeu el quadre I-2.10).

2.6.

LES FORESTS

La producció forestal el 2020 va aportar 11.255.483 euros, la qual cosa representa el 4,5 % de la producció final del sector primari balear en el seu conjunt. Té una producció de fusta de 8.294,38 m³ i 287.629 euros, una producció de llenya de 14.025,71 esteris i 1.846.859 euros i amb un valor de les caceres com a vedats de caça de 9.120.995 euros (vegeu el quadre I-2.11). L'aprofitament de la biomassa vegetal, amb totes les seves potencialitats com a energia renovable, continua gravada pels elevats costos de producció i la manca d'incentius.

L'escassa inversió en el foment dels diferents usos de la biomassa forestal, al costat de la migradesa o inexistència d'ajudes adreçades a afavorir i modernitzar la gestió forestal, són algunes de les causes que motiven el raquitisme crònic del sector forestal balear, amb totes les conseqüències perniciosos que se'n deriven de cara a la conservació i bon estat de les masses boscoses.

QUADRE I-2.9. VALOR DE LES EXPORTACIONS DE LES ILLES BALEARS EN EL SECTOR PRIMARI EN MILERS D'EUROS (2016-2020)

	2016	2017	2018	2019	2020	Var. 19-20
Productes carnis	5.413	6.962	6.276	5.643	2.196	-61%
Lactis i ous	8.853	8.260	7.594	6.713	3.448	-49%
Productes pesquers	1.406	2.210	2.592	4.160	1.576	-62%
Cereals	5	16	18	10	21	100%
Fruïtes, hortalisses i llegums	28.401	31.408	32.194	43.381	33.458	-23%
Sucre, cafè i cacau	1.629	1.809	1.953	1.466	461	-69%
Preparats alimentaris	6.385	7.836	8.250	9.076	4.327	-52%
Begudes	10.948	12.424	12.124	12.391	9.162	-26%
Tabacs	1.546	1.909	1.595	1.492	268	-82%
Greixos	1.046	772	916	1.052	778	-26%
Llavors i fruits oleaginosos	5	227	198	165	104	-37%
Pinsos animals	13	27	16	6	61	855%
Total alimentació, begudes i tabac	65.651	73.862	73.726	85.556	55.859	-35%

Font: Ministeri d'Indústria, Comerç i Turisme. Elaboració: Estadístiques agràries i pesqueres, Semilla

QUADRE I-2.10. DESTINACIÓ DE LES EXPORTACIONS DE LES ILLES BALEARS EN EL SECTOR PRIMARI (2020)

	Milers de euros	%
França	25.305	45%
Alemanya	9.088	16%
Regne Unit	3.134	6%
Suïssa	2.887	5%
Polònia	2.490	4%
Portugal	2.057	4%
Cuba	1.880	3%
Dinamarca	1.218	2%
Cap Verd	1.175	2%
Països Baixos	870	2%
Mèxic	819	1%
Estats Units	565	1%
Xipre	549	1%
La resta de països	3.822	7%
Total	55.859	100%

Font: Ministeri d'Indústria, Comerç i Turisme. Elaboració: Estadístiques agràries i pesqueres, Semilla

Quadre I-2.11. Producció forestal de les Illes Balears (2019-2020)						
Producció de fusta	2019			2020		
	Producció (m³ d'arbres drets)	Euro/m³	Producció (en euros)	Producció (m³ d'arbres drets)	Euro/m³	Producció (en euros)
Pi blanc (<i>Pinus halepensis</i>)	7.592,5	24,3	184.781,5	6.984,3	24,5	170.834,8
Alzina (<i>Quercus ilex</i>)	582,2	97,1	56.543,3	528,2	97,6	51.562,9
Ullastre (<i>Olea europaea</i>)	1.038,1	85,0	88.237,7	751,0	85,4	64.147,0
Altres	125,3	34,8	4.364,8	31,0	35,0	1.084,3
Total fusta	9.338,0		333.927,2	8.294,4		287.628,9
Producció de llenya	Producció (en esteris)	Euro/steri	Producció (en euros)	Producció (en esteris)	Euro/steri	Producció (en euros)
	Superfície (en ha)	Euro/ha	Producció (en euros)	Superfície (en ha)	Euro/ha	Producció (en euros)
Pi blanc (<i>Pinus halepensis</i>)	15.184,9	125,0	1.898.115,0	12.419,1	125,6	1.560.087,3
Alzina (<i>Quercus ilex</i>)	704,6	167,9	118.297,0	668,3	168,7	112.769,0
Ullastre (<i>Olea europaea</i>)	1.193,0	187,6	223.752,9	876,9	188,5	165.290,7
Altres	246,6	141,3	34.836,6	61,4	142,0	8.712,3
Total llenya	17.329,1		2.275.001,5	14.025,7		1.846.859,3
Activitats secundàries no forestals no separables						
Producció de caceres (vedats de caça) (*)	Producció (en esteris)	Euro/steri	Producció (en euros)	Producció (en esteris)	Euro/steri	Producció (en euros)
	Superfície (en ha)	Euro/ha	Producció (en euros)	Superfície (en ha)	Euro/ha	Producció (en euros)
Producció de caceres (vedats de caça) (*)	376.434,0	24,2	9.120.994,9	376.434,0	24,2	9.120.994,9
Total producció forestal (*)						11.255.483,1

Font: Conselleria de Medi Ambient

(*) les dades relatives a vedats de caça 2020 es troben pendents de elaborar-se per els respectius Consells Insulars.

2.7.

LA PESCA

La producció pesquera final balear el 2020 va ser de 34.394.470 euros, aportant un 14 % de la producció final del sector primari. Les despeses fora del sector foren de 21.368.587 euros, mentre que el valor afegit a preus de mercat fou de 13.025.883 euros, les subvencions 1.021.567 euros i els impostos lligats a la producció 112.947 euros. El VAB al cost dels factors va ser de 13.934.504 euros i la renda pesquera va ser d'11.257.056 euros. En relació amb el 2019, que la producció pesquera va ser de 34.934.937 euros, la producció pesquera final retrocedí un 1,5 %. Per altra banda, la renda pesquera del 2019 havia estat d'11.483.956 euros. Per tant, es registrà una davallada del 2 %, en la línia de la davallada general del sector primari (vegeu el quadre I-2.2).

La pesca, amb 2.433.144 quilos i 17.863.535 euros, representà el 52 % de la producció pesquera final, mentre que l'aqüicultura, amb 16.530.935 euros, representà el 48 %. La pesca va tenir una variació negativa del 9 % en relació amb el 2019 i l'aqüicultura la va tenir positiva del 8 %, continuant una tendència que ha dut a gairebé igualar el pes específic de les dues activitats (vegeu el quadre I-2.12). Mentre la pesca va passar de tenir un valor de 19.599.808 euros el 2019 a un de 17.863.535 euros el 2020 —amb un descens d'1.736.273 euros—, l'aqüicultura va passar de 15.335.129 euros el 2019 a 16.530.935 euros el 2020, amb un increment d'1.195.806 euros.

En relació amb les espècies pescades al llarg de l'any 2020, hi ha hagut una reducció de 200.312 quilos, ja que s'ha passat de pescar 2.633.456 kg el 2019 a 2.433.144 euros el 2020, fet que representa una baixada del 7,6 %, sobretot degut a la baixada en la pesca de crustacis. El valor obtingut el 2020 és de 17.863.535 euros, mentre que el 2019 fou de 19.599.808 euros, amb un descens del 8,8 % (vegeu el quadre I-2.4).

Els peixos, amb 1.828.423 quilos i un valor de 9.580.668 euros, són el component principal de la pesca balear, seguits dels crustacis, amb 254.173 quilos i 5.485.655 euros, i els mol·luscs, amb 350.526 quilos i 2.795.946 euros.

Entre el 2019 i el 2020 la pesca de crustacis ha davallat un 29 %, la de mol·luscs s'ha incrementat un 14 %, i la de peixos, un 2 %. Els principals crustacis capturats són la gamba vermella, la llagosta, l'escamarlà, els crancs i altres gambes. Els mol·luscs són, sobretot, calamars, pops, sípia, pota i escopinya. Les captures més significatives de peixos són les de cap-roig, moll, gall de sant Pere, morralla, llampuga, xucla i gerret, tonyina, rajada, cirviola/verderol, lluç, rap, déntol, aladroc, serrà, pàguera i sardina. Les espècies produïdes en aquicultura són el llop, l'orada, l'escopinya gravada i els musclos. L'espècie més productiva és la gamba vermella, amb 2.767.086 euros; seguida de la llagosta, amb 1.511.754 euros; el calamar, amb 1.491.025 euros, i el cap-roig, amb 1.184.081 euros (vegeu el quadre IA-2.11).

El descens a les captures s'ha produït a Mallorca, amb una davallada del 13 %.

Eivissa i Menorca, en canvi, han incrementat captures en un 2 % cada una, i a Formentera ha pujat un 60 % (vegeu el quadre I-2.14). Pel que fa al valor de la pesca, només s'ha incrementat a Formentera (un 34 %), mentre que Mallorca ha baixat un 10 %, Menorca un 17 % i Eivissa un 6 %.

2.8.

EL SECTOR AGROALIMENTARI

Dur a terme una anàlisi del sector primari sense incorporar les dades de la transformació i la comercialització de les produccions primàries és una tasca impossible i que durà, de manera inevitable, a extreure observacions errònies o parcials. Per això, cal analitzar les dades del sector agroalimentari en el seu conjunt, bé sigui considerant les dades dels sectors productius

(agricultura, ramaderia, forests i pesca) i les de la indústria transformadora agroalimentària o, en la seva forma més completa, incorporant també les dades de la comercialització agroalimentària, tant majorista com al detall. El sector agroalimentari balear és petit si el consideram en relació amb les altres comunitats autònomes, ja que, amb 1.522 milions d'euros el 2019, va representar el 5 % de l'economia balear i va ocupar 38.727 persones, el 7,4 % dels ocupats balears. Una part majoritària de la transformació i comercialització es va fer a partir de produccions importades de fora de les Illes. No debades, les Balears presenten un dèficit comercial agroalimentari de 64 milions d'euros. Però això no impedeix que el sector no hagi de ser considerat necessàriament en la seva totalitat, ja que les seves opcions de futur depenen de la vinculació que s'estableixi entre les tres baules de la cadena: producció, transformació i comercialització.

QUADRE I-2.12. EVOLUCIÓ DE LA PRODUCCIÓ PESQUERA (2019-2020)						
		2020 (euros corrents)	2019 (euros corrents)	% de variació corrent 19-20	2019 (euros constants)	% de variació real 19-20
Espècies pescades	Crustacis	5.485.655	7.740.642	-29%	5.350.760	-31%
	Mol·luscs	2.795.946	2.448.402	14%	3.020.332	23%
	Peixos	9.580.668	9.410.492	2%	9.669.345	3%
	Altres espècies	1.267	272	365%	1.250	359%
	Total espècies pescades	17.863.535	19.599.808	-9%	18.041.687	-8%
Espècies criades en aqüicultura	Aqüicultura marina	16.529.491	15.329.485	8%	15.947.259	4%
	Aqüicultura continental	1.444	5.644	-74%	1.444	-74%
	Total espècies criades en aqüicultura	16.530.935	15.335.129	8%	15.948.703	4%
Total producció pesquera		34.394.470	34.934.937	-2%	33.990.390	-3%

Font: Estadístiques agràries i pesqueres, Semilla. Elaboració pròpia amb dades de la Direcció General de Pesca

QUADRE I-2.13. PRODUCCIÓ PESQUERA A LES ILLES BALEARS (2020)

		kg	Euros
Espècies pescades	Crustacis	254.173	5.485.655
	Mol·luscs	350.526	2.795.946
	Peixos	1.828.423	9.580.668
	Altres espècies	23	1.267
	Total espècies pescades	2.433.144	17.863.535
	Juvenils (unitats)	kg	Euros
Espècies criades en aquicultura	Aqüicultura marina	42.319.137	48.308
	Aqüicultura continental	395	1.444
	Total espècies criades en aquicultura		16.530.935
Total producció pesquera			34.394.470

Font: Estadístiques agràries i pesqueres, Semilla. Elaboració pròpia amb dades de la Direcció General de Pesca

QUADRE I-2.14. ESPÈCIES PESCADES: MOL·LUSCS, CRUSTACIS I PEIXOS A LES BALEARS PER ILLES (2019-2020)

	kg 2019	kg 2020	% de var. de la prod. 19-20	Euros corrents 2019	Euros corrents 2020	% de var. 19-20
Mallorca	2.017.891	1.755.466	-13%	13.270.633	11.898.747	-10%
Menorca	281.244	288.263	2%	3.070.645	2.553.758	-17%
Eivissa	248.130	251.881	2%	2.403.071	2.261.128	-6%
Formentera	86.192	137.535	60%	860.735	1.149.903	34%
Illes Balears	2.633.456	2.433.144	-8%	19.605.084	17.863.535	-9%

Font: Estadístiques agràries i pesqueres, Semilla. Elaboració pròpia amb dades de la Direcció General de Pesca

L'estructura del sector agroalimentari a les Balears està molt descompensada cap a la comercialització, que concentra el 76,7 % del VAB del sector. A més a més, vist en el seu conjunt, el sector agroalimentari balear és un 36 % menys competitiu que la mitjana estatal i el biaix puja si només es considera la producció primària i la de la indústria agroalimentària, arribant a un diferencial de menor competitivitat del 53 %.

Però el consum alimentari a les Balears és important: la despesa per capita en adquisició d'aliments va ser el 2019 de 1.707 euros/any, cosa que posiciona les Balears com la tercera comunitat autònoma amb més despesa alimentària, 200 euros per damunt de la mitjana estatal. Aquesta circumstància i l'evidència d'una creixent demanda de les produccions locals ha ocasionat, des del canvi de cicle del 2008, un increment sostingut del nombre d'empre-

ses del sector agroalimentari balear, amb un creixement acumulat del 8,3 % entre el 2008 i el 2019.

El pes de la indústria agroalimentària balear és del 17,2 % de la indústria manufacturera i és el sector industrial manufacturer amb més pes específic. El VAB del sector agroalimentari ha passat, segons dades de l'INE, de 1.197 milions el 2008 a 1.522 el 2019, amb una variació positiva del 22,4 % i la mateixa tendència ascendent es constata en l'ocupació, que ha

tingut un creixement del 3,5 % entre 2008 i 2019, ocupant 38.727 persones. Les condicions generades per la crisi pandèmica han frenat aquesta evolució, però no faran desaparèixer les tendències que mouen el sector agroalimentari, que és, tant a escala balear com europea, un àmbit d'impuls imprescindible en qualsevol estratègia de diversificació econòmica.

GRÀFICS EXTRES

Quadre IA-2.3. Producció agrícola a les Illes Balears (2020)

Gràfic AI-2.2. Distribució de les terres de regadiu per tipus de reg a les Illes Balears (2020)

Gràfic AI-2.3. Distribució dels conreus segons les superfícies ocupades (ha) a les Illes Balears (2020)

Quadre IA-2.9. Denominacions de productes a les Illes Balears

3

SECTOR INDUSTRIAL I ENERGÈTIC

RESUM

Sens dubte, l'element transcendent i que limita la capacitat d'inferència de l'informe sobre la indústria balear és la presència de la COVID-19. Aquesta pandèmia desvirtua totalment qualsevol projecció futura. L'evolució de la producció a la indústria balear continua presentant una pèrdua de representativitat dins l'economia balear; però en termes de llocs de feina el comportament no s'observa amb claredat, ja que es manté entorn d'un 7 % i el 2020 és del 6,8 %.

Quant al nombre d'empreses que componen la indústria, s'observa una important caiguda del 4,2 % el 2020 respecte al 2019, trencant una ratxa positiva iniciada el 2014. Quant al nivell de llocs de feina el 2020, hi ha una important pèrdua de llocs de treball, amb una reducció d'uns 1.200 treballadors, amb caigudes d'un 4,7 % del personal assalariat i de l'1,5 % dels autònoms respecte al 2019.

Els ingressos del sector industrial el 2018 superaren en 320 milions els de 2017 i el benefici d'explotació va ser d'uns 190 milions d'euros, dels quals, un 84 % es varen registrar a la indústria manufacturera i de subministrament d'aigua —a parts iguals—, un 10 % de subministrament d'electricitat i la resta a indústries extractives. Durant els dos primers trimestres de 2020 s'ha observat una important reducció de producció i demanda d'energia elèctrica a les Illes Balears, entorn del 18 %, però a Eivissa en els dos primers trimestres de l'any 2020 la producció va caure un 74,3 % i a Formentera un 44,3 %. Per tant, és evident l'enorme impacte de la pandèmia al respecte.

Pel que fa a les indústries relacionades amb la construcció, el 2020 hi ha registrades un total de 78 pedreres a Illes Balears, de les quals un 77 % són a Mallorca, un 14 % a Menorca i la resta a Eivissa i Formentera.

3.1.

L'EVOLUCIÓ DEL PIB, DE L'OCUPACIÓ, DE L'ÍNDEX DE PRODUCCIÓ INDUSTRIAL (IPI) I DE L'ÍNDEX DE PREUS INDUSTRIALS

En aquest apartat s'analitza l'evolució de la producció i l'ocupació del sector industrial. Aquesta informació es desglossa i s'amplia per estructures d'empreses i per les principals branques productives del sector industrial a les Illes Balears a partir de dades de l'Ibestat, relatives a l'enquesta industrial. També s'analitzen l'índex de producció industrial (IPI), l'índex de preus industrials (IPRI) i altres indicadors conjunturals del sector industrial.

Quant a l'evolució del valor afegit brut de la indústria en termes de pes sobre el total de l'economia balear, continua destacant la tendència suau i constant de pèrdua de representativitat; es passa d'un 6,6 % el 2015 a un 5,5 % el 2019. Per tant, el previsible impacte negatiu de la COVID-19 en la indústria balear el 2020 és un efecte afegit i no una causa principal del seu comportament. Tot l'anterior és a pesar que en termes d'ocupació no s'observa amb claredat aquest comportament.

El pes del mercat laboral en la indústria balear es manté entorn d'un 7 %, i oscil·la cada any al voltant d'aquest valor. El 2020 és d'un 6,8 %.

Si ens centram en l'evolució comparativa de la producció industrial respecte a altres sectors d'activitat durant el període analitzat, s'observa que el VAB industrial

a les Illes Balears presenta el 2019 pràcticament un estacament respecte al 2018, amb una taxa del -0,16 % i que l'agricultura i les activitats financeres són els dos únics sectors que presenten un creixement negatiu el 2019, el primer amb una caiguda del 3,3 % i del 2,1 % el segon. La resta de sectors presenten taxes positives, i la construcció és, amb un 11,8 %, el sector econòmic més dinàmic, amb un màxim del 10 %. L'economia en el seu conjunt va presentar un creixement del 3,4 % (vegeu el gràfic I-3.1 i el quadre IA-3.1).

El nombre d'empreses industrials ha caigut a les Illes Balears el 2020 un 4,2 % respecte a l'any anterior, trencant una ratxa d'augment d'empreses iniciat el 2014, previsiblement a causa de la COVID-19. En total, són 113 empreses menys que l'any 2019, la major part corresponent a la indústria manufacturera, la més important del conjunt de la indústria, amb una caiguda de 108.

Aquest comportament en el nombre d'empreses es correspon amb l'evolució de la producció de la indústria. Hem de partir del fet que la Gran Recessió ja va impactar negativament en la producció industrial, tant en l'àmbit estatal com balear, i que la recuperació a nivells previs a la gran crisi de 2008 encara no s'ha produït.

La COVID-19 ha suposat per a la indústria un factor que ha agreujat el refredament que el sector presentava des de 2017 i que ha agafat dimensions més greus en el cas d'Illes Balears. Així, l'IPI del total industrial a les Illes Balears és 25 punts inferiors a l'estatal, 72 punts enfront de 96, efecte agregat del comportament dels diferents grups industrials. Observam valors sem-

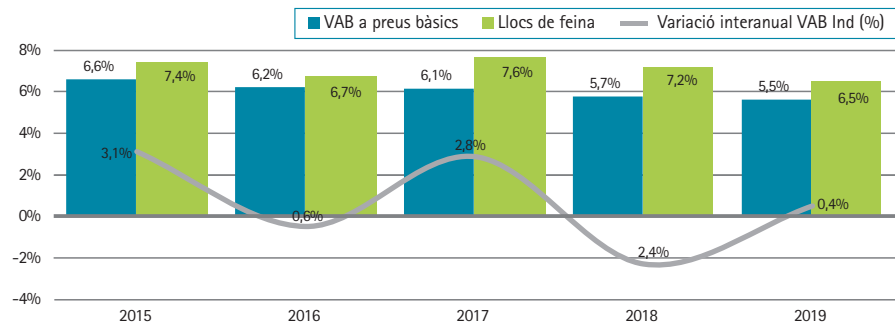
blants a béns intermedis i energia, però en béns de consum aquest diferencial augmenta fins a 40 punts, amb un IPI a les Illes Balears de 54 punts (vegeu el quadre I-3.1 i el gràfic I-3.2).

Quant al comportament dels preus industrials, mesurat per l'índex de preus industrials (IPRI), des de principis de segle les Illes Balears han mantingut un valor

de l'índex per sota de la dada estatal; un comportament que es trenca únicament el 2018 i que torna el 2019.

Amb les dades de 2020, la indústria manufacturera i l'extractiva presenten un comportament més dinàmic a les Illes Balears malgrat la COVID-19. Enfront d'això, la resta de grups, subministrament d'energia i d'aigua, mostren tendències negatives.

Gràfic I-3.1.
Pes de VAB indústria en relació amb el total i pes del llocs de feina en la indústria sobre el total de les Illes Balears (2015-2019)

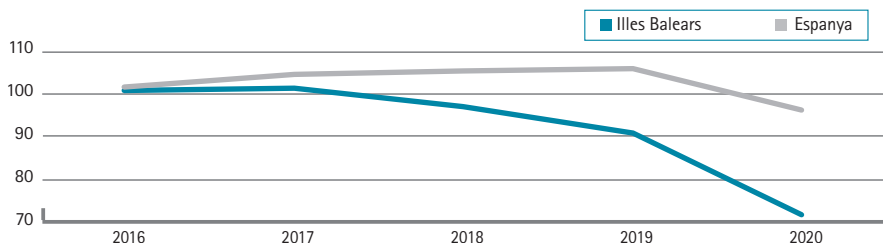

Font: Ibestat a partir de l'INE. Darreres dades publicades l'1 d'abril de 2021

QUADRE I-3.1. NOMBRE D'EMPRESSES INDUSTRIALS (CNAE 09) A LES ILLES BALEARS (2019-2020)				
	2019	2020	Dif. 20-19	% de var. 20-19
Total sector industrial	2.672	2.560	-113	-4,2%
B. Indústries extractives	39	37	-3	-6,4%
C. Indústria manufacturera	2.462	2.354	-108	-4,4%
D. Subministrament d'energia elèctrica, gas, vapor i aire condicionat	29	28	-1	-4,3%
E. Subministrament d'aigua, activitats de sanejament, gestió de residus i descontaminació	142	141	-1	-0,7%

Font: Ibestat a partir de l'INE

Gràfic I-3.2.

Índex de producció industrial (IPI) a les Illes Balears i Espanya (base 2015) (2016-2020)

Font: INE

Val la pena prendre en consideració les primeres dades de 2020 per anticipar l'important impacte de la COVID-19. A Espanya la taxa interanual de l'IPI ha passat d'un -0,95 % el gener a un -8,41 % el mes d'abril. En el cas de les Illes Balears, ha passat d'un -7,35 % a un -14,56 % per als mateixos mesos. Aquestes són unes dades més que rellevants per evidenciar la magnitud de l'impacte (vegeu el quadre [IA-3.3](#) i els gràfics [I-3.3](#) i de [IA-3.1](#) a [IA-3.4](#)).

3.2.

EVOLUCIÓ DE LES EMPRESES INDUSTRIALS

Pel que fa al nombre d'empreses industrials el 2020, ha caigut un 1,2 % respecte a la quantitat de les existents el 2019, un total de 59 empreses; a conseqüència d'un mal comportament del sector manufacturer, amb un descens de l'1,4 %, amb 64 empreses menys que no han aconseguit superar les 3 empreses més del sector subministrament d'energia elèctrica i les 5 de subministrament d'aigua.

Dins de les empreses manufactureres destaquen les caigudes d'empreses de la fusta, amb 25 empreses menys el 2020 que el 2019; reparació i instal·lació de màquines d'equip, amb 23 menys i fabricació de mobles amb 19 menys. També presenten dades negatives altres indústries (-17 empreses) i indústries del cuir (-16 empreses).

Però tot no ha estat negatiu, dins les indústries manufactureres hi ha hagut grups que el 2020 han crescut en el nombre d'empreses. La indústria de l'alimentació té 20 empreses més que l'any anterior; fabricació d'un altre material de transport ha augmentat en 19 i confecció de peces de vestir en té 11 més que el 2019.

Amb les darreres dades de 2018, el total de benefici d'explotació del conjunt de les empreses industrials va pujar a 190 milions d'euros. La distribució percentual d'aquest benefici es reparteix entre la indústria manufacturera (43 %), subministrament d'aigua (41 %), subministrament elèctric (10 %) i indústries extractives (6 %).

Tot i això, aquesta darrera és la que té un marge d'explotació més gran, amb

un 22 %, enfront de la resta de grups a valors inferiors: subministrament d'aigües amb un 12 %, indústria manufacturera amb un 3 % i subministrament elèctric amb un 0,9 %; que fa que el conjunt del sector industrial tenguí marge d'explotació del 4 %.

Quant a la despesa de personal, el grup de subministrament d'energia elèctrica tot just destina el 3 % de la seva despesa a retribucions del personal; la resta de grups aplica més del 20 % dels seus ingressos a aquesta partida. La suma de tots els grups dona que el conjunt de la indústria destina el 15 % dels ingressos a despeses de personal (vegeu el quadre I-3.2 i el quadre IA-3.4).

3.3.

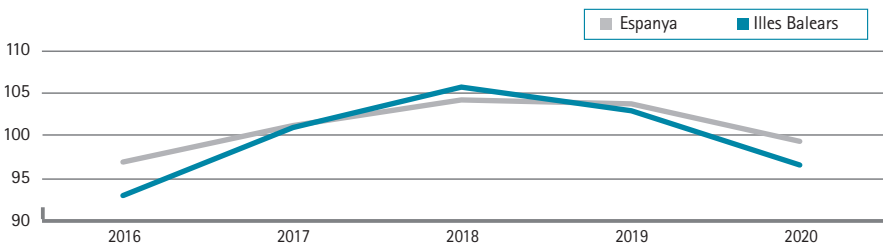
EVOLUCIÓ DE L'OCUPACIÓ

En termes d'ocupació, el nombre de treballadors a la indústria balear ha caigut en quasi 1.200 persones el 2020 respecte a

2019, dels quals 1.082 eren personal assalariat i la resta autònoms; amb la qual cosa s'ha tallat la suau generació de llocs de feina dels darrers anys, tant d'assalariats com d'autònoms. La caiguda dels primers ha estat del 4,7 %, i dels segons, de l'1,5 %. Això ha fet que, a diferència dels períodes anteriors, per primera vegada les persones donades d'alta com a autònoms guanyin pes en el conjunt de treballadors a la indústria i passin d'un 25 % a un 25,8 % del total.

En general, la pandèmia ha suposat un cop a la generació de llocs de feina a la indústria, on tots els grups presenten una caiguda més forta en el personal assalariat que en els autònoms. L'excepció és al grup d'indústries extractives, on ha augmentat el nombre de treballadors assalariats en 8 persones —un 2,2 % més el 2020—, enfront de la reducció en el nombre d'autònoms, que ha caigut en 1 persona. Així i tot, la dimensió de les dades són mostra de la relativa importància d'aquest cas.

Gràfic I-3.3.
Evolució de l'índex de preus industrials (IPRI) a Espanya i a les Illes Balears
(base 2015) (2014-2018)

Font: INE

QUADRE I-3.2. RESULTATS D'EXPLOTACIÓ PER AGRUPACIÓ I SECTOR D'ACTIVITAT A LES ILLES BALEARS (2018) (MILERS D'EUROS)					
	Total sector industrial	B. Indústries extractives	C. Indústria manufacturera	D. Subministrament d'energia elèctrica, gas, vapor i aire condicionat	E. Subministrament d'aigua, activitats de sanejament, gestió de residus i descontaminació
Ingressos d'exploració					
Ingressos d'exploració	5.045.252,3	54.090,6	2.203.283,8	2.125.137,5	662.740,4
Volum de negocis	4.905.290,3	52.180,1	2.170.439,0	2.089.998,6	592.672,6
Altres ingressos d'exploració	139.962,0	1.910,5	32.844,8	35.138,9	70.067,8
Despeses d'exploració					
Despeses d'exploració	4.854.835,4	42.347,9	2.121.130,9	2.106.090,7	585.266,0
Aprovisionaments	3.020.064,3	12.995,8	1.207.831,7	1.583.864,7	215.372,1
Despeses de personal	771.537,2	12.154,1	512.459,1	69.464,7	177.459,2
Altres despeses d'exploració	656.964,1	14.615,5	340.155,4	178.401,3	123.791,9
Amortització de l'immobilitzat	269.985,2	2.750,4	67.472,1	123.829,1	75.933,6
Deterioració i resultat per alienacions de l'immobilitzat	144.286,9	-150,8	-6.252,5	150.447,3	242,9
Altres resultats excepcionals	-8.002,3	-17,2	-535,0	83,6	-7.533,7
Inversions en actius materials	186.264,8	1.738,1	64.997,1	80.478,0	39.051,6
Adquisició d'immobilitzat material	196.747,1	4.264,8	71.930,2	81.241,6	39.310,5
Vendes d'immobilitzat material	10.482,2	2.526,6	6.933,1	763,5	259,0

Font: Enquesta estructural d'empreses (sector indústria). l'bestat a partir de dades de l'INE (darreres dades, de juny de 2021)

El subsector amb més presència d'autònoms és el de la indústria manufacturera, on dels 23.000 treballadors, poc més de 5.500 són autònoms. També representa el subsector més afectat per la pandèmia, ja que cau la generació de llocs de feina respecte al 2019 en 1.026 treballadors assalariats i en 88 autònoms. També val la pena ressenyar l'estabilitat del subsector de l'aigua, que durant la pandèmia manté el nombre de treballadors registrat el 2019, amb unes petites variacions percentuals del -0,9% en el cas d'assalariats i del 0,8% en el cas dels autònoms (vegeu el quadre I-3.3).

3.4. EVOLUCIÓ DE LES BRANQUES INDUSTRIALS

Aquest punt se subdivideix en quatre apartats. Els dos primers presenten dades relatives a l'enquesta industrial de l'INE, a partir de la informació elaborada per l'Ibestat. Els apartats 3.4.3 i 3.4.4 analitzen amb més atenció algunes branques industrials més importants de la indústria balear, com som la branca no manufacturera principal, energia i aigua, i dins de les branques manufactureres, cal destacar l'activitat de les indústries relacionades amb el sector de la construcció.

3.4.1. DADES GENERALS DE L'ENQUESTA INDUSTRIAL

Els ingressos d'explotació del sector industrial balear van superar el 2018 els 5.045 milions d'euros, 320 més que el 2017. El 86% d'aquesta facturació es reparteix

entre la indústria manufacturera i el subministrament d'aigua —pràcticament a parts iguals—; seguit del subministrament d'aigua, amb un 13%, i l'1% restant, la indústria extractiva.

El benefici d'explotació del sector va ascendir a 190 milions d'euros, dels quals gairebé el 84% es van obtenir en els subsectors manufacturers i de subministrament d'aigua a parts iguals, un 10% en el subsector de subministrament elèctric, i la resta, un 6%, a indústries extractives. Les indústries amb major participació de mà d'obra són les extractives i el subministrament d'aigua, en les quals ambdues destinen un muntant superior al 20% de les seves vendes a despesa de personal. Per contra, destaca el subministrament elèctric, en el qual tot just el 3% de les seves vendes es destinen a retribucions de treballadors, mentrestant el 10% del benefici total a la indústria balear procedeix d'aquest grup.

Quant a la inversió, la indústria que destina una part més gran del benefici d'explotació a aquesta partida el 2018 va ser subministraments d'energia elèctrica, que va aplicar un import de 80 milions d'euros a inversió en actius materials quan el seu benefici d'explotació no va arribar als 10 milions. En segon lloc, la indústria manufacturera, amb una inversió de 65 milions d'euros, amb un benefici d'explotació de 82 milions. En tercer lloc hi ha subministrament d'aigua, que va destinar la meitat dels 77 milions de beneficis d'explotació de 2018 a inversions en actius materials. En darrera posició queden les indústries extractives, que tot just el 15% dels 12 milions de benefici d'explotació es van destinar a aquest objectiu.

QUADRE I-3.3. OUPACIÓ ASSALARIADA I PER COMPTE PROPÍ (RETA) A LES ILLES BALEARS (2016-2020) (MITJANA ANUAL)												
B. Ind. extractiva			C. Ind. manufacturera			D. Subm. d'energia		E. Subm. d'aigua, resid.		Total indústria		
	R. General	RETA	R. General	RETA		R. General	RETA	R. General	RETA	R. General	RETA	% RETA
Valors absoluts												
2016	302,9	46,3	15.976,5	5.401,0	974,3	27,8	93,2	3.951,9	21.205,6	5.568,2	26,3	
2017	316,5	46,7	16.711,5	5.468,8	909,5	26,5	91,3	4.124,9	22.062,4	5.633,3	25,5	
2018	321,8	47,7	17.200,9	5.521,8	875,6	25,8	95,7	4.321,2	22.719,5	5.690,9	25,0	
2019	342,5	48,8	17.464,4	5.621,4	867,7	26,2	100,5	4.503,1	23.177,7	5.796,9	25,0	
2020	350,1	47,9	16.438,1	5.533,3	845,8	25,9	101,3	4.461,0	22.095,0	5.708,4	25,8	
% de variació anual												
2016	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-
2017	4,5%	0,9%	4,6%	1,3%	-6,6%	-4,5%	-2,0%	4,4%	4,0%	1,2%	-2,8%	
2018	1,7%	2,1%	2,9%	1,0%	-3,7%	-2,5%	4,7%	4,8%	3,0%	1,0%	-1,9%	
2019	6,4%	2,4%	1,5%	1,8%	-0,9%	1,3%	5,1%	4,2%	2,0%	1,9%	-0,2%	
2020	2,2%	-1,9%	-5,9%	-1,6%	-2,5%	-1,0%	0,8%	-0,9%	-4,7%	-1,5%	3,3%	

Font: Ibestat a partir de dades de la Tresoreria General de la Seguretat Social

L'ocupació en la indústria balear va créixer un 6,5 % el 2018 respecte al 2017. L'efecte agregat és la suma d'un comportament dinàmic dels grups d'indústries extractives i manufactureres, amb creixements del 6,4 % i del 8,6 %, respectivament, i malgrat l'estancament del grup de subministrament d'aigua i de l'important descens de -9,5 % de subministrament d'energia elèctrica.

L'efecte total és que hi havia 1.730 persones treballant a la indústria més el 2018 que l'any 2017. Si es comparen, per a 2018, les dades de despeses de personal i ocupació, s'observa que el cost mitjà en la indústria balear per treballador és de 29,2 milers d'euros any. Subministrament elèctric és el subsector industrial amb cost mitjà més alt, 80,6 milers d'euros any; seguit de subministrament d'aigua, amb 41,4 mil euros per any; indústries extractives, amb 30,9 milers d'euros, i tanca en darrera posició la indústria manufacturera, amb 24,5 milers d'euros.

Així, la indústria manufacturera comparteix ser el de més ocupació i menor cost salari-

al per treballador. Centrant-nos en aquest subsector i descendant als seus grups, el més nombrós és el d'alimentació, amb un total de 3,9 milers de treballadors el 2018, amb un sou mitjà de 22,9 milers d'euros a l'any. Per contra, el grup més reduït és el de metal·lúrgia, amb tot just 21 treballadors i un sou mitjà de 18 milers d'euros.

El grup amb un cost salarial més alt és el de fabricació de productes farmacèutics, que, amb 84 treballadors, presenta un cost mitjà a l'any de 42,5 mil euros. Finalment, el grup amb el cost mitjà més reduït és el de confecció de peces de vestir, que, amb un total de 209 treballadors, presenta un cost mitjà de 10,2 milers d'euros a l'any (vegeu el quadre I-3.3, el quadre I-3.4, el quadre IA-3.5 i el quadre IA-3.6).

Per acabar l'apartat i sense informació del comportament d'ocupació desagregat per grups a la indústria i sense disposar de dades de 2020, hem recorregut a dades primàries de l'INE per a aquest sector i poder avaluar l'impacte de la COVID-19 en el comportament de l'ocupació a la indústria.

QUADRE I-3.4. PERSONAL OCUPAT PER AGRUPACIÓ I SECTOR D'ACTIVITAT A LES ILLES BALEARS (2017-2018)

	2017	2018	Dif. 18-17	Var. 18-17 (%)
Total sector industrial	24.737	26.470	1.733	7,0%
B. Indústries extractives	368	393	25,0	6,8%
C. Indústria manufacturera	19.110	20.901	1791,0	9,4%
D. Subministrament d'energia elèctrica, gas, vapor i aire condicionat	944	862	-82,0	-8,7%
E. Subministrament d'aigua, activitats de sanejament, gestió de residus i descontaminació	4.315	4.314	-1,0	0,0%

Font: Enquesta estructural d'empreses (sector indústria). Ibestat a partir de dades de l'INE (darreres dades, de juny de 2021)

Aquestes dades són clares. En l'àmbit estatal l'impacte és evident; així, des de 2014 l'ocupació a la indústria ha presentat un comportament dinàmic, amb taxes positives i amb un màxim el 2017, amb un creixement del 5 %. Només el 2020 s'observa una clara caiguda del 2,3 %, mentre que el 2019 el nombre de llocs de feina a la indústria creixia el 2 %.

Al contrari, a les Illes Balears la tendència de l'ocupació a la indústria mostrava signes de cansament molt abans, amb taxes de creixement negatives des del 2018, amb un -2,2 %; el 2019 passa a un -8 %, i el 2020 presenta un -2,7 %. Per tant, a la indústria de les Illes Balears la COVID-19 va ser un factor agregatiu però no determinant en el mal comportament de l'ocupació el 2020.

3.4.2. PRINCIPALS RESULTATS DE L'ENQUESTA INDUSTRIAL PER BRANQUES D'ACTIVITAT

En aquest apartat es presenten dades i informació relatives a productivitat del treball, excedent brut d'explotació, cost laboral unitari i quota d'excedents per branques d'activitat. Començant amb la productivitat del factor treball, s'observa que el 2018 era de 52,5 milers d'euros. El subsector de subministrament d'energia elèctrica presenta el registre més gran, amb 483,6 milers d'euros per treballador, fet que representa més de 35.000 euros menys que l'any anterior i més reduït que el valor registrat el 2016. Li segueixen les indústries extractives, amb 67,7 milers d'euros; subministrament d'aigua, 62,87 milers d'euros, i tanquen la classificació

les indústries manufactureres, amb 32,3 milers d'euros. Dins la indústria manufacturera, el grup més productiu en termes de factor treball és el de fabricació de màquina (57,2 milers d'euros). L'últim grup, en termes de productivitat del factor treball, és fabricació de begudes (10,6 milers d'euros) (vegeu els quadres Q5 i QA7).

Per una altra banda, si tenim en compte que la renda nacional es pot dividir entre la part destinada a excedents bruts d'explotació i una part a rendes del treball i que la quota d'excedent és el primer dividit per la renda. Així, les rendes del treball dividit per la renda més la quota d'excedent sumen 1 i, per tant:

$$q = 1 - \frac{\frac{W}{L}}{\frac{Y}{L}} = 1 - \frac{w^*}{\pi_L}$$

Sent:

q= Quota d'excedents

W= Rendes del treball

Y= Renda

w*= Rendes del treball per treballador

π_L = productivitat aparent del factor treball

Aplicant aquesta expressió, és a dir, dividint les rendes del treball per treballador per la productivitat aparent del factor treball, obtenim una estimació de la quota d'excedent per cada grup. A l'àmbit agregat, s'observa que la quota d'excedents a la indústria és de 44,4 %. Subministrament elèctric és el subsector que presenta una quota d'excedents més alta (71,9 %), seguit del d'indústries extractives i subministrament d'aigua. Tanca, en el darrer lloc, indústries manufactureres, amb un 24,2 %. També dins d'aquest subsector, confecció de peces de vestir és, amb un 40,2 %, el de més quota

d'excedents, i el de fabricació de maquinària és la que té pitjor quota (vegeu els quadres I-3.5 i IA-3.7).

3.4.3. ENERGIA

Si es comença amb la facturació elèctrica, s'observa que ha caigut un 2 % el 2018 respecte del 2017, arrossegat per la reducció de Mallorca i a pesar del creixement de la facturació a Eivissa i Formentera, que han augmentat un 4 % i 3,1 % respectivament respecte de l'any anterior. A l'altre costat, se situa Menorca, que ha facturat un 1,4 % menys que l'any anterior. De fet, Mallorca ha disminuït un 2,6 % (vegeu quadre I-3.6.).

Malgrat això, Mallorca factura el 79,8 % del total, seguit de Menorca, amb un 12,9 %; Eivissa, un 6,8 %, i Formentera, un 0,6 %. L'activitat de producció i distribució d'energia elèctrica és la que presenta una caiguda més important de la facturació el 2018 respecte del 2017, tant

en l'àmbit de la comunitat autònoma com per a cadascuna de les illes. Així mateix, se superen caigudes del 45 % en tots els casos, en què destaca el cas més elevat, Eivissa, amb un -60 %, i a excepció de Formentera, amb un -7,6 %.

Pel costat positiu, fusta, construcció i reparació naval i altres materials de construcció lideren els comportaments més positius respecte a l'exercici anterior. Si tenim en compte el volum de facturació, hem d'analitzar el grup de ciments, calç i guixos vinculat a la construcció, que representa el 20 % de la facturació total de l'energia elèctrica, i el grup d'alimentació, amb un pes del 37 %. En el primer cas, el grup presenta una reducció de la facturació del 5 % el 2018 respecte a l'any anterior, malgrat que Menorca va registrar un augment del 4 %. En el cas de l'alimentació, la reducció és de l'1,3 %, però Eivissa i Formentera varen ser les úniques que registraren un comportament positiu, del 5,8 % i 2 % respectivament (vegeu el quadre I-3.7.).

QUADRE I-3.5. PRODUCTIVITAT APARENT DEL TREBALL, EBE PER OCUPAT I COST LABORAL UNITARI A LES ILLES BALEARS (MILERS D'EUROS) (2018)

	Productivitat del treball (milers d'euros)	EBE per ocupat (milers d'euros)	Cost laboral unitari (euros)	Quota d'excedents (q) (%)
Total sector industrial	52,5	23,3	631,6	44,4%
B. Indústries extractives	67,7	36,7	491,7	54,2%
C. Indústria manufacturera	32,3	7,8	889,0	24,2%
D. Subministrament d'energia elèctrica, gas, vapor i aire condicionat	483,6	347,5	171,6	71,9%
E. Subministrament d'aigua, activitats de sanejament, gestió de residus i descontaminació	62,8	32,3	668,7	51,4%

Font: Enquesta estructural d'empreses (sector indústria). Ibestat a partir de dades de l'INE

QUADRE I-3.6. ESTRUCTURA DE LA FACTURACIÓ DE L'ENERGIA ELÈCTRICA A LA INDÚSTRIA DE LES BALEARS PER ILLES (KW/H) (2017-2018)

	2018	2017	Var. (%)
Illes Balears	188.786.580,6	192.671.715,5	-2,0
Mallorca	150.596.699,6	154.667.760,6	-2,6
Menorca	24.330.908,5	24.669.663,7	-1,4
Eivissa	12.799.315,0	12.306.015,2	4,0
Formentera	1.059.657,4	1.028.276,4	3,1

Font: lbestat a partir de dades de GESA. Darreres dades, de l'1 de juny de 2021

QUADRE I-3.7. FACTURACIÓ DE L'ENERGIA ELÈCTRICA (KWh) (GESA) DE LES ACTIVITATS DEL SECTOR DE LA INDÚSTRIA A LES ILLES BALEARS (2017-2018)

	2017	2018	% de var. 18-17
Total	192.671.716	188.786.581	-2,0
Extracció i aglomeració de carbó	75.623	76.141	0,7
Extracció de petroli i gas	286.644	282.562	-1,4
Combustible nuclear i altres energies	260.745	269.243	3,3
Coqueries	2.527	2.631	4,1
Producció i distribució d'energia elèctrica	3.928.542	2.023.577	-48,5
Fabricació i distribució de gas	3.290	3.335	1,4
Mines i pedreres (no energètiques)	6.972.408	7.138.447	2,4
Siderúrgia i fosa	7.306.508	7.473.201	2,3
Metal·lúrgia no fèrria	36.067	39.110	8,4
Indústria del vidre	2.506.647	2.504.422	-0,1
Ciments, calçs i guixos	40.050.827	37.999.757	-5,1
Altres materials de construcció	8.992.287	10.211.472	13,6
Química i petroquímica	4.573.642	4.445.246	-2,8
Màquines i transformacions metàl·liques	2.570.947	2.608.091	1,4
Construcció i reparació naval	2.938.692	3.708.235	26,2
Construcció d'automòbils i bicicletes	14.115.700	13.628.536	-3,5
Construcció d'altres mitjans de transport	0	1.532	-
Alimentació, begudes i tabac	70.546.509	69.630.354	-1,3
Indústria tèxtil, confecció de cuir i calçat	8.919.528	8.401.933	-5,8
Indústria de fusta, suro (no fabricació de mobles)	556.442	826.240	48,5
Pastes papereres, paper, cartró	1.160.641	1.319.922	13,7
Arts gràfiques i edició	6.736.632	6.549.595	-2,8
Indústria del cautxú, plàstic i altres indústries	10.130.869	9.643.001	-4,8

Font: lbestat a partir de dades de GESA. Darreres dades, de l'1 de juny de 2021

Notes: Les dades de facturació elèctrica es refereixen a estimacions de consum real. Això provoca que alguns registres puguin tenir valors negatius una vegada fets els ajustos.

En termes de producció i demanda elèctrica, Mallorca el 2020 va produir el 90 % de l'electricitat, amb una demanda del 76 %, la qual cosa suposa un saldo excedent del 14 %, uns 705.000 MW/h. Menorca reflecteix per al mateix període una necessitat d'electricitat, ja que ha produït el 7,3 % i ha consumit el 8,1 % d'electricitat generada a les Illes Balears, amb la qual cosa presenta una demanda no coberta d'electricitat entorn dels 42.000 MW/h. En el cas d'Eivissa i Formentera, tot just han produït el 3 % i ha demandat el 15 % de l'energia elèctrica de les Illes Balears, amb una necessitat de 660.000 de MW/h (vegeu el quadre Q18).

Pel que fa a l'impacte de la COVID-19 en la producció i demanda elèctrica a les Illes Balears, basta analitzar les dades corresponents als dos primers trimestres de 2020 i comparar les dades respecte a l'exercici anterior. En termes globals, la producció i la demanda han caigut un 18 %. Entorn d'aquestes xifres hi ha Mallorca i Menorca; però a Eivissa els dos primers trimestres de l'any 2020 la producció va caure un 74,3 %, i a Formentera un 44,3 %.

Quant a la demanda a Eivissa, va presentar també un 18 % de reducció respecte a 2019, i Formentera, un 27,2 %. Per tant, queda evident l'enorme impacte de la pandèmia al respecte.

En relació amb el consum de productes petrolífers líquids, s'aprecia com el percentatge de bio en gasolina perd pes en els darrers deu anys. Si el 2010 el percentatge de bio en les gasolines era del 6,7 %, el 2020 es del 3,7 %. Per contra, en el cas de

bio en gasoil, el comportament és contrari, ja que si el 2010 el percentatge era del 5,9 %, el 2020 és del 7,2 %.

Igual que en el cas anterior, si s'analitza el consum durant els dos primers trimestres de 2020 per avaluar l'impacte de la COVID-19, aquest és clar; s'hi observa una reducció del consum, en tots els grups, per sobre del -35 % respecte del mateix període del 2019, amb una caiguda màxima pel cas de fueloil BIA, amb una reducció del 50,3 %. Hi ha una excepció, que és gasoil B, que mostra una reducció en el consum tot just del 5,6 %.

En línies generals, la gasolina presenta un consum més alt que el dièsel, que va assolir el màxim el 2007, just a l'entrada de la Gran Recessió. A partir d'aquell any, el seu consum ha disminuït fins al 2012, exercici a partir del qual s'estabilitza el consum per sobre del dièsel, que presenta, per al període de 1997 a 2019, un comportament molt més estable, però amb una caiguda sensible a principis de 2020, a causa de la pandèmia (vegeu els quadres I-3.8 i I-3.9 i el gràfic I-3.4).

3.4.4. INDÚSTRIES RELACIONADES AMB EL SECTOR DE LA CONSTRUCCIÓ

La indústria del ciment és l'activitat principal de les indústries relacionades amb el sector de la construcció. L'evolució d'aquesta indústria es presenta a l'apartat de construcció i l'habitatge d'aquesta memòria, ja que la producció i consum de ciment s'utilitza com un dels principals indicadors d'activitat del sector de la construcció.

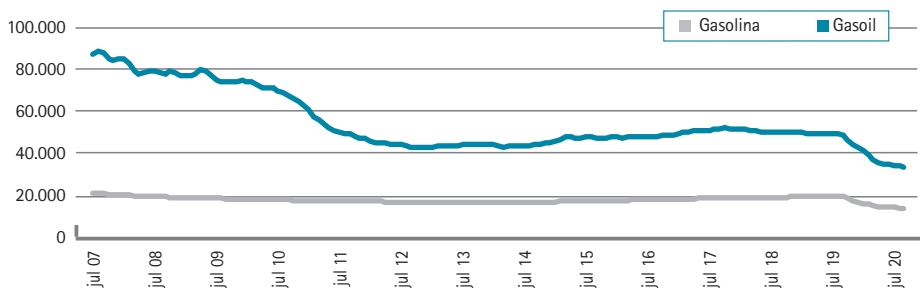
En termes agregats, el nombre de pedreres a les Illes Balears el 2020 arriba a 78; de les quals gairebé el 77 % són a

Mallorca; el 14 % a Menorca, i la resta, a Eivissa i Formentera (vegeu el quadre **IA-3.9**).

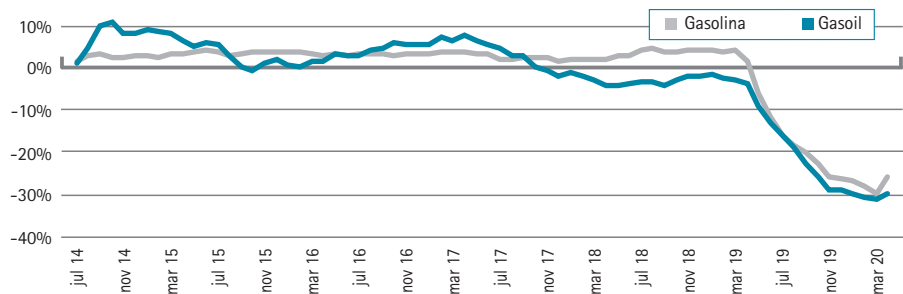
QUADRE I-3.8. PRODUCCIÓ I DEMANDA ELÈCTRICA A LES BALEARS PER ILLES (MW/h) (2020)			
	Producció	Demanda	Diferència
Mallorca	4.432.779,3	3.727.765,1	705.014,2
Menorca	360.060,0	401.988,1	-41.928,1
Eivissa	136.850,9	756.624,2	-619.773,3
Formentera	8.307,1	51.619,9	-43.312,8

Font: Ibestat a partir de dades de Red Eléctrica de España

Gràfic I-3.4a.
Consum dels principals productes petrolífers (tones) a les Illes Balears (2005-2020)
(mitjana centrada d'ordre 12)

Gràfic I-3.4b.
Consum dels principals productes petrolífers (tones) a les Illes Balears (2014-2020)
(taxa centrada d'ordre T12-12 sobre sèrie original)

Font: CORES

QUADRE I-3.9. CONSUM DE PRODUCTES PETROLÍFERS A LES BALEARS (2010-2015-2019-2020)									
	Gasolina 97 IO	Gasolina 95 IO	Gasolina 98 IO	% bio en gasolines	Gasoil A	Gasoil B	Gasoil C	% bio en gasols	Fueloil BIA
2010	0,0	203.451,5	18.834,6	6,7%	391.773,8	72.240,6	385.341,1	5,9%	201.855,7
2015	0,0	201.265,5	11.491,9	6,9%	395.522,0	44.829,0	138.211,2	4,3%	105.021,5
2019	0,0	229.423,9	14.244,4	3,4%	409.631,8	50.092,3	140.037,0	8,0%	80.375,8
2020	0,0	167.564,2	11.146,9	3,7%	300.200,8	48.738,8	72.820,4	7,2%	48.416,4

Font: CORES

GRÀFICS EXTRES

Quadre IA-3.2. Índex de producció industrial (IPI) a les Illes Balears i Espanya (base 2015) (2015-2020)

Quadre IA-3.8. Facturació de l'energia elèctrica (kWh) (GESA) de les activitats del sector de la indústria a les Illes Balears (2017-2018)

4

CONSTRUCCIÓ

RESUM

En general, la construcció el 2020 ha capejat el temporal de la pandèmia gràcies a aquest efecte d'arrossegament de l'activitat del segment residencial de 2019, any en què es va aconseguir la màxima inèrcia constructora de la darrera dècada. Les obres residencials començades el 2019 s'han anat acabant el 2020, s'ha frenat la caiguda del sector i s'ha compensat l'aturada de l'obra turística i de comerç i de l'obra pública (en edificació residencial i equipament social).

De fet, la piràmide d'activitat del sector ha crescut sobre l'edificació residencial d'habitatge unifamiliar, principalment, de reforma. Amb especial demanda en habitatges unifamiliars d'alt nivell per a segments de població d'alt poder adquisitiu tant de reforma com de nova construcció. De fet, el 2020 el preu de l'habitatge a les Balears, mesurat per l'INE, ha aconseguit el nivell més alt de la darrera dècada. L'habitatge balear s'ha continuat encarint, mentre que a la majoria de les comunitats autònomes i el conjunt d'Espanya s'abarateix.

La gran majoria dels indicadors que mesuren la seva activitat, malgrat retrocedir respecte al 2019, reflecteixen nivells d'activitat elevats i s'assoleixen dades dels anys precrisi 2009-2010.

Els indicadors que mesuren l'activitat en curs, la del mateix any, com són l'aprovisionament net de ciment, les entrades de materials de construcció, la població ocupada, la població aturada, la inversió en construcció pública i els habitatges iniciats, empitjoren en variació interanual i no superen les xifres de 2019, encara que els seus nivells d'activitat continuen sent elevats. Un altre índex, el que mesura els habitatges acabats, creix respecte al 2019 de manera intensa i ajuda a pal·liar els efectes de la pandèmia, donant una idea del pes de l'activitat constructora residencial el 2020. Finalment, amb les darreres dades de producte interior brut del sector —per ara només les de 2019—, s'observa un avenç del pes del sector en l'economia balear i una millora d'activitat respecte al 2018.

A més, els indicadors que mesuren l'activitat futura (com les obres i els habitatges visats, els habitatges col·lectius per obra o la superfície visada) també es redueixen, però no arriben a retrocedir a nivells de plena crisi, sinó que capegen el temporal i assoleixen nivells de 2008 i 2009. Per contra, l'indicador global d'activitat (IGA) creix, encara que de manera moderada, a una taxa del 0,8 %, la primera positiva des del 2017.

4.1.

INTRODUCCIÓ

En plena pandèmia i amb mesos de confinament, l'activitat de la construcció va disminuir el 2020, encara que ho va fer més moderadament que uns altres sectors que es van veure seriosament afectats per les restriccions de mobilitat.

Malgrat no disposar del producte interior brut (PIB) del sector a 2020, la gran majoria dels seus indicadors d'activitat van enregistrar descensos en els nivells d'activitat en comparació amb el 2019, encara que sense arribar a retrocedir als llindars de la crisi anterior. Indicadors com ara l'aprovisionament net de ciment, les entrades de materials de construcció, la població ocupada, la població aturada, la construcció pública o els habitatges iniciats es van reduir respecte al 2019, encara que, en molts casos, sense arribar a descendir a les xifres de 2012-2013 en plena crisi, sinó prèvies (2009-2010).

El mateix va passar amb els indicadors que mesuren l'activitat futura, com els habitatges visats, els habitatges col·lectius per obra o la superfície visada, que van baixar respecte al 2019, encara que van aconseguir dades d'activitat de 2009-2010.

L'activitat constructora va estar impulsada per la palanca residencial privada principalment centrada en reforma i en unifamiliars. Va predominar la construcció d'habitatge unifamiliar destinat a segments de població d'alt poder adquisitiu. I, per contra, el nombre de projectes turístics i comercials i l'obra pública, sobretot en

edificació residencial i equipament social, que l'any anterior havien estat dues palanques importants d'activitat, es va reduir significativament.

Però hi ha algunes diferències en funció de l'illa. Segons les variables analitzades, el comportament més bo es va donar a les Pitiüses (en obra nova d'habitatge), seguida de Mallorca (en reforma d'habitatge). A Menorca es va patir la pandèmia en més magnitud.

Quant a l'indicador global d'activitat (IGA), que mesura l'evolució futura del sector a través del comportament de les vendes de ciment i dels afiliats a la Seguretat Social del sector, va créixer moderadament a una taxa del 0,8 %. Aquest índex tendeix a donar més importància a l'evolució de l'activitat futura del sector que a l'activitat duta a terme i que només mesura variables físiques i no monetàries, a diferència del PIB i del VAB. El 2020 es va enregistrar el primer indicador positiu des del 2017. Així que, a tenor d'aquest indicador, no s'esperen grans canvis per al 2021, malgrat l'adversitat de la conjuntura econòmica de la pandèmia (vegeu el gràfic I-4.1.).

La trajectòria de l'IGA va ser positiva entre el 2013 i el 2017 i es va assolir el màxim el 2014. En els darrers dos anys va estar movent-se entorn al -3 % i -2 %, per passar el 2020 a un 0,8 %.

La metodologia de la comptabilitat regional d'Espanya (CRE)¹, font que publica el

1. Institut Nacional d'Estadística. (2020). *Contabilidad regional de España*. Recuperat el 2 de juny 2021: https://www.ine.es/dyngs/INEbase/es/operacion.htm?c=Estadistica_C&cid=1254736167628&menu=resultados&idp=1254735576581

producte interior brut (PIB) del sector, es va revisar el 2020 i, per tant, la darrera dada disponible va ser del 2019. Es confirma el que es va avançar a la memòria 2019: el sector de la construcció va aconseguir un màxim aquest any. Amb totes les reserves de la primera estimació, el PIB a preus de mercat del sector de la construcció va créixer un 11,2 % el 2019 (enfront del 6,1 % el 2018).

Aquest percentatge va reflectir el dinamisme del sector i el va fer destacar enfront de la resta de sectors productius. Va multiplicar per tres el creixement del PIB del conjunt de la comunitat (que va ser del 3,9 %) i, en termes absoluts, el sector va generar 2.581,9 milions d'euros, similar al PIB del 2010 (2.382,7 milions d'euros). El seu pes respecte al PIB total de les Illes Balears va guanyar importància respecte al dels darrers anys, encara que, això sí, no va arribar al percentatge de fa una dècada. És a dir, el 2019 el PIB del sector representava el 8,4 % del PIB total, 0,7 punts percentuals més que el 2017 (7,7 %) i 1,4 punts menys que el 2010 (9,8 %).

Una altra manera d'aproximar-se al comportament del sector és a través de l'anàlisi de l'evolució que han experimentat els indicadors d'activitat dels factors que intervenen d'una manera més destacada en la producció. A continuació, es comenten de manera detallada els indicadors d'activitat.

4.2.

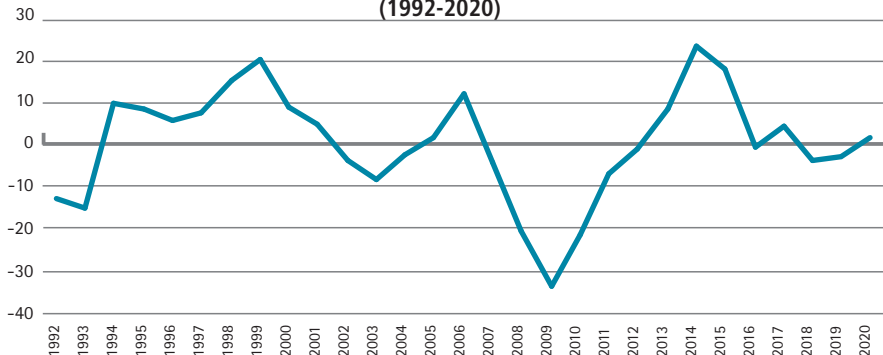
FACTORS DE PRODUCCIÓ

4.2.1. MATERIALS DE CONSTRUCCIÓ

Històricament, l'evolució dels materials de construcció —ja siguin el ciment o uns altres com la fusta, el vidre o l'acer— ha reflectit, amb raonable precisió, la variació del nivell de l'activitat de la construcció. Es presenten les dades relatives a les entrades i sortides dels cinc ports de les Illes Balears, tant de ciment com d'altres materials de construcció. En desconèixer les vendes de ciment, s'assimilen al consum aparent i, per tant, es fa que l'estoc de ciment quedi a zero.

Gràfic I-4.1.

Percentatge de variació de l'indicador global d'activitat en el sector de la construcció (1992-2020)

Font: Elaboració pròpia

• Ciment

El ciment constitueix una de les variables explicatives de l'activitat present de construcció més important, ja que és un material que s'utilitza en la primera fase de la construcció i reflecteix els moviments del sector.

La quantitat de ciment utilitzat es va calcular a partir del flux d'entrades i sortides dels ports, amb dades facilitades per l'Autoritat Portuària de Balears. Des del 2019 no es va produir ciment a les Illes. Aquest

canvi va suposar un gran moviment portuari a totes les illes, amb major incidència a Mallorca (vegeu el quadre I-4.1).

L'aprovisionament exterior net de ciment, que es calcula sobre la base de la quantitat de material que prové de l'exterior per via marítima una vegada descomptades les sortides, va assolir un gran volum en suplir la inexistent producció local i va triplicar les xifres del 2017 i el 2018. El 2020 va aconseguir els 459,7 milers de tones i es va reduir un moderat 1,1 % respecte al 2019 (que va ser de 464,7 milers de tones).

QUADRE I-4.1. CONSUM APARENT DE CIMENT (TONES) (2017-2020)

	2017	2018	2018	2020	% 20/19
Producció interior (1)	312.197	317.605	0	0	-
Port de Palma					
Entrades	107.475	106.496	299.009	257.929	-13,7%
Sortides	131.494	97.110	284	179	-37,0%
Net	-24.019	9.386	298.725	257.750	-13,7%
Port d'Alcúdia					
Entrades	25.932	4.139	19.390	73.854	280,9%
Sortides	153	1.863	1.144	106	-90,7%
Net	25.779	2.276	18.246	73.748	304,2%
Menorca					
Entrades	22.789	24.897	33.156	26.316	-20,6%
Sortides	0	0	0	0	-
Net	22.789	24.897	33.156	26.316	-20,6%
Pitiüses					
Entrades	108.704	106.735	118.688	105.733	-10,9%
Sortides	5.835	5.126	4.142	3.877	-6,4%
Net	102.869	101.609	114.546	101.856	-11,1%
Proveïment net exterior (2)	127.418	138.168	464.673	459.670	-1,1%
Consum aparent a les Balears	439.615	455.773	464.673	459.670	-1,1%
Vendes (3)	439.615	455.773	464.673	459.670	-1,1%
Variació aparent d'estocs	0	0	0	0	—

Font: CEMEX, Autoritat Portuària de Balears, Servei de Ports i elaboració pròpia

(1) La producció interior de les Balears procedeix de la font oficial CEMEX.

(2) L'aprovisionament net exterior procedeix de l'Autoritat Portuària de Balears.

(3) S'estima que les vendes de ciment són les mateixes que el consum aparent de ciment.

Per ports, Palma va ser el que va concentrar més trànsit i Alcúdia el que millor es va comportar. El port de la capital va moure, entre entrades i sortides, 257,9 milers de tones, la qual cosa va suposar el 56 % del flux total balear. Es van multiplicar per 2,5 les entrades de ciment respecte al 2018. I el seu aprovisionament net (257,7 mil tones) gairebé va coincidir amb el moviment total, perquè tot el que va entrar es va destinar a consum local. Es va reduir un 13,7 % respecte a l'any anterior.

En segon lloc es van posicionar els ports de les Pitiüses, amb el 22 % del trànsit de ciment de les Balears (101,9 milers de tones). El seu aprovisionament net va continuar elevat, gairebé la meitat del de Palma, la qual cosa dona una magnitud de l'activitat constructora de les illes. Va destacar el moviment del port d'Alcúdia, que en plena pandèmia gairebé es va triplicar: va passar de 19.000 el 2019 a 74.000 el 2020. Va concentrar el 16 % del trànsit total balear, una dimensió que no aconseguia en els darrers anys. I finalment, Menorca, amb un trànsit de 26,3 mil tones i una reducció del 20,6 %, va aglutinar només el 6 % del moviment balear.

El consum aparent de ciment es va reduir un moderat 1,1 %, malgrat la pandèmia. Aquesta variable, que originalment es calculava sumant les tones produïdes a l'illa i les que venien netes de fora, va canviar a partir de 2019 perquè va tancar l'única fàbrica de ciment de les Illes. Així que des de llavors només computen les tones aprovionades netes de fora. Es van consumir 459,7 mil tones enfront de les 464,7 mil tones del any anterior. Aquestes dades són comparables a les de fa una dècada, quan

el 2008 es van consumir 638,5 milers de tones i el 2009 343,6 milers de tones.

En no disposar de les vendes de ciment (una variable que es va deixar de publicar el 2017), s'utilitza la hipòtesi que no hi ha estoc de ciment; per tant, que es va vendre tant ciment com es va consumir.

- **La resta dels materials de construcció elaborats**

El 2020 les entrades de materials de construcció acabats, exclòs el ciment, a través dels ports es van reduir un 16,2 %. Es va arribar als 501,9 milers de tones, el doble respecte al 2010 (247,2 milers de tones) i un 1,6 més respecte al 2008 (309,7 milers de tones). En aquest sentit, s'ha observat que, al llarg d'aquesta dècada, el flux marítim de materials industrials de la construcció ha anat en augment. Això ha estat degut principalment per la pèrdua d'indústria local d'aquests materials, la demanda dels quals s'ha vist satisfeta per la importació de fora de les Illes. No tant per l'elevada demanda del sector.

Per illes, la distribució va continuar sent similar a anys anteriors, encara que el seu comportament va empitjorar a les quatre illes. Per volum, Mallorca va concentrar de nou dos terços de les entrades de les Balears fins a aconseguir els 337,1 milers de tones. Això va suposar un 17 % menys que fa un any. Per ports, a Palma van desembarcar 316,1 milers de tones, un 10 % menys. Mentrestant, el d'Alcúdia va perdre un 62 % del trànsit. Van entrar 21,2 milers de tones, que van contrastar amb les entrades de ciment, que es van concentrar a Alcúdia.

El port de Maó va rebre 19,3 milers de tones, que van representar el 4 % del total de les entrades, i es van reduir un 36,7 % respecte a l'any anterior. I els ports de les

Pitiüses van absorbir 145,2 milers de tones, la qual cosa va suposar un 29 % del total i va disminuir un 10,2 % (vegeu el quadre I-4.2).

QUADRE I-4.2. . ENTRADES DE MATERIALS DE CONSTRUCCIÓ (TONES) (EXCLÒS EL CIMENT) (2018-2020)

	2018	2019	2020	%20/19
Palma	323.183	351.125	316.096	-10,0%
Alcúdia	40.760	55.157	21.197	-61,6%
Menorca	20.996	30.573	19.348	-36,7%
Pitiüses	146.225	161.704	145.255	-10,2%
Illes Balears	531.164	598.559	501.896	-16,1%

Font: Autoritat Portuària de Balears, Servei de Ports i elaboració pròpia

4.2.2. OCUPACIÓ

El 2020 el mercat laboral del sector va passar per mesos difícils, encara que la intensitat de la gravetat difereix de la font utilitzada, bé sigui la Seguretat Social² o bé l'Enquesta de població activa (EPA)³. El que va quedar clar és que el 2020 el mercat laboral no va ser aliè a la pandèmia i se'n va ressentir respecte al 2019 a causa de l'aturada de les obres de reforma dels projectes turístics i comercials i de l'obra pública.

Si es tenen en compte les dades facilitades per la Seguretat Social, els afiliats al sector es van reduir un moderat 2 % i es va as-

solir, de mitjana, una xifra de 53.442 treballadors (enfront dels 54.467 del 2019). Mentre que les dades de l'Enquesta de la població activa —segons la Classificació nacional d'activitats econòmiques CNAE-09 de l'INE— van reflectir una disminució més significativa, del 10,8 %, en la població ocupada. Segons l'EPA, va haver-hi 56.800 treballadors ocupats enfront dels 63.700 de 2019. Per tenir una fotografia del mercat laboral a les Balears, la població ocupada va representar 528.200 treballadors. Això va suposar un descens del 7,5 % respecte al 2019. Aquesta reducció és molt similar a la registrada en el sector serveis.

Una de les xifres que pitjor es va comportar de totes les analitzades en aquest capítol va ser la de població aturada. Si bé va empitjorar per segon any seguit, ho va fer amb una gran intensitat. De fet, va cridar l'atenció la contundència d'aquest empitjorament perquè la resta dels indicadors d'activitat del sector van registrar dismi-

2. Ministeri d'Inclusió, Seguretat Social i Migracions (GdE) (2020). *Afiliación y alta de trabajadores*. Recuperat el dia 2 de juny de 2021 de: <https://www.seg-social.es/wps/portal/wss/internet/EstadisticasPresupuestosEstudios/Estadisticas/EST8?changeLanguage=es>.

3. Institut Nacional d'Estadística. (2020). *Enquesta de població activa*. Recuperat el 2 de juny de 2021 de: https://www.ine.es/dyngs/inebase/es/operacion.htm?c=estadistica_c&cid=1254736176918&menu=ultiDatos&idp=1254735976595

nucions molt més moderades respecte al 2019. Si es prenen les dades de la Seguretat Social, l'atur es va duplicar en relació amb el 2019 (vegeu el quadre I-4.3).

El 2020 es van registrar 8.066 aturats, enfront dels 5.224 aturats del 2019. És a dir, un 54,4 % més (vegeu el gràfic I-4.2). Malgrat tot, en comparació amb el 2010 (un altre any emmarcat per la crisi), va ser

millor, ja que fa deu anys es van assolir els 17.726 aturats.

Per illes, Mallorca va augmentar un 51 %, enfront de Menorca i les Pitiüses, que ho van fer un 66 %. Si es prenen les dades de l'EPA, l'atur també va empitjorar, però amb menys intensitat (un 24,6 %). Es van registrar 7.100 aturats el 2020 enfront dels 5.700 aturats el 2019.

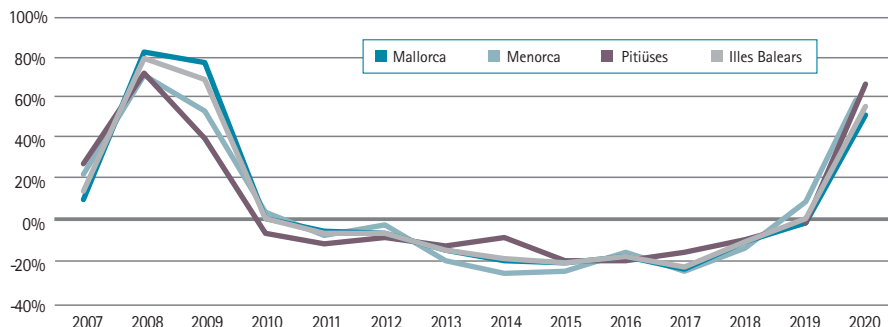
QUADRE I-4.3. ATUR REGISTRAT A LES BALEARS PER ILLES (2006-2020)

	Mallorca	Menorca	Pitiüses	Illes Balears	Variació interanual
2006	3.789	380	763	4.933	-5,7%
2007	4.215	471	985	5.671	15,0%
2008	7.754	815	1.710	10.279	81,3%
2009 (*)	13.829	1.261	2.410	17.500	70,3%
2010	14.125	1.322	2.279	17.726	1,3%
2011	13.536	1.235	2.031	16.801	-5,2%
2012	12.738	1.220	1.885	15.843	-5,7%
2013	10.926	987	1.664	13.577	-14,3%
2014	8.799	738	1.533	11.070	-18,5%
2015	7.027	557	1.235	8.818	-20,3%
2016	5.814	475	994	7.284	-17,4%
2017	4.480	360	850	5.690	-21,9%
2018	4.050	314	774	5.138	-9,7%
2019	4.108	346	770	5.224	1,7%
2020	6.208	577	1.281	8.066	54,4%
Variació 20/19	51,1%	66,8%	66,4%	54,4%	

Font: INEM i Observatori del Treball de les Illes Balears

(*) L'entrada en vigor el 2019 de la nova Classificació nacional d'activitats econòmiques (CNAE-09) representa un canvi metodològic.

Gràfic I-4.2.
Evolució de la taxa d'atur (2007-2020)

Font: INEM⁴ i Observatori del Treball de les Illes Balears⁵

4.3.

LA PRODUCCIÓ

En aquest apartat s'analitza el comportament dels dos components bàsics de l'activitat del sector: la inversió pública i la inversió privada.

4.3.1. INVERSIÓ PÚBLICA

La inversió pública, analitzada a partir de les dades de l'Associació d'Empreses Constructors i Concessionàries d'Infraestructures (SEOPAN)⁶, no va seguir el ritme del 2019 i es va reduir per primera vegada després de cinc anys seguits de pujades. El 2020

es van licitar 436,6 milions d'euros, la qual cosa va suposar una disminució del 39,4 % respecte a l'any anterior, motivada, en gran part, per la retirada de pressupost per part del a Administració central. L'edificació en obra residencial pública i els equipaments socials van ser els grans perjudicats.

Així i tot, es va convertir en la segona millor dada des del 2011, ja que la primera va ser la inversió pública construïda el 2019 (amb 720,1 milions d'euros). Aquest any va despuntar i es va convertir en un any excepcional per a l'obra pública de la darrera dècada. Va tenir una activitat semblant a l'aconseguida durant el període de 2002 a 2008, quan la licitació mitjana anual rondava els 700 milions d'euros i era una font d'activitat tan important com la privada (vegeu el quadre I-4.4).

Les variables que s'estudien en aquest apartat es desagreguen, d'una banda, segons tipologia: entre edificació (residencial i equipament social) i enginyeria civil (carreteres, ferrocarrils, ponts, preses, ports, aeroports...). La inversió en edificació va ser la gran perjudicada, ja que es va re-

4. INEM (2021) *Estadístiques d'ocupació*. Recuperat el 15 de juny de 2021 de: <https://www.sepe.es/homesepe/que-es-el-sepe/estadisticas/empleo.html>.

5. OTIB (2021) *Estadístiques mensuals per illes*. Recuperat 15 de juny de 2021 de: https://www.caib.es/sites/observatorideltreball/ca/comparativa_per_illes-27741/.

6. Associació d'Empreses Constructors i Concessionàries d'Infraestructures (SEOPAN) (2020). *Licitació*. Recuperat el 2 de juny de 2021 de: <https://seopan.es/licitacion/>.

duir a la meitat respecte al 2019: va passar de 533,2 milions d'euros el 2019 a 260,2 milions el 2020. Mentre que l'obra civil va disminuir un moderat 5,6 %, assolint els 176,4 milions d'euros.

I, d'altra banda, es desagreguen segons l'origen del seu finançament: entre Estat central i ens territorials (que també inclouen l'Administració autonòmica i local). El 2020 els ens territorials van finançar el 80 % de l'obra pública i van gestionar el major volum d'obra pública autonòmica dels darrers deu anys. Van passar de finançar 112,5 milions d'euros el 2011 a 345,8 milions el 2020. Per contra, el finançament central es va contreure a nivells de 2014-15 i es van assolir els 90,8 milions d'euros. Van perdre el protagonisme dels darrers anys i van representar només el 20 % del total.

4.3.2. INVERSIÓ PRIVADA

La inversió privada en habitatge lliure va capejar el temporal i va frenar una caiguda

major del sector. L'activitat en curs va ser elevada, es van acabar més de 3.100 habitatges, la dada més alta des del 2012, i se'n van començar uns altres 3.200. Els que no van arrencar van ser els habitatges públics, que es van desplomar un 29 %. Quant als indicadors avançats, els referits a l'activitat per al 2021, com les obres i els habitatges visats o les reformes visades, van reflectir moderació en les seves variacions. Va continuar un model d'activitat centrat en la construcció nova i de reforma d'habitatge unifamiliar, encara que també va millorar en habitatge plurifamiliar, sobretot a les Pitiüses.

L'habitatge s'entén iniciat quan es tramita la sol·licitud de qualificació o declaració provisional per a l'obra, ja que és el primer pas per començar amb la construcció. Aquest indicador, publicat pel Ministeri de Foment, és un bon indicador avançat de construcció, perquè mesura els habitatges que s'han de construir en 18-24 mesos, el temps habitual des que es demana la qualificació provisional fins que es construeix l'obra i s'atorga la qualificació definitiva.

QUADRE I-4.4. LICITACIÓ OFICIAL (MILERS D'EUROS) (2011-2020)

	Total edificació	Total enginyeria civil	Total	Administració de l'Estat	Administració d'ens territorials	Total
2011	83.862	80.090	163.952	51.446	112.506	163.952
2012	22.405	103.886	126.291	23.128	103.163	126.291
2013	41.900	154.775	196.675	31.955	164.720	196.675
2014	47.770	130.206	177.976	47.321	130.655	177.976
2015	70.191	193.028	263.219	180.622	82.597	263.219
2016	66.132	267.685	333.817	156.754	177.063	333.817
2017	140.500	226.050	366.550	110.180	256.370	366.550
2018	153.660	251.900	405.550	113.420	292.140	405.550
2019	533.210	186.880	720.100	497.770	222.330	720.100
2020	260.188	176.419	436.607	90.825	345.782	436.607
Variació 20/19	-51,2%	-5,6%	-39,4%	-81,8%	55,5%	-39,4%

Font: SEOPAN

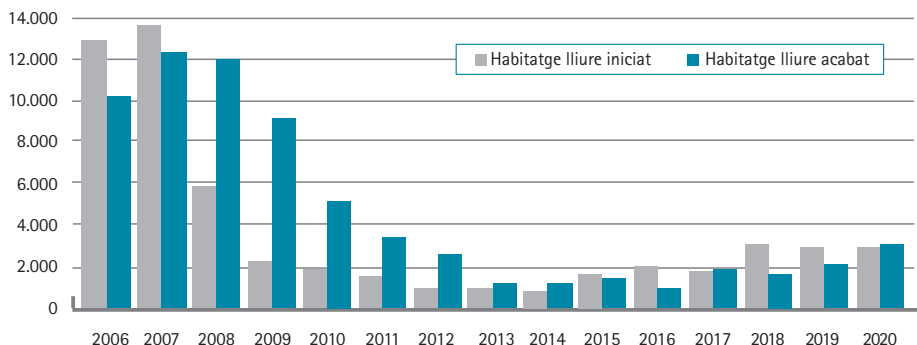
Malgrat la pandèmia, les sol·licituds de qualificació provisional d'habitatge només es van reduir un 3,2 % respecte a l'any anterior a Illes Balears, centrades en les sol·licituds dels habitatges lliures. Es van iniciar 3.249 habitatges, una bona quantitat en comparació amb la registrada en la crisi anterior. Com per exemple, el 2010, quan es van començar 2.903 habitatges, o el 2014, en plena crisi, quan es va registrar la xifra més austera de la dècada, amb 896 habitatges (vegeu el quadre I-4.5 i el gràfic I-4.3).

Quant als habitatges acabats, que es vinculen amb la qualificació o declaració definitiva de l'habitatge que publica el Ministeri de Foment, són un indicador de la inèrcia constructora d'aquest i dels anys anteriors. El 2020 l'habitatge acabat va continuar la seva escalada ascendent i va assolir la dada

més alta des del 2012, encara que, això sí, sense arribar a aconseguir la millor de la darrera dècada (5.562 habitatges el 2010). El 2020 es van acabar 3.152 habitatges, un 45,8 % més que l'any passat i això el va convertir en un any molt actiu i es va salvar el sector d'una aturada més gran. Part dels habitatges començats el 2018 i el 2019 van acabar el 2020. I, a més, encara hi quedarà recorregut per al 2021, sabent la gran quantitat d'habitatges iniciats el 2020. Va ser un bon any per a l'obra nova d'habitatges lliures.

No es pot dir el mateix dels habitatges públics, ja que el 2020 es va tornar a retrocedir. Només el 8 % dels habitatges que van començar a construir-se van ser de protecció oficial. Van perdre dinamisme respecte a l'any anterior en reduir-se un 29 % (vegeu el quadre I-4.5).

Gràfic I-4.3.

Habitatges lliures a les Illes Balears (2006-2020)

Font: Direcció General d'Habitatge, Ministeri de Transport, Mobilitat i Agenda Urbana⁷ i elaboració pròpia

7. Ministeri de Transport, Mobilitat i Agenda Urbana (2021). *Estadísticas. Vivienda libre*. Recuperat el 15 de juny de 2021 de: <https://apps.fomento.gob.es/BoletinOnline2/?nivel=2&orden=32000000>.

Quadre I-4.5. Habitatges començats i habitatges acabats (2011-2020)												
	2011	2012	2013	2014	2015	2016	2017	2018	2019	2020	% variació 20/19	
Total començats	2.108	1.052	989	896	1.636	2.091	1.791	3.075	3.356	3.249	-3,2%	
Habitatges protegits	528	118	0	0	0	114	0	2	385	273	-29,1%	
% d'habitatges protegits	25,0%	11,2%	0,0%	0,0%	0,0%	5,5%	0,0%	0,1%	11,5%	8,4%	-	
Habitatges lliures	1.580	934	989	896	1.636	1.977	1.791	3.073	2.971	2.976	0,2%	
% d'habitatges lliures	75,0%	88,8%	100,0%	100,0%	100,0%	94,5%	100,0%	99,9%	88,5%	91,6%	-	
% de var. sobre l'any anterior	-27,4%	-50,1%	-6,0%	-9,4%	82,6%	27,8%	-9,41 %	71,69%	9,14%	-3,19%	-	
Total acabats	3.652	2.628	1.394	1.218	1.426	1.023	1.743	1.699	2.162	3.152	45,8%	
Habitatges protegits	288	69	168	32	0	14	0	0	18	9	-50,0%	
% d'habitatges protegits	7,9%	2,6%	12,1%	2,6%	0,0%	1,4%	0,0%	0,0%	0,8%	0,3%	-	
Habitatges lliures	3.364	2.559	1.226	1.186	1.426	1.009	1.743	1.699	2.144	3.143	46,6%	
% d'habitatges lliures	92,1%	97,4%	87,9%	97,4%	100,0%	98,6%	100,0%	100,0%	99,2%	99,7%	-	
% de var. sobre l'any anterior	-34,3%	-28,0%	-47,0%	-12,6%	17,1%	-28,3%	70,4%	-2,5%	27,3%	45,8%	-	
Hab. començats-hab. acabats	0,58	0,40	0,71	0,74	1,15	2,04	1,03	1,81	1,55	1,03	-33,6%	

Font: Direcció General d'Habitatge, Ministeri de Transports, Mobilitat i Agenda Urbana, i elaboració pròpia

(**) Percentatge de variació 20/11.

Un altre indicador que s'analitza és la ràtio entre habitatge iniciat i acabat, que sintetitza l'impuls futur de l'activitat del sector de la construcció residencial. Amb les dades de 2020 es preveu que el parc d'obra nova residencial s'alenteixi l'any vinent. La ràtio de 2020 va ser d'1,03, enfront de l'1,55 de 2019. És a dir, per cada habitatge que s'inicia, se n'acaba un altre. En tenir una ràtio major a un, hi va haver més sol·licituds per iniciar habitatges que les que es van acabar.

Fent una anàlisi retrospectiva, el 2020 va contrastar amb la ràtio de 2016 (2,04), dels més elevats de la darrera dècada, enfront del de 2010 (0,52), un dels més baixos. A mesura que la demanda cau, és habitual observar que les obres iniciades s'alenteixen o es fracciona la construcció o directament s'ajorna l'inici de les obres. En aquest cas, l'impuls de la producció es redueix i la ràtio és inferior a un. No obstant això, durant els anys d'activitat expansiva la ràtio sobrepassa la unitat. És a dir, el nombre d'habitatges iniciats supera el dels acabats. En el nostre cas, malgrat patir una de les crisis econòmiques més importants, no va afectar amb tal magnitud la construcció residencial, diferenciant que no es tracta d'una crisi de demanda.

Pel que fa als indicadors avançats d'activitat relatius a projectes visats, variables que facilita el Col·legi Oficial d'Arquitectes de les Illes Balears⁸, tant d'obres (exclosos els expedients per a l'elaboració d'informes, valoracions, urbanisme, peritatges i uns altres similars) com d'habitatges van regis-

trar xifres pròximes a les visades el 2017 i el 2018. El 2020, les obres només es van reduir un 5,8 % respecte a l'any anterior, i els habitatges, un 6,4 %. La majoria van continuar sent visats d'habitatges i reformes. Gairebé la meitat de les obres visades van ser reformes d'habitatges i van continuar sent un pilar fonamental per al sector, que va veure augmentar el seu pes relatiu en els darrers tres anys. Encara que hi va haver una reducció en la reforma d'habitatges, que estava imbatible des del 2017. Més contundent va ser la reculada en les obres turístiques, comercials i industrials, en línia amb l'aturada de l'activitat empresarial a l'economia balear.

A les Balears es van visar 5.223 obres, enfront de les 5.544 obres de l'any anterior, considerat l'any més bo pel que fa a obres visades de la darrera dècada. En comparació amb les dades de l'última crisi es va comportar millor: es van visar 1.056 obres més que el 2010 (4.167 obres).

Per illes, només a les Pitiüses es van mantenir en xifres similars (en augmentar un moderat 0,8 %), encara que en termes absoluts van ser les illes que menys obra van visar (536 projectes). A la resta d'illes, es va desaccelerar l'activitat. A Mallorca, amb 4.092 obres visades, es va reduir un 5,6 %, i a Menorca, amb 595 obres, ho va fer un 12,2 %. Per pesos relatius, Mallorca va continuar visant el 78 % dels projectes, seguida de Menorca, amb l'11 %, i de Pitiüses, amb el 10 % (vegeu el quadre I-4.6).

Per nombre d'habitatges, el 2020 es van visar 3.584 habitatges, 247 menys que l'any anterior (3.831 habitatges). Això va suposar un 6,4 % menys. No obstant

8. COAIB (2021). *Estadísticas*. Recuperat 15 de juny de: <http://www.coaib.org/ca/coaib/informacio-general/estadistiques.aspx>

això, va continuar sent una dada elevada en època de crisi, sobretot si es compara amb les xifres del 2010 (amb 2.036 habitatges). En aquest sentit, els visats del sector residencial es van allunyar dels nombres del 2008 (amb 5.500 habitatges visats).

Per illes, només les dades de les Pitiüses es van comportar millor que el 2019. Es van visar 681 habitatges i van créixer un 4,8 % més respecte a l'any anterior. A Mallorca es van visar tres de cada quatre habitatges de les Balears, fins a assolir els 2.778 visats, encara que es van reduir un 4,9 % respecte al 2019. I Menorca, amb només 125 habitatges visats, es va desplomar un 52,1 %. No només va ser l'illa que menys volum d'habitatges va visar, sinó també la que pitjor es va comportar. Per pesos relatius, Mallorca va ser l'illa més activa (78 %), seguida de les Pitiüses (19 %) i de Menorca (3 %) (vegeu el quadre I-4.6).

La grandària mitjana de les promocions, habitatges col·lectius (incloent-hi l'obra

nova i la reforma) per obra, va continuar sent inferior a un, concretament de 0,69, la qual cosa assenyalava que la major part de l'habitatge visat va continuar corresponent a habitatges unifamiliars. La grandària va ser la mateixa que el 2019. Fent la vista enrere, es va assolir un nivell pròxim al 2008 (0,95) i el 2009 (0,51). I realment va contrastar amb la grandària de les promocions de 2007, quan la ràtio era de 2,37 habitatges per obra.

Els resultats per illes van reflectir una activitat de l'habitatge residencial a diferents ritmes. A Mallorca, encara que la ràtio es continués situant per sota d'un (concretament va ser de 0,68 habitatges per obra), va créixer un moderat 0,8 % respecte al 2019. Aquesta ràtio va continuar reflectint l'escàs pes que va tenir l'habitatge col·lectiu en l'activitat constructora. A Menorca, la ràtio va ser encara menor: es va situar en el 0,21 i es va reduir un 45,4 %. Mentrestant, les Pitiüses van ser les illes que van tenir una ràtio més bona (1,27) i van créixer un 4 % (vegeu el quadre I-4.7).

QUADRE I-4.6. PROJECTES VISATS PEL COAIB A LES BALEARS PER ILLES (2018-2020)

		2018	2019	2020	% variació 2019
Obres visades	Mallorca	4.311	4.334	4.092	-5,6%
	Menorca	645	678	595	-12,2%
	Pitiüses	569	532	536	0,8%
	Illes Balears	5.525	5.544	5.223	-5,8%
Habitatges visats	Mallorca	2.656	2.920	2.778	-4,9%
	Menorca	161	261	125	-52,1%
	Pitiüses	588	650	681	4,8%
	Illes Balears	3.405	3.831	3.584	-6,4%

Font: COAIB

Nota: N'estan exclosos els expedients d'informes, valoracions, urbanisme, peritatges i similars.

QUADRE I-4.7. % DE PROJECTES VISATS PEL COAIB: RELACIÓ HABITATGE/OBRA (2018-2020)

	2018	2019	2020	% variació 20/19
Mallorca	0,6	0,7	0,7	0,8%
Menorca	0,2	0,4	0,2	-45,4%
Pitiüses	1,0	1,2	1,3	4,0%
Illes Balears	0,6	0,7	0,7	-0,7%

Font: COAIB i elaboració pròpia

Sol ser habitual que en èpoques recessives se substitueixin les obres noves per reformes o ampliacions o bé que el comportament d'aquestes darreres sigui millor que el de les noves. El 2020 no va anar així. Es van visar 2.839 reformes, un 5,5 % menys que el 2019. La reforma en habitatge, que va assolir els 2.456 visats, va suposar un 3,7 % menys que el 2019, i es va mantenir millor que les reformes turístiques i industrials, que es van reduir un 15,5 % (assolint els 383 visats) (vegeu el quadre I-4.8).

En percentatge, el 2020 un 54 % de les obres visades van correspondre a reformes, el mateix que el 2019. Aquesta dada es va situar deu punts per sobre de l'estructura assolida el 2010 (45 %), un any dinàmic d'habitatge residencial nou. De fet, entre el 2002 i el 2008, els visats per ampliació i reforma van anar perdent pes a conseqüència del major increment en les obres visades de nova construcció. I només a partir del 2008, quan va començar la crisi derivada de les hipoteques *subprime*, les reformes van començar de nou a demanar-se, i amb això en va augmentar el pes.

Per illes, les més perjudicades per l'obra nova visada van ser les més beneficiades per les reformes. A Mallorca, les obres d'ampliació i reforma, que van registrar

2.166 visats, van decreixer un 6,3 % i va suposar un pes del 53 %. A Menorca, que es van visar 425 reformes, van disminuir un 3,6 % i van assolir el percentatge més elevat (71 %). I a les Pitiüses, que van ser les illes que més van créixer en habitatges nous, es van reduir les reformes un moderat 0,8 %, amb la qual cosa es van visar 248 reformes, un 46 % del total.

La distribució per tipus d'edificació de la superfície visada aporta una descripció aproximada dels segments de la demanda privada del sector. El 2020 es van visar prop d'1,6 milions de metres quadrats, un 17,6 % menys que l'any anterior (vegeu el quadre IA-4.1).

Per tipologia, el pes del sector residencial es va incrementar i es va assolir gairebé tres quarts de la superfície total visada el 2020. Aquesta distribució va contrastar amb la dels anys anteriors, quan l'activitat residencial no arribava al 60 % de la superfície i pivotava sobre els sectors turístic, industrial i comercial. Tot això, malgrat reduir-se un 10,8 % respecte al 2019.

El 2020 es van visar 1,2 milions de metres per a edificis i habitatges residencials, amb la qual cosa es va convertir en el primer gran segment demandat, amb un

pes del 73 %. La distribució per illes va seguir el mateix patró i la superfície residencial es va situar en el primer lloc. Només a Menorca el pes va ser del 56 %, perquè es van visar obres de turisme i espectacles i

obres sanitàries-benèfiques. El comportament a totes les illes va ser similar, encara que de diferent magnitud: a Mallorca es va reduir un 10 %, a Menorca un 32 % i a les Pitiüses un 3 %.

QUADRE I-4.8. AMPLIACIONS I REFORMES (2017-2020)

		2017	2018	2019	2020	% variació 20/19
Mallorca	Ampliacions i reformes d'habitatges	1.823	1.857	1.965	1.888	-3,9%
	Indústria i turisme de rehabilitació	409	358	347	278	-19,9%
	Total reformes	2.232	2.215	2.312	2.166	-6,3%
	Total obres visades	4.076	4.311	4.334	4.092	-5,6%
	% d'ampliacions i reformes sobre el total	54,8%	51,4%	53,3%	52,9%	-0,8%
Menorca	Ampliacions i reformes d'habitatges	353	358	377	367	-2,7%
	Indústria i turisme de rehabilitació	75	77	64	58	-9,4%
	Total reformes	428	435	441	425	-3,6%
	Total obres visades	626	645	678	595	-12,2%
	% d'ampliacions i reformes sobre el total	68,4%	67,4%	65,0%	71,4%	9,8%
Pitiüses	Ampliacions i reformes d'habitatges	235	221	208	201	-3,4%
	Indústria i turisme de rehabilitació	68	53	42	47	11,9%
	Total reformes	303	274	250	248	-0,8%
	Total obres visades	625	569	532	536	0,8%
	% d'ampliacions i reformes sobre el total	48,5%	48,2%	47,0%	46,3%	-1,5%
Illes Balears	Ampliacions i reformes d'habitatges	2.411	2.436	2.550	2.456	-3,7%
	Indústria i turisme de rehabilitació	552	488	453	383	-15,5%
	Total reformes	2.963	2.924	3.003	2.839	-5,5%
	Total obres visades	5.327	5.525	5.544	5.223	-5,8%
	% d'ampliacions i reformes sobre el total	55,6%	52,9%	54,2%	54,4%	0,3%

Font: COAIB

Pel que fa a la resta de tipologies, la superfície dels projectes turístics i d'espectacles es va mantenir en segon lloc, amb 264.400 metres, la qual cosa va representar un 16 %. No obstant això, va ser notable el seu descens (pròxim al 28 % respecte al 2019 per segon any consecutiu). Va caure a totes les illes: a Mallorca un 20 %, a Menorca un 45 % i a les Pitiüses un 33 %.

A molta més distància i reflectint la crisi en el sector serveis, es van situar en tercer lloc les oficines i els comerços, amb 60.400 metres, la qual cosa va representar

un 4 %. I, finalment, les superfícies industrials; esportives; sanitàries i benèfiques; culturals i religioses, i d'altres, que els seus pesos no van superar el 3 % en cada una. Totes es van comportar pitjor que el 2019, excepte les industrials, que van augmentar un 44 %.

5

EL SECTOR DE SERVEIS

RESUM

El 2020 ha estat marcat per la crisi derivada de la covid-19. Tot i que en aquesta ocasió el seu origen és atribuïble fonamentalment a les restriccions sobre l'activitat productiva i la mobilitat, la virulència dels seus efectes en l'economia de les Illes posa sobre la taula un cop més la discussió sobre les vulnerabilitats estructurals d'un model econòmic dependent de la hiperespecialització en activitats vinculades al turisme.

A partir d'operacions estadístiques publicades per l'INE, l'Ibestat i l'Eurostat, en aquest apartat s'analitza sintèticament l'evolució recent del sector terciari a les Illes Balears parant esment en el comportament de les principals magnituds i els indicadors sectorials. Convé indicar, no obstant això, que el gran impacte de la crisi del coronavirus sobre el turisme, el transport o el comerç —per citar algunes de les activitats més afectades per la pandèmia— també queda reflectit en les xifres que s'incorporen en altres apartats de la memòria del CES, la qual cosa permet un estudi més orientat a les especificitats del respectius àmbits.

Malgrat que algunes de les principals estadístiques encara no incorporen els resultats de l'any 2020, una primera aproximació a l'evolució del VAB del sector, d'acord amb l'estimació que realitza la Direcció General de Model Econòmic i Ocupació, apunta a un retrocés al voltant del -25,0 %. Aquest capítol també analitza l'evolució del pes del sector respecte al conjunt de l'economia i les diferències que s'observen en l'àmbit insular quant a la diversificació i l'equilibri entre els principals sectors econòmics. En termes de volum de producció del sector respecte del total de cada illa, aquestes diferències són molt marcades —gairebé de 13,0 punts percentuals— si es compara, per exemple, la presència dels serveis en l'economia pitiüsa amb la de Menorca.

El gruix de l'apartat es dedica a examinar els principals resultats de l'estadística estructural d'empreses del sector serveis dels anys 2017 i 2018 – 2019 per a algunes magnituds. En línies generals, s'observen increments en la majoria de magnituds i variables clau, com ara el nombre d'empreses, el volum de negoci, el volum de producció, la població ocupada, la remuneració del treball i, finalment, la productivitat. Amb tot, també s'ha de ressaltar que el sector encara arrossega certs desequilibris, com ara la discontinuïtat de la inversió —que el 2019 registra un retrocés important— o una major taxa femenina d'ocupació parcial.

5.1.

INTRODUCCIÓ

La majoria de les fonts estadístiques consultades per elaborar aquest apartat han estat publicades per l'Institut Nacional d'Estadística (INE). Són les següents: la Comptabilitat regional d'Espanya (revisió estadística de 2019); l'Enquesta estructural d'empreses del sector de serveis, i, finalment, els indicadors d'activitat del sector serveis. S'incorpora, igualment, la informació dels indicadors sintètics de l'economia balear, en concret la relativa a l'evolució del VAB per sectors econòmics, que publica la Direcció General de Model Econòmic i Ocupació. Altrament, l'Institut d'Estadística de les Illes Balears (Ibestat) duu a terme una explotació ampliada, específica per a les Illes Balears, tant de l'enquesta com dels indicadors d'activitat, que també s'han seguit i s'han incorporat en aquest apartat.

Així mateix, tot i presentar els mateixos resultats que la Comptabilitat regional de l'INE, també s'han utilitzat els comptes econòmics regionals que publica l'Eurostat, ja que desagrega les dades en el nivell NUTS 3 (nomenclatura d'unitats territorials per a estadístiques) i permet mostrar aquesta informació per a Mallorca, Menorca i les Pitiüses. Val a dir, per acabar, que la disponibilitat de sèries temporals de les estadístiques esmentades no és homogènia, la qual cosa condiciona l'examen integral de la situació econòmica de l'arxipèlag en un any marcat per la crisi del coronavirus, que, en el cas concret del sector que ens ocupa, ha suposat fortes restriccions a la mobilitat i a l'activitat econòmica i que s'han traduït en una caiguda de la majoria d'indicadors sectorials.

5.2.

L'EVOLUCIÓ I EL PES DELS SERVEIS EN L'ECONOMIA DE LES ILLES

El sector de serveis és el més important de l'economia de les Illes Balears en volum de producció i d'ocupació. Si bé a partir de l'any 2014 exhibeix una gran fortalesa i un fort ritme de creixement, amb taxes interanuals que entre els anys 2015 i 2017 superen el 5,0 %, a partir del 2018 aquest ritme afluixa gradualment. D'acord amb les dades de la Comptabilitat regional d'Espanya (CRE) publicades per l'INE, amb la revisió estadística del 2019, en el període comprès entre el 2014 i el 2019 el pes dels serveis de mercat en el conjunt de l'economia de l'arxipèlag no ha sofert gaires variacions i s'ha mantingut invariablement unes dècimes per sobre del 70,0 %. En canvi, si es considera el pes de tot el sector, és a dir, tant els serveis de mercat com els de no mercat¹, el percentatge supera el 85,0 %.

Seguint amb l'avanç de les dades de la CRE de 2019², el valor afegit brut (VAB) del sector de serveis de mercat —sense considerar, per tant, les seccions O a Q de la CNAE— registra una taxa de variació interanual del 2,5 %, 2,3 punts percentuals (p. p.) inferior al registre del 2018 (4,8 %) i

1. Aquests serveis inclouen administracions públiques i defensa, seguretat social obligatòria, educació, activitats sanitàries i serveis socials, i si bé en part són proveïts per empreses privades, es poden considerar serveis de no mercat, majoritàriament de provisió pública.

2. En la memòria del CES de l'any 2019 es va dur a terme l'anàlisi a partir de les dades de la comptabilitat regional corresponents a la primera estimació publicada per l'INE. Posteriorment, el mes de desembre de 2020, l'INE les va revisar i actualitzar. En el moment de redactar aquest apartat són les darreres dades disponibles.

el valor més baix dels darrers sis anys. També, per primera vegada d'ençà del 2009, la taxa del sector queda per sota de la del VAB de tota l'economia (3,4 %).

Si s'analitza amb més detall el comportament de les distintes activitats englobades en el sector, s'observa que el decaïment del 2019 és atribuïble, en gran part, a l'alentiment de les activitats de comerç, transport i hostaleria —grups G, H i I de la CNAE—, les quals passen de créixer per sobre del 7,0 % en el període 2015-2017 a tancar l'exercici de 2019 amb un avenç més discret del 2,5 %. D'altra banda, s'ha de considerar rellevant que la producció de serveis de les administracions públiques, sanitat i educació guanya en el darrer any 1,6 p. p respecte de l'any precedent, de manera que la taxa de variació se situa en un 5,0 %, àmpliament per sobre de la dels

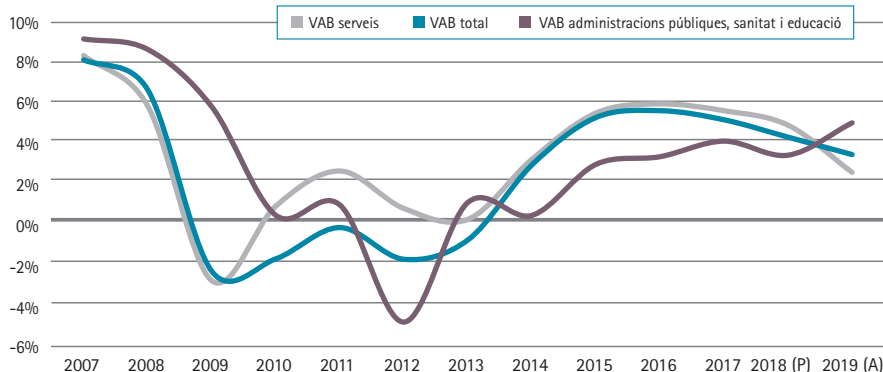
serveis de mercat (vegeu el gràfic I-5.1.).

Precisament el grup d'administracions públiques, sanitat i educació, juntament amb els grups d'activitats immobiliàries (4,0 %) i d'activitats financeres i d'assegurances (3,6 %), són els que registren la variació del VAB més elevada durant el darrer any, mentre que el d'activitats artístiques, recreatives i d'entreteniment és el que tanca el 2019 amb l'avenç més moderat (0,9 %) (vegeu el gràfic I-5.2.).

Amb tot, aquestes xifres no reflecteixen encara el daltabaix provocat per la covid-19, especialment durant el 2020. Quant a les dades d'aquest darrer any, la Direcció General de Model Econòmic i Ocupació estima que el VAB del sector disminueix un 25,2 % respecte del 2019. La caiguda del conjunt de l'economia es calcula en un -23,7 %.

Gràfic I-5.1.

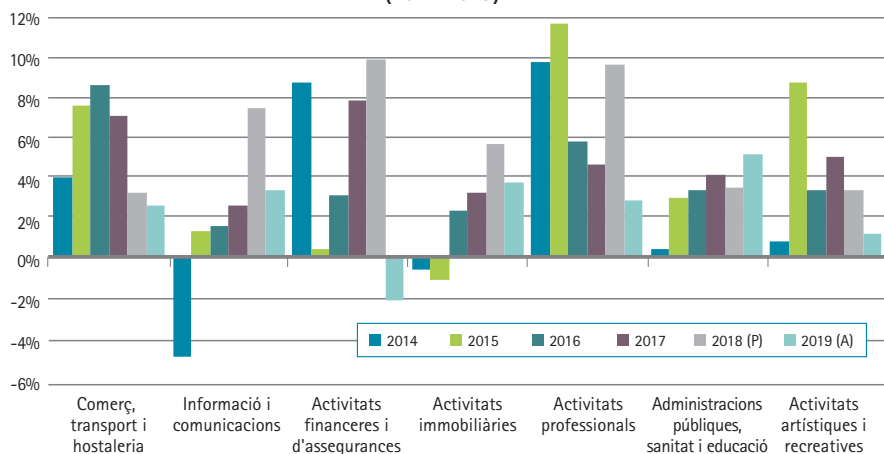
Evolució del VAB del sector de serveis a les Illes Balears (% var. interanual) (2007-2019)

Font: INE³

3. INE (2019) *Comptabilitat regional d'Espanya. Revisió estadística*. Recuperat el 7 de juliol de 2021 de: https://www.ine.es/dyngs/INEbase/es/operacion.htm?c=Estadistica_C&cid=1254736167628&menu=resultados&idp=1254735576581

Gràfic I-5.2.

Evolució del VAB dels serveis a les Illes Balears per grup d'activitat (% de var. interanual) (2014-2019)Font: INE⁴

En la mateixa línia, segons la informació dels indicadors d'activitat del sector de serveis (IASS), en concret de l'índex de volum de negoci, el 2020 les vendes de les empreses de serveis de mercat no financers a les Balears cau un 37,8 %, percentatge evidentment molt allunyat dels valors dels anys precedents. Les activitats vinculades a la mobilitat i al turisme són les més perjudicades. La facturació de l'hostaleria cau un 70,8 %; la de les activitats administratives i serveis auxiliars, un 55,6 %; el transport i emmagatzematge, un 52,9 %; el comerç, gairebé un 21,0 %. La resta d'activitats, si bé també queden en negatiu, no presenten davallades tan dràstiques (vegeu el gràfic IA-5.1.).

4. INE (2019) *Comptabilitat regional d'Espanya. Revisió estadística*. Recuperat el 7 de juliol de 2021 de: https://www.ine.es/dyngs/INEbase/es/operacion.htm?c=Estadistica_C&cid=1254736167628&menu=resultados&idp=1254735576581

5.3.

EL PES DEL SECTOR DE SERVEIS EN L'ÀMBIT INSULAR⁵

D'ençà de mitjan segle passat, l'economia de totes les illes experimenta una terciarització progressiva que s'intensifica els anys posteriors a la gran recessió. Així, d'acord amb les dades de l'Eurostat, en el període cronològic 2010-2019 l'aportació del sector de serveis en el total de l'activitat productiva de l'arxipèlag —sense considerar els serveis vinculats al sector públic— augmenta gairebé 5,0 p. p., i passa de representar un 65,6 % del valor afegit brut l'any 2010 a un 70,5 % el 2019.

5. Per redactar aquest apartat, se segueix l'estadística de comptes econòmics regionals que publica anualment l'Eurostat. Si bé les dades són coincidents amb les de la Comptabilitat regional d'Espanya que publica l'INE, l'estadística de l'Eurostat té com a principal característica la desagregació de les dades sectorials a escala provincial i/o insular. Està actualitzada fins al 2019 per a l'àmbit de l'arxipèlag i fins al 2018 per a l'àmbit insular.

QUADRE I-5.1. PES DEL SECTOR DE SERVEIS DE MERCAT EN EL VAB DE LES BALEARS PER ILLES (2010-2019)

	Illes Balears	Mallorca	Menorca	Pitiüses
2010	65,6%	61,0%	50,7%	64,0%
2011	67,5%	62,6%	52,6%	66,0%
2012	69,2%	64,2%	54,8%	67,5%
2013	69,9%	64,9%	55,9%	68,0%
2014	70,1%	65,1%	56,7%	68,6%
2015	70,2%	65,0%	56,8%	69,0%
2016	70,4%	65,2%	57,3%	69,5%
2017	70,7%	65,5%	57,9%	70,1%
2018	71,1%	65,8%	58,5%	71,1%
2019	70,5%	..	..	..
Diferència (p. p.) 2018-17	0,4	0,3	0,6	1,0
Diferència (p. p.) 2018-10	5,5	4,8	7,7	7,0

Font: Eurostat⁶

Nota: No s'inclouen les seccions R-S de la CNAE a escala insular, ja que només es disposa de dades per al total de l'arxipèlag.

L'expansió del sector de serveis és una tendència que es reproduïx a totes les illes, si bé s'observen algunes diferències remarcables que convé comentar. Seguint la comptabilitat regional desagregada per illes i sectors econòmics que publica l'Eurostat, el 2018 —el darrer any amb dades disponibles a escala insular— les Pitiüses presenten el major pes del sector de serveis de mercat, amb un poc més del 71,0 % del seu valor afegit brut, seguides de Mallorca, en què els serveis representen quasi el 66,0 % de tota l'activitat productiva. Finalment, Menorca és l'illa menys hiperespecialitzada i els serveis tenen una presència sensiblement inferior —encara que també s'ha accelerat en els darrers anys— i representen el 58,5 % de l'economia de l'illa (vegeu el quadre I-5.1.).

6. Eurostat (2021) *Regional economic accounts*. Recuperat l'1 de juliol de 2021 de: <https://ec.europa.eu/eurostat/web/national-accounts/data/database>

5.4.

LES PRINCIPALS MAGNITUDS DEL SECTOR: L'ENQUESTA ESTRUCTURAL D'EMPRESES DE L'ANY 2019⁷

A més de descriure algunes de les magnituds principals en els apartats anteriors, una anàlisi més acurada de l'Enquesta es-

7. L'INE adapta el concepte estadístic d'«empresa» i l'incorpora per primera vegada en aquesta estadística. Per això, les dades de 2018 no són estrictament comparables a les dels anys precedents. No obstant això, també publica una anàlisi comparativa sota el supòsit de continuar considerant, com feia fins al 2017, les «unitats legals» com una aproximació operativa a les empreses.

tractural d'empreses de l'any 2019⁸ permet una visió més precisa de la realitat del sector de serveis⁹.

D'acord amb les dades d'aquesta operació estadística, el volum de negoci del sector experimenta un avenç considerable durant el 2019, en concret d'un 3,1 % en termes interanuals. Totes les branques, exceptuant les activitats administratives i serveis auxiliars (-4,7 %), presenten valors interanuals positius. Cal destacar les fortes pujades de les activitats professionals, científiques i tècniques (19,6 %); d'informació i comunicacions (18,1 %); de transport i emmagatzematge (17,2 %), i, finalment, de les activitats immobiliàries (10,8 %). L'hostaleria (5,1 %) i, sobretot, el comerç (0,2 %) presenten increments més continguts.

També s'observa un avenç significatiu de les magnituds relatives a la remuneració del treball i a l'ocupació. Així, els sous i els salaris augmenten un 7,3 % respecte del 2018 i el personal ocupat creix un 3,5 %, si bé amb diferències apreciables en funció de les activitats. Per contra, l'import de les inversions en actius materials retrocedeix un 17,3 % interanual,

amb fortes desinversions en totes les activitats excepte en les professionals, científiques i tècniques (0,3 %) (vegeu el quadre IA-5.1.).

5.5.

L'ENQUESTA ESTRUCTURAL D'EMPRESES DE L'ANY 2018: PRINCIPALS MACROMAGNITUDS

El 2018, en el sector de serveis de mercat hi ha 60.658 empreses. Aquesta dada representa un augment d'un 0,8 % respecte al 2017. El volum de facturació de les empreses registra una pujada d'un 5,4 % i arriba a 38.648 milions d'euros, molt per sobre dels 36.657 milions de l'any anterior. En termes de VAB, el sector genera una renda total d'11.823 milions d'euros en el conjunt de l'arxipèlag, amb una pujada del 7,3 % respecte d'un any enrere (vegeu el quadre I-5.2.).

Pel que fa a les distintes activitats, s'observa que la principal branca del sector és el comerç, tant pel que fa al nombre d'empreses —representa un poc més del 28,0 % del total— com al volum de negoci —factura gairebé un 40,0 % del total del sector. En canvi, l'hostaleria esdevé la principal activitat en les magnituds relatives a la remuneració d'assalariats, el valor de la producció, els consums intermedis, el volum d'ocupació, el valor afegit brut i, finalment, l'excedent brut d'explotació. En pràcticament totes aquestes variables representa més d'una tercera part del total del sector.

8. L'INE elabora anualment aquesta estadística, amb un nombre limitat de magnituds, per als sectors de la indústria, el comerç i els serveis i la publica separatament. L'Ibstat fa una explotació ampliada de l'Enquesta estructural d'empreses que publica l'INE. En el moment de redactar aquest apartat, l'INE ha publicat les dades definitives del 2019, mentre que el darrer any amb dades disponibles publicat per l'Ibstat correspon al 2018.

9. Comprèn el conjunt de serveis de mercat, inclòs el comerç, si bé s'exclouen les branques amb presència majoritària de serveis de no mercat (seccions O, P i Q de la CNAE), les activitats financeres i d'assegurances (secció K) i les activitats de les llars.

QUADRE I-5.2. PRINCIPALS MACROMAGNITUDS DELS SERVEIS PRIVATS PER SECTOR D'ACTIVITAT A LES ILLES BALEARS (2017-2018)

	Comerç	Transport i emmagatzematge	Hostaleria	Informació i comunicacions	Activitats immobiliàries	Activitats professionals, científiques i tècniques	Activitats administratives i serveis auxiliars	(S excepte 96) Altres serveis	Total serveis
2017									
Nombre d'empreses	17.493	4.589	11.211	1.853	6.879	10.739	6.648	771	60.183
Nombre d'establiments	21.010	5.082	12.365	1.959	7.099	11.135	7.452	790	66.892
Volum de negoci (milers d'euros)	14.864.754	2.837.159	6.992.839	1.013.813	1.017.177	1.469.670	8.399.362	62.174	36.656.948
Valor de producció (milers d'euros)	4.495.318	2.531.732	7.033.650	813.291	936.048	1.354.765	2.419.653	42.143	19.626.600
VAB a preus de mercat (milers d'euros)	2.809.460	1.194.428	3.720.225	446.941	657.026	844.730	1.325.589	24.066	11.022.465
Despeses de personal (milers d'euros)	1.637.508	736.621	2.234.866	203.441	134.301	437.518	735.326	13.968	6.133.549
Consums intermedis (milers d'euros)	1.685.857	1.337.304	3.313.425	366.351	279.022	510.035	1.094.063	18.077	8.604.135
Excedent brut d'explotació (milers d'euros)	1.063.378	577.694	1.365.031	255.091	479.556	418.862	576.567	9.492	4.745.672
Població ocupada mitjana	76.595	23.388	89.839	6.845	9.421	23.016	34.898	1.297	265.299
Població ocupada a 30/09	77.609	25.697	114.399	6.866	9.322	22.927	36.485	1.296	294.601

continua

2018									
Comerç	Transport i emmagatzematge	Hostaleria	Informació i comunicacions	Activitats immobiliàries	Activitats professionals, científiques i tècniques	Activitats administratives i serveis auxiliars	(Excepte 96) Altres serveis	Total	
Nombre d'empreses	17.104	4.596	10.618	1.707	7.163	11.566	7.076	828	60.658
Nombre d'establiments	20.427	5.133	12.753	1.809	7.344	11.853	8.028	841	68.188
Volum de negoci (milers d'euros)	15.364.461	2.968.659	7.498.455	1.123.283	1.051.308	1.803.182	8.775.606	62.913	38.647.868
Valor de producció (milers d'euros)	4.592.377	2.600.521	7.435.066	933.988	1.050.755	1.651.554	2.386.188	43.185	20.693.634
VAB a preus de mercat (milers d'euros)	2.797.424	1.363.315	3.940.664	530.081	716.477	1.049.304	1.399.146	26.153	11.822.563
Despeses de personal (milers d'euros)	1.672.875	764.363	2.448.188	258.306	147.531	533.517	819.727	14.071	6.658.578
Consums intermedis (milers d'euros)	1.794.954	1.237.205	3.494.402	403.907	334.279	602.250	987.043	17.032	8.871.071
Excedent brut d'explotació (milers d'euros)	1.027.083	604.177	1.315.164	273.589	512.423	531.883	588.065	11.863	4.864.246
Població ocupada mitjana	76.594	23.354	92.537	7.778	10.363	25.596	37.874	1.273	275.369
Població ocupada a 30/09	77.184	25.621	117.361	7.653	10.589	25.071	39.690	1.237	304.406

Font: lbestat¹⁰

10. lbestat (2021), a partir de dades de l'INE. Enquesta anual de serveis. Recuperat el 7 de juliol de 2021 de: https://lbestat.caib.es/ibestat/estadistiques/Oea-a64a3-66ae-4474-97ea-a0b75f6dd9a8/309ce478-45ef-4c61-b11d-6caba5136976/ca/250001_TU01.px

5.6.

PRINCIPALS COEFICIENTS

Seguint la mateixa operació estadística i considerant tot el sector, el valor afegit generat en relació amb el valor de la producció —és a dir, la seva capacitat de generació de rendes— augmenta 1,0 p. p. respecte a l'any 2017 i queda en un 57,1 %. Tot i cedir 2,0 p. p., les activitats immobiliàries són les que tenen una taxa de valor afegit més alta (68,2 %). A continuació, les activitats professionals, científiques i tècniques i el comerç registren taxes del 63,5 % i 60,9 %, respectivament. Les activitats de transport i emmagatzematge i d'hostaleria tenen la taxa de valor afegit més baixa (52,4 % i 53,0 %, respectivament) perquè registren, en comparació amb la resta d'activitats, una taxa de consums intermedis més elevada.

El 2018, la mitjana de persones ocupades de les empreses de serveis de mercat a les Balears és de 5, 1 més que l'any precedent. Per sectors, guanyen de mitjana una persona ocupada les empreses d'hostaleria i d'informació i comunicacions. Al marge de les esmentades, no s'observen diferències respecte a les dades de l'any 2017. L'hostaleria té una mitjana de 9 persones ocupades per empresa i, a l'altre extrem, les activitats immobiliàries en tenen una (vegeu el quadre I-5.3.).

Altrament, la taxa de despeses de personal —relació entre les despeses de personal i el valor afegit brut— s'incrementa 0,7 p. p. i queda, en el conjunt del sector,

en un 56,3 %. Per sectors, s'observen diferències rellevants, ja que, per exemple, la proporció més alta correspon a les activitats d'hostaleria (62,1 %), mentre que la més baixa, amb més de 41,0 p. p. de diferència, correspon a les immobiliàries (20,6 %). El salari mitjà registra una pujada d'un 3,6 % i se situa en els 22,8 mil euros, encara que també s'observen diferències notòries segons les activitats. El salari mitjà més elevat correspon a les de transport i emmagatzematge (30,5 k€), i, per contra, el més baix, a les administratives i serveis auxiliars (19,4 k€).

La productivitat, calculada com el quocient entre el valor afegit i el nombre mitjà de persones ocupades, és de 42,9 mil euros, xifra que queda un 3,4 % per sobre de la del 2017 (41,5 k€). Un any més, les activitats immobiliàries i les d'informació i comunicacions són les que presenten la major productivitat, clarament per sobre dels 68,0 mil euros. Per altra banda, el cost laboral unitari arriba a 24,2 k€, també considerablement per sobre (4,8 %) del de l'any precedent. Les activitats d'informació i comunicacions desbanquen enguany les de transport i emmagatzematge i són les que registren el cost laboral unitari més elevat (33,2 k€).

Amb els resultats del 2018, la proporció de persones assalariades sobre el conjunt de les ocupades —taxa de salarització— augmenta lleugerament en relació amb el 2017 i queda en el 82,5 %. La taxa de participació femenina en el personal assalariat recupera 0,5 p. p. i se situa en un 36,9 % per al conjunt del sector.

QUADRE I-5.3. PRINCIPALS INDICADORS DELS SERVEIS PRIVATS PER SECTOR D'ACTIVITAT A LES ILLES BALEARS (2017-2018)

	Comerç	Transport i emmagatzematge	Hostaleria	Informació i comunicacions	Activitats immobiliàries	Activitats professionals, científiques i tècniques	Activitats administratives i serveis auxiliars	(Excepte 94 i 96) Altres serveis*	Total
2017									
Ocupats per empresa	4	5	8	4	1	2	5	2	4
Ocupats per establiment	4	5	7	3	1	2	5	2	4
Productivitat (milers d'euros)	36,7	51,1	41,4	65,3	69,7	36,7	38,0	18,6	41,5
Salari mitjà (milers d'euros)	20,3	29,7	21,4	29,5	23,5	25,0	19,0	18,9	22,0
Cost laboral unitari (milers d'euros)	21,4	31,5	24,9	29,7	14,3	19,0	21,1	10,8	23,1
Taxa de valor afegit (%)	62,5	47,2	52,9	55,0	70,2	62,4	54,8	57,1	56,2
Taxa de despeses de personal (%)	58,3	61,7	60,1	45,5	20,4	51,8	55,5	58,0	55,7
Taxa d'assalariats (%)	82,1	83,0	90,0	79,1	49,3	60,2	86,1	45,6	82,1
Taxa d'assalariats a 30/09 (%)	81,0	75,5	70,7	78,9	49,8	60,5	82,4	45,7	73,9
Taxa femenina d'assalariats a 30/09 (%)	41,0	20,0	36,0	26,0	31,6	37,3	43,3	13,6	36,4
2018									
Ocupats per empresa	4	5	9	5	1	2	5	2	5
Ocupats per establiment	4	5	7	4	1	2	5	2	4
Productivitat (milers d'euros)	36,5	58,4	42,6	68,2	69,1	41,0	36,9	20,6	42,9
Salari mitjà (milers d'euros)	20,7	30,5	22,3	31,1	25,3	26,9	19,4	22,2	22,8
Cost laboral unitari (milers d'euros)	21,8	32,7	26,5	33,2	14,2	20,8	21,6	11,1	24,2
Taxa de valor afegit (%)	60,9	52,4	53,0	56,8	68,2	63,5	58,6	60,6	57,1
Taxa de despeses de personal (%)	59,8	56,1	62,1	48,7	20,6	50,8	58,6	53,8	56,3
Taxa d'assalariats (%)	82,4	83,2	91,6	84,1	46,5	60,8	85,9	40,6	82,5
Taxa d'assalariats a 30/09 (%)	81,7	75,8	72,2	85,5	45,5	62,1	82,0	41,8	74,6
Taxa femenina d'assalariats a 30/09 (%)	41,3	20,4	37,0	28,2	26,6	37,9	42,8	13,4	36,9

Font: lbestat¹¹

11. lbestat (2021), a partir de dades de l'INE. *Enquesta anual de serveis*. Recuperat el 7 de juliol de 2021 de: https://lbestat.caib.es/lbestat/estadistiques/Oeaa64a3-66ae-4474-97ea-a0b75f6dd9a8/309ce478-45ef-4c61-b11d-6caba5136976/ca/250001_TU01.px

5.7.

PRINCIPALS RESULTATS D'EXPLOTACIÓ

El 2018, els ingressos d'explotació de les empreses de serveis arriben a 39.657 milions d'euros, una quantitat que representa un increment d'un 5,0 % comparada amb la del 2017 (37.769 M€). Les despeses d'explotació també augmenten (5,6 %) i el volum total és de 36.038 milions d'euros (vegeu el quadre I-5.4.).

Igualment, pugem amb força —gairebé un 25,0 %— les inversions en actius materials, amb un import de 1.645 milions d'euros. És significatiu, en termes relatius, l'esforç inversor en les activitats immobiliàries (123,3 %); les professionals, científiques i tècniques (74,4 %), i les de transport i emmagatzematge (40,8 %).

5.8.

L'OCUPACIÓ

El total de persones ocupades en el sector terciari al 2018, estimades en mitjana anual, és de 275.369, xifra sensiblement superior (3,8 %) a la del 2017. L'hostaleria (33,6 %) i el comerç (27,8 %) concentren conjuntament més del 61,0 % de les persones ocupades. (Vegeu el quadre I-5.5.)

Del total de persones ocupades, un 82,5 % és personal remunerat. L'hostaleria presenta la ràtio més elevada, amb el 91,6 % del personal remunerat, mentre que les activitats immobiliàries (46,5 %) i

les professionals, científiques i tècniques (60,8 %) són les que registren les proporcions més baixes.

En l'estructura ocupacional remunerada a jornada completa del conjunt del sector s'observa una diferència de 8,4 p. p. entre la taxa masculina (54,2 %) i la femenina (45,8 %). Aquesta disparitat s'accentua en activitats amb més presència d'homes, com el transport i l'emmagatzematge, en què representen el 75,0 % dels remunerats, i la informació i les comunicacions, amb un 69,3 %. En canvi, s'observa una majoria de dones ocupades en les activitats professionals, científiques i tècniques (58,4 %) i en les immobiliàries (56,0 %).

En qualsevol cas, convé remarcar el fet que la taxa de personal remunerat a jornada parcial té més presència femenina, ja que representa quasi les dues terceres parts (64,0 %) del personal a jornada parcial de tot el sector terciari.

Finalment, el 2018 el personal remunerat equivalent a jornada completa és de 206.326 —un 4,5 % més que l'any precedent— i el nombre total d'hores treballades durant l'exercici és de 376,2 milions —un 4,3 % més que el 2017.

QUADRE I-5.4. PRINCIPALS RESULTATS D'EXPLOTACIÓ DELS SERVEIS PRIVATS PER SECTOR D'ACTIVITAT A LES ILLES BALEARS (MILERS D'EUROS) (2017-2018)						
	2017			2018		
	Ingressos d'explotació	Despeses d'explotació	Inversions en actius materials	Ingressos d'explotació	Despeses d'explotació	Inversions en actius materials
Comerç	15.213.297	14.398.586	236.402	15.671.365	14.839.582	234.306
Transport i emmagatzematge	3.057.917	2.673.435	150.951	3.152.896	2.779.345	212.528
Hostaleria	7.208.133	6.146.891	558.712	7.686.246	6.735.324	626.696
Informació i comunicacions	1.093.752	920.323	65.103	1.230.654	1.041.936	59.699
Activitats immobiliàries	1.076.181	715.619	135.562	1.104.385	729.714	302.680
Activitats professionals, científiques i tècniques	1.512.132	1.143.985	32.086	1.825.961	1.376.802	55.974
Activitats administratives i serveis auxiliars	8.545.677	8.071.884	139.646	8.923.374	8.484.089	152.678
(Excepte 94 i 96) Altres serveis*	62.287	52.262	1.003	62.899	51.470	820
Total serveis	37.769.374	34.122.985	1.319.464	39.657.778	36.038.261	1.645.380

Font: lbestat¹²

Unitat: nombre de persones i milers d'hores.

12. lbestat (2021), a partir de dades de l'INE. *Enquesta anual de serveis*. Recuperat 7 de juliol de 2021 de: https://lbestat.caib.es/lbestat/estadistiques/0eaa64a3-66ae-4474-97ea-a0b75f6dd9a8/309ce478-45ef-4c61-b11d-6caba5136976/ca/250001_TU01.px

QUADRE I-5.5. PERSONAL OCUPAT EN ELS SERVEIS PRIVATS PER SECTOR D'ACTIVITAT A LES ILLES BALEARS (2017-2018)

2017										
Comerç	Transport i emmagatzematge	Hostaleria	Informació i comunicacions	Activitats immobiliàries	Activitats professionals, científiques i tècniques	Activitats administratives i serveis auxiliars	(Excepte 94 i 96) Altres serveis*	Total serveis		
Personal ocupat mitjà	76.595	23.388	89.839	6.845	9.421	23.016	34.898	1.297	265.299	
Personal ocupat a 30/09	77.609	25.697	114.399	6.866	9.322	22.927	36.485	1.296	294.600	
Personal ocupat mitjà remunerat	62.870	19.406	80.875	5.415	4.643	13.859	30.045	592	217.706	
Personal ocupat remunerat a 30/09	63.903	21.716	105.442	5.437	4.546	13.754	31.644	590	247.032	
Personal ocupat mitjà no remunerat	13.725	3.981	8.964	1.430	4.778	9.157	4.853	705	47.593	
Personal no remunerat a 30/09	13.706	3.981	8.956	1.429	4.777	9.173	4.841	705	47.568	
Personal remunerat total a jornada completa	50.085	15.841	66.825	4.875	3.532	10.974	21.954	430	174.516	
Personal remunerat homes a jornada completa	27.262	12.177	33.902	3.397	1.452	4.664	12.109	326	95.290	
Personal remunerat dones a jornada completa	22.823	3.664	32.923	1.478	2.080	6.309	9.844	105	79.226	
Personal remunerat total a jornada parcial	12.785	3.566	14.050	540	1.111	2.885	8.092	162	43.190	
Personal remunerat homes a jornada parcial	3.821	2.103	5.789	231	245	650	2.149	90	15.077	
Personal remunerat dones a jornada parcial	8.964	1.462	8.261	309	866	2.236	5.943	72	28.113	
Personal remunerat equivalent a jornada completa	57.464	17.769	73.998	5.187	4.086	12.533	25.940	521	197.498	
Hores treballades del personal remunerat	104.081	31.873	139.577	9.061	7.167	22.227	45.826	918	360.730	

continua

2018								
Comerç	Transport i emmagatzematge	Hostaleria	Informació i comunicacions	Activitats immobiliàries	Activitats professionals, científiques i tècniques	Activitats administratives i serveis auxiliars	(Excepte 96) Altres serveis	Total serveis
Personal ocupat mitjà	76.594	23.354	92.537	10.363	25.596	37.874	1.273	275.369
Personal ocupat a 30/09	77.184	25.621	117.361	10.589	25.071	39.690	1.237	304.406
Personal ocupat mitjà remunerat	63.079	19.424	84.721	4.815	15.562	32.537	517	227.197
Personal ocupat remunerat a 30/09	63.684	21.692	109.581	5.040	15.061	34.353	482	256.309
Personal ocupat mitjà no remunerat	13.515	3.929	7.816	5.548	10.033	5.337	756	48.172
Personal no remunerat a 30/09	13.500	3.929	7.780	5.548	10.010	5.337	756	48.096
Personal remunerat total a jornada completa	49.596	15.952	71.073	3.737	12.588	23.339	387	182.561
Personal remunerat homes a jornada completa	27.229	11.960	35.394	1.645	5.231	13.093	288	98.922
Personal remunerat dones a jornada completa	22.367	3.992	35.679	2.091	7.357	10.246	99	83.639
Personal remunerat total a jornada parcial	13.483	3.472	13.648	652	2.975	9.199	130	44.636
Personal remunerat homes a jornada parcial	3.947	2.250	5.888	297	823	2.446	64	16.065
Personal remunerat dones a jornada parcial	9.536	1.222	7.760	728	2.151	6.753	66	28.571
Personal remunerat equivalent a jornada completa	57.455	17.778	78.027	4.291	14.215	27.967	462	206.326
Hores treballades del personal remunerat	104.309	31.682	146.405	10.648	25.286	49.413	806	376.199

Font: lbestat¹³

1. lbestat (2021), a partir de dades de l'INE, *Enquesta anual de serveis*. Recuperat el 7 de juliol de 2021 de: https://lbestat.caib.es/lbestat/estadistiques/0eaa64a3-66ae-4474-97ea-a0b75f6dd9a8/309ce478-45ef-4c61-b11d-6caba5136976/ca/250001_TU01.px

6

TURISME

RESUM

L'any 2020 està marcat per l'esclat de la pandèmia del coronavirus a l'àmbit mundial. Les mesures sanitàries que els governs hagueren de prendre per fer front a la crisi sanitària afectaren directament l'activitat turística, ja que s'imposaren restriccions de mobilitat a la majoria de països. La pèrdua de confiança i la incertesa de l'evolució futura també afectaren negativament l'afluència de visitants.

En aquest escenari, el turisme d'origen estranger presenta els descensos més negatius i fa que el mercat espanyol incrementi significativament el pes en el volum turístic global de les Illes Balears. Com es veurà en els diferents apartats, les Pitiüses i Mallorca pateixen el daltabaix més greu, mentre que Menorca, amb més presència del turisme nacional, és l'illa amb els decreixements més suaus.

Les Illes Balears han registrat un total de 3,1 milions de turistes el 2020, pels 16,4 milions del 2019, la qual cosa implica una afluència de només una cinquena part. El turisme estranger s'ha enfonsat i només ha vingut un de cada 10 turistes que ho feren el 2019. El turisme domèstic, tot i que també retrocedeix a causa de la crisi sanitària, es queda més o menys a la meitat (-51,2 % de variació). Aquestes caigudes són les més fortes en comparació amb la resta de comunitats del conjunt de l'Estat, on els residents a l'estranger redueixen les visites un 77,3 %, fins als 19 milions de turistes. Fruit d'aquest daltabaix, les Illes Balears cauen a la coa com a receptores de turisme estranger entre les regions considerades turístiques.

L'estada mitjana dels turistes s'ha allargat el 2020 respecte del 2019 més o menys un dia (un 14,7 % més), la qual cosa s'ha esdevingut per una caiguda del nombre de turistes més forta que la del total d'estades (-78,6 %), les quals se situen en 17,8 milions. Novament, són les estades dels turistes estrangers (-85,5 %) les que més llastren el global, atès que les dels espanyols cedeixen un 42,5 %. Des de la perspectiva de l'estacionalitat, la crisi sanitària ha afectat amb més gravetat els mesos de temporada mitjana alta (-80,4 %), tot i que el nombre de nits de temporada mitjana baixa també ha minvat (-69,1 %), i ha incrementat així el pes d'aquesta segona fins a una quarta part del total.

Quant a la composició, s'ha donat un transvasament des dels allotjaments de mercat, especialment des dels hotels i similars, cap als de no mercat. A més, el motiu d'oci o vacances ha cedit pes en favor dels motius de treball o negocis. També s'ha donat un daltabaix en la contractació de paquet turístic.

La despesa turística total ha seguit una evolució semblant a la del nombre de turistes, minva un 83,9 % i se situa en els 2.657 milions d'euros. La despesa per persona cau per davall dels 1.000 euros i cedeix un 13,7 % respecte del 2019. La despesa diària es manté per damunt dels 100, però respecte de l'any anterior decreix una quarta part.

A Mallorca, que acull dos terços dels turistes, tot just arriben un 20 % dels visitants del 2019. Com a la resta d'illes, el decreixement del turisme espanyol no ha estat tan intens com el del mercat internacional. La despesa turística minva en una proporció semblant, però la ràtio per persona continua sent la més alta de tot l'arxipèlag.

Menorca puja el pes en el nombre de turistes sobre el total de les Illes Balears en la mateixa quantia que baixa el de Mallorca, i se situa en el 14 %. L'illa més oriental presenta la caiguda més suau de tot l'arxipèlag (-70,7 %), gràcies a la contenció en la caiguda del turisme de nacionalitat espanyola. La despesa turística que s'hi ha fet cau un 75,7 % interanual i continua amb les ràtios més baixes.

Les Pitiüses tenen un pes del 20 % quant a nombre de turistes en relació amb el total de les Illes Balears i també perd quatre cinques parts respecte del 2019. El nombre d'estades disminueix un 80,2 % i la despesa turística total ho fa un 84,1 %. La despesa per persona i la diària cauen al voltant d'un 20 %.

Pel que fa als hotels, han patit les reduccions interanuals més intenses tant en el nombre de viatgers allotjats (-87,0 %) com en el de pernoctacions (-90,1 %) en comparació amb altres tipologies. Aquest fet es repeteix a totes les illes. El grau d'ocupació per places del 2002 ha quedat a la meitat del de 2019. Menorca presenta el grau més alt (37,6 %), i les Pitiüses, el més baix (33,7 %). Quant a la rendibilitat del sector hotelier, s'ha mantingut la tarifa mitjana diària, però els ingressos per habitació disponible s'han desplomat fins a la meitat dels del 2019.

Els efectes de la crisi sanitària no han afectat tan intensament el nombre d'empreses del sector turístic en comparació a l'ocupació o a la contractació.

6.1.

INTRODUCCIÓ

Aquest apartat està dedicat a l'estudi de les principals variables turístiques de les Illes Balears desagregant-les, sempre que ha estat possible, per cada una de les illes.

Fonamentalment s'ha estructurat en dos blocs de continguts. El primer està centrat en el punt de vista de la demanda turística i s'analitzen el nombre de turistes, les pernoctacions i l'estada mitjana, així com la despesa realitzada pels visitants, entre altres variables. El segon bloc analitza l'oferta turística i ofereix les magnituds relacionades amb el nombre d'establiments, la planta oberta, nombre de places i les empreses i els ocupats en les branques turístiques.

Quant als criteris metodològics, una gran part de les dades procedeixen de l'Índex, així com de l'*Anuari del turisme de les Illes Balears*. La data d'extracció de les taules de l'Índex és el 16 de maig de 2021, per la qual cosa les dades que es refereixen a l'any 2019 ja estan revisades i actualitzades i són definitives, i les del 2020 encara són provisionals i seran definitives a l'edició de la memòria del CES del 2021.

L'estacionalitat s'ha continuat analitzant considerant la seqüència temporal següent: temporada mitjana alta, de maig a octubre; i temporada mitjana baixa, de novembre a abril.

En aquesta edició de la memòria també s'ha continuat amb el càlcul de l'Índex de Gini per analitzar l'estacionalitat de les

pernoctacions dels turistes. Les dades que s'han tret del Directori d'empreses de l'INE (DIRCE) estan referides a l'1 de gener de cada any. Finalment, a causa de la manca de mostra suficient, alguns resultats desagregats per a totes les illes en edicions anteriors, en aquesta no hi ha la dada disponible corresponent al 2020.

6.2.

L'EVOLUCIÓ DE LES BALEARS EN RELACIÓ AMB LES COMUNITATS AUTÒNOMES COMPETIDORES EN EL SEGMENT DE SOL I PLATJA EN TURISME INTERNACIONAL

Aquest apartat tracta de l'evolució del nombre de turistes internacionals en relació amb les temporades dels anys 2019 i 2020 i amb les comunitats autònomes que l'informe sobre la competitivitat del sector turístic del CES ha definit com a principals comunitats autònomes competidores de les Balears¹, que són Catalunya, les Canàries, Andalusia i la Comunitat Valenciana. Aquestes dades s'han obtingut a partir de l'Enquesta de moviments turístics en frontera (FRONTUR) per als turistes estrangers. Es veu com la pandèmia de la covid-19 ha incidit en el turisme internacional de totes les regions, però de manera especialment destacada a les Illes Balears.

1. Vegeu: CONSELL ECONÒMIC I SOCIAL DE LES ILLES BALEARS (2005). *Informe sobre la competitivitat del sector turístic de les Illes Balears*. Disponible a: <https://www.caib.es/sacmicrofront/archivopub.do?ctrl=NTCS0146ZI373&id=373>.

Pel que fa al turisme internacional, Espanya no ha arribat als 19 milions de turistes, cosa que representa un descens del 77,3 %. Les Balears, amb 1,7 milions, presenta un descens encara més negatiu, d'un 87,4 %. El fet que el descens a les Illes Balears hagi estat més intens que a la resta de l'Estat fa que el pes que representa l'arxipèlag balear sobre el total passi d'un 16 % el 2019 a només un 9 % el 2020. Catalunya, que és la comunitat autònoma que continua rebent el nombre més alt de turistes estrangers, presenta una reducció del 80,0 % i es queda per davall dels 4 milions, un pes sobre el total d'una cinquena part. Les Canàries el 2020 assoleixen el segon lloc en el rànquing per nombre de turistes estrangers. El 2020 l'arxipèlag espanyol més meridional acull 3,8 milions de turistes, amb el decreixement més suau, que malgrat això queda en un -71,2 %. Andalusia i la Comunitat Valenciana, amb descensos en el nombre de turistes similars al conjunt espanyol, mantenen el pes dintre del total (aproximadament un 14 % per ambdues) (vegeu el quadre I-6.1).

Quant als diferencials de creixement respecte a la mitjana espanyola, destaca el descens més gran de les Illes Balears, com s'ha comentat al paràgraf anterior (-10,1 p. p.). Paral·lelament, Catalunya presenta la segona reducció més destacada (-2,7 p. p.). Andalusia tanca el llistat de comunitats autònomes amb decrements més intensos que la mitjana. Per contra, la Comunitat Valenciana però sobretot les Canàries són les que pugen punts percentuals (4,0 p. p. i 6,1 p. p. respectivament), juntament amb la resta de comunitats autònomes, que es troben 4,7 p. p. per sobre de la variació espanyola (vegeu el gràfic I-6.1).

El fet que els mesos de gener i febrer de 2020, els quals es corresponen a la temporada mitjana baixa, siguin anteriors a l'esclat de la pandèmia fa que la millora dels punts percentuals del pes de la temporada mitjana baixa sigui generalitzat. Així, totes les comunitats autònomes tenen millors comportaments en termes de desestacionalització. La que té el major diferencial són les Canàries, amb 27,4 punts més. A més, les Canàries tenen el percentatge més alt del turisme total internacional en temporada baixa, tot i que cal recordar que la definició dels mesos de temporada baixa realitza per a les Balears són en realitat els mesos de temporada alta per a l'arxipèlag canari. No obstant això, les Illes Balears, amb un pes de la temporada baixa del 26 %, és la regió que menys incrementa el pes (10,8 p. p.). A l'altre extrem, a part del cas canari ja esmentat, hi ha Catalunya, Andalusia i la resta de comunitats autònomes, totes amb increments superiors als 20 punts percentuals en el pes de la temporada baixa respecte del 2019 (vegeu el gràfic I-6.2).

6.3.

LA DEMANDA TURÍSTICA A LES ILLES BALEARS

6.3.1 ANÀLISI DELS PRINCIPALS

INDICADORS DE DEMANDA: ESTADES TOTALS, ESTADA MITJANA I TURISTES

6.3.1.1 Estades

El 2020, el total d'estades a les Illes Balears gairebé no ha superat la quantitat de 23 milions, una xifra molt inferior als

més de 109 milions del 2019. Aquest descens implica en termes relatius un decreixement del 78,6 %. De les estades del 2020, 13,2 milions (57 %) corresponen a turistes estrangers, amb un decreixement del 85,5 %. Davant d'aquest daltabaix del turisme estranger, el turisme domèstic, amb 10,2 milions de pernoctacions (el 43 % restant), mostra una mica més de fortalesa, malgrat que també redueix significativament les estades en termes interanuals un -42,5 % (vegeu el quadre I-6.2).

Mallorca acull el 67 % del total d'estades, pel 72,1 % de l'any passat. Amb 15,7 milions, presenta un decreixement insular del -80,1 %, 5,8 punts per davall de la mitjana regional. D'aquestes estades, 10,5 milions (67 %) les han fet visitants estrangers, amb un decreixement del 84,7 % (0,9 punts per sobre de la mitjana regional), i 5,1 milions (33 %) les han fet visitants espanyols, amb un decreixement del 48,4 % (5,8 punts per davall de la mitjana regional) (vegeu el gràfic I-6.3).

Menorca assumeix, amb 3,8 milions, el 16,4 % del total d'estades balears, amb un decreixement interanual del 64,3 % (14,1 punts per sobre de la mitjana regional). D'aquest nombre, 0,8 milions (22 %) són estades de turistes estrangers, amb un decreixement del 87,7 % respecte al 2019 (2,2 punts per sota de la mitjana regional). Els altres 3,0 milions d'estades (78 %) han estat realitzades per espanyols, amb un decreixement de només el 22,7 % (19,6 punts per damunt de la mitjana regional).

Les Pitiüses, amb 3,9 milions d'estades i el 16,7 % del total balear, han experimentat una caiguda del 80,2 % respecte al 2019. D'aquesta quantitat, 1,9 milions (47 %) són estades d'estrangers, amb un decreixement d'un 88,3 % (2,7 punts per sota de la mitjana balear), mentre que els altres 2,1 milions (53 %) d'estades domèstiques cauen un 47,2 % (4,7 punts per sota de la mitjana balear).

6.3.1.2 Estada mitjana

Malgrat els descensos que es donen en el nombre de pernoctacions, l'estada mitjana dels turistes no es veu tan afectada, perquè el nombre de turistes també es redueix amb una intensitat semblant.

El 2020, l'estada mitjana a les Illes Balears se situa en els 7,6 dies, amb una pujada del 14,7 %. L'estada mitjana dels turistes amb nacionalitat estrangera també ha estat de 7,7 dies, amb un creixement d'un 14,9 %, i, pel cas dels espanyols, ha estat de 7,5 dies, amb un creixement d'un 17,7 % (vegeu el quadre I-6.3).

L'estada mitjana a Mallorca ha estat de 7,7 dies (0,1 dies per sobre de la mitjana regional), amb una pujada del 16,2 % (1,6 p. p. per sobre del creixement regional). L'estada mitjana dels estrangers ha estat de 8,0 dies, amb un creixement del 19,3 % (4,4 p. p. per sobre de la taxa regional). Quant al turisme domèstic, l'estada mitjana se situa en 7,2 dies, amb un creixement del 15,1 % (2,5 p. p. menys respecte al creixement regional) (vegeu els gràfics I-6.4 i I-6.5).

QUADRE I-6.1. TURISTES DE LES ILLES BALEARS EN RELACIÓ AMB LES COMUNITATS AUTÒNOMES D'ESPANYA COMPETIDORES EN TURISME INTERNACIONAL (2019-2020)

2019

	Total		Temporada mitjana-alta			Temporada mitjana-baixa		
	Total turistes	% sobre el total	Total turistes	% sobre Espanya	% sobre CA	Total turistes	% sobre Espanya	% sobre CA
Espanya	83.509.151	100%	53.177.634	100%	64%	30.331.517	100%	36%
Illes Balears	13.679.781	16%	11.598.578	22%	85%	2.081.203	7%	15%
Andalusia	12.023.153	14%	7.674.962	14%	64%	4.348.191	14%	36%
Canàries	13.146.862	16%	5.988.237	11%	46%	7.158.625	24%	54%
Catalunya	19.375.153	23%	12.441.913	23%	64%	6.933.240	23%	36%
Com. Valenciana	9.535.495	11%	6.192.372	12%	65%	3.343.123	11%	35%
La resta de CA	15.748.707	19%	9.281.571	17%	59%	6.467.136	21%	41%

2020

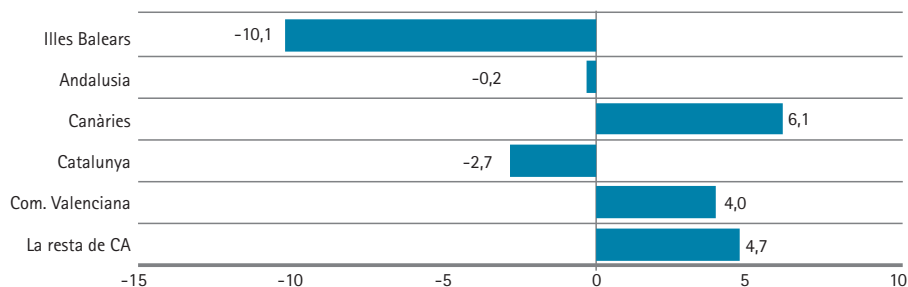
% de variació 2020-2019

	Total		Temporada mitjana alta			Temporada mitjana baixa			Total	Temporada mitjana alta	Temporada mitjana baixa
	Total turistes	% sobre el total	Total turistes	% sobre Espanya	% sobre CA	Total turistes	% sobre Espanya	% sobre CA			
Espanya	18.935.215	100%	7.271.960	100%	38%	11.663.255	100%	62%	-77,3	-86,3	-61,5
Illes Balears	1.721.320	9%	1.274.025	18%	74%	447.295	4%	26%	-87,4	-89,0	-78,5
Andalusia	2.700.851	14%	1.060.611	15%	39%	1.640.240	14%	61%	-77,5	-86,2	-62,3
Canàries	3.786.623	20%	687.949	9%	18%	3.098.674	27%	82%	-71,2	-88,5	-56,7
Catalunya	3.871.043	20%	1.479.291	20%	38%	2.391.752	21%	62%	-80,0	-88,1	-65,5
Com. Valenciana	2.542.874	13%	1.206.819	17%	47%	1.336.055	11%	53%	-73,3	-80,5	-60,0
La resta de CA	4.312.501	23%	1.563.265	21%	36%	2.749.236	24%	64%	-72,6	-83,2	-57,5

Font: Elaboració pròpia a partir de dades de Frontur de l'Ibestat

Gràfic I-6.1.

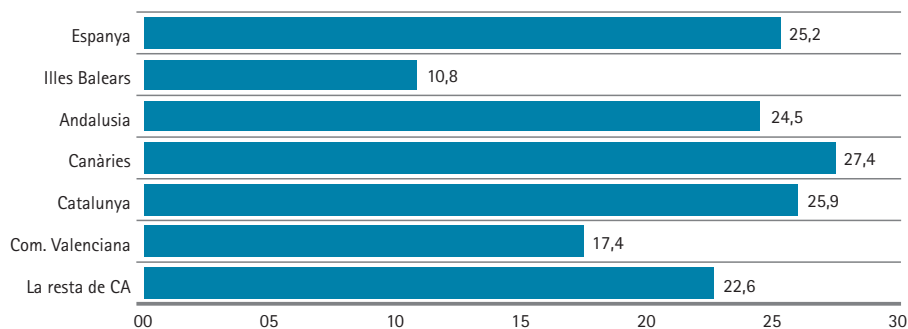
Diferències en punts percentuals de les taxes de creixement dels turistes respecte a Espanya per CA competidores (2019-2020)

Font: Elaboració pròpia a partir de dades de Frontur de l'Ibestat

Gràfic I-6.2.

Diferències en punts percentuals de l'increment del pes dels turistes de la temporada mitjana baixa sobre el total per CA competidores (2019-2020)

Font: Elaboració pròpia a partir de dades de Frontur de l'Ibestat

L'estada mitjana a Menorca ha estat de 9,0 dies (1,4 dies per sobre de la mitjana regional), amb un allargament d'un 21,5 % (6,5 punts per sota del creixement regional). L'estada mitjana del turisme estranger ha estat de 8,7 dies, amb un creixement d'un 12,8 % (2,4 p. p. per sota del creixement regional), i de 9,1 dies en el cas del turisme domèstic, amb un creixement d'un 30,9 % (12,9 p. p. per damunt del creixement regional).

L'estada mitjana a les Pitiüses ha estat de 6,3 dies (1,3 dies més curta que la mitjana regional), amb un augment de només el 0,6 %. L'estada mitjana dels turistes amb nacionalitat diferent de l'espanyola ha estat de 6,1 dies, amb un decreixement del 3,7 % (18,6 p. p. per sota del creixement regional), i de 6,6 dies en el cas dels espanyols, amb un creixement del 5,8 % (11,8 p. p. per sota del creixement regional).

QUADRE I-6.2. ESTADES DELS TURISTES AMB DESTINACIÓ PRINCIPAL A LES BALEARS PER ILLES I PAIS DE RESIDÈNCIA (2019-2020)

2019

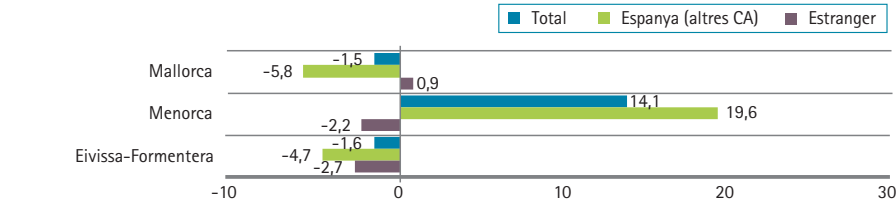
	Total	% per illa	Temporada mitjana alta	% temp. mitjana alta	Temporada mitjana baixa	% temp. mitjana baixa
Illes Balears	109.235.659	100%	91.202.137	83%	18.033.522	17%
Espanya (altres CA)	17.673.915	16%	13.058.397	74%	4.615.518	26%
Estranger	91.561.742	84%	78.143.738	85%	13.418.004	15%
Mallorca	78.754.972	100%	63.516.970	81%	15.238.002	19%
Espanya (altres CA)	9.909.584	13%	6.788.550	69%	3.121.034	31%
Estranger	68.845.390	87%	56.728.421	82%	12.116.969	18%
Menorca	10.740.770	100%	9.929.575	92%	811.195	8%
Espanya (altres CA)	3.866.647	36%	3.289.821	85%	576.826	15%
Estranger	6.874.123	64%	6.639.755	97%	234.368	3%
Eivissa-Formentera	19.739.914	100%	17.755.591	90%	1.984.323	10%
Espanya (altres CA)	3.897.687	20%	2.980.029	76%	917.658	24%
Estranger	15.842.230	80%	14.775.562	93%	1.066.668	7%

continua

	2020						% de variació 2020-2019			
	Total	% per illa	Temporada mitjana alta	% temp. mitjana alta	Temporada mitjana baixa	Temporada mitjana alta	Total	Temporada mitjana alta	Temporada mitjana baixa	
Illes Balears	23.402.365	100%	17.836.455	76%	5.565.910	24%	-78,6	-80,4	-69,1	
Espanya (altres CA)	10.161.216	43%	7.804.200	77%	2.357.016	23%	-42,5	-40,2	-48,9	
Estranger	13.241.151	57%	10.032.256	76%	3.208.895	24%	-85,5	-87,2	-76,1	
Mallorca	15.656.296	100%	10.962.922	70%	4.693.374	30%	-80,1	-82,7	-69,2	
Espanya (altres CA)	5.115.506	33%	3.429.028	67%	1.686.478	33%	-48,4	-49,5	-46,0	
Estranger	10.540.789	67%	7.533.894	71%	3.006.895	29%	-84,7	-86,7	-75,2	
Menorca	3.830.057	100%	3.443.938	90%	386.119	10%	-64,3	-65,3	-52,4	
Espanya (altres CA)	2.987.909	78%	2.646.780	89%	341.129	11%	-22,7	-19,5	-40,9	
Estranger	842.147	22%	797.158	95%	44.989	5%	-87,7	-88,0	-80,8	
Eivissa-Formentera	3.916.012	100%	3.429.594	88%	486.418	12%	-80,2	-80,7	-75,5	
Espanya (altres CA)	2.057.799	53%	1.728.390	84%	329.409	16%	-47,2	-42,0	-64,1	
Estranger	1.858.213	47%	1.701.203	92%	157.010	8%	-88,3	-88,5	-85,3	

Font: Elaboració pròpia a partir de dades d'Egatur de l'Ibestat

Gràfic I-6.3.
Diferències en punts percentuals de les taxes de creixement insulars de les estades respecte a les Illes Balears (2019-2020)

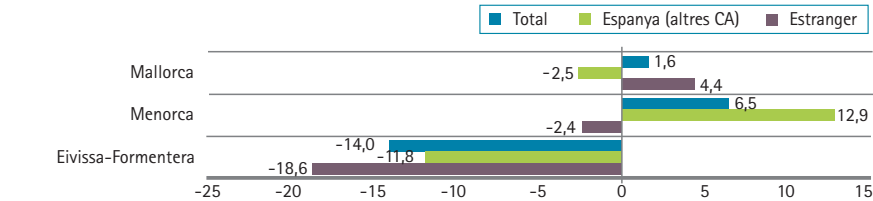

Font: Elaboració pròpia a partir de dades d'Egatur de l'Ibestat

QUADRE I-6.3. ESTADES MITJANES DELS TURISTES AMB DESTINACIÓ PRINCIPAL A LES BALEARS PER ILLES I PAÍS DE RESIDÈNCIA (2019-2020)									
	2019			2020			% de variació 2020-2019		
	Total	Temporada mitjana alta	Temporada mitjana baixa	Total	Temporada mitjana alta	Temporada mitjana baixa	Total	Temporada mitjana alta	Temporada mitjana baixa
Illes Balears	6,6	6,8	6,1	7,6	8,0	6,6	14,7	18,5	7,7
Espanya (altres CA)	6,4	6,8	5,4	7,5	8,2	6,0	17,7	19,3	10,8
Estranger	6,7	6,7	6,4	7,7	7,9	7,2	14,9	16,9	11,3
Mallorca	6,6	6,7	6,3	7,7	8,2	6,7	16,2	22,5	7,1
Espanya (altres CA)	6,3	6,7	5,4	7,2	8,0	5,9	15,1	19,5	9,4
Estranger	6,7	6,7	6,5	8,0	8,3	7,2	19,3	23,9	10,9
Menorca	7,4	7,6	5,8	9,0	9,3	7,1	21,5	22,3	23,9
Espanya (altres CA)	7,0	7,4	5,2	9,1	9,5	7,0	30,9	27,7	36,4
Estranger	7,7	7,7	8,1	8,7	8,7	8,0	12,8	13,6	-1,3
Eivissa i Formentera	6,3	6,4	5,5	6,3	6,5	5,5	0,6	1,0	1,0
Espanya (altres CA)	6,2	6,6	5,4	6,6	6,9	5,2	5,8	5,8	-2,5
Estranger	6,3	6,4	5,6	6,1	6,1	6,2	-3,7	-4,9	12,2

Font: Elaboració pròpia a partir de dades de Frontur de l'Ibestat

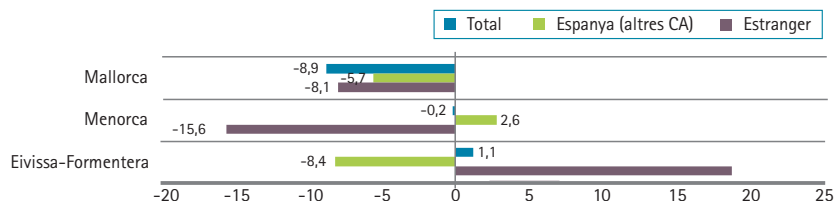
Gràfic I-6.4.
Diferències en punts percentuals de les taxes de creixement insulars de les estades mitjanes dels turistes respecte a les Illes Balears (2019-2020)

Font: Elaboració pròpia a partir de dades de Frontur de l'Ibestat

Gràfic I-6.5.

Diferències en punts percentuals de l'increment del pes de les taxes de creixement de les estades mitjanes dels turistes de la temporada mitjana baixa sobre el total del les Illes Balears (2019-2020)

Font: Elaboració pròpia a partir de dades de Frontur de l'Ibstat

6.3.1.3 Nombre de turistes

El 2020, el total de turistes a les Illes Balears ha superat escassament els 3 milions, amb una reducció del 81,3 %, dels quals 1,7 milions són turistes estrangers (56 %), amb un decreixement del 87,4 %. Els 1,4 milions restants (44 %), que són els turistes amb nacionalitat espanyola, presenten també un decreixement del 51,2 % (vegeu el quadre I-6.4).

Mallorca ha acollit el 66,1 % del total de turistes: 2,0 milions. Presenta un decreixement d'un 82,9 % (1,6 punts per davall de la mitjana regional). D'aquests turistes, 1,3 milions són estrangers (65 %), amb un decreixement del 89,3 % (0,2 punts per sobre del creixement regional), i el 35 % són espanyols, amb un decreixement del 55,1 % (4,0 punts per davall del creixement regional) (vegeu el gràfic I-6.6).

Menorca ha acollit el 13,8 % del total de turistes: 425.500. Presenta un decreixement d'un 71,6 % (10,7 punts per sobre de la mitjana regional). D'aquests turistes, 97.000 tenen nacionalitat estrangera (23 %), amb un decreixement d'un 89,1 %

(1,7 punts per sota del creixement regional), i el 77 % tenen nacionalitat espanyola, amb un decreixement del 41,0 % (10,2 punts per sobre del creixement regional mitjà).

Les Pitiüses, que han acollit el 20,1 % del total de turistes, 616.800, presenten un decreixement d'un 80,3 % (1,0 punts per sobre de la mitjana regional). D'aquests turistes, 305.000 són estrangers (49 %), amb un decreixement d'un 87,8 % (0,4 punts per davall del creixement regional). El 51 % de turistes són espanyols, amb un decreixement del 50,1 % (1,0 punt per sobre del creixement regional).

6.3.2. ANÀLISI DE L'ESTACIONALITAT DE LA DEMANDA

6.3.2.1. Evolució del pes de la temporada mitjana baixa sobre el total anual

L'aportació al total anual que té la temporada mitjana baixa (novembre-abril) al còmput anual és un indicador de la desestacionalització del mercat turístic. En aquest apartat s'analitzarà el diferencial del pes del

2020 respecte del pes del 2019. Aquesta magnitud es pot calcular en relació amb les estades o bé amb el nombre de turistes arribats.

Quant a les Illes Balears i en relació amb la millora de l'estacionalitat de les estades, la crisi sanitària de la covid ha conduït a descensos més negatius en la temporada alta que en la mitjana baixa. Així, es dona un increment en el diferencial en punts percentuals del pes en la temporada mitjana baixa, amb una millora de 7,3 punts. Aquesta reducció de l'estacionalitat es dona gràcies al turisme estranger, amb 9,7 punts, atès que el nacional cedeix 3,0 p. p (vegeu el gràfic I-6.7).

Mallorca millora l'estacionalitat de les estades en 10,7 punts, gràcies a les estades tant dels turistes de nacionalitat estrangera (11,0 punts més) com dels de nacionalitat espanyola, pels quals augmenta 1,5 punts percentuals. Menorca millora en termes d'estacionalitat (2,3 punts), amb un increment d'1,9 punts pel que fa a estades d'espanyols i d'un descens de 3,7 punts quant a les estades d'estrangers. Les Pitiüses presenten una millora similar a la de Menorca, ja que augmenta el pes de la temporada baixa 2,5 punts, i aquest fet es dona també gràcies a les estades d'estrangers (1,9 punts), ja que la dels espanyols cau 7,5 p. p.

En relació amb l'anàlisi de l'estacionalitat del nombre de turistes, les conclusions són similars a les realitzades per les estades amb l'excepció de l'illa de Menorca, tal com es veu al paràgraf següent. Així, el pes de la quantitat de turistes que visitaren les Illes Balears els mesos de temporada mitjana baixa augmenta el 2020 uns 9,6 punts res-

pecte del 2019. Novament, l'increment se centra en els estrangers (10,98 p. p.), mentre que els espanyols agreugen l'estacionalitat (-1,7 p. p) (vegeu el gràfic I-6.8).

En relació amb la millora de l'estacionalitat dels turistes per illes, Mallorca ha experimentat una millora de 14,0 punts pel que fa a la temporada mitjana baixa, que és pràcticament la mateixa millora que presenten els estrangers, mentre que els espanyols milloren 3,7 p. p. Menorca està per sota de la mitjana regional pel que fa a la temporada mitjana baixa, amb -0,2 punts i una caiguda dels estrangers de 15,6 punts, compensada en part per la pujada dels espanyols en 2,6 punts. En canvi, Eivissa i Formentera incrementen en termes relatius la temporada mitjana baixa amb un increment del pes d'1,1 punts; amb una millora focalitzada en els estrangers (18,7 punts) i llastrada pels espanyols (-8,4 punts).

6.3.3.2. Índex de Gini de les estades i del nombre de turistes

L'índex de Gini és un coeficient que mesura la concentració d'un conjunt de dades. Pot prendre qualsevol valor entre 0 i 1 i augmenta a mesura que s'incrementa la concentració. Per tant, l'índex de Gini serà igual a zero quan la magnitud de referència es reparteixi per igual a totes les observacions (en el cas, per exemple, del nombre de turistes segons els mesos de l'any significaria l'absència d'estacionalitat). L'altre extrem, si l'índex de Gini pren el valor 1, implica la màxima concentració (tots els turistes es trobarien concentrats en un sol mes i, per tant, l'estacionalitat seria màxima).

QUADRE I-6.4. TURISTES AMB DESTINACIÓ PRINCIPAL A LES BALEARS PER ILLES I PAÍS DE RESIDÈNCIA (2019-2020)

		2019					
		Total	% per illa	Temporada mitjana alta	% temp. mitjana alta	Temporada mitjana baixa	% temp. mitjana baixa
Illes Balears		16.444.775	100%	13.506.729	82%	2.938.046	18%
Espanya (altres CA)		2.764.993	17%	1.908.151	69%	856.842	31%
Estranger		13.679.781	83%	11.598.578	85%	2.081.203	15%
Mallorca		11.866.512	100%	9.431.506	79%	2.435.006	21%
Espanya (altres CA)		1.583.511	13%	1.008.938	64%	574.573	36%
Estranger		10.283.002	87%	8.422.568	82%	1.860.434	18%
Menorca		1.450.184	100%	1.309.511	90%	140.673	10%
Espanya (altres CA)		556.282	38%	444.644	80%	111.638	20%
Estranger		893.904	62%	864.868	97%	29.036	3%
Eivissa-Formentera		3.128.075	100%	2.765.709	88%	362.366	12%
Espanya (altres CA)		625.199	20%	454.568	73%	170.631	27%
Estranger		2.502.876	80%	2.311.142	92%	191.734	8%

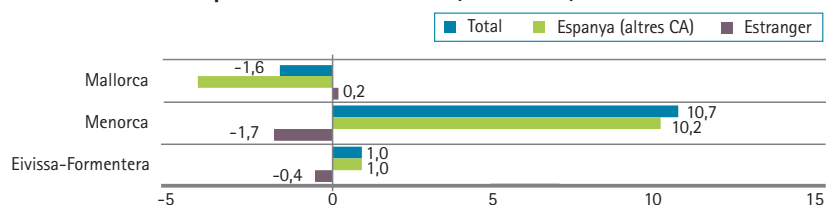
continua

	2020						% de variació 2020-2019		
	Total	% per illa	Temporada mitjana alta	% temp. mitjana alta	Temporada mitjana baixa	% temp. mitjana baixa	Total	Temporada mitjana alta	Temporada mitjana baixa
Illes Balears	3.071.905	100%	2.229.576	73%	842.329	27%	-81,3	-83,5	-71,3
Espanya (altres CA)	1.350.587	44%	955.552	71%	395.035	29%	-51,2	-49,9	-53,9
Estranger	1.721.320	56%	1.274.025	74%	447.295	26%	-87,4	-89,0	-78,5
Mallorca	2.029.597	100%	1.329.306	65%	700.291	35%	-82,9	-85,9	-71,2
Espanya (altres CA)	710.213	35%	426.409	60%	283.804	40%	-55,1	-57,7	-50,6
Estranger	1.319.385	65%	902.898	68%	416.487	32%	-87,2	-89,3	-77,6
Menorca	425.543	100%	371.488	87%	54.055	13%	-70,7	-71,6	-61,6
Espanya (altres CA)	328.467	77%	280.060	85%	48.407	15%	-41,0	-37,0	-56,6
Estranger	97.076	23%	91.429	94%	5.647	6%	-89,1	-89,4	-80,6
Eivissa-Formentera	616.766	100%	528.781	86%	87.985	14%	-80,3	-80,9	-75,7
Espanya (altres CA)	311.908	51%	249.084	80%	62.824	20%	-50,1	-45,2	-63,2
Estranger	304.858	49%	279.698	92%	25.160	8%	-87,8	-87,9	-86,9

Font: Elaboració pròpia a partir de dades de Frontur de l'Íbstat

Gràfic I-6.6.

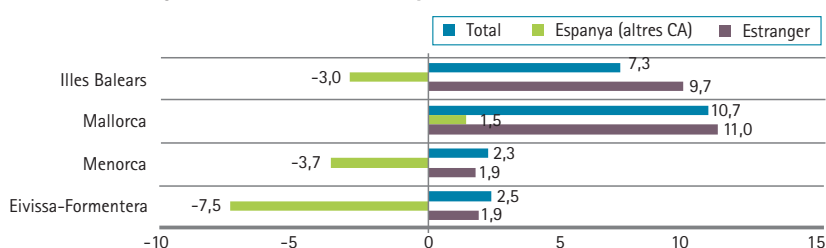
Diferències en punts percentuals de les taxes de creixement insulars dels turistes respecte a les Illes Balears (2019-2020)

Font: Elaboració pròpia a partir de dades de Frontur de l'Ibestat

Gràfic I-6.7.

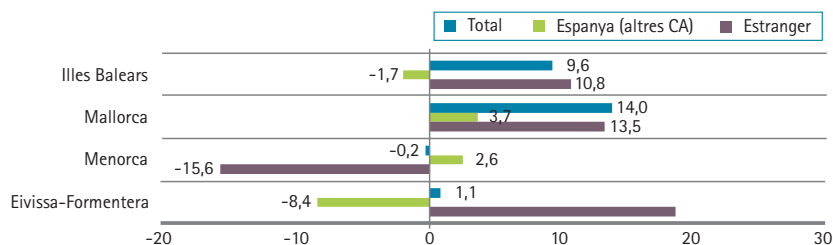
Diferències en punts percentuals de l'increment del pes de les estades de la temporada mitjana baixa sobre el total per illes (2019-2020)

Font: Elaboració pròpia a partir de dades de Frontur de l'Ibestat

Gràfic I-6.8.

Diferències en punts percentuals de l'increment del pes dels turistes de la temporada mitjana baixa sobre el total per illes (2019-2020)

Font: Elaboració pròpia a partir de dades de Frontur de l'Ibestat

Ateses les estades dels turistes, l'índex de Gini a les Illes Balears el 2020 és de 0,57. L'estacionalitat de les pernoctacions estrangeres és més alta que la dels espanyols, atès que en el primer cas arriba a 0,60, mentre que en el segon es queda en 0,57. A fi de contextualitzar aquests resultats, es pot comparar amb l'índex de Gini de les pernoctacions d'estrangers a Espanya, que es queda en el 0,50. Cal comentar que l'índex s'ha incrementat molt respecte del 2019 (0,18) a causa de la nul·la activitat turística els mesos d'abril i maig del 2020. Així, a la comparativa amb el 2019 s'ha accentuat l'estacionalitat en termes generals (vegeu el quadre I-6.5).

Quant a l'anàlisi regional, Mallorca és l'illa de les Balears on el nivell d'estacionalitat de les estades és més baix (igual a 0,54), tant pel que fa a les estades dels estrangers (0,58) com les dels espanyols (0,53). Pels motius explicats al paràgraf anterior,

s'incrementa l'estacionalitat (un 40,8%), amb especial incidència de l'augment de la concentració de les nits dels espanyols (84,8%).

Menorca presenta els diferencials d'estacionalitat més elevats i se supera la mitjana balear en més d'11 punts, tot i que respecte del 2019 els increments són més suaus que la mitjana. A l'illa més septentrional els índexs de les estades tant dels espanyols com dels estrangers superen el 0,65 (0,67 i 0,75, respectivament), tot i que en ambdós casos l'augment de l'estacionalitat és dels més suaus respecte del 2019.

L'arxipèlag pitiús presenta un nivell d'estacionalitat de 7 punts per damunt de la mitjana de les Illes Balears i queda en el 0,64. Les estades dels espanyols són les menys concentrades (0,61) en comparació amb les dels estrangers (0,68) (vegeu els gràfics I-6.9 i I-6.10).

QUADRE I-6.5. ÍNDEX DE GINI DE LES ESTADES I ELS TURISTES (2019-2020)

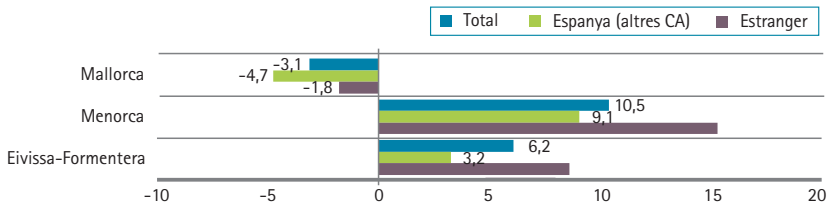
	2019		2020		% de variació 2020-2019	
	Estades	Turistes	Estades	Turistes	Estades	Turistes
Illes Balears	0,42	0,40	0,57	0,56	36,8	40,1
Espanya (altres CA)	0,35	0,28	0,57	0,54	64,8	88,7
Estranger	0,44	0,43	0,60	0,60	36,7	42,0
Mallorca	0,39	0,37	0,54	0,53	40,8	45,3
Espanya (altres CA)	0,29	0,21	0,53	0,48	84,8	132,2
Estranger	0,40	0,39	0,58	0,59	43,2	49,0
Menorca	0,55	0,52	0,68	0,66	23,2	26,3
Espanya (altres CA)	0,53	0,47	0,67	0,64	26,2	37,2
Estranger	0,57	0,57	0,75	0,75	31,1	32,0
Eivissa i Formentera	0,49	0,47	0,64	0,65	30,9	37,5
Espanya (altres CA)	0,35	0,32	0,61	0,60	71,6	85,5
Estranger	0,52	0,51	0,68	0,70	31,1	37,9

Font: Elaboració pròpia a partir de dades de Frontur de l'Ibestat

Nota: Com més alt és l'índex de Gini, més elevada és l'estacionalitat.

Gràfic I-6.9.

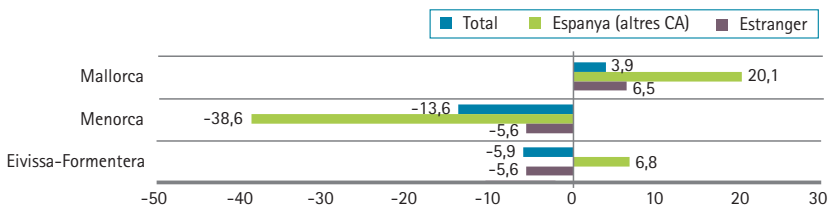
Diferències en punts percentuals de l'índex de les estades de cada illa respecte a l'índex de les Illes Balears (2020)

Font: Elaboració pròpia a partir de dades de Frontur de l'Ibestat

Gràfic I-6.10.

Diferències en punts percentuals de les taxes de creixement insulars de l'índex de Gini de les estades respecte a les Illes Balears (2019-2020)

Font: Elaboració pròpia a partir de dades de Frontur de l'Ibestat

L'estacionalitat del nombre de turistes és similar a la de les estades, si bé es poden fer alguns comentaris al respecte. Certament, l'estacionalitat de les estades s'ha accentuat, però encara ho ha fet amb més força la del nombre de turistes, la qual augmenta més d'un 40 % respecte del 2019. Habitualment a totes les Illes Balears, la concentració de les estades és més alta que la del nombre de turistes, ja que l'estada mitjana en els mesos de maig a octubre sol ser més llarga que a la temporada mitjana baixa, tal com s'ha vist a l'apartat 6.3.1.2. Amb la interferència de la covid, aquesta tònica general ha quedat més difuminada, ja que s'ha romput la típica estacionalitat que es registrava a les sèries turístiques. Destaca

l'augment de l'estacionalitat dels turistes espanyols a Mallorca (132,2 %).

6.3.3. TURISTES PER PAÍS DE RESIDÈNCIA, TIPUS D'ALLOTJAMENT I ESTACIONALITAT

6.3.3.1. Turistes a les Balears per nacionalitat, tipus d'allotjament i estacionalitat

El total de turistes a les Illes Balears ha estat de 3,1 milions, pels més de 16 milions del 2019. La caiguda de turistes s'ha donat tant en temporada mitjana baixa (-71,3 %) com en temporada mitjana alta, quan la variació és del -83,5 %. Els espanyols repre-

senten el 44 % del total de turistes, amb 1,4 milions, mentre que a l'any anterior només suposaven el 17 %. Els estrangers, amb 1,7 milions de turistes, representen el 56 % restant, dels quals els alemanys, amb 717.000, representen el 23 %; els britànics, amb 224.000, representen només el 7 % (el 2019 el seu pes era del 22 %); els francesos i els italians, amb més de 100.000 turistes, representen el 6 % i el 4 % respectivament; els nòrdics tenen un pes del 2 %, i la resta de nacionalitats, amb 420.000 turistes, representen el 14 % restant (vegeu el quadre IA-6.1. Turistes amb destinació principal a les Illes Balears per país de residència i tipus d'allotjament; 2019-2020).

Per creixements diferencials, destaquen els francesos, amb 5,1 punts, ja que la resta de mercats emissors presenta taxes inferiors a la mitjana. Al costat negatiu, destaca el cas del Regne Unit i el dels països nòrdics, amb diferencials de -12,6 p. p. i -10,4 p. p., respectivament (vegeu el gràfic I-6.11).

Quant a l'estacionalitat, com s'ha comentat amb anterioritat, millora significativa-

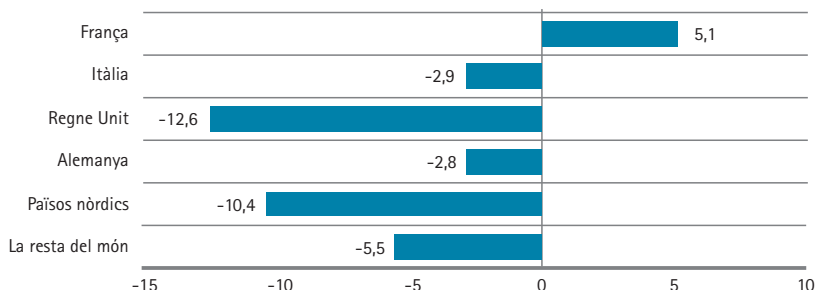
ment, malgrat que sigui pel fet de tenir mesos sense activitat turística. Únicament empitjora l'estacionalitat dels turistes de França (-1,4 p. p.). Contràriament, l'estacionalitat millora per les nacionalitats dels països nòrdics (18,6 p. p.) i els alemanys (12,3 p. p.), seguits dels britànics (vegeu el gràfic I-6.12).

Per creixement diferencial respecte a la mitjana regional, destaca la forta pujada dels estrangers en allotjaments que no tenen la reglamentació turística d'hotels, apartaments, turisme rural i acampaments, amb 19,7 p. p.; per contra, cauen 4,6 punts els allotjaments que tenen la reglamentació turística d'hotels, apartaments, turisme rural i acampaments (vegeu el gràfic I-6.13).

Durant la temporada mitjana baixa, és superior la millora de la quantitat d'estrangers en allotjaments de mercat, amb 9,7 punts, que la que es produeix en els allotjaments que no tenen la reglamentació turística d'hotels, apartaments, turisme rural i acampaments, amb -4,5 p. p. en el cas dels estrangers (vegeu el gràfic I-6.14).

Gràfic I-6.11.

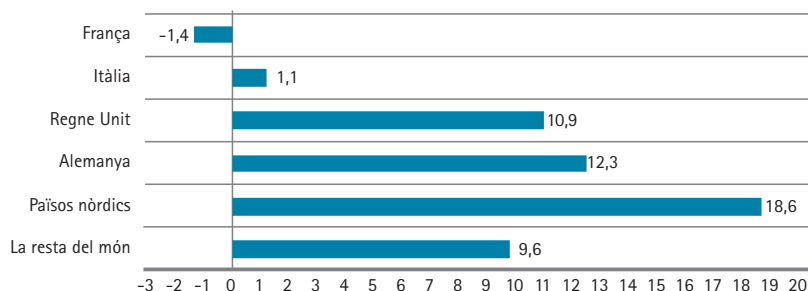
Diferències en punts percentuals de les taxes de creixement dels turistes estrangers respecte al total de les Illes Balears per país de residència (2019-2020)

Font: Elaboració pròpia a partir de dades de Frontur de l'Ibestat

Gràfic I-6.12.

Diferències en punts percentuals de l'increment del pes dels turistes estrangers de la temporada mitjana baixa sobre el total per país de residència (2019-2020)

Font: Elaboració pròpia a partir de dades de Frontur de l'Ibestat

Gràfic I-6.13.

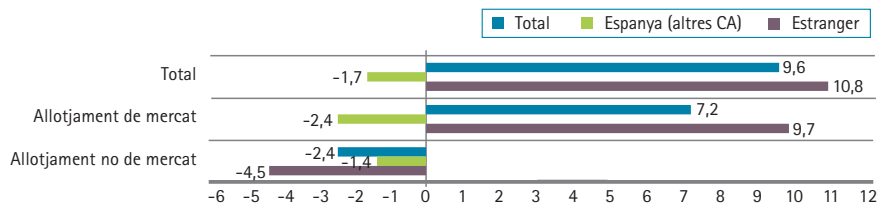
Diferències en punts percentuals de les taxes de creixement dels turistes respecte a les Illes Balears per país de residència i tipus d'allotjament (2019-2020)

Font: Elaboració pròpia a partir de dades de Frontur de l'Ibestat

Gràfic I-6.14.

Diferències en punts percentuals de l'increment del pes dels turistes de la temporada mitjana baixa sobre el total per país de residència i tipus d'allotjament (2019-2020)

Font: Elaboració pròpia a partir de dades de Frontur de l'Ibestat

Turistes per illes, per nacionalitat, tipus d'allotjament i estacionalitat**Mallorca**

El 2020, el total de turistes a Mallorca ha estat de 2,0 milions, un decreixement d'un 82,9 %, el més fort de totes les illes. Cal destacar el descens dels turistes en temporada mitjana alta, amb un -85,9 %, mentre que del descens en temporada mitjana baixa ha quedat en un -71,2 %.

S'han allotjat en establiments amb reglamentació 1,2 milions de turistes. De manera més concreta, s'han allotjat en hotels 858 milers, el 42 % del total a l'illa, mentre que el 2019 el pes fou del 70 %, i un decreixement del 89,6 %. Els turistes que escolliren allotjaments de lloguer sumen 288,7 milers, el 14 % del total, amb un guany de tres punts respecte a l'any anterior i un decreixement del 78,0 %. En altres allotjaments de mercat hi pernoctaren 37.200 turistes, el 2 % del total, mantenint el pes respecte a l'any anterior i un decreixement del 82,9 %. En total, representen el 58 % (25 punts menys que el 2019), amb un decreixement de gairebé el 89 % (vegeu el quadre [IA-6.2](#)). Turistes amb destinació principal a les Balears per illes i tipus d'allotjament; 2019-2020).

El 42 % restant (25 punts més que el 2019) s'ha allotjat en establiments no subjectes a la reglamentació turística (decreixement del 59,3 %). Es tracta de 845,6 milers de turistes, dels quals prop de 600 milers (decreixement del 58,5 %) s'han allotjat en altres establiments de no mercat (el 29 % del total), i 253.400, en habitatges de propietat (el 12 % del total, amb 7 punts més

respecte a l'any anterior), amb una variació del -61,0 %.

Respecte al creixement de la mitjana regional, destaca el millor comportament dels allotjaments de no mercat a Mallorca, amb 0,8 punts per sobre, mentre que els allotjaments de mercat han empitjorat 2,0 punts (vegeu el gràfic [I-6.15](#)).

Amb referència a la millora de l'estacionalitat en temporada mitjana baixa, el millor comportament s'ha produït en els allotjaments de no mercat, amb 7,2 punts per sobre, mentre els allotjaments de mercat cauen 2,4 punts (vegeu el gràfic [I-6.16](#)).

Menorca

El total de turistes a Menorca ha estat de 425,5 milers. Per tant, el 2020 ha dut una caiguda d'un 70,7 %, la menys negativa de l'arxipèlag balear. Cal fer ressaltar el contingut descens del nombre de turistes en temporada mitjana baixa, amb un -61,6 %, i, en canvi, en temporada mitjana alta decreix un 71,6 %.

S'han allotjat en establiments amb reglamentació turística 273,0 milers de turistes. De manera més concreta, s'han allotjat en hotels 171.100 turistes, el 40 % del total a l'illa, amb una pèrdua de 20 punts respecte a l'any anterior i un decreixement del 79,9 %; en allotjaments de lloguer, 91.700 turistes, el 22 % del total, amb un guany de 3 punts respecte a l'any anterior i un decreixement del 67,4 %. Han escollit altres allotjaments de mercat 10.300 turistes, el 2 % del total, un punt més respecte a l'any anterior i un decreixement del 50,9 %, el qual se

suma a la forta caiguda ja esdevinguda l'any anterior. En total, representen el 64 % (15 punts menys que el 2019), amb un decreixement d'un 76,3 %.

El 36 % restant (15 punts més que en el 2019) s'ha allotjat en establiments no subjectes a la reglamentació turística (decreixement del 48,8 %). Es tracta de 152.500 turistes, dels quals 91.700 (decreixement del 47,2 %) s'han allotjat en altres establiments de no mercat (el 22 % del total, deu punts més que a l'any anterior), i 60.800, en habitatges de propietat (el 14 % del total, 5 punts més respecte a l'any anterior), amb una variació del -51,1 %.

Respecte al creixement de la mitjana regional, destaca a Menorca el millor comportament tant dels allotjaments de mercat, amb 9,6 punts més, com el dels allotjaments de no mercat, el qual ha estat d'11,2 punts per damunt de la mitjana balear.

En termes de millora de l'estacionalitat en temporada mitjana baixa, el millor comportament és el dels allotjaments de mercat, amb 0,8 punts per sobre, no obstant els allotjaments de no mercat cauen 5,6 punts.

Pitiüses

El total de turistes a Eivissa i Formentera ha estat de 616,8 milers; per tant, el 2020 ha decrescut un 80,3 %. La caiguda ha tingut lloc tant en temporada mitjana baixa (amb el -75,7 %), com en temporada mitjana alta (on han caigut un 80,9 %).

S'han allotjat en establiments amb reglamentació turística 442,2 milers de turistes.

De manera més concreta, s'han allotjat en hotels 306.000, el 50 % del total a l'arxipèlag pitiús, amb un retrocés de 15 punts respecte a l'any anterior i un decreixement del 85,0 %; en allotjaments de lloguer, 115.200, el 19 % del total, amb una pujada de 4 punts respecte a l'any anterior i un decreixement del 74,7 %, i en altres allotjaments de mercat, 20.800 turistes, el 3 % del total, amb 1 punt més respecte a l'any anterior i un decreixement del 69,8 %. En total, representen el 72 % (10 punts menys que el 2019), amb un descens del 82,8 %.

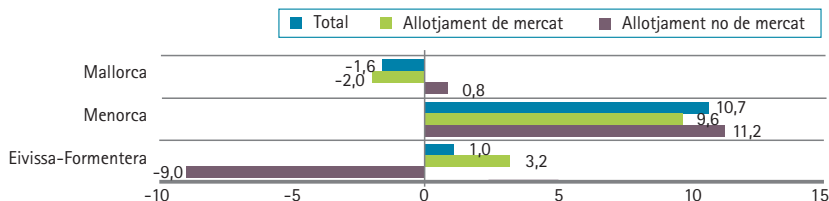
El 28 % restant (10 punts percentuals més que el 2019) s'ha allotjat en establiments no subjectes a la reglamentació turística (decreixement del 69,0 %). Es tracta de 174.600 turistes, dels quals 130.300 (decreixement del 69,2 %) s'han allotjat en altres establiments de no mercat (el 21 % del total, amb 7 punts més respecte a l'any anterior), i 44.200, en habitatges de propietat (el 7 % del total, amb 4 punts més respecte a l'any anterior), amb una variació del -68,4 %.

Respecte al creixement de la mitjana regional, destaca el pitjor comportament dels allotjaments de no mercat, amb -9,0 punts, mentre que els allotjaments de mercat creixen 3,2 punts per damunt de la mitjana regional.

En termes de millora de l'estacionalitat en temporada mitjana baixa, el millor comportament és el dels allotjaments de mercat, amb 1,7 punts per sobre, que queden reduïts per la caiguda dels allotjaments de no mercat (-5,6 punts).

Gràfic I-6.15.

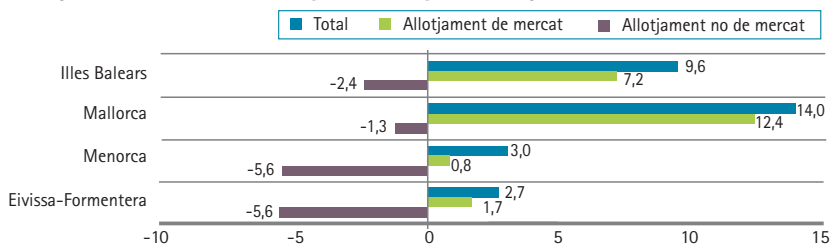
Diferències en punts percentuals de les taxes de creixement insulars dels turistes respecte a les Illes Balears per tipus d'allotjament (2019-2020)

Font: Elaboració pròpia a partir de dades de Frontur de l'Ibestat

Gràfic I-6.16.

Diferències en punts percentuals de l'increment del pes dels turistes de la temporada mitjana baixa sobre el total per illes i tipus d'allotjament (2019-2020)

Font: Elaboració pròpia a partir de dades de Frontur de l'Ibestat

6.3.4. TURISTES PER MOTIU PRINCIPAL DEL VIATGE I ESTACIONALITAT

6.3.4.1. Turistes per motiu principal del viatge a les Balears i estacionalitat

Del total de 3,1 milions de turistes, 2,5 milions (81 %) han viatjat a les Balears per oci/vacances (9 punts menys que l'any anterior); 189.200 (6 %), per treball/negocis (2 p. p. per damunt de l'any anterior), i 383.200 (12 %), per altres motivacions (8 punts més que l'any anterior) (vegeu el quadre IA-6.3. Turistes amb destinació principal a les Balears per illes i motiu principal del viatge; 2019-2020).

En relació amb l'estacionalitat, destaca l'única reducció per altres motius en temporada mitjana baixa, amb una pèrdua de 5,1 punts; a l'altre extrem, millora l'estacionalitat dels que han viatjat per treball/negocis (16,2 punts). El motiu d'oci/vacances millora l'estacionalitat 6,5 punts (vegeu el gràfic I-6.17).

6.3.4.2. Turistes per motiu principal de viatge, per illes i estacionalitat

Mallorca

Del total de 2 milions de turistes, 1,5 milions (76 %) han viatjat a Mallorca per oci/

vacances (una variació del -85,7 % interanual); 140.000 (7 %), per treball/negocis (un -69,8 % respecte de l'any anterior), i 341.800 (17 %), per altres motivacions (-44,6 % en comparació amb l'any anterior).

En relació amb el creixement regional, destaca a Mallorca l'augment de la resta de motius (3,5 punts per sobre); en canvi, els motius de treball/negocis i oci/vacances decauen 2,5 punts i 2,2 punts, respectivament (vegeu el gràfic I-6.18).

Quant a l'estacionalitat, destaca a Mallorca la caiguda de la motivació diferent de la resta en temporada mitjana baixa, amb un empitjorament de 6,8 punts. Malgrat això, millora el nombre de turistes que venen per oci/vacances (11,2 punts), però sobre-tot el nombre dels que venen per treball/negocis (19,3 punts).

Menorca

Del total de 425,5 milers de turistes, el 91 % ha viatjat per oci/vacances (un 71,3 % menys que l'any anterior); 10.400 (2 %), per treball/negocis (menys de la meitat que el 2019), i 27.000 (6 %), per altres motivacions (-64,1 % de caiguda respecte de l'any anterior).

En relació amb el creixement regional, destaca l'augment de la motivació per treball/negocis (13,3 punts per sobre), seguida de la motivació per oci/vacances (12,2 punts). Per contra, la resta de motius cau 16,0 punts.

Quant a l'estacionalitat, millora en tots els casos, tot i que destaca la motivació de la resta de motius, amb 24,2 punts, segui-

da de treball/negocis, que ho fa amb 17,0 punts.

Pitiüses

Del total de 616,8 milers de turistes, 564,3 milers (91 %) han viatjat per oci/vacances (-81,1 % interanual); 38.500 (6 %), per treball/negocis (un 57,9 % menys que l'any anterior), i 13.900 (2 %), per altres motivacions (una caiguda del 68,7 % en comparació amb l'any anterior).

En relació amb el creixement regional, milloren les motivacions d'oci/vacances, 2,3 punts i les de treball/negocis, 9,4 punts. En canvi, el decreixement d'altres motius està per sota de la mitjana regional (-20,6 punts).

Quant a l'estacionalitat, destaca l'augment de la motivació per treball/negocis (8,6 punts per sobre), mentre que per altres motius cau 20,2 punts. Per oci/vacances, la pujada és més moderada (1,9 punts).

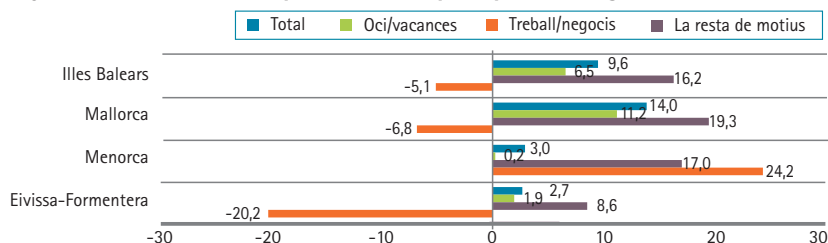
6.3.5. TURISTES PER FORMA D'ORGANITZAR EL VIATGE

6.3.5.1. Turistes per forma d'organitzar el viatge a les Balears, nacionalitat i estacionalitat

Del total de 3,1 milions de turistes, mig milió (16 %) han organitzat el seu viatge amb paquet turístic, 27 punts menys que l'any anterior, i la resta, 2,6 milions (84 %), ha organitzat el seu viatge sense paquet turístic, 27 punt més que l'any anterior (vegeu el quadre IA-6.4. Turistes amb destinació principal a les Balears per illes i forma d'organització del viatge; 2019-2020).

Gràfic I-6.17.

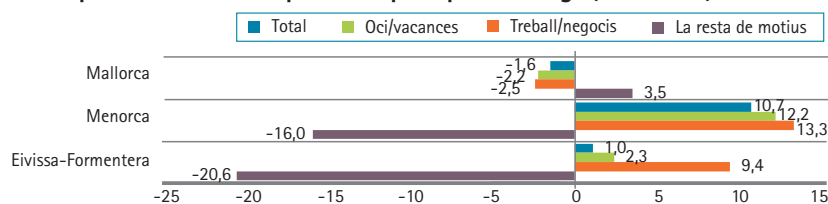
Diferències en punts percentuals de l'increment del pes dels turistes de la temporada mitjana baixa sobre el total per illa i motiu principal del viatge (2019-2020)

Font: Elaboració pròpia a partir de dades de Frontur de l'Ibestat

Gràfic I-6.18.

Diferències en punts percentuals de les taxes de creixement insulars dels turistes respecte a Illes Balears per motiu principal del viatge (2019-2020)

Font: Elaboració pròpia a partir de dades de Frontur de l'Ibestat

Per nacionalitats, els espanyols representen el 15,2 % del total de turistes que han organitzat el seu viatge amb paquet turístic, amb un decreixement respecte a la mitjana regional de 28,1 punts, i representen el 49,5 % de turistes que l'han organitzat sense paquet turístic, amb un creixement de 4,3 punts respecte a la mitjana regional (vegeu el gràfic I-6.19 i el quadre IA-6.5. Turistes amb destinació principal a les Illes Balears per país de residència i forma d'organització del viatge; 2019-2020).

En relació amb l'estacionalitat, destaca a les Balears l'augment del segment que ha organitzat l'estada amb paquet turístic en temporada mitjana baixa, amb una millora de 13,7 punts, mentre que els que han fet

l'estada sense paquet turístic es queden en els 5,0 punts de millora. Per nacionalitats, cal remarcar el decreixement de 3,2 punts per sota de la mitjana regional en temporada mitjana baixa dels espanyols sense paquet turístic. Pel que fa als estrangers sense paquet turístic, hi ha hagut un creixement diferencial en temporada mitjana baixa de 6,9 punts (vegeu el gràfic I-6.20 i I-6.21).

6.3.5.2. Turistes per forma d'organitzar el viatge, per illes i estacionalitat

Mallorca

Del total de 2,0 milions de turistes, 356.500 (18 %) han organitzat el viatge amb paquet turístic, 23 punts menys que l'any anterior,

i la resta, 1,7 milions (82 %), ha organitzat el seu viatge sense paquet turístic, 23 punt més respecte a l'any anterior.

Per creixements respecte a la mitjana regional, a Mallorca, amb 1,6 punts per davall, hi ha hagut menys dinamisme tant per part de turistes que han vingut amb paquet turístic (-0,5 p. p.) com per part dels viatgers sense paquet turístic, el nombre dels quals decreix 1,6 punts respecte a la mitjana regional (vegeu el gràfic I-6.22).

En relació amb l'estacionalitat, a Mallorca hi ha hagut un augment del segment que ha organitzat l'estada amb paquet turístic en temporada mitjana baixa, amb una millora de 17,3 punts; la qual s'emparella

amb la millora dels que l'han organitzada sense paquet turístic (8,6 punts).

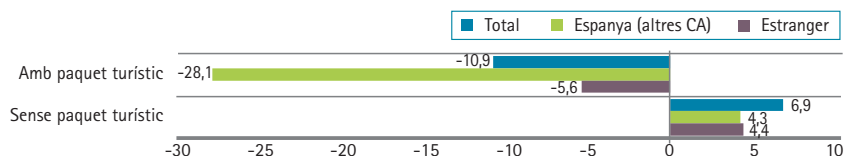
Menorca

Del total de 425,5 milers de turistes, 40.800 (10 %) han organitzat el viatge amb paquet turístic, 29 punts menys que l'any anterior, i la resta, 384.700 (90 %), ha organitzat el viatge sense paquet turístic, 29 punts més respecte a l'any anterior.

Per creixements respecte a la mitjana regional, a Menorca, amb 10,7 punts per sobre, hi ha hagut més dinamisme de la venda de viatges organitzats sense paquet turístic, mentre que les vendes de paquets turístics decreixen 0,5 punts.

Gràfic I-6.19.

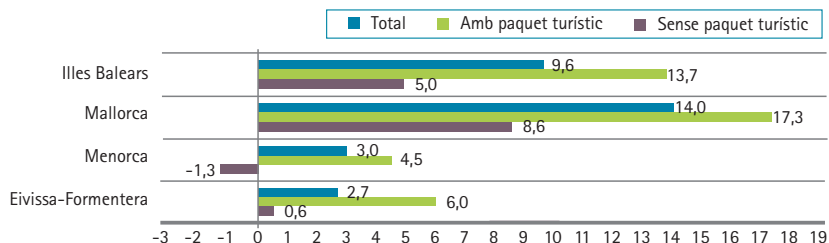
Diferències en punts percentuals de les taxes de creixement dels turistes respecte a les Illes Balears per país de residència i forma d'organització del viatge (2019-2020)

Font: Elaboració pròpia a partir de dades de Frontur de l'Ibestat

Gràfic I-6.20.

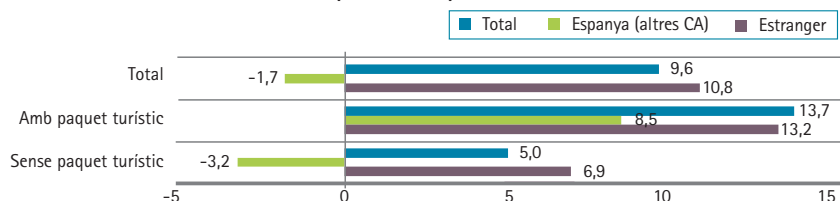
Diferències en punts percentuals de l'increment del pes dels turistes de la temporada mitjana baixa sobre el total per illes i forma d'organització del viatge (2019-2020)

Font: Elaboració pròpia a partir de dades de Frontur de l'Ibestat

Gràfic I-6.21.

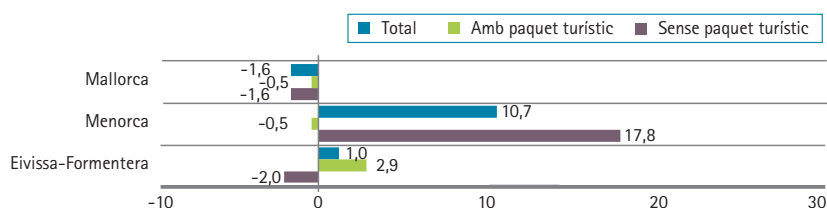
Diferències en punts percentuals de l'increment del pes dels turistes de la temporada mitjana baixa sobre el total per país de residència i forma d'organització del viatge (2019-2020)

Font: Elaboració pròpia a partir de dades de Frontur de l'Ibestat

Gràfic I-6.22.

Diferències en punts percentuals de les taxes de creixement insulars dels turistes respecte a les Illes Balears per forma d'organització del viatge (2019-2020)

Font: Elaboració pròpia a partir de dades de Frontur de l'Ibestat

En relació amb l'estacionalitat, hi ha hagut una millora del pes de la temporada mitjana baixa de 3,0 punts gràcies als que han organitzat el viatge amb paquet turístic (4,5 punts de diferencial), atès que per al cas d'organitzar-ho sense paquet turístic cau 1,3 punts.

Pitiüses

Del total de 616,8 milers de turistes, 99.200 (16 %) han organitzat el viatge amb paquet turístic, 14 punt menys que l'any anterior, i la resta, 517,6 (84 %), ha organitzat el viatge sense paquet turístic, 14 punt més respecte a l'any anterior.

Per creixements respecte a la mitjana regional, a les Pitiüses, amb 1 punt per sobre, mostra el major dinamisme de la venda de viatges organitzats amb paquet turístic; en canvi, els viatges organitzats sense paquet turístic decreixen 2,0 punts.

En relació amb l'estacionalitat, a les Pitiüses hi ha hagut un augment del segment que ha organitzat l'estada amb paquet turístic en temporada mitjana baixa, amb una millora de 6,0 punts, que sumada a la dels que l'han organitzada sense paquet turístic (0,6 punts) dona una millora general de 2,7 punts.

6.4.

ALTRES PERSPECTIVES DE LA DEMANDA: VIATGERS I PASSATGERS

6.4.1. PERNOCTACIONS, ESTADA MITJANA I VIATGERS EN HOTELS PER PAÍS DE RESIDÈNCIA, PER ILLES I ESTACIONALITAT

6.4.1.1. Pernoctacions a les Balears per nacionalitat i estacionalitat

El total de pernoctacions als hotels ha estat de 5,8 milions, amb un decreixement del 90,1 %. La quantitat d'espanyols incrementa el seu pes fins a un 31 % del total d'estades, amb 1,8 milions i un decreixement del 62,0 %. Destaca la caiguda per a la majoria de comunitats autònomes, amb descensos superiors a la meitat, incloses les estades dels residents a les Illes Balears.

Els estrangers, amb 4,0 milions de pernoctacions i un decreixement del 92,5 %, són el 69 % restant. Els alemanys, amb 1,7 milions, representen el 29 %, amb un decreixement del 90,5 %. Els britànics, amb 477 milers, representen només el 8 %, amb un decreixement del 97 %, i la resta de nacionalitats, amb 1,8 milions, aporten el 32 % restant. Per variació relativa de les pernoctacions, destaca la pràctica desaparició dels noruecs (-99,1 %), finlandesos (-98,2 %) i irlandesos (-98,1 %). Amb les taxes menys negatives hi ha les pernoctacions dels viatgers de Polònia (-76,4 %) i Luxemburg (-76,8 %) (vegeu el quadre IA-6.6).

Quant a l'estacionalitat, el global de les pernoctacions en temporada mitjana baixa augmenta 7,3 punts. Destaca la millora

en els britànics, tot i el seu daltabaix en nombre total, amb 8,1 punts, i la resta del món, amb 8,0 punts (vegeu el gràfic I-6.23 i el quadre IA-6.7. Viatgers, pernoctacions i estada mitjana a hotels de les Illes Balears per país de residència i temporada; 2019-2020).

Pernoctacions per illes, nacionalitat i estacionalitat

Mallorca

El total de pernoctacions als hotels ha estat de 4,1 milions (el 71 % del total regional), amb un decreixement del 90,8 %. Els espanyols representen el 22 % del total d'estades a l'illa (quan l'any anterior fou el 6 %), amb 0,9 milions i un decreixement del 68,1 %. Quant al turisme intern, destaquen els decreixements del nombre de residents a Castella i Lleó, Extremadura i Castella-la Manxa i el d'Andalusia, Múrcia, Illes Canàries i Andalusia. Els estrangers, amb 3,2 milions de pernoctacions (el 80 % del total regional), representen el 78 % restant a l'illa, amb un decreixement del 92,4 %. Respecte a aquestes pernoctacions, els alemanys, amb 1,6 milions, representen el 38 % de l'illa, amb un decreixement del 90,3 %; els britànics, amb gairebé 309.000, es queden en el 7 % de l'illa, amb un decreixement del 97,1 %, i de la resta de nacionalitats sobresurten els francesos, que sobrepassen els britànics en pernoctacions amb 333.000 (el 8 % de l'illa) i un decreixement del 85,9 %.

Per creixement diferencial de les estades respecte a la mitjana regional i per grans grups de nacionalitats, destaca la caiguda

dels residents a Espanya, amb -6,1 punts, i, per taxes positives, els residents a Alemanya, amb 0,2 punts (vegeu el gràfic I-6.24).

Quant a l'estacionalitat de les estades, l'indicador global millora 14,9 punts i, per nacionalitats, cal remarcar la millora dels residents a Alemanya, en 22,8 punts, mentre que la dels residents a Espanya (altres comunitats autònomes) només millora en 4,1 punts (vegeu el gràfic I-6.25).

Menorca

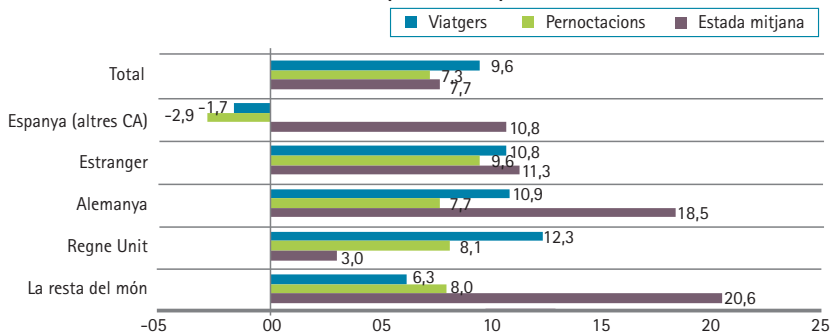
El total de pernoctacions als hotels ha estat de 659,6 milers (l'11 % del total regional), amb un decreixement del 83,8 %. Els espanyols representen el 65 % del total d'estades a l'illa, 429.000 pernoctacions i un decreixement del -49,0 %. D'aquestes estades, totes les regions presenten descensos, especial-

ment les dels residents a les dues Castelles i a Extremadura, amb un -61,3 %. Els estrangers, amb 231,3 milers d'estades (el 6 % del total regional), representen el 35 % restant a l'illa, amb un decreixement del 92,9 %. D'aquestes estades, els britànics, amb 47.000, representen el 7 % de l'illa, amb un decreixement del 97,3 %, i els alemanys, amb un nombre arran de 40.000 pernoctacions, representen el 6 % de l'illa i tenen un decreixement d'un 90,5 %. De la resta de nacionalitats, destaquen els francesos, amb 47,8 mil pernoctacions (el 7 % de l'illa) i passa a ser la nacionalitat majoritària a la menor de les Gimnèsiques, tot i descendir un 97,3 % interanual.

Per creixement diferencial de les estades respecte a la mitjana regional i per grans grups de nacionalitats, sobresurt el creixement del nombre de residents a Espanya, amb 12,9 punts, i el decreixement dels britànics, amb -0,3 punts.

Gràfic I-6.23.

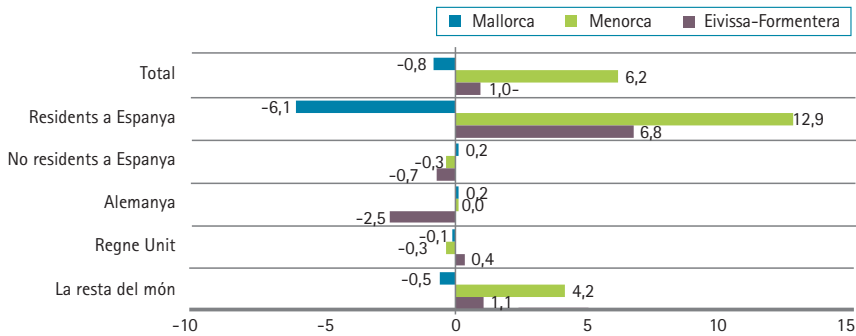
Diferències en punts percentuals de l'increment a les Illes Balears del pes dels turistes i pernoctacions, i creixement de l'estada mitjana de la temporada mitjana baixa per país de residència (2019-2020)

Font: Elaboració pròpia a partir de dades de l'Ibestat

Gràfic I-6.24.

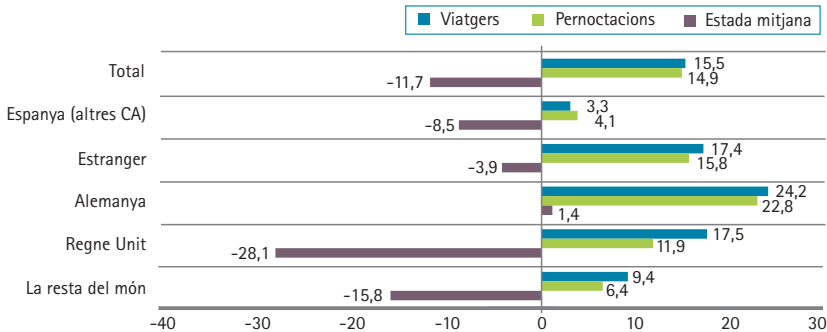
Diferències en punts percentuals de les taxes de creixement insulars de les pernoctacions en hotels respecte a les Illes Balears per país de residència (2019-2020)

Font: Elaboració pròpia a partir de dades de l'Ibestat

Gràfic I-6.25.

Diferències en punts percentuals de l'increment en hotels de Mallorca del pes dels viatgers i pernoctacions, i creixement de l'estada mitjana de la temporada mitjana baixa per país de residència (2019-2020)

Font: Elaboració pròpia a partir de dades de l'Ibestat

Pitiüses

El total d'estades als hotels ha estat d'1 milió (el 17 % del total regional), amb un decreixement d'un 89,0 %. Els espanyols representen el 45 % del total d'estades a l'illa, amb 446,6 milers d'estades i un decreixement d'un 55,2 %. D'aquestes per-

noctacions, destaca la caiguda del nombre de residents a Galícia, Astúries i Cantàbria, amb -75,6 %. Per contra, aguanten millor les dificultats de la situació els madrilenys, amb un -46,0 %, i els residents a les Illes Balears (-42,5 %). Els estrangers, amb 546,6 milers d'estades (el 14 % del total regional), representen el 55 % restant a

l'illa, amb un decreixement del 93,2 %. D'aquestes estades, els britànics, amb 121.000 nits, representen el 12 % de l'illa, amb un decreixement del 96,6 %. Els alemanys, amb 74,7 milers d'estades, representen el 8 % de l'illa, amb un decreixement del 93,0 %. De la resta de nacionalitats, sobresurten els italians, amb més de 100.000 pernoctacions (l'11 % de l'illa) i un decreixement del 89,2 %.

Per creixement diferencial de les pernoctacions respecte a la mitjana regional i per grans grups de nacionalitats, destaca el decreixement dels alemanys, amb -2,5 punts i, per taxes positives, els residents a Espanya, amb 6,8 punts.

6.4.1.2. Estada mitjana a les Balears, per nacionalitat i temporada

La durada de l'estada mitjana als hotels de les Balears cau fins als 4,19 dies, una dada un dia més curta que la del 2019 (5,49 dies), amb una disminució d'un 23,7 %. Els espanyols fan una estada mitjana de 3,00 dies, inferior a la del 2019 (3,39 dies), amb una disminució de l'11,5 %, mentre que els estrangers la fan més llarga, entorn dels 5,1 dies, tot i que l'escurcen respecte de l'any 2019, quan superava els 5,8 dies. Els alemanys fan una estada de 5,93 dies, amb una disminució del 3,2 %, i els britànics, de 4,54 dies, amb un descens del 24,0 %.

Quant al global de l'estacionalitat, es dona un fort augment de 7,7 punts, que per nacionalitats es reparteix sobretot entre els alemanys (18,5 punts) i la resta del món (20,6 p. p.). Els britànics registren una variació més moderada, de 3,0 punts.

Estada mitjana per illes i nacionalitat

Mallorca

L'estada mitjana als hotels de Mallorca és de 4,46 dies (el 2019 va ser de 5,65 dies), amb una disminució del 21,1 %. Els espanyols han fet una estada mitjana de 2,81 dies (el 2019 va ser de 3,27 dies), amb una caiguda del 14,1 %. Els estrangers pernocten una mitjana de 5,36 dies (el 2019 va ser de 5,95 dies), amb una disminució del 9,8 %. Els alemanys han fet una estada de 5,99 dies, amb un descens de l'1,7 %, i els britànics, de 4,74, amb un retrocés del 23,3 %.

Per creixement diferencial, l'any 2020, respecte a la mitjana regional, s'ha produït una millora de 2,6 p. p., gràcies als estrangers (2,4 p. p.), atès que els residents a Espanya presenten un diferencial negatiu de 2,6 p. p. (vegeu el gràfic I-6.26).

Quant a l'indicador global de l'estacionalitat de l'estada mitjana, cau 11,7 punts. En relació amb les nacionalitats, cal subratllar que els britànics són els que més empitjoren (en -28,1 punts), i puja només en el cas dels alemanys, un 1,4.

Menorca

L'estada mitjana als hotels de Menorca es redueix i queda entorn dels 3,96 dies, per sota del valor del 2019 (5,94 dies), amb una disminució del 33,3 %. Els espanyols han fet una estada mitjana de 3,56 dies (el 2019 va ser de 4,10), amb un escurçament del 13,3 %. L'estada mitjana dels estrangers és més llarga. El 2020 arriba als 5,01 dies, tot i que

es troba per davall de la xifra del 2019 (6,72 dies), amb un empitjorament, per tant, del 25,4 %. Les estades dels alemanys, amb 5,75 dies, tenen una caiguda del 22,1 %, i els britànics, amb 4,96 dies, del 28,4 %.

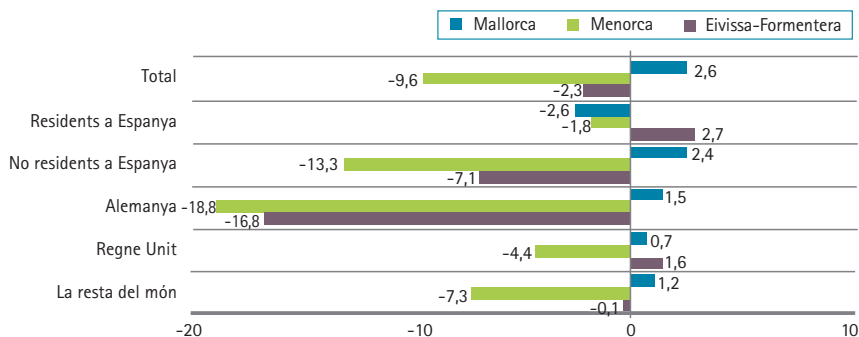
Per creixement diferencial l'any 2020 respecte a la mitjana regional, destaca un empitjorament global d'un 9,6 p. p. (el més important a escala regional), i quant a nacionalitats, la caiguda dels alemanys i de la resta del món, amb -18,8 i -7,3 punts, respectivament.

Pitiüses

L'estada mitjana als hotels de les Pitiüses cau un 26,0 % respecte del 2019 i queda entorn dels 3,5 dies, pels gairebé 4,7 dies del 2019. Els espanyols han fet una estada mitjana al voltant dels 2,98 dies el 2020 (uns 3,27 dies el 2019), amb un empitjorament del 8,7 %. Paral·lelament, el nombre mitjà de pernотacions dels estrangers cau fins als 4,0 dies (un -19,2 % interanual), a causa dels descensos dels alemanys (amb 4,96 dies cauen un 20,1 %) i dels britànics (3,99 dies i una caiguda del 22,4 %).

Gràfic I-6.26.

Diferències en punts percentuals de les taxes de creixement insulars de la estada mitjana en hotels respecte a les Illes Balears per país de residència (2019-2020)

Font: Elaboració pròpia a partir de dades de l'Ílbestat

Per creixement diferencial l'any 2020 respecte a la mitjana regional, cal remarcar la caiguda global de 2,3 punts i, pel que fa a nacionalitats, es dona una millora dels espanyols i dels britànics, amb 2,7 i 1,6 punts respectivament, i un empitjorament dels alemanys, amb -16,8 punts.

6.4.1.3. Viatgers a les Balears i per nacionalitat

El total de viatgers als hotels arriba a 1,4 milions, amb un decreixement del 87,0 %. Els espanyols representen el 43 % del total de viatgers a hotels, amb gairebé 600.000

i un decreixement del 57,1 %. D'aquests viatgers, destaca el descens dels residents a Castella i Lleó, Extremadura i Castella-la Manxa, amb una taxa del -64,9 %. Per contra, contenen la caiguda els residents a Galícia, Astúries i Cantàbria (un -54,2 %) i els de Catalunya i la Comunitat Valenciana, amb un -54,6 %. Els estrangers, amb 780.000, representen el 57 % restant i presenten un decreixement del 91,5 %. D'aquests, els alemanys, amb 282 milions, representen el 20 %, i els britànics, amb 105.000, el 8 %.

Per caigudes interanuals per sobre del 80 %, només hi ha els polonesos (-75,6 %) i els luxemburguesos (-77,9 %). Les taxes més negatives i que fan que pràcticament desaparegui la presència d'aquestes nacionalitats als hotels es corresponen als noruecs (-98,5 %), els finlandesos (-97,2 %) i els irlandesos, amb una taxa del -96,8 %.

L'estacionalitat global dels turistes millora en 9,6 punts. Per nacionalitats, destaca la millora dels britànics en 12,3 punts, mentre que els espanyols en cedeixen 1,7.

Viatgers per illes i nacionalitat

Mallorca

El total de viatgers als hotels de Mallorca ha estat inferior al milió (927.000), amb un decreixement del 88,4 %. Els espanyols representen el 36 % del total de viatgers a hotels de l'illa, amb 329.400 i un decreixement del 62,8 %. D'aquests viatgers, destaca la caiguda de només el 50,1 % dels residents a Galícia, Astúries i Cantàbria, pel descens de la part sud d'Espanya (-66,7 %). Els estrangers, amb 597.500,

representen el 64 % restant i presenten un decreixement del 91,6 %. D'aquests, els alemanys, amb 260.000, representen el 28 %, i els britànics, amb 65.000, el 7 %.

Per variació interanual per sobre del -80 %, només hi ha els viatgers procedents de Polònia (-74,9 %) i de Luxemburg (-79,2 %). La quantitat de la resta de nacionalitats cau més de quatre cinques parts, però destaquen novament els noruecs (-98,6 %), els finlandesos (-97,8 %) i els irlandesos (-97,3 %).

Per creixement diferencial respecte a la mitjana regional i per grans grups de nacionalitats, destaca el decreixement del nombre d'espanyols, amb -5,8 punts, mentre que els alemanys aconsegueixen igualar la variació balear (vegeu el gràfic I-6.27).

En relació amb la millora dels viatgers per temporada mitjana baixa, cal destacar els alemanys, amb 24,2 punts més. A l'altra extrem, hi ha els espanyols, amb només un augment de 3,3 punts.

Menorca

El total de viatgers als hotels de Menorca ha estat de 166.600, amb un decreixement del 75,8 %. El nombre d'espanyols representen el 72 % del total de viatgers a hotels de l'illa, amb 120.400 i un decreixement del 41,2 %. Els estrangers, amb 46.000, representen el 28 % restant i presenten un decreixement d'un 90,4 %. D'aquests viatgers, els britànics, amb 9.500, representen el 6 % i decreixen un 96,2 %; els alemanys, amb menys de 7.000, representen el 4 % i decreixen el 87,8 %, i els francesos, amb 9.600, repre-

senten el major pes estranger a l'illa, amb un 6 %, tot i que decreixen un 75,9 %.

Per creixement interanual, cal remarcar l'augment dels luxemburguesos (0,3 %), que, malgrat que superen tot just els 300 viatgers, són els únics que incrementen el nombre de viatgers. En segon lloc, destaca la taxa relativa dels polonesos (-42,2 %), que manté més de la meitat de la presència del 2019. Amb taxes negatives, destaquen els suïssos i els austríacs, amb caigudes de més del 96 %.

Per creixement diferencial respecte a la mitjana regional i per grans grups de nacionalitats, destaca l'augment del nombre d'espanyols, amb 15,8 punts, seguida de la resta del món, amb 6,4 punts.

Pitiüses

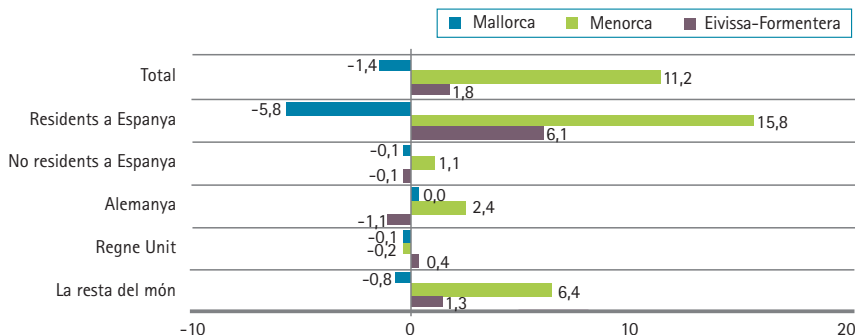
El total de viatgers als hotels de les Pitiüses ha estat de 286.400, amb un decreixement d'un 85,2 %. Els espanyols passen a repre-

sentar el 52 % del total de viatgers a hotels de l'illa, amb gairebé 150.000, malgrat el decreixement del 50,9 %. D'aquests, destaca la menor caiguda dels residents a les Illes Balears, amb un -40,2 %, mentre que a l'altre extrem hi ha el decreixement dels castellanoleonesos, extremenys i castellanomanxecs, amb un -70,7 %. Els estrangers, amb 136.600, representen el 48 % restant i presenten un decreixement del 91,6 %. D'aquests viatgers, els britànics, amb 30.000, representen l'11 % i decreixen un 95,6 %; els italians, amb 26.000, representen el 9 % i decreixen un 87,8 %, i els alemanys, amb 15.000, representen el 5 % i decreixen un 91,3 %.

Per creixement interanual, és remarcable el fet que danesos, francesos i luxemburguesos presentin en xifres caigudes inferiors al -80 % (-71,7 %, -73,9 % i -77,2 %, respectivament). Amb taxes més negatives, sobresurten els noruecs, els japonesos i els nord-americans, amb un -97,9 %, un -97,3 % i un -96,6 %, respectivament.

Gràfic I-6.27.

Diferències en punts percentuals de les taxes de creixement insulars dels viatgers en hotels respecte a les Illes Balears per país de residència (2019-2020)

Font: Elaboració pròpia a partir de dades de l'Ibestat

Per creixement diferencial respecte a la mitjana regional i per grans grups de nacionalitats, destaca l'augment dels espanyols (6,1 punts), tot i que britànics i la resta del món també presenten signes positius (0,4 i 1,3 punts respectivament). Els alemanys presenten un creixement diferencial negatiu respecte a la mitjana regional d'1,1 punts.

6.4.2. PERNOTACIONS, ESTADA MITJANA I VIATGERS EN APARTAMENTS TURÍSTICS PER ILLES

El 2020 els apartaments turístics sumen 1,3 milions de pernoctacions, el 7 % del total de les Illes Balears en establiments reglats. Respecte del 2020, aquesta xifra representa una caiguda del 85,3 %. L'estada mitjana que es donà en aquest tipus d'allotjament és més llarga que la dels hotels, ja que arriba als 5,5 dies, malgrat cau un 6,9 % en termes interanuals. El total de viatgers, 1,5 milions, cau un 7,7 % respecte de l'any 2019 (vegeu el quadre I-6.6).

A Mallorca, aquest tipus d'allotjament reglat té un pes inferior a la mitjana (un 4 %) i registra 476 milers de pernoctacions. En comparació a l'any anterior, el nombre de nits cau un 90,1 %. L'estada mitjana és, en aquesta illa, de 6,8 nits, la més alta dels establiments reglats, i presenta un escurçament del 0,2 % respecte del 2019. Quant al nombre de viatgers, supera els 70.000, amb un descens del 90,1 % (vegeu els gràfics I-6.28, I-6.29 i I-6.30).

A Menorca, els apartaments turístics tenen més importància que a la resta de l'arxipèlag. Gairebé un de cada tres viatgers

que optaren per un apartament turístic de les Balears escolliren l'illa de Menorca. El nombre de pernoctacions, 350.000, i el de viatgers, 68.800, tenen un pes respecte a l'illa d'un 17 % i un 14 %, respectivament. El nombre de viatgers s'ha reduït un 74,8 %, i les pernoctacions cauen encara més (un -77,2 %), la qual cosa redueix l'estada mitjana un 9,6 % i se situa en els 5,1 dies el 2020.

Els apartaments turístics registren a les Pitiuses 449.000 pernoctacions, el 16 % sobre el total de l'illa, però més d'una tercera part de les nits en apartaments de totes les Balears. Els viatgers, 91.000, tenen un pes fins i tot superior, però en comparació amb els nivells del 2019, en ambdós casos queden per davall (amb un -80,6 % i -81,0 %, respectivament). L'estada mitjana, que no arriba als 5 dies, retrocedeix un 1,9 %.

6.4.3. PERNOTACIONS, ESTADA MITJANA I VIATGERS EN ALLOTJAMENTS DE TURISME RURAL PER ILLES

Els establiments de turisme rural a les Illes Balears tenen un pes al voltant dels dos punts percentuals respecte de la resta d'establiments reglats. No obstant això, arran de 90.000 viatgers optaren per gaudir 300 milers de pernoctacions en allotjaments de turisme rural de les Illes Balears. Respecte de l'any anterior, aquestes xifres suposen una caiguda tant en el nombre de viatgers (-72,9 %) com en el de les pernoctacions (-75,8 %). L'estada mitjana, que fou de 3,4 dies, s'escurça un 10,9 % en termes interanuals, tot i que ja no és l'estada mitjana més curta del establiments reglats.

QUADRE I-6.6. VIATGERS, PERNOCIACIONS I ESTADA MITJANA A LES BALEARS PER ILLES I TIPUS D'ALLOTJAMENTS (2018-2019)

2019

	Viàgers			Pernociacions			Estada mitjana
	Total	% per illa	% sobre el total de les IB	Total	% per illa	% sobre el total de les IB	
Illes Balears	33.008.383	100%	100%	182.502.629	100%	100%	5,53
Total Hotels	10.582.065	32%	100%	58.118.937	32%	100%	5,5
Total estrelles d'or	10.022.294	30%	100%	56.066.942	31%	100%	5,6
Cinc estrelles d'or	698.802	2%	100%	3.036.532	2%	100%	4,3
Quatre estrelles d'or	4.732.882	14%	100%	27.181.867	15%	100%	5,7
Tres estrelles d'or	3.880.928	12%	100%	22.705.458	12%	100%	5,9
Dues i una estrelles d'or	709.682	2%	100%	3.143.086	2%	100%	4,4
Total estrelles de plata	559.771	2%	100%	2.051.994	1%	100%	3,7
Apartaments turístics	1.450.714	4%	100%	8.700.976	5%	100%	6,0
Al·lotjaments de turisme rural	330.469	1%	100%	1.251.745	1%	100%	3,8
Acampaments turístics	40.776	0%	100%	245.092	0%	100%	6,0
Mallorca	24.188.923	100%	73%	138.021.223	100%	76%	5,7
Total Hotels	7.963.935	33%	75%	44.983.692	33%	77%	5,6
Total estrelles d'or	7.692.459	32%	77%	44.048.339	32%	79%	5,7
Cinc estrelles d'or	446.115	2%	64%	1.979.038	1%	65%	4,4
Quatre estrelles d'or	3.835.054	16%	81%	22.275.528	16%	82%	5,8
Tres estrelles d'or	3.009.620	12%	78%	17.957.333	13%	79%	6,0
Dues i una estrelles d'or	401.671	2%	57%	1.836.439	1%	58%	4,6
Total estrelles de plata	271.475	1%	48%	935.353	1%	46%	3,4
Apartaments turístics	705.948	3%	49%	4.805.307	3%	55%	6,8
Al·lotjaments de turisme rural	264.317	1%	80%	1.036.633	1%	83%	3,9

continua

2019						
	Viatgers		Pernotacions		Estada mitjana	
	Total	% per illa	% sobre el total de les IB	Total	% per illa	% sobre el total de les IB
Menorca	2.056.850	100%	6%	12.104.104	100%	7%
Total Hotels	686.917	33%	6%	4.079.721	34%	7%
Total estrelles d'or	655.773	32%	7%	3.980.867	33%	7%
Cinc estrelles d'or	30.552	1%	4%	237.559	2%	8%
Quatre estrelles d'or	364.463	18%	8%	2.275.825	19%	8%
Tres estrelles d'or	229.318	11%	6%	1.318.007	11%	6%
Dues i una estrelles d'or	31.440	2%	4%	149.475	1%	5%
Total estrelles de plata	31.144	2%	6%	98.855	1%	5%
Apartaments turístics	272.772	13%	19%	1.533.388	13%	18%
Al·lotjaments de turisme rural	45.781	2%	14%	135.448	1%	11%
Eivissa i Formentera	4.888.156	100%	15%	23.183.505	100%	13%
Total Hotels	1.931.214	40%	18%	9.055.523	39%	16%
Total estrelles d'or	1.674.062	34%	17%	8.037.737	35%	14%
Cinc estrelles d'or	222.135	5%	32%	819.935	4%	27%
Quatre estrelles d'or	533.365	11%	11%	2.630.513	11%	10%
Tres estrelles d'or	641.991	13%	17%	3.430.117	15%	15%
Dues i una estrelles d'or	276.571	6%	39%	1.157.171	5%	37%
Total estrelles de plata	257.151	5%	46%	1.017.786	4%	50%
Apartaments turístics	471.994	10%	33%	2.362.281	10%	27%
Al·lotjaments de turisme rural	20.370	0%	6%	79.665	0%	6%

continua

2020										% de variació 2020-2019		
	Viatgers			Pernotacions			Estada mitjana			Viatgers	Pernotacions	Estada mitjana
	Total	% per illa	% sobre el total de les IB	Total	% per illa	% sobre el total de les IB	Total	% sobre el total de les IB	% sobre el total de les IB			
Illes Balears	4.294.770	100%	100%	18.514.016	100%	100%	4,3	100%	100%	-87,0	-89,9	-22,0
Total hotels	1.379.917	32%	100%	5.782.708	31%	100%	4,2	100%	100%	-87,0	-90,1	-23,7
Total estrelles d'or	1.194.865	28%	100%	5.273.661	28%	100%	4,4	100%	100%	-88,1	-90,6	-21,1
Cinc estrelles d'or	122.793	3%	100%	419.852	2%	100%	3,4	100%	100%	-82,4	-86,2	-21,3
Quatre estrelles d'or	644.673	15%	100%	2.884.447	16%	100%	4,5	100%	100%	-86,4	-89,4	-22,1
Tres estrelles d'or	350.325	8%	100%	1.727.767	9%	100%	4,9	100%	100%	-91,0	-92,4	-15,7
Dues i una estrelles d'or	77.075	2%	100%	241.595	1%	100%	3,1	100%	100%	-89,1	-92,3	-29,2
Total estrelles de plata	185.052	4%	100%	509.046	3%	100%	2,8	100%	100%	-66,9	-75,2	-25,0
Apartaments turístics	230.414	5%	100%	1.275.536	7%	100%	5,5	100%	100%	-84,1	-85,3	-7,7
Al·lotjaments de turisme rural	89.714	2%	100%	302.692	2%	100%	3,4	100%	100%	-72,9	-75,8	-10,9
Acampaments turístics	19.942	0%	100%	96.712	1%	100%	4,8	100%	100%	-51,1	-60,5	-19,3
Mallorca	2.770.527	100%	65%	12.687.866	100%	69%	4,6	69%	69%	-88,5	-90,8	-19,7
Total hotels	926.933	33%	67%	4.129.847	33%	71%	4,5	71%	71%	-88,4	-90,8	-21,1
Total estrelles d'or	830.894	30%	70%	3.880.851	31%	74%	4,7	74%	74%	-89,2	-91,2	-18,4
Cinc estrelles d'or	82.610	3%	67%	307.778	2%	73%	3,7	73%	73%	-81,5	-84,4	-16,0
Quatre estrelles d'or	468.354	17%	73%	2.172.104	17%	75%	4,6	75%	75%	-87,8	-90,2	-20,2
Tres estrelles d'or	232.437	8%	66%	1.249.752	10%	72%	5,4	72%	72%	-92,3	-93,0	-9,9
Dues i una estrelles d'or	47.493	2%	62%	151.217	1%	63%	3,2	63%	63%	-88,2	-91,8	-30,4
Total estrelles de plata	96.039	3%	52%	248.996	2%	49%	2,6	49%	49%	-64,6	-73,4	-24,8
Apartaments turístics	70.119	3%	30%	476.467	4%	37%	6,8	37%	37%	-90,1	-90,1	-0,2
Al·lotjaments de turisme rural	63.141	2%	70%	222.071	2%	73%	3,5	73%	73%	-76,1	-78,6	-10,3

continua

2020										% de variació 2020-2019		
	Viatgers			Pernotacions			Estada mitjana			Viatgers	Pernotacions	Estada mitjana
	Total	% per illa	% sobre el total de les IB	Total	% per illa	% sobre el total de les IB	Total	% sobre el total de les IB	% sobre el total de les IB			
Menorca	490.183	100%	11%	2.039.307	100%	11%	4,2	11%	11%	-76,2	-83,2	-29,3
Total hotels	166.555	34%	12%	659.576	32%	11%	4,0	11%	11%	-75,8	-83,8	-33,3
Total estrelles d'or	146.754	30%	12%	611.280	30%	12%	4,2	12%	12%	-77,6	-84,6	-31,4
Cinc estrelles d'or	...	...	...	...	...	...	...	...	...	...	...	...
Quatre estrelles d'or	67.760	14%	11%	310.116	15%	11%	4,6	11%	11%	-81,4	-86,4	-26,7
Tres estrelles d'or	...	...	...	...	...	...	...	...	...	...	...	...
Dues i una estrelles d'or	...	...	...	...	...	...	...	...	...	...	...	...
Total estrelles de plata	19.801	4%	11%	48.296	2%	9%	2,4	9%	9%	-36,4	-51,1	-23,2
Apartaments turístics	68.825	14%	30%	349.748	17%	27%	5,1	27%	27%	-74,8	-77,2	-9,6
Allotjaments de turisme rural	20.488	4%	23%	60.291	3%	20%	2,9	20%	20%	-55,2	-55,5	-0,5
Eivissa-Formentera	778.974	100%	18%	2.858.449	100%	15%	3,7	15%	15%	-84,1	-87,7	-22,6
Total hotels	286.430	37%	21%	993.285	35%	17%	3,5	17%	17%	-85,2	-89,0	-26,0
Total estrelles d'or	217.218	28%	18%	781.531	27%	15%	3,6	15%	15%	-87,0	-90,3	-25,1
Cinc estrelles d'or	...	...	...	...	...	...	...	...	...	...	...	...
Quatre estrelles d'or	108.559	14%	17%	402.227	14%	14%	3,7	14%	14%	-79,6	-84,7	-24,9
Tres estrelles d'or	...	...	...	...	...	...	...	...	...	...	...	...
Dues i una estrelles d'or	...	...	...	...	...	...	...	...	...	...	...	...
Total estrelles de plata	69.212	9%	37%	211.754	7%	42%	3,1	42%	42%	-73,1	-79,2	-22,7
Apartaments turístics	91.470	12%	40%	449.322	16%	35%	4,9	35%	35%	-80,6	-81,0	-1,9
Allotjaments de turisme rural	6.085	1%	7%	20.330	1%	7%	3,3	7%	7%	-70,1	-74,5	-14,6

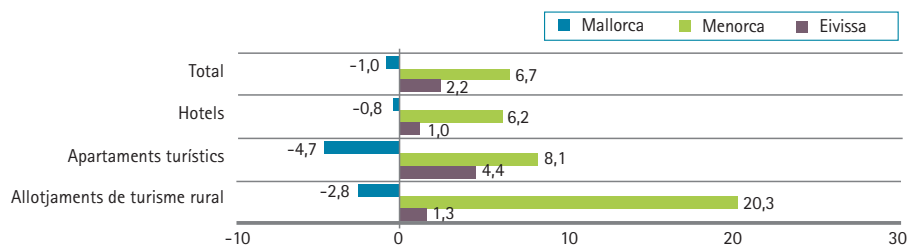
Font: Elaboració pròpia a partir de dades de l'Ibestat

(*) Dades d'acampaments turístics no desagregades per illes.

... Dada no disponible.

Gràfic I-6.28.

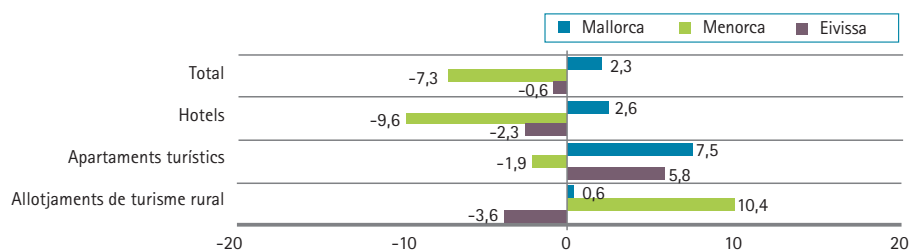
Diferències en punts percentuals de les taxes de creixement insulars de les pernoctacions respecte a les Illes Balears (2019-2020)

Font: Elaboració pròpia a partir de dades de l'Ibestat

Gràfic I-6.29.

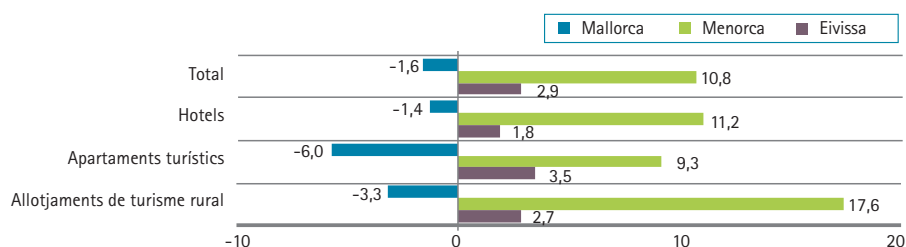
Diferències en punts percentuals de les taxes de creixement insulars de l'estada mitjana respecte a les Illes Balears (2019-2020)

Font: Elaboració pròpia a partir de dades de l'Ibestat

Gràfic I-6.30.

Diferències en punts percentuals de les taxes de creixement insulars dels viatgers respecte a les Illes Balears (2019-2020)

Font: Elaboració pròpia a partir de dades de l'Ibestat

Mallorca supera els 63.000 viatgers i arriba a les 222.000 pernoctacions en els allotjaments de turisme rural. El nombre de nits facturades cau un 78,6 %, mentre que els viatgers es redueixen un 76,1 %. Això fa que l'estada mitjana minvi (-10,3 %), i queda al voltant dels 3,5 dies. A Menorca destaca aquest tipus d'allotjament per la fortalesa que ha mostrat durant la crisi. Els descensos del nombre de viatgers (-55,2 %) i de pernoctacions (-55,5 %) són dels menys negatius. L'estada mitjana cau lleugerament i gairebé arriba als 3 dies. A les Pitiüses, el turisme rural té menys presència que a la resta del territori balear i presenta uns descensos similars als altres tipus d'establiment.

6.4.4. PASSATGERS EN CREUERS I COMPANYIES AÈRIES DE BAIX COST

6.4.4.1. Passatgers en creuers

El total de passatgers en creuers ha estat de 56,7 milers, amb un decreixement del 96,6 %. Els únics creuers que arriben al llarg del 2020 a les Illes Balears ho fan al port de Palma i dintre dels tres primers mesos de l'any. Per tant, a la temporada mitjana baixa. Les restriccions a la mobilitat imposades per la crisi sanitària provocada per la covid, aturà l'arribada de creuers a partir del març i no serà fins al juny del 2021 quan torni a donar-se aquesta activitat als ports de les Illes Balears (vegeu el quadre I-6.7).

6.4.4.2. Passatgers en companyies aèries de baix cost

A les Balears, els 1,4 milions de passatgers arribats en companyies de baix cost representen un decreixement del 86,1 %,

el més negatiu de totes les comunitats autònomes. Això ha fet baixar el pes dels aeroports de l'arxipèlag balear fins al 12 % del total de l'Estat, amb la qual cosa queden per darrere de Catalunya, les Canàries, Andalusia i la Comunitat Valenciana (vegeu el quadre I-6.8).

6.5.

DESPESA TURÍSTICA TOTAL

6.5.1. PER ILLES I TEMPORADA

La despesa total ha seguit una evolució semblant a la dels turistes. A les Illes Balears ha superat els 2.657 milions d'euros: el 68,0 % a Mallorca, el 19,1 % a les Pitiüses i el 12,9 % a Menorca. La despesa per persona no ha arribat al miler d'euros (865 euros). A Mallorca ha estat de 891 euros; a Menorca, de 805 euros, i a les Pitiüses, de 822 euros. La despesa per persona i dia ha estat de 114 euros. A les Pitiüses, ha estat de 129 euros; a Mallorca, de 115 euros, i a Menorca, de 89 euros (vegeu el quadre I-6.9).

La temporada mitjana baixa només representa el 22,8 % del total de la despesa. Per illes, només Mallorca supera aquest percentatge, amb gairebé un 30 %, ja que a les Pitiüses és del 9,0 %, i a Menorca, del 7,6 %.

Pel que fa a les taxes de creixement, la despesa total ha caigut un 83,9 %; la despesa per persona, un 13,7 %, i la despesa per persona i dia, un 24,8 %. Per illes, Mallorca creix per sobre de la mitjana regional en les dues darreres magnituds: la despesa

per persona (2,7 punts) i la despesa per persona i dia (1,3 punts); però la despesa total té un comportament pitjor a la mitjana balear. Menorca creix per sobre respecte de la despesa total (8,2 punts), però la despesa per dia (-7,0 punts) i la despesa per persona (-3,3 punts) romanen en negatiu. Les Pitiüses decreixen més que la mitjana quant a la despesa per persona (-5,9 punts), però menys quant a la despesa per dia (vegeu el gràfic I-6.31).

A causa de la distribució desigual de l'efecte de la pandèmia, hi ha hagut

un bon comportament de la temporada mitjana baixa a totes les illes. El pes d'aquesta temporada a Mallorca puja especialment a la despesa total (12,3 punts) i a la de per persona i dia (9,6 punts), però la despesa per persona millora només 2,4 punts. Menorca destaca per les pujades en la despesa diària (8,0 punts) i la despesa per persona (7,3 punts). Les Pitiüses mantenen el pes de la temporada mitjana baixa en les tres magnituds, i milloren menys de dos punts percentuals a cada una d'aquestes (vegeu el gràfic I-6.32).

QUADRE I-6.7. TRÀNSIT MARÍTIM DE PASSATGERS DE CREUERS EN TRÀNSIT A LES ILLES BALEARS PER PORT (2019-2020)									
2019									
	Total	% sobre el total	Temporada mitjana alta	% temp. mitjana alta	Temporada mitjana baixa	% temp. mitjana baixa			
Total	1.675.616	100%	1.439.042	100%	236.574	100%			
Palma	1.236.201	74%	1.026.825	71%	209.376	89%			
Alcúdia	668	0%	668	0%	0	0%			
Maó	43.512	3%	38.045	3%	5.467	2%			
Eivissa	395.235	24%	373.504	26%	21.731	9%			
La Savina	0	0%	0	0%	0	0%			

2020							% de variació 2020-2019		
	Total	% sobre el total	Temporada mitjana alta	% temp. mitjana alta	Temporada mitjana baixa	% temp. mitjana baixa	% temp. mitjana baixa	% temp. mitjana baixa	% temp. mitjana baixa
Total	56.709	100%	0	..	56.709	100%	-96,6	-100,0	-76,0
Palma	56.709	100%	0	..	56.709	100%	-95,4	-100,0	-72,9
Alcúdia	0	0%	0	..	0	0%	-100,0	-100,0	..
Maó	0	0%	0	..	0	0%	-100,0	-100,0	-100,0
Eivissa	0	0%	0	..	0	0%	-100,0	-100,0	-100,0
La Savina	0	0%	0	..	0	0%	..	..	..

Font: Elaboració pròpia a partir de dades de l'Autoritat Portuària de les Illes Balears de l'Ibestat

Quadre I-6.8. Entrada de passatgers amb companyies aèries tradicionals i de baix cost per comunitat autònoma de destinació (2019-2020)									
	Total companyies aèries			Companyies aèries tradicionals			Companyies aèries de baix cost		
	2019	2020	% de variació	2019	2020	% de variació	2019	2020	% de variació
Total	94.478.446	20.592.050	-78,2	40.913.509	9.244.254	-77,4	53.564.937	11.347.796	-78,8
Madrid	22.544.434	5.503.997	-75,6	16.906.221	4.305.076	-74,5	5.638.213	1.198.921	-78,7
Catalunya	20.769.861	4.003.786	-80,7	6.788.254	1.302.158	-80,8	13.981.607	2.701.628	-80,7
Canàries	13.258.093	3.875.459	-70,8	6.657.669	1.819.981	-72,7	6.600.424	2.055.478	-68,9
Illes Balears	14.369.595	1.887.874	-86,9	4.654.912	533.973	-88,5	9.714.683	1.353.901	-86,1
Andalusia	11.017.235	2.481.055	-77,5	2.937.917	638.079	-78,3	8.079.318	1.842.976	-77,2
C. Valenciana	9.795.063	2.327.965	-76,2	2.024.938	463.233	-77,1	7.770.125	1.864.732	-76,0
La resta de CA	2.724.165	511.914	-81,2	943.598	181.754	-80,7	1.780.567	330.160	-81,5

Font: Elaboració pròpia a partir de dades de l'Institut de Turisme d'Espanya

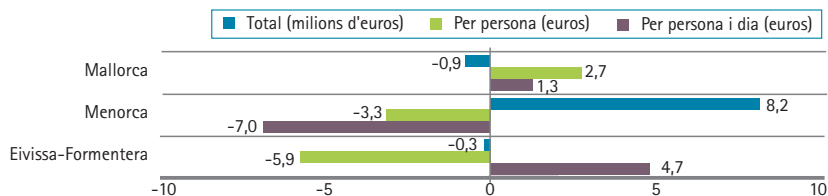
QUADRE I-6.9. DESPESA DELS TURISTES AMB DESTINACIÓ PRINCIPAL A LES BALEARS PER ILLES (2019-2020)

	2019			2020			% de variació 2020-2019		
	Total	Temporada mitjana alta	Temporada mitjana baixa	Total	Temporada mitjana alta	Temporada mitjana baixa	Total	Temporada mitjana alta	Temporada mitjana baixa
Illes Balears									
Total (milions d'euros)	16.489	14.144	2.345	2.657	2.051	606	-83,9	-85,5	-74,2
Per persona (euros)	1.003	1.047	798	865	920	719	-13,7	-12,1	-9,9
Per persona i dia (euros)	151	155	130	114	115	109	-24,8	-25,8	-16,3
Mallorca									
Total (milions d'euros)	11.885	9.840	2.046	1.808	1.274	534	-84,8	-87,1	-73,9
Per persona (euros)	1.002	1.043	840	891	958	763	-11,1	-8,2	-9,2
Per persona i dia (euros)	151	155	134	115	116	114	-23,5	-25,0	-15,2
Menorca									
Total (milions d'euros)	1.407	1.335	72	342	316	26	-75,7	-76,3	-63,7
Per persona (euros)	970	1.019	513	805	851	484	-17,1	-16,5	-5,6
Per persona i dia (euros)	131	134	89	89	92	68	-31,8	-31,7	-23,8
Eivissa-Formentera									
Total (milions d'euros)	3.197	2.969	227	507	461	46	-84,1	-84,5	-80,0
Per persona (euros)	1.022	1.074	627	822	872	517	-19,6	-18,7	-17,5
Per persona i dia (euros)	162	167	115	129	134	94	-20,1	-19,6	-18,3

Font: Elaboració pròpia a partir de dades d'Egatur de l'Ibestat

Gràfic I-6.31.

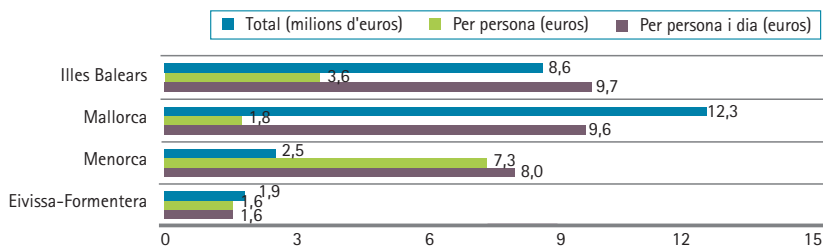
Diferències en punts percentuals de les taxes de creixement insulars de la despesa turística respecte a les Illes Balears (2019-2020)

Font: Elaboració pròpia a partir de dades d'Egatur de l'Ibestat

Gràfic I-6.32.

Diferències en punts percentuals de l'increment del pes de la despesa turística de la temporada mitjana-baixa sobre el total per illes (2019-2020)

Font: Elaboració pròpia a partir de dades d'Egatur de l'Ibestat

6.5.2. PER PAÍS DE RESIDÈNCIA I PER ILLES

6.5.2.1. Illes Balears

La despesa dels estrangers, amb 1.837 milions d'euros, representa el 69,1 % del total, i la dels espanyols, amb 607 milions, el 30,9 % restant. Per nacionalitats, destaquen els alemanys, amb 723 milions, i els britànics, amb 242 milions. La despesa per persona dels espanyols és de 607 euros, i la dels estrangers, de 1.067 euros. Destaca per sobre la despesa dels turistes procedents de la resta del món, amb 1.250 euros, i la dels nòrdics, amb 1.227 euros. La despesa per persona i dia

dels espanyols és de 81 euros, i la dels estrangers, de 139 euros. Destaquen per sobre dels 171 euros els turistes procedents de la resta del món (vegeu el quadre IA-6.9. Despesa dels turistes amb destinació principal a les Illes Balears per país de residència; 2019-2020).

En termes de creixement diferencial regional, el comportament de la despesa global dels espanyols ha estat millor (33,7 punts), així com la despesa per persona (15,7 punts) i en termes de despesa per persona i dia (11,4 punts). En el cas dels estrangers, hi ha hagut un millor comportament diferencial en termes de despesa per persona (12,1 punts) de despesa per

persona i dia (10,4 p. p.). Per nacionalitats dels estrangers, destaca la fortalesa dels francesos (6,7 punts en despesa total), dels suïssos (22,3 punts en despesa per persona) i els països de la Benelux (23,7 punts en despesa diària). En termes negatius, cal remarcar la caiguda dels britànics en despesa total (-9,8 punts) i la dels nòrdics (-7,7 punts) (vegeu el quadre I-6.10 i els gràfics I-6.33 i I-6.34).

6.5.2.2. Mallorca

La despesa dels estrangers, amb 1.414 milions, representa el 78,2 % del total, i la dels espanyols, amb 394 milions, el 21,8 %. La despesa per persona dels espanyols és de 555 euros, i la dels estrangers, de 1.071 euros. La despesa per persona i dia dels espanyols és de 77 euros, i la dels estrangers, de 134 euros. Per nacionalitats, els alemanys fan la major despesa total (672 milions), però la resta de països diferents a Alemanya i Regne Unit tenen la despesa per persona i per persona i dia més alta (vegeu el quadre IA-6.9).

6.5.2.3. Menorca

La despesa dels estrangers, amb 111 milions, representa menys d'una tercera part del total, i la dels espanyols, amb 231 milions, el 67,5 %. La despesa per persona dels espanyols és de 704 euros, i la dels estrangers, de 1.145 euros. La despesa per persona i dia dels espanyols és de 77 euros, i la dels estrangers, de 132 euros. Per nacionalitats, destaca el daltabaix del turisme britànic (-95,8 %), tot i que manté la despesa per persona més alta. La despesa diària més destacada la tenen els països de la resta del món.

6.5.2.4. Pitiüses

La despesa dels estrangers, amb 313 milions, representa el 61,7 % del total, i la dels espanyols, amb 194 milions, el 38,3 %. La despesa per persona dels espanyols és de 623 euros, i la dels estrangers, de 1.025 euros. La despesa per persona i dia dels espanyols és de 94 euros, i la dels estrangers, de 168 euros. Quant a les nacionalitats, la despesa dels països diferents d'Alemanya i Regne Unit significa el 43 % del total, la ràtio més alta de totes les illes.

6.5.3. PER PARTIDA DE DESPESA I PER ILLES

La despesa no inclosa dins el paquet turístic, amb 2.287 milions, representa el 86,1 % del total, amb un decreixement del 80,1 %. La partida que menys ha caigut ha estat la de despesa en manutenció, amb -78,6 %, i la més contractiva ha estat la despesa en activitats, amb una caiguda del 82,0 % (vegeu el quadre IA-6.10).

A Mallorca, la despesa diferent de la del paquet turístic ha estat de 1.537 milions i contribueix amb un 85,0 % al total de la despesa, amb un decreixement del 81,0 %. La partida menys negativa ha estat la de la despesa en transport, amb un -78,5 %, i la més contractiva ha estat la despesa en activitats, amb una caiguda del 82,4 %.

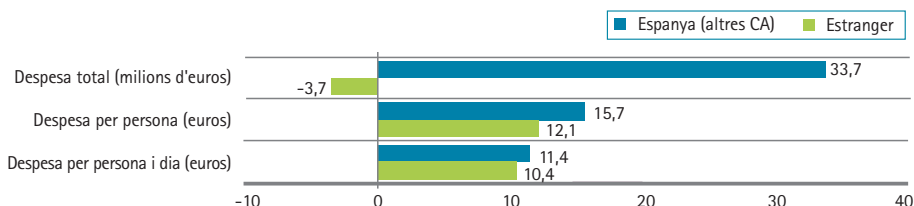
A Menorca, aquesta despesa ha estat de 311 milions del total, i contribueix amb un 91 % al total de la despesa, amb un decreixement del 66,9 %. La partida que millor ha aguantat ha estat la despesa en transport, amb un -61,3 %, i la més contractiva ha estat la resta de despeses, amb una caiguda del 72,2 %.

QUADRE I-6.10. DESPESA DELS TURISTES AMB DESTINACIÓ PRINCIPAL A LES ILLES BALEARS PER PAÍS DE RESIDÈNCIA (2019-2020)									
	2019			2020			% de variació 2020-2019		
	Despesa total (milions d'euros)	Despesa per persona (euros)	Despesa per persona i dia (euros)	Despesa total (milions d'euros)	Despesa per persona (euros)	Despesa per persona i dia (euros)	Despesa total (milions d'euros)	Despesa per persona (euros)	Despesa per persona i dia (euros)
Total	16.489	1.003	151	2.657	865	114	-83,9	-13,7	-24,8
Espanya (altres CA)	1.646	595	93	820	607	81	-50,2	2,0	-13,3
Estranger	14.843	1.085	162	1.837	1.067	139	-87,6	-1,6	-14,4
França	785	1.028	150	179	985	148	-77,2	-4,2	-1,2
Itàlia	700	961	152	111	964	129	-84,2	0,2	-15,5
Regne Unit	3.830	1.038	154	242	1.078	122	-93,7	3,9	-20,9
Alemanya	4.553	1.006	151	723	1.008	129	-84,1	0,3	-14,7
Suïssa	513	1.090	153	74	1.183	145	-85,5	8,5	-5,1
Bèlgica, Luxemburg i Països Baixos	1.083	1.122	172	180	1.149	170	-83,4	2,4	-1,1
Països nòrdics	938	1.205	170	79	1.227	143	-91,6	1,8	-15,7
La resta del món	2.441	1.391	211	250	1.250	171	-89,8	-10,1	-19,1

Font: Elaboració pròpia a partir de dades d'Egatur de l'Ibestat
En els països nòrdics, s'hi inclou Dinamarca, Finlàndia, Noruega i Suècia.

Gràfic I-6.33.

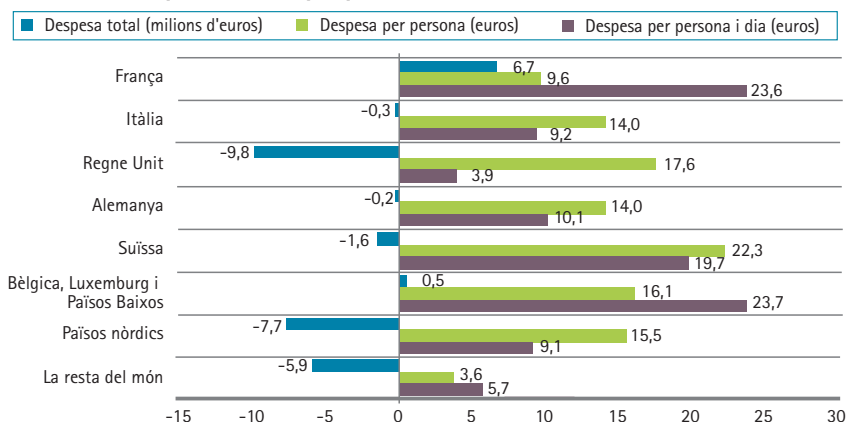
Diferències en punts percentuals de les taxes de creixement de la despesa de turistes respecte al total per origen de residència (2019-2020)

Font: Elaboració pròpia a partir de dades d'Egatur de l'Ibestat

Gràfic I-6.34.

Diferències en punts percentuals de les taxes de creixement de la despesa de turistes respecte al total per país de residència (2019-2020)

Font: Elaboració pròpia a partir de dades d'Egatur de l'Ibestat

A les Pitiüses, aquesta despesa ha estat de 438 milions del total, i contribueix amb un 86,5 % al total de la despesa, amb un decreixement del 82,1 %. La partida més contractiva ha estat la de la despesa en transport, amb una caiguda del 84,5 %, mentre que la despesa en manutenció ha estat l'única que ha mantingut un nivell d'almenys una cinquena part del de 2019 (-79,4 %).

6.5.4. PER TIPUS D'ALLOTJAMENT I PER ILLES

La despesa en allotjaments de mercat, amb 1.848 milions, representa el 70 % del total, amb un decreixement del 87,2 %. La partida que millor ha encaixat l'envestida de la crisi sanitària ha estat la dels allotjaments de no mercat, amb un -60,5 %, mentre que la despesa en hotels ha caigut un 89,3 % (vegeu el quadre IA-6.11).

A Mallorca, la despesa en els allotjaments de mercat ha estat de 1.189 milions del total, i contribueix amb un 65,7 % al total de la despesa, amb un decreixement del 88,5 %. La partida corresponent als hotels ha caigut un 90,5 %, mentre que la despesa en altres allotjaments de mercat ho fa un 79,9 %.

A Menorca, aquesta despesa ha estat de 247 milions, i contribueix al total amb un 72,2 %, però amb un decreixement del 80,0 %. La partida més contractiva novament es dona als hotels, amb un -83,0 %, mentre que els altres allotjaments de mercat es contreuen un 72,5 %.

A les Pitiüses, aquesta despesa ha estat 412 milions del total, i contribueix amb el total de la despesa amb el percentatge més alt (81,2 %). Respecte del 2019, presenta un decreixement del 85,6 %. La partida dels hotels també és la més perjudicada (-87,2 %) i, novament, la d'altres allotjaments de no mercat és la menys contractiva, amb un -71,3 %.

6.5.5. PER FORMA D'ORGANITZACIÓ DEL VIATGE I PER ILLES

La despesa sense paquet turístic ha estat de 2.142 milions del total regional, amb un pes del 80,6 % i un decreixement del 77,8 %; una variació menys negativa respecte de la taxa interanual de la despesa amb paquet turístic, que s'ha desplomant un 92,5 % (vegeu el quadre IA-6.12).

A Mallorca, la despesa sense paquet turístic ha estat de 1.431 milions del total insular, amb un pes del 79,2 % i un decrei-

xement del 78,5 %, novament per damunt del descens de la despesa amb paquet turístic (-92,8 %).

A Menorca, la despesa sense paquet turístic ha estat de 300 milions del total insular, amb un pes del 87,6 % i un decreixement del 61,4 %; en canvi, la despesa amb paquet turístic ha caigut força més, un 93,3 %.

A les Pitiüses, la despesa sense paquet turístic ha estat de 411 milions del total d'Eivissa i Formentera, amb un pes del 81,1 % i un decreixement del 81,4 %, mentre que la despesa amb paquet turístic cedeixen fins a un -90,3 %.

6.5.6. DESPESA DEL TURISME INTERNACIONAL PER COMUNITATS AUTÒNOMES

Si bé el 2019 només hi havia Catalunya i les Canàries com a comunitats amb una despesa total superior a la de les Balears, el 2020 s'hi afegeixen Andalusia, la Comunitat de Madrid i la Comunitat Valenciana. En termes de despesa turística per persona, en el rànquing hi ha Madrid, les Canàries i Astúries abans que les Illes Balears. A Catalunya la despesa mitjana per persona ha estat superior que a les Balears. A Madrid, Catalunya, les Canàries i el País Basc la despesa mitjana diària per persona i dia ha estat superior que a les Balears (vegeu el quadre I-6.11).

Per taxes de creixement diferencials, destaquen Astúries, Navarra i Castella i Lleó, amb més de 10 punts cada una (vegeu el gràfic I-6.35).

QUADRE I-6.11. DESPESA DELS TURISTES INTERNACIONALS PER COMUNITAT AUTÒNOMA DE DESTINACIÓ PRINCIPAL (2019-2020)

	Despesa total (milions d'euros)				Despesa mitjana per persona (euros)				Despesa mitjana diària per persona (euros)	
	2019	2020	% de variació	2019	2020	% de variació	2019	2020	2019	2020
Espanya	91.912	19.740	-78,5	1.101	1.041	-5,4	155	133	-14,2	-14,2
Andalusia	12.413	2.877	-76,8	1.032	1.064	3,1	124	112	-9,7	-9,7
Aragó	366	97	-73,6	672	557	-17,1	110	96	-12,7	-12,7
Astúries	303	110	-63,8	952	1.180	23,9	102	109	6,9	6,9
Illes Balears	14.843	1.837	-87,6	1.085	1.067	-1,7	162	139	-14,2	-14,2
Canàries	16.854	4.816	-71,4	1.282	1.272	-0,8	150	150	0,0	0,0
Cantàbria	348	86	-75,4	887	797	-10,1	117	73	-37,6	-37,6
Castella i Lleó	655	221	-66,2	509	510	0,2	120	92	-23,3	-23,3
Castella-la Manxa	224	70	-68,8	854	723	-15,3	111	89	-19,8	-19,8
Catalunya	21.319	3.640	-82,9	1.100	939	-14,6	197	159	-19,3	-19,3
Com. Valenciana	9.553	2.465	-74,2	1.002	967	-3,5	108	95	-12,0	-12,0
Extremadura	274	53	-80,6	583	337	-42,2	94	79	-16,0	-16,0
Galícia	1.532	413	-73,1	943	758	-19,6	111	87	-21,6	-21,6
Madrid	10.454	2.287	-78,1	1.368	1.340	-2,0	271	234	-13,7	-13,7
Múrcia	1.114	285	-74,4	1.073	1.013	-5,6	93	82	-11,8	-11,8
Navarra	261	98	-62,5	630	668	6,0	126	131	4,0	4,0
País Basc	1.290	362	-71,9	800	682	-14,8	195	170	-12,8	-12,8
La Rioja	98	..	..	704	..	..	103	..	..	..

Font: Elaboració pròpia a partir de dades de l'INE

Les Balears aporten el 9,3 % del total de la despesa turística de l'Estat i, com s'ha vist als paràgrafs anteriors, presenten uns percentatges superiors les Canàries (24,4 %), Catalunya (18,4 %), Andalusia (14,6 %), la Comunitat Valenciana (12,5 %) i Madrid (11,6 %) (vegeu el gràfic I-6.36).

6.6.

PREUS I RENDIBILITAT DEL SECTOR HOTELER

6.6.1. EVOLUCIÓ 2010-2020 A LES BALEARS I PER ILLES

La tarifa mitjana diària presenta a les Balears i a cada illa una tendència a l'alça en la darrera dècada, la qual es veu interrompuda per l'esclat de la pandèmia al març del 2020. La taxa mitjana de creixement més forta es dona a les Pitiüses, amb una variació anualitzada del 7,4 % per cada un dels 11 anys considerats. Aquesta dada s'ha incrementat, perquè la taxa interanual el 2020 és d'un 11,6 %. A Menorca es dona una taxa anualitzada més suau, del 5,9 %, i el 2020 té l'increment més destacat (13,0 %). La mitjana de creixement entre 2010 i 2020 a Mallorca és del 3,9 %, un valor que contrasta amb el registrat el 2020 (-4,1 %). El conjunt de l'arxipèlag balear incrementa la tarifa mitjana diària un 4,9 % de mitjana anual i en el darrer any es queda en l'1,6 % (vegeu el quadre IA-6.13 i els gràfics IA-6.1, IA-6.2, IA-6.3 i IA-6.4).

La pandèmia de la covid ha afectat els ingressos per habitació de manera significativa a les Balears. Així, la variació mitjana

de tot el període és d'un -0,2 % anual i entra en el terreny negatiu a causa de la variació del 2020 (-51,2 %). Les Pitiüses mantenen la taxa anualitzada més elevada (2,5 %), però la variació del 2020 respecte del 2019 és força negativa (-48,3 %). Menorca, amb la caiguda dels ingressos per habitació del 2020 més moderada (-41,4 %), deixa la mitjana geomètrica en l'1,5 % en positiu. Mallorca presenta la caiguda de la rendibilitat més negativa el 2020 (-54,3 %), fet que arrossega la mitjana de rendibilitat al terreny negatiu fins a un -1,2 % (vegeu el gràfic I-6.37 i els gràfics IA-6.5, IA-6.6, IA-6.7, i IA-6.8).

6.6.2. EVOLUCIÓ 2019-2020 A LES BALEARS, PER ILLES I PER TEMPORADES

El 2020, any de l'esclat de la pandèmia de la covid, Mallorca és l'illa que té un pitjor comportament quant a tarifa mitjana diària i ingressos per habitació, ja que respecte a la mitjana regional està 5,7 punts i 3,1 punts per davall, respectivament. En canvi, Menorca està a l'altre extrem, amb 11,4 punts i 9,8 punts respectivament; mentre que les Pitiüses es troben en una situació intermèdia i deixen els diferencials en 10,0 punts i 2,9 punts.

Aquesta situació es repeteix en la temporada mitjana alta. La situació canvia en la temporada mitjana baixa, en què es dona la paradoxa de Simpson i les taxes de variació de cada una de les illes són superiors a la mitjana global. Així, Menorca presenta el millor comportament, tant en ingressos per habitació disponible (6,5 punts) com en tarifa mitjana (4,2 punts). Mallorca també presenta els diferencials més des-

favorables en la temporada mitjana baixa (vegeu el quadre I-6.12 i els gràfics I-6.38, I-6.39 i I-6.40).

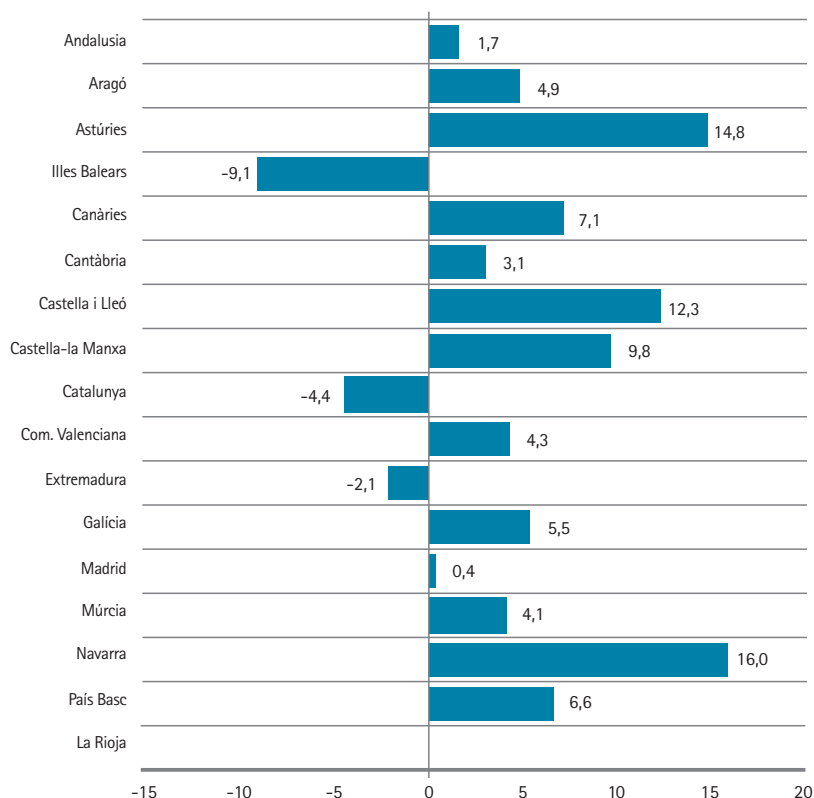
6.6.3. EVOLUCIÓ 2019-2020 PER COMUNITATS AUTÒNOMES

La tarifa mitjana diària a les Balears ha augmentat un 1,7 % el 2020 respecte

del 2019, variació que implica un sol en comparació amb la caiguda de l'11,3 % esdevinguda a la mitjana nacional. Així les coses, les Balears incrementen el diferencial respecte de la mitjana de la resta de comunitats autònomes, fins a arribar a un 34 %, la més alta de l'Estat, i per sobre de Canàries i Catalunya, amb un 27 % i un 10 %, respectivament (vegeu el quadre I-6.13 i el gràfic I-6.41).

Gràfic I-6.35.

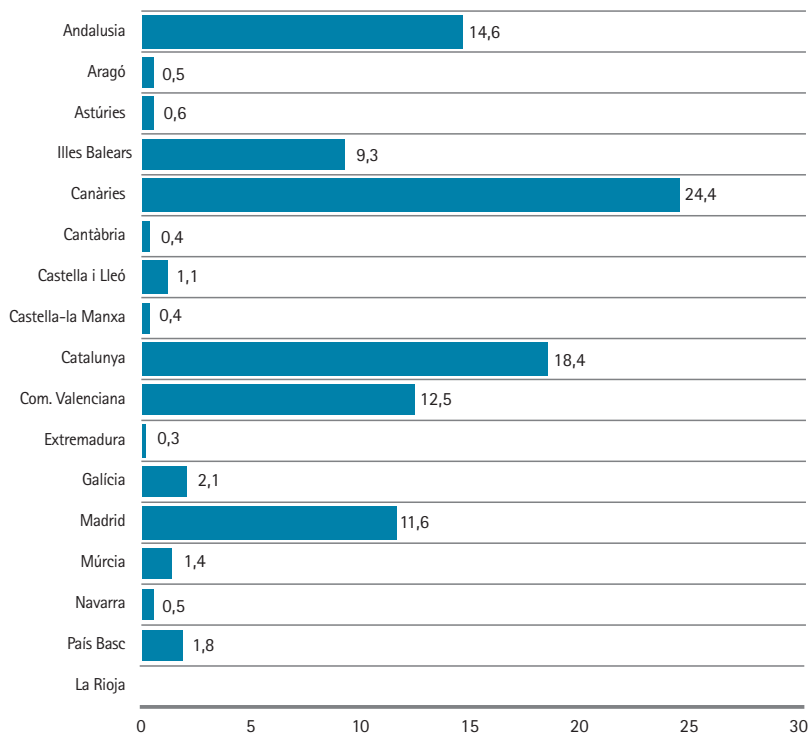
Diferències en punts percentuals de les taxes de creixement de la despesa turística respecte a Espanya per comunitats autònomes (2019-2020)

Font: Elaboració pròpia a partir de dades de l'INE

Gràfic I-6.36.

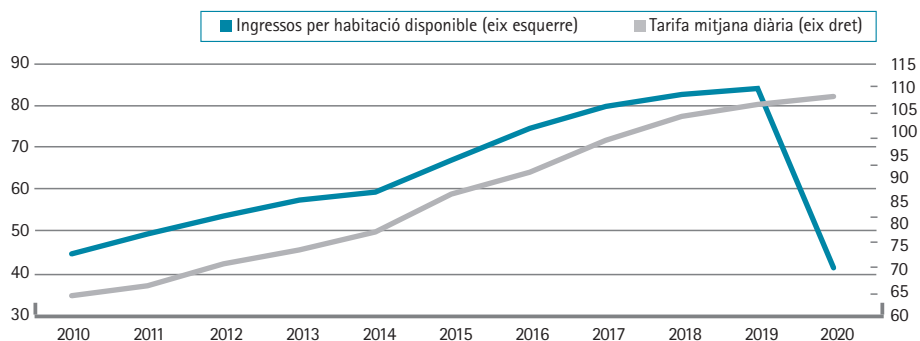
Percentatge de despesa total dels turistes internacionals per comunitat autònoma de destinació principal (2020) (base 100 = Espanya)

Font: Elaboració pròpia a partir de dades de l'INE

Gràfic I-6.37.

Evolució de la rendibilitat (euros) del sector hotelier a les Illes Balears (2010-2020)

Font: Elaboració pròpia a partir de dades de l'INE i de l'Ibestat

QUADRE I-6.12. TARIFA MITJANA DIÀRIA I INGRESSOS PER HABITACIONS DEL SECTOR HOTELER A LES ILLES BALEARS PER TEMPORADA (EUROS) (2019-2020)

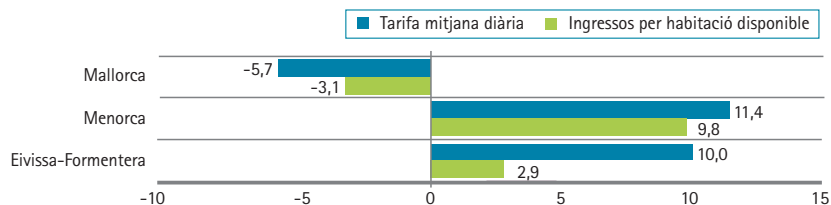
	2019			2020			% de variació 2020-2019		
	Total	Temporada mitjana alta	Temporada mitjana baixa	Total	Temporada mitjana alta *	Temporada mitjana baixa	Total	Temporada mitjana alta	Temporada mitjana baixa
Illes Balears									
Tarifa mitjana diària	106,6	109,6	79,5	108,3	124,2	73,3	1,6	13,3	-7,8
Ingressos per habitació disponible	84,6	90,2	49,6	41,3	45,5	33,3	-51,2	-49,6	-32,9
Mallorca									
Tarifa mitjana diària	100,4	103,0	80,5	96,3	110,9	74,9	-4,1	7,7	-7,0
Ingressos per habitació disponible	80,3	85,6	51,1	36,7	38,5	34,8	-54,3	-55,0	-32,0
Menorca									
Tarifa mitjana diària	106,3	108,3	61,2	120,1	128,3	59,0	13,0	18,4	-3,6
Ingressos per habitació disponible	81,1	85,5	28,8	47,5	53,3	21,2	-41,4	-37,7	-26,3
Eivissa-Formentera									
Tarifa mitjana diària	131,5	133,3	70,2	146,8	157,1	67,7	11,6	17,8	-3,6
Ingressos per habitació disponible	104,7	108,8	38,9	54,1	59,4	27,0	-48,3	-45,4	-30,6

Font: Elaboració pròpia a partir de dades de l'INE i de l'Ibestat

* Ponderació de temporada alta sense comptar amb maig ni juny per manca de dades.

Gràfic I-6.38.

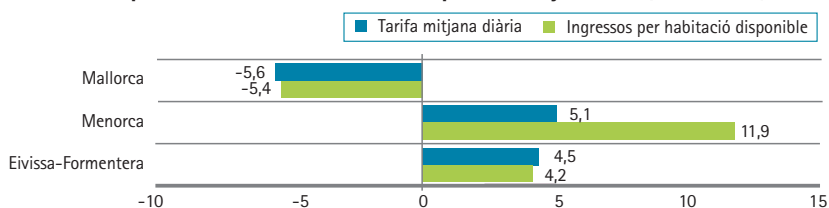
Diferències en punts percentuals de les taxes de creixement insulars de la rendibilitat del turisme respecte a les Illes Balears (2019-2020)

Font: Elaboració pròpia a partir de dades de l'INE i de l'Ibestat

Gràfic I-6.39.

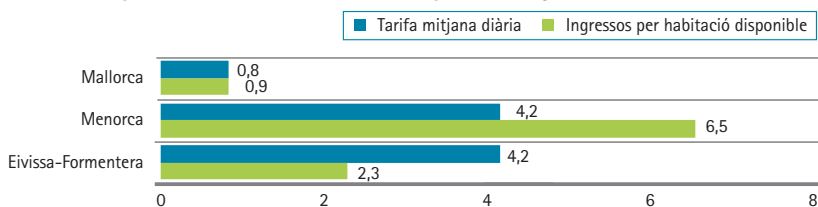
Diferències en punts percentuals de les taxes de creixement insulars de la rendibilitat del turisme respecte a les Illes Balears en temporada mitjana alta (2019-2020)

Font: Elaboració pròpia a partir de dades de l'INE i de l'Ibestat

Gràfic I-6.40.

Diferències en punts percentuals de les taxes de creixement insulars de la rendibilitat del turisme respecte a les Illes Balears en temporada mitjana baixa (2019-2020)

Font: Elaboració pròpia a partir de dades de l'INE i de l'Ibestat

QUADRE I-6.13. TARIFA MITJANA DIÀRIA DEL SECTOR HOTELER PER COMUNITATS AUTÒNOMES (EUROS) (2019-2020)

	2019	2020	% variació
Espanya	91,3	81,0	-11,3
Andalusia	88,8	78,9	-11,1
Aragó	59,2	59,9	1,2
Astúries	61,4	68,2	11,2
Illes Balears	106,5	108,3	1,7
Canàries	100,1	103,0	2,9
Cantàbria	74,0	79,2	7,0
Castella i Lleó	57,2	54,7	-4,3
Castella-la Manxa	56,0	52,4	-6,4
Catalunya	100,8	86,2	-14,5
Com. Valenciana	76,8	69,2	-9,9
Extremadura	57,6	55,3	-4,0
Galícia	59,6	57,4	-3,7
Madrid	94,9	73,9	-22,2
Múrcia	63,7	57,9	-9,1
Navarra	67,7	60,8	-10,3
País Basc	92,2	73,3	-20,6
La Rioja	66,2	61,8	-6,6
Ceuta	69,1	60,3	-12,7
Melilla	69,3	60,0	-13,4

Font: Elaboració pròpia a partir de dades de l'INE

6.6.4. EVOLUCIÓ 2010-2020 DE L'ÍNDEX DE PREUS DE L'OFERTA TURÍSTICA

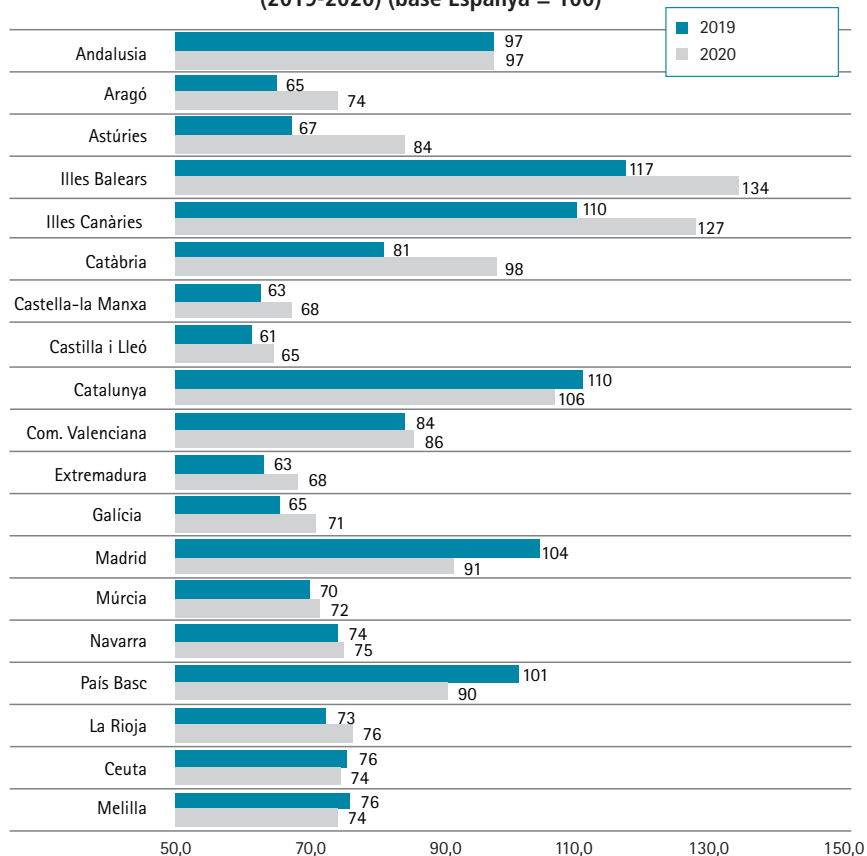
Quant a l'evolució de l'índex de preus per hotels, per apartaments i per allotjaments de turisme rural al llarg de l'any 2020, es pot observar com el descens més elevat s'ha donat als establiments rurals, amb un -8,5 %; seguits dels apartaments, amb un -7,9 %, i dels hotels, amb un -7,7 % (vegeu el quadre IA-6.14

i els gràfics I-6.42, IA-6.9, IA-6.10 i el gràfic IA-6.11).

En relació amb el 2019, cal destacar l'única variació positiva de preus per part dels hotels de dues i tres estrelles de plata, amb un 4,9 % d'augment. A l'altre extrem hi ha la reducció dels preus dels hotels de cinc estrelles (-14,3 %), seguida dels de tres estrelles d'or (-10,2 %), en ambdós casos especialment severa en la temporada mitjana baixa (vegeu el quadre IA-6.15).

Gràfic I-6.41

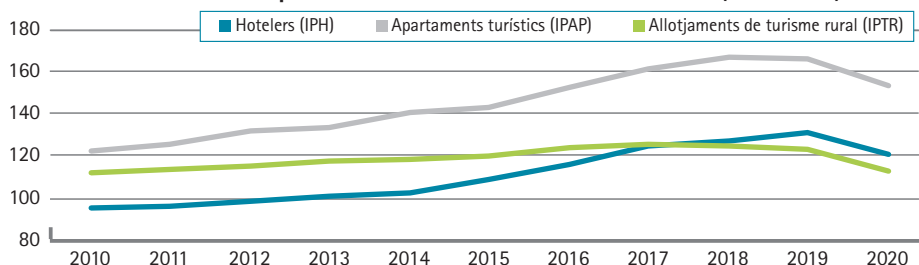
**Tarifa mitjana diària del sector hotelier per comunitats autònomes (euros)
(2019-2020) (base Espanya = 100)**

Font: Elaboració pròpia a partir de dades de l'INE

Gràfic I-6.42.

Evolució de l'índex de preus de l'oferta turística a les Illes Balears (2010-2020)

Font: Elaboració pròpia a partir de dades de l'INE i de l'Ibestat

6.7.

OFERTA

En aquest apartat s'estudia l'oferta d'allotjament, el grau d'ocupació, el tot inclòs i l'oferta complementària.

6.7.1. ESTABLIMENTS

El 2020, hi havia 2.868 establiments turístics a les Balears, cinc establiments més que l'any anterior, que en termes relatius és un 0,2 % més. Per illes, Mallorca en té 1.791; Eivissa, 548; Menorca, 408, i Formentera, 121. Mallorca és l'única illa que presenta una variació negativa respecte a l'any passat, d'un -0,2 %. A Menorca i Eivissa, el nombre d'establiments turístics ha crescut en el darrer any un 1,7 % i un 0,4 %, respectivament. A Formentera el nombre s'ha mantingut estable (vegeu el quadre IA-6.16).

Segons el tipus d'establiment, hi ha 835 hotels i 798 apartaments turístics, la suma dels quals representa més de la meitat del nombre total d'establiments el 2020. Les variacions positives més significatives respecte al 2019 es troben en el turisme d'interior, que passen de 201 a 207 allotjaments (3,0 %) i als hotels apartaments, que augmenta un 2,3 % i és la quarta tipologia d'establiment més nombrosa. Per contra, hi ha una reducció notable de l'oferta d'establiments de residència en hotel (-5,6 %, de 18 a 17 establiments) i als hostals (-1,9 %, de 103 a 101).

6.7.2. PLACES

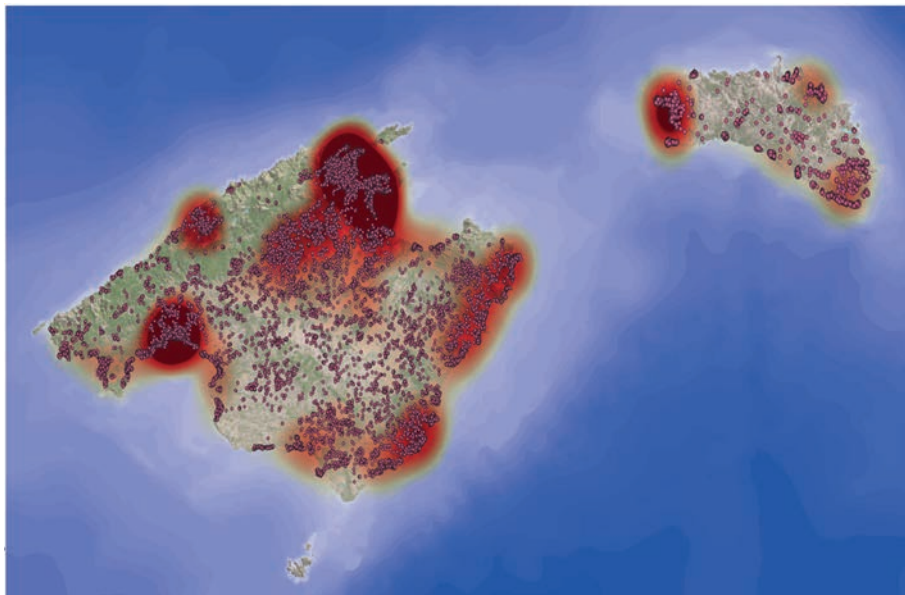
Pel que fa a la quantitat de places turístiques, el 2020 n'hi ha hagut a les Illes Balears un total de 443.705 (un 0,2 % més que el 2019), les quals s'han repartit de la manera següent: 304.710 a Mallorca (un 0,4 % més que el 2019), 77.785 a Eivissa (un 1,4 % menys que l'any anterior), 53.114 a Menorca (un 1,2 % més que el 2019) i 8.096 a Formentera (el mateix nombre de places que l'any anterior) (vegeu el quadre IA-6.17).

De conformitat amb les dades del portal Inside Airbnb, hi ha geolocalitzats 17.732 anuncis a Mallorca i 3.241 a Menorca al mes d'agost de 2020. Cal comentar que un mateix hoste pot publicar més d'un anunci, de manera que a Mallorca hi ha 5.563 hostes i a Menorca en són 1.498. Cada anunci pot tenir fins a una disponibilitat de 365 dies a l'any. Les zones de més concentració de la disponibilitat són la badia de Pollença, la part oest de la badia de Palma i part de la badia d'Alcúdia (vegeu el gràfic I-6.43).

Quant al preu dels anuncis publicats al portal Inside Airbnb, a Mallorca el preu mitjà més alt es dona a un lloguer de propietat completa i arriba als 284 euros. Aquests tipus d'anunci suposen el 89,2 % del total. Quant a les habitacions d'ús privatiu (el 9,2 %), la mitjana queda en 107,21 euros. A Menorca, els anuncis que ofereixen la propietat completa representen el 91,2 % i el preu mitjà (234,23 euros) és lleugerament inferior al de Mallorca. Els anuncis per una habitació d'ús privat són només el 7,6 % del total i el preu mitjà cau fins als 140 euros (vegeu el gràfic I-6.44).

Gràfic I-6.43.

Ubicació dels anuncis d'Airbnb i mapa de calor per dies de disponibilitat a l'agost de 2020

Font: Elaboració pròpia a partir de dades d'Inside Airbnb

Gràfic I-6.44.

Ubicació dels anuncis d'Airbnb i àrea del cercle proporcional al preu a l'agost de 2020

Font: Elaboració pròpia a partir de dades de l'INE i de l'Ibestat

Segons la tipologia d'allotjaments, la classificació queda de la manera següent: 228.573 places d'hotel (el 76 % a Mallorca), 99.915 d'hotel apartament (el 80 % a Mallorca) i 77.237 d'apartaments turístics (el 43 % a Mallorca). La resta de places es reparteixen entre les altres categories, cap de les quals no supera les 10.000 places. La variació més significativa respecte al 2019 és en el turisme d'interior, que passa de 2.951 a 3.052 places, la qual cosa representa un augment del 3,4 %. Per contra, la variació proporcional negativa més important es dona en hotels residència, amb una pèrdua de 152 places (-6,5 %), i totes es perden a Mallorca, amb la qual cosa desapareixen la meitat de les places d'aquesta illa.

6.7.3. GRAU D'OCUPACIÓ

Els resultats d'ocupació de la planta oberta es classifiquen en establiments hotelers, apartaments turístics i establiments de turisme rural. En tots els casos les restriccions a l'activitat hostalera i a la mobilitat han provocat que les xifres del 2020 mostrin

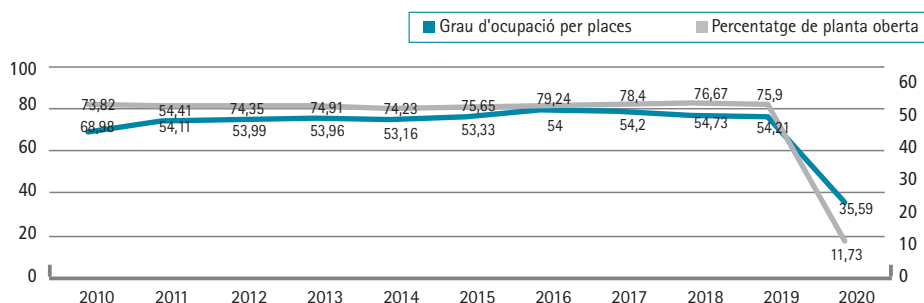
una caiguda important en comparació amb les dades històriques.

Quant als hotels, l'evolució del percentatge de planta oberta al total de les Balears es desploma el 2020 fins a un 11,7 %, quan en els darrers deu anys havia superat sempre el 50 %. Mallorca és l'illa que té el percentatge més baix, amb un 11,3 %, i un empitjorament respecte al 2019 de -45 p. p.; seguida de les Pitiüses, amb un 12,3 % i una caiguda respecte al 2019 de -35 punts. Menorca té el percentatge més alt, amb un 14,5 % i una reducció respecte al 2019 de -32,7 punts (vegeu el quadre IA-6.18 i els gràfics I-6.45, I-6.46, I-6.47 i I-6.48).

Continuant amb l'anàlisi dels hotels, el percentatge del grau d'ocupació per places cau a les Balears 40 punts, fins a situar-se en el 35,6 %. Per illes, Mallorca empitjora 40,3 punts; Menorca, 32,5 punts, i les Pitiüses, 44,3 punts. Les Pitiüses el 2020 tenen el percentatge més baix, amb un 33,7 %; seguides de Mallorca, amb un 35,8 %, i Menorca, amb un 37,6 %.

Gràfic I-6.45.

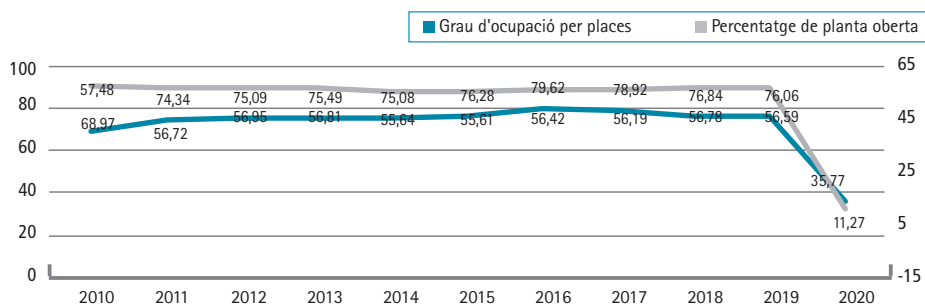
Percentatge de planta oberta i grau d'ocupació de l'oferta hotelera a les Illes Balears (2010-2020)

Font: Elaboració pròpia a partir de dades de l'INE i l'Ibestat

Gràfic I-6.46.

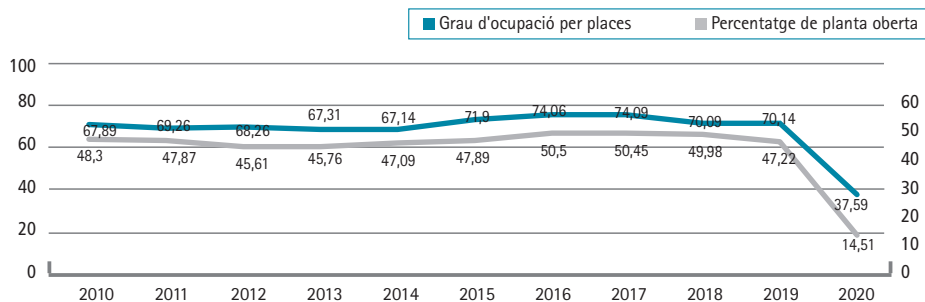
Percentatge de planta oberta i grau d'ocupació de l'oferta hotelera a Mallorca (2010-2020)

Font: Elaboració pròpia a partir de dades de l'INE i l'Ibestat

Gràfic I-6.47.

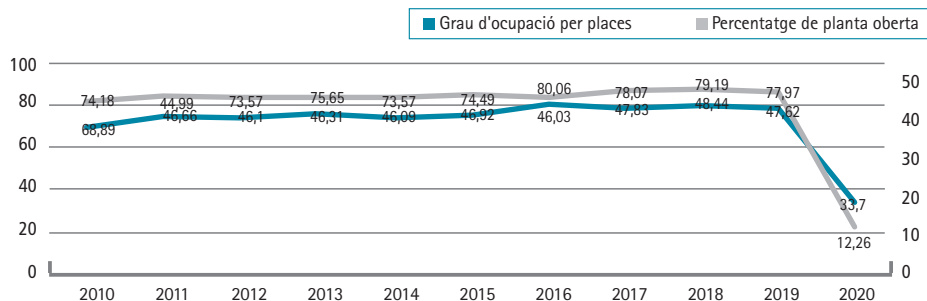
Percentatge de planta oberta i grau d'ocupació de l'oferta hotelera a Menorca (2010-2020)

Font: Elaboració pròpia a partir de dades de l'INE i l'Ibestat

Gràfic I-6.48.

Percentatge de planta oberta i grau d'ocupació de l'oferta hotelera a Eivissa-Formentera (2010-2020)

Font: Elaboració pròpia a partir de dades de l'INE i l'Ibestat

Amb referència als hotels, l'evolució del percentatge de places ocupades sobre les places existents empitjora en el total de les Balears 37 punts. Per illes, Mallorca cau 39 punts; Menorca, 27,6 punts, i les Pitiüses, 33 punts. Menorca és la que té el percentatge més alt del 2020, amb un 5,5 %, seguida de les Pitiüses, amb un 4,1 %, i Mallorca, amb un 4,0 %. Pel que fa als apartaments turístics, es pot consultar l'evolució del grau d'ocupació per aquests conceptes només en el període 2009-2013.

Quant als apartaments de turisme rural, l'evolució el 2020 és semblant a la que es dona per als hotels. La planta oberta empitjora en el total de les Balears 44,3 punts, i, per tant, a cada illa, ja que Mallorca cau 44,5 punts; Menorca, 35,9 punts, i les Pitiüses, 58,1 punts. Amb aquesta caiguda, l'arxipèlag d'Eivissa i Formentera és el que té, el 2020, el percentatge més baix, amb un 32,9 %, seguit de Mallorca, amb un 37,0 %, i de Menorca, amb un 43,7 %.

Continuant amb l'estudi dels apartaments de turisme rural, l'evolució del percentatge del grau d'ocupació per places cedeix a les Balears 21,8 punts. Per illes, Mallorca empitjora 23,5 punts; Menorca cau 13,3 punts, i les Pitiüses cedeixen 14,9 punts. Menorca té, el 2020, el percentatge més alt, amb un 39,6 %, seguida de les Pitiüses, amb un 37 %, i Mallorca, amb un 21,3 %.

Pel que fa als apartaments de turisme rural, l'evolució en el període 2010-2020 del percentatge de places ocupades sobre places existents mostra el daltabaix que s'ha donat a la resta de ràtios i de tipologia d'establiments, tant en el total de les Balears (-28,5 punts) i a cada una de les illes.

Així, el grau del 2020 respecte del 2019 a Mallorca (7,9 %) cau 28,7 punts; en el cas de Menorca (17,3 %), 24,8 punts, i en el de les Pitiüses (12,2 %), 35 punts.

6.7.4. OFERTA COMPLEMENTÀRIA

Les dades de l'oferta complementària que ha recollit l'anuari de l'Observatori de Turisme fan referència a l'oferta de restaurants i bars cafeteria. El 2020, hi havia en total 13.642 establiments i 898.000 places, amb una mitjana de 66 places per establiment. Per tipus de negoci, els bars cafeteria sumen un total de 7.880 establiments, i els restaurants, 5.762. Però si es considera el total de places, els restaurants tenen 479.185 places davant les 418.895 de bars i cafeteries. Això indica una ràtio de places per establiment als restaurants de 83, molt superior a la de bars cafeteria, que és de 53 places per establiment (vegeu el quadre IA-6.19).

En el cas dels bars cafeteria, la variació del nombre d'establiments d'aquest tipus presenta taxes positives a totes les illes, excepte a Formentera (-1,0 %). Destaca l'augment de Mallorca, amb un 0,8 % més d'establiments respecte del 2019. Menorca i Eivissa es troben per davall del mig punt percentual. Pel que fa al nombre de places, es repeteix l'esquema del nombre d'establiments: un 2,4 % a Mallorca, un 0,2 % a Menorca, un 0,9 % a Eivissa i un -3,7 % a Formentera (vegeu el quadre IA-6.20).

Els restaurants perden dinamisme a causa de la crisi de la covid, fet que es reflecteix en les taxes de variació respecte al 2019

pel que fa al nombre d'establiments, amb una taxa mitjana del 0,6 %. L'augment més alt té lloc a Eivissa (0,9 %), si bé l'altra pitjora cau un 2,2 %. Menorca té la variació positiva més baixa (0,2 %), mentre que Mallorca presenta una pujada del 0,7 %. El nombre de places augmentà el 2020 un 1,2 % interanual a les Balears, amb taxes positives a Mallorca (1,1 %) i Menorca (0,2 %), però sobretot a Eivissa (2,1 %). Formentera també cau en aquesta magnitud (-2,2 %) (vegeu el quadre [IA-6.21](#)).

Quant al turisme de golf, destaca el gran nombre de camps a Mallorca, amb un total de 24. Aquests sumen 396 forats i 1.561 pars. Eivissa en té dos, amb 27 forats i 107 pars. Menorca té un sol camp de 18 forats i 71 pars. Respecte del 2019, aquest camp de golf ha augmentat dos forats. A més, destaca que un dels camps de Mallorca ha incorporat nous metres de barra taronja (vegeu el quadre [IA-6.22](#)).

6.8.

EMPRESSES I LOCALS TURÍSTICS

Aquest apartat analitza el nombre d'empreses i locals dedicats a l'activitat turística segons subactivitat econòmica, nivell d'ocupació i per illes.

6.8.1. PER ACTIVITAT ECONÒMICA

El 2020, a les Balears hi havia un total de 18.590 empreses actives en el sector turístic i 22.658 locals. La variació respecte

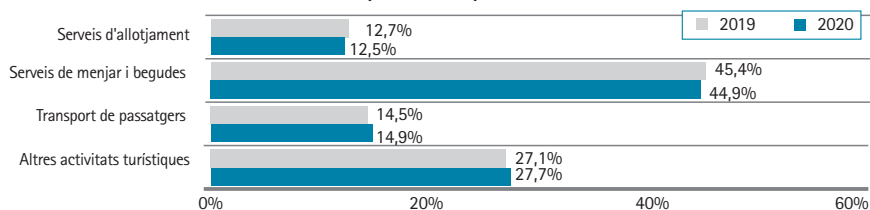
al 2019 ha estat del 2,1 % més, tant en el nombre d'empreses com en el nombre de locals.

El gruix tant d'empreses com de locals es concentra en serveis de menjar i begudes, amb 8.354 empreses (45 % del total) i 9.677 locals (43 %). Així i tot, el subsector que més ha augmentat respecte al 2019 és el de transport de passatgers, amb un 4,7 % d'empreses i un 4,3 % més de locals. Per contra, els increments més minsos són en el nombre d'empreses de serveis d'allotjament (0,3 %) i serveis de menjar i begudes (0,4 %), així com en el nombre de locals d'aquesta branca (0,5 %) (vegeu el quadre [IA-6.23](#) i els gràfics [I-6.49](#), [I-6.50](#) i [I-6.51](#)).

6.8.2. PER ACTIVITAT ECONÒMICA I ESTRATS D'ASSALARIATS

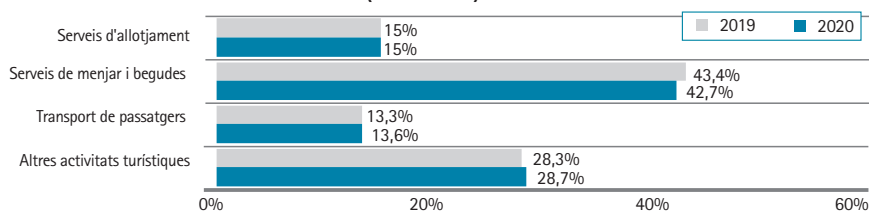
El gruix empresarial en el sector turístic es concentra en empreses de 5 o menys assalariats (88 % del total). El nombre d'empreses cau a mesura que acumulen un nombre més alt d'assalariats. Aquesta tendència es repeteix en tots els subsectors. Pel que fa als locals turístics, es repeteix el mateix esquema: la immensa majoria (87 %) tenen 5 o menys empleats. Les taxes més elevades de variació respecte al 2019 es troben en empreses de 200 a 499 assalariats (21,0 punts per sobre de la mitjana), i en relació amb els locals, el creixement diferencial més gran es dona en la forquilla dels 50 als 99 assalariats (9,2 punts) (vegeu el quadre [IA-6.24](#) i els gràfics [I-6.52](#), [I-6.53](#) i [I-6.54](#)).

Gràfic I-6.49
Percentatge d'empreses actives en el sector turístic a les Illes Balears per activitat econòmica (2019-2020)

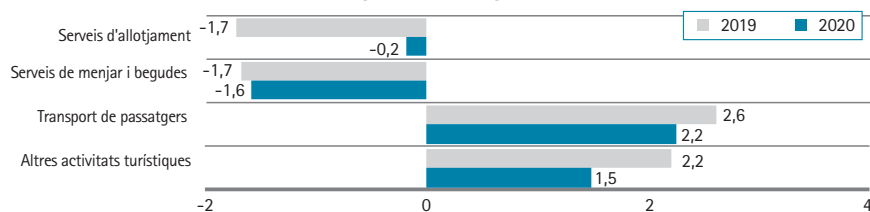
Font: Ibestat a partir de dades de l'INE

Gràfic I-6.50.
Percentatge de locals actius en el sector turístic a les Illes Balears per activitat econòmica (2019-2020)

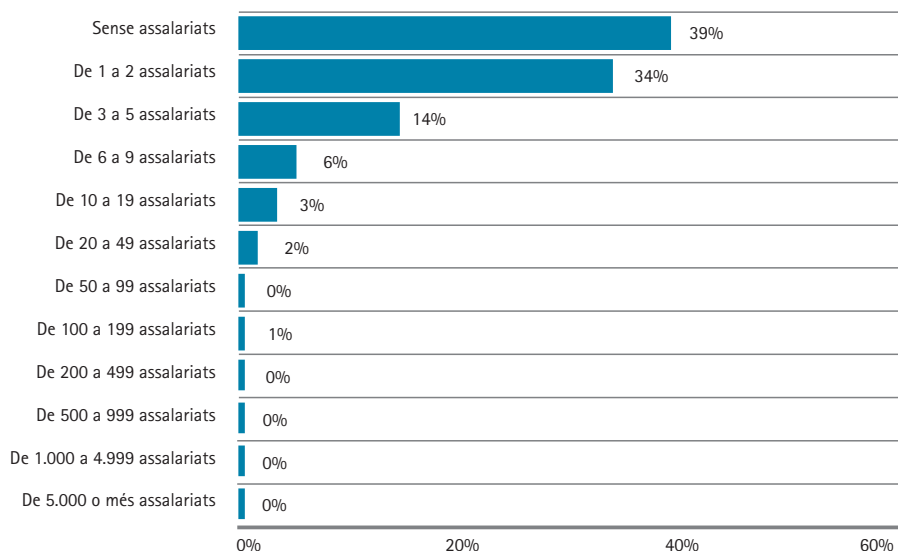
Font: Ibestat a partir de dades de l'INE

Gràfic I-6.51.
Diferències en punts percentuals de les taxes de creixement de les empreses i locals actius en el sector turístic a les Illes Balears respecte al total per activitat econòmica (2019-2020)

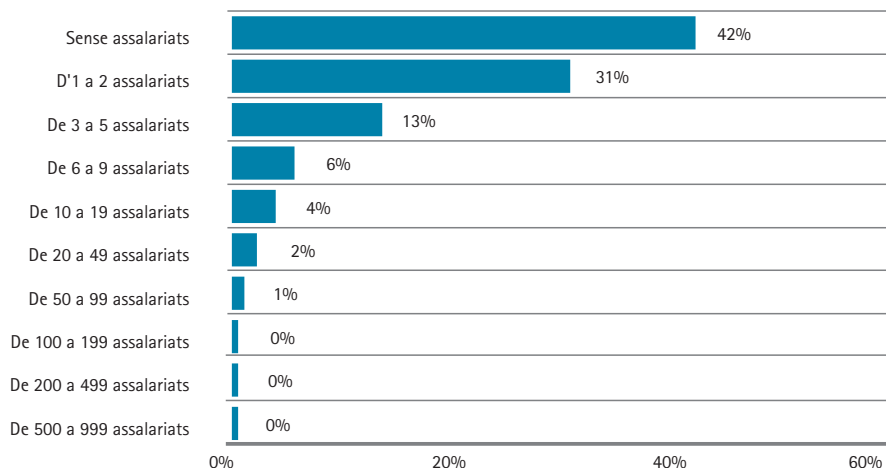
Font: Ibestat a partir de dades de l'INE

Gràfic I-6.52.

Empreses actives en el sector turístic a les Illes Balears per estrat d'assalariats (2020)

Font: Institut d'Estadística de les Illes Balears (Ibestat) a partir de dades de l'INE

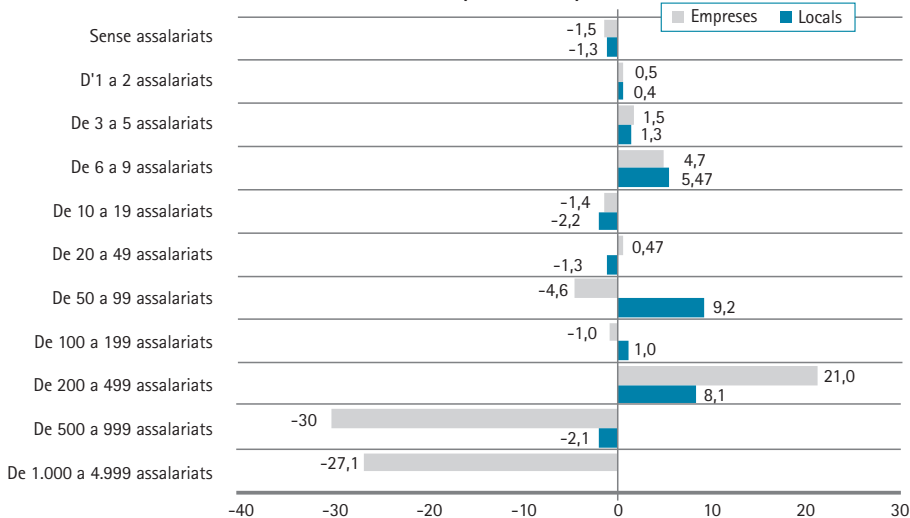
Gràfic I-6.53.

Locals actius en el sector turístic a les Illes Balears per estrat d'assalariats (2020)

Font: Institut d'Estadística de les Illes Balears (Ibestat) a partir de dades de l'INE

Gràfic I-6.54.

Diferències en punts percentuals de les taxes de creixement de les empreses i dels locals actius en el sector turístic a les Illes Balears respecte al total per estrats d'assalariats (2019-2020)

Font: Institut d'Estadística de les Illes Balears (Ibestat) a partir de dades de l'INE

6.8.3. PER ACTIVITAT ECONÒMICA I PER ILLES

Si se centra l'atenció en l'activitat econòmica per illes, es pot observar una composició sectorial molt similar pel que fa al nombre d'empreses: les empreses del sector de serveis representen de mitjana un 76 % del total de companyies a les Balears, amb un màxim del 83 % a Formentera i un mínim del 72 % a Menorca.

Les empreses del sector turístic són el 26 % del total a les Balears. Aquesta dada és del 25 % a Mallorca i a Menorca, del 30 % a Eivissa i del 44 % a Formentera. Entre les empreses turístiques, dominen les que proveeixen serveis de menjar i begudes (15 % a les Balears i Eivissa; 14 % a Mallorca i a

Menorca, i 19 % a Formentera) (vegeu el quadre IA-6.25 i els gràfics I-6.55, I-6.56, I-6.57, I-6.58, I-6.59 i I-6.60).

6.9.

OCUPACIONS I CONTRACTACIONS LABORALS EN EL SECTOR TURÍSTIC

6.9.1. OCUPACIONS EN HOSTALERIA I RESTAURACIÓ

Així com les restriccions a l'economia per motius sanitaris han afectat l'activitat turística, també l'ocupació en aquesta branca ha estat força sacsejada. La mitjana anual de l'ocupació total ha arribat als 77.815

treballadors, fet que suposa un descens del 24,85 % respecte a l'any anterior. D'aquests ocupats, 65.735 són assalariats, amb un decreixement del 27,8 %, i 12.080 autònoms, amb un descens del 3,7 %.

La restauració ha acumulat una mitjana anual de 41.572 ocupats, una cinquena part menys que el 2019. Els altres 36.243 ocupats han estat del subsector de l'hostalatge, que ha caigut un 28,9 %.

La distribució entre assalariats i autònoms també presenta diferències significatives, que s'han incrementat amb la crisi de la covid. Pel que fa a la restauració, 10.702 són autònoms (25,7 %), mentre que en l'hostalatge només ho són 1.378 persones (3,8 %).

Quant a l'estacionalitat dels ocupats, la ràtio entre el mes d'ocupació més baixa i el de més ocupació se situa en el conjunt del sector de restauració i hostalatge en un 36 %; en restauració, un 52 %, i en hostalatge, un 21 % (vegeu el quadre [IA-6.26](#)).

6.9.2. VINT OCUPACIONS MÉS CONTRACTADES EN EL SECTOR TURÍSTIC

L'any 2020, les quatre ocupacions més contractades en el sector turístic coincideixen amb les del 2019, però amb uns nivells molt inferiors. Per ordre, són: els cambrers (24.382), els ajudants de cuina (7.073), els cuiners (6.971) i el personal de neteja (5.929). Per variacions respecte a l'any anterior, totes vint ocupacions tenen un nivell de contractació inferior al del 2019. On hi ha la variació menys negativa és en els conductors de motocicletes i ciclomotors (-16,4 %). A l'altre extrem, destaquen

els empleats d'agències de viatges, que, tot i haver caigut un 91,9 %, s'entra dintre de les vint ocupacions amb més contractació el 2020 del sector turístic (vegeu el quadre [IA-6.27](#)).

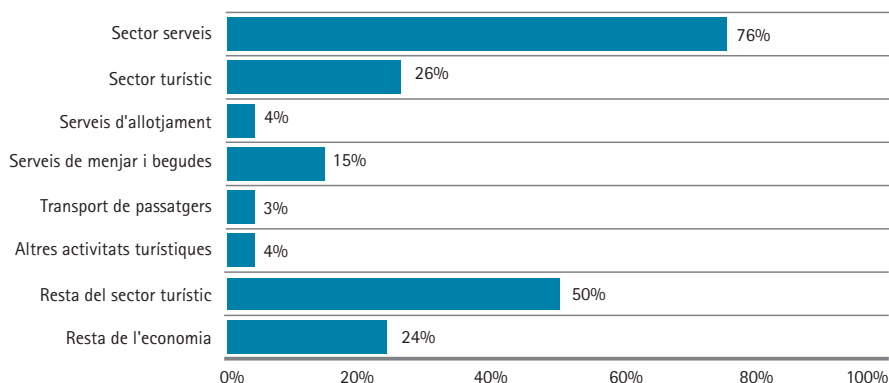
6.9.3. CONTRACTACIONS TURÍSTIQUES PER ACTIVITAT ECONÒMICA

Les activitats descrites per la CNAE-09 relacionades amb el sector turístic són: serveis d'allotjament, agències de viatges i serveis de menjars i begudes. A totes aquestes ha afectat considerablement la davallada de l'activitat turística esdevinguda el 2020. En el conjunt de les Balears, l'ocupació més elevada ha estat en l'activitat de serveis de menjars i begudes, amb un total de 38.057 contractes i un decrement del 62,4 % interanual. En segon lloc, hi ha els serveis d'allotjament, amb 18.423 contractes, que baixen un 77,8 % amb referència al 2019. En tercer lloc, hi ha les agències de viatges, que sumen 870 relacions laborals, un total que ha caigut un 89,9 %.

Per illes, totes segueixen el mateix patró que el global balear, tot i que hi ha diferències en les intensitats de les taxes negatives respecte a l'any 2019. A Mallorca, els contractes per serveis d'allotjament han disminuït un 79,0 %, mentre que les agències de viatges han patit una davallada del 90,1 %. A Menorca i les Pitiüses, els contractes en agències de viatges presenten taxes menys negatives, tot i que arriben al -88,6 % i -86,5 %, respectivament. A Menorca i les Pitiüses, la taxa menys negativa es troba en els serveis de menjars i begudes, amb variacions del -57,1 % i -60,3 %, respectivament (vegeu el quadre [IA-6.28](#)).

Gràfic I-6.55.

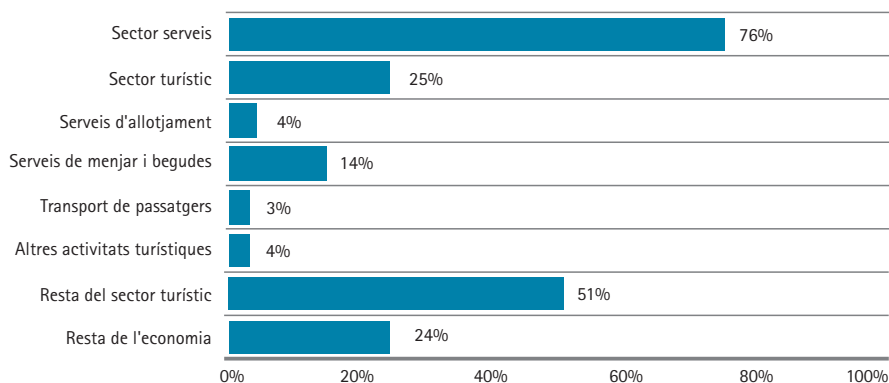
Empreses d'alta a la Seguretat Social a les Illes Balears per sector d'activitat (2020)

Font: Institut d'Estadística de les Illes Balears (Ibestat) a partir de dades de la Seguretat Social

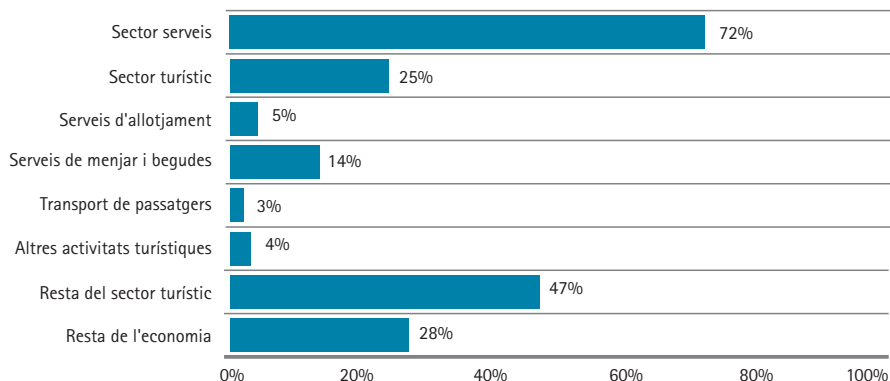
Gràfic I-6.56.

Empreses d'alta a la Seguretat Social a Mallorca per sector d'activitat (2020)

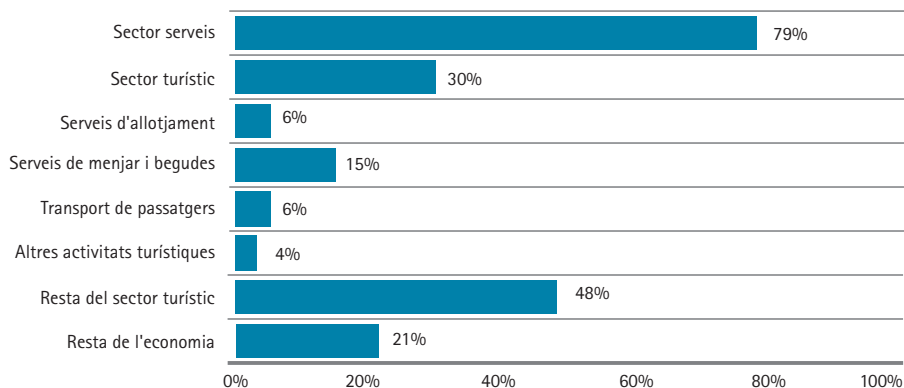
Font: Institut d'Estadística de les Illes Balears (Ibestat) a partir de dades de la Seguretat Social

Gràfic I-6.57.

Empreses d'alta a la Seguretat Social a Menorca per sector d'activitat (2020)

Font: Institut d'Estadística de les Illes Balears (Ibestat) a partir de dades de la Seguretat Social

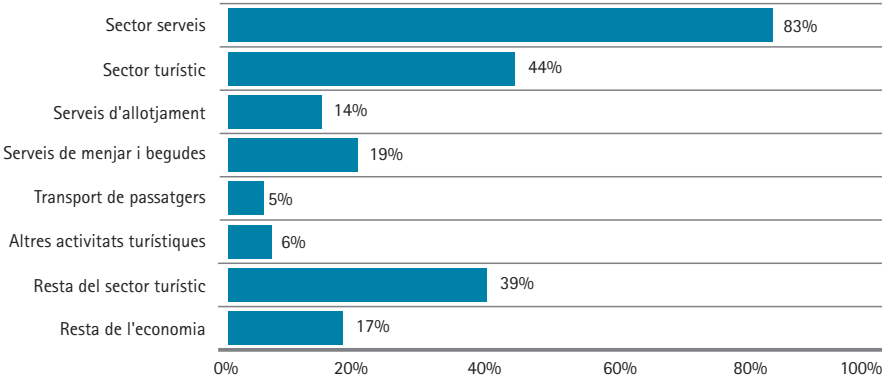
Gràfic I-6.58.

Empreses d'alta a la Seguretat Social a Eivissa per sector d'activitat (2020)

Font: Institut d'Estadística de les Illes Balears (Ibestat) a partir de dades de la Seguretat Social

Gràfic I-6.59.

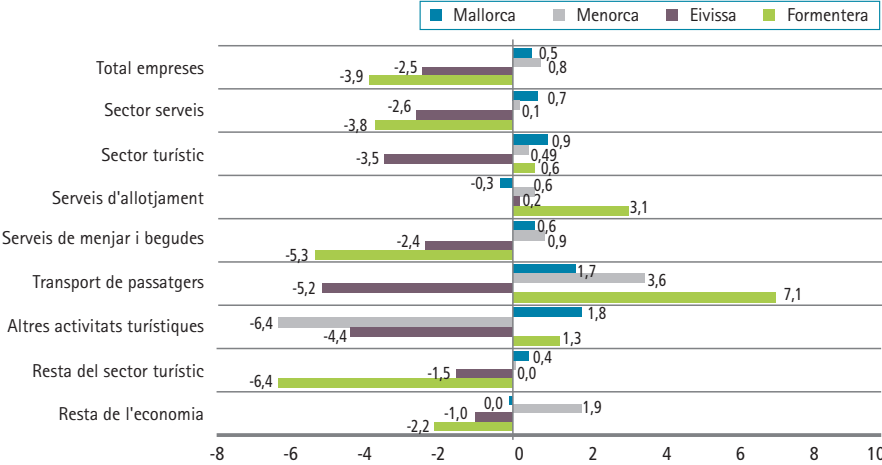
Empreses d'alta a la Seguretat Social a Formentera per sector d'activitat (2020)

Font: Institut d'Estadística de les Illes Balears (Ibestat) a partir de dades de la Seguretat Social

Gràfic I-6.60.

Diferències en punts percentuals de les taxes de creixement insulars de les empreses d'alta a la Seguretat Social respecte a les Illes Balears per sector d'activitat (2019-2020)

Font: Institut d'Estadística de les Illes Balears (Ibestat) a partir de dades de la Seguretat Social

GRÀFICS EXTRES

Quadre IA-6.8. Enquesta d'ocupació hotelera a les Illes Balears per concepte, illa i categoria (2019-2020)

7

COMERÇ

RESUM

L'impacte de la crisi derivada de la covid-19 s'ha notat de manera molt visible en el sector del comerç. Les mesures de distanciament per contenir la pandèmia, les restriccions a la mobilitat, una temporada estival caracteritzada per la manca de vendes lligades al turisme i les dificultats econòmiques de les llars, entre altres factors, han afectat l'activitat econòmica i l'ocupació.

S'ha de deixar constància, això no obstant, que els efectes de la crisi del coronavirus s'han manifestat de manera desigual en funció de l'activitat comercial, ja que, malgrat que en el moment de redactar aquest apartat no es disposa encara de dades oficials de tot l'exercici de 2020, ha estat notori el fort creixement de les vendes del comerç electrònic, especialment de productes d'alimentació, moda, electrònica i llar.

A partir de l'Enquesta estructural d'empreses, en aquest apartat s'examinen els principals indicadors i magnituds del sector del comerç. Així mateix, s'analitzen els resultats d'explotació de les empreses i la realitat ocupacional del sector.

Una primera lectura dels resultats del 2018 i 2019 mostra una desacceleració en el ritme de creixement del volum de negoci. S'observa igualment una disminució gradual del teixit empresarial, de la capacitat de generar rendes i, concretament el 2018, de la productivitat del sector.

Això no obstant, les dades d'altres indicadors, com per exemple el salari mitjà o la taxa de salarització, presenten resultats més positius. Sense sortir de l'àmbit ocupacional, també millora la taxa d'ocupació femenina assalariada.

Quant a la distribució del personal ocupat segons el tipus de jornada i com s'ha ressenyat en anteriors edicions de la memòria del CES, és més elevada la presència masculina en la jornada completa i, per contra, predomina la femenina en la jornada parcial.

7.1.

INTRODUCCIÓ

La principal font estadística consultada per redactar aquest apartat és l'Estadística estructural d'empreses, publicada per l'INE, que integra en un únic qüestionari els sectors de la indústria, els serveis i el comerç, però mantenint la possibilitat de l'anàlisi sectorial. Tal com s'ha indicat en l'apartat I.5, relatiu al sector de serveis, l'Institut d'Estadística de les Illes Balears (Ibestat) realitza anualment una explotació específica, prou àmplia, d'aquesta operació estadística de l'INE. Encara que aquest organisme ja ha publicat les dades definitives de l'any 2019, la publicació més completa que du a terme l'Ibestat corresponen a l'any 2018. Altrament, s'incorporen els resultats anuals de dues operacions estadístiques de caràcter conjuntural, publicades també per l'INE i l'Ibestat, que permeten copsar el daltabaix que ha patit el sector al llarg del 2020. Es tracta dels indicadors d'activitat del sector de serveis (IASS), en concret els relatius al comerç, i els índexs de comerç al detall, cenyits més específicament a aquestes activitats.

7.2.

ELS INDICADORS D'ACTIVITAT DEL COMERÇ DE L'ANY 2020

Centrant-nos, com dèiem en el paràgraf anterior, en els indicadors d'activitat, l'índex el volum de negoci del sector del comerç del 2020 registra una davallada d'un poc més d'una cinquena part respecte del

2019 (-20,9%). Quant a l'índex d'ocupació, la variació mitjana de tot l'exercici també presenta una disminució prou dràstica i se situa en un -7,2 %.

Per altra banda, el comerç al detall, si bé a finals d'any ja apunta a un canvi de tendència pel que fa a la facturació, tanca l'exercici amb una variació mitjana, en relació amb el 2019, d'un -14,6 %. L'ocupació associada al comerç minorista de les Illes, tot i no marcar un descens tan accentuat com en les vendes, presenta una taxa de variació interanual d'un -6,9 %.

7.3.

PRINCIPALS MAGNITUDS

D'acord amb els resultats definitius de l'Estadística estructural d'empreses de l'any 2019¹ que publica l'INE, de la qual per a l'àmbit autonòmic només es disposa d'un conjunt limitat de magnituds, el volum de facturació del sector (15.388 milions d'euros) augmenta un 0,2 % interanual, si bé s'ha de remarcar que les úniques activitats que registren un avanç respecte de l'any precedent són les relatives al comerç al detall (1,8 %), ja que tant les de venda i reparació de vehicles de motor i motocicletes com les de co-

1. L'INE adapta el concepte estadístic d'«empresa» i el 2018 l'incorpora per primera vegada en aquesta operació estadística. Per això, les dades d'aquest any no són estrictament comparables a les dels anys precedents. No obstant això, també publica una anàlisi comparativa sota el supòsit de continuar considerant, com fins al 2017, les «unitats legals» com una aproximació operativa a les empreses.

merç a l'engròs registren, respectivament, retrocessos d'un 1,8 % i un 1,3 %.

En canvi, pugen de manera significativa els imports relatius a sous i salaris en el conjunt del comerç (6,2 %), entre els quals destaca l'increment observat en les activitats de comerç al detall, que situa la taxa de variació interanual sensiblement per sobre de la mitjana del sector (7,9 %). El nombre de persones ocupades també creix en totes les activitats comercials —un 3,1 % de mitjana—, especialment en les de venda i reparació de vehicles (6,5 %). Per acabar amb les dades corresponents a l'any 2019, s'ha de destacar un any més la retirada de recursos que s'observa en el sector, atès que les inversions en actius materials baixen de mitjana un 13,2 % interanual. És especialment rellevant la forta caiguda de gairebé el 41 % registrada en les activitats de venda i reparació de vehicles.

D'altra banda, seguint les dades publicades per l'Ibestat corresponents al 2018, el sector comercial compta amb de 17.104 empreses, xifra que representa una reducció d'un 2,2 % en comparació amb la del 2017 (17.493) i confirma, si més no en els darrers anys, una disminució gradual del teixit empresarial del sector. La facturació de les empreses (15.364 milions d'euros) modera el ritme de creixement observat l'any precedent i registra una pujada interanual del 3,4 %. El sector genera en el conjunt de l'arxipèlag una renda total (VAB) de 2.797 milions d'euros, amb la qual cosa queda pràcticament en el mateix nivell que l'any 2017 (-0,4 %) (vegeu el quadre I-7.1).

El comerç al detall és l'activitat amb més pes en el sector. Considerant les variables

relatives al nombre d'empreses, d'establiments i de persones ocupades, representa entre un 60,0 % i un 65,0 % de tot el sector. En la resta de magnituds representa al voltant de la meitat dels valors totals. La segona activitat amb més pes, el comerç a l'engròs, amb poc més d'una quarta part de les empreses i de les persones ocupades, concentra gairebé el 38,0 % de la facturació i el 35,0 % del VAB del sector.

La capacitat de generar rendes del sector —el valor afegit generat en relació amb el valor de la producció— disminueix 1,6 punts percentuals respecte de l'any precedent i queda en un 60,9 %. El comerç al detall té la taxa de valor afegit més alta (62,2 %) mentre que, a l'altre extrem, la venda de vehicles de motor registra la més baixa, amb un 52,8 %.

Quant a la distribució del VAB entre els seus components —remuneració dels asalariats i excedent brut d'explotació—, una primera aproximació a l'evolució del pes de les rendes del capital permet observar que en el conjunt del sector es produeix una lleugera disminució (-1,1 p. p.) respecte del 2017, amb la qual cosa queda en un 36,7 %. Destaca, no obstant això, l'avanç de 5,7 p. p. en les activitats de venda i reparació de vehicles de motor.

7.4.

PRINCIPALS COEFICIENTS

El 2018, la mitjana de persones ocupades en les empreses de comerç a les Illes és de 4, el mateix nombre que el 2017,

amb una productivitat de 36,5 milers d'euros —que representen una reducció interanual d'un 0,5 %— i un cost laboral unitari de 21,8 milers d'euros —gairebé un 2,0 % més que un any enrere. La taxa de despeses de personal —relació entre les despeses de personal i el valor afegit brut— s'incrementa 1,5 p. p. en el conjunt del sector i se situa en el 59,8 %. S'ha de ressaltar especialment la forta reducció d'aquesta taxa en les activitats de venda i reparació de vehicles de motor (-4,7 p. p.) i, per contra, l'augment registrat en les de comerç a l'engròs (3,4 p. p.) (vegeu el quadre I-7.2).

El salari mitjà del sector registra un augment d'un 2,0 % i queda en 20,7 milers d'euros. S'ha de parlar esment, no obstant això, en les diferències significatives que es produeixen en funció de l'activitat, ja que, per exemple, el comerç a l'engròs presenta un salari mitjà de 23,9 milers d'euros, que és sensiblement superior al del comerç al detall (18,7 milers d'euros).

Per una altra banda, la taxa de salarització —la proporció de persones assalariades sobre el conjunt d'ocupats— augmenta respecte a la de l'any anterior en totes les activitats del sector, excepte en les del comerç a l'engròs, i se situa de mitjana en un 82,4 %. Amb tot, s'ha d'assenyalar també aquí la diferència de més de 6,0 p. p. entre el comerç a l'engròs, que presenta la taxa més elevada (86,6 %), i el comerç al detall, que registra la més baixa (80,5 %).

Finalment, la taxa de participació femenina en el personal assalariat en el conjunt del sector (41,3 %) registra una lleugera

pujada respecte del 2017, en concret de 0,3 p. p., si bé s'ha d'observar que en les activitats de comerç al detall aquesta taxa (52,8 %) està molt per sobre de la mitjana, mentre que en les activitats relatives a la venda i reparació de vehicles de motor el percentatge de participació femenina és només d'un 15,3 %.

7.5.

PRINCIPALS RESULTATS D'EXPLOTACIÓ

El 2018, els ingressos d'explotació de les empreses dedicades al comerç arriben a 15.671 milions d'euros i suposen un increment interanual d'un 3,0 %, valor que queda molt allunyat del fort creixement experimentat l'any 2017. Tot i que l'avanç no és irrellevant, aquesta pujada és 2,0 punts percentuals inferior a la que es registra en el conjunt del sector de serveis. Per una altra banda, les despeses d'explotació també pugen (3,1 %) i el volum total arriba a 14.840 milions d'euros (vegeu els quadres I-7.3).

A diferència de l'any 2017, en què les inversions en actius materials registren un fort increment interanual, l'import del 2018 (234,3 milions d'euros) representa una disminució del 0,9 %. També en aquest capítol s'observen diferències ressenyables, atès que el comerç a l'engròs tanca l'exercici amb un augment de la inversió d'un 13,5 %, mentre que la resta d'activitats registren variacions negatives, sobretot les de venda i reparació de vehicles de motor (-18,7 %).

QUADRE I-7.1. PRINCIPALS MAGNITUDS DEL SECTOR DEL COMERÇ A LES ILLES BALEARS SEGONS L'ACTIVITAT (2017-2018)

		Venda i reparació de vehícles de motor	Comerç a l'engròs	Comerç al detall	Total
2017	Nombre d'empreses	1.871	4.750	10.873	17.493
	Nombre d'establiments	2.069	5.306	13.636	21.010
	Volum de negoci (milers d'euros)	1.704.927	5.724.401	7.435.427	14.864.754
	Valor de producció (milers d'euros)	501.290	1.542.301	2.451.728	4.495.318
	VAB a preus de mercat (milers d'euros)	265.933	979.540	1.563.988	2.809.460
	Despeses de personal (milers d'euros)	173.404	562.177	901.928	1.637.508
	Consums intermedis (milers d'euros)	235.356	562.761	887.740	1.685.857
	Excedent brut d'exploació (milers d'euros)	86.191	398.471	578.716	1.063.378
	Població ocupada mitjana	7.566	21.702	47.328	76.595
	Població ocupada a 30/09	7.452	21.977	48.180	77.609
2018	Nombre d'empreses	1.853	4.563	10.688	17.104
	Nombre d'establiments	1.989	5.155	13.283	20.427
	Volum de negoci (milers d'euros)	1.989.389	5.815.004	7.560.068	15.364.461
	Valor de producció (milers d'euros)	585.609	1.565.021	2.441.748	4.592.377
	VAB a preus de mercat (milers d'euros)	309.365	973.963	1.514.095	2.797.424
	Despeses de personal (milers d'euros)	187.065	592.028	893.783	1.672.875
	Consums intermedis (milers d'euros)	276.243	591.058	927.653	1.794.954
	Excedent brut d'exploació (milers d'euros)	117.937	366.384	542.762	1.027.083
	Població ocupada mitjana	7.763	22.467	46.365	76.594
	Població ocupada a 30/09	7.776	22.609	46.799	77.184

Font: Institut d'Estadística de les Illes Balears (Ibestat) a partir de dades de l'INE

QUADRE I-7.2. PRINCIPALS COEFICIENTS DEL SECTOR DEL COMERÇ A LES ILLES BALEARS SEGONS L'ACTIVITAT (2017-2018)

		Venda i reparació de vehícles de motor	Comerç a l'engròs	Comerç al detall	Total
2017	Persones ocupades per empresa	4	5	4	4
	Persones ocupades per establiment	4	4	3	4
	Productivitat (milers d'euros)	35,1	45,1	33,0	36,7
	Salari mitjà (milers d'euros)	22,0	23,6	18,5	20,3
	Cost laboral unitari (milers d'euros)	22,9	25,9	19,1	21,4
	Taxa de valor afegit (%)	53,1	63,5	63,8	62,5
	Taxa de despeses de personal (%)	65,2	57,4	57,7	58,3
	Taxa d'assalariats (%)	80,7	86,7	80,2	82,1
	Taxa d'assalariats a 30/09 (%)	81,9	85,6	78,8	81,0
	Taxa femenina d'assalariats a 30/09 (%)	12,9	25,9	52,2	41,0
2018	Persones ocupades per empresa	4	5	4	4
	Persones ocupades per establiment	4	4	3	4
	Productivitat (milers d'euros)	39,9	43,4	32,7	36,5
	Salari mitjà (milers d'euros)	22,7	23,9	18,7	20,7
	Cost laboral unitari (milers d'euros)	24,1	26,4	19,3	21,8
	Taxa de valor afegit (%)	52,8	62,2	62,0	60,9
	Taxa de despeses de personal (%)	60,5	60,8	59,0	59,8
	Taxa d'assalariats (%)	81,5	86,6	80,5	82,4
	Taxa d'assalariats a 30/09 (%)	81,3	86,0	79,7	81,7
	Taxa femenina d'assalariats a 30/09 (%)	15,3	26,5	52,8	41,3

Font: Institut d'Estadística de les Illes Balears (Ibestat) a partir de dades de l'INE

QUADRE I-7.3. PRINCIPALS RESULTATS D'EXPLOTACIÓ DEL SECTOR DEL COMERÇ A LES ILLES BALEARS SEGONS L'ACTIVITAT (MILERS D'EUROS) (2017-2018)

	Venda i reparació de vehícles de motor	Comerç a l'engròs	Comerç al detall	Total
2017				
Ingressos d'explotació	1.756.960,5	5.801.568,4	7.654.767,9	15.213.296,7
Despeses d'explotació	1.704.034,1	5.485.430,9	7.209.121,4	14.398.586,3
Inversions en actius materials	42.738,9	75.361,0	118.302,0	236.401,9
2018				
Ingressos d'explotació	2.075.192,5	5.883.250,2	7.712.922,0	15.671.364,7
Despeses d'explotació	2.000.011,7	5.580.392,0	7.259.178,1	14.839.581,7
Inversions en actius materials	34.751,6	85.532,2	114.022,0	234.305,8

Font: Institut d'Estadística de les Illes Balears (Ibestat) a partir de dades de l'INE

7.6.

L'OCUPACIÓ

El total de persones ocupades el 2018, fixes o eventuais, en el sector del comerç, expressat en mitjana anual, és de 76.594, una xifra que pràcticament és la mateixa que la d'un any enrere (76.595). El comerç al detall (60,5 %) i el comerç a l'engròs (29,3 %) concentren conjuntament gairebé el 90,0 % de la població ocupada en el sector (vegeu el quadre I-7.4).

D'aquest total, el 82,4 % (63.079 persones) correspon a personal remunerat. El comerç a l'engròs, amb diferència, presenta la ràtio més elevada, amb el 86,5 %, mentre que la més baixa correspon al comerç al detall (80,5 %). Del conjunt del personal remunerat, un 78,6 % ho és a jornada completa —percentatge que és lleugerament inferior al d'un any enrere (79,7 %)— i la resta, 21,4 %, a jornada parcial.

D'altra banda, si es considera l'ocupació del sector equivalent a jornada completa, el personal remunerat és de 57.455, lleugerament inferior al de l'any anterior (57.464), amb una taxa de variació pràcticament irrellevant. El total d'hores treballades arriba als 104,3 milions i representa, en canvi, un increment interanual d'un 0,2 %.

En l'estructura ocupacional remunerada a jornada completa del conjunt del sector s'observa una diferència, lleugerament creixent, de 9,8 p. p. entre la taxa masculina (54,9 %) i la femenina (45,1 %). Aquest desequilibri s'amplia o es redueix segons el tipus d'activitat. Així, el comerç al detall registra una forta presència femenina i arriba al 62,6 % del personal remunerat —si bé baixa una mica respecte de l'any precedent—, mentre que en les activitats de venda i reparació de vehicles de motor aquesta presència és del 15,09 %, una mica superior a la quantitat del 2017.

QUADRE I-7.4. DADES D'OCCUPACIÓ DEL SECTOR DEL COMERÇ SEGONS EL TIPUS D'ACTIVITAT A LES ILLES BALEARS (2017-2018)				
	Venda i reparació de vehículos de motor	Comerç a l'engròs	Comerç al detall	Total
Personal ocupat mitjà	7.566	21.702	47.328	76.595
Personal ocupat a 30/09	7.452	21.977	48.180	77.609
Personal ocupat mitjà remunerat	6.102	18.811	37.957	62.870
Personal ocupat remunerat a 30/09	5.988	19.106	38.810	63.903
Personal ocupat mitjà no remunerat	1.464	2.890	9.371	13.725
Personal no remunerat a 30/09	1.464	2.872	9.370	13.706
Personal remunerat total a jornada completa	5.409	16.647	28.029	50.085
Personal remunerat homes a jornada completa	4.695	12.247	10.320	27.262
Personal remunerat dones a jornada completa	714	4.400	17.709	22.823
Personal remunerat total a jornada parcial	693	2.164	9.927	12.785
Personal remunerat homes a jornada parcial	444	871	2.506	3.821
Personal remunerat dones a jornada parcial	249	1.294	7.421	8.964
Personal remunerat equivalent a jornada completa	5.748	17.953	33.763	57.464
Hores treballades del personal remunerat	10.298	32.422	61.361	104.081

2017

continua

	Venda i reparació de vehICLES de motor	Comerç a l'engròs	Comerç al detall	Total
2018	Personal ocupat mitjà	22.467	46.365	76.594
	Personal ocupat a 30/09	22.609	46.799	77.184
	Personal ocupat mitjà remunerat	19.445	37.309	63.079
	Personal ocupat remunerat a 30/09	19.588	37.743	63.684
	Personal ocupat mitjà no remunerat	3.022	9.056	13.515
	Personal no remunerat a 30/09	3.022	9.056	13.500
	Personal remunerat total a jornada completa	16.928	27.045	49.596
	Personal remunerat homes a jornada completa	12.378	10.124	27.229
	Personal remunerat dones a jornada completa	4.550	16.921	22.367
	Personal remunerat total a jornada parcial	2.517	10.264	13.483
	Personal remunerat homes a jornada parcial	1.076	2.460	3.947
	Personal remunerat dones a jornada parcial	1.441	7.804	9.536
	Personal remunerat equivalent a jornada completa	18.430	33.052	57.455
	Hores treballades del personal remunerat	33.493	59.952	104.309

Font: Institut d'Estadística de les Illes Balears (Ibestat) a partir de dades de l'INE
Unitats: Nombre de persones i milers d'hores.

En contraposició, la distribució del personal remunerat a jornada parcial evidencia una presència femenina majoritària, que arriba al 70,7 % en el conjunt del sector i,

en les activitats de comerç al detall, s'amplia fins al 76,0 % del total de persones ocupades a jornada parcial.

8

EL SECTOR DEL TRANSPORT

RESUM

La situació d'emergència sanitària provocada per la covid-19 i l'establiment de l'estat d'alarma van provocar una reducció molt considerable de la mobilitat de persones i mercaderies a les Illes Balears al llarg del 2020.

En alguns casos, la mobilitat es va aturar completament a mitjan març de 2020 i no s'ha recuperat gens o gairebé gens. És el cas, per exemple, de l'arribada de creuers als ports de les Illes Balears: van deixar d'arribar-ne a mitjan març de 2020 i no n'hi ha arribat cap més fins al juny de 2021.

En altres casos la mobilitat es va reduir molt (o gairebé es va aturar) al començament de l'estat d'alarma, però va recuperar una certa normalitat a partir de la suavització de les restriccions en la mobilitat per part de les autoritats. És el cas de la intensitat del trànsit de les carreteres a tota la comunitat autònoma.

Finalment, veiem un entremig (ni aturada total ni retorn a una situació similar a la del 2019) en el moviment de mercaderies en vaixell i de persones en el transport aeri: malgrat que va tornar a haver-hi mobilitat després del juny de 2020, el moviment mensual va estar clarament per sota del moviment del mateix mes de l'any 2019.

8.1.

INTRODUCCIÓ

La situació d'emergència sanitària provocada per la covid-19 a la societat balear l'any 2020 afecta de diferents maneres la informació que es proporciona en aquest capítol.

En primer lloc, el Govern d'Espanya va decretar l'estat d'alarma perquè, d'aquesta manera, disposava de cobertura legal per prendre mesures que intentaven aturar o almenys limitar la difusió de la malaltia. Moltes d'aquestes decisions tenien la conseqüència de restringir molt la mobilitat de la població i de les mercaderies. Cal recordar el calendari de decisions preses pel Govern d'Espanya a la primera tanda d'estats d'alarma (des del 14 de març de 2020 fins al 21 de juny de 2020), i conjuntament pel Govern d'Espanya i el Govern de les Illes Balears a la segona tanda d'estats d'alarma, que va començar el 25 d'octubre, per fer front a la segona onada de contagis, i quines mesures afecten directament la mobilitat de persones i mercaderies.

Més enllà de les mesures oficials, hem de tenir en compte que la pandèmia provocada per la covid-19 també afecta els hàbits de mobilitat d'empreses i ciutadania. Veurem que l'ús del transport públic s'ha reduït molt substancialment, en gran part perquè molta gent s'ha estimat més reemplaçar-lo pel transport privat (individual o familiar) per por d'encomanar-se la malaltia en llocs tancats i amb molta gent com autobusos i vagons de metro o tren.

Així mateix, molta gent ha pogut fer tele treball, la qual cosa provoca una reducció

substancial dels desplaçaments motivats per la feina. D'altra banda, moltes famílies han intentat desplaçar la seva residència habitual cap a zones menys densament poblades, la qual cosa pot tenir l'efecte contrari d'haver de fer servir el vehicle privat per més activitats i amb desplaçaments més llargs. Així doncs, ens trobam amb canvis d'hàbits de mobilitat que no sabem si es mantindran o si de mica en mica, a mesura que la situació sanitària millori, es tornarà als hàbits anteriors a la pandèmia.

A més a més, encara disposam de poques dades quantitatives per avaluar el funcionament del transport el 2020. En anys anteriors de la memòria del CES és habitual un cert retard en algunes de les dades de transport de què es disposa per elaborar el capítol; però, com que no es produïa cap ruptura en les pautes de comportament de mobilitat de persones i mercaderies, es podia establir amb confiança quina era la tendència general dels diferents modes de transport. La ruptura provocada per la covid-19 (aturada general de la mobilitat durant molts mesos a partir de març del 2020 i canvis de comportament de la ciutadania) fan impossible aquest exercici per moltes de les dades que s'ofereixen usualment en aquest capítol.

Finalment, si la reducció de la mobilitat que s'ha produït al llarg de l'any 2020 no ha tingut cap efecte important sobre la infraestructura de transport, a hores d'ara és impossible establir una representació quantitativa vàlida del teixit empresarial del sector del transport a les Illes Balears (empreses de transport per avió, agències de viatge, etc.), perquè no sabem si l'aturada de l'activitat en provocarà una reestructuració important

(sortida d'empreses establertes que no poden superar la caiguda d'ingressos provocada per l'aturada de l'activitat, entrada de noves empreses, compra i fusions d'empreses establertes, etc.).

8.2.

L'ESTAT D'ALARMA I LA MOBILITAT A LES ILLES BALEARS

8.2.1. CALENDARI DE MESURES PÚBLIQUES I EFECTE SOBRE LA MOBILITAT DE PERSONES I MERCADERIES

Quan el 14 de març de 2020 el Govern d'Espanya declara per primera vegada l'estat d'alarma en tot el territori espanyol, una de les mesures més importants que es van prendre va ser limitar la lliure circulació de la ciutadania, confinant la població a casa seva excepte per dur a terme activitats essencials (adquisició d'aliments i medicaments, acudir a centres mèdics o llocs de feina, etc.). En els casos d'adquisició d'aliments, a més a més, era obligatori fer-ho sense allunyar-se gaire del lloc de residència.

El 28 de març es va suspendre durant 15 dies qualsevol activitat laboral presencial no essencial. Per tant, van deixar de produir-se els desplaçaments usuals per raons de feina.

Les successives pròrroques de l'estat d'alarma permeteren mantenir les restriccions a la mobilitat establertes. A partir del diumenge 26 d'abril, després de 43 dies

de confinament, les mesures preses van començar a fer-se més suaus. Però la mobilitat general seguia molt restringida: els desplaçaments només podien fer-se al voltant del domicili habitual. Les restriccions es van mantenir perquè el Govern d'Espanya prorrogà l'estat d'alarma fins a les 00.00 hores del dia 21 de juny de 2020.

El 25 d'octubre, el Govern d'Espanya decretà una altra vegada l'estat d'alarma degut a una segona onada de contagis. Es va establir el toc de queda nocturn i el Govern de les Illes Balear va decidir les mesures de contenció addicionals. Pocs dies després, el Congrés dels Diputats espanyol va aprovar que l'estat d'alarma s'allargués fins al maig de 2021.

8.2.2. LA MOBILITAT A LES ILLES BALEARS DURANT L'ESTAT D'ALARMA

Com hem assenyalat en l'apartat anterior, les mesures per controlar la pandèmia incloïen limitar la mobilitat de les persones. El 14 d'abril de 2020 el Ministeri de Transports Mobilitat i Agenda Urbana va donar a conèixer els resultats d'un estudi de mobilitat a Espanya durant l'estat d'alarma, fet amb procediments d'anàlisi de dades massives¹. La font principal d'informació era el posicionament dels telèfons mòbils durant l'estat d'alarma i l'estudi mostrava que les Illes Balears era una de les quatre comunitats autònomes en les quals s'havia produït una baixada més important de la mobilitat.

1. La informació sobre els objectius, la metodologia i els resultats de l'estudi es poden consultar a <https://www.mitma.gob.es/ministerio/covid-19/evolucion-movilidad-big-data>.

L'estudi comparava les xifres de mobilitat de dia 7 d'abril amb el dia corresponent de la setmana del 14 al 20 de febrer; és a dir, es prenia aquesta setmana de febrer (prèvia a l'establiment de l'estat d'alarma) com a referència del que era la mobilitat usual abans de la pandèmia. La reducció de la mobilitat a les Illes Balears era del 73 %. Aquesta reducció es produïa tant pel que feia a moviments dins de la comunitat autònoma com quan es resseguien sortides i entrades de les Illes Balears. Palma també era una de les ciutats espanyoles en què s'observava una major reducció de la mobilitat (en aquest cas, del 79 %).

Per tant, quan en les seccions posteriors comparem dades de mobilitat de persones el 2020 amb les mateixes dades el 2019, no és estrany trobar sistemàticament una reducció de la mobilitat molt acusada.

8.3.

ÚS DEL TRANSPORT A LES ILLES BALEARS EN UN ANY DE PANDÈMIA

Com és obvi, la insularitat de les Illes Balears marca quin és l'ús dels mitjans de transport. Els modes de transport per via aèria i marítima són la manera com les quatre illes es comuniquen amb l'exterior. El trànsit de persones es fa sobretot per via aèria (llevat de Formentera, que només té la via marítima com a forma d'accés i sortida, a través de la connexió amb Eivissa), mentre que el trànsit de mercaderies es fa sobretot per via marítima.

En els anys anteriors d'activitat econòmica normalitzada, el fet que totes quatre illes siguin una destinació turística que és internacional i que té un marcat component estacional al llarg de l'any condiciona els modes i usos de la infraestructura de transport balear. En primer lloc, com veurem més avall, una gran part de les connexions per via aèria són internacionals (en el cas del transport per via marítima, les connexions internacionals són els creuers i les connexions regulars per via marítima són poc importants). En segon lloc, l'ús de les infraestructures de transport és molt més intensa els mesos de temporada alta turística; és a dir, els mesos que van d'abril o maig fins a l'octubre, amb uns màxims molt acusats els mesos de juliol i agost.

Tot seguit, dividirem la discussió de l'ús del transport a les Illes Balears en quatre apartats. En el primer, ens fixarem en el transport de passatgers i de mercaderies per via aèria. En el segon, analitzarem el transport de passatgers i de mercaderies per via marítima. En el tercer apartat, analitzarem el transport públic. Finalment, el darrer discutirà la intensitat d'ús de les carreteres.

8.3.1. EL TRANSPORT PER VIA AÈRIA

8.3.1.1. Entrada i sortida de passatgers per via aèria

L'emergència sanitària va provocar una reducció molt intensa del principal mode d'entrada i sortida de persones a les illes a partir de mitjan març de 2020. L'any 2020 varen arribar un total de 4.635.814 persones a tots tres aeroports de les Illes Balears. Aquesta xifra representa un 22 %

del total de passatgers que varen arribar a qualsevol dels tres aeroports de les Illes Balears i suposa una caiguda molt dràstica si es compara amb les dades de l'última dècada. Si miram per aeroports, la caiguda anual en els tres aeroports és similar. Amb tot, la caiguda a Maó (un 31 % d'arribades en relació amb el 2019) és menor que la caiguda a Eivissa (26 %) i Palma (21 %) (vegeu el gràfic I-8.1).

Si analitzam la variació mensual, el nombre d'arribades de passatgers i passatgeres durant els mesos de gener i febrer del 2020 és gairebé idèntic al del 2020. A partir del mes de març sí que es noten diferències substancials entre el 2020 i el 2019 en què les arribades representen un 36 % dels passatgers que varen arribar al mes de març del 2019. Igualment, cal recordar que no és fins a la segona quinzena del mes de març que es declara l'estat d'alarma. Un cop declarat l'estat d'alarma, la mobilitat es redueix a mínims, i això es veu reflectit clarament durant els mesos d'abril (en què només varen arribar 6.781 passatgers), maig (només 17.228 passatgers) i juny (amb l'arribada de 115.299 passatgers). En tots tres casos, es tracta de caigudes superiors al 90 % d'activitat en relació amb l'any 2019.

A finals del mes de juny², i sobretot als mesos de juliol i agost, es va recuperar part de l'activitat a causa de la millora de la situació epidemiològica a les Illes Balears, així com dels principals països emissors de turistes (tant el mercat espanyol com l'an-

glès i l'alemany). Tot i la millora evident, el flux de passatgers va suposar poc més del 30 % (31 % al juliol i 32 % a l'agost) del que havia suposat l'any 2019.

Finalment, a partir del setembre hi ha una reducció considerable de passatgers i passatgeres. A la reducció habitual explicada per la finalització dels mesos de més explotació turística de les Illes Balears, s'hi va afegir l'aparició d'una nova onada de contagis del coronavirus arreu d'Europa (el que es va anomenar la segona onada), que va provocar un increment notable de restriccions en el trànsit internacional, per exemple, l'exigència de fer una quarantena en arribar de les Illes Balears (vegeu el gràfic I-8.2 a nivell agregat i els gràfics I-8.3.a, I-8.3.b i I-8.3.c, per l'impacte de la davallada mensual per cada un dels tres aeroports). A conseqüència d'aquesta segona tanda de problemes generats per la covid-19, el trànsit de setembre a desembre de 2020 va fluctuar entre el 15 i el 30 % del que es va produir el mateix mes de 2019.

Si es descompon el moviment de passatgers i passatgeres en funció de l'origen del vol, sigui nacional o internacional, s'observen diferències substancials tant en termes agregats com per illa. En primer lloc, es veu una caiguda molt brusca del nombre de passatgers per via aèria el 2020, tant de vols nacionals com internacionals. La caiguda de la quantitat de passatgers provinents de vols internacionals és un 86,8 % inferior a la de l'any 2019, mentre que la caiguda del nombre de vols nacionals és d'un 56,8 % (caiguda molt important però substancialment inferior si es compara amb els vols internacionals). No obstant això, men-

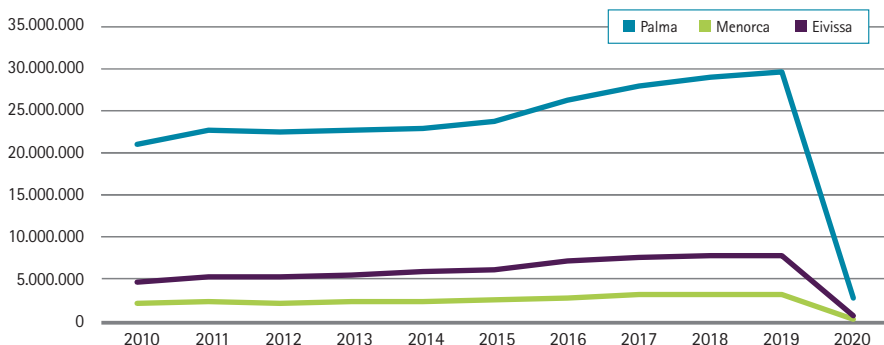
2. A finals del mes de juny, el Govern de les Illes Balears, amb la col·laboració de touoperadors alemanys, va dur a terme un programa pilot per avaluar la possibilitat d'obrir de manera segura el turisme durant els mesos de juliol i agost.

tre que el 2019 aproximadament un 70 % dels passatgers (14.366.862 de passatgers) provenia de vols internacionals i el 30 % restant (6.273.393 de passatgers) provenia de vols nacionals, aquests percentatges es capgiren durant el 2020, ja que només un 41 % dels passatgers prové de vols internacionals (1.890.097 de passatgers).

Si analitzam l'evolució de l'arribada de passatgers durant tot l'any, observam patrons diferents en funció de l'origen dels vols. Al gràfic I-8.4.a es compara l'evolució dels vols nacionals del 2019 respecte al 2020, mentre que al gràfic I-8.4.b es fa la mateixa comparació amb els vols internacionals.

Gràfic I-8.1.

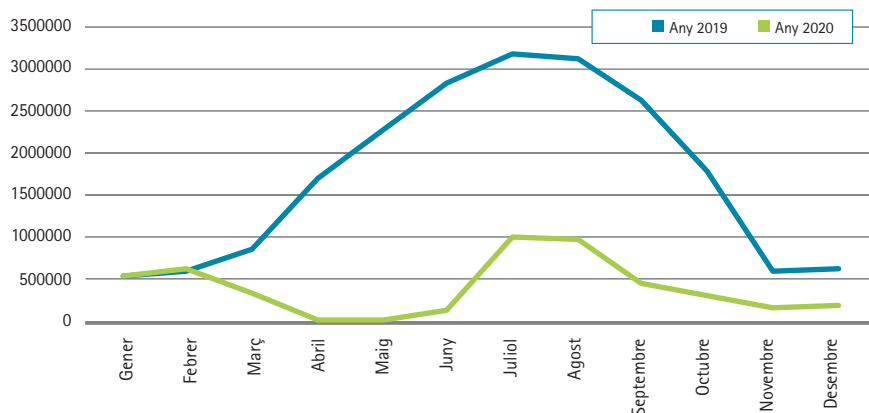
Nombre total de passatgers i passatgeres per via aèria a les Balears per illes (2010-2020)

Font: Estadística de Tráfico en los Aeropuertos Españoles, INE

Gràfic I-8.2.

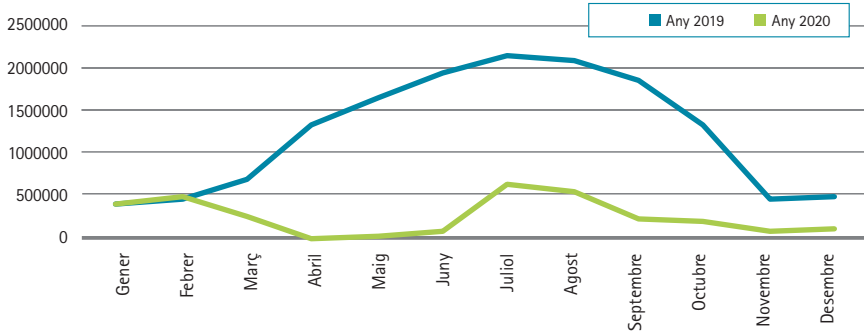
Nombre mensual de passatgers i passatgeres per via aèria a les Illes Balears (2019-2020)

Font: Ibestat a partir de les dades d'Aeroports Espanyols i Navegació Aèria (AENA)

Gràfic I-8.3.a.

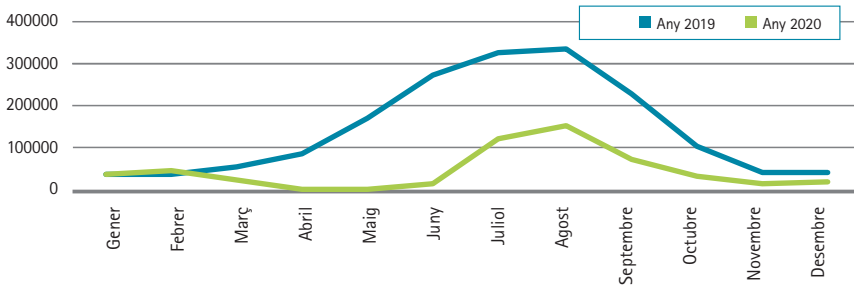
**Nombre mensual de passatgers i passatgeres per via aèria a les Balears per illes (2019-2020):
arribades a Palma**

Font: Ibestat a partir de les dades d'Aeroports Espanyols i Navegació Aèria (AENA)

Gràfic I-8.3.b.

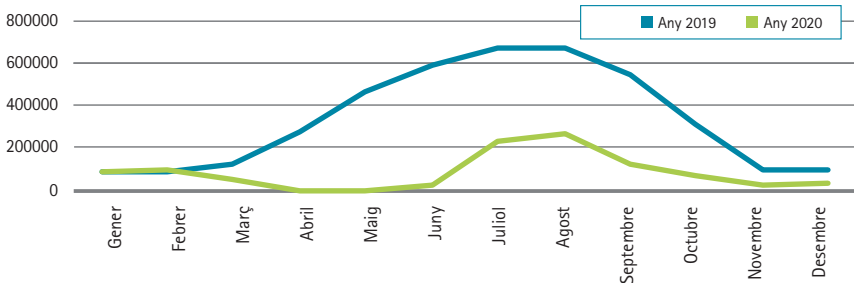
**Nombre mensual de passatgers i passatgeres per via aèria a les Balears per illes (2019-2020):
arribades a Maó**

Font: Ibestat a partir de les dades d'Aeroports Espanyols i Navegació Aèria (AENA)

Gràfic I-8.3.c.

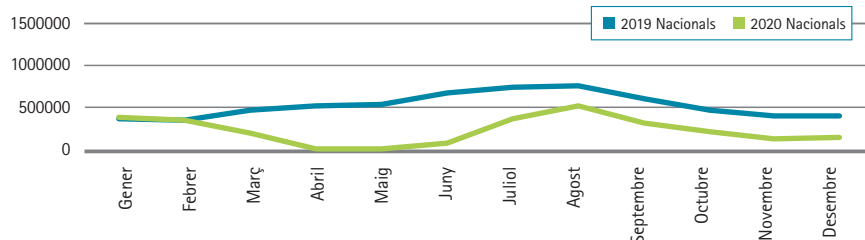
**Nombre mensual de passatgers i passatgeres per via aèria a les Balears per illes (2019-2020):
arribades a Eivissa**

Font: Ibestat a partir de les dades d'Aeroports Espanyols i Navegació Aèria (AENA)

Gràfic I-8.4.a.

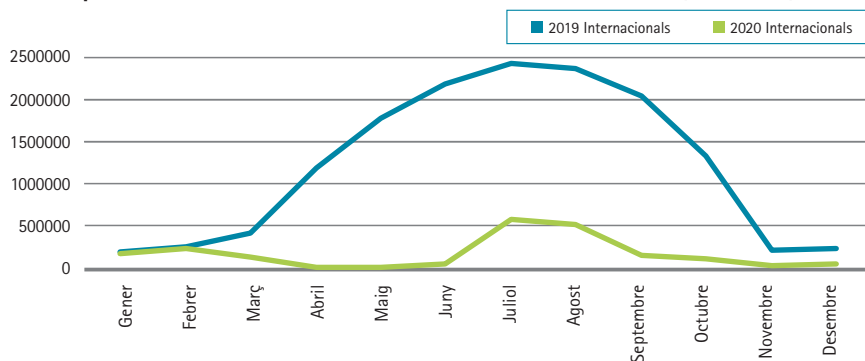
Comparació de l'evolució dels vols nacionals a les Illes Balears (2019-2020)

Font: Ibestat a partir de les dades d'Aeroports Espanyols i Navegació Aèria (AENA)

Gràfic I-8.4.b.

Comparació de l'evolució dels vols internacionals a les Illes Balears (2019-2020)

Font: Ibestat a partir de les dades d'Aeroports Espanyols i Navegació Aèria (AENA)

Com es pot veure clarament, tot i que la caiguda dels mesos de març, abril i maig és similar (degut a les restriccions de mobilitat), l'arribada de passatgers durant els mesos de juliol, agost i setembre s'explica principalment per l'arribada de passatgers provinents de vols nacionals i no pas de vols internacionals. La davallada del nombre de passatgers que arriben en vol internacionals en aquests tres mesos respecte al 2019 se situa en un 76 % el juliol, un 78 % l'agost i una caiguda del 93 % durant el mes de setembre. En canvi, la davallada és sensiblement inferior en

aquests tres mesos si ens fixam en els vols nacionals: caiguda d'un 51 %, del 31 % i del 49 % per als mesos de juliol, agost i setembre, respectivament.

Si repetim l'anàlisi amb relació a l'aeroport, hi ha diferències notables per illa. Primer, el 2019 Palma és l'aeroport amb una proporció de vols internacionals més elevada (11.117.404 dels passatgers provenen de vols internacionals, un 75 % del total dels passatgers que arriben a Palma), mentre que l'impacte dels vols internacionals a Eivissa és d'un 60 % (2.405.629 de passat-

gers) i a Maó el pes dels vols internacionals se situa per sota del 50 % (48,6 % del total de passatgers, la qual cosa representa un total de 843.829 passatgers).

La crisi derivada per l'emergència sanitària redueix el pes del nombre de vols internacionals a tots tres aeroports, però aquest menor pes dels vols internacionals a Eivissa i, principalment, a Menorca explica que l'impacte de la quantitat de passatgers per via aèria durant el 2020 fos brusc però relativament menor que no a Mallorca.

Aquest impacte es pot visualitzar gràficament en comparar la variació del 2020 respecte del 2019 de l'arribada de vols internacionals i nacionals a les tres illes (vegeu els gràfics I-8.5.a, I-8.5.b i I-8.5.c). Com es pot veure, l'impacte de la caiguda de la quantitat de vols internacionals és important a les tres illes, però crítica per magnitud a Mallorca³.

8.3.1.2. Transport de mercaderies

L'evolució de mercaderies transportades per via aèria fins al 2019 es caracteritza per una forta reducció si es compara l'any 2009 amb l'any 2019; aquesta reducció es produeix any rere any, i a tots tres aeroports. En segon lloc, el transport de mercaderies en connexions internacionals és irrellevant als aeroports d'Eivissa i Menorca, i és poc important a l'aeroport de Palma (any rere any, al voltant d'un 10 % de pes en quilograms del total transportat). Finalment, el transport de mercaderies per via

aèria, en termes de pes, és molt inferior al transportat per via marítima.

Malauradament no disposam d'informació ni sobre el valor del producte transportat per via aèria ni de quines activitats concretes de la societat balear en fan ús, de manera que no podem ponderar-ne la importància en el funcionament de la societat balear.

L'impacte de la pandèmia ha reduït, com és lògic, la quantitat de mercaderies transportades per via aèria, i ho ha fet a tots tres aeroports, però en termes relatius la caiguda ha estat relativament petita (poc més d'un 20 %) si ens atenim a les baixades observades en les dades de transport aeri de passatgers.

8.3.2. EL TRANSPORT PER VIA MARÍTIMA

8.3.2.1. Transport de passatgers

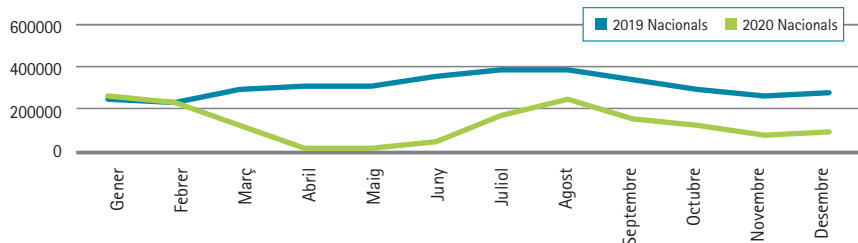
A partir de les dades del l'bestat, es pot comprovar que a Mallorca, Eivissa i Menorca, el transport de passatgers per via marítima és força inferior que per via aèria. Amb diferència, el nombre més alt de passatgers és a la connexió entre les illes Pitiüses (cal recordar que Formentera no disposa de connexió aèria). Un 63 % dels passatgers que arriben a Eivissa provenen de Formentera, i més del 90 % dels passatgers de Formentera tenen com a destí la vila d'Eivissa.

L'evolució de la darrera dècada ha estat d'un creixement sostingut dels passatgers a través d'aquest medi de transport, amb l'excepció del final de la crisi (anys 2011-2012), i una estabilització a Eivissa i Formentera en els darrers anys.

3. Com en el cas del conjunt de les Illes Balears, hem optat per deixar el rang a nivell del màxim de les sèries per illa (que correspon als passatgers que arriben en vols internacionals el 2019).

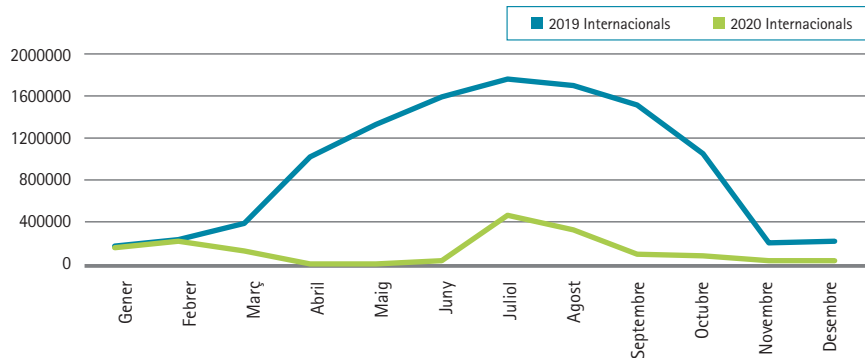
Gràfic I-8.5.a.1.

Variació del 2020 respecte del 2019 de l'arribada de vols nacionals a Palma

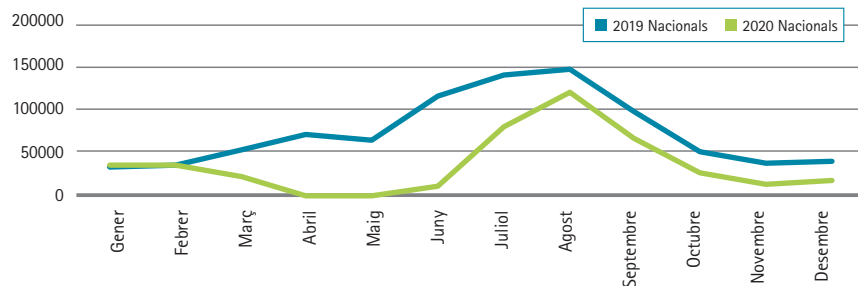
Gràfic I-8.5.a.2.

Variació del 2020 respecte del 2019 de l'arribada de vols internacionals a Palma

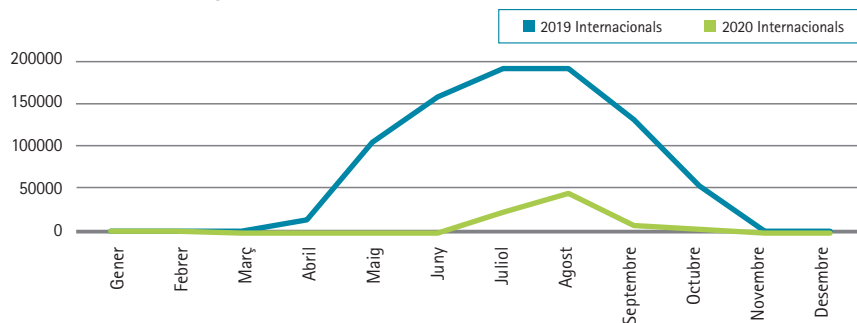
Gràfic I-8.5.b.1.

Variació del 2020 respecte del 2019 de l'arribada de vols nacionals a Menorca

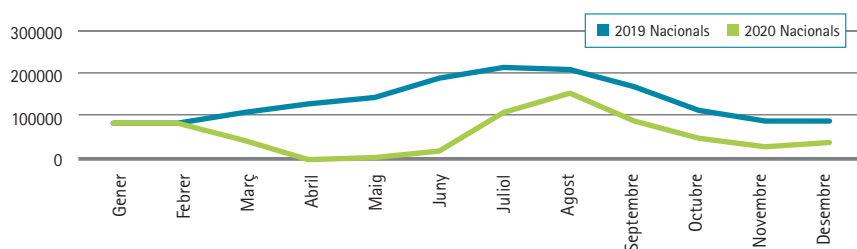
Gràfic I-8.5.b.2.

Variació del 2020 respecte del 2019 de l'arribada de vols internacionals a Menorca

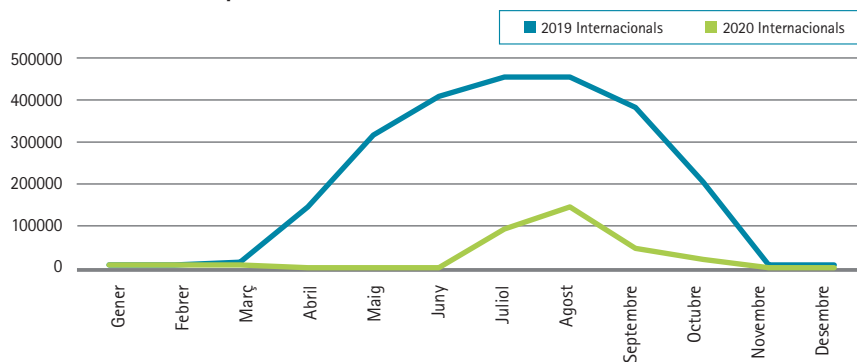
Gràfic I-8.5.c.1.

Variació del 2020 respecte del 2019 de l'arribada de vols nacionals a Eivissa

Gràfic I-8.5.c.2.

Variació del 2020 respecte del 2019 de l'arribada de vols internacionals a Eivissa

Font: Ibestat a partir de les dades d'Aeroports Espanyols i Navegació Aèria (AENA)

Per una altra banda, destaca el creixement del nombre de passatgers a Mallorca, que el 2019 hauria doblat el de passatgers que arribaven a Mallorca el 2010 (812.107 el 2019 per 412.181 el 2010).

Si es compara el nombre de passatgers del 2020 amb el 2019 a totes quatre illes, hi ha hagut una caiguda en la quantitat de passatgers que varia entre una caiguda del 40 % per a Mallorca i Menorca i el màxim entre el 45 % i el 50 % per a les Pitiüses (vegeu el gràfic I-8.6).

Una font alternativa de dades relatives al transport de passatgers per via marítima la proporciona l'Autoritat de Ports de Balears. En aquesta informació s'incorporen tant els passatgers de línies regulars com els de creuers. De manera similar a la informació derivada de l'Ibestat, s'observa una caiguda generalitzada de la quantitat de transport de passatgers per línies regulars. Així mateix, a les Pitiüses és on la caiguda ha estat més intensa.

En relació amb els creuers turístics, a partir de mitjan març de 2020 es va prohibir l'entrada de creuers a les Illes Balears i no n'hi va tornar a haver en tot l'any.⁴ La conseqüència òbvia d'aquesta prohibició va ser una gran caiguda del nombre de passatgers el 2020 comparat amb l'any 2019. Si miram el port de Palma, es va passar d'un total de 492.553 passatgers l'any 2019 a només 47.132 (vegeu el gràfic I-8.7).

4. La primera arribada d'un creuer a Palma d'ençà de la prohibició de març de 2020 no es va produir fins al mes de juny de 2021.

8.3.2.2. Transport de mercaderies

La gran majoria de mercaderies arriben a les Illes Balears a través dels ports. L'emergència sanitària va tenir un menor impacte en el transport de mercaderies, perquè és imprescindible per abastir la població de les Illes de productes necessaris. El 2020, segons les dades recollides a l'Autoritat Portuària Balear, es varen transportar un total de 12.327.169 de tones, una quantitat un 25 % inferior a la del 2019. Per obtenir xifres similars (del total de mercaderies) a la del 2020, no és necessari remuntar-se gaires anys enrere, ja que no és fins al 2014 que l'agregat de mercaderies és superior al del 2020 (vegeu el gràfic I-8.8 per veure l'evolució de les mercaderies a la darrera dècada).

Pel que fa a la distribució del tipus de mercaderies, fins al 2019 se segueix la tendència dels darrers anys d'una menor entrada de granel líquids i sòlids i un increment de la mercaderia general. Les dades del 2020 són molt diferents de les d'anys anteriors, però és molt possible que estiguin afectades per l'emergència sanitària i, per tant, no podem extreure conclusions sobre si es tracta de cap canvi de tendència o és un canvi puntual.

Per ports, l'impacte de la pandèmia ha estat relativament similar. Cal destacar la major caiguda de la quantitat de l'activitat a Alcúdia (d'aproximadament un 30 %), principalment per la caiguda de granel sòlids, mentre que als altres ports la caiguda és entre el 20 i el 25 %.

Si miram l'evolució mensual de les arribades de mercaderies a les Illes Balears,

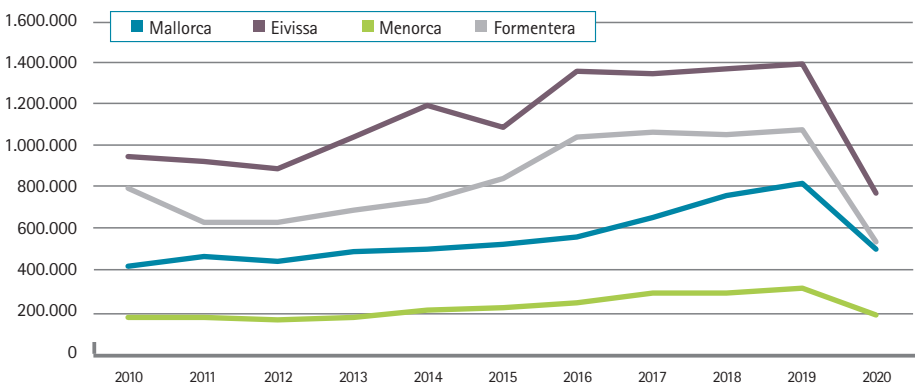
veiem una enorme caiguda al mes d'abril de 2020, òbviament afectat per les mesures contra la covid-19. Hi ha una recuperació progressiva a partir del maig cap a les quantitats usals el 2019. Això és més transport de mercaderies al voltant dels mesos de maig, juny i juliol, previsiblement lligat a les previsions de consum dels mesos de temporada turística, amb

l'emmagatzematge de producte abans del seu consum.

Clarament, però, si la necessitat d'abastir la població va fer que el trànsit de mercaderies repuntés, no es va arribar als nivells de 2019, perquè la demanda del sector de la restauració i hotelier no es va recuperar prou (vegeu el gràfic I-8.9).

Gràfic I-8.6.

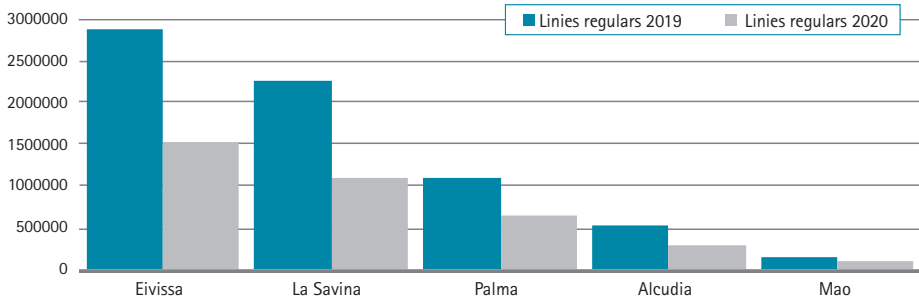
Nombre total de passatgers i passatgeres per via marítima a les Balears per illes (2010-2020)

Font: Ibestat a partir de dades de l'Autoritat Portuària i Ports de les Illes Balears

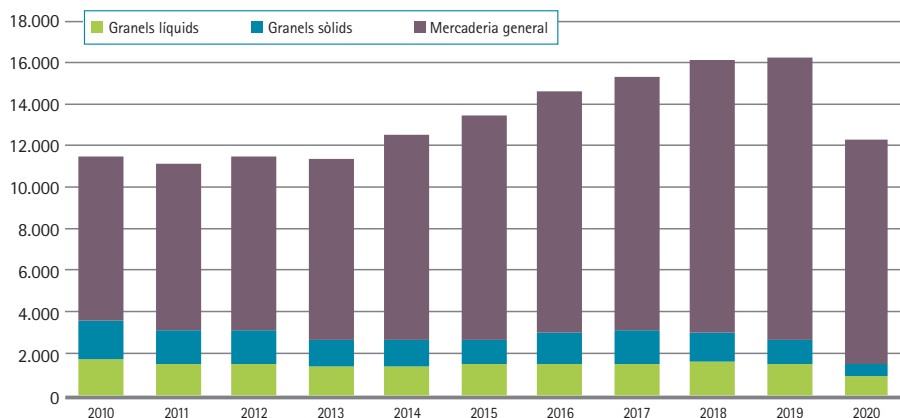
Gràfic I-8.7.

Total de passatgers i passatgeres de línies regulars (2020-2019)

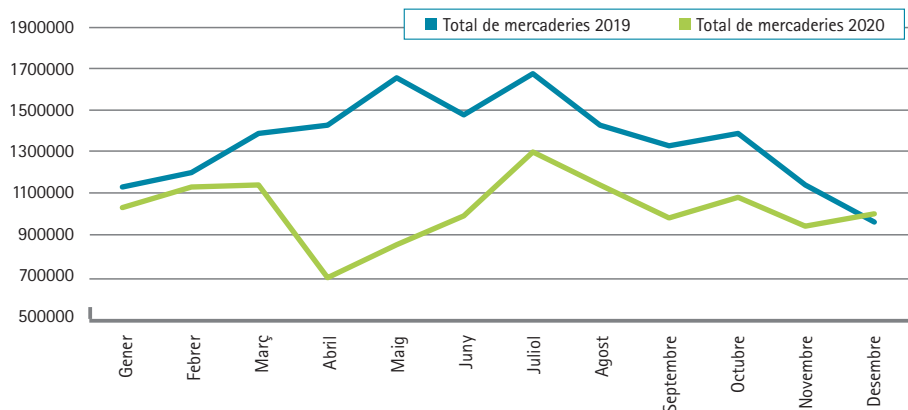
Font: Ibestat a partir de dades de l'Autoritat Portuària i Ports de les Illes Balears

Gràfic I-8.8.

Mercaderies (en milers de tones) per tipus als ports de Palma, Alcúdia, Maó, Eivissa i la Savina (2010-2020)

Font: Consultes al web de l'Autoritat Portuària Balear

Gràfic I-8.9.

Evolució mensual en tones de les arribades de mercaderies a les Illes Balears (2020-2019)

Font: Consultes al web de l'Autoritat Portuària Balear

8.3.3. ÚS DE LES CARRETERES

8.3.3.1. Parc automobilístic de les Illes Balears

El nombre d'automòbils ha crescut els darrers anys de manera proporcional al creixement de la població resident a les Illes

Balears (vegeu el quadre I-8.1). Així, si el 2010 el nombre total de turismes era de 650.541, el 201 passava a ser de 733.383, un increment al voltant del 12 %.

Si de cas, crida l'atenció que el creixement de motocicletes va ser proporcionalment molt més gran, ja que va passar a ha-

ver-n'hi de 99.000 el 2010 a 149.124 el 2019.

La distribució de vehicles per illes es correspon aproximadament al pes demogràfic de cada illa, i l'única illa amb una quantitat similar de vehicles el 2010 i el 2019 és Menorca. L'impacte de la pandèmia sembla haver frenat l'increment del parc automobilístic que s'havia observat en els darrers anys, amb un increment anual del 35 en l'últim quinquenni. L'any 2020 l'increment total ha estat gairebé nul (creixement del 0,5 %, un total de 4.000 vehicles incorporats al parc de vehicles de les Illes Balears). Segueix destacant l'increment de matriculacions de motocicletes, que fins i

tot aquest any continua creixent a ritmes semblants als de l'any anterior.

La penetració a les Illes Balears de turismes menys contaminants que els usuals, que fan servir benzina o dièsel com a combustible (és a dir vehicles híbrids, elèctrics, de gas natural, etc.), continua sent molt baixa a hores d'ara, i els turismes de nova matriculació encara són sobretot vehicles que fan servir benzina o dièsel. L'any 2019 es van matricular 39.000 nous turismes de benzina o dièsel, només 2.900 (és a dir, només al voltant d'un 5 % del total) eren vehicles híbrids (la majoria d'aquests), elèctrics, de gas liquat o de gas natural.

QUADRE I-8.1. PARC AUTOMOBILÍSTIC DE LES ILLES BALEARS (2010 -2019-2020)

		Turismes	Motocicletes	Autobusos	Camions i furgonetes
Mallorca	2010	516.641	70.603	1.694	94.549
	2019	578.231	104.907	2.055	103.883
	2020	576.862	108.372	1.710	103.848
Eivissa	2010	76.702	16.034	337	21.943
	2019	93.476	26.987	442	26.888
	2020	93.877	27.418	403	26.896
Menorca	2010	52.043	8.770	208	12.605
	2019	54.318	12.060	272	12.795
	2020	54.717	12.457	237	12.897
Formentera	2010	5.084	3.548	44	2.177
	2019	7.358	5.170	44	2.851
	2020	7.443	5.100	26	2.830
Totals*	2010	650.541	98.968	2.283	131.295
	2019	733.383	149.124	2.813	146.417
	2020	732.973	153.362	2.376	146.493

Font: Ibestat a partir de les dades de la Direcció General de Trànsit (DGT)

(*) No es comptabilitzen els registres que no tenen ben especificat el municipi de referència i, per tant, queden com a sense especificació de territori.

L'any 2020 les matriculacions van caure un 30 %, però, mentre que es varen matricular poc més de 25.000 nous turismes de benzina o dièsel, un total de 3.529 vehicles eren vehicles híbrids (la majoria), elèctrics, de gas liquat o de gas natural, amb la qual cosa representen un 12 % del total de matriculacions i un increment anual d'un 20 % (vegeu el gràfic I-8.10).

8.3.3.2. Intensitat d'ús de les carreteres

En aquest apartat analitzarem, en primer lloc, la intensitat mitjana diària (IMD) de circulació a les carreteres de les Illes Balears. La IMD és la mitjana de vehicles que circulen per un quilòmetre de carretera al llarg d'un dia, i es calcula sumant el total de vehicles de cada tram de carretera, ponderant-ho per la llargària de cada tram. En segon lloc, analitzarem la composició dels vehicles en circulació; és a dir, farem esment de quina proporció dels vehicles en circulació són de gran pes.

Desgraciadament, la informació facilitada pels consells insulars no desagrega la informació ni per hores del dia ni per mesos. Per aquesta raó, no podem proporcionar alguns indicadors d'interès. D'una banda, no sabem la intensitat de circulació en les hores punta del dia, és a dir, el nivell d'intensitat màxima de vehicles en circulació en una determinada secció al llarg del dia. D'altra banda, tampoc no sabem la variació mensual de la intensitat de circulació de vehicles, de manera que no podem analitzar l'impacte de l'activitat turística, i tampoc no podem analitzar si els mesos posteriors al juny de 2020 la intensitat de circulació va ser similar o inferior als mateixos mesos de l'any 2019. Finalment,

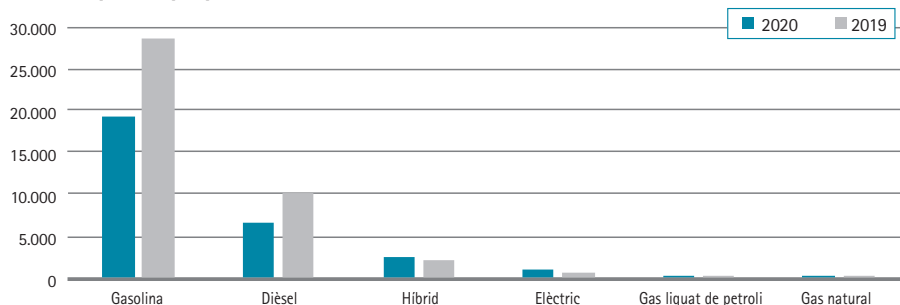
cal assenyalar que no disposam de dades actualitzades de l'illa d'Eivissa perquè no hem aconseguit que el Consell d'Eivissa ens les facilités.

Per poder avaluar el nombre de vehicles en circulació, així com la seva composició, s'instal·len un seguit d'estacions de control a les principals carreteres de les Illes Balears. Aquestes estacions de control compten els vehicles que circulen a la secció de la carretera on estan instal·lades. El conjunt d'estacions ha variat els darrers anys, tant pel que fa al nombre com al tipus d'estació instal·lada. El 2018, l'illa de Menorca disposava de 16 estacions de control que cobrien un total de 120 quilòmetres de xarxa viària; l'illa d'Eivissa disposava de 54 estacions que cobrien 192 quilòmetres de xarxa viària, mentre que a Mallorca hi havia 230 repetidors instal·lats que cobrien 1.750 quilòmetres de la xarxa viària.

És segur que la pandèmia va afectar de manera molt intensa els nivells de circulació de vehicles durant tot l'any. Ara, l'efecte sobre la composició de vehicles és més difícil de preveure. Per una banda, veurem posteriorment que es va produir una reducció molt gran de l'ús del transport públic. És possible que els usuaris hagin substituït el transport públic per transport privat per evitar aglomeracions. Per una altra banda, en ser considerat el transport de mercaderies un sector essencial, en la circulació dels vehicles de gran pes hi hauria d'haver un menor impacte (de fet, el transport de mercaderies per via marítima s'ha vist afectat de manera molt menys intensa que no pas el transport de passatgers).

Gràfic I-8.10.

Tipus de propulsió dels turismes matriculats a les Illes Balears (2020-2019)

Font: Ibestat a partir de les dades de la Direcció General de Trànsit (DGT)

A l'illa de Mallorca, els registres de les estacions que cobreixen els aproximadament 1.720 kilòmetres de carretera mostren que, de mitjana, durant el 2020 circulen aproximadament 9.300 vehicles diaris per kilòmetre, dels quals poc més d'un 7 % són vehicles pesants (7,3 %). En termes totals, aquestes dades indiquen que a les carreteres de Mallorca varen circular poc més de 5.834 milions de vehicles en total al llarg de l'any⁵, dels quals aproximadament 410 milions eren vehicles pesants.

El quinquenni 2014-2019 s'havia caracteritzat per un creixement de la intensitat mitjana diària d'un 4,5 % anual, en què s'havia passat dels 10.400 vehicles diaris el 2014 als més de 13.300 vehicles diaris el 2019. No obstant això, una de les implicacions directes de l'emergència sanitària va ser la reducció de la mobilitat, que el 2020 es va reduir un 30 % respecte de l'any anterior. De fet, ens hem de remuntar a l'any

2005 per tenir intensitats mitjanes diàries per sota de la xifra del 2020. La composició de vehicles s'ha mantingut constant tot i la pandèmia amb un percentatge al voltant del 7,3 % per a l'any 2020 (vegeu quadre I-8.2).

Com al darrer exercici, per a l'illa de Mallorca s'analitza la IMD i el percentatge de vehicles pesants, que s'ordenen per trams en funció del grau d'intensitat; és a dir, en comptes d'analitzar la mitjana s'analitza la distribució per carreteres. Aquest exercici el fem per a l'any 2020 i el comparem amb el 2019, el darrer any abans de la pandèmia, per remarcar l'impacte de l'emergència sanitària en la circulació de vehicles a l'illa de Mallorca. Vegeu el quadre IA-8.1 i el gràfic IA-8.1 per comparar la intensitat dels trams de carretera del 2020 amb la del 2019, on a l'eix esquerre hi ha quilòmetres de via, i a l'eix dret, el percentatge de pesants.

5. La xifra de 5.834 milions de vehicles s'obté de multiplicar la IMD diària de 9.300 vehicles per kilòmetre pels 365 dies de l'any i pels kilòmetres de la xarxa de carreteres de Mallorca on hi ha estacions de control (1.720,42 kilòmetres).

Si analitzam la distribució per trams de carretera, no hi ha canvis substancials respecte al 2019: aproximadament el 50 % dels

trams de carretera mesurats (uns 865 km de xarxa viària) tenen una IMD superior als 5.000 vehicles diaris. A més, aproximadament uns 100 quilòmetres de xarxa viària tenen més de 25.000 vehicles diaris, amb una intensitat mitjana diària en aquests 100 quilòmetres.

Ara, tot i que la distribució en ambdós anys sembla la mateixa, la intensitat mitjana diària el 2020 ha disminuït en cadascun dels trams⁶. Per observar aquesta diferència, podem analitzar la mitjana de la IMD per a cadascun dels trams. Per visualitzar-ho correctament, separam la mitjana de la IMD per trams en dos: els trams amb intensitat mitjana igual o inferior a 5.000 vehicles diaris i els trams amb una intensitat mitjana superior als 5.000 vehicles diaris (vegeu els gràfics I-8.11a i I-8.11b). Com es pot observar a les figures, la intensitat de circulació ha estat inferior en cada un dels trams en què es mesura la IMD.

Finalment, en relació amb els vehicles pesants, s'observa una relació creixent entre els trams amb més intensitat i el percentatge de pesants. En altres paraules, els vehicles pesants circulen proporcionalment més en els trams amb IMD més alta (vegeu el gràfic IA-8.1, on a l'eix esquerre hi ha quilòmetres de via, i a l'eix dret, el percentatge de pesants).

6. Per exemple, si agregam els trams de carretera on hi ha una intensitat de més de 25.000 vehicles diaris, observem que tant el 2019 com el 2020 hi ha un total de 102,72 km de la xarxa viària. No obstant això, la IMD condicionada a aquests trams és de 80.201,3 vehicles diaris el 2019, mentre que baixa als 60.012,3 vehicles diaris el 2020 (vegeu la taula QA6-GA6).

La intensitat de circulació de vehicles a Menorca el 2020 ha estat de poc més de 6.800 vehicles diaris (6.860 vehicles), dels quals un 4,7 % eren vehicles pesants. Això suposa que varen circular aproximadament uns 330 milions de vehicles, dels quals 15.5 milions eren vehicles pesants als 131 km de carretera on es disposa d'estacions de control⁷.

En els darrers anys, hi havia certa estabilització de la intensitat mitjana de vehicles al voltant de 10.000 vehicles diaris. Per tant, la incidència de l'emergència sanitària ha reduït la circulació dels vehicles aproximadament un 30 %. De manera semblant, quan miram la composició dels vehicles, s'observa una caiguda en la participació dels vehicles pesants; per exemple, un descens d'un punt respecte al 2019, en què el 5,9 % dels vehicles eren pesants, o una caiguda de més de 2 punts amb relació al 2018, en què el 7,4 % dels vehicles era pesant.

Mirant la distribució per trams d'intensitat, i comparant-la amb la del 2019, poc més del 10 % de trams de carreteres tenen una intensitat de 10.000 vehicles diaris, mentre que el 2019 el trams de carreteres que tenien una intensitat de 10.000 vehicles diaris suposava el 55 % de les carreteres on es disposava d'estacions de control (vegeu el quadre IA-8.2 i el gràfic IA-8.2). Els trams de carretera que es mantenen amb una intensitat superior a 10.000 vehicles diaris el 2020 són els trams corresponent la ronda de Maó, així com a les carreteres

7. No obstant això, les dades sobre vehicles pesants a Menorca són incompletes, ja que no hi ha registres en aquells trams de carreteres amb una intensitat mitjana diària inferior a 2.000 vehicles.

que connecten Maó amb es Castell i amb Sant Lluís-Alcalfar⁸.

8.3.3.3. Transport públic interurbà a Mallorca

A partir de les dades recollides pel Consorci de Transport de Mallorca (CTM), hem pogut comparar l'impacte de l'emergència sanitària tant en els usos de les línies de bus interurbà (conegudes com a TIB) com en els usos del metro i xarxa ferroviària.

L'any 2018, del total de 15.383.884 usuaris comptabilitzat pel CTM, dos de cada tres feia servir l'autobús, mentre que un de cada tres feia servir metro o serveis ferroviaris de Mallorca. L'any 2020 aquesta xifra total d'usuaris es redueix a 7.030.082, una caiguda de més d'un 50 % respecte del 2018. A les línies de bus interurbà és on cau més el nombre d'usuaris, prop d'un 70 % amb relació al 2018, mentre que la caiguda en la quantitat d'usuaris de metro i tren va ser de poc més d'un 25 % respecte al 2018 (vegeu el gràfic I-8.12, en què s'analitza l'impacte de l'emergència sanitària a les principals rutes de la xarxa d'autobusos interurbans de la CMT)⁹.

8.3.3.4. El transport públic a la ciutat de Palma

A partir de les dades que proporciona l'INE, observam una reducció notable de la mobilitat en el transport públic de Palma,

tant el nombre d'usuaris de metro com en el d'autobús¹⁰. En qualsevol cas, l'autobús continua sent el principal mitjà de transport públic a Palma (vegeu el quadre I-8.3 i el gràfic I-8.13). La caiguda ha estat aproximadament d'un 50 % de les dades en tots dos mitjans de transport, passant dels més de 43 milions de passatgers el 2019 a 21 milions de passatgers el 2020.

De manera similar a l'observat en tots els indicadors, la caiguda de l'ús del transport públic ha seguit un patró marcadament diferenciat si miram els primers mesos de la pandèmia (de mitjan març fins a finals de juny) a la resta dels mesos. No obstant això, l'ús del transport públic s'ha reduït clarament la resta de l'any, en part degut a la reducció d'activitat, en part a l'increment del teletreball i en part a un possible efecte substitució del transport públic pel privat per evitar les aglomeracions.

Finalment, l'ús del servei públic de préstec de bicicletes de la ciutat de Palma havia tingut un creixement constant des de la seva implantació —excepte el 2015— tant en nombre d'usuaris com de viatges. Així, s'ha passat dels pocs més de 2.000 usuaris (2.122) i 214.086 viatges el 2014 a més de 3.000 usuaris (3.248) i gairebé 400.000 viatges el 2019 (389.818). El 2020, l'impacte de la pandèmia ha reduït el nombre d'usuaris (gent que renova la quota anual) un 13 % i ha reduït la quantitat de viatges més d'un 50 %. Així, s'ha situat en 216.346 viatges, una dada semblant a la de l'any d'implantació del servei públic de lloguer de bicicletes (vegeu el quadre I-8.4).

8. El 2019 els trams amb una IMD superior a 10.000 són els mateixos que el 2020 i hi hauríem d'afegir els trams que connecten Maó amb Ciutadella, així com Maó amb Sant Climent.

9. Un altre indicador, el del nombre d'usuaris per quilòmetre, mostra un impacte similar de la pandèmia.

10. Malauradament, l'Empresa Municipal de Transports (EMT) no ha respost les nostres sol·licituds per disposar d'informació més detallada.

QUADRE I-8.2. INTENSITATS MITJANES DIÀRIES (IMD), PERCENTATGE DE PESANTS I VOLUM TOTAL DE VEHICLES A LES BALEARS PER ILLES (2011-2020)										
	2011	2012	2013	2014	2015	2016	2017	2018	2019	2020
Mallorca										
IMD	10.110,73	9.884,24	10.092,87	10.415,86	11.091,34	11.792,49	12.457,59	12.809,40	13.261,98	9.291,34
Pesants (%)	6,07	6,00	6,12	6,57	7,01	7,23	7,28	7,32	7,27	7,31
Mobilitat anual (milions)	6.470,78	6.325,83	6.459,35	6.666,06	7.270,62	7.567,77	7.910,50	8.118,46	8.318,13	5.834,53
Menorca*										
IMD	8.945,85	8.940,11	7.558,46	8.939,69	9.323,97	9.859,32	10.150,55	9.247,45	9.716,20	6.860,43
Pesants (%)	7,11	6,73	5,31	6,65	7,34	8,00	7,39	7,44	5,87	4,72
Mobilitat anual (milions)	383,93	383,68	324,38	383,66	400,15	423,13	435,63	407,37	467,91	330,39
Eivissa**										
IMD	-	-	-	-	-	10.146,36	10.320,17	10.363,74	10.315,00	-
Pesants (%)	-	-	-	-	-	3,75	3,67	3,62	3,80	-
Mobilitat anual (milions)	-	-	-	-	-	708,46	720,60	723,64	734,28	-

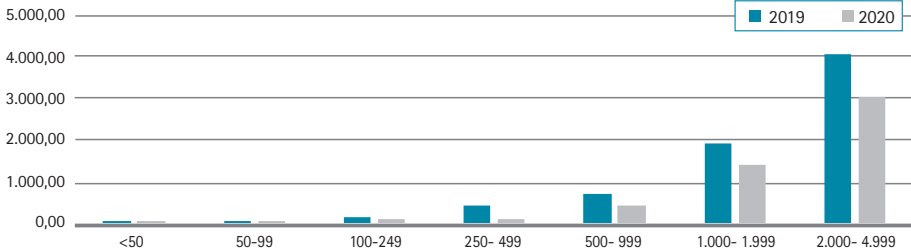
Font: Consell de Mallorca, de Menorca i d'Eivissa i Formentera

(*) El 2018 hi hagué obres en un dels trams Maó-Ciutadella (Me-01) i no es registren activitats. El 2013, una de les estacions no disposa de dades (Me-12) i no hi ha registres de pesants en tres de les estacions. Per la falta d'informació sobre la longitud del tram i la poca incidència en la intensitat, s'ha exclòs de l'anàlisi el camí d'en Kane.

(**) A Eivissa, el Consell d'Eivissa no ha facilitat les dades del període 2011-2015 ni les dades del 2020.

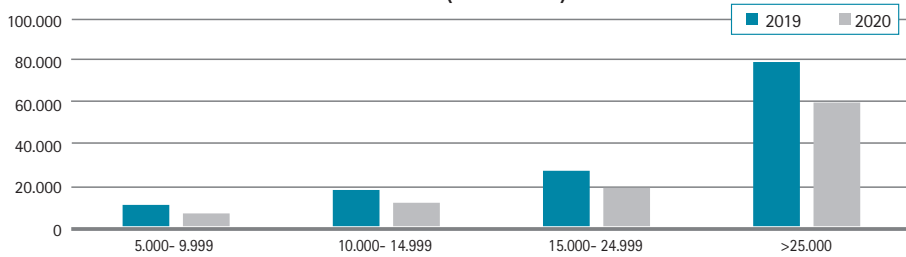
Gràfic I-8.11.a.

Intensitat mitjana inferior a 5.000 vehicles diaris estratificat per trams de carretera a Mallorca (2019-2020)

Gràfic I-8.11.b.

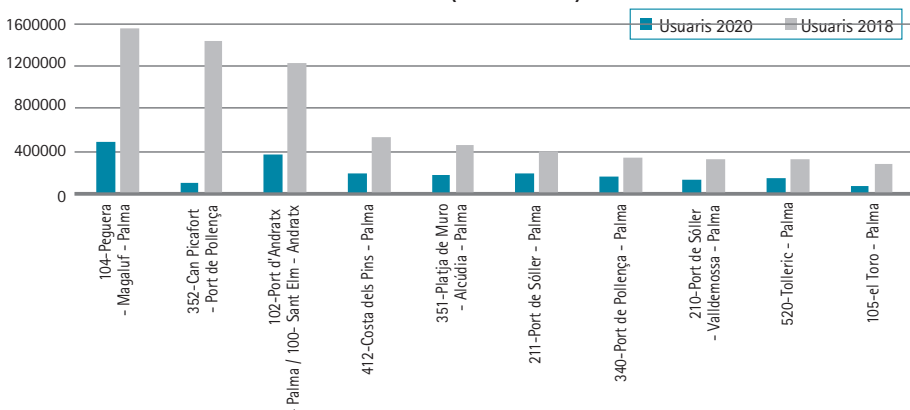
Intensitat mitjana superior a 5.000 vehicles diaris estratificat per trams de carretera a Mallorca (2019-2020)

Font: Consell Insular de Mallorca

Gràfic I-8.12.

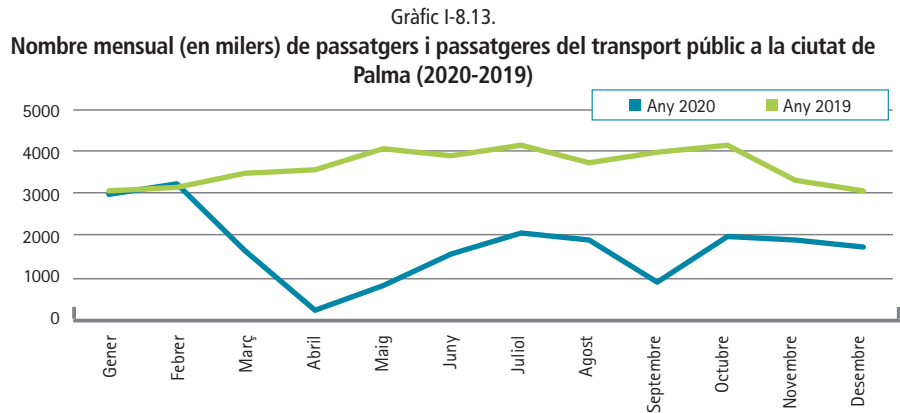
Nombre de persones usuàries de les principals rutes de la xarxa d'autobusos interurbans de la CMT (2018 i 2020)

Font: Consorci de Transports de Mallorca

QUADRE I-8.3. EVOLUCIÓ ANUAL (EN MILERS DE PASSATGERS) DEL TRANSPORT PÚBLIC, AUTOBÚS I METRO, A LA CIUTAT DE PALMA (2012-2020)			
	Total	Autobús	Metro
2012	38.681	37.924	757
2013	38.079	37.304	775
2014	38.823	38.093	730
2015	39.888	39.153	735
2016	41.067	40.316	751
2017	41.437	40.666	772
2018	42.565	41.631	934
2019	43.992	42.819	1.173
2020	21.109	20.534	575

Font: Institut Nacional d'Estadística. Dades en milers de passatgers

Font: INE

QUADRE I-8.4. ÚS DEL SERVEI PÚBLIC DE PRÉSTEC DE BICICLETES DE LA CIUTAT DE PALMA (2014-2020)		
Bicipalma	Passatgers	Viatges
2014	2.122	214.086
2015	1.784	210.576
2016	1.946	253.964
2017	2.561	351.280
2018	3.046	385.182
2019	3.742	389.818
2020	3.248	216.346

Font: Ajuntament de Palma, Bicipalma

9

INSTITUCIONS FINANCERES

RESUM

L'evolució dels principals indicadors financers a les Illes Balears durant el 2020 ha estat determinada per l'efecte de la situació d'emergència sanitària derivada per la crisi de la covid-19 i els efectes negatius que les mesures de confinament i distanciament social han tingut sobre l'economia balear. En aquest capítol de la memòria del CES, s'analitza la situació del sistema financer de les Balears durant l'any 2020 i es comparen els seus indicadors financers amb els del conjunt de l'Estat per analitzar els efectes diferencials derivats de la pandèmia.

El volum total de crèdit a les Illes Balears es va situar en els 33.944 euros, fet que suposa un creixement positiu del 13,5 % en comparació amb els 29.902 euros que s'enregistraren el 2019. El creixement del crèdit del 2020 en un context de pandèmia s'ha d'entendre com una conseqüència de la major demanda de finançament de les societats no financeres i famílies per fer front a la caiguda dels nivells d'ingressos a causa del fre de l'activitat econòmica. Això també explica que el creixement del crèdit a les Balears hagi estat tres vegades superior a la taxa del 4,2 % observada al conjunt d'Espanya, ja que l'economia balear està especialitzada en activitats relacionades amb l'hostaleria, un dels sectors més castigats per les mesures de confinament i distanciament social. El creixement del crèdit total, unit a la caiguda sense precedents del PIB balear, ha situat la ràtio del volum de crèdit total sobre el producte interior brut generat a les Illes Balears al nivell de 131,9 % —des d'un valor del 88,66 % enregistrat a finals de 2019— i aquesta ràtio s'ha situat en xifres semblants a les observades a finals de 2013, en què va ser igual a 138 %.

L'increment del deute de les empreses durant la pandèmia pot ser explicat en part per les mesures públiques que s'han adoptat per fer front als efectes negatius de la pandèmia. A l'àmbit estatal, les línies de l'ICO han avalat un total de 26.385 operacions a 17.818 empreses de les Balears per un import total avalat de 3.467,7 milions d'euros que varen permetre la mobilització de 4.760,3 milions d'euros.

A l'àmbit autonòmic, les línies de l'ISBA i del Govern de les Illes Balears han incrementat un 220 % en relació amb el 2019 el volum d'avalis concedits a empreses per accedir a finançament en condicions favorables. No obstant això, podríem observar un deteriorament de la situació financera de les empreses balears degut a l'increment del nivell de deute i la caiguda observada en el nombre i volum d'ampliacions de capital. L'efecte final dependrà de les ajudes públiques directes que les empreses puguin obtenir el 2021 i del nivell de rebrot de l'activitat que estarà relacionat amb l'efectivitat i la rapidesa del programa de vacunació.

El nombre d'operacions hipotecàries formalitzades a les Balears l'any 2020 ha augmentat un 7,68 % el 2020 i el volum mitjà ha caigut un 7,86 %, la qual cosa ha deixat el volum total concedit pràcticament inalterat en relació amb l'any 2019 (creixement de -0,01 %).

Pel que fa al deute de les administracions públiques a les Balears va arribar fins als 9.120 milions d'euros, fet que suposa un increment del 2,90 % respecte al 2019. Això implica que el volum de deute de les administracions en relació amb el PIB balear va augmentar fins al 29,9 %, fet que va rompre la tendència decreixent dels darrers anys i es va assolir una taxa superior al màxim de 29,5 % observat el 2015.

En relació amb la composició del deute, es manté el FLA com a principal font de finançament, però disminueix la seva importància fins al 57,3 % del total, situant-se en la mitjana de la resta de comunitats autònomes. L'increment del deute de les administracions del 2020 ha estat finançat principalment per préstecs a llarg termini d'institucions financeres espanyoles, que han augmentat el seu pes del 15 % del total el 2019 al 32,2 % el 2020.

9.1.

INTRODUCCIÓ

Aquest apartat analitza l'evolució de les principals magnituds financeres de l'economia de les Illes Balears, comparant els seus valors i tendències en relació amb els de la resta de l'economia espanyola. L'any 2020, els valors dels indicadors financers a les Balears han estat determinats per l'impacte que la pandèmia del coronavirus ha tingut sobre l'economia balear. Aquest impacte negatiu s'ha traduït en canvis de tendència i valors extrems dels indicadors financers en relació amb els que s'havien registrat l'any 2019.

financeres i administracions públiques des de l'any 2007 —any que es considera com l'inici de la crisi de les hipoteques *subprime*— fins al 2020. A efectes comparatius, també es presenta el total de crèdit enregistrat a la totalitat de l'Estat per tenir un punt de referència de la situació del finançament actual a les Illes en relació amb la resta de comunitats autònomes.

S'observa que el crèdit a les Illes Balears ha experimentat un creixement positiu del 13,5 % durant l'any 2020. Aquest import quadruplica el creixement positiu del 3 % que hi va haver el 2019. D'aquesta manera, l'import de crèdit total se situa en els 33.944 euros, comparat amb els 29.902 euros que s'enregistraren l'any 2019. El creixement positiu del crèdit a les Illes és tres vegades superior a la taxa del 4,2 % observada al conjunt d'Espanya (gràfic I-9.1b).

9.2.

INSTITUCIONS FINANCERES A LES ILLES BALEARS

9.2.1. EVOLUCIÓ DEL CRÈDIT D'INSTITUCIONS FINANCERES

En primer lloc, s'analitza l'evolució del volum total de crèdit a les Illes Balears. En un context normal, el crèdit informa del nivell de dinamisme d'una economia en un determinat moment del temps, ja que està correlacionat directament amb el volum de despeses i inversions que duen a terme els diferents agents econòmics. No obstant això, durant la crisi del coronavirus s'observen creixements positius del crèdit que no estan relacionats amb increments d'activitat econòmica.

El gràfic I-9.1a presenta l'evolució del crèdit total del conjunt de llars, societats no

Pel que fa al pes del volum de crèdit a les Illes en relació amb el total estatal, s'observa un increment del 2,5 % a finals de 2019 fins al 2,7 % de l'any 2020, a conseqüència del major creixement del crèdit a les Balears.

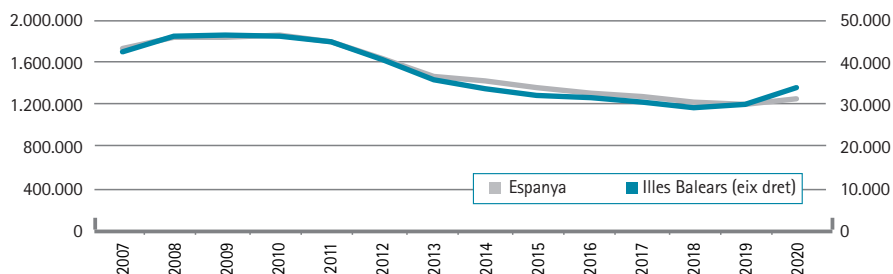
El creixement del crèdit observat el 2020 s'ha d'entendre com una conseqüència de la major demanda de finançament de les societats no financeres i famílies per fer front a la caiguda dels seus nivells d'ingressos. Aquesta reducció als ingressos s'explica pel fre en l'activitat econòmica a causa de les mesures de confinament que es varen aplicar durant la pandèmia del coronavirus.

El *Boletín estadístico* del Banc d'Espanya situa el creixement del crèdit per al conjunt de les empreses no financeres espanyoles

en el 7,6 % el 2020. Donat que el motor econòmic de les Balears és el turisme, un dels sectors més afectats per les mesures de restricció i distància social, el major incre-

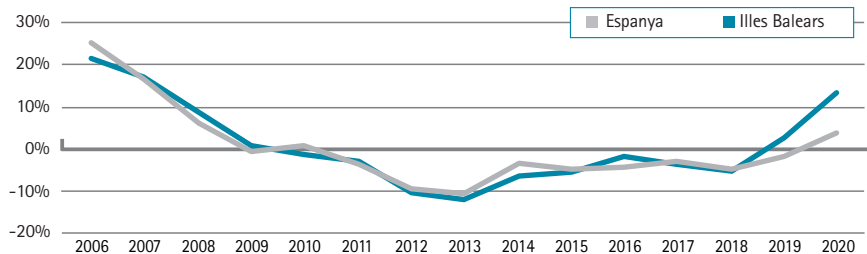
ment del crèdit agregat a les Balears es pot explicar per les necessitats de finançament de les empreses per compensar una caiguda dels ingressos i activitat econòmica.

Gràfic I-9.1a.
Volum de crèdit (milions d'euros) (2007-2020)

Font: Elaboració pròpia a partir del Banc d'Espanya (2019 i 2020)¹

Gràfic I-9.1b.
Taxa de creixement del crèdit (2007-2020)

Font: Elaboració pròpia a partir del Banc d'Espanya (2019 i 2020)

L'increment del crèdit ha estat possible gràcies als estímuls de les polítiques monetàries i fiscals que s'han duit a terme durant la pandèmia. Una de les mesures que explica que l'oferta del crèdit bancari hagi pogut fer front a l'augment de la demanda és el suport del finançament empresarial per part de l'Institut de Crèdit Oficial (ICO), que ha avalat préstecs i crè-

dits a empreses de les Illes Balears. Segons dades publicades per l'ICO en relació amb

1. BANC D'ESPANYA (2019). *Memoria de la central de informació de riscos*. Recuperat el dia 17 de juny de 2021 de: <https://www.bde.es/bde/es/secciones/informes/informes-y-memorias-anuales/memoria-de-la-cir/>.

BANC D'ESPANYA (2020). *Boletín estadístico*. Recuperat el dia 17 de juny de 2021 de: <https://www.bde.es/webbde/es/estadis/infoest/bolest.html>.

la línia d'aval ICO covid-2019², a finals de 2020 s'havien avaluat 26.385 operacions a 17.818 empreses de les Balears per un import total avaluat de 3.467,7 milions d'euros, que varen permetre la mobilització de 4.760,3 milions d'euros.

En termes comparatius, el nombre d'operacions avalades a empreses balears representa un 2,8 % de les 944.588 operacions avalades a empreses espanyoles, i el nombre d'empreses balears és el 3 % de les 591.535 empreses espanyoles. En termes de l'import de l'aval i dels recursos mobilitzats, les xifres a les Balears representen un 4 % i un 4,1 % de les dades per al conjunt espanyol, on són iguals a 87.085,8 milions d'euros i 114.647,7 milions d'euros, respectivament.

Aquest major pes del imports avaluats a les Balears en relació amb el nombre d'operacions en comparació amb el total espanyol es pot explicar pel major volum de recursos destinats als sectors més afectats, com ara el turisme, pel qual els avals ascendeixen a 12.820,7 milions d'euros, que representen un 14,7 % dels avals totals. Cal destacar també en aquest apartat la contribució de la societat de garantia recíproca ISBA de les Balears, que ha avaluat crèdits d'empreses a les Balears i a la qual es destina un apartat a part dins d'aquesta secció.

En termes relatius, la ràtio del volum de crèdit total sobre el producte interior brut generat a les Illes Balears l'any 2020 (gràfic I-9.2) ha experimentat un increment atípic

de 43,2 punts percentuals, fet que l'ha situat en valors superiors al 100 %, és a dir, en una situació en què el crèdit total ha estat superior al total de producció a les Illes el 2020. Concretament, la ràtio de crèdit sobre el PIB s'ha incrementat fins als 131,9 %, des d'un valor del 88,7 % registrat a finals de 2019, la qual cosa situa la ràtio en xifres semblants a les observades a finals de 2013, quan va ser igual a 138 %.

Els motius que expliquen aquest rebot en el volum d'endeutament sobre la producció són deguts a l'increment en el crèdit total ja comentat i a la caiguda del PIB balear, que va caure un 23,7 % durant el 2020. Aquesta caiguda històrica en la producció balear s'explica per la paralització de les activitats productives a causa de les mesures de confinament, així com per l'especialització de l'economia balear en activitats econòmiques que han estat afectades amb més intensitat.

El repunt observat en la ràtio ha romput la tendència decreixent de despallanquejament que s'havia observat des de l'any 2010 i que havia disminuït el volum de crèdit sobre PIB des del 176 % del PIB el 2010 fins al 88,7 % del 2019. Per tant, el conjunt d'administracions públiques, empreses no financeres i famílies de les Illes Balears han passat a tenir una posició patrimonial més fràgil a la que tenien just un any abans per les conseqüències del coronavirus.

Si es compara amb el volum de crèdit en relació amb el PIB d'Espanya, s'observa que la ràtio també ha augmentat al conjunt de l'Estat, on l'increment ha estat de 16,4 punts percentuals, la qual cosa ha si-

2. INSTITUT DE CRÈDIT OFICIAL, GdE (2020). *Líneas avales covid-19*. Recuperat el dia 3 de juny de 2021 de: <https://www.ico.es/documents/19/2429886/WEB-Informe+LINEAS+Avalas+covid-19-abril+2021.pdf/47193301-7f5a-4b17-b597-6dc8fce970b4>.

tuat el volum de crèdit del 96,3 % del PIB el 2019 fins al 112,7 % el 2020. De nou, aquesta situació respon a un creixement del crèdit del 4,2 % i una caiguda del PIB de l'11 %, explicades de nou per les conseqüències de la pandèmia del coronavirus sobre l'economia nacional.

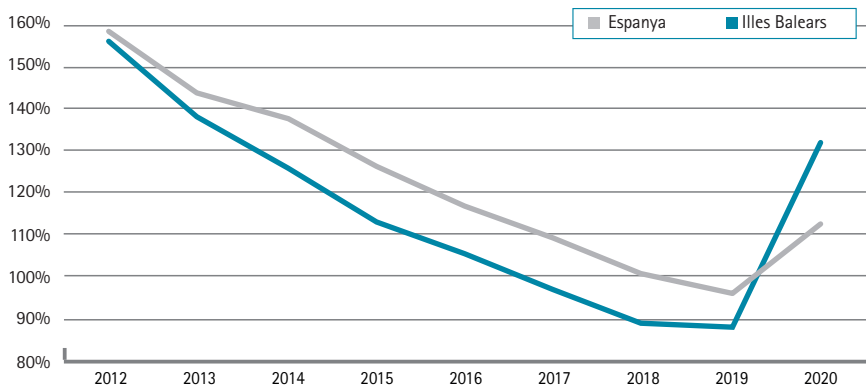
Així doncs, l'increment de l'endeutament a les Illes Balears ha estat més accentuat que a la resta d'Espanya, com a resultat del major creixement del crèdit total i de la major caiguda de la producció balear, centrada en turisme i serveis. A conseqüència, la situació observada de menor endeutament a les Illes en comparació amb Espanya s'ha revertit i ara les Balears presenten

una ràtio de crèdit sobre PIB que és 19,2 punts percentuals superior que la del total nacional el 2020, mentre que l'any anterior el valor de la ràtio a les Illes era 7,7 punts inferior a la del conjunt de l'Estat.

9.2.1.1. Crèdit a empreses no financeres

Per obtenir informació de l'evolució del crèdit de les empreses que operen a les Balears, així com de la seva composició per sectors productius, s'utilitza la base de dades de Sistema de anàlisis de balanços ibèrics (SABI), que recull dades de variables financeres que les empreses disposen al registre mercantil.

Gràfic I-9.2.
Crèdit total en relació amb el PIB (2012-2019)

Font: Elaboració pròpia a partir del Banc d'Espanya (2020) i Foment del Treball Nacional (2021)³

3. BANC D'ESPANYA (2020). *Boletín estadístico*. Recuperat el dia 17 de juny de 2021 de: <https://www.bde.es/webbde/es/estadis/infoest/bolest.html>.

FOMENT DEL TREBALL NACIONAL (2021). Informe de conjuntura econòmica 2020. Recuperat el dia 17 de juny de 2021 de: <https://www.foment.com/items/informe-de-coyuntura-economia-diciembre-2020/>.

El gràfic I-9.3 mostra la distribució del cost del deute de les empreses de les Balears l'any 2019 i la seva comparació en relació amb el 2018. Es defineix el cost de l'endeutament com a la ràtio del cost financer net de les societats no financeres dividit pel volum de deute total a llarg termini. S'observa que la distribució del cost del deute el 2019 és molt semblant a la de l'any anterior —2018—, tot i que es pot apreciar un desplaçament d'empreses que es financen entre el 4 % i el 5 % cap a unes taxes entre el 2 % i el 3 %.

No obstant això, també s'observa una reducció de la proporció d'empreses amb un cost de finançament d'un 1 % o inferior. La mitjana del cost de finançament va ser igual a 4,1 % el 2019 (això suposa 12 punts bàsics menys que el 2018) i el valor mitjà va ser de 5,9 % (8 punts bàsics inferiors que el 2018). La moda, el tipus d'interès més freqüent a què es financen les empreses, estaria situat entorn del 2,4 %. Aquesta dada és consistent amb la dada presenta-

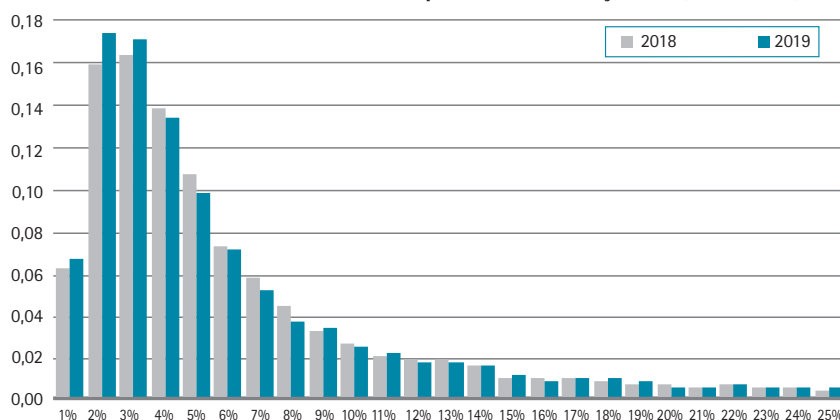
da al butlletí estadístic del Banc d'Espanya, que situa la taxa anual equivalent (TAE) del finançament d'empreses no financeres per noves operacions de menys de 250.000 euros en un 2,3 % el 2019. El 2020 aquest tipus es va reduir fins al 2,3 %. Així que podríem esperar una reducció equivalent també a les empreses de les Illes Balears.

Per tant, tot i que el nivell d'endeutament s'ha incrementat degut a la pandèmia, el cost que han d'afrontar les societats de les Balears podria haver-se reduït si se segueix la tendència de la resta d'empreses espanyoles, possiblement per les ajudes públiques i garanties que han contingut el creixement del cost del deute.

De l'anàlisi de la composició del deute en funció del tipus d'activitat econòmica de les empreses, es desprèn que la composició del crèdit a empreses per activitats econòmiques s'ha mantingut relativament constant entre el 2018 i el 2019.

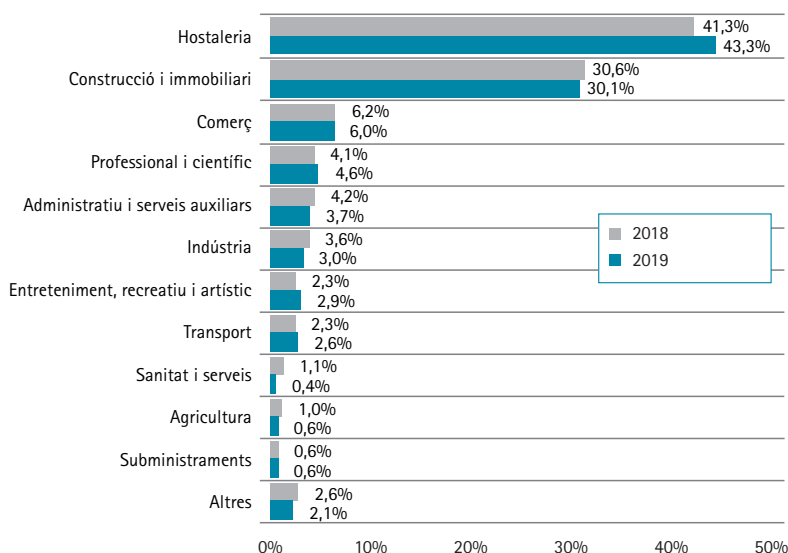
Gràfic I-9.3.

Distribució del cost de l'endeutament per cost del finançament (2018-2019)

Font: Elaboració pròpia a partir del Sistema de anàlisis de balanços ibèrics

Gràfic I-9.4.

Distribució de l'endeutament per sector econòmic (2018-2019)

Font: Elaboració pròpia a partir del Sistema de anàlisis de balanços ibèrics

Les empreses centrades en activitats relacionades amb hostaleria són les que aglutinen una major proporció del deute empresarial balear, amb un 43,3 % del crèdit total el 2019. A continuació, les empreses que operen als sectors de la construcció i promoció immobiliària són les que ocuparien el segon lloc per ordre d'importància del volum total de deute, tot i que varen reduir el seu pes del 30,6 % al 30,1 % del crèdit total a empreses. Ambdós sectors productius representen un pes acumulat del 73,4 % del crèdit total, en línia amb la importància que tenen dins el conjunt de l'economia balear.

Per analitzar l'evolució del risc de crèdit empresarial a les Balears durant l'any 2020, es pot analitzar quin ha estat l'im-

pacte de la pandèmia a les ràtios de dubtositat (crèdit de dubtós cobrament en relació amb el total de crèdit) per a cada sector al conjunt de l'Estat espanyol, a partir de dades obtingudes del butlletí estadístic del Banc d'Espanya. En conjunt, la ràtio de dubtositat a disminuït del 5,4 % observat a 2019 fins al 5 %, degut a una reducció de la ràtio per tots els sectors.

Aquesta disminució s'explica principalment pel creixement del crèdit a empreses (denominador de la ràtio) més que per la contenció del volum de crèdit dubtós.

Per sectors, l'hostaleria, la principal activitat econòmica de les Illes Balears, ha reduït la ràtio de dubtositat des del 5,8 % el 2019 fins al 5,4 % el 2020. No obstant això, el

volum absolut de dubtosos (numerador) es va incrementar un 8 % i, per tant, la reducció de la ràtio s'explica únicament per l'increment del crèdit a hostaleria durant l'any 2020, que va registrar un creixement del 32 %. La construcció, segona activitat en termes d'importància relativa a les Balears, continua tenint la taxa de dubtositat més elevada entre tots els sectors l'any 2019, igual al 9,2 % i molt superior a la mitjana del 5 % pel conjunt d'activitats.

Un altre indicador que pot ser útil per analitzar l'evolució del risc empresarial a les Balears és el nombre d'empreses en situació de procediment concursal. El gràfic I-9.5.⁴ informa de l'evolució del nombre d'empreses balears que han estat declarades en situació de concurs de creditors per un jutge, agrupades per sector econòmic. En conjunt, el nombre d'empreses en procediment concursal ha caigut un 20,4 %, fins a les 109 empreses el 2020 —en comparació amb les 137 empreses del 2019—. La caiguda més important es registra al sector de la construcció, que passa de 33 empreses a 15 en situació concursal (caiguda del 54,4 %). No obstant això, aquest indicador ha crescut un 66,7 % per a empreses hostaleres (increment de 12 a 20 empreses entre 2019 i 2020) i s'ha mantingut estable per a activitats relacionades amb el comerç (23 empreses en procediment concursal el 2019 i 2020).

Per tant, en conjunt es pot concloure que el risc d'impagament dels crèdits d'empreses balears s'ha incrementat degut a l'augment del volum de crèdit per compensar

caigudes d'ingressos i per l'increment dels indicadors de risc (volum de crèdit dubtós i empreses en procediment concursal) en el sector de l'hostaleria, motor econòmic de l'economia balear.

9.2.1.2. Finançament de les famílies

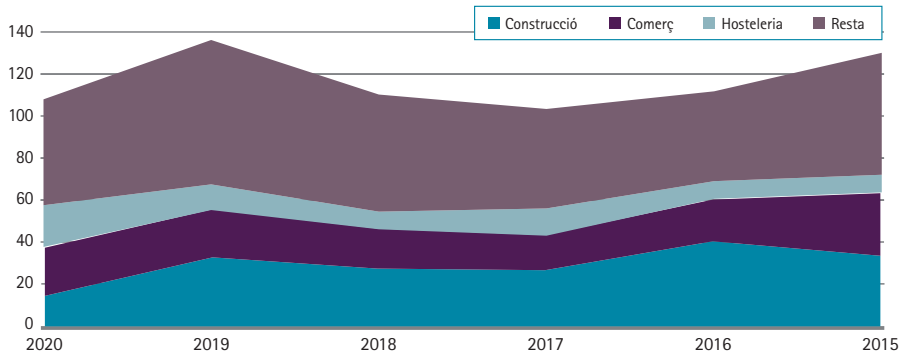
L'anàlisi del finançament a les famílies se centra en l'evolució del crèdit hipotecari, que és un indicador altament correlacionat amb l'endeutament de les llars. De fet, aquests tipus de préstecs representen la major part de l'endeutament d'una família que ha adquirit un habitatge. En concret, s'analitza el nombre d'hipoteques que s'han constituït a les Balears i el nombre d'execucions hipotecàries. El quadre I-9.1 detalla l'evolució d'aquests dos indicadors per als darrers anys, i també presenta els valors pel conjunt d'Espanya a efectes de comparació.

El nombre d'hipoteques que s'han concedit informa del grau d'accés al finançament hipotecari per part de les llars, en termes del nombre de famílies que han demandat un crèdit hipotecari i se'ls l'ha concedit. L'any 2020, el nombre d'hipoteques a les Balears va augmentar un 7,7 %, passant de les 13.812 operacions registrades el 2019 a les 14.873 hipoteques del 2020. Per tant, es reverteix el creixement negatiu observat l'any 2019, en què el nombre d'operacions hipotecàries havia caigut un 5,2 %.

En relació amb el volum total concedit, el nivell es va mantenir relativament estable, amb un creixement negatiu del -0,0 %, dels 3.053,91 milions d'euros el 2019 als 3.029,97 milions d'euros el 2020.

4. INE (2020). *Estadística del procedimiento concursal. Datos anuales*. Recuperat de: <https://www.ine.es/jaxiT3/Tabla.htm?t=3169>.

Gràfic I-9.5.
Empreses en procediment concursal

Font: Elaboració pròpia a partir de dades de l'INE⁵

QUADRE I-9.1. HIPOTEQUES A FAMÍLIES (2010-2020)								
Illes Balears					Espanya			
	Nombre d'hipoteques	Volum de les hipoteques (milers d'euros)	Import mitjà (€)	Nombre d'execucions hipotecàries	Nombre d'hipoteques	Volum de les hipoteques (milers d'euros)	Import mitjà (€)	Nombre d'execucions hipotecàries
2010	27.153	3.906.068	143.854	—	960.948	122.490.463	127.468	—
2011	19.325	2.420.050	125.229	—	651.759	77.957.706	119.611	—
2012	14.963	1.795.346	119.986	—	456.765	51.743.707	113.283	—
2013	10.207	1.365.968	133.827	—	326.978	37.484.012	114.638	—
2014	9.786	1.489.345	152.191	1.941	315.535	41.097.804	130.248	70.422
2015	12.748	2.181.378	171.115	1.328	371.981	48.936.163	131.556	60.032
2016	13.907	2.459.346	176.842	753	400.873	53.610.362	133.734	41.288
2017	14.686	2.866.644	195.196	515	429.082	60.691.568	141.445	27.171
2018	14.576	3.335.965	228.867	387	478.403	68.382.147	142.938	25.903
2019	13.812	3.053.905	221.105	411	497.720	73.716.908	148.109	27.488
2020	14.873	3.029.970	203.723	372	464.017	69.733.289	150.282	18.903

Font: Elaboració pròpia a partir de l'INE (2021). Hipotecas

5. INE (2020). *Estadística del procedimiento concursal*. Recuperat el dia 15 de juny de 2021 de: https://www.ine.es/dyngs/INEbase/es/operacion.htm?c=Estadistica_C&cid=1254736177018&menu=ultiDatos&idp=1254735576550.

D'altra banda, l'import mitjà per hipoteca es va reduir un 7,9 %, passant de 221.171 euros l'any 2019 als 203.723 euros el 2020, fet que representa un decreixement del -7,9 %. Per tant, el manteniment dels nivells de crèdit total destinat a l'adquisició d'habitatge s'explica per la combinació d'una caiguda en el preu de les hipoteques constituïdes, compensada per un major nombre d'operacions registrades.

Aquestes xifres indiquen que les entitats estan concedint hipoteques de menor import, però no que hagin reduït el nombre d'hipoteques concedides, sinó més bé al contrari. Per tant, la crisi del coronavirus no ha suposat un impacte negatiu en l'accés al finançament hipotecari, malgrat la caiguda dels ingressos de les famílies.

Per al conjunt de l'Estat espanyol, s'observa un comportament contrari al que ha succeït a les Illes Balears. En concret, el nombre d'hipoteques noves constituïdes es va reduir un 6,8 %, però l'import mitjà per hipoteca va créixer un 1,5 %. En conseqüència, el volum total del crèdit hipotecari a Espanya es va reduir un 5,4 %, fet que contrasta amb el creixement neutre (-0,01 %) del mateix indicador a les Balears. Per tant, la caiguda del volum de crèdit hipotecari a Espanya és indicador d'un menor dinamisme en la concessió de finançament a les famílies per accedir a l'habitatge que a les Balears. Comparant els imports mitjana, es produeix una convergència entre les Balears i la resta d'Espanya perquè la ràtio del preu mitjana de la hipoteca a les Balears en relació amb el preu mitjana a Espanya es redueix d'1,5 a l'any 2019 fins a 1,4 a l'any 2020.

Finalment, l'evolució del nombre d'execucions hipotecàries pot ser un indicador de la capacitat de pagament de les hipoteques per a les llars. Al darrer any, es constata que el nombre d'execucions s'ha reduït, tant a les Balears com a Espanya, amb un creixement negatiu del -9,5 % i -3,1 %, respectivament.

Tot i que es podria concloure que s'ha produït una millora de la situació de risc d'impagament, aquesta reducció s'ha d'interpretar amb cautela. El motiu és que els nombres observats el 2020 podrien explicar-se per les mesures públiques excepcionals en relació amb execucions hipotecàries que s'han adoptat durant la pandèmia, amb l'objectiu de pal·liar els efectes econòmics negatius derivats de la caiguda dels ingressos per als col·lectius més vulnerables.

9.2.1.3. Institucions financeres al finançament de les administracions públiques

Aquest apartat se centra en l'anàlisi del deute de les administracions públiques de les Balears segons el protocol de dèficit excessiu (PDE). Les dades mostren que el deute de les administracions de les Balears va arribar fins als 9.120 milions d'euros el desembre de 2020, fet que suposa un creixement de 2,9 % en relació amb el deute de 8.863 milions d'euros de 2019. Aquest creixement del deute, 2,9 %, coincideix amb el de la resta de comunitats autònomes, que passen a tenir un deute total de 295.077 milions d'euros el 2019 als 303.622 milions d'euros el 2020. Per tant, el pes que representa el deute de la comunitat de les Balears sobre el deute conjunt de les comunitats autònomes s'ha mantingut en un 3 %.

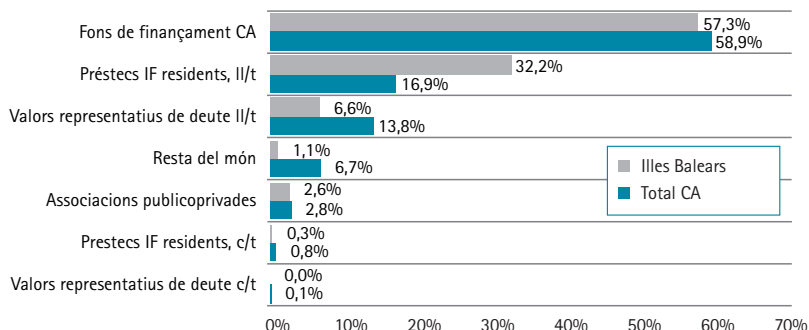
En termes relatius, el 2020 es trenca la tendència decreixent del deute de les administracions públiques en relació amb el PIB balear observada durant els darrers cinc anys. En concret, aquesta ràtio experimenta una taxa de creixement del 14,1 % el 2020, assolint un valor de 29,9 % superior al valor registrat el 2015 de 29,5 %, màxim de la sèrie des de l'any 2000.

Tot i l'increment del deute, les Balears es mantenen a la cinquena posició de la llista de comunitats més endeutades en relació amb el seu PIB. La Comunitat Valenciana continua presentant la ràtio més alta de deute sobre PIB (48,6 %), seguida de Castella la-Manxa (39,7 %), Catalunya (37,1 %) i Múrcia (34,9 %). La comunitat autònoma amb les administracions menys endeutades en termes de PIB varen ser les Illes Canàries (15,1 %), seguides de Madrid (16 %), el País Basc (16,1 %) i la Comunitat Foral de Navarra (19,1 %).

Durant el 2020, el deute de les administracions públiques en termes de PIB va augmentar un 14,1 % en relació amb el 2019. Aquest creixement és inferior al de la mitjana de les comunitats autònomes, que es va situar en el 15,4 %, la qual cosa situa el deute de les administracions en termes de PIB per a les Balears 3,8 punts percentuals per damunt de la mitjana de les comunitats (26,7 %).

El gràfic I-9.6 mostra la composició del volum de deute de les administracions públiques segons el protocol de dèficit excessiu (PDE) per a les Illes Balears i per al conjunt de les comunitats autònomes espanyoles. El crèdit amb el fons de liquiditat autònom (FLA) continua sent el component principal dins l'estructura de finançament de les administracions públiques de les Balears el 2020, tot i que la seva importància ha caigut del 68,8 % observat el 2019 al 57,3 % el 2020.

Gràfic I-9.6.
Composició del deute segons el PDE (desembre de 2020)

Font: Elaboració pròpia a partir del Banc d'Espanya (2020)⁶

6. Banc d'Espanya (2020). *Estadísticas de administraciones públicas*. Recuperat el dia 17 de juny de 2021 de: https://www.bde.es/webbde/es/estadis/infoest/temas/te_deu.html.

Aquesta reducció ha col·locat el pes del crèdit amb el FLA a les administracions de les Balears per davall del de la mitjana de les altres comunitats autònomes (58,9%), que s'ha mantingut relativament estable durant els darrers anys. Això suposa que les administracions públiques de les Illes han convergit a la resta de comunitats i el 2020 presenten una lleugera menor dependència del finançament directe de l'Estat.

La reducció en el pes del FLA sobre el finançament de les administracions públiques de les Balears s'ha compensat principalment amb un increment dels préstecs a llarg termini concedits per entitats de dipòsit espanyoles, que han duplicat la seva importància des del 15 % el 2019 fins al 32,2 % el 2020. Els préstecs a llarg termini representen la segona font de finançament del deute de les administracions públiques de les Illes Balears, seguits dels valors representatius de deute a llarg termini, que han reduït la seva importància de l'11,8 % fins al 6,6 %. La resta de components presenten una importància inferior al 3 % del deute en relació amb el PIB.

Per tant, l'increment del deute de les administracions públiques balears observat l'any 2020 ha estat finançat principalment amb préstecs a llarg termini d'entitats bancàries residents, en detriment de la resta d'instruments financers que han reduït la seva importància, a excepció del finançament d'associacions publicoprivades, que han augmentat el pes d'1,8 % el 2019 a 2,6 % el 2020.

En comparació amb la resta de comunitats autònomes, s'observa que el pes dels crèdits a llarg termini d'institucions financeres

residents és de 16,9 %, la meitat que a les Balears, i els valors representatius de deute a llarg termini representen el 13,76 %, el doble del pes que tenen a les Balears.

Cal destacar que el finançament d'entitats financeres no espanyoles és de 6,7 % (8 %) del deute de totes les comunitats autònomes espanyoles el 2020 i, a les Balears, aquest percentatge es redueix a l'1,06 % (3,4 %). Per a la resta de fonts de finançament del deute, s'observa també al conjunt de comunitats autònomes una importància inferior al 3 % del total.

9.2.2. ESTALVI A LES ILLES BALEARS: EVOLUCIÓ DELS DIPÒSITS

Aquest punt analitza l'evolució del volum de dipòsits que la suma del sector privat (famílies i empreses) i les administracions públiques tenen dipositat a les institucions financeres que operen a les Illes Balears. A finals de l'any 2020, el volum de dipòsits de les entitats de les illes va ascendir als 27.318 milions d'euros, fet que representa un 2,1 % més que respecte al 2019.

En comparació amb el conjunt de l'Estat, els dipòsits a les Balears representaven un 1,9 % del volum total el desembre del 2020, un percentatge inferior al registrat dotze mesos enrere (21 %). Això és degut al fet que els dipòsits al conjunt d'Espanya presentaren una taxa de creixement del 9,4 % el 2020; això és 4,4 vegades més alta que a les Balears. L'augment dels dipòsits es pot explicar per la caiguda del consum de les llars durant el període de confinament, que va permetre augmentar el seu nivell d'estalvi.

En termes del PIB, el volum de dipòsits a les Balears es va disparar fins al 106,1 %, un percentatge 26,8 punts percentuals inferior al 79,3 % de l'any anterior. Com s'ha comentat, aquest creixement del pes dels dipòsits sobre el PIB es deu principalment a la caiguda en l'activitat econòmica que ha reduït el denominador. En relació amb el total d'Espanya, la ràtio de dipòsits sobre el PIB espanyol ascendeix al 127,52 % del PIB el 2020, en comparació amb els 103,4 % de l'any 2019.

Per tant, el nivell d'estalvi a les Balears en forma de dipòsits bancaris és inferior, però ha convergit al del conjunt de l'Estat. No obstant això, aquesta convergència s'explica per la major caiguda del PIB a les Balears que a la resta del país, ja que, com s'ha comentat, el creixement dels dipòsits derivats de l'augment de l'estalvi va ser molt inferior a les Illes.

Per acabar, el paper de la banca electrònica en la captació de dipòsits ha mantingut el seu pes al total nacional. Els dipòsits captats durant aquest període augmentaren fins als 52.340 milions d'euros, fet que suposa un creixement del 9,67 % en relació amb el 2019, una taxa molt semblant al creixement del total de dipòsits a Espanya. Això situa els dipòsits captats mitjançant banca electrònica en un 3,71 % dels dipòsits totals captats el desembre de 2020, el mateix pes que el registrat l'any anterior.

Per tant, la importància relativa de la banca electrònica en la captació de dipòsits continua representant una part petita dels dipòsits captats en el conjunt de l'Estat. Així mateix, tot i que no es tinguin dades concretes per a les Balears, es pot deduir

que aquesta forma d'estalvi té encara una importància reduïda.

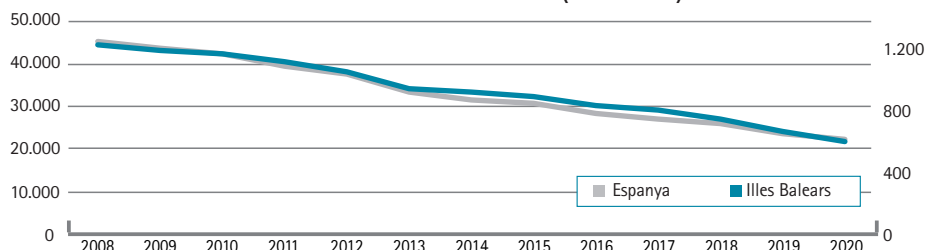
9.2.3. XARXA D'OFICINES DE LES ENTITATS DE DIPÒSIT A LES ILLES BALEARS

L'evolució del nombre d'oficines bancàries a les Balears ha seguit la senda decreixent que va iniciar a partir de 2008, any en què es va assolir el valor màxim de la sèrie històrica, 1.254 oficines, i es va situar en les 610 oficines operatives a les Illes a finals de l'any 2020. Per tant, s'han tancat un 48,6 % de les oficines que existien el 2008 durant els anys posteriors a la crisi econòmica i financera.

El gràfic 1-9.7. representa l'evolució en el nombre d'oficines d'entitats finances ubicades a les Balears des de l'any 2008 fins al 2020. Durant el darrer any s'han tancat 67 oficines a les Illes, fet que representa una taxa de creixement negativa del 9,9 % en relació amb el nombre del 2019.

Comparant l'evolució del nombre d'oficines a les Balears amb la del conjunt d'Espanya, observem que la tendència decreixent és semblant a la de la resta de l'Estat, tot i que la taxa de creixement negativa dels tres darrers anys ha estat més accentuada a les Illes que a Espanya. Així, la taxa de creixement acumulada a les Illes va ser del -25,1 %, i al conjunt de l'Estat, de -18,4 %. Per tant, s'han tancat més oficines en termes relatius a les Illes que a la resta d'Espanya. Tot i això, les oficines que s'han tancat entre el 2008 i el 2020 a Espanya representen el 48,8 % de la xarxa existent el 2008, percentatge molt semblant al de les Illes.

Gràfic I-9.7.
Evolució del nombre d'oficines (2008-2020)

Font: Elaboració pròpia a partir del Banc d'Espanya (2020)⁷

La densitat de la xarxa d'oficines en termes de població va disminuir un 11,6 % el 2020 fins a les 0,5 oficines per cada mil habitants, en relació amb les 0,6 oficines per cada mil habitants existents l'any 2019. Aquesta disminució de la densitat s'explica per la conjunció del tancament d'oficines observat i per l'augment de població empadronada a les Illes, que va créixer un 1,9 % entre el 2019 i el 2020 fins als 1.210.725 habitants. A efectes comparatius, la densitat d'oficines per habitant a les Balears és superior a l'observada en el conjunt de l'Estat, on el nombre d'oficines per cada mil habitants va ser de 0,5 al final de l'any 2020 (0,5 a l'any 2019).

L'evolució de la densitat d'oficines està correlacionat positivament amb el benestar de la població, ja que la mida i distribució de la xarxa d'oficines determina el d'inclusió financera per als habitants d'un municipi i fins quin punt l'accés a serveis financers bàsics —com és poder obrir un

compte corrent— estan garantits per a tota la població d'un municipi.

Per tant, com més alta sigui la densitat d'oficines a un espai geogràfic, menor és el risc potencial que els seus habitants sofreixin exclusió financera, és a dir, la impossibilitat d'accedir a serveis financers bàsics quan no existeixen alternatives a l'oficina bancària.

9.3.

ALTRES INSTITUCIONS FINANCERES I FONTS DE FINANÇAMENT ALTERNATIVES

A continuació, es presenta l'anàlisi de la resta d'institucions i productes financers que serveixen per canalitzar els estalvis de l'economia balear cap a activitats productives i altres inversions.

7. Banc d'Espanya (2020). *Boletín estadístico*. Recuperat el dia 17 de juny de 2021 de: <https://www.bde.es/webbde/es/estadis/infoest/bolest.html>.

9.3.1. SOCIETATS DE GARANTIA RECÍPROCA: ISBA

Les societats de garantia recíproca són institucions financeres que tenen la finalitat de concedir avals a empreses petites i mitjanes amb l'objectiu de facilitar l'accés al finançament d'aquest tipus d'empreses i millorar les condicions amb les quals es poden finançar. A les Illes Balears, hi ha una societat de garantia recíproca que presta serveis: l'ISBA.

Durant el 2020, l'activitat de l'ISBA ha estat marcada per la pandèmia del coronavirus i els esforços a pal·liar la situació econòmica negativa de les empreses de les Balears. En aquest sentit, l'ISBA ha jugat un rol fonamental el 2020 en la gestió i canalització de les línies extraordinàries de liquiditat creades pel Govern de les Illes Balears i l'ISBA, amb l'objectiu de garantir que les empreses petites i mitjanes de les Illes hagin pogut accedir a finançament en condicions favorables. En aquest context, es poden explicar els principals canvis que s'observen als indicadors de l'activitat de l'ISBA, tant el fort increment en el nombre i volum d'avalis concedits com els canvis en la composició d'aquests.

El 2020, la companyia va avalar 2.099 empreses per un import total de 164,2 milions d'euros. Això suposa una taxa de creixement del 220 % des dels 51,2 milions d'euros que es va registrar l'any 2019 i un creixement cent vegades superior al 2,2 % observat l'any anterior.

El 2019, el risc total avalat per l'ISBA va ascendir als 301 milions d'euros, fet que suposa una taxa de creixement del 66,1 % en relació amb els 181,2 milions de l'any

2019. Del total d'operacions formalitzades, hi ha un canvi a l'estructura segons la finalitat de les operacions.

El 2020, un 90,7 % de les operacions varen ser per finançar circulat, i un 6,9 %, per finançar inversions. Als anys anteriors, el pes de la inversió era la finalitat predominant dels avals (51,5 % el 2019 i 56,9 % el 2018), mentre que el circulat representava aproximadament un terç del volum (33,5 % el 2019 i 27,1 % el 2018).

Aquest canvi en la composició de l'estructura per finalitat es deu al fet que les línies de circulat estan destinades a finançar necessitats de liquiditat i reestructuració financera de les empreses, que han estat les principals raons que han explicat la demanda de finançament de les empreses en el context d'aturada de l'activitat econòmica el 2020. El pes de la innovació tecnològica com a finalitat s'ha reduït fins a un 1,05 % el 2020, quan el 2019 i el 2018 va assolir percentatges d'11,2 % i d'11,1 %, respectivament). Per altra banda, es varen avalar un total de 248 projectes per empreses de nova creació, la qual cosa va suposar un creixement del 40,1 % en relació amb el 2018.

9.3.2. AMPLIACIONS DE CAPITAL

Aquesta secció estudia les ampliacions de capital que han duit a terme les empreses balears durant el 2020. En contraposició amb el deute analitzat a les seccions anteriors, el capital és un instrument que incrementa la solvència i la capacitat per absorbir potencials de les empreses, a més de ser una font per finançar actius productius.

Al gràfic I-9.8a s'observa que el nombre d'empreses que varen ampliar capital l'any 2020 a les Balears es va situar en 779, fet que suposa una caiguda del 18,9 % en relació amb el 2019. Aquesta reducció s'explica principalment pel baix nombre d'ampliacions registrat a partir del mes de març de 2020 per l'inici de la pandèmia. En concret, 132 empreses van ampliar capital el febrer de 2020, en comparació amb 41 i 37 l'abril i el maig, respectivament.

Al conjunt d'Espanya, el nombre d'empreses que amplien capital també es redueix des de les 30.469 el 2019 fins a les 25.205 el 2020, amb un creixement negatiu del 17,3 %. El nombre d'empreses balears que van ampliar capital el 2020 representa un 3,1 % del total nacional, la qual cosa és una petita reducció en comparació al 3,2 % registrat el 2019.

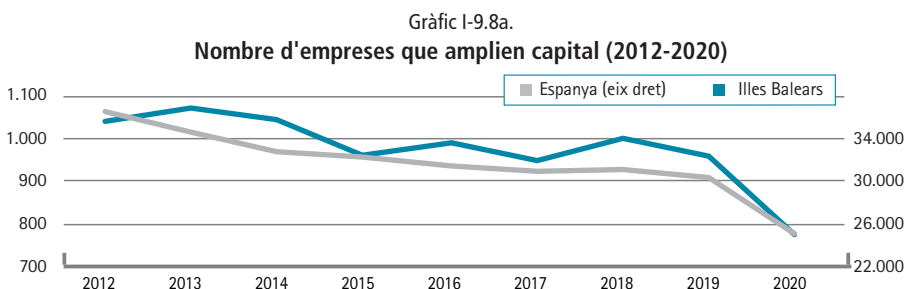
El mateix patró marcat pels efectes de la covid-19 es poden observar al volum de les ampliacions de capital (gràfic I-9.8b). L'any 2020 se situaren en els 737 milions d'euros per a les empreses de les Illes, fet que suposa una caiguda del 29,9 % en relació amb el 2019. Per tant, les empreses balears han empitjorat la seva estructura financera en termes de solvència el 2020, donat que han incrementat el volum de deute i

han reduït les ampliacions de capital.

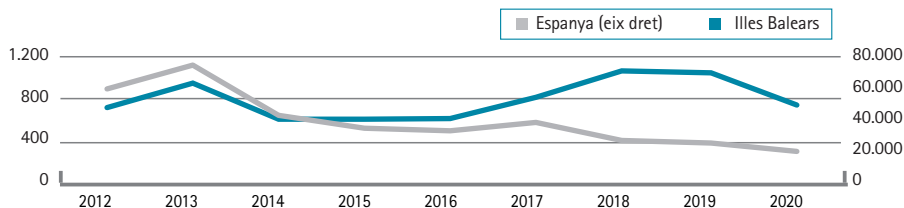
Per al conjunt d'Espanya, les empreses van ampliar capital per un valor de 19.372 milions d'euros, fet que suposa una caiguda interanual del 21,9 %. Això és 8,1 punts percentuals inferior al de les Balears. El volum mitjà per ampliació (gràfic I-9.8c) va ascendir a les Balears a 0,95 milions d'euros el 2020 a les Balears, fet que suposa una caiguda del 13,6 % en relació amb el volum de mitjana d'ampliació de capital el 2019. De nou, a la resta d'Espanya la caiguda del volum ha estat inferior que a les Illes, amb un creixement negatiu del 5,6 %. Tot i això, el volum absolut mitjà a Espanya es va situar en els 0,77 milions d'euros, per la qual cosa continua sent inferior que el de les Balears.

9.3.3. COTITZACIÓ A BORSA, MERCAT ALTERNATIU BORSARI (MAB) I ALTRES

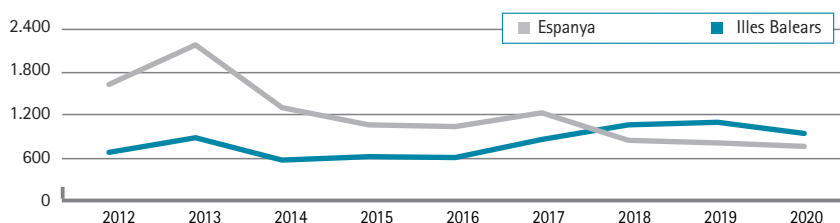
El capítol d'institucions financeres es tanca amb una referència a les distintes alternatives de finançament que existeixen i que podrien estar a l'abast dels agents econòmics de les Illes Balears però que, de moment, la seva utilització es pot considerar minoritària.

Gràfic I-9.8b.
Volum d'ampliacions de capital (milions d'euros) (2012-2020)

Gràfic I-9.8c.
Volum mitjà d'ampliació de capital (milers d'euros) (2012-2020)

Font: Elaboració pròpia a partir de l'INE (2020)⁸

En relació amb el mercat borsari, només un nombre reduït d'empreses de les Illes Balears estan cotitzades a borsa o al mercat alternatiu borsari. Les societats de capital risc també suposen una oportunitat de finançament per a empreses noves, però el seu nivell d'importància encara és reduït a les Balears.

Finalment, feim referència al finançament mitjançant micromecenatge. Aquesta alternativa de finançament col·laboratiu basat en la captació de petites aportacions

de diners és cada vegada més important als països de l'entorn, però la seva rellevància a Espanya i a les Balears encara és relativament reduïda.

8. INE (2020). *Estadísticas de sociedades mercantiles*. Recuperat el dia 17 de juny de 2021 de: https://www.ine.es/dyngs/INEbase/operacion.htm?c=Estadistica_C&cid=1254736177026&menu=resultados&sec-c=1254736195507&idp=1254735576550.

10

ADMINISTRACIONS PÚBLIQUES I CÀRREGA FISCAL

RESUM

L'anàlisi dels pressupostos autonòmics, insulars i municipals genera resultats que reflecteixen els diferents recursos públics anuals. Es pot observar una disminució important en el total d'ingressos no financers a la Comunitat Autònoma de les Illes Balears en comparació amb el 2019 i, quant a les despeses, aquestes han estat afectades per la caiguda extraordinària del PIB el 2020 a causa de la situació sanitària al país. En canvi, en la inversió destaca l'estabilitat en termes de valor relatiu. Menorca és l'illa amb un menor grau d'inversió en infraestructures en termes comparatius.

D'altra banda, el deute públic autonòmic s'ha duplicat en els darrers deu anys, encara que el seu creixement se situa per sota de l'augment del conjunt de les comunitats autònomes.

El pressupost del sector públic instrumental s'aprova de manera anual. El 2020, el seu pressupost agregat representa una despesa de 921,8 milions d'euros, majoritàriament concentrat en entitats públiques empresarials. A més, el 2020, la comunitat autònoma presenta un augment del 2,9% en el deute acumulat. Aquest deute s'ha duplicat en els darrers deu anys.

Els pressupostos dels ajuntaments de les Illes Balears estan equilibrats; els ajuntaments de Palma i Calvià són els que acumulen més de la meitat de la despesa municipal de Mallorca. Només han disminuït els pressupostos a Lluçmajor i a Mallorca.

Finalment, l'anàlisi de la càrrega fiscal reflecteix que hi ha grans diferències entre les administracions de les diverses comunitats autònomes. En el cas de les Balears, l'any 2020 presenta un creixement significatiu en la pressió fiscal i una lleugera disminució en la càrrega fiscal.

10.1.

INTRODUCCIÓ

Aquest apartat tracta sobre la despesa pública en els seus dos vessants: la despesa i els ingressos. Es tracta de conèixer quant, qui i en què es consumeixen els recursos destinats al funcionament del sector públic, i d'on venen.

L'apartat es divideix en els subapartats següents:

En primer lloc, s'analitzen els pressuposts de les diferents administracions: autonòmica (apartats 10.2 i 10.3), insular (10.4) i municipal (10.5), des de l'òptica econòmica de les despeses i els ingressos.

En segon lloc, s'analitza la recaptació tributària de l'Administració de l'Estat a les Balears (apartat 10.6).

En tercer lloc, a l'apartat 10.7 es presenta l'anàlisi de la càrrega fiscal desagregada per illes i municipis.

I, finalment, a l'apartat 10.8 s'analitza la despesa pública total en funció de la seva destinació, agrupada per polítiques de despesa.

10.2.

L'ADMINISTRACIÓ AUTONÒMICA

En aquest subapartat s'analitzen els pressupostos generals consolidats de l'Administració autonòmica, que engloba l'Ad-

ministració general de la CAIB, l'Agència Tributària de les Illes Balears (ATIB) i el Servei de Salut de les Illes Balears (SSIB).

També s'analitza el pressupost de la resta del sector públic autonòmic, format pels ens de dret públic (consorcis i fundacions) i les societats públiques (entitats públiques empresarials i societats mercantils públiques) que no són objecte de consolidació.

10.2.1. EL PRESSUPOST DE L'ADMINISTRACIÓ AUTONÒMICA

En aquest subapartat s'analitzen, en primer lloc, els ingressos i, a continuació, les despeses, desglossats tots dos per capítols segons la seva classificació econòmica.

10.2.1.1. Els ingressos

El conjunt dels ingressos consolidats de caràcter no financer de l'Administració general de la Comunitat Autònoma de les Illes Balears per a l'exercici de 2020 es va elevar a 4.289,1 milions d'euros, que representen una disminució de gairebé 14 milions en relació amb l'exercici precedent (vegeu el quadre I-10.1).

En comparació amb l'exercici de 2019, els ingressos corrents s'han incrementat en un 1,1 % i destaca l'augment d'ingressos per impostos directes (IRPF i societats), amb una variació interanual del 7,6 %, enfront de la caiguda generalitzada de la resta dels ingressos corrents, especialment els corresponents als impostos indirectes, que presenten una disminució de 76,7 milions d'euros.

QUADRE I-10.1. DISTRIBUCIÓ ECONÒMICA DEL PRESSUPOST CONSOLIDAT PER CAPÍTOLS D'INGRESSOS DE LA COMUNITAT AUTÒNOMA DE LES ILLES BALEARS (2018-2019)

	Import (milers d'euros)		Variació		Valor relatiu	
	2019	2020	2020-2019	(%) 2020-19	2019	2020
Total ingrés no financer	4.303.048,20	4.289.093,30	-13.954,90	-0,3	78,8	72,8
Total operacions corrents	4.087.419,96	4.133.631,62	46.211,66	1,1	74,9	70,1
I. Imposts directes	1.557.890,00	1.676.403,40	118.513,40	7,6	28,5	28,4
II. Imposts indirectes	2.865.909,81	2.789.219,22	-76.690,59	-2,7	52,5	47,3
III. Taxes, prestació de serveis i altres ingressos	93.026,07	91.335,06	-1.691,01	-1,8	1,7	1,5
IV. Transferències corrents	-434.106,00	-427.553,18	6.552,82	-1,5	-8,0	-7,3
V. Ingressos patrimonials	4.700,08	4.227,13	-472,96	-10,1	0,1	0,1
Total operacions de capital	215.628,24	155.461,68	-60.166,56	-27,9	4,0	2,6
VI. Alienació d'inversions reals	5.500,00	200,00	-5.300,00	-96,4	0,1	0,0
VII. Transferències de capital	210.128,24	155.261,68	-54.866,56	-26,1	3,9	2,6
Total operacions financeres	1.154.700,44	1.604.030,39	449.329,95	38,9	21,2	27,2
VIII. Actius financers	34.855,01	40.630,56	5.775,55	16,6	0,6	0,7
IX. Passius financers	1.119.845,43	1.563.399,83	443.554,40	39,6	20,5	26,5
Total ingrés	5.457.748,64	5.893.123,69	435.375,05	8,0	100,0	100,0

Font: Govern de les Illes Balears, Conselleria d'Hisenda i Relacions Exteriors

Quant als ingressos per transferències corrents, que presenten valors absoluts negatius, cal aclarir que això és degut a causes metodològiques de la tècnica pressupostària. En aquest apartat es comptabilitzen els pagaments a compte del sistema de finançament autonòmic efectuats per l'Administració de l'Estat, que després són objecte de reaplicació i això causa aquesta anomalia, cosa que, com es pot observar, ja passa en exercicis precedents.

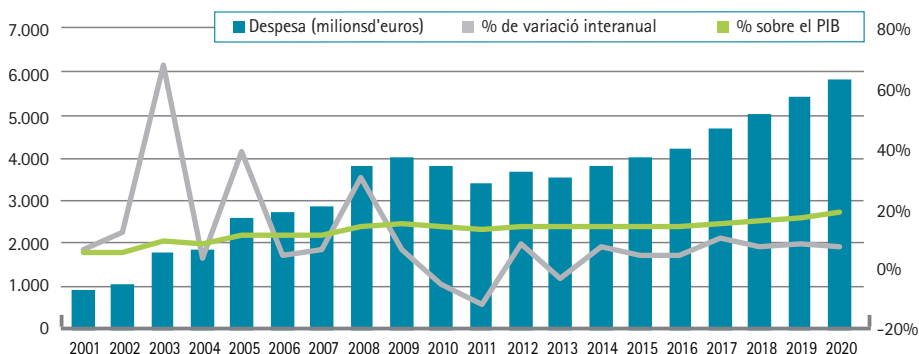
En el seu conjunt, en termes relatius s'observa que pel que fa als capítols són els ingressos corrents els de més importància en el finançament, ja que representen gairebé dos terços dels recursos generats (72,8 %).

Això representa 6 punts menys que a l'exercici precedent i que obeeix sobretot a l'increment dels ingressos financers per endeutament nou, que creix un 26,5 % en relació amb l'exercici anterior.

10.2.1.2. Les despeses

Al gràfic I-10.1 i al quadre IA-10.1 es presenta en valors absoluts l'evolució del pressupost de despeses de la CAIB corresponents als darrers vint anys, a fi d'observar l'evolució en el temps de la despesa autonòmica i completar les dades absolutes amb una comparació anual del seu muntant en relació amb el PIB a preus corrents de cada exercici.

Gràfic I-10.1.

Evolució del pressupost de la CAIB i percentatge de variació interanual (2001-2020)

Font: Govern de les Illes Balears, Conselleria d'Hisenda i Relacions Exteriors, INE

S'inclouen en aquestes xifres totes les despeses, tant les no financeres com les financeres.

Clarament s'hi aprecia el caràcter expansiu de la despesa, el creixement de la qual, encara que irregular, es manté constant en els primers anys del segle xx, fins a arribar a la crisi financera entre els anys 2009 i 2013, en què es produeixen taxes negatives, amb l'excepció del 2012.

En aquesta segona dècada es produeix una estabilització de la despesa en taxes situades al voltant del 15 % del PIB, i en els darrers anys ja s'observa un retorn a taxes interanuals de més creixement.

El 2020, si bé l'increment en interanual es manté, es produeix un salt espectacular en termes de participació en el PIB, que gairebé arriba al 20 %. Això realment no obeeix a un creixement desproporcionat de la despesa, sinó a la caiguda extraordinària del PIB (-9,1 % a l'àmbit nacional avançat per l'INE) causada per la crisi sanitària i els

seus efectes de paralització de l'activitat econòmica.

Com en anys anteriors, els crèdits de l'estat de despeses de l'Administració autonòmica per al 2020 es presenten en els tres nivells d'agregació: orgànica (centres de cost), funcional per programes de despesa (que és objecte d'anàlisi en el quadre I.10.17) i econòmica, per capítols. La suma total de la despesa s'acosta als 6.000 milions d'euros (5.893 milions), gairebé un 8 % més que el 2019 (vegeu el quadre I-10.2).

Aquesta quantitat pot haver estat àmpliament superada si les mesures extraordinàries de superació del dèficit, que amb caràcter excepcional s'han autoritzat el 2020, superen les economies en la despesa estructural i la paralització en l'execució de projectes en marxa causades per les restriccions de mobilitat de la població i la consegüent paralització de l'economia; però això no es podrà saber fins que no es liquidin els pressupostos.

QUADRE I-10.2. DISTRIBUCIÓ ECONÒMICA DEL PRESSUPOST CONSOLIDAT PER CAPÍTOLS DE DESPESA DE LA COMUNITAT A AUTÒNOMA DE LES ILLES BALEARS (2019-2020)

	Import (milers d'euros)		Variació		Valor relatiu	
	2019	2020	2019-2020	(%) 2019-20	2019	2020
Total operacions corrents	3.822.146,7	3.819.802,6	-2.344,0	-0,1	70,6	64,8
I. Despeses de personal	1.642.291,0	1.673.337,7	31.046,7	1,9	30,9	28,4
II. Compra de béns corrents i serveis	698.301,2	691.581,4	-6.719,8	-1,0	12,9	11,7
III. Despeses financeres	123.619,5	119.622,5	-3.996,9	-3,2	2,3	2,0
IV. Transferències corrents	1.335.764,8	1.313.341,9	-22.422,9	-1,7	24,1	22,3
V. Fons de contingències	22.170,3	21.919,2	-251,1	-1,1	0,4	0,4
Total operacions de capital	611.917,1	564.031,4	-47.885,7	-7,8	11,0	9,6
VI. Inversions reals	202.652,5	184.287,9	-18.364,6	-9,1	3,6	3,1
VII. Transferències de capital	409.264,6	379.743,5	-29.521,1	-7,2	7,4	6,4
Total despesa no financera	4.434.063,8	4.383.834,0	-50.229,8	-1,1	81,6	74,4
VIII. Actius financers	34.058,0	31.226,4	-2.831,7	-8,3	1,0	0,5
IX. Passius financers	989.626,9	1.478.063,3	488.436,5	49,4	17,4	25,1
Total operacions financeres	1.023.684,9	1.509.289,7	485.604,8	47,4	18,4	25,6
Total despesa	5.457.748,6	5.893.123,7	435.375,1	8,0	100,0	100,0

Font: Govern de les Illes Balears, Conselleria d'Hisenda i Relacions Exteriors

L'anàlisi per capítols del pressupost indica un estancament de la despesa corrent de funcionament en el qual tots els capítols presenten taxes negativa de variació interanual, excepte el capítol 1 (de despesa de personal). En canvi, les despeses de capital per finançar inversions (directes o indirectes a través d'altres administracions) cauen un 7,8 %. Així, el conjunt de la despesa no financera presenta un balanç interanual negatiu de l'1,1 % en un context de decreixement dels preus (IPC 2020 = -0,4 %). Per tant, la caiguda interanual de la despesa no financera en valors constant es redueix al -0,7.

Pel que fa a la despesa financera, en reducció de l'endeutament, s'incrementa en

488 milions d'euros, fins a gairebé assolir els 1.500 milions d'euros i el 50 % de taxa anual de creixement. No obstant això, aquesta variació s'ha de veure en contrast amb la variació dels ingressos per nou endeutament. Així es constata que en conjunt es genera un endeutament net de 85 milions d'euros per al 2020, malgrat l'augment de la despesa en variació de passius financers, que s'ha d'interpretar en termes de venciments i de renegociació del deute.

10.2.1.3. Les inversions

Un capítol de la despesa que mereix una anàlisi diferenciada és el capítol VI dels pressupostos, en el qual s'imputen les in-

versions reals, atès que, a més de la seva classificació econòmica, funcional i orgànica, la despesa es presenta desagregat territorialment, per illes, en aplicació del que es preveu a la Llei de finances de la Comunitat Autònoma de les Illes Balears.

Tal com assenyala la memòria dels pressupostos generals de 2020 a efectes metodològics de la seva anàlisi: «El criteri que s'ha seguit per territorialitzar el capítol 6 és el de l'aplicació del codi territorial corresponent a l'àmbit territorial on es produeix la inversió» i que «una territorialització sota aquest criteri només permet territorialitzar la inversió realitzada en matèria d'infraestructures i no recull la inversió realitzada a través dels ens públics ni aquelles finançades a través d'instruments financers alternatius que permeten no concentrar el total de la despesa en un sol exercici tot i que aquesta s'hi executi». Pel que fa a la interpretació de les dades, es destaca que «malgrat que la despesa efectuada es realitzi en un lloc determinat, això no implica que els efectes es manifestin només en aquest lloc» cosa que justifica la seva agrupació en un codi 00 «Indeterminat», «ja sigui perquè *a priori* és impossible la determinació física del lloc on es produirà la inversió, ja sigui perquè, fins i tot sabent-ho, la territorialització conduiria a desvirtuar totalment les dades territorialitzades».

Tenint en compte aquestes prevencions metodològiques, en el quadre I-10.3 es plasma l'evolució de la inversió territorial per illes en els darrers sis anys, en què s'observa que es manté bastant estable en termes de valor relatiu. Les inversions interinsulars es mantén entorn del 31 %,

mentre que un 11,6 % es destina a inversions a Palma, i el 25,6 %, a les dutes a terme a la resta de l'illa de Mallorca.

Quant a les altres illes, les inversions a Menorca representen un 6 %, la qual cosa en termes comparatius significa un baix grau d'inversió en infraestructures amb càrrec als fons autonòmics, especialment si es compara amb Eivissa, situació que es manté dels exercicis precedents amb un lleuger repunt el 2019, quan es va produir un increment que no ha tingut continuïtat el 2020.

Per part seva, les Pitiüses concentren una quarta part de la inversió, de la qual la major part (24,7 %) es concentra a Eivissa, mentre que a Formentera la inversió finançada directament amb fons autonòmics es manté lleugerament per sota del milió i representa un 0,6 % del total.

10.2.2. SECTOR PÚBLIC INSTRUMENTAL

El sector públic instrumental de la CAIB per al 2020 està format per nou fundacions, vuit consorcis, 18 entitats públiques empresarials i una societat mercantil. El seu pressupost s'aprova anualment pel Parlament en la Llei de pressupostos, encara que de manera separada, i no és objecte de consolidació.

El seu pressupost agregat per al 2020 representa en el seu conjunt una despesa de 921,8 milions d'euros.

D'aquests, bona part es concentra en les entitats públiques empresarials (697 milions), mentre que la resta es reparteix entre

els consorcis (119 milions), les fundacions (99,65 milions) i la societat Gestió d'Emergències de les Illes Balears SAU, amb 5,65 milions.

Pel que fa al seu finançament, el 62 % es finança amb transferències corrents i de capital de l'Administració, mentre que només el 18 % es finança amb taxes i preus públics (vegeu el quadre I-10.4).

10.3.

EL DEUTE ACUMULAT

Les dades del Banc d'Espanya reflecteixen un deute acumulat de la comunitat autònoma (inclou tot el sector públic autònom) al tancament de l'exercici 2020 de 9.120 milions d'euros (257 més que el 2019), que representen un increment del 2,9 %.

Les xifres acumulades assenyalen que el deute públic autònom s'ha duplicat en els darrers deu anys, i, per contra, el seu creixement se situa per sota del creixement del conjunt de les comunitats autònomes, que l'han multiplicat per 2,4.

En relació amb el pressupost de l'Administració autònoma, el deute viu representa 1,55 vegades el pressupost anual de 2020.

En termes d'endeutament estructural, el deute públic autònom acumulat ha crescut fins a assolir el 30 % del PIB balear, enfront del 17 % que representava fa deu anys, al principi de la sèrie (vegeu el quadre I-10.5).

10.3.1 ELS CONSELLS INSULARS

10.3.2 ANÀLISI PRESSUPOSTÀRIA

Com en exercicis anteriors, el pressupost agregat dels tres consells insulars (no s'agrega el del Consell Insular de Formentera, atès que es pressuposta integrat en el de l'Ajuntament de Formentera i, per tant, és objecte d'anàlisi en l'apartat de la despesa municipal) es presenta anivellat tant en despeses com en ingressos, però representa un canvi de tendència significatiu en relació amb els exercicis precedents. Així, presenta una taxa negativa de variació en relació amb l'exercici precedent del 3,16 %, fet que representa una taxa de decreixement net del -2,76 % en valors constants, una vegada llevada la variació dels preus de l'exercici a la comunitat autònoma, on la taxa anual el 2020 va ser del -0,4 %. En valors absoluts s'allunya dels 700 milions d'euros (669,8 milions d'euros) i retrocedeix a xifres de fa un parell d'anys (vegeu el quadre I-10.6.).

En aquesta línia de caiguda dels ingressos pressupostaris, excepcionalment els ingressos tributaris presenten una taxa interanual de creixement entorn del 6 % (malgrat la disminució del 0,42 % dels impostos directes i de l'1,13 % de reducció dels ingressos per impostos indirectes, mentre que les taxes i els preus públics creixen en més del 14 %). Aquest augment resulta insuficient per cobrir la caiguda en el conjunt dels ingressos corrents a causa del significatiu decreixement d'ingressos per transferències corrents (ingressos que provenen d'altres administracions, principalment de l'autònoma).

QUADRE I-10.3. TERRITORIALITZACIÓ DE LA INVERSIÓ A LES ILLES BALEARS (2015-2020)

	Import (milers d'euros)							Variació			Valor relatiu						
	2015	2016	2017	2018	2019	2020	2015/2020	2019/2020	(%) 15/20	(%) 19-20	2015	2016	2017	2018	2019	2020	
00. Indeterminat	30.958,9	39.197,4	44.478,2	48.118,3	51.543,2	47.360,2	16.401,3	-4.183,1	53%	-8%	25,9%	31,5%	30,7%	32,6%	32,7%	31,6%	
10. Mallorca (sense Palma)	30.058,5	30.974,0	38.629,9	37.647,8	37.520,5	38.347,2	8.288,8	826,7	28%	2%	25,1%	24,9%	26,6%	25,5%	23,8%	25,6%	
11. Palma	16.408,8	14.908,7	17.580,6	16.977,8	18.515,0	17.340,0	931,2	-1.175,0	6%	-6%	13,7%	12,0%	12,1%	11,5%	11,8%	11,6%	
20. Menorca	8.342,6	7.602,1	9.323,7	8.357,5	11.788,0	8.952,7	610,1	-2.835,3	7%	-24%	7,0%	6,1%	6,4%	5,7%	7,5%	6,0%	
30. Eivissa	33.091,6	31.542,0	33.778,1	35.628,5	37.293,4	37.089,1	3.997,5	-204,3	12%	-1%	27,7%	25,3%	23,3%	24,2%	23,7%	24,7%	
40. Formentera	685,8	343,1	1.283,2	795,1	731,5	928,2	242,4	196,7	35%	27%	0,6%	0,3%	0,9%	0,5%	0,5%	0,6%	
Total inversió	119.546,1	124.567,4	145.073,7	147.525,0	157.391,6	150.017,3	30.471,2	-7.374,2	0,25	-0,05	100,0%	100,0%	100,0%	100,0%	100,0%	100,0%	

Font: Govern de les Illes Balears, Conselleria d'Hisenda i Relacions Exteriors

QUADRE I-10.4. DISTRIBUCIÓ ECONÒMICA DEL PRESSUPOST DELS ENS PÚBLICS I SOCIETATS PÚBLIQUES A LES ILLES BALEARS PER CAPÍTOLS (2020)										
	Entitats públiques empresarials		Fundacions		Consortis		Societats mercantils públiques		Total agregat	
	Milers d'euros	Valor relatiu (%)	Milers d'euros	Valor relatiu (%)	Milers d'euros	Valor relatiu (%)	Milers d'euros	Valor relatiu (%)	Milers d'euros	Valor relatiu (%)
Ingressos										
III. Taxes, preus públics i altres	98.437,3	14,1%	28.330,8	28,4%	40.323,8	33,8%	159,0	2,8%	167.250,9	18,1%
IV. Transferències corrents	147.943,0	21,2%	55.205,6	55,4%	18.192,0	15,2%	5.288,9	93,6%	226.629,5	24,6%
V. Ingressos patrimonials	5.207,9	0,7%	817,2	0,8%	891,8	0,7%	0,0	0,0%	6.916,9	0,8%
VI. Alienació d'inversions	1.000,0	0,1%	0,0	0,0%	0,0	0,0%	0,0	0,0%	1.000,0	0,1%
VII. Transferències de capital	311.474,2	44,7%	14.396,7	14,4%	18.334,9	15,4%	160,0	2,8%	344.365,7	37,4%
VIII. Actius financers	101.965,8	14,6%	899,1	0,9%	41.551,2	34,8%	43,2	0,8%	144.459,3	15,7%
IX. Passius financers	31.216,4	4,5%	0,0	0,0%	0,0	0,0%	0,0	0,0%	31.216,4	3,4%
Total ingressos	697.244,5	100,0%	99.649,3	100,0%	119.293,7	100,0%	5.651,2	100,0%	921.838,7	100,0%
Despeses										
I. Despeses de personal	83.246,2	11,9%	59.384,9	59,6%	5.039,8	4,2%	4.670,2	82,6%	152.341,1	16,5%
II. Despeses corrents	102.977,5	14,8%	23.097,5	23,2%	46.392,2	38,9%	821,0	14,5%	173.288,1	18,8%
III. Despeses financeres	17.681,6	2,5%	108,9	0,1%	1.146,7	1,0%	0,0	0,0%	18.937,2	2,1%
IV. Transferències corrents	14.134,5	2,0%	2.143,1	2,2%	229,2	0,2%	0,0	0,0%	16.506,9	1,8%
VI. Inversions reals	154.657,0	22,2%	10.753,1	10,8%	24.440,3	20,5%	160,0	2,8%	190.010,4	20,6%
VII. Transferències de capital	182.407,5	26,2%	2.729,4	2,7%	31.627,2	26,5%	0,0	0,0%	216.764,2	23,5%
VIII. Variació actius financers	52.257,2	7,5%	0,0	0,0%	0,0	0,0%	0,0	0,0%	52.257,2	5,7%
IX. Passius financers	89.882,9	12,9%	1.432,5	1,4%	10.418,3	8,7%	0,0	0,0%	101.733,7	11,0%
Total despeses	697.244,5	100,0%	99.649,3	100,0%	119.293,7	100,0%	5.651,2	100,0%	921.838,7	100,0%

Font: Govern de les Illes Balears, Conselleria d'Hisenda i Relacions Exteriors

QUADRE I-10.5. EVOLUCIÓ DEL DEUTE DE LES COMUNITATS AUTÒNOMES (PDE) (MILIONS D'EUROS) (2010-2020)													
	2010	2011	2012	2013	2014	2015	2016	2017	2018	2019	2020		2020
Andalusia	12.562	14.793	21.064	24.441	29.373	31.645	33.325	34.260	35.409	35.431	36.096		36.096
Aragó	2.901	3.403	4.607	5.369	6.010	6.930	7.486	7.959	8.251	8.315	8.742		8.742
Astúries	1.701	2.155	2.675	3.052	3.479	3.876	4.094	4.244	4.351	4.357	4.447		4.447
Balears (Illes)	4.458	4.774	6.130	6.884	7.798	8.330	8.572	8.802	8.706	8.863	9.120		9.120
Canàries (Illes)	3.298	3.718	4.687	5.281	6.034	6.669	6.939	7.044	6.808	6.613	6.412		6.412
Cantàbria	992	1.293	2.032	2.178	2.428	2.677	2.890	3.033	3.171	3.188	3.344		3.344
Castella-la Manxa	6.110	6.886	10.190	11.343	12.858	13.426	14.055	14.430	14.714	14.949	15.328		15.328
Castella i Lleó	4.630	5.804	7.933	8.527	9.359	10.557	11.316	11.870	12.360	12.473	12.932		12.932
Catalunya	35.616	44.095	52.355	58.179	64.466	72.675	75.118	77.740	78.732	79.060	79.119		79.119
Extremadura	1.747	2.021	2.436	2.630	3.092	3.576	4.059	4.401	4.622	4.721	4.896		4.896
Galícia	6.189	7.079	8.324	9.212	9.961	10.375	10.854	11.210	11.342	11.315	11.538		11.538
La Rioja	726	900	1.045	1.143	1.296	1.436	1.487	1.570	1.591	1.608	1.653		1.653
Madrid	14.323	16.255	20.906	22.863	25.414	28.686	30.418	32.783	33.270	33.469	34.604		34.604
Múrcia	2.107	2.806	4.628	5.543	6.838	7.601	8.305	8.795	9.232	9.562	10.182		10.182
Navarra	1.691	2.446	2.847	3.136	3.197	3.322	3.461	3.628	3.445	3.297	3.617		3.617
País Basc	5.070	5.591	7.259	8.280	8.915	9.486	9.958	10.149	10.041	9.425	10.785		10.785
Com. Valenciana	20.119	21.860	30.065	32.459	37.422	42.003	44.663	46.187	47.084	48.438	50.807		50.807
Total	124.239	145.879	189.183	210.520	237.941	263.269	277.001	288.105	293.128	295.083	303.622		303.622

Font: Banc d'Espanya

QUADRE I-10.6. PRESSUPOSTS CONSOLIDATS DELS CONSELLS INSULARS (EN EUROS) (2019-2020)

	Consell Insular de Mallorca			Consell Insular de Menorca			Consell Insular d'Eivissa		
	2019	2020	% var 20/19	2019	2020	% var 20/19	2019	2020	% var 20/19
Ingressos									
Operacions corrents	414.819.747,3	407.122.359,9	-1,9%	76.164.876,5	74.952.542,5	-1,6%	83.510.474,5	82.280.620,6	-1,5%
I. Imposts directes	14.376.930,2	14.160.010,0	-1,5%	1.221.894,2	1.359.862,4	11,3%	3.000.000,0	3.000.000,0	0,0%
II. Imposts indirectes	17.138.500,5	16.769.570,0	-2,2%	1.707.024,2	1.825.674,6	7,0%	3.336.790,0	3.336.790,0	0,0%
III. Taxes i altres ingressos	24.182.219,9	26.370.811,6	9,1%	3.120.128,6	3.144.798,9	0,8%	5.094.055,0	7.462.592,4	46,5%
IV. Transferències corrents	356.742.027,9	347.167.069,9	-2,7%	70.041.584,9	68.546.126,0	-2,1%	72.029.619,5	68.481.238,2	-4,9%
V. Ingressos patrimonials	2.380.068,8	2.654.898,4	11,5%	74.244,7	76.080,7	2,5%	50.010,0	0,0	-100,0%
Operacions de capital	70.893.294,8	74.643.225,2	5,3%	21.678.620,5	23.506.039,6	8,4%	24.598.885,6	7.307.782,7	-70,3%
VI. Alienació d'inversions reals	0,0	0,0	0,0%	0,0	0,0	0,0%	0,0	0,0	0,0%
VII. Transferències de capital	70.662.294,8	74.412.225,2	5,3%	21.403.620,5	21.331.039,6	-0,3%	24.148.885,6	6.857.782,7	-71,6%
VIII. Variació d'actius financers	231.000,0	231.000,0	0,0%	275.000,0	275.000,0	0,0%	250.000,0	250.000,0	0,0%
IX. Variació de passius financers	0,0	0,0	0,0%	0,0	1.900.000,0	0,0%	200.000,0	200.000,0	0,0%
Total	485.713.042,1	481.765.585,0	-0,8%	97.843.497,1	98.458.582,1	0,6%	108.109.360,1	89.588.403,3	-17,1%
Despeses									
Operacions corrents	357.754.601,4	376.496.504,4	5,2%	59.622.753,4	62.471.767,4	4,8%	75.306.803,9	76.157.906,5	1,1%
I. Remuneració de personal	145.598.507,0	155.318.109,5	6,7%	22.528.304,2	24.287.284,3	7,8%	35.005.758,2	35.143.001,9	0,4%
II. Compra de béns i serveis	160.788.099,1	168.305.322,5	4,7%	14.698.394,0	16.033.889,9	9,1%	22.952.265,8	23.365.815,9	1,8%
III. Interessos	765.161,8	1.024.660,1	33,9%	668.372,1	154.210,0	-76,9%	92.000,0	32.000,0	-65,2%
IV. Transferències corrents	48.602.833,5	49.848.412,4	2,6%	21.427.683,1	21.656.383,2	1,1%	17.003.939,0	16.633.515,9	-2,2%
V. Fons de contingència i imprevists	2.000.000,0	2.000.000,0	0,0%	300.000,0	340.000,0	13,3%	252.840,8	983.572,9	289,0%
Operacions de capital	127.958.440,7	105.269.080,6	-17,7%	38.220.743,7	35.986.814,7	-5,8%	32.802.556,3	13.430.496,8	-59,1%
VI. Inversions reals	93.337.767,8	80.530.425,3	-13,7%	22.225.584,8	22.816.074,0	2,7%	22.224.368,3	5.194.301,2	-76,6%
VII. Transferències de capital	31.070.169,3	23.457.655,3	-24,5%	10.593.441,0	9.689.742,4	-8,5%	10.128.188,0	7.786.195,6	-23,1%
VIII. Variació d'actius financers	231.000,0	231.000,0	0,0%	275.000,0	275.000,0	0,0%	250.000,0	250.000,0	0,0%
IX. Variació de passius financers	3.319.503,6	1.050.000,0	-68,4%	5.126.717,9	3.205.998,3	-37,5%	200.000,0	200.000,0	0,0%
Total	485.713.042,1	481.765.585,0	-0,8%	97.843.497,1	98.458.582,1	0,6%	108.109.360,1	89.588.403,32	-17,1%

Font: Elaboració pròpia segons dades del Ministeri d'Hisenda i Administracions Públiques

En valors absoluts, es constata el progressiu desplaçament dels ingressos cap als ingressos corrents ja assenyalat en anys anteriors. Això és especialment a causa de la significativa reculada dels ingressos de capital (-10 %) motivat per la caiguda de les transferències de capital per al finançament d'inversions, que ha motivat la necessitat d'acudir a l'endeutament. Això no ocorria en exercicis precedents en el cas del Consell Insular de Menorca, mentre que el de Mallorca es manté en la seva política de no acudir a l'endeutament iniciada el passat exercici.

No obstant això, la variació més significativa en el pressupost conjunt (agregat) dels consells insulars, a més de la disminució dels ingressos per transferències corrents, se centra precisament en la disminució de les transferències de capital, amb una caiguda de l'11,7 %. Això fa que, en el seu conjunt, l'import total dels pressupostos de 2020 disminueixi en 21,9 milions d'euros en relació amb l'exercici anterior.

Si bé la disminució dels ingressos per transferències corrents afecta els tres consells insulars, la caiguda en els ingressos per transferències de capital d'altres administracions es dona només en el cas del Consell d'Eivissa, amb una caiguda de més de 17 milions d'euros, que representa una variació interanual del -71,6 %.

De fet, una anàlisi desagregada dels pressupostos insulars permet apreciar que mentre els consells de Mallorca i Menorca pràcticament repeteixen el total pressupostat (amb variacions interanuals inferiors a l'1 %), és el Consell d'Eivissa el que presenta un pressupost més restrictiu i

redueix les despeses i els ingressos en més de 18 milions, un -17,13 %.

Aquest canvi en la política de pressupost del Consell, d'Eivissa té la seva causa en el baix grau d'execució pressupostària en exercicis precedents, «inferior al 50 %», segons els seus responsables. Això ha portat a una profunda replanificació de les inversions finançades mitjançant transferències de capital del Govern i convenis amb altres administracions (de fet, no es preveu el conveni de carreteres ni el conveni de fons estatutaris) en un canvi d'orientació en pressupostar que ha portat a «revisar aquests compromisos per planificar correctament la nostra aportació a aquests i que sigui compatible amb les possibilitats del Consell», en paraules del seu president.

En el vessant de la despesa, la variació interanual del -3,16 % es distribueix de manera descompensada entre les despeses corrents i les despeses de capital, ja que, mentre les despeses corrents de funcionament de les institucions insulars creixen un 4,6 %, les despeses de capital presenten una important taxa de disminució en els tres consells, amb una caiguda generalitzada en les transferències de capital i una disminució significativa de les inversions directes a Mallorca (-13 milions d'euros) i Eivissa (-17 milions d'euros).

Entre les despeses corrents, malgrat el lleuger repunt en el cas del Consell Insular de Mallorca, l'única partida que disminueix és la destinada al pagament d'interessos. Això és coherent amb els baixos tipus d'interès vigents i la millora de les xifres d'endeutament de les institucions insulars

que any a any es manté en la senda del sanejament financer, millorant en la contenció del dèficit, i es van acostant a posicions pròximes a l'endeutament zero.

En canvi, les dotacions al fons de contingència i imprevistos augmenta a causa del creixement d'aquestes dotacions en el cas del Consell d'Eivissa, que triplica la dotació pressupostària per a aquest fi. D'altra banda, el capítol 4 de despeses en el còmput agregat dels tres consells, que reflecteix la dotació per fer front a les ajudes a famílies, especialment les ajudes amb finalitats socials, ja supera els 88 milions d'euros. Això representa un increment de l'1,27 % en relació amb l'exercici anterior. Malgrat tot, no es produeix de manera homogènia, perquè la seva anàlisi desagregada indica que el creixement es dona especialment en el cas del Consell Insular de Mallorca, mentre que el Consell Insular d'Eivissa disminueix la seva dotació en un 2,2 % i Menorca repeteix amb un lleuger increment de l'1 %, variacions que en valors absoluts no resulten significatives.

10.3.3 COMPTE FINANCER

El pressupost agregat dels consells insulars per al 2020, malgrat disminuir en valors absoluts, suposa un 2,2 % del producte interior brut a preus de mercat de les Illes Balears. Aquesta estimació està feta sobre la base de la taxa nacional de variació publicada per l'INE extrapolada a les dades regionals reajustades de la sèrie 2017-2019 de la comptabilitat regional d'Espanya, en absència del tradicional avançament de la comptabilitat regional que feia l'INE fins ara. A més, trenca la línia de creixement

relatiu dels exercicis precedents (2,4 %, 2,06 %, 1,94 % i 1,89 % de l'any 2019 al 2016).

Aquest creixement el 2020 té l'origen en la disminució interanual del PIB (-9,1 %) i no en un creixement de la despesa de les administracions insulars, que, de fet, es redueix lleugerament (-3,16 %).

La previsió d'ingressos no financers (ingressos corrents més ingressos no financers de capital) va disminuir en 23,8 milions d'euros, fins a superar els 667, la qual cosa representa un decrement del 3,4 % en relació amb l'exercici precedent. Al mateix temps, en el vessant de la despesa, el conjunt de les despeses corrents i les despeses en inversió, tant directa (capítol 6) com indirecta (capítol 7), es va elevar a 664,6 milions d'euros; és a dir, una disminució de sis dècimes de punt en relació amb l'exercici precedent.

La consignació per a despeses destinades a la variació d'actius i passius financers va ser de 5,2 milions d'euros en el seu conjunt, amb una reducció de 4,2 en relació amb l'exercici precedent (desaccelerant lleugerament la línia de sanejament financer d'anys anteriors). A aquests, hi caldria afegir la càrrega financera per interessos consignada en el capítol 3 de despeses (1,2 milions d'euros). Per tant, la càrrega financera real suportada l'exercici 2020 és de 6,2 milions d'euros (10,9, 16,0 i 26,8 milions d'euros els anys 2019, 2018 i 2017, respectivament) i se situa per sota de l'1 % del total del pressupost de despeses i descendeix enfront de l'any anterior en un punt percentual, fins a situar-se en el 0,9 dels ingressos corrents.

L'estalvi per operacions corrents (ingressos corrents menys despeses corrents) va assolir els 49 milions d'euros enfront dels 81,8 el 2019 i 54,2 el 2018.

El dèficit per operacions no financeres de capital (ingressos no financers de capital menys inversions directes i indirectes per la via de la transferència de capital) es va elevar als 46,8 milions d'euros. Això representa una disminució significativa respecte als 73,4 de l'exercici precedent, més a causa de la disminució de la inversió que a la dels ingressos de capital, per la qual cosa es redueix el desplaçament de recursos corrents per al finançament d'inversions.

La despesa pressupostada per operacions no financeres de capital (inversions totals) ascendeix a 149,5 (40,5 milions d'euros menys que l'any anterior) i retrocedeix fins a situar-se per sota d'una quarta part del total del pressupost de despeses i representa un 0,5 sobre el PIB de les Balears per a l'exercici 2020, una dècima de punt menys que l'any anterior.

En termes de capacitat o necessitat de finançament (despeses d'inversió menys estalvi corrent) en el pressupost agregat de les administracions insulars per a 2020, presenta una necessitat de finançament de 100,3 milions d'euros (7,9 menys que en 2019) i es manté en el 0,3 % del PIB.

Els ingressos procedents d'altres administracions (transferències de capital), xifrats en 102,6 milions d'euros, són suficients per fer front a aquesta necessitat de finançament, per la qual cosa no s'ha fet necessari acudir a noves fonts alienes de finançament addicionals (deute net) per cobrir-la.

L'exercici 2020 no hi va haver endeutament net, en la línia dels exercicis precedents, ja que es van destinar més recursos a la cancel·lació de passius financers que els recursos obtinguts per aquest concepte. Així i tot, el ritme de reducció de l'endeutament ha augmentat significativament en relació amb anys anteriors, en què no hi va haver endeutament brut. En aquest context, el 2020 només es van destinar 4,4 milions d'euros a la cancel·lació de deute d'exercicis anteriors (enfront dels 8,6 de 2019), una quantia que se situa per sota de l'1 % del total del pressupost de despeses, mentre que la variació d'actius financers es manté en situació d'equilibri entre ingressos i despeses.

La ràtio d'estalvi net (estalvi corrent menys endeutament net/despeses no financeres de capital) se situa en el 0,3, una posició intermèdia entre el 0,4 de 2019 i el 0,2 de 2018. Es frena així aquesta línia ascendent, encara que es manté en valors positius a conseqüència de l'absència d'endeutament net dels darrers anys en el context del compliment dels objectius d'estabilitat, regles de despesa i dèficit zero (o excepcional sobre la base d'indicadors).

10.4

AJUNTAMENTS

10.4.1 ANÀLISI PRESSUPOSTÀRIA MUNICIPAL

Per a l'exercici de 2020, els pressupostos dels ajuntaments de les Illes Balears en el seu conjunt —encara que no tots estan

anivellats entre ingressos i despeses— sí que resulten equilibrats, ja que els ingressos superen en gairebé 12 milions d'euros la suma total de les despeses dels ajuntaments. Es respecta així el principi de no dèficit en el pressupost inicial. En qualsevol cas, la diferència entre ingressos i despeses es manté, com l'exercici anterior, per sota de l'1 % de la suma total dels ingressos, amb diferències no significatives entre els ingressos i les despeses pressupostades (vegeu els quadres I-10.7 i I-10.8.).

La quantia total dels ingressos per a l'exercici de 2020 es va elevar a 1.422 milions d'euros i la taxa de creixement en relació amb l'exercici anterior és del 3,7 %. Hi ha un entorn de preus a la baixa, amb una taxa de variació negativa de l'IPC del -0,4 %, cosa que indica un creixement superior als quatre punts percentuals a preus constants.

En valors agregats, el 2020 els municipis presenten un superàvit inicial no financer de 34,8 milions d'euros, mantenint la tendència decreixent dels darrers anys enfront dels 70,8 milions d'euros el 2017. Al mateix temps, el superàvit sense càrrega financera per interessos s'eleva a 46,5 milions d'euros, encara que també en decreixement en relació amb els exercicis anteriors, i se situa en el 3,3 del total d'ingressos (menys que el creixement interanual).

Pel que fa a les despeses, cal destacar l'elevat creixement relatiu interanual del capítol 1, de despeses de personal, en gairebé 45 milions d'euros (+9 %). D'altra banda, les despeses no financeres les dotacions per a fons de contingències i imprevistos i les transferències de capital presenten ta-

xes negatives de variació interanual.

A nivell de detall, només els ajuntaments de Palma (444) i Calvià (103) superen els 100 milions d'euros de despeses. D'aquesta manera, entre tots dos acumulen més de la meitat de la despesa municipal de l'illa de Mallorca, encara que es mantenen per sota del 40 % del pressupost dels municipis de les Balears, com en exercicis anteriors.

Només Llucmajor, a Mallorca (-9 %), i Formentera, a les Pitiüses (-0,3 %), van disminuir la quantia total dels seus pressupostos.

L'Ajuntament de Palma, amb un pressupost de 444 milions, presenta un increment interanual de despeses superior a la mitjana del 4,8 %. No obstant això, es queda per sota de la taxa interanual de creixement de Calvià, que va ser del 7 %.

A l'àmbit insular, els pressupostos municipals van créixer un 4,09 % a Mallorca, un 4,42 % a Menorca i un 5,77 % a les Pitiüses.

10.4.2 COMPTE FINANCER

El conjunt dels ajuntaments de les Balears el 2020 va disposar d'una consignació inicial per cobrir les seves despeses de 1.409 milions d'euros, equivalent al 4,7 % del PIB balear, gairebé tres dècimes de punt percentual més que en l'exercici precedent.

Els ingressos no financers (ingressos corrents més ingressos de capital no financers) es van situar en els 1.404,6 milions

d'euros, amb un increment de 41,7 milions d'euros. Això representa un creixement del 3 % en relació amb l'exercici precedent. D'altra banda, les despeses no finance-

res (despeses corrents més despeses per operacions de capital no financeres) van ascendir a 1.369,7 milions d'euros, 69,3 més que el 2019 (un 5,3 % d'increment).

QUADRE I-10.7. DISTRIBUCIÓ ECONÒMICA DELS PRESSUPOSTS INICIALS DELS AJUNTAMENTS DE LES ILLES BALEARS (EUROS) (2019-2020)

	2019	2020	% de var. 19-20
Ingressos			
Operacions corrents	1.318.040.318,1	1.352.801.214,3	2,6%
I. Imposts directes	602.088.803,8	614.084.692,2	2,0%
II. Imposts indirectes	55.223.728,4	63.084.913,5	14,2%
III. Taxes i altres ingressos	318.871.098,0	327.319.174,3	2,6%
IV. Transferències corrents	306.657.395,8	312.480.951,0	1,9%
V. Ingressos patrimonials	35.199.292,0	35.831.483,3	1,8%
Operacions de capital	52.820.833,5	68.863.906,8	30,4%
VI. Alienació d'inversions reals	866.690,0	1.644.509,3	89,7%
VII. Transferències de capital	44.057.952,5	50.123.705,2	13,8%
VIII. Variació d'actius financers	4.209.071,0	4.608.050,0	9,5%
IX. Variació de passius financers	3.687.120,0	12.487.642,3	238,7%
Total	1.370.861.151,6	1.421.665.121,1	3,7%
Despeses			
Operacions corrents	1.160.741.659,8	1.218.524.038,6	5,0%
I. Remuneració de personal	494.660.813,4	539.082.372,4	9,0%
II. Béns corrents i serveis	497.442.009,7	513.935.170,2	3,3%
III. Interessos	13.118.831,7	11.610.763,0	-11,5%
IV. Transferències corrents	144.869.791,2	146.567.966,5	1,2%
V. Fons de contingència i imprevists	10.650.213,8	7.327.766,4	-31,2%
Operacions de capital	191.150.914,6	191.260.666,2	0,1%
VI. Inversions reals	125.234.207,3	141.129.299,1	12,7%
VII. Transferències de capital	14.835.796,3	10.055.182,5	-32,2%
VIII. Variació d'actius financers	2.159.171,0	2.298.150,0	6,4%
IX. Variació de passius financers	48.921.740,0	37.778.034,6	-22,8%
Total	1.351.892.574,3	1.409.784.704,8	4,3%

Font: Elaboració pròpia segons dades del Ministeri d'Hisenda i els portals municipals de transparència

QUADRE I-10.8. PRESSUPOSTS INICIALS DE DESPESES DELS AJUNTAMENTS DE LES ILLES BALEARS (EUROS) (2019-2020)

	2019	2020	% var. 20-19
Alcúdia	28.767.569,0	29.039.865,3	0,9%
Calvià	96.117.252,1	102.845.603,8	7,0%
Inca	27.311.818,2	28.288.602,9	3,6%
Llucmajor	42.823.401,0	38.972.634,6	-9,0%
Manacor	40.484.854,1	42.734.596,1	5,6%
Marratxí	31.416.000,0	34.489.250,0	9,8%
Palma	423.762.212,0	444.242.429,0	4,8%
Pollença	20.300.844,1	23.144.364,7	14,0%
Santanyí	20.945.000,0	24.600.000,0	17,5%
Sóller	14.917.232,8	17.024.193,9	14,1%
La resta	273.935.169,4	333.690.619,4	21,8%
Mallorca	1.020.781.352,6	1.062.494.953,8	4,1%
Ciutadella	35.069.982,2	35.484.593,8	1,2%
Maó	36.870.376,0	38.715.780,0	5,0%
La resta	52.608.665,7	54.604.529,0	3,8%
Menorca	124.549.023,9	128.804.902,8	3,4%
Eivissa	62.467.549,0	69.217.540,0	10,8%
Santa Eulària des Riu	40.108.000,0	41.270.000,0	2,9%
Sant Josep	35.353.785,8	37.835.223,0	7,0%
Formentera	30.150.001,0	30.060.000,0	-0,3%
La resta	38.482.862,0	40.102.085,2	4,2%
Eivissa-Formentera	206.562.197,8	218.484.848,2	5,8%
Total	1.351.892.574,3	1.409.784.704,8	4,3%

Font: Elaboració pròpia segons dades del Ministeri d'Hisenda i portal de transparència municipal

El total de la despesa financera per variació d'actius i passius financers es va pressupostar en 40,1 milions d'euros (en clara reculada en relació amb els 83,7 del 2017). Aquesta disminució en relació amb els anys anteriors es dona en la variació de passius financers (amortització de deute) i la seva variació anual és del -22,8 %. Aquest fet és raonable a mesura que el deute municipal acumulat va decreixent

per les limitacions imposades, mentre que la variació dels actius financers per la concessió de bestretes i préstecs es manté en la meitat dels ingressos per aquest concepte. Encara que incrementa la despesa en un 6,4 %, es tracta d'una variació interanual no significativa en valors absoluts,

L'estalvi en operacions corrents (diferència entre els ingressos i les despeses corrents)

va ascendir a 134,3 milions d'euros, en la tendència decreixent d'exercicis anteriors (són 23 milions menys que el 2019). En canvi, el dèficit per operacions de capital no financeres es va mantenir en xifres semblants a l'exercici precedent, en 99,4 milions, molt per sota de l'estalvi en operacions corrents.

Igual que en exercicis precedents, el pressupost de 2020 presenta una situació de dèficit de caixa no financer (l'estalvi financer corrent, 134,3 milions d'euros, supera folgadoament, igual que en l'exercici anterior, el dèficit de les operacions de capital no financeres: 99,4 milions d'euros). Per tant, va quedar fixat en 34,9 milions d'euros, superàvit del qual caldria deduir la variació neta de les operacions financeres, que va ser de -23 milions d'euros, que curiosament coincideix amb la disminució interanual de l'estalvi en operacions corrents.

La despesa en operacions no financeres de capital va ascendir a 151 milions d'euros per l'increment de les inversions en 11 milions. Així es va trencar la tendència dels tres exercicis anteriors, que van acumular una disminució de 100 milions d'euros, i es torna a situar al mig punt percentual del PIB balear (més per la disminució del PIB el 2020 que per l'increment de la despesa en inversions).

En termes de necessitat de finançament, el conjunt de les corporacions municipals registren un dèficit de finançament (estalvi corrent menys despeses no financeres de capital) de 17 milions d'euros (enfront del romanent de 20 milions d'euros de l'exercici precedent), fet que representa poc més de mitja dècima de punt del PIB balear.

L'increment de l'endeutament brut (emissió de deute o subscripció creditícia bruta) per al conjunt dels ajuntaments es va incrementar per primera vegada en els darrers exercicis, triplicant-se en relació amb l'exercici precedent, encara que no aconsegueix l'1 % dels ingressos. En valors absoluts, la seva quantia de 12,5 milions d'euros resulta insuficient per fer front als 37,8 que es van destinar a l'amortització de deute d'exercicis anteriors. Per tant, l'endeutament municipal es manté en la senda del decreixement i presenta un important grau de sanejament financer, amb saldo anual net d'endeutament negatiu entorn als 25 milions euros.

La ràtio d'estalvi net (estalvi corrent menys endeutament net/despeses no financeres de capital) es manté per sobre del 100 %, amb un creixement de dos punts en relació amb l'any anterior fins a assolir el 111 %.

La càrrega financera del deute públic municipal balear (anualitat per amortització més interessos) en els pressupostos de 2020 va representar per al conjunt dels ajuntaments 37,8 milions d'euros, en clara tendència decreixent com en els exercicis anteriors, cosa que és el normal en un entorn de tipus molt baixos i de disminució del deute net.

10.4.3. AJUNTAMENT DE PALMA

Per a l'exercici de 2020, el pressupost consolidat de l'Ajuntament de Palma i els seus organismes autònoms es va presentar anivellat i equilibrat tant en ingressos com en despeses, assolint la xifra total de 444 milions d'euros. D'aquests, 437 correspo-

nen a la mateixa corporació, i la resta, als organismes municipals que conformen el perímetre de la consolidació un cop eliminades les transferències internes de la corporació cap a aquestes per evitar duplicitats (Vegeu el quadre IA-10.2.).

En valors constants, la variació interanual del pressupost, tant en ingressos com en despeses, en un entorn de variació negativa de l'IPC (4,8 de creixement pressupostari en un context de variació de preus del -0,4 % de l'índex general a les Balears) es recupera el ritme de creixement d'exercicis anteriors. Aquest increment en valors absoluts suposa un augment de 20,5 milions d'euros, dels quals gairebé la meitat es destinen a augmentar les inversions i es finança acudint a l'endeutament.

En concret, segons consta a l'informe econòmicofinancer que acompanya el pressupost, la destinació d'aquest endeutament són principalment les inversions en el projecte EDUSI, els pressupostos participatius i l'eix cívic del carrer Nuredunna.

Com en exercicis anteriors, l'augment pressupostari es dona tant en el conjunt dels organismes autònoms com en el pressupost propi de la corporació.

Si es consolidessin, a més, les empreses públiques, el pressupost s'elevaria substancialment. No obstant això, en aquest cas els estats pressupostaris no serien comparables, per la qual cosa a efectes metodològics, i malgrat la seva rellevància, es prescindeix del sector privat municipal.

En relació amb els ingressos, el creixement es reparteix entre l'endeutament

nou ja esmentat, que representa dues cinquenes parts de l'increment. Dues cinquenes més corresponen a l'augment dels ingressos tributaris (tot i que es preveu una disminució de l'impost sobre l'increment del valor dels terrenys «plusvàlua» del 7 %, sobre la base de dades de 2019). El terç restant correspon als majors ingressos per transferències corrents, entre les quals cal destacar l'increment dels ingressos procedents de l'Administració autonòmica destinats a convenis de serveis socials. Finalment, els ingressos patrimonials i els de transferències de capital presenten variacions poc significatives en valors absoluts.

En el costat de les despeses, el creixement en 9,4 milions de les inversions reals ja esmentat els permet superar els 50 milions d'euros, juntament amb l'increment en les despeses de personal en 12,2 milions d'euros (increment que preveu, a més de l'increment retributiu del Reial decret llei 24/2018, de 21 de desembre, l'augment d'hores extres per a seguretat ciutadana i l'increment de plantilles). A més, entre els capítols que més creixen hi ha les transferències corrents a tercers fora de l'entorn de la consolidació, que, amb 58,7 milions, s'incrementen en un 7,8 % en relació amb l'exercici de 2019 (una vegada eliminades les dutes a terme unes altres a Emaya i l'efectuada al SMAP per l'assumpció del servei d'ORA de juny de 2019). Tot això, finançat —a més de l'esmentat augment dels ingressos en 20,5 milions d'euros— amb l'estalvi en la càrrega financera per interessos i amortització de deute. A més, hi cal afegir la reducció en aquesta tercera part de la dotació al fons de contingències i imprevistos.

El superàvit no financer previst inicialment va ser de 13,5 milions, situant-se en el 3 % del pressupost consolidat, més de dos punts percentuals per sota de l'exercici anterior. Per tant, s'aguditzava l'alentiment del procés de sanejament financer observat en els exercicis anteriors, tot i que es manté en valor negatiu d'endeutament net.

10.4.4. AJUNTAMENT DE CALVIÀ

Per a l'exercici de 2020 el pressupost de l'Ajuntament de Calvià va aprovar un pressupost equilibrat entre ingressos i despeses per a la corporació de 100,78 milions d'euros, que després dels ajustos efectuats per consolidar els pressupostos de l'IMEB i l'Oficina Municipal de Tributs es van elevar a 102,85 milions d'euros.

Com passa en els exercicis anteriors, la informació de les despeses i els ingressos en el format convencional no es presenta en el portal de transparència de la corporació, sinó que es presenten sense consolidar via enllaç amb el portal institucional del Ministeri d'Hisenda. Allà es recull la informació facilitada per la corporació en compliment de l'Ordre HAP/2105/2012, d'1 d'octubre, modificada per l'Ordre HAP/2082/2014, de 7 de novembre, per la qual es desenvolupen les obligacions de subministrament d'informació previstes a la Llei orgànica 2/2012, de 27 d'abril, d'estabilitat pressupostària i sostenibilitat financera; a l'Oficina Virtual per a la Coordinació Financera amb les Entitats Locals del Ministeri d'Hisenda i Administracions Públiques. És per això que a efectes metodològics i comparatius s'han consignat les dades consolidades publicades per la Secretaria General

de Finançament Autonòmic i Local que resulten homogènies amb els altres ens del sector públic local de les Balears i les utilitzades en exercicis anteriors.

La variació interanual del total pressupostat per l'Ajuntament de Calvià suposa un increment de 6,3 milions d'euros, que representen una taxa de creixement del 7 % (vegeu el quadre [IA-10.3.](#)).

Per capítols d'ingressos, s'aprecia un increment generalitzat, excepte en els ingressos, destacant en valors absoluts l'augment dels rendiments obtinguts dels ingressos tributaris, tant en el cas dels impostos directes com especialment en els impostos indirectes i en els ingressos per taxes i preus públics. No obstant això, en aquests darrers, que estan directament vinculats als serveis municipals prestats, una part de la variació interanual pot oïr a les causes metodològiques apuntades en els paràgrafs anteriors, especialment pels ingressos de l'IMEB que es perceben com a contraprestació.

En valors absoluts, en el conjunt dels ingressos destaca la previsió d'ingressos per impostos directes, que representen gairebé la meitat de la totalitat dels ingressos. Entre aquests, destaquen els rendiments de l'impost sobre béns immobles, característic dels elevats valors cadastrals del municipi, especialment dels immobles situats a la primera línia de les zones costaneres o els vinculats a l'activitat turística, que en tractar-se d'un ingrés de tipus patrimonial no s'han vist afectats per la contracció de l'activitat del sector deguda al confinament i a les limitacions de mobilitat que han afectat el sector el 2020.

És també significativa l'absència d'ingressos per variació de passius financers, ja que, igual que en els exercicis precedents, el municipi no ha requerit de nou endeutament per al finançament de la despesa.

Pel que fa a les transferències d'altres administracions per al finançament de la despesa corrent, es van incrementar en un 10 %. A més, les transferències de capital per al finançament de les operacions de capital, fonamentalment de les inversions, la seva taxa de variació interanual gairebé va assolir el 30 %

En el vessant de la despesa, les operacions corrents s'incrementen el 8,9 % i destaca l'increment en despeses de personal i les despeses en la compra de béns corrents i la retribució dels serveis exteriors. Al mateix temps, disminueixen les transferències corrents als altres ens del sector públic municipal, mentre que en les operacions de capital s'incrementen les inversions reals i disminueixen en quantia similar les transferències de capital. Tant les esmentades variacions en operacions corrents com les operacions de capital són coherents amb les matisacions de caràcter metodològic efectuades, així com amb el procediment de consolidació.

10.4.5 ANÀLISI DE LA DESPESA LOCAL DES DE LA PERSPECTIVA SOCIAL

En aquest apartat s'analitza la despesa local del conjunt de les administracions (ajuntaments i consells insulars, consolidats amb els seus corresponents ens instrumentals) des de la perspectiva social. Això contrasta amb els apartats anteriors, basats en els

aspectes econòmics de la despesa local, i es prioritza en l'anàlisi la destinació sobre la composició de la despesa i la seva repercussió sobre els ciutadans. És per això que les xifres es presenten en valors d'euros per habitant i any (vegeu el quadre I-10.9).

Durant el 2020 l'Administració local balear en el seu conjunt (ajuntaments i consells insulars) va gastar una mitjana de 1.727,6 euros per habitant —70 més que l'any anterior—. D'aquests, gairebé el 70 % —1.186,4 euros per habitant/any— es van destinar a despesa social.

Concretament, 606,2 euros es van destinar a serveis públics bàsics, 323,06 euros es van destinar a protecció i promoció social, i 257,2 euros, a serveis públics de caràcter preferent.

En la línia de tendència d'exercicis precedents, la despesa social per habitant i any es consolida per sobre dels dos terços de la despesa total, amb un creixement de gairebé set punts percentuals en relació amb l'exercici anterior. Es confirma així la vocació social dels ens locals de les Balears.

En el conjunt de la despesa, l'increment en valors absoluts en relació amb el 2019 va ser de 52,4 milions d'euros, fins a superar en 24 la barrera dels 2.000 milions d'euros.

Aquest augment es reparteix d'una manera irregular, perquè si en la quantia total de la despesa l'increment va ser del 2,7 % (més d'un 3 % en valors constants si tenim en compte la variació de l'IPC). Aquest increment, juntament amb l'estalvi en la despesa destinada a l'amortització del

deute públic (-26,9 %) i en la despesa destinada a actuacions de caràcter econòmic (-9,8 %), permeten assumir increments significatius en la despesa social, especialment serveis socials i promoció social (que en conjunt augmenten en 78,5 milions d'euros). D'altra banda, les despeses en serveis de caràcter general i els de caràcter preferent com la sanitat, l'educació i la cultura i l'esport presenten creixements entorn dels 10 milions d'euros.

El creixement de la despesa, en taxes de creixement relatives, que oscil·len en funció de la importància absoluta de cada destinació, destaca en el costat negatiu la despesa en deute públic, que es torna a reduir en més d'una quarta part. A més, és important la disminució del 31,1 % en les despeses per a altres prestacions a favor dels empleats (públics), que acumulen una important caiguda en els dos darrers exercicis. Al mateix temps, entre les actuacions de caràcter econòmic en indústria i energia es produeix un decrement del 12,4 % després de l'increment de l'exercici anterior, que gairebé va triplicar la consignació. Finalment, sobretot resulta significativa la caiguda de la despesa en infraestructures (-17 % en taxa interanual de variació).

10.5

ADMINISTRACIÓ DE L'ESTAT

L'Administració general de l'Estat, a través de la recaptació tributària obtinguda per la Delegació Especial d'Hisenda a les Illes Balears, va obtenir el 2020 uns ingressos de 3.486,3 milions d'euros, és a dir, una

reducció de 1.200 milions d'euros menys del recaptat l'any 2019. Això representa una caiguda superior al 25 % en un any. En termes de la seva participació en el PIB balear és una caiguda de 3,5 punts, fins a situar-se en l'11,6 %. Aquesta caiguda hauria estat molt superior si el mateix PIB no hagués patit també una disminució important de més de nou punts percentuals durant l'exercici de 2020. Tot això, a conseqüència de la pandèmia de la COVID-19 i les restriccions adoptades per a combatre la seva transmissió.

Les dades són espectaculars, coherents amb la inactivitat propiciada per la pandèmia, i es caracteritzaven per:

—La caiguda de retencions en l'IRPF pels ERTD i la disminució de pagaments a compte pels menors ingressos d'activitats econòmiques.

—La disminució dels beneficis de les societats.

—L'absència de rendiments del treball de no residents per la limitació de mobilitat.

—La caiguda, sobretot, del consum (IVA) del sector turístic i les famílies.

Les xifres, encara que coherents amb la vocació turística de l'economia balear, si ja són espectaculars en si mateixes, també resulten significatives en termes comparatius amb l'evolució de la mitjana nacional (vegeu el quadre I-10.10).

Aquesta caiguda de la recaptació resulta preocupant, en el cas concret del sector públic de les Illes, pels efectes que en els

pròxims dos anys tindrà aquesta caiguda d'ingressos de 2020 (i 2021?) sobre els ingressos futurs de les administracions, ja que la participació en els tributs de l'Estat es liquida amb dos anys de retard.

En l'horitzó del final de legislatura (2023), la caiguda de recursos disponibles resultarà determinant quant a les futures polítiques de despesa, i una gestió prudent aconsellaria que les polítiques de protecció social extraordinària i reactivació econòmica de les administracions públiques que es financin amb aportacions extraordinàries de fons europeus en els dos pròxims anys i es destinin a actuacions directes a les famílies i a les empreses. A més, cal que això no representi un augment en la mateixa estructura de despesa recurrent institucional, sota pena que, si no es fa, puguin veure's abocades a uns dèficits estructurals crònics i insostenibles en un futur no llunyà.

Aquesta disminució en la recaptació dels tributs recaptats per l'Estat el 2020 afectarà especialment l'Administració autonòmica, donada la dependència estructural dels seus ingressos de la recaptació dels impostos, ja que la seva gestió depèn de l'Estat. D'altra banda, en el cas dels ajuntaments els seus ingressos són menys sensibles a l'evolució de l'activitat econòmica, perquè es basen en tributs de caràcter «censal» com ara l'IBI, el de tinença de vehicles i les taxes per la prestació dels serveis públics. A més, la participació en els tributs generals que recapta l'Estat té menys importància relativa. Per això cal recordar que la recaptació dels impostos estatals no només afecta la participació directa dels ens locals, sinó que també afectarà indirecta-

ment a reduir els recursos que perceben de l'Administració autonòmica via transferències per a despeses corrents i transferències de capital per al finançament d'inversions, especialment infraestructures.

Pel que fa al detall de la recaptació dels tributs de l'Estat a les Balears el 2020, la dels impostos directes duplica un any més la dels impostos indirectes en valors absoluts, amb una caiguda del 20,7 % enfront de la caiguda mitjana nacional del 6,3 %.

Donada la seva importància relativa, destaca la caiguda en la recaptació de l'IRPF de més de 13 punts, quan en el conjunt de l'Estat s'ha incrementat lleugerament la recaptació per aquest impost. A més, els impostos sobre la renda de no residents cauen per sota de la taxa de disminució mitjana a l'àmbit nacional.

No obstant això, entre els impostos directes l'impost de societats és el que més es veu afectat per les circumstàncies especials de l'exercici en valors relatius, amb una caiguda a les Balears 10 punts superior a la caiguda de la recaptació en el conjunt de l'Estat.

Per altra banda, els impostos indirectes presenten taxes negatives generalitzades de variació interanual. Així mateix, la variació en la recaptació de l'IVA és la que ha patit una minoració més important en valors absoluts, amb una caiguda de 550 milions d'euros. Això en termes relatius suposa una caiguda interanual del 38,4 %, triplicant la caiguda nacional. Com ja s'ha comentat, això és coherent amb la vocació turística de l'economia balear i els efectes de la pandèmia sobre aquest sector.

QUADRE I-10.9. ANÀLISI SOCIAL DE LA DESPESA DE LES ENTITATS LOCALS DE LES BALEARS PER PROGRAMES (2019-2020)

	Total consolidat entitats locals (en milers d'euros)		% de variació absoluta 2020-2019	% de variació relativa 2020/2019	2020		
	2019	2020			Repartiment de l'increment	Repartiment de la despesa (%)	Despesa per habitant
Deute públic	66.673	48.755	-17.918	-26,9%	-34,2%	2,4%	41,6
Deute públic	66.673	48.755	-17.918	-26,9%	-34,2%	2,4%	41,6
Serveis públics bàsics	656.057	710.141	54.084	8,2%	103,2%	35,1%	606,2
Seguretat i mobilitat ciutadana	226.154	247.441	21.287	9,4%	40,6%	12,2%	211,2
Habitatge i urbanisme	115.433	125.781	10.348	9,0%	19,7%	6,2%	107,4
Benestar comunitari	242.499	254.244	11.745	4,8%	22,4%	12,6%	217,0
Medi ambient	71.971	82.675	10.704	14,9%	20,4%	4,1%	70,6
Actuacions de protecció i promoció social	354.076	378.474	24.398	6,9%	46,6%	18,7%	323,1
Pensions	3.286	3.128	-158	-4,8%	-0,3%	0,2%	2,7
Altres prestacions econòmiques a favor d'empleats	4.842	3.335	-1.507	-31,1%	-2,9%	0,2%	2,8
Serveis Socials i promoció social	329.025	353.911	24.886	7,6%	47,5%	17,5%	302,1
Foment de l'ocupació	16.923	18.101	1.178	7,0%	2,2%	0,9%	15,5
Producció de béns públics de caràcter preferent	291.497	301.309	9.812	3,4%	18,7%	14,9%	257,2
Sanitat	15.882	17.278	1.396	8,8%	2,7%	0,9%	14,7
Educació	77.550	82.436	4.886	6,3%	9,3%	4,1%	70,4
Cultura	121.407	124.030	2.623	2,2%	5,0%	6,1%	105,9
Esport	76.657	77.565	908	1,2%	1,7%	3,8%	66,2

continua

	Total consolidat entitats locals (en milers d'euros)		% de variació absoluta 2020-2019	% de variació relativa 2020/2019	2020		
	2019	2020			Repartiment de l'increment	Repartiment de la despesa (%)	Despesa per habitant
Actuacions de caràcter econòmic	287.059	258.886	-28.173	-9,8%	-53,8%	12,8%	221,0
Agricultura, ramaderia i pesca	9.922	9.559	-363	-3,7%	-0,7%	0,5%	8,2
Indústria i energia	18.345	16.066	-2.279	-12,4%	-4,3%	0,8%	13,7
Comerç, turisme i petites i mitjanes empreses	47.051	49.569	2.518	5,4%	4,8%	2,4%	42,3
Transport públic	33.814	34.550	736	2,2%	1,4%	1,7%	29,5
Infraestructures	169.169	140.319	-28.850	-17,1%	-55,1%	6,9%	119,8
Recerca, desenvolupament i innovació	1.782	1.919	137	7,7%	0,3%	0,1%	1,6
Altres actuacions de caràcter econòmic	6.976	6.905	-71	-1,0%	-0,1%	0,3%	5,9
Actuacions de caràcter general	316.178	326.381	10.203	3,2%	19,5%	16,1%	278,6
Òrgans de govern	48.375	48.205	-170	-0,4%	-0,3%	2,4%	41,1
Serveis de caràcter general	192.600	203.624	11.024	5,7%	21,0%	10,1%	173,8
Administració financera i tributària	71.928	71.163	-765	-1,1%	-1,5%	3,5%	60,7
Transferències a altres administracions públiques	3.274	3.390	116	3,5%	0,2%	0,2%	2,9
Total	1.971.540	2.023.946	52.406	2,7%	100,0%	100,0%	1.727,6

Font: Elaboració pròpia segons dades del Ministeri d'Hisenda i l'IBestat
La dada consolidada de les entitats locals de les Balears correspon al consolidat dels consells insulars, els ajuntaments, les mancomunitats i les entitats menors.

QUADRE I-10.10. INGRESSOS DE LA DELEGACIÓ ESPECIAL D'HISENDA DE LES ILLES BALEARS (MILERS D'EUROS) (2019-2020)

	Illes Balears			Espanya
	2019	2020	% de var.	% de var.
Capítol I: Imposts directes	3.118.431	2.473.469	-20,7%	-6,3%
Imposts sobre la renda de persones físiques	2.187.541	1.889.053	-13,6%	1,2%
Imposts sobre societats	773.065	415.605	-46,2%	-33,2%
Imposts sobre la renda no residents	124.127	92.680	-25,3%	-36,2%
La resta del capítol I	33.698	76.131	125,9%	47,0%
Capítol II: Imposts indirectes	1.525.216	977.160	-25,9%	-11,5%
Imposts sobre el valor afegit	1.422.796	876.731	-38,4%	-11,5%
Imposts especials	15.438	4.558	-70,5%	-12,1%
Impost sobre primes d'assegurances	84.008	94.085	12,0%	-0,3%
La resta del capítol II	2.974	1.786	-39,9%	-16,0%
Capítol III: Taxes i altres ingressos	46.435	35.627	-23,3%	-21,2%
Total ingressos tributaris	4.690.082	3.486.256	-25,7%	-8,8%

Font: Informe mensual de recaudación tributaria, 2020, Agència Tributària

Quant als ingressos per taxes, recàrrecs, sancions, etc. (capítol III), la recaptació cau en 10 milions d'euros, amb una taxa de variació interanual del -23,3 %, escassament superior a la mitjana nacional.

10.6

LA CÀRREGA FISCAL A LES ILLES BALEARS

10.6.1. LA CÀRREGA I LA PRESSIÓ FISCAL A LES BALEARS EN EL CONTEXT NACIONAL

Si bé l'exercici de 2020 ha estat un exercici atípic en totes les facetes de la vida a causa de la pandèmia i els seus efectes sobre la salut pública i l'economia, des de l'òptica

de la càrrega fiscal suportada per la ciutadania els efectes de la pandèmia només s'han fet sentir parcialment. Això ha estat especialment a causa de la inèrcia recaptatòria, ja que els seus efectes més immediats s'han manifestat especialment sobre el consum (i els impostos indirectes vinculats a aquest). D'altra banda, els efectes sobre els impostos directes vinculats a les rendes de les persones físiques i les societats, que es liquiden en l'exercici posterior, són diferits al pròxim exercici, per la qual cosa només s'han percebut parcialment, especialment en la caiguda de les retencions vinculades a la caiguda de les rendes, especialment dels treballadors en ERTO i dels fixos discontinus o autònoms, l'activitat dels quals s'ha vist reduïda.

Quant a la resta dels tributs, només les taxes han reflectit una disminució semblant

a la caiguda de l'activitat, mentre que els impostos vinculats al patrimoni (IBI, vehicles, etc.) no s'han vist afectats per la menor activitat, i la part de la càrrega fiscal suportada per aquests conceptes s'ha mantingut en valors absoluts.

En el context del conjunt de les administracions públiques, la càrrega fiscal suportada ha disminuït. A més, la pressió fiscal ha augmentat, ja que la renda generada (PIB per càpita) ha patit una disminució immediata i percentualment més alta, i l'efecte sobre el percentatge d'aquests recursos per càpita destinats a suportar els tributs ha fet que la pressió fiscal augmenti.

Per al conjunt de les Illes Balears, la càrrega fiscal el 2020 es va incrementar lleugerament en relació amb l'exercici anterior, arribant a 9.310 milions d'euros, enfront dels 9.191 milions de 2019 en valors absoluts. En termes de pressió fiscal, el percentatge del PIB balear ha pujat més de dos punts i mig percentuals, passant del 28,4 % al 31 %. Un cop més, cal esmentar que aquest creixement de la pressió fiscal obeeix més a la baixada del PIB que a l'increment dels tributs suportats.

A l'àmbit insular, Mallorca suporta la major part de la càrrega fiscal, un 77,8 %, mentre que el 8,2 % recau a Menorca; el 13 %, a Eivissa, i l'1 % restant, a Formentera.

Resulta interessant el contrast d'aquestes dades si tenim en compte que, quan es van crear l'ens preautonòmic i els consells insulars (RD 2873/79), es van establir uns paràmetres de rellevància econòmica entre les illes del 78 %, 10,5 % i 10,5 % per a

la distribució de les competències de l'extinta diputació provincial. Transcorreguts 30 anys, s'aprecia el desplaçament del creixement relatiu de l'activitat econòmica de Menorca a Eivissa i Formentera, mentre que Mallorca manté la seva aportació relativa a l'economia interinsular.

En termes comparatius amb la resta dels territoris del país, es manté la importància relativa destacada de la tributació indirecta en la càrrega fiscal, només superada per primera vegada per Extremadura. En el cas de les Balears, la causa és l'alt nivell de consum per càpita que genera l'especialització turística de l'economia, i no la generació de rendes més baixes en el que s'interpreta com un efecte del desplaçament crònic de la tributació de les rendes altes d'Extremadura cap a territoris amb una fiscalitat més favorable (vegeu el quadre I-10.11).

Conceptualment, per a l'anàlisi de la càrrega fiscal és convenient reiterar, a manera d'aclariment, la diferència entre els tres components d'aquesta: «Els primers (directes) graven la riquesa, bé mitjançant l'obtenció de rendes o bé per la possessió i gaudi del patrimoni, amb caràcter progressiu en el cas de les persones físiques, però a tipus fixos que varien en funció de la grandària en el cas de les persones jurídiques, mentre que en el cas de la càrrega fiscal indirecta es grava el consum, amb caràcter general a través de l'IVA i amb tributs "especials" en el cas de certs productes (combustibles, alcohol, tabac, etc.), entre els quals comencen a tenir rellevància nous tributs autonòmics vinculats en major o menor mesura amb el medi ambient. En el cas de les taxes i altres in-

gressos, es tracta de tributs vinculats a l'ús dels béns o serveis públics a títol personal pels ciutadans i amb el seu cobrament es busca la contraprestació que permeti repercutir-li el cost, inclòs el cost financer de l'ajornament del pagament dels deutes tributaris.»

En sentit contrari, la tributació directa representa més de la meitat de la càrrega fiscal en la mitjana nacional i Madrid destaca entre les comunitats de règim comú i Na-

varra, amb el seu règim foral, que superen el 60 %. Aquesta situació no és aliena la seva tributació més favorable.

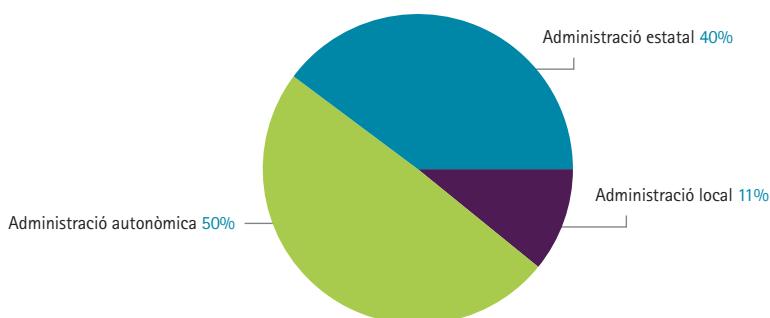
En el costat oposat, se situen les ciutats autònomes de Ceuta i Melilla, per a les quals l'especialització de la seva economia en el comerç transfronterer i la baixa càrrega fiscal fan que la imposició indirecta al consum presenti taxes relatives significativament superiors a la resta de la les comunitats (vegeu el gràfic 1-10.2).

QUADRE I-10.11. DISTRIBUCIÓ DE LA CÀRREGA TRIBUTÀRIA PER TIPUS DE TRIBUT PER COMUNITATS AUTÒNOMES (2020)

	Imposts directes	Imposts indirectes	Taxes i altres ingressos	Total
Andalusia	45,7%	47,1%	7,2%	100,0%
Aragó	49,9%	44,9%	5,2%	100,0%
Astúries	51,6%	43,4%	5,0%	100,0%
Illes Balears	45,3%	49,3%	5,5%	100,0%
Illes Canàries	53,7%	38,5%	7,8%	100,0%
Cantàbria	46,6%	43,9%	9,5%	100,0%
Castella i Lleó	47,8%	46,2%	6,0%	100,0%
Castella-la Manxa	43,8%	48,7%	7,5%	100,0%
Catalunya	55,5%	39,1%	5,4%	100,0%
Com. Valenciana	46,9%	42,9%	10,1%	100,0%
Extremadura	43,7%	49,4%	6,9%	100,0%
Galícia	48,8%	46,0%	5,3%	100,0%
Madrid	62,2%	34,1%	3,7%	100,0%
Múrcia	45,9%	48,3%	5,7%	100,0%
Navarra	64,1%	30,3%	5,6%	100,0%
País Basc	48,2%	47,2%	4,6%	100,0%
La Rioja	51,2%	42,7%	6,1%	100,0%
Ceuta	22,2%	70,6%	7,2%	100,0%
Melilla	25,7%	59,5%	14,9%	100,0%
Total Nacional	51,9%	42,1%	6,0%	100,0%

Font: Elaboració pròpia

Gràfic I-10.2.
Càrrega fiscal per administracions a les Illes Balears (2020)

Font: Elaboració pròpia

A l'àmbit institucional, en el repartiment de la càrrega fiscal a les Balears entre les diferents administracions es consolida la tendència d'exercicis anteriors del desplaçament de la càrrega fiscal de l'Administració estatal i la local cap a l'Administració autonòmica, que acumula una participació equivalent a la de les altres dues administracions juntes. No obstant això, les dades de l'Administració estatal estan condicionades per la limitació de creixement que representa la prolongada pròrroga de pressupostos generals de l'Estat també el 2020 (vegeu el quadre I-10.12).

Comparativament, l'estructura de la càrrega fiscal entre administracions presenta diferències notables entre les comunitats autònomes, especialment per les diferències estructurals de les comunitats amb règims especials. Així, el País Basc concentra més del 90 % de la càrrega fiscal en les entitats locals (diputacions forals), al mateix temps que Navarra (com en exercicis precedents) presenta unes dades anòmales pel seu saldo negatiu amb l'Estat. És per això que la

càrrega fiscal de l'Administració autonòmica foral acumula un percentatge superior al 100 % de la càrrega fiscal, mentre que a les ciutats autònomes de Ceuta i Melilla la càrrega fiscal es concentra en l'Administració local, ja que, com passa en el cas de Formentera amb el Consell Insular, a les ciutats autònomes és la corporació municipal la que assumeix l'administració de les competències autonòmiques.

Especialment significatiu pel paral·lelisme potencial amb les Balears resulta el cas de les Canàries, on la recaptació dels tributs insulars característics del seu règim especial efectua a través dels cabildos. Així, la quota de l'Administració local suposa gairebé un 30 % de la càrrega fiscal total, gairebé triplicant la de les comunitats autònomes de règim comú.

Entre les comunitats autònoma de règim comú, les Balears, amb un 49,36 %, se situen al capdavant pel que fa al percentatge que representa de la càrrega fiscal autonòmica sobre el total.

QUADRE I-10.12. DISTRIBUCIÓ DE LA CÀRREGA FISCAL PER ADMINISTRACIONS I PER CA (2020)

	Adm. local	Adm. autonòmica	Adm. estatal	Total
Andalusia	14,0%	46,2%	39,7%	100,0%
Aragó	11,5%	47,6%	40,9%	100,0%
Astúries	9,7%	47,9%	42,4%	100,0%
Illes Balears	10,9%	49,4%	39,8%	100,0%
Illes Canàries	29,5%	41,6%	28,9%	100,0%
Cantàbria	10,3%	46,6%	43,1%	100,0%
Castella i Lleó	12,0%	45,8%	42,2%	100,0%
Castella-la Manxa	13,3%	47,0%	39,6%	100,0%
Catalunya	12,5%	46,0%	41,4%	100,0%
Com. Valenciana	11,6%	49,9%	38,5%	100,0%
Extremadura	12,8%	48,8%	38,4%	100,0%
Galícia	10,6%	46,3%	43,1%	100,0%
Madrid	10,0%	42,1%	48,0%	100,0%
Múrcia	12,8%	47,6%	39,6%	100,0%
Navarra	6,8%	115,3%	-22,2%	100,0%
País Basc	91,2%	0,6%	8,2%	100,0%
La Rioja	11,7%	46,1%	42,2%	100,0%
Ceuta	80,4%	0,0%	19,6%	100,0%
Melilla	79,8%	0,0%	20,2%	100,0%
Mitjana nacional	17,4%	43,8%	38,8%	100,0%

Font: Elaboració pròpia

Pel que fa a la càrrega fiscal per habitant, a causa de les restriccions de mobilitat i de l'activitat econòmica, el 2020 es produeix una disminució generalitzada en valors absoluts. En el cas de les Balears, la disminució és de només 50 euros per habitant, especialment a causa de la inèrcia recaptatòria dels tributs i de la creació de noves figures impositives que es van consolidant. En canvi, no es deu tant als efectes sobre els impostos directes sobre la renda de les persones físiques i les societats, ja que aquests no es manifestaran íntegrament

fins que s'efectuï la declaració anual en l'exercici següent. Malgrat això, la càrrega fiscal per habitant a les Balears es va mantenir al llindar dels 8.000 euros en un entorn de la depreciació monetària negativa però amb taxes positives de creixement de la població (vegeu el quadre I-10.13).

Com en exercicis anteriors, en el conjunt de les comunitats autònomes, les Balears se situen en tercer lloc pel que fa a la càrrega fiscal per habitant en valors absoluts, només per darrere del País Basc i Madrid

(que perd la primera posició). Així mateix, els habitants de Catalunya són els que se situen en quart lloc quant a la càrrega fiscal suportada, incrementant-la en 158,7 euros per habitant, mentre que la mitjana nacional augmenta en 61,2 euros fins a situar-se en 6.158,3 euros per habitant.

A la part baixa de la taula se situen, un any més, Ceuta i Melilla, al mateix temps que els habitants de les Canàries, amb 3.984,9 euros per habitant, suporten una càrrega

fiscal que és la meitat que la suportada pels habitants de l'arxipèlag balear. En canvi, els habitants d'altres comunitats autònomes el PIB per capita de les quals ja ha superat el de les Balears, com Aragó o la Rioja, suporten càrregues fiscals molt inferiors —de fins a 2.000 euros per habitant i any en el cas de la segona—. Si més no, aquesta situació mereix un replantejament seriós, ja que es fa patent la necessitat d'una correcció del sistema vigent del règim econòmic de les Balears.

QUADRE I-10.13. CÀRREGA FISCAL PER HABITANT I PER COMUNITATS AUTÒNOMES (EXERCICI 2020)

	PIB per càpita	Càrrega fiscal per habitant				Pressió fiscal: CF/PIB
		Adm. local	Adm. autonòmica	Adm. estatal	Total	
Illes Balears	25.645,6	921,3 €	3.889,7 €	3.135,6 €	7.946,7 €	31,0%
Cantàbria	22.164,1	647,9 €	2.920,7 €	2.705,3 €	6.273,8 €	28,3%
Astúries	21.178,8	576,5 €	2.859,4 €	2.533,9 €	5.969,8 €	28,2%
Comunitat Valenciana	21.094,3	676,5 €	2.896,7 €	2.236,2 €	5.809,4 €	27,5%
País Basc	31.035,1	7.679,9 €	46,8 €	692,6 €	8.419,3 €	27,1%
Catalunya	28.287,2	930,9 €	3.421,0 €	3.078,8 €	7.430,8 €	26,3%
Andalusia	17.846,4	656,5 €	2.162,6 €	1.859,5 €	4.678,5 €	26,2%
Mitjana Nacional	24.021,2	1.075,4 €	2.694,2 €	2.388,7 €	6.158,3 €	25,6%
Madrid	32.644,9	817,3 €	3.455,7 €	3.937,5 €	8.210,5 €	25,2%
Castella-la Manxa	19.092,6	638,3 €	2.251,0 €	1.896,2 €	4.785,5 €	25,1%
Castella i Lleó	22.621,4	675,5 €	2.586,8 €	2.382,8 €	5.645,0 €	25,0%
Aragó	26.112,8	738,7 €	3.045,6 €	2.620,4 €	6.404,7 €	24,5%
Extremadura	17.683,7	555,7 €	2.111,4 €	1.662,9 €	4.330,0 €	24,5%
Múrcia	19.672,6	605,1 €	2.247,5 €	1.873,9 €	4.726,6 €	24,0%
Galícia	21.700,6	546,9 €	2.394,1 €	2.229,1 €	5.170,2 €	23,8%
La Rioja	25.633,8	698,7 €	2.745,7 €	2.514,7 €	5.959,1 €	23,2%
Illes Canàries	19.310,8	1.173,9 €	1.657,7 €	1.153,3 €	3.984,9 €	20,6%
Navarra	29.216,2	369,4 €	6.228,8 €	-1.198,2 €	5.400,0 €	18,5%
Ceuta	19.000,8	1.880,5 €	0,0 €	459,0 €	2.339,5 €	12,3%
Melilla	17.462,8	1.151,7 €	0,0 €	291,2 €	1.442,9 €	8,3%

Font: Elaboració pròpia

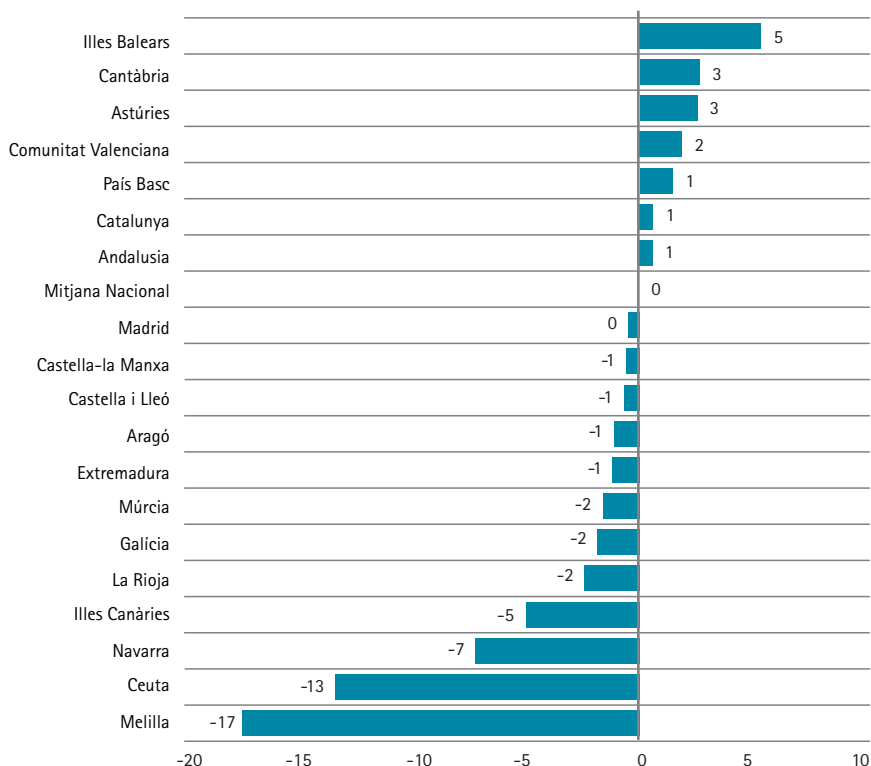
No obstant això, la càrrega fiscal per habitant també té un altre component que cal considerar, que és la distorsió que pot representar la població de fet enfront de la població de dret. Aquesta és una característica de les Illes, ja que amb les baixes taxes d'ocupació en la temporada turística de 2020, a causa de la pandèmia, era de suposar una major disminució de la càrrega fiscal. Però els seus efectes es traslladen als dos pròxims anys a causa del decalatge temporal que es produeix en la liquidació

de la participació de les comunitats autònomes i els ens locals en els tributs la recaptació dels quals és a càrrec de l'AEAT.

Però, si bé les dades de la càrrega fiscal per habitant en valors absoluts resulten significatius, és en mesurar la pressió fiscal —comparant la càrrega fiscal amb el PIB per càpita— quan les xifres de les Balears resulten més rellevants en relació amb la resta dels territoris de l'Estat (vegeu el gràfic I-10.3).

Gràfic I-10.3

Pressió fiscal per CA: diferència respecte a la mitjana nacional en punts percentuals (2020)

Font: Elaboració pròpia a partir de dades de l'INE, el MINHAP, el MINHAF, l'AEAT i l'Ibestat

Com en anys anteriors, les Balears es posicionen a la part més alta del quadre en termes de pressió fiscal suportada, per damunt de la resta de les comunitats autònomes, arribant el 2020 a superar per primera vegada la barrera psicològica del 30 % (fins i tot superant-la en un punt percentual). Això representa que els tributs suportats pels habitants de les Balears representen gairebé un terç de la renda per càpita en termes de PIB.

Comparativament, el diferencial respecte a la mitjana de la resta de les comunitats es manté per sobre dels 5 punts percentuals. Així mateix, són les comunitats de l'arc nord del país les que presenten diferencials per sobre de la mitjana, encapçalades per Cantàbria, Astúries i el País Basc, amb la Comunitat Valenciana colant-se per sobre del País Basc per primera vegada. Un any més, Catalunya i Madrid (que són les de més pes econòmic relatiu) presenten índexs de pressió fiscal situats en l'entorn de la mitjana, encara que Madrid se situa lleugerament per sota, per primera vegada.

També en la línia dels exercicis anteriors, a més de les ciutats autònomes, són les comunitats amb règims diferenciats de Navarra i les Canàries les que tenen més desviació per sota de la mitjana. En aquest sentit, tornant a la comparació entre arxipèlags, en termes de pressió fiscal els canaris suporten un terç menys que els balears. Això, en termes de renda disponible, significa que mentre a les Balears gairebé un terç de la renda es destina a cobrir els tributs que permeten el funcionament dels serveis públics, a les Canàries només una cinquena part de les rendes s'han de destinar a això.

En aquest context, metodològicament s'ha de reiterar que les variacions en matèria de

pressió fiscal de 2020 estan més afectades per la caiguda del PIB per càpita que per les variacions de la càrrega fiscal suportada.

10.6.2. LA CÀRREGA I LA PRESSIÓ FISCAL A LES BALEARS A L'ÀMBIT INSULAR I MUNICIPAL¹

1. Nota metodològica. En aquest apartat es consideren les definicions conceptuals següents:

Càrrega fiscal: Conjunt dels tributs recollits en els capítols I, II i III dels pressupostos consolidats de les administracions públiques.

Pressió fiscal: Quocient entre la càrrega fiscal per habitant i el PIB per càpita.

PIB per càpita: Donats els canvis introduïts per l'INE pel que fa a la comptabilitat regional d'Espanya; amb el canvi de base efectuat a final de 2020 per a la sèrie 2017-2019, i la postergació del calendari de la publicació de les dades del PIB regional per a 2020 fins a finals de l'exercici següent, aquests s'han estimat aplicant, sobre les dades actualitzades de 2019, la taxa de variació interanual de la comptabilitat nacional trimestral corresponent al quart trimestre de 2020.

Metodologia d'imputació per comunitats autònomes

- Per a les administracions locals, s'han utilitzat les quanties consignades en els capítols 1, 2 i 3 d'ingressos dels pressupostos de les corporacions locals, dades consolidades.
- Per a les administracions autonòmiques, s'han utilitzat les quanties consignades en els capítols 1, 2 i 3 d'ingressos dels seus pressupostos consolidats, una vegada reclassificades aquelles dades de la liquidació definitiva de la recaptació de 2017, que inicialment en la seva tramitació legislativa es presenten provisionalment al capítol 4 d'ingressos, en espera de la seva determinació com a impostos directes o indirectes.
- Per a l'Administració de l'Estat, la recaptació provisional de 2020 per impostos directes s'assigna per comunitats autònomes de règim comú i les Canàries, una vegada deduïdes les quanties ja consignades en els pressupostos de les administracions autonòmiques i locals, en funció de la meritació de la quota autonòmica sobre el total recaptat per IRPF.

La recaptació provisional de 2020 de l'AEAT per impostos indirectes s'assigna per comunitats autònomes de règim comú una vegada deduïdes les quanties ja consignades en els pressupostos de les administracions autonòmiques i locals, segons el criteri de meritació resultant d'aplicar la darrera dada de l'índex de consum (INE) fixat a l'efecte de repartiment de l'IVA en el Consell General de Política Fiscal i Financera.

Per a les administracions amb règims especials, s'assigna a cada comunitat la recaptació per impostos directes i indirectes de les delegacions en el seu territori.

La recaptació per taxes i altres ingressos s'assigna a les comunitats autònomes quan és obtinguda per les delegacions de l'AEAT del seu territori i es prorratja la dels serveis centrals amb el mateix criteri.

La càrrega fiscal per habitant i per municipis de les Balears s'obté afegint a la càrrega fiscal de l'Administració local la corresponent als altres tres nivells administratius (insular, autonòmic i estatal) prorratjats per territoris.

A l'àmbit intern de les Balears, les dades de càrrega i pressió fiscal de 2020 desagregades per municipis i per illes presenten unes xifres de lleuger decreixement en càrrega fiscal però un creixement significatiu pel que fa a pressió fiscal. Així, excepte en el cas de l'illa de Mallorca i només per unes centèsimes de punt percentual, la pressió fiscal per illes ja se situa per sobre del 31 % (vegeu el quadre I-10.14).

Pel que fa a municipis, ja superen una tercera part del PIB per càpita —a més de Deià i Escorca, amb taxes superiors al 37 %— Sant Llorenç des Cardassar i Valldemossa, a Mallorca, i es Migjorn Gran a Menorca. També en la franja inferior, superant en tots els casos el 29 %, s'hi situen 18 dels municipis de Mallorca, amb el sòl de Petra, que, amb un 29,06 %, presenta la taxa de pressió fiscal més baixa de les Balears.

En el tram inferior de pressió fiscal se situen els municipis d'interior, especialment els situats al Pla de Mallorca. D'altra banda, la pressió fiscal més alta se suporta als municipis costaners, on la tributació vinculada a la indústria turística i l'oferta complementària —a més d'uns elevats valors cadastrals del sòl urbà residencial— fan més alta la pressió fiscal per habitant i any.

No obstant això, en valors absoluts, és a dir, per càrrega fiscal, tots els municipis de les Illes han disminuït la quantia suportada per habitant i any, de manera que el 2020 cap municipi ha superat els 10.000 euros de càrrega fiscal per habitant, ni tan sols a Deià i Escorca. S'han superat els 8.000 als municipis de la serra de Tramuntana amb baixos índexs de població resident (Banyalbufar, Deià, Escorca, Estellencs, Fornalutx),

Puigpunyent, i als municipis costaners amb destinacions turístiques ja consolidades (Alcúdia, Andratx, Artà, Calvià, Capdepera, Muro, Pollença, Sant Llorenç des Cardassar, Santanyi, ses Salines i Son Servera) en el cas de Mallorca, i es Mercadal, Sant Lluís i es Migjorn Gran, a Menorca; Eivissa i Sant Josep, a l'illa d'Eivissa, i a Formentera.

Per contra, són els municipis d'interior de Mallorca (Costitx, Lloret de Vistalegre, Petra, Porreres, Santa Eugènia i Vilafranca de Bonany) els que suporten càrregues fiscals que, fins i tot superant en tots els casos els 7.000 euros, no aconsegueixen els 7.500 euros de càrrega fiscal per habitant. Així mateix, tant a Menorca com a les Pitiüses les xifres de càrrega i pressió fiscal presenten poques diferències entre els municipis i no s'aprecien variacions significatives entre municipis d'interior i costaners (vegeu el quadre I-10.15).

10.7

LA DESPESA PÚBLICA A LES BALEARS PER POLÍTQUES DE DESPESA²

2. Nota metodològica. L'estimació de la despesa pública a les Balears per polítiques de despesa no s'obté pel procediment tradicional d'estimació de marc magnituds mitjançant procediments estadístics, sinó mitjançant la consolidació del pressupost de despesa per funcions i programes dels ens locals i autonòmics. Hi ha un nivell absolut de certesa en la seva territorialització i, atès que la despesa de l'Estat no es territorialitza una vegada consolidada tota la despesa del sector Estat (inclosa la seguretat social i els organismes autònoms i les empreses públiques) i que s'eliminen les transferències de l'Estat als dos nivells administratius —autonòmic i local—, s'obté la despesa neta per habitant i s'extrapola a les Balears sobre la base de la seva població. Això permet obtenir la despesa pública total suportat per habitant.

La despesa pressupostada per a 2020 del conjunt de les administracions públiques (nacional, autonòmica i local) es va elevar el 2019 a 15.379,14 euros per habitant i any —214,37 euros més que l'exercici anterior—. La taxa de variació interanual va ser de l'1,41 % enfront del 3,8 % de 2019 (8,6 % el 2018) (vegeu el quadre I.10.16).

Metodològicament, s'ha de fer constar que a l'exercici de 2020 l'Administració de l'Estat va funcionar amb els pressupostos prorogats. Per això es produeix una contenció de la despesa pública en aquest apartat que afecta el conjunt i ha de ser tinguda en compte en la comparació interanual en relació amb els exercicis anteriors.

QUADRE I-10.14. CÀRREGA FISCAL PER HABITANT (EUROS) A LES BALEARS PER ILLES (2020)

	Càrrega fiscal per habitant				Pressió fiscal per habitant
	Imposts directes	Imposts indirectes	Taxes i altres ingressos	Total	
Mitjana de Mallorca	3.590,4	3.920,1	424,8	7.935,3	30,9%
Mitjana de Menorca	3.669,7	3.882,9	432,9	7.985,5	31,1%
Mitjana d'Eivissa	3.600,0	3.902,8	470,4	7.973,2	31,1%
Formentera	3.645,1	3.864,8	660,8	8.170,7	31,9%
Mitjana de les Balears	3.598,7	3.914,2	433,8	7.946,7	31,0%

Font: Elaboració pròpia. Dades en euros per habitant i any

QUADRE I-10.15. CÀRREGA FISCAL PER HABITANT (EUROS) A LES BALEARS PER ILLES I MUNICIPIS (2020)

	Càrrega fiscal per habitant (€)				Pressió fiscal per habitant
	Impostos directes	Impostos indirectes	Taxes i altres ingressos	Total	
Mitjana de Mallorca	3.590,4	3.920,1	424,8	7.935,3	30,9%
Alaró	3.408,4	3.904,8	299,7	7.612,8	29,7%
Alcúdia	3.949,7	3.876,9	515,5	8.342,1	32,5%
Algaida	3.405,1	3.892,3	281,3	7.578,8	29,6%
Andratx	4.130,5	4.105,0	667,7	8.903,1	34,7%
Ariany	3.475,6	3.893,3	315,5	7.684,4	30,0%
Artà	3.670,4	3.931,5	627,2	8.229,1	32,1%
Banyalbufar	3.835,5	3.898,3	595,1	8.328,9	32,5%
Binissalem	3.379,0	3.890,9	314,9	7.584,7	29,6%
Búger	3.470,0	3.933,6	431,6	7.835,2	30,6%
Bunyola	3.479,9	3.913,4	422,9	7.816,2	30,5%

continua

	Càrrega fiscal per habitant (€)				Pressió fiscal per habitant
	Impostos directes	Impostos indirectes	Taxes i altres ingressos	Total	
Calvià	4.132,4	3.978,0	383,0	8.493,4	33,1%
Campanet	3.362,1	3.935,6	396,9	7.694,6	30,0%
Campos	3.500,4	3.940,7	522,0	7.963,2	31,1%
Capdepera	3.815,3	3.944,8	638,1	8.398,1	32,7%
Consell	3.357,5	3.877,0	434,3	7.668,8	29,9%
Costitx	3.386,5	3.882,8	205,2	7.474,5	29,1%
Deià	4.806,0	3.955,3	937,4	9.698,6	37,8%
Escorca	4.587,2	3.956,2	1.113,4	9.656,8	37,7%
Esporles	3.442,4	3.883,5	348,4	7.674,3	29,9%
Estellencs	3.608,7	3.930,4	525,7	8.064,8	31,4%
Felanitx	3.526,6	3.899,8	406,0	7.832,4	30,5%
Fornalutx	3.711,1	3.897,4	652,9	8.261,4	32,2%
Inca	3.391,8	3.873,6	429,3	7.694,8	30,0%
Lloret de Vistalegre	3.346,2	3.891,4	249,0	7.486,6	29,2%
Lloseta	3.408,6	3.880,5	417,0	7.706,0	30,0%
Llubí	3.391,1	3.903,6	263,8	7.558,4	29,5%
Llucmajor	3.607,7	3.882,8	446,6	7.937,1	30,9%
Manacor	3.514,3	3.878,4	379,8	7.772,5	30,3%
Mancor de la Vall	3.444,6	3.875,3	326,0	7.645,9	29,8%
Maria de la Salut	3.356,4	3.877,9	301,9	7.536,2	29,4%
Marratxí	3.484,9	3.902,5	351,6	7.739,0	30,2%
Montuiri	3.479,4	3.901,9	311,6	7.693,0	30,0%
Muro	3.735,5	3.931,9	609,5	8.276,9	32,3%
Palma	3.526,3	3.930,7	408,7	7.865,6	30,7%
Petra	3.274,5	3.900,2	277,9	7.452,6	29,1%
Pollença	3.717,7	3.920,1	576,9	8.214,7	32,0%
Porreres	3.386,0	3.890,7	193,9	7.470,6	29,1%
Sa Pobla	3.419,7	3.879,4	433,2	7.732,3	30,2%
Puigpunyent	3.723,6	3.992,4	497,0	8.213,0	32,0%
Sencelles	3.408,4	3.932,8	348,6	7.689,8	30,0%

continua

	Càrrega fiscal per habitant (€)				Pressió fiscal per habitant
	Impostos directes	Impostos indirectes	Taxes i altres ingressos	Total	
Sant Joan	3.392,9	3.878,7	353,2	7.624,8	29,7%
Sant Llorenç des Cardassar	4.132,9	3.951,8	684,5	8.769,2	34,2%
Santa Eugènia	3.443,4	3.908,8	393,7	7.745,9	30,2%
Santa Margalida	3.605,9	3.872,6	476,5	7.954,9	31,0%
Santa Maria del Camí	3.391,2	3.879,0	448,1	7.718,4	30,1%
Santanyí	3.950,6	3.945,3	586,1	8.482,0	33,1%
Selva	3.427,9	3.921,3	283,2	7.632,4	29,8%
Ses Salines	3.634,7	3.903,4	492,4	8.030,6	31,3%
Sineu	3.327,3	3.877,6	297,1	7.502,0	29,3%
Sóller	3.674,4	3.891,6	428,5	7.994,4	31,2%
Son Servera	3.770,8	3.886,7	450,2	8.107,7	31,6%
Valldemossa	3.799,2	3.962,3	931,0	8.692,5	33,9%
Vilafranca de Bonany	3.319,5	3.888,9	267,7	7.476,1	29,2%
Mitjana de Menorca	3.669,7	3.882,9	432,9	7.985,5	31,1%
Alaior	3.624,3	3.887,4	385,3	7.897,1	30,8%
Ciutadella de Menorca	3.561,5	3.881,5	491,0	7.933,9	30,9%
Ferrieres	3.517,5	3.878,1	337,1	7.732,7	30,2%
Maó	3.703,7	3.870,0	399,6	7.973,2	31,1%
Es Mercadal	4.026,4	3.898,7	539,5	8.464,6	33,0%
Sant Lluís	3.905,0	3.914,2	527,8	8.347,0	32,5%
Es Castell	3.638,5	3.879,2	229,9	7.747,7	30,2%
Es Migjorn Gran	3.830,9	3.980,9	749,8	8.561,5	33,4%
Mitjana d'Eivissa	3.600,0	3.902,8	470,4	7.973,2	31,1%
Eivissa	3.652,6	3.892,8	510,4	8.055,8	31,4%
Sant Antoni de Portmany	3.596,7	3.887,7	394,6	7.879,0	30,7%
Sant Josep de sa Talaia	3.587,1	3.912,3	502,9	8.002,3	31,2%
Sant Joan de Labritja	3.583,3	3.902,6	472,8	7.958,7	31,0%
Santa Eulària des Riu	3.545,9	3.919,5	447,2	7.912,7	30,9%
Formentera	3.645,1	3.864,8	660,8	8.170,7	31,9%

Font: Elaboració pròpia. Dades en euros per habitant i any

QUADRE I-10.16. ANÀLISI DE LA DESPESA PÚBLICA PER POLÍTQUES DE LA DESPESA A LES ILLES BALEARS PER FUNCIO/PROGRAMA (2020)						
	Total consolidat CAIB-EL (milers d'euros)	Despesa de l'Estat prorratejada per a les Balears (milers d'euros)	Despesa local i autònoma per habitant (euros)	Despesa estatal per habitant (euros)	Despesa total per habitant (euros)	Repartiment de la despesa pública per habitant
Total	7.448.746	10.568.578	6.358,1 €	9.021,1 €	15.379,1 €	100,0%
Deute públic	1.669.020	2.786.426	1.424,6 €	2.378,4 €	3.803,1 €	24,7%
Deute públic	1.669.020	2.786.426	1.424,6 €	2.378,4 €	3.803,1 €	24,7%
Serveis públics bàsics	943.618	503.287	805,4 €	429,6 €	1.235,0 €	8,0%
Seguretat i mobilitat ciutadana	260.347	459.462	222,2 €	392,2 €	614,4 €	4,0%
Habitatge i urbanisme	190.502	11.889	162,6 €	10,1 €	172,8 €	1,1%
Benestar comunitari	256.787	0	219,2 €	0,0 €	219,2 €	1,4%
Medi ambient	235.982	31.936	201,4 €	27,3 €	228,7 €	1,5%
Actuacions de protecció i promoció social	694.838	5.356.577	593,1 €	4.572,2 €	5.165,3 €	33,6%
Pensions	36.412	4.368.211	31,1 €	3.728,6 €	3.759,7 €	24,4%
Altres prestacions econòmiques a favor d'empleats	16.039	355.244	13,7 €	303,2 €	316,9 €	2,1%
Serveis socials i promoció social	515.531	491.993	440,0 €	420,0 €	860,0 €	5,6%
Foment de l'ocupació	126.856	141.130	108,3 €	120,5 €	228,7 €	1,5%
Producció de béns públics de caràcter preferent	3.076.391	189.896	2.625,9 €	162,1 €	2.788,0 €	18,1%
Sanitat	1.720.495	105.011	1.468,6 €	89,6 €	1.558,2 €	10,1%
Educació	1.087.710	63.746	928,4 €	54,4 €	982,9 €	6,4%
Cultura	170.344	16.353	145,4 €	14,0 €	159,4 €	1,0%
Esport	97.841	4.785	83,5 €	4,1 €	87,6 €	0,6%

continua

	Total consolidat CAIB-EL (milers d'euros)	Despesa de l'Estat prorratejada per a les Balears (milers d'euros)	Despesa local i autonòmica per habitant (euros)	Despesa estatal per habitant (euros)	Despesa total per habitant (euros)	Repartiment de la despesa pública per habitant
Actuacions de caràcter econòmic	585.711	702.949	499,9 €	600,0 €	1.100,0 €	7,2%
Agricultura, ramaderia i pesca	63.400	153.241	54,1 €	130,8 €	184,9 €	1,2%
Indústria i energia	49.781	142.430	42,5 €	121,6 €	164,1 €	1,1%
Comerç, turisme i petites i mitjanes empreses	76.726	22.127	65,5 €	18,9 €	84,4 €	0,5%
Transport públic	171.533	53.052	146,4 €	45,3 €	191,7 €	1,2%
Infraestructures	145.625	141.953	124,3 €	121,2 €	245,5 €	1,6%
Investigació, desenvolupament i innovació	69.067	174.357	59,0 €	148,8 €	207,8 €	1,4%
Altres actuacions de caràcter econòmic	9.580	15.789	8,2 €	13,5 €	21,7 €	0,1%
Actuacions de caràcter general	479.167	1.029.443	409,0 €	878,7 €	1.287,7 €	8,4%
Òrgans de govern	69.194	16.825	59,1 €	14,4 €	73,4 €	0,5%
Serveis de caràcter general	299.325	647.857	255,5 €	553,0 €	808,5 €	5,3%
Administració financera i tributària	107.259	34.307	91,6 €	29,3 €	120,8 €	0,8%
Transferències a altres administracions públiques	3.390	330.453	2,9 €	282,1 €	285,0 €	1,9%

Font: Elaboració pròpia

Aquesta despesa pública per habitant representa el 51,2 % de la riquesa produïda (PIB) per càpita, o, dit d'una altra manera, que el sector públic consumeix més del 50 % de la renda generada i que la ciutadania de les Illes dedica 187 dies a l'any a sustentar l'estat del benestar i el cost dels serveis públics.

Expressat en termes de calendari, el sector públic consumeix els recursos generats fins al 5 de juliol, i només a partir d'aquesta data la renda generada queda disponible per al consum i l'estalvi privat. Lògicament, es tracta d'una dada mitjana, que presenta una gran dispersió perquè varia en funció de la riquesa i l'edat de cada persona.

D'aquesta manera, es produeix una redistribució de la renda generada a través de la despesa pública, que retorna en forma dels serveis i prestacions que conformen l'estat del benestar (educació, sanitat pública universal i gratuïta, protecció social o infraestructures i serveis públics en general). El seu consum es desenvolupa sobre la base de les necessitats dels individus i grups que conformen la societat, la qual cosa s'anomena acció social de la despesa pública.

Per aquesta raó, un any més, la principal partida de la despesa pública, amb més d'una tercera part del total (33,6 %) és la destinada a les actuacions en matèria de protecció i promoció social (mig punt percentual menys que en l'exercici precedent). D'aquestes, les pensions són la principal destinació de la despesa pública, que consumeix gairebé una quarta part del total.

En qualsevol cas, es produeix una disminució de 34,3 euros de la despesa pública suportada en matèria de pensions per càpita el 2020. Malgrat això, aquest any s'ha de considerar una anomalia pel descens de l'activitat i el fet que hi hagi una part important dels treballadors en situació d'ERTO. És a dir, en un context en el qual la variació de les cotitzacions dels treballadors de les Balears no suposa un retorn directe equivalent en matèria de prestacions socials en forma de pensions, ja que en l'actual sistema nacional de pensions, que és deficitari, les Balears és una de les poques comunitats que genera superàvit dins del sistema. Aquest superàvit de cotitzacions s'aporta a la borsa comuna i es destina a compensar, en part, la cada vegada més deteriorada situació de desequilibri que provoca una població cada cop més envellida (menys naixements, major esperança de vida i imminent arribada de la generació del Baby Boom a l'edat de jubilació). Per això és previsible que el 2020 s'hagi generat un important dèficit latent addicional, malgrat la disminució de les prestacions que suposa el creixement de defuncions a causa de la pandèmia.

La cobertura del deute públic és, per la seva quantia, la segona partida de la despesa pública per habitant i any, i gairebé una quarta part del total (24,7 %), ja que s'ha incrementat dos punts percentuals en relació amb l'exercici anterior i s'ha superat en tres dècimes de punt la despesa suportada en pensions. Aquesta qüestió mereix una seriosa reflexió de cara al futur, especialment en l'actual context conjuntural de necessitats d'estímuls a la reactivació econòmica en els pròxims dos anys.

El principal component de la despesa suportada en deute públic correspon al deute de l'Estat, que es manté en valors absoluts, mentre que és la despesa en reintegrament de deute públic autonòmic la que genera el creixement interanual, en incrementar-se en gairebé 500 milions d'euros en un sol exercici (els fons destinats al pagament del deute passen de 1.137 a 1.620 milions). Això suposa gairebé 400 euros més per habitant i any, no obstant aquest increment és més comptable que no un creixement real de la despesa. Tal com s'observa en el quadre I-10.1, el creixement d'ingressos entre el 2019 i el 2020 va ser de 450 milions d'euros, cosa que compensa l'escandalós creixement de la despesa.

Quant a la despesa en amortització de deute del conjunt de les administracions locals (ajuntaments i consells insulars), que ja és residual i manté la seva tendència decreixent, en valors absoluts representa 41,5 euros per habitant (l'1,1 % de la despesa suportada en pagament de deute) gràcies al procés de sanejament financer dels darrers exercicis.

El 2020 el tercer component en valor absolut i relatiu de la política de despesa a les Balears és despesa en la producció de béns públics de caràcter permanent, que es manté amb una lleugera baixada interanual de set dècimes de punt en relació amb l'exercici anterior.

D'aquests, la despesa sanitària es manté com el principal element de la despesa en la producció d'aquests serveis i s'hi destinen 1.558,2 euros per habitant i any, 48 euros menys que l'exercici anterior.

Aquesta despesa es concentra en la seva major part en l'Administració autonòmica, ja que es tracta d'una competència transferida.

L'altra competència transferida més important per la quantia de la despesa invertida és l'educació. Dels 982,89 euros per habitant invertits en educació, el 95 % el suporta l'Administració autonòmica, mentre que la despesa estatal (beques) es va mantenir en xifres similars a l'exercici precedent.

Als serveis públics bàsics, s'hi va destinar un 8 % de la despesa total de les administracions públiques, la qual cosa representa 1.235,0 euros per habitant, pràcticament un 1 % més que en l'exercici precedent. D'aquests, el 50 % es destina a seguretat i mobilitat ciutadana, dels quals l'Administració de l'Estat suporta 392,14 euros. L'altra meitat de la despesa en els serveis públics bàsics es distribueix entre els programes relacionats amb el medi ambient (228,7 euros) i la cobertura dels serveis urbans bàsics —enllumenat públic, gestió de residus i d'aigua, clavegueram i neteja urbana, cementiris, etc.—. Així doncs, s'hi van destinar 219,2 euros per habitant. Els restants 172,8 euros es van destinar a habitatge i urbanisme, tots en programes finançats i gestionats per l'Administració local.

Per la seva banda, la despesa en actuacions de caràcter econòmic el 2020 presenta una lleu disminució en relació amb l'exercici precedent, encara que es manté per sobre del 7 % del total de la despesa pública.

QUADRE I-10.17. ANÀLISI DE LA DESPESA CLASSIFICADA A LES ILLES BALEARS PER POLITIQUES DE LA DESPESA I PROGRAMA (2020)					
	Total consolidat de l'Administració autonòmica (milers d'euros)	Total consolidat de les entitats locals (milers d'euros)	Total consolidat AA-EL (milers d'euros)	Repartiment de la despesa (%)	Despesa per habitant (euros)
Total	5.424.800	2.023.946	7.448.746	100,00%	6.358,1 €
Deute públic	1.620.266	48.755	1.669.020	22,41%	1.424,6 €
Deute públic	1.620.266	48.755	1.669.020	22,41%	1.424,6 €
Serveis públics bàsics	233.477	710.141	943.618	12,67%	805,4 €
Seguretat i mobilitat ciutadana	12.906	247.441	260.347	3,50%	222,2 €
Habitatge i urbanisme	64.720	125.781	190.502	2,56%	162,6 €
Benestar comunitari	2.543	254.244	256.787	3,45%	219,2 €
Medi ambient	153.307	82.675	235.982	3,17%	201,4 €
Actuacions de protecció i promoció social	316.364	378.474	694.838	9,33%	593,1 €
Pensions	33.284	3.128	36.412	0,49%	31,1 €
Altres prestacions econòmiques a favor d'empleats	12.704	3.335	16.039	0,22%	13,7 €
Serveis socials i promoció social	161.620	353.911	515.531	6,92%	440,0 €
Foment de l'ocupació	108.755	18.101	126.856	1,70%	108,3 €
Producció de béns públics de caràcter preferent	2.775.082	301.309	3.076.391	41,30%	2.625,9 €
Sanitat	1.703.218	17.278	1.720.495	23,10%	1.468,6 €
Educació	1.005.274	82.436	1.087.710	14,60%	928,4 €
Cultura	46.314	124.030	170.344	2,29%	145,4 €
Esport	20.276	77.565	97.841	1,31%	83,5 €

continua

	Total consolidat de l'Administració autonòmica (milers d'euros)	Total consolidat de les entitats locals (milers d'euros)	Total consolidat AA-EL (milers d'euros)	Repartiment de la despesa (%)	Despesa per habitant (euros)
Actuacions de caràcter econòmic	326.825	258.886	585.711	7,86%	499,9 €
Agricultura, ramaderia i pesca	53.841	9.559	63.400	0,85%	54,1 €
Indústria i energia	33.715	16.066	49.781	0,67%	42,5 €
Comerç, turisme i petites i mitjanes empreses	27.157	49.569	76.726	1,03%	65,5 €
Transport públic	136.983	34.550	171.533	2,30%	146,4 €
Infraestructures	5.306	140.319	145.625	1,96%	124,3 €
Investigació, desenvolupament i innovació	67.148	1.919	69.067	0,93%	59,0 €
Altres actuacions de caràcter econòmic	2.676	6.905	9.580	0,13%	8,2 €
Actuacions de caràcter general	152.786	326.381	479.167	6,43%	409,0 €
Òrgans de govern	20.989	48.205	69.194	0,93%	59,1 €
Serveis de caràcter general	95.702	203.624	299.325	4,02%	255,5 €
Administració financera i tributària	36.096	71.163	107.259	1,44%	91,6 €
Transferències a altres administracions públiques	0	3.390	3.390	0,05%	2,9 €

Font: Elaboració pròpia

Al manteniment i la reposició d'infraestructures, s'hi va destinar gairebé una quarta part (245,5 euros, que són 30 euros menys que el 2019), seguit en importància relativa per la despesa en R+D+I, amb 207,8 euros per habitant, i es manté en l'1,4 % de la despesa total, que continua sent un percentatge baix comparat amb la mitjana europea. Pel que fa al sector agroalimentari, la despesa pública per habitant manté una clara tendència decreixent en la mesura que van disminuint els fons europeus de la PAC per a les Balears.

Comparativament, la distribució de competències entre les diferents administracions resulta determinant pel que fa a la importància relativa del finançament de la despesa. Així, la despesa en transport públic i el sector serveis (especialment turisme i comerç) es concentra en les administracions local i autonòmica, mentre que la despesa en infraestructures i recerca, desenvolupament i innovació es concentra en l'Administració estatal.

D'altra banda, la despesa destinada al funcionament propi de les administracions es manté en un 8,4 % de la despesa total, de la qual gairebé una tercera part serveix per mantenir les administracions autonòmica i local, mentre que al funcionament de l'Administració de l'Estat es destinen més de dos terços de la despesa suportada per habitant per a aquest concepte.

En l'anàlisi de les polítiques de despesa, si ens limitam a l'àmbit de les institucions pròpies de les Illes, resulta determinant la influència de les competències pròpies de cada administració que condiciona les polítiques de despesa i la seva distribució

entre l'Administració local i l'autonòmica (vegeu el quadre I-10.17).

És per això que, en valors absoluts, l'Administració local suporta gairebé la quarta part de la despesa per habitant, al mateix temps que les altres tres quartes els gestiona l'Administració autonòmica. Això és, perquè aquesta és la que té transferides les competències de cost més elevat (sanitat i educació) i suporta la major part del cost del deute, destinant la seva amortització. A més, es destina a la cobertura dels interessos més d'una cinquena part de la despesa total (1.424,6 euros per càpita), que es concentra en un 98 % en l'Administració autonòmica.

Com en exercicis precedents, són els serveis públics bàsics de caràcter general com el subministrament d'aigües i el clavegueram, la recollida i eliminació dels residus sòlids urbans, o la policia local, que, pel fet de ser més pròxims al ciutadà, és on l'Administració local que conformen els consells insulars i els ajuntaments arriba a triplicar la despesa que destina a aquestes finalitats l'Administració autonòmica. Així mateix, la despesa social de protecció i promoció de l'autonomia personal es distribueix entre totes dues administracions en proporció 55 a 45 %.

Per altra banda, la despesa de l'Administració autonòmica es destina a l'atenció de les seves competències de caràcter econòmic de gestió supramunicipal, entre les quals destaca la despesa en matèria de medi ambient.

També entre les polítiques de despesa destinades a atendre les actuacions de ca-

ràcter econòmic, es palesa el repartiment competencial de les administracions. Per això la despesa en infraestructures —destacant les carreteres, la gestió i el manteniment de les quals està transferit als consells insulars— es concentra gairebé en la seva integritat en les administracions locals. Al mateix temps, la despesa en el transport públic (sobretot la gestió de la xarxa ferroviària urbana i interurbana i el seu manteniment) suposa la principal actuació econòmica de l'Administració autonòmica i concentra una mica més del 40 % dels recursos destinats a aquesta mena de programes. Així mateix, la despesa en R+D+I representa més del 20 %, seguit de la despesa destinats a actuaci-

ons en el sector agrícola, ramader i pesquer.

Finalment, cal assenyalar que el 2020 la despesa per habitant destinada al funcionament de les mateixes administracions va ser de 409,0 euros, de la qual més de dues terceres parts es va destinar al funcionament de les administracions locals, molt més nombroses (tres consells insulars i 68 ajuntaments). Gairebé una tercera part correspon als costos de funcionament de l'Administració autonòmica.

(El Consell Insular de Formentera opera sense pressupost propi dins el pressupost de l'Ajuntament de Formentera.)

REQUADRE I-2.

APROXIMACIÓ, NOTES METODOLÒGIQUES I BASE DE DADES CAP A UNA AVALUACIÓ DE LA QUALITAT DE GOVERN DE LES INSTITUCIONS DE LES ILLES BALEARS

FERNANDO MONAR RUBIA

*Doctor en Ciències de la Informació
i Expert en Avaluació de Polítiques
Públiques*

SEBASTIÁN LORA SÁNCHEZ

*Llicenciat en Geografia i Història
i Màster en Comunicació i noves
Tecnologies*

1.

INTRODUCCIÓ I METODOLOGIA

El Consell Econòmic i Social de les Illes Balears es planteja, a partir de la memòria 2020, incloure un apartat d'avaluació de la qualitat de govern del conjunt de les institucions de les Illes Balears sota paràmetres equiparables als indicadors que hi ha d'àmbit estatal i de la Unió Europea.

A l'actual edició de la memòria, es duu a terme una aproximació per a la presentació dels apartats que poden reflectir les característiques d'una avaluació equilibrada de la qualitat institucional de govern tant del Govern de les Illes Balears, com dels consells insulars, ajuntaments i l'Administració general de l'Estat a Balears.

Davant les dificultats per obtenir informació equiparable i quantificable de la situació actual, en aquesta edició presentem una mostra d'experiències positives, ja siguin per la seva concepció o disseny com per la seva bona pràctica o bé pel seu desenvolupament o continuïtat, amb la finalitat que pugui ser una referència per a la posada en marxa de futures iniciatives en les diferents institucions i ens públics.

Identificar i compartir les bones pràctiques de gestió pública és un exercici que contribueix a la millora de la qualitat institucional i, amb això, al bon desenvolupament de les polítiques i de la prestació dels serveis públics. No obstant això, no es corrent que aquest fet es produeixi amb la intensitat i la periodicitat adequades.

Aquest informe d'aproximació pretén posar les bases d'una sèrie anual amb continuïtat, proposant en concret uns continguts al voltant de 15 ítems que solen utilitzar-se en l'àmbit tècnic i amb una metodologia senzilla.

Per localitzar exemples de bones pràctiques, l'equip redactor d'aquest informe ha seleccionat un grup d'institucions que poguessin ser referència de les diferents tipologies institucionals, com ara la Delegació de Govern a les Balears, el Govern de les Illes Balears, els consells insulars i una representació d'ajuntaments de diferents mides poblacionals.

A aquestes institucions, se'ls ha remés un qüestionari amb els apartats de l'1 al 15, que inclou els ítems que es rela-

cionen més endavant i que componen l'estudi. Dins dels 15 ítems, se n'han inclòs alguns que són relativament recents i d'altres que no tenen sempre un caràcter unívoc, per la qual cosa s'ha optat per avançar en la mateixa fitxa la descripció amb uns enllaços que poguessin servir per a l'aproximació i per homogeneïtzar les respostes¹.

1. Un pla d'administració electrònica. Les diferents normes i estratègies per al desenvolupament de la societat de la informació han donat lloc a plans d'acció d'administració electrònica en els diferents àmbits que són el full de ruta per assolir els objectius marcats. Són un instrument de planificació que permet avaluar els avenços i resultats a una institució pública.
2. Un sistema d'informació a la ciutadania. El Sistema d'Informació i Atenció Ciutadana (SIAC) vol establir un diàleg permanent entre els serveis públics i la ciutadania mitjançant els diferents espais d'atenció, assegurant que aquesta sigui de qualitat.
3. Un sistema d'expedients i arxius electrònics. Un expedient electrònic és un conjunt de documents electrònics que formen part d'un determinat procés administratiu. Els documents electrònics contenen informació rellevant sobre un individu o grup i faciliten dur a terme diferents gestions amb les administra-

1. Vegeu l'annex 1 a la publicació digital de la memòria, al web www.ces.caib.es.

cions. L'arxiu electrònic permet emmagatzemar per mitjans electrònics tots els documents utilitzats en les actuacions administratives. Aquests arxius electrònics, destinats a cobrir el conjunt del cicle de vida dels documents electrònics, són complementaris i equivalents als arxius convencionals.

4. Un sistema de gestió de procediments, amb un inventari i actuacions de simplificació millora contínua dels processos. La gestió de processos aporta una visió i compta amb unes eines amb les quals es poden millorar els fluxos de treball per fer-los més eficients i enfocats als ciutadans/clients.
5. Un sistema d'avaluació d'organitzacions i serveis. L'avaluació d'organitzacions comprèn activitats dutes a terme habitualment utilitzant models de qualitat o referencials que permeten estandarditzar el procés.
6. Un sistema de participació ciutadana. Millorar les relacions amb la societat, reforçant recursos d'obertura amb la finalitat de generar confiança i tractar d'involucrar la societat en els assumptes col·lectius.
7. Un sistema per incrementar l'eficiència i/o la transparència de les actuacions de contractació.
8. Un sistema d'integritat que inclou un codi de conducta per a alts càrrecs. Sistemes d'observança de la Constitució i de la resta de l'ordenament jurídic, i enfocament a actuar èticament conformement als principis d'objectivitat, integritat, neutralitat, responsabilitat, etc., per part dels alts càrrecs.
9. Un sistema d'integritat que inclou un codi de conducta per a la resta de personal. Sistemes d'observança de la Constitució i de la resta de l'ordenament jurídic, i enfocament a actuar èticament conformement als principis d'objectivitat, integritat, neutralitat, responsabilitat, etc., per part dels empleats públics.
10. Un sistema d'integritat que inclou la protecció de denunciants de situacions d'abús o corrupció. Desenvolupament de la Directiva (UE) 2019/1937, del Parlament Europeu i del Consell, de 23 d'octubre de 2019, relativa a la protecció de les persones que informin sobre infraccions.
11. Un sistema o portal de transparència. Els sistemes o mecanismes de transparència tenen com a objectiu donar a conèixer a la ciutadania l'activitat de les organitzacions públiques, els resultats, l'eficiència de la despesa i aplicació dels recursos, etc. Normalment s'utilitzen portals web, en què es publica la informació relativa a Govern Obert, i la que la Llei de transparència obliga.
12. Un sistema d'avaluació de polítiques públiques. Un sistema públic d'avaluació és el conjunt d'elements que permeten la integració de l'ava-

luació com una pràctica rutinària i reglada dins de la gestió pública i que ha de ser implementada per totes les institucions i organismes de titularitat pública adscrits a un àmbit determinat.

13. Un sistema de rendició de comptes. La rendició de comptes no només es refereix als aspectes econòmics d'una institució i consisteix a articular sistemes d'informació detallada i detalladament de les activitats de gestió dutes a terme.

14. Un esquema de governança que inclogui l'esquema multinivell. Un esquema de governança implica un procés en el qual el govern, les organitzacions privades i la societat civil interactuen per decidir, coordinar i dur a terme la direcció i el govern del seu àmbit competencial.

15. Un esquema de governança que inclogui l'esquema públic, privat i la societat civil. Un esquema de governança implica un procés en el qual el govern, les organitzacions privades i la societat civil interactuen per decidir, coordinar i dur a terme la direcció i el govern del seu àmbit competencial.

S'ha considerat que els ítems esmentats poden tenir un desenvolupament de quatre nivells:

- Sense actuació significativa en aquest camp.
- Iniciat el procés de posada en marxa.

- Percentatge executat del pla de referència.

- Avaluació feta del pla en funcionament.

Finalment, hi ha hagut un espai per incloure un o diversos enllaços d'accés per a la comprovació externa.

La dinàmica seguida per dur a terme l'estudi ha estat enviar la fitxa esmentada per correu electrònic a persones responsables, tècniques o polítiques de les quinze institucions i convidar-los a participar-hi. Cal assenyalar que, per diverses circumstàncies —a vegades derivades dels efectes de la pandèmia en la tasca de les administracions—, no totes les convidades han contestat a l'estudi.

De tot l'univers, s'han inclòs les grans corporacions: Govern de les Illes Balears, Delegació del Govern de l'Estat, consells insulars i alguns ajuntaments, tant del grup de més de 20.000 habitants com d'altres de menys habitants. D'altra banda, en properes edicions s'establirà un temps de recollida de dades més ampli per diversificar el nombre d'institucions que contribueixin amb les seves respostes i generar un espai de contrast i millora.

En aquest informe s'han recollit no més qualcuna de les millors pràctiques de cada institució i, en conjunt, s'han acompanyat d'un enllaç en el qual es pogués entrar lliurement al contingut —sense una clau o la firma electrònica, per exemple— i comprovar si s'ajusta bé a l'apartat corresponent.

Els governs que han participat finalment en l'estudi varen ser els consells insulars de Mallorca, Menorca i Eivissa, i els ajuntaments de Palma, Eivissa, Maó, Calvià, Manacor i Esporles, i la Delegació del Govern d'Espanya a les Illes Balears. Hi ha informació que ha arribat en els darrers moments de la redacció final d'aquest informe que no s'ha pogut incloure.

2.

CONCLUSIONS

S'ha enregistrat un nombre abundant de pràctiques, algunes d'un excel·lent perfil i moltes de molt adequades a les necessitats i a mida de l'organització que es tractés. Creiem que amb l'intercanvi de coneixement i experiències que es propicia aquí es pot aconseguir que en properes edicions hi hagi un increment de quantitat i de la qualitat de la informació.

Respecte als ítems més clàssics, com els d'informació a la ciutadania o transparència, s'han enregistrat diverses bones pràctiques, i les d'algunes institucions tenen un perfil clar de qualitat institucional, amb més de tres anys d'implantació.

Per altra banda, hi ha apartats amb pocs elements, per exemple experiències de governança multinivell. D'aquest tipus, trobam les reunions de la presidència del Govern de les Illes Balears i les presidències dels consells insulars, o, dins d'uns altres entorns, les juntes de seguretat local entre la Delegació del Govern de l'Estat i les respectives batlies i responsables

de seguretat municipal. Els fons de la UE provocaran una major presència i importància de la governança multinivell, ja que la coordinació i cooperació seran claus per al bon fi d'aquestes inversions.

No obstant això, es detecten espais en què aniria bé desenvolupar iniciatives d'estímul, com abans millor, com les relatives, preferentment, als ítems 9, «un sistema d'integritat que inclou un codi de conducta per a la resta de personal»; 10, «un sistema d'integritat que inclou la protecció dels denunciants de situacions d'abús o corrupció», i 12, «un sistema d'avaluació de polítiques públiques».

D'altra banda, també seria necessària alguna iniciativa dels ítems 1, «un pla d'administració electrònica»; del 14, «un sistema de governança que inclogui l'esquema multinivell», i del 15, «un sistema de governança que inclogui l'esquema públic, privat i la societat civil».

3.

CONTINGUT I REFERÈNCIES

A continuació, de manera molt sintètica, s'ofereixen unes línies sobre el contingut recollit i els enllaços a la informació sencer de cada institució que varen respondre a la sol·licitud d'informació per elaborar aquesta aproximació a bones pràctiques dins l'àmbit de la qualitat de Govern de les institucions a les Illes Balears.

(Claus: Consell Insular de Menorca, CIME; Consell Insular de Mallorca, CIM; Ajuntament d'Eivissa, AEI; Ajuntament

d'Esporles, AEs; Consell Insular d'Eivissa, CIE; Ajuntament de Manacor, AMA; Ajuntament de Palma, APA; Ajuntament de Calvià, ACa; DGIB, Delegació del Govern a les Illes Balears.)

4.

APORTACIONS DE LES INSTITUCIONS ALS 15 ÍTEMS

1. Un pla d'administració electrònica

CIM: A la seva seu electrònica té accessos als serveis electrònics com el punt d'entrades de factures, més de deu tràmits destacats i el portal de transparència.

AMA: Pla en desenvolupament amb catàleg ampli de funcions, recursos i funcions.

ACa: En procés d'implantació d'una plataforma integral d'administració electrònica amb millora en la tramitació interna i la gestió dels serveis a la ciutadania, així com l'arxiu de documents i dels tràmits fets.

DGIB: A l'àmbit estatal s'aprova Espanya Digital 2025, que és l'agenda per a la transformació digital d'Espanya.

Cal destacar l'eix 5, dedicat a la transformació digital del sector públic. En aquest sentit, el Pla de Digitalització de les Administracions Públiques 2021-2025 permet el foment i desenvolupament de les inversions i reformes previstes a l'eix 5.

En el marc del Pla Estratègic Integral per a la Millora dels Serveis de l'AGE al ter-

ritori, del Ministeri de Política Territorial i Funció Pública, l'eix 3 aborda la digitalització dels serveis prestats per l'AGE al territori i mesures per aconseguir-lo. Una de les mesures destacades és la recent publicació de la «Carta de serveis electrònics: Delegació del Govern a Illes Balears».

2. Un sistema d'informació a la ciutadania

CIMe: El Servei d'Atenció Ciutadana del CIM és un servei amb vocació d'administració única que ofereix una atenció integral a la ciutadania i que pretén incrementar permanentment la satisfacció dels ciutadans simplificant i agilitant les gestions, amb vocació de finestra única insular. Els serveis que ofereixen són de tres tipus: d'informació, de gestió i de participació i drets. «Disposam d'una carta de compromisos, en la qual podeu consultar el catàleg de serveis sencer i els compromisos que oferim. Compta amb sis indicadors i un sistema periòdic de seguiment.»

CIM: En la seva seu electrònica hi ha un accés a Consulta els seus Tràmits - Carpeta Ciutadana, registre electrònic, tauler d'anuncis, etc. També aporta informació molt variada com telèfons d'interès, inclòs notícies recents, com el projecte Mallorca Circular. Next generation.

AEi: Hi ha catalogats 250 tràmits a la seva electrònica, amb la informació per a la seva tramitació i amb la possibilitat de dur-la a terme en línia a través del

registre electrònic. A més a més, a la Carpeta Ciutadana de la seu, qualsevol persona pot veure els seus registres, expedients, etc.

APa: A més d'un sistema d'informació centralitzada entre oficines d'atenció presencial, 010 i web Infopalma, el telèfon 626 035 035 és una nova via de comunicació habilitada per utilitzar el WhatsApp amb l'objectiu que la ciutadania pugui donar part dels desperfectes que es detecten a la via pública i en puguin enviar la localització i fotografies.

AMa: Web corporatiu amb accés al servei de la seu electrònica i la publicació actualitzada de l'agenda cultural i de l'oferta als visitants al municipi: <https://manacor.org/ca>.

ACa: Tenen dues publicacions en paper periòdiques —la revista *Entorn*, semestral, i la *Revista Calvià*—, amb llarga tradició, el web corporatiu i una ràdio municipal, la més antiga de les Balears.

DGIB: A l'àmbit estatal, amb la finalitat d'oferir un servei d'atenció al públic al ciutadà, es posen a la seva disposició els mitjans següents. Cal destacar el punt d'accés general, que és un punt únic d'accés per al ciutadà a informació d'interès. A la Delegació del Govern a Illes Balears: Oficina d'Informació i Atenció al Ciutadà / Oficina d'Assistència en Matèria de Registre (OIAC-OAMR). Serveis i serveis electrònics: Ministeri de Política Territorial i Funció Pública (mp-tfp.gob.es).

3. Un sistema d'expedients i arxius electrònics

CIMe: Catàleg de procediments i serveis publicat a la seu electrònica i al portal Carpeta Ciutadana del CIMe.

CIM: A la seu electrònica hi ha un accés al registre, un servei «que permet presentar sol·licituds, escrits i comunicats adreçats al Consell Insular de Mallorca i als organismes autònoms que en depenen (Institut Mallorquí d'Afers Socials, Institut de l'Esport Hípic i Agència de Defensa del Territori)».

AEi: Hi ha un gestor d'expedients electrònics «Gestiona», amb el mòdul d'arxiu actiu. A més del mòdul de gestió arxivística, han implantat a l'organització la resta de mòduls, com el d'Oficina d'Assistència en Matèria de Registre, signatura electrònica, integracions amb les diferents plataformes de l'Estat: Notifica, Cl@ve, SIA, SIR, f@CE, DIR3, PLACE, etc.

DGIB: En el marc del III Pla de Govern Obert, el tercer compromís dins de l'eix de transparència va ser el sistema ARCHIVE.

4. Un sistema de gestió de procediments, amb un inventari i actuacions de simplificació i millora contínua dels processos

CIMe: Hi té un inventari de més de 150 procediments descrits en línia. Catàleg de procediments i serveis publicat a la seu electrònica i al portal Carpeta Ciutadana.

CIM: A la seu electrònica hi ha un «cercador de procediments» amb 371 resultats, amb aquest com a primer: «(Novetat IMAS) Comissió de Serveis de Coordinador/a del Centre de Primer Acolliment d'Adolescents de Tramuntana de l'Àrea d'Infància i Família CS20/2021».

AMa: Catàleg ampli de procediments i actuacions en desenvolupament.

DGIB El Sistema d'Informació Administrativa (SIA) és una aplicació informàtica amb la funció bàsica d'actuar com a catàleg d'informació sobre tramitació administrativa.

5. Un sistema d'avaluació d'organitzacions i serveis

CIMe: A l'àmbit global del CIMe, no se'n disposa. Sí, en alguns serveis (carta de compromisos del SAC i ISO 9001 del Servei d'Ocupació/Formació del CIM).

APa: Tenen diversos sistemes: de cartes de servei certificades, de quadres de comandament, de queixes i informes de satisfacció.

ACa: S'han fet avaluacions periòdiques dels serveis, la darrera de l'any 2019, amb enquestes a la ciutadania.

DGIB: La Direcció General de Governança Pública duu a terme anualment informes d'avaluació de la qualitat dels serveis.

6. Un sistema de participació ciutadana

CIME: Disposa d'un reglament de participació de 2017 amb 61 articles.

AEi: Disposa d'un portal de participació ciutadana. El darrer procés és el de pressupostos participatius 2019.

AEs: Hi té un reglament de participació ciutadana

CIE: El Portal de Participació del Consell Insular d'Eivissa és l'espai on escoltar les opinions i aportacions de la ciutadania sobre les propostes del Govern, els seus projectes o normatives i els seus plans.

DGIB: D'acord amb el mandat de les Lleis 39/2015 i 50/1997, s'estableix la forma de participació pública en projectes normatius. En el marc del IV Pla de Govern Obert, el tercer compromís —inclòs dins de l'eix de participació— consisteix en un pla de millora de la participació que inclou iniciatives com ara el desenvolupament d'una plataforma de participació en el Portal de Transparència i millores en el Fòrum de Govern Obert, entre d'altres.

7. Un sistema per mesurar els terminis de les actuacions de contractació

CIME: A «Contractació i perfil del contractant», podeu fer el seguiment de totes les licitacions del Consell Insular de Menorca, des del 18 de juliol de 2016, a través del perfil del contractant, allotjat a la Plataforma de Contratación del Sector Público (articles 63 i 347 de la LCSP).

També s'hi publica la informació relativa als contractes menors a partir del segon trimestre de 2018.

CIE: Té un enllaç a la plataforma de contractació del Ministeri d'Hisenda, del Govern d'Espanya.

DGIB: En virtut de l'obligació de publicitat activa, que es refereix a la publicació de manera periòdica i actualitzada de la informació que resulti rellevant sobre l'actuació pública de què es tracti i del dret d'accés a la informació pública previst a la Llei 19/2013 i el mandat de la Llei 9/2017, de 8 de novembre, s'estableixen els següents mecanismes: en matèria de contractació, cal destacar, a més, la tasca de l'Oficina Independent de Regulació i Supervisió de la Contractació; Oficina Independent de Regulació i Supervisió de la Contractació; Ministeri d'Hisenda.

8. Un sistema d'integritat que inclou un codi de conducta per a alts càrrecs

CIME: Compta amb un codi de bon govern (aprovat el desembre de 2016) amb 25 mesures per millorar la gestió i la qualitat de la democràcia insular.

CIM: A la seu electrònica, a la pàgina de «normativa pròpia», introduint al cercador «codi ètic», es pot trobar el codi ètic del bon govern i transparència, un acord de Ple, amb nou articles i un apart per a les adhesions, de l'any 2017.

AEi: «Dins de la nostra Estratègia de desenvolupament urbà sostenible integrat (EDUSI), s'ha aprovat un manual

de procediments, i es va aprovar per ple de la corporació una declaració institucional en matèria antifrau i un codi de conducta per al personal.»

APa: «El Codi de bon govern és un instrument que permet crear confiança entre els polítics i els ciutadans. D'aquesta manera, en línia amb el compromís de l'Ajuntament de Palma amb la transparència, es publiquen a continuació els enllaços per facilitar el seguiment del seu compliment.»

DGIB: Els alts càrrecs han d'observar, en l'exercici de les seves funcions, el que es disposa a la Constitució espanyola i a la resta de l'ordenament jurídic i han de promoure el respecte als drets fonamentals i a les llibertats públiques. Són aplicables els principis generals i d'actuació de la Llei 19/2013, de 9 de desembre, així com les disposicions de la Llei 3/2015, de 30 de març.

9. Un sistema d'integritat que inclou un codi de conducta per a la resta de personal

DGIB: El codi de conducta dels empleats públics s'estableix a l'àmbit estatal en el TREBEP.

10. Un sistema d'integritat que inclou la protecció dels denunciants de situacions d'abús o corrupció.

DGIB: En el marc del IV Pla de Govern Obert, el sisè compromís —inclòs dins de l'eix d'integritat— és el de la pro-

tecció de les persones denunciants que informen sobre corrupció o fraus i violacions de les lleis.

11. Un sistema de transparència

CIMe: Pendent de descentralitzar la gestió de la publicació de la informació al web institucional i al Portal de Transparència.

CIM: En la seva Seu Electrònica hi ha un espai anomenat “Portal de Transparència” amb data de 22-01-2018: «El Consell de Mallorca posa en marxa el seu portal de transparència. El Consell Insular de Mallorca fa un altre pas cap al compliment dels objectius d’aquest equip de govern de fer arribar tota la informació de caràcter públic a la ciutadania de manera senzilla, accessible i reutilitzable.» Dins aquest espai, apareix entre els més destacats el Pla normatiu 2019.

AEi: Hi té un portal de transparència al web. Comissió de transparència i apartat web de transparència amb els indicadors ITA. El 21 d’octubre de 2015 es va aprovar la constitució de la Unitat de Transparència de l’Ajuntament, amb la finalitat d’organitzar i posar en marxa el portal de transparència municipal i complir amb tots els requeriments de transparència, accés a la informació pública i bon govern. A més, el ple municipal per unanimitat va acordar, en data 26 de setembre de 2013, adherir-se a l’Organització Transparència Internacional (TI).

AEs: Hi té un espai per al portal de transparència.

APa: L’Ajuntament de Palma es compromet amb la ciutadania a actuar amb transparència mitjançant la publicitat activa i la garantia d’accés a la informació.

DGIB: En el marc del IV Pla de Govern Obert el segon compromís —inclòs dins de l’eix de transparència i rendició de comptes— consisteix en un pla de millora i reforç de la transparència i rendició de comptes. Com a exemple es destaca la intenció d’establir un sistema d’acreditació de la transparència de les entitats públiques i privades.

12. Un sistema d’avaluació de polítiques públiques

DGIB: En l’àmbit estatal s’encomana a l’Institut per a l’Avaluació de Polítiques Públiques (IEPP) la funció d’avaluació de polítiques públiques.

13. Un sistema de rendició de comptes

CIMe: Hi té un espai que respon a «D’on venen els ingressos? En què destina la despesa el Consell Insular de Menorca?» «Et mostrem d’una manera clara com es distribueix el nostre pressupost. D’on venen els ingressos i a què destinem les despeses.» A més d’una visió global, hi té un apartat per a prop de vint polítiques concretes com educació, protecció i benestar social, cultura, etc. Informes Sindicatura (publicats al portal de transparència): visor pressupostari.

CIE: Hi té un espai sobre informació relativa al grau de compliment dels com-

promisos electorals del govern durant la legislatura que s'actualitza cada dos mesos, amb desenes d'entrades.

APa: Hi té diversos consells (social de la ciutat, de districte, de la infància i l'adolescència, de dones...) i la participació d'entitats ciutadanes als consells d'administracions.

ACa: Abans de la pandèmia hi feren reunions sectorials i per zones del municipi; ara tenen la informació al web corporatiu.

DGIB: El III Pla de Govern Obert va dedicar el seu quart eix a qüestions relacionades amb la rendició de comptes. Seguiment de compromisos del Pla pel que fa al quart eix.

14. Sistema de governança que inclogui l'esquema multinivell

APa: Disposa d'un consell de la capitalitat, que és l'òrgan col·legiat de caràcter permanent per a la coordinació entre el Govern de les Illes Balears, el Consell de Mallorca i l'Ajuntament de Palma, en tot

el que afecta les seves competències i responsabilitats derivades del fet de la capitalitat autonòmica, així com les establertes a la llei de capitalitat.

15. Un sistema de governança que inclogui l'esquema públic, privat i la societat civil

AEi: Es tenen diferents òrgans decisoris a la corporació, que inclouen l'àmbit públic i privat, com el Consell de Participació Ciutadana i el Consell Municipal de la Infància i l'Adolescència".

ACa: L'Ajuntament de Calvià ha tingut una experiència positiva de governança amb la tramitació de les ajudes a empreses i professionals durant la pandèmia, ja que ha fet el recorregut de comptar amb un acord per unanimitat dels grups polítics, així com dels representants empresarials, sindicals i cívics. Les dificultats de trobada i tramitació presencial ho han cobert amb una tramitació digital adaptada a totes les capacitats d'ús (internet, telèfon, assessorament individual) i han de fer el pagament de les ajudes en cinc dies des de la sol·licitud.

ANNEX 1: QÜESTIONARI DE LA AVALUACIÓ DE LA QUALITAT DE GOVERN DE LES INSTITUCIONS DE LES ILLES BALEARS

Indiqueu amb una X la situació en què es troba

1. No s'hi compta
2. Hem iniciat o hi ha qualche activitat en marxa
3. En desenvolupament (Indicau el % desenvolupat)
4. Tenim, avaluam i publicam els resultats
(Incloueu aquí els enllaços a la pàgina web que permeti comprovar-ho)
(Incloueu aquí els enllaços a la pàgina web que permeti comprovar la situació)

Situació

La institució compta amb

1. Un pla d'administració electrònica

	1. No	2. Iniciat	3. Fet (%)	4. Fet i avaluat	Enllaç de comprovació

continua

2. Un sistema d'informació a la ciutadania					
	1. No	2. Iniciat	3. Fet (%)	4. Fet i avaluat	Enllaç de comprovació
3. Un sistema d'expedients i arxius electrònics					
	1. No	2. Iniciat	3. Fet (%)	4. Fet i avaluat	Enllaç de comprovació
4. Un sistema de gestió de procediments, amb un inventari i actuacions de simplificació i millora continua dels processos					
	1. No	2. Iniciat	3. Fet (%)	4. Fet i avaluat	Enllaç de comprovació
5. Un sistema d'avaluació d'organitzacions i serveis					
	1. No	2. Iniciat	3. Fet (%)	4. Fet i avaluat	Enllaç de comprovació
6. Un sistema de participació ciutadana					
	1. No	2. Iniciat	3. Fet (%)	4. Fet i avaluat	Enllaç de comprovació
7. Un sistema per mesurar els terminis de les actuacions de contractació					
	1. No	2. Iniciat	3. Fet (%)	4. Fet i avaluat	Enllaç de comprovació
8. Un sistema d'integritat que inclou un codi de conducta per a alts càrrecs					
	1. No	2. Iniciat	3. Fet (%)	4. Fet i avaluat	Enllaç de comprovació
9. Un sistema d'integritat que inclou un codi de conducta per a la resta de personal					
	1. No	2. Iniciat	3. Fet (%)	4. Fet i avaluat	Enllaç de comprovació
10. Un sistema d'integritat que inclou la protecció de denunciants de situacions d'abús o corrupció					
	1. No	2. Iniciat	3. Fet (%)	4. Fet i avaluat	Enllaç de comprovació
11. Un sistema de transparència					
	1. No	2. Iniciat	3. Fet (%)	4. Fet i avaluat	Enllaç de comprovació
12. Un sistema d'avaluació de polítiques públiques					
	1. No	2. Iniciat	3. Fet (%)	4. Fet i avaluat	Enllaç de comprovació
13. Un sistema de rendició de comptes					
	1. No	2. Iniciat	3. Fet (%)	4. Fet i avaluat	Enllaç de comprovació
14. Un sistema de governança que inclou l'esquema multinivell					
	1. No	2. Iniciat	3. Fet (%)	4. Fet i avaluat	Enllaç de comprovació
15. Un sistema de governança que inclou l'esquema públic, privat i la societat civil					
	1. No	2. Iniciat	3. Fet (%)	4. Fet i avaluat	Enllaç de comprovació

Annex 2: Recollida d'informació de la qualitat del govern de les institucions: informació i referències d'altres institucions	
1. Un pla d'administració electrònica	
Descripció Les diferents normes i estratègies per al desenvolupament de la societat de la informació han donat lloc a plans d'acció d'administració electrònica en els diferents nivells, que són el full de ruta per aconseguir els objectius marcats. Són un instrument de planificació que permeten avaluar els avenços i resultats a una institució pública.	Enllaços a la pàgina web que permeti més informació Administració de l'Estat https://administracionelectronica.gob.es/pae_Home/pae_Estrategias/pae_lineas_ccoperacion/pae_Cooperacion_Internacional/pae_estrategias_de_administracion_electronica/pae_Ambito_Europeo_Planes_accion_administracion_electronica.html Castella-la Manxa https://www.castillalamancha.es/gobierno/haciendayaapp/actuaciones/plan-estrat%C3%A9gico-de-administraci%C3%B3n-electr%C3%B3nicacastilla-la-mancha-administraci%C3%B3n-m%C3%A1s-digital-m%C3%A1s Oviedo https://transparencia.oviedo.es/documents/25047/25450/Plan+de+Implementaci%C3%B3n+de+la+AE+2019.pdf/f47e8bb-1537-4957-a0e7-29eadbb872bf
2. Un sistema d'informació a la ciutadania	
Descripció El Sistema d'Informació i Atenció Ciutadana (SIAC) vol establir un diàleg permanent entre els serveis públics i la ciutadania mitjançant els diferents espais d'atenció, assegurant que aquesta sigui de qualitat.	Enllaços a la pàgina web que permeti més informació https://www.xunta.gal/sistema-integrado-de-atencion-a-ciudadania
3. Un sistema d'expedients i arxius electrònics	
Descripció Un expedient electrònic és un conjunt de documents electrònics que formen part d'un determinat procés administratiu. Els documents electrònics contenen informació rellevant sobre un individu o grup i faciliten dur a terme diferents gestions amb les administracions. L'arxiu electrònic permet emmagatzemar per mitjans electrònics tots els documents utilitzats en les actuacions administratives. Aquests arxius electrònics, destinats a cobrir el conjunt del cicle de vida dels documents electrònics, són complementaris i equivalents als arxius convencionals.	Enllaços a la pàgina web que permeti més informació https://ajuntament.barcelona.cat/arxiumunicipal/es/administracion-electronica
continua	

4. Un sistema de gestió de procediments, amb un inventari i actuacions de simplificació i millora continua dels processos	
Descripció	Enllaços a la pàgina web que permeti més informació
La gestió de processos aporta una visió i compta amb unes eines amb les quals es poden millorar els fluxos de treball per fer-los més eficients i enfocats als ciutadans/clients.	https://calidadgestion.wordpress.com/2016/11/30/iso-90012015-simplificacion-de-procesos/
5. Un sistema d'avaluació d'organitzacions i serveis	
Descripció	Enllaços a la pàgina web que permeti més informació
L'avaluació d'organitzacions comprèn activitats dutes a terme habitualment utilitzant models de qualitat o referencials que permeten estandarditzar el procés.	https://www.alicante.es/sites/default/files/documentos/documentos/pla-qualitat-lajuntament-dalacant/plan-calidad.pdf
6. Un sistema de participació ciutadana	
Descripció	Enllaços a la pàgina web que permeti més informació
Millorar les relacions amb la societat, reforçant recursos d'obertura amb la finalitat de generar confiança i tractar d'involucrar la societat en els assumptes col·lectius.	https://gobiernoabierto.navarra.es/sites/default/files/plandeimpulsodelaparticipacionciudadanaennavarra_20172019_final_jun17_0.pdf
7. Un sistema per incrementar l'eficiència i/o la transparència de les actuacions de contractació	
Descripció	Enllaços a la pàgina web que permeti més informació
Un sistema per incrementar l'eficiència i/o la transparència de les actuacions de contractació.	https://www.ayto-pinto.es/historico-de-contratacion
8. Un sistema d'integritat que inclou un codi de conducta per a alts càrrecs	
Descripció	Enllaços a la pàgina web que permeti més informació
Un sistema per incrementar l'eficiència i/o la transparència de les actuacions de contractació.	https://www.ayto-pinto.es/historico-de-contratacion
continua	

9. Un sistema d'integritat que inclou un codi de conducta per a la resta del personal	
Descripció	Enllaços a la pàgina web que permeti més informació https://transparencia.gob.es/transparencia/transparencia_Home/Index/PublicidadActiva/OrganizacionYEmpleo/CodigoConductaEPP.html
10. Un sistema d'integritat que inclou la protecció de denunciants de situacions d'abús o corrupció	
Descripció	Enllaços a la pàgina web que permeti més informació https://concepcioncampos.org/como-y-por-que-proteger-a-los-whistleblowers/
11. Un sistema o portal de transparència	
Descripció	Enllaços a la pàgina web que permeti més informació https://concepcioncampos.org/como-y-por-que-proteger-a-los-whistleblowers/
12. Un sistema d'avaluació de polítiques públiques	
Descripció	Enllaços a la pàgina web que permeti més informació https://www.gobiernodecanarias.net/intranet/documentos/Gu%C3%A- Da%20para%20la%20Evaluaci%C3%B3n%20de%20Programas%20y%20 Pol%C3%ADticas%20P%C3%BAblicas.pdf

continua

13. Un sistema de rendició de comptes	
Descripció	Enllaços a la pàgina web que permeti més informació
La rendició de comptes no només es refereix als aspectes econòmics d'una institució i consisteix a articular sistemes d'informació detallada i detalladament de les activitats de gestió dutes a terme.	
https://www.rendiciondecuentas.es/es/index.html	
14. Un esquema de governança que inclou l'esquema multinivell	
Descripció	Enllaços a la pàgina web que permeti més informació
Un esquema de governança implica un procés en el qual el govern, les organitzacions privades i la societat civil interactuen per decidir, coordinar i dur a terme la direcció i el govern del seu àmbit competencial.	
https://www.larioja.org/innovacion/es/estrategias-planes-materia-i-d-i-resumen-ejecutivo/fase-iii-v-plan-riojano-i-d-i-esquema-modelo-gobernanza	
15. Un esquema de governança que inclou l'esquema públic, privat i la societat civil	
Descripció	Enllaços a la pàgina web que permeti més informació
Un esquema de governança implica un procés en el qual el govern, les organitzacions privades i la societat civil interactuen per decidir, coordinar i dur a terme la direcció i el govern del seu àmbit competencial.	

11

SOCIETAT DEL CONEIXEMENT I DE LA INFORMACIÓ

RESUM

Des de l'any 2015 la despesa en R+D a les Illes Balears ha pujat progressivament, encara que el darrer any l'augment només ha estat d'un 4,4 %, comparat amb el 13,2 % produït entre els anys 2017-2018. Malgrat aquest augment, només representa el 0,9 % del total de la despesa de tot l'Estat. Pel que fa a la distribució sectorial, la despesa en R+D que van dur a terme les empreses el 2019 ha continuat augmentant considerablement.

El nombre de persones investigadores ha crescut un 3,3 % respecte al 2018, un augment més petit que el registrat l'any 2018, a conseqüència del reduït augment de la despesa en R+D, encara que se situa sobre la mitjana nacional, però només hi ha 3,0 persones investigadores per cada 1.000 de la població activa a les Illes Balears, mentre que a Espanya aquesta ràtio se situa en 6,3.

Pel que fa a la despesa en activitats innovadores, el 25,6 % de la despesa de les Illes Balears es dedica a l'R+D interna, i només el 6,1 % a l'adquisició externa d'R+D.

La connexió a internet a les empreses es manté estable aquest darrer període, i la forma de connexió que predomina continua sent la banda ampla fixa, tot i que augmenta la connexió per fibra òptica. La velocitat contractada, en canvi, augmenta considerablement.

Respecte de l'equipament a les llars de les Illes Balears, el 95,6 % disposa d'accés a internet i banda ampla fixa.

Els béns més comprats per part de la ciutadania durant el 2020 han estat roba, sabates i accessoris, en primer lloc, seguit d'ordinadors, tauletes electròniques i telèfons mòbils. Les videotrucades s'han incrementat de manera notòria a causa de circumstàncies excepcionals d'aquest 2020 i han passat d'un 61 % a un 85,1 %.

L'ús d'internet entre els menors d'entre 10 i 15 ha passat del 88,6 % el 2019 al 98,5 % actual. La pandèmia de la covid-19 ha estat clau en l'ús de la xarxa per part dels menors, ja que internet ha format part de l'educació i de l'oci d'aquest col·lectiu durant gran part de l'any 2020.

11.1.

INTRODUCCIÓ

El Pla de Ciència, Tecnologia i Innovació 2018-2022 (Pla CTI 2018-2022)¹, vigent actualment, ha conviscut amb la pandèmia de la covid-19 durant gairebé dos anys (2020-21). Els indicadors disponibles actualment encara no reflecteixen la situació; per tant, és d'esperar que en el mes de novembre de 2021, moment en què es farà la publicació de les enquestes de l'Institut Espanyol d'Estadística (INE) per a l'any 2020, es podran valorar les conseqüències d'aquesta pandèmia sobre el sistema d'R+D i d'innovació de les Illes Balears. Esperam que l'evolució positiva dels darrers anys d'aquests indicadors no es vegi molt afectada.

Aquesta nova crisi posa de manifest, una altra vegada, que no es pot continuar amb el model de creixement econòmic de la manera que s'ha produït fins ara, basat en el criteri de quantitat, en acumulació de capital i en feines de l'entorn poc productius, i amb la major part de persones ocupades amb nivells educatius mínims. La reacció hauria de ser reconduir els recursos de les activitats econòmiques cap al coneixement com a millor via per créixer, la qual cosa garantirà un creixement lligat al benestar present i futur. Per tant, en aquest procés hem de cercar formes per incorporar la investigació, la transferència del coneixement, la tecnologia i la innovació.

S'ha de destacar que, després d'una conjuntura econòmica favorable fins a l'any 2019, i juntament amb la posada en mar-

xa de diferents instruments incentius per a la comunitat científica, s'han aconseguit alguns màxims històrics pel que fa als indicadors, com per exemple la inversió absoluta en activitats d'R+D, el nombre de persones dedicades a activitats d'R+D i també l'augment significatiu de les inversions empresarials.

Actualment, a partir de l'any 2019 les competències en matèria de recerca i desenvolupament (R+D) i en innovació corresponen a direccions generals diferents, fet que dificulta la coherència i la continuïtat en les polítiques públiques. Les polítiques científiques, orientades a la creació del coneixement, les polítiques tecnològiques, centrades en l'explotació del coneixement, i les polítiques d'innovació, que pretenen enfortir el mercat, haurien d'evolucionar conjuntament sota una estratègia única. Per tant, la tasca de coordinació haurà de ser el principal repte per a l'elaboració del futur pla CTI, ja que l'actual és a punt de finalitzar.

En aquest sentit, cal reforçar la governança de l'R+D i la innovació mitjançant el desenvolupament d'un nou marc regulador, és a dir, una nova llei de ciència i tecnologia, la qual pretén dotar l'activitat científica, tecnològica i d'innovació d'una estructura de governança i de gestió que reconegui el vertader valor i que garanteixi una implementació adequada de les polítiques públiques en aquests àmbits; i optimitzar així la gestió dels recursos d'una manera més acurada d'acord amb la realitat actual. Actualment s'ha redactat un avantprojecte de la llei de la ciència, tecnologia i innovació que ben aviat podrà entrar al Parlament per a la seva aprovació.

1. Es pot consultar a: <https://www.caib.es/govern/rest/arxiu/3975762>.

La llei també permetrà impulsar la captació de talent altament qualificat per a la recerca gràcies a la creació de la Institució per a la Recerca de les Illes Balears (IRIB). La seva missió serà enfortir el sistema de ciència mitjançant programes d'atracció i incorporació de talent investigador als organismes i les institucions de les Illes que tenen la recerca entre les seves finalitats, en totes les branques del coneixement. La funció principal serà la contractació de personal de prestigi reconegut en l'àmbit científic i tecnològic, la qual cosa contribuirà a l'excel·lència en la recerca dels agents d'execució que formen part del sistema. Les Illes Balears compten, proporcionalment, amb un nombre reduït de personal investigador i aquest és un factor que limita el desenvolupament científic i innovador del territori, per tant, la creació de l'IRIB contribuirà a pal·liar aquesta situació.

11.2.

ANÀLISI DEL SISTEMA DE CIÈNCIA, TECNOLOGIA I INNOVACIÓ DE LES ILLES BALEARS

La despesa en R+D executada l'any 2019 a les Illes Balears va ser de 134.242 milers d'euros, segons les dades publicades per l'INE el 27 de novembre de 2020², un augment del 4,4 % respecte a l'any anterior. Malgrat aquesta pujada, la despesa en R+D de les Illes Balears només representa un 0,9 % del total de la despesa de tot

l'Estat, que va ser de 15.572.052 milers d'euros.

Les comunitats autònomes que més despesa varen executar l'any 2019 varen ser Madrid i Catalunya, que representen el 26,3 % i el 23,1 %, respectivament, del total de la despesa d'Espanya (vegeu el quadre I-11.1 i el gràfic I-11.1).

Des de l'any 2015 la despesa en R+D a les Illes Balears ha anat augmentant, encara que el darrer any la pujada només ha estat d'un 4,4 %, comparat amb el 13,2 % produït entre els anys 2017-2018. L'esforç en R+D, que es quantifica com la despesa en R+D respecte al producte interior brut (PIB), continua estant a la cua de les comunitats autònomes, amb un 0,4 % (vegeu el gràfic I-11.2 i el gràfic I-11.3).

Pel que fa a la distribució sectorial, la despesa en R+D que van dur a terme les empreses durant el 2019, ha continuat augmentant en comparació amb els anys anteriors, fins als 47.647 milers d'euros, valor superior a la despesa realitzada pels centres de recerca de l'Administració pública.

El pes del sector empresarial de les Illes Balears sempre s'ha considerat el sector més feble, amb una aportació a la despesa en R+D entre el 15 % i el 20 %, però a partir de l'any 2017 s'ha observat un augment que ha fet que el 2018 sigui el segon sector en aportació, amb un 35,5 %. Aquest valor és d'un 56,4 % superior a la mitjana estatal.

La Universitat de les Illes Balears, com ja és habitual, és el sector més intens en investigació. La despesa realitzada pels cen-

2. INE (2020). Estadística sobre actividades de I+D. Recuperat el 9 de juliol de 2021 de: https://www.ine.es/dyngs/INEbase/es/operacion.htm?c=Estadistica_C&cid=1254736176754&menu=ultiDatos&idp=1254735576669.

tres de recerca de l'Administració, després del retrocés experimentat l'any 2018, ha tornat a augmentar lleugerament la seva despesa en un 1,6 % l'any 2019, amb una despesa de 34.476 milers d'euros (vegeu el gràfic I-11.4 i el gràfic I-11.5).

Pel que fa als recursos humans dedicats a la recerca, l'any 2019 hi va haver 2.793,4 persones (EDP³), un 4 % més que l'any 2018. D'aquest col·lectiu, 1.965,7 són personal investigador, que representen un 1,4 % del total de l'Estat (vegeu el quadre I-11.2).

Les Illes Balears han augmentat el seu nombre de persones investigadores un 3,3 % respecte al 2018 (la mitjana nacional se situa en un 2,8 %). L'augment ha estat menor que el registrat l'any 2018, a conseqüència del reduït augment de la despesa en R+D, encara que se situa per sobre de la mitjana nacional.

Si es compara el nombre de persones investigadores per 1.000 persones de la població activa a les Illes Balears, només hi ha 3,0 investigadors, mentre que a Espanya aquesta ràtio se situa en 6,6 (vegeu el gràfic I-11.6 i el gràfic I-11.7).

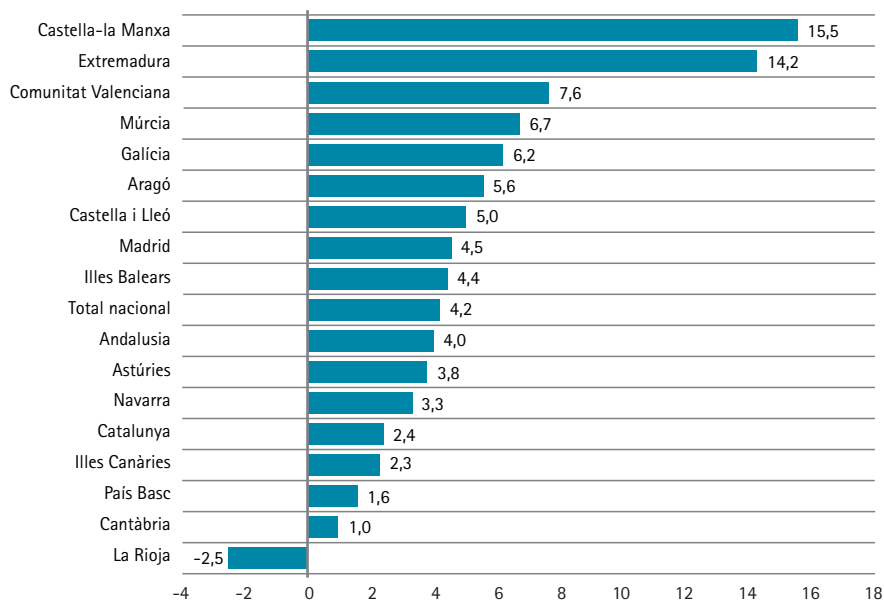
QUADRE I-11.1. DESPESA EN R+D PER COMUNITATS AUTÒNOMES (2019)

	Total (milers d'euros)	Despesa en R+D sobre el PIB (%)	Repartiment de despesa (%)	Taxa de variació 2019-2018 (%)
Andalusia	1.538.408	0,9	9,9	4,0
Aragó	358.602	0,9	2,3	5,6
Astúries	195.601	0,8	1,3	3,8
Illes Balears	134.242	0,4	0,9	4,4
Illes Canàries	219.872	0,5	1,4	2,3
Cantàbria	119.008	0,8	0,8	1,0
Castella i Lleó	800.924	1,4	5,1	5,0
Castella-la Manxa	253.003	0,6	1,6	15,5
Catalunya	3.596.646	1,5	23,1	2,4
Comunitat Valenciana	1.264.029	1,1	8,1	7,6
Extremadura	139.320	0,7	0,9	14,2
Galícia	627.329	1,0	4,0	6,2
Madrid	4.100.551	1,7	26,3	4,5
Múrcia	323.429	1,0	2,1	6,7
Navarra	355.779	1,7	2,3	3,3
País Basc	1.474.109	2,0	9,5	1,6
La Rioja	67.745	0,8	0,4	-2,5
Espanya	15.572.052	1,3	100,0	4,2

Font: Dades de l'INE (2020) i elaboració pròpia

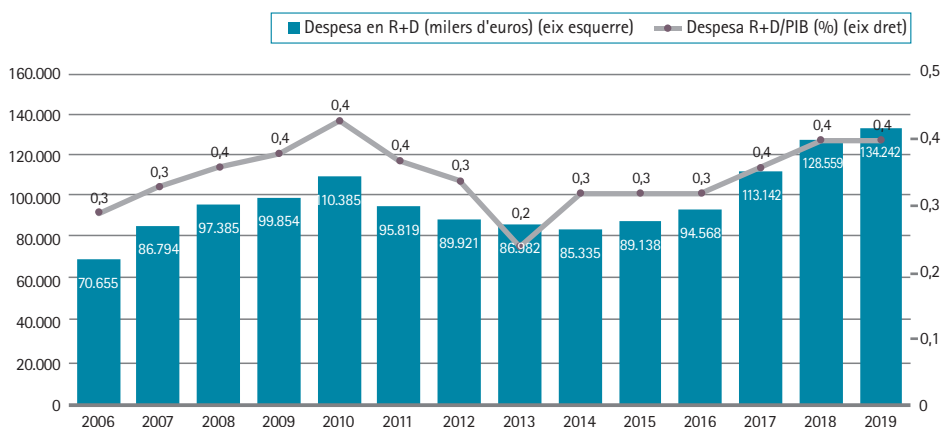
3. EDP: Equivalent a dedicació plena.

Gràfic I-11.1.
Taxa de variació de la despesa en R+D 2018-2019 (%)

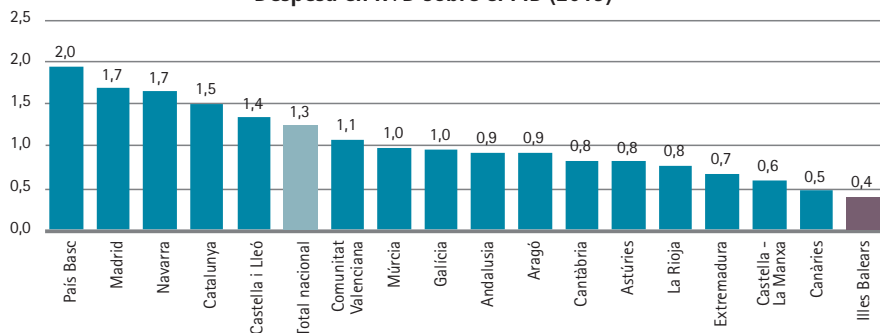
Font: Dades de l'INE (2020) i elaboració pròpia

Gràfic I-11.2.
Evolució de la despesa en R+D a les Illes Balears (milers d'euros)
i sobre el PIB (2006-2019)

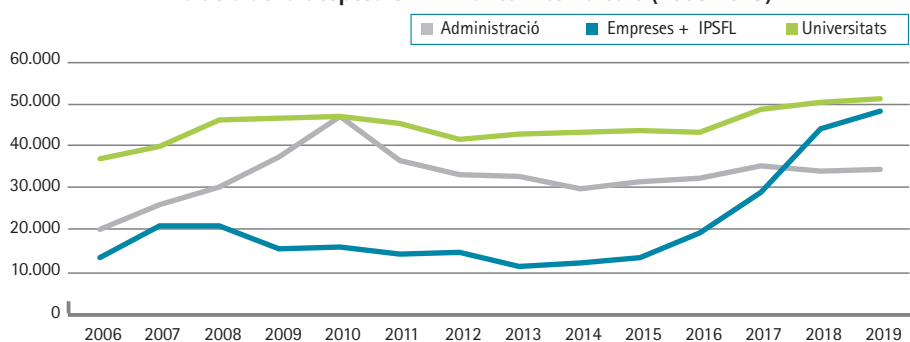
Font: Dades de l'INE (2020) i elaboració pròpia

Gràfic I-11.3.
Despesa en R+D sobre el PIB (2019)

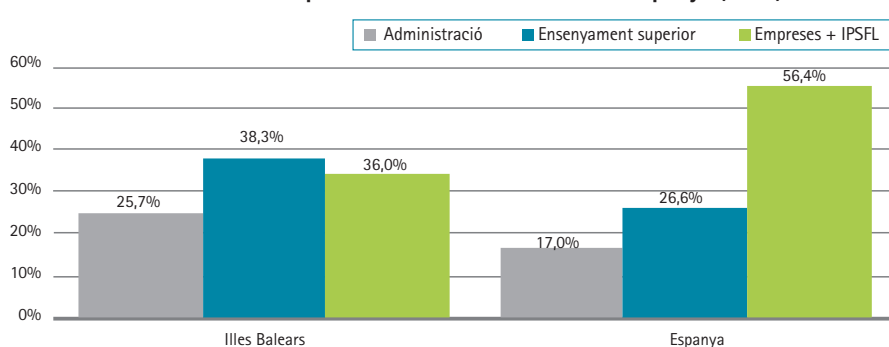
Font: Dades de l'INE (2020) i elaboració pròpia

Gràfic I-11.4.
Evolució de la despesa en R+D a les Illes Balears (2006-2019)

Font: Dades de l'INE (2020) i elaboració pròpia

Gràfic I-11.5.
Distribució de la despesa en R+D a les Illes Balears i Espanya (2019)

Font: Dades de l'INE (2020) i elaboració pròpia

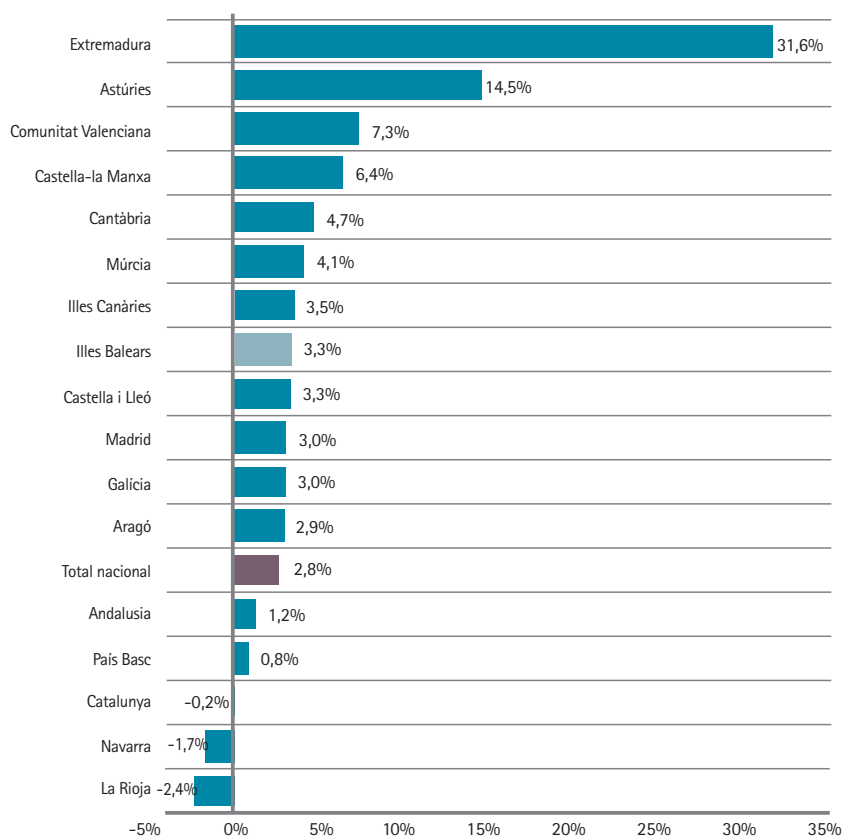
QUADRE I-11.2. RECURSOS HUMANS EN R+D A LES ILLES BALEARS I ESPANYA (2019)

	Illes Balears	Espanya
Personal d'R+D (en EDP)	2.793,4	215.713,1
Personal R+D (% sobre el total estatal)	1,2%	100,0%
Personal R+D / 1.000 de població activa	4,3	10,5
Investigadors (en EDP)	1.965,7	143.973,9
Investigadors (% sobre el total estatal)	1,4%	100,0%
Investigadors / 1.000 de població activa	3,0	6,3

Font: Dades de l'INE (2020) i elaboració pròpia

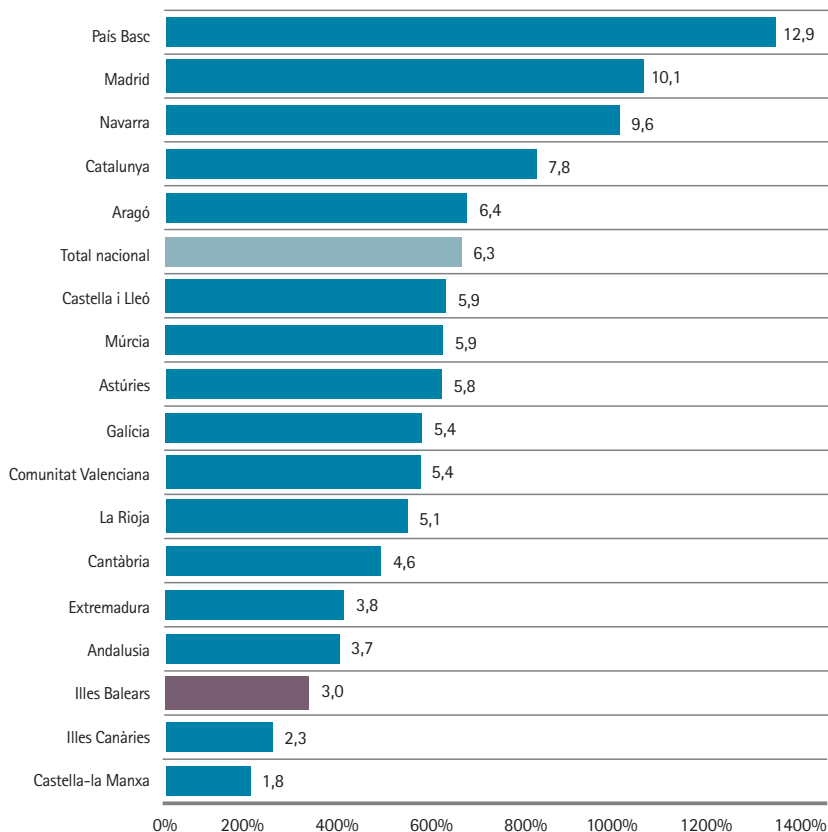
Gràfic I-11.6.

Taxa de creixement del nombre d'investigadors 2018-2019 (%)

Font: Dades de l'INE (2020) i elaboració pròpia

Gràfic I-11.7.

Personal investigador / 1.000 habitants de població activa (2019)

Font: Dades de l'INE (2020) i elaboració pròpia

Pel que fa a la distribució sectorial de les persones investigadores, la Universitat de les Illes Balears és el sector que en té el major nombre 1.335,2 EDP (el 67,9 % del total), seguit dels centres d'investigació de l'Administració pública (el 19,1) i del teixit empresarial (el 13,0 %). Pel que fa a la mitjana estatal, aquests valors són un 46,3 %, un 15,38 % i un 38,3 % respectivament, la qual cosa indica que el nombre més alt de personal investigador

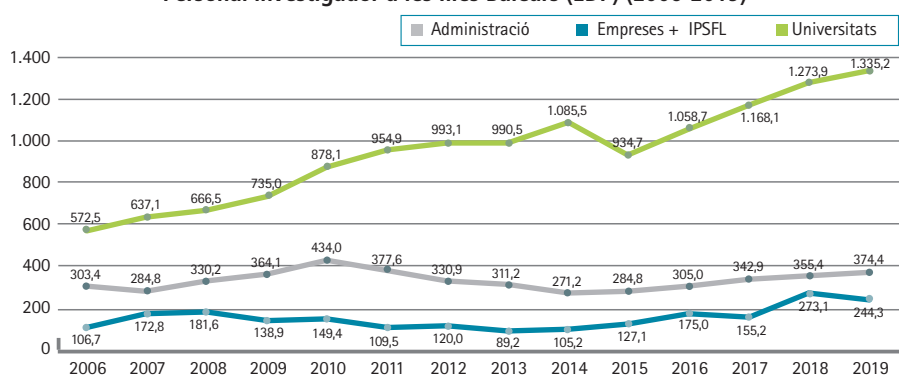
es troba a l'ensenyament superior i al sector privat (vegeu el gràfic I-11.8 i el gràfic I-11.9).

Si s'analitza la presència de les dones l'any 2019 en el sistema, representen el 46,3 % del total de persones investigadores a les Illes Balears (910,1 investigadores), un percentatge que descendeix fins al 39,9 % de mitjana a Espanya (57.380,3 investigadores).

Per sectors, a les Illes Balears el 68,9 % de les dones investigadores es troben a la Universitat de les Illes Balears. La presència de les dones investigadores a les empreses és molt baixa, només d'un 8,2 %. En canvi, en l'àmbit estatal, les proporcions canvien, un 49,6 % es troba a les universitats, i un 31,1 % al sector empresarial (vegeu el gràfic I-11.10).

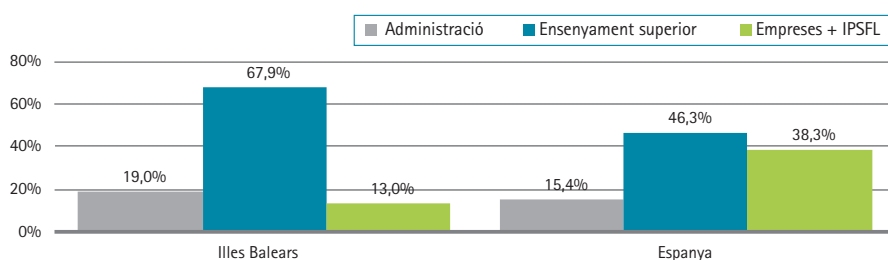
La despesa en activitats innovadores de tot l'Estat l'any 2019 es va situar en 19.389.865 milers d'euros. La despesa executada a les Illes Balears va ser de 215.054 milers d'euros, la qual cosa representa un 1,1 % del total. Les comunitats autònomes amb més despesa, com és habitual, són Madrid i Catalunya (vegeu el gràfic I-11.11).

Gràfic I-11.8.
Personal investigador a les Illes Balears (EDP) (2006-2019)

Font: Dades de l'INE (2020) i elaboració pròpia

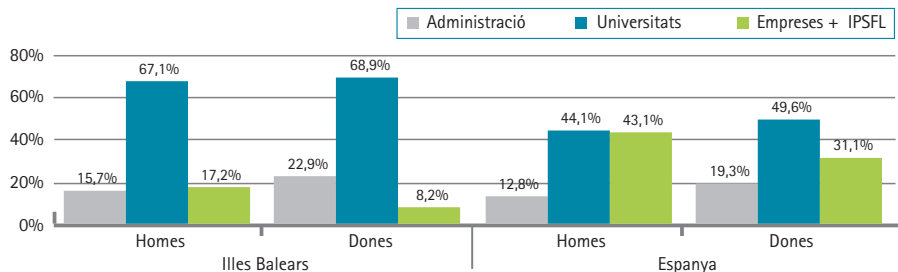
Gràfic I-11.9.
Distribució del personal investigador a les Illes Balears i Espanya (2019)

Font: Dades de l'INE (2020) i elaboració pròpia

Gràfic I-11.10.

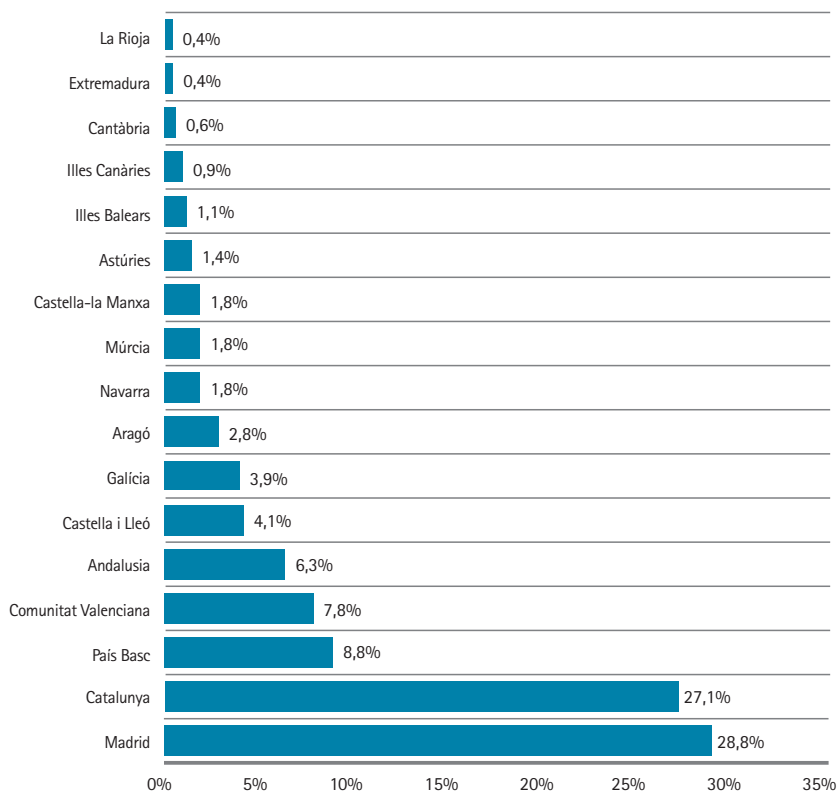
Distribució sectorial del personal investigador a les Illes Balears i Espanya (2019)

Font: Dades de l'INE (2020) i elaboració pròpia

Gràfic I-11.11.

Aportació de les CA a la despesa en activitats innovadores 2019 (%)

Font: Dades de l'INE (2020) i elaboració pròpia

A les Illes Balears, el 25,6 % de la despesa en activitats innovadores es dedica a l'R+D interna, i només el 6,1 %, a l'adquisició externa d'R+D. En canvi, la mitjana nacional dedica el 42,89 % en despesa activitats en R+D interna, i el 46,2 %, a altres activitats innovadores (excloent-hi R+D interna i externa).

El Manual d'Oslo⁴ defineix com «altres activitats innovadores»: enginyeria, disseny i altres treballs creatius, activitats de màrqueting i valor de marca, activitats relacionades amb la propietat intel·lectual, activitats de formació dels empleats, desenvolupament de programari i activitats relacionades amb les bases de dades i adquisició i arrendament d'actius tangibles, sempre que es facin servir en innovació. Les Illes Balears executen el 68,3 % de la seva despesa en innovació en aquest tipus d'activitats (vegeu el gràfic I-11.12).

4. Publicada per l'OCDE i Eurostat, és la principal guia internacional per a la recollida i anàlisi d'informació relativa a la innovació. Es pot consultar en aquest enllaç: <https://www.oecd-ilibrary.org/sites/9789264304604-en/index.html?itemId=/content/publication/9789264304604-en>.

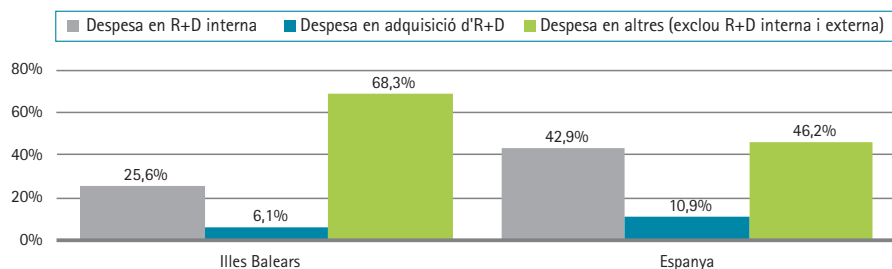
El percentatge d'empreses amb despesa en activitats innovadores sobre el total d'empreses a Espanya l'any 2019 se situa en un 16,4 %. Aquest percentatge té els valors més alts en les comunitats autònomes del País Basc i Catalunya, amb un 21,6 % i 20,6 %, respectivament. El valor més baix correspon a les Illes Balears, amb un 9,9 %.

Durant el període 2017-2019, a les Illes Balears el total d'empreses amb activitats innovadores va ser de 498. En la nova enquesta de l'INE es distingeix empreses amb innovacions de producte i empreses amb innovacions en el procés de negoci, essent 347 i 703 empreses respectivament en el cas de les Illes Balears (vegeu el quadre I-11.3).

Pel que fa a la cooperació, el 6,5 % de les empreses sobre el total d'empreses que cooperen ho fan per desenvolupar activitats innovadores i el 3,6 % per dur a terme activitats d'R+D interna el durant el període 2017-2019 (vegeu el quadre I-11.4).

Gràfic I-11.12.

Despesa en activitats innovadores segons tipus a les Illes Balears i Espanya (2019)

Font: Dades de l'INE (2020) i elaboració pròpia

QUADRE I-11.3. EMPRESES INNOVADORES PER TIPUS D'INNOVACIÓ DURANT EL PERÍODE 2017-2019

	Empreses amb innovacions en producte	Empreses amb innovacions de processos de negoci	Total d'empreses innovadores (producte i/o processos de negoci)
Andalusia	1.825	3.769	4.214
Aragó	621	1.020	1.204
Astúries	269	455	537
Illes Balears	347	703	780
Illes Canàries	399	1.024	1.083
Cantàbria	147	251	281
Castella i Lleó	659	961	1.128
Castella-la Manxa	525	815	927
Catalunya	3.695	6.695	7.492
Comunitat Valenciana	2.011	3.469	3.925
Extremadura	208	369	398
Galícia	906	1.505	1.665
Madrid	3.105	5.231	5.991
Múrcia	655	1.017	1.119
Navarra	275	505	570
País Basc	1.268	1.851	2.155
La Rioja	156	278	302
Espanya	17.079	29.947	33.800

Font: Dades de l'INE (2020) i elaboració pròpia

QUADRE I-11.4. EMPRESES PER TIPUS D'ACTIVITAT DE COOPERACIÓ EN EL PERÍODE 2017-2019

	% d'empreses que van cooperar per dur a terme activitats innovadores	% d'empreses que van cooperar per dur a terme activitats d'R+D interna	% d'empreses que van cooperar en altres activitats innovadores	% d'empreses que van cooperar per a activitats no innovadores	Desenvolupades per altres empreses o organitzacions*
Andalusia	4,6	2,3	3,0	4,4	723
Aragó	2,2	1,2	1,4	3,8	114
Astúries	5,2	2,3	3,7	4,2	80
Illes Balears	6,5	3,6	3,9	4,4	101
Illes Canàries	1,8	0,4	1,5	4,0	278
Cantàbria	2,1	0,4	1,8	3,6	24
Castella i Lleó	3,8	2,5	2,3	5,7	151
Castella-la Manxa	4,1	2,1	2,5	3,6	124

continua

	Empreses amb innovacions de procés de negoci	Desenvolupades únicament per l'empresa	Desenvolupades per l'empresa amb altres empreses o organitzacions*	Desenvolupades per l'empresa mitjançant modificacions o adaptacions	Desenvolupades per altres empreses o organitzacions*
Catalunya	2,8	1,1	1,9	2,3	1.142
Comunitat Valenciana	4,9	2,2	3,3	5,4	519
Extremadura	4,8	2,1	3,3	4,1	79
Galícia	3,6	1,9	2,1	3,0	255
Madrid	6,8	3,7	4,4	5,0	898
Múrcia	4,9	2,0	3,7	5,2	178
Navarra	3,8	1,9	2,6	2,7	95
País Basc	6,8	4,9	3,2	3,6	219
La Rioja	11,1	8,1	5,7	5,8	39
Espanya	6,5	4,4	3,2	1,9	5.025

(*) % sobre el total d'empreses que van cooperar en el període 2017-2019

Font: Dades de l'INE (2020) i elaboració pròpia

11.3.

ELS RESULTATS DE LA POLÍTICA DE CIÈNCIA, TECNOLOGIA I INNOVACIÓ

El Pla de Ciència, Tecnologia i Innovació de les Illes Balears 2018-2022, aprovat pel Consell de Govern el 29 de març de 2019, constitueix el principal instrument per planificar la gestió del foment de la recerca, del desenvolupament tecnològic i de la innovació a les Illes Balears per aconseguir que el coneixement que s'hi produeix sigui en més quantitat i de més qualitat.

El Pla de Ciència, Tecnologia i Innovació de les Illes Balears s'estructura en cinc línies d'actuació:

- Promoció del talent.
- Excel·lència investigadora.

- Impuls de la competitivitat.
- Mesures d'acompanyament.
- Reptes de la societat.

La línia d'actuació «Reptes de la societat» és una línia transversal a la qual les altres línies d'actuació s'han d'enfocar.

11.3.1. PROMOCIÓ DEL TALENT

L'any 2019 el nombre de personal en R+D a les Illes Balears va augmentar un 4,0 % respecte a l'any anterior, però per cada 1.000 persones de la població activa, aproximadament només 4 persones es dediquen a activitats d'R+D, quan en l'àmbit estatal, la mitjana se situa en 10 persones.

Per tant, dins el Pla de Ciència, Tecnologia i Innovació de les Illes Balears es continua

donant suport a la formació de personal d'R+D i a la incorporació de personal tant investigador com de suport a l'R+D, ja sigui en el sector públic com en el privat.

Ajuts per a la formació de personal investigador

Des de l'any 2000, anualment es concedeixen ajuts per formar personal investigador en centres o unitats de recerca i desenvolupament tecnològic i des de l'any 2016 també en empreses de les Illes Balears. L'any 2020 es va publicar una nova convocatòria amb la qual ofereixen 12 ajuts per dur a terme la tesi en centres d'R+D i 2 ajuts per fer-la en empreses. El pressupost per quatre anys és d'1.344.490 euros.

Mobilitat

Es tracta d'una mesura complementària als ajuts per a la formació de personal investigador perquè els beneficiaris tinguin la possibilitat de fer estades breus a centres de recerca de fora de les Illes Balears per ampliar la seva formació científica. A causa de la covid-19 i per conseqüència de la reducció de la mobilitat, l'any 2020 només es van sol·licitar 5 ajuts, amb un pressupost de 17.133,08 euros.

Els països dels centres de destinació han estat Noruega, Itàlia, els Països Baixos, Bèlgica i Espanya.

Incorporació de personal investigador doctor

La incorporació de personal investigador qualificat al sistema de ciència, tecnologia i innovació de les Illes Balears és una mesu-

ra per reforçar la capacitat de recerca dels grups d'R+D i afavorir la competitivitat del grup. L'any 2020 es va publicar una nova convocatòria, amb la qual s'oferien 14 contractes postdoctorals de dos anys de durada per incorporar personal investigador a centres o unitats de recerca i desenvolupament tecnològic, públics o privats que es trobin a les Illes Balears. Es va concedir set ajuts a la Universitat de les Illes Balears (UIB), tres ajuts a la Fundació Institut d'Investigació Sanitària de les Illes Balears (Idisba), dos al Consell Superior d'Investigacions Científiques (CSIC), un a l'Institut Oceanogràfic Espanyol (IEO) i un ajut a l'empresa Laminar Pharmaceuticals SL.

Creació i impuls de l'Institut per a la Recerca de les Illes Balears (IRIB)

L'IRIB aspira a ser el principal catalitzador: (i) de la transició cap a una economia veritablement basada en el coneixement a les Illes Balears, gràcies a la seva capacitat d'atracció i consolidació de talent científic i el seu impuls dinamitzador; i (ii) de millora en l'eficiència de l'ecosistema de ciència, tecnologia i innovació de les Illes, contribuint d'aquesta manera al benestar i progrés de la societat, i projectant una imatge de les Illes com a referent en recerca.

La missió de l'IRIB és la fundació impulsada pel Govern de les Illes Balears (GOIB) per enfortir el sistema de ciència al territori, mitjançant programes d'atracció i incorporació de talent investigador als organismes i les institucions de les Illes que tenen la recerca entre les seves finalitats, en totes les branques del coneixement i amb un compromís irrenunciable amb el criteri d'excel·lència.

L'IRIB contribuirà també a promoure i dinamitzar la investigació i la innovació a les Illes i per a això proporcionarà un entorn administratiu amb estructures de gestió àgils i autònomes, que actuï com a plataforma per al foment de la cooperació entre els organismes i les institucions de recerca de les Illes, així com entre aquests i els seus homòlegs d'altres països i regions, i que gestioni les actuacions de recerca, desenvolupament tecnològic i innovació que li pugui encomanar el GOIB, en el marc del Pla de Ciència, Tecnologia i Innovació de les Illes Balears.

Així mateix, l'IRIB fomentarà la visibilitat de la recerca, el desenvolupament tecnològic i la innovació de les Illes Balears, així com l'esperit investigador i emprenedor i la cultura científica de la societat de les Illes.

11.3.2. EXCEL·LÈNCIA INVESTIGADORA

La creixent especialització dels grups de recerca i el caràcter multidisciplinari dels projectes d'investigació científica i tecnològica que desenvolupen fa que sigui necessària la cooperació entre els diversos agents del sistema de ciència, tecnologia i innovació, i l'accés tant a infraestructures com a equipament científicotècnic. Les mesures que s'han dut a terme són les següents:

Projectes de recerca científica i tecnològica

Al desembre de 2020 es va publicar una convocatòria per donar suport a projectes de recerca científica i tecnològica desenvolupats en centres públics de recerca i privats sense ànim de lucre de les Illes Balears.

L'objectiu principal és promoure la generació de coneixement científic i tecnològic, així com una recerca de qualitat, evidenciada tant per la internacionalització de les activitats i la publicació dels resultats com per la seva contribució a la solució dels problemes socials, econòmics i tecnològics de la societat de les Illes Balears. Aquesta convocatòria s'emmarca en el Pla Anual d'Impuls del Turisme Sostenible, amb un pressupost per cinc anys d'1.500.000 euros. La durada dels projectes és de tres anys.

Pol marí

El Govern de les Illes Balears, dins les seves competències, té interès a impulsar el pol marí al referit moll Vell de Palma, contribuint a la construcció dels edificis dels centres d'investigació i, en conseqüència, al foment i desenvolupament de la ciència, la recerca, la tecnologia i la indústria en el medi marí de les Illes Balears.

El projecte del Pol Marí consisteix a aprofitar els centres de coneixement existents a les Illes Balears especialitzats en ciències i tecnologies marines (CSIC, SOCIB, IEO), juntament amb el sector empresarial de l'àmbit marí, per crear un parc tecnològic situat al moll Vell de Palma.

El primer pas ha estat posar en marxa el projecte per construir la nova seu del SOCIB i del Centre Oceanogràfic Balear (COB-IEO).

Xarxa d'Estacions de recerca

Actualment estan en marxa dues estacions: l'Estació de Recerca Jaume Ferrer Hernández, situada a la península de la

Mola (Maó), avui ja consolidada i amb un nivell d'activitat elevat —amb tres persones que hi treballen—, i l'Estació de Recerca de Can Marroig, situada a la finca Can Marroig (Formentera), que està en procés d'expansió.

L'objectiu del 2021 és signar un conveni amb Autoritat Portuària per incorporar a la xarxa l'Estació d'Investigació del Cap Salines. Serà necessari la modernització i l'adequació de les instal·lacions a les noves necessitats. Al mateix temps, l'Estació d'Investigació Jaume Ferrer també necessita una ampliació i una modernització. L'objectiu consisteix a consolidar la xarxa d'estacions d'investigació amb la creació i l'equipament de les noves seus.

També s'inclourà una nova estació d'investigació en col·laboració, tant econòmica com de coneixement, de l'institut d'investigació alemany Max Planck.

Infraestructures científicotècniques al ParcBit

L'any 2019 va finalitzar la construcció del complex d'R+D situat al ParcBit i durant el 2020 se l'ha equipat per adequar-lo i que pugui entrar en funcionament el 2021.

Aquest edifici estarà ocupat per grups d'investigació competitiu amb capacitat de relació amb els altres agents del sistema, especialment el sector productiu, amb la finalitat de dur a terme projectes de recerca d'excel·lència i millorar així la transferència del coneixement i la tecnologia a les Illes Balears.

11.3.3. IMPULS DE LA COMPETITIVITAT

Les activitats en R+D resulten fonamentals per al desenvolupament econòmic d'una regió. La competitivitat de les empreses i l'ocupació que puguin generar depenen en gran mesura de les activitats en R+D i de la seva qualitat i excel·lència científica que realitzin. L'objectiu d'aquesta línia és aconseguir que les empreses de les Illes Balears incrementin la competitivitat a través de la generació i la incorporació de coneixements, tecnologies i innovacions. Les mesures que s'han realitzat són les següents:

Creació i suport a les empreses de base tecnològica

L'any 2019 es va publicar per tercer any consecutiu una convocatòria d'ajuts per a pimes i agrupacions sense ànim de lucre que realitzin activitats de recerca, desenvolupament tecnològic o innovació per dur a terme accions en matèria de transferència del coneixement i activitats innovadores. Es varen concedir 33 ajuts a empreses de les quals avui s'han executat i justificat 29. La inversió total de les empreses ha estat de 3.379.303,1 euros, dels quals 2.155.897,1 € (63,8 %) han estat finançats pel Govern.

Accions de suport als clústers

L'any 2018 es va publicar una nova convocatòria per concedir subvencions dirigides a agrupacions empresarials innovadores i clústers del coneixement de les Illes Balears per fomentar i impulsar la transferència del coneixement i la innovació en el sector productiu i empresarial finançada a càrrec

del Fons d'Impuls del Turisme Sostenible amb un pressupost de 480.000 euros per al 2018, 2019 i 2020. Els clústers beneficiaris han estat:

- Balears.T Clúster d'Innovació Tecnològica en Turisme
- CLIQIB Clúster de la Indústria Química de les Illes Balears
- BIOIB Clúster Biotecnològic i Biomèdic de les Illes Balears
- TURISTEC Clúster Internacional de Tecnologies de la Informació i la Comunicació aplicades al Turisme

11.3.4. MESURES D'ACOMPANYAMENT

Aquest programa té com a objectiu fer arribar a tota la societat la importància del coneixement científic i tecnològic. Dins aquesta línia d'actuació es defineixen dos programes: l'un destinat a crear confiança a l'empresa i un altre d'enfocat a la societat civil. Les mesures que s'han dut a terme són les següents:

Activitats de divulgació de la ciència, la tecnologia i la innovació

La Nit Europea de les persones investigadores és un projecte europeu de divulgació científica promogut per la Comissió Europea dins de les accions Marie Skłodowska-Curie del programa Horitzó 2020. Té lloc des del 2005 a més de 250 ciutats europees simultàniament el 28 de setembre.

L'objectiu és apropar la ciència i la investigació a la ciutadania a través d'un con-

tacte directe amb les persones expertes de l'àmbit. Així doncs, centenars de laboratoris, centres d'investigació universitats i empreses de tot Europa obren les portes perquè la ciutadania conegui més de prop la feina del personal científic, els beneficis que aporten a la societat i la seva repercussió sobre la vida quotidiana.

A les Illes Balears la iniciativa és organitzada per la Direcció de Política Universitària i Recerca amb la implicació del Centre Balears Europa, la Fundació Institut d'Investigació Sanitària Illes Balears (Idisba), el Centre Oceanogràfic Costaner (IEO), el Sistema d'observació i predicció costaner de les Illes Balears (SOCIB), el Consell Superior d'Investigacions Científiques (CSIC), la Universitat de les Illes Balears, l'Institut Mediterrani d'Estudis Avançats (Imedeia), l'Institut de Física Interdisciplinària i Sistemes Complexos (IFSIC).

Una altra activitat és el Dia Internacional de les Dones i les Nenes en la Ciència, l'11 de febrer, proclamat per l'Assemblea General de les Nacions Unides per promoure la participació plena i en condicions d'igualtat de les dones i les nenes en l'educació, la capacitació, l'ocupació i els processos d'adopció de decisions en la ciència, i eliminar tota mena de discriminació. Es va celebrar per primera vegada l'any 2016. El Govern de les Illes Balears, a través de la Direcció General de Política Universitària i Recerca, participa en la plataforma 11FBalears. Es tracta d'una acció per donar valor al paper de la dona en la ciència i la tecnologia i està formada per dones de diferents entitats i institucions científiques de les Illes Ba-

leers. Cada dia 11 de febrer s'organitzen activitats com ara tallers, taules rodones, performances, monòlegs, etc. per donar visibilitat a l'activitat científica liderada per dones.

Tot i això, els darrers anys aquestes activitats han canviat lleugerament el seu format per les restriccions d'accés als organismes públics i per les mesures de protecció contra la covid-19.

Llei de la ciència

En aquests moments és vigent la Llei 7/1997, de 20 de novembre, de la recerca i el desenvolupament tecnològic. Els canvis substancials que s'han produït en aquestes dues darreres dècades en l'àmbit de l'R+D+I, tant a les Illes Balears com a l'àmbit internacional, juntament amb els reptes i l'estratègia plantejats per als propers anys, fan imprescindible una nova ordenació del sistema de ciència, tecnologia i innovació que, a més, faci visible i reconegui la labor de la comunitat científica de les Illes Balears.

La nova llei pretén dotar l'activitat científica d'una estructura de governança i de gestió que, d'una banda, reconegui el seu veritable valor, i, de l'altra, garanteixi una adequada implementació de les polítiques públiques.

S'ha redactat l'avantprojecte en coordinació amb les conselleries del Govern i s'han dut a terme els tràmits d'audiència i informació pública. Després de la revisió per part del Consell Consultiu i de l'aprovació pel Consell de Govern, entrarà al Parlament per a la seva aprovació.

11.4.

LA SOCIETAT DE LA INFORMACIÓ A LES ILLES BALEARS

11.4.1. EMPRESES

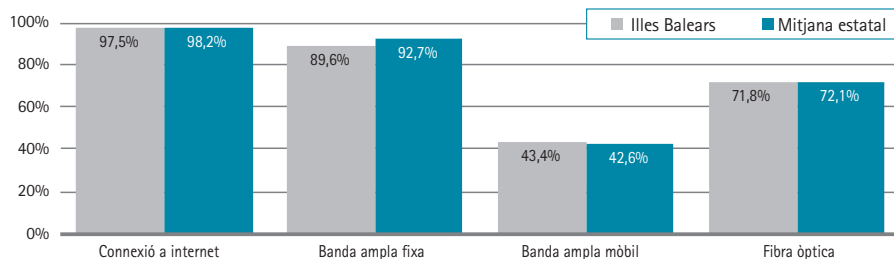
A partir de l'Enquesta sobre ús de TIC i comerç electrònic a les empreses 2019-2020⁵ que publica l'Institut Nacional d'Estadística cada any, s'analitzen els indicadors sobre la implantació de les TIC a les empreses de les Illes Balears.

Empreses de 10 i més persones treballadores

La connexió a internet ha passat del 97,3 % al 97,5 % durant el darrer període a les empreses de més de 10 treballadors de les Illes Balears; mentre que la xifra per al total estatal se situa en el 98,2 %. La forma de connexió predominant continua sent la banda ampla fixa, mentre que s'incrementa la connexió a través de la fibra òptica i disminueix la connexió DSL. Pel que fa a la velocitat de baixada contractada, el panorama ha canviat bastant aquest darrer any, ja que ha augmentat la velocitat a la qual es connecten les empreses. Si durant el passat període, un 44,7 % de les empreses es connectava a més de 100 Mb/seg, ara aquesta dada arriba al 61,5 %. I, si les empreses que es connectaven amb velocitat inferior als 30 Mb/seg en el període anterior sumaven un 23,4 %, ara només representen el 8,5 % (vegeu el gràfic I-11.13 i el gràfic I-11.14).

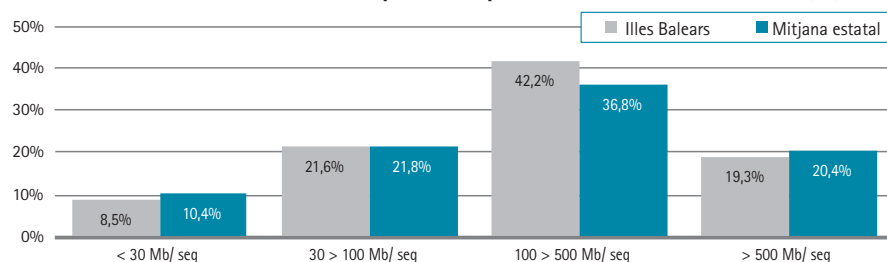
5. INE (2021). *Encuesta sobre el uso de TIC y comercio electrónico en las empresas*. Recuperat el 9 de juliol de 2021 de: https://www.ine.es/dyngs/INEbase/es/operacion.htm?c=estadistica_C&cid=1254736176743&menu=ultiDatos&idp=1254735576799.

Gràfic I-11.13.
Connexió a internet a les empreses de 10 i més treballadors (2020)

Font: Enquesta sobre ús de TIC i comerç electrònic a les empreses, INE 2020

Gràfic I-11.14.
Velocitat de baixada contractada per les empreses de 10 i més treballadors (%)

Font: Enquesta sobre ús de TIC i comerç electrònic a les empreses, INE 2020

De les empreses amb connexió a internet, el 81,4 % té espai web, 5 punts més respecte de l'any anterior i més de 3 punts percentuals per sobre de la mitjana estatal, que se situa al 78,1 %. Dels serveis disponibles al web, predominen la presentació de l'empresa i la declaració de la política d'intimitat (vegeu el gràfic I-11.15).

Malgrat l'augment de l'impacte del comerç electrònic, minva el nombre d'empreses amb web que permeten la recepció de comandes en línia, que passa del 33,3 % (2018-2019) al 29,5 % actual, tot i que el que sí que augmenta lleugerament són els vincles dels webs als perfils dels mitjans

socials (xarxes socials, eines multimèdia, blogs) de l'empresa. El nombre d'aquests perfils també continua creixent entre les empreses i passa del 64,2 % al 73 %. La mitjana estatal se situa en el 63,0 %, 10 punts percentuals per davall de l'ús que en fan les empreses de les Illes Balears. Segons la classificació dels mitjans socials que fa l'Institut Nacional d'Estadística, destaca l'ús de xarxes socials com Facebook.

D'altra banda, aquest any s'analitzen per primera vegada, indicadors respecte a l'ús de xats per part de les empreses. Tot i que aquesta pràctica no està generalitzada entre les companyies balears, un 8,4 %

d'empreses disposa d'un servei de xat per al contacte amb els clients; en un 6,3 % dels casos consisteix en un xat on una persona contesta els clients i en un 3 % es disposa d'un bot de conversa o agent virtual que contesta directament els clients. El 23,3 % de les empreses ha comprat algun servei de *cloud computing* durant el 2019-20, entre els quals destaquen el correu electrònic, els servidors de bases de dades i l'emmagatzemament de fitxers. Respecte a la robòtica a les empreses, de moment només 5 de cada 100 han utilitzat algun tipus de robot.

Pel que fa a l'ús de l'Administració electrònica entre les empreses, el 89,5 % ha interactuat durant aquest any amb l'Administració a través d'internet, i ho ha fet, sobretot, per obtenir informació (83,4 %) i descarregar formularis (91,9 %), però també per declarar impostos (77,7 %), per retornar formularis emplenats (72,6 %) i per declarar contribucions a la Seguretat Social (65,4 %). D'altra banda, el 9,3 % de les empreses grans de les Balears analitzen *big data* amb el seu mateix personal treballador, i ho fan a través de diverses fonts,

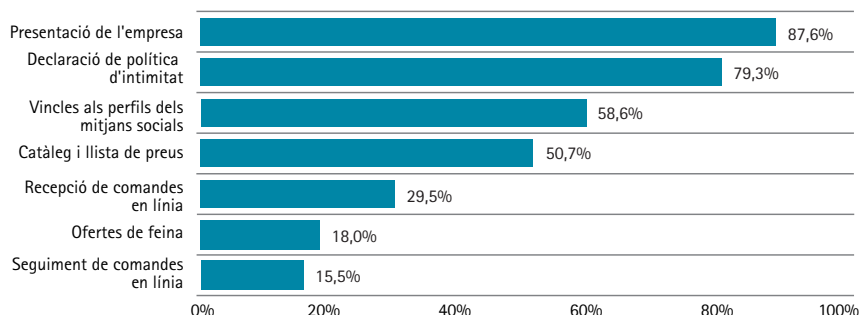
mentre que el 32,3 % de les empreses van enviar factures electròniques que en permeten el processament informàtic.

En resum, i comparant els indicadors amb la mitjana estatal, es pot observar com les empreses balears de 10 i més treballadors es troben lleugerament per davall pel que fa a la connexió a internet, 8 punts per davall en l'ús de la firma digital, 4 punts en l'ús de l'e-Administració i gairebé 3 en la utilització de dispositius IOT. Però, a diferència del període anterior, les empreses il·lenques superen la mitjana estatal respecte al nombre d'empreses amb web, i continuen 10 punts per sobre respecte de l'ús de mitjans socials (vegeu el gràfic I-11.16).

Si es revisa l'evolució d'aquests indicadors dels darrers cinc anys, la connexió a internet és bastant estable, tot i situar-se en xifres inferiors a les de fa cinc anys, mentre que l'ús de l'Administració electrònica es torna a situar a les dades de fa dos anys. La disposició de web i, sobretot, l'ús de mitjans socials continuen augmentant període rere període.

Gràfic I-11.15.

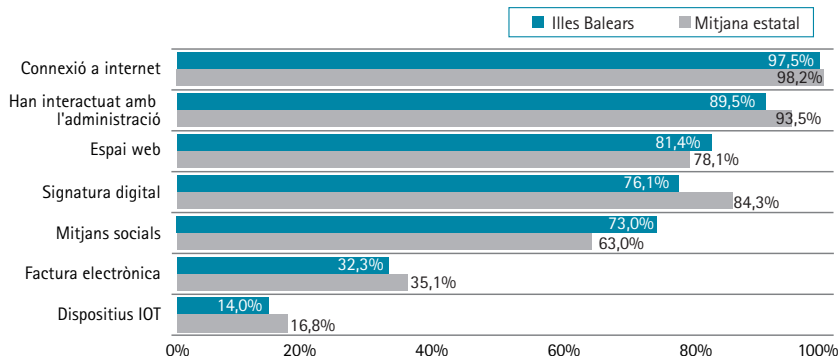
Serveis disponibles als webs de les empreses de 10 i més persones treballadores (%) (2020)

Font: Enquesta sobre ús de TIC i comerç electrònic a les empreses, INE 2020

Gràfic I-11.16.

Resum d'indicadors TIC a les empreses de 10 i més persones treballadores (%) (2020)

Font: Enquesta sobre ús de TIC i comerç electrònic a les empreses, INE 2020

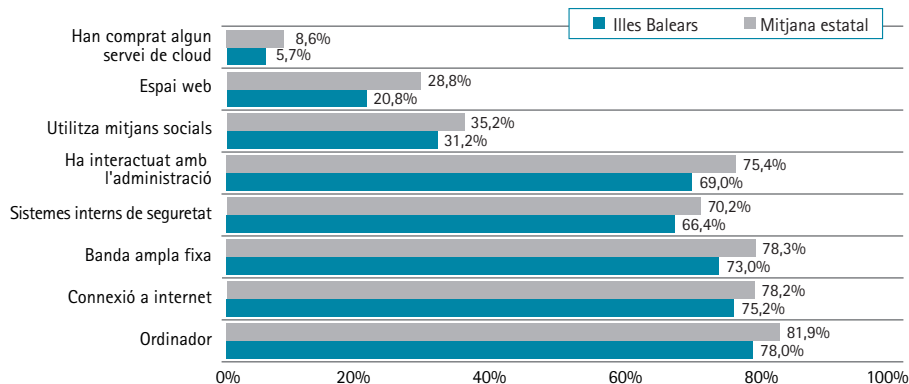
Empreses de menys de 10 persones treballadores

Respecte als indicadors que fan referència a les empreses de menys de 10 treballadors, el 75,2 % disposa de connexió a internet, una dada que se situa 3 punts per davall de la mitjana estatal. En general, els indicadors de les empreses balears de

menys de 10 treballadors estan per davall de la mitjana; mentre el 28,8 % de les empreses de l'àmbit estatal tenen web, a les Balears la xifra és 8 punts inferior. Si bé les empreses més grans fan un ús superior a la mitjana de les xarxes socials, no passa el mateix amb les empreses més petites (vegeu el gràfic I-11.17).

Gràfic I-11.17.

Resum d'indicadors TIC a les empreses de menys de 10 persones treballadores(2020)

Font: Enquesta sobre ús de TIC i comerç electrònic a les empreses, INE 2020

Pel que fa a l'evolució dels indicadors des del 2016 fins al 2020, a les empreses més petites s'observa que mentre minva el nombre d'empreses amb connexió a internet i espai web, augmenta l'ús dels mitjans socials i de l'administració electrònica. La connexió a internet a les empreses petites ha sofert alts i baixos durant els darrers cinc anys, i el 2019 arriba al seu punt màxim, amb més de tres de cada quatre empreses connectades. En canvi, el nombre d'empreses amb web augmenta fins al 2018, any en què comença a disminuir fins al 20,8 % actual.

11.4.2. LLARS I CIUTADANIA

A partir de l'Enquesta sobre equipament i ús de tecnologies de la informació i la comunicació a les Illes 2020⁶, que publica l'Institut Nacional d'Estadística, s'analitzen els indicadors sobre la implantació de les TIC a la ciutadania balear.

Respecte a l'equipament a les llars, més 393.000 llars de les Illes Balears disposen d'accés a internet, una xifra 2,5 punts superior a la de l'any anterior i s'arriba al 95,6 %. Pel que fa al telèfon, tot i que la totalitat de les llars de les Illes Balears disposen d'algun tipus de telèfon, disminueix lleugerament el nombre de llars amb telèfon mòbil. El telèfon fix continua en descens i es troba al 75,4 % de les llars. La forma principal de connexió a internet és la banda ampla, en la modalitat de banda ampla fixa, present en el 95,6 % de les

llars, independentment del fet que es disposi també de connexió de banda ampla mòbil (82,4 %); mentre que al 8,9 % de les llars hi accedeixen únicament a través de connexió mòbil.

Pel que fa a l'equipament TIC de les llars —fent referència a l'accés a internet, la disposició d'ordinador, de telèfon mòbil i de telèfon fix—, val a dir que hi ha diferències significatives si es comparen aquests indicadors tenint en compte els ingressos mensuals nets de les llars, ja que a mesura que augmenten els ingressos, més alts són els percentatges dels indicadors (vegeu el gràfic I-11.18).

Un altre punt que cal destacar d'aquest any ha estat el comerç electrònic, més de 673.000 persones, el 72 % de la població balear d'entre 16 i 74 anys, ha comprat alguna vegada per internet, i la quantitat de compradores és 3,5 punts superior a la de compradors. La franja d'edat que comprèn dels 35 als 44 anys és on es troba la majoria de persones que compren en línia.

Del total de persones que han comprat a la xarxa, un 99,2 % ha comprat productes físics, sobretot roba, sabates i accessoris, però també ordinadors, tauletes electròniques i telèfons mòbils (vegeu el gràfic I-11.19).

Mentre la majoria, el 48,4 %, ha fet aquestes compres a venedors nacionals (inclou adreces web nacionals d'empreses multinacionals), un 21,7 % ha comprat a venedors d'altres països de la Unió Europea i un 18 % a països de la resta del món. També ha augmentat la quantitat de descàrregues de contingut com jocs, pel·lícules i sèries en *streaming*. En relació amb la internet de les coses, un 33,8 % de persones ha utilitzat

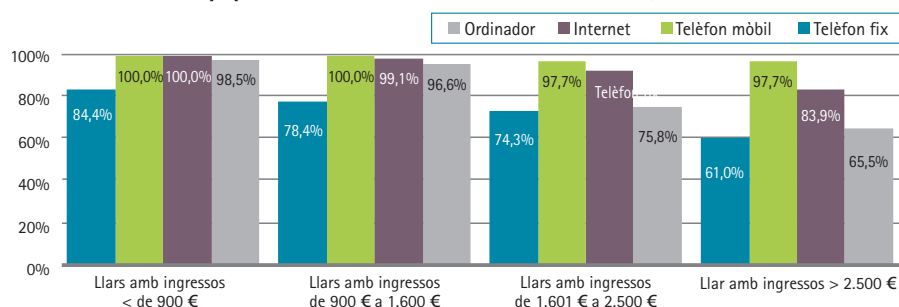
6. INE (2020). *Encuesta sobre equipamiento y uso de tecnologías de información y comunicación en los hogares*. Recuperat el 9 de juliol de 2021 de: https://www.ine.es/dyngs/INEbase/es/operacion.htm?c=estadistica_C&cid=1254736176741&menu=ultiDatos&idp=1254735976608.

dispositius de domòtica a la llar; un 22,2 % ha fet servir assistents virtuals en forma d'altaveu intel·ligent o apli (com Alexa, Google Home, Siri o Cortana); un 12,8 %, electrodomèstics connectats; el 9,7 %, sistemes d'alarma o seguretat per a llar, i el 9,1 %, sistemes per a l'administració d'energia de llums, endolls o termòstats.

Del total de persones d'entre 16 i 74 anys, el 94,3 % ha utilitzat internet alguna vegada, més de 881 persones: el 96,1 % són dones i el 92,5 % homes. Per freqüència d'ús, el 93,1 % dels que s'han conec-

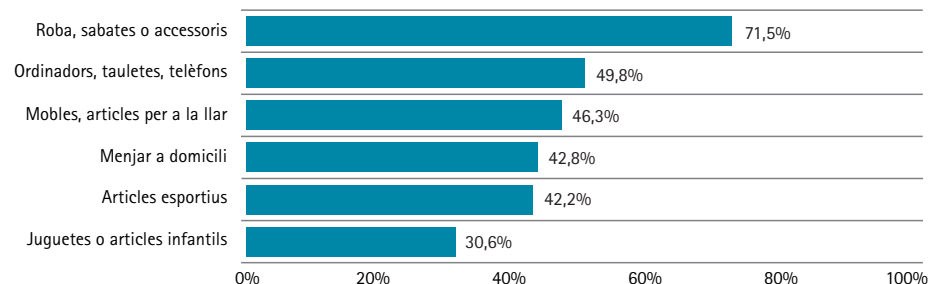
tat, es connecta almenys una vegada a la setmana, mentre que un 85,7 % ho fa diàriament. Les activitats més realitzades a internet són l'ús de la missatgeria instantània com el WhatsApp, seguit de la cerca d'informació sobre béns i serveis i telefonar o fer videotrucades. Respecte de l'any anterior, i donades les circumstàncies excepcionals d'aquest 2020, les videotrucades s'han incrementat de manera notòria. S'ha passat d'un 61 % (2019) a un 85,1 % (2020), i també escoltar música a través d'internet, que ha passat d'un 67 % (2019) a un 80,6 % (2020) (vegeu el gràfic I-11.20).

Gràfic I-11.18.
Equipament TIC a les llars de les Illes Balears (2020)

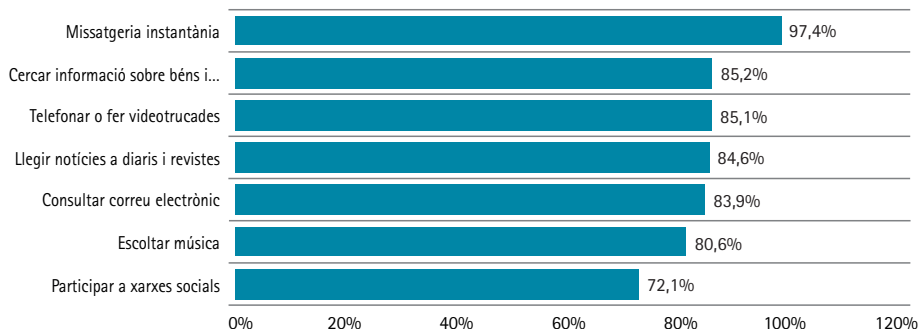
Font: Enquesta sobre equipament i ús de tecnologies de la informació i la comunicació a les llars, INE 2020

Gràfic I-11.19.
Principals béns físics comprats pels ciutadans per motius particulars (%) (2020)

Font: Enquesta sobre equipament i ús de tecnologies de la informació i la comunicació a les llars, INE 2020

Gràfic I-11.20.

Principals béns i serveis comprats pels ciutadans per motius particulars (2020)

Font: Enquesta sobre equipament i ús de tecnologies de la informació i la comunicació a les Illes, INE 2020

El 61,3 % de la ciutadania balear ha interactuat amb les administracions o serveis públics a través d'internet durant el 2020. Segons la intenció de la interacció, el 52,5 % afirma haver obtingut informació de les webs de l'Administració, el 48,5 % ha descarregat formularis emplenats (com presentar la declaració de la renda, declarar impostos, sol·licitar cites mèdiques, etc.) i el 41 % ha enviat formularis.

De les persones de 75 o més anys, la quantitat dels que s'han connectat a internet alguna vegada arriba al 37 %, gairebé unes 32.000 persones, i d'aquestes, fins a un 20,3 % utilitza internet diàriament; aquest ús és dels més alts de tot l'Estat. Respecte als usos d'internet de les persones de més de 74 anys, la missatgeria instantània és el servei més utilitzat (92 %), però les videotrucades també s'han fet molt populars entre aquest col·lectiu i han passat d'un ús del 45,6 % (2019) al 80,7 % (2020) (vegeu el gràfic I-11.21).

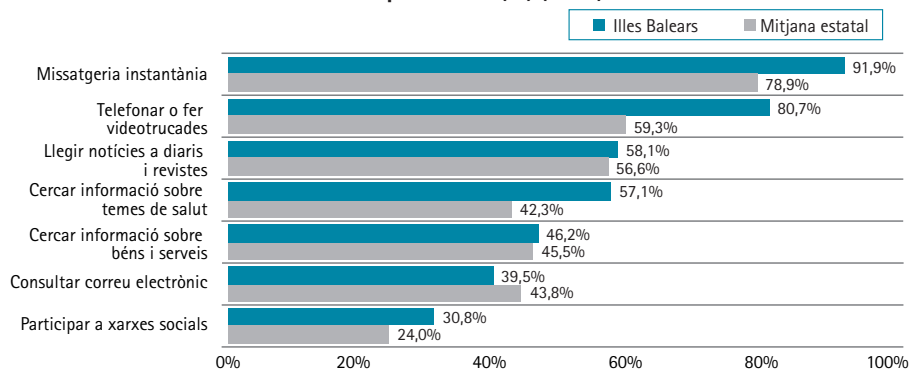
L'ús de les TIC entre els menors d'entre 10 i 15 anys ha tingut aquest any un pes impor-

tant. Tant l'ús d'ordinador com l'ús d'internet ha estat molt estès i s'ha situat 4 punts per sobre de la mitjana estatal, si bé en l'ús del telèfon mòbil, la xifra és una mica inferior a la de la resta de l'Estat (68,7 %). En referència al sexe, si bé en l'ús d'internet, els nins presenten un percentatge 3 punts superior respecte al de les nines (97 %), en el cas de l'ús de l'ordinador (97 %) i de disposició de telèfon mòbil (69,6 %) per part de les nines, la quantitat és superior a la dels nins (vegeu el gràfic I-11.22).

Pel que fa a l'evolució d'aquest indicador durant els darrers cinc anys, si bé l'ús d'internet entre els menors d'entre 10 i 15 anys pateix una davallada el 2019, durant el 2020 l'indicador se situa en el seu punt màxim dels darrers cinc anys. Pel que fa concretament a l'ús d'internet entre aquest col·lectiu, s'ha passat del 88,6 % el 2019 al 98,5 % actual, 10 punts percentuals més. La pandèmia de la covid-19 ha estat clau en l'ús de la xarxa per part dels menors, ja que internet ha format part de l'educació i de l'oci d'aquest col·lectiu durant el gran part de l'any 2020 (vegeu el gràfic I-11.23).

Gràfic I-11.21.

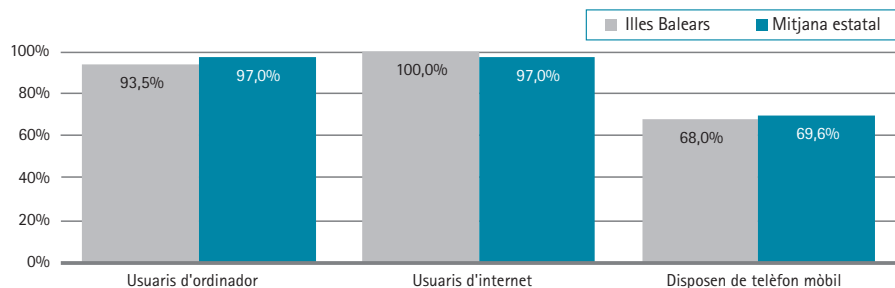
Principals usos d'internet per part dels ciutadans de 75 i més anys per motius particulars (%) (2020)

Font: Enquesta sobre equipament i ús de tecnologies de la informació i la comunicació a les Illes, INE 2020

Gràfic I-11.22.

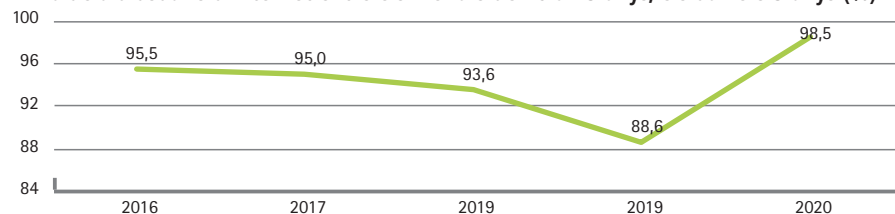
Equipament i ús de TIC entre els menors de 10 a 15 anys, segons sexe (%) (2020)

Font: Enquesta sobre equipament i ús de tecnologies de la informació i la comunicació a les Illes, INE 2020

Gràfic I-11.23.

Evolució d'usuaris d'internet entre els menors de 10 a 15 anys, els darrers 5 anys (%)

Font: Enquesta sobre equipament i ús de tecnologies de la informació i la comunicació a les Illes, INE 2020

REQUADRE I-3.

MODEL DE DISTRICTE INNOVADOR COM A NOU SISTEMA URBÀ I LA SEVA APLICACIÓ A LA CIUTAT DE PALMA

MIQUEL BARCELÓ ROCA

Doctor enginyer industrial i economista

1.

INTRODUCCIÓ

Es presenta la necessitat d'anar cap a un nou model de ciutat propi del segle XXI, per contraposició al del segle XX, que és resultat d'un model econòmic i tecnològic ja superat per la nova realitat de l'economia basada en el coneixement.

És necessari pensar i actuar avançant cap a models de ciutat compactes, basats en la mescla d'usos diversos, la ciutat dita dels 15 minuts, on es possible viure i treballar amb formes de mobilitat amables i no basades exclusivament en el vehicle privat. Aquestes ciutats promouen espais d'activitat econòmica que s'anomenen districtes innovadors (DI).

Són els espais capaços d'atraure talent de tot el món com a ecosistemes urbans, escenaris naturals del desenvolupament econòmic sostenible i socialment equilibrat. Són els escenaris dels nous llocs de treball qualificats, que generen una demanda estable de serveis que permeten ciutats econòmicament competitives i socialment cohesionades.

Finalment, es presenta l'estratègia i la situació actual i perspectiva futura del projecte de districte innovador del Nou Llevant de Palma, que segueix el model anterior i que està en fase de posada en marxa i de desenvolupament dels diferents àmbits i pols de desenvolupament.

2.

MODEL DE DISTRICTE INNOVADOR

Un districte innovador és un espai urbà, node de la xarxa global de ciutats, que acull les noves empreses intensives en coneixement, pròpies de l'economia exponencial.

Es tracta d'aplicar un nou planejament urbanístic que permeti una nova ciutat densa i compacta amb mescla d'usos, que faciliti el canvi cultural i que potencii els sectors intensius en coneixement. Un DI disposa de noves infraestructures de coneixement, té en compte el canvi social com a necessitat i com a oportunitat per a la innovació social i disposa de nous sistemes de governança i de comunicació.

Els espais públics d'un districte innovador creen sentit de comunitat, generen confiança i seguretat i promouen el moviment associatiu. L'ús del cotxe és compatible amb l'espai públic per als vianants i s'apliquen nous plans de mobilitat que promouen el transport públic.

Els DI són laboratoris vius per a l'experimentació que tenen en compte la im-

portància i predomini de la feina presencial cara a cara, amb adequació d'espais públics i d'edificis que facilitin aquesta forma de comunicació, compatible i complementària de la comunicació telemàtica. El districte innovador és, bàsicament, un espai per a la interacció.

Igualment, l'estructura i la gestió dels espais públics i privats afavoriran les activitats culturals i de serveis diversos, propis d'una ciutat oberta, de manera que la ciutat serà atractiva per al talent.

Seguint els diferents models de DI que avui es desenvolupen a les ciutats més dinàmiques del món, podem parlar d'un sistema complex format per cinc subsistemes¹. Són els següents:

- a) Un nou model de planejament i desenvolupament urbanístic: per a una nova ciutat densa i compacta, basada en la mescla d'usos, amb espais d'oficines, comerç, habitatge i equipaments públics. Amb mecanismes d'equilibri entre beneficis i càrregues públiques per finançar infraestructures, serveis i habitatge públic. La nova ciutat creativa i socialment equilibrada del segle XXI. L'urbanisme i l'arquitectura al servei de l'estratègia de la nova ciutat.
- b) Estratègia econòmica basada en l'elecció d'aquelles activitats o clústers urbans que estan en condicions d'establir les bases per a un futur desenvolupament amb perspecti-

va global. S'apliquen metodologies que permeten conèixer i actuar amb els principals agents públics i privats relacionats amb una activitat o àrea de coneixement específic. El pacte públic-privat és imprescindible per aquesta elecció i, en general, per al conjunt del sistema que forma el DI.

- c) Subsistema de coneixement o el desenvolupament d'infraestructures d'R+D i d'innovació: a partir de la situació d'una ciutat en les seves institucions de coneixement i els seus mecanismes de transferència, i d'acord amb les activitats o clústers escollits, en un districte innovador hi ha d'haver una certa capacitat de generació i transferència de coneixement per a la innovació.

Sense aquesta situació de partida, el districte innovador pot ser un mer receptor d'ocupants d'edificis d'oficines. A partir d'aquesta situació inicial necessària, s'han d'aplicar programes de desenvolupament de la base tecnològica existent, directament connectats amb un conjunt d'espais i activitats obertes com *coworking*, *aceleradores*, formació, intercanvi, etc., que poden configurar el que anomenam l'ecosistema d'innovació.

- d) El subsistema d'integració social: la transformació social mitjançant iniciatives que connectin el districte innovador amb la ciutadania. És l'element més important; el DI dirigit a les persones, a totes les persones de la ciutat que visquin i treballin o no al districte innovador. La innovació social com a tendència creixent a les ciutats creatives i element de cohesió

1. BARCELÓ, M. (2020). *INNOCITIES. Urbanismo, economía, tecnología y cambio social*. Barcelona: InnoPro (Amazon).

i de participació del conjunt de la ciutadania.

- e) La governança com element transversal de tot el sistema: amb els seus components de lideratge, gestió, pacte públic-privat i de recursos necessaris per al desenvolupament del projecte de districte innovador.

També s'haurà de tenir en compte la ciutat com a laboratori viu del desenvolupament tecnològic urbà. El districte innovador haurà de ser el districte urbà on la ciutat experimenta amb projectes pilot innovadors del fenomen urbà, des de nous models de mobilitat fins a aplicacions i serveis per a la ciutadania, passant per iniciatives de connexió amb el sistema educatiu de la ciutat, entre altres iniciatives. La innovació social serà la base del DI que es projecta al conjunt de la ciutat.

Finalment, la nova ciutat com a agent actiu de la transició energètica. Un dels reptes més importants de les noves ciutats és el canvi climàtic i els DI no poden quedar al marge dels processos de canvi necessaris. En aquest sentit, el nou districte innovador hauria de liderar el procés de transició energètica de la ciutat i del conjunt de les Illes mitjançant l'aplicació d'energies renovables, l'estalvi i l'eficiència energètica en el disseny, la construcció i la gestió dels edificis i en models de mobilitat basats en el vehicle elèctric. Tot plegat, com un element d'una política industrial que faciliti el creixement del sector energètic amb noves activitats econòmiques i llocs de treball.

Aquest conjunt d'elements interrelacionats configuren un sistema complex, que serà la base del futur de la nova ciutat pròspera, innovadora i inclusiva. La representació gràfica d'aquest model és la següent:

Figura IR-3.1.

Representació gràfica del model de districte innovador que s'aplica al districte de Palma

Font: BARCELÓ, M. (2020). *INNOCITIES. Urbanismo, economía, tecnología y cambio social*. Barcelona: InnoPro (Amazon), p. 103

Es configura un model de districte innovador com un sistema complex format per quatre subsistemes interrelacionats i per unes funcions transversals que, actuant coordinadament, permeten la creació i el desenvolupament d'un ecosistema urbà innovador que transforma el conjunt de la ciutat cap a un nou model urbà d'acord amb els requeriments del segle XXI.

3.

EL CAS DEL DISTRICTE INNOVADOR DEL NOU LLEVANT DE PALMA

L'actual projecte de districte innovador del Nou Llevant de Palma (DINL) té l'origen en les diferents activitats d'estudi i de dinamització cultural portades a terme per l'Associació Ramon Llull 2030 des de l'any 2016, amb el lideratge i l'entusiasme del senyor José Juan Novas, que implica persones i institucions de la societat civil mallorquina al voltant de la idea de promoure l'economia del coneixement i la innovació a la ciutat de Palma.

Des de l'any 2016 se celebren nombroses jornades i reunions; es presenten documents i propostes a les institucions públiques i privades, i es crea un estat d'opinió favorable a una aposta de la ciutat per sectors i activitats intensius en coneixement, com un complement a les activitats turístiques tradicionals que són la base de l'economia local.

Com a resultat d'aquestes activitats promogudes per la societat civil, els poders

públics locals fan seva la iniciativa i contracten a l'inici de l'any 2020 un estudi de viabilitat d'un projecte de districte innovador, el que avui es el projecte DINL.

Aquest estudi, que vaig tenir la responsabilitat de dirigir, es presentà el mes de juliol del mateix any a les principals institucions públiques de les Illes Balears, amb el lideratge del govern municipal, que ja anava acompanyat de la Universitat de les Illes Balears (UIB), amb qui se signa un acord per a l'impuls conjunt del nou districte.

Es tracta, doncs, d'una iniciativa de la societat civil acollida pel govern municipal i la UIB, que a partir d'aquest moment assumeixen el lideratge del projecte. D'aquesta manera, el projecte ja s'ha constituït en una triple hèlix, pendent d'implicar les altres administracions públiques i les empreses, que és el procés que es produeix actualment [gener de 2021], per comptar amb la quàdruple hèlix que recomanen les publicacions i estudis d'aquesta matèria.

3.1. POSADA EN MARXA DEL PROJECTE

El mes de setembre del 2020, el govern municipal decideix engegar el projecte constituint el comitè de coordinació corresponent, que és l'ens gestor participat per administracions, universitat i algunes entitats de la societat civil.

Aquest comitè —en el qual fins al gener de 2021 actui de coordinador— dona un gran impuls al projecte, concretant l'estratègia i les accions corresponents.

Del balanç dut a terme a finals de l'any 2020, en resulten aquestes conclusions sobre la situació del projecte de districte innovador en aquell moment:

- Projecte sòlid, viable, necessari i urgent.
- Cohesió i treball de l'equip humà implicat.
- Constitució dels comitès de coordinació amb la participació institucional.
- Quatre àmbits iniciats i en marxa: Campus Palma Tec, *hub* digital, *hub* de transició energètica i *citilab*.
- Acords estratègics amb empreses que permeten la disponibilitat d'espais públics i privats.
- Preparació d'una nova governança per a la gestió del projecte.
- Implicació de la societat civil.

A partir de les experiències en altres ciutats i països, en el cas del districte innovador de Palma, es pot considerar que el balanç de deu mesos de l'any 2020 és altament satisfactori i que cal continuar avançant en el mateix sentit durant els propers anys. Els projectes de DI són a llarg termini i la situació actual del projecte de Palma és altament satisfactòria, però la situació i la competència internacional fan que s'hagi de seguir avançant de manera decidida durant els propers anys.

3.2. UNA ESTRATÈGIA INNOVADORA

El cas del districte innovador de Palma és molt interessant per molts aspectes, com ara per les característiques de la ciutat,

per l'entramat institucional específic de les Illes, per la situació de partida del sistema de coneixement i del sistema productiu i per la proximitat dels barris que limiten amb l'àmbit territorial del futur districte.

A aquesta situació que podríem dir *especial* (de fet, cada situació és especial en el sentit de diferent d'altres casos), necessàriament hi han de correspondre uns trets diferencials del cas de Palma en relació amb altres districtes. Palma no és ni Boston ni Barcelona i, per tant, no és possible la transposició mimètica d'un model, com s'ha fet en molts casos amb l'anomenat «*silicon something*», si no que cal fer un «vestit a mida», cal innovar en l'estratègia i en el pla d'accions.

El principals trets diferencials del cas de Palma són els següents:

- a) Estratègia d'urbanisme llavor, que és una fórmula aplicada en molts casos i recordada per Richard Sennet² que consisteix en la transformació d'un territori actuant de manera contundent i decidida sobre alguns pols inicials, amb la idea que acabaran influïnt i provocant la transformació de tot el territori en qüestió.

La força de nous espais de centralitat acaba influïnt en el seu entorn, de manera que amb les accions de promoció i acompanyament més apropiades s'arribarà a llarg termini a la transformació de tota l'àrea prevista pel districte.

2. SENNET, R. (2019). *Construir y habitar. Ética para la ciudad*. Barcelona: Anagrama.

En el cas del DINL de Palma, s'han identificat i s'està actuant sobre cinc pols o àmbits de desenvolupament, que es descriuen més endavant.

- b) Acords amb propietaris privats: aquests pols de desenvolupament són possibles si es pot arribar a acords amb propietaris privats per modificar el planejament en benefici mutu. Es tracta d'incorporar aquests espais a la dinàmica del nou districte mitjançant processos de modificació del planejament que determini nous usos d'acord amb l'estratègia del districte. D'aquesta manera, s'activen noves inversions i es forma nou capital públic i valor social.

En cada cas, el resultat serà diferent, però la base conceptual serà la mateixa: modificació de planejament per acordar uns usos d'acord amb les necessitats del nou districte, tant de naturalesa pública com privada. La base jurídica consisteix en l'aplicació de l'article 47 de la Constitució espanyola per acord entre els agents públics i els privats.

Aquesta és una de les formes de col·laboració públic-privat necessàries per al desenvolupament d'un districte innovador.

- c) Integració social, funció del *citilab*: alguns projectes d'altres ciutats han ignorat d'entrada el component social i el resultat han estat processos de gentrificació que han expulsat part de la població del territori implicat. L'experiència recomana que cal

anticipar-se amb mesures de política pública que evitin els efectes negatius de l'èxit econòmic del projecte de districte innovador. En el cas de Palma, a banda d'altres mesures com la promoció d'habitatge públic, un dels projectes clau és el del *citilab* que es vol instal·lar al centre del barri de la Soledat.

- d) La teoria del camp base: quan la situació de partida no és òptima en aspectes d'estructura econòmica i de base de coneixement, com passa en el cas de la ciutat de Palma, es poden adoptar estratègies de desenvolupament per etapes, d'acord amb el que abans s'ha dit de l'urbanisme llavor. És per això que es programa una primera etapa 2020-23 amb l'objectiu de projectar i desenvolupar algunes accions o pols de desenvolupament concrets, per arribar al 2023 havent consolidat un «camp base» que hauria de permetre de «fer el cim» durant els anys següents.
- e) Estratègia temporal: etapes 1, 2 i 3. D'acord amb els punts anteriors, es constata que ens trobam davant d'un projecte estratègic fonamental per al futur de la ciutat i de les Illes que podria ser la base de l'estratègia de diversificació productiva de l'economia balear. És, per tant, un projecte a llarg termini que constarà de diferents etapes, que necessàriament s'han de recórrer a partir d'una base conceptual sòlida, d'una estratègia adequada a les circumstàncies específiques de Palma i de les Illes Balears i d'un treball continuat al llarg dels propers anys.

Etapa 1: és l'arrencada que s'ha fet durant l'any 2020 i conté els processos de disseny, programació i posada en marxa dels diferents projectes.

Etapa 2: ocuparia el període 2021-23, que hauria de permetre arribar al «camp base», de manera que el procés es fes a la pràctica irreversible. El projecte s'hauria consolidat, s'hauria demostrat que funciona i ja es podrien plantejar objectius més amplis i ambiciosos. Per a aquesta etapa és fonamental la creació i el ple funcionament d'una governança estable i representativa que ja s'ha dissenyat i preparat durant l'etapa 1.

Etapa 3: a partir del 2024 i durant els següents deu a vint anys. Seria el període de creixement i de situar Palma en el mapa global de les ciutats innovadores, pol d'atracció del talent internacional i d'inversions en empreses i institucions intensives en coneixement.

Aquests trets diferencials del cas de Palma podrien representar en el futur un nou model per a altres ciutats europees de dimensió mitjana, sobretot del sud d'Europa. El districte de Palma podria ser, en aquest sentit, un referent internacional, com avui ho és el districte 22@ de Barcelona.

3.3. PROGRAMACIÓ D'ACCIONS SEGONS ELS SUBSISTEMES DEL DISTRICTE INNOVADOR

a) Un nou model de planejament i desenvolupament urbanístic: per a una nova ciutat densa i compacta,

basada en la mescla d'usos, amb espais d'oficines, comerç, habitatge i equipaments públics.

En el marc del Pla General de Palma, i de l'actual procés de revisió, pel que fa a l'àmbit territorial de l'actual districte de Llevant s'està actuant a un doble nivell.

En primer lloc, mitjançant processos de modificació puntual de l'actual planejament, per poder disposar dels espais necessaris amb els referits acords amb propietaris privats; correspon a les etapes 1 i 2 del projecte.

La modificació de l'actual pla general ha de permetre la difusió del procés de transformació al conjunt del territori del nou districte.

Amb el planejament urbanístic hi van associades altres actuacions fonamentals com un nou pla de mobilitat, un nou model energètic, la connexió amb la resta de la ciutat o els aspectes de transformació social del conjunt. Sense l'eina urbanística, no seria possible parlar del nou districte innovador. És la condició prèvia necessària però no suficient.

b) Estratègia econòmica: basada en l'elecció d'aquelles activitats o clústers urbans que estan en condicions d'establir les bases per a un futur desenvolupament amb perspectiva global. És l'eina per a la diversificació productiva de la ciutat i, per extensió, del conjunt de les Illes.

De l'estudi de viabilitat, se'n deriven aquestes estratègies de diversificació productiva que corresponen amb els pols de desenvolupament abans esmentats:

- Ecosistema innovador plurisectorial basat en el Departament d'Enginyeria de la UIB i relacionat amb algunes de les tecnologies pròpies de l'estratègia Indústria 4.0.
- Hub digital de promoció de tecnologies i activitats basades en la digitalització de processos i de serveis associats. Les tecnologies d'animació, els videojocs, el món audiovisual, la innovació digital en el sector turístic i el sector dels mitjans de comunicació serien alguns dels exemples inicials.
- Hub per a la transició energètica, aprofitant el canvi de model energètic obligat pel canvi climàtic i per les directives europees, com una gran oportunitat de desenvolupar tecnologies pròpies i noves activitats econòmiques. No es tracta només de ser receptors de serveis i d'instal·lacions d'energies renovables, sinó de desenvolupar un sector industrial i de serveis propi que representi un nou teixit empresarial de les Illes Balears.
- Innovació del sector turístic, com a resultat de les especialitzacions anteriors que representen tecnologies i activitats transversals que poden promoure la innovació en el sector turístic, reforçant la competitivitat internacional i generant noves activitats de serveis en el sector.

- c) Subsistema de coneixement o el desenvolupament d'infraestructures de R+D i d'innovació. Partint de la base de coneixement avui existent a diferents departaments, escoles i centres de recerca de la UIB, es tracta de desenvolupar una potent base tecnològica i de coneixement necessària per al desenvolupament de les activitats econòmiques previstes al districte.

En aquest sentit, per cada un dels sectors productius referits al punt anterior, s'haurien de valorar les necessitats de l'oferta tecnològica corresponent amb programes de desenvolupament de cada cas. A partir dels recursos actualment existents, s'han d'aplicar programes de desenvolupament de la base tecnològica necessària per a cada un dels clústers considerats.

No es pot parlar de districte innovador sense tenir-ne en compte la complexitat i, en aquest sentit, els pols i sectors de desenvolupament anteriors estaran directament connectats amb un conjunt d'espais i activitats obertes —com ara *coworkings*, acceleradores, formació, intercanvi, etcètera— que hauran de configurar l'ecosistema d'innovació.

- d) El subsistema d'integració social. La transformació social mitjançant iniciatives que connectin el DI amb la ciutadania, començant per la seva aplicació al barri de la Soledat Sud i barris adjacents.

A part de polítiques públiques en marxa com les polítiques d'habitatge públic, en

aquest cas l'element específic propi del districte que cal instal·lar al centre del barri és el que s'anomena un *citilab* —o laboratori per a la ciutadania—, que és un espai obert al barri, recurs del sistema educatiu, que actuarà d'instrument per a la innovació social i de ròtula de connexió amb la resta del districte, començant per la seva estreta relació amb els pols de desenvolupament abans presents.

Un *citilab* és un model d'innovació social, avui present a algunes ciutats del món i que en el cas de Palma podria ser una eina fonamental d'integració social dels barris i, per extensió, del conjunt de la ciutat.

El subsistema d'innovació social té tot el seu potencial en la mesura que es pugui connectar amb la resta de subsistemes: espais públics i privats, llocs de treball connectats amb el sistema educatiu, sistema educatiu connectat a tots els nivells i lideratge polític i pacte públic-privat. És fonamental la visió i les accions sistèmiques entenent i gestionant la complexitat del conjunt i no actuant amb mesures sectorials o departamentals disperses, que és la tendència actual a la majoria de ciutats i països del món. D'aquí ve la necessitat i la urgència d'una governança pròpia integral.

e) La governança com a element transversal de tot el sistema, amb els seus components de lideratge, gestió, pacte públic privat i participació. És una peça fonamental i l'eina de lideratge, participació i gestió sense la qual el nou districte no podria funcionar.

El sistema de governança provisional actual basat en el Comitè de Coordinació tindria un caràcter temporal per assegurar la posada en marxa del projecte, però, ja arribat a la seva caducitat, s'hauria de substituir per l'eina necessària per cobrir les properes etapes programades.

Associats amb el model de governança, són necessaris els corresponents plans de comunicació i de màrqueting imprescindibles per a la projecció interna i internacional de la marca del districte i per a l'atracció d'inversions, a banda d'altres funcions pròpies d'aquestes disciplines.

Com a bona pràctica de gestió, poc freqüent a les nostres latituds, seria convenient aplicar models de cost-benefici amb avaluacions periòdiques independents que permetessin valorar els impactes econòmics i socials del projecte per prendre les decisions més oportunes.

3.4. PER UNA VISIÓ INTEGRADA

La visió per subsistemes s'haurà d'integrar amb els diferents àmbits i projectes actualment en marxa. Són dues maneres de veure la realitat del pla d'accions del projecte de DINL de Palma i serveixen per entendre més bé la complexitat del sistema que estem tractant, propi de la naturalesa complexa de l'actual canvi tecnològic i del sistema productiu.

En el primer cas, la visió per subsistemes remet al model de districte innovador —avui en procés d'aplicació a tot el món i que s'entén organitzat en cinc subsistemes— es correspon exactament amb

la visió espacial condicionada per l'estratègia específica que s'està aplicant a Palma i a les Balears. És una manera de veure el mateix panorama des de perspectives diverses.

I aquí cal tenir molt clares les respostes a dues possibles crítiques al model del districte innovador, que són: primera, pensar que es pota tractar d'una opció elitista que margina la resta de la població, i, segon, que això reforça la centralitat de la capital, tot ignorant la resta del territori.

El programa actual del districte innovador de Palma incorpora des del primer moment, en relació amb els altres subsistemes, el subsistema d'integració social a través d'un conjunt de mesures de política pública i de programes d'innovació social, ja referits. Aquestes polítiques i aquests programes s'hauran d'estendre progressivament a tots els barris de la ciutat.

D'una banda, està demostrat que la creació de llocs de treball d'alta qualificació genera demanda estable i llocs de treball en el sector serveis, no estacional com el turisme, sinó de tot l'any, que alguns investigadors situen en una relació 1 a 5 —un lloc de treball d'alta qualificació generaria cinc llocs de treball de tot tipus al sector serveis— i que, en el cas de Palma, es proposa situar, atesa la realitat socioeconòmica del sud d'Europa, en una relació d'1 a 2.

D'altra banda, també està demostrat que sense capitalitat forta no hi ha territori fort i tots dos es poden alimentar i interrelacionar mútuament. En aquest sentit,

a mesura que el districte innovador de Palma se situï en el món com un node de la xarxa global de ciutats innovadores, la resta de les Illes se'n poden anar beneficiant, per processos de capitalitat natural i també per polítiques concretes d'equilibri territorial. En aquest sentit, hi ha molts exemples de bones pràctiques al món que s'hauran de tenir en compte per a les Balears, evitant, però, que cada illa repliqui tot el que es pugui fer al districte o a la ciutat de Palma.

4.

CONSIDERACIONS FINALS I PERSPECTIVES FUTURES

Es tracta d'anar avançant en un nou model de ciutat propi del segle XXI, per contraposició al del segle XX, que és el resultat d'un model econòmic i tecnològic ja superat per la nova realitat de l'economia basada en el coneixement. El model actual és insostenible ambientalment i energèticament i ineficient des del punt de vista econòmic i, per tant, aquelles ciutats que no tinguin la capacitat de canviar-lo entren en processos de decadència progressiva que poden arribar a ser irreversibles.

És necessari pensar i actuar avançant cap a models de ciutat compactes, basats en la mescla d'usos diversos, la ciutat dita dels 15 minuts, on es possible viure i treballar amb formes de mobilitat amables i no basades exclusivament en el vehicle privat. Aquestes ciutats promouen espais d'activitat econòmica que anomenam districtes innovadors.

Són els espais capaços d'atraure talent de tot el món com a ecosistemes urbans, escenaris naturals del desenvolupament econòmic sostenible i socialment equilibrats. Són els escenaris dels nous llocs de treball qualificats que generen una demanda estable de serveis que permeten ciutats econòmicament competitives i socialment cohesionades.

Aquests ecosistemes urbans anomenats districtes innovadors segueixen un model de subsistemes integrats que es desenvolupen a partir d'activitats estretament relacionades i que, a efectes pràctics, es presenten mitjançant la imatge de subsistemes: urbanístic, econòmic, de coneixement, social i de governança, que actualment s'està aplicant a les ciutats més dinàmiques del món.

Finalment, s'ha presentat l'estratègia i la situació actual i perspectiva futura del projecte de districte innovador del Nou Llevant de Palma, que segueix el model anterior i que està en fase de posada en marxa i de desenvolupament dels diferents àmbits i pols de desenvolupament.

En aquest sentit, les bases conceptuals, estratègiques i programàtiques del projecte de districte innovador de Palma estarien correctament formulades i en procés d'implantació i els propers anys diran si ha estat possible el lideratge i el consens social i polític que en permeti el ple desenvolupament. Aquest és un projecte de Ciutat i de les Balears que necessita un ampli consens, estabilitat en el temps i participació dels sectors de la quàdruple hèlix: administracions, coneixement, empreses i societat civil.

12

ECONOMIA SOCIAL I SOLIDÀRIA

RESUM

La crisi generada per la covid-19 posa de manifest la responsabilitat social de les empreses i el caràcter resilient de l'economia social al costat de les persones. El pes de l'economia social a les Balears respecte al total de l'economia continua en un 2 %, si bé satisfà necessitats socials bàsiques.

Les Balears estan a la cua d'Espanya en nombre de treballadors en cooperatives i societats laborals. El sector serveis és el que té més persones ocupades, com en el total de l'economia de l'arxipèlag. Els treballadors a l'economia social són un col·lectiu de mitjana edat, un 44 % tenen entre 40 i 54 anys enfront del 42 % del total de l'economia.

Quant a la permanència a l'empresa, el percentatge de treballadores de més de cinc anys d'antiguitat són el 38 %, 6 punts percentuals per sobre del d'Espanya. Es dinamitza el cooperativisme, s'han constituït 22 cooperatives amb 109 socis i les de treball associat són les més nombroses, seguides de les agràries i de les d'habitatge, amb una quota important a Eivissa. El 2020, les cooperatives i les societats laborals ocupen 2.224 persones (0,5 % de la població ocupada). Destaca l'agricultura ecològica, amb 1.020 operadors.

12.1.

INTRODUCCIÓ

Cal destacar com a novetat que el Consell Econòmic i Social de les Illes Balears en col·laboració amb l'Associació Mercat Social Illes Balears han posat en marxa una prova pilot d'una «enquesta sobre les entitats de l'economia social de les Illes Balears 2020» per aportar una major visibilitat d'aquest sector. Les conclusions figuren al final d'aquest capítol.

Arran de la situació generada per la crisi sanitària, aspectes com el propòsit social i la protecció de les persones han de ser gestionats per continuar generant valor i es posa de manifest la responsabilitat social de les empreses. La Social Economy Europe (SEE), formada per una diversitat d'empreses i organitzacions com cooperatives, mútues, associacions, fundacions i empreses socials, entre d'altres, va dur a terme un acte en línia el novembre de 2020: «Next Generation EU: El potencial de l'economia social per reconstruir millor». El fons de recuperació Next Generation EU de juliol de 2020 suposa 750.000 milions d'euros per fer front a les conseqüències socials i econòmiques de la pandèmia.

A l'acte, es destacà la necessitat d'impulsar la innovació en àrees com l'energia, la salut, l'educació, l'habitatge i els serveis socials. El president de la SEE i de la Confederació Empresarial Espanyola de l'Economia Social (CEPES) manifestà que l'instrument de recuperació i resiliència juntament amb el pressupost europeu i altres polítiques com el Pacte Verd i el Pla d'Acció Euro-

peu de l'Economia Social representen una oportunitat històrica per fer front a la crisi actual i per reformar les bases de l'economia abordant les transicions verda i digital, i garantint la prosperitat duradora, sostenible i per a totes les persones.

També exposà el caràcter resilient de l'economia social, que exerceix com a xarxa de protecció a l'atur i està en primera línia atenent els més necessitats i assegurant l'accés de totes les persones als recursos bàsics. Aquest sector de l'economia mobilitza 2,8 milions d'empreses i organitzacions, proporciona feina a 13,6 milions de persones i representa el 8 % del PIB de la Unió Europea. Així mateix, el president de la SEE i de CEPES considera que l'economia social s'enfronta a obstacles com la falta de reconeixement i enteniment del model empresarial en bona part de la legislació i en la posterior aplicació a causa dels déficits de visibilitat.

L'informe *L'impacte de la covid-19 a les empreses d'economia social a Europa*, de juny del 2020 de l'SEE, posa de manifest que la pandèmia i el confinament afectaren durament la seva activitat i l'ocupació (s'ha optat per ERTO, reducció de la jornada, vacances retribuïdes i reducció d'ocupació), si bé bona part de les entitats es considera capaç de recuperar-se. També a l'àmbit financer s'han reduït les aportacions privades d'empreses i particulars.

El sector de l'economia social ha demostrat una gran capacitat per adaptar-se a la modalitat de teletreball. L'impacte de la pandèmia no afecta per igual a tothom, les dones, els immigrants, les persones amb discapacitat, les comunitats vulne-

rables, la joventut, els treballadors d'economia informal i precaris, entre d'altres, són col·lectius més afectats. Per fer front a la complexitat de la crisi cal una enorme quantitat de recursos, cosa que exigeix una cooperació entre els sectors públic i privat i l'economia social pot desenvolupar un paper important per les seves característiques, ja que sol operar en àmbits d'utilitat pública. L'evidència empírica demostra que els sistemes que tenen un nivell més alt de cohesió social, de capital social, de capacitat de mobilització social i més cooperatives i entitats d'economia social, responen i gestionen millor les crisis i pandèmies¹.

La nova Estratègia espanyola de l'economia social 2021-2027 s'alinejarà amb els plans de recuperació europea de conformitat amb el compromís expressat a la primera trobada de l'economia social, que reuní representants del Ministeri de Treball i Economia Social, de les comunitats autònomes i de CEPES, celebrada a Toledo el maig de 2020 amb motiu dels actes que constituïen aquesta ciutat com a capital europea de l'economia social.

S'analitzaren la sostenibilitat, la digitalització, la transició verda, la transició justa, la industrialització, l'Agenda 2030, la vertebració territorial, la capacitat i la formació adaptada als nous sectors emergents, la internacionalització, el suport a emprenedors, la consolidació d'empreses d'economia social, el foment de les transformacions i reconversions empresarials,

la cooperació amb universitats i centres tecnològics, la sensibilització a l'escola, l'adaptació de marcs normatius, les aliances publicoprivades, la contractació pública, la visibilitat i la innovació. Els tres objectius consensuats foren: visibilitzar l'economia social, promoure-la des de l'àmbit local fins a l'internacional i situar aquest model empresarial com a motor de la recuperació.

12.2.

METODOLOGIA

La classificació del sector de l'economia social que se segueix aquí està basat en el sistema europeu de comptes SEC 2010 (Eurostat), que està establert en el Reglament (UE) núm. 549/2013 del Parlament Europeu i del Consell, de 21 de maig de 2013, relatiu al sistema europeu de comptes nacionals i regionals de la Unió Europea:

A) Productors de mercat (empreses que actuen en els mercats amb competència).

A.1) Societats no financeres (S.11).

- Cooperatives (de treballadors, agroalimentàries, consumidors, educació, transport, d'habitatge, de salut, socials, etc.).
- Societats laborals.
- Societats agràries de transformació (SAT).
- Confraries de pescadors.
- Centres especials d'ocupació (CEO).

1. CHAVES-ÁVILA, R. (2020): «Crisis del Covid-19: impacto y respuestas de la economía social». *Noticias de la Economía Pública, Social y Cooperativa*, núm. 63, pàg. 28-43.

- Empreses d'inserció.
- Altres productors de mercat privats (iniciatives d'RSC, d'agricultura ecològica i ONCE).

A.2) Institucions financeres (S.12).

- Cooperatives de crèdit i d'estalvi.
- Companyies de mútues d'assegurances.
- Institucions sense fi de lucre de serveis d'economia social.

B) Productors no de mercat

B.1) Institucions sense fi de lucre al servei de les llars (S15).

- Associacions d'acció social (iniciatives de comerç just i d'inserció sociolaboral).
- Fundacions socials.
- Altres institucions humanitàries sense finalitats lucratives (Creu Roja).
- Xarxes socials.
- Federacions.

En aquesta diagnosi de l'economia social es tractarà l'apartat A.1), atès que és del qual es disposa de més informació estadística.

social respecte el nombre total d'empreses de les Illes Balears els cinc darrers anys és aproximadament del 2 %. Del 2010 ençà el nombre de cooperatives s'ha incrementat gairebé un 40 %, si bé el nombre de societats laborals disminueix un 13 % (vegeu el quadre I-12.1).

Per calcular el pes de l'economia social, a més de les cooperatives i les societats laborals, s'analitzen altres tipus d'entitats que es detallen a continuació (vegeu el quadre I-12.2).

El 2020 hi ha 102 societats agràries de transformació (SAT) actives. Són societats civils que tenen una finalitat econòmico-social per produir, transformar i comercialitzar productes agrícoles, ramaders i forestals; per fer millores en el medi rural, i per la promoció i el desenvolupament agraris. Productors Mallorquins de Fruits Secs és la que consta d'un nombre més alt de socis (1.020); seguida d'Endavant es Camp, amb 388 socis, i, en tercer lloc, Frutos Mallorquines (136). Després venen, amb devers 40 socis cadascuna, Ramaders Agrupats, Son Ferrandell i Petits Productors d'Ametlles i Garroves. La resta de SAT tenen un nombre de socis menor.

Els tres darrers anys es manté en 16 el nombre de confraries de pescadors representades per la Federació Balear de Confraries de Pescadors, que té com un dels seus objectius principals la sostenibilitat de l'activitat pesquera. El 2019 les confraries de pescadors disposaven de 273 embarcacions, de les quals 165 corresponen a Mallorca, 51 a Menorca, 39 a Eivissa i 18 a Formentera.

12.3.

DADES DE L'ECONOMIA SOCIAL A LES ILLES BALEARS

De conformitat amb les dades que ofereix l'Ibstat del Directori d'Empreses (DIRCE) i les altres fonts detallades en el quadre, el percentatge d'empreses de l'economia

QUADRE I-12.1. NOMBRE D'EMPRESSES PER CONDICIÓ JURÍDICA DE L'ECONOMIA SOCIAL A LES ILLES BALEARS (2010-2020)

	Societats cooperatives (DG de Promoció Econòmica, Emprenedoria i Economia Social) (*)	Societats laborals anònimes i limitades (DG de Promoció Econòmica, Emprenedoria i Economia Social)	Altres tipus (**)	Total economia social	Total empreses a les Illes Balears (DIRCE)	Percentatge empreses economia social (***)
2010	214	545	—	—	89.562	—
2011	221	546	—	—	87.461	—
2012	223	546	—	—	85.372	—
2013	234	546	—	—	85.044	—
2014	244	544	—	—	84.270	—
2015	260	535	—	—	87.111	—
2016	263	520	987	1.770	89.341	1,98 %
2017	273	508	1.035	1.816	93.067	1,95 %
2018	274	482	1.103	1.859	96.638	1,92 %
2019	276	477	1.159	1.912	98.712	1,94 %
2020	295	473	1.190	1.958	100.022	1,96 %

Font: Directori d'empreses (DIRCE), Ibestat; Direcció General de Promoció Econòmica, Emprenedoria i Economia Social i Circular i elaboració pròpia

(*) Incloues 4 microcooperatives inscrites el 2019 i 15 el 2020. (**) Incloues les entitats detallades a la taula 2.

(***) El càlcul del percentatge és una aproximació.

QUADRE I-12.2. NOMBRE D'ALTRES TIPUS D'ENTITATS DE L'ECONOMIA SOCIAL (2020)

	2020
Societats agràries de transformació (1)	102
Confraries de pescadors (2)	16
Centres especials d'ocupació (3)	44
Empreses d'inserció (3)	7
Altres productors de mercat privats	
Iniciatives RSC (*)	—
Agricultura ecològica (4)	1.020
ONCE (5)	1
Total	1.190

Fonts: (1) Direcció General d'Agricultura, Ramaderia i Desenvolupament Rural. (2) Federació Balear de Confraries de Pescadors. (3) Dir. Gral. de Promoció Econòmica, Emprenedoria i Economia Social i Circular. (4) Consell Balear de la Producció Agrària Ecològica. (5) ONCE

(*) No hi ha un registre de les iniciatives d'RSC a les Illes Balears, si bé Eticentre té 20 empreses que en són sòcies i Forètica té empreses associades amb seu a les Balears. A més, CAEB, PIME i Cambra de Comerç de Mallorca, entre d'altres, apliquen mesures d'RSC.

D'altra banda, els centres especials d'ocupació (CEO), el 2020 n'hi ha 44 entre associacions, societats limitades i societats anònimes. D'aquests, 19 són d'iniciativa social, i la resta, d'iniciativa empresarial.

Les empreses d'inserció tenen com a finalitat la integració sociolaboral de persones en situació o risc d'exclusió social. El 2020 a les Illes Balears n'hi ha set: Deixalles Serveis Ambientals; Mestral Inserció i Medi Ambient SLU; Triamdetot SLU; Eines x Inserció; Deixalles Inserció i Triatge; Projecte Home, i Arca Serveis Ambientals.

En el grup dels altres productors de mercat privats, dins la responsabilitat social corporativa (RSC) cal destacar Eticentre i Forètica. Eticentre és una associació sense ànim de lucre per incorporar criteris ètics especialment a les petites i mitjanes empreses i consta de 20 associats el 2020. Forètica està format per diverses empreses adherides amb el certificat SGE 21, que és la primera norma europea que permet certificar un sistema de gestió ètica i socialment responsable. A més, CAEB, PIME i Cambra de Comerç, entre d'altres, apliquen mesures d'RSC.

Un any més, ha crescut el nombre d'operadors inscrits en el Consell Balear de Producció Agrària Ecològica. Hi havia 800 operadors d'agricultura ecològica el 2016; 840 el 2017; 907 el 2018, i 962 el 2019. El 2020 s'ha assolit la xifra de 1.020, dels quals un 67,2 % són productors i un 32,8 % són elaboradors, i s'han donat d'alta 32 nous productors i 26 nous elaboradors. Gestionen 37.834 hectàrees en el conjunt de l'arxipèlag, un 2,9 % més que el 2019. La producció d'aviram eco-

lògic creix un 23 % interanual. Segons el CBPAE, el sector que més ha patit la crisi pandèmica és el dels elaboradors.

Pel que fa a l'ONCE a les Balears, el 2019 —darreres dades disponibles— ha estat molt positiu, ja que s'ha assolit els 788 treballadors i les vendes s'han incrementat un 2 %. S'han dut a terme 25 contractes indefinits a persones amb discapacitat i s'han atès 157 estudiants cecs, i arriba a 1.276 persones cegues.

Segons la memòria de la Xarxa d'Economia Alternativa i Solidària de les Illes Balears (REAS Balears) de 2019 —darreres dades disponibles—, s'ha comptat amb 14 entitats associades: Associació Candela Projectes Solidaris; Associació S'Altra Senalla; Càritas Diocesana de Mallorca; Càritas Diocesana de Menorca; Deixalles Inserció i Triatge Empresa d'Inserció; Ecoprest SLL; Eines x Inserció Empresa d'Inserció; Fundació Deixalles; Institut de Treball Social i Serveis Socials (INTRESS); Mestral Inserció i Medi Ambient Empresa d'Inserció; Projecte Home Balears Inserció Empresa d'Inserció; Slow Food Illes Balears, i Triam de Tot Empresa d'Inserció. Aquestes entitats sòcies han implicat un col·lectiu de 2.127 persones entre treballadors (777) i voluntaris, amb un moviment econòmic de 24.544.311 euros. REAS Balears està associada a REAS Red de Redes de Economía Solidaria, una organització que té 43.000 persones vinculades —19.000 com a contractades— i amb uns ingressos anuals de 708 milions d'euros.

Pel que fa a les cooperatives i societats laborals, el primer semestre del 2020 (darreres dades disponibles), les cooperatives i les societats laborals a les Illes Balears ocu-

pen 2.224 persones, un 0,5 % de la població ocupada. A continuació s'analitzen les cooperatives i les societats laborals.

12.4.

COMPARATIVA ENTRE ESPANYA I LES ILLES BALEARS DE LES COOPERATIVES I LES SOCIETATS LABORALS (MINISTERI DE TREBALL I ECONOMIA SOCIAL)

Segons el Ministeri de Treball i Economia Social (base de dades de l'economia social. Característiques dels treballadors de l'economia social), que analitza les dades de les cooperatives i les societats laborals per comunitats autònomes, les Illes Balears són a la coa respecte d'Espanya del nombre de cooperatives i societats laborals (limitades i anònimes) i en el nombre de treballadors, en ambdós casos les primeres posicions corresponen a Andalusia, Catalunya, Comunitat Valenciana, País Basc i Múrcia. El nombre de treballadors de cooperatives i societats laborals a Espanya el primer semestre del 2020 és de 349.224, un 6 % menys respecte al mateix període de l'any anterior (vegeu el gràfic I-12.1, el gràfic I-12.2, el quadre IA-12.1. Nombre de cooperatives i societats laborals per comunitats autònomes —2020— i el quadre IA-12.2. Nombre de treballadors de cooperatives i societats laborals per comunitats autònomes —mitjana 1r i 2n trimestre de 2020).

El grup més nombrós de treballadors de l'economia social a les Balears, tal com

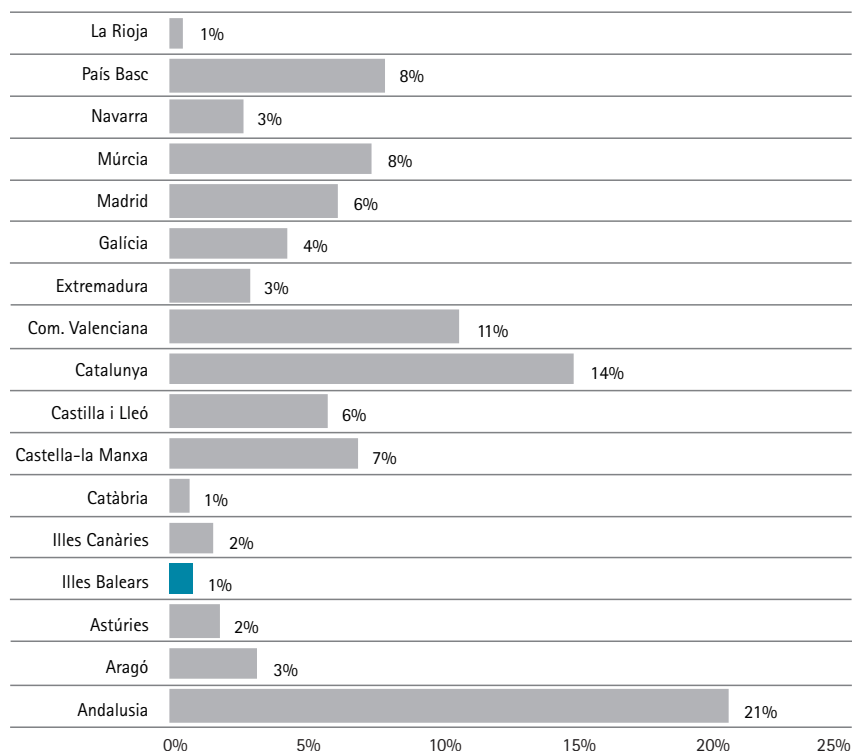
passa en el total de l'economia, és el de les persones ocupades en el sector serveis, amb un 81,6 %; seguides de les de la indústria (4,7 %), de la construcció (7,8 %) i de l'agricultura (5,5 %) (vegeu el gràfic I-12.3).

El primer trimestre de 2019 —últimes dades disponibles—, les dones representen prop de la meitat de treballadors de l'economia social, amb un 47,5 %, a Espanya i a les Balears estan un punt per sobre (48,7 %). Respecte al total de les persones ocupades a les Balears, la proporció de dones és d'un 45,4 %.

A Espanya la major part de persones ocupades en l'economia social són d'edat mitjana, tenen de 40 a 54 anys, i a les Balears (43,6 %), també. La proporció de persones ocupades a l'economia social de 55 anys i més, amb un 18,2 %, és superior a la d'Espanya (16,0 %). Les persones ocupades de l'economia social de 25 a 39 anys a les Balears representen el 32,9 % i si es tenen en compte les menors de 40 anys són el 38,2 %.

Les persones ocupades estrangers a les Balears (7,4 %) en economia social estan per sota de la mitjana espanyola (10,7 %). Més d'una quarta part dels treballadors mantenen una relació temporal amb la seva empresa. A les Balears, els treballadors amb un contracte indefinit de l'economia social (72,7 %) estan lleugerament per sota de la mitjana espanyola (73,4 %), si bé el 2019 les Balears estaven per sobre. Els treballadors indefinits sobre el total de l'economia a les Balears representen el 73,1 %, i a Espanya, el 70,1 %.

Gràfic I-12.1.

Distribució del nombre de cooperatives i societats laborals per comunitats autònomes (mitjana 1r i 2n trimestre de 2020)

Font: Ministeri de Treball i Economia Social

Els treballadors a temps complet de l'economia social a Espanya representen un 79,0 %, mentre que a les Balears són menys (75,9 %). A les Balears, més d'una quarta part dels treballadors mantenen una relació de caràcter temporal amb la seva empresa (27,3 %), gairebé un punt percentual per sobre d'Espanya.

A les Balears, les societats de l'economia social més nombroses són les que tenen

de 51 a 100 persones ocupades (23,8 %), seguides de les que en tenen de 26 a 50 (22,1 %), i les que tenen menys de 25 representen el 42,4 %. En canvi, a Espanya les societats més nombroses de l'economia social són les que tenen més de 250 treballadors (43,5 %), que a les Balears només són el 6,2 %.

A les Balears, en l'economia social, el 38,1 % són treballadors de més de cinc

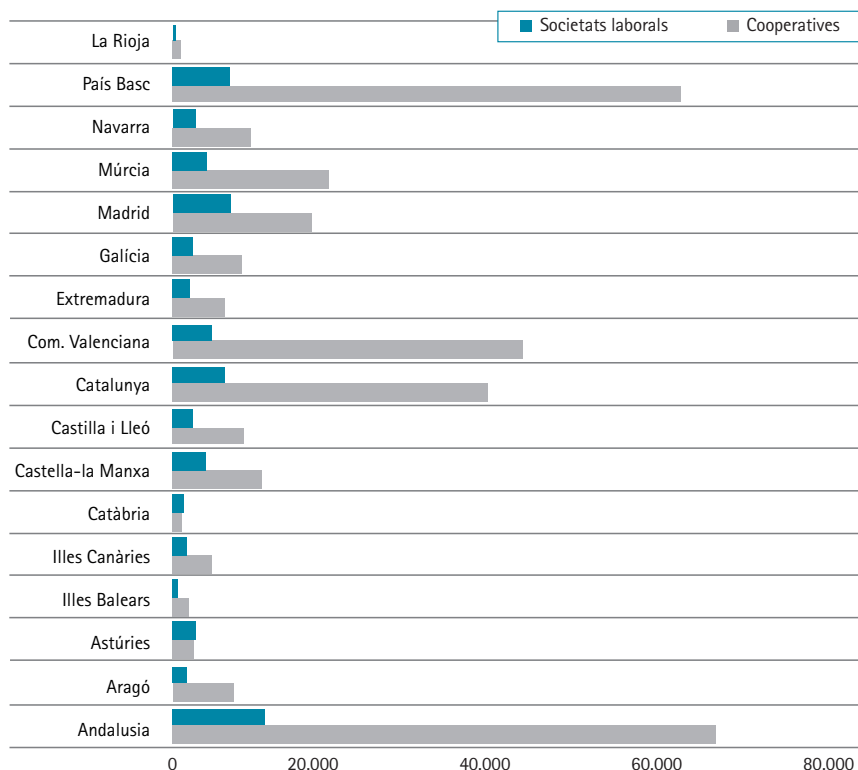
anys d'antiguitat, per sobre de la proporció a Espanya (31,9 %), i el 23,6 % tenen una antiguitat de fins a sis mesos (mentre que la mitjana estatal és d'una tercera part de treballadors amb antiguitat fins a sis mesos).

Pel que fa a les cooperatives per tipus, el primer semestre del 2020 —darreres dades disponibles—, a Espanya ocupen les

primeres posicions el comerç i l'hostaleria; seguides de la indústria; l'educació i la sanitat; el sector primari i les activitats professionals, administratives i administració pública. En canvi, a les Illes Balears el primer lloc l'ocupen les cooperatives de l'educació i la sanitat; el segon és per al comerç i l'hostaleria; el tercer, per al transport i comunicacions, i la quarta posició és per a la indústria.

Gràfic I-12.2.

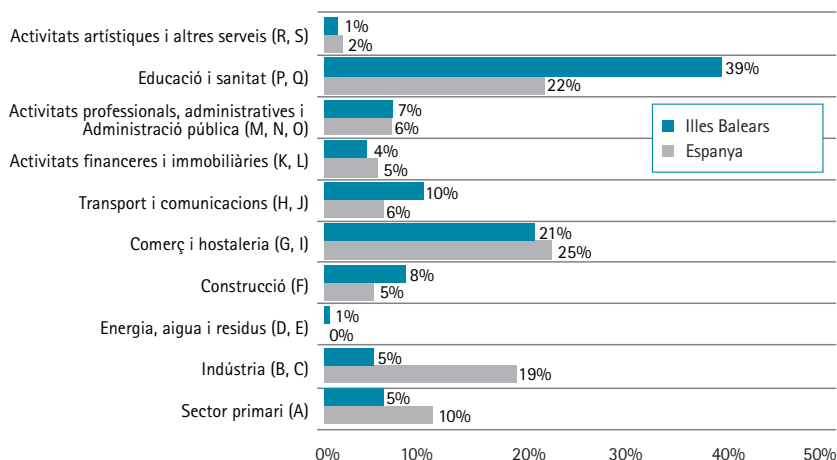
Nombre de treballadors de cooperatives i societats laborals per comunitats autònomes (mitjana 1r i 2n trimestre de 2020)

Font: Ministeri de Treball i Economia Social

Gràfic I-12.3.

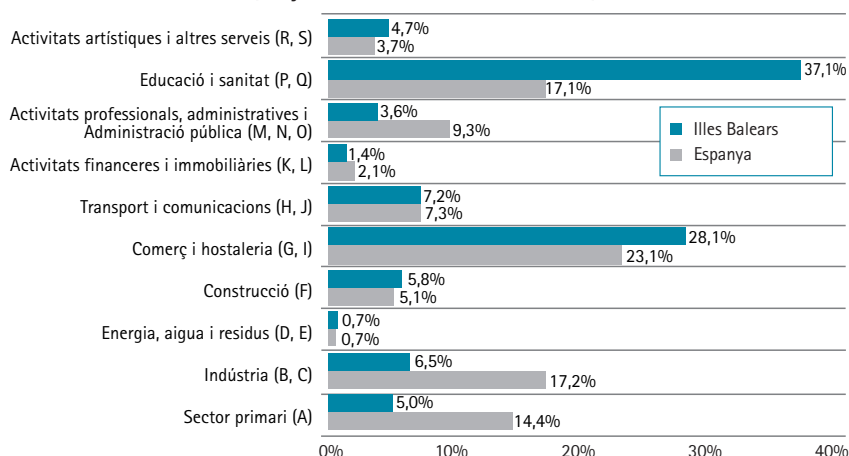
Nombre de treballadors de cooperatives i societats laborals per tipus d'activitat a Espanya i Illes Balears (mitjana 1r i 2n trimestre de 2020)

Font: Ministeri de Treball i Economia Social

Gràfic I-12.4.

Cooperatives per tipus d'activitat a Espanya i a les Illes Balears (centres) (mitjana 1r i 2n trimestre de 2020)

Font: Ministeri de Treball i Economia Social

L'evolució de treballadors a les cooperatives per tipus d'activitat a Espanya mostra que les cooperatives de comerç i hostaleria són les més nombroses en nombre de treballadors, seguides de les d'educació i sanitat, les d'indústria i les d'agricultura. A les Balears, el sector de cooperatives més nombrós en treballadors, des del tercer trimestre del 2010, és el d'educació i sanitat (47 %). Després ve el sector del comerç i l'hostaleria (20 %), que a partir del 2014 a causa de crisi financera cau significativament però manté la segona posició. Segueixen el transport i les comunicacions (12 %), que s'ha recuperat després d'una caiguda del nombre de treballadors el 2019. El segueixen el sector primari (6 %) i les activitats financeres (5 %). La indústria representa el 4 % dels treballadors de l'economia social i la construcció només el 2 % (vegeu el gràfic I-12.3, el gràfic I-12.4, el quadre IA-12.3, el gràfic I-12.4, el quadre IA-12.3. Nombre de treballadors de les cooperatives segons la secció d'activitat a les Illes Balears —2009-2020— i el gràfic IA-12.1. Evolució del nombre de treballadors de cooperatives per tipus d'activitat a les Illes Balears).

El primer semestre del 2020, a les Balears, el sector de les societats laborals més nombrós en nombre de societats és el de comerç i hostaleria, que representa el 36 %, com un any enrere. Després ve el sector de la construcció (18 %); el de les activitats professionals, administratives i administració pública (17 %), i la indústria (13 %). A Espanya el sector serveis també és el més nombrós, seguit de la indústria i la construcció.

Per nombre de treballadors, les societats laborals de construcció a les Illes Balears

ocupen el 36 %, mentre que a Espanya aquest sector ocupa el 12 % dels treballadors de les societats laborals. En segon lloc, a les Balears els treballadors de les societats laborals estan ocupats en les activitats professionals, administratives i Administració pública (25 %), mentre que a Espanya representa el 12 %. El tercer lloc a les Balears és per al comerç i l'hostaleria, que té el mateix pes que a Espanya (22 %). En canvi, a Espanya el sector que ocupa més treballadors de les societats laborals és la indústria (27 %) (vegeu el gràfic I-12.5, el gràfic IA-12.2. Evolució del nombre de treballadors de cooperatives per tipus d'activitat a Espanya (2009-2020) i el quadre IA-12.7. Treballadors de les societats laborals a les Illes Balears i Espanya per tipus d'activitat (1r i 2n trimestre de 2020)

12.5.

LES COOPERATIVES

12.5.1. EVOLUCIÓ DE LES COOPERATIVES A LES ILLES BALEARS (MINISTERI DE TREBALL I ECONOMIA SOCIAL)

A les Balears, el primer semestre de 2020 hi ha una mitjana de 1.842 persones treballant en cooperatives i a Espanya, 292.741, la qual cosa representa un 0,4 % i un 2,0 % respectivament en relació amb el total de treballadors. La variació del primer semestre del 2020 respecte del primer semestre del 2019 del nombre de treballadors en cooperatives a Espanya ha caigut un 5,4 %, i a les Illes Balears, un 3,9 %. El

màxim de treballadors des del 1999 fins al 2020 es dona el tercer trimestre del 2008, amb 2.774, i a partir d'aquí cau el nombre en una tercera part.

A les Balears el primer semestre del 2020 un 74 % correspon al règim general i un 26 % a autònoms, proporció similar a la del conjunt d'Espanya. La diferència entre el règim general i els autònoms a les Balears era molt més gran des de 1999 fins a 2014, si bé a partir d'aquest any s'escurça.

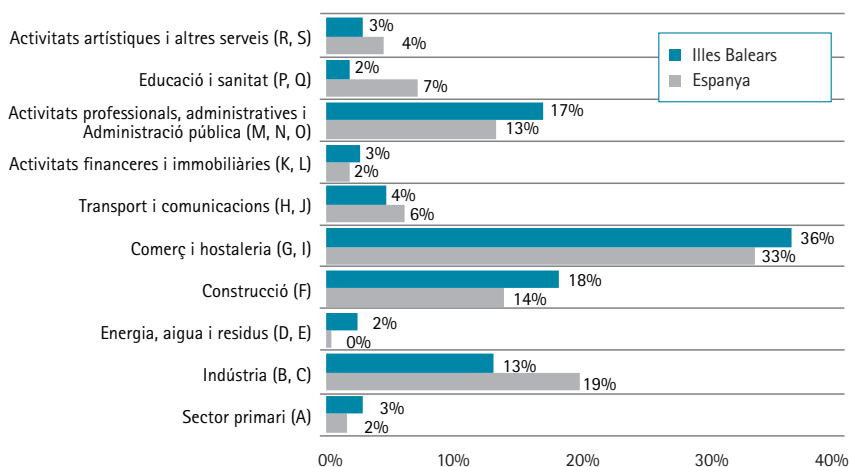
Durant la crisi financera del 2008 la quantitat d'autònoms s'ha mantingut, fins i tot amb tendència creixent; en canvi, el nombre de treballadors de règim general ha disminuït.

El nombre de treballadors del règim general de les cooperatives mostra una

certa estacionalitat (devers el 4 %); en canvi, els autònoms són més estables. El nombre de treballadors per cooperativa a les Illes Balears el 2020 és de 12,1; en canvi, a Espanya assoleix els 16,2, en tot el període el nivell és superior a Espanya. A les Balears, el nombre de treballadors per empreses totals és de 4,6 (vegeu el quadre IA-12.6. Evolució del nombre de treballadors del règim general i autònoms de les cooperatives a les Illes Balears; el gràfic IA-12.3. Treballadors de cooperatives a les Illes Balears; el quadre IA-12.9a. Evolució de la mitjana de treballadors i de cooperatives a Espanya i a les Illes Balears —1999-2020— i el quadre IA-12.9b. Evolució trimestral del nombre de treballadors i de les cooperatives a Espanya i a les Illes Balears —1999-2020).

Gràfic I-12.5.

**Societats laborals per tipus d'activitat a Espanya i a les Illes Balears (centres)
(mitjana 1r i 2n trimestre de 2020)**

Font: Ministeri de Treball i Economia Social

12.5.2. COOPERATIVES DONADES D'ALTA (MINISTERI DE TREBALL I ECONOMIA SOCIAL)

Es dinamitza el cooperativisme: el 2020, a les Balears s'han constituït 22 cooperatives amb 109 socis, de les quals 17 són de treball associat amb 49 nous socis, dues cooperatives de consumidors i usuaris amb 29 socis, una d'habitatge amb 20 socis i una d'agrària amb 7 socis. En canvi, el 2019 només es donaren d'alta sis cooperatives amb 23 socis, gairebé totes de treball associat.

12.5.3. COOPERATIVES PER ILLES (REGISTRE DE COOPERATIVES, SOCIETATS LABORALS I EMPRESES D'INSERCIÓ DE LES IB)

Segons les dades de 2020 del registre de cooperatives, societats laborals i empreses d'inserció de la Direcció General de Promoció Econòmica, Emprenedoria i Economia Social i Circular, de 295 cooperatives les de treball associat són les més nombroses a les illes —excepte a Formentera— i representen el 63,4 % del total de les Balears.

Les cooperatives de treball associat inclouen 18 microcooperatives a Mallorca i una a Menorca. En segon lloc, les cooperatives més nombroses a les Illes Balears són les agràries, amb un 15,3 %. Ocupen la tercera posició les cooperatives d'habitatge (6,4 %), amb una important quota a Eivissa. A continuació, venen les d'iniciativa social (5,8 %), les de serveis representen un 4,4 %, les de consum el 2,4 %, les de transports només representen un 1 %, les d'explotació comunitària de la terra són un

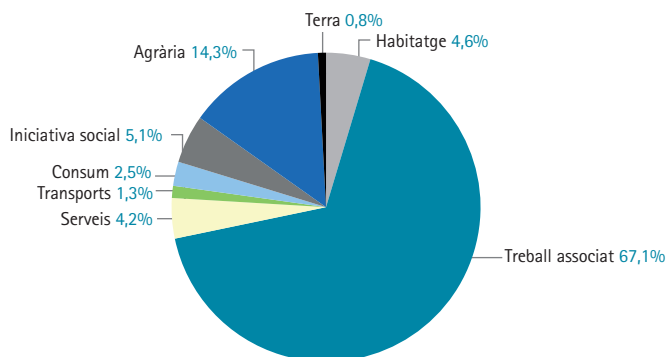
0,7 % i les integrals i del mar, suposen un 0,3 % cadascuna (vegeu el gràfic I-12.9).

El 2020 a Mallorca hi ha un total de 237 cooperatives, de les quals un 67,1 % corresponen a treball associat, seguides de les agràries (14,3 %), de les d'iniciativa social (5,1 %), d'habitatge (4,6 %), de serveis (4,2 %), de consum (2,5 %), de transports (1,3 %) i de la terra (0,8 %). A Menorca, d'un total de 27 cooperatives, un 40,7 % són de treball associat, un 22,2 % són agràries (atesa la importància del sector agrícola a l'illa), un 18,5 % són d'iniciativa social, un 7,4 % són de serveis, i a les d'habitatge, del mar i consum els correspon un 3,7 % a cadascuna. A Eivissa, de 30 cooperatives, un 56,7 % corresponen a les de treball associat. Les segones que cal destacar són les d'habitatge, que representen gairebé una quarta part per la importància de l'habitatge a l'illa. A continuació, un 13,3 % són cooperatives agràries, i les integrals i de serveis participen amb un 3,3 % cadascuna. A Formentera, el 2020 només hi ha una cooperativa i és agrària (vegeu el gràfic I-12.6, el gràfic I-12.7 i el gràfic I-12.8).

12.5.4. MAPATGE DE LES COOPERATIVES A LES ILLES BALEARIS (REGISTRE DE COOPERATIVES I DE SOCIETATS LABORALS DE LES ILLES BALEARIS)

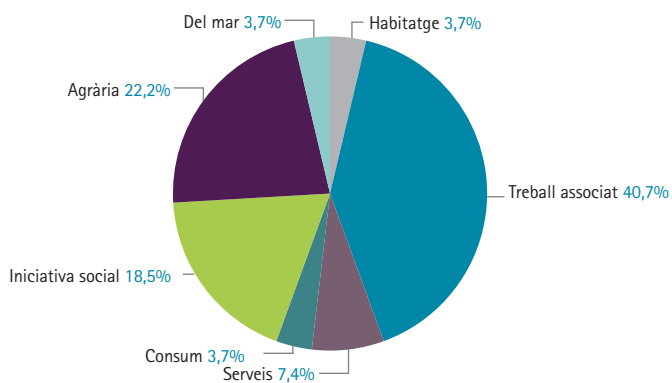
El 2020 a Mallorca, és al municipi de Palma on les cooperatives són més nombroses (109), seguida de Marratxí amb 24, Manacor amb 13 i Calvià amb 10. Després venen amb 6 cooperatives Inca i Santa Maria del Camí, i amb 5 cooperatives els municipis de Porreres i Consell.

Gràfic I-12.6.
Cooperatives a Mallorca per tipus (2020)

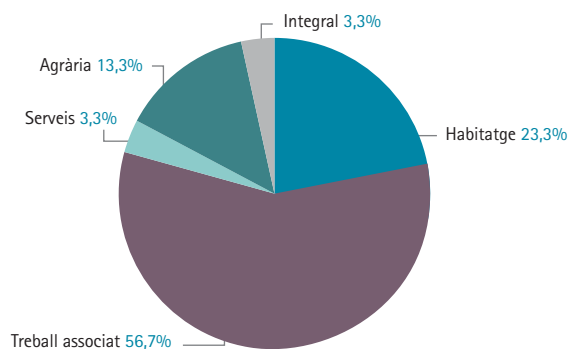
Font: Direcció General de Promoció Econòmica, Emprenedoria i Economia Social i Circular
(Inclou 18 microcooperatives de treball associat a Mallorca i una a Menorca)

Gràfic I-12.7.
Cooperatives a Menorca per tipus (2020)

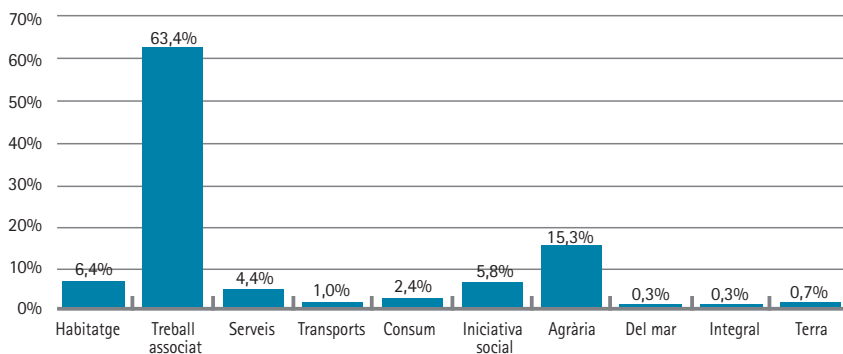
Font: Direcció General de Promoció Econòmica, Emprenedoria i Economia Social i Circular
(Inclou 18 microcooperatives de treball associat a Mallorca i una a Menorca)

Gràfic I-12.8.
Cooperatives a Eivissa per tipus (2020)

Font: Direcció General de Promoció Econòmica, Emprenedoria i Economia Social i Circular
(Inclou 18 microcooperatives de treball associat a Mallorca i una a Menorca)

Gràfic I-12.9.
Cooperatives a les Illes Balears per tipus (2020)

Font: Direcció General de Promoció Econòmica, Emprenedoria i Economia Social i Circular
(Inclou 18 microcooperatives de treball associat a Mallorca i una a Menorca)

A Menorca i a Eivissa hi ha 27 i 30 cooperatives a cadascuna, i Formentera en té una. A Menorca destaca Ciutadella amb 8, seguida des Mercadal i Maó amb 5 cadascun, i d'Alaior amb 4 cooperatives. A Eivissa, la capital en té 18, en segon lloc ve Sant Antoni de Portmany amb 6 i després Santa Eulària des Riu amb 4 (vegeu el mapa i gràfic I-12.10).

12.6.

LES SOCIETATS LABORALS A LES ILLES BALEARS (MINISTERI DE TREBALL I ECONOMIA SOCIAL)

12.6.1. EVOLUCIÓ DE LES SOCIETATS LABORALS A LES ILLES BALEARS

El nombre de treballadors totals de les societats laborals a les Illes Balears segueix una tendència decreixent, com la mitjana d'Espanya, des del segon trimestre del 2003 (1.260 treballadors), la qual s'accentua a partir del tercer trimestre del 2018, en què les taxes de variació intertrimestral negatives són superiors al 23 % en quatre trimestres consecutius. Els dos primers trimestres del 2020 aquestes taxes negatives superen el 8,5 %. El nombre de treballadors de societats limitades està per sobre del nombre de treballadors de societats anònimes, tal com succeeix des del 2001. El primer semestre del 2020 un 87 % dels treballadors correspon a societats limitades i un 13 % a societats anònimes. El nombre de treballadors per societat laboral a les Illes Balears el primer semestre del 2020 està en una mitjana de 6, per sota del mateix període del 2019 (6,3).

La mitjana d'Espanya està en 7,2 (vegeu el gràfic IA-12.6. Nombre de societats laborals a Espanya i a les Illes Balears, i el quadre IA-12.11. Evolució del nombre de societats laborals i dels treballadors a Espanya i a les Illes Balears per trimestres —1999-2020)

12.6.2. EVOLUCIÓ DE LES SOCIETATS LABORALS DONADES D'ALTA

El 2019 i el 2020 no es donen d'alta societats laborals a les Illes Balears, una situació que no passa a la resta de comunitats autònomes. Des del 2003, en què la sèrie registra el seu màxim, amb 96 societats laborals donades d'alta, aquest nombre cau en picat (vegeu el gràfic I-12.11).

12.7.

ENQUESTA SOBRE LES ENTITATS DE L'ECONOMIA SOCIAL DE LES ILLES BALEARS 2020

El Consell Econòmic i Social de les Illes Balears en col·laboració amb la Xarxa d'Economia Alternativa i Solidària Illes Balears (REAS Illes Balears) han posat en marxa una prova pilot: «Enquesta sobre les entitats de l'economia social de les Illes Balears 2020». S'hi recull informació sobre 49 empreses i organitzacions de l'economia social. L'objectiu és conèixer millor l'impacte de l'economia social a les Illes Balears i aportar més visibilitat a aquest sector.

De les entitats que han respost, més de la meitat (55 %) són productors de mercat i només un 9 % no formen part de cap xar-

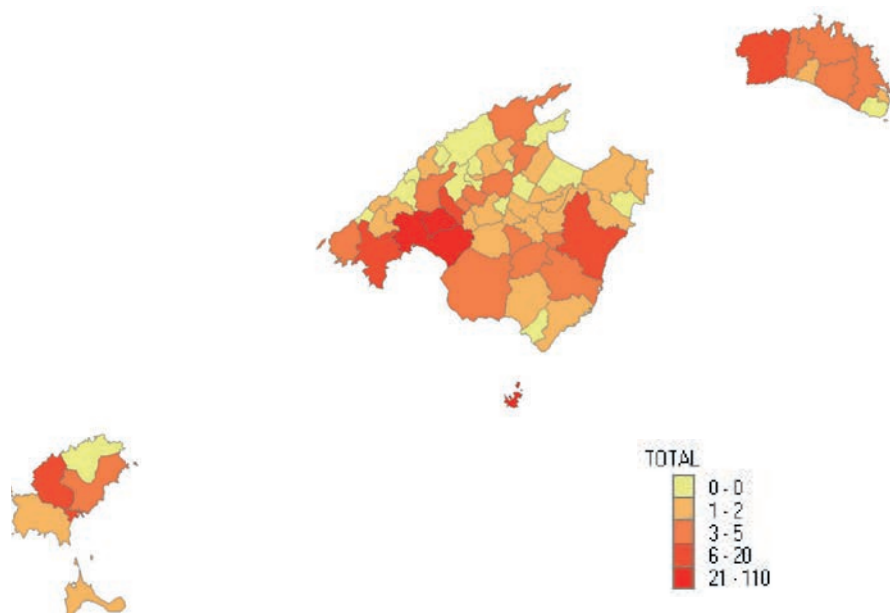
xa. Una tercera part pertanyen a la Unió de Cooperatives de Treball Associat de les Illes Balears (UCTAIB), i un 22 %, a la Xarxa d'Economia Alternativa i Solidària (REAS) de les Illes Balears. Entre les xarxes que representen cadascuna d'aquestes un 4 % dels enquestats hi ha: la Xarxa per a la Inclusió Social EAPN Illes Balears, Mercat Social i la Xarxa de Pagesos Ecològics de Balears. I entre les que representen cadascuna d'aquestes un 2 % dels enquestats es troben: el Fòrum per la Qualitat (FOQUA), Cooperatives Agroalimentàries de les Illes Balears, la Coordinadora Balear de Persones amb Discapacitat, Escoles Municipals, l'Associació Espanyola de Recuperadors d'Economia Social i Solidària (AERESS), Federació de Cooperatives, Federació Salut Mental i

la Federació de Persones amb Discapacitat Física i Fisicopsíquica (Predif-ib).

Pel que fa a les activitats entre les entitats enquestades la major part pertanyen al sector de l'educació (20 %). Un 12 % a activitats de serveis socials sense allotjament i un 11 % corresponen al sector primari. Un 9 % desenvolupen activitats professionals, administratives i Administració pública. Un 8 %, energia, aigua i residus. Un 4 %, construcció i indústria, respectivament. Amb un 3 %, cadascuna d'aquestes: comerç i hostaleria, transport i comunicacions, activitats associatives, activitats en establiments residencials. Finalment un 1 % correspon a activitats financeres i immobiliàries.

Gràfic I-12.10.

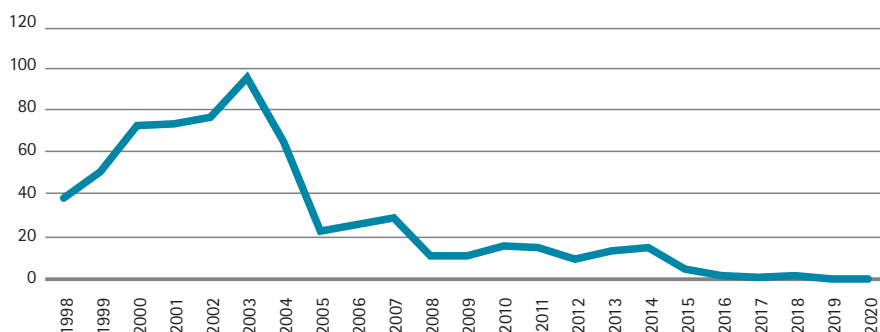
Mapa de les cooperatives a les Illes Balears per municipis (31 de desembre de 2020)

Font: Direcció General de Promoció Econòmica, Emprenedoria i Economia Social i Circular

Gràfic I-12.11.

Evolució de les societats laborals donades d'alta a les Illes Balears (1998-2020)

Font: Ministeri de Treball i Economia Social

Un 37 % de les entitats que han respost tenen uns ingressos de menys de 50.000 euros, si bé un 29 % tenen ingressos per més de 500.000 euros i un 14 % se situen en un interval de 100.000 a 199.999 euros. La mitjana d'aquests ingressos correspon majoritàriament a ingressos privats (48 %).

Més d'un 60 % de les empreses i organitzacions enquestades tenen entre 10 i 49 treballadors. Més del 40 % d'aquestes empreses i organitzacions tenen entre 10 i 49 socis. Pel que fa a voluntariat, un 40 % no en té, gairebé una tercera part en té de 10 a 49, i un 22 % en té de 50 a 99.

GRÀFICS EXTRES

Quadre IA-12.4 Cooperatives (centres) a les Illes Balears i Espanya per tipus d'activitat (2020)

Quadre IA-12.5. Nombre de treballadors de les cooperatives segons la secció d'activitat a Espanya (2009-2020)

Quadre IA-12.8. Societats laborals (centres) a les Illes Balears i Espanya per tipus d'activitat (2020)

Quadre IA-12.10. Cooperatives a les Balears per tipus i illes (2020)

Gràfic IA-12.4. Evolució del nombre de treballadors de les societats laborals a Espanya (1999-2020)

Gràfic IA-12.5. Evolució del nombre de treballadors de les societats laborals a les Illes Balears (1999-2020)

Subcapítol I.2. El panorama mediambiental a les Illes Balears

1

PANORAMA MEDIAMBIENTAL

RESUM

Les dades de la memòria 2020 estan marcats per la influència de la pandèmia, si bé hi ha algunes magnituds, com l'energia consumida o el subministrament d'aigua, que, pel fet de disposar de dades fins al 2019, encara no se'n veu reflectida la influència en els valors.

En meteorologia, cal indicar que el 2020 va ser un any sec a Menorca i, sobretot, a les Pitiüses. La sequera es fa palesa arreu de la geografia illenca en la segona meitat de l'any. Cal destacar el pas de la borrasca Glòria i dels esclafits registrats a la franja compresa entre Banyalbufar i Valldemossa el 29 d'agost. Enguany hi hem inclòs dades de l'estació de Lluc, ja que les de l'aeroport de Palma no són representatives de bona part de la geografia mallorquina.

En el cas de les emissions, en ser dades que també són de 2019, no s'hi reflecteixen els efectes del confinament i de la baixa temporada turística. Tot i això, cal destacar la baixada en l'emissió de gasos d'efecte hivernacle.

En relació amb les reserves hídriques, malgrat que el 2020 en general va ser un any sec, el fet de reduir-se el turisme a l'estiu va comportar que els aqüífers no patissin la típica baixada estiuenca. Això afavorí que només a Eivissa (6 mesos) i Menorca (2 mesos) estassin en prealerta segons l'índex de sequera hidrològica. La influència de la pandèmia en el consum d'aigua ja es veurà a la memòria de l'any vinent, com ja s'ha esmentat.

Pel que fa als incendis forestals, tot i haver-n'hi menys, es va cremar més que l'any anterior, sobretot a causa de l'incendi de s'Albufera a Mallorca. Tot i això, a l'estiu es detectaren pocs sinistres.

La pandèmia també va deixar el seu segell en el nombre d'autoritzacions atorgades en matèria de protecció d'espècies, que va experimentar un descens. En matèria de protecció d'espècies, cal destacar les postes de tortuga marina a les nostres costes per segon any consecutiu, tot i que els avaraments de tortugues i cetacis augmenten respecte de l'any anterior.

També l'efecte de la pandèmia es deixa veure en el descens de les infraccions detectades sobre les praderies de posidònia, provocat per un descens del moviment dels vaixells.

Cal destacar també l'absència del servei de neteja del litoral, fet que es produeix per primera vegada des que hi ha l'esmentat servei. Un concurs tardà a causa del confinament i un recurs sobre l'adjudicació feren que quan ja es podia iniciar el servei, acabava la temporada.

Pel que fa al medi marí, destaquen els apartats de nivell, temperatura i salinitat de la mar, ja que, malgrat experimentar canvis molt petits d'un any per l'altre, la seva importància és enorme per a la salut de la mar i, en conseqüència, per a l'economia il·lenca. Són apartats que comentarem en properes memòries, malgrat la poca variabilitat interanual.

També hem inclòs informació sobre l'ocupació de les platges, malgrat que només es tengui informació de Menorca. Si bé en valors absoluts no es pot comparar a altres illes de l'arxipèlag, sí que es pot treure informació valuosa de l'evolució.

De l'energia, ja hem esmentat que les dades només arriben a 2019. Tot i això destaca la poca influència que tenen les energies renovables en el consum del conjunt de les Illes Balears. Aquest és un fet preocupant que demana accions a mitjà i curt termini, ja que no s'observa una reacció destacable de les energies obtingudes de la biomassa, la solar o l'eòlica.

A l'apartat de residus, enguany no disposam de dades sobre residus peril·losos. En canvi, hem inclòs el volum de residus per habitant i per IPH a cada illa (menys Formentera), ja que pensam que es tracta d'un indicador d'importància per fer una comparació interinsular.

El darrer apartat tracta de l'elaboració de l'indicador sintètic de sostenibilitat, una eina de futura creació que consideram de gran importància, ja que, amb una sola xifra, podrem saber l'evolució mediambiental de les Illes Balears any rere any i, a més a més, es podrà fer una comparativa amb comunitats de característiques similars.

1.

INTRODUCCIÓ

A la memòria de l'any anterior indicàrem erròniament que estàvem entrant a l'època postCOVID. L'experiència dels darrers mesos ha indicat que encara som lluny d'haver superat la pandèmia i, a hores d'ara, només tenim unes pinzellades dels efectes mediambientals, econòmics i, fins i tot, socials que pot comportar. El que sí que s'ha demostrat en tot aquest temps que dura la pandèmia és la feblesa del nostre gran pilar econòmic, el turisme, un gegant amb els peus de fang que es pot caure a baix en qualsevol moment per la influència de factors inesperats.

Però no és en aquest punt en què volem incidir, del qual ja es parla en el capítol corresponent, sinó en l'efecte nociu que té tot plegat sobre el medi ambient illenc. El bombardeig sistemàtic, amb notícies diàries sobre la pandèmia, ha deixat de banda un problema molt més gros que ens va engolint de mica en mica, sense fer renou: el canvi climàtic. Les proves de la seva existència són de cada cop més aclaparadores: inundacions devastadores al centre d'Europa (on no n'hi havia hagut mai); temperatures tòrrides amb incendis catastròfics a llocs tradicionalment freds com el Canadà o Sibèria. Què més ha de passar perquè ens adonem que ens enfrontam a canvis d'abast planetari que van camí de posar fi al món tal com avui el coneixem?

Tornant al nostre àmbit, les Illes Balears no n'estam al marge. Les dades sobre població, sobre l'origen de l'energia que consumim o la procedència de l'aigua que bevem ja haurien de generar, per si soles, tota una

revolució en el canvi d'hàbits, o, fins i tot, de filosofies de vida. Però lluny d'això, ens continua preocupant el semàfor COVID d'altres països, mentre el nivell de l'aigua de la mar no deixa de créixer. De què servirà tenir el semàfor verd quan el nivell de la mar hagi pujat més de mig metre?

Però si el que volem és reaccionar, primer haurem de disposar d'indicadors fiables que comuniquin en quin estat mediambiental estam i quina és l'evolució. Fer-ho sobre la base de la quantitat de dades i indicadors que apareixen en aquest apartat és realment complicat. Per aquesta raó és necessària la creació d'un indicador sintètic de sostenibilitat a partir del qual es puguin prendre decisions.

Per acabar, no ho podem fer sense deixar palès, un cop més, la dificultat que hi ha a obtenir dades de determinats organismes. O el fet d'obtenir dades d'un mínim de dos anys enrere. L'indicador sintètic de sostenibilitat només funcionarà si les dades en què es basi es poden obtenir de manera fàcil i si hi ha una continuïtat en el temps. Per això, animam tots els organismes a treballar en aquest sentit. Si ho aconseguim, tots hi sortirem guanyant.

2.

METEOROLOGIA

2.1. LA PRECIPITACIÓ

Fins a l'edició d'enguany, publicam dades de les estacions dels tres aeroports de les Illes Balears, intentant donar una visió de

conjunt. En el cas de Menorca, les dades de Maó són més o menys fidedignes amb les de la resta de l'illa, cosa que també es pot fer extensiva a Eivissa, si bé en menor mesura. Però en el cas de Mallorca, no es poden fer extensives les dades registrades a Son Sant Joan amb les de bona part de l'illa, sobretot pel que fa als municipis de la serra de Tramuntana. Això provoca que bona part de Mallorca no es veia reflectida a les dades facilitades. És per això que enguany inclourem dades d'una estació de muntanya: la de Lluc, que és la que disposa d'una sèrie més consolidada i, a més, es pot considerar com a representativa de la climatologia de muntanya.

El 2020 va ser un any normal pel que fa a precipitacions a Mallorca i, en canvi, va ser més sec a Menorca i també sec o molt sec a les Pitiüses. En qualsevol cas, cal matisar aquesta afirmació general amb la informació que es facilita en aquest apartat.

Cal destacar el pas de la borrasca Glòria, entre el 19 i el 21 de gener, que va deixar precipitacions abundants, així com un temporal marítim extraordinari. Pel que fa a la precipitació, cal destacar la que es va produir el dia 19, que va deixar 123,0 L/m² a Ferreries, Son Gornesset (que va representar el rècord de l'estació), així com els 247,3 L/m² de Lluc, que va representar la màxima precipitació de l'any al conjunt de les Illes Balears i la segona més alta registrada a l'estació, que té dades des de 1951. També destaquen els 177,8 L/m² de Portocolom, que representaren el rècord de l'estació, que disposa de dades des de 1950.

Pel que fa al temporal marítim originat pel pas de la borrasca Glòria, a sa Dragonera

s'establiren dos rècords absoluts: el d'altura màxima, amb 14,22 metres (rècord de l'estació i segon registre més elevat mesurat mai a les Illes Balears), i 8 metres d'altura significativa. A Maó, la boia també va registrar 8 metres d'altura significativa el dia 21, així com un nou rècord de les Illes Balears amb una altura màxima de 14,77 m, que va superar els 14,22 de sa Dragonera del dia anterior.

El 29 d'agost es formaren mar endins una sèrie de tempestes violentes que, quan tocaren terra, provocaren al seu pas nombrosos desperfectes. Destaca la presència de ventades convectives, amb esclafits i la presència d'un o diversos caps de fibló. Els municipis més afectats varen ser els de Banyalbufar, Valldemossa i Esporles i, amb menor mesura, els de Bunyola i Estellencs.

L'estació de Banyalbufar mesurà un cop de vent de 171 km/h, però un estudi de camp posterior assegura que els cops de vent arribaren als 190 km/h, velocitat equivalent als tornados EF2 en l'escala Fujita. El resultat va ser que quedaren afectades 731 hectàrees de bosc, així com diverses cases i infraestructures. A la resta de l'illa de Mallorca hi hagué esclafits de menor intensitat i, tot i que les precipitacions no foren gaire abundants, es registraren dos rècords pel que fa a la intensitat de la precipitació: un a Llucmajor, on es recolliren 21 litres en 10 minuts, i a Binissalem, on la intensitat va ser de 19,4 litres en 10 minuts.

El dia 7 de setembre, el pas d'una DANA (depressió aïllada en nivells alts) afectà les Illes Balears amb precipitacions de caràcter torrencial. A Son Vic (Calvià) es recolliren

120 litres en 24 hores, 20,2 dels quals recollits en 10 minuts. També destaquen els 61,8 litres de l'aeroport d'Eivissa, dels quals 24,5 es recolliren en tan sols 10 minuts.

La precipitació mensual als tres aeroports de les Illes Balears es detalla a la taula següent (quadre I-S2.1) i es visualitza al gràfic que segueix (gràfic I-S2.1), on les línies representen els valors mitjans (període 1981-2010).

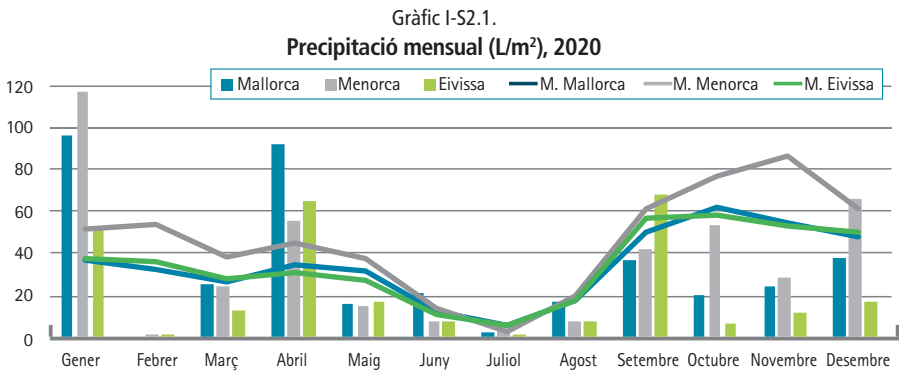
L'evolució de l'anomalia relativa mensual en percentatge en el decurs de 2020 es visualitza al gràfic (vegeu gràfic I-S2.2). Al principi d'aquest apartat, s'ha afirmat que a Mallorca va ser normal pel que fa a la precipitació. En els gràfics de precipitació mensual i d'anomalia relativa es detecta que és el mes de gener el que normalitza, en alt grau, la mitjana anual. En aquest

sentit, cal indicar que, atès el caràcter torrencial de les precipitacions causades pel pas de la borrasca Glòria, les precipitacions no varen ser ben aprofitades, sobretot pel que fa al recursos hídrics. A Eivissa, que va quedar més al marge de la borrasca, el balanç és netament negatiu, tal com ho seria, presumptament, a les illes majors sense les precipitacions de Glòria.

L'índex de sequera meteorològica, com ja s'ha esmentat en memòries anteriors, fa referència a la disminució de les precipitacions en una regió concreta respecte del valor mitjà d'aquesta regió i durant un temps determinat. D'entre els índexs existents, el que utilitzam aquí és l'índex de precipitació estandarditzat (SPI), que considera que els valors inferiors a 0 són considerats com a períodes de sequera.

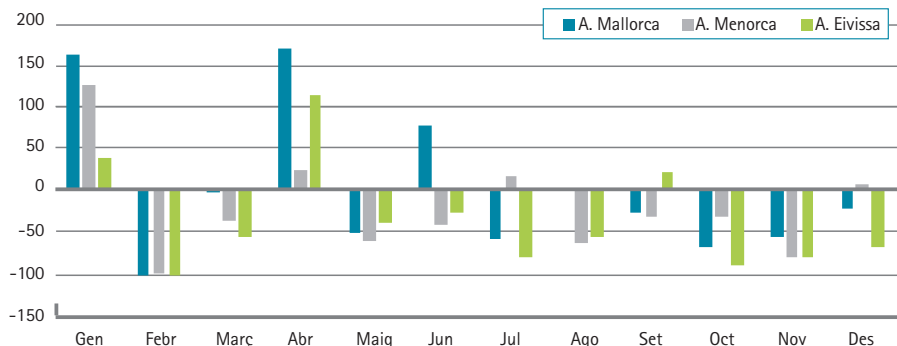
QUADRE I-S2.1. PRECIPITACIÓ MENSUAL, 2020 (L/m²)												
	G	F	M	A	M	J	J	A	S	O	N	D
Aeroport Palma	96,6	0	25,6	92,3	15,5	21,1	2,2	17,2	37,0	19,8	24,7	38,1
Aeroport Maó	117,1	1,1	24,6	55,9	14,5	8,0	3,3	7,6	42,2	53,6	18,8	65,8
Aeroport Eivissa	51,5	0,1	12,6	65,3	16,7	7,8	1,1	8	68,6	7	11,7	16,9

Font: Aemet

Font: Aemet

Gràfic I-S2.2.
Anomalia relativa (%) mensual, 2020

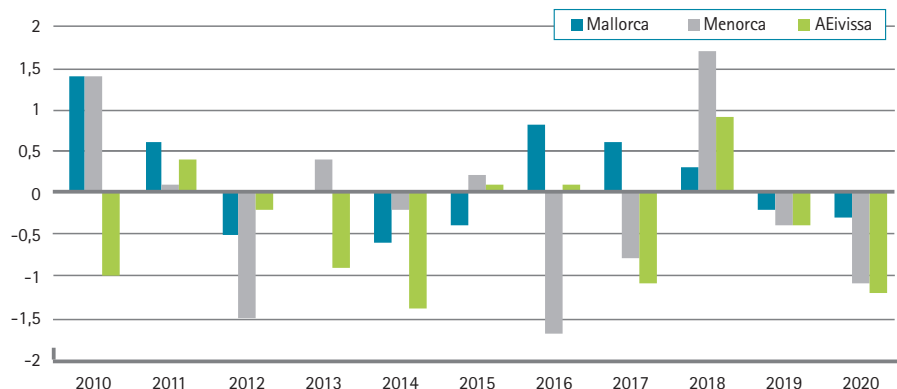
Font: Aemet

Fet l'aclariment, l'evolució interanual per al període 2010-2020 de l'índex de precipitació estandarditzat SPI als tres aeroports es representa al gràfic següent (gràfic I-S2.3), on es visualitza que per segon any consecutiu el balanç és negatiu. Mallorca, amb un valor de -0,3, es manté en zona de sequera lleu, mentre que Menorca i Eivissa —amb valors de -1,1 i -1,2, respectiva-

ment— entren en zona de sequera moderada. Cal indicar, en aquest aspecte, que amb un valor de -1,3 ja s'entra a la franja de sequera severa.

Per esbrinar com afecten aquestes dades als recursos hidrològics, cal consultar l'índex de sequera hidrològica de l'apartat de recursos hídrics.

Gràfic I-S2.3.
Evolució interanual SPI (2010-2020)

Font: Direcció General de Recursos Hídrics. Conselleria de Medi Ambient i Territori

Pel que fa a l'evolució de les precipitacions anuals, les dades per al període 2010-2020 figuren a la taula següent (quadre I-S2.2), on les dades es mesuren en litres per metre quadrat, i es visualitzen al gràfic que segueix (gràfic III-S2.4), on figuren, en línies de punts, les corresponents línies de tendència. A l'aeroport de Palma la precipitació pràcticament va ser la mateixa que l'any anterior (-1,8% respecte de 2019); mentre que al de Maó la variació va ser d'un -21,6%, i al d'Eivissa, d'un -26,2%. Al gràfic (gràfic I-S2.4) s'observa que, malgrat que el període interanual es vagi actualitzant, les línies de tendència són sempre descendents o, com a molt, es mantenen, com és el cas d'Eivissa.

En relació amb la temperatura, el 2020 ha estat considerat per l'Aemet com un any molt càlid a Mallorca (fins i tot extremadament càlid as Raiguer, Pla, Migjorn i Conca de Palma), a Menorca (extremadament càlid al centre i l'oest de l'illa) i càlid a les Pitiüses.

Si s'observa la variació mensual, en general tots varen ser considerats com a càlids o molt càlids amb l'excepció de juny (que va ser considerat normal) i octubre (considerat com a molt fred). A la taula (quadre I-S2.3), hi figuren les temperatures mitjanes mensuals als tres aeroports de les illes, les quals es representen al gràfic següent

(gràfic I-S2.5), on les línies fan esment als valors mitjans en el període 1981-2010.

Hi hagué una única onada de calor, entre el 27 de juliol i l'1 d'agost, en què es registraren els valors de temperatura més alts de l'any. Destaquen els 40,9 °C de Binissaleu, la més alta de l'any en el conjunt de les Illes Balears i rècord en aquesta localitat. Uns altres registres destacats varen ser els 40,6 °C de Palma, Porto Pi i Llucmajor, i els rècords de la serra d'Alfàbia (35,6 °C), es Mercadal (38,8 °C), Ciutadella (38,2 °C) i cala Galdana (34,6 °C).

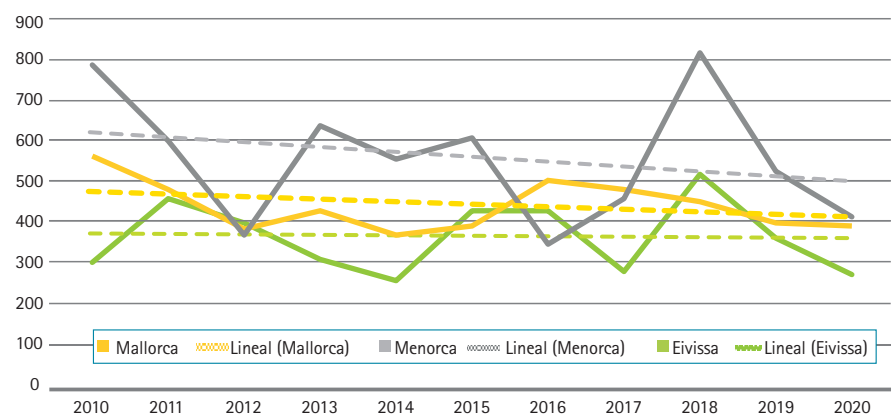
Cal destacar la inusual presència de nits tropicals en un mes de novembre, amb 21,2 °C al port de Sóller, 20,2 °C a Palma i Capdepera el dia 6 d'aquell mes. Es tracta d'un fet sense precedents a cap de les estacions esmentades.

Pel que fa a temperatures baixes, no hi hagué cap episodi que es pogués considerar com a onada de fred. La temperatura més baixa es registrà a Campos, amb -3,1 °C (estació de la Salinera) el 27 de desembre. Aquest mes hi va haver dues nevades destacables, una el dia 5, a partir dels 850 metres, i una altra el dia de Nadal, a partir dels 750 metres. Aquests episodis de neu, juntament amb la nevada de 26 de març a partir dels 1.000 metres, varen ser els únics dies que va nevar a les Illes Balears.

QUADRE I-S2.2. EVOLUCIÓ DE LES PRECIPITACIONS ANUALS A LES BALEARS (L/m²)											
	2010	2011	2012	2013	2014	2015	2016	2017	2018	2019	2020
Aeroport Palma	559,6	480,9	377,9	422	365,3	388,7	497	476,7	451,2	397,2	390,1
Aeroport Maó	780,5	592,9	368	635,4	554,4	606	341,5	457,8	811,7	524,5	412,5
Aeroport Eivissa	295,6	456,4	395,5	307,6	252,1	428,2	424,3	278,7	517,4	362	267,3

Font: Aemet

Gràfic I-S2.4.
Evolució de les precipitacions anuals (2010-2020) (L/m²)

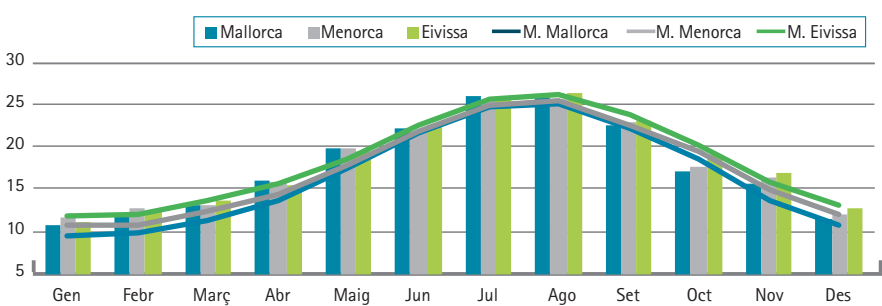
Font: Aemet

QUADRE I-S2.3. TEMPERATURA MITJANA MENSUAL (2020) (°C)

	G	F	M	A	M	J	J	A	S	O	N	D
Aeroport Palma	10,8	12,0	13,2	16,1	19,9	22,3	26,1	25,8	22,6	17,2	15,6	11,4
Aeroport Maó	11,7	12,8	13,1	15,9	19,8	21,9	25,4	25,7	22,9	17,7	16,3	12,1
Aeroport Eivissa	11,1	12,4	13,6	15,4	19,4	22,5	25,8	26,4	23,2	19,1	16,9	12,8

Font: Aemet

Gràfic I-S2.5.
Temperatura mitjana mensual (2020) (°C)

Font: Aemet

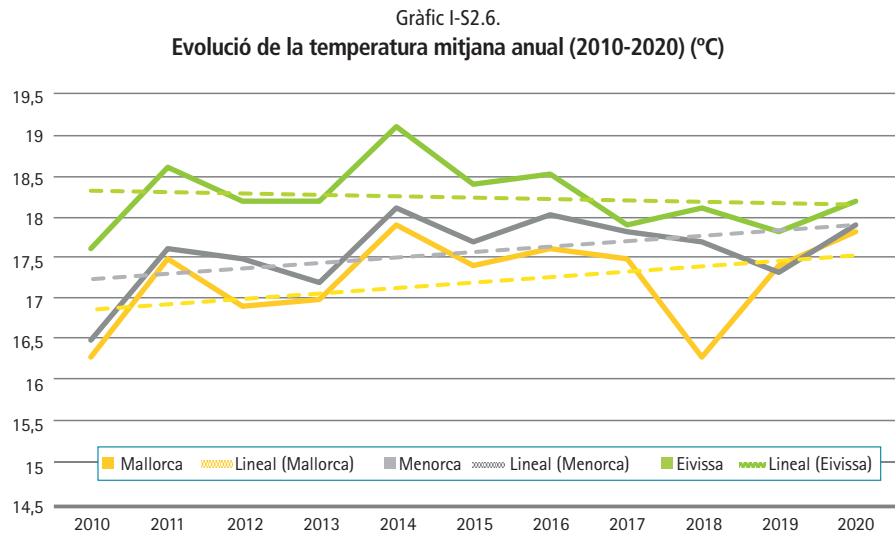
L'evolució de la temperatura mitjana anual per al període 2010-2020 figura a la taula (quadre I-S2.4), mesurada en graus centígrads (°C), i es representa al gràfic (gràfic I-S2.6), on apareixen, puntejades, les tres línies de tendència. Aquesta està a l'alça a Mallorca i Menorca, mentre que es manté a Eivissa.

Com hem indicat al principi de l'apartat de meteorologia, s'hi inclouen al final les dades referents a una estació de muntanya. Per il·lustrar millor les diferències

amb la resta de l'illa, fem les corresponents comparatives amb les dades registrades a l'aeroport de Palma. No hem inclòs les dades de Lluc a les taules i gràfics generals de temperatura i precipitació perquè es considera que no té cap sentit fer una comparativa de les dades de l'estació de Lluc amb les dels aeroports de Maó o Eivissa, però sí amb Palma. Les dades de precipitació de les dues estacions s'esmenten a la taula següent (quadre I-S2.5) i es visualitzen al gràfic que segueix (gràfic I-S2.7).

QUADRE I-S2.4. EVOLUCIÓ DE LA TEMPERATURA MITJANA A BALEARS (2010-2020) (°C)											
	2010	2011	2012	2013	2014	2015	2016	2017	2018	2019	2020
Aeroport Palma	16,3	17,5	16,9	17	17,9	17,4	17,6	17,5	16,3	17,4	17,8
Aeroport Maó	16,5	17,6	17,5	17,2	18,1	17,7	18	17,8	17,7	17,3	17,9
Aeroport Eivissa	17,6	18,6	18,2	18,2	19,1	18,4	18,5	17,9	18,1	17,8	18,2

Font: Aemet

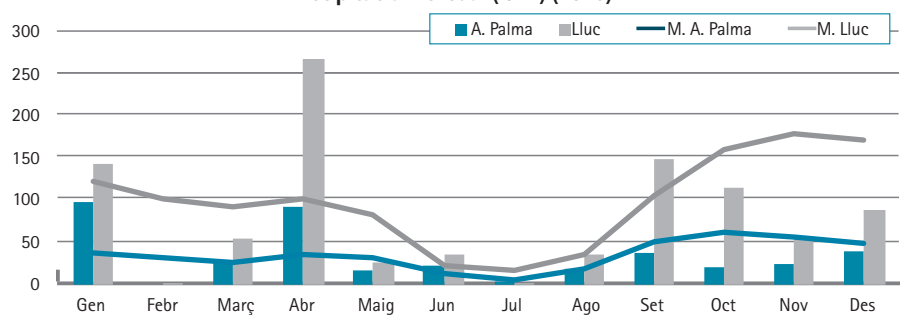

Font: Aemet

QUADRE I-S2.5. PRECIPITACIÓ MENSUAL (2020) (L/m²)

	G	F	M	A	M	J	J	A	S	O	N	D
Aeroport Palma	96,6	0	25,6	92,3	15,5	21,1	2,2	17,2	37,0	19,8	24,7	38,1
Lluc	141,7	0,7	53,9	267,2	25,7	34,7	0,6	35,8	148	115	54,7	88

Font: Aemet

Gràfic I-S2.7.
Precipitació mensual (L/m²) (2020)

Font: Aemet

L'anomalia relativa mensual de precipitació, mesurada en percentatge, s'indica al gràfic següent (gràfic I-S2.8), on es pot observar que, en la majoria de mesos, l'anomalia ha estat més negativa a Lluc que a l'aeroport de Palma.

Pel que fa a l'índex de sequera meteorològica per al període 2010-2020, la comparativa, amb l'aeroport de Palma, dona com a resultat el gràfic següent (gràfic I-S2.9). Els dos darrers anys, amb valors de -0,8, queden prop de límit que marca el pas de sequera lleu a sequera moderada.

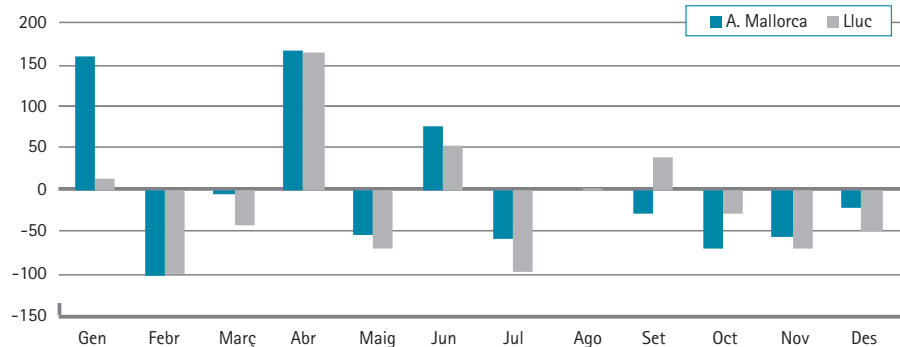
L'evolució interanual per al període 2010-2020 es visualitza en aquest gràfic (gràfic I-S2.10.), on les línies puntejades són les

de tendència. La de Lluc és lleugerament ascendent, però, atesa la irregularitat de les quantitats registrades (molt sovint les grans precipitacions són en forma tempestuosa), no es pot afirmar que això es tradueixi en un augment del nivell freàtic dels aqüífers.

Quant a les temperatures, els valors mesurats durant el 2020 es relacionen a la taula (quadre I-S2.6) i es visualitzen al gràfic que segueix (gràfic I-S2.11).

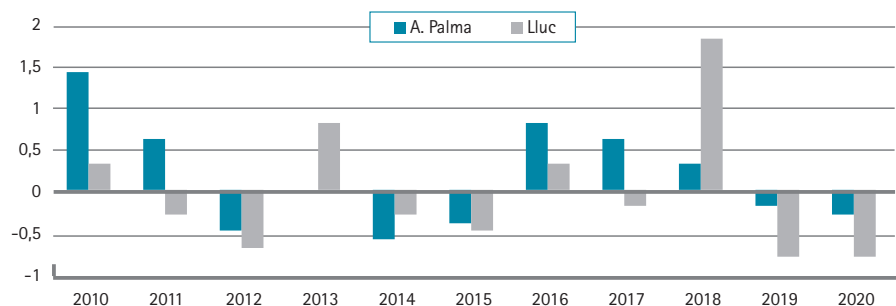
L'evolució interanual per al període 2021-2020, dona com a resultat el gràfic següent (gràfic I-S2.12), on les línies de punts són les de tendència. S'observa en ambdós casos que aquesta és ascendent.

Gràfic I-S2.8.
Anomalia relativa (%) mensual (2020)

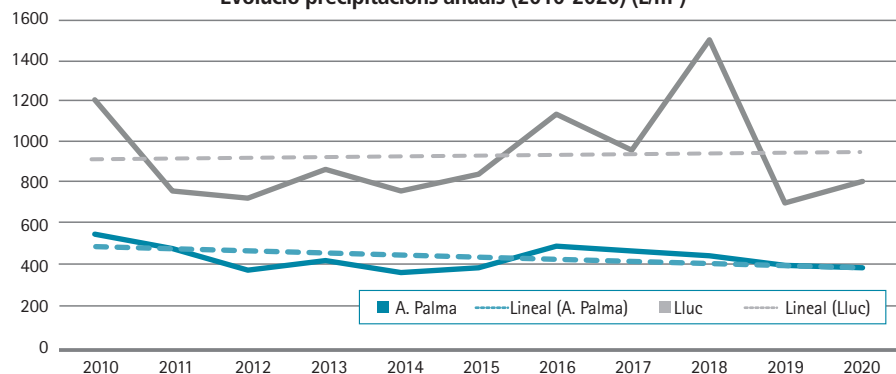
Font: Aemet

Gràfic I-S2.9.
Evolució interanual SPI (2010-2020)

Font: Aemet

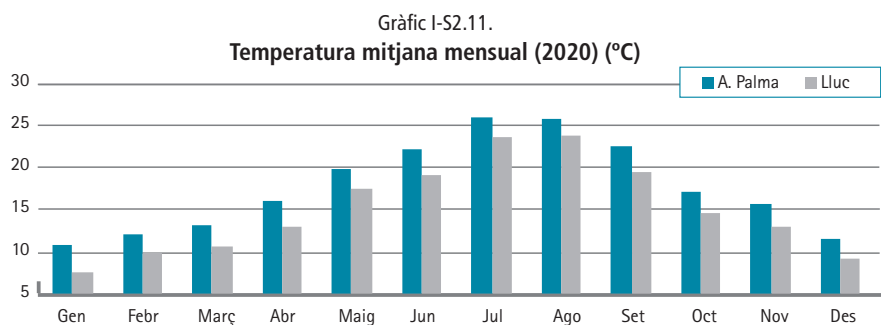
Gràfic I-S2.10.
Evolució precipitacions anuals (2010-2020) (L/m²)

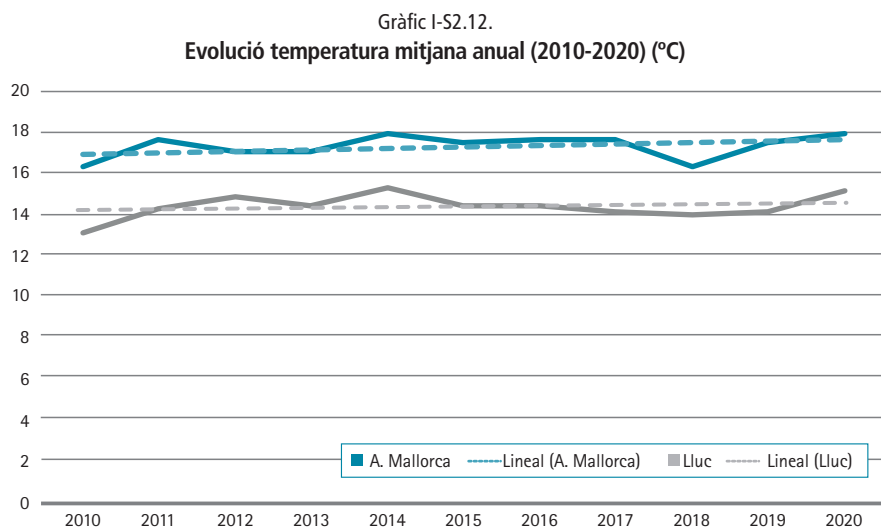
Font: Aemet

QUADRE I-S2.6. TEMPERATURA MITJANA MENSUAL (2020) (°C)												
	G	F	M	A	M	J	J	A	S	O	N	D
Aeroport Palma	10,8	12,0	13,2	16,1	19,9	22,3	26,1	25,8	22,6	17,2	15,6	11,4
Lluc	7,5	9,9	10,6	13,0	17,5	19,2	23,7	23,9	19,4	14,6	12,9	9,2

Font: Aemet

Font: Aemet

Font: Aemet

3.

L'AIRE

Cal indicar que, com a la memòria de l'any passat, no es tenen dades de l'any anterior, sinó que les seqüències arriben a 2019, la qual cosa ens impedeix valorar l'impacte de la COVID en les emissions. Es disposarà d'aquesta informació a la propera memòria.

A la taula següent (quadre I-S2.7) hi ha l'evolució anual per al període 2009-2019 de les principals emissions d'àcids acidificadors (SO_x, NO_x, NH₃) i dels precursors de l'ozó (NO_x, COVNM, CH₄, CO). Les dades es donen en tones, i el % representa el percentatge de variació de 2019 respecte de 2018.

Cal esmentar que l'elaboració de l'inventari d'emissions s'ajusta als principis de la metodologia EMEP/CORINAIR-IPCC (European Monitoring and Evaluation Programme/Core Inventory of Air emissions) i es presenta d'acord amb la nomenclatura SNAP (Selected Nomenclature for sources of Air Pollutants), en concret en la versió SNAP-97. La nomenclatura SNAP-97 s'estructura en tres nivells: grup, subgrup i activitat. El grup consta d'11 divisions que reflecteixen les grans categories d'activitats antropogèniques i naturals. El subgrup divideix l'anterior en 78 classes que reflecteixen l'estructura de les activitats emissores d'acord amb les seves especificacions tecnològiques i socioeconòmiques. L'activitat inclou les activitats elementals i les d'alguns subgrups (17) que no apareixen desagregats en activitats.

QUADRE I-S2.7. EVOLUCIÓ ANUAL DE LES PRINCIPALS EMISSIONS D'ACIDIFICADORS I PRECURSORS DE L'OZÓ (TONES)						
	SO _x	NO _x	COVNM	CH ₄	CO	NH ₃
2009	27.073	93.053	10.907	22.559	28.540	3.010
2010	27.773	97.819	11.024	22.022	30.744	2.684
2011	25.995	93.345	11.149	22.579	36.271	2.941
2012	22.319	81.244	9.639	22.347	26.231	2.808
2013	20.814	73.593	9.697	20.918	30.937	2.739
2014	23.699	79.624	9.250	20.210	23.895	2.708
2015	21.630	79.916	9.747	21.116	25.492	2.494
2016	25.157	88.348	9.969	19.877	26.755	2.467
2017	24.364	84.974	10.783	20.547	26.154	2.540
2018	25.303	88.634	11.068	19.822	27.989	2.509
2019	23.381	81.963	11.009	19.348	28.273	2.517
%	-7,6	-7,5	-0,5	-2,4	1,0	0,3

Font: Direcció General d'Energia i Canvi Climàtic. Conselleria de Transició Energètica, Sectors Productius i Memòria Democràtica

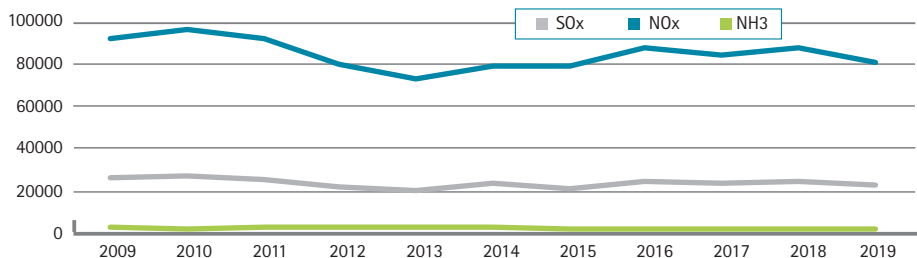
Cada any es recalcula la sèrie completa per aplicar les millors metodològiques de l'esmentada metodologia EMEP/CORINAIR-IPCC a totes les dades històriques. Per tant, totes les dades actualitzen any a any, raó per la qual pot ser que hi hagi valors que no coincideixen amb els de la memòria de 2019.

Si ens centram concretament en l'evolució dels gasos acidificadors, les dades per a l'esmentat període 2009-2019 es visualitzen al gràfic que segueix (gràfic I-S2.13), on les dades són tones. Després del descens experimentat en anys de crisi econòmica, la reactivació va portar, a conseqüència, l'augment generalitzat de les emissions, sobretot pel que als òxids de nitrogen (sobretot NO i NO₂), els quals habitualment es formen per la combinació d'aquests dos elements en processos de combustió a altes temperatures. Aquests processos se solen donar en els vehicles de motor dièsel, però també en la combustió de carbó, petroli i gas natural. En qualsevol cas, els nivells dels òxids de nitrogen i sofre no assoleixen els nivells anteriors als de la crisi econòmica.

Pel que fa als gasos precursors de l'ozó, la tendència és la que es visualitza al pròxim gràfic (gràfic I-S2.14). Aquests gasos tenen el seu origen en els processos de combustió (transport i indústria). Per acció de la llum del sol reaccionen i provoquen la formació de l'ozó. Com que la llum del sol és un dels principals factors que el creen, és a la primavera i a l'estiu quan s'assoleixen les màximes concentracions.

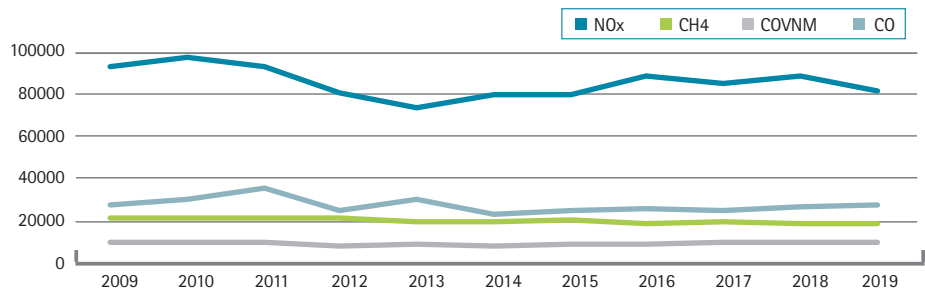
A la taula (quadre I-S2.8), hi figuren les dades l'evolució de les emissions per al període 2009-2019 dels principals gasos que contribueixen a l'efecte hivernacle (GEH). A l'apartat de fluorats, hi hem inclòs els hidrofluorocarburs (HFC), els perfluorocarburs (PFC) i l'hexafluorur de sofre (SF₆). Les dades es mesuren en quilotones de CO₂ equivalent, unitat que s'introdueix per poder comparar l'efecte dels diferents gasos en una mateixa escala, atès que la contribució a l'efecte hivernacle per unitat de massa no és representativa. El percentatge representa la variació de 2019 respecte de 2018.

Gràfic I-S2.13.
Evolució dels gasos acidificadors (tones) (2009-2019)

Font: Direcció General d'Energia i Canvi Climàtic. Conselleria de Transició Energètica, Sectors Productius i Memòria Democràtica

Gràfic I-S2.14.
Evolució dels gasos precursors de l'ozó (tones) (2009-2019)

Font: Direcció General d'Energia i Canvi Climàtic. Conselleria de Transició Energètica, Sectors Productius i Memòria Democràtica

QUADRE I-S2.8. EMISSIONS DE GEH A LES BALEARS (KT DE CO₂ EQUIVALENT) (2009-2019)

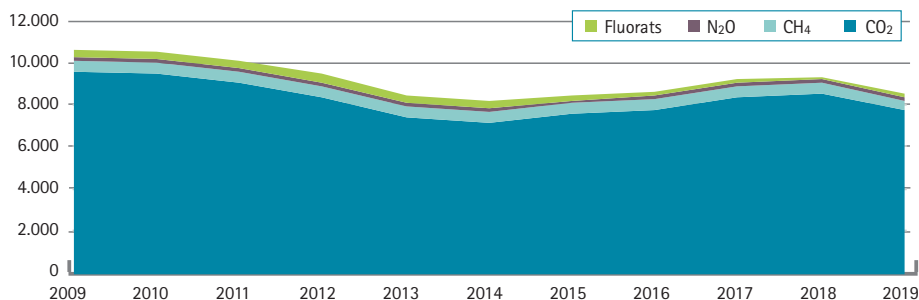
	CO ₂	CH ₄	N ₂ O	Fluorats	Total
2009	9.641,07	559,93	165,68	358,83	10.725,51
2010	9.546,59	545,32	155,14	361,22	10.608,27
2011	9.107,62	557,20	163,08	365,46	10.193,37
2012	8.448,85	554,56	153,29	378,77	9.535,48
2013	7.504,74	516,10	150,35	386,75	8.557,94
2014	7.232,05	500,63	159,99	385,66	8.278,33
2015	7.612,55	523,11	152,28	225,88	8.513,81
2016	7.855,94	491,80	154,15	224,05	8.726,63
2017	8.458,94	509,12	163,50	187,57	9.319,14
2018	8.610,64	490,68	165,55	163,29	9.430,16
2019	7.814,54	478,28	170,69	155,84	8.619,35
%	-9,25	-2,53	3,10	-4,56	-8,60

Font: Direcció General d'Energia i Canvi Climàtic. Conselleria de Transició Energètica, Sectors Productius i Memòria Democràtica

La variació dels GEH per a l'interval 2009-2019 es visualitza al gràfic següent (gràfic I-S2.15). El diòxid de carboni continua sent l'emissió que marca la tendència, si bé cal destacar dos aspectes. El primer és la disminució de la contribució dels gasos fluorats. El segon és que, malgrat que es detecti un augment coincident amb la re-

cuperació econòmica, que es va produir a partir de 2014, els nivells no assoleixen els valors anterior a la crisi, fins i tot en el darrer any (d'intensa activitat econòmica) es produeix un descens, que no té res a veure amb la COVID. La tendència a la baixa es veurà reflectida clarament a la memòria de l'any que ve.

Gràfic I-S2.15.
Evolució de les emissions de GEH (CO₂ eq kt) (2009-2019)

Font: Direcció General d'Energia i Canvi Climàtic. Conselleria de Transició Energètica, Sectors Productius i Memòria Democràtica

Pel que fa pròpiament al CO₂ per sectors d'activitat, es veu l'evolució en el gràfic següent (gràfic I-S2.16). Com en anys anteriors, el processat de l'energia és el factor més determinant, dins del qual el pes més important, a diferència de l'any anterior, el té el transport (el 46,4 % del processat de l'energia i el 46,3 % del total d'emissions de CO₂), seguit de les indústries del sector energètic (amb el 43,6 % i el 43,5 %, respectivament).

També cal destacar el descens de l'aportació dels processos industrials, que el 2009 representaven 513,80 kt de CO₂ equivalent, per les 190,16 de 2019. Percentualment, les emissions procedents del processat de l'energia experimenta un descens del 8 % respecte de 2018. Les que procedeixen dels processos industrials i ús de productes també experimenten un descens del 38,7 % respecte de l'any anterior. En canvi, les procedents de l'agricultura pràcticament es mantenen constants, amb un descens del 0,1 %. Finalment, les procedents del tractament i eliminació de residus disminueixen un 1,8 %. Queda pendent veure la influèn-

cia de la COVID en l'aportació d'emissions de CO₂ en els diferents sectors d'activitat.

Seguint amb la dinàmica iniciada a la memòria de 2019, enguany actualitzam la contribució dels metalls pesants a les emissions. Les dades per al període 2009-2019 es detallen a la taula següent (quadre I-S2.9), on les dades són quilograms. El percentatge fa referència a la variació dels valors de 2019 respecte de 2018.

Com a la memòria de l'any passat, la visualització de les dades les representam en dos gràfics diferents, atesa la diferent escala de cadascuna de les variables. Al primer gràfic (gràfic I-S2.17), hi apareixen els metalls per sota dels 5.000 kg, i al segon (gràfic I-12.18), els que hi estan per sobre.

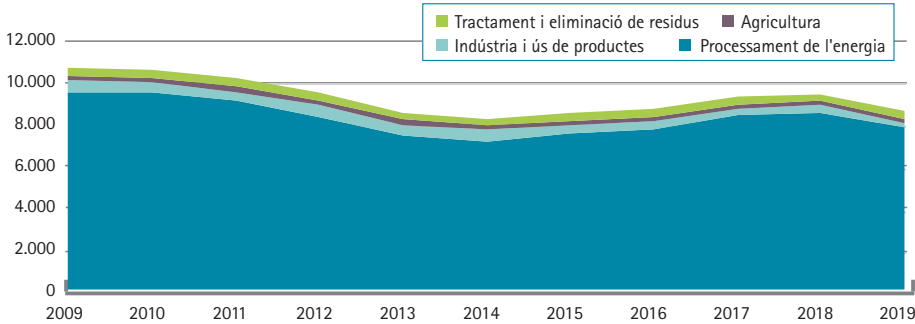
A la memòria d'enguany, hi hem d'afegir dues dades importants pel que fa a les emissions, les partícules en suspensió i els contaminants orgànics persistents.

Pel que fa a les partícules en suspensió, donam informació de les PM_{2,5} (les que te-

nen un diàmetre igual o inferior a 2,5 µm), l'origen de les quals sol ser la combustió de motors dièsel; les PM₁₀ (les que tenen un diàmetre igual o inferior a 10 µm), l'origen de les quals sol ser natural —com és el cas d'irrupcions d'aire d'origen africà—; les PST (partícules suspeses totals menors

de 100 µm), i les BC (material carbonós, component principal de la sutja, compost per una mescla complexa on també hi ha carboni orgànic). Les dades per al període 2009-2019 es donen a la taula següent (quadre I-S2.10), on el tant per cent indica la variació de 2019 respecte de 2018.

Gràfic I-S2.16.
Emissions de CO₂ eq per sectors d'activitat (2009-2019)

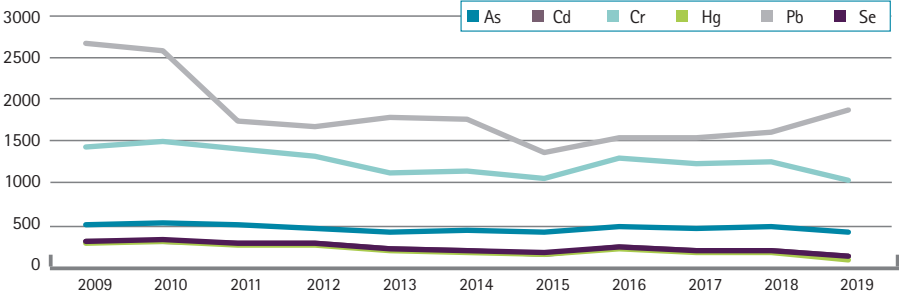

Font: Direcció General d'Energia i Canvi Climàtic. Conselleria de Transició Energètica i Sectors Productius

QUADRE I-S2.9. METALLS PESANTS (KG)									
	As	Cd	Cr	Cu	Hg	Ni	Pb	Se	Zn
2009	516	322	1.437	5.539	302	24.094	2.663	325	6.835
2010	545	329	1.494	5.630	317	25.932	2.570	342	6.963
2011	520	304	1.411	5.425	284	24.876	1.744	307	6.822
2012	467	288	1.327	5.145	281	21.852	1.664	299	6.548
2013	418	227	1.132	5.074	208	19.516	1.786	224	6.361
2014	447	211	1.152	5.287	193	21.749	1.750	211	6.499
2015	418	176	1.053	5.425	163	20.030	1.370	181	6.659
2016	495	248	1.311	5.852	231	24.006	1.544	253	7.186
2017	481	211	1.235	6.012	194	22.600	1.545	218	7.325
2018	497	200	1.249	6.151	182	24.242	1.599	206	7.452
2019	431	139	1.048	6.060	111	20.775	1.863	136	7.343
%	-13,3	-30,5	-16,1	-1,5	-39,0	-14,3	16,5	-34,0	-1,5

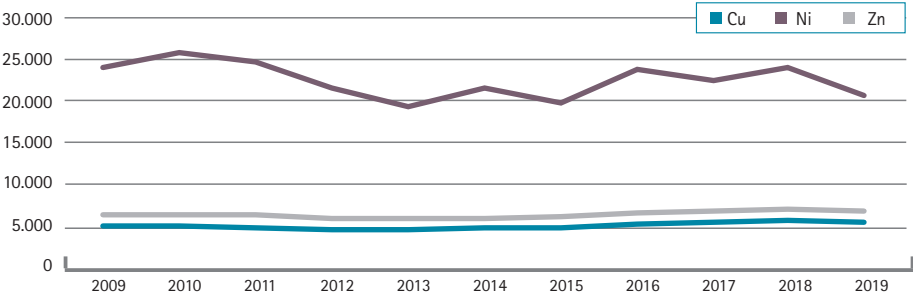
Font: Direcció General d'Energia i Canvi Climàtic. Conselleria de Transició Energètica, Sectors Productius i Memòria Democràtica

Gràfic I-S2.17.
Nivells de metalls pesants (2009-2019) (<5.000 kg)

Font: Direcció General d'Energia i Canvi Climàtic. Conselleria de Transició Energètica, Sectors Productius i Memòria Democràtica

Gràfic I-S2.18.
Nivell de metalls pesants (2009-2019) (>5.000 kg)

Font: Direcció General d'Energia i Canvi Climàtic. Conselleria de Transició Energètica, Sectors Productius i Memòria Democràtica

QUADRE I-S2.10. PARTÍCULES EN EL PERÍODE 2009-2019 (TONES) (2009-2019)

	PM _{2,5}	PM ₁₀	PST	BC
2009	4.912	6.012	6.768	983
2010	5.187	6.313	7.130	1.001
2011	5.437	6.555	7.386	1.005
2012	4.514	5.471	6.088	847
2013	4.733	5.705	6.460	846
2014	4.860	5.863	6.370	867
2015	4.763	5.751	6.362	848
2016	5.044	6.128	6.777	873
2017	4.958	6.049	6.705	862

continua

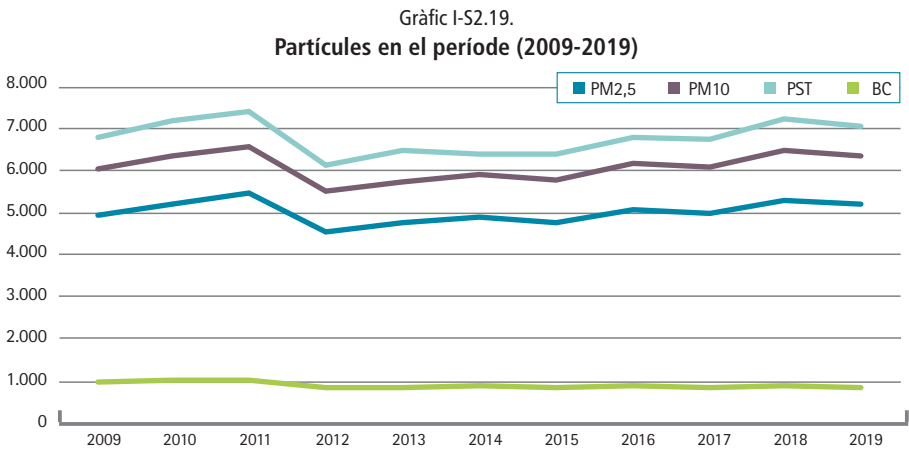
	PM _{2,5}	PM ₁₀	PST	BC
2018	5.278	6.453	7.209	884
2019	5.162	6.315	7.038	858
%	-2,2	-2,1	-2,4	-2,9

Font: Direcció General d'Energia i Canvi Climàtic. Conselleria de Transició Energètica, Sectors Productius i Memòria Democràtica

Aquestes dades també es visualitzen al gràfic que segueix (gràfic I-S2.19).

En relació amb els contaminants orgànics persistents —això és HCB (hexacloro-benzè), DIOX (dioxines i furans en mas-sa d'unitats d'equivalència tòxica inter-nacional, i-TEF), Benzo(a)pirè, Benzo(b) fluorantè, Benzo(k)fluorantè, indè, HAP

(hidrocarburs aromàtics policíclics) i PCB (bifenils policlorats)—, es donen les dades en aquesta taula (quadre I-S2.11), on les unitats són quilograms. Atesa la uniformi-tat de les dades, no en fem representació gràfica. Com als gràfics anteriors, el per-centatge indica la variació de 2019 respec-te de 2018.

Font: Direcció General d'Energia i Canvi Climàtic. Conselleria de Transició Energètica, Sectors Productius i Memòria Democràtica

QUADRE I-S2.11. CONTAMINANTS ORGÀNICS PERSISTENTS (2009-2019)								
	HCB	DIOX	BENZO(a)	BENZO(b)	BENZO(k)	INDENO	HAP	PCB
2009	0	2	237	245	107	149	739	0
2010	0	2	238	247	109	151	744	0
2011	0	2	235	244	107	149	735	0

continua

	HCB	DIOX	BENZO(a)	BENZO(b)	BENZO(k)	INDENO	HAP	PCB
2012	0	2	238	245	107	150	739	0
2013	0	3	234	240	104	147	725	0
2014	0	3	236	243	107	149	736	0
2015	0	3	234	242	107	149	731	0
2016	0	3	235	246	110	151	742	0
2017	0	3	236	248	111	151	747	0
2018	0	3	236	249	112	151	749	0
2019	0	3	235	249	111	150	746	0
%	0	0	-0,4	0	-0,9	-0,7	-0,4	0

Font: Direcció General d’Energia i Canvi Climàtic. Conselleria de Transició Energètica, Sectors Productius i Memòria Democràtica

4.

L’AIGUA

4.1. RESERVES HÍDRIQUES

Les reserves hídriques, ponderades mesurades en tant per cent, en el decurs de 2020 i segregat per illes, es detallen a aquesta taula (quadre I-S2.12) i es visualitza al gràfic següent (gràfic I-S2.20). Com en anys anteriors, els percentatges estan

fets sobre les reserves del total de cada illa. Com a tret diferenciador d’anys anteriors, cal destacar que la baixada estiuenca de les reserves no ha estat tan marcada com la d’anys anteriors, atesa la menor afectació per part del turisme. També destaca que no s’observa una recuperació en els darrers mesos de l’any, la qual cosa és funció directa de les precipitacions per sota dels valors normals que es va produir en els darrers mesos de l’any (vegeu l’apartat de meteorologia).

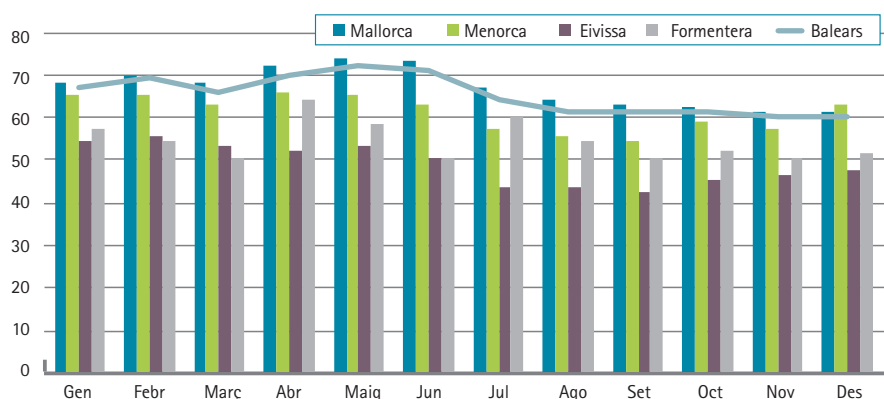
QUADRE I-S2.12. EVOLUCIÓ MENSUAL DE LES RESERVES HÍDRIQUES (2020) (%)					
	Mallorca	Menorca	Eivissa	Formentera	Illes Balears
Gener	69	66	55	58	68
Febrer	71	66	56	55	70
Març	69	64	54	51	67
Abril	73	67	53	65	71
Maig	75	66	54	59	73
Juny	74	64	51	51	72
Juliol	68	58	44	61	65
Agost	65	56	44	55	62
Setembre	64	55	43	51	62

continua

	Mallorca	Menorca	Eivissa	Formentera	Illes Balears
Octubre	63	60	46	53	62
Novembre	62	58	47	51	61
Desembre	62	64	48	52	61

Font: Direcció General de Recursos Hídrics. Conselleria de Medi Ambient i Territori

Gràfic I-S2.20.
Evolució mensual de les reserves hídriques (2020) (%)

Font: Direcció General de Recursos Hídrics. Conselleria de Medi Ambient i Territori

Pel que fa a l'evolució interanual segregat per illes, les dades dels deu darrers anys figuren en aquesta taula (quadre I-S2.13) i es representen al gràfic que segueix (gràfic I-S2.21). Malgrat el descens del consum provocat pel descens significatiu del nombre de turistes, no s'observa una recuperació significativa (fins i tot hi ha un descens a les Pitiüses) a causa de la baixa pluviometria. En aquest sentit, fent una senzilla extrapolació, en determinats casos estariem parlant de situació preocupant de les reserves hídriques en cas que el turisme hagués tingut la incidència que es preveia a principi d'any.

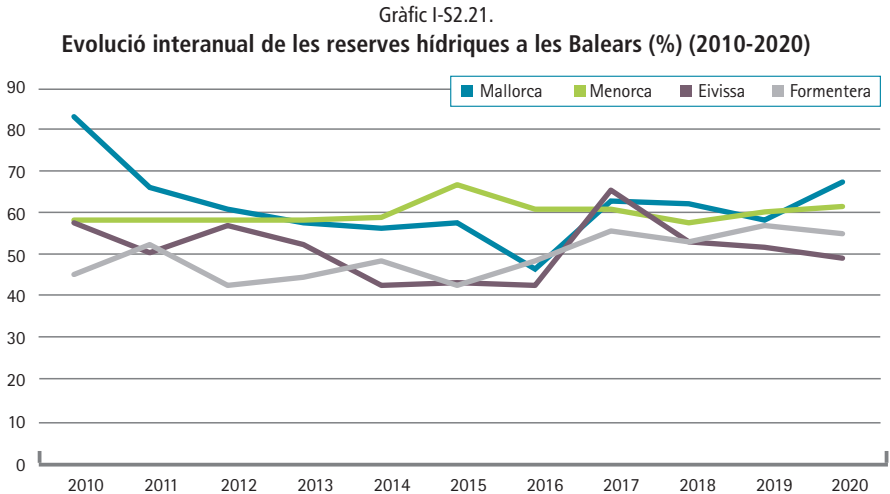
En percentatge, la variació interanual és d'un +15,3 % a Mallorca, +1,9 % a Me-

norca, -4,7 % a Eivissa i -3,4 % a Formentera. Atès el major pes de les illes majors en el còmput total, en el conjunt de les Illes Balears la mitjana anual va ser de 66,2 %, la qual cosa suposa un augment de 7,5 punts respecte de 2019. La variació interanual/mensual (2019-2020) en el valor de la mitjana ponderada, es representa en aquest gràfic (gràfic I-S2.22).

En vista de les dades, es constata que és precisament a l'estiu quan en el conjunt de les illes s'observa una variació positiva generalitzada de les reserves. En canvi, la comparativa és negativa en els dos darrers mesos de l'any per qüestions meteorològiques, sobretot a Formentera.

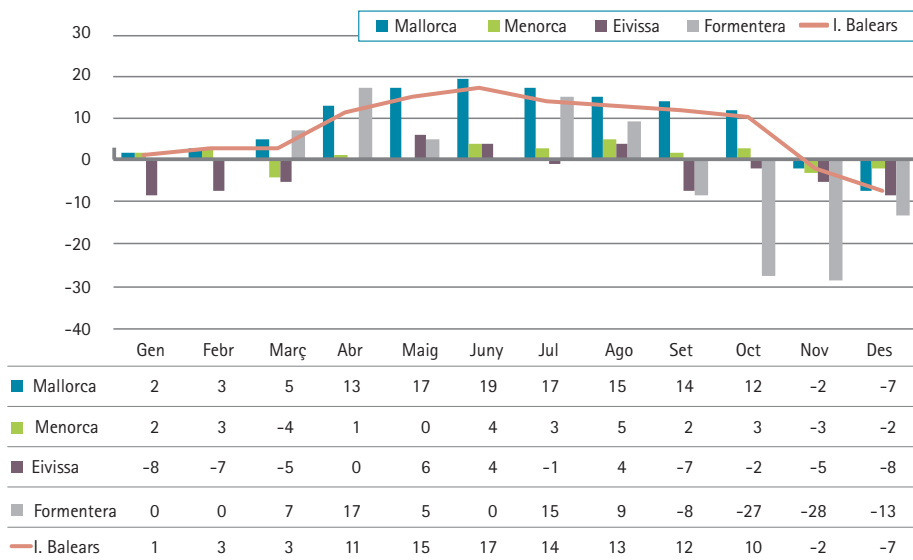
QUADRE I-S2.13. EVOLUCIÓ ANUAL DE LES RESERVES HÍDRIQUES A LES ILLES BALEARS (%) (2010-2020)				
	Mallorca	Menorca	Eivissa	Formentera
2010	83,66	58,75	57,91	45,50
2011	66,50	59	50,91	52,50
2012	61,58	58,83	57,66	42,83
2013	58,33	58,41	52,83	44,75
2014	56,67	59,25	43,16	49
2015	58,08	67,33	43,75	43,25
2016	46,92	61	42,83	48,75
2017	63	61,17	66,17	55,75
2018	62,75	57,83	53,25	53,42
2019	58,92	60,83	52	57,08
2020	67,92	62	49,58	55,17

Font: Direcció General de Recursos Hídrics. Conselleria de Medi Ambient i Territori

Font: Direcció General de Recursos Hídrics. Conselleria de Medi Ambient i Territori

Gràfic I-S2.22.
Variació interanual per mesos a les Balears (%) (2020)

Font: Direcció General de Recursos Hídrics. Conselleria de Medi Ambient i Territori

4.2. ÍNDEX DE SEQUERA HIDROLÒGICA

Aquest indicador fa referència a la disminució de la disponibilitat d'aigua potable (superficial i subterrània) en un sistema de gestió determinat i per a un període de temps indeterminat que pot impedir satisfer les demandes d'aigua del sistema d'explotació. Recordam que els escenaris i l'estat de l'índex de sequera hidrològica es presenten per colors amb el criteri esmentat al quadre (quadre I-S2.14).

La notació leUD fa referència a l'índex de sequera resultant per a cada unitat de demanda, entenent com a unitat de demanda el conjunt de masses d'aigua subterrània agrupades segons les característiques hidrogeològiques i climàtiques que

formen una unitat diferenciada. Com a la memòria de l'any anterior, es presenten les dades de la totalitat de Mallorca, que conté set unitats de demanda, fent la mitjana ponderada de la manera següent: la d'Artà representa el 4,7 % del total; la de Manacor-Felanitx, el 6,4 %; la de Migjorn, el 6,1 %; la del Pla, el 6,11 %; la de Palma-Alcúdia, el 37,7 %; la de Tramuntana Nord, el 26,6 %, i el de Tramuntana Sud, el 12,4 %.

Per al 2020, els índexs de sequera hidrològica s'esmenten en aquest quadre (quadre I-S2.15), on hem aplicat el criteri de colors, i es visualitzen al gràfic següent (gràfic I-S2.23), on no hi hem representat la línia de les Illes Balears perquè pràcticament coincideix amb la de Mallorca, atès el pes que té

l'illa en el conjunt de l'arxipèlag. L'índex del conjunt de les Illes Balears en una mitjana on la ponderació de les illes és la següent: Mallorca el 87,5 %, Menorca el 5,9 %, Eivissa el 6,5 % i Formentera el 0,1 %.

En el gràfic s'observa que, malgrat que només a Eivissa es va entrar en estat de prealerta durant mig any (dos mesos a Menorca), la tendència generalitzada és descendent, malgrat que el consum estiuenc es va reduir a causa de la disminució del volum de turistes.

Per tenir una idea de l'evolució interanual, adjuntam els gràfics (gràfic I-S2.24) i (gràfic I-S2.25), on es representa l'evolució dels índexs de sequera hidrològica des del gener de 2010 fins al desembre de 2020. Ho representam en dos gràfics per no carregar-los d'informació. Les majors fluctuacions observades a les illes menors són degudes a la influència directa que tenen les precipitacions sobre els reduïts aqüífers de les Pitiüses, amb una inèrcia més petita respecte dels de les illes majors.

QUADRE I-S2.14. ESTAT DE L'ÍNDEX DE SEQUERA (2020)

Color	Valor de l'índex (leUD)	Estat
Verd	$\geq 0,50$	Situació estable o de normalitat
Groc	$0,50 > \text{leUD} \geq 0,30$	Situació de prealerta
Taronja	$0,30 > \text{leUD} \geq 0,15$	Situació d'alerta
Vermell	$\text{leUD} < 0,15$	Situació d'emergència

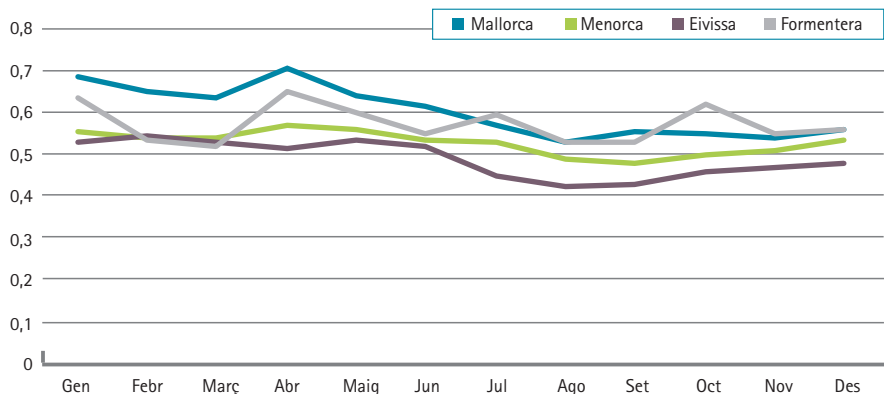
Font: Direcció General de Recursos Hídrics. Conselleria de Medi Ambient i Territori

QUADRE I-S2.15. ÍNDEX DE SEQUERA HIDROLÒGICA (2020)

Mes	Mallorca	Menorca	Eivissa	Formentera	Illes Balears
Gener	0,686	0,558	0,529	0,636	0,668
Febrer	0,653	0,543	0,548	0,535	0,640
Març	0,639	0,539	0,530	0,520	0,626
Abril	0,709	0,570	0,515	0,652	0,688
Maig	0,641	0,563	0,538	0,603	0,629
Juny	0,615	0,535	0,523	0,550	0,604
Juliol	0,572	0,529	0,453	0,597	0,562
Agost	0,532	0,489	0,428	0,530	0,522
Setembre	0,555	0,481	0,431	0,532	0,542
Octubre	0,553	0,500	0,460	0,623	0,544
Novembre	0,541	0,511	0,471	0,550	0,535
Desembre	0,559	0,535	0,480	0,560	0,553

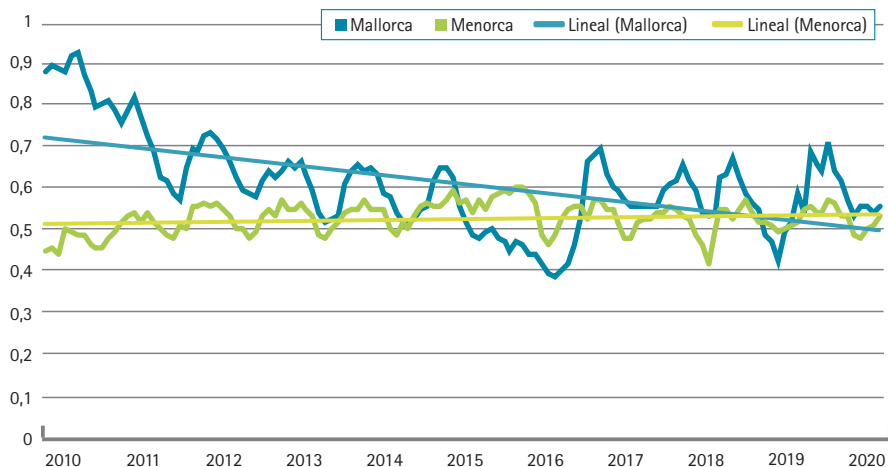
Font: Direcció General de Recursos Hídrics. Conselleria de Medi Ambient i Territori

Gràfic I-S2.23.
Índex de sequera hidrològica (2020)

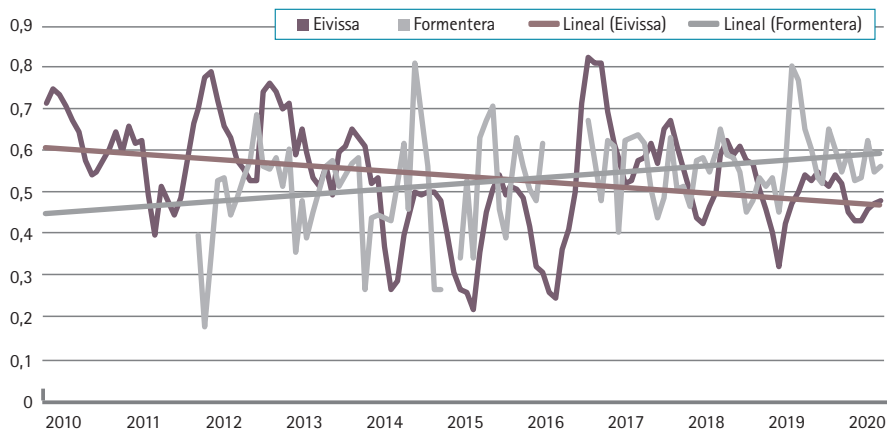
Font: Direcció General de Recursos Hídrics. Conselleria de Medi Ambient i Territori

Gràfic I-S2.24.
Evolució interanual de Mallorca i Menorca (2010-2020)

Font: Direcció General de Recursos Hídrics. Conselleria de Medi Ambient i Territori

Gràfic I-S2.25.
Evolució interanual d'Eivissa i Formentera (2010-2020)

Font: Direcció General de Recursos Hídrics. Conselleria de Medi Ambient i Territori

A deu anys vista, els comportaments de Mallorca i Eivissa són coincidents en el descens. En aquest punt, cal recordar que l'índex de sequera hidrològica no només és funció de les precipitacions, sinó també de la gestió que es fa dels aqüífers. Menorca manté un valor més o menys constant, mentre que l'excepció és Formentera, en què s'observa una línia ascendent.

També cal indicar en aquest aspecte que a la Pitiüsa menor el subministrament d'aigua per a consum humà es fa íntegrament d'aigua dessalinitzada, mentre que a Menorca es fa, en la seva gran majoria, dels aqüífers.

Per tenir una idea globalitzada de l'evolució de l'índex de sequera hidrològica, cal complementar la informació amb la que apareix a l'apartat de subministrament d'aigua, sobretot pel que fa a l'origen de l'aigua subministrada.

4.3. ABASTIMENT D'AIGUA PER A CONSUM URBÀ

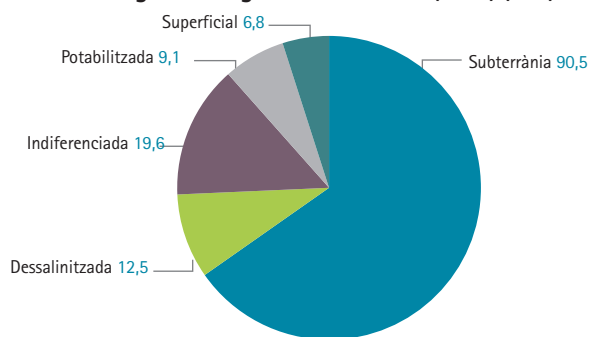
A la memòria de l'any passat es va introduir per primera vegada aquest apartat, de gran importància estratègica, atès el caràcter insular i eminentment turístic de la nostra comunitat. Com a l'any anterior, només disposam de dades fins a dos anys enrere, és a dir, de 2019. Per aquesta raó, no podem fer palès l'impacte del coronavirus en aquesta variable i no el podem constatar fins a la memòria de l'any que ve.

El 2019, el volum d'aigua de consum subministrat en el conjunt de les Illes Balears va ser de 138.779 hm³ (un 2,8% més que el 2018), dels quals es consumiren 102.287 hm³, la qual cosa suposa unes pèrdues del 26,3% (1,5 punts percentuals superior a l'any anterior). Per origen de l'aigua subministrada, la subterrània, amb 90.573 hm³, va suposar el 65,3% del total (3,5 punts

percentuals inferior al 2018); la dessalinitzada, amb 12.540 hm³, suposà el 9,0 % (1,7 punts superior a l'any anterior); la indiferenciada (barreja d'aigües subterrànies, dessalinitzades i fins i tot superficials en percentatges desconeguts), amb 19.634 hm³, el 14,2 % (en puja 3,6); la potabilitzada (aigües subterrànies amb un contingut alt de sals que ha passat per un procés de

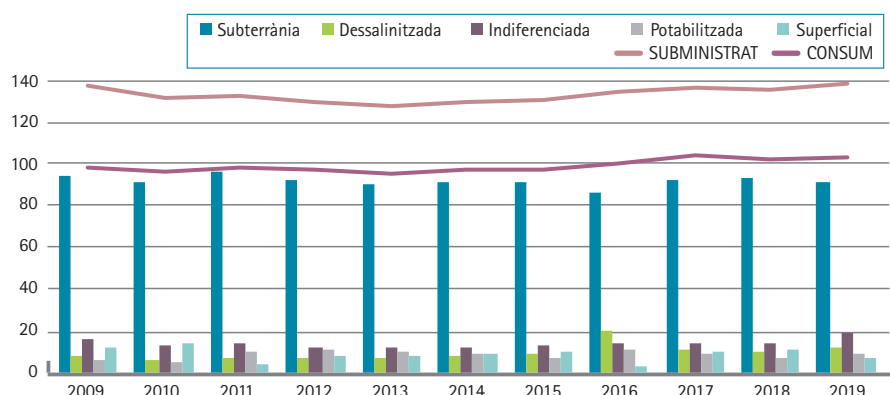
potabilització), amb 9,166 hm³, el 6,60 % (en puja un 1,1), i la superficial, amb 6.867 hm³, el 5 % (en baixa 3,1). La proporcionalitat de l'origen de l'aigua subministrada es visualitza al gràfic següent (gràfic I-S2.26), mentre que l'evolució des del 2009, també amb especificació del seu origen, es representa al gràfic que el segueix (gràfic I-S2.27), on les unitats són hm³.

Gràfic I-S2.26.
Origen de l'aigua subministrada (2019) (hm³)

Font: Direcció General de Recursos Hídrics. Conselleria de Medi Ambient i Territori

Gràfic I-S2.27.
Subministrament a les Illes Balears, (2009-2019) (hm³)

Font: Direcció General de Recursos Hídrics. Conselleria de Medi Ambient i Territori

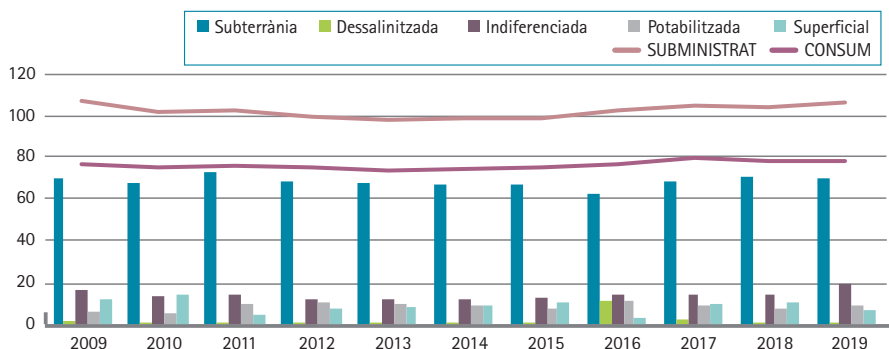
Si la informació se segrega per illes, el volum d'aigua subministrada a l'illa de Mallorca va ser de 106.252 hm³ (1,4 % més que el 2018), dels quals es varen consumir 78.581 hm³. Això suposa unes pèrdues del 26,0 %. L'origen de l'aigua subministrada va ser el següent: un 66,0 % subterrània (70.170 hm³), un 0,39 % dessalinitzada (0,4 hm³), un 18,5 % indiferenciada (19.634 hm³), un 8,6 % potabilitzada (9.166 hm³) i un 6,5 % superficial (6.867 hm³). L'evolució del subministrament d'aigua a Mallorca en el període 2009-2019 es visualitza al gràfic (gràfic I-S2.28).

A l'illa de Menorca, el volum subministrat va ser de 12.972 hm³ (un 8,7 % més que el 2018), dels quals es consumiren 9.468. Això suposa unes pèrdues del 27,0 %. Al gràfic següent (gràfic I-S2.29) es visualitza l'evolució del subministrament en el període 2009-2019. Cal destacar que Menorca és l'única illa de l'arxipèlag que es va nodrir íntegrament d'aigua subterrània fins al 2018. Així i tot, els 0,7 hm³ d'aigua dessalinitzada de 2019, només representen el 5,2 % del total.

A Eivissa, el volum que es va subministrar en el decurs de 2019 va ser de 18,844 hm³ (un 0,9 % superior al 2018), dels quals es consumiren 13,616 hm³. Això suposa unes pèrdues del 27,7 %. Quant a l'origen de l'aigua subministrada, un 43,0 % va ser de procedència subterrània (8.105 hm³), mentre que el 56,99 % restant va ser aigua dessalinitzada (10.740 hm³). Així, pràcticament s'inverteixen les proporcions respecte de l'any anterior i la tendència registrada fins aleshores. Al gràfic següent (gràfic I-S2.30) es veu l'evolució de l'aigua subministrada a Eivissa per al període 2009-2019, on es constata la inversió de les proporcions pel que fa a l'origen de l'aigua subministrada.

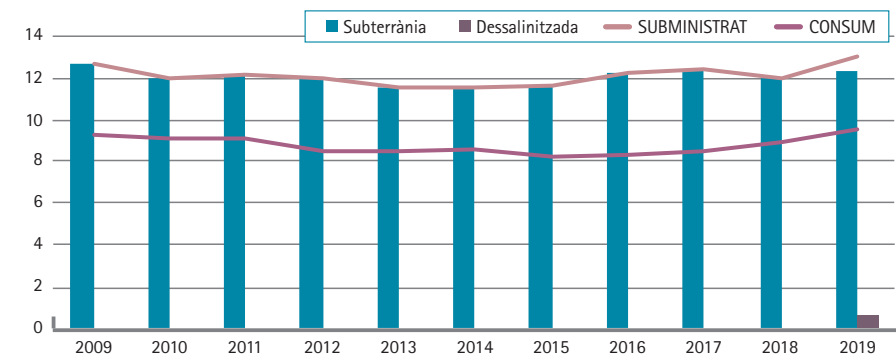
Pel que a Formentera, el volum subministrat va ser de 0,711 hm³ (un 5,2 % superior al 2018), dels quals es consumiren 0,622 hm³, amb resultat d'unes pèrdues del 12,5 %. L'evolució del volum d'aigua subministrada en el període 2009-2019 a Formentera es visualitza en aquest gràfic (gràfic I-S2.31), on destaca que la totalitat de l'aigua és de procedència dessalinitzada.

Gràfic I-S2.28.

Subministrament a Mallorca (2009-2019) (hm³)

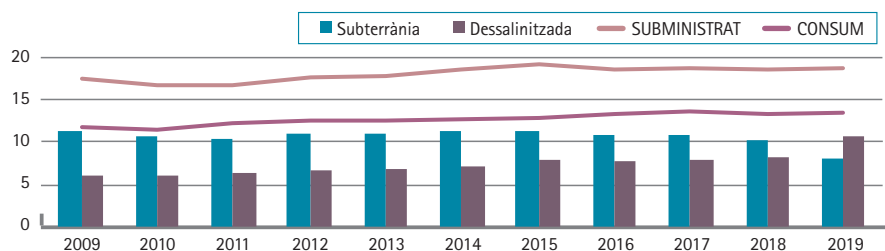
Font: Direcció General de Recursos Hídrics. Conselleria de Medi Ambient i Territori

Gràfic I-S2.29.
Subministrament a Menorca (2009-2019) (hm³)

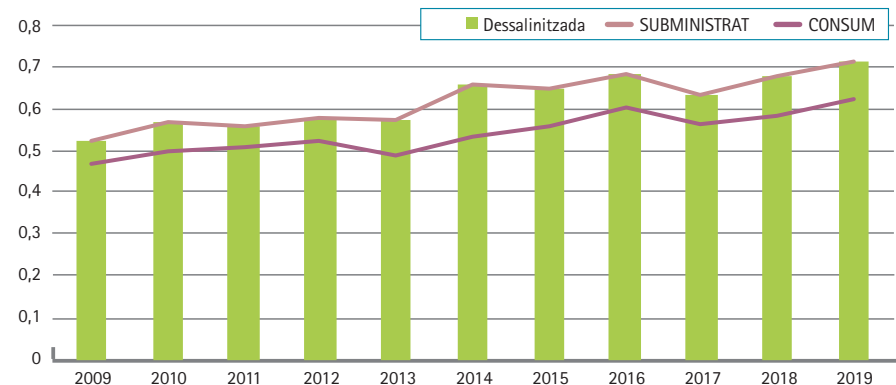
Font: Direcció General de Recursos Hídrics. Conselleria de Medi Ambient i Territori

Gràfic I-S2.30.
Subministrament a Eivissa (2009-2019) (hm³)

Font: Direcció General de Recursos Hídrics. Conselleria de Medi Ambient i Territori

Gràfic I-S2.31.
Subministrament a Formentera (2009-2019) (hm³)

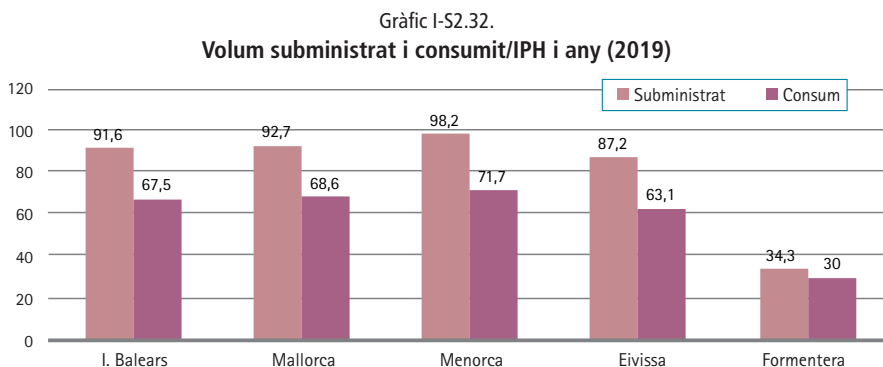
Font: Direcció General de Recursos Hídrics. Conselleria de Medi Ambient i Territori

En aquesta memòria introduïm un indicador nou: el volum d'aigua subministrat i consumit per IPH i any. Al gràfic següent (gràfic I-S2.32), hi figura el consum segregat per illes. Si bé pot resultar interessant la comparativa amb les dades de 2020, no disposarem d'aquests elements fins a la memòria de l'any que ve. Elaboram el volum per IPH i no per habitant en considerar que és una mesura que s'apropa més a la realitat, sobretot a Formentera, on a l'estiu la gent que hi ha supera amb escreix el doble dels habitants. En qualsevol cas, en fem una aproximació, ja que no disposam de valors d'IPH anuals. Per aquesta raó hem tret aquest valor, sempre de manera aproximada, fent la mitjana dels valors mitjans mensuals de l'indicador de pressió humana. Les dades que hi figuren són els metres cúbics per IPH i any. Per les diferències entre el volum consumit i el subministrat a cada illa, cal consultar els percentatges de pèrdues d'aquest mateix apartat.

Finalment, cal esmentar la producció anual d'aigua dessalinitzada per a l'abastiment urbà a les Illes Balears, atès que es tracta d'un subministrament que, a diferència de les reserves d'origen meteorològic, implica una despesa energètica i genera un residu, la salmorra, que té impacte directe en la salinitat de l'aigua de la mar i, en conseqüència, pot afectar l'equilibri ecològic.

Les dades corresponents a 2020 es detallen a la taula següent (quadre I-S2.16), on el percentatge fa referència a la variació respecte de l'any anterior. Malgrat l'augment a Menorca, la tendència general de les illes es veu marcada, majoritàriament, pels valors negatius de Mallorca i Eivissa.

En aquest gràfic (gràfic I-S2.33) es visualitza l'evolució interanual per al període 2010-20, on les unitats són també metres cúbics.

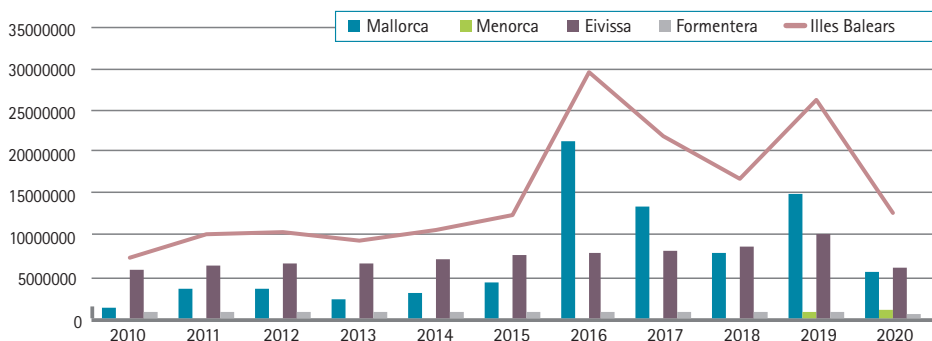

Font: Direcció General de Recursos Hídrics. Conselleria de Medi Ambient i Territori/Ibestat

QUADRE I-S2.16. AIGUA DESSALINITZADA A LES ILLES BALEARS (2019-2020) (m³)			
	2019	2020	%
Mallorca	14.843.838	5.590.511	-62,3
Menorca	673.542	981.259	45,7
Eivissa	10.198.084	5.914.892	-42,0
Formentera	698.430	514.126	-26,4
TOTAL	26.413.894	13.000.788	-50,8

Font: Direcció General de Recursos Hídrics. Conselleria de Medi Ambient i Territori

Gràfic I-S2.33.
Aigua dessalinitzada (2010-2020) (m³)

Font: Direcció General de Recursos Hídrics. Conselleria de Medi Ambient i Territori

4.4. DEPURACIÓ D'AIGÜES

La depuració d'aigües a les nostres illes la duu a terme Emaya als municipis de Palma, Marratxí, Bunyola i Esporles, mentre que Sant Llorenç, Calvià i Alcúdia tenen les seves respectives instal·lacions de sanejament. A la resta de les Illes Balears el sistema de sanejament el fa Abaqua.

El 2020 es varen tractar un total de 109.187.141 m³ en el conjunt de les Illes Balears, la qual cosa suposa un descens del 16,25 % respecte de 2019. D'aquest total, 82.757.325 m³ corresponen a Ma-

llorca (75,8 %); 12.211.858 m³ a Menorca (11,2 %); 13.228.917 m³ a Eivissa (12,1 %), i 989.041 m³ a Formentera (0,9 %).

Aquestes dades es visualitzen en aquest gràfic (gràfic I-S2.34). Dels EDAR gestionats per Abaqua, el 2020, n'hi ha set que superen el cabal de disseny durant quatre mesos o més, la qual cosa representa el 9 % del total de depuradores gestionades per aquesta entitat.

L'efecte de la pandèmia es deixa veure en el gràfic que segueix (gràfic I-S2.35), on es fa la comparativa de l'evolució mensual el

2019 i el 2020. Malgrat començar el 2020 amb valors superiors als de l'any anterior, l'efecte del confinament es deixa notar tota la primavera. Es produeix un repunt per la influència tardana del turisme, però l'acabament sobtat de la temporada també nota en els darrers mesos de l'any.

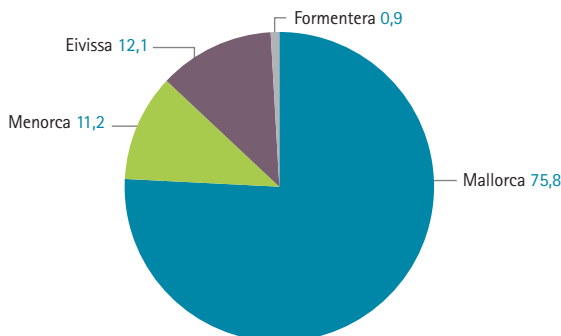
Dels volum corresponent a Mallorca, a la taula següent (quadre I-S2.17) es fa esment de les fraccions tractades per cadascun dels gestors, amb especificació del percentatge que representen sobre el total de Mallorca i sobre el total de les Illes Balears.

Per a l'illa de Mallorca, l'evolució mensual del cabal tractat es representa en aquest gràfic (gràfic I-S2.36), en què es fa la comparativa amb l'any anterior per constatar l'efecte de la pandèmia. Atesa la influència d'aquesta illa en el còmput total (75,8 %), el gràfic resultant és molt semblant al del total de l'arxipèlag.

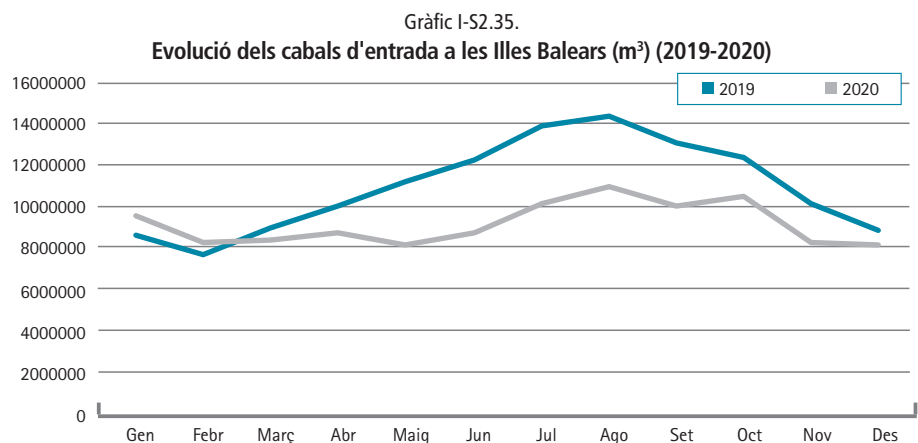
Als EDAR gestionats per Abaqua a Mallorca, es va observar que la reducció anual va ser del 18,3 %, mentre que per al període estiuenc va ser del 29,96 %. També en l'àmbit dels EDAR gestionats per Abaqua, el 2020 n'hi va haver set que varen presentar infradimensionament: Campanet, Consell, Inca, Felanitx, Vilafranca, Sant Joan i Santa Eugènia. Això suposa un 10,7 % del total de depuradores de l'illa. Pel que fa a incompliments de l'aigua depurada a Mallorca als EDAR d'Abaqua, és de l'1 %, concretament a les estacions depuradores de Llubi (amb un cabal d'incompliment del 100 %) i Vilafranca (amb un cabal d'incompliment del 44,9 %).

En relació amb l'illa de Menorca, l'evolució mensual es visualitza al gràfic següent (gràfic I-S2.37), on també es fa la comparativa amb el 2019, en la qual es veu una major influència del turisme estiuenc. En aquest cas, el 2020 es compleixen els requisits d'abocament —millorant la situació de 2019— que havia incomplert la depuradora des Mercadal.

Gràfic I-S2.34.
Volum tractat a les Illes Balears (2020) (%)

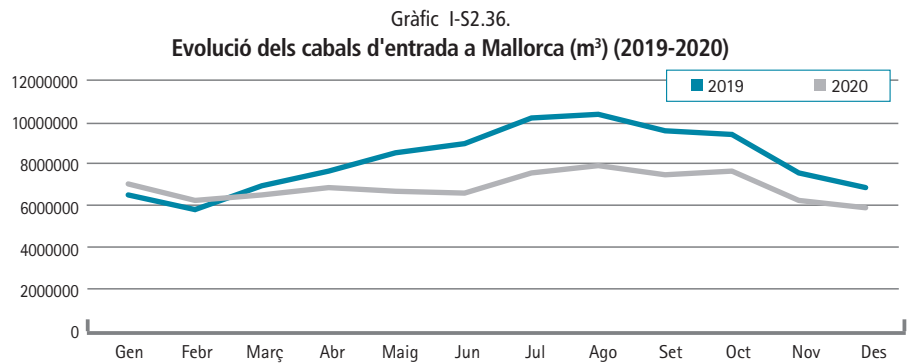
Font: Abaqua, Emaya i serveis de sanejament de Calvià, Sant Llorenç des Cardassar i Alcúdia

Font: Abaqua, Emaya i serveis de sanejament de Calvià, Sant Llorenç des Cardassar i Alcúdia

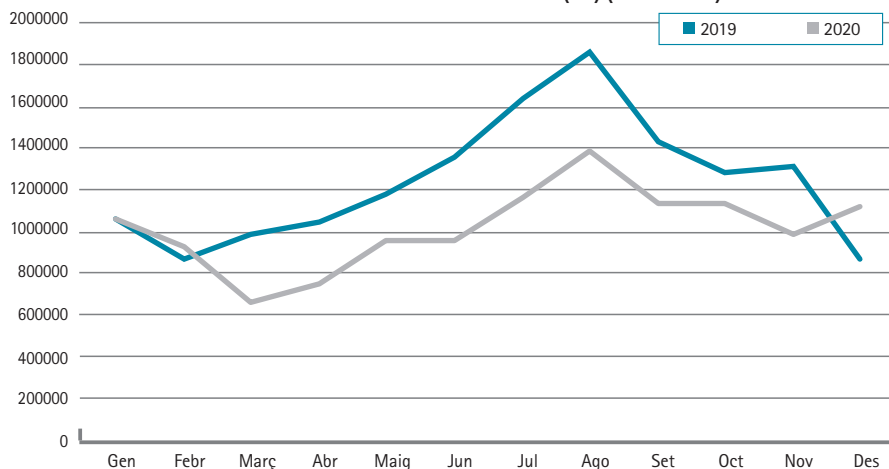
QUADRE I-S2.17. CABALS D'ENTRADA A MALLORCA (2020) (m³)			
	Volum (m³)	% Mallorca	% total
Abaqua	45.714.580	55,24	41,87
Emaya	28.444.529	34,37	26,05
Sant Llorenç	971.104	1,17	0,89
Calvià	4.707.931	5,69	4,31
Alcúdia	2.919.181	3,53	2,67
TOTAL	82.757.325	100	75,79

Font: Abaqua, Emaya i serveis de sanejament de Calvià, Sant Llorenç des Cardassar i Alcúdia

Font: Abaqua, Emaya i serveis de sanejament de Calvià, Sant Llorenç des Cardassar i Alcúdia

Gràfic I-S2.37.
Evolució dels cabals d'entrada a Menorca (m³) (2019-2020)

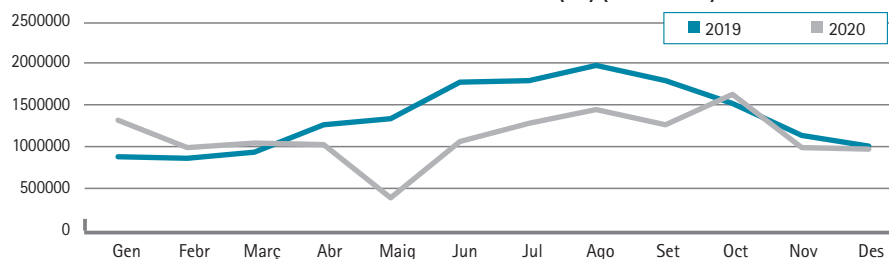
Font: Abaqua

Pel que fa a l'illa d'Eivissa, es representa l'evolució mensual dels cabals traçats en aquest gràfic (gràfic I-S2.38). En el període de 2020, dues de les depuradores no compleixen els requisits de l'aigua depurada, amb els percentatges més alts d'incompliment del conjunt de l'arxipèlag. Així, durant el 2020, el 54,7 % del cabal de l'aigua depurada no compleix els paràmetres establerts a la normativa es-

tatal. La majoria d'aquest cabal (54,3 %) correspon a Vila, i la resta (0,4 %), a la depuradora de Sant Josep. Aquests valors empitjoren els de l'any anterior, que estaven en un 45,2 %.

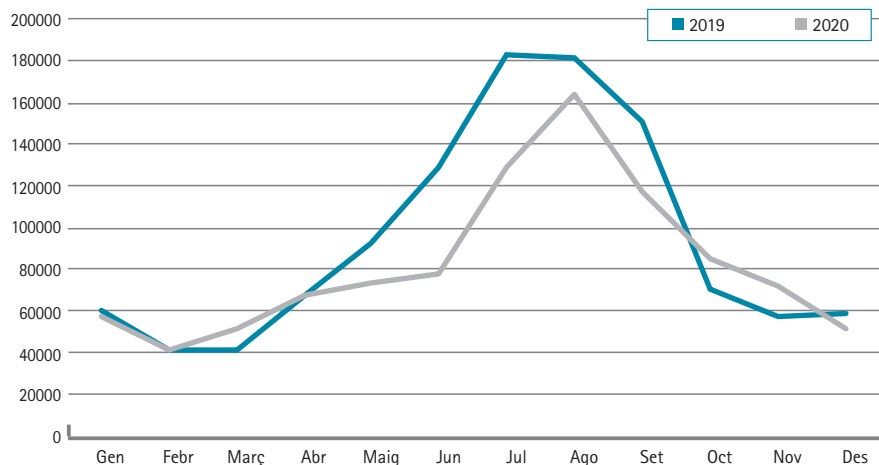
Per acabar el repàs a les illes, l'evolució a Formentera es visualitza en aquest gràfic (gràfic I-S2.39). En aquest cas es compleixen tots els requisits d'abocament.

Gràfic I-S2.38.
Evolució dels cabals d'entrada a Eivissa (m³) (2019-2020)

Font: Abaqua

Gràfic I-S2.39.
Evolució dels cabals d'entrada a Formentera (m³) (2019-2020)

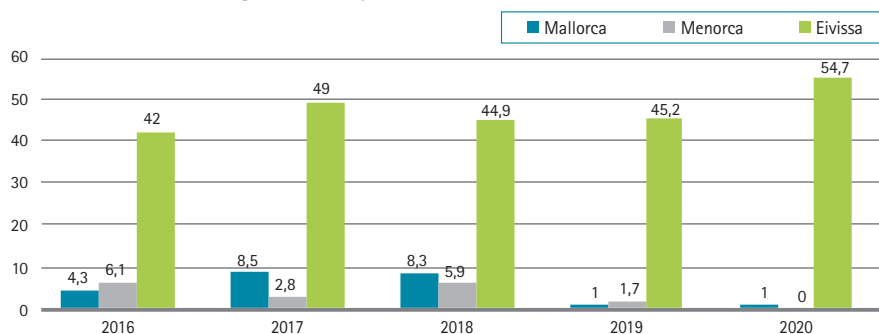

Font: Abaqua

Finalment, els percentatges d'incompliment dels efluents dels EDAR (anomenats ARUD: aigua residual urbana depurada) per a cadascuna de les illes i per al període 2016-2020 es visualitza al gràfic següent

(gràfic I-S2.40), on, en el cas de Mallorca, fa referència als EDAR d'Abaqua. Els percentatges estan fets sobre el total (Abaqua) de cada illa. Formentera no hi figura pel fet de complir els requisits en aquest període.

Gràfic I-S2.40.
Percentatges d'incompliment dels ARUD (%) (2016-2020)

Font: Abaqua

5.

MEDI TERRESTRE

5.1. ELS INCENDIS

Durant el 2020 es produïren 78 sinistres relacionats amb incendis forestals a les Illes Balears, la qual cosa suposa un 27 % menys que el 2019. D'aquests, 70 (90 %) varen ser conats, això significa que la superfície cremada va ser inferior a una hectàrea, mentre que els 8 restants sí que foren incendis. Per illes, la distribució dels sinistres va ser la següent: Mallorca 39 (50 %), Menorca 3 (4 %), Eivissa 28 (36 %) i Formentera 8 (10 %). La distribució per nombre de sinistres es visualitza en aquest gràfic (gràfic I-S2.41).

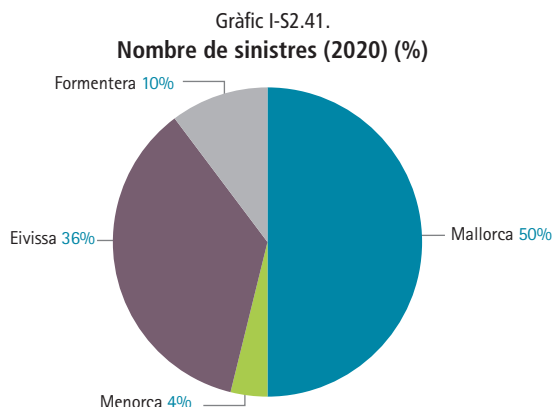
Pel que fa a l'evolució interanual dels sinistres per al període 2010-2020, segregats per conats i incendis, es representa al gràfic següent (gràfic I-S2.42).

Al gràfic que segueix (gràfic I-S2.43) es fa la comparativa dels sinistres de 2020 amb la mitjana per al període 1983-2019. Així

com tradicionalment el major nombre de sinistres es registren a l'estiu, el 2020 presenta una distribució més uniforme en el decurs de l'any, presumptament a causa de la menor mobilitat provocada per l'impacte de la COVID-19 i, pel mateix motiu, de la baixada substancial del nombre de turistes que visitaren les illes.

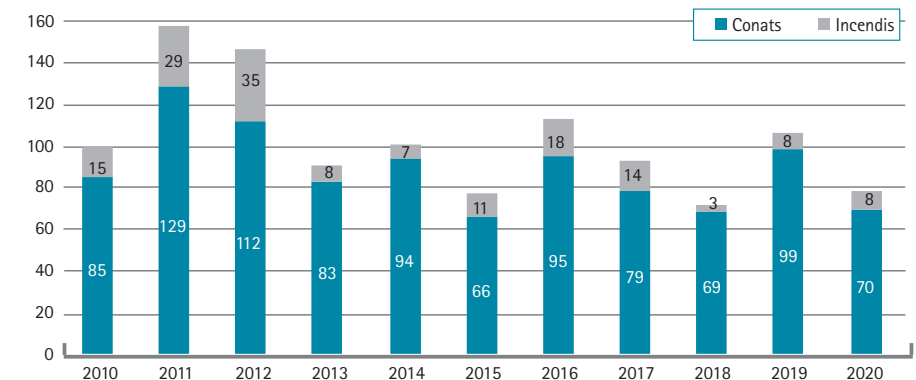
En relació amb la superfície, el 2020 es cremaren 470,01 hectàrees en el conjunt de les Illes Balears, la qual cosa suposa un augment del 351 % respecte de l'any anterior. Per illes, a Mallorca es cremaren 457,04 ha (el 97 % del total); a Menorca, 0,10 ha (0,02 %); a Eivissa, 12,74 ha (3 %), i a Formentera, 0,14 ha (0,03 %). Aquestes dades es visualitzen al gràfic següent (gràfic I-S2.44).

L'evolució anual de la superfície cremada a l'interval 2010-2020 es veu al gràfic següent (gràfic I-S2.45), on les dades es mesuren en hectàrees i apareixen segregades per superfície arbrada i desarbrada. Cal indicar que en aquest darrer concepte s'hi inclou la superfície de matolls juntament amb la de pastures i canyet.

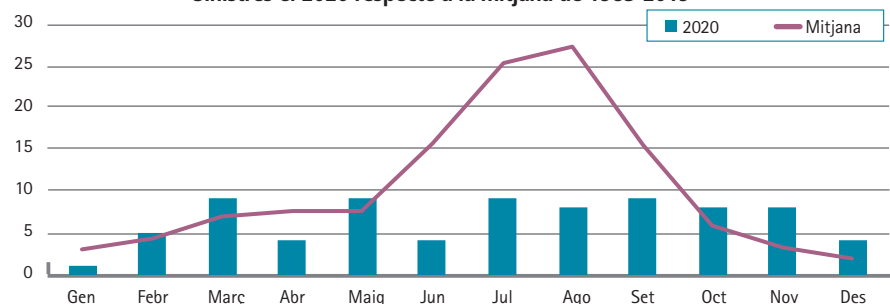
Font: Servei de Gestió Forestal. Direcció General d'Espais Naturals i Biodiversitat. Conselleria de Medi Ambient i Territori

Gràfic I-S2.42.
Evolució interanual del nombre de sinistres (2010-2020)

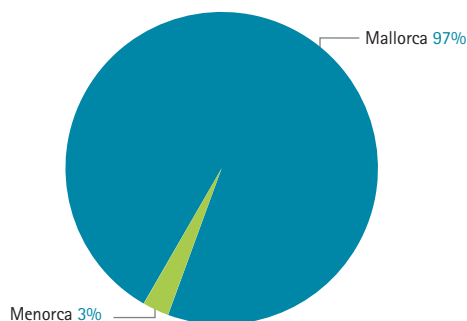
Font: Servei de Gestió Forestal. Direcció General d'Espais Naturals i Biodiversitat. Conselleria de Medi Ambient i Territori

Gràfic I-S2.43.
Sinistres el 2020 respecte a la mitjana de 1983-2019

Font: Servei de Gestió Forestal. Direcció General d'Espais Naturals i Biodiversitat. Conselleria de Medi Ambient i Territori

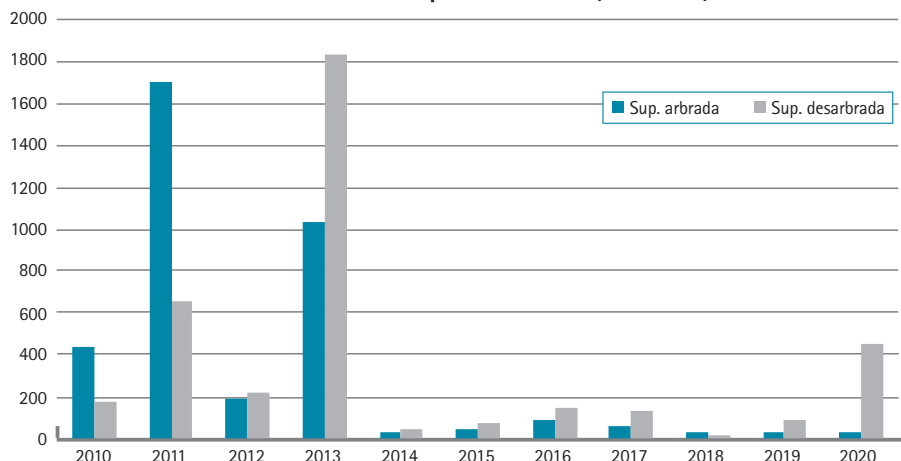
Gràfic I-S2.44.
Superfície cremada el 2020 (% sobre el total)

Font: Servei de Gestió Forestal. Direcció General d'Espais Naturals i Biodiversitat. Conselleria de Medi Ambient i Territori

Gràfic I-S2.45.

Evolució interanual de superfície cremada (2010-2020)

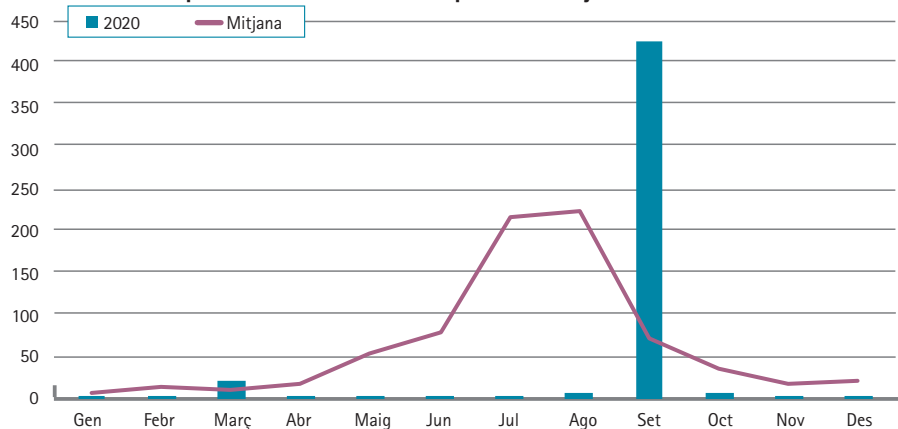
Font: Servei de Gestió Forestal. Direcció General d'Espais Naturals i Biodiversitat. Conselleria de Medi Ambient i Territori

Si es fa una comparativa de la superfície cremada amb la mitjana 1983-2019, les dades donen com a resultat aquest gràfic (gràfic I-S2.46). Un cop més, el màxim enregistrat els mesos àlgids de l'estiu no tan

sols no tenen lloc, sinó que el màxim de 2020 es detecta el setembre a causa de l'incendi que es va produir al Parc Natural de s'Albufera, en què fins i tot es van haver de desallotjar unes quantes cases.

Gràfic I-S2.46.

Superfície cremada el 2020 respecte a la mitjana 1983-2019

Font: Servei de Gestió Forestal. Direcció General d'Espais Naturals i Biodiversitat. Conselleria de Medi Ambient i Territori

En el gràfic següent (gràfic I-S2.47) es visualitza la causalitat dels sinistres durant el 2020, en una comparativa amb el 2019 on la variable de mesura és el percentatge sobre el total. Es consolida l'augment del factor humà per davant de les causes naturals, ja detectat l'any anterior respecte de 2018.

Amb vista a una comparativa amb altres comunitats, enguany hi hem inclòs una nova variable: els metres quadrats de superfície cremada per quilòmetre quadrat d'extensió de cada illa o del conjunt de la comunitat autònoma. Aquesta dada també ajuda a entendre la magnitud del sinistre en el si de cada illa. Les dades es visualitzen al gràfic següent (gràfic I-S2.48), on les unitats són les esmentades.

en el decurs de 2020, segregat per espècies, s'esmenten les dades a la següent taula (quadre I-S2.18), on, com ja s'ha citat va memòries anteriors, «m. c. fusta» fa referència als metres cúbics de fusta, i «est. llenya» es refereix a esteris de llenya. Cal recordar que l'esteri és una unitat de mesura per a troncs de fusta apilats ordenadament, de manera que es refereix al volum que ocupa la fusta i també l'espai de l'aire.

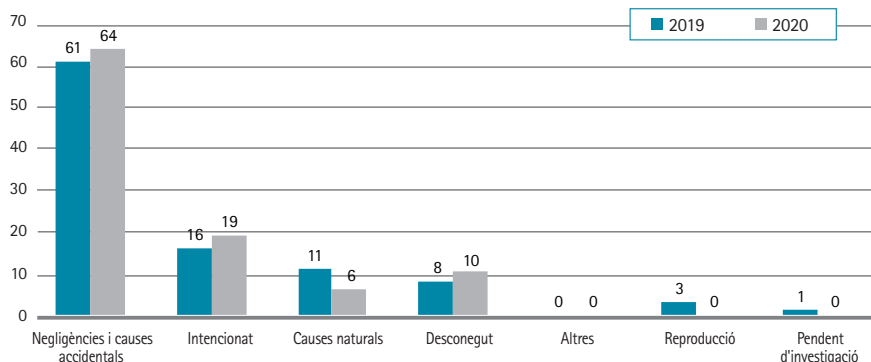
Per espècies, el nombre d'arbres tallats el 2020, segregat per illes, es detalla al gràfic següent (gràfic I-S2.49), on figuren els més representatius: pi, alzina i ullastre. Cal dir que, a més, a Mallorca també s'aprofitaren 63 arbres d'altres espècies, a Eivissa 53 i a Formentera 28.

En una comparativa amb el 2019, el nombre d'autoritzacions varen disminuir en un 2,9 %, el nombre d'arbres va augmentar un 6,8 %, els metres cúbics de fusta disminuïren un 11,2 % i els esteris de llenya també baixaren en un 19,1 %.

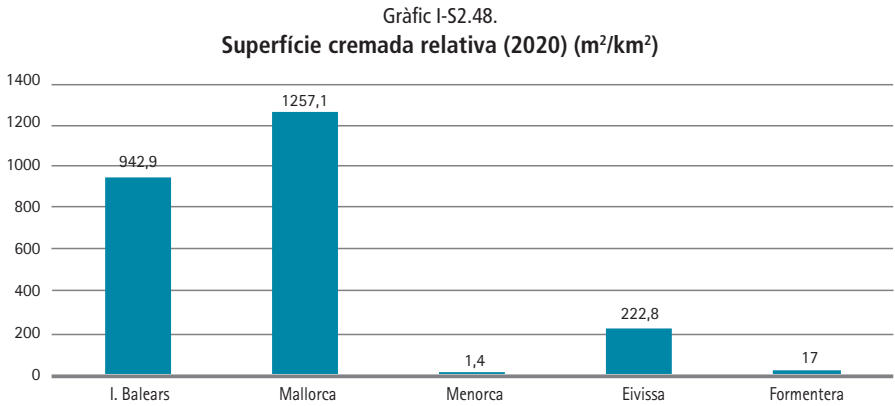
5.2. APROFITAMENT DELS RECURSOS FORESTALS

En relació amb els aprofitaments forestals que es fan dels boscos de les Illes Balears

Gràfic I-S2.47.
Causalitat dels sinistres (%) (2019-2020)

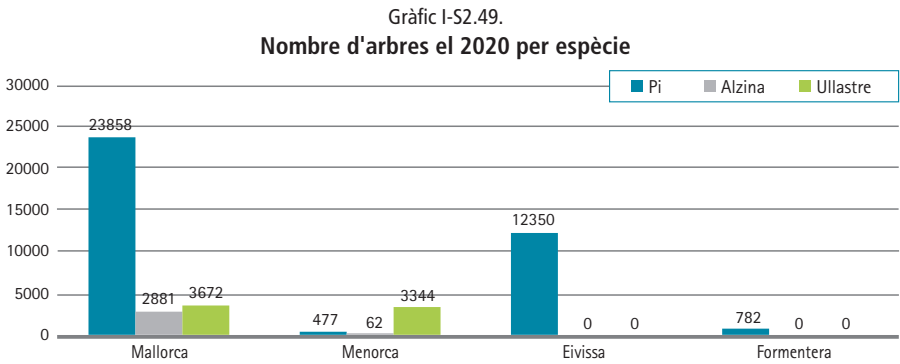
Font: Servei de Gestió Forestal. Direcció General d'Espais Naturals i Biodiversitat. Conselleria de Medi Ambient i Territori

Font: Servei de Gestió Forestal. Direcció General d'Espais Naturals i Biodiversitat. Conselleria de Medi Ambient i Territori/lbestat

QUADRE I-S2.18. APROFITAMENT FORESTAL A LES ILLES BALEARS (2020)				
Espècie	Nombre d'autoritx.	Nombre d'arbres	M. c. fusta	Est. llenya
Pi	649	37.467	6.984,25	12.419,10
Alzina	84	2.943	528,20	668,34
Ullastre	122	7.016	750,96	876,92
Altres	16	144	30,97	61,35
TOTALS	871	47.570	8.294,38	14.025,71

Font: Servei de Gestió Forestal. Conselleria de Medi Ambient i Territori

Font: Servei de Gestió Forestal. Conselleria de Medi Ambient i Territori

Les dades segregades per illes s'esmenten en aquesta taula (quadre I-S2.19) i es visualitzen al gràfic següent (gràfic I-S2.50). Els percentatges de la taula indiquen la variació percentual respecte de 2019.

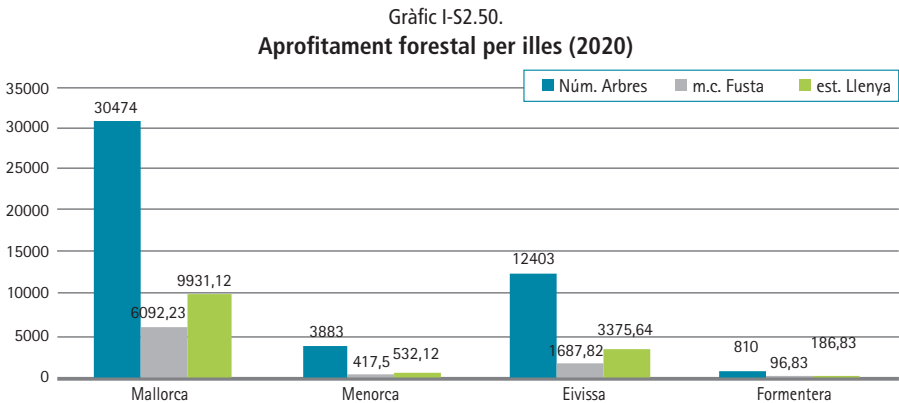
La variació interanual en el període 2010-2020 es representa al gràfic (gràfic I-S2.51), on els màxims registrats entre el 2013 i el 2014, com ja es va esmentar a la memòria de 2019, corresponen a un augment de la superfície cremada pels incendis forestals, sobretot el que va afectar la serra de Tramuntana el juliol de 2013.

5.3. XYLELLA FASTIDIOSA

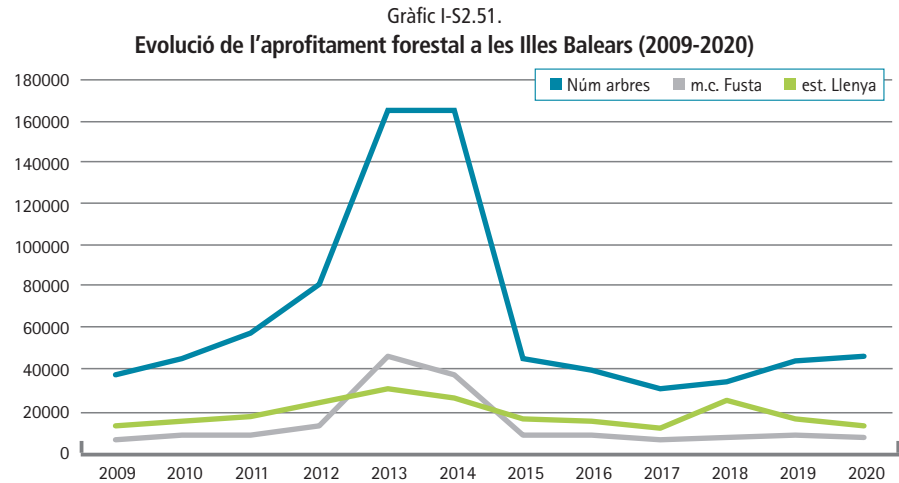
El 2020 van resultar positives 146 mostres en el conjunt de les Illes Balears a deu espècies vegetals diferents, mentre que el 2019 varen ser positives 183 mostres a 12 espècies vegetals diferents. Per espècies, la distribució va ser la que s'esmenta a la taula següent (quadre I-S2.20) i es representa en el gràfic que segueix (gràfic I-S2.52). L'ullastre (*Olea europaea sylvestris*), com l'any anterior, és l'espècie més afectada, amb el 32,9 % dels positius; seguida de l'ametller (*Prunus dulcis*), amb un 24 %, i l'olivera (*Olea europaea europaea*), amb un 21,9 %.

QUADRE I-S2.19. APROFITAMENT FORESTAL A LES ILLES BALEARS (2020)								
Illà	Nombre d'autoritx.	%	Nombre d'arbres	%	M. c. fusta	%	Est. llenya	%
Mallorca	535	-4	30.474	+21	6.092,23	+2	9.931,12	-10
Menorca	76	-25	3.883	-71	417,50	-81	532,12	-86
Eivissa	221	+12,7	12.403	+115	1.687,82	+53	3.375,64	+53
Formentera	39	-13,3	810	+65	96,83	-35	186,83	-37
TOTALS	897	-3	47.570	+7	8.294,38	-11	14.025,71	-19

Font: Servei de Gestió Forestal. Conselleria de Medi Ambient i Territori

Font: Servei de Gestió Forestal. Conselleria de Medi Ambient i Territori

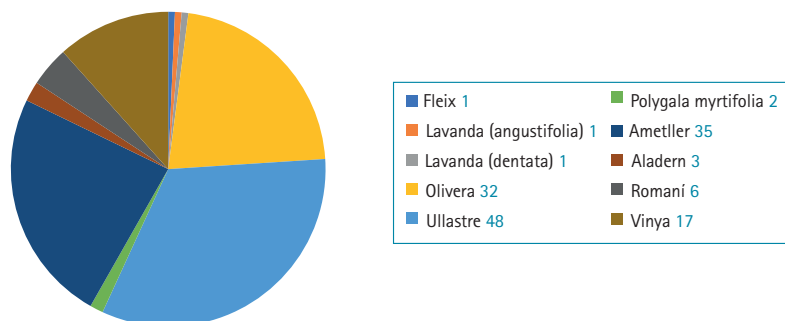

Font: Servei de Gestió Forestal. Conselleria de Medi Ambient i Territori

QUADRE I-S2.20. XYLELLA FASTIDIOSA A LES ILLES BALEARS (2020)		
	Nombre de mostres rebudes	Nombre de positius
Fraxinus angustifolia (fleix)	3	1
Lavandula angustifolia (lavanda)	12	1
Lavandula dentata (lavanda)	92	1
Olea europaea europaea (olivera)	445	32
Olea europaea sylvestris (ullastre)	714	48
Polygala myrtifolia	33	2
Prunus dulcis (ametller)	163	35
Rhamnus alaternus (aladern)	12	3
Rosmarinus officinalis (romani)	303	6
Vitis vinifera (vinya)	150	17
TOTAL	1.927	146

Font: Direcció General d'Agricultura, Ramaderia i Desenvolupament Rural. Conselleria d'Agricultura, Pesca i Alimentació

Gràfic I-S2.52.
Positius de "*xylella fastidiosa*" (2020)

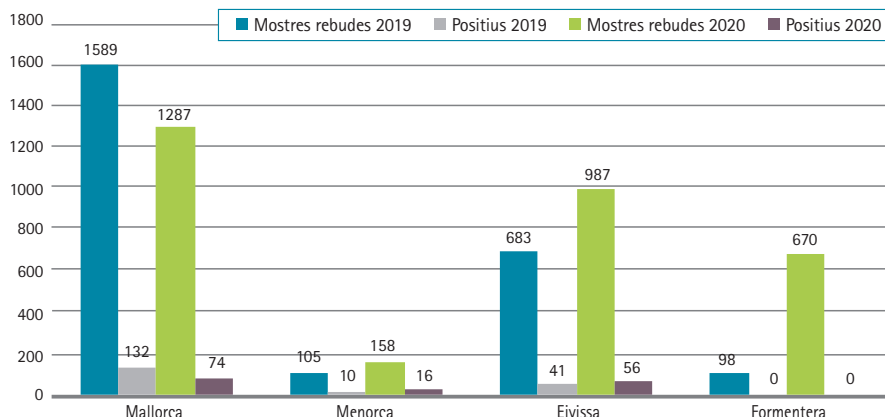
Font: Direcció General d'Agricultura, Ramaderia i Desenvolupament Rural. Conselleria d'Agricultura, Pesca i Alimentació

La distribució per illes el 2018 i el 2019 es detalla en aquest gràfic (gràfic I-S2.53), on apareix la comparativa entre el nombre de mostres rebudes i el de positius. El percentatge de positius sobre les mostres rebudes és de 5,7 % a Mallorca, el 10,1 % a Menorca, el 5,7 % a Eivissa i el

0 % a Formentera. El percentatge de positivitat en el conjunt de les Illes Balears és del 4,7 %.

Pel que fa a les eliminacions corresponents al 2020, es detallen en aquest quadre (quadre I-S2.21).

Gràfic I-S2.53.
Mostres i positius de "*xylella fastidiosa*" per illes (2019-2020)

Font: Direcció General d'Agricultura, Ramaderia i Desenvolupament Rural. Conselleria d'Agricultura, Pesca i Alimentació

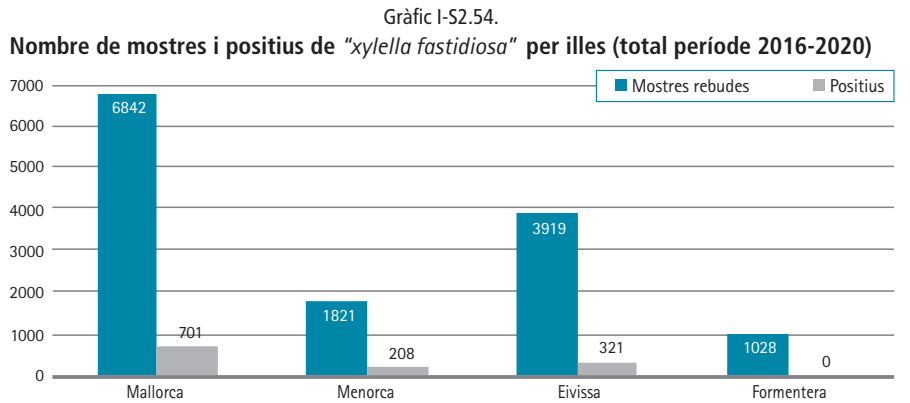
QUADRE I-S2.21. ELIMINACIONS DE DE 'XYLELLA FASTIDIOSA' PER ILLES (2020)			
	Positius	Positius eliminats	Total eliminats
Mallorca	74	101	112
Eivissa	56	36	36
Menorca	16	6	6
Formentera	0	0	0
TOTAL	146	143	154

Font: Direcció General d'Agricultura, Ramaderia i Desenvolupament Rural. Conselleria d'Agricultura, Pesca i Alimentació

Les xifres absolutes, és a dir, el nombre de mostres rebudes i les eliminades des que es va detectar el primer brot, el 2016, fins a finals de 2020, amb 23 espècies afectades, es detalla a la taula següent (quadre I-S2.22) i es visualitza al gràfic que segueix (gràfic I-S2.54). El percentatge de la columna de la dreta correspon al de positius respecte de les mostres rebudes.

QUADRE I-S2.22. NOMBRE DE MOSTRES I POSITIUS DE DE 'XYLELLA FASTIDIOSA' PER ILLES (TOTAL PERÍODE 2016-2020)			
	Nombre de mostres rebudes	Nombre de positius	%
Mallorca	6.842	701	10,2
Menorca	1.821	208	11,4
Eivissa	3.919	321	8,2
Formentera	1.028	0	0
TOTAL	13.610	1.230	9,0

Font: Direcció General d'Agricultura, Ramaderia i Desenvolupament Rural. Conselleria d'Agricultura, Pesca i Alimentació

Font: Direcció General d'Agricultura, Ramaderia i Desenvolupament Rural. Conselleria d'Agricultura, Pesca i Alimentació

Les eliminacions en xifres absolutes des que es va detectar el primer brot, el 2016, fins a finals de 2020 es detalla en aquesta taula (quadre I-S2.23) i es visualitza al gràfic següent (gràfic I-S2.55).

5.4. AGRICULTURA ECOLÒGICA

A la memòria de 2019 es varen incloure per primera vegada dades sobre l'agricultura ecològica. Com en aquella ocasió, les dades s'han obtingut del Consell de Producció Agrària Ecològica (CBPAE), que és l'òrgan encarregat de la certificació dels productes agroalimentaris ecològics al territori de la Comunitat Autònoma de les Illes Balears. Cal recordar que aquest organisme es va crear l'any 1994 mitjançant el Decret 99/1994, de 21 de setembre (BOCAIB número 127, de 18 d'octubre), a conseqüència d'haver assumit la comunitat autònoma les competències en matèria de defensa contra el frau i la qualitat agroalimentària. Es tracta d'un òrgan col·legiat i desconcentrat de la Conselleria d'Agricultura, Pesca i Alimentació.

Pel que fa a les dades de 2020, s'ha d'esmentar que la superfície ecològica en el conjunt de les Illes Balears va ser de

37.834 hectàrees, un 2,90 % superior a l'any anterior. Segregat per illes, Mallorca disposa d'una superfície de 30.640 hectàrees, fet que suposa el 80,98 % del total, i experimenta un augment del 3,26 % respecte del 2019. Menorca té una superfície ecològica de 6.165 hectàrees, el 16,3 % del total, i augmenta el seu valor un 1,4 % respecte de l'any anterior. Pel que fa a Eivissa, amb una superfície de 792 hectàrees (el 2,09 % del total), també creix un 2,86 % respecte de 2019, mentre que Formentera, amb 237 hectàrees, el 0,6 % del total, és l'única illa que experimenta una disminució, que és de l'1,3 % interanual.

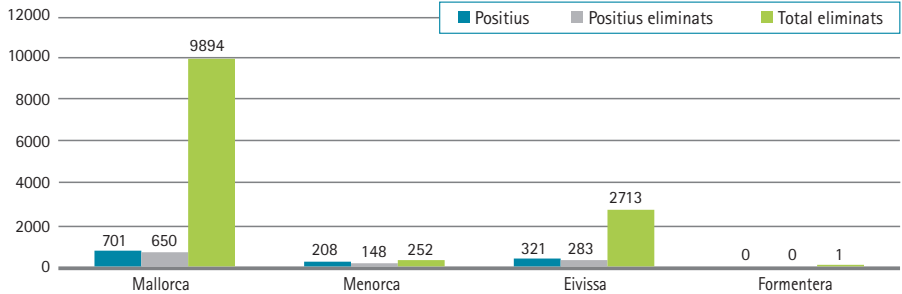
La variació interanual de la superfície ecològica en el període 2010-2020 es visualitza en aquest gràfic (gràfic I-S2.56).

En relació amb el nombre d'operadors inscrits al CBPAE, el 2020 va ser de 1.020 (un 6,03 % superior a 2019), dels quals 685 són productors i 335 elaboradors. La comparativa per illes entre el 2019 i el 2020 es detalla a la taula següent (quadre I-S2.24), on la notació P fa referència als productors, i E, als elaboradors. La comparativa interanual en el període 2010-2020 es visualitza al gràfic que segueix (gràfic I-S2.57).

QUADRE I-S2.23. ELIMINACIONS DE DE 'XYLELLA FASTIDIOSA' PER ILLES (2016-2020)			
	Positius	Positius eliminats	Total eliminats
Mallorca	701	650	9.894
Menorca	208	148	252
Eivissa	321	283	2.713
Formentera	0	0	1
TOTAL	1.230	1.081	12.860

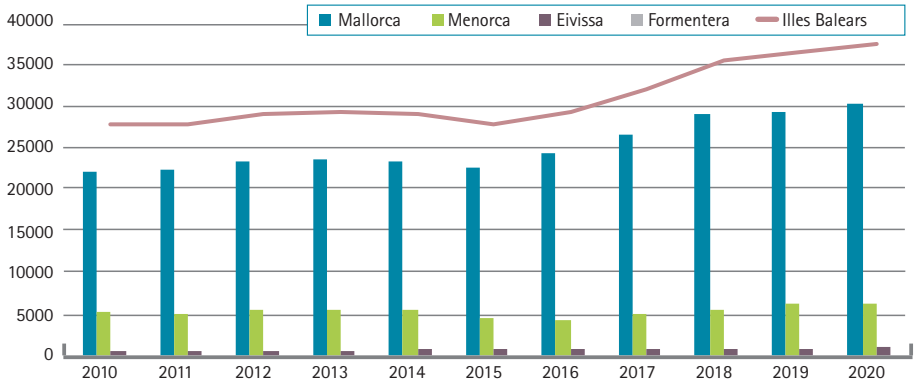
Font: Direcció General d'Agricultura, Ramaderia i Desenvolupament Rural. Conselleria d'Agricultura, Pesca i Alimentació

Gràfic I-S2.55.
Eliminacions de "xylella fastidiosa" per illes (2016-2020)

Font: Direcció General d'Agricultura, Ramaderia i Desenvolupament Rural. Conselleria d'Agricultura, Pesca i Alimentació

Gràfic I-S2.56.
Superfície ecològica (2010-2020)

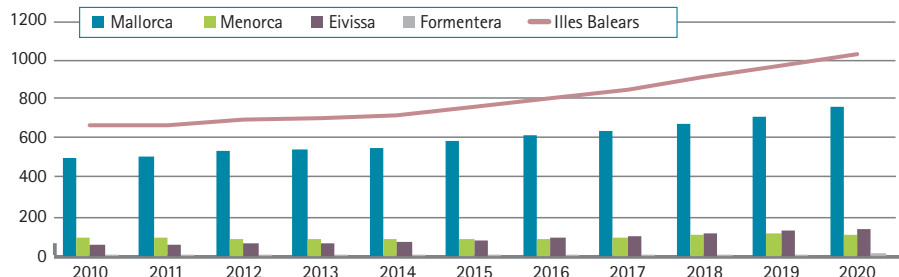
Font: CBPAE

QUADRE I-S2.24. OPERADORS (2019-2020)

	P2019	P2020	%	E 2019	E2020	%
Mallorca	482	512	+6,22	221	243	+9,95
Menorca	71	69	-2,82	44	43	-2,27
Eivissa	90	94	+4,44	41	44	+7,32
Formentera	10	10	0	3	5	+66,67
I. Balears	653	685	+4,90	309	335	+8,41

Font: CBPAE

Gràfic I-S2.57.
Operadors (2010-2020)

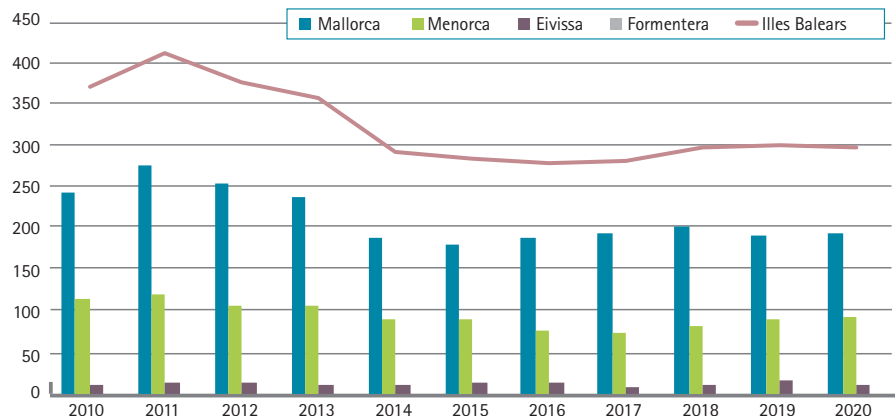

Font: CBPAE

Pel que fa a les explotacions ramaderes, el 2020 se'n comptabilitzaren 301, un 0,66 % menys que el 2019. Per illes, les 195 de Mallorca suposen un augment del 0,52 % respecte de l'any anterior. Les 93 de Menorca suposen un augment de l'1,09 %, mentre que les 13 d'Eivissa suposen una disminució del 23,53 %. L'evolució en el període 2010-2020 es visualitza en aquest gràfic (gràfic I-S2.58).

Les explotacions ramaderes comptabilitzaren el 2020 un total de 36.243 caps de ramat, la qual cosa suposa un augment del 5,9 % respecte de 2019. Per illes, els 28.866 caps de Mallorca representen un augment del 8,6 % respecte de 2019, els 4.433 Menorca representen un descens del 9,1 % respecte de l'any anterior i els 2.944 d'Eivissa suposen un augment del 5,1 %.

Gràfic I-S2.58.
Explotacions ramaderes (2010-2020)

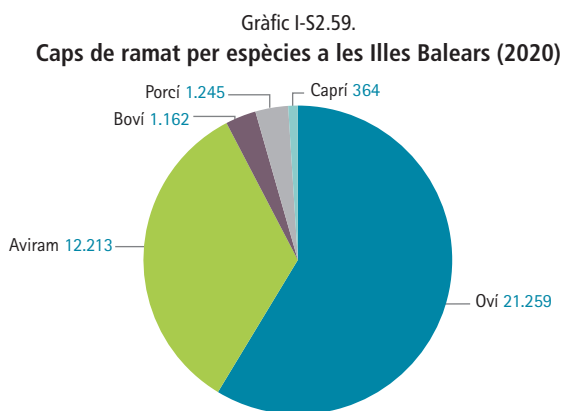

Font: CBPAE

Per espècies, la distribució de 2020 en el conjunt de les Illes Balears es detalla al gràfic següent (gràfic I-S2.59).

Finalment cal fer esment del nombre de caseres (apicultura). Les dues illes majors

són les úniques que disposen d'aquest tipus d'explotació ecològica. Pel que fa a Mallorca, hi ha un total de 150 caseres, 12 més que l'any anterior (8,7 % superior), mentre que Menorca, amb 20 caseres, repeteix dades respecte de 2019.

Font: CBPAE

6.

BIODIVERSITAT

6.1. PROTECCIÓ D'ESPÈCIES

6.1.1. Autoritzacions

En matèria de protecció d'espècies es disposa, com l'any passat, de dades sobre autoritzacions, avaraments de tortugues i cetacis, així com d'arbres catalogats i del nombre d'espècies amenaçades i/o catalogades a les Illes Balears. Enguany hi afegim informació sobre el voltor negre, el voltor lleonat, la milana i l'àguila peixatera.

El 2020 es donaren un total de 208 autoritzacions, de les quals 19 varen ser per

anellament, 21 per caça científica, 26 per captura d'espècie protegida, 6 per falconeria, 2 per fotografia, 59 per recollida de flora, 15 per tinència d'espècie protegida, 18 per trasllat d'animals i 42 autoritzacions especials. Aquestes dades es visualitzen al gràfic següent (gràfic I-S2.60), mentre que en aquesta taula (quadre I-S2.25) apareix la comparativa amb l'any anterior, amb especificació del percentatge de variació.

6.1.2. Arbres singulars

En matèria de catalogació d'arbres singulars, el Parlament va aprovar el 20 de març de 1991 la Llei de protecció dels arbres singulars de les Illes Balears, amb l'objectiu de crear un instrument normatiu del

màxim nivell per assegurar la conservació dels individus arboris amb característiques extraordinàries per talla o per l'edat, o bé especialment valuosos des del punt de vista cultural. De llavors ençà, s'han catalogat un total de 75 arbres: 28 el 1992, 13 el 2001, 18 el 2003, 4 el 2005, 3 el 2006, 4 el 2010 i 5 el 2016. Per illes, la distribució actual d'arbres singulars catalogats, dona com a resultat el gràfic que segueix (I-S2.61). Respecte de l'any anterior, s'han registrat dues baixes, una a Mallorca i una altra a Menorca.

6.1.3. Tortuga marina

El 2019 es localitzaren per primera vegada dos nius de tortuga marina a les platges de les Illes Balears. Aquest fet pot ser produït per part de tortugues perdudes o que no tornaren a nidificar en el mateix lloc on naixeren, o també poden reflectir una colonització des d'altres llocs de nidificació. Els dos nius localitzats el

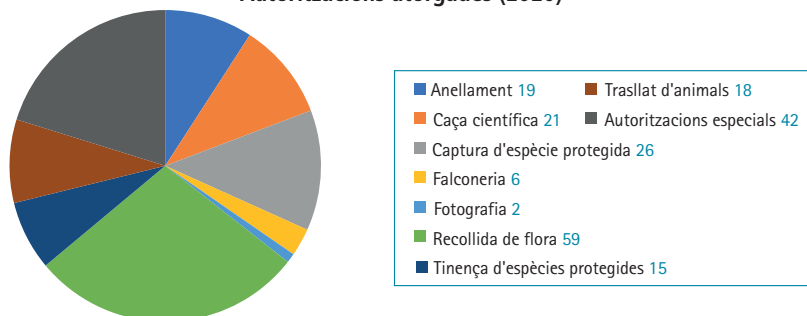
2019 van ser a l'illa d'Eivissa (platja d'en Bossa i platja des Cavallet), amb un total de 160 ous, mentre que el 2020 se'n localitzaren tres: dos a Menorca (Punta Prima i la cala del Pilar) i un a Eivissa (cala Nova), amb un total de 340 ous (un 112,5 % més que l'any anterior). L'èxit de les postes (eclosionats i no eclosionats) es visualitza al gràfic que segueix (gràfic I-S2.62). Del 2019 va eclosionar el 23 % dels ous, mentre que del 2020 ho va fer el 46 %.

Pel que fa als avaraments, el 2020 es va localitzar el nombre màxim de tortugues, amb un total de 84, de les quals 31 ja estaven mortes, i les altres 53, vives. D'aquestes darreres sobrevisqueren 47 exemplars. En els darrers cinc anys la principal causa dels avaraments va ser quedar enganxades a plàstics o a arts de pesca fantasma. A la taula (quadre I-S2.26) apareixen les dades, segregades per illes, en una comparativa amb el 2019.

QUADRE I-S2.25. AUTORITZACIONS ATORGADES (2019-2020)			
Concepte	2019	2020	% de variació
Anellament	34	19	-44,1
Caça científica	20	21	5
Captura espècie protegida	26	26	0
Falconeria	10	6	-40
Fotografia	3	2	-33,3
Recollida flora	74	59	-20,3
Tinència espècies protegides	39	15	-61,5
Trasllat animals	29	18	-37,9
Autoritzacions especials	33	42	27,3
TOTAL	268	208	-22,4

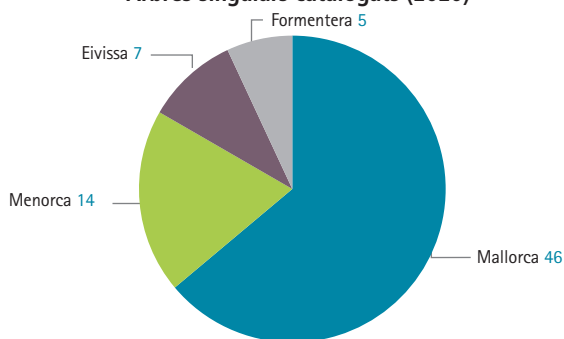
Font: Servei Protecció Espècies. Direcció General d'Espais Naturals i Biodiversitat. Conselleria de Medi Ambient i Territori

Gràfic I-S2.60.

Autoritzacions atorgades (2020)

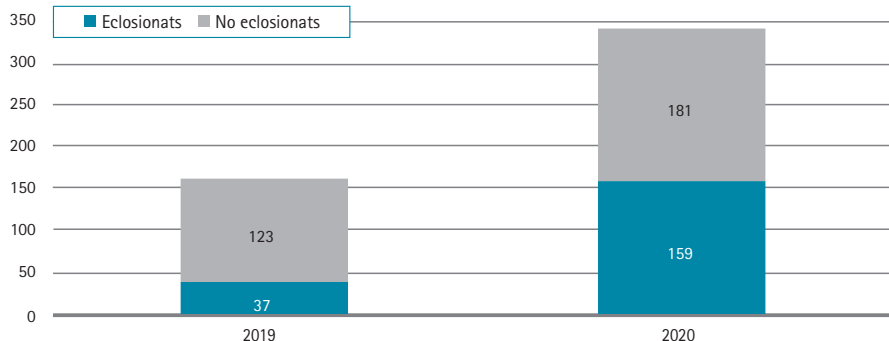
Font: Servei Protecció Espècies. Direcció General d'Espais Naturals i Biodiversitat. Conselleria de Medi Ambient i Territori

Gràfic I-S2.61.

Arbres singulars catalogats (2020)

Font: Servei Protecció Espècies. Direcció General d'Espais Naturals i Biodiversitat. Conselleria de Medi Ambient i Territori

Gràfic I-S2.62.

Dades de la posta de tortuga marina a les Illes Balears (2019-2020)

Font: Conselleria de Medi Ambient (Govern de les Illes Balears). COFIB. Fundació Palma Aquàrium. Marineland-Mallorca. LIMIA. Fundació Marilles

Quadre I-S2.26. Comparativa dels avaraments de tortugues (2019-2020)			
	2019	2020	% de variació
Mallorca	28	43	+53,6
Menorca	5	16	+220
Eivissa	18	11	-38,9
Formentera	10	10	0
Cabrera	0	4	-
TOTAL	61	84	+37,7

Font: Servei Protecció Espècies. Direcció General d'Espais Naturals i Biodiversitat. Conselleria de Medi Ambient i Territori

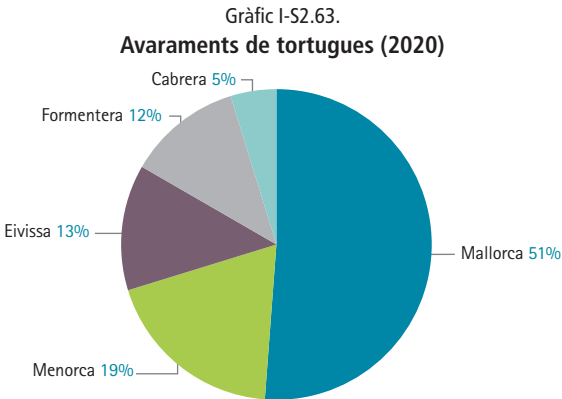
Les dades de 2020, especificades per illes, es visualitzen al gràfic següent (gràfic I-S2.63) expressades en tant per cent. De les tortugues recuperades viues, tres estaven ferides, i cinc, en estat crític.

Atès que els avaraments de tortugues poden ser un bon indicador de la salut de la mar que ens envolta, en el gràfic següent (gràfic I-S2.64) es detalla l'evolució des de 2010, tenint en compte que del total de tortugues recuperades viues no totes sobreviuen.

6.1.4. Cetacis

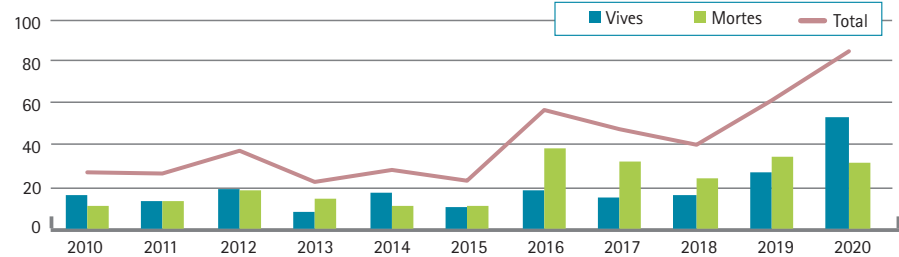
Els 32 avaraments de cetacis detectats el 2020, especificat per illes, apareixen al quadre següent (quadre I-S2.27), on també figura la comparativa amb l'any anterior. Les dades de 2020 es visualitzen al gràfic que segueix (gràfic I-S2.65), on s'expressa en percentatge sobre el total.

Dels 32 avaraments de cetacis, 28 corresponen a exemplars morts, i els altres quatre, a vius. L'evolució des de 2010 es visualitza al gràfic (gràfic I-S2.66).

Font: Servei Protecció Espècies. Direcció General d'Espais Naturals i Biodiversitat. Conselleria de Medi Ambient i Territori

Gràfic I-S2.64.
Avaraments de tortugues (2010-2020)

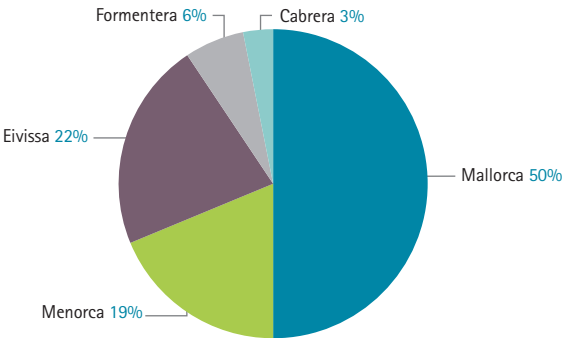
Font: Servei Protecció Espècies. Direcció General d'Espais Naturals i Biodiversitat. Conselleria de Medi Ambient i Territori

QUADRE I-S2.27. COMPARATIVA D'AVARAMENTS DE CETACIS (2019-2020)

	2019	2020	% de variació
Mallorca	15	16	+6,7
Menorca	1	6	+500
Eivissa	5	7	+40
Formentera	2	2	0
Cabrera	0	1	-
TOTAL	23	32	+39

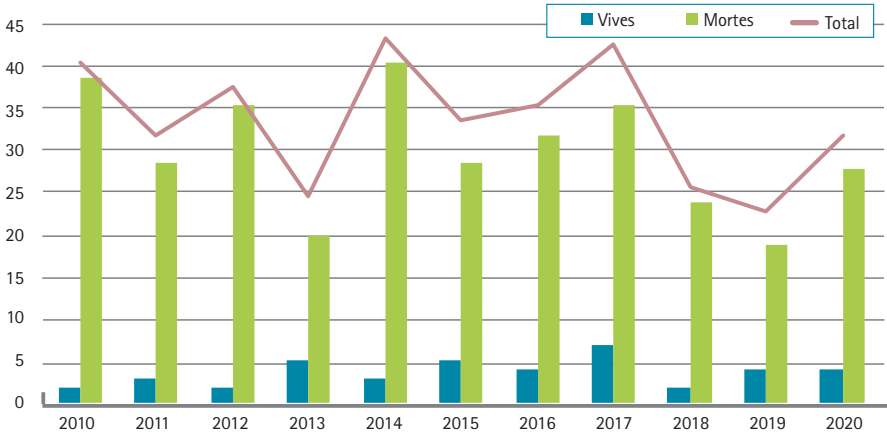
Font: Servei Protecció Espècies. Direcció General d'Espais Naturals i Biodiversitat. Conselleria de Medi Ambient i Territori

Gràfic I-S2.65.
Avaraments de cetacis (2020)

Font: Servei Protecció Espècies. Direcció General d'Espais Naturals i Biodiversitat. Conselleria de Medi Ambient i Territori

Gràfic I-S2.66.
Evolució dels avaraments de cetacis a les Illes Balears (2010-2020)

Font: Servei Protecció Espècies. Direcció General d'Espais Naturals i Biodiversitat. Conselleria de Medi Ambient i Territori

6.1.5. Espècies amenaçades/catalogades

En relació amb el nombre d'espècies amenaçades i/o catalogades a les Illes Balears, el 2020 n'hi ha un total de 426, de les quals 118 fan referència a flora, i 308, a fauna, com l'any anterior.

Pel que fa a la flora, del total d'espècies, 19 estan catalogades en perill d'extinció, 19 com a vulnerables, 24 declarades d'interès especial i 56 són d'especial protecció, repetint dades amb l'any anterior. Quant a la fauna, 15 espècies estan en perill d'extinció, 29 són vulnerables, 257 són d'interès especial i 7 són d'especial protecció, també igual que el 2019. Aquestes dades es visualitzen al gràfic (gràfic I-S2.67).

La variació interanual de flora i fauna es visualitzen als dos gràfics que segueixen (gràfic I-S2.68 i gràfic I-S2.69), on s'ha de tenir en compte que la categoria de «sensibile a l'alteració de l'hàbitat» va desapa-

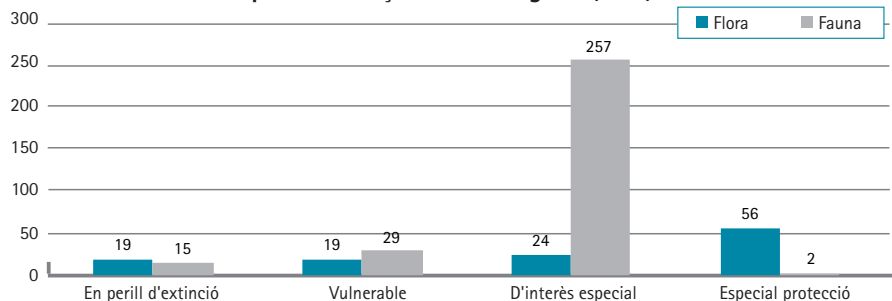
rèixer amb el RD 139/2011. Les espècies d'aquesta categoria varen ser ubicades en d'altres que s'ajusten a les seves condicions d'amenaça.

6.1.6. Les aus

Enguany també disposam de dades referides a aus d'especial interès, concretament del voltor negre, el voltor lleonat, la milana i l'àguila peixatera. Pel que fa al voltor negre, les dades de 2020 en comparació amb les de 2019 es representen en aquest gràfic (gràfic I-S2.70). Les dades corresponen a Mallorca.

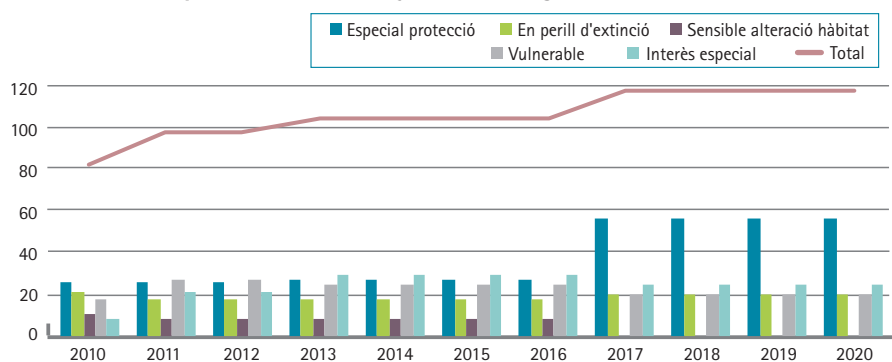
Pel que fa al voltor lleonat, una espècie d'aparició recent a les nostres illes, les dades es visualitzen al gràfic següent (gràfic I-S2.71). Cal indicar que aquesta espècie va arribar a les nostres illes sense intervenció humana (ningú no els hi va portar), raó per la qual no es pot considerar espècie invasora. Les dades corresponen a Mallorca.

Gràfic I-S2.67.
Espècies amenaçades i/o catalogades (2020)

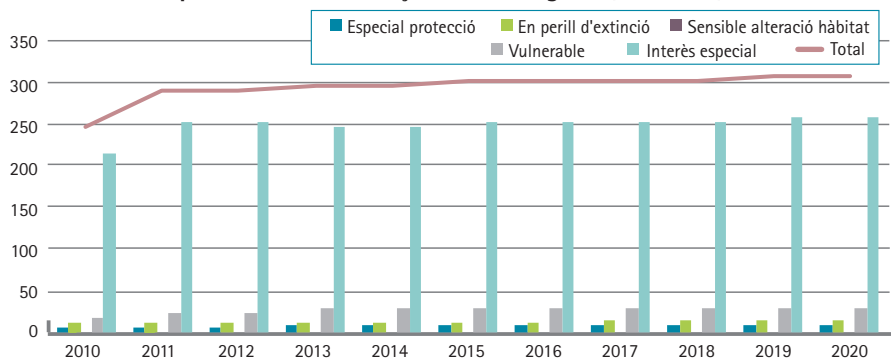
Font: Direcció General d'Espais Naturals i Biodiversitat. Conselleria de Medi Ambient i Territori

Gràfic I-S2.68.
Espècies de flora amenaçades i/o catalogades (2010-2020)

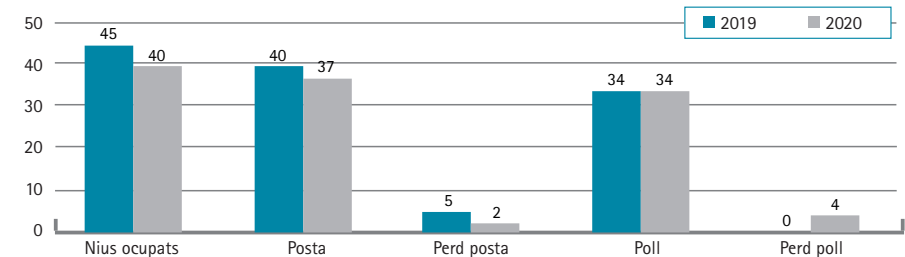
Font: Direcció General d'Espais Naturals i Biodiversitat. Conselleria de Medi Ambient i Territori

Gràfic I-S2.69.
Espècies de fauna amenaçades i/o catalogades (2010-2020)

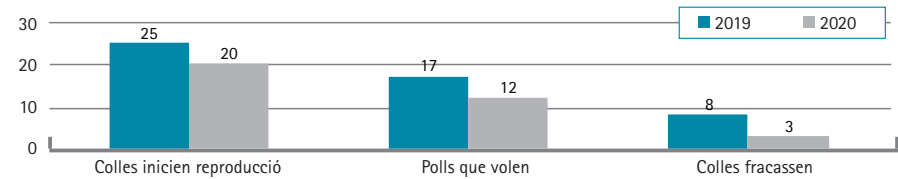
Font: Direcció General d'Espais Naturals i Biodiversitat. Conselleria de Medi Ambient i Territori

Gràfic I-S2.70.
Vultur negre (2019-2020)

Font: Direcció General d'Espais Naturals i Biodiversitat. Conselleria de Medi Ambient i Territori

Gràfic I-S2.71.
Vultur lleonat (2019-2020)

Font: Direcció General d'Espais Naturals i Biodiversitat. Conselleria de Medi Ambient i Territori

En relació amb la milana, espècie present a Mallorca i Menorca, les dades es visualitzen en aquesta taula (quadre I-S2.28), en una comparativa 2019-2020. Les notacions fan referència a TP, territoris prospectats; NFS, nius fet seguiment; NRS, nius reproducció segura; NRP, nius reproducció probable, i MP, mínim de polls.

Pel que fa a l'àguila peixatera, present a totes les illes principals excepte a Formentera, les dades pel bienni 2019-2020 es detallen a la taula següent (quadre I-S2.29). Les notacions fan referència a T, territoris; NO, nius ocupats; P, posta; PE, posta amb èxit, i TP, total de polls.

QUADRE I-S2.28. MILANA (2019-2020)						
	Any	TP	NFS	NRS	NRP	MP
Mallorca	2019	142	80	64	16	92
	2020	178	97	67	30	92
Menorca	2019	52	52	42	-	79
	2020	64	64	59	-	74

Font: Direcció General d'Espais Naturals i Biodiversitat. Conselleria de Medi Ambient i Territori

QUADRE I-S2.29. ÀGUILA PEIXATERA (2019-2020)						
	Any	T	NO	P	PE	TP
Mallorca	2019	12	12	8	-	14
	2020	11	11	9	7	11
Menorca	2019	6	5	5	-	6
	2020	3	3	3	3	7
Eivissa	2019	2	2	2	2	6
	2020	3	3	2	1	2
Cabrera	2019	5	4	4	-	6
	2020	6	6	4	-	7

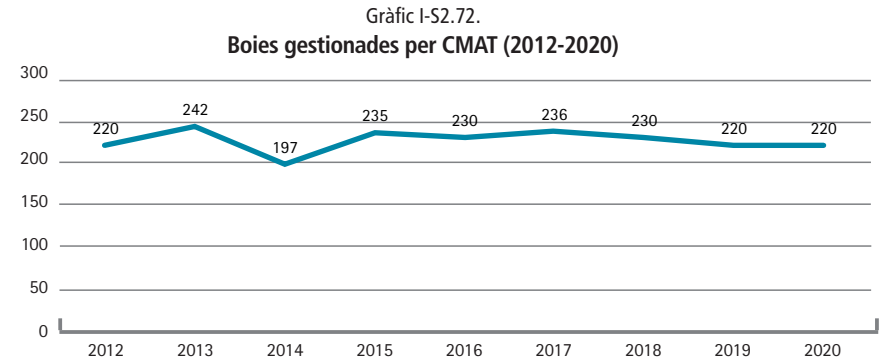
Font: Direcció General d'Espais Naturals i Biodiversitat. Conselleria de Medi Ambient i Territori

6.1.7. La posidònia

La Conselleria de Medi Ambient i Territori té zones de fondeig regulat amb boies de baix impacte ecològic a llocs d'importància comunitària (LIC) amb l'objectiu de fer compatible la navegació recreativa i la protecció de les praderies de posidònia. Hi ha altres organismes que gestionen boies, però aquí farem esment només a les que gestiona la CMAT, que, com l'any anterior, són dos camps a Mallorca (cala Blava i Sant Elm), dos a Menorca (badia de Fornells i illa d'en Colom, un a Eivissa (ses Salines)

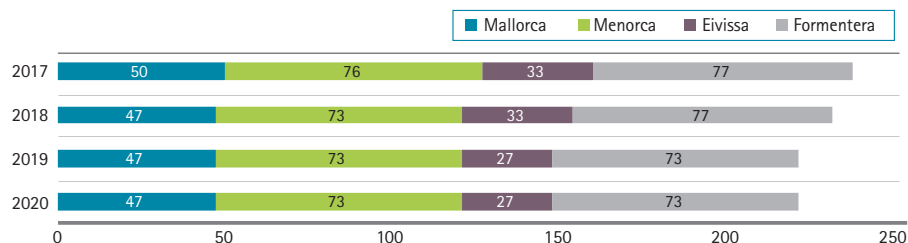
i dos a Formentera (s'Espalmador i el caló de s'Oli).

L'evolució del nombre de boies en el període 2012-2020 es visualitza al gràfic següent (gràfic I-S2.72), en què cal esmentar que el mínim de 197 boies (2014) va ser a causa de la cessió de la gestió de quatre camps de boies. A més de les 220 boies esmentades, el Parc Nacional de Cabrera gestiona 100 boies més, de les quals 50 estan instal·lades tot l'any i les altres 50 s'instal·len entre maig i octubre (20 al port i 30 as Burri). Això faria un total de 320 boies.

Font: Ibanat. Conselleria de Medi Ambient i Territori

Gràfic I-S2.73.
Boies gestionades per CMAT per illes (2017-2020)

Font: Ibanat. Conselleria de Medi Ambient i Territori

Si se segrega per illes, l'evolució dels quatre darrers anys es representa en aquest gràfic (gràfic I-S2.73). La distribució del 2020 és idèntica a la de 2019.

Uns altres camps de boies incloses en el marc del projecte LIFE Posidonia Balears i no gestionades per la CMAT són les 94 de la badia de Formentor (Mallorca), gestionades per la Fundació Nous Vents; les 38 de Porto Petro (Mallorca), gestionades per Ports-IB (Club Nàutic de Porto Petro); les de Portocolom (Mallorca), gestionades també per Ports-IB, i les de l'albufera des Grau (Menorca), gestionades per associacions de veïnats.

El servei de vigilància de la posidònia consisteix en un equip marítim que s'encarrega d'informar, assessorar i comprovar el fondeig a sobre d'aquesta planta. En cas de mal fondeig, es mouen a zones de fondeig permès i es pot sancionar en aplicació del Decret 25/2018. En el període 2017-2020, el nombre d'embarcacions de vigilància es detalla a la taula següent (quadre I-S2.30) segregat per illes, mentre que el total en el període 2013-2020 es visualitza al gràfic que segueix (gràfic I-S2.74).

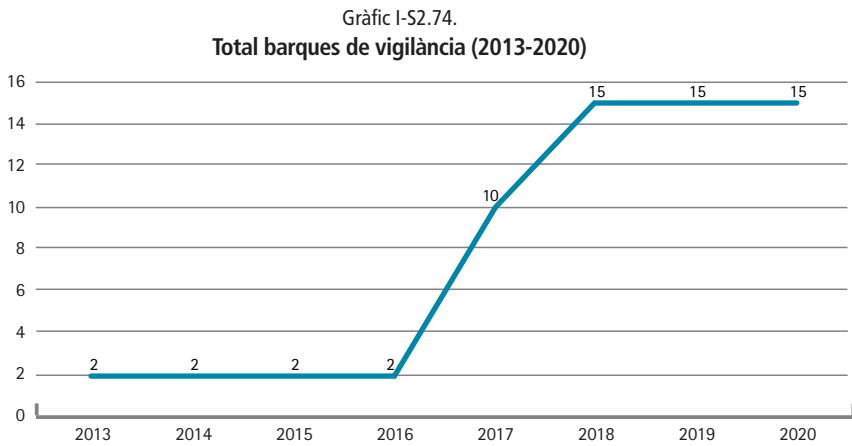
Pel que fa a les actuacions de les barques de vigilància de l'Ibanat, que són de les quals tenim dades, enguany també disposem d'informació sobre el nombre d'embarcacions informades, el nombre d'embarcacions assessorades (assistides), el nombre d'embarcacions comprovades, el d'embarcacions mogudes i el nombre d'actes d'infracció per fondeig indegut. Pel que fa al nombre d'embarcacions assessorades i mogudes en el període 2017-2020, les dades es visualitzen en aquest gràfic (gràfic I-S2.75). Tot i tenir el mateix nombre d'embarcacions de vigilància, es detecta la disminució el 2020 respecte de 2019 a causa de la COVID.

Aquestes dades impliquen que en el decurs de 2020 es varen assessorar 431,1 embarcacions per embarcació de vigilància (673,6 el 2019 i 538,9 el 2018), mentre que les embarcacions mogudes, també per embarcació de vigilància, varen ser 379,6 (566,9 el 2019 i 349,3 el 2018).

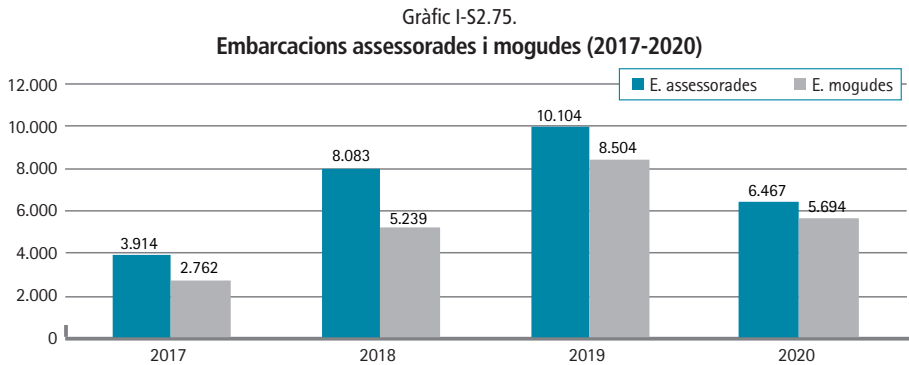
En el conjunt de les Illes Balears, el percentatge de vaixells que es revisen i tenen un fondeig incorrecte és d'un 7,8 % (pel 9,9 de 2019 i el 17 % de 2018). Formentera és l'illa amb un percentatge més baix (0,6 %).

QUADRE I-S2.30. EMBARCACIONS DE VIGILÀNCIA (2017-2020)				
	2017	2018	2019	2020
Mallorca	3	5	5	5
Menorca	1	2	2	2
Eivissa	2	3	3	3
Formentera	4	5	5	5
TOTAL	10	15	15	15

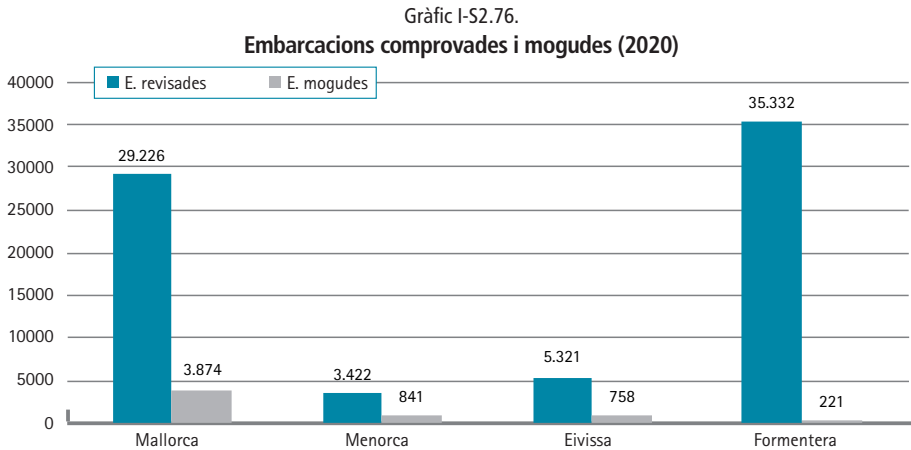
Font: Ibanat. Conselleria de Medi Ambient i Territori

Font: Ibanat. Conselleria de Medi Ambient i Territori

Font: Ibanat. Conselleria de Medi Ambient i Territori

Font: Ibanat. Conselleria de Medi Ambient i Territori.

Pel que fa a les embarcacions revisades i mogudes el 2020, segregat per illes, les dades apareixen en aquest gràfic (gràfic I-S2.76). A Mallorca varen ser mogudes el 13,3 % de les embarcacions revisades, mentre que a Menorca ho varen ser el 24,6 %, a Eivissa el 14,2 % i a Formentera el 0,6 %. En el conjunt de les Illes Balears es varen moure el 7,8 % de les embarcacions revisades.

Pel que fa al nombre d'actes d'infracció per fondeig indegut, les dades s'esmenten al gràfic següent (gràfic I-S2.77) per al període 2010-2020. Cal indicar que, en la seva majoria, les incidències es detectaren majoritàriament els caps de setmana (especialment els diumenges) en major mesura que en anys anteriors. Aquest fet induïx a pensar que, en haver-hi una menor incidència per part del turisme el 2020 que en anys anteriors, el percentatge d'embarcacions locals en el conjunt total va ser més alt que els immediats anys anteriors.

Finalment, a la memòria d'enguany no aportam mapes de distribució de posidò-

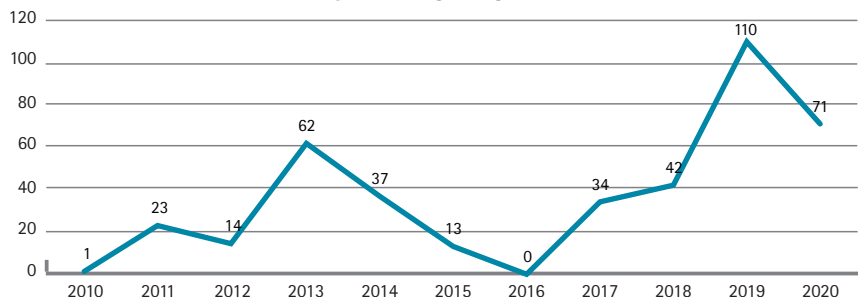
nia, atès que no disposam de noves dades respecte de 2019.

6.2. LA CAÇA

A la memòria d'enguany comptam amb dades de caça de les quatre illes. Les dades que consideram representatives fan referència al nombre de llicències, al nombre i superfície de vedats i al nombre de peces cobrades.

Abans de donar xifres, cal indicar que les dades facilitades no permeten monitoritzar l'evolució de dades relatives al grau i qualitat de gestió cinegètica, extracció cinegètica relativa o evolució demogràfica de les espècies, ja que, en aquest cas, serien necessaris altres indicadors més complexos en què es tengui en compte, per exemple, la variació normativa de la pressió de caça, el fenomen migratori, les epizooties (terme equivalent, en medicina, a *epidèmia*) o la urbanització del medi rural, entre d'altres. Feta aquesta puntualització, donam informació de dades que tenim per illes.

Gràfic I-S2.77.
Actes d'infracció per fondeig indegut (2010-2020)

Font: Ibanat. Conselleria de Medi Ambient i Territori

6.2.1. Caça a Mallorca

A Mallorca, durant el 2020 s'expediren 7.428 llicències de caça, la qual cosa implica que el nombre de llicències vigents en el mateix any va ser de 24.186. Això representa una disminució del 14 % respecte de la temporada 2019/20, probablement a conseqüència del confinament i de les restriccions inherents a la lluita contra la COVID.

També s'expediren 892 llicències de pesca fluvial, que suposen un total d'aquest tipus de llicència vigents dins el 2020 de 1.442. Pel que fa als vedats, el 2020 n'hi havia d'alta 1.508 (1.512 a la temporada 2018/19), fet que suposa una superfície de 279.924,42 ha (284.669 ha a la temporada 2018/19), és a dir, 185,6 hectàrees per vedat.

Pel nombre de peces capturades a la temporada 2019/20, cal indicar que a partir de l'esmentada temporada 2019/20 s'ha millorat el tractament estadístic de les captures. Per correlacionar les dades anteriors a aquesta temporada amb les actuals, s'han de multiplicar les dades anteriors per un índex que, en el cas de la temporada

2018/19, és 0,7435, i per a la temporada 2019/20 és de 0,7258. Tenint en compte aquesta observació, les dades per a la temporada 2019/20 es detallen en aquest quadre (quadre I-S2.31) i es visualitzen al gràfic (gràfic I-S2.78), on no hi hem inclòs el tord per evitar distorsionar el gràfic, ja que, amb 263.260 captures, representa el 57,8 % del total. Les dades de la cabra assilvestrada són del Consell de Mallorca.

6.2.2. Caça a Menorca

Pel que fa al nombre de llicències a Menorca, disposam d'informació sobre les obtingudes durant la temporada (que no és d'any natural), que poden tenir una vigència d'un, dos o tres anys. Aquestes dades es donen a la taula següent (quadre I-S2.32), en què es fa la comparativa amb les dues temporades anteriors. Aquesta comparativa també es visualitza al gràfic que segueix (gràfic I-S2.79). En relació amb les llicències obtingudes per a la temporada 2020/2021, comprenen el període que va des del 4 de febrer de 2020 fins al 3 de febrer de 2021. El percentatge fa referència a la variació d'aquest concepte en

les darreres dues temporades. La reducció sobre el total s'explica amb les restriccions imposades per la lluita contra la COVID.

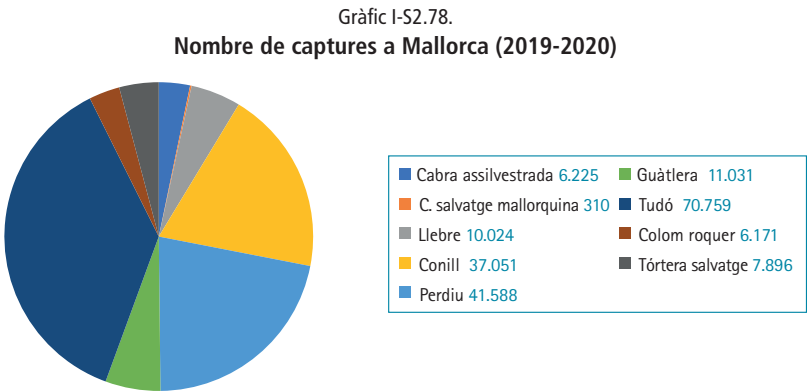
Pel que fa a vedats i superfícies vedades la temporada 2019/2020, a Menorca hi havia un total de 491 vedats, amb una superfície de 51.982,51 hectàrees (una mitjana de 105,9 ha per vedat), mentre que a la temporada 2020/2021 el nombre de

vedats va ser de 485, amb una superfície de 51.590 ha (mitjana de 106,4 ha per vedat).

El nombre de captures es detalla al quadre següent (quadre I-S2.33) i es visualitza al gràfic que segueix (gràfic I-S2.80), on, com a Mallorca, no s'inclouen els tords, perquè amb les 58.292 captures, representen el 81,7 % del total i distorsionen el gràfic.

QUADRE I-S2.31. CAPTURES DE TEMPORADA A MALLORCA (2019-2020)	
Cabra assilvestrada	6.225
Cabra salvatge mallorquina	310
Llebre	10.024
Conill	37.051
Perdiu	41.588
Guàtlera	11.031
Tudó	70.759
Colom roquer	6.171
Tórtora salvatge	7.896
Tord	263.260

Font: Direcció Insular de Cooperació Local i Caça. Departament de Desenvolupament Local i Caça. Consell de Mallorca

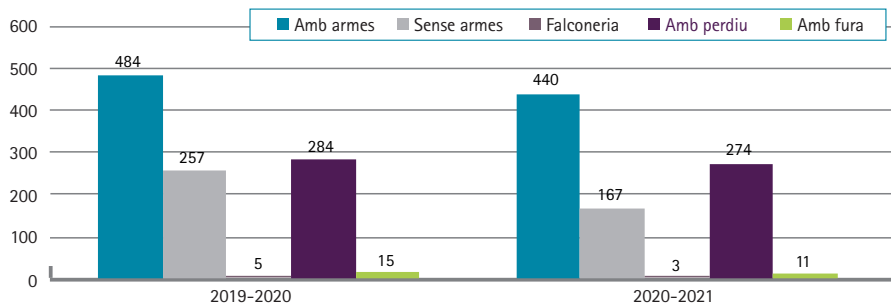
Font: Direcció Insular de Cooperació Local i Caça. Departament de Desenvolupament Local i Caça. Consell de Mallorca

QUADRE I-S2.32. LICÈNCIES DE CAÇA OBTINGUES A MENORCA (2018-2021)

	2018/2019	2019/2020	2020/2021	%
Caça amb armes	530	484	440	-9,01
Caça sense armes	203	257	167	-35,02
Falconeria	3	5	3	-40
Caça amb reclam de perdiu	283	284	274	-3,52
Caça amb fura	23	15	11	-26,67
Totals	1042	1045	895	-14,35

Font: Departament d'Economia i Territori. Consell de Menorca

Gràfic I-S2.79.
Llicències obtingudes a Menorca (2019-2021)

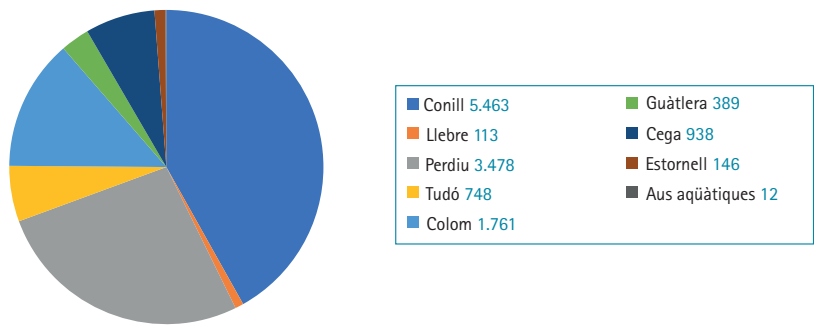
Font: Departament d'Economia i Territori. Consell de Menorca

QUADRE I-S2.33. CAPTURES A MENORCA (TEMPORADA 2020/2021)

Conill	5.463
Llebre	113
Perdiu	3.478
Tudó	748
Colom	1.761
Guàtlera	389
Cega	938
Tord	58.292
Estornell	146
Aus aquàtiques	12

Font: Departament d'Economia i Territori. Consell de Menorca

Gràfic I-S2.80.
Captures a Menorca (2020-2021)

Font: Departament d'Economia i Territori. Consell de Menorca

6.2.3. Caça a Eivissa

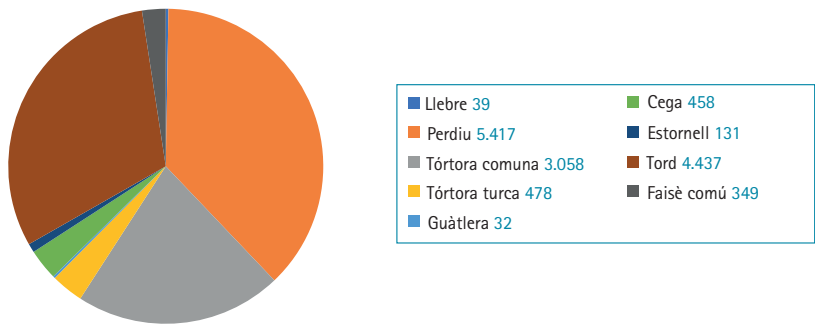
De l'illa d'Eivissa tenim informació relativa al període cronològic 2019-2020. El nombre de llicències relatives a l'any 2020 va ser de 654, amb un total de 42 vedats i una superfície vedada de 40.952,64 hectàrees, la qual cosa dona una mitjana de 975,06 ha per vedat.

El nombre de captures per espècies, corresponent a 2020 es detalla al quadre (quadre I-S2.34) i es visualitza al gràfic que segueix (gràfic I-S2.81), on no hi hem inclòs el conill, perquè, amb 9.607 captures, representa el 24,7 % del total, ni el tudó, perquè, amb 14.522 captures, representa el 37,7 %. D'aquesta manera no es distorsiona el gràfic.

QUADRE I-S2.34. CAPTURES A EIVISSA (TEMPORADA 2019-2020)	
Conill	9.607
Llebre	39
Perdiu	5.417
Tudó	14.522
Tórtora comuna	3.058
Tórtora turca	478
Guàtlera	32
Cega	458
Estornell	131
Tord	4.437
Faisà comú	349

Font: Departament de Promoció Turística, Medi Rural i Marí i Cooperació Municipal. Agricultura Ramaderia i Pesca. Consell d'Eivissa

Gràfic I-S2.81.
Nombre de captures a Eivissa (2019-2020)

Font: Departament de Promoció Turística, Medi Rural i Marí i Cooperació Municipal. Agricultura Ramaderia i Pesca. Consell d'Eivissa

6.2.4. Caça a Formentera

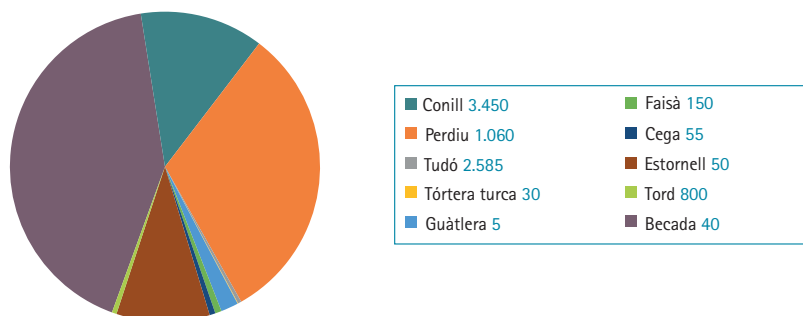
Pel que fa a Formentera, el nombre de llicències de caça relatives a 2020 és de 120, mentre que el nombre de vedats és de 6, que fan una superfície de 3.951 hectàrees; és a dir, una mitjana de 658,5 ha per vedat, tot i que la distribució de

les superfícies és molt heterogènia. Pel que fa al nombre de captures per espècies, es detalla al quadre (quadre I-S2.35) i es visualitza al gràfic (gràfic I-S2.82). Cal indicar que al gràfic no hi figuren 185 faisans, que provenen d'amollades, així com 500 guàtleres, dels camps d'ensinistrament de cans.

QUADRE I-S2.35. CAPTURES PER ESPÈCIES A FORMENTERA (2020)	
Conill	3.450
Perdiu	1.060
Tudó	2.585
Tòrtora turca	30
Guàtlera	5
Faisà	150
Cega	55
Estornell	50
Tord	800
Becada	40
Faisà (amollades)	185
Guàtlera (Camps d'ensinistrament de cans)	500

Font: Conselleria d'Infraestructures, Sector Primari i Interior. Àrea de Medi Rural, Ramaderia, Pesca i Caça. Consell de Formentera

Gràfic I-S2.82.
Nombre de captures a Formentera (2020)

Font: Conselleria d'Infraestructures, Sector Primari i Interior. Àrea de Medi Rural, Ramaderia, Pesca i Caça. Consell de Formentera

6.3. CONSERVACIÓ DELS ESPAIS NATURALS AMB PERSONES EN RISC D'EXCLUSIÓ SOCIAL

El projecte «Gestió i conservació dels espais naturals protegits amb persones en risc d'exclusió social», finançat amb fons de l'impost de turisme sostenible (ITS), va finalitzar la primera quinzena d'octubre. El balanç final és de vint persones contractades per a un total de 3.215 jornals.

El projecte, presentat per l'Institut Balear de Natura (Ibanat), estava dividit en quatre lots i es va executar un pressupost de 254.535,3 euros.

Els treballs s'iniciaren dia 1 d'agost de 2019, tenint prevista la finalització el 31 de juliol de 2020. Amb la declaració de l'estat d'alarma per la COVID-19 i les restriccions a la mobilitat que comportaren, es va ampliar la data de finalització fins al mes d'octubre. Els treballs executats són els següents:

1. Actuacions de protecció i conservació del litoral i zones sensibles del Parc Natural de Mondragó (adjudicat a l'associació Estel de Llevant):
 - Restauració de marges de pedra en sec.
 - Instal·lació de senyals per informar els visitants del parc dels seus valors ambientals.
 - Eliminació de flora al·lòctona.
 - Manteniment de repoblacions vegetals.
 - Treballs de restauració ambiental del sistema dunar de s'Amarador.
 - Feines per a la conservació dels ecosistemes agrícoles i forestals del parc natural.
2. Rehabilitació d'hàbitats degradats al parc natural de la península de Llevant i a les finques públiques des Canons i sa Duaia mitjançant actuacions de millora en la vegetació i la reforestació amb espècies autòctones (adjudicat a l'associació Estel de Llevant):

- Feines manuals de millora forestal (poda, desbrossament...).
 - Eliminació d'espècies vegetals invasores.
 - Treballs de manteniment de camins i itineraris.
 - Tasques de sembra o plantació d'espècies vegetals autòctones en aquells llocs on la regeneració natural ha estat escassa.
3. Rehabilitació d'hàbitats degradats per flora al·lòctona al Parc Natural de ses Salines d'Eivissa i Formentera (adjudicat a l'associació Apfem Arktua):
- Eliminació de plantes invasores al parc, especialment a les zones dunars.
 - Selecció i retirada a abocador d'escombraries i restes de vegetals eliminats.
4. Actuacions de conservació al Parc Natural des Trenc-Salobrar de Campos (adjudicat a l'associació Estel de Llevant):
- Eliminació de flora al·lòctona en el parc, especialment a les zones dunars.
 - Recollida i retirada d'enderrocs i fems que la mar ha tret o generats per l'activitat humana i que es troben a la zona litoral i en els sistemes dunars.
 - Treballs de revegetació.
 - Petites feines de manteniment dels equipaments del parc en les zones del litoral i proximitats.

7.

MEDI MARÍ

7.1. NETEJA DEL LITORAL

L'any 2020, com en anys anteriors, hi va haver un nou concurs per al contracte de barques. Però a causa de la COVID-19, per una banda, i a un recurs sobre el servei presentat al Tribunal de Contractes Públics, de l'altra (que va guanyar Abaqua), el cas és que es va provocar un retard d'uns quants mesos. Aquest fet va tenir a conseqüència la signatura del contracte a finals del mes de setembre, la qual cosa es va traduir en que les barques no van poder treballar. Cal destacar que és la primera vegada que no hi ha servei de barques des de l'inici del servei.

7.2. QUALITAT DE LES AIGÜES DE BANY

Com cada any, a finals de la temporada estiuenca de 2020 es va fer l'avaluació i la qualificació de les aigües de bany. L'esmentada qualitat es classifica com a excel·lent, suficient o insuficient, segons els criteris que no han canviat des de la memòria de 2017. Aquests criteris s'esmenten a la taula següent (quadre I-S2.36) (UFC, unitats formadores de colònia; NMP, nombre més probable).

Al litoral balear, com a la memòria de l'any anterior, el 2020 hi ha censades 157 zones de bany (84 a Mallorca, 29 a Menorca, 38 a Eivissa i 6 a Formentera), amb un total de 193 punts de mostreig (115 a Mallorca, 30 a Menorca, 41 a Eivissa i 7 a Formentera), repartides en

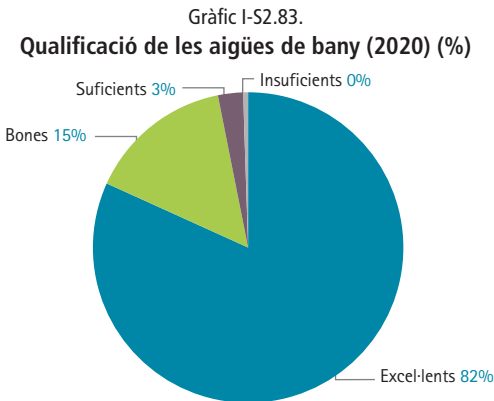
32 municipis. La situació dels punts de mostreig s'indiquen a la taula següent (quadre I-S2.37), en comparació amb les dades de 2019, i es visualitzen al gràfic que segueix (gràfic I-S2.83). D'aquesta manera, el 81 % són excel·lents (85 % el 2019), el 15 % són bones (12 % el 2019), el 3 % són suficients (2 % el 2019) i l'1 % són insuficients (0,5 % el 2019). Cal indicar que hi ha un punt de mostreig sense qualificar, concretament a cala Egos, a Santanyí.

Quadre I-S2.36. CRITERIS DE QUALIFICACIÓ DE LES AIGÜES DE BANY (2020)			
Paràmetres (en UFC o NMP/100 ml)	Qualitat		
	Suficient	Bona	Excel·lent
Enterococs intestinals	185	200	100
Escherichia coli	500	500	250

Font: Direcció General de Salut Pública i Participació. Conselleria de Salut i Consum

Quadre I-S2.37. QUALIFICACIÓ DE LES AIGÜES DE BANY (2020)			
Fracció	2019	2020	% de variació
Excel·lents	164	157	-4,2
Bones	24	29	+20,8
Suficients	4	5	+25
Insuficients	1	1	0

Font: Direcció General de Salut Pública i Participació. Conselleria de Salut i Consum

Font: Direcció General de Salut Pública i Participació. Conselleria de Salut i Consum

Aquestes dades indiquen que dels 193 punts de mostreig, 173 (90 %) no han canviat la seva qualificació, 5 (2 %) l'han millorada i 15 (8 %) l'han empitjorada. Aquestes dades contradiuen la sensació generalitzada després del confinament, que les aigües de bany estaven més netes que l'any anterior. Per altra banda, s'han detectat 45 incidències durant la temporada, la causa de les quals ha estat, en tots els casos, la contaminació microbiològica, excepte en un cas que va ser per abundància de residus sòlids a sobre de l'arena (restes de fustes i plàstics).

Si se segreguen les dades per illes, el resultat s'esmenta en aquesta taula (quadre I-S2.38), on els tants per cent representen el percentatge sobre l'illa.

L'evolució interanual de la qualitat de les aigües de bany, per al període 2011-2020, dona com a resultat aquest gràfic (gràfic I-S2.84), on les dades són el percentatge de punts de mostreig sobre el total de les Balears. És visible l'augment de les considerades bones a costa de les excel·lents.

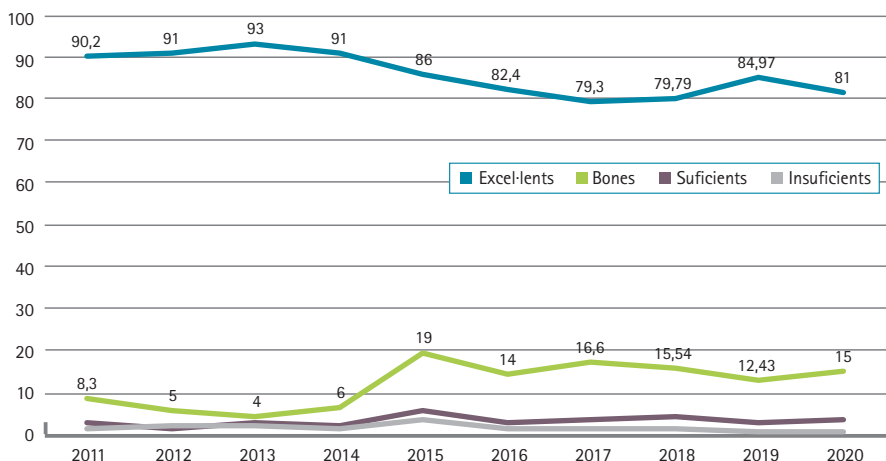
QUADRE I-S2.38. QUALIFICACIÓ DE LES AIGÜES DE BANY PER ILLES (2020)

Illas	Excel·lents	Bones	Suficients	Insuficients
Mallorca	101 (88 %)	12 (10 %)	1 (1 %)	0
Menorca	23 (77 %)	5 (17 %)	1 (3 %)	1 (3 %)
Eivissa	26 (64 %)	12 (29 %)	3 (7 %)	0
Formentera	7 (100 %)	0	0	0

Font: Direcció General de Salut Pública i Participació. Conselleria de Salut i Consum

Gràfic I-S2.84.

Evolució de la qualitat de les aigües de bany (2011-2020) (%)

Font: Direcció General de Salut Pública i Participació. Conselleria de Salut i Consum

7.3. ELS ABOCAMENTS

El nombre de sol·licituds d'autoritzacions d'abocament a la mar el 2020 varen ser un total de 15, de les quals 11 corresponen a Mallorca, i les 4 restants, a Eivissa. Així mateix, en el mateix any s'autoritzaren sis expedients, dels quals cinc corresponen a Mallorca, i un, a Eivissa.

Al gràfic següent (gràfic I-S2.85), hi apareix la comparativa des de 2014, on cal indicar que del 2019 no disposam de dades de sol·licituds, però que això no significa que no n'hi hagi hagut. Les autoritzacions anuals poden correspondre a sol·licituds d'anys anteriors, per la qual cosa es pot donar la paradoxa (2015) d'haver-hi més autoritzacions que sol·licituds.

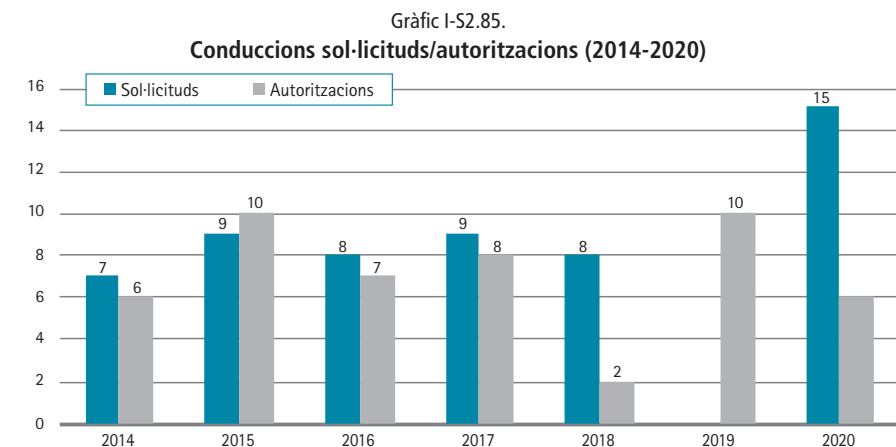
Pel que fa a les autoritzacions corresponents a les conduccions d'abocament IDEIB (infraestructura de dades espacials de les Illes Balears), es produïen un total de deu autoritzacions: vuit a Mallorca, una a Menorca i una a Eivissa, igual que l'any

anterior. Les característiques es detallen a la taula (quadre I-S2.39).

La coincidència amb les dades de l'any anterior és deguda al fet que les autoritzacions d'abocaments es donen a 10 i, normalment, a 30 anys. Per això els m³/any no varien d'un any a l'altre, sinó que són xifres màximes tenint en compte el volum màxim suportat pel disseny de la depuradora.

Pel que fa al nombre total de conduccions d'abocament IDEIB el 2020, també com a l'any anterior, n'hi ha un total de 102 de distribuïdes com es detalla al gràfic següent (gràfic I-S2.86), on EDAR correspon a estació depuradora d'aigües residuals, i IDAM, a instal·lació dessaladora d'aigua de la mar.

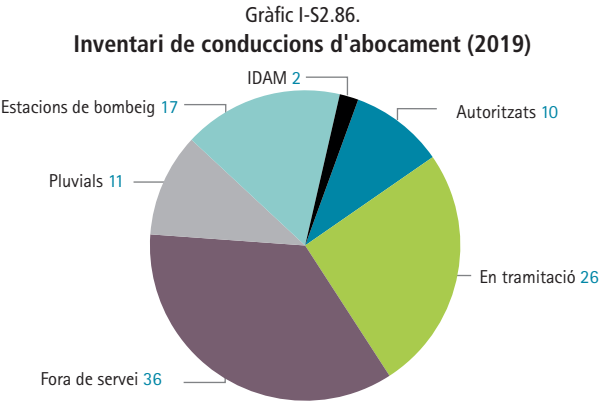
Finalment, en relació amb les autoritzacions corresponents a les noves conduccions d'abocament (no són a l'IDEIB), es produïen un total de vuit autoritzacions: tres a Mallorca, tres a Menorca i dues a Eivissa, les característiques de les quals es detallen a la taula següent (quadre I-S2.40).

Font: Servei de Costes i Litoral. Direcció General de Territori i Paisatge. Conselleria de Medi Ambient i Territori

QUADRE I-S2.39. AUTORITZACIONS DE CONDUCCIONS D'ABOCAMENT IDEIB (2020)			
Situació	Tipus d'aigua	Tractament	V. m³/any
Platja Santa Eulàlia	Residual depurada	Secundari	3.214.889
Cala Marmassen	Residual depurada	Terciari	551.460
Platja de Canyamel	Residual depurada	Terciari	193.770
Platja de Son Moll	Residual depurada	Terciari	1.400.081
Platja Son Verí	Residual depurada	Terciari	4.453.000
Platja de Muro	Captació aigua de mar	No	-
Urb. Las Gaviotas	Abocament aigua de mar	Calenta	550.000.000
Piscifactoria Sant Joan de Déu	Aigua de mar	Filtres-dec.	31.536.000
Cala Bona (dreta)	Residual depurada	Terciari	1.803.968
Cala en Porter	Residual depurada	Terciari	110.571

Font: Direcció General de Territori i Paisatge. Conselleria de Medi Ambient i Territori

Font: Servei de Costes i Litoral. Direcció General de Territori i Paisatge. Conselleria de Medi Ambient i Territori

QUADRE I-S2.40. AUTORITZACIONS DE NOVES CONDUCCIONS D'ABOCAMENT (NO IDEIB) (2020)			
Situació	Tipus d'aigua	Tractament	V. m³/any
Nou EDAR Cala Tarida	Residual depurada	Secundari	182.500
IDAM Sta. Eulàlia	Salmorra	Osmosi inversa	6.700.000
Palma Aquàrium	Aigua de mar	Filtres	3.153.600
IDAM Camp de Mar	Salmorra	Osmosi inversa	5.990.000
IDAM Alcúdia Port	Salmorra	Osmosi inversa	3.516.316
Nou EDAR Ciutadella Nord	Residual depurada	Secundari	344.641
Nou EDAR Addaia	Residual depurada	Secundari	643.415
IDAM Ciutadella	Salmorra	Osmosi inversa	4.400.000

Font: Servei de Costes i Litoral. Direcció General de Territori i Paisatge. Conselleria de Medi Ambient i Territori

El nombre total de noves conduccions d'abocament que no són a l'IDEIB és de 12, de les quals vuit són les autoritzades, ja esmentades, i les altres quatre estan en estat de tramitació.

7.4. RESERVES MARINES

En el conjunt de les Illes Balears hi ha en l'actualitat onze reserves marines d'interès pesquer: badia de Palma, nord de Menorca, freus d'Eivissa i Formentera, migjorn de Mallorca, illa del Toro, illes Malgrats, Llevant de Mallorca, freu de sa Dragonera, punta de sa Creu, nord-est d'Eivissa-Tagomago i l'illa de l'Aire i la recentment aprovada ampliació de la reserva de sa Dragonera (2020). A la taula (quadre I-S2.41) s'indica l'àrea total, així com l'àrea declarada com a reserva integral en quilò-

metres quadrats. S'indica també l'any de la declaració.

Considerada la mar Balear com l'àrea delimitada per la isòbata de 1.000 m de profunditat, la qual cosa suposa una superfície de 28.290 km², de la taula es dedueix que la superfície de mar Balear protegida és del 2,2 %, mentre que les reserves integrals en suposen el 0,2 %; és a dir, que la declaració de l'ampliació de sa Dragonera gairebé no ha afectat, en la pràctica, els percentatges de mar protegida.

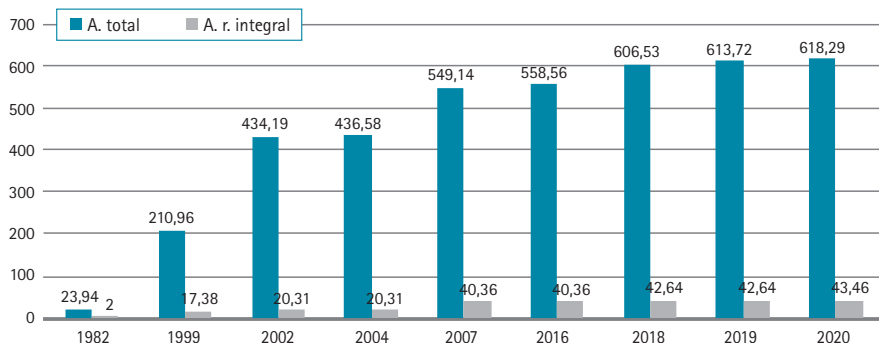
Si representam l'evolució en superfície acumulativa de les reserves marines d'interès pesquer, juntament amb les seves àrees de reserva integral, obtenim el gràfic I-S2.87, on les unitats són quilòmetres quadrats.

QUADRE I-S2.41. RESERVES MARINES D'INTERÈS PESQUER (2020)			
Reserva	Any	Àrea total	Àrea r. integral
Badia de Palma	1982	23,94	2
Menorca	1999	50,85	11,11
Freus Eivissa i Formentera	1999	136,17	4,27
Migjorn de Mallorca	2002	223,23	2,93
Illa del Toro	2004	1,5	-
Illes Malgrats	2004	0,89	-
Llevant de Mallorca	2007	112,86	20,05
Freu de sa Dragonera	2016	9,12	-
Punta de sa Creu	2018	10,59	-
Nord-est Eivissa-Tagomago	2018	37,38	2,28
Illa de l'Aire	2019	7,19	-
Ampliació de sa Dragonera	2020	4,57	-
TOTAL		618,29	43,46

Font: Direcció General de Pesca i Medi Mari. Conselleria d'Agricultura, Pesca i Alimentació

Gràfic I-S2.87.

Superfície acumulativa de reserves marines (km²) (1982-2020)

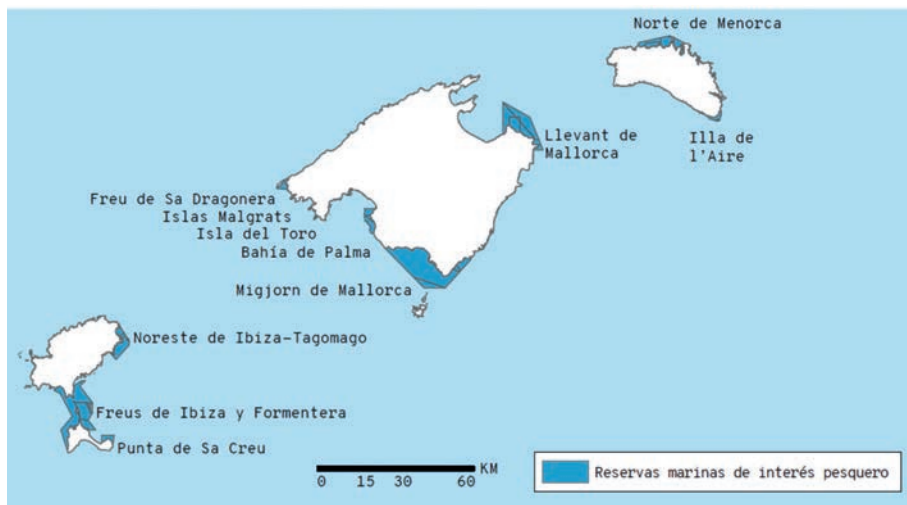
Font: Direcció General de Pesca i Medi Marí. Conselleria d'Agricultura, Pesca i Alimentació

Si els percentatges, en lloc de fer-los sobre la superfície de la mar Balear, es fan sobre l'àrea de litoral balear, que es considera d'uns 5.000 km², s'estima que el percentatge de litoral protegit és d'un 12,4 %, mentre que el de les zones de reserva integral és d'un 0,9 %.

Finalment, representam un mapa amb la localització de les onze reserves marines. Tot i que la font és la Direcció General de Pesca i Medi Marí de la Conselleria d'Agricultura, Pesca i Alimentació, el mapa l'hem obtingut de l'informe Mar Balear 2021, de la Fundació Marilles.

Figura I.-S2.1.

Reserves marines a les Illes Balears (2020)

Font: Informe Mar Balear 2021, Fundació Marilles

7.5. EL NIVELL DE LA MAR

L'escalfament global està provocant un augment del nivell de la mar a escala planetària, que es deu a la fusió del gel de les glaceres i dels casquets polars i, en menor mesura, de l'expansió tèrmica dels oceans. Les dades de les quals disposam provenen de les mitjanes anuals de l'estació de Marsella, que fa més de cent anys que està en funcionament i que es considera representativa de la Mediterrània occidental. D'acord amb les dades d'aquesta estació, a la Mediterrània occidental s'ha observat una pujada del nivell de la mar entre els anys 1885 i 2019 d'1,32 mm/any, la qual cosa representa un augment de 17,7 cm en 134 anys.

Per l'estació de Barcelona, que funciona des de 1993, en el període 1993-2018 es va observar una pujada del nivell de la mar de 5,29 mm/any, mentre que a Marsella, en el mateix període, la pujada va ser de 3,29 mm/any. Aquestes dades indiquen que, de manera més o menys accentuada, queda confirmada la pujada del nivell de la mar en els darrers anys.

Palma també disposa d'una estació, però només hi ha dades per al període 2010-2018, un període massa curt per extreure'n conclusions.

Les previsions de pujada del nivell de la mar, per un escenari d'estabilització dels nivells de les concentracions de CO_2 , estimen que durant el segle xxi serà de $57,0 \pm 23,7$ cm, mentre que si l'escenari és d'elevades concentracions de CO_2 a l'atmosfera, l'augment seria de $75,3 \pm 28,4$ cm. Traduït a les platges de les Illes Bale-

ars, les previsions auguren un augment del nivell de la mar que faria retrocedir les platges entre 7 i 50 m.

7.6. TEMPERATURA DE LA MAR

Es tracta d'una de les variables més importants del sistema climàtic, ja que contribueix a regular el clima planetari a través dels intercanvis de calor amb l'atmosfera, redistribuint-lo mitjançant els corrents marins. Per aquesta raó és interessant saber-ne l'evolució entorn de les Illes Balears. En aquest sentit, en els darrers 37 anys s'ha detectat un augment en la temperatura de l'aigua de la Mediterrània occidental de $0,036 \pm 0,006$ °C/any. Això significa un augment d'1,33 °C, amb una mitjana de $0,04 \pm 0,004$ °C/any, i representa la segona major tendència a l'alça de les mars regionals d'Europa després de la mar Negra.

Diversos models de predicció climàtica preveuen que la temperatura de la superfície de la mar continuarà pujant durant el segle xxi a un ritme que oscil·la entre 1,2 i 3,6 °C, en funció de l'escenari d'emissions de gasos d'efecte hivernacle (moderat o pessimista). Aquest augment també es realitzaria a nivells inferiors de la columna d'aigua. Així, per una fondària compresa entre els 0 i els 150 m, l'augment de temperatura estaria entre els 0,8 i els 3,7 °C, mentre que a profunditats entre els 150 i els 600 m l'augment estaria entre els 0,82 i els 2,97 °C.

Resulta fonamental mantenir l'observació d'aquesta variable per tenir sèries més llargues en el temps i, d'aquesta manera, millorar els models de predicció climàtica.

7.7. SALINITAT DE LA MAR

Aquesta variable és important perquè influeix en la supervivència d'algunes espècies i hàbitats marins, com el de la posidònia (afectada per salinitats superiors a 42 psu). També intervé en els gradients de densitat que generen els corrents marins. Es mesura en grams de sal per cada 1.000 grams d'aigua; per tant, no té unitats. Aquest paràmetre es mesura en psu, inicials, en anglès, d'unitats pràctiques de salinitat.

La salinitat experimenta fluctuacions anuals, a causa de l'evaporació de l'aigua de la mar, i assoleix els valors màxims a finals de l'estiu (el màxim detectat va ser de 38,3 psu), i uns valors mínims a finals de la tardor, que són al voltant de 36,2 psu. En qualsevol cas, cap als 1.000 m de profunditat la salinitat és de 38,48 psu en totes les estacions de mostreig. La salinitat és un paràmetre que pot mostrar variacions significatives a prop dels punts d'abocament a la mar d'aigües depurades, o de la salmorra resultant del procés de dessalinització de l'aigua de la mar.

Pel que ens interessa, models de predicció per al segle XXI mostren increments importants de la salinitat de l'aigua de la mar, a profunditats mitjanes (300-700 m), compreses entre 0,08 i 0,37 psu, associats a augments de l'evaporació de l'aigua de la conca mediterrània.

7.8. SEGUIMENT DE POBLACIONS DE PEIXOS VULNERABLES A LA PESCA EN ÀREES MARINES PROTEGIDES

En aquest apartat s'estudia el grau d'incidència de l'esca a les poblacions de peixos, a la vegada que donen un coneixement

sobre el funcionament de les àrees marines protegides (AMP). Aquesta informació és de gran importància, ja que ajuda a cercar millores en la gestió de les AMP per obtenir resultats òptims de conservació i regeneració dels recursos pesquers.

La riquesa d'espècies vulnerables a la pesca indica la mitjana d'espècies observades en una àrea de 250 m², mentre que la biomassa total mostra el pes de les espècies també en una superfície de 250 m². La zona d'estudi són nou reserves marines d'interès pesquer (badia de Palma, migjorn de Mallorca, freu de sa Dragonera, nord de Menorca, illa de l'Aire, freus d'Eivissa i Formentera) i un parc natural (s'Albufera des Grau). A cada AMP es fan seguiments a zones diferents: reserva parcial (es prohibeix la pesca d'arrossegament i es regula la pesca artesanal/recreativa), zona de control (sense prohibicions pesqueres i amb hàbitats similars) i reserva integral (es prohibeixen totes les activitats pesqueres). Tenint en compte les dades que compten amb un seguiment igual o superior als deu anys, els resultats s'indiquen a les dues taules següents (quadre I-S2.42 i quadre I-S2.43), on es mostra amb un +/- l'increment/disminució entre el primer i el darrer any d'estudi. Les variacions entre el primer i el darrer any d'estudi es visualitzen als gràfics (gràfic I-S2.88 i gràfic I-S2.89), on indicam les dades per a la reserva parcial, que és on disposam de més informació.

A les zones amb més seguiment temporal, es poden extreure conclusions sobre l'efecte de la figura de protecció. Tot i això, la manca d'informació sobre la intensitat pesquera i les arts de pesca que es practiquen impedeix obtenir conclusions més

sòlides. A més, s'han de considerar els condicionants naturals de cada zona d'estudi, ja que la capacitat de càrrega de cada

zona no és la mateixa i, lògicament, no es poden obtenir els mateixos resultats amb un mateix nivell de protecció.

QUADRE I-S2.42. EVOLUCIÓ DE LA RIQUESA ESPECÍFICA (2000-2018)

Illa	AMP	Seguiment	Nombre d'espècies/250 m ²	
			R. integral	R. parcial
Mallorca	Badia de Palma	2000-2017	+1,3	+0,4
	Migjorn de Mallorca	2003-2017	-0,4	+0,7 (Llucmajor) +0,4 (Santanyi)
	Illa del Toro (3-15 m)	2005-2020		+0,7
	Illa del Toro (20-25 m)	2005-2020		+1,1
	Illes Malgrats (3-15 m)	2005-2020		0,4
	Illes Malgrats (20-25 m)	2005-2020		+0,5
	Llevant	2008-2018	+0,7	+1,3 (aigües ext.) +0,5 (aigües int.)
Menorca	Nord de Menorca (3-15 m)	2000-2019	+0,8	+1,1
	Nord de Menorca <820-25 m)	2006-2017	+1,1	+0,6
Eivissa i Formentera	Freus Eiv. I For. (3-15 m)	2000-2018	+3,5	+1,7
	Freus Eiv. I For. (20-25 m)	2007-2018	-0,6	-0,1

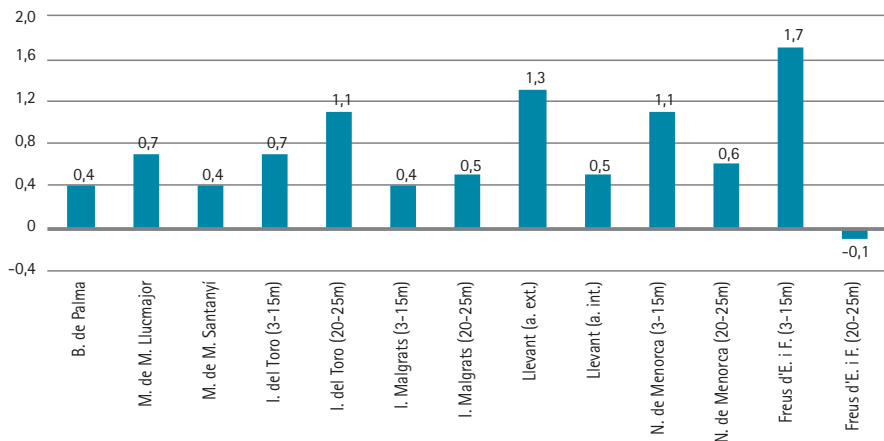
Font: Barrientos, N., Vaquer-Sunyer, R., Marsinyach, E. Informe Mar Balear. Fundació Marilles

QUADRE I-S2.43. EVOLUCIÓ DE LA BIOMASSA TOTAL (2000-2018)

Illa	AMP	Seguiment	Biomassa total (kg/250 m ²)	
			R. integral	R. parcial
Mallorca	Badia de Palma	2000-2017	+2,5	+1,2
	Migjorn de Mallorca	2003-2017	+1,2	+1,2 (Llucmajor) +0,4 (Santanyi)
	Illa del Toro (3-15 m)	2005-2020		+12,8
	Illa del Toro (20-25 m)	2005-2020		+41,2
	Illes Malgrats (3-15 m)	2005-2020		+4,2
	Illes Malgrats (20-25 m)	2005-2020		+18,3
	Llevant	2008-2018	+3,4	+2,1 (aigües ext.) +3,1 (aigües int.)
Menorca	Nord de Menorca (3-15 m)	2000-2019	+4,2	+7
	Nord de Menorca <820-25 m)	2006-2017	+1,7	+3,3
Eivissa i Formentera	Freus Eiv. I For. (3-15 m)	2000-2018	+13,6	+5
	Freus Eiv. I For. (20-25 m)	2007-2018	+14,4	+8,6

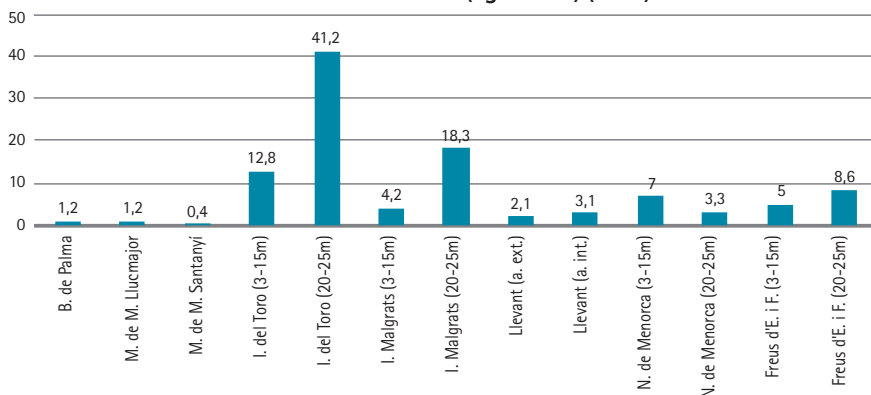
Font: Barrientos, N., Vaquer-Sunyer, R., Marsinyach, E. Informe Mar Balear. Fundació Marilles

Gràfic I-S2.88.

Variació de riquesa específica (nombre d'espècies/250 m²) (2020)

Font: Informe Mar Balear. Fundació Marilles

Gràfic I-S2.89.

Variació de biomassa total (kg/250 m²) (2020)

Font: Informe Mar Balear. Fundació Marilles

7.9. AMARRAMENTS

Enguany s'hi inclou informació sobre el nombre d'amarraments als ports de les Illes Balears, si bé aquesta informació fa referència als ports de gestió indirecta de Ports de les Illes Balears (clubs nàutics i ports esportius que depenen de la CAIB amb concessió administrativa).

No hi figura informació referent als amaraments dels ports de gestió directa de Ports de les Illes Balears, així com els amaraments als ports d'interès general de l'Estat que gestiona Autoritat Portuària de Balears, tant de manera directa com indirecta. La informació fa referència també a la superfície ocupada per aquests, la qual es detalla al quadre (quadre I-S2.44).

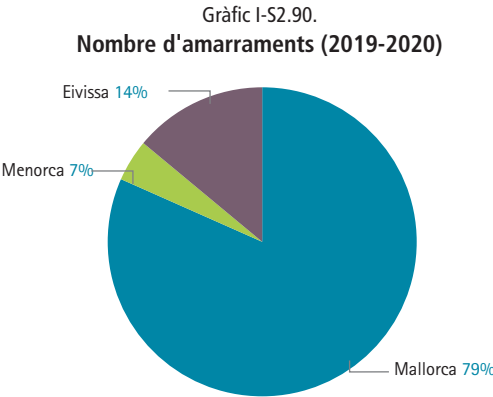
QUADRE I-S2.44. AMARRAMENTS I SUPERFÍCIE D'AMARRAMENT (M2) (2018-2020)				
Illa	2018		2019/2020	
	Nombre d'amarraments	Superfície d'amarraments	Nombre d'amarraments	Superfície d'amarraments
Mallorca	7.564	313.963,75	7.462	319.547,44
Menorca	619	17.174,80	619	17.174,80
Eivissa	1.341	54.671,90	1.341	54.671,90
TOTAL	9.524	385.810,45	9.422	391.394,14

Font: Ports de les Illes Balears

A l'illa de Mallorca hi figura la informació de 23 ports: P.D. Portals, P.D. Port Adriano, C.N. Santa Ponsa, P.D. Bonaire, Marina Cala d'Or, C.N. Palma Nova, C.N. Portals Vells, C.V. Pto. Andratx, R.C.N. Pollensa, C.N. Can Picafort, C.N. Serranova, C-N-Colònia de Sant Pere, C.N. Cala Rajada, C.N. Porto Cristo, C.N. Portocolom, C.N. Portopetro, C.N. Sa Ràpita, C.N. s'Estanyol, C.N. s'Arenal, CM San Antonio de la Playa, C.N. Cala Gamba, Marina Tramontana i P.D. Calanova. A la informació de Menorca s'inclouen quatre ports: P.D. de Cala'n Bosch, P.D. Addaia, C.N. Ciutadella i C.N. Fornells, mentre que a la d'Eivissa

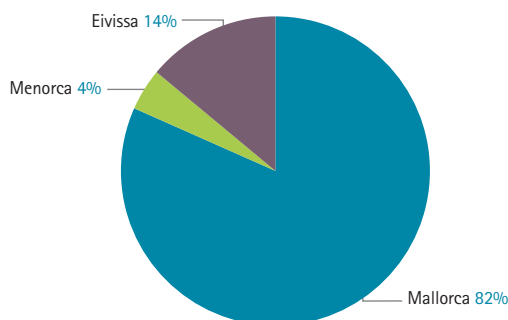
se'n inclouen dos: P.D. Santa Eulalia del Rio i C.N. Sant Antoni.

Els canvis experimentats en el període 2019/2020 respecte de 2018 responen a remodelació o regularització de llocs d'amarrament en el si de les aigües portuàries (sobretot a canvis de l'amplada dels vaixells) i no a ampliacions d'instal·lacions portuàries. Als gràfics següents (gràfic I-S2.90 i gràfic I-S2.91) es representen, respectivament, el nombre i les superfícies d'amarrament, expressades en tant per cent sobre el total d'aquest concepte.

Font: Ports de les Illes Balears

Gràfic I-S2.91.
Superfície d'amarraments (m²) (2019-2020)

Font: Ports de les Illes Balears

7.10. ÚS DE LES PLATGES

El litoral és el principal recurs turístic de les nostres illes. A la nostra comunitat, només disposam de dades de l'ús de les platges de Menorca, és a dir, de l'illa menys massificada de les quatre. Tot i així, malgrat que la informació no sigui del conjunt de les illes que formen la nostra comunitat i que, numèricament, no puguin ser extrapolables a bona part de les altres illes, sí que ho és la seva tendència interanual i la tipologia de platges estudiades. Les variables estudiades són tres:

- Nombre d'usuaris: abundància màxima d'usuaris diaris.
- Densitat d'usuaris: superfície terrestre disponible per cada usuari a cada platja (m²/persona).
- Percentatge de capacitat de càrrega de les platges: és la relació entre la superfície d'arena òptima per persona per tipus de platja (tipus A: 5 m²/usuari, tipus B i C: 15 m²/usuari) i la superfície

total de cada platja. S'expressa en tant per cent, on els valors >100 % indiquen platges per sobre de la seva capacitat de càrrega.

Per centrar la informació, l'estudi divideix les 54 platges en tres tipus:

- Platges de tipus A: platges urbanes (21).
- Platges de tipus B: platges verges amb algun tipus de servei (21).
- Platges de tipus C: platges verges sense serveis, amb accés únicament a peu (12).

Pel que fa al nombre d'usuaris, l'impacte de la pandèmia és clara quan el 2018 el nombre màxim va ser de 23.355, el 2019 de 26.609 (augment del 13,9 % respecte de l'any anterior) i el 2020 de 19.901 (disminució del 25,2 % respecte de 2019). El 2020 va disminuir la quantitat de platges amb valors de >1.000 usuaris, ja que si el 2018 varen ser cinc i el 2019 foren vuit, el 2020 varen ser dues. Les platges urbanes varen ser les més freqüentades i les que

més reduïren en la mitjana màxima d'usuaris respecte dels anys anteriors, mentre que les platges verges mantenen més o menys el mateix nivell.

L'evolució interanual es detalla al gràfic següent (gràfic I-S2.92) on figuren els anys de què disposam d'informació. Cal esmentar que d'aquesta variable es tenen dades dels anys esmentats de 21 de les 54 platges. La línia de punts indica la tendència, la qual, malgrat els valors de 2020, és ascendent (període juny-setembre).

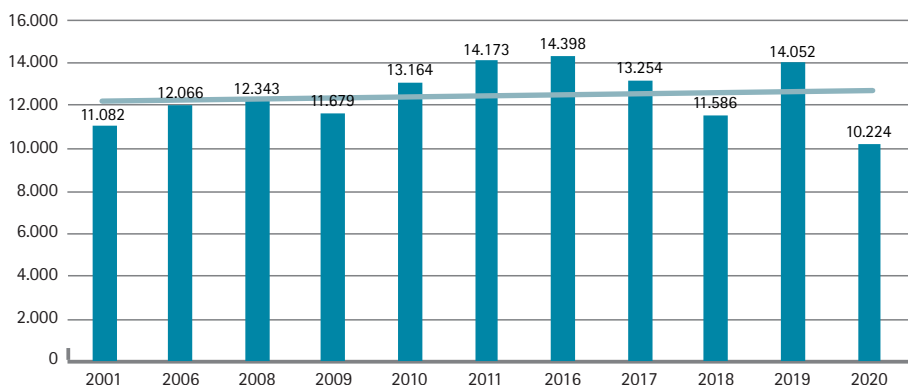
Pel que fa a la densitat d'usuaris, el 2020 les platges dels tipus A i B són les de més densitat, havent-hi un total de sis platges amb valors no òptims de densitat ($< 5 \text{ m}^2$ de superfície disponible per usuari). Respecte de 2019, hi ha dues platges menys d'aquestes característiques. Per altra banda, s'observa un augment de la superfície mitjana disponible per persona a les plat-

ges de tipus C, que passen de 16 a 50 m^2 , i també a les urbanes, que passen de 6 a 11 m^2 . En canvi, les platges del tipus B disminueixen la superfície mitjana disponible per usuari, que passa de 27,3 a 20,5 m^2 .

En relació amb el percentatge de capacitat de càrrega, el 2020 varia des del 3 % al 426 % (Macarelleta). Fins a un total de 16 de les 54 platges presenten sobrefreqüentació ($> 100 \%$). Al gràfic següent (gràfic I-S2.93), hi figura la capacitat de càrrega de les 21 platges estudiades a Menorca. Cal destacar que a partir de 2010 la capacitat de càrrega se situa per sobre del 100 %, fins i tot el 2020, en una mala temporada turística, en què la majoria són del tipus B.

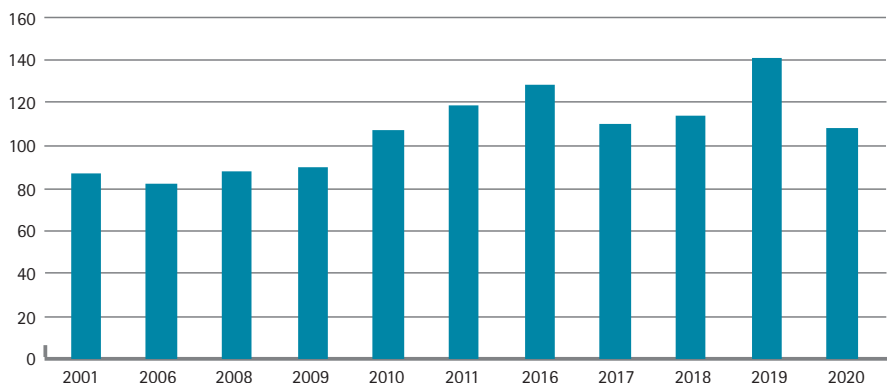
Es pot suposar que a les altres illes es registrarien gràfics similars (si bé no disposam de dades per afirmar-ho), fins i tot amb valors sensiblement superiors.

Gràfic I-S2.92.
Evolució del nombre màxim d'usuaris a les platges de Menorca (2001-2020)

Font: Barrientos, N.; Vaquer-Sunyer, R.; Carreras, D.; Marsinyach, E. Informe Mar Balear. Fundació Marilles

Gràfic I-S2.93.
Evolució valor mig capacitat càrrega Menorca (2001-2020)

Font: Informe Mar Balear. Fundació Marilles

8.

L'ENERGIA

En el moment de l'elaboració de la memòria, les dades de 2020 no estan disponibles, raó per la qual les dades només arriben a 2019. Tenint en compte aquest fet, la comparativa 2018-2019 del consum energètic brut a les Illes Balears es detalla al quadre següent (quadre I-S2.45), on les unitats es mesuren en tep (tona equivalent de petroli: 10.000.000 kcal) i es visualitza al gràfic següent (gràfic I-S2.94). També hem de recordar que a partir de 2007 no es considera la producció de les instal·lacions d'energia solar i eòlica per separat. El percentatge expressa la variació percentual interanual per a cadascun dels conceptes. També hem d'indicar, tal com férem a la memòria de l'any anterior, que el Pla d'Acció Nacional d'Energies Renovables 2011-2020 considera el 50 % dels RSU incinerats com a energia renovable; és a dir,

que el 50 % de les quantitats esmentades a la taula per concepte de residus es considera renovable.

En el gràfic següent (gràfic I-S2.95), es veu la importància de les energies renovables en el còmput total dels recursos utilitzats, així com la distribució percentual dels seus conceptes (el percentatge està fet sobre el total). No es comptabilitza l'electricitat importada en cap dels conceptes, com tampoc no hi hem inclòs el gas natural i el biogàs, en no tenir informació per poder separar un concepte de l'altre (a la memòria anterior aquest concepte figurava en combustibles fòssils, ja que les dades figuraven amb el nom de «gas natural i gas canalitzat»). A combustibles fòssils, s'hi inclouen els sòlids (hulla i coc de petroli), juntament amb els productes petrolífers (GLP, lleugers i pesants).

En el gràfic següent (gràfic I-S2.96), es representa la variació interanual 2009-2019 del consum energètic a les Illes Balears (on

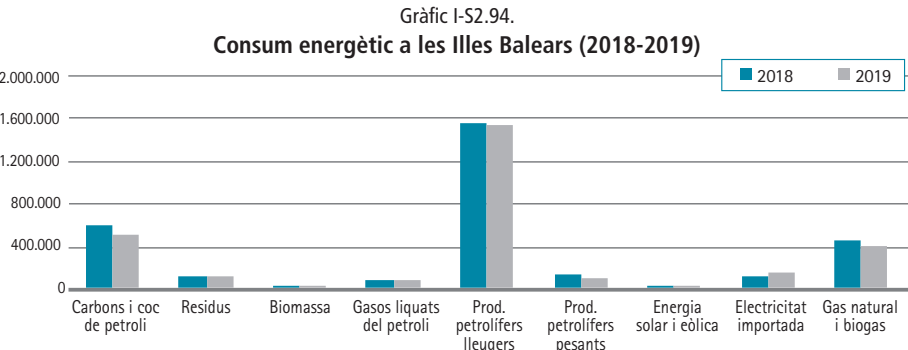
les unitats també són tep) agrupat en tres conceptes: energies renovables (residus, biomassa, eòlica i solar), els combustibles fòssils (carbons i coc de petroli, gasos líquuats del petroli, productes petrolífers lleugers i pesants i gas natural i canalitzat) i l'electricitat importada, un concepte aquest darrer que va aparèixer el 2011.

En aquest cas, hem inclòs la fracció de gas natural en la fracció de combustibles

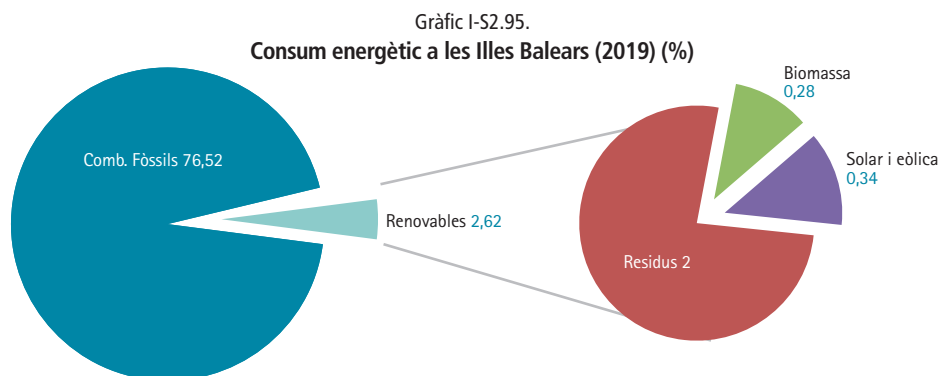
fòssils, perquè així es va fer en anys anteriors en un intent d'homogeneïtzar la informació. Com que la seqüència només arriba a 2019, no es detecta l'efecte del confinament ni de les mesures restrictives causades per la COVID, fet que es veurà reflectit a la memòria de l'any que ve. Tot i això, cal destacar el descens experimentat en el concepte de combustibles fòssils, que afecta directament el valor total, atesa la seva importància percentual.

Quadre I-S2.45. Consum energètic a les Illes Balears (TEP) (2018-2019)			
CONCEPTE	2018	2019	% de variació
Carbons i coc de petroli	598.664	499.579	-16,55
Residus	100.733	115.281	14,44
Biomassa	7.734	8.194	5,95
Gasos líquuats del petroli	69.235	66.897	-3,38
Prod. petrolífers lleugers	1.564.573	1.546.503	-1,15
Prod. petrolífers pesants	119.785	94.453	-21,15
Enerfuel	1.890	-	-
Energia solar i eòlica	7.949	9.937	25
Electricitat importada	106.072	145.761	37,42
Gas natural i biogàs	452.550	398.070	-12,04
CONSUM BRUT	3.029.186	2.884.675	-4,77

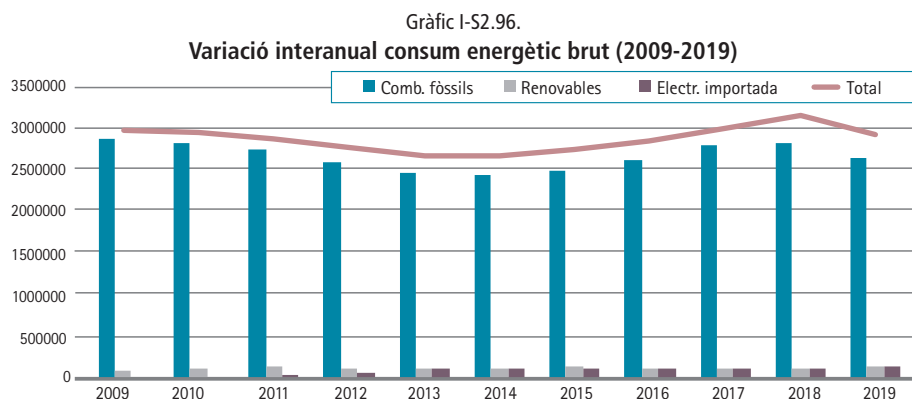
Font: Direcció General d'Energia i Canvi Climàtic. Conselleria de Transició Energètica i Sectors Productius

Font: Direcció General d'Energia i Canvi Climàtic. Conselleria de Transició Energètica i Sectors Productius

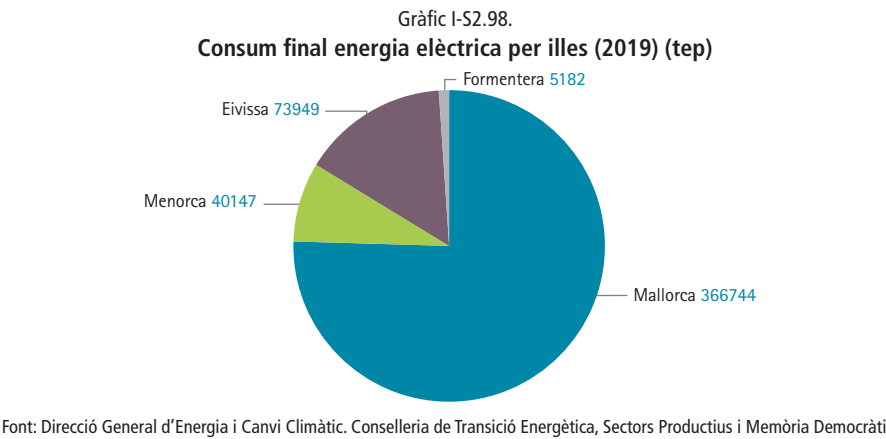
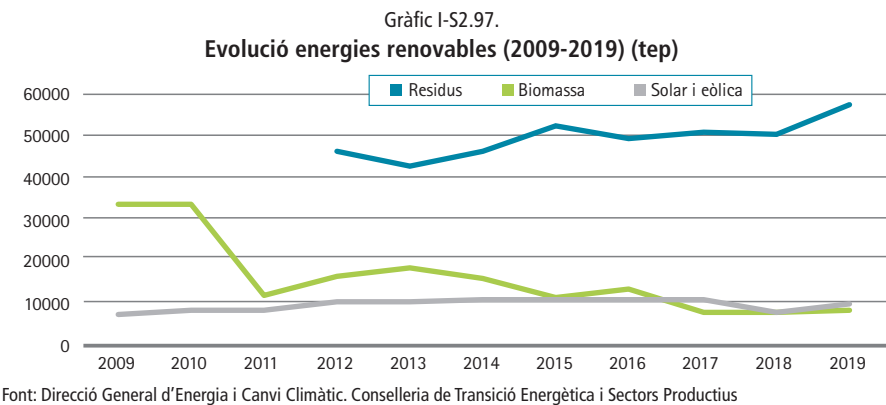
Font: Direcció General d'Energia i Canvi Climàtic. Conselleria de Transició Energètica i Sectors Productius

Font: Direcció General d'Energia i Canvi Climàtic. Conselleria de Transició Energètica i Sectors Productius

La variació interanual de les renovables a l'interval 2009-2019 es visualitza al gràfic següent (gràfic I-S2.97.). Cal recordar un cop més que el Pla d'Acció Nacional d'Energies renovables 2011-2020 considera el 50 % dels RSU incinerats com a energia renovable, raó per la qual aquest concepte apareix entre les energies renovables el 2012. Abans, també s'obtenia energia dels residus, però la diferència rau en el fet que és només a partir de 2012 en el que el 50 % obtingut per aquest concepte és considerat com a renovable. La unitat energètica utilitzada és el tep.

El consum final d'energia elèctrica, facturada per illes, es detalla al gràfic següent (gràfic I-S2.98) i se segrega per sectors a la taula següent (quadre I-S2.46). En ambdós casos, les unitats són tep. El percentatge del quadre (quadre I-S2.46) correspon a la variació del concepte el 2019 respecte de 2018. Amb un total de 486.022 tep de consum en el conjunt de les illes (un 0,7% superior a 2018), Mallorca experimenta un augment interanual de 0,6%, Menorca també augmenta en un 0,6%, Eivissa ho fa un 1,0% i Formentera un 2%.

QUADRE I-S2.46. CONSUM FINAL D'ENERGIA ELÈCTRICA PER ILLES I SECTORS (2019) (TEP)						
	Mallorca	Menorca	Eivissa	Formentera	Total	%
Indústria	12.144	2.354	1.815	131	16.443	-12,76
Transport	989	25	119	0	1.133	121,72
Primari	6.471	725	1.198	178	8.573	9,27
Residencial	159.817	18.593	34.631	2.256	215.298	1,07
Comerç i s.	147.671	14.197	28.903	2.042	192.813	-0,08
Administració	39.652	4.253	7.283	574	51.762	4,28

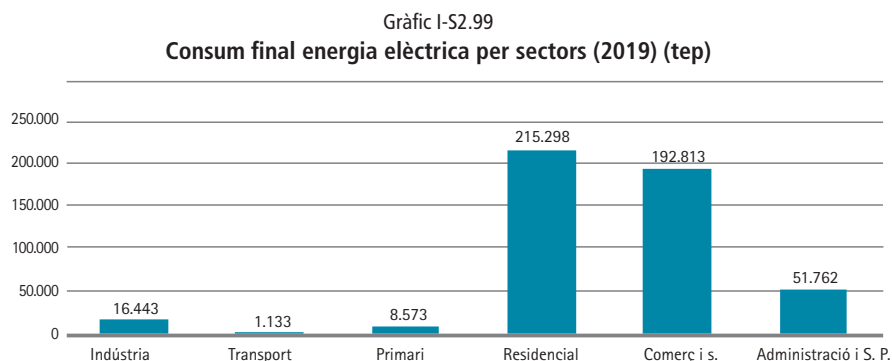
Font: Endesa SA, Vall de Sóller SA i Sampil energia SA

A diferència de l'any passat, la indústria presenta una tendència a la baixa, desta-

cant l'augment en el sector de transport, si bé aquest representa un 0,23% del total.

La visualització del pes de cada un dels sectors en el consum final s'inclou el gràfic següent (gràfic I-S2.99), on, com en anys

anterior, el concepte comerç inclou també el de serveis, i al d'administració també s'inclouen els serveis públics.

Fon: Direcció General d'Energia i Canvi Climàtic. Conselleria de Transició Energètica, Sectors Productius i Memòria Democràtica

9.

EL TERRITORI

Les autoritzacions per a la realització d'obres, instal·lacions i activitats en la zona de servitud de protecció (ZSP), o de protecció i de trànsit, amb expressió dels municipis afectats el 2020 es detalla a la taula següent (quadre I-S2.47).

El nombre d'expedients segregats per illes, independentment del seu estat de tramitació, es representa en aquest gràfic (gràfic I-S2.100), mentre que la comparativa amb l'any anterior es visualitza al gràfic següent (gràfic I-S2.101).

L'estat de tramitació dels expedients, en una comparativa entre el 2018 i el 2019, es representa al gràfic següent (gràfic I-S2.102), on, com a l'any anterior, no hi ha cap expedient denegat o arxivat.

9.1. MALLORCA

En relació amb Mallorca, el 2020 es registren al Servei d'Autoritzacions Territorials del Departament de Territori les activitats que es detallen en el quadre (quadre I-S2.48).

Les activitats de disciplina urbanística es visualitzen al gràfic següent (gràfic I-S2.103). Cal indicar que el 2019 la quantia de les sancions va ascendir a un total de 6.154.420,68 euros, mentre que el 2020 va ser de 4.379.697,97 euros. Això representa un descens del 28,8% interanual. Quant als conceptes que es detallen al gràfic (gràfic I-S2.103), les inspeccions baixaren un 25,8% el 2020 respecte de 2019, els expedients augmentaren un 25,6%, les sancions disminuïren un 48,9% i les demolicions també baixaren en un 27,8%.

Finalment, pel que a Mallorca es refereix, disposam de l'evolució dels expedients d'interessos generals per al període 2010-2020

(excloses les dotacions de serveis), la qual es visualitza al gràfic següent (gràfic I-S2.104.)

total corresponents a 2020 es detallen en aquesta taula (quadre I-S2.50).

9.2. MENORCA

Pel que fa a intervencions al litoral menorquí, relatives a expedients oberts en el període de l'1 de gener a 31 de desembre de 2020, s'han tramitat 22 i 106 declaracions responsables d'obres i instal·lacions al litoral menorquí. Al quadre següent (quadre I-S2.49) apareixen els dos conceptes en una comparativa amb l'any anterior.

En detall, les declaracions responsables i les autoritzacions d'obres i instal·lacions a la zona de servitud de protecció del li-

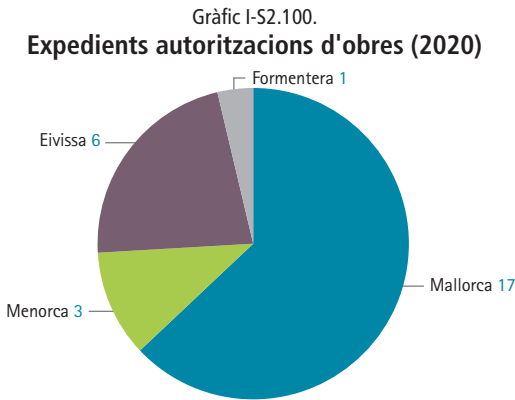
Per altra banda, no hi ha hagut cap llicència per implantar l'ús d'habitatge en sòl rústic a Menorca en el període 2019-20, com tampoc hi ha hagut cap activitat de disciplina urbanística. En relació amb els expedients de declaració d'interès general per implantar activitats en sòl rústic, també per al període comprès entre l'1 de gener de 2019 fins al 31 de desembre de 2020, n'hi ha hagut un total de 51, de les quals 28 han estat concedides, 20 s'han arxivat per desistiment i 3 han estat denegades. La comparativa amb el 2019 es detalla al gràfic següent (gràfic I-S2.105.), on no figuren els arxius pendents.

QUADRE I-S2.47. AUTORITZACIONS D'OBRES EN ZSP/SÒL RÚSTIC, (2020)			
Illa	Municipi	N. d'expedients	Estat de tramitació
Mallorca	Alcúdia	2	Favorables
	Andratx	1	En tramitació
	Calvià	1	Desistida
	Campos	1	En tramitació
	Capdepera	1	Favorable
	Deià	1	Favorable
	Felanitx	1	Favorable
		1	En tramitació
	Llucmajor	1	Desistida
	Manacor	1	Inadmissió a tràmit
	Muro	1	Favorable
	Sant Llorenç des C.	1	En tramitació
	Santanyí	2	Favorables
		2	En tramitació
Menorca	Es Mercadal	1	En tramitació
	Maó	1	Favorable
		1	En tramitació

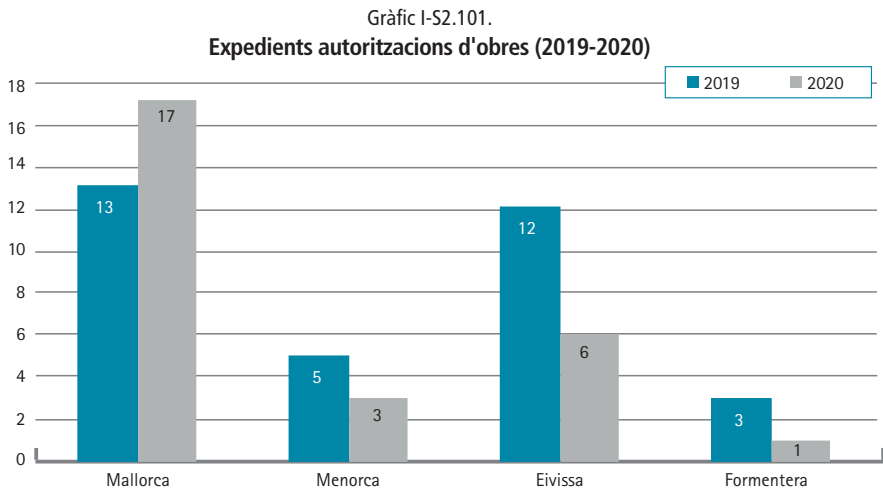
continua

Illa	Municipi	N. d'expedients	Estat de tramitació
Eivissa	Sant Josep de sa Talaia	3	En tramitació
		1	No competència
	Santa Eulàlia des Riu	1	Desistida
		1	En tramitació
Formentera	Formentera	1	Desistida

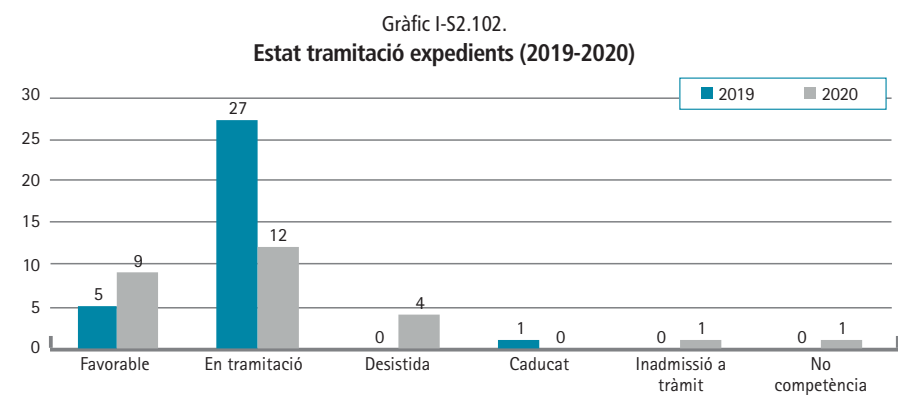
Font: Direcció General de Territori i Paisatge. Conselleria de Medi Ambient i Territori

Font: Direcció General de Territori i Paisatge. Conselleria de Medi Ambient i Territori

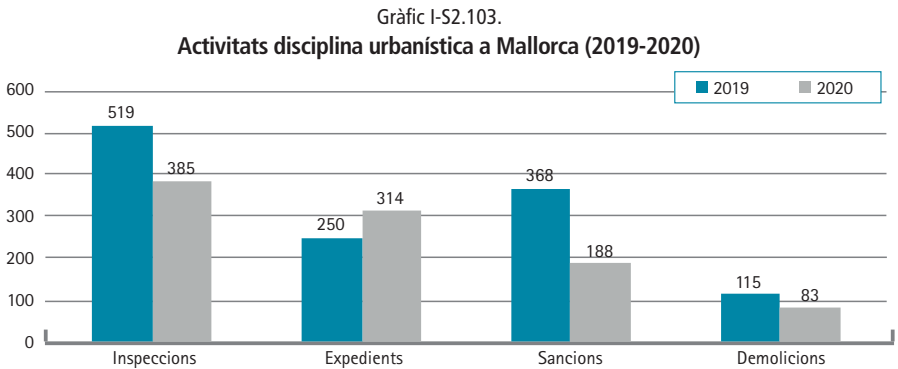
Font: Direcció General de Territori i Paisatge. Conselleria de Medi Ambient i Territori

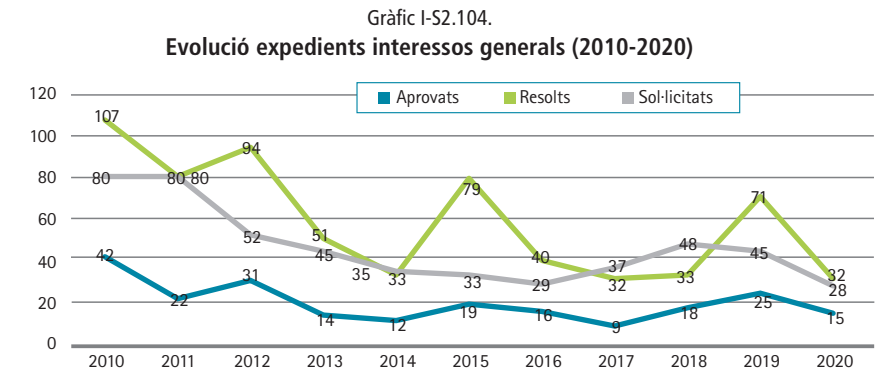
Font: Direcció General de Territori i Paisatge. Conselleria de Medi Ambient i Territori

QUADRE I-S2.48. ACTIVITATS SERVEI D'AUTORITZACIONS A MALLORCA (2020)		
Residus	Autoritzacions litoral	Declaracions responsables
Sol·licitades	122	166
Aprovades	85	56
Denegades	4	-
No competència	-	15
Desistides	1	-
Pendents	32	10

Font: Servei d'Autoritzacions Territorials. Departament de Territori. Consell de Mallorca

Font: Servei de la Secretaria Tècnica de Territori. Consell de Mallorca

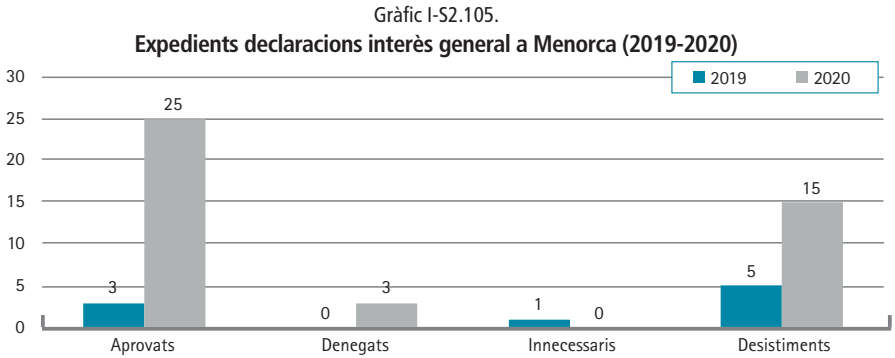
Font: Servei de la Secretaria Tècnica de Territori. Consell de Mallorca

QUADRE I-S2.49. INTERVENCIIONS AL LITORAL DE MENORCA (2019-2020)		
	2019	2020
Autoritzacions litoral	41	22
Declaracions responsables	89	106
TOTAL	130	128

Font: Direcció Insular d'Ordenació Territorial (litoral). Consell Insular de Menorca

QUADRE I-S2.50. ESTAT DE LES INTERVENCIIONS AL LITORAL DE MENORCA (2020)			
Declaracions responsables		Autoritzacions	
Conforme	75	Autoritzats	9
Desfavorables	4	Arxivat (fora de zona litoral)	1
Arxivat (fora de zona litoral)	12	Arxivat (passa a tràmit d. responsable)	2
Arxivat (passa a tràmit d'autorització)	3	Arxivat (desistiment)	1
Arxivat (desistiment)	9	Pendents	9
Arxivat (duplicat)	1	TOTAL	22
Pendents	2		
TOTAL	106		

Font: Direcció Insular d'Ordenació Territorial (litoral). Consell Insular de Menorca

Font: Direcció Insular d'Ordenació Territorial. Consell Insular de Menorca

9.3. EIVISSA

A l'illa d'Eivissa es comptabilitzaren 53 llicències per implantar l'ús d'habitatges en sòl rústic durant el 2020 (38 el 2019), mentre que, en el mateix any, hi va haver tres declaracions d'interès general per implantar activitats en sòl rústic (una el 2019). En el terreny de la disciplina urbanística, en el bienni 2019-20 es realitzaren 160 inspeccions, amb un resultat de 16

procediments de restabliment de la legalitat urbanística incoats, 14 procediments sancionadors incoats per una quantia de 6.597.770,6 euros, s'imposaren sancions per un total de 207.587,9 euros i s'executaren dues demolicions.

També a Eivissa i en relació amb la zona de servitud de protecció del litoral, durant 2020 s'han realitzat les accions detallades al gràfic següent (quadre I-S2.51.).

QUADRE I-S2.51. ACCIONS EN ZONA DE SERVITUD DE PROTECCIÓ DEL LITORAL D'EIVISSA (2020)			
Autoritzacions d'obres i instal·lacions		Declaracions responsables	
Aprovats	5	Aprovats	11
Denegats	1	Denegats	1
Inadmissió a tràmit	4	Inadmissió a tràmit	3
Desistiments	1	Desistiments	0
Pendents	11	Pendents	12
TOTAL	22	TOTAL	27

Font: Departament de Gestió del Territori, Infraestructures Viàries, Ordenació Turística i Lluita contra l'Intrusisme. Consell d'Eivissa

9.4. FORMENTERA

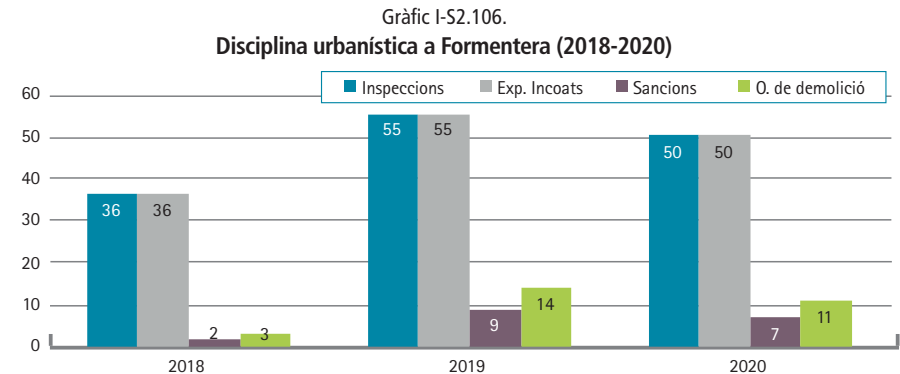
En relació amb Formentera, s’ha d’indicar que el 2020 es registraren 15 llicències d’habitatges en sòl rústic (4 el 2019), mentre que cap dels dos anys es va comptabilitzar cap declaració d’interès general per implantar activitats en sòl rústic. Tot i això, cal dir que el 2019 se’n varen declarar 4, per instal·lació de línies elèctriques, mentre que el 2020 se’n declararen 7 pel mateix concepte. Pel que fa a la discipli-

na urbanística, les dades de 2019 i 2020 es detallen al quadre següent (quadre I-S2.52.), on cal indicar que les sancions de 2019 ascendiren a una quantia de 64.686,1 euros, mentre que les de 2020 ho feren per una quantitat de 62.334,8 euros.

Gràficament, les activitats de disciplina urbanística en el període 2018-20 es visualitza al gràfic següent (gràfic I-S2.106).

QUADRE I-S2.52. DISCIPLINA URBANÍSTICA A FORMENTERA (2019-2020)		
	2019	2020
Inspeccions realitzades	55	50
Expedients incoats	55	50
Sancions	9	7
Ordres de demolició	14	11

Font: Conselleria de Mobilitat i Territori. Consell Insular de Formentera

Font: Conselleria de Mobilitat i Territori. Consell Insular de Formentera

10.

ELS RESIDUS

10.1. RESIDUS A MALLORCA

La recollida de residus a l'illa de Mallorca el 2020, en els mateixos conceptes expressats a la memòria de 2019, es detalla a la taula següent (quadre I-S2.53), on el % expressa el percentatge de variació interanual i les unitats es mesuren en tones. La

recollida selectiva fa referència a la recollida per fraccions en el servei públic.

L'impacte de la COVID (confinament i temporada turística més curta) es deixen veure tant pel que fa a la recollida selectiva com en el rebuig, si bé el retrocés percentual és major en la recollida selectiva. Això es repeteix a les altres illes. De fet, com es constata a la taula, la fracció de recollida selectiva disminueix el percentatge sobre el total respecte a 2019.

QUADRE I-S2.53. RECOLLIDA DE RESIDUS A L'ILLA DE MALLORCA (2019-2020) (TONES)			
Fracció	2019	2020	%
Envasos	22.216	21.160	-4,8
Vidre	29.335	20.765	-29,2
Paper	33.398	25.995	-22,2
Fracció orgànica recollida municipal (FORM)	29.959	19.127	-36,2
Total recollida selectiva	114.908	87.047	-24,2
Rebuig	535.963	423.695	-20,9
Total	650.871	510.742	-21,5
% selectiva/total	17,7	17,0	-4,0

Font: Departament de Sostenibilitat i Medi Ambient. Consell de Mallorca

La variació mensual el 2020 (fent la comparativa amb el 2019) de recollida de residus es detalla al gràfic següent (gràfic I-S2.107), on les unitats es mesuren en tones. Un patró es repeteix tant a Mallorca com a les altres illes: inici semblant a l'any anterior, seguit d'una forta baixada (tot coincidint amb el confinament); després, una recuperació discreta a l'estiu (inici tardà de la temporada i final abans que els anys anteriors), per acabar amb dades semblants.

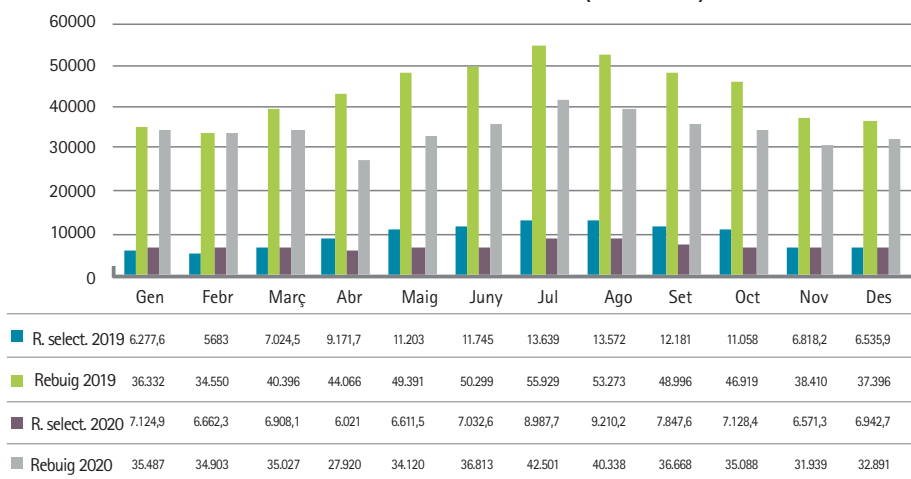
La variació interanual de la recollida de residus a Mallorca es visualitza al gràfic següent (gràfic I-S2.108). Cal destacar el descens de la fracció de rebuig a valors inferiors als dels anys de la crisi econòmica. Els de recollida selectiva, tot i baixar les xifres, no ho fan d'una manera tan marcada.

En relació amb la recollida selectiva, la proporció entre les fraccions es visualitza al gràfic següent (gràfic I-S2.109), on

els percentatges estan calculats sobre el total de recollida selectiva. Respecte de 2019, baixen les fraccions de FORM (26 % el 2019) i de vidre (26 % l'any anterior), mentre que pugen les fraccions d'envasos (19 % el 2019) i de paper (29 % l'any an-

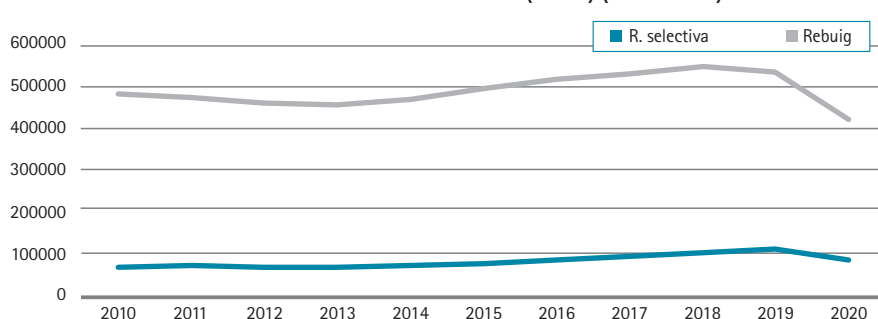
terior). Pel que fa als percentatges sobre el total de residus, els envasos representen el 4,145 % (3,4 % el 2019), el paper el 5,1 % (5,13 % el 2019), el vidre el 4,1 % (4,5 % el 2019) i el FORM el 3,8 % (4,6 % el 2019).

Gràfic I-S2.107.
Variació mensual residus Mallorca (2019-2020)

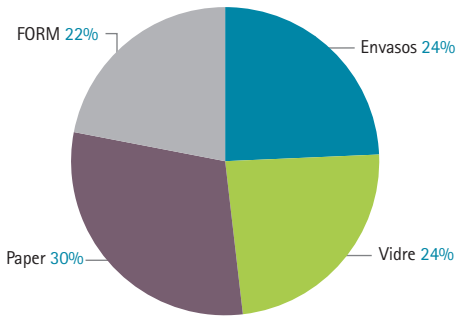
Font: Departament de Sostenibilitat i Medi Ambient. Consell de Mallorca

Gràfic I-S2.108.
Evolució interanual residus Mallorca (tones) (2010-2020)

Font: Departament de Sostenibilitat i Medi Ambient. Consell de Mallorca

Gràfic I-S2.109.
Recollida selectiva a Mallorca (2020)

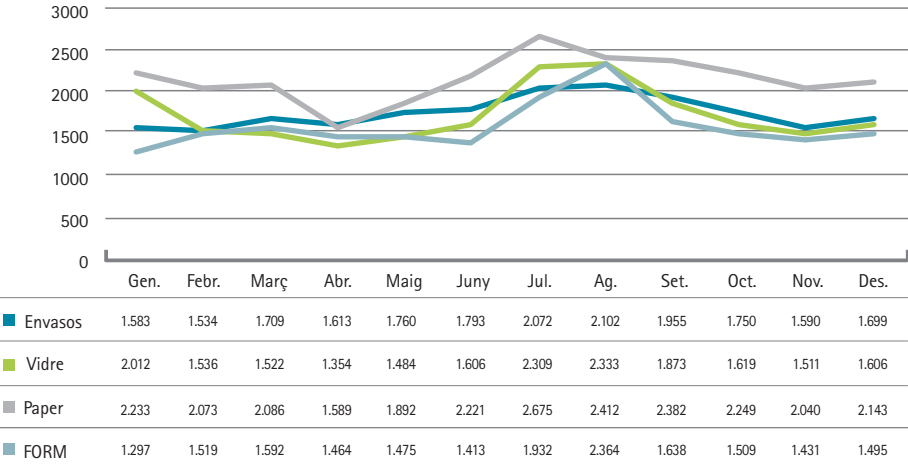

Font: Departament de Sostenibilitat i Medi Ambient. Consell de Mallorca

Per mesos, la recollida selectiva es visualitza al gràfic següent (gràfic I-S2.110), on les unitats són tones. La distribució és diferent de la d'anys anteriors, en què el gràfic tenia una típica forma de campana amb màxims estiuencs molt superiors als valors

hivernals (comparau aquest gràfic amb el de 2019). En canvi, el 2020 es detecta el confinament primaveral, amb un discret repunt a l'estiu, per tornar a baixar, de manera més marcada que als anys anteriors, en els darrers mesos de l'any.

Gràfic I-S2.110.
Evolució recollida selectiva a Mallorca (2020)

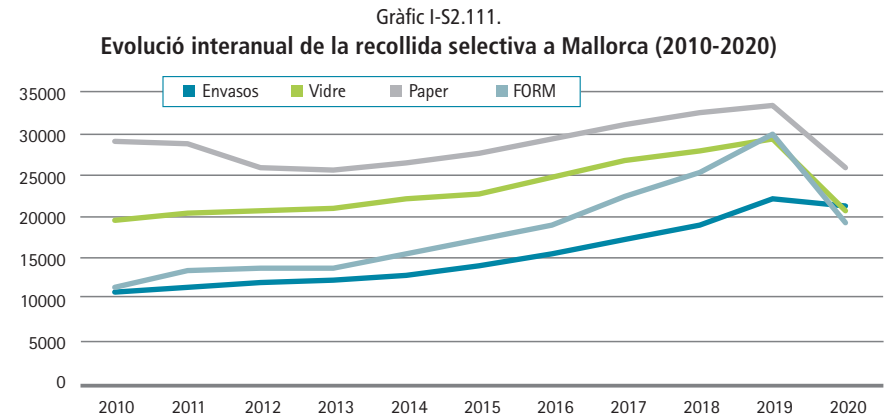
Font: Departament de Sostenibilitat i Medi Ambient. Consell de Mallorca

L'evolució interanual de la recollida selectiva a Mallorca per a l'interval 2010-2020 es visualitza al gràfic següent (gràfic I-S2.111). El descens és més marcat que el registrat amb motiu de la crisi econòmica, ja que l'aturada econòmica va ser més important i en un interval més petit de temps.

Indicarem, com a la memòria 2019, que també que hi ha altres conceptes d'entrada diferenciada al servei públic, com és la producció de fracció vegetal, la producció de residus sanitaris (grup II), la de llots d'EDAR, la de pneumàtics fora d'ús, els residus de construcció i demolició, els residus voluminosos, els ELB (electrodomèstics de línia blanca) amb CFC (clorofluorocarbonis, gasos que destrueixen la capa d'ozó

i provoca efecte hivernacle), els ELB sense CFC i els ELM (electrodomèstics de línia marró). D'aquestes fraccions, esmentam la informació disponible en el moment d'elaborar la memòria. En aquesta taula (quadre I-S2.54) apareixen els valors de 2019 i 2020, on les unitats són tones, amb el percentatge de variació interanual.

Els valors mensuals dels conceptes de llots d'EDAR, de residus de construcció i demolició i de residus voluminosos es visualitzen en aquest gràfic (I-S2.112), on les unitats són tones. Al gràfic següent (gràfic I-S2.113), indicam els valors mensuals d'ELB amb CFC i sense i d'ELM. Ho hem separat en dos gràfics a causa de la diferència de l'ordre de magnitud.

Font: Departament de Sostenibilitat i Medi Ambient. Consell de Mallorca

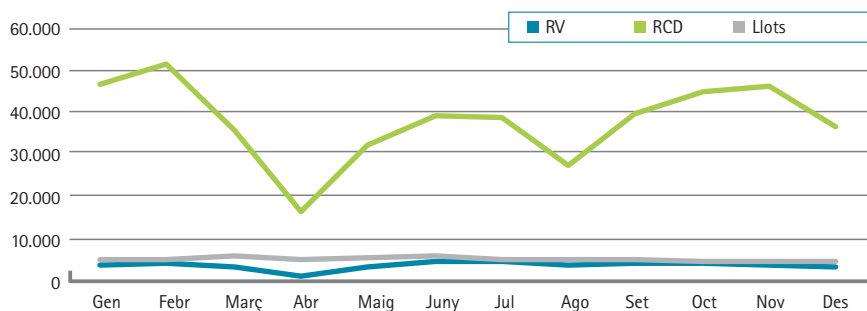
QUADRE I-S2.54. ALTRES CONCEPTES D'ENTRADA DIFERENCIADA (2019-2020)			
	2019	2020	%
Fracció vegetal	21.195	23.052	8,8
Residus sanitaris grup II	2.148	2.065	-3,9
Llots d'EDAR	72.169	58.944	-18,3

continua

	2019	2020	%
Pneumàtics fora d'ús	3.506	2.983	-14,9
Residus de construcció i demolició	544.571	450.576	-17,3
Residus voluminosos	50.690,93	43.508,72	-14,2
ELB amb CFC	413,98	287,53	-30,5
ELB sense CFC	195,32	170,19	-12,9
ELM	68,56	52,47	-23,5

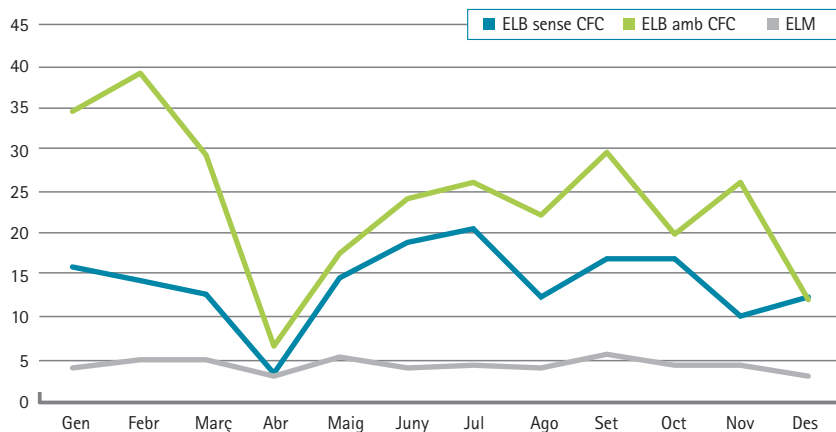
Font: Departament de Sostenibilitat i Medi Ambient. Consell de Mallorca

Gràfic I-S2.112.
Evolució mensual de RV RCD i llots a Mallorca (2020)

Font: Departament de Sostenibilitat i Medi Ambient. Consell de Mallorca

Gràfic I-S2.113.
Evolució mensual d'ELB amb CFC i sense ELM a Mallorca (2020)

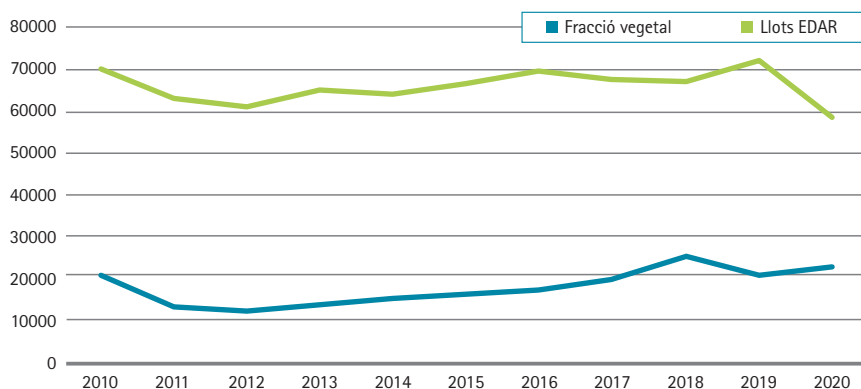

Font: Departament de Sostenibilitat i Medi Ambient. Consell de Mallorca

Pel que fa a la variació interanual, per ordre de magnitud, representam les variacions per al període 2010-2020 de fracció vegetal i llots d'EDAR en aquest gràfic

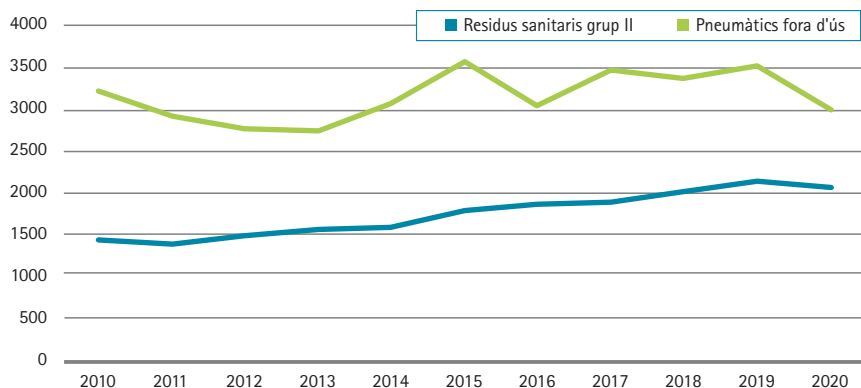
(gràfic I-S2.114), i les de residus sanitaris grup II i pneumàtics fora d'ús, al gràfic següent (gràfic I-S2.115).

Gràfic I-S2.114.
Evolució interanual (2010-2020)

Font: Departament de Sostenibilitat i Medi Ambient. Consell de Mallorca

Gràfic I-S2.115.
Evolució interanual (2010-2020)

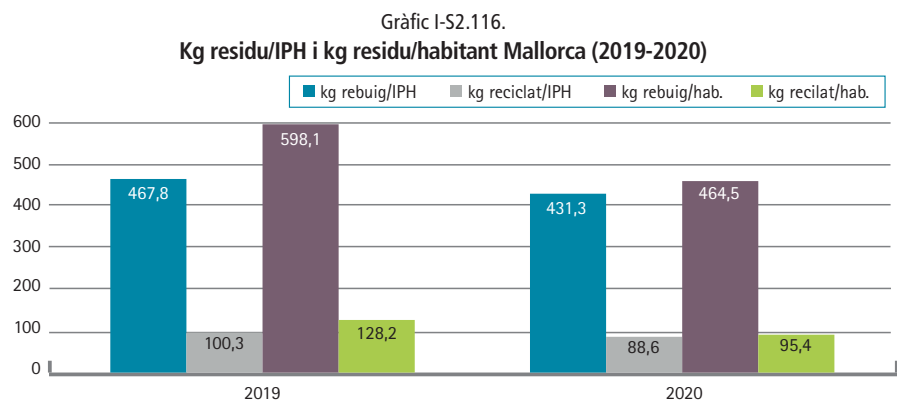
Font: Departament de Sostenibilitat i Medi Ambient. Consell de Mallorca

Com a final de l'apartat de residus corresponents a l'illa de Mallorca, inclourem dos nous indicadors: els quilograms de rebuig per IPH i els quilograms de residus

reciclat per IPH. L'objectiu és establir una comparativa entre illes (o entre altres comunitats) per esbrinar l'evolució d'aquests conceptes i, amb vista a un futur, incloure

aquestes dades en un indicador sintètic mediambiental. Hem comparat les quantitats de residus per IPH amb la registrada per habitant, on queda palesa la influència

del turisme el 2019, molt menys marcada el 2020. Les dades d'aquets indicadors de 2019 i 2020 s'indiquen al gràfic següent (gràfic I-S2.116).

Font: Departament de Sostenibilitat i Medi Ambient. Consell de Mallorca/Ibestat

10.2. RESIDUS A MENORCA

Les dades de recollida de residus a Menorca durant 2020 es detalla a la taula següent (quadre I-S2.55.), on les unitats són tones i el % expressa la variació per-

centual respecte de 2019. Cal esmentar que, a la taula, no hi figuren els residus biodegradables de parcs i jardins, així com les restes animals, el plàstic agrícola, els olis usats ni els residus elèctrics i electrònics, ja que no es disposa d'aquesta informació.

QUADRE I-S2.55. RECOLLIDA DE RESIDUS A L'ILLA DE MENORCA (2020) (TONES)			
Fracció	2019	2020	%
Paper i cartró	5.198,62	4.155,52	-20,06
Envasos de plàstic, brics i llaunes	2.616,76	2.425,74	-7,30
Vidre	3.431,46	2.574,14	-24,98
Matèria orgànica	122,68	89,70	-26,88
TOTAL RECOLLIDA SELECTIVA	11.369,52	9.245,1	-18,68
Residus domèstics mescla	45.823,54	35.916,85	-21,62
TOTAL	57.193,06	45.161,95	-21,03

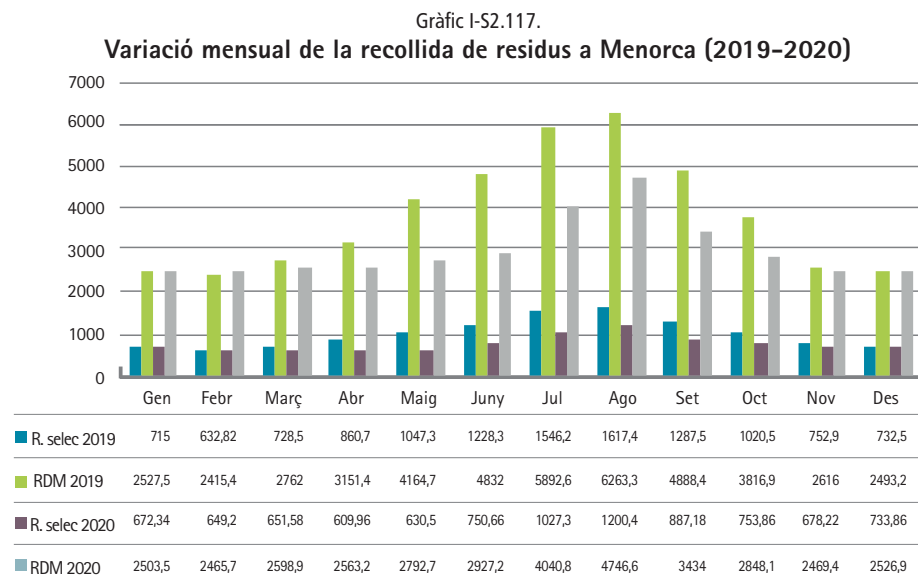
Font: Consorci de Residus i Energia de Menorca

La recollida selectiva dels conceptes esmentats a la taula anterior (quadre I-S2.55) representa el 20,47 % del total, mentre que l'any anterior representava el 19,88 %. Al gràfic següent (gràfic I-S2.117) es representa la comparativa de la recollida selectiva i de residus domèstics mescla entre 2019 i 2020, on les unitats són tones. A més, també s'hi detecta l'impacte de les conseqüències de la COVID en una línia molt semblant a les altres illes. A la recollida selectiva, hi figuren els mateixos conceptes que a la taula (quadre I-S2.53).

Al gràfic (gràfic I-S2.118.) es visualitza, en percentatge, la recollida selectiva a Menorca el 2020, on els percentatges estan fets sobre el total de recollida selectiva (amb

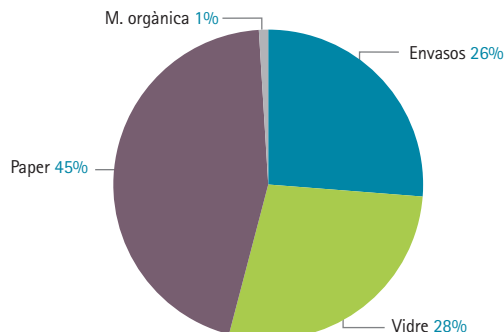
les mateixes fraccions que en els gràfics anteriors). Sobre el total de residus, els percentatges són els següents: el paper i cartró el 9,20 %; el vidre el 5,70 %; els envasos de plàstic, brics i llaunes el 5,37 %, i la matèria orgànica el 0,2 %.

L'evolució mensual de la recollida selectiva a Menorca el 2019 es visualitza al gràfic següent (gràfic I-S2.119), on no s'inclou l'aportació de la matèria orgànica perquè no és rellevant en el resultat final. De manera similar a la resta de les illes, no es produeix l'augment primaveral (vegeu la memòria de l'any anterior), i experimenta un augment sobtat —malgrat que inferior als anys anteriors— durant l'estiu. Els valors dels primers i darrers mesos de l'any són semblants als d'anys anteriors.

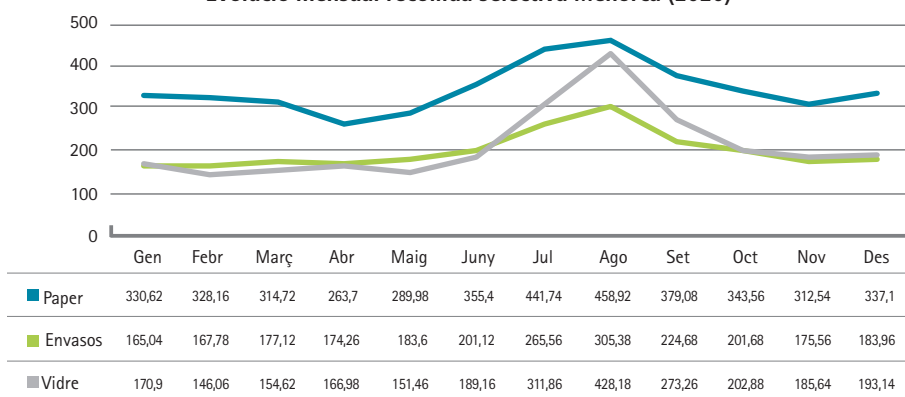
Font: Consorci de Residus i Energia de Menorca

Gràfic I-S2.118.
Recollida selectiva a Menorca (2020)

Font: Consorci de Residus i Energia de Menorca

Gràfic I-S2.119.
Evolució mensual recollida selectiva Menorca (2020)

Font: Consorci de Residus i Energia de Menorca

L'evolució interanual de recollida selectiva d'envasos i llaunes, paper i cartró i vidre a Menorca, principals contribucions a la recollida selectiva, es visualitza al gràfic següent (gràfic I-S2.120). S'hi observa un comportament desigual a les tres fraccions. En el cas de vidre i envasos, es romp sobtadament la tendència a l'alça dels darrers anys, mentre que el paper, si bé re-dueix també els seus valors, ho fa en una

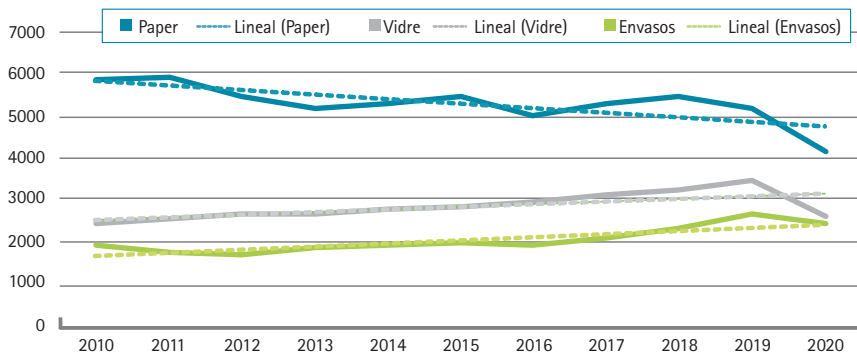
tendència generalitzada a la baixa, tal com ho demostren les línies de tendència (línies de punts).

Com a Mallorca i Eivissa, inclourem aquí els indicadors de quilograms de rebuig per IPH i els quilograms de residus reciclats per IPH, fent també la mateixa comparativa amb els corresponents quilograms de residus per habitant. Al gràfic es fa una com-

parativa entre el 2019 —el darrer any típicament turístic viscut a la nostra terra— i

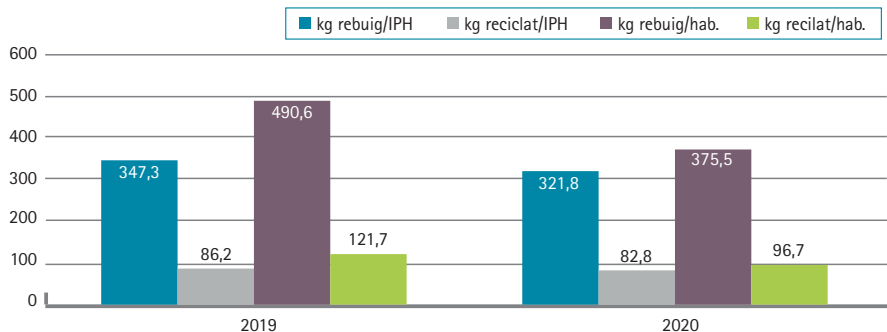
2020, afectat per la COVID i la irregularitat en el turisme.

Gràfic I-S2.120.
Evolució interanual de la recollida selectiva a Menorca (2010-2020)

Font: Consorci de Residus Sòlids Urbans i Energia de Menorca

Gràfic I-S2.121.
Kg rebuig/IPH i kg reciclats/Habitant a Menorca (2019-2020)

Font: Consorci de Residus Sòlids Urbans i Energia de Menorca /Ibestat

10.3. RESIDUS A EMISSA

El total de residus que s'han enviat a l'abocador de Ca na Putxa s'ha vist afectat, com a les altres illes, per una disminució important aquest 2020 a conseqüència de la COVID. El 2019 van entrar a l'abocador

129.788,60 tones de residus, mentre que el 2020 hi ha entrat un total de 98.257,45 tones, xifra que suposa un 24,3 % menys de residus que el 2019. Cal indicar que en aquestes quantitats hi figuren 5.643,3 tones de Formentera (4,9 d'animals i 5.638,42 de residus en massa). A la tau-

la següent (quadre I-S2.56), hi figuren les dades de 2020 en una comparativa amb el 2019, on les dades són tones. El % correspon al percentatge de variació interanual.

La variació mensual d'aquests conceptes es visualitza al gràfic següent (gràfic I-S2.122), on no hem representat els residus en massa per evitar que la seva representació distorsioni el gràfic (les representarem en comparació amb la recollida selectiva). La fluctuació que s'observa a l'entrada de les restes

de jardineria i poda es deu al fet que no depenen d'una època específica.

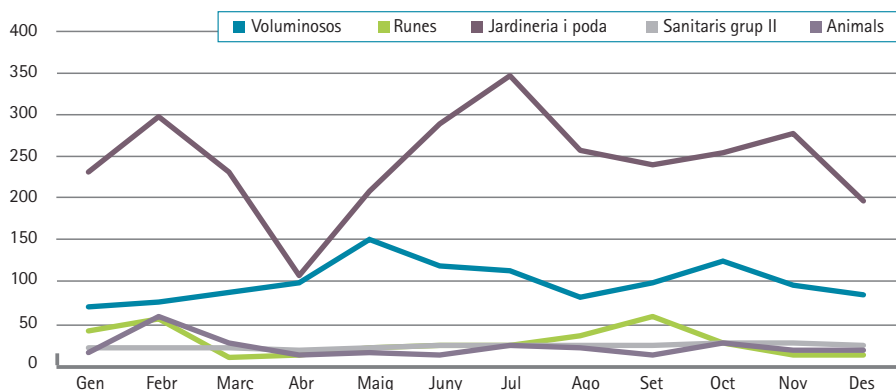
La recollida de residus a l'illa d'Eivissa en relació amb la recollida selectiva i els residus en massa el 2020 es detalla a la taula següent (quadre I-S2.57), on les unitats es mesuren en tones i el % expressa el percentatge de variació respecte de 2019. En aquesta taula, la fracció de recollida selectiva va representar el 14,96 % del total, mentre que el 2019 va ser el 16,3 %.

QUADRE I-S2.56. RESIDUS SÒLIDS URBANS ABOCATS A EIVISSA (2019-2020) (TONES)

	2019	2020	%
Voluminosos	1.103,84	1.175,12	6,46
Runes	412,24	299,44	-27,36
Jardineria i poda	2.643,32	2.917,43	10,37
Sanitaris grup II	267,24	248,45	-7,03
Animals	119,32	226,33	89,68
Residus en massa	125.242,64	93.390,68	-25,43
TOTAL	129.788,60	98.257,45	-24,29

Font: Departament de Presidència i Gestió Ambiental. Consell d'Eivissa

Gràfic I-S2.122.
Residus sòlids urbans abocats a Eivissa (2020) (tones)

Font: Departament de Presidència i Gestió Ambiental. Consell d'Eivissa

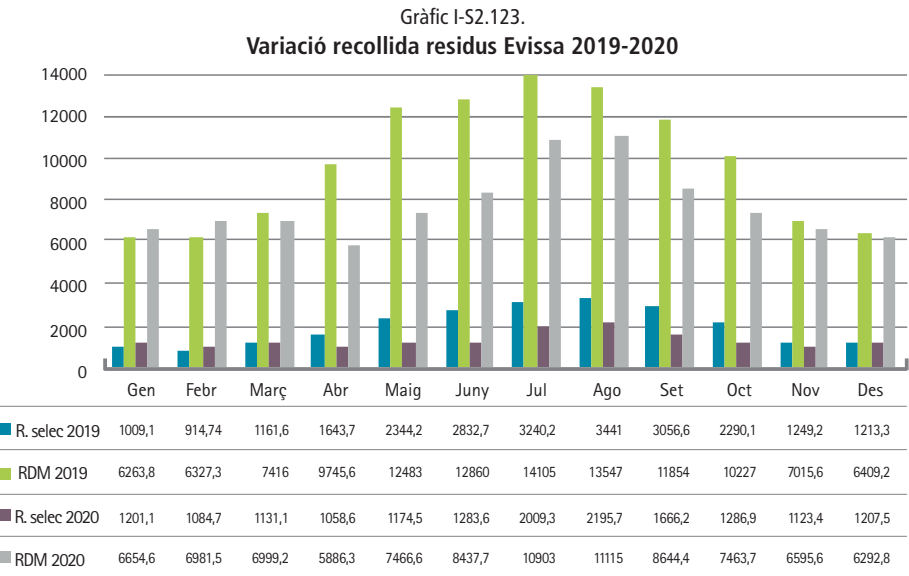
QUADRE I-S2.57. RECOLLIDA DE RESIDUS A L'ILLA D'EIVISSA (2019-2020) (TONES)			
Fracció	2019	2020	%
Envasos	5.716,38	4.570,83	-20,04
Vidre	9.224,28	5.348,42	-42,02
Paper	9.455,84	6.503,41	-31,22
Total recollida selectiva	24.396,50	16.422,66	-32,68
Residus en massa (RM)	125.242,64	93.390,68	-25,43
Total	149.639,14	109.813,34	-26,61

Font: Departament de Presidència i Gestió Ambiental. Consell d'Eivissa

La variació mensual en el decurs de 2020 de recollida de residus en tones, segregat per recollida selectiva i residus en massa, en comparativa amb el 2019, es detalla al gràfic següent (gràfic I-S2.123.). Es destria l'impacte del confinament, més visible en els residus en massa, que es perllonga més enllà de l'estiu, amb màxims més discrets que els de l'any anterior. Únicament a fi-

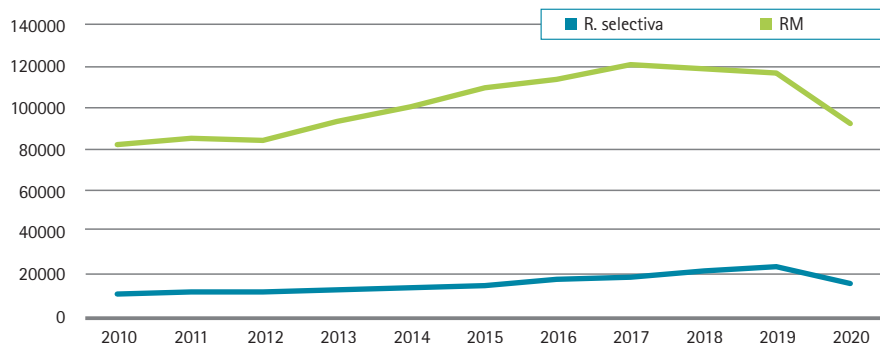
nals d'any s'assoleixen valors semblants als de 2019, fora de la temporada turística.

Pel que fa a la variació interanual, es visualitza al gràfic següent (I-S2.124), en què es veu que la baixada, tant pel que fa als residus en massa com a la fracció de reciclatge, retornen a valors semblants als que es registraven en plena crisi econòmica.

Font: Departament de Presidència i Gestió Ambiental. Consell d'Eivissa

Gràfic I-S2.124.
Evolució interanual de recollida de residus a Eivissa (2010-2020)

Font: Departament de Presidència i Gestió Ambiental. Consell d'Eivissa

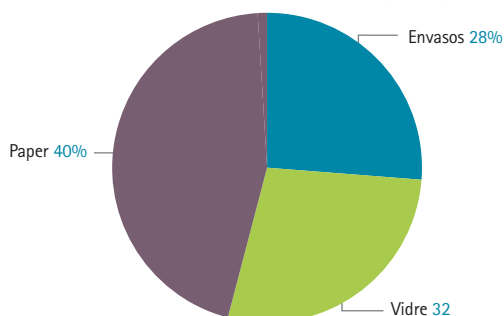
Aquest fet és particularment rellevant si es té en compte que la baixada es va produir en un termini de temps inferior a un any.

En canvi, al gràfic següent (I-S2.125) es representa la recollida selectiva, en què els percentatges estan fets sobre el total d'aquest concepte, i la variació respecte de 2019 està en la pujada del percentatge d'envasos a costa del vidre. Si els percentatges es fan sobre el total de residus, els envasos representen el 4,16 % (4,01 % el

2019), el vidre el 4,87 % (6,47 % el 2019) i el paper el 5,92 % (6,67 % el 2019).

Cal indicar que el 2020 es va iniciar la recollida selectiva de FORM, però les dades de recollida de matèria orgànica encara són molt baixes, ja que es va iniciar el mes de novembre i només per a productors singulars dels municipis de Sant Antoni de Portmany i Santa Eulària des Riu. Aquesta és la raó per la qual no hem inclòs aquest concepte a les dades d'aquesta memòria.

Gràfic I-S2.125.
Recollida selectiva a Eivissa (2020)

Font: Departament de Presidència i Gestió Ambiental. Consell d'Eivissa

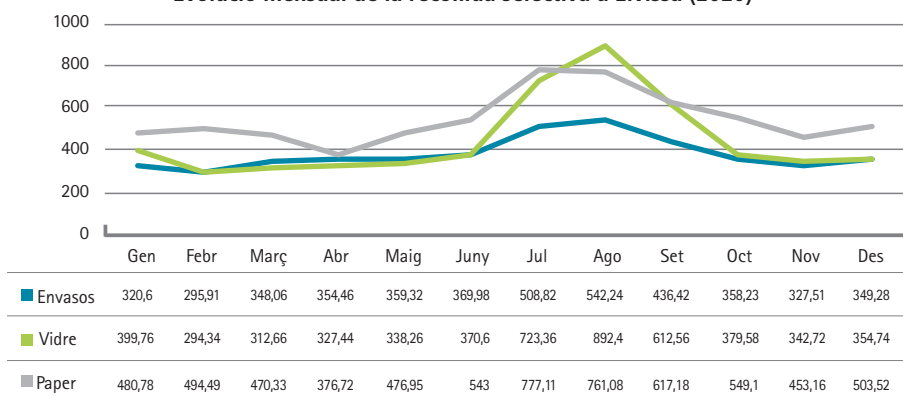
Tot i això, la seva recollida selectiva és fonamental, ja que suposa el 40 % en pes dels residus que es generen a Eivissa, i aquest residu fins ara acabava a l'abocador.

L'evolució mensual de recollida selectiva es representa al gràfic següent (gràfic I-S2.126). Malgrat començar l'any amb valors superiors en els tres conceptes, el confinament va rompre la tendència, i per això mostra una distribució asimètrica, al

contrari que en anys anteriors. Una temporada turística tardana i curta marca els màxims que, en tot cas, són sensiblement inferiors als d'anys anteriors (vegeu la memòria de 2019).

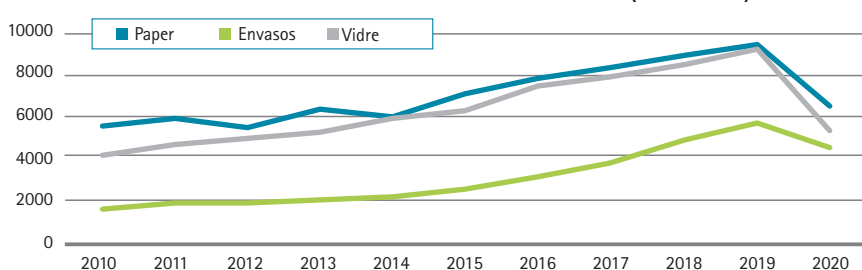
La seva evolució interanual es representa al gràfic (gràfic I-S2.127.), on es pot observar l'impacte de la COVID, que, pel que fa a les fraccions de paper i vidre, fa retrocedir a valor propis de la crisi econòmica.

Gràfic I-S2.126.
Evolució mensual de la recollida selectiva a Eivissa (2020)

Font: Departament de Presidència i Gestió Ambiental. Consell d'Eivissa

Gràfic I-S2.127.
Evolució interanual de la recollida selectiva a Eivissa (2010-2020)

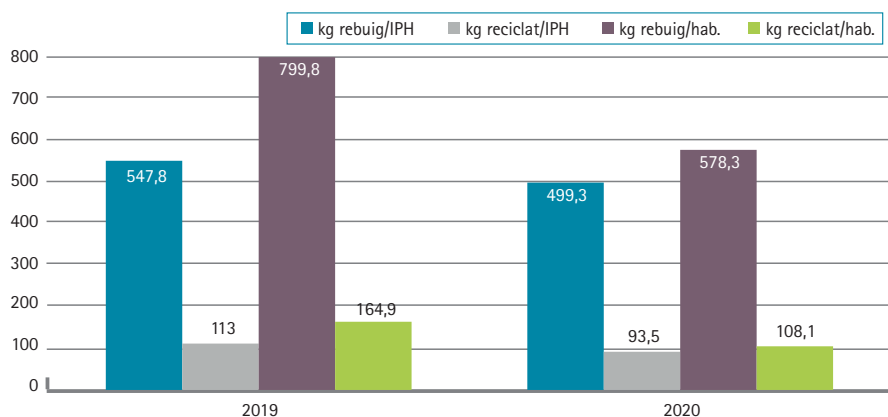

Font: Departament de Presidència i Gestió Ambiental. Consell d'Eivissa

Com a les altres illes, també inclourem aquí els indicadors de quilograms de rebuig per IPH i els quilograms de residus reciclats per IPH, i fem també la mateixa comparativa amb els corresponents quilograms de resi-

dus per habitant. Al gràfic, hi figuren les dades en una comparativa entre el 2019, any típicament turístic, i el 2020, afectat per la COVID. Eivissa és l'illa on més es nota l'efecte del turisme en aquesta comparativa.

Gràfic I-S2.128.
Kg rebuig/IPH i kg reciclats/habitant a Eivissa (2019-2020)

Font: Departament de Presidència i Gestió Ambiental. Consell d'Eivissa/Ibestat

10.4. DECRET DE RESIDUS PERILLOSO

Al BOIB número 54, de 9 d'abril de 2020, es va publicar el Decret 14/2020, de 8 d'abril, pel qual s'aprova el Pla Director Sectorial de Prevenció i Gestió de Residus Peril·losos de les Illes Balears.

Consta d'un diagnòstic, que es pot consultar al web del Servei de Residus i Sòls Contaminats (<http://residus.caib.es>), així com d'un text normatiu amb dinou articles, dividits en quatre capítols, tres disposicions transitòries i cinc annexos.

És l'instrument d'ordenació territorial que té per objecte regular la incidència territorial de la política sectorial en matèria de

residus peril·losos a les Illes Balears, ordena les infraestructures i els equipaments necessaris i defineix el model de prevenció i gestió de residus peril·losos de les Illes Balears, d'acord amb el que preveuen els articles 11 i 12 de la Llei 14/2000, de 21 de desembre, d'ordenació territorial, l'article 14.2 i l'annex III de la Llei 22/2011, de 28 de juliol, de residus i sòls contaminats, i el títol II de la Llei 8/2019, de 19 de febrer, de residus i sòls contaminats de les Illes Balears. Està basat en 12 principis generals:

1. Principi de protecció de la salut humana i del medi ambient.
2. Principi de jerarquia de residus, d'acord amb l'ordre de prelació següent:

- 1r. Prevenció. 2n. Preparació per a la reutilització. 3r. Reciclatge. 4t. Altres formes de valorització material. 5è. Valorització energètica. 6è. Eliminació.
3. Principi de precaució, consistent en el fet que la cautela ha de prevaler en cas d'incertesa científica.
 4. Principi de sostenibilitat.
 5. Principi de contribució a l'economia circular.
 6. Principi que qui contamina paga.
 7. Principi de responsabilitat del productor, consistent en el fet que les persones físiques o jurídiques que desenvolupin, fabriquin, processin, tractin, venguin o importin productes de forma professional vegin incrementada la seva responsabilitat sobre el producte que es posa en el mercat.
 8. Principi de proximitat i autosuficiència, consistent a afavorir que el tractament dels residus es faci en instal·lacions properes a les zones de generació.
 9. Principis d'accés a la informació, transparència i participació en matèria de residus.
 10. Principi de lleialtat institucional i de cooperació i col·laboració.
 11. Principi de protecció i regeneració del sòl.
 12. Principi de contribució a la lluita contra el canvi climàtic.
- Els objectius estratègics del pla són els següents:
- a) Desplegar la normativa específica que esdevingui necessària per aplicar les mesures previstes en aquest pla.
 - b) Garantir una adequada gestió dels residus peril·losos generats i el compliment estricte de la jerarquia de residus establerta a la Directiva 2008/98/CE, sobre els residus, modificada per la Directiva (UE) 2018/851, i a la Llei 22/2011, de 28 de juliol, de residus i sòls contaminats.
 - c) Reduir un 10 %, abans del 2021, la generació de residus peril·losos a les Illes Balears respecte a l'any 2010, sobre la base dels quilograms per habitant i any calculats d'acord amb l'índex de pressió humana (IPH).
 - d) Recollir selectivament i gestionar correctament el 100 % dels residus peril·losos generats a les Illes Balears abans del 2024.
 - e) Disposar de les instal·lacions de valoració i eliminació de residus peril·losos que siguin necessàries a les Illes Balears, en aplicació dels principis d'autosuficiència i proximitat, sense que això comporti l'obligatorietat de disposar de tota la gamma d'instal·lacions de valoració final a la comunitat autònoma.
 - f) Establir ajuts econòmics per proporcionar incentius per a l'aplicació de la jerarquia de residus.
 - g) Fomentar el desenvolupament eficaç dels estudis de minimització de residus que es basin en la minimització de la

perillositat dels residus i el seu volum en els processos productius.

- h) Fomentar l'aplicació de les millors tècniques disponibles relatives a la prevenció de residus en els sectors que generen residus perillosos.
- i) Ampliar el servei de les deixalleries municipals de manera que, en el termini de 24 mesos des de l'aprovació de la Llei 8/2019, de 19 de febrer, de residus i sòls contaminats de les Illes Balears, tots els municipis de les Illes Balears garanteixin la recepció i la recollida gratuïta dels residus perillosos d'origen domèstic en aquestes instal·lacions, sens perjudici d'altres sistemes de recollida separada, especialment els establerts pels sistemes col·lectius de responsabilitat ampliada del productor.
- j) Afavorir la coordinació entre l'ens del sector públic instrumental Ports de les Illes Balears, l'Autoritat Portuària de l'Estat i la conselleria competent en matèria de residus per millorar la gestió dels residus perillosos generats als ports de les Illes Balears.
- k) Garantir la conservació dels sòls i promoure'n la regeneració.
- l) Millorar la informació sobre la generació i la gestió dels residus, així com la traçabilitat d'aquests, mitjançant els procediments administratius de control i els mitjans telemàtics.
- m) Reforçar les activitats d'inspecció, control i vigilància de les instal·lacions de tractament i de producció de residus,

aplicant-hi el principi de jerarquia i garantint la protecció de la salut humana i del medi ambient.

- n) Desenvolupar i millorar les eines d'informació, difusió i comunicació entre la ciutadania i els agents econòmics i socials en relació amb la producció i la gestió de residus perillosos a les Illes Balears.
- o) Fomentar la sensibilització i la conscienciació social en matèria de prevenció i gestió de residus perillosos.
- p) Millorar la col·laboració, la cooperació i la coordinació entre les diferents administracions competents en matèria de planificació i gestió de residus perillosos.

El Pla Director Sectorial de Prevenció i Gestió de Residus Perillosos de les Illes Balears comprèn un total de sis programes que es despleguen en objectius estratègics, línies estratègiques i mesures.

11.

L'INDICADOR DE PRESSIÓ HUMANA (IPH)

L'indicador de pressió humana (IPH) complementa la informació que es desprèn de les xifres oficials de població estimada, no tan sols els censos demogràfics, comptabilitzant la càrrega demogràfica real que suporta un territori en un període determinat. L'IPH es mesura per dies naturals, però, com a la memòria anterior, només analitzam els

valors màxim i mínim mensual per illes, així com els valors màxim i mínim anuals.

Per raons d'escala i per a una millor comparativa amb les dades de l'any anterior, al gràfic I-S2.129 es representen els valors màxim i mínim mensuals de l'IPH per al conjunt de les Illes Balears i Mallorca; al gràfic I-S2.130, els de Menorca i Eivissa, i al gràfic I-S2.131, els de Formentera.

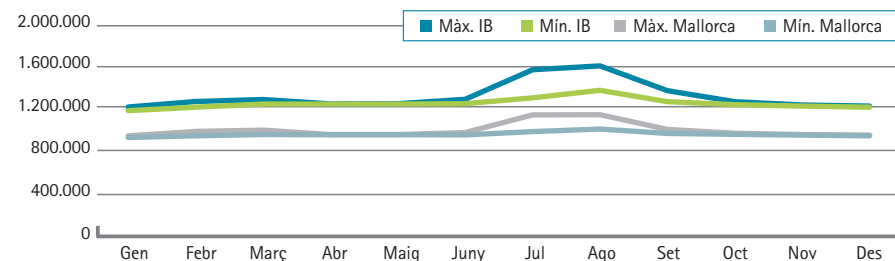
En tots els casos s'observa un descens a partir del mes de març a conseqüència de la influència de la COVID, que és més palesa en els gràfics d'evolució anual que es

detallen al final d'aquest apartat. Per contra d'anys anteriors, la diferència de l'estiu a l'hivern no és tan marcada i també cal destacar que la divergència màxim-mínim fora dels mesos estiuencs és pràcticament nul·la, fet que demostra el nivell d'importància del turisme en aquest indicador.

S'observa que la temporada turística es va concentrar pràcticament als mesos estiuencs i no va assolir els nivells dels anys anteriors. El confinament va provocar que, entre els mesos de març i maig, pràcticament no hi hagués gaire diferència entre els valors màxims i mínims.

Gràfic I-S2.129.

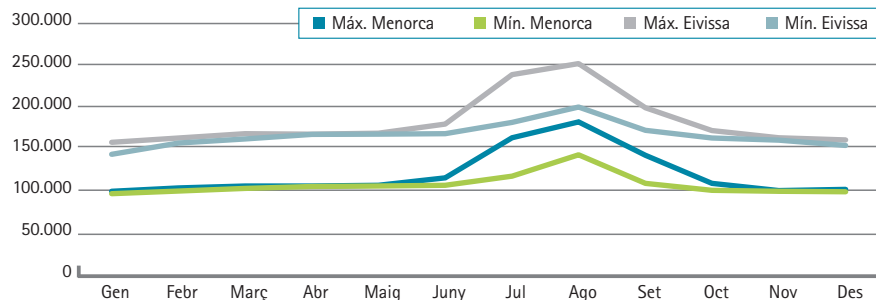
Valors màxim i mínim mensuals IPH a les Illes Balears i Mallorca (2020)

Font: Ibestat

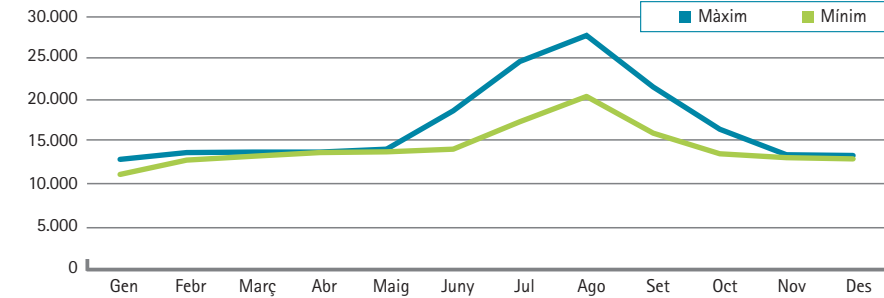
Gràfic I-S2.130.

Valors màxim i mínim mensuals IPH a Menorca i Eivissa (2020)

Font: Ibestat

Gràfic I-S2.131.
Valors màxim i mínim mensuals a Formentera (2020)

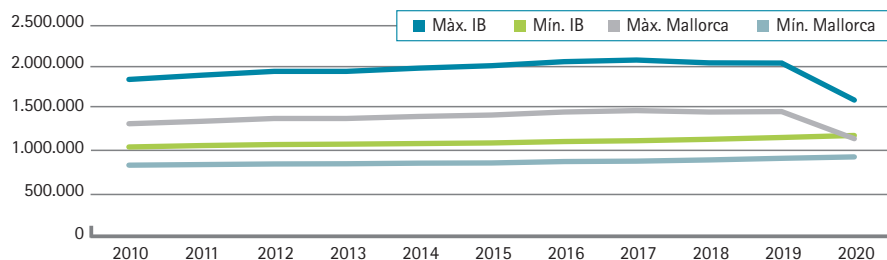
Font: Ibestat

Les variacions dels valors màxim i mínim de l'IPH interanual per a l'interval 2010-2020 es visualitza als gràfics I-S2.132 i I-S2.133. En aquest cas, les dades d'Eivissa i Formentera apareixen juntes, ja que no va ser fins al 2016 en què disposam de dades de les dues illes per separat.

En tots els casos s'observa una caiguda en els valors màxims i, en canvi, un augment més lleu en els mínims. En el primer cas és la conseqüència de la caiguda del nombre de turistes que visitaren les Illes Balears a la curta temporada d'estiu (la població fluctuant). En el segon, presumptament, una conseqüència de la vinguda a les illes d'estrangers

amb residència a la nostra comunitat, a causa de la major incidència de la COVID als països d'origen. Per entendre millor l'impacte de la COVID-19 a l'indicador, en els gràfics I-S2.134 i I-S2.135 es representa el valor mitjà mensual a l'interval 2010-2020. S'han separat els valors de les Illes Balears i Mallorca, per una banda, i de Menorca i les Pitiüses per l'altra, per un tema d'escala. Eivissa i Formentera apareixen juntes, ja que no és fins al 2016 en què disposam de dades de manera individual per a cada illa. La seqüència periòdica es repeteix any rere any, amb tendència a l'alça, fins a arribar a 2020, en què durant el segon trimestre es romp la tendència a causa del confinament.

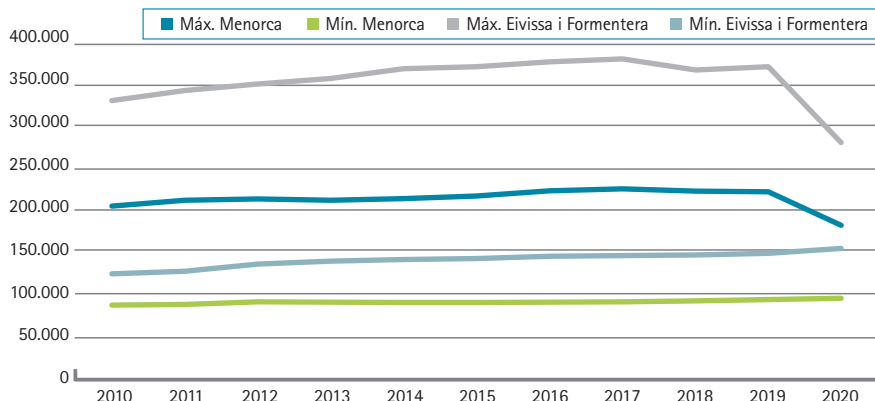
Gràfic I-S2.132.
Valors màxim i mínim interanual de l'IPH a les Illes Balears i Mallorca (2010-2020)

Font: Ibestat

Gràfic I-S2.133.

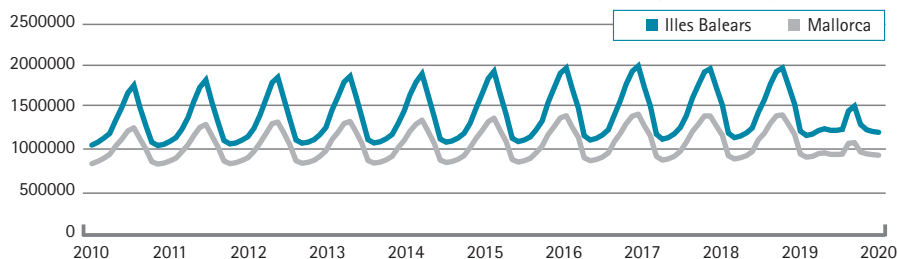
Valors màxim i mínim de l'IPH a Menorca i Eivissa i Formentera (2010-2020)

Font: Ibestat

Gràfic I-S2.134.

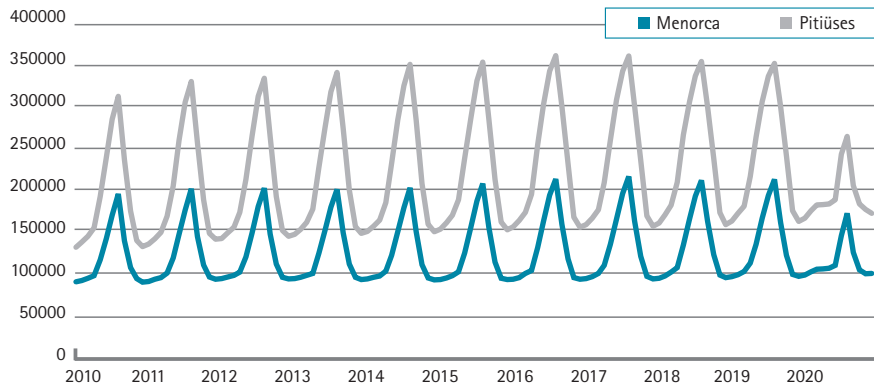
Evolució de l'IPH mensual a les Illes Balears i Mallorca (2010-2020)

Font: Ibestat

Gràfic I-S2.135.

Evolució de l'IPH mensual a Menorca i les Pitiüses (2010-2020)

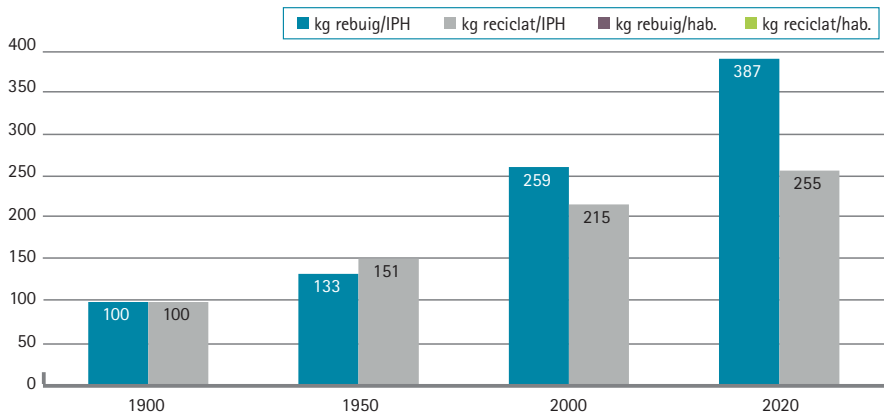

Font: Ibestat

Com a informació complementària a la que figura en aquest apartat, creiem convenient incloure el gràfic I-S2.136, en què s'indica una comparativa de la població resident a les Illes Balears en comparació amb la d'Espanya, atès que recentment s'ha obert la polèmica sobre l'excés de població de les illes. Al gràfic, es parteix d'una població hipotètica de 100 habitants i es va representant, en anys successius, quants en correspondrien a cada ter-

ritori. Com es pot observar, el creixement, pràcticament lineal en el cas d'Espanya, és pràcticament exponencial en el cas de les Illes Balears, sobretot a les darreres dècades. Cal indicar que en les darreres dues dècades la població de les illes ha tingut un creixement aproximat de 20.000 habitants per any, la qual cosa fa que la població de la nostra comunitat ha crescut l'equivalent de la població de Palma el 2010 en vint anys.

Gràfic I-S2.136.
Comparativa creixement de població Illes Balears i Espanya (1900=100)

Font: Elaboració pròpia

11.1. L'INDICADOR SINTÈTIC DE SOSTENIBILITAT

Ja fa uns anys en què es fa palesa la necessitat de disposar d'un únic indicador que doni una idea de l'estat general de la nostra comunitat autònoma des del punt de vista mediambiental i, a més, exportable a altres regions de característiques semblants. Aquesta és una qüestió de vital importància en una comunitat que viu directament o indirectament del seu medi

natural i que té en el turisme (almenys el de qualitat) una conseqüència directa del seu bon estat.

Aquest creixent interès i preocupació per la situació del medi ambient, el canvi climàtic i la sostenibilitat es pot traslladar a un context més ampli d'abast internacional. Així, el setembre de l'any 2015 l'Assemblea General de Nacions Unides va adoptar l'Agenda 2030 per al desenvolupament sostenible, en què es proposen

17 objectius i 169 metes (Resolució 70/1). Els 17 objectius de desenvolupament sostenible (ODS), de manera resumida, són: 1) Fi de la pobresa; 2) fam zero; 3) salut i benestar; 4) educació de qualitat; 5) igualtat de gènere; 6) aigua neta i sanejament; 7) energia assequible i no contaminant; 8) treball decent i creixement econòmic; 9) indústria, innovació i infraestructura; 10) reducció de les desigualtats; 11) ciutats i comunitats sostenibles; 12) producció i consum responsable; 13) acció pel clima; 14) vida submarina; 15) vida i ecosistemes terrestres; 16) pau, justícia i institucions sòlides, i 17) aliances per aconseguir els objectius. En aquest sentit, és clar que el futur l'indicador sintètic hauria de tenir una relació directa amb els objectius de desenvolupament sostenible i compatibilitzar ambdós conceptes, atès que es persegueix un objectiu comú.

Sovint s'utilitzen altres indicadors, normalment d'aspecte econòmic, per definir la salut de la nostra comunitat, com per exemple el PIB, que només ens dona una idea aproximada, atès que la salut econòmica a les Illes Balears depèn d'una manera molt directa, com ja hem esmentat, del medi ambient.

És per aquesta raó que sorgeix la necessitat de definir un nou indicador que doni una idea global de la situació mediambiental de les nostres illes. Es tracta de conjuminar aspectes com la contaminació de l'aire, l'energia o l'abastiment d'aigua (entre d'altres) en un únic nombre fàcil d'interpretar.

Per a més operativitat, ha de ser un indicador extensible a altres regions, bé de l'àmbit estatal o supraestatal. Només així

es podrà comparar l'estat de la nostra regió. Si no es fa, l'indicador sintètic perdria bona part del seu pes a l'hora de prendre decisions de tipus mediambiental, social o econòmic.

Aquí sorgeixen diversos aspectes que cal tenir en compte:

1. Decidir quins indicadors parcials haurien de formar part del futur indicador sintètic. No tots els indicadors disponibles tenen rellevància per a l'objectiu d'aquesta proposta. És, per tant, una funció primordial establir, de manera raonada, quins indicadors parcials s'inclouen i quins no.
2. Decidir la ponderació de cadascun dels indicadors parcials a l'indicador sintètic. A l'estat mediambiental d'una comunitat autònoma no pot tenir el mateix pes la disponibilitat d'aigua per a consum humà que el renou generat pel trànsit rodat o aeri.
3. Assegurar-se de disposar fàcilment dels indicadors parcials, almenys per a seqüències anuals. Un cop decidit quins són els escollits, cal assegurar-se de la disposició de les dades en períodes homogenis de temps, ja que, en cas contrari, s'invalidaria l'operativitat de l'objectiu final.

Dins de l'àmbit de les Illes Balears, el Consell Econòmic i Social de les Illes Balears (CES) no ha deixat mai de mostrar interès i sovint preocupació per l'estat del medi ambient i per la sostenibilitat. Així ho palesa que des de la primera memòria, corresponent a l'any 2001, s'hi introduís un

capítol dedicat expressament al medi ambient. A més, s'ha mantingut d'aleshores ençà i s'ha ampliat any rere any. També en diversos dictàmens i informes —com el relatiu al sistema d'indicadors per a la gestió integrada de la zona costanera (GIZC) de les Illes Balears, una primera acció en la línia d'unificar variables— i en l'estudi sobre la Prospectiva econòmica, social i mediambiental de les societats de les Illes Balears a l'horitzó 2030, de recent publicació, es dedica especial atenció al canvi climàtic. En la línia esmentada, des del CES s'està impulsant la creació de l'indicador sintètic de sostenibilitat, del qual farem un esment més detallat a la memòria de l'any que ve.

CAPÍTOL II

MERCAT DE TREBALL I POLÍTIQUES D'OCUPACIÓ

1

PANORAMA GENERAL DEL MERCAT DE TREBALL

RESUM

En aquest capítol es fa un repàs de l'evolució de l'activitat, l'ocupació i l'atur durant el 2020, any excepcional a conseqüència de la pandèmia viscuda arran de la covid-19. Es comença amb l'anàlisi de les dades d'afiliació a la Seguretat Social, que durant el 2020 experimenta un descens del 8,7 %, després de set anys d'increments importants, i situa la xifra mitjana anual al voltant dels valors del 2016.

Respecte al 2019, tots els sectors econòmics perden afiliació en termes interanuals, sobretot el de serveis (-10,2 %), que és on s'han traslladat les restriccions més importants derivades de l'aturada de l'activitat. També és important mencionar, pel que fa a la qualitat de l'ocupació, que els treballadors amb un contracte indefinit (-2,1 %), i gràcies a les mesures de protecció com els ERTO, han aguantat millor l'envestida de la crisi.

En canvi, cau amb força el nombre d'afiliats amb un contracte temporal (-29,4 %). Totes les illes mostren descensos; les Pitiüses són les que registren una caiguda més intensa (-15,1 %), a causa de la seva major especialització turística. Les segueixen Menorca (-8,7 %) i Mallorca (-7,8 %), amb caigudes més suaus.

Les Illes Balears continuen sent la comunitat autònoma amb el percentatge més alt de població estrangera sobre el total de treballadors d'alta a la Segureta Social. El 2020 la xifra va assolir els 83.615 treballadors d'alta, cosa que representa el 18,1 % del conjunt de treballadors d'alta a la Seguretat Social, dels quals el 8,3 % són persones de la Unió Europea i el 9,8 % són no comunitaris. Respecte del 2019, el nombre de treballadors estrangers experimenta un descens significatiu (-14,8 %), per sobre dels espanyols (-7,3 %).

Aquest any es duu a terme una actualització dels resultats del 2020 de l'índex de qualitat del treball (IQT), amb la nova metodologia definida el 2019 i que té per objecte centrar l'anàlisi específicament en els aspectes qualitatius de l'ocupació, deixant alguns dels indicadors fins ara emprats com a elements de context del marc laboral.

L'actualització dels indicadors el 2020 —any especialment complicat per al mercat de treball— dona continuïtat als bons resultats de l'any anterior i les Illes Balears se situen novament en la tercera posició en l'escenari base i en la segona pel que fa a les dimensions social i d'estabilitat.

1.1.

INTRODUCCIÓ

En aquest apartat es fa l'anàlisi del mercat de treball de l'any 2020 a partir de les fonts disponibles sobre la matèria, com són l'Enquesta de població activa, l'Enquesta trimestral del cost laboral de l'INE i els registres d'afiliació a la Seguretat Social (TGSS), així com les demandes d'ocupació, atur i contractes registrats al Servei d'Ocupació de les Illes Balears (SOIB).

També s'inclou en aquest apartat la segona actualització dels resultats obtinguts de la darrera revisió dels indicadors de l'índex de qualitat del treball (IQT), publicació del CES del 2019¹.

1.2.

ELS INDICADORS LABORALS DE L'ESTRATÈGIA 2020

Una primera aproximació al mercat de treball —aquest any que l'activitat econòmica s'ha vist greument afectada per la crisi sanitària desencadenada per la propagació de la covid-19— es fa a partir d'una comparativa de les Illes Balears, Espanya i la Unió Europea en alguns dels indicadors de l'estratègia europea 2020.

1. CONSELL ECONÒMIC I SOCIAL DE LES ILLES BALEARS (2019). *La qualitat del treball a les Illes Balears 2009-2018*. Estudi publicat el 2019 a proposta de la Comissió de Treball de la Memòria del CES i aprovada per la Comissió Permanent, en el qual es duu a terme una segona actualització del primer estudi del CES sobre els IQT, *La qualitat del treball. Una proposta d'indicador*, i SOIB, 2004.

Així, s'observa com als tres territoris els principals indicadors laborals de caire quantitatiu han patit un empitjorament, tant en taxa d'ocupació de la població entre 20 i 64 anys com en la taxa d'ocupació femenina i en la taxa d'atur. L'evolució és més negativa en el cas de les Illes Balears, que, com es veurà al llarg del capítol, ha patit de manera més severa les restriccions a la mobilitat en la seva economia basada en els serveis i, sobretot, en el turisme.

Pel que fa als indicadors relacionats amb la formació, com poden ser l'abandonament escolar prematur o el percentatge de joves amb estudis superiors, les Illes Balears se situen per sota de la mitjana espanyola i de la Unió Europea i lluny dels objectius marcats per l'estratègia 2020, si bé l'evolució és prou positiva. Així, el 2020 la taxa d'abandonament escolar prematur ha baixat fins al 21,3 %, la xifra més baixa de tota la sèrie històrica, si bé s'ha de contextualitzar dins el marc del confinament i l'aturada de l'activitat econòmica que han pogut afectar un retorn a les aules (vegeu el quadre II-1.1.).

1.3.

ANÀLISI DE LES DADES D'AFILIACIÓ A LA SEGURETAT SOCIAL

L'any 2020 es tanca amb una mitjana de 462.613 treballadors d'alta a la Seguretat Social. Després de set anys consecutius d'increments de l'ocupació i arran de la situació excepcional del 2020 marcada per la pandèmia, es dona un descens de

l'ocupació. Així, respecte al 2019 l'afiliació ha perdut 44.269 efectius, que en termes relatius suposa un descens del 8,7 %, el més alt de totes les comunitats autònomes. La importància del turisme dins de l'economia de les Illes Balears ha fet que les conseqüències de la crisi sanitària provocada per la covid-19 hagin estat més negatives a l'arxipèlag que a la resta de regions. En comparació, en el conjunt d'Espanya les dades d'afiliació del 2020 experimenten un descens del 2,2 % en termes interanuals.

Juntament amb l'evolució del nombre de persones ocupades, és rellevant el nombre d'hores treballades. A partir del 2017, i sobretot el 2018, es va donar un fort increment del nombre d'hores, per sobre del nombre de persones ocupades, fet que es va traduir en un increment del nombre mitjà d'hores per treballador. Aquesta situació es trasbalsa el 2020, quan les hores treballades mostren un descens més intens que l'ocupació. Aquest fet reflecteix la protecció de l'ocupació dels ERTO al llarg de l'any, amb una majoria d'activitats en suspensió en les quals s'ha mantingut l'ocupació (el personal treballador continua d'alta a l'empresa) però sense treballar (per això baixen molt més les hores treballades). Segons les dades de l'Ibestat, l'afiliació equivalent a temps complet cau el 2020 un 11,4 % respecte a l'any anterior, per sobre del descens del nombre total de treballadors del règim general (vegeu quadre II-1.3.)

Les dones afiliades a la TGSS el 2020 són 214.400 i representen el 46,3 % del conjunt d'afiliació. El 2013 suposaven el 47,1 % del total de persones afiliades.

Aquest descens del pes s'explica perquè entre 2013 i 2019 l'afiliació femenina s'ha incrementat en un 25,5 %, mentre que la masculina en aquest període expansiu ho ha fet en un 29,1 %. El 2020, respecte a les xifres de l'any anterior, ambdós sexes experimenten un descens molt similar: un 8,6 % els homes i un 8,9 % les dones (vegeu el quadre II-1.2.)

En el conjunt d'Espanya les dones ocupades representen el 46,5 % del total d'ocupats el 2020, un valor similar al de les Balears. Històricament les dones tenien més pes sobre el total de la població ocupada a les Illes, si bé la incorporació de les dones en el mercat de treball s'ha incrementat arreu del territori, de manera que s'ha equiparat progressivament el percentatge de dones ocupades sobre el total d'ocupats (vegeu el quadre II-1.4.)

Per sectors econòmics, el 2020 el sector dels serveis aglutina la major part de l'afiliació (373.849 de persones afiliades, el 80,8 %); el segueix la construcció, amb 53.442 treballadors (l'11,6 %); la indústria, amb 27.803 efectius (el 6,0 %), i, finalment, l'agricultura, amb 6.599 persones (l'1,4 %). Respecte al 2019, i atesa l'excepcionalitat del moment i les limitacions de mobilitat que tant han afectat el turisme, el sector dels serveis ha estat, amb diferència, el que ha patit el descens d'afiliació més gran, concretament una caiguda del 10,2 %. La resta de sectors, no tan afectats per les restriccions originades per la pandèmia, mostren descensos més suaus: la indústria (-4,0 %), la construcció (-1,9 %) i l'agricultura (-1,7 %) (vegeu el quadre II-1.5 i el quadre IIA-1.1.)

QUADRE II-1.1. INDICADORS DE L'ESTRATÈGIA 2020												
	UE-28				ESPANYA				ILLES BALEARS			
	2018	2019	2020	Objectiu 2020	2018	2019	2020	Objectiu 2020	2018	2019	2020	Objectiu 2020
Percentatge de joves entre 18 i 24 anys amb abandonament escolar prematur	10,5%	10,2%	nd	10,0%	17,9%	17,3%	16,0%	15,0%	24,4%	24,2%	21,3%	15,0%
Percentatge de joves (30-34 anys) amb estudis superiors	39,4%	40,3%	nd	40,0%	42,4%	44,7%	44,8%	44,0%	34,9%	33,1%	35,1%	44,0%
Taxa d'ocupació entre 20 i 64 anys	72,3%	73,1%	72,4%	75,0%	67,0%	68,0%	65,7%	74,0%	72,5%	72,1%	66,0%	74,0%
Taxa d'ocupació femenina (20-64 anys)	66,4%	67,2%	66,7%		61,0%	62,1%	60,0%	68,5%	68,4%	66,5%	61,2%	68,5%
Població que viu en llars amb baixa intensitat de treball (%)	8,8%	8,3%	nd	-	10,7%	10,8%	nd	-	4,4%	3,5%	nd	-
Inversió en R+D (assolir una inversió del 3% a la UE i del 2% a Espanya)	2,2%	2,2%	nd	3,0%	1,2%	1,3%	nd	2,0%	-			-
Altres indicadors:												
Taxa d'atur	7,3%	6,7%	7,1%	-	15,3%	14,1%	15,5%	-	11,5%	11,7%	16,1%	-
Percentatge de població adulta (25-64 anys) que participa en educació i formació	10,6%	10,8%	nd	-	10,5%	10,6%	11,0%	-	10,1%	10,6%	11,3%	-

Font: Elaboració pròpia a partir de les dades de l'Eurostat, l'INE i l'Ibestat

QUADRE II-1.2. TREBALLADORS EN AJUT LABORAL A LES ILLES BALEARS PER SEXE (2013-2020)							
	2013	2014	2015	2016	2017	2018	2020
Total	397.861	410.635	432.487	455.257	480.471	496.712	462.613
Homes	210.350	217.352	230.473	243.004	257.513	266.283	248.213
Dones	187.510	193.282	202.014	212.253	222.958	230.429	214.400

Font: Tresoreria General de la Seguretat Social

QUADRE II-1.3. AFILIACIONS AL RÈGIM GENERAL DE LA SEGURETAT SOCIAL EN EQUIVALÈNCIA A JORNADA COMPLETA A LES ILLES BALEARS (2014-2020)

	Nombre d'afiliacions al règim general	% de var. interanual	Afiliacions en EJC	% de var. interanual
2014	310.777	-0,1	278.380	-1,3
2015	330.097	3,4	296.829	3,5
2016	350.775	6,2	318.882	6,6
2017	374.371	6,3	343.382	7,4
2018	389.084	6,7	360.334	7,7
2019	398.020	3,9	366.711	4,9
2020	356.467	-10,4	325.035	-11,4

Font: Ibestat, a partir de les dades de la TGSS
EJC: Equivalència a jornada completa. Mitjana anual dels quatre trimestres.

QUADRE II-1.4. EVOLUCIÓ DEL PES DE LA POBLACIÓ OCUPADA FEMENINA SOBRE EL TOTAL DE POBLACIÓ OCUPADA A LES ILLES BALEARS I ESPANYA (2013-2020)

	Illes Balears	Espanya
2013	47,1%	46,3%
2014	47,1%	46,3%
2015	46,7%	46,2%
2016	46,6%	46,2%
2017	46,4%	46,2%
2018	46,4%	46,2%
2019	46,4%	46,4%
2020	46,3%	46,5%

Font: Tresoreria General de la Seguretat Social

QUADRE II-1.5. CREIXEMENT DE L'OCUPACIÓ PER SECTORS D'ACTIVITAT A LES ILLES BALEARS (2019-2020)

	2019	2020	Var. abs.	Var. (%)
Total	506.882	462.613	-44.269	-8,7
Agricultura	6.716	6.599	-117	-1,7
Indústria	28.975	27.803	-1.171	-4,0
Construcció	54.467	53.442	-1.025	-1,9
Serveis	416.199	373.849	-42.350	-10,2

Font: Tresoreria General de la Seguretat Social

Quadre II-1.6. TREBALLADORS EN ALTA LABORAL SEGONS EL RÈGIM A LES ILLES BALEARS (2013-2020)									
	2013	2014	2015	2016	2017	2018	2019	2020	% var. 20-19
Total	397.861	410.635	432.487	455.257	480.471	496.712	506.882	462.612	-8,7
Règim general	300.674	310.777	330.097	350.775	374.371	389.084	398.020	356.467	-10,4
RE autònoms	80.567	83.243	85.932	88.043	89.949	91.923	93.668	91.674	-2,1
RE treballadors de la llar	12.156	12.084	11.790	11.582	11.123	10.599	10.110	9.725	-3,8
RE agrari	2.508	2.482	2.492	2.598	2.613	2.620	2.562	2.561	0,0
RE treballadors de la mar	1.956	2.048	2.177	2.259	2.413	2.486	2.522	2.185	-13,4

Font: Tresoreria General de la Seguretat Social

Dins el sector dels serveis, es dona la major caiguda interanual de l'afiliació en l'hostaleria (-24,9%), que perd una quarta part dels seus efectius. En segon lloc se situa el comerç, amb un descens respecte al 2019 del 8,1%, i el segueix la resta de serveis (-7,8%). Més en detall, les activitats econòmiques amb un major descens relatiu de l'ocupació respecte al 2019 han estat les relacionades amb l'ocupació (-43,5%), els serveis d'allotjament (-28,9%) i les activitats de creació artístiques i espectacles (-26,6%). En canvi, guanyen afiliació, les activitats de reparació i instal·lació de maquinària i equip (+6,0%) o investigació i desenvolupament i programació, consultoria i altres activitats relacionades amb la informàtica (+5,2% en ambdós casos).

Per règims, el 77,1% de les persones afiliades d'alta a les Balears el 2020 es troben en el règim general, mentre que en el d'autònoms aquest percentatge és del 19,8%. La resta de personal treballador —el 3,1%— es classifiquen dins els règims especials. En termes interanuals, cau sobretot l'afiliació en el règim general (-10,4%), per sobre de la del règim d'autònoms (-2,1%), fet que incrementa el pes d'aquests sobre el total. Cau també l'afiliació en el règim especial de la llar (-3,8%) i en el de la mar (-13,4%), mentre que es manté en l'especial agrari (vegeu el quadre II-1.6.)

La importància dels autònoms en el teixit productiu balear és molt rellevant, i més si es té en compte que també hi ha assalariats dependents de treballadors autònoms. De fet, durant el 2020, un total de 29.688 persones assalariades treballaven per a una persona autònoma, un 18,8% menys que el 2019. Així, si es considera el

nombre de treballadors autònoms més els assalariats que tenen a càrrec, el pes que representen sobre el total de l'ocupació puja a un 26,3%².

Quan al tipus de contracte, del conjunt de treballadors amb informació sobre la tipologia del seu contracte (327.849 persones), 239.664 es troben d'alta amb un contracte indefinit, els quals representen el 73,1% del total. Alhora, els afiliats i les afiliades amb un contracte temporal sumen 88.185 persones (el 26,9%). En termes interanuals, i dins un context de forta reducció de l'ocupació, el personal treballador amb un contracte indefinit aguanta millor l'envestida i cauen en un 2,1% respecte al 2019. En canvi, es redueix significativament l'afiliació amb un contracte temporal (-29,4%). Destaca el fort increment del pes dels indefinits i les indefinides sobre el total de l'afiliació, però no per una millora de la qualitat del treball, sinó a costa d'una caiguda de l'ocupació, sobretot de la temporal.

Els treballadors fixos discontinus, per la seva banda, suposen 50.553 altes a la Seguretat Social de mitjana durant el 2020. Registren un descens del 12,7% en termes interanuals, després d'haver assolit el 2019 la xifra més alta de la sèrie històrica. De fet, el nombre de treballadors fixos discontinus no havia deixat de créixer malgrat els anys de recessió econòmica. Aquesta figura contractual té un marcat component estacional i s'ha vist afectada per una temporada turística atípica, si bé ha seguit el patró estacional, amb incre-

2. Vegeu al respecte la publicació periòdica: Observatori del Treball de les Illes Balears, *Evolució i Perfil del Treball Autònom*, http://www.caib.es/sites/observatorideltreball/ca/perfil_autanoms/.

ments a partir del mes d'abril que s'allarguen fins al final del mes de setembre, i el mes d'agost és quan s'assoleix la punta (85.719 afiliacions) (vegeu el quadre II-1.7.)

La distribució de l'afiliació per illa es reparteix entre Mallorca, que concentra el 80,5 % dels afiliats; Menorca, amb el 6,3 %, i les Pitiüses, amb el 12,6 % restant. En comparació amb l'afiliació del 2019, totes les illes mostren descensos. Les Pitiüses són les que registren una caiguda més intensa (-15,1 %), seguides de Menorca (-8,7 %) i, finalment, Mallorca (-7,8 %). La major especialització turística de les Pitiüses en aquest context de fortes restriccions a la mobilitat expliquen el seu pitjor resultat en termes d'ocupació, atès que les Pitiüses havien estat fins al 2019 les illes amb un creixement acumulat de l'afiliació més important (vegeu el quadre II-1.8.)

Les dades de l'estadística del padró continu a 1 de gener de 2021 mostren com les Illes Balears continuen sent la comunitat autònoma amb el percentatge més alt de població de nacionalitat estrangera sobre el total de població, amb el 18,7 %, seguida de Catalunya (16,1 %), la Comunitat Valenciana (14,7 %) i Múrcia (14,6 %). Les Balears se situen 7,3 punts percentuals per sobre de la mitjana estatal, en què el pes dels estrangers és de l'11,4 %.

Segons dades de la Tresoreria General de la Seguretat Social, la població ocupada estrangera el 2020 va registrar 83.615 treballadors d'alta, fet que representa el 18,1 % del conjunt de treballadors d'alta a la Seguretat Social, dels quals el 8,3 %

són persones de la Unió Europea i el 9,8 % són no comunitàries. Les Balears continuen sent la comunitat autònoma amb el major pes de població estrangera sobre el total de treballadors d'alta a la Seguretat Social.

Respecte del 2019, el nombre de treballadors estrangers ha patit un descens de l'afiliació del 14,8 %, més accentuat en el cas dels treballadors de la UE (-25,4 %), atès que els treballadors no comunitaris just registren un descens del 3,0 %. En comparació, el nombre de treballadors i treballadores de nacionalitat espanyola experimenten una caiguda de l'afiliació del 7,3 % (vegeu el quadre II-1.9 i el gràfic AII-1.1.)

Pel que fa a la nacionalitat, dins el grup de països de la Unió Europea, els que aporten més mà d'obra al mercat de treball balear són, en primer lloc, Itàlia (que aporta el 25,2 % dels treballadors de la Unió Europea i l'11,5 % del total d'afiliats estrangers), seguida d'Alemanya (el 23,9 % i 10,9 %, respectivament). En tercer lloc se situa Romania (el 15,6 % i 7,1 %, respectivament). Del total de treballadors comunitaris, un 63,2 % cotitza en el règim general, un 32,6 % són autònoms i el 4,2 % restant és a la resta de règims (vegeu el quadre AII-1.2.).

D'altra banda, la major presència de treballadors estrangers afiliats no comunitaris són els que provenen del Marroc (el 17,8 % dels treballadors no comunitaris i el 9,7 % del total d'afiliats estrangers). Els segueixen —el 2020— els treballadors del Regne Unit, que des de l'1 de febrer ja no formen part de la Unió Europea i

suposen, amb 5.428 afiliats de mitjana, l'11,9 % dels treballadors no comunitaris i el 6,5 % del total. Se situen en tercer i quart lloc Colòmbia i l'Argentina, amb el 7,5 % i el 7,4 %, respectivament, sobre el total de persones no comunitàries. En aquest col·lectiu també són majoria els que cotitzen al règim general (el 71,3 %). En canvi, els autònoms tenen una menor presència (19,0 %) entre els no comunitaris, si bé depèn molt de la nacionalitat, atès que en el cas de les persones de nacionalitat xinesa el percentatge d'autònoms assolix el 52,3 %, i entre les de nacionalitat britànica, el 43,6 %. També és significatiu el pes de persones estrangeres extracomunitàries d'alta al règim de la llar, un 7,1 %, si bé en el cas de Paraguai o Bolívia s'arriba al 26,6 % i el 24,3 % del total, respectivament (vegeu el quadre [AII-1.3](#) i [AII-1.4](#).)

1.4.

ANÀLISI DE L'OCUPACIÓ SEGONS L'ENQUESTA DE POBLACIÓ ACTIVA: RESUM DE LES DADES GENERALS

L'Enquesta de població activa (EPA) estima 528.225 persones ocupades a les Illes Balears de mitjana el 2020. Això suposa un descens de 42.925 efectius ocupats respecte al 2019, que en termes relatius equival a una caiguda del 7,5 %. Es tracta d'un descens relatiu més suau que amb les dades de Tresoreria, si bé les diferències metodològiques entre ambdues fonts són importants. El 2020 tren-

ca la tendència creixent de quatre anys consecutiu registrant màxims d'ocupats de la sèrie històrica i suposa, per tant, situar-se al voltant de les xifres d'ocupació del 2015.

Com s'ha explicat, una de les mesures engegades per les administracions públiques per protegir els treballadors, les treballadores i les empreses de l'aturada de l'activitat econòmica han estat els expedients de regulació temporal de l'ocupació (ERTO), en els quals s'ha mantingut l'ocupació (el personal treballador continua d'alta a l'empresa), però sense treballar. És per això que baixa de manera tan accentuada el còmput d'hores treballades, molt per sobre el descens de l'ocupació. Segons les dades de l'EPA, l'any 2020 el nombre d'hores efectives treballades per al total d'ocupats ha caigut un 22,4 %, i en el cas de les persones assalariades, un 23,5 % (vegeu quadre [II-1.10](#).).

Per sectors d'activitat, i segons l'enquesta de població activa, el descens més important en el nombre de persones ocupades es dona en el sector dels serveis, que perd 34.200 llocs de feina, fet que equival a una caiguda del 7,4 % en termes relatius. El sector de la construcció experimenta un descens de 6.900 efectius respecte al 2019, la qual cosa equival a una caiguda del 10,8 %. El sector industrial registra el descens més suau en termes relatius, un -2,6 %. I finalment, el sector agrari perd 900 ocupats, fet que suposa un 14,5 % menys d'ocupats que el 2019 (vegeu el quadre [II-1.11](#).).

QUADRE II-1.7. EVOLUCIÓ DE LES AFILIACIONS PER TIPUS DE CONTRACTE A LES ILLES BALEARS (2019-2020)

	Indefinits fixos discontinus (1)			Altres indefinits			Total d'indefinitos			Temporals			Total d'afiliats (2)		
	2019	2020	% variació	2019	2020	% variació	2019	2020	% variació	2019	2020	% variació	2019	2020	% variació
Gener	14.790	15.206	2,81	183.368	189.619	3,41	198.158	204.825	3,36	94.092	91.867	-2,36	319.488	325.447	1,87
Febrer	24.311	25.900	6,54	184.162	190.804	3,61	208.473	216.704	3,95	98.439	97.557	-0,90	334.464	343.262	2,63
Març	41.345	35.228	-14,80	185.959	189.310	1,80	227.304	224.538	-1,22	108.114	85.597	-20,83	363.129	338.739	-6,72
Abril	73.407	65.664	-10,55	185.871	189.018	1,69	259.278	254.682	-1,77	127.472	83.128	-34,79	414.603	366.246	-11,66
Maig	88.607	82.360	-7,05	186.282	189.283	1,61	274.889	271.643	-1,18	147.968	84.765	-42,71	451.279	384.770	-14,74
Juny	91.166	83.666	-8,23	187.445	189.109	0,89	278.611	272.775	-2,09	163.532	87.473	-46,51	470.908	388.468	-17,51
Juliol	92.582	85.719	-7,41	187.529	188.821	0,69	280.111	274.540	-1,99	166.329	99.194	-40,36	474.563	401.191	-15,46
Agost	93.791	84.384	-10,03	187.854	188.772	0,49	281.645	273.156	-3,01	161.599	94.951	-41,24	471.243	395.488	-16,08
Setembre	90.645	79.725	-12,05	188.267	188.979	0,38	278.912	268.704	-3,66	139.965	86.549	-38,16	447.525	383.930	-14,21
Octubre	45.437	23.192	-48,96	187.968	188.912	0,50	233.405	212.104	-9,13	100.952	84.016	-16,78	362.979	325.544	-10,31
Novembre	22.930	13.754	-40,02	189.682	188.499	-0,62	212.612	202.253	-4,87	97.813	82.002	-16,16	339.249	313.732	-7,52
Desembre	15.889	11.843	-25,46	189.560	188.199	-0,72	205.449	200.042	-2,63	92.663	81.124	-12,45	326.815	310.789	-4,90
Mitjana anual	57.908	50.553	-12,70	186.996	189.110	1,13	244.904	239.664	-2,14	124.912	88.185	-29,40	398.020	356.467	-10,44

Font: Tresoreria General de la Seguretat Social

(1) Afiliacions al règim general. El total d'afiliats contractats inclou la categoria «no constav». El sumatori d'indefinitos i temporals no es correspon amb el total.

(2) El total d'afiliats al règim general.

QUADRE II-1.8. TREBALLADORS AFILIATS A LES ILLES BALEARS PER ILLES (2019-2020)

	2019	2020	Variació interanual	
			Absoluta	Relativa (%)
Total	506.882	462.612	-44.270	-8,7
Mallorca	403.986	372.576	-31.410	-7,8
Menorca	32.150	29.342	-2.808	-8,7
Eivissa	64.279	54.611	-9.668	-15,0
Formentera	4.420	3.744	-676	-15,3
Altres províncies	2.041	2.335	294	14,4

Font: Tresoreria General de la Seguretat Social

QUADRE II-1.9. TOTAL D'AFILIATS ESTRANGERS A LA SEGURETAT SOCIAL A LES ILLES BALEARS (2020)

	Unió Europea	No UE	Total	% UE	% no UE
Gener	38.126	36.196	74.322	51,3	48,7
Febrer	35.434	43.817	79.251	44,7	55,3
Març	35.630	41.357	76.987	46,3	53,7
Abril	38.908	45.262	84.170	46,2	53,8
Maig	41.603	49.010	90.613	45,9	54,1
Juny	42.008	50.492	92.500	45,4	54,6
Juliol	45.428	53.307	98.735	46,0	54,0
Agost	44.583	52.474	97.057	45,9	54,1
Setembre	41.524	49.788	91.312	45,5	54,5
Octubre	34.408	41.371	75.779	45,4	54,6
Novembre	32.374	39.827	72.201	44,8	55,2
Desembre	31.741	38.713	70.454	45,1	54,9
Mitjana 2020	38.481	45.135	83.615	46,0	54,0

Font: Tresoreria General de la Seguretat Social

Per sexe, el descens de l'ocupació tant es dona entre el col·lectiu masculí com en el femení. D'aquesta manera, els homes han vist caure l'ocupació en 24.400 efectius respecte al 2019, fet que en termes relatius equival a un descens del 7,9%, mentre que el nombre de dones ha experi-

mentat un descens de 18.500 efectius, un -7,1%.

La distribució de l'ocupació per sexe i sector a les Illes Balears el 2020 és la següent: els homes es concentren en un 71,4% en el sector de serveis, un 18,1% en la cons-

trucció, seguit de la indústria i l'agricultura amb un 8,9 % i 1,6 %, respectivament. Quant a les dones, la concentració en el sector serveis és més accentuada i suposa un 93,4 % del total de dones ocupades. Li segueix la indústria, amb un 4,3 %. Com s'ha comentat, s'intensifica la terciarització de l'economia de les Balears i es fa palès si es comparen els pesos del 2020 amb els de l'any 2007, quan els serveis representaven el 72,5 % del total d'ocupats, 9 punts percentuals menys que el 2020 (81,5 %). En canvi, la construcció aglutinava el 15,8 % dels ocupats, quan el 2020 concentra el 10,8 %. I finalment, la indústria ha passat a representar el 9,5 % del total de persones ocupades el 2007 al 6,8 % el 2020.

L'any 2020, sempre segons l'EPA, a les Balears hi ha 114.300 persones ocupades estrangeres, fet que suposa un 21,6 % del total de l'ocupació de les illes, molt per sobre de la mitjana nacional (12,1 %). De

fet, les Balears són la comunitat autònoma amb el major percentatge d'estrangers sobre el total d'ocupats. Respecte al 2019, experimenta un major descens de l'ocupació el personal treballador estranger (-9,8 %) que el grup de treballadors de nacionalitat espanyola (-6,9 %).

Per grups d'edat i respecte al 2019, cau sobretot l'ocupació entre els joves menors de 25 anys (-33,0 %), que pateixen en major mesura els efectes de la temporalitat i són els primers a perdre el lloc de feina i els que menys s'han vist protegits per les mesures empeses per les administracions, com ara els expedients temporals de regulació de l'ocupació. En segon lloc se situa el grup de 25 a 54 anys, que redueix els seus efectius ocupats en un 7,6 %. En canvi, el col·lectiu més gran, les persones majors de 55 anys, no només aguanten els efectes derivats de la pandèmia, sinó que incrementen l'ocupació en un 2,2 %.

QUADRE II-1.10. EVOLUCIÓ DE L'OCUPACIÓ A LES ILLES BALEARS (2009-2020)

	Població ocupada	Variació		% var. hores efectives treballades	
		Absoluta	Relativa	Total ocupats	Assalariats
2009	484.300	-29.200	-5,7	-8,8	-5,8
2010	478.400	-5.900	-1,2	-1,0	-2,3
2011	465.100	-13.300	-2,8	-4,4	-6,7
2012	471.800	6.700	1,4	0,5	-0,3
2013	475.800	4.000	0,8	2,9	3,6
2014	482.900	7.100	1,5	1,4	1,7
2015	509.600	26.700	5,5	3,2	3,1
2016	530.600	21.000	4,1	2,8	5,7
2017	537.500	6.900	1,3	0,6	1,4
2018	560.175	22.675	4,2	6,0	6,2
2019	571.150	10.975	2,0	1,1	1,3
2020	528.225	-42.925	-7,5	-22,4	-23,5

Font: Enquesta de població activa, INE

**QUADRE II-1.11. EVOLUCIÓ DE LA POBLACIÓ OCUPADA (MILERS) PER SECTORS D'ACTIVITAT A LES ILLES BALEARS
PER TRIMESTRES (2013-2020)**

	Agricultura	Indústria	Construcció	Serveis	Total
1r trimestre de 2013	3,7	25,5	36,7	363,6	429,5
2n trimestre de 2013	5,5	25,9	38,8	426,5	496,7
3r trimestre de 2013	5,6	25,6	35,3	455,9	522,4
4t trimestre de 2013	5,4	29,0	37,2	383,2	454,8
1r trimestre de 2014	6,5	26,6	38,5	346,9	418,5
2n trimestre de 2014	6,0	28,7	41,2	425,9	501,8
3r trimestre de 2014	5,1	34,7	41,6	451,3	532,7
4t trimestre de 2014	4,3	37,5	42,2	394,4	478,5
1r trimestre de 2015	5,9	36,1	48,1	365,7	455,9
2n trimestre de 2015	5,3	37,2	46,9	436,3	525,8
3r trimestre de 2015	5,7	40,3	41,7	467,6	555,3
4t trimestre de 2015	4,3	37,7	43,1	416,4	501,5
1r trimestre de 2016	5,9	36,8	47,2	401,2	491,1
2n trimestre de 2016	4,3	35,4	49,1	458,4	547,1
3r trimestre de 2016	3,8	35,8	51,0	481,9	572,5
4t trimestre de 2016	3,8	33,6	52,9	421,3	511,6
1r trimestre de 2017	3,6	36,2	55,1	394,6	489,5
2n trimestre de 2017	4,3	41,1	54,6	454,6	554,5
3r trimestre de 2017	4,6	40,7	48,1	492,4	585,8
4t trimestre de 2017	5,4	46,4	49,0	419,5	520,3
1r trimestre de 2018	9,4	43,9	48,9	386,6	488,7
2n trimestre de 2018	9,6	42,6	48,8	473,1	574,2
3r trimestre de 2018	9,0	38,2	45,3	529,2	621,7
4t trimestre de 2018	7,4	36,2	52,4	460,1	556,1
1r trimestre de 2019	7,3	36,6	62,1	410,1	516,1
2n trimestre de 2019	7,9	35,5	64,9	470,5	578,7
3r trimestre de 2019	4,0	38,3	60,7	516,7	619,7
4t trimestre de 2019	4,2	37,6	67,3	461,0	570,1
1r trimestre de 2020	5,0	36,4	64,2	397,5	503,0
2n trimestre de 2020	4,7	31,4	55,9	420,2	512,2
3r trimestre de 2020	5,5	39,8	54,4	474,2	573,9
4t trimestre de 2020	4,8	36,5	52,9	429,5	523,8

Font: Enquesta de població activa, INE

D'altra banda, els efectes dels ERTO també es reflecteixen en el fet que el nombre de població assalariada amb contracte temporal presenta el 2020 un descens de l'ocupació del 23,9%, mentre que la quantitat d'assalariats i assalariades amb contracte indefinit experimenta un descens més suau, concretament del -3,8% respecte al 2019.

D'acord amb les dades de l'EPA, el 2020 es van comptabilitzar a les Illes Balears 101.700 persones aturades de mitjana, 25.700 més que el 2019, la qual cosa equival a un augment del 33,8%. Es tracta del valor més alt des del 2015, que es va situar per sobre de les 105.000 persones en atur.

Per sexe, i sempre segons l'EPA, els homes experimenten un major increment de l'atur en termes relatius, un 41,4%, enfront del 27,2% en el cas de les dones. Aquestes suposen el 2020 el 50,4% del total de la població aturada.

1.4.1. ANÀLISI COMPARADA DE LES TAXES D'ACTIVITAT, D'OCUPACIÓ I D'ATUR DE LES BALEARS I D'ALTRES COMUNITATS AUTÒNOMES

El 2020 les Illes Balears mostren una taxa d'activitat del 61,6% de la població de 16 anys i més. Superen amb escreix la mitjana nacional (57,4%). Se situen com la segona comunitat autònoma amb la taxa més alta, per darrere de Madrid (62,1%). En termes interanuals, la taxa de les Illes baixa en 2,7 punts percentuals. Els efectes de l'aturada de l'activitat econòmica es tradueixen en un augment de la inactivitat, pel fet que moltes persones ni treballaven ni

estaven en disposició de fer-ho durant els mesos de confinament (vegeu el quadre [II-1.12.](#))

Si s'analitza la taxa d'activitat segons el nivell de formació assolit per les persones que formen part de la població activa, s'evidencia que la seva taxa d'activitat és més alta com més gran és el nivell de formació que tenen i que aquesta circumstància es dona tant per a dones com per a homes. Cal ressaltar que els homes presenten taxes d'activitat molt superiors a la de les dones en els nivells formatius baixos, diferències que gairebé desapareixen en els nivells educatius alts (vegeu els gràfics [AII-1.2](#), [AII-1.3](#) i [AII-1.4.](#)).

L'any 2020 la taxa d'activitat masculina cau 3,1 punts percentuals respecte del 2019, mentre que la taxa d'activitat femenina ho fa en 2,5 punts. Així, la taxa d'activitat femenina se situa en el 56,9% i es manté, malgrat tot, com la segona més alta del conjunt de comunitats autònomes, 4,7 punts per sobre de la mitjana estatal (52,2%). Per la seva part, la taxa d'activitat masculina se situa en el 66,4%, la tercera més alta del conjunt d'Espanya i a 3,4 per sobre de la mitjana (62,9%). Es manté la bretxa de gènere i la taxa d'activitat masculina es troba 9,5 punts per sobre de la femenina. El grup d'edat que ha experimentat un descens més gran de la taxa d'activitat respecte del 2019 ha estat el de les persones entre 20 i 24 anys, amb un descens de 13,5 punts, sobretot entre el col·lectiu masculí. En canvi, els més grans, els de 55 i més anys mantenen els valors de la taxa d'activitat, atès que ha estat el col·lectiu menys afectat pels efectes socioeconòmics que ha suposat la pandèmia (vegeu el quadre [II-1.14.](#)).

QUADRE II-1.12. TAXA D'ACTIVITAT PER COMUNITATS AUTÒNOMES (2019-2020)

	2019					2020				
	1r trimestre	2n trimestre	3r trimestre	4t trimestre	Mitjana	1r trimestre	2n trimestre	3r trimestre	4t trimestre	Mitjana
Espanya	58,4	58,7	58,7	58,7	58,6	°	55,5	57,8	58,2	57,4
Andalusia	56,7	57,0	56,9	56,6	56,8	56,3	52,7	55,8	56,7	55,4
Aragó	58,6	59,2	59,7	59,3	59,2	58,7	57,4	58,0	58,4	58,1
Astúries	50,9	50,4	50,7	50,8	50,7	51,0	48,9	50,1	50,2	50,0
Illes Balears	62,4	65,8	67,0	62,4	64,4	60,3	59,7	64,7	61,8	61,6
Illes Canàries	60,0	60,2	59,5	60,7	60,1	59,8	54,5	56,8	57,4	57,1
Cantàbria	54,8	54,5	55,2	55,7	55,1	54,4	51,6	55,2	54,1	53,8
Castella i Lleó	53,8	54,8	55,4	55,3	54,8	54,6	51,8	54,4	54,2	53,8
Castella-la Manxa	58,6	58,3	58,4	58,5	58,5	57,9	54,8	57,8	58,6	57,3
Catalunya	61,4	61,6	61,7	61,6	61,6	61,1	58,5	60,5	61,2	60,3
Com. Valenciana	57,5	58,4	58,4	58,5	58,2	57,6	55,5	58,1	57,6	57,2
Extremadura	55,7	55,5	55,8	55,7	55,6	55,0	52,9	54,8	54,9	54,4
Galícia	52,9	53,1	53,5	53,1	53,1	53,0	51,0	52,5	52,3	52,2
Madrid	62,7	62,9	62,4	63,4	62,8	63,0	60,5	61,8	63,3	62,1
Múrcia	58,7	59,1	59,1	59,6	59,1	59,0	56,9	60,7	58,8	58,8
Navarra	57,8	59,3	58,9	58,6	58,6	57,5	55,7	57,3	58,1	57,1
País Basc	56,6	56,5	55,9	55,8	56,2	55,3	53,7	55,7	55,5	55,1
La Rioja	59,5	60,2	59,1	59,2	59,5	59,1	56,8	58,3	59,4	58,4
Ceuta	57,4	57,5	58,6	58,8	58,1	58,6	55,0	55,8	56,1	56,4
Melilla	63,3	62,1	58,4	58,1	60,5	58,3	61,2	64,0	65,5	62,2

Font: Enquesta de població activa, INE

Pel que fa a la taxa d'ocupació³, del conjunt de comunitats autònomes el 2020, sis registren taxes per damunt del 50 %, entre les quals la taxa balear assoleix el 51,7 % de la població de 16 i més anys. Ara bé, perd la primera posició del rànquing i passa a ocupar la quarta, 3,2 p. p. per sobre de la taxa del conjunt nacional (48,5 %). En termes interanuals, la taxa de les Illes Balears experimenta un descens de 5,2 p. p., mentre que la d'Espanya ho fa en 1,9 punts. Es tracta de la taxa d'ocupació més baixa a les Illes Balears des del 2013 (vegeu el quadre II-1.13.).

Per sexe, cau 5,9 punts la taxa d'ocupació masculina fins a assolir el 56,4 % el 2020. La taxa d'ocupació femenina, per la seva part, cau 4,5 p. p. respecte al 2019 i es queda en el 47,0 %, la tercera més alta de totes les comunitats autònomes, per darrere de Madrid (50,3 %) i Catalunya (48,3 %), i per sobre de la mitjana nacional (43,1 %). La major caiguda de la taxa d'ocupació es dona novament en el col·lectiu més jove, entre 20 i 24 anys, que veuen caure la taxa del 48,9 % al 32,3 % durant l'any de la pandèmia (vegeu el quadre II-1.14.).

Pel que fa a la taxa d'ocupació dels joves menors de 30 anys, totes les comunitats autònomes presenten descensos significatius, si bé a les Illes Balears s'hi dona el més destacat (-9,8 p. p.), mentre que en el conjunt d'Espanya cau en 4,5 punts. Tot i això, les Balears se situen com la cinquena comunitat autònoma amb la taxa més alta (38,2 %), 1,7 punts per sobre de la mitjana espanyola, que és del 36,4 % (vegeu el quadre II-1.15.).

3. La taxa d'ocupació és la relació entre el nombre total de persones ocupades i la població de 16 i més anys.

Juntament amb la taxa d'ocupació juvenil, s'ha d'analitzar la taxa d'abandonament escolar prematur⁴, un indicador educatiu que provoca una mancança en les habilitats dels joves a l'hora d'enfrontar-se a una feina i en el qual les Balears presenten uns resultats desfavorables. Segons dades del 2020, la taxa de les Illes Balears és del 21,3 %, la segona més alta del conjunt de comunitats autònomes i per sobre de la mitjana nacional (16,0 %). Ara bé, la xifra del 2020 és la més baixa de la sèrie històrica, i respecte del 2019 cau en gairebé 3 p. p., si bé les Illes Balears es troben encara molt per sobre de l'objectiu de l'estratègia europea per al 2020, que se situa en el 15 %. Hi ha diferències significatives per sexe: les dones presenten una taxa del 12,4 %, similar a la del conjunt d'Espanya (11,6 %); en canvi, la dels homes suposa més del doble, el 29,4 % (vegeu el quadre II-1.16.).

D'altra banda, segons les dades de l'Enquesta de població activa, la taxa d'atur⁵ de les Illes Balears se situa en el 16,1 % de la població activa el 2020. En comparació, la taxa del conjunt d'Espanya se situa en el 15,5 %, 0,6 p. p. per sota de la de les Balears. Respecte al 2019, la taxa balear experimenta un repunt de 4,4 punts pel fet de passar de l'11,7 % el 2019 al 16,1 % el 2020. Es tracta de la taxa d'atur més alta des del 2015. La taxa espanyola, per la seva banda, creix 1,4 punts percentuals i posa de manifest el major impacte de la crisi sanitària en el mercat laboral balear en comparació a altres territoris (vegeu el quadre II-1.17.).

4. Taxa d'abandonament escolar prematur: representa la població de 18 a 24 anys que no ha completat el nivell d'educació secundària de segona etapa i no segueix cap tipus d'educació o formació.

5. La taxa d'atur és la relació entre el nombre d'aturats i la població activa.

QUADRE II-1.13. TAXES D'OCCUPACIÓ PER COMUNITATS AUTÒNOMES (2019-2020)

	2019					2020				
	1r trimestre	2n trimestre	3r trimestre	4t trimestre	Mitjana	1r trimestre	2n trimestre	3r trimestre	4t trimestre	Mitjana
Espanya	49,8	50,5	50,5	50,6	50,4	49,8	47,0	48,4	48,8	48,5
Andalusia	44,7	45,0	44,5	44,9	44,8	44,4	41,5	42,5	43,8	43,0
Aragó	52,5	53,3	53,9	53,4	53,3	52,5	50,6	51,1	51,1	51,3
Astúries	43,3	43,2	43,4	44,1	43,5	43,6	41,8	43,0	43,4	43,0
Illes Balears	51,8	57,8	61,5	56,2	56,8	49,3	50,2	56,1	51,1	51,7
Illes Canàries	47,4	47,6	46,9	49,3	47,8	48,5	42,8	42,6	43,0	44,2
Cantàbria	48,2	49,6	50,4	49,5	49,4	48,3	44,5	48,6	47,7	47,3
Castella i Lleó	47,1	48,4	49,2	49,1	48,5	48,2	45,4	47,6	47,9	47,3
Castella-la Manxa	49,4	48,8	49,0	48,9	49,0	47,4	45,6	47,2	48,4	47,1
Catalunya	54,2	54,7	55,0	55,1	54,8	54,6	51,1	52,5	52,7	52,7
Comunitat Valenciana	49,4	50,1	50,3	50,2	50,0	49,3	46,2	48,1	48,1	47,9
Extremadura	43,1	44,1	44,8	42,6	43,7	42,0	41,6	43,4	43,2	42,5
Galícia	46,3	47,1	47,3	46,9	46,9	46,3	44,9	46,3	46,2	45,9
Madrid	55,4	56,2	56,0	57,1	56,2	56,3	52,9	53,6	54,8	54,4
Múrcia	49,8	51,2	50,7	50,1	50,4	49,3	48,0	50,2	49,8	49,3
Navarra	53,0	54,8	54,0	53,4	53,8	52,5	50,1	51,6	51,3	51,4
País Basc	51,2	51,6	50,7	50,7	51,0	50,5	48,8	50,0	50,0	49,8
La Rioja	52,9	54,3	53,8	53,3	53,6	52,5	51,1	51,6	53,3	52,1
Ceuta	44,6	43,4	41,8	42,6	43,1	44,6	43,9	40,7	41,1	42,6
Melilla	46,9	45,8	41,5	42,5	44,2	44,8	46,9	48,6	49,9	47,5

Font: Enquesta de població activa, INE

QUADRE II-1.14. TAXA D'ACTIVITAT, D'OCCUPACIÓ I D'ATUR PER SEXES I PER GRUPS D'EDAT A LES ILLES BALEARS (2019-2020)

	Activitat			Ocupació			Atur		
	2019	2020	Var. 20-19 (abs.)	2019	2020	Var. 20-19 (abs.)	2019	2020	Var. 20-19 (abs.)
Ambdós sexes	64,4	61,6	-2,8	56,8	51,7	-5,2	11,7	16,1	4,4
16-19 anys	20,2	16,5	-3,7	11,0	7,1	-3,9	45,3	57,0	11,7
20-24 anys	65,6	52,0	-13,5	48,9	32,3	-16,6	25,4	38,4	12,9
25-54 anys	87,3	84,4	-2,9	78,1	71,7	-6,5	10,5	15,1	4,6
55 i més anys	31,4	31,8	0,4	28,4	28,1	-0,3	9,5	11,4	1,9
Homes	69,5	66,4	-3,1	62,3	56,4	-5,9	10,3	15,0	4,7
16-19 anys	20,6	22,9	2,3	12,6	10,3	-2,3	38,9	53,3	14,4
20-24 anys	69,5	56,9	-12,6	52,7	37,3	-15,4	24,1	34,5	10,4
25-54 anys	91,6	88,3	-3,3	83,5	75,8	-7,6	8,9	14,1	5,2
55 i més anys	36,1	35,4	-0,7	32,9	32,3	-0,5	9,0	8,6	-0,4
Dones	59,4	56,9	-2,5	51,4	47,0	-4,5	13,4	17,5	4,1
16-19 anys	19,7	9,6	-10,1	9,4	3,7	-5,7	52,4	61,7	9,2
20-24 anys	61,6	47,0	-14,6	45,0	27,2	-17,8	26,9	42,8	15,8
25-54 anys	82,7	80,3	-2,4	72,6	67,3	-5,2	12,3	16,2	4,0
55 i més anys	27,2	28,5	1,3	24,5	24,4	-0,1	10,1	14,7	4,6

Font: Enquesta de població activa, INE

QUADRE II-1.15. TAXA D'Ocupació DELS JOVES MENORS DE 30 ANYS PER COMUNITATS AUTÒNOMES (2020)

	Ocupats < 30 anys	Població < 30 anys	Taxa d'ocupació
Espanya	2.478.374	6.800.571	36,4
Andalusia	380.027	1.288.328	29,5
Aragó	74.738	179.942	41,5
Astúries	32.883	110.141	29,9
Illes Balears	70.815	185.620	38,2
Illes Canàries	110.065	346.975	31,7
Cantàbria	22.562	71.923	31,4
Castella i Lleó	109.816	292.269	37,6
Castella-la Manxa	101.144	303.878	33,3
Catalunya	495.471	1.137.679	43,6
Com. Valenciana	264.030	715.003	36,9
Extremadura	48.144	155.203	31,0
Galícia	107.773	318.570	33,8
Madrid	411.345	1.002.242	41,0
Múrcia	90.974	242.060	37,6
Navarra	34.833	96.170	36,2
País Basc	98.801	280.491	35,2
La Rioja	17.971	42.670	42,1
Ceuta	3.704	16.303	22,7
Melilla	3.278	15.104	21,7

Font: Enquesta de població activa, INE

QUADRE II-1.16. POBLACIÓ D'ENTRE 18 I 24 ANYS QUE NO HA COMPLETAT EL NIVELL D'EDUCACIÓ SECUNDÀRIA, PER COMUNITATS AUTÒNOMES (2020)

	Total	Homes	Dones
UE 27	10,2	11,9	8,4
Espanya	16,0	20,2	11,6
Andalusia	21,8	26,7	16,8
Aragó	14,2	19,1	9,1
Astúries	8,9	11,0	6,8
Illes Balears	21,3	29,4	12,4
Illes Canàries	18,2	21,8	14,7
Cantàbria	9,1	11,8	6,5
Castella i Lleó	15,4	18,6	12,1
Castella-la Manxa	18,7	23,1	13,9
Catalunya	17,4	23,2	11,1

continua

	Total	Homes	Dones
Comunitat Valenciana	15,5	19,0	11,6
Extremadura	18,4	24,4	12,0
Galícia	12,0	15,5	8,2
Madrid	10,0	12,6	7,2
Múrcia	18,7	22,4	14,5
Navarra	10,8	13,9	7,8
País Basc	6,5	8,5	4,3
La Rioja	14,6	17,9	10,9

Font: *Las cifras de la educación en España*, Ministeri d'Educació i Cultura

La taxa d'atur femenina se situa en el 17,5 % el 2020 a les Illes Balears, una taxa 2,5 punts per sobre de la masculina (15,0 %), si bé el col·lectiu masculí augmenta la seva taxa (4,7 punts) per sobre de la femenina (4,1 punts). En el conjunt d'Espanya la taxa d'atur femenina se situa en el 17,4 %, similar a la de les Illes. En canvi, la taxa d'atur masculina del conjunt d'Espanya (13,9 %) és inferior a la de les Illes Balears (15,0 %). De fet, se situa com la quarta regió amb la taxa d'atur masculina més alta de l'Estat, per darrere de les Canàries (21,5 %), comunitat també turística molt afectada per les restriccions de mobilitat, Andalusia (18,8 %) i Extremadura (18,0 %) (vegeu el gràfic [AII-1.5](#)).

Per grups d'edat, el 2020 els més joves, els menors de 25 anys, presenten la taxa d'atur més elevada, concretament del 41,6 %. Això suposa un increment de 12,4 punts percentuals respecte al 2019, que va ser del 29,2 %. Es tracta de la major taxa d'atur juvenil des dels pitjors anys de la crisi econòmica del 2008, quan va assolir el 48,9 % el 2013 a les Illes Balears i el 55,5 % en el conjunt d'Espanya. D'altra banda, el

grup d'edat entre 25 i 54 anys mostra una taxa d'atur del 15,1 % el 2020, 4,6 punts per sobre de la del 2019, si bé molt lluny de la taxa dels pitjors anys de l'anterior crisi econòmica. Finalment, la taxa d'atur del grup de persones majors de 55 anys és la més baixa dels tres grups d'edat, de l'11,4 %, si bé ha pujat 1,9 punts respecte al 2018. Les dades posen de manifest la major vulnerabilitat del col·lectiu més jove davant la reducció de l'ocupació provocada per la frenada de l'activitat econòmica (vegeu el quadre [II-1.14](#)).

Finalment, s'han de tenir present —en el cas d'una comunitat com la nostra— les diferències que es produeixen en la taxa d'atur segons l'època de l'any. En els mesos centrals de l'estiu la taxa d'atur es redueix respecte dels trimestres de menor activitat turística. Ara bé, les condicions peculiars del 2020, amb una temporada turística atípica, han fet que si bé la taxa del tercer trimestre de l'any continua sent la més baixa (del 13,3 %) no s'han donat les mateixes fluctuacions que en anys anteriors (vegeu el gràfic [AII-1.6](#)).

QUADRE II-1.17. TAXES D'ATUR PER COMUNITATS AUTÒNOMES (2019-2020)												
	2019					2020						
	1r trimestre	2n trimestre	3r trimestre	4t trimestre	Mitjana	1r trimestre	2n trimestre	3r trimestre	4t trimestre	Mitjana	1r trimestre	2n trimestre
Espanya	14,7	14,0	13,9	13,8	14,1	14,4	15,3	16,3	16,1	15,5	16,1	16,3
Andalusia	21,1	21,0	21,8	20,8	21,2	21,2	21,3	23,8	22,7	22,3	22,7	23,8
Aragó	10,5	10,0	9,7	9,9	10,0	10,6	11,8	11,9	12,5	11,7	12,5	11,9
Astúries	15,0	14,2	14,4	13,1	14,2	14,4	14,5	14,2	13,5	14,1	13,5	14,2
Illes Balears	17,1	12,1	8,2	9,9	11,7	18,2	15,9	13,3	17,3	16,1	17,3	13,3
Illes Canàries	21,0	21,0	21,2	18,8	20,5	18,8	21,6	25,0	25,2	22,6	25,2	25,0
Cantàbria	12,2	9,0	8,7	11,2	10,3	11,1	13,8	12,0	11,8	12,1	11,8	12,0
Castella i Lleó	12,4	11,8	11,2	11,2	11,6	11,8	12,4	12,5	11,6	12,1	11,6	12,5
Castella-la Manxa	15,7	16,4	16,1	16,6	16,2	18,1	16,8	18,3	17,4	17,7	17,4	18,3
Catalunya	11,6	11,2	10,9	10,5	11,0	10,7	12,8	13,2	13,9	12,6	13,9	13,2
Comunitat Valenciana	14,1	14,3	13,9	14,1	14,1	14,4	16,7	17,3	16,4	16,2	16,4	17,3
Extremadura	22,5	20,5	19,7	23,5	21,5	23,6	21,4	20,9	21,3	21,8	21,3	20,9
Galícia	12,5	11,3	11,5	11,7	11,8	12,7	12,0	11,8	11,7	12,0	11,7	11,8
Madrid	11,7	10,5	10,3	10,0	10,6	10,6	12,6	13,3	13,5	12,5	13,5	13,3
Múrcia	15,1	13,4	14,2	16,1	14,7	16,5	15,6	17,2	15,4	16,2	15,4	17,2
Navarra	8,2	7,6	8,2	9,0	8,2	8,6	10,1	9,9	11,7	10,1	11,7	9,9
País Basc	9,6	8,6	9,3	9,1	9,2	8,7	9,1	10,3	10,0	9,5	10,0	10,3
La Rioja	11,1	9,9	9,0	9,9	10,0	11,2	10,1	11,5	10,4	10,8	10,4	11,5
Ceuta	22,3	24,6	28,8	27,6	25,8	23,9	20,3	27,1	26,7	24,5	26,7	27,1
Melilla	25,9	26,2	29,0	26,8	27,0	23,1	23,4	24,1	23,8	23,6	23,8	24,1

Font: Enquesta de població activa, INE

1.5.

L'ÍNDEX DE QUALITAT DEL TREBALL (IQT)

L'any 2004 el Consell Econòmic i Social de les Illes Balears va encarregar un primer estudi⁶ que tenia per objecte definir una metodologia i una proposta d'indicadors per avaluar la qualitat del treball a les Illes Balears. Aquesta primera versió va ser posteriorment actualitzada l'any 2008, i editada el 2009⁷ de manera que es disposa de resultats per als anys 2001 i del 2006 al 2016. El 2019 es porta a terme una nova actualització de la metodologia i es publica un tercer treball⁸ que aprofita gran part de la tasca que s'havia fet fins al moment, però atenent el desenvolupament de noves estadístiques i indicadors, i que té per objecte centrar l'anàlisi específicament en els aspectes qualitatius de l'ocupació, deixant alguns dels indicadors fins ara emprats com a elements de context del marc laboral.

El nou índex de qualitat del treball es basa en un conjunt d'indicadors agrupats en

tres grans dimensions:

- Retribucions salarials. L'objectiu és prendre en consideració el nivell salarial de l'ocupació principal del treballador i alguna mesura de com garanteix o no un cert nivell de benestar. Així mateix, es proposa introduir mesures de desigualtat en la distribució salarial.
- Seguretat en el treball. Es tracta de preveure mesures que aproximïn la probabilitat de passar a la situació d'atur, les condicions d'aquest període d'atur i tots aquells aspectes indicatius de més o menys estabilitat en l'ocupació, com poden ser la major o menor prevalença de diverses modalitats de contractes laborals.
- Condicions laborals. Aquesta seria la dimensió més àmplia en la mesura que pren en consideració tots aquells aspectes relacionats amb les condicions en què es desenvolupa el treball, conciliació de vida laboral i familiar, sinistralitat laboral, gènere, etc.

En definitiva, es tracta d'una bateria de 36 indicadors que permeten obtenir una visió àmplia de les principals característiques quantitatives i qualitatives del mercat de treball a les diverses comunitats autònomes (vegeu el quadre II-1.18.).

Pel que fa a les ponderacions dels diversos indicadors, s'han definit tres possibles escenaris⁹. En tots els casos es considera que

6. PARELLADA, M.; GARCIA, G. *La qualitat del treball. Una proposta d'indicador*, Consell Econòmic i Social de les Illes Balears, SOIB, 2004. El CES va emetre el Dictamen 9/2003 sobre aquesta matèria.

7. Estudi elaborat l'any 2008 i publicat el 2009 a proposta de la Comissió de Treball de la Memòria del CES 2007 i aprovat per la Comissió Permanent, en què es duu a terme l'actualització del primer estudi del CES sobre l'IQT, *La qualitat del treball. Una proposta d'indicador*, Consell Econòmic i Social de les Illes Balears i SOIB, 2004. Vegeu: PARELLADA, M.; PUIGGRÓS, A.; RIBAS, M. *Indicadors de qualitat del treball*, Consell Econòmic i Social de les Illes Balears, 2008.

8. Estudi elaborat i publicat el 2019 a proposta de la Comissió de Treball d'Ocupació i Relacions Laborals, en què es duu a terme una nova actualització dels IQT, Vegeu: GARCIA, G.; PARELLADA, M.; PUIGGRÓS, A.; RIBAS, M., *La qualitat del treball a les Illes Balears 2009-2018*. Consell Econòmic i Social de les Illes Balears, 2019.

9. Les ponderacions dels indicadors, així com els escenaris, varen ser aprovades en la reunió de la Comissió de Relacions Laborals el CES del dia 12 de juny de 2019.

la dimensió de retribucions salarials té una rellevància clarament superior a l'hora de valorar la qualitat del treball. La resta d'indicadors tenen tots la mateixa ponderació en l'escenari base, mentre que en l'anomenat escenari social s'atorga un pes superior als indicadors de conciliació i gènere i en l'escenari estabilitat es consideren més rellevants les variables relacionades amb la seguretat en el lloc de treball i les modalitats laborals (vegeu el quadre II-1.19.)

Els resultats globals, aplicant les ponderacions explicades, situen les Illes Balears en una posició avantatjosa en relació amb la resta de comunitats autònomes durant gran part dels anys estudiats. Tanmateix, els resultats del 2019 varen presentar una millora notable de la posició de les Balears, que va assolir la tercera posició del rànquing en l'escenari base, la segona en l'escenari d'estabilitat i la primera en l'escenari social. L'avanç de posicions relatives va ser molt significatiu, atès que els resultats dels anys anteriors situaven les Illes Balears entre la quarta i la sisena posició. L'actualització dels indicadors el 2020, any especialment complicat per al mercat de treball, dona continuïtat als bons resultats de l'any anterior i les Illes Balears se situen novament en la tercera posició en l'escenari base i en la segona pel que fa a les dimensions social i d'estabilitat (vegeu el quadre II-1.20.).

L'anàlisi que es fa amb les dades de l'índex de qualitat del treball (IQT) permet oferir algunes conclusions rellevants que estan en la línia de poder identificar els punts forts de la regió i també aquells aspectes respecte dels quals les Balears mostren una situació més feble. És interessant analitzar

en quines dimensions i en quins indicadors les Illes Balears han millorat els resultats de 2020 respecte al 2019, així com quins han estat els indicadors que han patit un descens en el rànquing per comunitats autònomes (vegeu els quadres de AII-1.5 a AII-1.12).

En la dimensió 1 sobre retribucions salarials, la qual integra els indicadors¹⁰ que tenen més pes en tots els escenaris considerats, les Illes han passat de la setena a la vuitena posició pel que fa al guany salarial, mantenen la primera posició en el percentatge de llars amb baixa intensitat de treball, així com en l'indicador de desigualtat salarial. Tot plegat fa que les Illes Balears se situïn en la tercera millor posició en aquesta dimensió.

En la dimensió 2 sobre la seguretat en el treball, les Illes han passat d'estar a la primera posició el 2019 a la segona el 2020. Han perdut posicions relatives sobretot en l'indicador de percentatge d'ocupats que busquen una altra feina per inseguretat en l'actual i en el pes dels treballadors afectats per un expedient de regulació de l'ocupació. En ambdós indicadors, el 2020 les Balears ocupen la darrera posició. En canvi, escalen fins a la primera posició en el risc de quedar-se a l'atur i en la taxa de cobertura dels convenis col·lectius.

També en la dimensió 2 i en aquest cas en la subdimensió de les modalitats laborals, les Illes Balears passen de la tretzena posi-

10. S'ha de tenir en compte que les fonts d'aquests indicadors, que són l'Enquesta anual d'estructura salarial i l'Enquesta de condicions de vida, ambdues de l'INE, tenen un decalatge temporal important i, per exemple, els resultats per al 2020 són els corresponents a les enquestes del 2019.

ció a la catorzena. Es tracta, per tant, d'una dimensió en què les Illes no es troben ben situades amb relació a la resta de comunitats autònomes. Més concretament, les Illes mantenen la darrera posició pel que fa al pes dels ocupats fixos discontinus i passen a ocupar la penúltima en la menor taxa de parcialitat i en el pes dels ocupats que volen treballar més hores. En canvi, milloren i escalen posicions en la taxa de temporalitat i en el percentatge dels assalariats temporals involuntaris.

En la dimensió 3, sobre les condicions laborals i pel que fa a la subdimensió de condicions de treball, les Illes Balears varen assolir la primera posició el 2019, malgrat que el 2018 ocupaven la dotzena. El 2020 perden un lloc en el rànquing i es queden en el segon lloc. Així, es perden posicions sobretot en el percentatge d'ocupats que busquen una altra feina per millorar les condicions de l'actual, pel fet de passar de la tercera posició a la desena, així com en el pes dels ocupats que treballen més de 40 hores setmanals. En canvi, milloren en comparació amb la resta d'autonomies en indicadors com hores extres per treballador, o en el desajustament de qualificacions.

Pel que fa a la sinistralitat laboral, també dins la dimensió 3, les Balears es caracteritzen per tenir un dels índexs més alts d'incidència d'accidents de treball, si bé el 2020 han passat de la darrera a la quinzena posició del rànquing. Ara bé, continuen ocupant la primera posició en l'indicador sobre els dies de baixa i es mantenen en la tercera pel que fa a la incidència de malalties professionals. Tot plegat situa les Illes en la quarta posició del rànquing el 2020 en aquesta subdimensió.

Seguint amb la dimensió 3, i en aquest cas amb la subdimensió de conciliació, les Illes Balears han empitjorat posicions i passen de la primera el 2019 a la sisena el 2020. Així, han perdut posicions sobretot en la taxa de parcialitat voluntària, així com en els ocupats que treballen al seu domicili i els que treballen en jornada continuada. En canvi, les Balears milloren de manera significativa (passa de l'onzena posició a la tercera) en el percentatge d'ocupats que treballen en dissabte, diumenge, darrera hora del capvespre o nit.

En la subdimensió de formació i promoció de la dimensió 3, les Illes Balears van experimentar una millora significativa el 2019 i van passar de la quinzena posició el 2018 a la vuitena. Ara, el 2020, fins i tot millora i escala un lloc més, fins al setè. Els indicadors amb una millor evolució han estat el percentatge d'ocupats que cursa algun tipus de formació, i els ocupats que cursen formació relacionada amb la seva ocupació actual o futura. En canvi, es perden posicions en la participació empresarial en la formació.

Finalment, i pel que fa a la subdimensió de gènere de la dimensió 3, les Illes Balears se situen en la setena posició de totes les regions espanyoles el 2020 quan ocupaven la primera un any abans. Aquesta forta davallada s'explica sobretot per l'empitjorament de la posició relativa en els indicadors de: ràtio dona/home del risc de quedar-se a l'atur, ràtio de la temporalitat involuntària, i la ràtio dels ocupats que cursen estudis. A l'únic indicador de gènere en què les Illes augmenten la posició és en el de la ràtio de la taxa de parcialitat involuntària.

QUADRE II-18. DIMENSIONS I INDICADORS DE QUALITAT DEL TREBALL (2019)

Dimensions	Indicadors
DIMENSIÓ 1. RETRIBUCIONS	Retribucions salarials
	Guany mitjà anual
	% de pobl. en llars de baixa intensitat de treball
	Desigualtat salarial (ràtio 90/10)
DIMENSIÓ 2. SEGURETAT EN EL TREBALL	Seguretat
	Risc de quedar-se a l'atur
	% d'ocupats que cerquen feina per inseguretat
	Taxa neta cobertura prestacions per atur
	% de treballadors afectats per ERO
	Taxa de cobertura dels convenis col·lectius
	Modalitats laborals
	Taxa de temporalitat
	% de temporals involuntaris
	Taxa de parcialitat
	% de parcials involuntaris
	% de contractes fixos discontinus
	Subocupació
DIMENSIÓ 3. CONDICIONS LABORALS	Condicions de treball
	% d'ocupats que cerquen feina per millorar
	Desajustament de qualificacions
	Autonomia en el lloc de treball
	% d'ocupats que treballen més de 40 hores
	Hores extraordinàries per treballador
	Sinistralitat
	Incidència d'accidents laborals amb baixa
	Gravetat accidents amb baixa
	Incidència de malalties professionals
	Conciliació
	% d'ocupats treballen dissabte, diumenge, final de tarda o nit
	% d'ocupats que treballen al domicili particular
	% d'ocupats amb jornada continuada
	% d'ocupats amb jornada parcial voluntària
	Formació i promoció
	% d'ocupats que cursen estudis
	% de formació relacionada amb l'ocupació
	Participació empresarial en la formació

continua

Dimensions	Indicadors
DIMENSÍO 3. CONDICIONS LABORALS	Gènere
	Bretxa salarial D/H
	Risc de quedar-se a l'atur D/H
	Parcialitat involuntària D/H
	Temporalitat involuntària D/H
	Desajustament de qualificacions D/H
	% d'ocupats amb treball al domicili particular D/H
	% d'ocupats que cursen estudis D/H

Font: Garcia, G.; Parellada, M.; Puiggròs, A.; Ribas, M. La Qualitat de treball a les Illes Balears, 2009-2018. Consell Econòmic i Social

QUADRE II-1.19. PONDERACIONS ESTABLERTES EN ELS DIVERSOS ESCENARIS, IQT (2020)				
Dimensió		Escenari base	Escenari social	Estabilitat
Dimensió 1. Retribucions	Retribucions salarials	51	43	43
Dimensió 2. Seguretat en el treball	Seguretat	7	7	11
	Modalitats laborals	7	7	11
Dimensió 3. Condicions laborals	Condicions de treball	7	7	7
	Sinistralitat	7	7	7
	Conciliació	7	11	7
	Formació i promoció	7	7	7
	Gènere	7	11	7

Font: Garcia, G.; Parellada, M.; Puiggròs, A.; Ribas, M. La Qualitat de treball a les Illes Balears, 2009-2018. Consell Econòmic i Social

Aquest nou informe sobre l'índex de qualitat del treball suposa, com s'ha indicat, treballar amb una nova metodologia que se centra en l'anàlisi dels aspectes més específics de la qualitat de l'ocupació i deixa alguns indicadors més quantitatius com a elements de context del marc laboral. És per això que els antics resultats de l'IQT no són comparables amb els nous resultats, si bé les diferències en els resultats no són molt accentuades.

En síntesi, els resultats de l'índex de qualitat del treball del 2020 suposen una

continuació de la bona tendència de la qualitat del treball assolida el 2019 en els tres escenaris acordats i seguint les ponderacions establertes. A l'annex es poden consultar els resultats corresponents a cadascun dels indicadors i comprovar com la posició relativa de les Illes Balears en comparació amb la resta de comunitats autònomes es consolida com una de les millors. Així, el País Basc i Navarra, juntament amb les Illes Balears, es ratifiquen com les regions amb una millor qualitat del treball el 2020.

QUADRE II-1.20. RANQUING D'IQT DE LES COMUNITATS AUTÒNOMES SEGONS LES PONDERACIONS ESTABLERTES (2009-2020)

	Escenari Base						Escenari Social						Escenari Estabilitat					
	2009	2011	2014	2018	2019	2020	2009	2011	2014	2018	2019	2020	2009	2011	2014	2018	2019	2020
Andalusia	17	17	15	16	17	16	17	17	15	16	17	16	17	17	16	16	17	16
Aragó	4	4	5	6	7	6	4	4	4	6	8	7	4	5	4	6	8	6
Astúries	9	9	13	15	15	12	9	9	13	15	15	13	9	9	13	14	15	12
Illes Balears	6	6	4	5	3	3	6	6	5	5	1	2	5	6	5	4	2	2
Canàries	16	16	17	11	12	13	15	16	17	11	12	12	16	16	17	11	12	14
Cantàbria	11	13	10	9	8	8	11	15	10	9	7	8	12	13	10	8	7	7
Castella i Lleó	8	7	11	7	9	9	8	7	11	8	9	9	8	7	11	7	9	9
Castella-la Manxa	10	11	9	13	11	14	10	10	9	13	11	14	10	11	9	13	11	15
Catalunya	3	5	6	4	5	5	2	5	6	4	5	5	2	4	6	3	5	5
Com. Valenciana	13	14	12	14	13	15	13	14	12	14	13	15	13	14	12	12	13	13
Extremadura	15	12	16	17	16	17	16	12	14	17	16	17	15	12	15	17	16	17
Galícia	12	10	8	10	10	10	12	11	8	10	10	10	11	10	8	9	10	10
Madrid	2	3	2	2	4	4	3	3	2	2	4	4	3	3	2	2	4	4
Múrcia	14	15	14	12	14	11	14	13	16	12	14	11	14	15	14	15	14	11
Navarra	5	2	3	3	2	2	7	2	3	3	3	1	7	2	3	5	3	3
País Basc	1	1	1	1	1	1	1	1	1	1	2	3	1	1	1	1	1	1
La Rioja	7	8	7	8	6	7	5	8	7	7	6	6	6	8	7	10	6	8

Font: Actualització de l'IQT a partir de la metodologia de García, G.; Parellada, M.; Puiggròs, A.; Ribas, M. La Qualitat de treball a les Illes Balears, 2009-2018. Consell Econòmic i Social

Nota: La regió amb els resultats més bons ocupa el primer lloc en el rànquing, mentre que la darrera regió (la que obté els pitjors resultats) té el valor 17.

2

ANÀLISI DEL MERCAT DE TREBALL DE LES ILLES BALEARS

RESUM

En aquest apartat s'analitza amb més detall, a partir de l'Enquesta de població activa (EPA), l'ocupació en funció de cada situació laboral; l'estacionalitat; la temporalitat; les persones ocupades i assalariades per jornada, per gènere i per sector d'activitat; l'atur registrat, i els fluxos d'entrada i de sortida del mercat de treball de les Illes Balears.

L'Enquesta de població activa estima que hi ha 528.200 persones ocupades a les Illes Balears de mitjana el 2020. Això suposa un descens de 43.000 efectius ocupats respecte al 2019, que en termes relatius equival a un descens del 7,5 %. La taxa de temporalitat s'ha situat en el 22,6 %, 4,4 punts per sota de la taxa del 2019 i 1,5 punts per sota de la mitjana espanyola, a causa de la major caiguda del nombre de treballadors amb contracte temporal. Presenten una major taxa de temporalitat els homes, els joves, els treballadors estrangers, els que treballen a jornada parcial i els treballadors de la construcció.

Les Illes Balears tanquen el 2020 amb una mitjana anual de 73.042 persones aturades i registrades al SOIB. Això suposa un increment de 24.400 aturats, la qual cosa equival a un 50 % en termes relatius. La taxa d'atur de les Illes Balears continua la tendència a l'alça iniciada el 2019, experimenta un fort repunt i se situa en el 16,2 % de la població activa. Amb aquest resultat es col·loca per sobre de la mitjana espanyola (15,5 %) per primera vegada en vuit anys. El perfil de l'atur a les Balears el 2020 és el següent: el 54,1 % de les persones en atur són dones, el 67,7 % tenen entre 25 i 54 anys i més d'un 77 % dels aturats tenen com a màxim els estudis obligatoris. Els desocupats de llarga durada representen el 23,1 % del total dels aturats inscrits en el SOIB, i un 56,6 % dels aturats no cobra cap tipus de prestació.

2.1.

L'OCUPACIÓ PER SITUACIONS LABORALS

Segons les dades de l'Enquesta de població activa, del total de 528.200 treballadors ocupats l'any 2020, 427.500 varen ser persones assalariades, una quantitat que representa el 80,9 % del total de persones ocupades a les Balears. Respecte al 2019, cau el nombre d'assalariats un 9,2 %, mentre que augmenta el nombre de treballadors per compte propi (+0,7 %), trencant així la tendència de tres anys consecutius en què es donava la situació inversa (vegeu el quadre II-2.1.).

Dins el col·lectiu de treballadors assalariats, els del sector públic experimenten un augment respecte del 2019 de 5.100 efectius, un 6,7 %, mentre que el nombre d'assalariats i assalariades del sector privat es redueix en 48.400 treballadors, que en termes relatius equival a un descens del 12,3 % (vegeu el gràfic IIA- 2.1.).

D'altra banda, entre els treballadors ocupats per compte propi, el nombre dels que treballen dins la categoria d'ocupadors s'ha situat en les 30.000 persones, la qual cosa significa un descens del 13,3 % respecte de l'any 2019. En canvi, la categoria d'empresaris sense assalariats assoleix la dada de 67.800 persones el 2020, un 7,2 % per sobre de la quantitat del 2019 i representen el 67,8 % del total de treballadors per compte propi.

2.2.

L'ESTACIONALITAT

L'estacionalitat és un fet indiscutible que forma part del model econòmic de les Balears i que es dona de manera més accentuada a les illes menors, en què la temporada turística té una durada més curta que a Mallorca. Els efectes laborals de l'estacionalitat són prou coneguts: més dificultat per sumar períodes de cotització, amb els efectes induïts que això produeix sobre els nivells de protecció social, entre d'altres. Ara bé, la temporada turística atípica del 2020 ha portat associada efectes reductors de l'estacionalitat.

D'aquesta manera, al mes de juliol de 2020 hi ha un 23,2 % més de personal treballador d'alta a la seguretat social que el mes de desembre a les Illes Balears (l'any anterior aquesta diferència suposava el 36,7 %). Tanmateix, aquesta dada se situa molt per sobre de la del conjunt d'Espanya, on l'afiliació del desembre supera la del juliol. Es donen diferències per illes, les Pitiüses presenten històricament el nivell més elevat d'estacionalitat: Formentera (123,3 %) i Eivissa (54,8 %), seguides de Menorca (28,6 %) i Mallorca (18,0 %) (vegeu el quadre II-2.2.).

2.3.

LA TEMPORALITAT

Pel que fa a la temporalitat, el 22,6 % de persones assalariades de les Balears del 2020 ha tingut un contracte temporal, un percentatge que representa un descens de

4,4 punts respecte de la taxa del 2019. Un dels efectes de la reducció de l'ocupació és precisament aquest significatiu descens de la temporalitat, pel fet de ser el personal treballador temporal el primer en perdre el seu lloc de feina. A més, les Illes Balears se situen 1,5 punts per sota de la mitjana estatal de temporalitat (24,1 %) i són la cinquena comunitat autònoma amb la taxa més baixa. Madrid (18,8 %) i Catalunya (19,6 %) continuen sent les comunitats autònomes amb les taxes de temporalitat menors (vegeu el quadre II-2.3. i el gràfic IIA-2.2.).

Per seccions econòmiques, la que presenta una temporalitat més alta continua sent la construcció, amb un 44,5 % del total d'assalariats amb contracte temporal. En canvi, cau de manera significativa la temporalitat en altres seccions econòmiques com ara el comerç (que passa del 26,7 % al 17,8 %) i altres serveis (passa del 31,0 % al 21,8 %). La secció d'Administració pública, educació i activitats sanitàries (28,3 %) no ha experimentat una reducció de la taxa de temporalitat, atribuïble segurament a una menor retallada de l'ocupació en aquest any de pandèmia. D'altra banda, les branques de la indústria continuen presentant els menors índex de temporalitat. A més, els treballadors estrangers presenten, com és habitual, una taxa de temporalitat significativament superior a la dels treballadors i les treballadores de nacionalitat espanyola, amb un 31,7 % i 20,3 %, respectivament. I finalment, pel que fa al tipus de sector (públic o privat), s'observa com el 2020 el sector públic presenta una taxa de temporalitat gairebé 10 punts percentuals per sobre de la del sector privat, amb un 30,3 % enfront del 20,8 % (vegeu el quadre II-2.4.).

Les dones de les Balears —amb un 21,5 % d'assalariades amb contracte temporal sobre el total d'assalariades— mostren una taxa de temporalitat inferior a la dels homes (23,7 %) el 2020, a causa d'haver experimentat una major caiguda percentual (-6,7 punts) que els homes (-2,3 punts) respecte al 2019. Aquesta circumstància no és nova, atès que durant els darrers vuit anys, amb l'excepció del 2019, les dones presenten una taxa de temporalitat inferior a la dels homes. Cal remarcar que aquest fet no es dona en el conjunt d'Espanya, on les dones presenten en tota la sèrie històrica una taxa de temporalitat superior a la dels homes (vegeu el quadre II-2.5.).

Per tipus de jornada, la taxa de temporalitat en la jornada parcial és 16,9 punts superior a la dels treballadors a jornada completa, diferència que es dona en tota la sèrie estadística. L'any 2013 aquesta diferència va assolir els 25,7 punts. Respecte al 2019, cau 3,8 punts la taxa de temporalitat dels treballadors a jornada completa, mentre que la dels que treballen a jornada parcial ho fa en 7,9 punts (vegeu el quadre II-2.6.).

Quant als grups d'edat, els més joves són els que assoleixen les taxes més altes. Així, el grup de treballadors d'entre 16 i 24 anys presenta la taxa més elevada (64,0 %), com es reflecteix al gràfic corresponent. En el cas de les persones de mitjana edat, la taxa es va reduint, i continua perdent pes també per al col·lectiu de majors de 55 anys, que són els que presenten una taxa de temporalitat més baixa (13,0 %) (vegeu el gràfic AII-2.3.).

Quadre II-2.1. Treballadors ocupats per situació laboral a les Illes Balears (2017-2020)									
	2017	%	2018	%	2019	%	2020	%	
Total de treballadors	537,5	100,0	560,1	100,0	571,2	100,0	528,2	100,0	
Treballadors per compte propi: total	105,4	19,6	103,1	18,4	99,8	17,5	100,5	19,0	
Treballadors per compte propi: ocupador	38,1	36,2	34,5	33,5	34,6	34,7	30,0	29,9	
Treballador per compte propi: empresari sense assalariats o treballadors independents	63,9	60,7	66,4	64,4	63,3	63,4	67,8	67,5	
Treballadors per compte propi: membre de cooperativa	0,0	0,0	0,0	0,0	0,0	0,0	0,0	0,0	
Treballadors per compte propi: ajuda familiar	3,3	3,2	2,2	2,1	2,0	2,0	2,7	2,7	
Total assalariats	432,2	80,4	456,8	81,6	470,9	82,4	427,5	80,9	
Assalariats del sector públic	65,6	15,2	71,7	15,7	75,9	16,1	81,0	18,9	
Assalariats del sector privat	366,6	84,8	385,1	84,3	394,9	83,9	346,5	81,1	
Una altra situació	0,0	0,0	0,3	0,1	0,5	0,1	0,2	0,0	

Font: Enquesta de població activa, INE
* Situació professional actual i percentatge respecte a la mitjana anual.

Quadre II-2.2. Índex d'estacionalitat a les Illes Balears per illa (2020)				
	Treb. juliol	Treb. des.	% var. jul.-des.	
Illes Balears	511.267	415.123	23,2	
Mallorca	400.764	339.720	18,0	
Menorca	34.067	26.484	28,6	
Eivissa	68.197	44.065	54,8	
Formentera	5.795	2.595	123,3	
Espanya	18.673.847	18.904.852	-1,2	

Font: Tresoreria General de la Seguretat Social

QUADRE II-2.3. ASSALARIATS (MILERS) PER TIPUS DE CONTRATE I COMUNITAT AUTÒNOMA (2019-2020)												
2019							2020					
	Total		Indefinit		Temporal		Total		Indefinit		Temporal	
	Val. absolut*	%	Val. absolut*	%	Val. absolut*	%	Val. absolut*	%	Val. absolut*	%	Val. absolut*	%
Total	16.670,5	100,0	12.293,6	73,7	4.376,9	26,3	16.109,1	100,0	12.232,3	76,0	3.876,9	24,1
Andalusia	2.579,4	100,0	1.669,0	64,7	910,4	35,3	2.469,4	100,0	1.674,1	67,9	795,3	32,2
Aragó	492,4	100,0	382,2	77,6	110,2	22,4	474,2	100,0	372,0	78,5	102,3	21,5
Astúries	314,1	100,0	234,0	74,5	80,1	25,5	316,5	100,0	241,2	76,2	75,3	23,8
Illes Balears	470,9	100,0	343,6	73,0	127,2	27,0	427,5	100,0	330,7	77,4	96,8	22,6
Illes Canàries	780,5	100,0	538,2	69,0	242,3	31,0	715,6	100,0	523,9	73,3	191,7	26,7
Cantàbria	204,7	100,0	154,1	75,3	50,6	24,7	191,0	100,0	139,7	73,2	51,3	26,8
Castella i Lleó	807,6	100,0	605,3	74,9	202,4	25,1	785,6	100,0	605,8	77,1	179,9	22,9
Castella-la Manxa	686,6	100,0	496,4	72,3	190,2	27,7	657,6	100,0	494,1	75,2	163,5	24,8
Catalunya	2.918,8	100,0	2.287,9	78,4	630,9	21,6	2.812,0	100,0	2.259,9	80,4	552,1	19,6
Com. Valenciana	1.741,9	100,0	1.255,8	72,1	486,2	27,9	1.676,6	100,0	1.254,4	74,8	422,3	25,2
Extremadura	307,1	100,0	202,4	65,9	104,8	34,1	299,1	100,0	194,8	65,2	104,2	34,8
Galícia	878,3	100,0	645,8	73,5	232,5	26,5	868,6	100,0	659,9	76,0	208,7	24,0
Madrid	2.756,4	100,0	2.218,0	80,5	538,3	19,5	2.705,6	100,0	2.197,7	81,3	507,9	18,8
Múrcia	519,3	100,0	348,6	67,1	170,7	32,9	516,2	100,0	364,6	70,7	151,6	29,4
Navarra	245,5	100,0	182,4	74,3	63,0	25,7	234,2	100,0	174,6	74,6	59,6	25,4
País Basc	801,6	100,0	606,7	75,7	194,8	24,3	794,0	100,0	618,7	77,9	175,3	22,1
La Rioja	117,6	100,0	88,3	75,1	29,3	24,9	115,7	100,0	89,5	77,4	26,2	22,6

Font: Enquesta de població activa, INE

Quadre II-2.4. Taxes de temporalitat per seccions d'activitat, nacionalitat i tipus de sector a les Illes Balears (2018-2020)				
Total		2018	2019	2020
Seccions d'activitat	Agricultura, ramaderia, silvicultura i pesca	26,5	28,1	29,3
	Indústria alimentació, tèxtil, cuir, fusta i paper	31,0	16,3	17,5
	Indústria extractiva, química, farmacèutica, cautxú i plàstiques, subministrament d'energia, aigua i residus	18,5	12,4	7,6
	Construcció de maquinària, equip elèctric i material de transport; instal·lació i reparació industrial	15,3	9,4	15,2
	Construcció	24,8	12,9	6,1
	Comerç a l'engròs i al detall, reparació d'automòbils, hostaleria	43,4	45,6	44,5
	Transport i emmagatzematge, informació i comunicacions	26,4	26,7	17,8
	Intermediació financera, assegurances, activitats immobiliàries, serveis professionals, científics i altres	28,0	21,9	17,8
	Administració pública, educació i activitats sanitàries	23,1	19,3	16,5
	Altres serveis	31,7	28,5	28,3
		30,1	31,0	21,8
Nacionalitat	Espanyola o doble	26,5	24,2	20,3
	Estrangera	35,6	37,6	31,7
Tipus de sector	Sector públic	32,1	30,4	30,3
	Sector privat	27,7	26,4	20,8

Font: Enquesta de població activa, INE

QUADRE II-2.5. TAXES DE TEMPORALITAT DELS ASSALARIATS A LES ILLES BALEARS PER SEXE (2014-2020)

	Total	Home	Dona
2014	25,9	28,4	23,4
2015	26,5	29,7	23,1
2016	28,1	30,4	25,7
2017	29,3	31,4	27,0
2018	28,4	29,2	27,6
2019	27,0	26,0	28,2
2020	22,6	23,7	21,5

Font: Enquesta de població activa, INE

QUADRE II-2.6. TAXES DE TEMPORALITAT DELS ASSALARIATS A LES ILLES BALEARS PER TIPUS DE JORNADA (2014-2020)

	Total	Jornada completa	Jornada parcial
2014	25,9	23,0	42,2
2015	26,5	25,0	34,6
2016	28,1	26,7	37,2
2017	29,3	27,3	41,4
2018	28,4	26,2	43,7
2019	27,0	24,4	45,3
2020	22,6	20,6	37,4

Font: Enquesta de població activa, INE

2.4.

LES PERSONES OCUPADES I ASSALARIADES PER TIPUS DE JORNADA, PER GÈNERE I PER SECTOR ECONÒMIC

L'any 2020 el nombre de persones ocupades a jornada completa a les Illes Balears és de 461.525, mentre que a jornada parcial són 66.710 ocupats. La taxa de parcialitat se situa, per tant, en el 12,6%. En el cas dels assalariats, aquesta taxa assolix el 12,3%. No es donen diferències respecte

al 2019 pel que fa a la taxa de parcialitat. De fet, la reducció de l'ocupació en aquest any excepcional es reparteix de manera similar entre el personal treballador a jornada completa (-7,5%) i el que està a jornada parcial (-7,7%) (vegeu el quadre II-2.7.).

Per sexe, del total de 66.710 treballadors a jornada parcial, 47.689 són dones (el 71,5%). És a dir, 7 de cada 10 persones ocupades a jornada parcial de les Balears és una dona. Per comparació, en el conjunt d'Espanya el pes de les dones sobre el total d'ocupats a temps parcial és del 74,0%. Dit d'una altra manera, la taxa de parciali-

tat femenina assoleix el 19,7 % a les Balears, mentre que la masculina és del 6,6 %. La diferència existent entre ambdues taxes és considerable i es manté en el temps, ja que d'ençà del 2007 ha oscil·lat entre els 11 p. p. i els 16 p. p., la qual cosa implica que les dones han de patir les conseqüències d'aquesta contractació, que tindrà efectes tant en la seva trajectòria professional com en les futures prestacions a percebre, entre d'altres (vegeu el quadre II-2.7.).

D'altra banda, si es compara el pes dels assalariats sobre el total d'ocupats, s'observa com les dones mostren una taxa de salarització més alta (84,1 %) que la dels homes (78,2 %) el 2020. Aquest fet es repeteix en tota la sèrie històrica estudiada. Fàcilment, es pot comprovar la presència minoritària de les dones en l'activitat empresarial¹, un 15,1 % del total de les dones ocupades a la nostra comunitat autònoma i un 21,4 % en el cas dels homes. Respecte al 2019, ha caigut de manera més significativa el nombre d'assalariats que de la resta d'ocupats (-8,8 % en el cas de les dones i -9,6 % en el cas dels homes). Com ja s'ha comentat, els autònoms han aguantat millor els efectes de la crisi provocada per la pandèmia (vegeu el quadre IIA-2.1.).

Per sector d'activitat econòmica, les dones ocupades es concentren en un 93,4 % en el sector dels serveis. Aquest percentatge assoleix el 94,5 % si només es tenen en compte les assalariades. En canvi, per al col·lectiu masculí els serveis aglutinen el 71,4 % de les persones ocupades i el 72,0 % de les assalariades. Ara bé, els majors descensos

del nombre d'ocupats respecte al 2019 es produeix, en termes relatius, al sector de la construcció, que cau un 10,7 % en el cas dels homes i un 10,5 % en el cas de les dones. Tanmateix, la presència femenina en el sector de la construcció es redueix a un 9,0 % sobre el total d'ocupats en el sector (vegeu el quadre II-2.8.)

2.5.

L'ATUR I LES DEMANDES D'OCUPACIÓ

L'excepcional situació viscuda globalment a conseqüència de la propagació de la pandèmia de la covid-19 s'ha manifestat de manera clara i directa en l'àmbit econòmic i laboral. A les Illes Balears, les conseqüències de la crisi sanitària han estat més negatives per l'elevat pes dels serveis, i especialment de les activitats turístiques, dins de l'economia balear. Així, l'any 2020 es tanca amb una mitjana de 187.277 demandants d'ocupació registrats a les oficines del SOIB, la xifra més alta de tota la sèrie estadística. Això suposa un increment del 112,0 % respecte a la quantitat del 2019.

Les mesures de contenció i quarantena implicaven limitacions temporals a la lliure circulació, a la vegada que es reduïa l'oferta laboral. Per mitigar els efectes econòmics es va publicar un decret llei² que estableix una sèrie de mesures de caràcter laboral per donar resposta a la situació d'emergència.

1. Es compten les categories següents: ocupador, empresari sense assalariats o membre de cooperativa.

2. Reial decret llei 8/2020, de 17 de març, de mesures urgents extraordinàries per fer front a l'impacte econòmic i social de la covid-19.

QUADRE II-2.7. OCUPATS I ASSALARIATS A LES ILLES BALEARS PER TIPUS DE JORNADA I PER SEXE (2013-2020)												
	Ocupats						Assalariats					
	Jornada completa			Jornada parcial			Jornada completa			Jornada parcial		
	Homes	Dones		Homes	Dones		Homes	Dones		Homes	Dones	
2013	236.644	173.825	21.362	43.987	176.774	149.856	17.023	38.594	59.870	23.969	4.339	5.393
2014	238.686	176.139	18.262	49.793	180.682	148.266	13.748	44.736	58.004	27.873	4.514	5.057
2015	253.245	184.442	18.986	52.933	191.679	149.276	16.022	47.821	61.566	35.166	2.964	5.112
2016	263.776	198.159	21.741	46.912	203.434	162.382	17.622	40.541	60.342	35.777	4.119	6.371
2017	271.713	197.612	19.953	48.272	204.556	167.773	17.046	42.820	67.157	29.839	2.907	5.452
2018	282.792	209.739	16.886	50.729	221.587	177.224	12.855	45.089	61.205	32.515	4.031	5.640
2019	289.400	209.500	21.700	50.600	232.092	179.786	16.024	42.959	57.300	29.700	5.700	7.600
2020	267.584	193.941	19.021	47.689	209.949	164.970	14.314	38.274	57.635	28.971	4.707	9.415

Font: Enquesta de població activa, INE

QUADRE II-2.8. OCUPATS I ASSALARIATS A LES ILLES BALEARS PER SECTORS ECONÒMICS I SEXE (2019-2020)

	Ocupats				Assalariats			
	Homes		Dones		Homes		Dones	
	2020 (milers)	% de var. 20-19	2020 (milers)	% de var. 20-19	2020 (milers)	% de var. 20-19	2020 (milers)	% de var. 20-19
Total	286,6	-7,9	241,6	-7,1	224,3	-9,6	203,2	-8,8
Agricultura	4,6	9,5	0,5	-68,8	2,8	-22,2	0,3	-62,5
Indústria	25,6	-7,9	10,4	11,8	20,3	-9,4	7,5	1,4
Construcció	51,8	-10,7	5,1	-10,5	39,8	-7,7	3,4	-12,8
Serveis	204,7	-7,4	225,7	-7,3	161,5	-9,8	192,0	-8,9

Font: Enquesta de població activa, INE

Alguns dels objectius són refermar la protecció dels treballadors, les famílies i els col·lectius vulnerables, així com estimular la continuïtat de l'activitat productiva i el manteniment de l'ocupació. El capítol II d'aquest decret estableix les mesures de flexibilització dels mecanismes d'ajustament temporal de l'activitat per evitar acomiadaments. Es recullen les mesures adoptades en matèria de suspensió temporal de contractes i reducció temporal de la jornada (ERTO), que volen evitar que una situació conjuntural com l'actual tenguin un impacte negatiu de caràcter estructural sobre l'ocupació. Els treballadors aollits a un ERTO passen a formar part del col·lectiu de demandants d'ocupació, atès que la prestació que reben la paga el Servei Públic d'Ocupació Estatal (SEPE).

Del total de demandants, el 40,7 % corresponen als demandats no ocupats, els anomenats DENO³; el 56,1 % ja tenen una

ocupació (fixos discontinus, treballadors en ERTO i altres), i la resta (el 3,3 %) són persones amb una disposició limitada (per exemple, estudiants) o bé que demanen una ocupació específica.

Respecte al 2019 augmenta amb més intensitat el col·lectiu de demandants ocupats (+204,9 %), atès que és en aquest col·lectiu on es classifiquen els treballadors en ERTO i fixos discontinus, que en un primer moment se'ls va incloure dins un expedient de regulació, però després varen passar a cobrar una prestació extraordinària per als fixos discontinus que no havien pogut reprendre la seva activitat habitual. Els demandants no ocupats, per la seva part, experimenten un increment del 51,3 % respecte al 2019 (vegeu el quadre II-2.9.).

Pel que fa a les xifres d'atur registrat, l'any 2020 les Illes Balears tanca amb una mitjana anual de 73.042 persones aturades. La xifra del 2020 suposa un increment interanual del 50,2 %. No es tracta, tanmateix, de la xifra d'atur més alta de la sèrie històrica. El valor més alt es va asso-

3. Com a demandants no ocupats, segons la terminologia del Ministeri d'Ocupació i Seguretat Social, s'hi inclouen les categories d'aturats registrats i altres no ocupats (demandants d'una jornada inferior a 20 hores, demandants estudiants, demandants de serveis previs a l'ocupació). Els altres no ocupats són les persones demandants de feina que es considerarien aturades en l'EPA.

lir el 2012, coincidint amb la darrera gran recessió, amb un atur registrat al SOIB de 87.544 persones. S'ha de tenir en compte que l'augment del 2020 no ha estat superior gràcies a la figura dels ERTO, que han permès a molts de treballadors i treballadores continuar d'alta a les seves empreses. A més, sembla que aquest augment és conjuntural i s'espera que una vegada es controli el virus gràcies a la vacunació massiva, la reactivació econòmica sigui ràpida i permeti un descens equivalent de l'atur.

La distribució de l'atur per illes reflecteix, com és natural, el pes de la població. Així, Mallorca és l'illa amb més pes de l'atur (79,1 %), seguida d'Eivissa (13,0 %), Menorca (7,4 %) i Formentera (0,5 %). Es fa palès el gran increment experimentat per aquest indicador a totes les illes, derivat de les interrupcions en l'activitat econòmica. En aquest cas, les illes més afectades per l'augment de l'atur són les Pitiüses: Eivissa (+66,9 %) i Formentera (+67,1 %), si bé a Mallorca i Menorca els increments se situen al voltant del 50 % (+47,7 % a Mallorca i +49,4 % a Menorca).

Per sexe, els homes han experimentat un increment interanual més alt (+55,4 %) de l'atur registrat, que les dones (+46,0 %). El 2020 les dones representen el 54,1 % del total de l'atur registrat. Des del 2014, una vegada que s'entra en un període de reactivació, les dones són majoria a les llistes d'atur. Així, per exemple, la xifra d'atur dels homes el 2020 se situa un 26,7 % per sota de la quantitat del 2012. En el cas de les dones, la xifra del 2012 just supera en un 5,4 % el nombre del 2020 (vegeu el quadre II-2.10.).

Per grups d'edat, el major pes de les persones aturades es correspon amb el grup d'edat central —el de 25 a 44 anys—, que representen el 67,7 %; el segueix el grup de majors de 45 anys (el 18,7 %), i el de joves (13,6 %). En termes interanuals, augmenta l'atur sobretot en el grup de joves menors de 25 anys (+73,5 %), lligat sobretot a la vulnerabilitat més alta d'aquest col·lectiu, menys protegit i amb majors taxes de temporalitat. El segueix el grup d'edat central (de 25 a 44 anys) amb un increment respecte al 2019 del 56,2 %. Els majors de 45 anys són els que han experimentat el menor creixement de les xifres d'atur (+21,4 %) pel fet d'estar més protegits per la contractació indefinida i haver-se pogut acollir en molts casos a un expedient temporal d'ocupació.

El 2020 el nombre de persones aturades de llarga durada assoleix gairebé les 17.000 persones. Els efectes de la covid-19 es traslladen també a l'atur de llarga durada, el qual mostra un increment interanual del 40,8 %. Ara bé, donat el major increment de l'atur de menys durada, el pes del 2020 mostra un valor del 23,1 % respecte del total de l'atur a les Illes Balears, que continua com la comunitat autònoma amb el menor percentatge de persones aturades de llarga durada sobre el total d'atur registrat, molt per sota la mitjana nacional (39,0 %) (vegeu el quadre II-2.11).

Pel que fa al perfil de les persones en situació d'atur de llarga durada, és majoritàriament femení (el 60,9 % del total d'aturats de llarga durada són dones). Per grups d'edat, el 55,8 % del total de les persones aturades de llarga durada el 2020 és major de 45 anys. Segons el nivell d'estudis,

un 54,4 % dels aturats i les aturades de llarga durada no tenen estudis o just han assolit els estudis primaris, la qual cosa en dificulta l'ocupabilitat. I, finalment, segons el sector econòmic, es veu com es dona una forta concentració d'aquestes perso-

nes en el sector serveis (77,9 %). Respecte a l'any anterior, tots els grups d'edat han experimentat un increment, tot i que és més accentuat entre els homes (+60,9 %) i en el del grup més jove, els menors de 25 anys (+402,9 %) (vegeu el quadre II-2.12.).

QUADRE II-2.9. EVOLUCIÓ DELS DEMANDANTS D'Ocupació SEGONS EL COL·LECTIU (2014-2020)							
	Total	Ocupats		Disp. limitada / Demanen ocup. espec.	Demandants de feina sense ocupació		
		Fixos discontinus	Altres		Total	Altres no ocupats	Atur registrat
2014	113.663	24.073	8.384	4.134	77.073	1.668	75.405
2015	105.406	24.252	8.449	3.957	68.748	1.645	67.103
2016	95.549	23.846	8.296	3.629	59.778	1.462	58.316
2017	88.098	23.945	8.080	3.405	52.668	1.177	51.491
2018	86.075	24.654	8.131	3.390	49.900	1.258	48.641
2019	88.354	26.469	7.969	3.546	50.369	1.730	48.640
2020	187.277	36.758	68.239	6.088	76.191	3.149	73.042

Font: SOIB

QUADRE II-2.10. EVOLUCIÓ DE L'ATUR REGISTRAT A LES ILLES BALEARS PER SEXE (2008-2020)			
	Total	Homes	Dones
2008	49.111	25.428	23.684
2009	74.378	40.605	33.773
2010	82.882	44.540	38.342
2011	83.263	44.277	38.986
2012	87.544	45.728	41.816
2013	82.282	42.320	39.961
2014	75.405	37.529	37.876
2015	67.103	31.857	35.247
2016	58.316	27.015	31.302
2017	51.491	23.151	28.340
2018	48.641	21.506	27.135
2019	48.640	21.561	27.078
2020	73.042	33.500	39.542

Font: Enquesta de població activa, INE

QUADRE II-2.11. ATUR DE LLARGA DURADA PER COMUNITATS AUTÒNOMES (2020)

	Atur	Atur de llarga durada	%
Espanya	3.709.825	1.448.548	39,0
Andalusia	938.237	353.268	37,7
Aragó	75.925	26.401	34,8
Astúries	79.019	35.665	45,1
Illes Balears	73.042	16.862	23,1
Illes Canàries	249.499	99.606	39,9
Cantàbria	40.988	16.008	39,1
Castella-la Manxa	185.437	80.033	43,2
Castella i Lleó	158.153	61.400	38,8
Catalunya	461.419	170.844	37,0
Comunitat Valenciana	424.158	170.696	40,2
Extremadura	109.055	41.822	38,3
Galícia	180.253	79.415	44,1
Múrcia	114.157	46.117	40,4
Navarra	38.624	13.490	34,9
País Basc	135.219	62.282	46,1
La Rioja	18.248	6.707	36,8
Ceuta	12.284	7.155	58,2
Melilla	9.490	5.072	53,4

Font: SEPE

El gràfic AII-2.4. compara l'evolució de l'atur segons les dues fonts disponibles, els registres del SOIB i l'Enquesta de població activa. Segons l'EPA, l'any 2020 el nombre de persones aturades augmenta un 33,8 % respecte de 2019, mentre que, segons els registres del SOIB, l'increment és del 50,2 %. Es donen diferències metodològiques importants entre ambdues fonts, entre d'altres, perquè l'EPA incorpora a la xifra d'aturats les persones que cerquen feina activament i també les desanimades (que fa temps que no tenen feina i, com que no tenen dret a prestació, no s'apunten a les oficines com a demandants d'ocupació) (vegeu el gràfic IIA-2.4.).

Finalment, cal comentar que les Illes Balears es caracteritzen per ser la comunitat autònoma amb el percentatge més alt d'estrangers sobre el total d'atur registrat. El 2020 suposa el 25,5 % del total de persones en situació d'atur. En comparació, en el conjunt d'Espanya representen el 13,6 %. En nombres absoluts, el total d'estrangers desocupats el 2020 és de 18.621, un 76,9 % més que el 2019. D'aquests, un 39,9 % són ciutadans de la Unió Europea i el 60,1 % restant són persones extracomunitàries. El nombre d'aturats de nacionalitat espanyola, per la seva banda, experimenta un increment interanual del 42,8 %.

Quadre II-2.12. Perfil dels aturats de llarga durada a les Illes Balears (2014-2020)									
	2014	2015	2016	2017	2018	2019	2020		
Total d'aturats de llarga durada	27.309	23.505	19.522	15.703	13.585	12.544	19.395		
Sexe									
Homes	12.819	10.310	8.134	6.240	5.154	4.714	7.585		
Dones	14.490	13.196	11.388	9.463	8.431	7.830	11.810		
Menors de 25 anys	1.973	1.661	1.216	819	766	633	3.184		
Edat									
De 25 a 45 anys	9.444	7.191	5.538	4.047	3.378	3.057	5.383		
Més de 45 anys	15.892	14.653	12.769	10.837	9.441	8.854	10.828		
Sense estudis	221	194	167	137	119	75	128		
Nivell d'estudis									
Estudis primaris	12.598	11.047	9.477	7.640	6.559	6.206	10.415		
Estudis secundaris	12.244	10.416	8.417	6.784	5.888	5.267	7.337		
Estudis superiors	2.247	1.848	1.461	1.141	1.019	996	1.515		
Sector d'activitat									
Agricultura	447	479	402	299	218	190	257		
Indústria	1.671	1.398	1.172	919	743	661	896		
Construcció	4.508	3.317	2.551	1.852	1.445	1.304	1.718		
Serveis	19.202	16.924	14.211	11.683	10.321	9.623	15.108		
Sense ocupació anterior	1.481	1.387	1.187	950	858	766	1.416		
Illas									
Mallorca	23.581	20.392	17.005	13.673	11.825	10.882	16.378		
Menorca	1.679	1.373	1.124	917	789	757	1.306		
Eivissa-Formentera	2.049	1.741	1.393	1.113	971	905	1.711		

Font: SOIB

2.6.

LA CONTRACTACIÓ

Els efectes de la pandèmia també s'han fet notar de manera clara en la contractació registrada a les oficines del SOIB durant l'any 2020. Així, es registraren 251.170 nous contractes a les Illes Balears, fet que suposa un 51,7 % per sota de la dada del 2019. El 18,2 % dels nous contractes registrats varen ser indefinits i el 81,8 % restants foren temporals. Respecte al 2019, la contractació indefinida ha baixat un 46,5 %, mentre que la temporal ho ha fet de manera més intensa, un 52,7 %.

Per tipus de jornada, s'han registrat 157.612 nous contractes a temps complet, que representen el 62,8 % del total dels contractes; 77.701 a jornada parcial (el 30,9 % del total) i 15.638 fixos discontinus (el 6,2 % del total). Respecte al 2019, tots els tipus de contractes experimenten descensos, sobretot els fixos discontinus (-59,9 %), seguit dels contractes a temps complet (-52,5 %) i, finalment, dels de jornada parcial (-47,6 %).

Més en detall, experimenten un notable descens dins la contractació temporal els eventuals per circumstàncies de la producció (-63,9 %) i els contractes a discapacitats (-58,3 %). En canvi, augmenta el nombre dels de jubilació parcial (+20,3 %) i de relleu (+27,5 %), si bé aquests dos tipus de contractes just representen el 0,2 % del total de contractes temporals. Dins del grup de contractes indefinits, com s'ha dit, cauen de manera més significativa els fixos discontinus (-59,9 %)

i discapacitats (-45,5 %). D'altra banda, baixen els contractes formatius (-39,0 %) respecte al 2019, sobretot els de pràctiques a temps complet (-66,1 %) (vegeu el quadre II-2.13.).

Pel que fa a la durada dels contractes, del total de contractes temporals registrats a les Balears el 2020 un 10,2 % és un contracte per a un o dos dies i, si s'hi sumen els contractes de durada inferior als 16 dies, el percentatge s'eleva fins al 17,4 %. Aquest percentatge el 2019 era del 22,0 %. Es dona, per tant, un menor pes de la contractació de molt curta durada, segurament a causa d'una menor activitat turística en aquest any atípic. En contrapartida, es dona un major volum de contractació de durada indeterminada (36,5 %) (vegeu quadre II-2.14.).

D'altra banda, i en relació amb la curta durada dels contractes registrats, l'índex de rotació (quotient entre el nombre de contractes temporals i el nombre de persones contractades amb contracte temporal) se situa el 2020 en els 1,7 contractes per persona contractada, un índex inferior al dels anys anterior, atès que cauen més els contractes de curta durada i també el nombre de persones contractades. D'altra part, la durada mitjana dels contractes se situa en els 80,3 dies de mitjana el 2020, la xifra més alta des del 2012 (vegeu el gràfic II-2.1.).

Per sexe, el 2020 les dones han signat 106.876 contractes (el 42,6 % sobre el total de contractació) i els homes, un total de 144.294 (el 57,4 % restant). En termes interanuals, tant la contractació femenina com la masculina han experimentat des-

censos, un -49,1 % en el cas dels homes i un -54,8 % en el de les dones. Ara bé, les dones presenten un pes de la contractació indefinida sobre el total de contractes registrats superior a la dels homes (19,0 % i 17,6 %, respectivament).

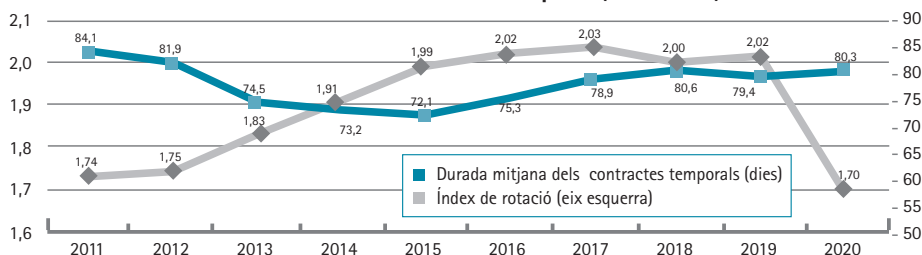
Quant a les deu ocupacions amb més contractes registrats el 2020, el primer fet que cal destacar és la superioritat de les ocupacions que s'engloben dins els serveis, especialment en el cas de les dones, ja que totes elles pertanyen a aquest sector. En el cas dels homes, tot i ser majoria les dels serveis, també es troben ocupacions incloses en la resta de sectors econòmics (vegeu el quadre II-2.15.).

Les dones concentren el 59,5 % del total de la contractació registrada durant el 2020 en deu ocupacions, concretament 63.587 contractes. Les tres ocupacions més contractades mostren un pes superior al 10 % del total de la contractació, de manera que en conjunt suposen el 38,5 % del total. És a dir, aquestes tres ocupaci-

ons agrupen més d'una tercera part dels contractes signats durant el 2020. Són les següents: personal de neteja (representen el 14,8 % de la contractació femenina); cambreres (el 12,4 %), i venedores de botigues i magatzems (l'11,4 %). D'aquestes 10 ocupacions, sis corresponen a feines de mitjana qualificació (grups 4-8 de la CNO-11), tres a feines no qualificades (grup 9), i la resta, a feines d'alta qualificació (grups d'1 a 3).

En el cas dels homes, les deu ocupacions més contractades representen el 48,4 % del total dels contractes. Es dona, per tant, una menor concentració dels contractes que en el cas de les dones. Tanmateix, les tres ocupacions amb més contractació sumen el 29,6 % i són: paletes (13,0 %), cambrers (8,6 %) i peons de la construcció (8,0 %), les mateixes que els tres anys anteriors, però en diferent ordre. Per nivell de qualificació, cinc responen a ocupacions de mitjana qualificació (grups 4-8), i les cinc restants a ocupacions no qualificades (grup 9).

Gràfic II-2.1.
Índex de rotació: nombre de contractes temporals dividit per persones contractades amb contracte temporal (2011-2020)

Font: SOIB

QUADRE II-2.13. CONTRACTES REGISTRATS A LES ILLES BALEARS PER MODALITAT DE CONTRACTACIÓ (2014-2020)									
	2014	2015	2016	2017	2018	2019	2020	Var. 19-18	Var. (%)
Total de contractació	389.751	447.887	495.810	536.519	529.341	520.066	251.170	-268.896	-51,7
Contractes indefinits	46.409	52.641	64.266	76.859	91.480	85.436	45.705	-39.731	-46,5
A temps complet	18.022	21.345	26.561	31.890	37.280	33.652	21.189	-12.463	-37,0
Ordinaris	11.323	12.578	15.219	17.104	20.088	17.916	10.749	-7.167	-40,0
Conversió bonificat	69	85	109	194	181	187	131	-56	-29,9
Discapacitats (ordinaris i conversions)	125	147	178	199	201	198	108	-90	-45,5
Inicials bonificats	326	365	542	670	692	87	42	-45	-51,7
Conversió no bonificat	6.179	8.170	10.513	13.723	16.118	15.264	10.159	-5.105	-33,4
A temps parcial	10.398	10.593	11.830	13.236	14.896	12.828	8.878	-3.950	-30,8
Fix discontinu	17.989	20.703	25.875	31.733	39.304	38.956	15.638	-23.318	-59,9
Contractes de durada determinada	339.196	390.585	428.709	456.124	434.774	431.445	203.964	-227.481	-52,7
A temps complet	206.030	243.495	275.996	306.233	297.769	296.293	135.286	-161.007	-54,3
Obra i servei	70.905	85.956	92.221	103.116	103.054	103.726	58.079	-45.647	-44,0
Eventual per circumstàncies de la producció	116.550	137.338	163.814	183.867	175.035	173.514	62.686	-110.828	-63,9
Interinitat	18.193	19.833	19.528	18.774	19.160	18.581	14.251	-4.330	-23,3
Discapacitats	220	232	258	303	275	307	128	-179	-58,3
Altres	162	136	175	173	245	165	142	-23	-13,9
A temps parcial	133.166	147.090	152.713	149.891	137.005	135.152	68.678	-66.474	-49,2
Temps parcial	132.646	146.582	152.109	149.204	136.217	134.821	68.274	-66.547	-49,4
Jubilació parcial	371	364	455	503	575	251	302	51	20,3
Relleu	149	144	149	184	213	80	102	22	27,5
Contractes formatius	2.592	3.227	1.808	2.945	2.397	2.102	1.282	-820	-39,0
Formació	1.848	2.280	791	878	1.012	1.112	875	-237	-21,3
Pràctiques a temps complet	515	671	784	1773	1117	772	262	-510	-66,1
Pràctiques a temps parcial	229	276	233	294	268	218	145	-73	-33,5
Altres contractes	1.554	1.434	1.027	591	690	1.083	219	-864	-79,8

Font: SOLB

QUADRE II-2.14. CONTRACTACIÓ DE DURADA DETERMINADA REGISTRADA A LES ILLES BALEARS PER DURADA DEL CONTRACTE (2011-2020), EN PERCENTATGES								
	1-2 dies	3-15 dies	16-30 dies	2-3 mesos	3-6 mesos	7-12 mesos	> 12 mesos	Indeterminats
2011	9,6	8,0	9,1	26,2	17,0	3,5	0,5	26,2
2012	10,8	8,0	9,0	25,0	15,8	3,7	0,5	27,2
2013	13,5	7,9	8,7	24,1	15,9	3,5	0,3	26,1
2014	14,7	8,0	8,0	23,4	15,5	3,4	0,3	26,7
2015	14,7	7,9	7,9	22,7	15,3	3,5	0,3	27,8
2016	14,8	7,4	7,4	22,9	16,6	3,5	0,3	27,0
2017	15,4	6,6	6,7	22,4	17,9	4,2	0,4	26,5
2018	15,0	6,6	6,3	22,0	17,5	4,3	0,4	27,9
2019	15,4	6,7	6,2	22,0	17,6	4,4	0,3	27,5
2020	10,2	7,3	8,5	22,7	9,9	4,4	0,6	36,5

Font: SOIB

QUADRE II-2.15. LES DEU OCUPACIONS MÉS CONTRACTADES A LES ILLES BALEARS PER SEXE (2020)			
Dones	Absoluts	%	Acumulat
Total de contractació de dones	106.876	100,0	–
Total de les deu ocupacions	63.587	59,5	–
Personal de neteja d'oficines, hotels i altres establiments similars	15.793	14,8	14,8
Cambreres assalariades	13.202	12,4	27,1
Venedores de botigues i magatzems	12.133	11,4	38,5
Empleades administratives amb tasques d'atenció al públic	5.032	4,7	43,2
Monitores d'activitats recreatives i d'entreteniment	3.876	3,6	46,8
Empleades domèstiques	3.607	3,4	50,2
Ajudants de cuina	3.098	2,9	53,1
Auxiliars d'infermeria hospitalària	2.662	2,5	55,6
Cuineres assalariades	2.378	2,2	57,8
Empleades administratives sense tasques d'atenció al públic	1.806	1,7	59,5

continua

Homes	Absoluts	%	Acumulat
Total de contractació d'homes	144.294	100,0	–
Total de les deu ocupacions	69.797	48,4	–
Paletes	18.688	13,0	13,0
Cambrers assalariats	12.469	8,6	21,6
Peons de la construcció d'edificis	11.561	8,0	29,6
Venedors de botigues i magatzems	5.157	3,6	33,2
Cuiners assalariats	5.089	3,5	36,7
Ajudants de cuina	4.443	3,1	39,8
Peons de les indústries manufactureres	4.219	2,9	42,7
Personal de neteja d'oficines, hotels i altres establiments similars	3.000	2,1	44,8
Conductors assalariats d'automòbils, taxis i furgonetes	2.586	1,8	46,6
Peons del transport de mercaderies i descarregadors	2.585	1,8	48,4

Font: SOIB

Finalment, el 2020 es varen registrar un total de 73.662 contractes a persones estrangeres a les Illes Balears, fet que suposa el 29,3 % del total de nous contractes registrats. En comparació, en el conjunt d'Espanya el pes dels contractes a persones estrangeres sobre el total és del 23,0 %. Del total de contractes a estrangers registrats

a les Balears el 2020, el 63,3 % va correspondre a treballadors de fora de la UE, i la resta, el 36,7 %, a treballadors europeus. En termes interanuals, els contractes a persones estrangeres cau un 52,7 %, mentre que els contractes a treballadors de nacionalitat espanyola ho fan de manera similar, en un -51,3 % (vegeu quadre II-2.16.).

QUADRE II-2.16. NOMBRE DE CONTRACTES REGISTRATS A TREBALLADORS ESTRANGERS A LES ILLES BALEARS I A ESPANYA PER ZONES DE PROCEDÈNCIA (2020)

	Illes Balears		Espanya	
	Absoluts	%	Absoluts	%
Total	73.662	100,0	3.665.732	100,0
Unió Europea	27.021	36,7	1.063.101	29,0
No UE	46.641	63,3	2.602.631	71,0

Font: SOIB

2.7.

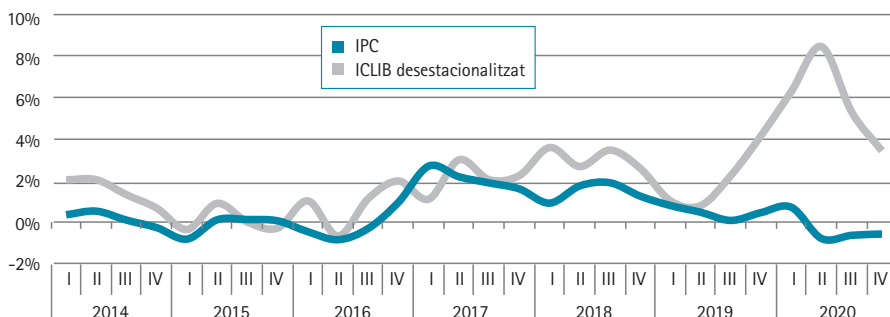
SALARIS I COST LABORAL

Segons les dades de l'enquesta trimestral del cost laboral publicada per l'INE, el cost salarial total mitjà per treballador a les Illes Balears és de 1.652,1 euros el 2020, un 13,2 % per sota de la mitjana nacional (1.903,6 €). Una vegada més, els efectes de la pandèmia s'han fet notar en aquest indicador econòmic. A les Illes, la forta dependència de les activitats del sector dels serveis, les quals s'han vist més afectades per les mesures de contenció del virus, ha fet caure significativament aquest indicador. A més, s'ha de tenir en compte l'aplicació dels ERTD, que impliquen que la persona continua d'alta a l'empresa però rep la remuneració del SEPE. Així, respecte al 2019, el cost salarial total de les Illes Balears presenta un descens del 11,8 % —molt per sobre de la mitjana nacional (-2,6 %)— i juntament amb les

Canàries són les regions amb les caigudes salarials més importants (vegeu el quadre II-2.17.).

D'altra banda, l'any 2017 l'Ibestat comença a elaborar l'índex de costos laborals de les Illes Balears (ICLIB). Es construeix amb la finalitat d'obtenir un indicador de l'evolució del cost laboral on no intervenen els possibles canvis en la composició del mercat laboral. En aquest sentit, l'ICLIB es construeix com un índex encadenat de Laspeyres a partir de la informació proporcionada per l'enquesta trimestral de costos laborals. Així s'omple un buit d'informació salarial que hi havia fins al moment, ja que la composició del mercat laboral segons el tipus de jornada o la branca d'activitat pot afectar artificialment l'evolució agregada dels salaris. A més, la Direcció General de Model Econòmic i Ocupació corregeix l'ICLIB dels efectes estacionals i de calendari.

Gràfic II-2.2.
Variació interanual de l'ICLIB desestacionalitzat i de l'IPC a les Illes Balears per trimestres (2014-2020)

Font: Direcció General d'Ocupació i Economia a partir de les dades de l'Ibestat i de l'INE

El gràfic mostra l'evolució dels costos laborals i l'índex de preus de consum al llarg del període 2014-2020. La recuperació econòmica a partir del 2014 es reflecteix amb una recuperació de poder adquisitiu per part dels treballadors, quan les taxes de variació de l'ICLIB-D se situen per damunt de les de l'IPC. La situació extraordinària del 2020 mostra

un increment molt intens de l'ICLIB, corregit d'efectes estacionals i de calendari, que s'explica pel menor nombre d'hores treballades però cobrades, pel fet d'estar molts treballadors en EERTO, que es tradueix en estar d'alta a la seguretat social però no treballar. Tot això, combinat amb una caiguda de l'IPC (vegeu el gràfic II-2.2).

QUADRE II-2.17. COST SALARIAL TOTAL PER TREBALLADOR I COMUNITAT AUTÒNOMA (2019-2020)

	Mitjana 2019	Mitjana 2020	% variació
Total	1.955,2	1.903,6	-2,64
Andalusia	1.705,3	1.692,0	-0,78
Aragó	1.883,9	1.812,3	-3,80
Astúries	2.007,9	1.971,1	-1,83
Illes Balears	1.872,6	1.652,1	-11,78
Illes Canàries	1.643,9	1.442,7	-12,24
Cantàbria	1.881,8	1.826,5	-2,94
Castella-la Manxa	1.750,5	1.740,1	-0,60
Castella i Lleó	1.700,8	1.700,2	-0,03
Catalunya	2.098,1	2.005,4	-4,42
Com. Valenciana	1.729,8	1.682,4	-2,74
Extremadura	1.597,6	1.539,0	-3,67
Galícia	1.762,2	1.738,8	-1,33
Madrid	2.342,7	2.317,0	-1,10
Múrcia	1.696,9	1.721,5	1,45
Navarra	2.121,6	2.118,8	-0,13
País Basc	2.289,9	2.247,2	-1,87
La Rioja	1.773,0	1.717,6	-3,12

Font: Enquesta trimestral del cost laboral, INE

REQUADRE II-1.

ELS OBJECTIUS DELS ODS EN
L'ÀMBIT LABORAL**JAVIER FRANCONETTI MANCHADO***Professor associat al Departament
d'Economia Aplicada de la UIB*

1.

INTRODUCCIÓ

Els objectius de desenvolupament sostenible (ODS) són un conjunt de 17 reptes que les Nacions Unides va recollir el 2015 a l'Agenda 2030 per al desenvolupament sostenible com a oportunitat inajornable perquè els països en el seu conjunt i la societat en particular apliquin accions que redundin en una millora del benestar de tothom¹.

Aquests reptes s'agrupen en tres grans blocs, en què el primer acull els objectius que representen les necessitats bàsiques (ODS d'1 a 6); el segon, els reptes de creixement i justícia social (de 7 a 13), i el tercer, els de sostenibilitat (de 14 a 17). En concret, són:

1. Fi de la pobresa
2. Fam zero
3. Salut i benestar
4. Educació de qualitat
5. Igualtat de gènere
6. Aigua neta i sanejament

1. Vegeu: ONU, *Objetivos del desarrollo sostenible*. Recuperat el 2 de setembre de 2021 de: <https://www.un.org/sustainabledevelopment/es/objetivos-de-desarrollo-sostenible/>.

7. Energia assequible i no contaminant
8. Treball decent i creixement econòmic
9. Indústria, innovació i infraestructura
10. Reducció de les desigualtats
11. Ciutats i comunitats sostenibles
12. Producció i consum responsable
13. Acció pel clima
14. Vida submarina
15. Vida d'ecosistemes terrestres
16. Pau, justícia i institucions sòlides
17. Aliances per aconseguir els objectius

En aquest requadre centrarem l'estudi en l'objectiu 8, de treball decent i creixement econòmic. En concret, analitzarem aspectes tan diversos com la generació de riquesa i els llocs de treball, la productivitat, la sostenibilitat, la seguretat a la feina, la igualtat d'oportunitats, la formació i la migració. Les fonts utilitzades en aquest apartat han estat l'Institut Nacional d'Estadística (INE) i l'Institut Balear d'Estadística (Ibestat).

2.

GENERACIÓ DE RIQUESA I
TREBALL DECENT

En aquest primer subobjectiu, té la finalitat de mantenir el creixement econòmic per capita de conformitat amb les circumstàncies nacionals; però, abans de tot, hem de partir de la fotografia general de les Illes Balears. En concret, a la seva distribució de la riquesa i l'ocupació per sectors econòmics.

És àmpliament conegut que l'economia balear és una economia terciaritzada, producte de l'elevada dependència del turisme. Conseqüència directa d'aquesta circumstància és que el 2019 més del 85 % de la riquesa generada prové del sector de serveis, el 8,4 % de la construcció i el 5,5 % de la indústria. L'agricultura queda amb un pes irrellevant del 0,6 %. Resulta curiós que en tots els sectors el pes de l'ocupació és més gran que la generació de riquesa, menys al sector de serveis, on hi ha el 81,5 % de l'ocupació i el 85 % de la generació de riquesa (vegeu el quadre [IIRA-1.1](#)).

La pregunta és adient: aquesta economia terciaritzada ha donat com a fruit una distribució de la riquesa? Si comparem les dades de les Illes Balears i la resta de l'Estat, la resposta és sí, ja que si observam des de principi de segle XXI, la comunitat autònoma ha presentat valors per sobre (vegeu gràfic [IIRA-1.1](#)). En canvi, si agafam la dada estatal com a base 100 i grafiam la sèrie balear, s'observa que els resultats no són tan positius. Així, sí que és veritat que la comunitat autònoma continua presentant una renda per capita més gran, però el seu comportament presenta desgast. Des del 2000, el pes de la renda balear per capita ha caigut entorn de 20 punts respecte a la resta de l'Estat i ha passat de 125 punts el 2000 a estar escassament per sobre dels 105 punts el 2018 (vegeu el gràfic [IIRA-1.2](#)).

La renda per capita, com a quocient entre la renda i la població, pot variar pel comportament del numerador i del denominador. En el cas que ens ocupa, i

començant pel numerador, s'observa com respecte a la resta de l'Estat, Illes Balears ha presentat sempre taxes de creixement més discretes, a excepció del període que comprèn la gran recessió, en què el balanç és favorable a la comunitat autònoma, sense dubte, a causa de la importància del sector turístic a l'economia balear.

Aquesta dependència del turisme, amb un dinamisme més positiu que altres sectors econòmics durant la gran recessió, va fer possible que les Illes Balears sortissin de la crisi abans que la major part de comunitats autònomes. És curiós que el 2020 aquesta dependència del turisme, amb la pandèmia de la covid-19, hagi tingut l'efecte econòmic totalment contrari (vegeu gràfic [IIRA-1.3](#)).

Pel que fa al denominador, explica aquesta pèrdua de riquesa per capita. Enfront d'unes taxes de creixement del PIB balear més discretes, com a part del denominador, trobam una quantitat de població que creix percentualment més que a la resta de l'Estat.

Sí que és veritat que amb la gran recessió aquest diferencial s'ha reduït, però encara és més gran que a Espanya. Així, podem apreciar que des de l'entrada del nou segle hi ha dos períodes més o menys definits, previs i posteriors a la gran recessió.

Començant pel període previ, observam que el diferencial de la taxa de creixement de la població balear respecte a la dada estatal se situa entre l'1 % i el 2 %. Amb posterioritat a la crisi, el diferencial

s'estanca damunt un 1 % (vegeu gràfic [IIRA-1.4](#)).

Per tant, ens trobam una economia balear molt terciaritzada que creix menys que la resta de l'Estat; amb una població que ho fa per damunt. Centram l'estudi a la primera part en una economia excessivament depenent del sector de serveis i que és menys productiva. Aquesta circumstància és àmpliament investigada per acadèmics i té una nombrosa bibliografia científica al respecte. Així, les regions menys industrialitzades presenten, generalment, rendiments inferiors a aquelles amb major pes del sector secundari. Aquest és un fet molt comú a les economies desenvolupades.

Centrant l'anàlisi a l'economia balear, observem com respecte a la resta de l'Estat, el pes relatiu de la indústria és substancialment inferior. Però, a més, el comportament en el temps tampoc és millor.

Si tenim en compte el període que va del 2000 al 2018, podem comprovar que a l'inici, a Illes Balears la indústria suposava gairebé el 6 %, mentre que a la resta de l'Estat aquesta dada era del 18 %. El 2018, a Illes Balears la indústria representa quasi el 3 %, i a Espanya, entorn del 12 %. Si observem aquestes dades en termes percentuals, apreciam que a les Illes Balears, durant aquests anys el sector secundari ha perdut el 50 % del pes que tenia a principi de segle, mentre que a la resta de l'Estat aquesta caiguda ha estat d'un 22 % (vegeu el gràfic [IIRA-1.5](#)).

Un argument afegit a la justificació de la pèrdua relativa de pes en la renda per

capita de les Illes Balears respecte a la resta de l'Estat és comprovar com els salaris del sector industrial, amb poca rellevància econòmica a les Illes Balears, han estat sempre els més alts del total de l'economia de la comunitat autònoma.

A més, durant la gran recessió aquest diferencial va augmentar substancialment, demostrant la relació directa de la pèrdua de renda per capita amb la pèrdua de representativitat de la indústria de les Illes Balears a la seva economia regional.

De fet, si calculam la taxa mitjana acumulativa dels salaris per sectors econòmics del període de 2001 a 2019, podem comprovar com la indústria i la construcció presenten uns valors pràcticament idèntics, amb un 2,6 %, enfront del sector de serveis, amb una taxa mitjana acumulativa del 2,4 %.

La justificació dels diferents comportaments radica amb el punt de partida de 2001. Durant aquest any, els treballadors del sector secundari a les Illes Balears tenien un salari de quasi 15.000 euros anuals pels prop de 14.000 euros de la construcció i dels 14.700 euros del sector de serveis. Aquest diferencial de partida, juntament amb les taxes mitjanes acumulatives diferents entre sector, expliquen les diferències presentades.

Tot això evidencia que una economia amb una indústria que perd pes relatiu en la seva economia i que, a més, és el sector econòmic amb major salari, té conseqüències negatives, com demostra la pèrdua de renda per capita respecte a la resta de l'Estat (vegeu gràfic [IIRA-1.6](#)).

Productivitat del factor treball

Tenir com a objectiu mantenir la riquesa per capita passa obligatòriament per una economia productiva. Per tant, la mesura de la productivitat és molt important per aquest objectiu. Aquesta mesura es pot fer des de la part del factor del capital o des del factor de treball.

Centrant l'anàlisi en la productivitat del treball i calculada com el quocient entre el PIB i l'ocupació, podem començar per comparar els resultats del període de 2006 a 2019 a Illes Balears i a l'Estat.

A principis de 2006, la productivitat, tant balear com estatal, presenten una tendència i uns valors molt semblants, fins als primers anys de la gran recessió, quan les Illes Balears cauen sensiblement en un efecte escaló fins a l'any 2013. A partir de llavors tornen totes dues sèries a observar una mateixa tendència paral·lela molt semblant, però a una distància més gran que al principi. Així, si el 2006 el diferencial de productivitat del treball entre les Illes Balears i la resta de l'Estat és de 446 euros a favor d'aquest darrer, el 2019 aquesta diferència ha empitjorat fins a quasi 3.800 euros.

Si estudiem el comportament de la diferència entre la productivitat de les Illes Balears i la resta de l'Estat, podem identificar tres períodes clau. El primer, que parteix de l'inici de la sèrie, arriba fins a 2010, on el diferencial accentua el seu comportament negatiu, des dels -446 euros fins als -1.800 el 2010.

Un segon període, el podem situar el 2011, on hi ha una millora puntual de la diferència, fins als -990 euros, però, posteriorment hi ha una caiguda substancial fins al 2013, en què la diferència presenta un valor màxim de -5.000 euros. El 2013 podem identificar el tercer període, en què el diferencial presenta un comportament més estable, que arriba al 2019 amb un import de -3.800 euros (vegeu el gràfic [IIRA-1.7](#)).

Productivitat sectorial

Per sectors, hem calculat la productivitat del factor treball com a quocient del valor afegit brut per ocupat per al període del 2000 al 2018. A Illes Balears el 2000, la productivitat del treball del total de l'economia era de gairebé 37.200 euros per ocupat. El 2018 ha augmentat fins als 57.748,2 euros; és a dir, més d'un 55 %.

Per una altra banda, l'estudi evidencia l'impacte de la gran recessió, que va afectar més en termes d'ocupació que de renda. Per comprovar aquest argument, hem dividit el període estudiat en dues seccions, del 2000 al 2010 i del 2010 al 2018. Durant el primer període, la productivitat va créixer un 33,5 %, mentre que del 2010 al 2018 es va fer amb la meitat de dinamisme (16,3 %) per assolir el 55,3 % acumulat del 2000 al 2018.

Aquest creixement important del 55 % es correspon amb un substancial creixement de la riquesa més important que de l'ocupació, ja que la primera ha augmentat en 18 anys un 97,1 % i l'ocupa-

ció ho va fer en un 26,9 %. Per períodes, del 2000 al 2010 la riquesa va créixer un 62,1 %, i l'ocupació un 21,4 %. En canvi, del 2010 al 2018, el VAB va augmentar un 21,6 %, una tercera part de la dada anterior, i l'ocupació, un 4,6 %, gairebé una cinquena part.

Sectorialment, els comportaments no són uniformes. A l'agricultura, la productivitat del treball va caure un 24,6 % durant el període del 2000 al 2010 i es recupera al període següent —del 2010 al 2018— amb una variació del 36,2 %. Així, l'acumulat del 2000 al 2018 queda amb una escassa millora del 2,7 % fins als 27.806,8 euros per treballador.

A la indústria hi ha un creixement important de la productivitat del treball en el període de 2000 a 2010, en què la indústria presenta un augment del 91,6 %, per un estancament en el període de 2010 a 2018. Així, el creixement acumulat de 2000 a 2018 és degut exclusivament al període pre-crisi. Val la pena ressaltar que aquest bon comportament radica en un augment important de la riquesa (48,1 %) amb un ajust substancial de l'ocupació (-22 %). A la construcció, el comportament és semblant al del sector secundari.

El comportament de la productivitat del treball a les Illes Balears varia positivament a causa d'augment de la riquesa i una disminució en l'ocupació o, en el cas del sector terciari, a un creixement més petit d'aquest (vegeu el quadre [IIRA-1.2](#)).

3.

SOSTENIBILITAT

Dins d'aquest objectiu 8, trobam aconseguir una producció i un consum eficients i respectuosos. En definitiva, es tracta de millorar progressivament fins al 2030 la producció i el consum eficients dels recursos disponibles i procurar desvincular el creixement econòmic i la degradació mediambiental.

En aquest apartat ens centrarem en les despeses que les empreses inverteixen a les Illes Balears en protecció del medi ambient i, en general, els resultats globals són molt millorables. Hem estudiat el període de 2008 a 2018 en diferents capítols que van des de la protecció de l'aire i el clima fins a la protecció de la biodiversitat i els paisatges, i en tots aquests l'evolució és negativa o molt negativa, a excepció de la gestió dels residus, on sí que observam una millora substancial.

El fet que l'inici del període estudiat comença el 2008 —és a dir, a principis de la gran recessió— justifica que, d'alguna manera, cada una de les despeses vagin reduint-se any darrere any i de manera important. Aquesta tendència negativa no canvia amb els anys posteriors a la crisi, és a dir, a partir de 2014.

En particular i en ordre, la despesa en protecció de la biodiversitat ha caigut des de l'any 2008 fins al 2018 a raó d'un 44,5 % anual. És a dir, si el 2008 el muntant total era d'1,2 milions d'euros, el 2018 tot just era de 3,3 milers d'euros.

En el cas de la reducció de soroll i vibracions, la reducció anual és del 38,5 %; en la gestió d'aigües residuals, del 29,5 %, i la protecció de l'aire i el clima, d'un 11,3 % anual. L'únic apartat que observam un comportament positiu per part de les empreses és amb la gestió del residu, ja que presenta un creixement anual mitjà del 49,1 %.

El 2008 les empreses destinaren a aquest capítol un poc més de 37.000 euros i el 2012 s'apuja fins a gairebé 4,5 milions d'euros.

La gran recessió va afectar de manera molt important aquesta inversió, ja que el 2013 no hi ha registrada cap despesa i durant el període del 2014 al 2017 els imports destinats són molt discrets. El 2018 es recupera el dinamisme amb una inversió de més de 2 milions d'euros, que, tot i que és la meitat de la despesa de 2012, dona visió a un escenari més compromès amb la sostenibilitat (vegeu el quadre [IIIRA-1.3](#)).

4.

SINISTRALITAT LABORAL

Una finalitat bàsica de l'objectiu 8 és un entorn de feina segur. Durant l'any 2003 es varen produir a les Illes Balears 25.221 accidents amb baixa en jornada laboral, dels quals 18.701 persones accidentades eren homes, i 6.520, dones.

Durant el 2020 a les Illes Balears hi hagué 13.360 accidents, fet que repre-

senta una baixada del 53 % respecte al 2003. D'aquest volum de sinistres, 9.970 afectats eren homes i 3.390 dones; la qual cosa representa una disminució del 53 % i 52 %, respectivament.

Però aquest tipus de lectura té un efecte distorsionador, i és que no té en compte el nombre de treballadors que conformen la massa laboral. Si agafam el nombre d'ocupats i calculam el nombre de sinistres per cada 100 ocupats, desfarem aquesta feblesa i tindrem les dades ponderades i, per tant, comparables.

En ponderar les dades per cada 100 ocupats, podem observar que les millores en el període estudiat són encara més favorables. En el cas dels homes, la reducció de la sinistralitat en accidents laborals amb baixa passa del 53 % al 54 %, però en el cas de les dones passa d'un 52 % a un 62 %, 10 punts més, sense dubtes a causa del fet que preveu la major integració de la dona en el mercat laboral en un entorn més segur.

Sinistralitat per sexes

Baixant al nivell de dades, el 2003 hi havia, en el cas d'homes, 7,6 accidents per cada 100 ocupats; en el cas de dones, la xifra baixa a 3,7 accidents per cada 100 dones. La reducció, com hem avançat, és d'un 54 % i un 62 %, respectivament. Si ampliam l'anàlisi amb l'edat de l'accidentat, comprovam que aquest major pes del sexe masculí en el nombre d'accidentats es manté. La raó pot ser evident pel tipus de feina de cada persona. Però, de la mateixa manera, en intervals d'edat, el volum més gran de sinistralitat se situa en

els grups més joves, i es redueix el nombre d'accidents per ocupat a mesura que l'interval d'edat és més elevat (vegeu els quadres [IIRA-1.4](#) i [IIRA-1.5](#)).

Una evidència de la creixent sinistralitat més alta en el cas d'homes respecte de les dones, és calculant el quocient entre el nombre d'accidents d'homes pel de dones, ponderats per cada 100 ocupats. Amb aquesta operació queda reflectida una conclusió interessant i que justifica la diferència substancial en la millora de la sinistralitat de les dones respecte dels homes per al període de 2003 a 2020 (un 60 % respecte d'un 54 %, respectivament).

El 2003 es varen produir 2 accidents amb baixa laboral d'homes per cada accident d'una dona. Aquesta xifra ha passat el 2020 a 2,5 accidents, un increment del diferencial important. Aquest comportament es repeteix amb diferent intensitat en tots els intervals d'edat analitzats, a excepció del de 16 a 24 anys, que, malgrat ser el que més sinistralitat registra, no ha variat el pes entre sexes. Així, si el 2003 per cada accident de dona es produïen 2,1 accidents d'homes, el 2020 es manté la mateixa proporció (vegeu el quadre [IIRA-1.6](#)).

Sinistralitat per tipus de contracte

Agafant el període de 2006 a 2017, hem recollit les dades d'accidents amb baixa laboral en jornada de treball per tipus de contracte i els ponderam pel nombre de contractes.

Les dades són clares; la sinistralitat es concentra en la temporalitat, però tam-

bé observam que aquest diferencial s'escurça més per la millora de les dades dels accidents de les persones amb contracte temporal, afortunadament, que no per un empitjorament del nombre d'accidents dels contractats indefinits.

Gràcies a la ponderació de les dades, podem comprovar com durant la gran recessió la sinistralitat dels contractats indefinits es va reduir de manera important, des dels 5,4 accidents per cada 100 contractats el 2006 fins als 3,4 el 2012, i puja a 4 accidents el 2017.

Per contra, els accidents en el cas de contractats temporals, en què la sinistralitat es va disparar des dels 8,1 accidents per cada 100 contractes el 2006 fins als 9,9 accidents el 2007; 9,1 el 2008 i 9,6 el 2009. Ja durant la fase de recuperació econòmica, la sinistralitat en aquest col·lectiu va baixar fins als 6,1 accidents per cada 100 contractes temporals registrats el 2017 (vegeu el gràfic [IIRA-1.8](#)).

Si comparam el comportament del nombre d'accidents amb baixa laboral en jornada de treball entre els contractats indefinits i, dins d'aquests, els fixos discontinus, en dades absolutes per al període de 2003 a 2017, comprovam que la sinistralitat es comporta de manera semblant: durant els anys previs a la gran recessió les dues sèries presenten tendència positiva, amb un valor màxim per als contractats indefinits de 13.170 accidents el 2007 i de 2.223 el 2008 per al cas dels fixos discontinus.

Tant una sèrie com l'altra presenten un mínim el 2012, any a partir del qual el

nombre d'accidents creix amb diferent força. Mentre els accidents en el col·lectiu de fixos discontinus es dispara a nivells molts superiors —arriben el 2017 als 2.937 accidents—, en el cas dels contractes indefinits el creixement és més suau, arribant a nivells previs a la crisi, ja que el 2017 la xifra puja a 10.254 pels 10.860 de 2003 (vegeu el gràfic [IIRA-1.9](#)).

Sinistralitat per grup d'ocupació

Si estudiem el nombre d'accidents de treball amb baixa en jornada de treball per grup d'ocupació per al 2020, s'observa que el que presenta un volum d'accidents més gran és la construcció, amb 3.064 accidents, el 22,9 % del total dels accidents; seguit dels treballadors no qualificats, amb un 13,7 % del total, amb 1.829 accidents. En tercer lloc, hi ha la restauració i el comerç, amb 1.563 accidents, un 11,7 %, i, llavors, els peons de diversos sectors, amb un 10,9 % del total dels accidents.

A més distància trobam, en ordre d'importància, els treballadors qualificats de la indústria, conductors i treballadors de la salut, amb un 9,9 %, un 7,5 % i un 7,1 %, respectivament. La resta d'ocupació presenta un volum percentual d'accidents poc rellevant respecte del total.

Val la pena destacar l'evolució d'aquestes variables en el temps. Per això hem comparat els valors registrats el 2020 i el 2011. Començant pels grups amb més sinistralitat, observem que la construcció ha empitjorat molt el seu comportament, ja que el 2011 el 13,54 % dels

accidents es registraven en aquest grup i el 2020 puja al 22,9 %; els pes dels accidents del grup de peons puja un 1 punt percentual en el mateix període; en el de treballadors qualificats de la indústria, 0,8 punts, i en el de treballadors de la salut, 1,2 punts. Aquest darrer cas crida l'atenció.

La resta de grups presenta un millor resultat en el temps o, en el pitjor dels casos, petites variacions. Així, el cas dels treballadors sense qualificació el 2011 agrupava el 19,2 % dels accidents i el 2020 cau a 13,7 punts —5,6 punts percentuals menys—, o el grup de restauració i comerç, amb un 18,7 % dels accidents el 2011 i un 11,7 % el 2020, amb una reducció del 7 % (vegeu el gràfic [IIRA-1.10](#)).

5.

TREBALL, RETRIBUCIÓ I IGUALTAT D'OPORTUNITATS

Dins de l'objectiu 8 hi ha el de plena ocupació i igualtat de retribució. Marcant com a data límit el 2030 per aconseguir l'ocupació plena productiva i el treball decent per a totes les persones, inclosos els joves i les que tenen alguna discapacitat, així com la igualtat de remuneració per treball d'igual valor.

Començant per la retribució, l'hem comparat per diferents anys per sexes de les Illes Balears respecte a Espanya i, tal vegada a causa d'una economia molt terciaritzada, els resultats no són positius.

Treball i gènere

El 2019 el guany per hora de treball a les Illes Balears és de 15,3 euros/hora en el cas d'un home i de 14,5 euros/hora en el d'una dona. Aquestes xifres són 1,5 euros i 0,4 euros inferiors que els seus respectius en l'àmbit estatal. Aquesta diferència no és puntual d'aquest any, sinó que ha crescut en el darrer decenni, amb pitjor resultat en el cas dels homes, ja que el 2010 la diferència era de -0,8 euros.

I diem que es va agreujant, ja que, per exemple, el guany per hora treballada d'un home a les Illes Balears ha variat en el període de 2010 a 2019 un 8,1 %, i a la resta de l'Estat ho ha fet un 12,7 %. En el cas de les dones els resultats tampoc no milloren. Una dona a les Illes Balears ha vist créixer el guany per hora treballada un 2,7 %, i a la resta de l'Estat, un 6,9 %. Per tant, en l'àmbit autonòmic els resultats no són positius.

Si el que comparam és la igualtat de retribució per sexe, les distàncies també hi són. Però a diferència de les dades anteriors, la força de retribució entre home i dona per hora treballada s'escurça. A Illes Balears, a 2010 aquesta diferència era d'1,4 euros i a la resta de l'Estat de 2,3 euros, és a dir, substancialment més gran.

El 2019, les Illes Balears han aconseguit un resultat millor en aquest punt que no la resta de l'Estat, ja que ha reduït aquesta diferència un 50 %, fins als 0,7 euros. Per contra, la resta de l'Estat ho ha fet en un 26 %, fins als 1,7 euros. Aquesta dada està molt per sobre fins

i tot del registre de les Illes Balears el 2010 (vegeu el quadre [IIRA-1.7](#)).

Quant a hores de feina, per al període de 2016 a 2020 hem registrat el nombre d'hores mitjana de treball setmanal. En primer lloc, crida l'atenció la reducció el 2020 —sens dubte, efecte de la covid-19— amb una caiguda de 5 hores menys en el cas d'homes i de gairebé 7 hores en el cas de dones.

Si obviam aquest exercici, s'aprecia certa estabilitat en el nombre d'hores treballades i amb les diferències per sexes. Així, els homes tenen una jornada setmanal mitjana entorn de 36,5 hores, i les dones, de 32,3 hores; és a dir, els homes fan de mitjana més de 4 hores a la setmana (vegeu el quadre [IIRA-1.8](#)).

La taxa d'activitat és el resultat del quocient entre la població activa, que treballa o vol treballar, i la població que té edat de treballar. Hem recollit les dades per sexe a les Illes Balears per al període de 2016 a 2020 i, igual que en el cas de les hores de treball a la setmana, observam perfectament l'impacte de la covid-19 el 2020, amb una caiguda de 3 punts respecte a la taxa de 2019, tant en el cas dels homes com de les dones.

Si centram l'anàlisi en la diferència per sexes, comprovam que els homes tenen de mitjana per al període de 2016 a 2019 una taxa d'activitat propera als 70 punts. Per contra, les dones el tenen d'uns 59 punts; per tant, la distància entre aquestes taxes d'activitat se situa en uns 11 punts de mitjana (vegeu el quadre [IIRA-1.9](#)).

Aturats, gènere i nacionalitat

Si una part de l'objectiu 8 és la plena ocupació, l'evolució de l'atur forma part, irremeiablement, d'aquest objectiu. Hem registrat l'evolució de la taxa d'atur a Espanya i a les Illes Balears per als anys 2006, 2019 i 2020, segregat per sexe i per nacionalitat de l'aturat.

Una visió estilitzada de les dades dona una ordenació del problema de la desocupació per sexes i nacionalitats. El grup més sensible a l'atur és el de dona estrangera que no pertany a la Unió Europea. El següent grup és el d'homes estrangers que no pertanyen a la Unió Europea, que presenta una sensibilitat molt semblant al grup de dones estrangeres però que sí que pertanyen a la Unió Europea.

El següent grup és el d'homes estrangers de la Unió Europea amb dades un poc superiors a les dones a Espanya, seguides de les dones de les Illes Balears i acaba amb els homes de conjunt de l'Estat. I en el lloc de millor posició, els homes de les Illes Balears.

Aquesta sensibilitat explica la diferència que l'impacte de la covid-19 ha tingut en l'atur segons sexe i nacionalitat; però, per altra banda, la gran dependència del turisme a l'economia de les Illes Balears argumenta la gravetat que pateix en comparació amb la resta de l'Estat.

Així, si comparam les dades d'atur de 2020 amb el 2019, comprovam que aquestes taxes varen créixer a les Illes Balears un 11,6 % en el grup de dones

estrangeres no pertanyents a la Unió Europea, i en aquest mateix grup ho feia a la resta de l'Estat un 5,6 %. Si analitzam el grup d'homes estrangers no pertanyents a la Unió Europea a Illes Balears, va créixer l'atur el 2020 respecte de 2019 un 8,6 %, quan a la resta de l'Estat ho va fer un 2,3 %.

És curiós el cas de les dones estrangeres de la Unió Europea, ja que, com a excepció a Espanya, la taxa va créixer en un 5,2 % i a Illes Balears es va reduir un 0,4 %.

En el cas dels homes d'aquesta mateixa procedència, les diferències de taxes entre la data han estat mínimes a les Illes Balears, amb un 5,9 %, i un 4,2 % a la resta de l'Estat. Quant a l'atur de la població de nacionalitat espanyola, podem resumir que tant en el cas dels homes com el de les dones a les Illes Balears l'augment de la taxa d'atur de 2020 respecte al 2019 ha crescut 3 punts percentuals: en concret, 3,8 % en el cas dels homes i de 3,3 % en el cas de les dones.

Per contra, a la resta de l'Estat, en el cas dels homes ha pujat un 1,1 %, i en el de les dones, un 0,7 %. Per tant, hem evidenciat que el gran cop de la covid-19 en termes d'atur ha estat rebut pels segments més febles de la societat. Un darrer aspecte és que, a pesar de tot l'anterior, en general el comportament de l'atur en termes absoluts a les Illes Balears és millor que al global d'Espanya (vegeu el quadre [IIRA-1.10](#)).

Per acabar aquest subapartat, hem recollit les taxes d'atur de llarg durada per sexe i per al període de 2016 a 2020 a

les Illes Balears. Aquí també apreciam l'impacte de la covid-19, ja que la tendència negativa que observam des de 2016, tant pel cas dels homes com de les dones, de reducció d'aquesta taxa, canvia de sentit i empitjora amb l'entrada de 2020, en què augmenta 0,8 punts percentuals en el cas dels homes i 0,7 en el cas de les dones.

El que sí que es manté, malgrat la covid-19, és que durant el període analitzat cada vegada la taxa d'atur de llarga durada és més gran en el cas de les dones respecte als homes. Si el 2016 el diferencial era de -0,6 punts, el 2020 és d'1,1 punts (vegeu el quadre [IIIRA-1.11](#)).

Assalariats, lloc de treball i sexe

En aquest apartat s'estudia com està distribuïda l'ocupació per sexe dels assalariats de les Illes Balears durant els darrers cinc anys. Si centram l'estudi al 2020, cal començar dient que del 100 % dels homes assalariats a les Illes Balears, el 28 % ocupen càrrecs de direcció, pel 33 % de les dones assalariades. És a dir, en proporció, hi ha més pes de càrrecs de directius entre les dones que entre els homes. Això és una tendència relativament recent, ja que el 2016 els percentatges respectius eren de 21 % per als homes i de 22 % per a les dones.

Si passam a la figura d'administratius, és una ocupació que engloba el 8 % dels homes pel 20 % de les dones. Per tant, és una ocupació àmpliament feminitzada, a més que aquesta estructura s'ha mantingut relativament estable durant el període analitzat.

En el cas dels treballadors qualificats, passa a l'invers que en l'ocupació anterior, ja que hi treballen el 53 % dels homes i el 30 % de les dones, és a dir, és una ocupació majoritàriament masculinitzada. En darrer lloc, les ocupacions elementals estan cobertes per l'11 % dels assalariats masculins per un 17 % d'assalariades femenines (vegeu el quadre [IIIRA-1.12](#)).

6.

FORMACIÓ

Reduir el nombre de joves sense estudis és un objectiu clau en una economia desenvolupada que tengui la meta de la plena ocupació i la igualtat d'oportunitats.

Per estudiar aquest objectiu hem registrat els ocupats per nivell de la seva formació, en percentatge respecte al total de la comunitat i per als anys 2020 i 2014 a les Illes Balears. Els resultats mostren una reducció percentual de les persones amb formació inferior a la primera etapa i educació secundària i un augment de les persones amb una formació més elevada.

Cal centrar l'anàlisi en els dos grups més rellevants i màxims representants d'una formació bàsica i una formació avançada, com son primera etapa d'educació secundària i educació superior. Aquests demostren aquest avanç, ja que el 2014 el 34 % dels ocupats tenia com a formació la primera etapa d'educació se-

cundària, i el 32 %, educació superior. És a dir, una grandària molt semblant. El 2020 els primers cauen fins a un 28,5 % i els darrers pugen fins a un 39,5 % (vegeu el gràfic [IIRA-1.11](#)).

Més formació implica més retribució. Si observem les dades de 2018 corresponents al guany mitjà per hora de treball per tipus de jornada i nivell d'estudis, apreciam aquesta relació entre retribució i formació.

Si estudiem les dades agregades, destaca el fet que els imports són molt semblants entre homes i dones: d'uns 12 euros en temps complet i uns 10 euros en temps parcial. Si baixam a titulacions, trobam que sí que hi ha diferències entre homes i dones. Per exemple, en els llicenciats i doctorats, un home rep uns 21,4 euros/hora, i una dona, 18,2 euros/hora. Aquestes diferències es mantenen en tots els nivells d'estudis.

Si mesuram la raó entre el guany mitjà per hora dels llicenciats i els d'educació primària, observam que en el cas dels homes hi ha una relació de 2,3 vegades, i en el de dones, 2,2 (vegeu el quadre [IIRA-1.13](#)).

Taxes d'activitat i formació

La taxa d'activitat és un indicador clar del dinamisme d'un mercat laboral. En aquest apartat revisam les taxes d'activitat a l'any de finalització dels estudis pel cas de formació universitària i formació professional.

Formació universitària

Per estudiar aquesta variable hem recollit les taxes d'activitat desagregada per branques de coneixement i per grau de formació per al curs 2017/2018 i comparat amb el curs 2012/2013.

Si començam per la dada agregada, la formació amb una taxa d'activitat més elevada en el curs 2017/2018 és el màster, amb un 88,4 %, amb una pujada del 8,9 % respecte del curs 2012/2013. La segueixen el grau amb una taxa del 82,8 %, amb un augment del 5,1 %, i en la darrera posició, el doctorat, amb un 72,7 %, amb una caiguda del 7,9 % respecte al curs 2012/2013.

Centrant l'estudi en les branques de coneixements, les ciències de la salut són la que tenen taxes d'activitat més altes en grau i màster, amb coeficients de 85,7 % i 92,1 %, respectivament, al curs 2017/2018, a més de ser les que més dinamisme presenten respecte a les dades del curs 2012/2013. Les segueixen les ciències socials i jurídiques i enginyeria i arquitectura, però en aquesta darrera hi ha una caiguda del 4,3 % (vegeu el quadre [IIRA-1.14](#)).

Formació professional

Amb relació a les taxes d'activitat de la formació professional a l'any de finalització dels estudis, les dades no són tan positives, ja que la taxa màxima s'aconsegueix el curs 2015/2016, amb un 64,7 %, però a partir d'aquest curs els valors agafen un pendent negatiu i cada vegada amb més força. Així, el curs

2016/2017 és del 63,6 %; el següent curs, del 60,8, i el darrer, 2018/2019, cau 15 punts percentuals, fins a una taxa d'activitat del 46,9 %.

Per tant, observam un comportament que cal millorar amb un cicle formatiu tan important com és la formació professional i que les dades disten negativament dels resultats observats en els cicles formatius universitaris (vegeu gràfic IIRA-1.12).

7.

MIGRACIÓ

Dins de l'objectiu 8 ja hem tractat en punts anteriors algunes variables relacionades amb la migració. Sobre aquest tema, el subapartat 8 de l'objectiu 8 concreta la necessitat de protegir els drets laborals i promoure un entorn de treball segur i sense riscos per a tots els treballadors, inclosos els migrants, en particular les dones i les persones amb ocupacions precàries. Com a exemple, hem vist com la part més feble de l'atur a les Illes Balears i a la resta de l'Estat és el perfil d'estrangera no comunitària.

Emigració i formació

En primer lloc, definim el perfil de l'assalariat estranger en termes de formació. Si prenem com referència l'any 2019, s'observa que el 15,4 % dels assalariats estrangers tenen educació primària o inferior; el 28,3 %, educació secundària de primera etapa, i un 30 %, de segona

etapa, que és el grup més nombrós; el 26,2 % restant correspon a persones amb educació superior.

Per tant, el 56 % té una formació de secundària en segona etapa o fins i tot superior. Comparant aquestes dades amb les de 2020, s'aprecia l'impacte de la covid-19 en el mercat laboral d'assalariats estrangers. Així, aquells amb educació primària o inferior cauen fins al 9,1 % del total d'assalariats estrangers, és a dir, més de 6 punts percentuals.

Els que tenen ensenyament secundari de primera etapa cauen el 2020, fins al 22,4 %; per tant, també cauen 6 punts percentuals. A partir d'aquí, en nivells d'educació superiors, els percentatges pugen. En ensenyament secundari de segona etapa, el pes dels assalariats estrangers amb aquesta formació sobre el total augmenta 6 punts des del 30 % fins al 36,2 %. En el cas d'educació superior, també augmenta en 6 punts, des del 26,2 % fins al 32,8 %.

Aquestes dades reflecteixen amb claredat que l'impacte de la covid-19 es va concentrar en la part feble dels assalariats estrangers.

Un altre efecte de la covid-19 és que en el cas dels homes hagi passat el grup amb formació secundària de primera etapa, amb un 36,3 %, com la més elevada el 2019, al grup de secundària de segona etapa, amb un 29,2 % del total d'homes assalariats estrangers. En el cas de les dones, la covid-19 no hi ha canviat el grup més freqüent, el de secundària de segona etapa, però sí que ha guanyat pes

entre les dones assalariades estrangeres, passant d'un 35,9 % a un 44,8 % el 2020. En tots dos casos, aquests guanys estan sostinguts en pèrdues rellevant en el nombre de persones amb formacions inferiors (vegeu el quadre [IIIRA-1.15](#)).

Migració, sector econòmic i condicions de treball

A partir de dades disponibles de l'Ibestat sobre els assalariats estrangers per sector econòmic, hem accedit als anys 2008, 2019 i 2020. A partir de l'observació de la informació disponible, evidenciam que aquesta població laboral es concentra fonamentalment en el sector de serveis, seguit de la construcció.

En termes temporals, s'observa que el sector terciari ha guanyat pes, en passar d'un 67 % el 2008 a un 77 % del total dels assalariats estrangers. De la mateixa manera, el sector de la construcció ha perdut importància i ha passat d'un 25 % el 2008 a un 16 % el 2020. Els sectors primari i secundari mantenen durant els períodes analitzats certa estabilitat, i relativa poca importància en el cas de la indústria, i d'irrellevant a l'agricultura (vegeu gràfic [IIIRA-1.13](#)).

Per una altra banda, resulta molt destacable el comportament del nombre de contractes registrats a estrangers per illes. Per estudiar aquest factor, hem agafat la mitjana de les contractes registrats durant els mesos de juny a agost per illes i per sexe.

Amb aquesta informació podem comprovar que Mallorca i Menorca presenten

una reducció important de l'any 2020 respecte al 2005, per damunt del -40 %. Aquesta disminució es dona tant en el cas d'homes com de dones, destacant el -59,4 % en el cas d'homes a l'illa de Menorca. Al contrari, a Eivissa el nombre de contractes registrats a estrangers ha variat el 2020 respecte a 2005 un 1,6 % en el cas de les dones i una reducció de tot just un 1,4 % en el cas dels homes (vegeu el quadre [IIIRA-1.16](#)).

8.

CONCLUSIONS

Els objectius de desenvolupament sostenible (ODS) són un conjunt de 17 reptes que Nacions Unides va recollir el 2015 a l'Agenda 2030 per al desenvolupament sostenible. En concret, es pretén promoure el creixement econòmic sostingut, sostenible i inclusiu.

Quant a generació de riquesa i treball decent, hem comprovat les conseqüències damunt la renda per capita i la productivitat d'una economia excessivament terciaritzada en què l'agricultura —però principalment la indústria— perden pes d'una manera constant en el temps.

Una economia sostenible resulta de vital importància per a una economia amb futur, però en el cas de les Illes Balears s'observa que els resultats són bastant millorables, a excepció de la gestió dels residus, en què es registra un creixement mitjà anual en la despesa del 49 %.

En sinistralitat, Illes Balears registren bons resultats, però cal destacar la sinistralitat més gran en el cas dels homes que de les dones i que, a més, es concentra en els contractes temporals. A més, el sector més afectat és la construcció i, així mateix, aquest sector ha empitjorat els seus registres amb el pas del temps.

En referència a la retribució, els homes continuen percebent un import més elevat que les dones, però tant en el cas dels homes com de les dones de les Illes Balears mantenen percepcions inferiors a les de la resta de l'Estat. També és una evidència que els homes fan més hores de feina que les dones, independentment dels arguments disponibles.

Un lloc de feina estable implica un nivell d'atur reduït. L'anàlisi de les dades mostra que el grup més sensible a aquest problema és el de dona estrangera no comunitària. La formació resulta fonamental per un mercat de treball estable i productiu. Les dades observades evidencien l'èxit més gran de la formació universitària enfront de la formació professional en termes de taxes d'activitat.

Quant a migració i la seva feblesa, destaca —a part del perfil més dèbil en termes d'atur com el de dona estrangera no comunitària— la població amb menys formació. També val la pena destacar la concentració dels assalariats estrangers en el sector secundari i, en menor mesura, a la construcció.

3

POLÍTIQUES ACTIVES D'OCUPACIÓ

RESUM

Les polítiques actives d'ocupació (PAO) inclouen un conjunt de programes i actuacions adreçades a facilitar l'accés al mercat de treball de les persones en atur, mitjançant accions de millora de la seva ocupabilitat i d'intermediació entre oferta i demanda d'ocupació.

Els serveis autonòmics d'ocupació són les administracions responsables d'executar les PAO; a les Balears, són el Servei d'Ocupació de les Illes Balears (SOIB) i la Direcció General de Treball, Salut laboral i Economia Social.

L'any 2019 hi ha hagut 468.555 persones que han participat en les diverses accions del SOIB, principalment en les d'intermediació i orientació (el 94,7 % del total). Les xifres de participació són molt semblants a la de l'any anterior en els diversos tipus d'accions, excepte en la intermediació laboral, on s'observa una disminució de les persones beneficiàries. Es manté la tendència d'augment progressiu del pressupost de PAO (de 83.901.869 € el 2017 a 108.246.946 l'any 2019) i de la despesa per persona aturada registrada.

En la formació per a l'ocupació, s'observa un lleuger increment de la participació en la formació professional per a persones desocupades i ocupades i de l'acreditació de l'experiència laboral.

Pel que fa a mesures directes de creació de l'ocupació per fer front a la crisi econòmica derivada de la covid-19, destaca la creació del programa REACTIVA, que ha permès la contractació durant el 2020 de prop de 1.400 persones en ajuntaments i consells insulars.

3.1.

INTRODUCCIÓ

Les polítiques actives d'ocupació inclouen un conjunt de programes i actuacions adreçades a facilitar l'accés al mercat de treball de les persones en atur, mitjançant accions de millora de la seva ocupabilitat i d'intermediació entre oferta i demanda d'ocupació. A les Balears s'emmarquen en diferents plans autonòmics: Pla d'Ocupació de Qualitat de les Illes Balears 2017-2020, Pla d'Autoocupació i Foment de l'Emprenedoria de les Illes Balears 2017-2020 i Pla Integral de Formació Professional 2018-2021.

En aquest capítol s'utilitza com a principal font d'informació l'informe sobre polítiques actives d'ocupació de 2019¹ i, a l'apartat de formació professional per a l'ocupació, s'empra de manera complementària l'informe sobre avaluació de la formació professional per a l'ocupació de 2019². Aquests informes són els més actualitzats en el moment de redactar el capítol, la qual cosa no ens permet analitzar l'efecte de la pandèmia per la covid-19 en el mercat laboral en general i en les PAO en particular.

1. Pou, L. (dir.); CAPARRÓS, F.; RODRÍGUEZ, C.; VILA, J.F. (2019). *Polítiques actives d'ocupació a les Illes Balears (2019)*. Direcció General de model econòmic i ocupació i Servei d'Ocupació de les Illes Balears, GOIB. Recuperat el 31 de juliol de 2021 de: <https://soib.es/wp-content/uploads/2020/11/Informe-PAO-2019.docx.pdf>.

2. Pou, L. (dir.); CAPARRÓS, F.; RODRÍGUEZ, C.; VILA, J.F. (2019). *Informe anual de formació professional per a l'Ocupació*. Direcció General de model econòmic i ocupació i Servei d'Ocupació de les Illes Balears, GOIB. Recuperat el 31 de juliol de 2021 de: <https://soib.es/wp-content/uploads/2020/11/Informe-Anual-de-FPO-2019.pdf>.

D'acord amb la classificació utilitzada pel SOIB, diferenciam cinc tipus de programes o actuacions: intermediació laboral; orientació laboral; formació professional per a l'ocupació; foment i creació d'ocupació, i suport a l'emprenedoria i el teixit empresarial. Pel que fa a les persones beneficiàries³ de les PAO durant el 2019, s'observa una lleugera disminució de participants en relació amb l'any anterior (vegeu el quadre II-3.1).

La distribució per tipus de programes mostra que un 46,1 % del total (216.201) participà en accions d'intermediació laboral. L'orientació laboral va beneficiar 227.743 subjectes (48,6 % del total), mentre que a la formació professional per a l'ocupació hi varen participar 17.725 persones (3,8 % del total). Varen participar en accions de suport a l'emprenedoria i el teixit empresarial 4.373 persones (0,9 % del total) i 2.513 (0,5 % del total) en accions de foment i creació de l'ocupació.

L'anàlisi evolutiva de la participació per programes o actuacions en el període 2017-2019 (vegeu el quadre II-3.1), mostra una certa estabilització de les dades de participació tant en xifres absolutes com percentuals en els cinc tipus de programes.

El pressupost per a polítiques actives d'ocupació s'ha incrementat any rere any. Aquest fet, juntament amb la disminució del nombre de persones aturades registrades o el manteniment del nombre d'aquestes, ha comportat un important increment de la despesa de PAO per persona en aquesta situació (vegeu el quadre II-3.2).

3. Hi ha persones que es beneficien de diverses actuacions, però les estadístiques actuals no permeten diferenciar-les de les beneficiàries d'una sola actuació.

QUADRE II-3.1. COMPARATIVA DE LES POLÍTIQUES ACTIVES D'OCUPACIÓ PER PROGRAMES A LES ILLES BALEARS (2017-2019)

	2017	%	2018	%	2019	%
Total	460.494	100	481.694	100	468.555	100
Intermediació laboral	228.984	49,7	230.003	47,7	216.201	46,1
Orientació laboral	212.002	46,0	227.464	47,2	227.743	48,6
Formació professional per a l'ocupació	12.745	2,8	17.483	3,6	17.725	3,8
Foment i creació d'ocupació	2.798	0,6	2.623	0,5	2.513	0,5
Suport a l'emprenedoria i el teixit empresarial (2010)	3.965	0,9	4.121	0,9	4.373	0,9

Font: Elaboració pròpia a partir de Pou, L. (dir.); Caparrós, F.; Rodríguez, C.; Vila, J.F. (2019)

QUADRE II-3.2. EVOLUCIÓ DELS PRESSUPOSTOS PAO I DESPESA PER PERSONA ATURADA REGISTRADA (2017-2019)

	2017	2018	2019
Pressupost PAO	83.901.869	96.022.342	108.476.175
Despesa en PAO per aturat registrat en el SOIB	1.629,45	1.974,10	2.065,71

Font: Elaboració pròpia a partir de Pou, L. (dir.); Caparrós, F.; Rodríguez, C.; Vila, J.F. (2019)

Pel que fa als pressuposts de 2019, cal dir que el 90 % és aportat pel Servei d'Ocupació de les Illes Balears (SOIB); el 8,7 %, per la Direcció General de Treball i Salut Laboral, i l'1,3 % restant, per l'Institut d'Innovació Empresarial de les Illes Balears (IDI).

Al llarg del 2019, s'ha consolidat la reestructuració del Servei d'Intermediació Laboral del SOIB, reestructuració iniciada el 2018, amb la creació dels serveis SOIB Empreses, l'Oficina Sectorial de l'Escola d'Hoteleria i el manteniment de les ofícines territorials d'ocupació (vegeu el quadre II-3.3).

3.2.

INTERMEDIACIÓ LABORAL

La intermediació laboral és el procés bi-direccional en què es dona suport a les persones demandants d'ocupació en la recerca d'una ocupació adequada a les seves característiques, alhora que proporciona a les empreses les candidatures més idònies als seus requeriments.

3.2.1. LA GESTIÓ DE LES OFERTES

Al llarg del 2019, 2.406 empreses han presentat ofertes d'ocupació en el SOIB, una xifra inferior a l'enregistrada el 2018, que fou de 2.953, amb la qual cosa s'experimenta un descens del 18,5 %. A la vegada, s'han gestionat un total de 11.424 llocs de feina, fet que suposa un descens del 4,6 % respecte a l'any 2018 (11.981).

QUADRE II-3.3. EVOLUCIÓ DE LA PARTICIPACIÓ EN LES PRINCIPALS ACCIONS D'INTERMEDIACIÓ LABORAL A LES ILLES BALEARS (2017-2019)

	2017	2018	2019
Total	228.984	230.003	216.201
Atenció i valoració de la idoneïtat en relació amb alguna oferta registrada en el SOIB	27.940	29.272	26.186
Ofertes preseleccionades derivades a empreses per completar la selecció	13.526	13.388	14.333
Persones demandants d'ocupació ateses pel Servei d'Intermediació que han estat contractades en empreses privades	14.287	15.463	[1]sd
Persones demandants d'ocupació ateses pel servei d'intermediació que han estat contractades en programes d'ocupació de les administracions públiques o en llocs de feina subvencionats	1.220	1.042[2]	987
Col·locacions	171.715	170.960	174.345
Xarxa Eures (demandants d'ocupació que busquen feina en un país estranger)	296	160	350

Font: Pou, L. (dir.); Caparrós, F.; Rodríguez, C.; Vila, J.F. (2019)

L'any 2019 s'ha atès i valorat la idoneïtat en relació amb alguna oferta de treball enregistrada en el SOIB de 26.186 demandants d'ocupació, de les que 14.333 (54,7 %) han estat preseleccionades i derivades a empreses (tant privades com públiques) per completar el seu procés de selecció. Com a resultat d'aquest procés, un 6,9 % (987) de les persones han estat finalment contractades mitjançant programes d'ocupació de les administracions públiques o en llocs de feina subvencionats, fet que suposa un descens del 5,3 % en relació amb el 2018. Pel que fa a les persones ateses en el servei d'intermediació que finalment han estat contractades per empreses privades, no es disposa d'informació per a l'exercici 2019.

Si s'analitza l'evolució de les dades en el període 2017-2019, s'observa un descens del 6,3 % en l'atenció i valoració de la ido-

neïtat de les persones demandats d'ocupació, però, contràriament, un augment del 6 % en les preseleccions de candidats i candidates. Finalment, al llarg d'aquest període han disminuït en un 19,1 % les contractacions dutes a terme mitjançant programes d'ocupació a les administracions públiques o en llocs de feina subvencionats.

3.2.2. LES COL·LOCACIONS

Les col·locacions gestionades pel SOIB, inclouen totes les persones demandants d'ocupació que han estat ateses tant en el servei d'intermediació com les ateses en els serveis generals del SOIB i que han trobat una ocupació independentment de la procedència de l'oferta.

Si el 2018 les col·locacions havien experimentat una disminució del 0,4 %, el 2019

s'ha produït un increment del 2 %, ja que s'han dut a terme un total de 174.345 col·locacions. Si s'analitza l'evolució des de l'any 2017 fins al 2019, s'observa un increment acumulat del 9,6 %.

Els certificats d'insuficiència

En els casos en què el SOIB no pot identificar persones demandants amb un perfil idoni a les ofertes de feina gestionades, emet un certificat d'insuficiència que permet a les empreses la contractació de persones extracomunitàries amb permís de feina i treball.

El 2019 s'han emès 216 certificats d'insuficiència, fet que representa quasi el 2 % de les ofertes de feina tramitades en el SOIB (11.424 ofertes). A més, es pot observar un augment considerable en l'emissió d'aquests certificats en relació amb l'any anterior, en què es van emetre 98 certificats.

En anys anteriors, les ocupacions més demandades foren de l'àmbit de la cultura (cantants, músics, acròbates), l'ensenyament (professorat d'idiomes), la sanitat (metges), la informàtica (analistes, enginyeria informàtica) i la nàutica (personal tècnic de manteniment naval i patronatge de vaixell). El 2019 s'observa un canvi de tendència i apareixen noves ocupacions com cuineres i cuiners, professionals de la formació no reglada, professionals de la infermeria, personal tècnic de manteniment d'instal·lacions, personal d'administració general i esquiladors i esquiladores.

3.2.3. XARXA EURES: PROGRAMES D'ADQUISICIÓ D'EXPERIÈNCIA LABORAL

La Xarxa Eures és un servei de la Unió Europea que facilita la lliure circulació de treballadores i treballadors entre els països membres, Suïssa, Islàndia, Liechtenstein i Noruega i ofereix un ampli ventall d'accions entre les quals es troba la intermediació laboral. Aquestes accions inclouen, entre d'altres, l'atenció individualitzada a persones demandants d'ocupació i empreses; l'organització de jornades de selecció en el nostre territori, la informació a través de portals específics i xarxes socials sobre el programa i les condicions de treball i vida a la Unió Europea i mesures per incentivar la mobilitat dels joves treballadors (beques «El teu primer treball Eures»).

El 2019 s'observa un augment considerable en les actuacions dutes a terme des d'Eures-Balears. Així, les persones demandants d'ocupació que cerquen un lloc de feina en un país de la Xarxa Eures han passat de 160 el 2018 a 350. D'aquestes, el 12,6 % (44 persones) han estat finalment contractades com a resultat de la intermediació del SOIB. Així mateix, s'han fet 12 atencions individualitzades a empreses d'altres països de la Xarxa Eures.

Així com el 2018 es va produir un descens en els contactes realitzats amb persones demandants d'ocupació per facilitar suport en la intermediació i contractació, el 2019 es produeix un augment considerable, ja que es passa de 200 a 1.191 contactes.

A més, el 2019 també ha augmentat el nombre de jornades de selecció i orientació dutes a terme, ja que ha passat d'1 a 8.

3.3.

ORIENTACIÓ LABORAL

Les principals actuacions d'orientació laboral es fan a les diferents oficines del SOIB i entitats socials i del tercer sector especialitzades, en el marc del Programa de Garantia Juvenil i els punts d'orientació acadèmica i professional (POAP).

3.3.1. L'ATENCIÓ A LES OFICINES DEL SOIB I ENTITATS ESPECIALITZADES

El servei d'orientació laboral ofereix un servei integral i especialitzat a les persones demandants d'ocupació i proporciona un diagnòstic d'ocupabilitat, un itinerari individualitzat d'ocupació i un acompanyament continuat a l'usuari al llarg del seu procés de formació i recerca d'ocupació. Així, el servei d'orientació laboral es configura com la via principal d'accés a les polítiques actives d'ocupació. L'actuació del servei es desenvolupa principalment a les mateixes oficines d'ocupació del SOIB. Encara que de manera complementària, el SOIB finança entitats de caire social i el desenvolupament d'itineraris integrals d'inserció per a aquelles persones demandants d'ocupació amb especials dificultats d'inserció laboral i situacions de vulnerabilitat.

El 2019 s'observa un increment de les actuacions d'orientació laboral del 0,1 %,

amb un total de 227.743 intervencions fetes tant a les oficines del SOIB com a les entitats especialitzades en l'atenció a col·lectius vulnerables, enregistrant un creixement total del 7,4 % entre el període 2017-2019.

Específicament, el nombre d'intervencions dutes a terme des de les oficines el 2019 ha estat de 221.920, amb la qual cosa s'ha experimentat un creixement del 0,1 % en relació amb l'any anterior. Les actuacions que mostren un increment més alt són la realització d'itineraris personalitzats per a l'ocupació, amb 14.333 intervencions, enfront de les 6.752 dutes a terme el 2018; informació i motivació per a l'autoocupació, amb 125 accions el 2019, per les 56 de l'any anterior; suport a la recerca de feina a l'estranger (Eures), amb 350 intervencions per les 160 de l'exercici anterior.

A més, les actuacions relatives a l'orientació integral de joves (SOIB Joves) i de garantia juvenil s'han incrementat el 2019 en un 34,9 %, ja que s'han fet 5.103 intervencions. Finalment, s'han dut a terme un total de 12.678 acompanyaments en els itineraris (seguiment individualitzat a les persones aturades de llarga durada), fet que suposa un augment del 29,1 % en relació amb l'any anterior.

Així mateix, s'han dut a terme 153.601 informacions professionals (informacions sobre el funcionament del mercat laboral i polítiques actives d'ocupació), fet que suposa un augment del 6,2 % en relació amb el 2018.

Contràriament, es produeix un descens del 22,5 % en la realització de diagnòstics

d'ocupabilitat i del 47,9 % en les accions d'assessorament per a l'ocupació. Aquesta informació contrasta amb l'augment que havien presentat ambdues accions l'any 2018 (del 50 % i del 21,6 %, respectivament).

Els serveis de nova creació el 2018 s'han consolidat al llarg del 2019 i han augmentat considerablement les seves actuacions. Així, el servei específic per a l'atenció a persones aturades de llarga durada ha atès 1.035 persones (530 el 2018) i l'Oficina sectorial d'Hoteleria i Turisme SOIB-EHIB ha realitzat un total de 2.852 actuacions d'orientació laboral (1.005 el 2018) (vegeu el quadre II-3.4.).

En relació amb els programes subvencionats pel SOIB adreçats als col·lectius vulnerables i amb més dificultats d'inserció, el 2018 es va posar en funcionament un nou itinerari integral d'inserció adreçat a joves amb especials dificultats d'inserció que es va unir als itineraris integrals per a col·lectius vulnerables i a les accions d'orientació i acompanyament per a les persones beneficiàries de la renda mínima d'inserció (RMI). Aquests programes proporcionen un suport més individualitzat i adaptat a les necessitats específiques de les persones beneficiàries i són duts a terme per entitats socials i del tercer sector mitjançant una convocatòria específica de subvencions impulsada pel SOIB.

QUADRE II-3.4. PRINCIPALS ACCIONS D'ORIENTACIÓ LABORAL A LES ILLES BALEARS (2017-2019)

	2017	2018	2019
Total	212.002	227.464	227.743
Oficines del SOIB	206.706	221.739	221.920
Diagnòstic d'ocupabilitat	8.360	12.576	9.741
Itineraris personalitzats per a l'ocupació	7.670	6.752	14.333
Assessorament per a l'ocupació	34.921	42.454	22.102
Acompanyament en l'itinerari	5.294	9.820	12.678
Informació professional	145.918	144.604	153.601
Informació i motivació per a l'autoocupació	52	56	125
Eures: suport a la recerca de feina a l'estranger	281	160	350
Orientació integral de joves SOIB Jove i Garantia Juvenil	4.210	3.782	5.103
Persones aturades de llarga durada	sd	530	1.035
Sector específic hoteleria	sd	1.005	2.852
Entitats especialitzades en col·lectius vulnerables	5.296	5.725	5.823
Itineraris integrals d'inserció per a l'ocupació col·lectiu vulnerables	3.717	3.473	3.482
Orientació laboral i acompanyament a la inserció de les persones beneficiàries de la renda mínima d'inserció	1.579	1.009	974
Itineraris integrals d'inserció per a l'ocupació col·lectiu vulnerables: SOIB Joves	sd	1.243	1.367

Font: Pou, L. (dir.); Caparrós, F.; Rodríguez, C.; Vila, J.F. (2019)

El 2019 les entitats especialitzades en l'atenció a col·lectius vulnerables van desenvolupar un total de 5.823 intervencions, fet que suposa un augment de l'1,7 % en relació amb l'any anterior (5.725). Concretament, en els itineraris integrals adreçats a col·lectius vulnerables s'han dut a terme 5.823 actuacions, fet que suposa un augment del 0,3 % en relació amb el 2018. Les accions realitzades d'orientació laboral i acompanyament a la inserció de persones beneficiàries de la RMI han estat 974 i s'ha mostrat una reducció del 3,5 %, la qual se suma a la que es va produir l'any 2018, que va ser del 36,1 %.

D'acord amb les dades avançades de 2020 facilitades directament pel SOIB, 3.452 persones (un 55,2 % de dones i un 44,8 % d'homes) s'han beneficiat d'aquests itineraris adreçats a col·lectius vulnerables.

Finalment, en els itineraris integrals d'inserció adreçats a joves amb situació de vulnerabilitat, s'han dut a terme 1.367 actuacions, la qual cosa suposa un increment del 10 % en relació amb el període anterior, any en què es va posar en funcionament aquesta acció. Les dades avançades de 2020 facilitades directament pel SOIB recullen la participació de 1.307 joves (un 61,8 % d'homes i un 38,2 % de dones).

En relació amb el perfil de les persones beneficiàries d'accions d'orientació laboral ateses tant a les oficines del SOIB com a entitats especialitzades en col·lectius vulnerables són majoritàriament dones (59,9 %), persones majors de 45 anys (36,1 %), amb estudis bàsics (71 %), persones que fa menys de sis mesos que estan inscrites com a demandats d'ocupació (85,4 %) i que

no cobren cap tipus de prestació (66,2 %). En relació amb l'any 2018, ha augmentat la proporció de dones ateses en més de 4 punts, així com el percentatge de persones ateses que no cobren cap tipus de prestació (3,3 punts percentuals).

3.3.2. EL PROGRAMA DE GARANTIA JUVENIL

Les accions d'orientació també s'han dut a terme en el marc del Programa de Garantia Juvenil, fet que suposa un compromís dels estats membres de la UE perquè tots els menors de 30 anys rebin una bona oferta d'ocupació, educació, formació com a aprenents o període de pràctiques en un termini de quatre mesos després de quedar en atur o finalitzar l'educació formal⁴.

L'operativització del programa resulta especialment complexa pel que fa als requisits d'elegibilitat i d'inscripció, motius pels quals una part important dels esforços s'han centrat a facilitar la inscripció en el sistema nacional de garantia juvenil a les Illes Balears, passa imprescindible per poder-se beneficiar del programa.

Així, les sol·licituds d'inscripció en el programa han augmentat de manera considerable en els darrers anys, de les 20.420 enregistrades el 2017 a les 39.181 el 2019, fet que suposa un augment del 92 % en els darrers tres anys. Específicament, el 2019 s'ha produït un increment de sol·licituds del 22,6 % respecte a l'any anterior.

4. CONSELL DE LA UNIÓ EUROPEA (2013). «Recomendación del Consejo de 22 de abril de 2013 sobre el establecimiento de la garantía juvenil» (2013/C 120/01). *Diari Oficial de la Unió Europea*, 26 d'abril de 2013.

En referència al nombre de persones beneficiàries, s'observa un fort augment en els darrers anys, ja que passa de 5.332 persones beneficiàries l'any 2016 a 22.308 el 2019. Així, en el període 2018-2019 s'ha produït un augment de les persones beneficiàries del 21,6 %. La inscripció dels joves en el sistema nacional de garantia juvenil els proporciona l'accés a les polítiques actives d'ocupació i disposar d'un orientador laboral que els ofereix tant un assessorament individualitzat com un itinerari d'inserció adaptat a la seva situació i necessitats.

De les persones beneficiàries, un 48,1 % són dones i un 51,9 % són homes. Per trams d'edat, un 19,2 % tenen entre 16 i 19 anys; un 39,5 % entre 20 i 24 anys; un 34,2 % entre 25 i 29 anys, i un 7,1 % més de 30 anys. En relació amb el 2018, ha disminuït el nombre de persones en el tram d'edat de 16 a 19 anys (al voltant de dos punts) i ha augmentat, en quasi 2 punts el nombre de persones majors de 30 anys. Cal destacar que igual que l'any 2018, la presència de les dones és superior en els trams d'edat de 25 a 29 anys (53,8 %) i en el de majors de 30 (54,6 %).

3.3.3. PUNTS D'ORIENTACIÓ ACADÈMICA I PROFESSIONAL (POAP)

Els punts d'orientació acadèmica i professional (POAP) són una iniciativa duta a terme entre el SOIB i la Direcció General de Formació Professional, adreçada a persones demandants d'ocupació i estudiants, que facilita l'orientació i la informació sobre les diferents opcions formatives emmarcades en el sistema integrat de quali-

ficacions i formació professional, així com de les vies d'accés a aquestes titulacions.

En l'actualitat, hi ha en funcionament sis punts d'orientació: quatre a Mallorca (Palma: servei central i escola nàutica pesquera, Marratxí-CIFP Son Llebre i Sa Pobla-Joan Taix); un a Menorca (Maó) i un a Eivissa ciutat. L'atenció dels POAP es desenvolupa de manera presencial, telefònica i electrònica i també s'organitzen activitats grupals bé en centres educatius o bé en els mateixos punts d'atenció.

El nombre de consultes ateses el 2019 ha estat de 10.313, un nombre lleugerament inferior a l'enregistrat l'any 2018 (10.358). Si s'analitza el nombre d'intervencions des de l'any 2017, observam un increment del 24,1 % en les consultes realitzades en aquest servei.

Les consultes s'han dut a terme principalment en el POAP central de Palma (64,4 %) i de manera presencial (41,8 %). En relació amb les intervencions grupals, el 2019 s'han fet 463 intervencions grupals en centres educatius (529 el 2018) i 449 en els diferents POAP existents (598 el 2018).

3.4.

FORMACIÓ PROFESSIONAL PER A L'OCUPACIÓ

La formació professional per a l'ocupació (FPO) és la política activa d'ocupació que agrupa el conjunt d'accions de formació adreçades a la qualificació professional.

Forma part del Pla Integral de Formació Professional de les Illes Balears 2018-2021.

L'FPO s'estructura principalment al voltant dels certificats de professionalitat (CP), que són d'àmbit estatal i que arriben a un total de 583, organitzats en 26 famílies professionals. A les Balears hi ha centres acreditats que permeten la formació corresponent a 340 d'aquests certificats i la taxa de cobertura (és a dir, el nombre de certificats que es poden impartir a Balears en relació amb el total de CP existents) és del 58,3 %. Destaca el fort increment de les opcions de formació mitjançant certificats de professionalitat a les Balears des de 2011 (any en què la taxa de cobertura era només del 21,5 %) i un creixement anual lleuger però sostingut a partir del 2014, quan per primera vegada la cobertura va ser superior al 50 %.

Per famílies professionals, la taxa de cobertura dels certificats de professionalitat és del 100 % en les d'administració i gestió; agrària; comerç i màrqueting; electricitat i electrònica; imatge i so; imatge personal; marítim pesquera; sanitat i serveis socioculturals i a la comunitat. També hi ha una cobertura elevada en les d'hoteleria i turisme; informàtica i comunicacions, i transport i manteniment de vehicles (es poden cursar més del 80 % dels certificats de professionalitat existents). En les d'edificació i obra civil; activitats físiques i esportives, i seguretat i medi ambient, s'ofereixen entre el 57 i el 71 % dels certificats de professionalitat que hi ha. La taxa de cobertura és inferior al 50 % en la resta de famílies professionals (energia i aigua; fusta; moble i suro; instal·lació i manteniment; arts gràfiques; indústries alimentà-

ries; fabricació mecànica; tèxtil, confecció i pell; química; arts i artesanía; indústries extractives; vidre i ceràmica) i no hi ha cap centre acreditat per impartir certificats professionals en les tres darreres.

L'any 2019 s'han expedit 2.398 certificats de professionalitat, unes xifres molt superiors a la de l'any anterior (1.733) i que romp la tendència decreixent que es va iniciar el 2015. Les acreditacions parcials acumulables, que permeten obtenir un CP un cop s'han acreditat totes les que conformen el corresponent certificat, s'incrementen any rere any, però encara representen una quantitat modesta (346 l'any 2019).

Pel que fa a les famílies professionals, les que el 2019 han generat l'expedició d'un nombre més elevat de CP són les següents: serveis socioculturals i a la comunitat (17,7 %); hoteleria i turisme (12,6 %); administració i gestió (10,4 %); seguretat i medi ambient (10,2 %); agrària (8,4 %); transport i manteniment de vehicles (8,3 %), i activitats físiques i esportives (5,4 %). La resta presenten valors inferiors al 5 % del total. En comparació amb l'any anterior, destaca la disminució del pes relatiu d'hoteleria i turisme (12,6 % per 22,4 % del total de certificats el 2018).

En el quadre 5, hi figuren els tipus de programes i accions formatives que s'ofereixen en el marc de l'FPO. Tal com s'hi observa, la participació es concentra en les formacions adreçades a la població en atur (84,5 % del total de l'any 2019). La participació en accions formatives per a persones ocupades és del 9,7 % del total, mentre que el 3,4 % participa en forma-

ció no finançada pel SOIB⁵ i el 2,4% ha obtingut acreditació de la seva experiència laboral⁶. L'evolució dels darrers anys mostra un augment continuat del nombre de participants globalment i per cada tipus de formació, excepte en la formació no finançada (vegeu el quadre II-3.5).

3.4.1. PROGRAMES I ACCIONS DE FORMACIÓ ADREÇADES A PERSONES DESOCUPADES

Tal com s'observa en el quadre 5, les formacions adreçades a persones desocupades constitueixen el gruix de l'FPO, ja que atenen el 84,5% del total de participants. Aquestes formacions s'organitzen al voltant dels programes i les accions següents: accions formatives per a persones preferentment desocupades; programes específics per a col·lectius vulnerables; formació en competències transversals (idiomes i informàtica); formació dual; formació amb compromís de contractació, i beques èxit (vegeu el quadre II-3.6).

Tal com s'observa en el quadre 6, la participació ha estat lleugerament més elevada el 2019 (14.969 persones) que l'any anterior. La major participació es produeix en el programa d'accions formatives per a persones preferentment desocupades (51,5% del total de participants el 2019), seguit per les beques èxit (17,5% del total), formació dual (12%), formació en competències transversals (11,4%) i programes específics per a col·lectius vulnerables (6,9%).

5. No es tenen les dades de la situació laboral de les persones que fan aquestes formacions.

6. Idem.

Accions formatives adreçades preferentment a persones desocupades

Les accions formatives adreçades preferentment a persones desocupades estan definides a la Llei 30/2015, de 9 de setembre, per la qual es regula el sistema de formació professional per a l'ocupació en l'àmbit laboral com un tipus d'accions que tenen l'objecte d'oferir a les persones desocupades una formació adequada a les necessitats formatives individuals i del mercat laboral que els permeti millorar la seva ocupabilitat. S'adrecen principalment a persones amb baix nivell educatiu i es fan preferentment en el marc dels certificats de professionalitat.

Són les accions que arriben a un volum més elevat de població. Durant el 2019, el SOIB ha gestionat 672 accions formatives, amb una durada mitjana de 109 hores i amb un total de 7.709 persones participants, de les quals un 54,4% són dones. Per grups d'edat, les de 35 anys o més són majoria i representen el 48,6% del total, seguides per les menors de 25 anys que són el 28,1%. El grup entre 25 i 34 anys representa el 23,3% de participants.

El 89,1% de participants cursaren formacions corresponents a certificats de professionalitat i només el 10,9% feren altres formacions, tot seguint la tendència a l'increment progressiu de la formació en certificats de professionalitat en detriment de les formacions no acreditables.

La participació més elevada es produeix en la família professional de serveis socioculturals i a la comunitat, amb un 26,2% del total. En segon lloc, hi ha la d'hoteleria i

turisme, amb un 18,1 % del total. La segueixen l'administració i gestió (9,9%); imatge personal (6,1%); seguretat i medi ambient (6 %), i activitats físiques i esportives (5,8 %). La resta presenten valors inferiors al 5 % (vegeu el quadre II-3.7).

L'anàlisi per sexe mostra una participació més elevada de les dones (54,4 %) que

dels homes (45,6 %) i una forta segregació en les diverses famílies professionals⁷.

7. L'anàlisi de la segregació per sexe es fa seguint la metodologia habitual en els informes de la Unió Europea i ja utilitzada en les memòries del CES de 2017 i 2019. Es consideren mixtes les especialitats en què el percentatge de dones i d'homes està entre el 40 i el 60 %, mentre que són feminitzades aquelles en què la participació femenina està per sobre del 60 %, i masculinitzades les que la participació masculina està per sobre del 60 %.

QUADRE II-3.5. PRINCIPALS TIPUS DE PROGRAMES I ACCIONS DE FORMACIÓ PROFESSIONAL PER A L'OCUPACIÓ. PERSONES PARTICIPANTS (2017-2019)						
	2017		2018		2019	
	Total	%	Total	%	Total	%
Programes i accions de formació per a persones desocupades	11.732	92,1	14.868	85,0	14.969	84,5
Accions formatives per a treballadors ocupats	14	0,1	1.330	7,6	1.727	9,7
Formació no finançada	622	4,9	970	5,5	610	3,4
Acreditació de l'experiència laboral	377	3,0	315	1,8	419	2,4
Total	12.745	100	17.483	100	17.725	100

Font: Pou, L. (dir.); Caparrós, F.; Rodríguez, C.; Vila, J.F. (2019)

QUADRE II-3.6. PROGRAMES I ACCIONS DE FORMACIÓ PROFESSIONAL PER A L'OCUPACIÓ PER A PERSONES DESOCUPADES. PARTICIPANTS (2017-2019)						
	2017		2018		2019	
	Total	%	Total	%	Total	%
Accions formatives per a persones preferentment desocupades	7.620	65,0	7.888	53,1	7.709	51,5
Programes específics per a col·lectius vulnerables	734	6,3	1.220	8,2	1.028	6,9
Formació en competències transversals: idiomes i informàtica	1.575	13,4	1.489	10,0	1.702	11,4
Formació dual	1270	10,8	1.646	11,1	1.803	12,0
Formació amb compromís de contractació	0	0,0	0	0,0	102	0,7
Beques Èxit	533	4,5	2.625	17,7	2.625	17,5
Total	11.732	100,0	14.868	100,0	14.969	100,0

Font: Pou, L. (dir.); Caparrós, F.; Rodríguez, C.; Vila, J.F. (2019)

Tal com s'observa en el quadres II-3.7 i II-3.8, només hi ha tres famílies mixtes (activitats físiques i esportives; arts gràfiques, i hoteleria i turisme), mentre que n'hi ha cinc de feminitzades (administració i gestió; formació complementària; imatge i so; imatge personal; serveis socioculturals i a la comunitat), i les altres 11 són masculinitzades. No obstant això, les famílies professionals feminitzades són les que tenen més alumnat (43,4 % del total i 60,8 % de les dones). Les famílies mixtes agrupen al voltant d'1 de cada 4 alumnes, tant homes com dones. L'alumnat que està en famílies professionals masculinitzades és aproximadament 1 de cada 3 (53,5 % dels homes i 14,2 % de les dones).

Per edats, el 51,3 % són menors de 30 anys. El grup de 16 a 19 anys és el que hi participa en major grau (23,3 % del total de participants), seguit pel de 35 a 44 anys (19,5 % del total).

La taxa de multiparticipació (percentatge de persones que fan més d'una acció formativa) fou del 2,2 %, lleugerament superior a la dels dos anys anteriors, sense diferències remarcables per sexe.

El 29 % de participants (un 51 % d'homes i un 49 % de dones) feren pràctiques no laborals, una xifra que suposa un increment en relació amb l'any anterior (20 %). La família professional en què es fan més pràctiques no laborals és la de serveis socioculturals i a la comunitat (21,9 %), seguida de la d'hoteleria i turisme (16,7 %), i seguretat i medi ambient (10,5 %). En la resta, el percentatge de pràctiques no laborals és inferior al 10 % de participants.

La taxa d'abandonament de 2019 és del 9,5 %. La que es produeix amb motiu de col·locació (TAC) és del 2,2 % i la que és per altres causes (TAAC) és d'un 7,2 %, xifres pràcticament idèntiques a les de l'any anterior⁸.

L'anàlisi per sexe mostra que les dones abandonen més, si bé les diferències són petites. En les dones, la TAC és del 2,6 %, i la TAAC del 7,5 %. En els homes la TAC és de l'1,8 %, i la TAAC del 6,9 %.

La comparativa per grups d'edat, mostra una TAC molt baixa en el grup de 16-19 anys (0,5 %), que s'incrementa de manera progressiva amb l'edat fins al grup de 30-34 anys (TAC 3,1 %). Després, torna a disminuir i s'incrementa en el grup de 55 i més anys (3,1 %). La TAAC més elevada es produeix entre els 20 i 24 anys (8,2 %), i la més baixa, entre els 45 i els 54 (6,7 %). Globalment, l'abandonament més elevat es dona en el grup de 55 i més anys (10,5 %) i en els de 25-29 i 30-44 (10,3 %). La taxa inferior la té el grup de 16 a 19 anys (7,9 %).

D'altra banda, cal ressenyar que l'abandonament més elevat, tant per col·locació com per altres causes, és en les accions formatives que no estan vinculades a certificats de professionalitat (TAC del 8,2 % i TAAC del 16,7 %), mentre que en aquests altres certificats és molt inferior (TAC de 1,3 % i TAAC de 5,7). La TAC és més elevada en els centres col·laboradors (2,7 %) que en els propis (1 %), mentre

8. Les dades d'abandonament desagregades que figuren en els paràgrafs següents tracten de manera conjunta les accions formatives adreçades a persones preferentment desocupades i les de col·lectius vulnerables.

que la TAAC és lleugerament superior en els centres propis (7,4 % per 7,1 % en els centres col·laboradors).

Per famílies professionals, la de serveis socioculturals i a la comunitat té la TAC més elevada (4,5 %), mentre que la TAAC superior és a la formació complementària (14,3 %). La menor taxa global d'abandonament és en seguretat i medi ambient (2 %).

La taxa d'èxit formatiu (percentatge de persones que titulen entre les que finalit-

zen) és del 94,4 %. És lleugerament més elevada en les dones (95,2 % per 93,4 % en els homes) i en les formacions vinculades a certificats de professionalitat (95,9 % per 82,3 % en les que no hi estan vinculades). Per grup d'edat, la taxa d'èxit va augmentant amb l'edat i oscil·la entre el 92,7 % en el de 16 a 19 anys i el 95,7 % en el de 55 i més anys. Per famílies professionals, l'èxit formatiu és del 100 % a arts gràfiques i a transport i manteniment de vehicles. En l'altre extrem, la taxa d'èxit d'electricitat i electrònica és del 80,1 %.

QUADRE II-3.7. ACCIONS FORMATIVES ADREÇADES A PERSONES PREFERENTMENT DESOCUPADES. PARTICIPACIÓ GLOBAL I PER SEXE EN LES FAMÍLIES PROFESSIONALS. 2019

Família professional	Dona	Home	Total	% T	% D	% H
Activitats físiques i esportives	193	254	447	5,8	43,2	56,8
Administració i gestió	621	142	763	9,9	81,4	18,6
Agrària	106	206	312	4,0	34,0	66,0
Arts gràfiques	20	22	42	0,5	47,6	52,4
Comerç i màrqueting	78	130	208	2,7	37,5	62,5
Edificació i obra civil	1	190	191	2,5	0,5	99,5
Electricitat i electrònica	21	274	295	3,8	7,1	92,9
Energia i aigua	1	74	75	1,0	1,3	98,7
Formació complementària	40	16	56	0,7	71,4	28,6
Hoteleria i turisme	835	563	1.398	18,1	59,7	40,3
Imatge i so	25	14	39	0,5	64,1	35,9
Imatge personal	413	55	468	6,1	88,2	11,8
Informàtica i comunicacions	116	252	368	4,8	31,5	68,5
Instal·lació i manteniment	4	133	137	1,8	2,9	97,1
Marítima i pesquera	53	213	266	3,5	19,9	80,1
Sanitat	44	78	122	1,6	36,1	63,9
Seguretat i medi ambient	169	296	465	6,0	36,3	63,7
Serveis socioculturals i a la comunitat	1.450	570	2.020	26,2	71,8	28,2
Transport i manteniment de vehicles	2	35	37	0,5	5,4	94,6
Total	4.192	3.517	7.709	100	54,4	45,6

Font: Pou, L. (dir.); Caparrós, F.; Rodríguez, C.; Vila, J.F. (2019)

**QUADRE II-3.8. ACCIONS FORMATIVES ADREÇADES A PERSONES PREFERENTMENT DESOCUPADES.
SEGREGACIÓ PER SEXE EN LES FAMÍLIES PROFESSIONALS. 2018-2019**

2018

Segregació	Nombre	Total alumnat	%	Homes	%	Dones	%
Mixtes	3	650	9,8	336	9,7	314	9,8
Feminitzades	6	3.319	50	907	26,2	2.412	75,4
Masculinitzades	10	2.690	40	2.218	64,1	472	14,8
Total	19	6.659	100	3.461	100	3.198	100

2019

Mixtes	3	1.887	24,5	839	23,9	1.048	25,0
Feminitzades	5	3.346	43,4	797	22,7	2.549	60,8
Masculinitzades	11	2476	32,1	1881	53,5	595	14,2
	19	7.709	100	3517	100	4.192	100

Font: Pou, L. (dir.); Caparrós, F.; Rodríguez, C.; Vila, J.F. (2019)

La taxa de cobertura posa en relació el nombre de persones aturades amb el de les que participen en accions formatives⁹, i es calcula a partir de la mitjana anual de persones aturades a les Balears d'acord amb l'Enquesta de població activa (EPA). És del 9,1 %, lleugerament per sota de la de l'any anterior. Tal com s'observa en el quadre 9, la taxa de cobertura més elevada es produeix en la població més jove i en les dones és lleugerament superior que en els homes. En comparació amb l'any anterior, disminueix la diferència per sexe i no s'observen variacions per grup d'edat (vegeu el quadre II-3.9).

Quant a la inserció laboral, les dades que es registren són molt aproximades, ja que fan referència al nombre d'alumnes que

formalitzen un contracte de treball durant els sis mesos següents a la finalització amb avaluació positiva de l'acció formativa, amb independència de la durada del contracte, de la relació amb la formació realitzada o altres informacions rellevants. La taxa d'inserció laboral és del 50 % en accions no conduents a certificats de professionalitat i del 51,2 % en les que sí que hi condueixen. Aquestes taxes són inferiors a les dels dos anys anteriors (58 % i 56 %, respectivament).

La taxa d'inserció en les especialitats basades en certificats de professionalitat és del 49,4 % en les dones i del 53,4 % en els homes, tot mantenint-se la tendència de l'any anterior quant a la taxa més elevada en els homes. També és més elevada en els centres propis (52,1 %) que en els col·laboradors (49,2 %). Per famílies professionals, la més elevada és a activitats físiques i esportives (72,2 %). Les inferiors són a edificació i obra civil (26,3 %), se-

9. El nombre de participants en accions formatives que s'utilitza per al càlcul inclou el programa preferentment per desocupats i també el de formació adreçada a col·lectius vulnerables, sense que es pugui diferenciar aquesta taxa per a cada un dels programes.

guida de comerç i màrqueting (28,6 %) i imatge personal (30,7 %).

Programes específics per a col·lectius vulnerables

Els programes adreçats a col·lectius vulnerables es basen en els certificats de professionalitat, però es caracteritzen per una flexibilitat més elevada que els permet una major adequació a persones que tenen dificultats per participar en altres formacions per a la població desocupada.

Durant el 2019 s'han fet 87 accions formatives corresponents a vuit famílies professionals, amb una durada mitjana de 116 hores i amb un total de 1.028 participants. Tal com s'observa en el quadre 10, la formació es fa principalment en les famílies professionals de transport i manteniment de vehicles (31,1 % del total); electricitat i electrònica (15,1 % del total); hoteleria i turisme (14,7 %); administra-

ció i gestió (13,2 %). La resta presenten valors inferiors al 10 % (vegeu el quadre II-3.10).

L'anàlisi per sexe mostra una participació més elevada de les dones (58,6 %) que dels homes (41,4 %). Pel que fa a la segregació per famílies professionals (vegeu els quadres 10 i 11), n'hi ha una de mixta, tres de feminitzades i quatre de masculinitzades. Més de la meitat de l'alumnat està en famílies feminitzades; al voltant d'un de cada tres en famílies masculinitzades i un 13,2 % en famílies mixtes. La major segregació es produeix en les dones, ja que el 85,7 % estan en famílies feminitzades i només un 1,5 % en masculinitzades. En el cas dels homes, si bé es produeix també una clara segregació, aquesta és inferior a la de les dones, ja que el 73,5 % està en professions masculinitzades, i el 12,7 %, en feminitzades. En ambdós sexes la participació en famílies mixtes és al voltant del 13 % (vegeu el quadre II-3.11).

QUADRE II-3.9. ACCIONS FORMATIVES ADREÇADES A PERSONES DESOCUPADES (PROGRAMA PREFERENTMENT DESOCUPATS I COL·LECTIUS VULNERABLES). TAXA DE COBERTURA PER SEXE I EDAT (2017-2019)

	2017	2018	2019
Dones	11,7%	10,7%	9,4%
Homes	8,0%	8,6%	8,9%
16-19	21,7%	38,6%	38,6%
20-24	11,7%	12,3%	12,3%
25-29	8,1%	9,6%	9,6%
30-34	7,8%	8,8%	8,8%
35-44	9,0%	7,6%	7,6%
45-54	8,7%	5,9%	6,0%
>=55	3,2%	4,1%	4,1%
Global	9,7%	9,5%	9,1%

Font: Elaboració pròpia a partir de Informe d'avaluació de la formació professional per a l'ocupació de les Illes Balears. Any 2017, 2018 i 2019

QUADRE II-3.10. PROGRAMES ESPECÍFICS PER A COL·LECTIUS VULNERABLES.
PARTICIPACIÓ GLOBAL I PER SEXE EN LES FAMÍLIES PROFESSIONALS. 2019

Família Professional	Dona	Home	Total	% Total	%D	%H
Administració i gestió	77	59	136	13,2	56,6	43,4
Comerç i màrqueting	0	32	32	3,1	0	100
Electricitat i electrònica	7	148	155	15,1	4,5	95,5
Fabricació mecànica	2	76	78	7,6	2,6	97,4
Hoteleria i turisme	140	11	151	14,7	92,7	7,3
Imatge personal	85	14	99	9,6	85,9	14,1
Instal·lació i manteniment	0	57	57	5,5	0	100
Transport i manteniment de vehicles	291	29	320	31,1	90,9	9,1
Total	602	426	1.028	100	58,6	41,4

Font: Pou, L. (dir.); Caparrós, F.; Rodríguez, C.; Vila, J.F. (2019)

QUADRE II-3.11. PROGRAMES ESPECÍFICS PER A COL·LECTIUS VULNERABLES. SEGREGACIÓ PER SEXE EN LES FAMÍLIES PROFESSIONALS. 2018-2019

2018

Segregació	Nombre	Total	%	Homes	%	Dones	%
Mixtes	0	0	0	0	0	0	0
Feminitzades	6	1.056	88	227	63,1	829	98,6
Masculinitzades	3	145	12	133	36,9	12	1,4
Total	9	1.201	100	360	100	841	100

2019

Mixtes	1	136	13,2	59	13,8	77	12,8
Feminitzades	3	570	55,4	54	12,7	516	85,7
Masculinitzades	4	322	31,3	313	73,5	9	1,5
	8	1028	100	426	100	602	100

Font: Pou, L. (dir.); Caparrós, F.; Rodríguez, C.; Vila, J.F. (2019)

La comparació amb les dades de l'any anterior mostra una disminució de la segregació de les dones en professions feminitzades i un augment de la seva participació en famílies professionals mixtes, mentre que es manté igual la participació

en famílies masculinitzades. En els homes augmenta la segregació en famílies masculinitzades i la participació en famílies mixtes, mentre que disminueix el percentatge de participació en famílies feminitzades.

La taxa de multiparticipació és de 2,7, lleugerament per sobre de l'any anterior (2,4). És superior en les dones (3 % de multiparticipació) que en els homes (2,6 %).

Cal assenyalar també que la pràctica totalitat d'accions formatives adreçades a col·lectius vulnerables es desenvolupa en el marc dels certificats de professionalitat (98,5 %).

Les persones participants en aquest programa fan pràctiques no laborals en quasi la meitat dels casos (48 %), lleugerament per sobre del percentatge de l'any anterior (46 %). El 64 % són homes i el 36 % són dones.

Les famílies professionals en les quals es fan pràctiques no laborals amb més freqüència són transport i manteniment de vehicles (29 %); hoteleria i turisme (19,6 %), i electricitat i electrònica (14,1 %). La resta presenten valors inferiors al 10 %.

La taxa d'abandonament de la formació per motiu de col·locació (TAC) fou del 0,7 % i la que es va produir per altres causes (TAAC), del 8,7 %. En comparació amb l'any anterior, es manté en valors semblants la TAC i augmenta en 3,4 punts la TAAC.

Les accions formatives per a col·lectius vulnerables presenten una taxa d'èxit formatiu del 92,8 %, quatre punts inferior a la de l'any anterior.

Per sexe, s'observa que la taxa d'èxit de les dones és superior a la dels homes (97,2 % per 90,6 %). Per grups d'edat, la taxa d'èxit inferior és en el tram de 16-19 anys

(89 %) i de 20-24 (92,6 %). En tots els altres la taxa és superior al 95 %, essent del 100 % en el grup de 55 o més anys.

Per tipus d'accions, la taxa d'èxit és del 100 % en les que no estan vinculades a certificats de professionalitat i del 92,7 % en les que estan vinculades a aquests certificats.

La taxa d'inserció laboral en formacions associades als certificats de professionalitat és del 41,8 % (8,3 punts per sobre de la de l'any anterior), mentre que en les que no hi estan associades és del 15,4 %. Per sexe, la taxa d'inserció de les dones és superior (48,6 %) a la dels homes (36,2 %).

Formació en competències transversals: Idiomes i TIC

Des de l'any 2016, el SOIB oferta formació en idiomes i TIC per contribuir a la millora de l'ocupabilitat de les persones en atur.

L'any 2019 s'han dut a terme 78 accions formatives en anglès i alemany basades en el Marc comú europeu de referència per a les llengües (MCERL), amb un predomini clar de la formació en anglès. A més, s'ha fet un curs en anglès sobre restauració. Per sexe, del total de 1.296 participants, el 66,4 % són dones i el 33,6 % són homes, seguint amb la tendència que també s'observa en els anys anteriors.

El percentatge d'alumnes que va obtenir una avaluació positiva fou del 47 % (5 punts per sota de l'any 2018). Els percentatges d'avaluació positiva més elevats són en els cursos d'anglès i especialment en el de restauració (70 % avaluació positiva) i

en els nivells A1 i A2 (65 % i 63 % respectivament), i l'inferior en el nivell B2 d'alemany (14 %).

La comparativa amb les dades d'anys anteriors mostra la desaparició de cursos específics d'atenció al públic i gestió comercial que s'impartien en anglès, alemany, italià i rus i un pes creixent de les formacions basades en el MCERL. Això ha suposat la desaparició de les formacions en rus i en italià, ja que en aquests idiomes només s'oferia atenció al públic.

Pel que fa a la formació en TIC, s'han fet 20 cursos en les especialitats següents: eines web 2.0; confecció i publicació de web; operacions auxiliars i manteniment sistemes microinformàtics; seguretat informàtica; desenvolupament d'aplicacions amb tecnologies web; alfabetització informàtica: informàtica i internet, i competències digitals bàsiques. Hi participaren 406 persones, el 61,6 % dels quals són homes, i el 38,4 %, dones. El percentatge d'avaluació positiva és del 77 % i oscil·la entre el 62 % del curs d'eines web 2.0 i el 86 % dels de seguretat informàtica i d'alfabetització informàtica.

Programes de formació dual

Es tracta de programes basats en certificats de professionalitat, que tenen com a característica comuna dur a terme una part de la formació en empresa, amb un contracte laboral. El que té més tradició és el que s'anomenen programes mixtos de formació i ocupació, que desenvolupen les administracions locals. Es tracta d'un programa que té el seu origen en el de les escoles taller i cases d'oficis, pioner en les

polítiques actives d'ocupació espanyoles, que es va iniciar l'any 1985. L'any 2015 s'hi va afegir el programa pilot «Dual vulnerables», que el 2016 va passar a formar part de l'oferta del SOIB. Posteriorment s'hi va afegir «Dual sectors estratègics» i «Dual sectors estratègics amb centres propis». El nom global és formació dual en empreses i tercer sector. En aquestes iniciatives s'ha d'afegir la formació vinculada en els contractes de formació i aprenentatge (vegeu el quadre II-3.12).

Els programes mixtos de formació i ocupació, també anomenats formació dual amb administracions públiques, diferencien dos grups de possibles participants en funció de l'edat: menors i majors de 30 anys. Aquesta diferenciació permet aprofitar els fons del programa de garantia juvenil per a la població menor de 30 anys. En aquest programa hi han participat durant el 2019 487 persones, un 45 % de menors de 30 anys i un 55 % de majors. Per sexe, el 59 % són homes i el 41 % són dones.

El programa de formació dual amb el tercer sector i amb empreses privades s'adreça a joves fins a 30 anys amb especials dificultats d'inserció laboral i a persones amb discapacitat o risc d'exclusió social. S'organitza en tres subprogrames que tenen com a elements comuns impartir una formació basada en CP i incloure contracte laboral. Són els següents: dual vulnerables, dual sectors estratègics en centres propis i dual sectors estratègics (nàutica, hotelaria, TIC, moble, calçat i comerç). El 2019 el nombre total de participants és de 328, dels quals 88 en la línia per a grup vulnerables, 240 en la de sectors estratègics que no és en centres propis i

cap en aquests. La participació per sexe és equilibrada¹⁰.

Així mateix, el SOIB va autoritzar la formació associada a 988 contractes de formació i aprenentatge, una quantitat superior a la de la dels anys anteriors.

Formació amb compromís de contractació

L'any 2018 es va iniciar un nou programa de formació que ofereix a les empreses formar persones en atur en ocupacions en què tinguin clara necessitat de contractar personal, amb el compromís de contractar un percentatge significatiu de les que superin la formació.

El 2019 es van planificar quatre cursos de serveis socioculturals i a la comunitat, un d'hoteleria i turisme, i un de transport i manteniment de vehicles, i es van seleccionar 102 alumnes.

Beques Èxit

Aquestes beques tenen com a finalitat facilitar el retorn al sistema educatiu reglat de joves, persones en atur de llarga durada i dones víctimes de violència de gènere. Es varen iniciar l'any 2016 amb el nom de «Beques d'Èxit», adreçades a joves entre 18 i 29 anys sense el títol de graduat en educació secundària obligatòria (GESO), demandants d'ocupació i inscrits en el sistema nacional de garantia juvenil. Els ofereix incentius econòmics per retornar al

sistema educatiu reglat i obtenir el títol de GESO o cursar formació professional, amb la condició d'aprovar. El curs 2018/2019 hi ha hagut 2.071 sol·licituds (un 55,6 % d'homes i un 44,4 % de dones), xifra que confirma la tendència a l'alça des dels seus inicis.

El curs 2018/19 s'han incorporat beques per a persones aturades de llarga durada i beques per a dones víctimes de violència masclista, amb un total de 528 demandes de persones en atur de llarga durada (33,9 % homes i 66,1 % dones) i 26 de dones víctimes de violència masclista.

3.4.2. ACCIONS FORMATIVES ADREÇADES A TREBALLADORS OCUPATS

L'any 2019 s'han dut a terme 128 accions formatives, amb una durada mitjana de 117 hores. Hi han participat 1.727 persones (62 % dones), amb una forta concentració en serveis socioculturals i a la comunitat (36,2 % del total), i en administració i gestió (32 %). La resta es distribueixen entre informàtica i comunicacions; edificació i obra civil; i hostaleria i turisme (valors entre 5 i 7 %); i arts gràfiques; comerç i màrqueting; formació complementària; imatge i so, i sanitat (valors inferiors al 5 %) (vegeu el quadre II-3.13).

Les dades de participació per sexe mostren una forta segregació per famílies professionals i un predomini de les feminitzades. D'acord amb aquestes dades i tal com s'observa en el quadre 14, no hi ha cap família mixta i només n'hi ha dues de masculinitzades. Tant homes com dones participen principalment en formacions feminitzades.

10. No s'aporta la xifra concreta perquè a l'Informe anual de formació per a l'ocupació la informació és contradictòria pel que fa a si els homes i les dones representen respectivament el 51 % o el 49 % del total.

zades, però mentre el 25,8 % dels homes ho fa en famílies masculinitzades, només un 4,9 % de les dones són en aquestes famílies (vegeu el quadre II-3.14).

L'any 2019 han participat en aquestes accions gairebé 400 persones més que l'any anterior, on la participació va ser la més elevada de la sèrie iniciada el 2014.

El més habitual és participar en una sola acció, i la taxa de multiparticipació és de l'1,1 %. La taxa d'abandonament de la formació ha estat del 23 %, lleugerament per sota de la de l'any anterior, que va ser del 25,7 %. La taxa d'èxit formatiu ha estat del 88,2 %, també lleugerament per sota de la de 2018, que fou del 90,1 %.

QUADRE II-3.12. FORMACIÓ DUAL. PARTICIPACIÓ EN ELS DIFERENTS PROGRAMES. 2017-2019

	2017		2018		2019	
	Total	%	Total	%	Total	%
Formació dual	1.270	100,0	1.646	100,0	1.803	100,0
Programes mixts de formació i ocupació	409	32,2	405	24,6	487	27,0
Formació dual amb empreses i tercer sectors	255	20,1	362	22,0	328	18,2
Formació dual (autorització formació associada a contractes de formació i aprenentatge)	606	47,7	879	53,4	988	54,8

Font: Pou, L. (dir.); Caparrós, F.; Rodríguez, C.; Vila, J.F. (2019)

QUADRE II-3.13. ACCIONS FORMATIVES ADREÇADES A TREBALLADORS/ES OCUPATS/DES. PARTICIPACIÓ GLOBAL I PER SEXE EN LES FAMÍLIES PROFESSIONALS. 2019

Família professional	Dona	Home	Total	% Total	%D	%H
Administració i gestió	418	134	552	32	75,7	24,3
Arts gràfiques	22	10	32	1,9	68,8	31,3
Comerç i màrqueting	42	27	69	4	60,9	39,1
Edificació i obra civil	6	97	103	6	5,8	94,2
Formació complementària	15	0	15	0,9	100	0
Hoteleria i turisme	55	34	89	5,2	61,8	38,2
Imatge i so	38	23	61	3,5	62,3	37,7
Informàtica i comunicacions	47	72	119	6,9	39,5	60,5
Sanitat	51	10	61	3,5	83,6	16,4
Serveis socioculturals i a la comunitat	377	249	626	36,2	60,2	39,8
Total	1071	656	1727	100	62	38

Font: Pou, L. (dir.); Caparrós, F.; Rodríguez, C.; Vila, J.F. (2019)

QUADRE II-3.14. ACCIONS FORMATIVES ADREÇADES A PERSONES OCUPADES. SEGREGACIÓ PER SEXE EN LES FAMÍLIES PROFESSIONALS. 2018-2019**2018**

Segregació	Nombre	Total	%	Homes	%	Dones	%
Mixtes	0	0	0,0	0	0,0	0	0,0
Feminitzades	4	852	95,2	225	88,2	627	98,0
Masculinitzades	1	43	4,8	30	11,8	13	2,0
Total	5	895	100,0	255	100,0	640	100,0

2019

Mixtes	0	0	0,0	0	0,0	0	0,0
Feminitzades	8	1.505	87,1	487	74,2	1.018	95,1
Masculinitzades	2	222	12,9	169	25,8	53	4,9
	10	1.727	100,0	656	100,0	1.071	100,0

Font: Pou, L. (dir.); Caparrós, F.; Rodríguez, C.; Vila, J.F. (2019)

3.4.3. ACCIONS NO FINANÇADES PERÒ AUTORITZADES PEL SOIB

Es tracta en tots els casos d'una formació basada en els certificats de professionalitat que no compta amb finançament del SOIB però sí amb la seva autorització. El 2019 s'han dut a terme 109 accions formatives amb una durada mitjana de 107 hores. Hi han participat 610 persones (un 59,3 % d'homes i un 40,7 % de dones), una xifra que suposa una baixada de 360 persones en relació amb l'any anterior, tot rompent la tendència a l'alça que es produeix des de l'inici de la sèrie el 2016.

Les famílies professionals en les quals s'ha fet aquesta formació són principalment seguretat i medi ambient (46,9 %) i imatge personal (39 %). Hoteleria i turisme, i serveis socioculturals i a la comunitat tenen al voltant del 5 % cada una, i la resta de famílies professional (sanitat, i comerç i màrqueting) tenen menys del 2 % de l'alum-

nat cada una (vegeu el quadre II-3.15).

També en aquesta formació s'observa una forta segregació per sexe (vegeu els quadres 15 i 16). Gairebé tres de cada quatre dones es formen en famílies professionals feminitzades; aproximadament una de cada deu ho fa en masculinitzades, i el 14,9 %, en mixtes. En els homes, la segregació és menor: participen en professions masculinitzades en el 58 % dels casos, i en feminitzades, en el 30,7 %. La participació en famílies mixtes és al voltant de l'11 %. En comparació amb l'any anterior, s'observa una lleugera disminució de la segregació d'homes i dones en les famílies masculinitzades i feminitzades, però també una disminució de la participació d'ambdós en famílies mixtes (vegeu el quadre II-3.16).

La taxa de multiparticipació és de l'1,6 %. És la formació amb una taxa d'abandonament inferior (7,4 %) i la taxa d'èxit formatiu superior (99,1 %).

3.4.4. AVALUACIÓ DE COMPETÈNCIES CLAU I ACREDITACIÓ DE L'EXPERIÈNCIA LABORAL

L'avaluació de competències clau (català, castellà, matemàtiques, anglès) es realitza per facilitar l'accés als certificats de professionalitat de nivell 2 i 3 de persones que no tenen els requisits de titulació exigits o bé com a reconeixement d'aquestes competències en el marc de les actuacions dels centres d'educació per a persones adultes (CEPA).

D'acord amb les dades corresponents a 2019, durant aquest any hi ha hagut un total de 335 avaluacions positives de competències clau de nivell 2, i 113 de nivell 3.

L'acreditació de l'experiència laboral és realitzada per l'Institut de les Qualificacions Professionals de les Illes Balears (IQPIB) en el marc de la regulació feta pel Reial decret 1224/2009, de 17 de juliol, de reconeixement de les competències professionals adquirides per l'experiència laboral. Les dades de 2019 indiquen que 419 persones es beneficiaren d'aquest programa i que

els van ser acreditades un total de 1.636 unitats de competència.

L'evolució del programa des dels seus inicis l'any 2009 és positiva i l'any 2019 hi ha hagut un increment de persones i unitats de competència acreditades en relació amb l'any anterior (vegeu el quadre II-3.17).

3.5.

MESURES DIRECTES DE FOMENT I CREACIÓ D'OCUPACIÓ

Són polítiques actives d'ocupació que consisteixen en la subvenció a la contractació de diversos grups o col·lectius que es considera que tenen especial dificultats per ser contractats. Des de fa uns anys s'han desenvolupat diferents programes: SOIB Visibles, SOIB Joves Qualificats, SOIB Tornam, SOIB Dona, bonificacions i suport a la contractació de persones discapacitades, i bonificacions i suport a la contractació de col·lectius prioritaris.

QUADRE II-3.15. ACCIONS FORMATIVES AUTORIZADES PEL SOIB PERÒ NO FINANÇADES. PARTICIPACIÓ GLOBAL I PER SEXE EN LES FAMÍLIES PROFESSIONALS. 2019

Família professional	Dona	Home	Total	% Total	%D	%H
Comerç i màrqueting	8	0	8	1,3	100,0	0,0
Hoteleria i turisme	17	19	36	5,9	47,2	52,8
Imatge personal	28	210	238	39,0	11,8	88,2
Sanitat	5	5	10	1,6	50,0	50,0
Seguretat i medi ambient	175	111	286	46,9	61,2	38,8
Serveis socioculturals i a la comunitat	15	17	32	5,2	46,9	53,1
Total	248	362	610	100,0	40,7	59,3

Font: Pou, L. (dir.); Caparrós, F.; Rodríguez, C.; Vila, J.F. (2019)

QUADRE II-3.16. ACCIONS FORMATIVES AUTORIZADES PEL SOIB PERÒ NO FINANÇADES. SEGREGACIÓ PER SEXE EN LES FAMÍLIES PROFESSIONALS. 2018-2019
2018

Segregació	Nombre	Total	%	Homes	%	Dones	%
Mixtes	1	182	17,2	77	16,8	105	17,6
Feminitzades	3	552	52,2	109	23,7	443	74,1
Masculinitzades	3	323	30,6	273	59,5	50	8,4
Total	7	1.057	100,0	459	100,0	598	100,0

2019

Mixtes	3	78	12,8	41	11,3	37	14,9
Feminitzades	2	294	48,2	111	30,7	183	73,8
Masculinitzades	1	238	39,0	210	58,0	28	11,3
	7	610	100,0	362	100,0	248	100,0

Font: Pou, L. (dir.); Caparrós, F.; Rodríguez, C.; Vila, J.F. (2019)

QUADRE II-3.17. EVOLUCIÓ DE LES PERSONES I DE LES UNITATS DE COMPETÈNCIA ACREDITADES PEL L'IQPIB. 2017-2019

	2017	2018	2019
Persones	377	315	419
Unitats de competència	1.590	1.428	1.636

Font: Pou, L. (dir.); Caparrós, F.; Rodríguez, C.; Vila, J.F. (2019)

Tots aquests programes comparteixen l'objectiu de la millora de l'ocupació amb ajuts directes, però al mateix temps amb l'acompanyament d'accions complementàries d'orientació i formació (vegeu el quadre II-3.18.).

SOIB Visibles finança els costos salarials totals, inclosa la cotització empresarial a la Seguretat Social, derivats de la contractació per part d'entitats locals i organismes dependents d'aquestes entitats, de persones desocupades majors de 35 anys en situació d'atur de llarga durada. Amb aquest programa es pretén millorar l'ocu-

pabilitat de les persones participants mitjançant l'adquisició d'experiència professional en activitats d'utilitat pública o d'interès social (preferentment en els àmbits de serveis relacionats amb la vida diària, medi ambient i promoció de la cultura) i a través d'una orientació laboral que doni continuïtat a la seva reinserció un cop acabat el programa. Des del seu inici, l'any 2015, s'han generat 2.833 contractacions de persones majors aturades amb dificultats clares d'incorporació al mercat laboral. El nombre de participants s'ha estabilitzat en xifres similars, entre els 500 i els 600 participants. El 2019 hi han participat 532

persones (664 el 2018, un 64,3 % homes i un 35,7 % dones) i els àmbits preferents d'ocupació s'han relacionat amb els serveis socials, la construcció, els serveis de relació amb el medi ambient i aquells de l'àmbit de promoció de la cultura i l'esport.

El programa **SOIB Joves Qualificats** consisteix en la contractació directa (finançament de les despeses salarials i de seguretat social) per part de les administracions locals de les Balears i del sector públic instrumental de la CAIB de joves desocupats menors de 30 anys amb estudis superiors de formació professional o universitaris inscrits en el sistema nacional de garantia juvenil, en professions relacionades amb els estudis cursats. Els joves no han de tenir experiència laboral prèvia. Des del seu inici, l'any 2016, s'han generat 1.517 contractacions de joves amb estudis, 289 el 2016, 757 el 2017, 291 el 2018 i de manera provisional 180 l'any 2019, fet que suposa una lleugera caiguda.

Amb aquesta iniciativa es proporcionen contractes de fins a nou mesos en àm-

bits tant diversos com ciències de la salut, medi ambient, educació, enginyeria, econòmiques, dret, arquitectura, música i art, entre d'altres. L'objectiu principal és el guany d'experiència professional i un primer contacte amb el món laboral que pugui facilitar la recerca de feines futures.

L'any 2018 es van posar en marxa dos nous programes. El programa **SOIB Tornam** és un pla de retorn de talent adreçat a joves que viuen a l'estranger i volen tornar a les Illes Balears. Consta d'un servei d'assessorament en línia i intermediació amb empreses, així com incentius econòmics per a la contractació indefinida, l'autoocupació i el finançament de despeses de mobilitat. Fins a 97 joves s'han interessat per aquest projecte des de la seva posada en marxa i actualment ja n'han tornat 42. El perfil habitual d'aquests demandants assessorament són joves d'entre 30 i 40 anys, amb educació superior i que estan interessats tant a trobar una feina per compte aliè com per a l'autoocupació.

QUADRE II-3.18. MESURES DIRECTES DE FOMENT I CREACIÓ D'OCUPACIÓ. 2017-2019

	2017	2018	2019*
Total programes	2.798	2.623	2.513
SOIB Visibles	558	664	532
SOIB Joves Qualificats	757	291	180
SOIB Tornam		91	6
SOIB Dona		87	275
Foment de l'ocupació de persones discapacitades a mercats protegits	1.369	1.250	1.454
Foment de l'ocupació de persones discapacitades a mercats ordinaris	105	100	63
Foment de l'ocupació en col·lectius prioritaris	9	140	3

Font: Pou, L. (dir.); Caparrós, F.; Rodríguez, C.; Vila, J.F. (2019)

El segon programa relativament nou, també posat en marxa l'any 2018, s'anomena **SOIB Dona**. Està adreçat a dones que han estat víctimes de violència masclista. Consisteix a subvencionar per a entitats del sector públic i entitats socials sense ànim de lucre els costos salarials derivats de la contractació amb l'objectiu de facilitar-ne la inserció laboral. Es tracta d'una iniciativa innovadora a tot l'Estat. L'any 2018 s'ha iniciat amb 87 dones participants i l'any 2019 ha agafat molta força, amb 275 dones víctimes de violència masclista contractades a través d'aquest programa, amb la col·laboració de 91 entitats diferents.

La tipologia d'ocupacions en les que s'insereixen les dones participants en aquest programa és majoritàriament de llocs de feina relacionats amb l'administració (50 % de les contractades) i, en menor percentatge, amb feines de l'àmbit de la neteja, del sociosanitari, de l'educació i del comerç i el màrqueting i comunicació.

Els programes de bonificacions i suport a la contractació de persones amb discapacitat es vehiculen a través del mercat de treball protegit (centres especials d'ocupació i unitats de suport) i també de l'ordinari. Durant el 2018 s'han beneficiat dels ajuts en el mercat de treball protegit 1.250 persones (1.369 l'any 2017) amb discapacitat física, psíquica i/o sensorial (un 57 % d'homes i un 43 % de dones), en 35 centres especials d'ocupació i 14 unitats de suport. Pel que fa a la incorporació en el mercat de treball ordinari, el 2018 s'han subvencionat un total de 100 contractes indefinits (83 a temps complet i 22 a temps parcial) pels 105 registrats l'any anterior.

No obstant això, les tutores especialitzades en dones víctimes de la violència masclista han fet feina més enllà de la inserció laboral. De fet, han promogut 542 itineraris d'inserció, ja que no totes les dones es troben en condicions d'una incorporació immediata a un lloc de feina. Els efectes, per tant, d'aquestes polítiques es veuran encara amb més força a mitjà termini. L'any 2019, aquest programa s'ha considerat com a bona pràctica en matèria d'ocupació per part de la Comissió Europea.

Els programes de bonificacions i suport a la contractació de col·lectius prioritaris subvencionen la contractació per part d'empreses privades de persones joves, majors de 45 anys, aturades de llarga durada i en situació d'exclusió social.

Es poden utilitzar diversos tipus de contractació en funció del col·lectiu (de pràctiques per a la població jove; de formació i aprenentatge en les situacions d'exclusió, i indefinits per la resta). El 2019 l'esforç per a la contractació i el manteniment de la inserció en el mercat laboral s'ha focalitzat en les persones discapacitades dintre del mercat laboral protegit, amb 1.454 intervencions, 204 més que l'any anterior (un 16,32 %). Per contra, la contractació en el mercat de treball ordinari s'ha reduït sensiblement.

El 2020, a causa de la crisi econòmica derivada de la covid-19, s'ha desenvolupat el programa REACTIVA, que consisteix en la contractació durant quatre mesos a ajuntament i consells insulars de persones desocupades. D'acord amb les dades avançades de 2020 aportades directament pel SOIB, el programa SOIB REACTIVA 2020

ha beneficiat 1.399 persones (un 49,7 % d'homes i un 50,3 % de dones).

3.6.

SUPORT A L'EMPRENEDORIA I EL TEIXIT EMPRESARIAL

Es tracta d'actuacions en les quals, a més del SOIB, hi participen l'Institut d'Innovació Empresarial (IDI) i la Direcció General de Promoció Econòmica, Emprenedoria i Economia Circular i Social, i la Direcció General de Treball, Economia Social i Salut Laboral. Totes les actuacions queden dins el marc del Pla de Foment de l'Autoocupació i Promoció de l'Emprenedoria 2017-2020. L'any 2018 representen un total de 4.373 actuacions (un 6,11 % més que l'any anterior) (vegeu el quadre II-3.19).

Les persones demandants d'ocupació interessades en empenedoria que són detectades pel SOIB a través d'accions de motivació i informació bàsica sobre autoocupació es varen més que duplicar l'any 2019, amb 125 actuacions (per les 56 de l'any 2018). Aquestes persones posteriorment són derivades a l'IDI, on poden obtenir un suport especialitzat lligat als diferents moments i tasques del procés: idea de negoci, pla d'empresa, subvencions, millora de competències, processos d'internacionalització o altres que demandin les persones interessades.

El servei lempren de l'IDI (principal servei d'informació empresarial de la CAIB) va assessorar en matèria d'empenedoria 653 persones el 2019 (un increment del

2,51 % respecte de l'any anterior), que és al mateix temps el valor més elevat de la sèrie històrica des de 2015, quan es va posar en marxa aquesta iniciativa.

Els projectes analitzats per part de l'IDI — que s'han validat de manera conjunta pel demandant i la institució pública, i que, per tant, dona accés a les subvencions per al foment de l'autoocupació— s'han totalitzat el 2019 en 421, un 79,91 % més que l'any 2018.

Aquesta tasca es complementa amb la Xarxa d'Agents d'Ocupació i Desenvolupament Local (AODL), que des dels municipis de les Illes Balears tenen l'encàrrec de dinamitzar l'empenedoria i les noves oportunitats d'ocupació. Amb les 18 noves incorporacions de l'any 2019 ja sumen 68 professionals finançats pel SOIB amb cobertura per a la majoria de municipis de Balears.

L'IDI també desenvolupa el Programa Impuls a les Capacitats Emprenedores (ICAPE), que consisteix a organitzar jornades formatives per fomentar l'empenedoria i l'autoocupació en el sistema educatiu, fonamentalment, per a l'alumnat de secundària i a la formació professional per a l'ocupació. El nombre de participants l'any 2019 va ser de 2.816, una quantitat lleugerament per sota de l'any anterior (2.838 participants l'any 2018). Alguns exemples de tallers ICAPE són el de nocions bàsiques d'un projecte empresarial, l'explicació dels recursos a l'abast de l'empenedor a les Illes Balears, els tallers de confecció de pàgines web, de manteniment de sistemes microinformàtics, o els de comercialització d'empreses, entre d'altres.

QUADRE II-3.19. ACTUACIONS EN AUTOOCUPACIÓ I PROMOCIÓ DE L'EMPRENEDORIA I L'ECONOMIA SOCIAL. 2017-2019

	2017	2018	2019*
Actuacions	3.882	3.965	4.031
Informació des del servei d'orientació del SOIB	52	56	125
Assessorament especialitzat en empenedoria des de l'IDI	279	637	653
Validacions de plans d'empresa des de l'IDI		234	421
Jornades ICAPE	3.366	2.838	2.816
Ajuts als autònoms per a l'inici de l'activitat empenedora des de la DGT	247	350	351
Ajuts a la incorporació de socis en cooperatives/economia social des de la DGT	21	6	7

Font: Pou, L. (dir.); Caparrós, F.; Rodríguez, C.; Vila, J.F. (2019)

El foment de l'ocupació autònoma mitjançant subvenció a persones desocupades en treballs autònoms o pel seu compte va beneficiar 351 persones el 2019, gairebé la mateixa xifra que l'any anterior. Per altra banda, set persones van rebre una sub-

venció per incorporar-se en alguna cooperativa o societat laboral de les Balears. En aquest cas, s'estabilitza també la xifra de subvencions per a aquest programa. Amb tot, es pretén el foment de l'empenedoria i els ajuts a les persones empenedores.

4

LES RELACIONS LABORALS A LA CAIB

RESUM

Les relacions laborals a l'àmbit de la CAIB el 2020 han estat marcades per la resposta jurídica estatal a la crisi de la covid-19, en la qual els expedients temporals de regulació de l'ocupació han tingut un paper protagonista com a mesura de flexibilitat interna per a les empreses i de protecció de l'ocupació del personal treballador, que va ser incorporada al context de la CAIB a través de la seva execució per part de l'autoritat laboral autonòmica. Els agents socials també s'han vist obligats, en determinats sectors, a respondre a la crisi amb l'adaptació d'urgència dels convenis col·lectius vigents en aspectes com la moderació salarial o el tractament dels fixos discontinus de l'hostaleria. La negociació col·lectiva ordinària per a l'aprovació de nous convenis, però, s'ha vist en gran mesura paralitzada, igual que els processos electorals de representants del personal treballador. Així mateix, la pandèmia ha suscitat primer l'expansió i després la regulació normativa del teletreball, però no la seva concreció en l'àmbit de la negociació col·lectiva. Pel que fa a la conflictivitat laboral, de la paralització de l'activitat econòmica, durant bona part de l'any se n'ha derivat una gran davallada dels expedients resolts pel TAMIB i de les vagues.

4.1.

MARC NORMATIU DE LES RELACIONS LABORALS

La funció de regulació de les condicions de treball que impliquen els convenis col·lectius a la CAIB, com a tot el territori nacional, es desenvolupa en un marc normatiu ordenat per la Unió Europea i pel legislador estatal. En aquesta memòria, però, a diferència del que s'ha fet en edicions anteriors, la contextualització normativa se centrarà en el segon bloc normatiu, el nacional, que és el que ha concentrat la resposta juridicolaboral a la crisi de la covid-19. A més, l'any de la pandèmia s'ha donat la particularitat que també ha estat necessari que la CAIB faci un ús sense precedents de les competències estatutàries relatives a l'execució de la legislació laboral de l'Estat (article 149.1.7è de la Constitució i article 32.11 de l'Estatut d'autonomia de les Illes Balears) per fer encaixar al nostre territori importants previsions normatives laborals de l'Estat.

El coronavirus ha alterat totes les coordenades estructurals que marquen el desenvolupament dels sistemes d'economia avançada i ha obligat a construir ràpidament i improvisada un nou dret del treball excepcional i provisional, ajustat a uns nous paràmetres que restringien o

impossibilitaven el respectiu exercici dels drets constitucionals al treball i a la llibertat d'empresa. Al Reial decret llei 8/2020, de 17 de març, de mesures urgents extraordinàries per fer front a l'impacte econòmic i social de la covid-19, que va encetar la legislació laboral d'excepció, el seguí un paquet tan ampli de mesures normatives destinades a pal·liar els efectes de la crisi sanitària en l'àmbit laboral i del treball que no podria abastar-se en aquestes pàgines. Per això, es descriuen molt breument els punts principals de la legislació laboral d'emergència que s'ha aprovat durant l'any analitzat i que ha emmarcat les relacions laborals d'Espanya, en general, i de les Illes Balears, en particular, i es deixen de banda figures laborals tan rellevants com el pla MECUIDA del mateix Reial decret llei 8/2020 o el permís retribuït recuperable i obligatori previst al Reial decret llei 10/2020, de 29 de març, pel qual es regula un permís retribuït recuperable per a les persones treballadores per compte d'altri que no prestin serveis essencials, amb la finalitat de reduir la mobilitat de la població en el context de la lluita contra la covid-19.

Sens dubte, l'instrument jurídic que ha mescut quasi tot el protagonisme a l'hora de protegir les empreses i els treballadors en aquesta època de crisi han estat els expedients de regulació temporal d'ocupació (ERTO), que s'obren a conseqüència de l'inici de procediments de suspensió contractual o reducció de jornada per causes econòmiques, tècniques, organitzatives, de producció o derivades de força major, regulats, amb caràcter general, a l'article 47 del Reial decret legislatiu 2/2015, de 23 d'octubre, pel qual s'aprova el Text refós de la Llei de l'Estatut dels Treballadors

(ET). El que permet aquest article, vigent des d'abans de l'estat d'alarma, és canalitzar les dificultats de les empreses que es veuen obligades a limitar la seva activitat per una sèrie de raons justificades, a través d'un mecanisme de flexibilitat interna que fa possible deixar de percebre part o tota la prestació laboral del personal, a canvi de deixar de pagar els salaris corresponents, sense que es produeixi un incompliment contractual. D'aquesta manera, les empreses poden adaptar-se a les necessitats del mercat sense haver d'acomiarar el seu personal.

Normalment, el procediment per a la suspensió, des que es pren la decisió, pot allargar-se considerablement en el temps, ja que l'empresari està obligat a dur a terme un procés de negociació amb els representants dels treballadors de 15 dies i també una notificació a l'autoritat laboral, que es pronuncia sobre si la suspensió es deu a una causa legalment justificada i que sol·licita l'emissió d'un informe preceptiu a la Inspecció de Treball i de la Seguretat Social.

En el cas que la suspensió sigui per una causa de força major, el procés és més ràpid, però també s'ha de comunicar als representants dels treballadors i l'autoritat laboral té cinc dies per constatar l'existència de la causa. Un cop activa la suspensió o reducció de jornada, l'empresariat ha de continuar pagant les cotitzacions de la plantilla a la Seguretat Social el temps que estigui vigent. Per la seva banda, les persones afectades passen a la situació legal de desocupació total o parcial, i això suposa que, si compleixen certs requisits de cotització prèvia, una prestació pública

de Seguretat Social cobrirà la seva situació de necessitat per manca de salari fins que reprenguin l'activitat laboral.

Davant d'aquesta situació legal prèvia, el que fa el legislador d'emergència és aprovar una sèrie de mesures perquè els ERTOS evitin que una situació sanitària conjuntural tenguin efectes estructurals sobre el treball i l'ocupació. Per això, els articles 22 i 23 del Reial decret Llei 8/2020 regulen, respectivament, un procediment especial de suspensió de contractes i reducció de jornada per causa major «que tinguin la seva causa directa en pèrdues d'activitat a conseqüència de la covid-19, inclosa la declaració de l'estat d'alarma, que impliquin la suspensió o cancel·lació d'activitats, tancament temporal dels locals d'afluència pública, restriccions en el transport públic i, en general, de la mobilitat de persones i mercaderies, falta de subministraments que impedeixin greument continuar amb el desenvolupament ordinari de l'activitat o bé situacions urgents i extraordinàries per causa del contagi de la plantilla o l'adopció de mesures d'aïllament preventiu decretades per l'autoritat sanitària» i un per causes econòmiques, tècniques, organitzatives o de producció relacionades amb la covid-19. En ambdós casos, se cerca flexibilitzar el procediment i reduir els terminis i els tràmits administratius necessaris per facilitar una resposta ràpida i efectiva a la situació de crisi, destacant, sobretot, l'eliminació de l'informe de la Inspecció de Treball i de la Seguretat Social com a requisit previ i necessari per suspendre l'activitat.

A l'àmbit empresarial, la diferència més important entre els dos procediments és

que el primer, que s'aplica en supòsits més restringits, suposa l'exoneració, prèvia sol·licitud a la Tresoreria General de la Seguretat Social, de l'obligació econòmica de seguir pagant les quotes de la Seguretat Social, mentre la plantilla estigui a l'atur. Aquesta mesura no perjudica les persones treballadores, perquè la suspensió es considera com a període cotitzat a l'hora d'obtenir prestacions de la Seguretat Social i computa a efectes de calcular l'antiguitat a l'empresa.

Tot i així, aquesta diferència queda modulada amb el temps, ja que, posteriorment, el Reial decret Llei 18/2020, de 12 de maig, de mesures socials en defensa de l'ocupació, davant de la necessitat de reactivar progressivament l'activitat econòmica després del confinament estricte, regula la situació de força major parcial derivada de la covid, per a aquelles empreses que poguessin recuperar parcialment la seva activitat en alleugerir-se les restriccions. En aquest cas, també s'apliquen bonificacions a les cotitzacions de la plantilla, però en una proporció menor.

En l'àmbit de la CAIB, l'autoritat laboral competent a què s'ha d'acudir per constatar l'existència de causa per suspendre l'activitat laboral és la Conselleria de Model Econòmic, Turisme i Treball, que exerceix aquesta competència a través de la Direcció General de Treball i Salut Laboral, d'acord amb l'establert a l'article 2 del Decret 21/2019, de 2 d'agost, de la presidenta de les Illes Balears, pel qual s'estableixen les competències i l'estructura orgànica bàsica de les conselleries de l'Administració de la CAIB. Doncs bé, concretant alguns punts dels procediments anteriors,

el conseller de Model Econòmic, Turisme i Treball va dictar diverses resolucions, en què, per agilitzar la resolució dels expedients i evitar el col·lapse de l'Administració, s'habilitaven vies alternatives de comunicació digital amb l'empresariat interessat¹ o s'ampliaven els terminis de resolució dels expedients en el moment inicial d'allau de sol·licituds². També es van dictar posteriorment unes altres instruccions, resolucions o circulars informatives de contingut relacionat, per exemple, indicant els documents que s'havien d'entregar a la Direcció General de Treball i Salut Laboral³, revocant resolucions administratives denegatòries que s'haurien basat en una interpretació inicialment restrictiva del concepte de força major⁴ o delegant les competències de resolució dels ERTO en òrgans administra-

tius de rang inferior⁵. Igualment, quan, a l'estiu, per causa del rebrot, es varen adoptar noves mesures restrictives o de limitació de l'activitat, es va dictar una nova instrucció aclaridora dels supòsits protegits i de les especificitats del procediment⁶.

Una de les qüestions d'importància essencial per a la CAIB era la inclusió del personal fix discontinu en l'àmbit d'aplicació subjectiu dels ERTO. Des d'un principi, era clar que s'hi havia d'entendre inclòs el personal fix discontinu que ja havia estat cridat a treballar a l'hora de suspendre's l'activitat, però hi havia dubtes sobre aquells que tenien una data d'incorporació prevista ulterior a aquell moment. De fet, el Servei Públic d'Ocupació Estatal s'hi havia pronunciat inicialment en contra⁷.

Davant d'aquesta situació, i tenint en compte que el primer estat d'alarma es va decretar abans del llançament massiu de la

1. Instrucció del conseller de Model Econòmic, Turisme i Treball sobre aspectes de la tramitació d'expedients de regulació temporal d'ocupació durant la vigència de la declaració de l'estat d'alarma; BOIB 41, sec. III, de 24 de març de 2020, 10.423 a 10.424.

2. Resolució del conseller de Model Econòmic, Turisme i Treball, per la qual s'amplia el termini establert a l'article 22.2.c del Reial decret llei 8/2020, de 17 de març, per resoldre els expedients de regulació temporal d'ocupació; BOIB 44, sec. III, de 27 de març de 2020, 10.582 a 10.583.

3. Punt segon de la Instrucció del conseller de Model Econòmic, Turisme i Treball sobre la inclusió de determinats col·lectius de treballadors fixos discontinus del sector d'hostaleria i activitats accessorïes en els expedients de regulació temporal d'ocupació prevists en els articles 22 i 23 del Reial decret llei 8 /2020, i sobre determinades especialitats en la tramitació d'aquests expedients; BOIB 43, sec. III, de 26 de març de 2020, 10.524 a 10.525.

4. Resolució del conseller de Model Econòmic, Turisme i Treball de revocació de determinades resolucions denegatòries de sol·licituds de tramitació d'expedients de regulació temporal d'ocupació; BOIB 46, sec. III, de 30 de març de 2020, 10.721 a 10.722.

5. Resolució del conseller de Model Econòmic, Turisme i Treball, de 20 d'abril de 2020, de delegació de l'exercici de la competència en el director de l'Institut Balear de Seguretat i Salut i Laboral (IBASSAL) i en el director gerent de l'Agència Estratègica Turística de les Illes Balears (AETIB) de la Conselleria de Model Econòmic, Turisme i Treball per tramitar els expedients temporals de regulació d'ocupació (ERTO); BOIB 59, sec. III, de 21 d'abril de 2020, 11.717 a 11.718.

6. Instrucció del Conseller de Model Econòmic, Turisme i Treball de 24 d'agost de 2020, sobre mesures per als treballadors inclosos en expedients de regulació temporal d'ús de força major per «rebot»; BOIB 146, sec. III, de 20 d'agost de 2020, 28.251 a 28.254.

7. SEPE (2020). Instrucciones provisionales para la aplicación de las medidas urgentes y complementarias en el ámbito laboral por la situación del covid-19; de 30 de març de 2020. Recuperat 24 de maig de 2021: <https://www.sepe.es/HomeSepe/ca/que-es-el-sepe/comunicacion-institucional/noticias/historico-de-noticias/2020/detalle-noticia.html?folder=/2020/Marzo/&detalle=instrucciones-provisionales-aplicacion-medidas-urgentes-complementarias-ambito-laboral-situacion-covid-19>

temporada turística a les Balears, per evitar la seva desprotecció, el conseller de Model Econòmic, Turisme i Treball va dictar molt ràpidament la Instrucció de 26 de març de 2020 sobre la inclusió de determinats col·lectius de personal treballador fix discontinu del sector d'hostaleria i activitats accessòries en els expedients de regulació temporal d'ocupació prevists en els articles 22 i 23 del Reial decret llei 8/2020, i sobre determinades especialitats en la tramitació d'aquests expedients, en què s'obligava a incloure a l'ERTO totes les persones fixes discontinues que haurien estat cridades per l'empresa, en un moment posterior a la seva tramitació, si no s'hagués produït la crisi sanitària causada per la covid-19. Aquesta interpretació va ser la posteriorment incorporada pel legislador estatal en el Reial decret llei 15/2020, de 21 d'abril, de mesures urgents complementàries per donar suport a l'economia i a l'ocupació, en la seva disposició final vuitena, que va modificar l'article 25.6 del Reial decret llei 8/2020.

La legislació d'urgència també ha ofert al personal treballador una atenció especial en una situació de vulnerabilitat, en forma d'una major protecció de la seva ocupació i enfront dels acomiadaments durant i després d'estar subjectes a una suspensió o reducció temporal de la prestació laboral. D'una banda, l'article 2 del Reial decret llei 9/2020, de 27 de març, pel qual s'adopten mesures complementàries, en l'àmbit laboral, per pal·liar els efectes derivats de la covid-19, conté una restricció de les causes d'acomiadament habituals, i disposa que no es poden entendre com a justificatives de l'extinció del contracte de treball o de l'acomiadament ni la força major ni

les causes econòmiques, tècniques, organitzatives o de producció en què s'emparin les empreses per suspendre o reduir la seva activitat d'acord amb els procediments extraordinaris relacionats amb la covid-19.

És a dir, no es consideren procedents els acomiadaments de personal que s'inclou o es podria incloure en un ERTO per causes relacionades amb la crisi sanitària. D'altra banda, la disposició addicional sisena del Reial decret llei 8/2020 conté una obligació de manteniment de l'ocupació durant un termini de sis mesos des de la data de reactivació de l'activitat empresarial per a les empreses que siguin beneficiàries de les bonificacions en les quotes de la Seguretat Social que s'apliquen a les suspensions d'activitat per força major, que s'haurien de tornar en cas d'incompliment.

En el cas del personal fix discontinu, en principi, s'havia de mantenir dins els ERTO fins a la finalització de les seves causes i la seva vigència, excepte que s'incorporessin prèviament a l'activitat de l'empresa⁸. Tot i així, a conseqüència de la finalització precipitada de la temporada turística derivada de la segona onada de la pandèmia a les Illes Balears, en virtut de l'Acord de la Mesa de Diàleg Social del 16 de setembre, es considerarà el dia 30 de setembre de 2020 com a data de fi de temporada a partir de la qual les empreses podrien interrompre la relació laboral del col·lectiu de fixos discontinus, de manera que, per una banda, aquestes quedarien esplaïades de les obli-

8. Instrucció del conseller de Model Econòmic, Turisme i Treball, de 22 de juliol de 2020, sobre mesures de salvaguarda de l'ocupació per als treballadors fixos discontinus inclosos en expedients de regulació temporal d'ocupació (ERTO); BOIB 130, sec. III, de 23 de juliol de 2020, 26.614 a 24.615.

gacions d'abonar les cotitzacions durant períodes mancats d'ingressos i, per altra banda, els treballadors passarien a percebre una prestació extraordinària destinada a la protecció d'aquest col·lectiu⁹. Sobre aquest punt, ja s'havia especificat prèviament que la interrupció de la seva activitat productiva en finalitzar l'estat d'alarma no suposava un incompliment de l'obligació de manteniment de l'ocupació exigida per beneficiar-se de les bonificacions¹⁰.

En segon lloc, al marge dels ERTO, l'altra figura juridicolaboral que ha adquirit més importància en la reacció a la pandèmia ha estat el teletreball, com a mecanisme de salvaguarda de la seguretat i salut dels treballadors i de les treballadores i com a alternativa a la suspensió d'activitats enfront de la necessitat de reduir la mobilitat i la interacció entre persones, en tres dimensions diferents: (i) el teletreball preferent com a resposta excepcional a la covid de l'article 5 del Reial decret llei 8/2020, (ii) el teletreball com a categoria legal del Reial decret llei 28/2020, de 22 de setembre, de treball a distància i (iii) el teletreball a l'Administració pública del Reial decret llei 29/2020, de 29 de setembre, de mesures urgents en matèria de teletreball a les administracions públiques i de recursos humans en el sistema nacional de salut per fer front a la crisi sanitària ocasionada per la covid.

9. Instrucció del conseller de Model Econòmic, Turisme i Treball de 29 de setembre 2020, sobre la finalització de la temporada de les persones treballadores amb contracte fix discontinu; BOIB 168, sec. III, de 30 de setembre de 2020, 32.200 a 32.201.

10. Circular informativa sobre inclusió de fixos discontinus en els expedients de regulació temporal d'ocupació i aplicació de la disposició addicional sisena del Reial decret llei 8/2020; BOIB 50, sec. III, de 2 d'abril de 2020, 10.964 a 10.965.

Per entendre la rellevància d'aquestes novetats, s'ha de tenir en compte que, abans de l'eclosió de la pandèmia, els antecedents normatius sobre aquesta matèria es limitaven, d'una banda, a l'Acord marc europeu sobre teletreball, signat el juliol del 2002 pels interlocutors socials europeus sense eficàcia normativa directa, i, d'altra banda, a l'article 13 ET, pel qual es va introduir, a través de la reforma laboral de l'any 2012, la primera regulació legal expressa d'aquesta forma de treball a distància.

La rellevància normativa i pràctica que el teletreball va adquirir l'any 2020 comença amb l'article 5 del Reial decret llei 8/2020, que va establir el treball a distància com a opció prioritària enfront de l'aturada de l'activitat empresarial, amb la qual cosa l'empresa estava obligada a adoptar-lo si li era tècnicament i raonablement possible, i si l'esforç d'adaptació necessari resultava proporcionat. El règim improvisat de teletreball provisional posà de manifest algunes de les carències jurídiques en la regulació d'aquesta modalitat laboral i això va dur als poders públics a l'aprovació, per la via d'urgència, del Reial decret llei 28/2020.

Sense caràcter exhaustiu, entre les característiques fonamentals d'aquesta nova regulació poden destacar-se la definició del treball a distància com aquella activitat laboral que es presta de manera regular, com a mínim un 30 % del temps en un període de tres mesos (art. 1), l'exclusió del règim legal del treball a distància com a mesura de contenció sanitària derivada de la covid-19 (disposició transitòria tercera), el dret a la igualtat de tracte i d'oportu-

nitats del personal teletreballador respecte del presencial en totes les dimensions de la relació laboral (art. 4), el caràcter voluntari i reversible del treball a distància (art. 5) i l'obligació formal de signar un acord de treball a distància entre les parts de la relació contractual (art. 6).

Tot i així, al marge de les novetats anteriors, el contingut de la llei, possiblement pel seu caràcter negociat amb els agents socials, conté, en molts aspectes, una invitació a la intervenció normativa de la negociació col·lectiva, més que una vertadera regulació substantiva. Així, múltiples punts del règim jurídic del teletreball es fan dependre del que concretin, si és el cas, els convenis col·lectius, incloent-hi el dret del personal teletreballador a la dotació i manteniment adequat per part de l'empresa dels mitjans materials necessaris per al desenvolupament de la seva activitat (art. 11.1), el dret a la compensació empresarial de les despeses originades pel teletreball (art. 12.1) o el dret a l'horari flexible de prestació de serveis (art. 13).

Segons dades de l'Ibestat¹¹, durant l'estat d'alarma, en un 38,6 % d'establiments empresarials de les Illes Balears es va implementar o estendre la utilització del teletreball. Aquesta xifra és més del doble del 14,42 % de les empreses balears que utilitzaven el teletreball abans de l'estat d'alarma, però queda significativament per davall del 48,8 % de la mitjana espa-

nyola. Així mateix, cal ressaltar que, després d'uns mesos, un terç de les empreses que havien adoptat el teletreball com a mesura d'urgència tenien previst mantenir-lo en un futur.

4.2.

NOVES FORMES DE TREBALL A LA CAIB

A les memòries anteriors, ja es va posar de manifest la importància del treball autònom en el teixit productiu de les nostres illes, que està guanyant força i que conviu amb la forma de treball prototípica en les economies de capitalisme avançat, el treball subordinat o per compte d'altri. També s'hi explicava que la figura del treball autònom queda associada a la problemàtica de la fugida del dret del treball per escapar de la legislació laboral i aplicar en lloc seu la legislació comuna dels contractes, amb tot el que això implica des de la perspectiva de poder eludir indegudament pagaments laborals i pagaments al sistema públic de la Seguretat Social, i, així mateix, obtenir beneficis provinents de règims tributaris més favorables.

El treball autònom és una realitat a la CAIB que, a un àmbit més general, també està connectat amb l'auge que experimenten models actuals d'activitat econòmica que s'han anomenat d'economia col·laborativa, basats en formes d'ocupació caracteritzades per treballar a través de plataformes virtuals, pròpies de societats amb una forta presència de les tecnologies de la informació i comunicació en què dispositius

11. Ibestat (2021). Un 56,3 % dels negocis de la comunitat autònoma continuaren oberts durant l'estat d'alarma. Recuperat el 24 de maig de 2021, de l'Indicador de Confiança Empresarial (ICE) Mòdul d'opinió sobre l'impacte de la covid-19: https://ibestat.caib.es/ibfiles/content/files/noticias/2020/nota_ICE_covid19_cat.pdf

digitals com tauletes i telèfons intel·ligents fan possible connectar el prestador d'un servei amb les persones usuàries per canalitzar el desenvolupament de l'activitat empresarial.

En concret, l'any 2020 l'expansió de les plataformes digitals i les formes atípiques d'ocupació ja és indiscutible i s'ha demostrat, sobretot, que els repartidors i les repartidores a domicili són agents econòmics destacats per a l'abastiment de productes a les llars familiars, que han permès mantenir part de l'activitat hostalera, fins al punt que, durant el període de confinament domiciliari, van ser declarats treballadors i treballadores essencials. Per això, resulta més necessari que mai l'aclariment del règim jurídic dels possibles falsos autònoms del sector.

Sobre aquesta matèria, a nivell europeu, el Tribunal de Justícia de la Unió Europea va dictar el 22 d'abril del 2020 la interlocutòria relativa a l'assumpte Yodel (C-629/19), un cas remès des del Regne Unit i relatiu a la qualificació com a persones treballadores assalariades o no del personal repartidor associat a una plataforma digital. En aquest cas concret, el Tribunal va considerar que no existia entre la plataforma i el personal repartidor una relació de subordinació que permetés considerar-los o considerar-les treballadors o treballadores, d'acord amb el concepte europeu. Aquesta decisió es fonamentava en l'anàlisi detinguda dels fets provats, com ara que el personal repartidor podia designar contractistes i substituïts per dur a terme les entregues, podien decidir unilateralment el nombre màxim d'entregues que volien realitzar, podien prestar serveis

a qualsevol tercer (inclosos els competidors de la mateixa plataforma) o fixar individualment les seves hores de treball (dins de certs paràmetres i d'acord amb els seus interessos personals). Tot i així, el Tribunal va preocupar-se d'especificar que la decisió podia ser la contrària si, en altres casos que poguessin ser similars, es demostrava l'existència d'una vertadera relació de subordinació.

En canvi, a l'àmbit nacional, si, com s'indicava en la memòria corresponent, el 2019 havia estat l'any de l'eclosió d'una batalla judicial sobre la laboralitat dels *riders* que havia donat lloc a alguns pronunciaments contradictoris dels tribunals superiors de justícia de les comunitats autònomes, l'any 2020 va ser l'any del seu tancament per part del Tribunal Suprem, en dictar la sentència de 25 de setembre del 2020 (rec. núm. 4746/2019). En aquesta resolució, es va considerar que el personal repartidor de la plataforma Glovo podia enquadrar-se en el concepte de treballador de l'article 1 de l'Estatut dels treballadors i que, per tant, els eren d'aplicació tots els drets laborals estipulats en aquella llei.

Per arribar a aquesta conclusió, el Tribunal va tenir en compte indicis fàctics com ara el sistema de reputació digital que utilitza la plataforma, el fort condicionament de l'elecció d'horaris per part del personal repartidor, l'avaluació que fa a la clientela final com a sistema de control de l'activitat laboral, el seu seguiment per GPS o el caràcter aliè de la persona repartidora respecte de la plataforma digital com a principal mitjà material de l'activitat, així com la seva manca de participació en la fixació de tarifes o d'acords amb els establiments co-

merciais. L'alt tribunal confirma, en definitiva, la posició de la inspecció de treball de la CAIB, que l'any anterior havia imposat una sanció laboral a la mateixa empresa per falta d'alta dels seus repartidors al règim general de la Seguretat Social.

4.3.

DESCRIPCIÓ DE L'ESTAT DE LA NEGOCIACIÓ COL·LECTIVA A LA CAIB

La descripció de l'estat de la negociació col·lectiva a la CAIB durant l'any 2020 es farà proporcionant una foto fixa dels convenis i altres acords col·lectius derivats publicats al *Butlletí Oficial de les Illes Balears* (BOIB) en aquesta anualitat. Aquest any, una correcta anàlisi obliga a separar els acords dels agents socials entre aquells que, d'una banda, podrien anomenar-se, en analogia amb la denominació de la normativa legal, negociació col·lectiva d'urgència, que són els que s'han derivat directament de l'eclosió de la crisi sanitària i aquells que, d'altra banda, han continuat el curs natural i ordinari de les diferents manifestacions de la negociació col·lectiva, que segueixen el fil marcat en les anteriors edicions d'aquesta memòria.

S'ha de tenir en compte que entre els primers no hi ha convenis col·lectius tècnicament considerats, sinó que es tracta de figures pròpies de la negociació col·lectiva, formalment diferents d'aquests, però amb la mateixa eficàcia normativa, que permeten adaptar la regulació de les relacions laborals a les quals són d'aplicació a una

situació sobrevinguda. També s'ha de fer notar que l'anterior classificació, a diferència del que passava amb la legislació i les resolucions administratives, no es pot traçar marcant com a límit temporal la primera declaració de l'estat d'alarma del mes de març, ja que el registre i la publicació al BOIB dels acords col·lectius du un cert retard respecte de la seva formalització i, per això, n'hi ha de publicats durant tot l'any 2020 que no s'han vist influïts per la disrupció que es va produir en aquell moment.

En concret, al marge dels acords col·lectius d'adaptació de les relacions laborals a la crisi sanitària i econòmica, que es tractaran a l'apartat 3.1, tots els convenis col·lectius menys un varen ser negociats i signats amb anterioritat a la detecció dels primers casos de covid-19 a Espanya. Això reflecteix, com també es deriva de les dades recollides a l'apartat 3.2, que la crisi sanitària ha representat una clara paralització de l'activitat negociadora duta a terme de manera ordinària pels agents socials, perquè haurà retardat els acords als quals s'hauria previst arribar, per exemple, per a la renovació de convenis que ja haguessin estat denunciats per alguna de les parts legitimades abans de declarar-se l'estat d'alarma.

Aquest fet podria tenir conseqüències pràctiques molt notòries, perquè, si la demora fa que es tardi més d'un any a arribar a un nou acord des del moment de la denúncia (el període d'ultraactivitat legalment garantida a l'article 86.3 *in fine*), els treballadors i les treballadores podrien veure's perjudicats o perjudicades per la pèrdua de vigència de les condicions laborals que tenien pactades. Ara bé, és proba-

ble que aquest termini estigui afectat per la suspensió dels períodes de prescripció i caducitat de qualsevol tipus d'accions i drets des del mes de març¹² fins al 4 de juny del 2020¹³. De la mateixa manera, aquest problema es veuria parcialment compensat pel fet que, com s'ha indicat a les memòries anteriors, el més comú a la CAIB en els darrers anys és que més de la meitat dels convenis col·lectius signats en garanteixen la vigència fins a l'entrada en vigor del pròxim conveni.

Per altra banda, el fet que els convenis col·lectius publicats el 2020 es redactessin amb anterioritat a la pandèmia descar-ta que regulin aspectes relacionats amb aquesta i permet seguir la metodologia aplicada en edicions anteriors d'aquesta memòria per analitzar-ne el contingut material, tal com es farà als apartats 3.3 i 3.4, en què s'analitza, respectivament, si segueixen les pautes del IV Acord estatal per a la negociació col·lectiva i com s'incorporen els efectes de les noves tecnologies i l'obligació jurídica de registre de la jornada laboral.

12. Disposició addicional 4a del Reial decret 463/2020, de 14 de març, pel qual es declara l'estat d'alarma per a la gestió de la situació de crisi sanitària ocasionada per la covid-19; BOE 67, sec. I, de 14 de març de 2020, 25.390 a 25.400.

13. Art. 10 del Reial decret 537/2020, de 22 de maig, pel qual es prorroga l'estat d'alarma declarat pel Reial decret 463/2020, de 14 de març, pel qual es declara l'estat d'alarma per a la gestió de la situació de crisi sanitària ocasionada per la covid-19; BOE 145, sec. I, de 23 de maig de 2020, 34.001 a 34.011.

4.3.1. Els acords col·lectius d'urgència per a l'adaptació de les relacions laborals a la crisi sanitària i econòmica

Les mesures adoptades a l'àmbit col·lectiu a la CAIB per fer front a la pandèmia afecten, en primer lloc, la protecció del personal treballador fix-discontinuu de l'àmbit de l'hostaleria. Per això s'aprova l'acta de la comissió paritària del XV Conveni col·lectiu sectorial de l'hostaleria de la CAIB de 2 d'abril, que, partint del fet que el text del conveni disposa que els períodes d'ocupació garantida dels treballadors fixos discontinus s'han de dur a terme de manera continuada o amb una sola interrupció de màxim 45 dies, acorda la possibilitat de dur a terme una nova interrupció a partir del moment de la finalització de l'estat d'alarma, ja que el personal fix discontinuu que havia estat cridat a treballar ha de ser inclòs a l'ERTO. També en aquest sector, i a conseqüència de la paralització de l'activitat econòmica, s'acorda la ratificació de l'acord del patronat de la fundació per a la prevenció de riscos laborals en el sector d'Hostaleria de les Illes Balears per a l'exoneració a les empreses del sector del pagament de les aportacions econòmiques que els corresponen durant la paralització de l'activitat¹⁴, que després

14. Resolució del conseller de Model Econòmic, Turisme i Treball per la qual es disposa la inscripció i dipòsit en el Registre de Convenis Col·lectius de les Illes Balears de l'acta número 21 de la Comissió Paritària del Conveni col·lectiu del sector de l'hostaleria de les Illes Balears i la seva publicació en el *Butlletí Oficial de les Illes Balears* (codi de conveni 07000435011982); BOIB 61, fascicle 154, sec. III, de 17 de setembre de 2020, 30.621 a 30.623.

es prorroga fins a final d'any¹⁵.

En segon lloc, s'ha de destacar, en l'àmbit tripartit, l'anomenat Acord marc per al manteniment de l'ocupació i la protecció del sector serveis, signat pel Govern de la CAIB amb organitzacions empresarials i sindicals el dia 15 d'abril de 2020, en què, a banda d'altres mesures, s'inclou una clàusula de recomanació de moderació salarial en els sectors d'hostaleria, comerç i transport discrecional, que consisteix en la suspensió dels increments salarials per a l'any 2020 en els corresponents convenis col·lectius i la seva translació a l'any 2021, alhora que la del 2021 es passaria a l'any 2022. Aquest acord, sense naturalesa normativa, va ser posteriorment traslladat a les comissions negociadores dels convenis col·lectius de l'hostaleria¹⁶ i el comerç¹⁷, en què sí que adquirí efectes vinculants, a més de modificar la vigència temporal dels

convenis col·lectius per allargar-la un any més del que s'havia previst inicialment. Les pujades salarials que estaven previstes per a l'any 2020 eren del 3,5 % en l'àmbit de l'hostaleria¹⁸ i del 3 % en l'àmbit del comerç¹⁹.

En el sector de la construcció també s'ha arribat a acords importants pel que fa a les mesures laborals en resposta a la crisi sanitària, amb la qual cosa cal destacar (i) l'acord per a la modificació del calendari laboral i la regulació de la recuperació dels dies corresponents al permís retribuït recuperable i obligatori del mes de març durant els mesos d'octubre i desembre del mateix any en les empreses que no disposin de representants legals de les persones treballadores²⁰, i (ii) l'acord que regula algunes especificitats dels procediments que cal seguir en els ERTO per causes produc-

15. Resolució del conseller de Model Econòmic, Turisme i Treball per la qual es disposa la inscripció i dipòsit al Registre de Convenis Col·lectius de les Illes Balears, i la publicació de l'acta número 22 de la Comissió Paritària del XV Conveni col·lectiu sectorial d'hostaleria de la Comunitat Autònoma de les Illes Balears, de 23 d'octubre de 2020 (codi de conveni 07000435011982); BOIB 191, fascicle 188, sec. III, de 7 de novembre de 2020, 37.501 a 37.503.

16. Resolució del conseller de Model Econòmic, Turisme i Treball per la qual es disposa la inscripció i dipòsit al Registre de Convenis Col·lectius de les Illes Balears, i la publicació de l'acta de la comissió negociadora del XV Conveni col·lectiu sectorial d'hostaleria de la Comunitat Autònoma de les Illes Balears, de 5 de maig de 2020 (codi de conveni 07000435011982); BOIB 97, fascicle 79, sec. III, de 30 de maig de 2020, 15.641 a 15.649.

17. Resolució del conseller de Model Econòmic, Turisme i Treball per la qual es disposa la inscripció i dipòsit en el Registre de Convenis Col·lectius de les Illes Balears de l'acta de l'acord de la comissió negociadora del Conveni col·lectiu del sector del comerç de les Illes Balears i la seva publicació al *Butlletí Oficial de les Illes Balears* (codi de conveni 07000195011981); BOIB 67, sec. III, de 30 d'abril de 2020, 12.288 a 12.294.

18. Art. 24 de la Resolució del conseller de Treball, Comerç i Indústria per la qual es disposa la inscripció i dipòsit en el Registre de Convenis Col·lectius de les Illes Balears de l'Acta número 11 de la Comissió Paritària del Conveni col·lectiu del sector de l'hostaleria de les Illes Balears, sobre l'aprovació definitiva del text consolidat del Conveni col·lectiu i la seva publicació en el *Butlletí Oficial de les Illes Balears* (codi de conveni 07000435011982); BOIB 86, fascicle 120, sec. III, de 18 de maig de 2020, 23.866 a 23.908.

19. Art. 22 de la Resolució del Conseller de Model Econòmic, Turisme i Treball per la qual es disposa la inscripció i dipòsit en el Registre de Convenis Col·lectius de les Illes Balears del Conveni col·lectiu del sector del comerç de les Illes Balears i la seva publicació en el *Butlletí Oficial de les Illes Balears* (codi de conveni 07000195011981); BOIB 168, fascicle 246, sec. III, de 30 de setembre de 2020, 49.133 a 49.183.

20. Resolució del conseller de Model Econòmic, Turisme i Treball per la qual es disposa la inscripció i dipòsit al Registre de Convenis Col·lectius de les Illes Balears, i la publicació de l'Acta de la Comissió negociadora del Conveni col·lectiu del sector de la construcció de les Illes Balears, de 4 de juny de 2020 (codi de conveni 07000335011981); BOIB 145, fascicle 140, sec. III, de 22 d'agost de 2020, 27.877 a 27.879.

tives, tècniques, econòmiques i organitzatives, entre les quals destaca la designació de representants sindicals de la comissió negociadora en les empreses que no disposen de representants legals del personal treballador, així com la possibilitat que l'empresa confereixi la seva representació a l'organització patronal en què es trobi integrada²¹.

Per altra banda, la pandèmia, a més de la negociació col·lectiva, va alterar el curs normal dels processos electorals sindicals a les empreses i administracions públiques de la CAIB. Així, en primer lloc, la Conselleria de Model Econòmic, Turisme i Treball va arribar a un acord amb les organitzacions sindicals més representatives el 16 de març de 2020, amb vista que no es podrien celebrar els processos electorals prevists en aquell període a conseqüència de la declaració de l'estat d'alarma.

Una vegada reactivada l'activitat econòmica, els mateixos subjectes van arribar, el 2 de juliol de 2020, a un altre acord²², d'una banda, per al reinici dels processos electorals en el punt que haguessin quedat aturats, que es va fixar per al dia 14 de setembre, i, d'altra banda, per a la creació de la Comissió d'Eleccions Sindicals Territorials per al Seguiment de les Eleccions al Llarg del 2020. L'acord especificava que a les empreses que havien aplicat un ERT

s'havia d'esperar a reprendre l'activitat i que la plantilla es trobés treballant amb normalitat, i calia que es mantinguessin en funcions, fins aleshores, el mandat dels representants anteriors.

Posteriorment, l'anterior acord va ser modificat²³ i es va establir (i) que a les empreses afectades per un ERT les eleccions s'haurien de dur a terme si, com a mínim, el 60 % de la plantilla es trobava treballant de manera presencial; (ii) també es van facultar a les meses electorals per decidir la suspensió del procés electoral si consideraven que la continuïtat suposava un risc per a la salut, i (iii) es va recomanar, en general, la realització de tots els processos amb garanties sanitàries i distància social en l'àmbit laboral i, en particular, la no promoció d'eleccions en llocs de treball amb presència de persones vulnerables, com ara centres d'atenció a gent gran o a persones amb discapacitat.

4.3.2. DADES QUANTITATIVES DELS CONVENIS COL·LECTIUS PUBLICATS AL BOIB DURANT EL 2020

Al BOIB de l'any 2020 es publicaren només vuit convenis col·lectius, el mínim històric mai recollit en aquesta memòria, que queda molt per davall dels que es van publicar en anys anteriors: el 2019, 23 convenis;

21. Ídem.

22. Resolució del conseller de Model Econòmic, Turisme i Treball per la qual s'ordena la publicació de l'Acord de modificació de l'Acord de 2 de juliol de 2020 subscrit amb les organitzacions sindicals amb més representativitat de les Illes Balears sobre el reinici dels processos d'eleccions sindicals a les empreses i les administracions públiques de les Illes Balears; BOIB 173, fascicle 167, sec. III, de 8 d'octubre de 2020, 33.294 a 33.297.

23. Resolució del conseller de Model Econòmic, Turisme i Treball per la qual s'ordena la publicació de l'Acord pel qual es resol l'Acord de 2 d'octubre de 2020 de modificació de l'Acord de 2 de juliol de 2020 subscrit amb les organitzacions sindicals amb més representativitat de les Illes Balears sobre el reinici dels processos d'eleccions sindicals en les empreses i les administracions públiques de les Illes Balears; BOIB 53, fascicle 74, sec. III, de 22 d'abril de 2021, 14.698 a 14.699.

2018, 28 convenis, i 2017, 19 convenis. De tots aquests convenis, dos eren de caràcter sectorial (construcció; fusta i moble), mentre que el 2019 en foren set. També es va publicar un conveni col·lectiu de grup d'empreses (UTE Dornier, SA, API Movilidad, Roig Obres, Serveis i Medi Ambient, SA). Dels altres convenis, només n'hi ha un d'una empresa privada (Mantenimiento y Montajes Industriales).

Així mateix, es publicà un conveni relatiu als centres de treball de les Illes Balears d'una empresa (FCC, SA per al seu contracte per al servei de neteja de les platges de Menorca) que té una implantació geogràfica més amplia. En relació amb la resta, el 2020 es van publicar dos convenis corresponents a organismes del sector públic (personal laboral dels ajuntaments d'Eivissa i sa Pobla) i un d'una altra entitat que forma part del sector públic instrumental de la CAIB (personal laboral de la Fundació per a Persones amb Discapacitat de l'illa de Menorca).

Al marge d'aquesta llista de convenis col·lectius, si s'exclouen els ja referits acords col·lectius d'adaptació de la negociació col·lectiva al context de la pandèmia, el resultat de la negociació col·lectiva a la CAIB durant el 2020 es va traduir també en una mostra molt anecdòtica, respecte d'anys anteriors, de pràctiques clàssiques de la negociació col·lectiva. A més d'alguna acta genèrica tant d'una comissió paritària (personal laboral de la Fundació d'Atenció i Suport a la Dependència i de Promoció de l'Autonomia Personal de les Illes Balears) com d'una comissió negociadora del conveni col·lectiu (Globalia Servicios Corporativos, SL), aquestes pràctiques inclouen una acta de cons-

titució de la comissió paritària del conveni (sector del comerç), una acta d'actualització salarial d'un conveni en vigor (sector dels derivats del ciment), diverses adequacions interanuals del calendari laboral (sector de la indústria de la fusta i del moble, sector de la construcció) i una modificació puntual de determinats articles d'un conveni col·lectiu en vigor (personal laboral de l'empresa Llar de Calvià).

4.3.3. LES PAUTES DEL IV ACORD PER A L'OCUPACIÓ I LA NEGOCIACIÓ COL·LECTIVA EN ELS CONVENIS COL·LECTIUS DE LA CAIB DURANT EL 2020

El 2018 es va subscriure, a l'àmbit estatal, el IV Acord per a l'ocupació i la negociació col·lectiva, de vigència triennal (2018, 2019 i 2020), entre les organitzacions sindicals i empresarials més representatives del panorama estatal. El primer que manifesten els negociadors és la voluntat expressa de prorrogar en els seus propis termes l'establert en l'anterior III Acord per a l'ocupació i la negociació col·lectiva 2015-2017, «excepte en aquells continguts que s'oposin expressament a allò que se subscriu en el IV Acord i fins a la seva finalització», és a dir, fins a l'any 2020.

Per tant, quedarien prorrogats tots els continguts del capítol II del tercer acord (sobre l'impuls de l'ocupació de qualitat i amb drets) referits a l'estabilitat de l'ocupació i les modalitats de contractació; la contractació de joves; la formació i qualificació professional; els processos de reestructuració; els drets d'informació i consulta; la igualtat de tracte i oportunitats i la seguretat i la salut en el treball.

També queda prorrogat el capítol IV (sobre instruments de flexibilitat negociada i condicions de treball) pel que fa a la classificació professional i la mobilitat funcional; l'ordenació del temps de treball, la inaplicació de determinades condicions de treball pactades en els convenis col·lectius; el teletreball, i la incapacitat temporal i l'absentisme. Així mateix, queda igualment prorrogat, en part, el capítol V (sobre la negociació col·lectiva) pel que fa als continguts referits a les comissions paritàries i a la resolució autònoma de conflictes.

El tractament que fan els convenis col·lectius de les Illes Balears de moltes de les matèries recollides en el tercer acord (modalitats de contractació, formació i qualificació de personal, classificació professional, salaris, temps de treball...) es pot consultar en memòries anteriors com, per exemple, la corresponent a l'any 2017. Per aquest motiu, l'anàlisi convencional se circumscriu en aquesta memòria als continguts no prorrogats del tercer acord per haver-se regulat expressament al quart acord. Aquests continguts són essencialment dos: la dinàmica dels increments salarials i la problemàtica de la renovació i actualització dels convenis col·lectius.

Pel que fa als increments salarials, el tercer punt de l'acord expressa que aquests han d'incloure durant cada un dels anys de la seva vigència una part fixa, al voltant d'un 2 %, i una altra part variable, d'un 1 %, que ha d'anar lligada «als conceptes que en cada conveni es determinin, com l'evolució de la productivitat, resultats, absentisme injustificat i altres, sobre la base d'indicadors quantificats, mesurables i coneguts per ambdues parts». El quart

punt de l'acord estableix que el creixement gradual del salari mínim de conveni, previst en 14.000 euros anuals, «haurà d'emmarcar-se en els propis convenis col·lectius existents, vinculant-se a la seva renovació», amb la qual cosa queda previst en el cinquè punt que els convenis col·lectius «podran establir mecanismes de revisió salarial, tenint en compte els indicadors que en cada cas estimin aplicables els negociadors».

Doncs bé, tots els convenis col·lectius publicats al BOIB durant l'any 2020 fan referència a la qüestió de la revisió salarial, però de diverses maneres. En primer lloc, pot considerar-se que només dos dels vuit convenis analitzats, ambdós d'àmbit empresarial, se subscriuen a les indicacions de l'acord i preveuen increments salarials interanuals que oscil·len entre el 2 % i el 3 %. Així i tot, se separen dels criteris que proposa l'acord estatal per orientar la part variable, calculada d'acord amb criteris quantificables prèviament fixats.

En particular, al conveni d'FCC l'increment variable es vincula al creixement de l'IPC, i al conveni de Mantenimiento y Montajes Industriales es vincula a l'índex de freqüència general d'accidents anual de les Balears i l'índex de gravetat d'accidents anual de les Balears. Uns altres tres convenis, dos de caràcter sectorial i un de caràcter empresarial, són de vigència anual i, per tant, a les taules salarials que fixen no s'hi reflecteixen les variacions salarials interanuals. Entre els convenis col·lectius del sector públic és habitual que remetin a la consulta de la Llei de pressupostos generals de l'Estat, a la qual queden vinculades les variacions retributives i, en aquest cas, en són tres.

En referència a la dinàmica de la renovació i actualització dels convenis col·lectius, el sisè punt de l'acord incideix en la necessitat d'articular «regles sobre la vigència, la ultraactivitat i el procediment sancionador» i subratlla que els convenis han de mantenir la seva vigència durant el període d'ultraactivitat, que és el temps que transcorre entre la denúncia del conveni i l'entrada en vigor del successiu conveni que ve a substituir-lo o d'un laude arbitral equivalent. En principi, l'article 86.3.4 ET estableix que els convenis col·lectius s'han de mantenir vigents durant el primer any del període d'ultraactivitat, però l'acord incentiva l'ampliació d'aquest període i fa prevaldre la bona fe negocial i propicia la innovació en els continguts dels convenis col·lectius, amb el teló de fons del recurs als sistemes de resolució extrajudicial de conflictes per dirimir-hi, en l'àmbit estatal o autonòmic, tots aquells problemes inherents a les situacions de bloqueig de les conversacions.

La meitat dels convenis col·lectius publicats al BOIB el 2020, els tres corresponents al sector públic i l'únic relatiu a un grup d'empreses, s'ajusten a les indicacions de l'acord quan estableixen una clàusula expressa sobre la ultraactivitat indefinida, per la qual els convenis col·lectius denunciats s'han de mantenir en vigor fins que s'aconsegueixi pactar-ne un de nou. Els altres convenis col·lectius o bé es remeten al que hi ha acordat en un conveni col·lectiu sectorial d'àmbit superior o bé deixen de regular aquest aspecte i, per tant, confirmen implícitament l'aplicació de tal regulació legal, que té caràcter supletori.

4.3.4. EL TRACTAMENT DE LES NOVES TECNOLOGIES I DEL REGISTRE DE LA JORNADA ALS CONVENIS DE LA CAIB DE 2019

La pràctica de la negociació col·lectiva ordinària a la CAIB de l'any 2020 posa en relleu que el teletreball dista molt de ser un contingut habitual dels convenis col·lectius. De fet, cap dels convenis col·lectius publicats l'any 2020 (inclosa la negociació col·lectiva d'urgència duta a terme en un moment d'implantació sense precedents del teletreball a les empreses) conté una vertadera regulació convencional d'aquesta forma de treball, com tampoc ho feren abans els de l'any 2019 i 2018.

Per trobar alguna regulació expressa del règim específicament aplicable al teletreball en un sol conveni col·lectiu balear, que vagi més enllà de la menció anecdòtica, ens hem de remuntar a l'any 2017. Això és, en part, coherent amb el fet que no calia esperar que els convenis col·lectius publicats l'any 2020 haguessin respost a les crides que conté el Reial decret llei 28/2020 a la negociació col·lectiva, perquè es van negociar majoritàriament amb anterioritat a la seva entrada en vigor.

Tot i així, s'ha de fer notar que, en cas que en els anys vinents no es produeixi un canvi de tendència en la negociació col·lectiva balear pel que fa a la regulació del teletreball, en un context d'expansió significativa d'aquesta modalitat d'organització del treball en què la llei reserva intencionalment amplis espais de regulació als convenis col·lectius, la inactivitat dels seus negociadors produirà inevitablement l'aparició de pro-

blemes jurídics que s'hauran de sotmetre al criteri dels tribunals.

El teletreball és només un dels múltiples aspectes en què les tecnologies de la informació i comunicació possibiliten i condueixen a canvis molt profunds en les relacions laborals. Poder-se comunicar a través d'internet, tenint a disposició una connectivitat fiable ininterrompuda que permet treballar a distància, incideix de manera important sobre les dimensions del contracte de treball referides al lloc, temps i contingut de la prestació laboral. Així, per exemple, pel que fa a la protecció de la privacitat digital del personal en front de les possibilitats de les avançades modalitats de tractament informàtic de la seva informació, s'havia reservat un espai important a la negociació col·lectiva, tant des de l'àmbit europeu —a l'article 88 del Reglament (UE) 2016/679, de 27 d'abril de 2016, relatiu a la protecció de les persones físiques en el que respecta al tractament de les dades personals i a la lliure circulació d'aquestes dades i pel qual es deroga la Directiva 95/46/CE— com a l'article 91 de la Llei orgànica 3/2018, de 5 de desembre, de protecció de dades personals i garantia dels drets digitals (LOPDGDD).

Només dos dels vuit convenis col·lectius analitzats fan algun tipus de menció al fet tecnològic. Entre aquests, el conveni col·lectiu de l'Ajuntament d'Eivissa aposta per impulsar l'ús de les noves tecnologies com a element indispensable de l'organització de l'estructura municipal i estableix l'articulació de mecanismes per a la millora contínua del portal de l'empleat municipal com a eina de comunicació interna, d'accés informàtic al sistema i d'accés a la seu

electrònica. L'altre és el conveni col·lectiu de l'UTE formada per Dornier i altres, que té en compte la tecnologia a l'hora de regular el dret a la formació dels treballadors i les treballadores com a element clau; a l'hora d'adaptar-se a l'avenç de l'activitat, i a l'hora de regular la prevenció de riscos laborals, i indica també que serà necessària una formació adequada cada vegada que es produeixin canvis tecnològics.

En molt directa connexió amb l'anterior, finalment, es tracta el paper que el conveni col·lectiu pot desenvolupar com a instrument per aconseguir una racionalització dels horaris de les persones treballadores, tant pel que respecta a la facilitació de la conciliació de la vida laboral, personal i familiar, com al compliment dels límits legals en matèria de temps de treball i de garantia de la deguda retribució i cotització de les hores extres. Sobre la primera de les funcions anteriors, l'article 88 de la LOPDGDD estableix que els treballadors «tenen dret a la desconexió digital a fi de garantir, fora del temps de treball legal o convencionalment establert, el respecte del temps de descans, permisos i vacances, així com de la seva intimitat personal i familiar» i es remet a la negociació col·lectiva per la concreció de les modalitats d'exercici d'aquest dret. Així i tot, ni els convenis analitzats en les anteriors edicions d'aquesta memòria, ni els de l'any 2020 contenen cap tipus de previsió d'aquesta naturalesa dirigides a conformar el règim jurídic del dret legal del personal treballador a la desconexió digital.

Sobre la segona funció, l'article 34.9 ET, que obliga a la garantia d'un registre de la jornada diària de les persones treballa-

dores, també remet a la negociació col·lectiva per regular l'organització que ha de fer-ne l'empresa. En aquesta matèria, es deia en l'edició passada de la memòria que, com que aquesta obligació va entrar en vigor el 12 de maig de 2019, i molts dels convenis publicats es van negociar abans d'aquest moment, era comprensible que la majoria no hi fessin referència.

Tot i així, la majoria de convenis del 2020 continuen en la mateixa línia. De tots els analitzats, només el conveni col·lectiu del sector de la construcció de les Illes Balears fa una regulació detallada i adequada del registre diari de jornada. Aquesta regulació és suficientment flexible per poder ser adaptada a les necessitats específiques de cada empresa pel que fa a la seva implantació, té en compte una de les principals característiques del sector en incloure una disposició que preveu com s'ha de registrar la jornada dels treballadors en el cas de contractacions i subcontractacions d'altres empreses i aporta alguns detalls al règim legal sobre la consulta del registre per part dels representants dels treballadors.

Per altra banda, uns altres tres convenis col·lectius contenen una regulació obsoleta, que ja no s'ajusta a l'Estatut dels treballadors en la mesura que només fan referència a un eventual registre d'hores extraordinàries que permeti controlar que són degudament abonades per l'empresa en cas de produir-se, però no preveu el registre diari del temps de treball efectivament prestat per cada treballador.

4.4.

LA CONFLICTIVITAT LABORAL I LA SOLUCIÓ EXTRAJUDICIAL DE CONFLICTES

Es pot fer una anàlisi de l'estat de la conflictivitat laboral a la CAIB durant el 2019 distingint entre la judicial i l'extrajudicial.

4.4.1. LA CONFLICTIVITAT JUDICIAL

D'acord amb la informació subministrada pel Ministeri d'Inclusió, Seguretat Social i Migracions²⁴, el total d'assumptes judicials de caràcter laboral resolts a les Balears durant el 2020 va ser de 6.353. Aquesta xifra és similar a les d'anys anteriors (6.510 el 2019, 6.454 el 2018 i 6.342 el 2017). Això reflecteix que el període de suspensió dels judicis durant el període inicial del primer estat d'alarma no va afectar significativament el nombre de procediments resolts. Entre aquests casos, va haver-hi 24 conflictes col·lectius (havien estat 13 el 2019), 1.467 controvèrsies en matèria de Seguretat Social (l'any anterior n'eren 1.486) i 2.685 reclamacions derivades del contracte de treball (més que els 2.891 del 2019), de les quals 2.177 eren acomiadaments. De tots aquests assumptes individuals resolts en matèria d'acomiadaments que van arribar als tribunals, un total de 1.500 treballadors de les Illes varen veure satisfets totalment o parcialment les seves previsions, ja fos en un acte de conciliació judicial de l'article 84 de la Llei 36/2011, de

24. Ministeri de Treball i Economia Social (G. d'E.) (2021). «Enero-Diciembre 2020. Estadística de asuntos judiciales sociales». Recuperat el 24 maig de 2021 de: <https://www.mites.gob.es/estadisticas/ajs/welcome.htm>

10 d'octubre, reguladora de la jurisdicció social, que se celebra davant el lletrat de l'Administració de justícia o ja fos en una sentència condemnatòria cap a l'empresa.

Pel global d'assumpes sobre acomiadaments en què el treballador va veure totalment o parcialment satisfetes les seves pretensions, es va acordar o imposar com a indemnització una quantia mitjana per treballador acomiadat de 7.287 euros. Aquesta quantia se situa molt per sota de la mitjana estatal, que es troba en els 9.583 euros, és la segona més baixa de tot l'Estat (només per davall de la mitjana de les Illes Canàries) i la que experimenta un descens interanual més alt, del 32 %.

La majoria dels assumpes anteriors es van resoldre en la conciliació judicial, sense necessitat d'arribar a celebrar el judici. En concret, foren 1.010 acords judicials que afectaren 1.035 treballadors i s'arribà a una quantitat acordada total de 6.887.947 euros, que fa una mitjana d'indemnització per cada treballador de 6.655 euros. Quan l'acord entre les parts no va ser possible, un total de 417 acomiadaments varen derivar en una sentència condemnatòria. En conseqüència, 465 treballadors varen percebre, en suma, un total pel que fa a les quanties d'indemnització equivalent a 4.030.307 euros, la qual cosa suposa una mitjana per treballador de 8.667 euros.

Pel que fa a procediments judicials relatius a reclamacions de quantitat, 665 assumpes es varen resoldre per sentència favorable als interessos dels treballadors, derivant en una quantia indemnitzatòria total de 14.095.836 euros, que correspon a una mitjana de 5.589 euros per a

cada treballador. Per conciliació judicial, es varen resoldre 548 procediments de la mateixa naturalesa, amb una quantia total pactada de 3.429.411 euros, que resulta en una quantia mitjana per treballador de 6.258 euros.

A l'àmbit del Tribunal Superior de Justícia de les Illes Balears, que n'és el competent, no es va dictar cap sentència en resolució d'un procediment d'impugnació d'un acomiadament col·lectiu, cosa que, en un any de crisi econòmica tan greu com la que es va donar el 2020, posa de manifest l'èxit, almenys en un primeríssim moment, dels procediments especials de suspensió d'activitat i reducció de jornada activats a conseqüència de la pandèmia a través del Reial decret llei 8/2020.

No obstant això, d'acord amb la informació obrant en la base de dades oficial del Centre de Documentació Judicial del Consell General del Poder Judicial (CENDOJ), la sala social del mateix Tribunal Superior de Justícia de les Illes Balears sí que va dictar durant l'any 2020 dues sentències en resolució de conflictes col·lectius suscitats arran de controvèrsies jurídiques relacionades amb la crisi de la covid, corresponent ambdós al sector del personal sanitari i, en concret, al personal tècnic en emergències sanitàries, que s'encarrega del transport en ambulància del pacients malalts o accidentats.

El primer procediment presentat en matèria de seguretat i salut dels treballadors i les treballadores es va resoldre de manera favorable a les organitzacions sindicals que l'havien plantejat i es va condemnar l'empresa contractista de l'IB-Salut a garantir la neteja diària dels uniformes de treball

del personal tècnic, de manera que en quedés garantida la desinfecció en tot cas, tant si es tenia com no la certesa que s'havia transportat una persona que pogués transmetre la covid al personal treballador. També s'obligava a establir un lloc adequat perquè es puguin canviar en sortir de la zona de treball, i un procediment adient d'entrega de la roba de treball per una via distinta en què no entrés en contacte amb la roba d'ús personal dels empleats²⁵.

En el segon procediment, en el qual litigaven les mateixes parts processals i que versava sobre els mateixos fets, s'exigia el pagament per part de l'empresa d'una indemnització econòmica als treballadors per haver vist vulnerat el seu dret fonamental a la integritat física, en tant que no s'havien pres les mesures adequades de prevenció de riscos laborals. Tot i així, a diferència de l'anterior, aquesta pretensió no va prosperar, perquè que l'empresa consideri que no li correspon la neteja dels uniformes no vulnera el dret fonamental esmentat, ja que no suposa un risc cert i greu per a la salut del personal, a més de no contravenir el que disposava l'avaluació de riscos laborals, encara que aquesta es pogués²⁶.

4.4.2. LA CONFLICTIVITAT EXTRAJUDICIAL

Per obtenir una visió tan ajustada a la realitat com sigui possible, s'examina l'estat de la conflictivitat laboral extrajudicial a la CAIB d'acord amb dos criteris: d'una

banda, atenent la fenomenologia que envolta els assumptes resolts pel TAMIB, òrgan que el 2005 va substituir el Servei de Mediació de l'Estat (SMAC) a les Illes Balears i que actualment constitueix la seu de la comissió paritària de diferents convenis col·lectius sectorials de la CAIB; d'altra banda, exposant les característiques de la conflictivitat que es manifesta amb el recurs a vagues per part dels representants dels treballadors i les treballadores.

a. L'activitat del TAMIB

Pel que fa a l'activitat desenvolupada pel TAMIB²⁷, el nombre d'expedients resolts per l'entitat mostren igualment la paralització de l'activitat econòmica de la CAIB durant l'anualitat de referència, així com, possiblement, els efectes de les restriccions a les extincions contractuals desplegades per la legislació d'emergència.

Com a mostra, el nombre de 14.398 expedients individuals tramitats el 2019 ha davallat a 11.683 el 2020, la qual cosa representa un descens relatiu molt significatiu, del 18,86 %. També ha descendit en un 17,11 % la quantitat d'expedients col·lectius, que ha passat de 76 el 2019 a 63 el 2020. D'entre els expedients resolts, un 67 % han estat sobre extincions contractuals, i un 19 %, reclamacions de quantitat. Ni el 2019 ni el 2020 s'ha produït cap arbitratge.

En matèria d'extinció contractual, el 2020 un 91 % dels expedients s'ha referit a reclamacions per acomiadaments; un 5 %, a

25. Sentència social núm. 274/2020, del Tribunal Superior de Justícia de les Illes Balears, sala social, secció 1, rec. 4/2020, de 8 de setembre de 2020.

26. Sentència social núm. 237/2020, del Tribunal Superior de Justícia de les Illes Balears, sala social, secció 1, rec. 59/2020, de 23 de juliol de 2020.

27. TAMIB (2020). *Memòria 2020*. Recuperat el 24 de maig de 2021 de: <https://www.tamib.es/wp-content/uploads/2021/05/memotamib2020.pdf>

l'acabament de finalitzacions de contractes fixos discontinus; un altre 3 % a extincions per causes objectives, i l'1 % restant, a extincions per voluntat del treballador basades en incompliments empresarials i són proporcions relativament similars a les recollides en memòries anteriors. El perfil de les persones treballadores que han perdut la feina és de dones administratives i homes especialistes o no qualificats d'un any d'antiguitat a l'empresa. En referència als conflictes col·lectius, dels 63 expedients gestionats, centrats sobretot en els sectors de serveis i les empreses públiques, 13 varen correspondre a conflictes en què es va anunciar l'exercici del dret a vaga.

total de 385 treballadors i treballadores van exercir aquest dret fonamental, deixant de treballar un total de 1.505 jornades laborals.

b. Dinàmica de les vagues

D'acord amb les dades provisionals subministrades pel Ministeri de Treball i Economia Social²⁸, durant el 2020 es plantejaren només tres vagues en l'àmbit territorial de la CAIB, set menys que l'any anterior. Encara que és coherent amb l'aturada de l'activitat econòmica que ha sofert la CAIB durant bona part de l'any analitzada, no deixa de ser significatiu que aquesta quantitat representi el mínim històric registrat des de l'any 2011, en què es convocaren també tres vagues.

Les tres vagues es produïren una vegada represa l'activitat econòmica, una el mes d'agost i dues el mes de setembre, que són, aquestes dues darreres, les que van acumular tots els treballadors participants i jornades no treballades. En concret, un

28. Ministeri de Treball i Economia Social (G. d'E.) (2021). «Enero-Diciembre 2020. Estadística de huelgas y cierres patronales». Recuperat el 24 maig de 2021 de: <http://www.mitramiss.gob.es/estadisticas/Hue/welcome.htm>

5

LA SEGURETAT I LA PREVENCIÓ DE RISCS LABORALS

RESUM

El 2020 cau significativament el nombre d'accidents de treball (-40,1 % interanual), en consonància amb la caiguda de l'activitat, així com també es registra un descens de l'índex d'incidència per tercer any consecutiu. Les Illes Balears deixen de ser la comunitat autònoma amb l'índex d'incidència més elevat i passen a la tercera posició.

L'any 2020 s'han registrat 13.004 accidents en jornada de treball, amb baixa, a les Illes Balears, segons es desprèn de les dades provisionals de la Direcció General de Treball i Salut Laboral. Com no podia ser d'una altra manera, el fet d'haver-hi menys activitat econòmica i laboral ha fet caure de manera molt significativa el nombre d'accidents de treball, concretament un 40,1 % menys que el 2019.

La major part dels accidents registrats a les Illes Balears el 2020 són de caràcter lleu (99,5 %), un 0,5 % són greus i els mortals just representen el 0,04 % (cinc accidents). En termes absoluts i respecte al 2019, com s'ha dit, els accidents han caigut notablement, tant en el cas dels lleus com en el dels greus i mortals: un 40,1 % els primers i un 37,5 % els segons. Els mortals, per la seva part, també baixen, un 28,6 %, pel fet de passar de set a cinc (vegeu el quadre II-5.1.).

D'altra banda, l'índex d'incidència se situa en 2.868,6 incidències per cada 100.000 treballadors amb les contingències cobertes a les Illes Balears en el 2020, segons les dades del Ministeri de Treball i Economia Social. Aquesta dada representa un descens del 34,0 % respecte del 2019, per tercer any consecutiu, després de cinc anys d'increments.

QUADRE II-5.1. ACCIDENTS EN JORNADA LABORAL AMB BAIXA A LES ILLES BALEARS SEGONS EL GRAU DE LESIÓ (2010-2020)

	2010	2011	2012	2013	2014	2015	2016	2017	2018	2019	2020	Dif. 19-18	% var. 19-18
Total	16.435	15.351	12.727	13.362	14.779	16.329	18.428	20.098	20.622	21.707	13.004	-8.703	-40,1
Lleus	16.324	15.271	12.639	13.284	14.699	16.225	18.330	19.992	20.519	21.596	12.934	-8.662	-40,1
Greus	100	74	85	74	78	95	93	95	100	104	65	-39	-37,5
Mortals	11	6	3	4	2	9	5	11	3	7	5	-2	-28,6

Font: OTIB, a partir de dades de la Direcció General de Treball i Salut Laboral

A més, per primera vegada en la sèrie estadística, les Illes Balears no presenten l'índex d'incidència més alt de totes les comunitats autònomes. El 2020 se situen en el tercer lloc del rànquing, malgrat que per sobre la xifra del conjunt d'Espanya (2.357,6). En termes interanuals, totes les comunitats autònomes presenten descensos de la sinistralitat laboral en el darrer any, sobretot les Illes Balears (-34,0%) i les Canàries (-30,4%), i el descens del conjunt d'Espanya és del -20,9% (vegeu el quadre II-5.3.).

Pel que fa a la distribució per sectors, el dels serveis és el que, de manera habitual, presenta un nombre més alt d'accidents, tot i que la menor activitat precisament en aquest sector ha fet que siguin els que experimenten el major descens respecte al

2019; concretament s'ha reduït a la meitat. Tanmateix, el 2020 la concentració més alta del nombre de sinistres continua en els serveis (7.419 accidents, el 57,1%), seguit de la construcció (3.708 sinistres, el 28,5%), la indústria (1.601 accidents, el 12,3%) i, finalment, l'agricultura (276 accidents, el 2,1%) (vegeu el quadre II-5.2.).

Per illes, els accidents es distribueixen d'acord amb la distribució de l'ocupació a les Illes: Mallorca en concentra el major pes (79,3%), seguida d'Eivissa (12,8%), Menorca (6,9%) i Formentera (0,6%). En termes interanuals, el nombre d'accidents baixa a totes les illes, sobretot a Eivissa (-49,3%), seguida de Mallorca (-38,8%), Menorca (-36,1%) i, finalment, Formentera (-20,4%) (vegeu el quadre II-5.4.).

QUADRE II-5.2. ACCIDENTS EN JORNADA LABORAL AMB BAIXA A LES ILLES BALEARS PER SECTOR ECONÒMIC I GRAVETAT (2019-2020)

	2019				2020				Dif. 20-19	% de var. 20-19
	Lleus	Greus	Mortals	Total	Lleus	Greus	Mortals	Total		
Total	21.596	104	7	21.707	12.934	65	5	13.004	-8.703	-40,1
Agricultura	356	0	0	356	272	4		276	-80	-22,5
Indústria	1.922	11	2	1.935	1.596	5		1.601	-334	-17,3
Construcció	4.427	42	1	4.470	3.672	35	1	3.708	-762	-17,0
Serveis	14.891	51	4	14.946	7.394	21	4	7.419	-7.527	-50,4

Font: OTIB, a partir de dades de la Direcció General de Treball i Salut Laboral

QUADRE II-5.3. ÍNDEX D'INCIDÈNCIA DELS ACCIDENTS EN JORNADA LABORAL AMB BAIXA PER COMUNITAT AUTÒNOMA (2017-2020)

	2017	2018	2019	2020
Espanya	3.408,8	3.408,7	3.019,6	2.357,6
Andalusia	3.846,6	3.838,0	3.404,9	2.695,0
Aragó	3.247,1	3.303,3	2.948,3	2.783,8
Astúries	3.413,7	3.444,5	3.021,6	2.465,9
Illes Balears	5.025,0	4.996,3	4.348,8	2.868,6
Illes Canàries	3.618,2	3.530,6	2.876,3	2.001,6
Cantàbria	3.019,6	3.078,6	2.799,6	2.463,9
Castella-la Manxa	4.153,8	4.083,9	3.659,4	3.190,4
Castella i Lleó	3.306,0	3.392,0	2.975,9	2.483,5
Catalunya	3.283,7	3.313,4	2.892,1	2.116,7
Com. Valenciana	3.111,0	3.171,3	2.824,8	2.340,2
Extremadura	3.733,3	3.804,0	3.165,9	2.654,1
Galícia	3.627,1	3.514,1	3.158,5	2.276,2
Madrid	2.757,5	2.784,2	2.437,1	1.803,7
Múrcia	3.586,3	3.514,4	3.073,3	2.705,2
Navarra	3.541,3	3.746,6	3.766,3	3.074,9
País Basc	3.596,0	3.390,2	3.253,0	2.589,8
La Rioja	3.668,9	3.619,9	3.397,2	2.828,9
Ceuta	3.347,8	2.865,2	2.412,9	2.212,8
Melilla	3.242,2	3.625,6	2.618,5	1.947,4

Font: OTIB, a partir de dades de la DG de Treball, Economia Social i Salut Laboral

QUADRE II-5.4. ACCIDENTS EN JORNADA LABORAL AMB BAIXA A LES ILLES BALEARS PER ILLA (2010-2020)

	Mallorca	Menorca	Eivissa	Formentera	Illes Balears
2010	13.199	1.061	2.017	68	16.435
2011	12.250	946	1.993	76	15.351
2012	10.025	800	1.714	61	12.727
2013	10.354	815	1.889	58	13.362
2014	11.560	833	2.223	68	14.779
2015	12.855	943	2.376	87	16.329
2016	14.537	1.083	2.645	100	18.428
2017	15.793	1.168	2.930	110	20.098

continua

	Mallorca	Menorca	Eivissa	Formentera	Illes Balears
2018	16.261	1.286	2.913	90	20.622
2019	16.843	1.414	3.281	98	21.707
2020	10.312	903	1.662	78	13.004
Var. 19-18	-6.531	-511	-1.619	-20	-8.703
% de variació	-38,8	-36,1	-49,3	-20,4	-40,1

Font: OTIB, a partir de dades de la Direcció General de Treball i Salut Laboral

CAPÍTOL III

*QUALITAT DE VIDA I
ESTAT DEL BENESTAR*

1

LA POBLACIÓ DE LES ILLES BALEARS

RESUM

L'any 2020 ha estat marcat per la pandèmia mundial de la COVID-19. Un any després de la declaració de l'estat d'emergència l'evolució de la pandèmia continua sent una incògnita a pesar d'alguns avanços i del notable esforç desenvolupat. D'altra banda, és difícil mesurar a mitjà i llarg termini quin serà l'impacte poblacional de la crisi global desencadenada per la COVID-19 tot i que les persones expertes identifiquen ja alguns factors a tenir en compte. Així, a més de la mortalitat directament causada per la COVID-19, es considera possible un repunt de defuncions per altres causes de mort, ja sigui per factors psicosocials o per l'efecte d'un probable infradiagnòstic d'altres malalties durant la fase més aguda de la crisi sanitària. A més, si es confirma la hipòtesi de què front a la incertesa econòmica les dones i les parelles retrassaran les seves decisions familiars, la repercussió poblacional més negativa de la pandèmia la podríem trobar en la natalitat, sobretot perquè en un context demogràfic ja caracteritzat per una baixa natalitat i una edat tardana en la maternitat, un descens conjuntural en el nombre de nines nascudes és susceptible de convertir el menor nombre de naixaments en un fenomen cíclic, en ser menor el potencial nombre de mares.

A banda de les incògnites futures, les dades publicades al Visor COVID-19 al web de l'IBESTAT¹ ens mostren que per aquesta causa l'any 2020 han mort a les Illes un total de 545 persones. Tanmateix, l'impacte poblacional a curt termini de la COVID-19 tant sols és podrà avaluar un cop es tinguin les dades definitives 2020 corresponents al Moviment Natural de Població i les dades definitives de població resident a 1 de gener de 2022. Les dues dades estaran disponibles l'any 2022.

Com ja és habitual a la memòria anual del CES les dades demogràfiques que s'exposen són principalment les relatives a un any anterior. Així, per la memòria 2020 les dades de població que es mostren són per les dades del moviment natural de població les de l'any 2019 fins a final del període mentre que per les dades padronals la data de referència és l'1 de gener de 2020. Ambdues dades han estat publicades l'any 2021. Aquesta situació ve determinada per la complexitat pròpia de les estadístiques del padró d'habitants i del Moviment Natural de Població. Cal tenir present que aquestes operacions estadístiques inclouen tots els registres de l'any de referència, i que el treball continu de recepció, gestió, depuració i tractament de les dades és sumament laboriós.

1. IBESTAT (2021), *Observatori de l'impacte socio-econòmic de COVID-19 a les Illes Balears*. Es pot consultar a: <https://ibestat.caib.es/ibestat/page?p=covid>

A banda de les dades definitives, la memòria inclou les dades provisionals de defuncions, naixements i matrimonis del 2020, publicades per l'INE, i les dades relatives a les projeccions anuals de població que cada dos anys elabora l'INE. L'horitzó de les projeccions de població elaborades l'any 2020 és per a les Illes el 2035 mentre que pel conjunt de l'estat és el 2070.

Les darreres dades disponibles de població són les dades provisionals del Padró de l'1 de gener de 2021 les quals indiquen que a les Balears hi hauria en acabar l'any 2020 1.172.333 habitants. A principi de període, és a dir a 1 de gener de 2020, i segons dades definitives de les estadístiques del padró d'habitants, les Illes tenien un total de 1.171.543 persones residents, amb un increment anual del +1,9% (+22.083). Segons aquesta font, les Illes torna a ser en el panorama nacional la comunitat que presenta la major taxa de variació, la qual és superior a la dels anys 2017 (0,8%), 2018 (1,7%) i 2019 (1,8%).

El creixement anual de la població s'explica sobretot pel balanç migratori de l'any 2019 (+26.013), que un cop més és especialment notable en el cas de les migracions estrangeres (+22.168 estranger), i en menor mesura pel creixement natural de la població (+1.686; +1,4‰). Per l'any 2020 el balanç és també positiu tot i moderar-se de manera significativa. Com veurem en analitzar els fluxes migratoris que mostra l'Estadística de Variacions Residencials publicada per l'INE, l'any 2020 el balanç migratori amb altres comunitats és de signe negatiu, mentre que en el cas de les migracions amb l'estranger el balanç es minora (+11.270).

Quant a l'estructura de la població un dels elements més destacables continua sent l'elevat percentatge de persones nascudes fora de les illes, que donen compte de la importància del fenomen migratori, que es manté any rera any amb xifres considerables. Segons les dades del padró d'habitants a 1 de gener de 2020 el 22% de les persones residents són nascudes a una altra comunitat i el 24% a l'estranger. Un segon element és l'estructura per edats. La distribució de la població per grups d'edat i sexe resulta en un tipus de piràmide de població invertida o regresiva on la majoria de població es troba, no a la base, sinó entre la població major i sobretot adulta. Aquest tipus de piràmide és la pròpia dels països desenvolupats i és el resultat entre d'altres del progressiu descens en les xifres de natalitat i d'una millora en l'esperança de vida, tant en néixer com als 65 anys. En el cas de les Balears aquest tipus de piràmide s'explica també per l'impacte dels balanços migratoris, que comporten sobretot un increment de la població d'edats compreses entre els 20 i els 50 anys.

Els indicadors de creixement i d'estructura poblacional observats l'any 2019 no presenten per comparació a anys anteriors canvis significatius, i es mantenen les principals tendències observades en els darrers anys. La comparació amb les dades d'altres comunitats permet també identificar les particularitats de la comunitat de les Illes entre les que un cop més destaca, per comparació a la resta de l'estat, el saldo migratori i el creixement anual de la població.

1.1.

DINÀMICA DE LA POBLACIÓ

La dades relatives a la població de les Balears que s'exposen en aquest apartat són les del Padró municipal i les de les Xifres de població, ambdues publicades per l'INE. El Padró municipal d'habitants és el registre administratiu en què consten el veïnat d'un municipi. Les dades es registren d'acord amb la normativa padronal i són difoses per l'INE amb data 1 de gener de cada any amb el detall municipal. Les Xifres de població és una operació estadística que s'enquadra en el marc legislatiu europeu regit pel Reglament 1260/2013 del Parlament Europeu i del Consell sobre estadístiques demogràfiques europees, és el referent de les xifres de població davant tots els organismes internacionals i s'empra per calcular les projeccions de població. Les dades es publiquen amb referència a 1 de gener i 1 de juliol de cada any, es calculen a partir dels censos i s'actualitzen de manera coherent amb les dades relatives al moviment natural de població d'àmbit provincial, autonòmic i nacional. El punt de partida de les xifres actuals de població és el Cens del 2011.

Les dades del Padró d'habitants a 1 de gener de 2020 publicades per l'INE i l'IBESTAT indiquen que la població resident a les Illes Balears és de 1.171.543 persones. Per comparació a l'any 2019 la població resident ha augmentat en +22.083 persones amb una variació relativa del 1,9% . La pujada torna a ser més intensa que la de l'any anterior i és també la més alta de tot l'estat. Al conjunt de l'estat la població puja un 0,9% (Vegeu el quadre III-1.1)

De manera semblant, les Xifres de població calculades per l'INE amb període de referència 1 de gener de 2020 indiquen per a les Illes un increment anual del 1,9% i del 1,4% pel període de referència d'1 de juliol.

La pujada en el nombre de residents és fruit de l'escenari generat l'any 2019, amb un important saldo migratori, en especial de moviments de residència protagonitzats per persones procedents de l'estranger (Vegeu gràfic III-1.1) i un creixement vegetatiu o creixement natural de la població que amb una taxa del 1,41‰ es modera quatre dècimes. (Vegeu el quadre IIIA-1.2).

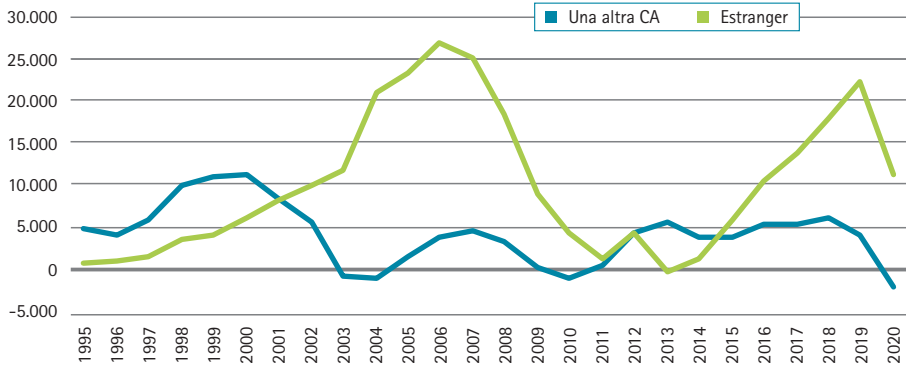
Tant les variables de saldo migratori com el creixement vegetatiu s'han mantingut en valors semblants a les de l'any 2018. Al conjunt de l'estat es torna a observar un decreixement vegetatiu que s'intensifica en passar del -1,16‰ al -1,22‰ alhora que el balanç migratori és positiu.

En el període que va de l'1 de gener del 2019 al 1 de gener 2020 la població resident de nacionalitat espanyola ha crescut a les illes un 0,7% mentre que la de nacionalitat estrangera ho ha fet en un 7,3%. La importància de la migració en el dinamisme poblacional balear es palesa també en les dades desagregades per lloc de naixement. La comparació anual ens mostra que el nombre de persones residents nascudes a les Illes s'ha incrementat en un 0,5%, el de persones nascudes a altres CA en un 0,4% i el de les persones nascudes a l'estranger en un 6,8%.

QUADRE III-1.1. POBLACIÓ SEGONS COMUNITAT AUTÒNOMA DE RESIDÈNCIA (2012-2019-2020)						
	Rev. del padró 2012	Rev. del padró 2019	Rev. del padró 2020	Variació absoluta 2019-2020	Variació relativa 2019/2020	Variació absoluta 2012-2020
Espanya	47.265.321	47.026.208	47.450.795	424.587	0,9%	185.474
01 Andalusia	8.449.985	8.414.240	8.464.411	50.171	0,6%	14.426
02 Aragó	1.349.467	1.319.291	1.329.391	10.100	0,8%	-20.076
03 Astúries	1.077.360	1.022.800	1.018.784	-4.016	-0,4%	-58.576
04 Balears, Illes	1.119.439	1.149.460	1.171.543	22.083	1,9%	52.104
05 Canàries, Illes	2.118.344	2.153.389	2.175.952	22.563	1,0%	57.608
06 Cantàbria	593.861	581.078	582.905	1.827	0,3%	-10.956
07 Castella i Lleó	2.546.078	2.399.548	2.394.918	-4.630	-0,2%	-151.160
08 Castella-la Manxa	2.121.888	2.032.863	2.045.221	12.358	0,6%	-76.667
09 Catalunya	7.570.908	7.675.217	7.780.479	105.262	1,4%	209.571
10 Comunitat Valenciana	5.129.266	5.003.769	5.057.353	53.584	1,1%	-71.913
11 Extremadura	1.108.130	1.067.710	1.063.987	-3.723	-0,3%	-44.143
12 Galícia	2.781.498	2.699.499	2.701.819	2.320	0,1%	-79.679
13 Madrid, Comunitat de	6.498.560	6.663.394	6.779.888	116.494	1,7%	281.328
14 Múrcia, Regió de	1.474.449	1.493.898	1.511.251	17.353	1,2%	36.802
15 Navarra, Comunitat Foral de	644.566	654.214	661.197	6.983	1,1%	16.631
16 País Basc	2.193.093	2.207.776	2.220.504	12.728	0,6%	27.411
17 Rioja, la	323.609	316.798	319.914	3.116	1,0%	-3.695
18 Ceuta	84.018	84.777	84.202	-575	-0,7%	184
19 Melilla	80.802	86.487	87.076	589	0,7%	6.274

Font: Revisions del padró municipal d'habitants, INE

Gràfic III-1.1.
Evolució del balanç migratori a les Illes Balears per zona de procedència (1995-2020)

Font: Institut d'Estadística de les Illes Balears (Ibestat)

Entre la població nascuda a l'estranger, els grups més nombrosos tornen a ser els de persones nascudes a Marroc, l'Argentina i Colòmbia. La quarta posició en volum de població és per a les persones nascudes a Alemanya. En termes relatius els quatre grups més nombrosos de població nascuda a l'estranger representen sobre el total de població de les illes el 2,4%, el 2'3%, el 2% i el 1'6%. En nombres absoluts les persones residents nascudes al Marroc són 26.568 i les nascudes a Alemanya 18.766. Quant al percentatge de persones nascudes a Espanya aquest és del 75,8% de les quals 3 de cada 10 han nascut a altra comunitat. La proporció de persones nascudes a les Illes sobre el total de persones residents és segons les dades del padró del 54%. (vegeu quadre III-1.2)

La distribució percentual dels tres grans grups de població segons la variable lloc de naixement (nascuts a les Illes Balears, a altre CA i a l'estranger) no presenta grans variacions ni respecte a l'any 2019 ni per comparació a l'any 2012 tot i que al llarg

dels darrers anys els fluxes migratoris han experimentat variacions en la seva composició. (Vegeu gràfic III-1.2)

El gràfic d'evolució del balanç migratori mostra com l'any 2012 els contingents estrangers i forànics nacionals eren pràcticament iguals, i com des de llavors la seva evolució ha estat dispar. Així, mentre el saldo migratori de persones provinents d'altres CA es manté en valors semblants desde l'any 2012, en el cas de les persones estrangeres el saldo anual presenta una major fluctuació. L'any 2019 el balanç migratori és de +3.845 i + 22.168 respectivament.

Una segona variable que ens mostra la multiculturalitat de la població resident a les illes és la de la nacionalitat, una dada que no sempre és coincident amb el lloc de naixement donat que moltes persones residents a les illes mantenen la seva nacionalitat d'origen familiar mentre que persones nascudes a l'estranger poden haver sol·licitat la nacionalitat espanyola. D'acord amb aquesta variable la proporció

de població estrangera és del 19% mentre que els nascuts a l'estranger representen el 24%. Per països, les nacionalitats més freqüents són la marroquina, l'alemanya, l'argentina i la del Regne Unit. (Vegeu quadre IIIA-1.3)

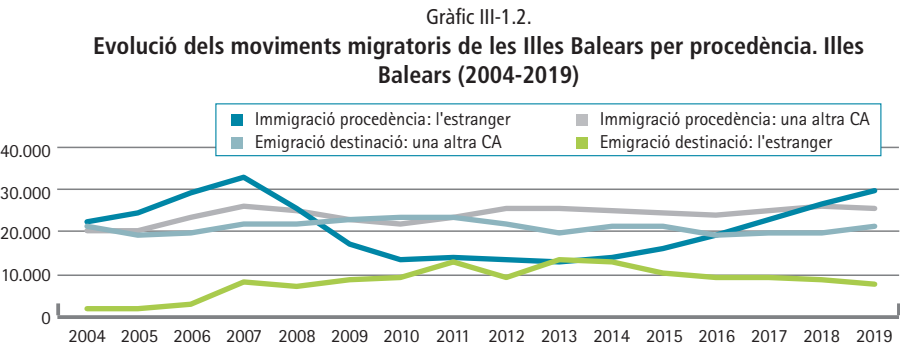
Balears és la comunitat autònoma amb més població nascuda a l'estranger, amb una distància de 3 punts respecte a Madrid i Catalunya, comunitats que ocupen la segona i tercera posició respectivament. A Espanya el percentatge és del 15,4%.

Extremadura amb un 4,6% és la comunitat amb menys residents nascuts a l'estranger. (vegeu quadre III-1.3)

La majoria de persones residents a les Illes i nascudes a l'estranger, tant homes com dones, es concentren en els grups d'edat dels 30 als 55 anys. Aquest fet afavoreix un ralentiment de l'envelliment de la població balear i un increment de la natalitat a més d'incidir en l'edat mitjana de la població. L'edat mitjana de la població balear al 2020 es de 41,4 anys. (Vegeu quadre III-1.4)

QUADRE III-1.2. POBLACIÓ SEGONS EL LLOC DE NAIXEMENT. REVISIÓ DEL PADRÓ, 1 DE GENER DE 2020				
	2012	Distribució 2012	2020	Distribució 2020
Nascuda a les Illes Balears	601.434	54%	630.892	54%
Nascuda a una altra CA	243.820	22%	257.344	22%
Nascuda a l'estranger	274.185	24%	283.307	24%
Total	1.119.439	100%	1.171.543	100%

Font: Institut d'Estadística de les Illes Balears (Ibestat)

Font: Estadística de Variacions Residencials (EVR)Institut d'Estadística de les Illes Balears (Ibestat)

Notes: Les sèries anuals s'han homogeneïtzat pel que fa a la situació per països del darrer any disponible. Antics territoris de sobirania espanyola es comptabilitzen amb nascuts a l'estranger. Des de l'any 2006, Turquia es comptabilitza amb la resta de països europeus.

QUADRE III-1.3. POBLACIÓ PER COMUNITATS AUTÒNOMES, TOTAL I NASCUTS A L'ESTRANGER. REVISIÓ DEL PADRÓ DE L'1 DE GENER DE 2020			
	Població total	Nascuts a l'estranger	% de nascuts a l'estranger
Espanya	47450795	7231195	15,24%
01 Andalusia	8.464.411	877.534	10,37%
02 Aragó	1.329.391	195.444	14,70%
03 Astúries	1.018.784	82.229	8,07%
04 Balears, Illes	1171543	283139	24,17%
05 Canàries, Illes	2.175.952	440.107	20,23%
06 Cantàbria	582.905	55.656	9,55%
07 Castella i Lleó	2.394.918	200.574	8,37%
08 Castella-la Manxa	2.045.221	226.867	11,09%
09 Catalunya	7.780.479	1.584.722	20,37%
10 Comunitat Valenciana	5.057.353	918.268	18,16%
11 Extremadura	1.063.987	48.089	4,52%
12 Galícia	2.701.819	249.345	9,23%
13 Madrid, Comunitat de	6.779.888	1.386.495	20,45%
14 Múrcia, Regió de	1.511.251	253.683	16,79%
15 Navarra, Comunitat Foral de	661.197	106.764	16,15%
16 País Basc	2.220.504	241.724	10,89%
17 Rioja, la	319.914	49.265	15,40%
18 Ceuta	84.202	10.936	12,99%
19 Melilla	87.076	20.354	23,37%

Font: Revisions del padró municipal d'habitants, INE

Pel que fa a la distribució de la població per sexe, segons les dades padronals a 1 de gener de 2020 en nombres absoluts hi ha 587.245 dones i 584.298 homes amb un índex de masculinitat del 0,99. Entre la població de 85 i més anys l'índex és del 0,5 donada la major esperança de vida de les dones.

1.1.1. L'ENVELLIMENT DE LA POBLACIÓ

Una de les principals preocupacions pel que fa l'evolució demogràfica dels països

de la Unió Europea és l'envelliment de la població, el qual s'espera que sigui especialment intens quan les generacions del baby boom arribin a l'edat dels 65 i més anys. L'efecte més negatiu d'aquesta tendència serà la menor proporció de persones en edat laboral i una major proporció de persones dependents, és a dir de persones que no es troben en edat de treballar.

L'envelliment de la població és una tendència a llarg termini que resulta tant per la major longevitat com per un descens en

la taxa de natalitat. La major longevitat fa que la població presenti un patró d'envel·liment en la part alta de la piràmide i que s'intensifiqui l'anomenat sobreenvelliment de la població, és a dir que entre la població més gran hi hagi un major percentatge de persones molt majors. Quant al descens de la natalitat, aquesta resulta en un apriament de la base, el que provoca una disminució progressiva de persones joves i tot i que l'arribada de contingents de població migrant ha retrassat el procés d'envel·liment, tant per la incorporació de nous contingents en edats adultes com per la incorporació de dones en edat fèrtil, la tendència és clara. Així per exemple, la comparació del nombre de persones residents a les Illes per grans grups d'edat pels anys 2010 i 2020 ens mostra increments notables de població en els grups d'edat dels 45 als 64 anys i dels 65 al 85 o més anys del 21,9% i del 18,6%. El resultat és una piràmide de població invertida on la població menor de 15 anys continua representant el 15% de la població resident total mentre que les poblacions adultes de 45 a 64 anys passen del 24,5% al 28%. La proporció de persones majors de 64 anys és del 15,6%, 1,5 punts percentuals més que al 2010. D'altre banda, l'estructura etària de la població situa l'edat mitjana de les Illes en els 41,4 anys, quan al 2010 era de 39,6 anys. (vegeu gràfic III-1.3 i quadre III-1.4).

Els indicadors demogràfics també donen compte d'aquest procés d'envel·liment de la població. L'índex global de dependència, calculada com a quocient entre la suma de persones entre 0 i 15 anys i de més de 64 anys, i la suma de persones entre 16 i 64 anys, ha estat del 0,46 quan al 2010 fou del 0,43. D'altre banda, l'índex d'envel·liment

(quocient entre població de 65 i més anys i població menor de 16 anys) ha passat del 0'87 al 0'99, és a dir, per a cada 100 persones menors de 16 anys n'hi ha 99 majors de 65 anys¹. També el nombre de persones de 85 i més anys sobre el total de persones majors de 64 anys, el que es coneix com índex de longevitat o índex de sobreenvelliment, és ara més elevat en passar del 0'13 al 0'14 (Vegeu quadre III-1.4)

En l'horitzó 2030 és més que probable que aquest procés d'envel·liment es mantingui en el temps, tal i com recull l'"*Estudi sobre la Prospectiva Econòmica, Social i Mediambiental de les Societats de les Illes Balears a l'Horitzó 2030 (H2030)*" elaborat pel CES i la UIB l'any 2019. L'estudi pren en consideració les projeccions de població elaborades per l'INE l'any 2018². Les dades relatives a la població i als processos d'envel·liment s'analitzen al "Capítol 1. Escenaris demogràfics i de consum"³ i al "Capítol 9. Benestar social"⁴. A trets generals, i pel que fa a l'estructura demogràfica de les Balears a l'horitzó 2030 el autors de l'informe destaquen: l'increment de

1. Indicadors del padró (xifres de població), l'estat.

2. Les projeccions de població són una operació estadística elaborada per l'INE cada dos anys. Les projeccions ofereixen dades a 1 de gener pels 50 anys següents en el cas de les dades nacionals i per 15 anys en el cas de dades per a CA i províncies. Instituto Nacional de Estadística. (2018). *Proyecciones de población. Metodología*. https://www.ine.es/dyngs/INEbase/es/operacion.htm?c=Estadistica_C&cid=1254736176953&menu=metodologia&idp=1254735572981

3. Sansó, A., i Virbickaite, A. (2019). Escenaris Demogràfics i de Consum. A *Estudi sobre la Prospectiva Econòmica, Social i Mediambiental de les Societats de les Illes Balears a l'Horitzó 2030 (H2030)*, CES-UIB.

4. Pascual, A., Puiggròs, A., i Horrach, B. (2020). Benestar social. A *Estudi sobre la Prospectiva Econòmica, Social i Mediambiental de les Societats de les Illes Balears a l'Horitzó 2030 (H2030)*, CES-UIB.

la població que les projeccions situen en un 18,6%, la reducció del pes de població menor de 15 anys que passaria del 15% al 12% i l'important augment de la població de 70 i més anys en pasar a representar un 11% al 2017 a un 13,5% al 2030. En tot cas, com indiquen A. Sansó i A. Virbickaite s'ha de tenir en compte que el futur és incert tot i l'interès que els exercicis de projecció tenen en tant que elements de reflexió sobre possibles realitats en cas de mantenir-se les tendències actuals i els comportaments demogràfics observats fins al present. D'altra banda s'ha de tenir en compte que el grau d'incertesa s'intensifica amb la irrupció de la COVID-19 tal i com adverteix l'INE a la nota de premsa de les projeccions de població 2020-2070.⁵

Pel càlcul de les projeccions 2020-2035 (2020-2070 per Espanya) i pel replantejament de les hipòtesis de futur l'INE ha pres en compte els següents aspectes de l'actual conjuntura: la sobremortalitat observada fins al mes de juliol de l'any 2020 i la disminució en els darrers mesos dels moviments migratoris, mentre que a falta d'evidències no es projecten canvis en els naixements, que continuarien amb la seva tendència a la baixa. Tampoc s'incorporen hipòtesis addicionals pel que fa a les migracions interiors. Quan a les modificacions en la mortalitat es projecta que aquesta únicament afecta a l'any 2020 mentre que en el cas de les migracions exteriors per l'any 2020 es considera un balanç migratori molt baix que se incrementa de manera paulatina a partir de l'any 2021. Val a dir, que per a establir les noves hipòtesis

de treball l'INE ha consultat mitjançant enquesta a demògrafs de tota Espanya.

D'acord amb aquestes noves projeccions l'any 2030 la població de les Illes assoliria un total de 1.321.611 persones i no les 1.380.105 persones projectades l'any 2018 (Vegeu quadre III-1.5). Quant als indicadors d'estructura de la població pels anys 2021, 2030 i 2035 tenim que les edats mitjanes de la població a les Illes seran hipotèticament del 41,9, del 44,5 i del 45,4 anys mentre que en el cas de l'índex d'envelliment els valors seran de 105,7, 153,2 i 179,5.

1.1.2 PRESSIÓ HUMANA I CÀRREGA DEMOGRÀFICA

Com és sabut, les Illes Balears és un dels principals destins turístics de tot l'estat fet que comporta una important pressió demogràfica que cal prendre en consideració si es vol tenir una idea precisa del nombre de persones que en un moment determinat es troben a les Illes.

Per aquest motiu, i com a complement a les dades de població resident, l'IBESTAT publica l'índex de pressió humana, una estimació de població que pren en consideració les xifres de població resident juntament amb les dades relatives a les arribades i sortides diàries de passatgers, tant d'aeroport com de ports. L'Objectiu d'aquesta operació estadística és la de complementar les dades de població resident. El període temporal de les dades és de dia natural, si bé es publiquen dades de síntesi per a períodes anuals i mensuals. Les darreres dades definitives disponibles són les de l'any 2019.

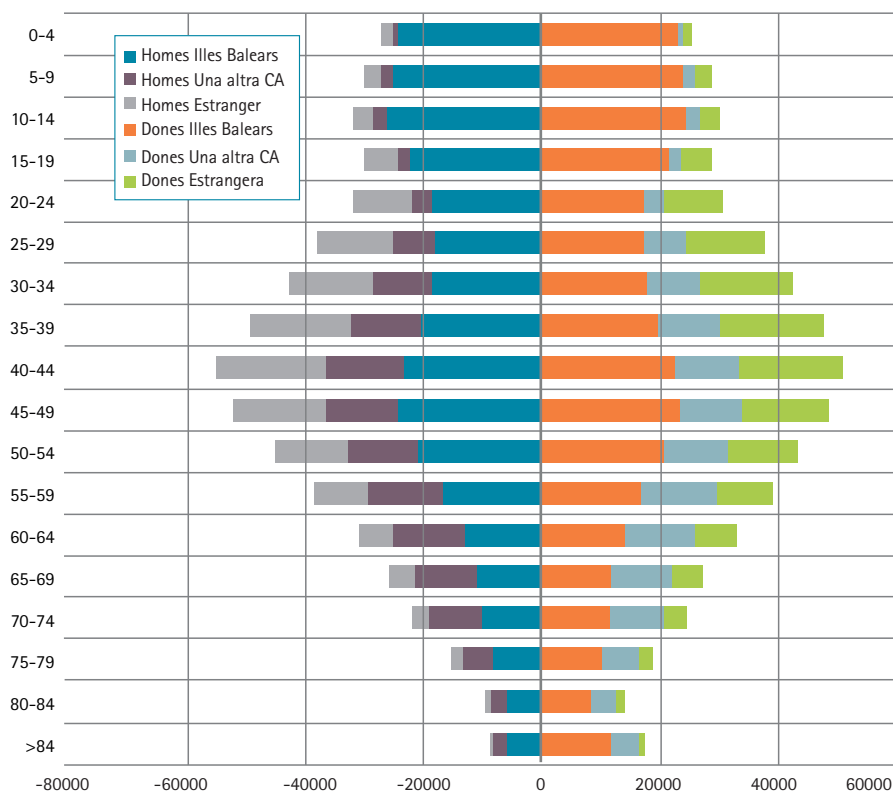
5. INE (2021). *Nota de premsa y comunicados publicados*. <https://www.ine.es/dyngs/Premsa/notas-Premsa.htm>

QUADRE III-1.4. INDICADORS DE POBLACIÓ DE LES BALEARS PER ILLES SEGONS LA REVISIÓ DEL PADRÓ DE L'1 DE GENER DE 2020					
	Illes Balears	Mallorca	Menorca	Eivissa	Formentera
Percentatge de població de menys de 16 anys	15,81	16,05	15,18	14,98	13,05
Percentatge de població de 16-64 anys	68,55	67,88	67,98	72,44	74,67
Percentatge de població de 65 i més anys	15,64	16,07	16,84	12,57	12,27
Població estrangera / població de l'illa (%)	18,78	18,18	12,11	25,8	28,69
Pobl. nascuda fora de la CA / Pobl. de l'illa (%)	46,15	44,01	41,37	60,56	64,53
Relació d'homes per cada dona	0,99	0,99	0,99	1,04	1,1
Índex de creixement 2019-2020 (%)	1,92	1,8	2,4	2,65	-1,71
Índex de creixement de la població espanyola (%)	0,74	0,65	1,36	1,1	-1,24
Índex de creixement de la població estrangera (%)	7,34	7,34	10,7	7,36	-2,84
Índex de creixement de la població nascuda a les Balears (%)	0,47	0,45	0,22	1	-1,01
Índex de creixement de la població nascuda en una altra CA (%)	0,38	0,07	3,34	0,44	-2,03
Índex de creixement de la població nascuda a l'estranger (%)	6,84	6,74	8,89	7,43	-2,15
Edat mitjana	Total	41,38	41,48	42,32	40,81
	Homes	40,47	40,45	41,59	40,56
	Dones	42,3	42,49	43,05	41,09
Índex d'envelliment (pobl. de 65 i més / pobl. <16 anys)	0,99	1	1,11	0,84	0,94
Índex de longevitat o sobreenvelliment (pobl. 85 i més/pobl. 65 i més)	0,14	0,15	0,13	0,13	0,13
Índex de dependència* (pobl. <16 + pobl. >64) / pobl. de 16 a 64)	0,46	0,47	0,47	0,38	0,34
Índex de recanvi (pobl. de 60 a 64 / pobl. de 20 a 24)	1,03	1,01	1,1	1,1	0,9

Font: Indicadors demogràfics (revisions anuals del padró municipal d'habitants), Institut Balear d'Estadística

Gràfic III-1.3.

Piràmide de població segons el lloc de naixement. Revisió del padró l'1 de gener de 2020

Font: Institut d'Estadística de les Illes Balears (Ibestat)

D'acord amb les dades publicades per l'IBESTAT les illes han arribat a assolir al llarg de l'any 2019 una pressió demogràfica màxima, observada al mes d'agost, de 2.039.687 (un 77% més respecte a les dades d'1 de gener de 2019) i una mínima, al mes de desembre, de 1.161.981. Al 2020, i segons les dades provisionals publicades al web del IBESTAT, el màxim, també a l'agost, fou de 1.599.549 persones, una xifra que per comparació a la de l'any 2019

evidencia clarament el fort l'impacte de la COVID-19 i les mesures restrictives de la mobilitat instaurades tant per a controlar l'epidèmia com l'agreujament de la crisi sanitària. Si es prenen en consideració les dades mitjanes mensuals al mes d'agost del 2019 la taxa de creixement respecte a la xifra de població fou del 72,7% mentre que les dades provisionals de l'any 2020 apunten a un creixement del 30,6%. (Vegeu quadre III-1.6)

QUADRE III-1.5. PROJECCIÓ DE POBLACIÓ RESIDENT A LES ILLES BALEARS L'1 DE GENER PER SEXES (2020-2035)						
	Valors absoluts			Variacions anuals relatives		
	Total	Homes	Dones	Total	Homes	Dones
2020	1.210.750	605.893	604.857	–	–	–
2021	1.221.028	611.226	609.802	0,85%	0,88%	0,82%
2022	1.231.058	616.440	614.618	0,82%	0,85%	0,79%
2023	1.241.270	621.713	619.558	0,83%	0,86%	0,80%
2024	1.251.694	627.055	624.639	0,84%	0,86%	0,82%
2025	1.262.418	632.509	629.909	0,86%	0,87%	0,84%
2026	1.273.459	638.083	635.376	0,87%	0,88%	0,87%
2027	1.284.877	643.807	641.070	0,90%	0,90%	0,90%
2028	1.296.677	649.685	646.993	0,92%	0,91%	0,92%
2029	1.308.932	655.751	653.181	0,95%	0,93%	0,96%
2030	1.321.611	661.994	659.617	0,97%	0,95%	0,99%
2031	1.334.732	668.424	666.307	0,99%	0,97%	1,01%
2032	1.348.309	675.050	673.259	1,02%	0,99%	1,04%
2033	1.362.230	681.821	680.409	1,03%	1,00%	1,06%
2034	1.376.414	688.704	687.711	1,04%	1,01%	1,07%
2035	1.390.671	695.609	695.062	1,04%	1,00%	1,07%

Font: Projeccions de la població 2020-2035, INE

QUADRE III-1.6. INDICADOR MENSUAL DE PRESSIÓ HUMANA, I TAXA DE CREIXEMENT RESPECTE A LA XIFRA DE POBLACIÓ L'1 DE GENER. MITJANA MENSUAL, 2020 I 2019				
	IPH 2020 (P)	Taxa de creixement	IPH 2019	Taxa de creixement
M12	1218971	4,0%	1181833	2,8%
M11	1229268	4,9%	1233599	7,3%
M10	1250733	6,8%	1553461	35,1%
M09	1313164	12,1%	1770588	54,0%
M08	1530282	30,6%	1985118	72,7%
M07	1473406	25,8%	1942165	69,0%
M06	1254657	7,1%	1794927	56,2%
M05	1243887	6,2%	1602785	39,4%
M04	1242682	6,1%	1456009	26,7%
M03	1260420	7,6%	1271485	10,6%
M02	1241542	6,0%	1212378	5,5%
M01	1197276	2,2%	1175519	2,3%
Xifra de població. Revisió del padró de l'1 de gener de 2020 i 2019	1.171.543		1.149.460	

Font: Institut d'Estadística de les Illes Balears (Ibestat)
Nota: Mitjana anual. IPH 2020, dades provisionals.

Quant a l'horitzó 2030 les projeccions de càrrega demogràfica elaborats per A. Sansó l'any 2019 i recollides a l'estudi del CES i la UIB ja mencionat situen el màxim de persones en 2.482.833 i el mínim en 1.247.536. Tanmateix, s'ha de tenir present que les projeccions no prenen en consideració els possibles impactes del COVID-19, que són encara una incògnita.

1.2.

ELS COMPONENTS DE LA DINÀMICA DEMOGRÀFICA

1.2.1. LA NATALITAT I LA FECUNDITAT

Segons les taxes de natalitat del 2019 calculades per l'INE, les Balears ocupen la sisena plaça entre les comunitats autònomes amb la taxa de natalitat més elevada, amb un 8,08 per mil. La Regió de Múrcia amb un 9,54 per mil, ocuparia novament la primera plaça i, ja a molta distància i amb poques dècimes de diferència se situarien Madrid (8,34 per mil), Navarra (8,23 per mil), Andalusia (8,21) i Catalunya, que presenta una taxa gairebé idèntica a la de l'arxipèlag (8,09 per mil). Tot i així, i com calia esperar, la natalitat de l'arxipèlag Balear se situa per sobre de la mitjana estatal, que assoleix uns valors que s'allunyen progressivament del 8 per mil (7,62 per mil) i reforcen la tendència d'anys anteriors. Només en 5 anys la taxa de natalitat ha experimentat un descens de més del 15% de mitjana a tot l'Estat i una xifra un poc menor (14%), en el cas de les Illes, que tanmateix també participen d'aquesta clara tendència. Les primeres dades sobre els

naixements del primer semestre de 2020, mostren un descens important, superior al 4%, en l'àmbit estatal i una descens gairebé imperceptible a les Illes Balears. Aquestes xifres, juntament amb la situació pandèmica amb el confinament i la incertesa econòmica que provocà durant tot l'exercici i al llarg del 2021, fan preveure que la natalitat de 2020 pot presentar una xifres històricament baixes.

En el 2019 a les Balears hi hagué 9.681 naixements, una xifra que suposa un descens de 6% respecte dels 10.285 naixements de 2018. Aquesta dada suposa, ni més ni menys, que la xifra menor de naixements de tot el que portem de mil·lenni. Després d'una certa estabilització a la baixa de l'exercici anterior, les dades de 2019 confirmen la tendència decreixement de la xifra de naixements a l'arxipèlag Balear. Lluny queden els màxims registrats durant el segon quinquenni del primer decenni del segle XXI, respecte a les quals es pot parlar d'un descens del 25% en la xifra anual de naixements.

No obstant això, els majors descensos registrats en altres CA permeten que les taxes de l'arxipèlag se situïn entre les més altes de l'Estat espanyol, amb certa variabilitat interanual en les primeres posicions.

Pel que fa al conjunt de l'Estat, es registraren 360.611 naixements, aproximadament 12.166 menys que l'any anterior.

De vegades convé plantejar una perspectiva no conjuntural per copsar millor les línies de tendència. Així, si comparem les dades actuals de naixements amb els màxims assolits en el 2008 conclourem que el 2019 nasqueren a les Illes 3.032 infants

menys, mentre que aquesta diferència fou realment espectacular en el conjunt estatal, en què la xifra de naixements s'ha reduït en més de 159.000 (159.162, per ser exactes), ja que s'ha passat de xifres properes als 520.000 naixements el 2008 als menys de 361.000 el 2019. Així mateix, aquesta tendència es confirma en les dades d'una nova sèrie estadística de l'INE: l'estimació mensual de naixements, que per a desembre de 2020, situen la xifra total estatal en 338.562 naixements i 9.378 naixements per a les Illes Balears, el que suposaria un descens estimat del 5,6% pel conjunt de l'Estat i del 3,1% per a l'arxipèlag Balear.

Mentre les dades del primer quadrimestre de 2021, mostrarien un descens del 6,1% en tot l'Estat, amb 105.141 naixements i un descens del 0,6% a les Illes Balears respecte al primer quadrimestre de 2020, amb 3.009 naixements.

Aquestes tendències són de gran rellevància atès que afecten a serveis públics i privats específics per aquestes grups d'edat i perquè marquen una tendència que s'ha de considerar en les projeccions de serveis i equipaments específics (pe. equipaments escolars) i, en darrer terme, determinen en bona mesura la dinàmica demogràfica interna de la nostra societat.

Si ja apuntaven l'any passat que la tendència decreixent en la xifra de naixements semblava que no només s'incrementaria i s'aguditzaria, la pandèmia de la COVID19 ha introduït uns paràmetres d'incertesa econòmica que probablement incidirà encara de manera més negativa en la tendència decreixent descrita. Així, si es calculava que tal volta devers el 2025 s'arribés

a xifres de creixement vegetatiu negatiu, potser s'avenci aquesta dada. Sigui com sigui, després d'uns anys en què els naixements a les Balears se situaren entorn dels 10.500 (2013-2016) i els 10.300 en el bienni 2017-2018, en el 2019 no s'arribaren als 9.700 i les primeres dades estimades mensualment, situarien aquestes xifres en menys del 9.400 en el 2020 i pels volts dels 9.100 per a 2021 (tot i que aquesta és una estimació basada només en els 4 primers mesos de l'any).

Així, semblen confirmar-se les possibles repercussions de la COVID19 sobre determinades variables demogràfiques, particularment el nombre de naixements, que ja apuntàrem l'any passat, davant les dificultats econòmiques directes i les incerteses plantejades a mig termini. La situació actual, no obstant això, convida a un cert optimisme, amb un important percentatge de població ja vacunada, amb una eficàcia contrastada de les vacunes davant les distintes variants del virus detectades i una ràpida recuperació de l'activitat econòmica, tot i que encara es mantenen certes restriccions (ús de la mascareta, límit en la xifra de comensals en interiors, etc). És evident que, tot i la reducció de la mortalitat epidèmica i la xifra d'hospitalitzats, no es pot parlar de situació normalitzada, entre d'altres factors, perquè hi ha restriccions en el moviment de persones que impossibiliten que el 2021 tenguim una temporada turística habitual (PCR obligatoris, quarentenes per viatgers de determinats països en el retorn...).

En definitiva, podem dir que ens trobem davant d'un palès i progressiu descens de la xifra de naixements a les Balears, que tot i amb això ens situa entre els mínims que

es registraren a mitjan anys noranta del segle passat, amb 7.686 naixements l'any 1994 i 7.693 l'any 1995, i els progressius màxims assolits durant el primer decenni del segle XXI, en bona part fruit de l'aportació extraordinària d'un contingent molt nombrós de dones immigrants en edat fecunda que se sumaren a la natalitat de les dones nascudes a l'arxipèlag. (Vegeu el gràfic III-1.4.)

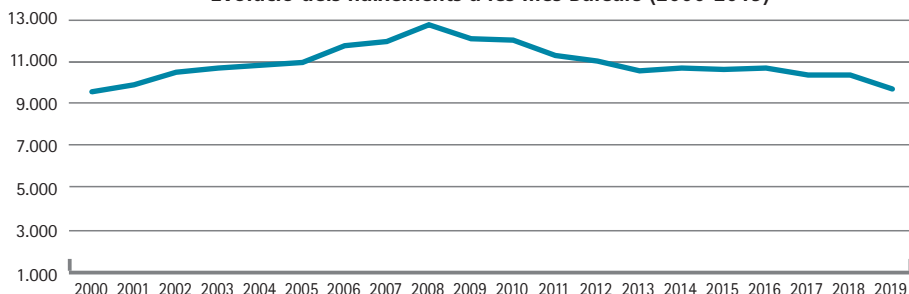
Les condicions actuals són ben distintes a les que hi havia aleshores, ja que cada vegada són menys nombrosos els contingents autòctons que arriben a l'edat de maternitat. A més, els fluxos massius de dones immigrants de principi de segle XXI cessaren com a conseqüència de la crisi econòmica, que també provocà significatius moviments de retorn, però que s'han reactivat, tot i que amb menor intensitat, al temps que l'economia experimentava una certa recuperació i que, sobtadament, ha experimentat una forta contracció causada per una epidèmia d'escala global: la COVID19, que haurà de valorar-se un cop s'hagi estabilitzat la situació sanitària i es normalitzin els suports institucionals. En qualsevol cas, una característica important de la natalitat a les Illes Balears, és la importància dels naixements de mares de nacionalitat estrangera que suposen gairebé un terç dels naixements que es produeixen.

A banda de la reducció general del nombre de dones en edat fèrtil, també hem de considerar que el model reproductiu d'avui dia ha comportat uns canvis negatius per a la fecunditat: retard en l'edat de tenir el primer fill i descens en el nombre mitjà de fills per dona, principalment. La darrera enquesta de fecunditat disponible a l'Estat espanyol (INE,

2018) indica que el 12% de les dones enquestades no desitja tenir mai fills i només una quarta part de les enquestades (26,5%) voldria tenir 3 o més fills, mentre que un 14,1% es decantaria per tenir-ne només un i entorn a la meitat de les enquestades (47,2%), dos fills. En el 2019, els naixements de dones de més de 40 anys (823 de dones entre 40 i 44 anys i 80 naixements de dones de 45 i més anys) suposaren un 9,33 % de la xifra total de naixements a les Illes Balears (9.681). Quant al nombre de fills per dona, les dades estadístiques europees (EUROSTAT, 2019) situen l'Estat espanyol en la segona posició després de Malta, quant a la menor xifra de fills dels països de la Unió Europea, amb una mitjana d'1,23 fills/dona. Mentre la mitjana europea se situa a l'entorn dels 1,53 fills/dona.

L'edat mitjana de maternitat ha augmentat considerablement en els darrers anys als països de l'entorn europeu. Les espanyoles, segons dades d'EUROSTAT per al 2019, ja han assolit els 31,1 anys de mitjana són les dones que més retarden la primera maternitat, després de les italianes (31,3 anys), mentre la mitjana de l'Europa dels 27 se situa en els 29,4. i les que més es torben a repetir la maternitat, com ho demostren els 32,3 anys de mitjana de maternitat total, front a una mitjana europea de 30,9. Factors com ara els preus de l'habitatge, la manca d'estabilitat laboral i els salaris baixos n'expliquen en part la situació, però també cal tenir present les escasses prestacions econòmiques directes que perceben les mares a l'Estat espanyol i les escasses polítiques reals de conciliació familiar i laboral que ofereixen tant les administracions públiques com bona part de les empreses privades.

Gràfic III-1.4.
Evolució dels naixements a les Illes Balears (2000-2019)

Font: Institut d'Estadística de les Illes Balears (Ibestat)

En definitiva, la reducció de la fecunditat total i els fenòmens de retard de l'edat de maternitat són el resultat de la conjunció de diversos factors, entre els que destaquen principalment certes mancances de l'estat del benestar en el suport a la maternitat i els canvis sociològics de la societat actual.

Les dades de l'INE, tant de les Illes Balears com de l'Estat espanyol, mostren clarament aquest fenomen. A finals dels anys noranta, l'edat mitjana de maternitat superà els 30 anys, i a finals de la primera dècada del segle XXI (un poc abans en el cas de la mitjana espanyola), superà els 31 anys aproximadament. Aquesta tendència progressiva es confirma amb les dades del 2019, en què l'edat mitjana de maternitat arriba als 32,25 anys en el conjunt de l'Estat (el 2016 se superà per primer cop la mitjana de 32 anys) i als 31,74 anys en el cas de les Balears. (Vegeu el quadre III-1.7)

Pel que fa al naixement del primer fill, l'evolució experimentada a l'Estat espanyol ens mostra un ajornament palès d'aquest esdeveniment demogràfic: des

dels 25 anys a mitjan anys setanta fins a més dels 29 anys en el segle XXI. Supera els 30 anys el 2011 en el conjunt de l'Estat i el 2014 a les Balears. El 2018, l'edat mitjana de la primera maternitat a l'Estat superà, per primer cop, els 31 anys (31,02) i ha augmentat molt lleugerament en el 2019 fins als 31,1 anys, mentre que les Balears presentaven una mitjana a la primera maternitat de 30,54 anys. Només trobem mitjanes el 2019 a les comunitats autònomes de Múrcia (29,98), Andalusia (30,36) i Canàries (30,44). Des d'un punt de vista demogràfic, el retard de la primera maternitat repercuteix en una pèrdua de la fecunditat de la dona.

Una xifra molt significativa quan s'analitzen els naixements en el si d'una societat és el nombre de fills per dona. Aquest valor ens informa de la fecunditat total mitjana que tindrà una dona al llarg de la seva vida reproductiva, mentre no canviïn els comportaments de fecunditat registrats (cosa per altre banda, difícil de modificar, atesos els paràmetres socio-econòmics i d'expectatives personals implicats). Les dades de l'INE mostren una tendència decreixent del

nombre de fills per dona, que assoleix els mínims a finals de la dècada dels noranta. De llavors ençà, es produeix un repunt feble que arriba a un màxim relatiu entorn del 2008, en què s'inicia en plena crisi financera, econòmica i laboral i es reflecteix en un nou descens de la taxa de fecunditat total, alhora que es produeix un altre fet significatiu: el nombre de fills per dona, que fins aleshores havia estat més elevat a les Balears que a l'Estat espanyol, inverteix la proporció i l'arxipèlag presenta unes taxes menors.

Aquests descens dura un quinquenni, i el 2013, tant el conjunt de l'Estat com les Balears presenten un repunt lleuger en la taxa de fecunditat total que, tanmateix, només arriba als valors registrats a principi dels anys noranta, pel que fa a l'Estat espanyol, i a finals d'aquesta dècada, pel que fa a les Balears. En qualsevol cas, són baixíssims. El nombre mitjà de fills per dona a les Balears és d'1,14 el 2019 (1,22 el 2018), i d'1,24 a l'Estat espanyol (1,26 l'any 2018) (Vegeu el quadre III-1.8.). Les dades provisionals de naixements per al 2020 i primers mesos del 2021 indiquen un descens important en la xifra de naixements que, probablement, també influiran en una baixada de les taxes de fecunditat total.

Val a dir que les Balears (2019) són la sisena comunitat amb una taxa més baixa de fills per dona de tot l'Estat, de les més baixes, no tan sols d'Europa, sinó també de tot el món, després i en aquest ordre, de Canàries, Astúries, Galícia, Cantàbria i Castella i Lleó. S'ha de destacar que a dues comunitats autònomes la mitjana de fills per dona no arriba ni tan sols a 1: les illes Canàries (0,94), que l'any passat

ja fou la primera que baixà d'aquest límit i el Principat d'Astúries (0,96). Múrcia, la comunitat autònoma amb el valor superior de l'Estat, arriba a 1,50 fills per dona, i només la ciutat autònoma de Melilla supera la taxa de reemplaçament, amb 2,17 fills per dona, tot i que això, és més aviat anecdòtic, atesa l'especificitat d'aquesta zona geogràfica i el poc pes demogràfic global que representa.

Des de començament dels anys vuitanta, els valors de fecunditat se situen per sota de l'índex de reemplaçament (2,1 fills per dona, d'acord amb els càlculs establerts per als països desenvolupats). Aquest xifra és la mínima que garanteix la supervivència a llarg termini d'una societat des d'un punt de vista del creixement natural de la població. D'ençà dels anys setanta, el descens de les taxes de fecunditat total ha estat un fet demogràfic molt característic de l'Estat espanyol; s'ha passat d'ocupar unes posicions capdavanteres a situar-se en els intervals de fecunditat més baixos entre els països europeus. Així, les taxes del nostre arxipèlag i de l'Estat espanyol estan per sota de la mitjana europea. Les dades de l'Estat espanyol, segons l'EUROSTAT, són, després de les de Malta, les més baixes d'Europa el 2018, amb uns valors similars als d'Itàlia.

Un element molt rellevant que cal tenir en compte a l'hora d'analitzar la natalitat actual a les Balears és la importància de l'aportació de les dones estrangeres al total de naixements. Aquesta aportació ha contribuït, no tan sols a incrementar el volum de la població resident, sinó també a rejuvenir relativament la piràmide estructural i a perllongar el creixement vegetatiu positiu.

QUADRE III-1.7. EDAT MITJANA DE MATERNITAT A ESPANYA I A LES ILLES BALEARS (1980-2019)

	Espanya	Illes Balears
1980	28,2	27,62
1985	28,45	28,11
1990	28,86	28,47
1995	29,96	29,73
2000	30,72	30,26
2005	30,92	30,41
2010	31,20	30,78
2015	31,90	31,62
2016	32,00	31,55
2017	32,08	31,68
2018	32,20	31,83
2019	32,25	31,74

Font: Indicadors demogràfics bàsics, INE

QUADRE III-1.8. EVOLUCIÓ DEL NOMBRE MITJÀ DE FILLS PER DONA A ESPANYA I A LES ILLES BALEARS (1980-2019)

	Espanya	Illes Balears
1980	2,21	2,19
1985	1,64	1,83
1990	1,36	1,62
1995	1,16	1,25
2000	1,21	1,37
2005	1,33	1,35
2010	1,37	1,35
2015	1,33	1,24
2016	1,34	1,26
2017	1,31	1,22
2018	1,26	1,22
2019	1,24	1,14

Font: Indicadors demogràfics bàsics, INE

El volum de l'aportació de les mares estrangeres ha estat durant les dues darreres dècades molt significatiu i ho continua sent, ja que ha arribat als 3.164 naixements el 2019, el que suposa gairebé una tercera part del total de naixements registrats a l'arxipèlag (32,7%). L'aportació de les mares estrangeres presenta en els darrers cinc

anys una tendència creixent, i se situa, en termes percentuals entre els màxims registrats a finals de la primera dècada de segle, encara que no en valors absoluts, ja que les xifres de naixement totals són menors. És probable que aquesta tendència continuï a curt i mitjà termini. La persistència de fluxos migratoris de població estrangera,

sobretot de tipus econòmic, amb aportació d'efectius joves i fèrtils, en ocasions provinents de societats més pronatalistes, i el progressiu envelliment de la població femenina de nacionalitat espanyola amb un comportament poc pronalista, expliquen l'increment del pes de les mares estrangeres a la natalitat de l'arxipèlag.

Es pot apreciar aquest comportament pronatalista si es comparen les dades de la nacionalitat de les mares per ordre del naixement, ja que s'observa que hi ha un important pes percentual de les dones estrangeres a mesura que s'incrementa la xifra total de fills. Segons les dades que publica l'IBESTAT sobre el nombre de fills de mare espanyola i de mare estrangera, hi ha un índex superior en el cas de les estrangeres: el 2002, les dones estrangeres assolien la taxa de reemplaçament (2,1); en canvi, les dones espanyoles a les Illes Balears només arribaven a l'1,35. De totes maneres, la tendència ha estat el descens en l'indicador, tant en un col·lectiu com en l'altre: el 2019, les dones espanyoles presenten una mitjana de només 1,08 fills (-0,09 respecte a 2018), mentre que les de nacionalitat estrangera continuen la tendència decreixent, situant-se fins els 1,37 fills/dona, factor que, com s'ha vist, contribuirà que a curt termini les taxes de creixement vegetatiu de les Balears presentin valors negatius.

L'evolució recent dels naixements de mares estrangeres ens permet copsar la importància de l'aportació que han fet a aquest fenomen demogràfic a les Balears. De només 512 naixements de mares estrangeres l'any 1996, s'ha passat als 1.000 el 2000, 2.000 el 2003, 3.000 el 2006 i un poc més de 4.000 el 2008, any en què s'assolí la xi-

fra màxima de naixements a l'arxipèlag de les dones d'aquest col·lectiu i que gairebé suposaren un terç dels naixements. De llavors ençà, aquesta xifra s'ha reduït, però es manté propera als 3.000 efectius (3.164 en 2019), una xifra evidentment importantíssima i que percentualment està entre el 25 % i el 33 % de naixements en els darrers exercicis. (Vegeu el quadre III-1.9.)

Pel que fa a les mares estrangeres, s'han produït modificacions substancials quant a la nacionalitat. Si a mitjans de la darrera dècada del segle passat el protagonisme de les dones estrangeres que tenien fills a les Balears era per a les dones europees (gairebé el 70 % l'any 1996), actualment (IBESTAT,2019) aquest protagonisme es distribueix entre tres contingents importants, per aquest ordre: Europa (1.136, 36% naixements de mares estrangeres), Àfrica (1.013, 32% naixements de mares estrangeres) i Amèrica del Sud (659, 21% de naixements de mares estrangeres).

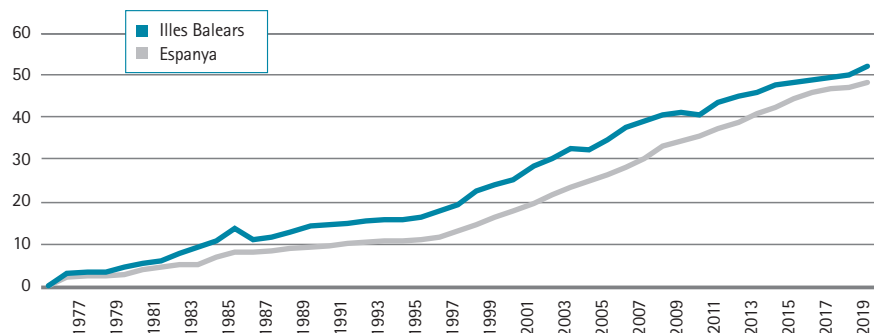
Una variable que s'analitza habitualment quan s'estudia la natalitat és la situació civil de la mare. L'augment dels fills de mares no casades ha estat gairebé exponencial. Així, mentre que el 1975 només el 2,89 % dels naixements a les Balears eren extramatrimonials; l'any 2000 aquest percentatge era superior al 25%, i el 2018 superà per primer cop el 50%, situant-se el 2019 en un 52,14%: 5.048 dels 9.681 totals. Aquesta dada és un element fonamental per avaluar la importància que la institució matrimonial té entre el sector més jove de la població, que, en molts de casos, no estableix el vincle matrimonial ni quan es proposa tenir descendència. (Vegeu el gràfic III-1.5)

QUADRE III-1.9. EVOLUCIÓ DELS NAIXEMENTS A LES ILLES BALEARS PER PRINCIPALS ÀREES DE NACIONALITAT DE LA MARE, PER APORTACIÓ AL TOTAL DE NATALITAT (2007-2019)														
	Total	Espanya	% Espanya / total	Estran-gera	% estran-ger / total	Europa	% Europa / total	% Europa / estrangers	Àfrica	% Àfrica / total	% Àfrica / estrangers	Amèrica del Sud	% Amèrica del Sud / total	% Amèrica del Sud / estrangers
2007	11.918	8.553	71,77	3.365	28,23	1.013	8,50	30,10	944	7,92	28,05	1.196	10,04	35,54
2008	12.713	8.676	68,25	4.037	31,75	1.180	9,28	29,23	1.228	9,66	30,42	1.350	10,62	33,44
2009	12.044	8.104	67,29	3.940	32,71	1.104	9,17	28,02	1.324	10,99	33,60	1.213	10,07	30,79
2010	11.967	8.254	68,97	3.713	31,03	1.088	9,09	29,30	1.347	11,26	36,28	962	8,04	25,91
2011	11.265	7.991	70,94	3.274	29,06	985	8,74	30,09	1.132	10,05	34,58	832	7,39	25,41
2012	11.002	7.775	70,67	3.227	29,33	1.065	9,68	33,00	1.118	10,16	34,65	730	6,64	22,62
2013	10.532	7.505	71,26	3.027	28,74	1.007	9,56	33,27	1.074	10,20	35,48	650	6,17	21,47
2014	10.673	7.902	74,04	2.771	25,96	929	8,70	33,53	973	9,12	35,11	582	5,45	21,00
2015	10.597	7.784	73,45	2.813	26,55	1.040	9,81	36,97	964	9,10	34,27	550	5,19	19,55
2016	10.616	7.671	72,26	2.945	27,74	1.123	10,58	38,13	1.009	9,50	34,26	545	5,13	18,51
2017	10.288	7.326	71,21	2.962	28,79	1.072	10,42	36,19	1.013	9,85	34,20	528	5,13	17,83
2018	10.285	7.216	70,16	3.069	29,84	1.131	11,00	36,85	985	9,58	32,10	621	6,04	20,23
2019	9.681	6.517	67,32	3.164	32,68	1.136	11,73	35,90	1.013	10,46	32,02	659	6,81	20,83

Font: Naixements (sèries). Institut d'Estadística de les Illes Balears

Gràfic III-1.5.

Percentatge de nascuts de mare no casada d'Espanya i de les Illes Balears (1976-2019)

Font: Institut Nacional d'Estadística, indicadors demogràfics bàsics

Un altre aspecte que voldríem destacar, tot i el poc pes que té sobre el conjunt de parts, són els parts múltiples, molts dels quals són fruit de tractaments de fertilitat. Cal destacar que l'increment d'aquests parts ha estat important sobretot des de finals dels anys noranta, però que recentment han patit un descens lleuger, en part perquè els tractaments de fertilitat són molt efectius i tenen el risc de ser embarassos múltiples. L'any 2019, hi hagué a tot l'Estat espanyol 355.250 parts (11.379 menys que l'any anterior), 348.812 de senzills, 6.372 de dobles, 65 de triples i 1 únic cas de parts quàdruples o més. Segons dades de l'INE, a les Balears hi hagué 9.540 parts, dels quals 9.379 foren senzills, 160 foren dobles i 1 triple. Les xifres de 2018 també presenten una tendència decreixent en la multiplicitat dels parts. Els parts múltiples representen, com en exercicis anteriors, menys del 2 % dels parts registrats tant a les Balears com en el conjunt de l'Estat espanyol. Particularment baixa és la taxa de parts amb 3 o més infants, que seria d'1 de cada 5.500 parts produïts, aproximadament.

L'any passat ja s'introduïren algunes qüestions d'interès que se'n deriven de l'Enquesta de Fecunditat realitzada per l'INE l'any 2018 i que ens permet conèixer un poc millor la relació de les dones amb la fecunditat, les seves causes i les seves expectatives. Atès que no hi ha disponibles dades més recents, es mantenen els comentaris en l'edició d'enguany.

Les taxes de fecunditat de les dones a Espanya són molt baixes. El 88,1% de les dones entre 18 i 30 anys no ha tingut cap fill tot i que, lògicament, amb l'edat aquest percentatge baixa. Així, entre les dones de 40 i més anys, un 19% no tenen cap fill, un 24,6 només un, el 43,6 en tenen 2 i, finalment, només un 12,9 en tenen 3 o més. Particularment, m'ha cridat l'atenció el fet que 1 de cada 5 dones d'aquest grup no hagi tingut cap fill i, probablement, no l'arribi a tenir, malgrat els casos mediàtics de maternitats molt tardanes i d'una certa falsa idea que maternitat es pot allargar, mitjançant tècniques de laboratori, com ara, la conservació d'òvuls in vitro. L'enquesta ratifica aquest extrem quan adreça

la demanda al grup de 50 i més anys, i un 18,7% de dones espanyoles i un 26,6% de dones estrangeres no ha tingut fills, entre les enquestades.

Hi ha certes variables que condicionen al nivell de fecunditat. Així, con més augmenta el nivell educatiu, més es retarda la maternitat i, així mateix, el nivell educatiu assolit manté una relació inversament proporcional al nombre mitjà de fills per dona. És evident, en tot cas, que ambdós factors es relacionen, ja que el retard en la maternitat suposen anys potencials fecunds perduts, tot i que, naturalment, intervenen molts altres factors que el propiament biològic a l'hora de tenir fills. Sigui com sigui, les dones entre el 45 i 49 anys amb estudis superiors tenien 1,5 fills de mitjana, mentre que les dones amb estudis secundaris en tenien 1,58 i les dones amb una primera etapa secundària o inferio en tenien 1,63.

Així mateix, pel que fa a la situació laboral, es pot afirmar que les dones treballadores tenen menys fills de mitjana en tots els grups d'edat considerades. La major fecunditat entre les ocupades es registra entre els 40 o més anys, amb una mitjana d'1,5 fills i entre les inactives, que són les que tenen mitjanes més elevades, els màxims s'assoleixen entre els 40 i 44 anys amb una mitjana d'1,8 fills per dona.

Val a dir que, tot i que l'aspecte més valorat per totes les dones és l'econòmic quan valoren un lloc de feina, s'ha que del moment en què una dona té fills, els aspectes de disposar de mesures de conciliació familiar i l'horari, experimenten un significatiu increment en la valoració

del lloc de treball. Aquí hauriem d'incidir en l'existència d'una important bretxa de gènere en l'atenció al fills en els nuclis familiars que determina que, en la major part dels casos, siguin les dones les que han de fer esforços de conciliació i que siguin elles les que agafin permisos o demanin excedències per guardar els infants, amb les conseqüents pèrdues retributives i d'oportunitats laborals, en determinades ocasions.

Una altra variable interessant és la nacionalitat. Així, les dones estrangeres presenten majors taxes de fecunditat en tots les edats i, a més, els tenen més joves. Les majors diferències es registrarien en el grup de 25 a 29 anys en què les espanyoles que no han tingut cap fill arriba al 83,5%, mentre gairebé la meitat de les dones estrangeres ja n'ha tingut al menys 1.

Així mateix, l'enquesta de fecunditat, reflecteix que una part important de les dones (42%) consideren que han tingut el seu primer fill més tard del que consideren ideal. Aquest retard se situaria en uns 5,2 anys.

Entre les causes manifestades per justificar el retard en la maternitat respecte al moment considerat ideal, destaquen la suma dels factors laborals o de conciliació de la vida familiar i laboral i les econòmiques. Evidentment, a aquestes s'haurien de sumar una de les principals raons individuals en pes percentual en tots els grups d'edat considerats: la manca d'una relació sentimental estable (entre un 18% i prop del 27%) i l'elevat percentatge de les dones que no es consideraven preparades per afrontar la maternitat.

Quant a la intenció de tenir fill, podem destacar que el 62,1% de les dones entre 30 i 34 anys i el 57,5% de les dones entre 35 i 39 anys sense fills manifesten la intenció de tenir-los en un termini de tres anys. Aquest percentatge baixa al 22,2% en el grup de dones sense fills de menys de 30 anys i presenta els valors de 26,8% entre les dones de 40 a 44 anys sense fills anteriors i al 4,8% en el grup no fecund de dones de 45 i més anys.

Les causes per no tenir fills varien per grup d'edat i pel fet de tenir o no fills previs. Així, entre les que ja tenen fills, la causa econòmica, va perdent pes a mesura que es puja l'edat i en va guanyant l'argument de què ja s'assolint el nombre de fills desitjats o, a partir dels 40 anys, apareix amb força la raó de l'edat com a causa per no tenir-ne més. Entre les dones que no tenen fills, apareix l'important argument que són elles les que decideixen no tenir-ne, sobretot entre els 30 i els 44 anys, però també es donen motius d'índole econòmic, laboral o de conciliació i la manca d'una parella, o que en cas de tenir-ne sigui considerada no adequada o que no vulgui fills. Així mateix, els motius d'edat són els més importants tant en els grups més joves (menys de 30 anys) com en els de major edat considerats (45 i més anys).

1.2.1.1. Interrupcions voluntàries de l'embaràs

La Llei orgànica 2/2010, de 3 de març, de salut sexual i reproductiva i de la interrupció voluntària de l'embaràs, modificada parcialment per la Llei orgànica 11/2015, de 21 de setembre, per reforçar la protecció de les menors i les dones amb capacitat

modificada judicialment, dóna suport jurídic a les IVE a l'Estat espanyol. Aquesta Llei respon a una reivindicació social històrica i majoritària: dotar l'Estat d'un marc jurídic estable i segur a tots els agents que participessin lliure i voluntàriament en les IVE, tant les dones que volien exercir aquest dret, com els agents sanitaris que participaven en el procés. En definitiva, es passa d'una legislació que recull supòsits per passar a una legislació on el criteri bàsic són els terminis i la voluntat d'accedir a aquesta prestació, aconseguint que les IVE es converteixin en un dret social al qual pot accedir qualsevol dona en el sistema de salut estatal.

Des d'un punt de vista demogràfic, les interrupcions voluntàries de l'embaràs (IVE) suposen una pèrdua del potencial de fecunditat de la població. Les xifres d'IVE, que ja havien experimentat un important creixement en els primers quinquennis del segle XXI, presenten els seus màxims en els dos exercicis posteriors a l'entrada en vigor de la Llei orgànica 2/2010, amb taxes superiors al 12 per mil dones. Concretament, el 2011 es practicaren 118.611 IVE a l'Estat espanyol, unes 2.800 més que el màxim anterior, registrat el 2008. Això no obstant, a partir del 2013 hi ha un descens significatiu de la taxa i dels valors absoluts, i entre els anys 2014 i 2017, la taxa s'estabilitza entre les 10,5 i 10,4 per mil dones entre 15 i 44 anys, per pujar novament en el 2018 (11,1) i confirmar-se en el 2019 aquest increment (11,5 per mil).

Les darreres dades publicades, corresponents al 2019, indiquen que a l'Estat espanyol hi hagué 99.149 IVE, que suposen una taxa de 11,53 per mil dones. Aquestes

dades signifiquen un increment de 3.232 IVE més que en el 2018 i 5.026 més en el 2017 que consoliden una certa tendència a l'increment detectada durant els tres darrers exercicis considerats en termes absoluts i en termes relatius (taxa d'IVE per 1000 dones entre 15 i 44 anys). Tot i amb això, es pot parlar d'un cens descens de les IVE des dels màxims registrats a l'inici de la segona dècada del s. XXI, amb xifres superiors al 19% de les actuals (Vegeu el quadre III-1.10).

Aquest descens s'explica, principalment, pel descens de la taxa d'IVE entre els grups de població més joves, el dones de 19 anys i menys i el de 20-24 anys, que experimenten un descens en les taxes des de 2010 proper als 4 i 1 punt, respectivament des de 2010, passant del 13,05 al 9,19 per mil i del 20,22 al 18,71 per mil. Val a dir, això no obstant, que a partir de 2018 es registra un increment global de la taxa, al conjunt de l'Estat, que suposa un increment, al seu torn, en tot el grups quinquennals considerats, i que torna a repetir-se en el 2019. Els majors increments a nivell de taxes es registren en el grup de dones entre 30 i 34 anys i entre 35 i 39 anys, si considerem l'interval 2010-2019 i l'interval de 30 i 34 anys i 25 i 29 anys, si comparem les dades de 2019 amb les de 2017.

En aquest període, es produeix un importantíssim creixement dels centres notificadors d'IVE a l'Estat espanyol: 146 el 2010 i 211 el 2019 (un menys que en el 2017), cosa que suposa un espectacular increment proper al 45 %, tot i que la tendència actual sembla que és la de mantenir-se la xifra de centres notificadors. En aquest sentit, gràcies al marc jurídic de la Llei orgànica, s'ha aconseguit que, com a mínim, hi hagi un centre on es practiquin IVE a totes les comunitats autònomes. Destaca el fet que hi ha cinc comunitats autònomes en què cap centre públic ha declarat la realització d'IVE: Extremadura, Aragó, Castella- la Manxa, Múrcia i Madrid. El 2019, a les Balears hi havia set centres públics i tres de privats que oferien aquesta prestació.

La Llei orgànica 2/2010 ha significat un increment de les IVE practicades en centres públics. El 2010 poc menys del 2 % de les IVE de l'Estat es practicaven en centres públics i exclusivament en centres hospitalaris; mentre que el 2019 s'ha multiplicat per més de set aquesta xifra, fins a arribar a un 14,3 % (6,2% en centres hospitalaris i 8,1% en extrahospitalaris). Aquest canvi es podria considerar un avanç de la sanitat pública en el sentit d'incorporar les IVE com una prestació sanitària més en la seva cartera de serveis.

QUADRE III-1.10. EVOLUCIÓ DE LES TAXES D'INTERRUPCIÓ VOLUNTÀRIA DE L'EMBARÀS PER RESIDÈNCIA DE LA MARE A LES ILLES BALEARS I ESPANYA. 2011-2019

	2011	2012	2013	2014	2015	2016	2017	2018	2019
Espanya	12,47	12,12	11,74	10,46	10,40	10,36	10,51	11,12	11,53
Illes Balears	15,00	13,01	13,06	12,26	13,03	13,30	13,94	13,92	13,88

Font: Interrupció voluntària de l'embaràs, Ministeri de Sanitat, Consum i Benestar Social

Tot i amb això, sigui per la facilitat i l'agilitat en l'atenció que reben les pacients, sigui perquè algunes comunitats no disposen de centres públics que practiquen IVE o que tenen conveniada aquest tipus d'assistència amb centres privats, una gran majoria d'IVE es realitzen en centres privats (entorn del 86% en el 2019), de tipus majoritàriament extrahospitalaris (el 79,02% del total de les IVE de l'estat en 2019).

A les Balears aquest avanç ha estat espectacular. Si el 2009 poc més del 4 % de les IVE es practicaven en centres públics, el 2019 més del 60% de les 3.340 IVE registrades a l'arxipèlag (61,11%) s'han fet en centres de titularitat pública, un percentatge molt destacat i molt superior, amb gran diferència, a la mitjana estatal, cosa que mostra un compromís significatiu del Govern de les Illes Balears a l'hora de prestar serveis sanitaris públics.

Cal destacar que hi ha una diferència significativa de l'entorn on es practiquen les IVE, si atenem a la titularitat pública o privada del recurs. Així, mentre que la immensa majoria de les IVE públiques es practiquen en centres hospitalaris (amb una millor cartera de serveis i recursos disponibles): 2.039 de 2.041; la situació s'inverteix en el cas de les privades, on la major part es practiquen en entorns extrahospitalaris 1.394 de 1.399 (prop del 97%) i només en pocs casos es realitzen en entorns hospitalaris (5 intervencions en el 2019).

Les taxes d'IVE a les Balears foren novament en el 2019, les segones més elevades de l'Estat espanyol, només superades per les de Catalunya (14,72). El 2019, la

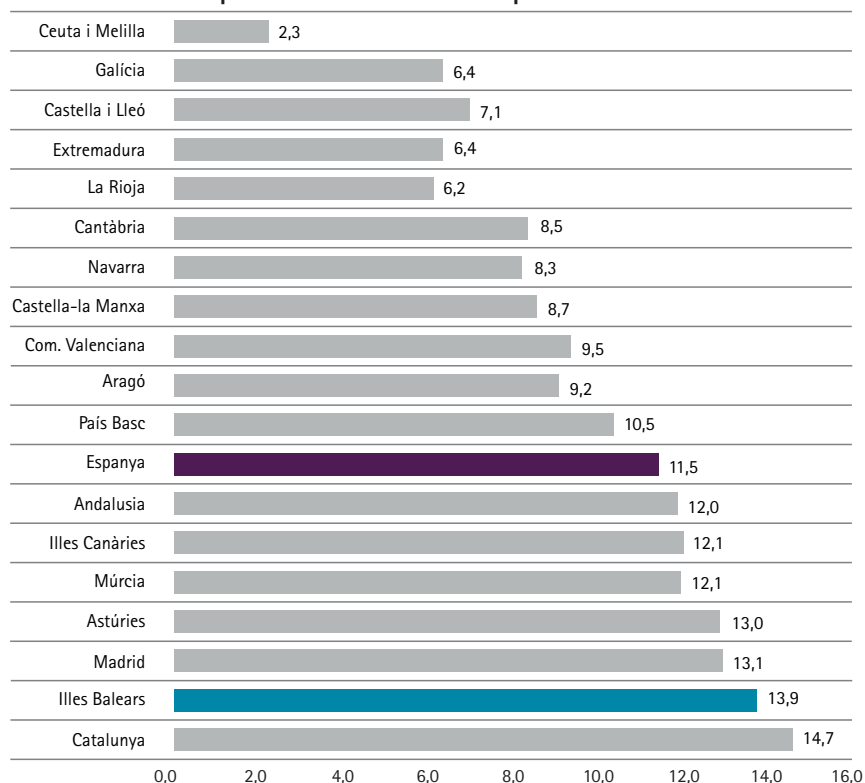
taxa estatal ha estat d'11,53 per mil dones entre els 15 i els 44 anys i la taxa balear ha estat de 13,88 per mil dones, molt similar a la de 2018 (13,92), tot superant les taxes de Madrid, Astúries, Canàries, Múrcia, i Andalusia (presentades de major a menor taxa), també per sobre de la mitjana.

En el darrer decenni (2010-2019) les taxes d'IVE a les Balears han fluctuat entre la menor taxa registrada el 2014 (12,26 per mil) i el màxim registrat en 2011 de 15 casos per mil dones. Des del 2014 es registra una certa tendència a l'increment i l'estabilització a l'entorn dels 14 avortaments voluntaris per mil dones entre els 15 i els 44 anys. Els valors absoluts confirmen aquest lleuger increment de les IVE a les Balears, amb 3.075 interrupcions l'any 2016; 3.221 el 2017, 3.314 el 2018 i 3.340 el 2019. (Vegeu el gràfic [III-1.6.](#) i el quadre [IIIA-1.4.](#))

L'any 2019, el principal motiu per interrompre l'embaràs a les Balears, com també a la resta de l'Estat, ha estat la sol·licitud de la dona, en el 95,9 % de les IVE practicades (3.340). La resta de causes codificades, ordenades de major a menor: risc de greus anomalies en el fetus (53), greu risc per a la salut o la vida de l'embarassada (43) i anomalies fetals incompatibles amb la vida o malaltia greu i incurable (41).

El 2019 les interrupcions a les Balears s'han fet majoritàriament al principi de l'embaràs. Més del 79,4 % s'han fet a les 8 setmanes o menys de gestació, i més del 97,0 %, dins el termini lliure de les 14 setmanes.

Gràfic III-1.6.

Taxa d'interrupció voluntària de l'embaràs per CA de residència. 2019

* Taxa per 1.000 dones entre 15 i 44 anys

Font: Interrupció voluntària de l'embaràs, Ministeri de Sanitat, Consum i Benestar Social

Tot i que l'avortament és un procés evitable i certament important per a les dones, entorn d'un terç dels avortaments (28,98 %) practicats a les Balears el 2019 s'ha practicat a dones que ja s'havien sotmès anteriorment a aquest procés.

Els avortaments en dones menors de 15 anys tenen una certa tendència a la baixa. Tot i amb això, les dades de 2019 per a l'Estat espanyol són una mica superiors a les de 2018 (310), arribant a les 341, però inferiors a les de 2017 i 2016, que foren

de 345 i 406, respectivament. Mentre, a les Balears, es registraren 8 IVE de menors de 15 anys, xifra idèntica a la de 2018 i similar als 9 casos del 2017 i menys de la meitat del 2016 (17 casos). En el tram d'edat de 15 a 19 es va arribar a unes xifres de 10.038 interrupcions el 2019 en el conjunt de l'Estat espanyol i de 315 a les Balears; en el cas de les Illes també suposa una tendència decreixent. Els intervals d'edat en què és més comú l'avortament són els 20 - 24 anys, els 25 - 29 anys i els 30 - 34 anys, amb un màxim, si bé no gai-

re destacable, en l'interval central. Aquests grups d'edat presenten per a l'Estat uns valors entre 20.938 (grup de 20 - 24 anys), 21.882 (grup 25 - 29) i 20.392 (grup 30 - 34 anys), mentre que a les Illes han estat un poc inferiors als que es varen registrar el 2018, excepte en el grup dels 30-34 anys que registrà 4 casos més: 612, 808 i 724 casos respectivament.

1.2.2. LA NUPCIALITAT

1.2.2.1. Matrimonis entre cònjuges de diferent sexe

Podem considerar aquest apartat no només una secció d'interès demogràfica, sinó també sociològica, atesos els canvis experimentats en el si de les societats occidentals en la segona meitat del segle XX i, particularment, en el s.XXI. El matrimoni no és ja, en molts casos, l'inici de la vida en parella i el punt a partir del qual cal esperar que les dones tinguin descendència. Així, l'estudi cronològic de la xifra de matrimonis entre cònjuges de distint sexe mostra clarament els canvis produïts en el matrimoni com a variable demogràfica a considerar i ens introdueixen en l'estudi dels modes de convivència actuals, entre els què, evidentment, tampoc no hi manquen les unions matrimonials que, en molts casos, no esdevenen tampoc un marc de convivència definitiu i perpetu, sinó que esdevenen unions temporals en un projecte de vida que no sempre es mantingut a llarg termini.

Podem destacar dues tendències principals en les societats occidentals pel que fa als matrimonis. D'una banda, una part cada vegada més gran de la població considera

innecessari el fet de casar-se per viure en parella i, fins i tot, per tenir fills; de l'altra, entre els qui decideixen casarse, la tendència creixent és formalitzar un matrimoni civil en comptes de celebrar una cerimònia religiosa.

Si s'analitza la situació des de mitjan anys setanta del segle passat, es comprova que les xifres totals de matrimonis han baixat lentament i, atès l'intensíssim creixement demogràfic de les Balears, és lògic que les taxes de nupcialitat presentin un descens molt significatiu. No obstant això, des del 2012, a les Balears hi ha hagut un increment lleuger i progressiu en la xifra anual d'aquests matrimonis i aquesta tendència és manté en les dades de 2019, la qual cosa ha fet que les xifres s'elevinsins fins a les que es registraven a l'inici dels anys noranta del segle XX, però amb unes taxes significativament menors.

El 2019, se celebraren 4.880 matrimonis entre cònjuges de distint sexe, 265 més que en el 2019, amb una taxa propera al 4,07 ‰. En l'àmbit estatal, es registraren en 2019 un total de 161.389 matrimonis de cònjuges de diferent sexe, 6.224 menys que en 2018, un descens proper al 3,7 ‰. Mentre que la taxa de matrimonialitat balear es manté gairebé estable respecte al 2015, situant-se a l'entorn del 4 ‰.

Tot i que només es tracta de dades provisionals i referides tan sols al primer semestre de 2020, considerem d'interès comentar l'enorme impacte de la COVID19 en la matrimonialitat a l'Estat espanyol i, lògicament, també a les Illes Balears. Així, el total de matrimonis de l'Estat espanyol experimentaren un descens del 60,83%,

passant dels 72.321 enllaços celebrats entre gener i juny de 2019 als 28.321 del primer semestre de 2020. Especialment intensa fou la caiguda durant el període de confinament d'entre març i juny, registrant-se en el mes d'abril de 2020 només 286 enllaços. Entre parelles de distint sexe el descens es xifra en un 61,04%, mentre entre parelles del mateix sexe el descens ha estat del 54,95%.

A les Illes Balears, les dades del total de matrimonis, també indiquen aquest fort descens, amb una caiguda del 59%, passant dels 2.134 enllaços en el primer semestre de 2019 a només 876 enllaços en el primer trimestre de 2020.

L'any 1975, a les Balears hi havia una taxa superior al 8,4 %. Amb gairebé un punt per sobre de la mitjana, era una de les comunitats autònomes amb una taxa de nupcialitat més elevada. De llavors ençà, en un context global de descens dels matrimonis i de les taxes de nupcialitat, les Balears passaren a l'extrem contrari, i a començament del segle XXI les taxes balears estan entre les més baixes de l'Estat. La decisió de no formalitzar legalment les unions de convivència en parella ha implicat que les taxes hagin baixat de manera significativa. Així, d'acord amb dades de l'INE, l'any 2005 la taxa de nupcialitat de les Illes va ser la sisena més baixa de l'Estat, que era del 4,51 % i que reflectia la tendència general del descens de la taxa en el conjunt nacional. Curiosament, les darreres dades anuals mostren una altra vegada que les Balears són la comunitat amb la taxa més elevada de l'Estat, a causa d'un descens més accelerat de les taxes estatals i d'altres comunitats autònomes. També és

així el 2019, ja que les Balears són l'única comunitat autònoma amb una nupcialitat global per sobre del 4%, amb un 4,24%. (Vegeu el quadre III-1.11.)

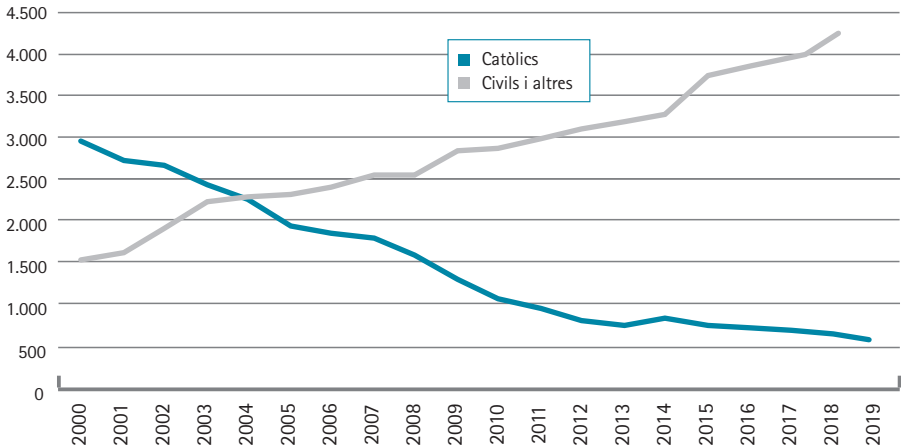
La distribució al llarg de l'any de la celebració d'enllaços matrimonials presenta un model bastant estable, amb dos períodes màxims, un a finals de primavera i principis d'estiu (maig, juny i juliol) i l'altre a final d'estiu i principi de tardor (setembre i octubre), i amb uns mínims durant l'hivern (gener i febrer, principalment). Aquesta distribució tan irregular al llarg de l'any de la celebració de cerimònies matrimonials està motivada per les condicions ambientals i climàtiques (hores d'insolació, temperatures més elevades, menys risc de precipitació...), i, fins i tot, per la coincidència del període de vacances anuals i per la voluntat, en determinats casos, d'acumular les vacances laborals amb els permisos de matrimoni.

Un dels canvis més intensos i significatius que ha experimentat la nupcialitat entre cònjuges de distint sexe a les Balears és el rapidíssim descens de la proporció de matrimonis catòlics. Si el 2000 els matrimonis catòlics eren majoritaris, amb el 66% de total; el 2005 era l'opció menys triada, amb només el 45 %. Posteriorment, el descens ha estat rapidíssim. L'any 2010 gairebé només una quarta part dels matrimonis celebrats eren catòlics (27 %), i el 2019 no arriben al 12 %. (11,91%) La relació no tan sols s'ha invertit, sinó que les diferències s'han fet més grans. Per tant, avui dia les persones que es casen ho fan principalment en cerimònies civils o altres modalitats, en una proporció que s'acosta a les 9 de cada 10 (Vegeu el gràfic III-1.7 i quadre III-1.12).

QUADRE III-1.11. EVOLUCIÓ DE LES TAXES BRUTES DE NUPCIALITAT PER COMUNITAT AUTÒNOMA (1975-2019)								
	1975	1985	1995	2005	2015	2017	2018	2019
Espanya	7,6	5,2	5,0	4,8	3,6	3,7	3,5	3,5
Andalusia	7,1	5,8	5,3	5,4	3,6	3,6	3,6	3,7
Aragó	6,9	4,8	4,5	4,5	3,3	3,3	3,2	3,0
Astúries	7,6	5,3	4,2	4,6	3,4	3,5	3,4	3,3
Illes Balears	8,4	5,9	5,4	4,5	4,1	4,1	4,1	4,2
Illes Canàries	7,7	5,9	5,2	3,6	3,3	3,5	3,5	3,5
Cantàbria	7,7	5,0	4,3	5,2	3,7	3,7	3,6	3,4
Castella i Lleó	5,9	4,1	4,1	4,0	3,0	3,2	3,0	3,0
Castella-la Manxa	5,5	5,5	5,0	4,8	3,5	3,5	3,5	3,4
Catalunya	8,4	5,1	5,2	4,7	3,7	3,9	3,7	3,5
Com. Valenciana	8,1	4,8	5,4	5,2	3,7	3,8	3,7	3,5
Extremadura	5,3	5,7	4,7	4,3	3,2	3,3	3,1	3,2
Galícia	6,9	4,7	4,3	4,0	3,4	3,4	3,2	3,5
Madrid	9,3	5,2	5,3	4,8	4,0	4,0	3,8	3,7
Múrcia	7,3	5,9	5,5	5,0	3,3	3,5	3,5	3,4
Navarra	7,6	4,7	5,0	4,6	4,2	3,6	3,3	3,2
País Basc	8,7	4,4	4,6	4,5	3,4	3,5	3,4	3,3
La Rioja	7,2	5,1	4,4	4,7	3,4	3,4	3,7	3,6

Font: Indicadors demogràfics bàsics, INE

Gràfic III-1.7.
Evolució dels matrimonis entre cònjuges de diferent sexe segons la forma de celebració.
Illes Balears (2000-2019)

Font: Matrimonis, Institut d'Estadística de les Illes Balears

QUADRE III-1.12. NOMBRE DE MATRIMONIS ENTRE CÒNJUGES DE DIFERENT SEXE SEGONS FORMA DE CELEBRACIÓ

	Total		Catòlics		Civils més altres	
	Nombre	%	Nombre	%	Nombre	%
1990	4.606	100	3.389	73,58	1.217	26,42
1995	4.089	100	2.815	68,84	1.274	31,16
2000	4.494	100	2.955	65,75	1.539	34,25
2005	4.273	100	1.952	45,68	2.321	54,32
2010	3.947	100	1.071	27,13	2.876	72,87
2016	4.593	100	746	16,24	3.847	83,76
2017	4.570	100	700	15,32	3.870	84,68
2018	4.615	100	601	13,02	4.014	86,98
2019	4.880	100	581	11,91	4.299	88,09

Font: Institut d'Estadística de les Illes Balears, Matrimonis (sèries)

Aquesta tendència té dos motius. D'una banda, que seria sens dubte la principal, ens trobem en una societat marcada per l'increment de la laïcitat i l'abandonament de determinats ritus de la religió catòlica; de l'altra, la forta immigració multicultural ha fet que augmentin els col·lectius de residents d'altres religions, que, evidentment, no segueixen els ritus matrimonials catòlics.

La tercera característica de la matrimonialitat que cal considerar és el retard en l'edat a l'hora de contreure matrimoni. Aquest fet té múltiples causes: la precarització laboral, tant des d'un punt de vista de l'estabilitat econòmica com de les retribucions percebudes; l'increment del període de formació; la dificultat de trobar un habitatge a l'abast de la renda disponible, situació especialment greu a les Balears, on hi ha el diferencial més gran de l'Estat entre renda mitjana i preu del metre quadrat d'habitatge per la forta demanda especulativa internacional de segones resi-

dències, i també els nous rols socials, en què el compromís matrimonial té un encaix complicat, entre d'altres.

Aquest increment significatiu de l'edat a l'hora de casar-se per primera vegada no tan sols és progressiu, sinó que també s'ha accelerat des de la dècada dels noranta i, particularment, a partir de l'inici del segle XXI. L'any 1976, a les Illes, l'edat mitjana de matrimoni era de 27 anys en el cas dels homes i de 24 anys en el cas de les dones. L'any 1990, l'edat de matrimoni havia augmentat un any en el cas de les dones i 0,6 anys en el cas dels homes. L'any 2000, l'edat dels homes supera els 30 anys i la de les dones s'acosta als 28 anys. A partir d'aquí s'accelera el retard matrimonial, i l'any 2010 l'edat mitjana del primer matrimoni s'endarrereix gairebé 4 anys (33,9 anys els homes i 31,5 les dones). Finalment, les dades del 2019 situen l'edat mitjana del primer matrimoni dels homes per sobre dels 36 anys (36,53) i ja supera els 34 anys en el cas de les dones (34,45);

en ambdós casos estan per sobre de les mitjanes estatals (35,98 i 33,87, respectivament). És a dir, en aquest interval, l'edat del matrimoni s'ha retardat per sobre dels 9 anys en el cas dels homes i supera els 10 anys en el cas de les dones. Un endarreriment que té evidents conseqüències pel que fa a la natalitat i la fecunditat total. (Vegeu el gràfic III-1.8).

Actualment, l'edat mitjana dels contraents de les Illes en el primer matrimoni és superior a la de l'Estat, en una tendència clara iniciada en els primers anys del segle XXI. Com ja es va indicar en memòries anteriors, aquest fenomen s'explica en gran manera per l'alt cost de vida a les Balears, a més d'uns salaris mitjans relativament baixos, una activitat econòmica molt estacionalitzada i l'elevat cost del preu de l'habitatge. En qualsevol cas, no es pot perdre de vista que s'analitza l'edat a l'hora de contreure matrimoni i no l'edat en què es comença a cohabitar amb la parella, un fenomen cada vegada més comú i acceptat per la societat. En alguns casos, és una fase prèvia al matrimoni i, en altres, esdevé una manera de cohabitació permanent.

Una altra característica que cal destacar dels matrimonis entre cònjuges de distint sexe és que hi ha diferències quant a l'edat dels contraents segons el sexe. Els homes generalment es casen amb dones entre 2 i 3 anys més joves de mitjana. Aquest bretxa per sexe s'ha mantingut relativament constant al llarg de la sèrie estudiada, tant en el conjunt de l'Estat com a les Balears.

Pel que fa a la nacionalitat dels contraents, l'augment de persones de nacionalitat estrangera que es casen a les Balears ha

estat molt significatiu durant les darreres dècades i, particularment, d'ençà de l'inici del mil·lenni. El 2019, s'han celebrat 4.880 matrimonis entre cònjuges de diferent sexe, dels quals el 69,2 % eren parelles de contraents amb nacionalitat espanyola; el 22,8% eren parelles en què un dels membres tenia nacionalitat estrangera i, finalment, un 8 % eren parelles en què tots dos contraents eren estrangers, augmentant lleugerament la proporció dels matrimonis en què un o els dos cònjuges eren estrangers respecte de 2018. Entre els matrimonis en què els dos membres són de nacionalitat estrangera, cal destacar que el 37,4% dels matrimonis se realitzaren entre contraents de la mateixa nacionalitat (Vegeu el quadre III-1.13.)

Aquesta situació contrasta amb la que es registrava a mitjan anys vuitanta, en què gairebé el 93,5 % dels matrimonis se celebraven entre parelles de nacionalitat espanyola, xifra que baixà lleugerament, però per sobre del 90 %, a mitjan anys noranta. El motiu ha estat el *boom* migratori internacional que es produí a començament del mil·lenni i dels fluxos immigratoris que, tot i que marcats per la situació econòmica, aporten contingents de població jove i fèrtil a l'arxipèlag i que, per tant, propicien l'augment dels matrimonis de nacionalitat mixta (són més freqüents els enllaços en què l'home és qui té nacionalitat espanyola) o entre residents estrangers, apropant-se segons les dades de 2019 al 31 % dels matrimonis registrats.

Hem de destacar que en el 2019 s'ha produït un augment prou important de la xifra de matrimonis homosexuals respecte a l'exercici anterior, amb 265 matrimonis

més. El grup que ha crescut més és el de matrimonis amb que els dos membres tenen nacionalitat espanyola (119), el d'home espanyol amb dona estrangera (82), el de parelles estrangeres amb distinta nacionalitat (54) i d'estrangers amb la mateixa nacionalitat (14). L'únic grup que experimenta una reducció, gairebé inapreciable, és la de dona espanyola amb home estranger, amb 4 matrimonis menys que en el 2018.

L'anàlisi de la procedència geogràfica dels estrangers casats a les Balears evidencia la nova realitat estructural de la societat derivada dels potents fluxos internacionals. Si durant els anys vuitanta i noranta els homes espanyols residents a les Balears es casaven principalment amb europees (fins a superar el 80 % dels enllaços), aquesta proporció es modificà a mesura que arribaren dones d'altres nacionalitats i, fins i tot, s'arribà a què en més del 50 % dels matrimonis d'homes espanyols amb dones estrangeres, aquestes procedien d'Amèrica del Sud. En el 2019 les dones estrangeres procedents d'Amèrica del Sud constitueixen encara el col·lectiu més nombrós de dones estrangeres casades amb homes de nacionalitat espanyola, encara que el percentatge ha baixat fins el 44%.

Els 650 matrimonis en què la dona era estrangera i l'home espanyol registrats en 2019 suposen un increment del 14% respecte als registrats el 2018 (568 matrimonis entre home espanyol i dona estrangera). D'aquests 286 se celebraren amb dones d'Amèrica del Sud (44%); 220 han estat amb dones europees (33,85 %), i la resta tenien altres procedències, com els 40 matrimonis amb dones africanes (6,15

%) o els 19 matrimonis amb dones asiàtiques (2,92%).

Els matrimonis entre dones espanyoles i homes estrangers, a banda de ser menys nombrosos (461 celebracions el 2019, 4 menys que el 2018), sempre han estat més heterogenis quant a procedències. Es detecten les mateixes tendències generals: un descens percentual dels matrimonis amb homes estrangers europeus; en canvi, guanyen pes els homes del continent sud-americà i africà. Així, el 2019 un 42% dels matrimonis de dones espanyoles i estrangers s'han celebrat amb homes d'Amèrica del Sud, mentre que la xifra de matrimonis amb homes de nacionalitat europea no arriben a un terç dels casos (27,8 %). Pel que fa a altres continents, destaca el pes que assolixen els matrimonis amb persones provinents d'Àfrica (17,8 %), que guanyen un poc de pes percentual.

1.2.2.2. Matrimonis entre cònjuges del mateix sexe

La Llei 13/2005, d'1 de juliol, modificà el Codi Civil i va conferir el dret de casar-se a qualsevol parella independentment del gènere dels membres.

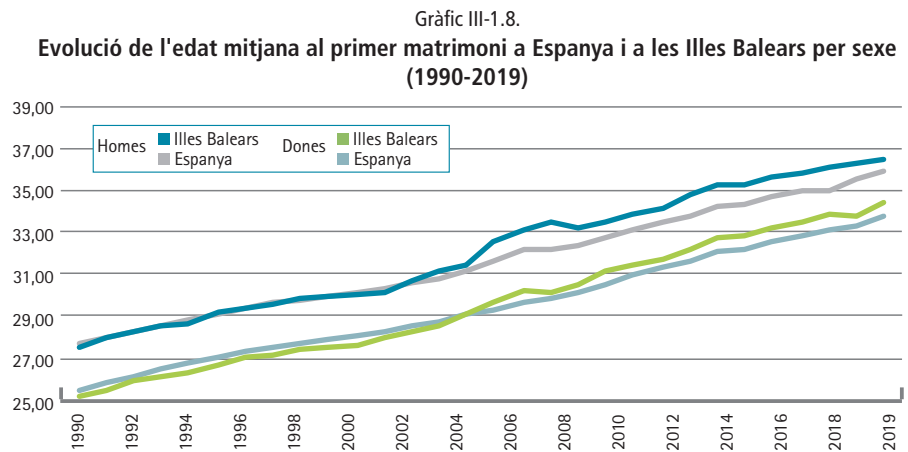
La sèrie estadística de les Balears ja consta de les dades de catorze exercicis complets d'aplicació d'aquesta legislació. Després de l'entrada en vigor de la Llei, moltes parelles exerciren un dret que havien esperat durant molt de temps. Amb 148 enllaços constituïts per cònjuges del mateix sexe el 2006 i 129 el 2007, semblava que la tendència apuntava a un descens progressiu, amb només 92 enllaços el 2008, com es comentà fa uns

quants anys. La realitat, però, ha estat força distinta, i posteriorment, entre el 2009 i el 2014, els enllaços han presentat una distribució mitjana de 120 a l'any. Així mateix, des del 2015 s'aprecia una tendència clarament alcista que

ha comportat que de llavors ençà, cada dada anual suposi superar el major registre de la sèrie, fins arribar a superar per primer cop els 200 enllaços (202, concretament) entre membres del mateix sexe el 2019. (Vegeu el quadre III-1.14)

QUADRE III-1.13. MATRIMONIS AMB CÒNJUGES DE DIFERENT SEXE SEGONS COMPOSICIÓ DE LES NACIONALITATS DELS CONTRAENTS A LES ILLES BALEARS (1986-2019)									
	1986	1991	1996	2001	2006	2011	2017	2018	2019
Total	4.164	4.410	4.152	4.329	4.260	3.950	4.570	4.615	4.880
Ambdós espanyols	3.892	4.035	3.749	3.647	2.990	2.712	3.315	3.257	3.376
Espòs espanyol i esposa estrangera	156	198	186	331	568	512	547	568	650
Esposa espanyola i espòs estranger	77	124	154	198	337	403	425	465	461
Ambdós estrangers	39	53	63	153	365	323	283	325	393

Font: Matrimonis (sèries), Ibestat

Font: INE. Indicadors demogràfics bàsics. Indicadors de primonupcialitat

QUADRE III-1.14. MATRIMONIS ENTRE CÒNJUGES DEL MATEIX SEXE A LES ILLES BALEARS (2006-2019)

	Illes Balears		Mallorca		Menorca		Eivissa i Formentera	
	Homes	Dones	Homes	Dones	Homes	Dones	Homes	Dones
2006	95	53	77	37	4	8	14	8
2007	87	42	73	36	2	2	12	4
2008	56	36	43	25	5	4	8	7
2009	86	38	72	25	1	4	13	9
2010	71	42	56	36	5	2	10	4
2011	82	43	61	37	5	0	16	6
2012	56	50	44	40	2	4	10	6
2013	75	54	55	41	4	7	16	6
2014	63	60	50	49	3	3	10	8
2015	72	66	59	55	1	8	12	3
2016	78	80	64	66	2	4	12	10
2017	84	96	70	73	4	15	10	8
2018	110	84	89	67	4	4	17	13
2019	114	88	90	72	5	6	19	10

Font: Matrimonis, l'ebstat

Cal però analitzar com ha estat el comportament de la sèrie per sexe, ja que presenten algunes diferències prou significatives. Així, els matrimonis masculins presenten uns màxims relatius a l'inici de la sèrie i, poc després es produeix una certa dinàmica decreixent fins a arribar als mínims del 2012 i del 2014. Aquest cicle s'interromp i d'ençà el 2015 tornen a tenir uns valors destacables fins que en el 2018 se supera amb escreix la xifra més elevada anterior (95 el 2006) fins arribar als 110 enllaços. Aquesta xifra, val a dir que s'ha tornat a superar en el 2019, amb el que constitueix un nou màxim de la sèrie: 114 enllaços.

Pel que fa els matrimonis entre persones de sexe femení podem dir que tenen una marcada tendència alcista. Després del mínim assolit el 2008, en què només se

celebraren 36 enllaços entre dones, la tendència no ha deixat de créixer fins a arribar, no tan sols a igualar el nombre de matrimonis homosexuals masculins, sinó també a superarlos el 2016 i el 2017. Hem de destacar que les xifres d'enllaços homosexuals femenins registrats en 2018 (84) i 2019 (88), tot i ser els més alts de la sèrie després del màxim de 2017 (96), han quedat significativament per davall dels matrimonis homosexuals masculins.

Pel que fa a la situació per illes, el 2019 més del 80% dels enllaços entre persones del mateix sexe se celebraren a l'illa de Mallorca, prop del 14,4% a les Pitiüses i un poc més de 5% restant a l'illa de Menorca. En el 2019, com també succeí en l'exercici anterior, se celebraren més matrimonis entre homes que entre dones, tot i

la importància dels enllaços entre dones, amb valors que se situen entre el més alts de la sèrie i això només s'explica pel fet que els dos darrers exercicis han suposat l'assoliment de rècords succeïus de matrimonis homosexuals masculins a les Balears. Per illes en el 2019, el predomini del matrimonis homosexuals masculins sobre els femenins es registrà a Mallorca (90 matrimonis entre homes i 72 entre dones) i Pitiüses (19 matrimonis d'homes i 10 de dones), mentre que a Menorca, tot i que per molt poc, els enllaços entre dones superaren als efectuats entre homes (6 i 5, respectivament).

En l'exercici 2019, com succeí ja en el 2018, s'ha produït un rècord dels matrimonis del mateix sexe, com a conseqüència de les elevades xifres de matrimonis entre dones i d'un nou rècord successiu de matrimonis entre homes. Una hipòtesi que podem plantejar és que, a mesura que es treballa per fer visible la diversitat sexual i de convivència, són més les dones i els homes que han decidit formalitzar una situació que fins fa unes quantes dècades s'havia de viure en la intimitat i s'havia d'amagar de la resta de la societat. Les polítiques de gènere, instaurades i promogudes des de l'Administració, i els moviments en defensa de la igualtat de gènere i de reconeixement de la llibertat i les distintes opcions sexuals, cada vegada més actius en la nostra societat, han ajudat que l'homosexualitat no sigui un tema tabú i que, fins i tot, es demostrï en l'increment dels compromisos matrimonials. En aquest sentit, l'increment de matrimonis de cònjuges del mateix sexe i de les dones, particularment, seria una prova fefaent de l'apertura social del nostre arxipèlag.

1.2.2.3. Divorcis, separacions i nul·litats

Un cop analitzats els trets principals de l'establiment dels lligams matrimonials, cal atendre una aspecte socialment molt significatiu i de signe contrari: les dissolucions matrimonials.

La sèrie històrica mostra un creixement important de les dissolucions des de l'aprovació de la primera llei de divorci de l'actual període constitucional (Llei 30/1981) fins a l'aprovació de la reforma de la legislació de 2005 (Llei 15/2005) que facilità la tramitació dels divorcis. Per tant, és lògic que l'any 2006, el primer en què s'aplica la reforma de la Llei, les dissolucions arribin al seu màxim, amb 145.919 a l'Estat espanyol i 3.949 a les Balears. A partir d'aquest moment, s'inicia un descens progressiu fins que a partir del 2013 la xifra de dissolucions s'estabilitza entorn dels poc més de 100.000 casos en el conjunt de l'Estat, fins a situar-se en poc més de 95.000 en 2019 (95.320) i els 2.500 casos a les Illes (2.523, 2019). Podem dir, per tant, que les xifres actuals de dissolucions matrimonials són entre un 35 i un 36% inferiors als màxims registrats (Vegeu el quadre III-1.15.)

En el 2019 es confirma la tendència al nou descens de les dissolucions matrimonials, que ja s'havia detectat en el 2018. Podem parlar d'un descens respecte del 2018 de 4.124 dissolucions a tot l'Estat, el que percentual seria entorn d'un 4%, mentre que a les Illes, aquest descens seria de 73 casos o d'un 2,8%, si ho traduïm a termes percentuals.

Les 2.523 dissolucions matrimonials registrades el 2019 a les Balears es distri-

bueixen entre 2.447 (96,99%) divorcis i 76 (3,01%) separacions, no registrant l'exercici cap cas de nul·litat, que per infreqüent, sempre presenta uns valors baixos (entre 2 i 3 tres casos de mitjana en els darrers quinquennis).

És evident que també les dissolucions reflecteixen una crisi en la institució del matrimoni, substituïda en molts de casos per models de convivència sense regular que, tanmateix, també pateixen les mateixes circumstàncies d'inestabilitat actual de les relacions de parella, però que no es reflecteixen estadísticament. És lògic que, si hi ha menys matrimonis, també es produeixin menys dissolucions.

Les Balears ocupen la sisena posició entre les comunitats autònomes per taxes de dissolució matrimonial del 2019 (2,11 dissolucions per 1.000 habitants), després de la Comunitat Valenciana (2,25 %), Catalunya (2,20 %), Principat d'Astúries (2,14 %), Cantàbria (2,13 %) i Andalusia (2,11 %), amb una taxa coincident amb la balear. Totes aquestes comunitats, juntament amb Canàries (2,05 %) han superat la mitjana estatal, que se situa el 2019 en les 2,02 dissolucions per 1.000 habitants. En canvi, els mínims s'han assolit a Aragó (1,60 %), Castella i Lleó (1,73 %), Extremadura (1,75%), Galícia (1,78 %) i La Rioja (1,80%).

La Llei 15/2005, de 8 de juliol, per la qual es modifiquen el Codi civil i la Llei d'enjudiciament civil en matèria de separació divorci, té una incidència molt directa en la modalitat de dissolució matrimonial. Així, abans de la reforma, els casos de divorci només representaven entorn del 40 % de les dissolucions, mentre que les

separacions eren majoritàries. A partir del 2005, s'inverteix la situació, i els divorcis constitueixen, a partir de 2013 i de manera molt estable fins a les darreres dades disponibles del 2019, entorn del 96% de les dissolucions totals de l'estat i entorn del 97% de les de l'arxipèlag Balear i, per tant, podem dir que els divorcis no només és l'opció majoritària de les dissolucions matrimonials, sinó que les separacions han esdevingut una modalitat gairebé residual i molt minoritària per formalitzar legalment la ruptura d'una parella.

Més del 78,9 % dels divorcis i prop del 86,7 % de les separacions que s'han registrat a l'Estat espanyol el 2019 han estat de mutu acord. Això és important per reduir el termini dels processos, ja que en cas d'acord entre les parts pot acabar en uns tres mesos; en canvi, si és contenciós, es pot perllongar fins als deu mesos.

La mitjana entre matrimoni i data de resolució fou de 16,7 anys. Els matrimonis dissolts per divorci presentaren una durada mitjana de 16,5 anys, els de matrimonis separats de 23,2 i els anul·lats de 8,0 anys. Cal esmentar que un percentatge important de ruptures es produeixen després de llargues convivències. Així, el 32,8% dels divorcis s'esdevenen després de vint anys de matrimoni.

Finalment, les nul·litats són el tipus de dissolució matrimonial, per la seva naturalesa, menys freqüent i suposen menys d'1 de cada 1.000 dissolucions. Sembla que la simplificació introduïda l'any 2015 pel Papa Francesc en el procés de nul·litat eclesiàstica no ha tingut repercussió estadística, probablement perquè afecta bàsicament a la tramitació i no a les causes de

nul·litat. El 2019 tan sols s’han declarat 75 nul·litats a tot l’Estat espanyol, cap de les quals s’ha registrat a les illes Balears, que si en registraren 4 en 2018.

1.2.3. LA MORTALITAT

Com ja és habitual en la memòria del CES les dades relatives al moviment natural de població són les de l’any anterior en ser les darreres dades definitives disponibles. No obstant, donada la situació extraordinària creada per la pandèmia de la COVID-19 en la memòria de l’any 2020 exposem també les dades provisionals de defuncions per causa de mort pels mesos de gener a maig de 2020 que han estat publicades per l’INE amb data 2021, així com les dades provisionals de defuncions per tot l’any 2020.

El 2019 es produïren a les Balears un total de 7.995 defuncions de residents, 211 menys que en el 2018. Els grups de malalties més freqüents com a causa de mort foren les relacionades amb els tumors (2.281) i l’aparell circulatori (2.202), que provocaren a les Illes el 56% de les defuncions. Les malalties de l’aparell respiratori (745), que foren la tercera causa de mort a les Balears, varen produir el 9% de les defuncions el 2019.

El nombre total de defuncions situen la taxa bruta de mortalitat en el 6,7‰. La taxa, que és la més baixa des de l’any 1991, es modera respecte al 2018 quan la taxa fou del 6,98‰. Per sexes, tenim que entre els homes la taxa és del 6,7‰ i per les dones del 6,5‰.

QUADRE III-1.15. DISSOLUCIONS DEL MATRIMONI A ESPANYA I LES ILLES BALEARS (2007-2019)								
	Espanya				Illes Balears			
	Total	Nul·litat	Separació	Divorci	Total	Nul·litat	Separació	Divorci
2007	137.510	150	11.583	125.777	3.774	10	273	3.491
2008	118.939	142	8.761	110.036	3.087	3	198	2.886
2009	106.166	127	7.680	98.359	2.784	4	184	2.596
2010	110.321	140	7.248	102.933	2.853	2	162	2.689
2011	110.651	132	6.915	103.604	2.907	1	136	2.770
2012	110.764	133	6.369	104.262	2.851	0	151	2.699
2013	100.437	110	4.900	95.427	2.500	3	107	2.389
2014	105.893	113	5.034	100.746	2.510	2	117	2.391
2015	101.357	144	4.652	96.562	2.503	2	78	2.423
2016	101.294	117	4.353	96.824	2.539	2	154	2.383
2017	102.341	100	4.280	97.960	2.694	0	146	2.548
2018	99.444	92	4.098	95.254	2.596	4	94	2.498
2019	95.320	75	3.599	91.645	2.523	0	76	2.447

Font: Estadística de nul·litats, separacions i divorcis, INE

Tot i que la taxa bruta de mortalitat és un indicador molt emprat en l'anàlisi demogràfica el cert és que aquesta està condicionada per l'estructura etària d'una societat determinada, la qual cosa dificulta la comparació. Per a garantir la comparabilitat i eliminar l'efecte diferencial que pot provocar l'estructura per edats és habitual que es calculin les taxes estandaritzades de mortalitat.⁶ Les taxes es calculen cada any per sexes, edat, territoris i causes de mort. Les dades estan disponibles a l'apartat d'estadístiques de societat, subapartat salut de l'INE.

Per l'any 2019, l'INE calcula que la taxa estandaritzada de mortalitat de les Balears és del 7,76‰ mentre que pel conjunt de l'Estat espanyol la taxa és del 7,97‰. Si en l'exercici comparatiu es prenen en consideració totes les Comunitats autònomes tenim que la taxa balear de mortalitat ocupa la novena posició. La taxa més baixa és de 6,76‰ i es correspon a la Comunitat de Madrid mentre que la més elevada, del 9‰ s'observa a Andalusia.

Per causes de mort, les taxes més elevades tant a les Illes com a Espanya són per tumors (2,2‰;2,17‰ respectivament) i per les malalties del sistema circulatori (2,2‰; 2,3‰). (Vegeu el quadre III-1.16). Quan a la resta de causes, i per comparació a les dades nacionals, la comunitat de les Illes presenta taxes més favorables en les defuncions provocades per malalties del sistema respiratori (0,7‰;0,9‰). Per contra, les defuncions provocades per malalties endocrines, nutricionals i metabòliques i les

provocades per les del sistema nerviós i dels òrgans del sentit tenen una major incidència respecte a la dada nacional (0,3‰;0,3‰ i 0,5‰;0,5‰ respectivament).

Tant les taxes brutes de mortalitat com les taxes estandaritzades es veuen afectades pel gran pes que suposen les defuncions de persones en edats avançades, una de les característiques pròpies de les actuals societats desenvolupades. Aquest fet fa que les taxes de mortalitat no permetin avaluar la incidència de les morts en edats joves, una dada de gran transcendència tant social com sanitària. Per aquest motiu els organismes internacionals han determinat la necessitat de tenir un indicador que permeti avaluar les morts teòricament evitables i que comporten una disminució en l'esperança de vida dels individus.

Per mesurar i avaluar les anomenades defuncions prematures i teòricament evitables s'utilitza l'indicador dels anys potencials de vida perduts (APVP) que pren en consideració els anys que haurien viscut els individus si haguessin complert amb l'esperança de vida del país o regió. Quant a la taxa, aquesta expressa els anys totals de vida potencialment perduts en tant per mil o per cent mil. L'any 2019, la taxa estandaritzada dels APVP a les Illes és, pel conjunt de causes de mort, del 44,65‰ i per Espanya del 48,38‰. (Vegeu quadre IIIA-1.5). Tant a Espanya com a les Illes, la principal causa de pèrdua d'anys potencials de vida són els tumors. La taxa d'APVP per aquesta causa ha estat a les Illes del 19,38‰ seguida per la de causes de mort per causes externes (6,68‰).

(Vegeu quadre III-1.17)

6. La metodologia pel càlcul de les taxes estandaritzades es pot consultar a la metodologia de l'operació estadística de mortalitat per causes de mort publicada per l'INE, que es pot consultar en el següent enllaç: [Grado de importancia 2 \(ine.es\)](https://ine.es)

QUADRE III-1.16. EVOLUCIÓ DE LES TAXES ESTANDARDITZADES DE DEFUNCIÓ A ESPANYA I A LES ILLES BALEARS (2001, 2008, 2019)						
	2001		2008		2019	
	Espanya	Illes Balears	Espanya	Illes Balears	Espanya	Illes Balears
Total	8,53	8,73	7,47	7,40	7,97	7,76
Malalties del sistema circulatori	2,92	2,97	2,31	2,37	2,17	2,15
Tumors	2,35	2,38	2,12	2,10	2,27	2,21
Malalties del sistema respiratori	0,88	0,86	0,83	0,68	0,88	0,73

Font: Defuncions segons causa de mort, INE
Nota: taxa tant per mil

QUADRE III-1.17. TAXES ESTANDARDITZADES D'APVP PER CAUSES EXTERNES A ESPANYA I LES ILLES BALEARS (2019)						
	Total		Homes		Dones	
	Taxa estandaritzada d'APVP (per 100.000)	Nombre mitjà d'APVP	Taxa estandaritzada d'APVP (per 100.000)	Nombre mitjà d'APVP	Taxa estandaritzada d'APVP (per 100.000)	Nombre mitjà d'APVP
Illes Balears	6,7	29,7	10,2	31,8	3,1	24,0
Espanya	5,6	26,2	8,7	27,2	2,5	23,4

Font: Defuncions segons causa de mort, INE
Nota: APVP, anys potencials de vida perduts. Taxa en tant per 1.000.

La desagregació de les defuncions observades al llarg de l'any 2019 per causa de mort i gran grup d'edat de persones fins als 80 anys mostra que les causes externes són la primera causa de mort prematura entre el grup de persones en edats compreses entre els 16 i els 39 anys, amb 70 defuncions de un total de 136. Entre les persones de 40 a 64 anys la principal causa de defunció s'inclou en la categoria de tumors (568 de un total de 1.165) seguida de les malalties del sistema circulatori (182). Pel grup de població de 65 a 79 anys aquestes dues causes de mort es mantenen com les de major incidència i així, de un total de 2.045 morts, el 44% són causades per tumors i el 21,5% per

malalties dels sistema circulatori. Per comparació a l'any 2018, la taxa estandaritzada d'APVP per causa tumors així com la de per malalties del sistema circulatori són inferiors mentre la taxa relacionada amb les causes externes és superior tant entre les dones com sobretot entre els homes, si bé cal tenir en compte en aquest últim cas que la taxa d'APVP entre els homes és molt superior essent inclús semblant a la relacionada amb les malalties del sistema circulatori. Així, entre els homes la taxa és del 10,17% mentre que entre les dones és del 3,08%.

Si bé la mortalitat es concentra en les edats més avançades, la comparació de les taxes

brutes específiques de mortalitat permet identificar alguns trets del patró de la mortalitat per edat i sexe. Com ja s'ha apuntat en anteriors memòries del CES la mortalitat masculina és en general més alta que la femenina, un fet que s'observa l'any 2019 en totes les edats excepte entre les persones de menys d'un any on la taxa femenina és més elevada. Per comparar de manera adequada la sobremortalitat masculina es calcula el quocient entre la taxa masculina de mortalitat i la taxa femenina el que ens mostra quantes vegades la taxa masculina és superior a la femenina. Els resultats mostren un pic molt accentuat de la sobremortalitat masculina en el grup d'edat dels 25 als 29 anys on el quocient de les taxes específiques de 0,48% i 0,05% donen una sobremortalitat de 9,6 vegades. Un segon pic, amb un quocient de 3,3 vegades s'observa en el grup d'edat dels 5 als 9 anys. En el cas dels homes i dones de 10 a 14 ans la taxa és la mateixa, del 0,03%, el que dóna un quocient d'1, mentre que per la resta de grups d'edat s'observa una curva suau amb valors que oscilen entre l'1,2 de les persones majors de 85 anys i el 2,2. En la taxa global de mortalitat, amb una taxa masculina del 6,86% i una femenina del 6,48% el quocient de sobremortalitat masculina és del 1,05. Si l'índex de sobremortalitat masculina es calcula amb el nombre de defuncions, tal i com publica IBESTAT al seu web, els resultats són semblants excepte en el cas de les persones de 85 i més anys on tenim més defuncions de dones donat el seu major pes poblacional.

La sobremortalitat masculina s'explica per diversos factors essent un dels més importants la mortalitat causada per comportaments de risc associats a la pèrdua de salut

com puguin ser els accidents de trànsit, el consum d'alcohol o el tabaquisme entre d'altres. La comparació per sexes de les dades de mortalitat per causes de mort mostra efectivament una sobremortalitat masculina en les causes externes de mortalitat i en malalties del sistema respiratori i digestiu. A més, entre els grups d'edat de persones de 45 i més anys destaca també la sobremortalitat de malalties del sistema circulatori, excepte entre les persones de 85 i més anys on el 65% de les defuncions són femenines.

Fent un petit incís, cal dir que, pel que fa al grup de població menor de 40 anys, els supòsits que es manegen a l'hora d'elaborar projeccions de població plantegen com a hipòtesi que es produirà una millora en les taxes de defunció masculina com a resultat de l'aplicació de polítiques legals i socials, com el carnet per punts o les campanyes sobre el consum de drogues. Així mateix, els analistes demogràfics preveuen que la sobremortalitat masculina per defuncions produïdes per certs tipus de càncer o per malalties del sistema circulatori en el futur es reduiran, la qual cosa es fonamenta en la idea que algunes d'aquestes defuncions, com el càncer de pulmó, són degudes als mals hàbits de les persones i, per tant, potencialment evitables. Contràriament, s'estableix com a hipòtesi que la mortalitat de les dones augmentarà com a conseqüència de l'adopció d'algun dels hàbits classificats tradicionalment de «masculins» (augment de les dones que fumen, augment de situacions d'estrès...), que s'hauran de traduir, necessàriament, en un nombre més gran de defuncions femenines i, per tant, en un possible apropament de l'índex d'esperança de vida d'ambdós sexes.

Com a conseqüència de les millores sanitàries, dels hàbits de vida més saludables i d'una major participació en el si de la societat, l'esperança de vida continua augmentant a les Illes, i la xifra de defuncions es concentra especialment en les edats superiors, amb un progressiu desplaçament cap a les més altes. Així, mentre que l'any 1986 el 44% de les defuncions s'esdevenien en el grup d'entre 60 i 79 anys, el 2008 aquestes defuncions suposaren el 32%, i el 2019, el 30,9%. Simultàniament, en el mateix període augmentà el nombre de persones mortes de 80 anys i més: el 37 % el 1986; el 54 % el 2008, i el 57,6% el 2019. És a dir, prop de 6 de cada 10 defuncions corresponen a majors de 80 anys i més del 88 % es registren entre persones de més de 60 anys. (Vegeu quadre III-1.18).

El nombre total de defuncions és inferior al nombre de naixements el que resulta com ja hem mencionat en un creixement vegetatiu per mil habitants del 1,41 quan a Espanya el balanç és negatiu (-0.13). La comparativa territorial ens mostra a més que a la majoria de les CA el saldo és negatiu i que solament les Illes, la Comunitat de Madrid i Múrcia tenen més naixements que no defuncions entre la seva població resident. Tanmateix, l'anàlisi de la sèrie històrica mostra que el balanç del 2019 és el més baix dels darrers 10 anys, sent la tendència la seva progressiva minoració. (Vegeu gràfic III-1.9)

Les taxes vegetatives positives de l'arxipèlag balear deriven d'una baixa mortalitat (6,67‰) i d'una natalitat amb una taxa del 8,08‰, segons dades de l'INE del 2019. Les dades mitjanes estatals són del 8,83 ‰ i del 7,62 ‰ respectivament.

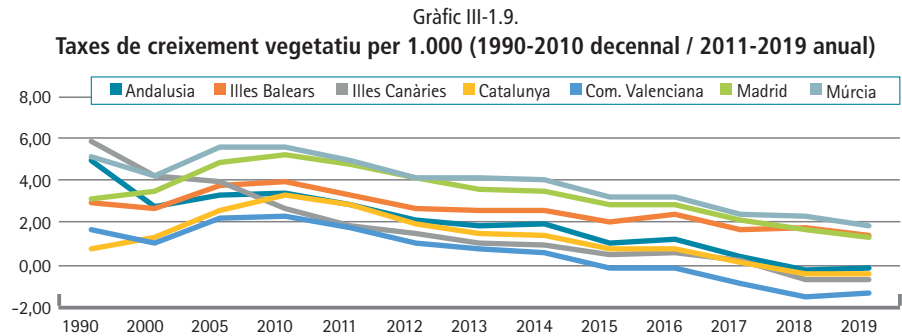
Els grans avenços que s'han produït en la medicina i en matèria preventiva han fet que avui dia les taxes de mortalitat infantil tinguin valors molt baixos (3,2‰), i que, a més, les condicions de salut de la població major siguin més bones. Tots dos extrems de la piràmide de la població -menys mortalitat infantil i més nombre d'efectius en les edats superiors- fan que l'esperança de vida augmenti any rere any. L'any 2019 l'esperança de vida al néixer és a les Illes de 83,7 quan al 2018 fou de 83,2 anys mentre que l'any 2010 l'esperança de vida als zero anys era de 81,6 anys. Com és habitual, els homes presenten una esperança de vida menor que al 2019 ha estat de 81,4 anys mentre que la de les dones és de 86 anys (dades INE)⁷.

Cara a l'any 2020 es preveu que la COVID-19 tingui efectes en l'indicador de l'esperança de vida degut a una sobre-mortalitat que afectaria sobre tot a les persones de major edat. La magnitud d'aquesta pèrdua així com l'impacte de la pandèmia en l'estructura demogràfica solament es podrà conèixer en tenir les dades definitives. En el moment d'escriure aquesta memòria les dades disponibles són tres: les morts per COVID a les Illes Balears publicades en el visor COVID-19 al web de l'IBESTAT, les dades provisionals de defuncions de l'any 2020 i les dades de defuncions per causa de mort gener-maig 2020. Les dues darreres són dades publicades per l'INE.

7. Contràriament a memòries anteriors les dades relatives a l'esperança de vida, una de les funcions de les taules de mortalitat, són les publicades per l'INE atès que a l'hora de escriure aquest apartat les taules de mortalitat 2019 de l'IBESTAT encara no estan disponibles.

QUADRE III-1.18. DEFUNCIONS A LES ILLES BALEARS SEGONS ELS GRUPS D'EDAT I EL GÈNERE (2019)					
	Total	Homes	Dones	Sobremortalitat dels homes	Distribució per grups d'edat
Total	7995	4115	3880	1,06	100,0%
<1 any	31	14	17	0,82	0,4%
01-04 anys	7	4	3	1,33	0,1%
05-09 anys	4	3	1	3,00	0,1%
10-14 anys	2	1	1	1,00	0,0%
15-19 anys	10	7	3	2,33	0,1%
20-24 anys	23	16	7	2,29	0,3%
25-29 anys	20	18	2	9,00	0,3%
30-34 anys	30	19	11	1,73	0,4%
35-39 anys	53	36	17	2,12	0,7%
40-44 anys	80	51	29	1,76	1,0%
45-49 anys	117	70	47	1,49	1,5%
50-54 anys	237	153	84	1,82	3,0%
55-59 anys	306	211	95	2,22	3,8%
60-64 anys	425	278	147	1,89	5,3%
65-69 anys	484	320	164	1,95	6,1%
70-74 anys	682	433	249	1,74	8,5%
75-79 anys	879	539	340	1,59	11,0%
80-84 anys	1200	638	562	1,14	15,0%
85 i més anys	3405	1304	2101	0,62	42,6%

Font: Defuncions 2019, Ibestat

Font: Indicadors demogràfics, INE

Segons es pot consultar al Visor de l'IBES-TAT el nombre total de defuncions per COVID-19 pel període 1 de gener a 31 de desembre de 2020 ha estat de 545, amb un total de casos confirmats de la malaltia de 36.948. En cas de que el nombre total de defuncions de l'any 2020 fos parell a l'any 2019 i que totes les defuncions per COVID-19 fossin de persones residents a les illes les morts causades per la pandèmia representarien un increment anual en el nombre de defuncions del 6,6%.

Amb les dades provisionals de defuncions per causa de mort gener-maig de l'any 2020 l'INE ha calculat les taxes de mortalitat per causes més freqüents. De l'anàlisi d'aquestes dades destaquem el següent:

- amb una taxa del 18,5 per 100.000 habitants les morts per COVID-19 identificat⁸ són a les Illes la primera causa de mort.
- La taxa és més elevada entre els homes (22,26 per 100.000 habitants) que entre les dones (14,82 per 100.000 habitants) i el quocient de sobremortalitat masculina és de 1,5.
- la taxa del conjunt de l'estat, del 68,8 per 100.000 habitants, és molt més elevada. Entre les CA destaquen Castellà i Lleó (125,1 per 100.000 h.) Castella La Manxa (160,8 per 100.000 h) i la comunitat de Madrid (150,6 per 100.000 h)
- A les Balears les taxes de mortalitat entre la primera causa de mort (COVID-19) i la segona (Malalties isquèmiques del cor) són molt semblants. En el cas d'Espa-

nya la distància és per contra notable. El quocient de les taxes entre la primera i la segona causa de mort és de 1,01 a les Illes i del 2,5 a Espanya. En el cas de Castella la Manxa, que és la comunitat amb la taxa més elevada segons les dades provisionals del primer semestre 2020, el quocient és de 5,7. (Vegeu quadre III-1.19, quadre III-1.20 i gràfic III-1.10).

Quant a les dades provisionals de defuncions, que recordem no estan encara disponibles amb desagregació per causa de mort, aquestes serien de 8.562 i per tant, les morts per COVID-19 publicades al visor de l'IBES-TAT representarien el 6,4% del total. D'altra banda, la comparació anual del nombre de defuncions per l'any 2020 mostra una pujada del 7,09% (+567). Un increment més moderat si es compara amb la mitjana nacional on el nombre de defuncions s'eleva un 17,73%. Tanmateix, tot i que la variació en el nombre de defuncions es comparativa-ment més favorable per a les Illes no es pot oblidar que les morts provocades per la malaltia comporten no solament un increment de la taxa bruta de mortlletat sinó sobre tot una gran pèrdua a nivell personal.

Per les dades provisionals del nombre de defuncions registrades i comptabilitzades al llarg de l'any 2020 l'INE proporciona les dades desagregades per mes de defunció el que permet observar que la sobremortalitat va ser especialment elevada al més d'agost (+26,6%), i notable als mesos de març, setembre, octubre i desembre. Per sexes el nombre de morts entre els homes és més elevada als mesos de març, novembre i desembre mentre que en el cas de les dones els increments s'observen als mesos d'agost, setembre i octubre.

8. L'INE diferencia entre COVID-19 identificat i no identificat però sospitat.

QUADRE III-1.19. TAXES DE MORTALITAT PER CAUSES MÉS FREQUENTS, MES DE DEFUNCIÓ I SEXE; TOTAL NACIONAL I ILLES BALEARES. GÈNER-MAIG 2020, DADES AVANÇ						
	Total		Homes		Dones	
	Total nacional	Balears, Illes	Total nacional	Balears, Illes	Total nacional	Balears, Illes
Total malalties	487,1	309,1	497,0	321,2	477,5	297,2
Covid-19 virus identificat	68,8	18,5	76,1	22,3	61,9	14,8
Covid-19 Vvrus no identificat (sospitós)	27,5	2,6	24,4	3,1	30,4	2,2
Malalties isquèmiques del cor	27,4	18,3	33,9	23,3	21,2	13,3
Malalties cerebrovasculars	23,9	14,9	21,1	13,0	26,5	16,7
Demència	19,6	12,6	12,8	8,9	26,1	16,2
Càncer de bronquis i pulmó	19,3	16,5	30,0	25,0	8,9	8,0
Insuficiència cardíaca	18,5	13,1	14,5	9,6	22,4	16,5
Malaltia d'Alzheimer	15,2	12,8	8,9	6,0	21,2	19,6
Malalties cròniques de les vies respiratòries inferiors (ECVRI)	14,0	12,0	20,0	17,3	8,3	6,8
Malaltia hipertensiva	13,6	12,5	9,1	8,6	17,9	16,4
Pneumònia	10,4	6,1	11,1	6,5	9,7	5,6
Diabetis mellitus	10,8	9,1	9,8	8,7	11,7	9,5
Càncer de còlon	9,7	9,1	11,3	10,1	8,1	8,2
Insuficiència renal	7,1	5,0	6,7	4,1	7,5	6,0
Càncer de pàncrees	6,4	5,1	6,8	6,7	6,1	3,6
Càncer de mama	6,0	5,6	0,1	..	11,6	11,2
Càncer de pròstata	5,4	3,6	11,0	7,2	..	..
Resta de malalties	183,6	131,7	189,4	140,9	178,0	122,5

Font: Institut Nacional d'Estadística
Nota: Resultats avanç. Taxa per 100.000 habitants

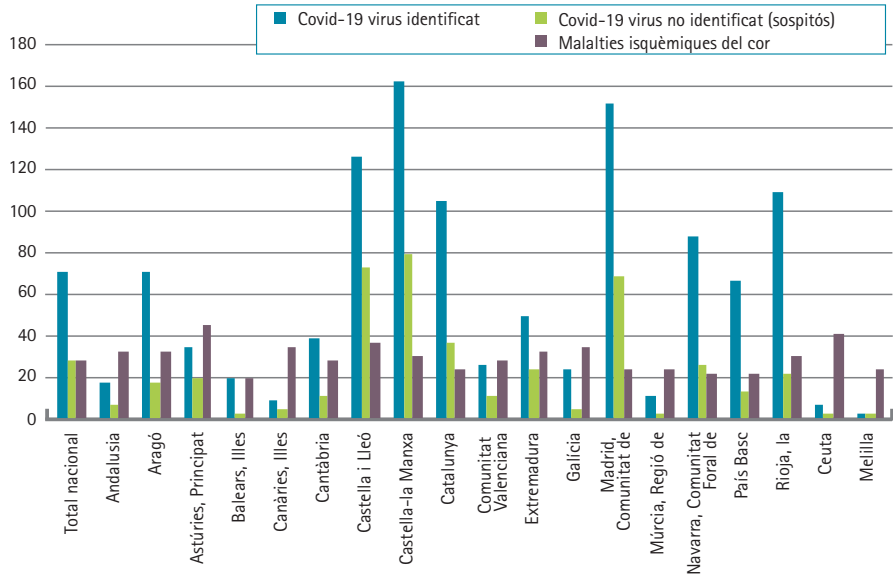
QUADRE III-1.20. TAXES DE MORTALITAT PER CA DE LES TRES CAUSES MÉS FREQUENTS A ESPANYA. DADES AVANÇ GÈNER-MAIG DE 2020. TAXES PER CADA 100.000 HABITANTS			
	Total		
	Covid-19 Virus identificat	Covid-19 virus no identificat (sospitós)	Malalties isquèmiques del cor
Total nacional	68,841	27,476	27,44
Andalusia	16,548	6,383	31,087
Aragó	69,388	16,783	30,254
Astúries, Principat	33,474	17,669	43,388
Balears, Illes	18,531	2,647	18,275
Canàries, Illes	7,496	3,495	33,341
Cantàbria	36,891	10,81	26,081

continua

	Covid-19 Virus identificat	Covid-19 virus no identificat (sospitós)	Malalties isquèmiques del cor
Castella i Lleó	125,142	71,116	35,6
Castella-la Manxa	160,829	78,702	28,223
Catalunya	102,888	35,367	22,935
Comunitat Valenciana	24,828	10,129	27,36
Extremadura	48,14	23,506	31,78
Galícia	23,812	2,815	33,404
Madrid, Comunitat de	150,626	66,506	22,985
Múrcia, Regió de	9,266	1,721	22,238
Navarra, Comunitat Foral de	85,794	24,361	19,671
País Basc	64,376	11,623	19,957
Rioja, la	107,93	19,709	29,407
Ceuta	5,964	2,385	39,36
Melilla	2,297	1,148	22,968

Font: Institut Nacional d'Estadística
Nota: Resultats avanç

Gràfic III-1.10.
Taxes de defunció per covid-19, sospita covid-19 i malalties isquèmiques del cor (tercera causa de mort a l'àmbit nacional) per comunitats autònomes. Gener-maig de 2020, dades avanç (taxes per cada 100.000 habitants)

Font: Institut Nacional d'Estadística
Nota: Resultats avanç

Juntament amb les dades de defuncions l'INE ha publicat amb dades provisionals els indicadors demogràfics i les taules de mortalitat de l'any 2020. Com és d'esperar, i a pesar d'existir un increment de població, la taxa bruta de mortalitat presentaria uns valors més elevats. Si es confirmen les dades en el cas de les Balears la taxa passaria del 6,67‰ al 7,05‰ mentre que a tota Espanya la taxa va del 8,83‰ al 10,38‰. En algunes comunitats la variació és francament significativa com per exemple en el cas de Castella-La Manxa i Castella i Lleó, una circumstància que s'explica per la composició etària de la població.

1.2.4. LA IMMIGRACIÓ

Un component demogràfic de gran importància en l'estructura i dinàmica de les poblacions és el dels moviments migratoris. La migració es pot definir com l'entrada i sortida de persones d'un territori definit administrativament en un període de temps determinat i és un dels components de la equació compensadora que determina la grandària d'una població. A diferència del creixement vegetatiu, les migracions no formen part de la dinàmica reproductiva natural i la seva comptabilitat es defineix sempre a partir de criteris polítics i administratius de manera que està sempre en funció de la unitat territorial de referència. Aquest fet fa que en l'anàlisi demogràfica es parli de migració interior i de migració exterior. En el cas d'Espanya, les migracions interiors estan compostes pels canvis de població entre els municipis de l'estat mentre que les migracions exteriors fan referència als canvis residencials entre Espanya i altres països estrangers. En el cas de les Balears,

tal i com publica l'IBESTAT en les seves dades, les migracions interiors són les que es produeixen entre municipis de les illes mentre que les exteriors són de dos tipus, les que comporten canvis residencials respecte a altres comunitats autònomes i les que resulten de moviments entre algun municipi de les Illes i l'estranger.

Sempre tenint present el territori de referència, les persones migrants són les que traspassen una determinada frontera administrativa a l'hora de canviar la seva residència. Si el moviment és cap el territori de referència s'empra el terme d'immigrant, mentre que si el moviment és de sortida el terme és el d'emigrant. La diferència entre el nombre de persones que passen a residir a un territori determinat i les que es desplacen a viure a altre territori conforma el saldo o balanç migratori, el qual pot ser positiu o negatiu.

A l'àmbit de l'estadística pública les fonts per a l'estudi de les migracions com a component demogràfic són dues, l'Estadística de Variacions Residencials i l'Estadística de Migracions. L'Estadística de Variacions Residencials (EVR) és un operació estadística elaborada per l'INE a partir dels canvis de residència registrats en els padrons municipals amb base de variació de l'any de referència. L'estadística obté informació sobre la totalitat de variacions residencials interiors, entre municipis d'Espanya, i exteriors. Tant l'INE com l'IBESTAT fan difusió de les dades si bé en el cas de les dades proporcionades per l'IBESTAT la unitat territorial de referència és la comunitat autònoma de manera que es consideren migracions exteriors tant les que resulten de variacions residencials entre les

Balears i altres comunitat autònomes com les que es relacionen amb moviments amb l'estranger.

D'altra banda, és important tenir present que la unitat de les EVR són els moviments migratoris i no les persones donat que una persona pot modificar la seva residència més d'un cop. No obstant això, l'operació és una bona font estadística per a l'estudi poblacional per quant permet observar com evolucionen els fluxos migratoris. A més, és la base de la Estadística de Migracions.

La finalitat de l'Estadística de Migracions és la de proporcionar una mesura quantitativa dels fluxos migratoris i és una de les fonts bàsiques d'informació a partir de les quals s'elabora l'operació estadística de Xifres de Població, responsabilitat de l'INE. L'estadística s'elabora des de l'any 2013 a partir de les variacions residencials registrades al padró a més d'altres fonts addicionals que permetin copsar de manera més completa el fenomen de la migració. A banda, no es comptabilitzen com a immigracions les variacions residencials lligades a estàncies en el lloc de destí de menys de 12 mesos.

Donat que la memòria del CES 2019 recollia les dades de 2018 en aquesta edició exposarem les dades d'EVR difoses per l'IBESTAT pels anys 2019, A banda, ferem menció a les dades INE per l'exercici 2020, sempre tenint present que les dades del INE tenen com a unitat de referència l'estat espanyol i que per tant les migracions interiors recullen tant els moviments entre municipis de l'arxipièlag com les observades entre les Balears i altres comunitats autònomes mentre que

les dades d'IBESTAT consideren com a migracions interiors les que es produeixen entre municipi de les illes.

L'existència de persones residents nascudes fora de les Illes ha estat un procés continuat en el temps d'ençà que s'inicià el desenvolupament turístic, quan es produïren els primers corrents immigratoris tant de població estrangera com de població d'altres comunitats autònomes. Inicialment, una part dels corrents protagonitzats per persones estrangeres tingueren una finalitat residencial permanent i els estrangers venien a viure a les Illes atrets per les condicions climàtiques i la bellesa de l'entorn natural. Per contra, donada la situació econòmica de les Illes, les persones procedents d'altres autonomies s'hi traslladaven per treballar, sobretot en el sector de serveis, en especial els relacionats amb el turisme, i en la construcció.

A final dels anys noranta i durant els primers anys del segle XXI, s'inicià un altre corrent immigratori protagonitzat per població estrangera que, a l'igual que la població d'altres comunitats, es traslladava a les Balears per motius laborals i econòmics. Així, en l'actualitat, el perfil immigratori presenta una major complexitat pel que fa a la combinació de les dues finalitats, la residencial, pròpia de persones amb un nivell adquisitiu mitjà alt, i la socioeconòmica, on de cada cop més s'observa una diversificació del perfil demogràfic, especialment pel que fa al país d'origen. (Vegeu quadre III-1.21 i gràfic III-1.11)

La importància de la immigració es palesa en les dades padronals. Segons la revisió del Padró del 2020, la població resident

a les Illes Balears nascuda fora de la comunitat autònoma (a altre comunitat o a l'estranger) representa el 46% de la població empadronada mentre que un 19% de les persones residents tenen nacionalitat estrangera. Aquestes dades signifiquen igualar les registrades fa quasi un decenni, quan la població nascuda fora també fou del 46% del total (2012). Tanmateix, a l'hora de valorar la sèrie històrica de les dades padronals, cal tenir present que l'any 2017 es varen produir modificacions en la gestió del padró. A partir de les xifres a 1 de gener de 2017 es deixen de comptabilitzar les persones estrangeres comunitàries o amb residència de llarga durada pels quals no s'hagi comprovat la continuïtat de residència en el municipi.⁹

A partir de la crisi econòmica que esclatà a finals del primer decenni d'aquest segle, la intensitat immigratòria minvà notablement. Tanmateix s'ha de dir que els processos migratoris són molt sensibles als cicles econòmics i que per tant la seva recuperació és també molt ràpida i intensa fent que el creixement migratori continuï sent el component fonamental del creixement de la població insular. Així, la sèrie històrica del balanç migratori mostra com efectivament els anys 2009 i 2010 es produïren més emigracions que immigracions entre les Illes i les altres CA per bé que a partir de l'any 2011 s'inicia una progressiva recuperació, arribant a ser especialment intensa l'any 2018. A les xifres que evidencien aquesta

evolució tenim que al 2010 el balanç fou negatiu, de -1.247, si bé al el 2011 es reverteix la situació amb +269, el 2012 la xifra de balanç arriba als +4.084 mentre que a partir del 2016 els saldos superen els +5.000. L'any 2019 la xifra devalla als +3.845. Una baixada significativa del 35% que com és lògic s'intensifica al 2020 en observar-se un balanç negatiu de -2.365.

En el cas dels moviments relacionats amb l'estranger el valor negatiu es va observar l'any 2013 per anar pujant de manera notable any rera any passant del +1.122 del 2014 al +17.956 de l'any 2018. L'any 2019 s'assoleix un balanç de +22.168, el que comporta un notable augment que tot i així no arriba a assolir les xifres record observades al 2006 i 2007 quan el balanç superà la xifra dels +25.000. L'any 2020, l'impacte de la pandèmia resulta en una davallada en el còmput de moviments amb l'estranger que és ara, amb un saldo de +11.270, un -49% més baix.

Les xifres de balanç ens proporcionen una idea de l'impacte que les migracions tenen en el creixement de la població però no ens permeten identificar si el balanç es correspon o no amb una elevada mobilitat. Per copsar la mobilitat cal parar atenció al nombre de variacions residencials, tant d'entrada com de sortida. En aquest sentit, els moviments de població de l'any 2019 mostren una intensificació dels moviments migratoris amb l'estranger, de manera que el nombre d'immigracions supera el de l'any 2018; en canvi, en el cas de la immigració nacional, les xifres es mantenen més o menys constants, per bé que la xifra és inferior respecte al 2018. Les variacions respecte a les dades de l'any 2018

9. Resolución de 30 de enero de 2015 del Presidente del Instituto Nacional de Estadística y del Director General de Coordinación de Competencias con las Comunidades Autónomas y las Entidades Locales, por la que se dictan instrucciones técnicas a los Ayuntamientos sobre la gestión del Padrón municipal, BOE de 24 de març de 2015.

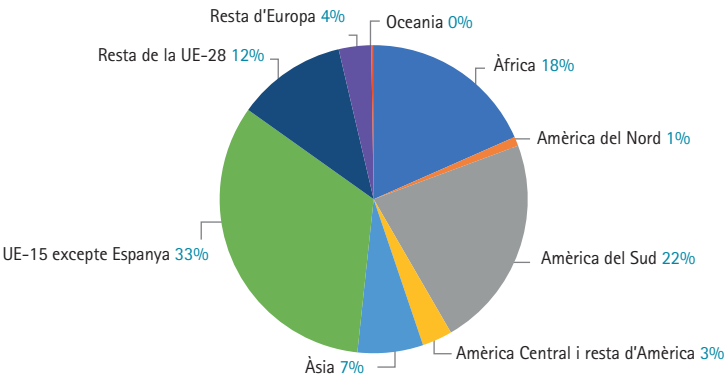
són respectivament del +12% i del -1,9%. Quan al nombre d'immigracions de persones provinents de l'estranger aquest és més elevat que el de persones que venen d'altres comunitats si bé les diferències no són tan elevades com es podria pensar si solament atenem a les xifres de balanç. Així, en el primer cas, i sempre segons la estadística de variacions residencials (excloues les migracions interiors), el nombre de moviments és de 29.937, i en el segon, de 25.600. Per contra, si s'observen molts

més moviments de canvi de residència cap a la península. En relació a les emigracions s'han comptabilitzat un total 21.756 moviments migratoris amb destinació a una altra comunitat autònoma i solament 7.769 amb destinació a l'estranger. A més, per comparació a les dades de l'any 2018 els moviments migratoris amb destinació a altres comunitats ha pujat un 8% mentre que les emigracions a l'estranger intensifiquen la seva davallada amb una variació que passa del -8,4% al -11,7%.

QUADRE III-1.21. POBLACIÓ ESTRANGERA PER PAÍS DE NACIONALITAT MÉS FREQUENT A LES ILLES BALEARS. REVISIÓ DEL PADRÓ DE L'1 DE GENER DE 2020			
	Població	% sobre població estrangera	% sobre total de població
Total	220035	100%	18,8%
Marroc	28467	12,9%	2,4%
Itàlia	21274	9,7%	1,8%
Alemanya	18790	8,5%	1,6%
Regne Unit	15991	7,3%	1,4%
Colòmbia	13174	6,0%	1,1%

Font: Institut d'Estadística de les Illes Balears (lbestat)

Gràfic III-1.11.
Distribució de la població estrangera a Illes Balears segons àrea de nacionalitat.
Revisió del padró a 1 de gener de 2020

Font: Institut d'Estadística de les Illes Balears

L'anàlisi de la sèrie 2002-2020 revela la importància de la immigració estrangera en el període 2003-2007, l'impacte que va tenir la crisi econòmica i la progressiva recuperació a partir de l'any 2014. La recuperació és manté fins l'any 2019 any en que com hem vist s'assoleixen ja les xifres observades l'any 2006. Quant a la resta de moviments, el més destacable és el manteniment del nombre de migracions entre la Península i les Illes, i el comportament de l'emigració cap a l'estranger, que, tot i que presenta davallades en els darrers dos anys, es manté en nivells més elevats que en el període del 2002 al 2006. (Vegeu el quadre IIIA-1.6)

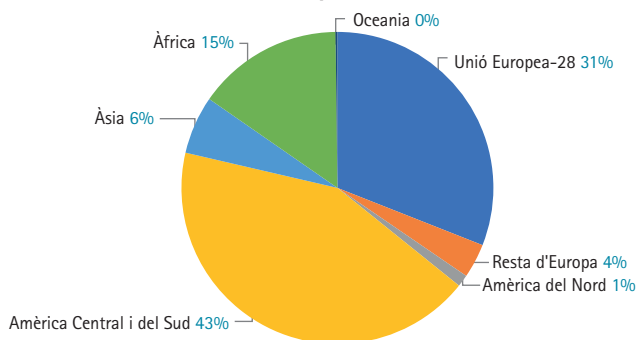
Pel que fa al balanç migratori global, que és clarament favorable a partir del 2011, aquest es situa l'any 2019 en +26.013, de les quals +22.168, es a dir una majoria del 85%, es corresponen al balanç de les migracions amb l'estranger.

L'arribada continuada de població immigrant, tant d'origen estranger com penin-

sular, fa que la influència de les migracions en la composició de la població balear sigui innegable, com ho indica el fet que gairebé la meitat de la població empadronada (padró a 1 de gener de 2020) no hagi nascut a les Balears, que de cada 10 residents 1,8 tingui nacionalitat estrangera o que quasi el 40% dels naixements siguin de mare nascuda a l'estranger. A més, és innegable que la immigració ha incidit de manera significativa en l'estructura per edats de la població de les Illes, fent que sigui major el nombre de persones que es troben en les edats adultes i que conformen el centre de la piràmide d'edat.

Segons les dades relatives al país de nacionalitat de la població resident a les Illes els països estrangers que més contribueixen a l'increment de la població balear són el Marroc, Alemanya i Argentina mentre que la zona de naixement majoritària són els països d'Amèrica central i del Sud, seguits de països de la UE-28 (Vegeu gràfic III-1.12)

Gràfic III-1.12.
Distribució de la població resident a Illes Balears nascuda a l'estranger per zona de procedència

Font: Revisió del padró municipal d'habitants de l'1 de gener de 2019, Institut d'Estadística de les Illes Balears

L'impacte de la COVID-19 i de les mesures restrictives a la mobilitat es fa palesa tant en els fluxes exteriors, com en els moviments entre comunitats on s'observen un gran nombre tant de moviments d'entrada com de sortida i que molts interpreten com una tornada a la comunitat d'origen front a la situació econòmica provocada per la pandèmia. No obstant, a pesar de la de pandèmia Espanya continua sent un país d'immigració. Així, segons les dades provisionals de Xifres de Població a 1 de gener de 2021 i l'Estadística de Migracions de l'any 2020 publicades per l'INE la població va créixer en 13 comunitats. Els creixements més elevats s'observen a les Illes Balears (+0,72%), Múrcia (+0,55%) i Canàries (+0,33%). Segons els components del creixement demogràfic, l'increment de població observat l'any 2020 a les Balears es deu a un creixement vegetatiu de 815 persones, un saldo migratori exterior positiu de +10.050 i un saldo migratori interior negatiu de -2.106. El nombre de comunitats que presenten un balanç migratori interior de signe negatiu són 7, i en nombre absoluts les comunitats que presenten els valors més negatius són Madrid (-20.830), Catalunya (-6.701) i les Balears. Entre les comunitats on hi ha un signe positiu destaquen la Castella La Manxa (+8.752), Galícia (+4.593) i Andalusia (+4.004). En el cas del saldo migratori exterior totes les comunitats presenten saldos positius, que en el cas de la Comunitat de Madrid i Catalunya supera els 40.000.¹⁰

Quan a les dades de l'any 2020 i com explica l'INE a la nota premsa de les dades provisionals, la COVID-19 ha tingut un doble impacte. D'una banda, les restriccions a la mobilitat han produït una reducció dels balanços migratoris, tant exteriors com interiors. D'altra banda, la gestió del padró d'habitants, base de les estadístiques de migracions, s'ha vist afectada i ha estat necessària una ampliació dels terminis de caducitat i de comprovació de residència de persones estrangeres. Tanmateix com apunta l'INE tot i existir pel conjunt del país una moderació en el ritme de creixement de la població, aquesta és per cinquè any consecutiu de signe positiu

10. Les dades resum per tota Espanya es poden consultar a la nota de premsa de l'INE. Instituto Nacional de Estadística. (2021). *Cifras de Población (CP) a 1 de enero de 2021. Estadística de Migraciones (EM). Año 2020. Datos provisionales*. 1-12.

GRÀFICS EXTRES

Quadre IIIA-1.1. Evolució del balanç migratori a les Illes Balears per zona de procedència
(1995-2019)

2

BENESTAR ECONÒMIC, DISTRIBUCIÓ DE LA RENDA I POBRESA

RESUM

En aquest apartat s'analitza el nivell de benestar econòmic de les llars balears amb les darreres dades disponibles, corresponents a la darrera fase econòmica expansiva fins al 2019, tot just abans del primer any de la covid-19. Els resultats plantegen, amb una mirada del conjunt dels darrers anys, una continuació de la capacitat adquisitiva mitjana de les llars balears en paral·lel a la del conjunt espanyol, mentre que la distribució mostra una tendència definida de forta disminució de les desigualtats i del risc de pobresa.

Concretament, els ingressos mitjans es troben un 3,7 % per sobre de la mitjana espanyola i situen les llars balears en un segon bloc de territoris —després del País Basc, Madrid, Navarra, Catalunya i la Rioja— amb ingressos lleugerament per sobre de la mitjana nacional.

Tanmateix, és especialment remarcable el bot en la millora de les dades d'ençà del 2015, un fet que, en qualsevol cas, s'ha d'interpretar amb una mínima mirada llarga amb les dades de l'enquesta de condicions de vida (ECV), en què les dades del darrer any mostren un lleuger increment de la renda per càpita. Quant a la distribució de rendes, els indicadors de desigualtat de Balears mostren resultats clars de disminució de les desigualtats en paral·lel a la recuperació econòmica, la millora salarial i la intensa creació d'ocupació dels darrers anys. Així, l'any 2019 mostra els valors de l'índex de Gini més baixos del conjunt espanyol, 0,265 i 0,321, respectivament. Per segona onada consecutiva i des d'una perspectiva europea, els valors de desigualtat de les Balears se situen per davall de la UE-28.

Quant als indicadors de pobresa, es detecta un percentatge a les Balears de llars en risc de pobresa similar que a Espanya. Així, la taxa de risc de pobresa de les Balears se situa en un 20,6 %, mentre que al conjunt espanyol és d'un 21 %. En termes absoluts, aquesta taxa suposa que l'any 2019 a les Balears hi havia 236.788 persones en risc de pobresa. A diferència dels indicadors de desigualtat, la taxa de pobresa no ha seguit la tendència descendent en paral·lel al cicle econòmic expansiu.

2.1.

INTRODUCCIÓ¹

Des de la memòria de l'any 2002 el CES analitza els trets bàsics del benestar econòmic a les Illes Balears mitjançant l'estudi de les microdades de diferents fonts estadístiques elaborades per l'Institut Nacional d'Estadística (INE). Fins a la memòria del 2006, ho va fer amb les dades de l'enquesta contínua de pressupostos familiars, i d'ençà de la memòria del 2007, amb les de l'enquesta de condicions de vida (ECV).

La memòria del 2020 suposa un perllongament d'aquesta línia d'estudi, tot continuant amb l'anàlisi del nivell i les disparitats en els recursos monetaris entre la ciutadania de les Balears. En concret, aquesta memòria ofereix una visió temporal de la seva evolució i compara els indicadors de benestar econòmic des de l'inici de la gran recessió, el 2008. També posa l'èmfasi en l'etapa de recuperació econòmica que transcorre al llarg de la crisi econòmica fins al 2015 i fins al 2019, tot just abans de l'inici de la crisi sanitària de la covid-19. En aquest sentit, més enllà dels valors puntuals del darrer any disponible, l'interès rau a il·lustrar si la fase d'expansió econòmica viscuda durant el quinquenni 2015-2019 s'ha traduït en una reducció de les desigualtats econòmiques i de la taxa de pobresa.

Com ja s'ha comentat abans, la base de dades utilitzada és l'Enquesta de condi-

cions de vida (en endavant, l'ECV) que elabora l'INE², ³. L'ECV està dissenyada per oferir informació harmonitzada sobre condicions de vida i exclusió social en el context dels països de la Unió Europea.

A l'àmbit espanyol, el seu nivell de desagregació territorial màxim és la comunitat autònoma. L'enquesta de condicions de vida es duu a terme a Espanya des de l'any 2004 i la darrera onada disponible és la de l'any 2020. En aquesta memòria s'ha utilitzat especialment la informació corresponent a l'any 2020. Val a dir que la informació d'ingressos de l'ECV es refereix sempre a l'any anterior, raó per la qual a la resta del document quan es parli de l'enquesta de condicions de vida 2020 ens referirem a l'any 2019. Tot i això, atès l'interès per copsar quin ha estat l'impacte de la crisi econòmica derivada de la crisi sanitària, també s'explota alguna informació disponible a l'ECV referent a les limitacions econòmiques de les llars i que sí que es refereixen al 2020.

En línia amb anteriors memòries, la metodologia aplicada és la convencional en la bibliografia. Així, la informació d'ingressos de cada llar es refereix als ingressos monetaris nets i s'ha homogeneïtzat dividint-los pel nombre de membres, d'acord amb l'escala de l'OCDE, la qual reflecteix l'existèn-

2. INE (2021). Enquesta de condicions de vida (ECV). Consultat de: https://www.ine.es/dyngs/INEbase/es/operacion.htm?c=Estadistica_C&cid=1254736176807&menu=ultiDatos&idp=1254735976608.

3. Per a una exposició extensa de l'ECV i del seu paper per analitzar les condicions de vida en el conjunt de la Unió Europea, es pot consultar: ATKINSON, A.B. i MARLIER, E. (ed.) (2010). *Income and living conditions in Europe*. Eurostat, Statistical books. També es pot consultar <http://www.ine.es/prensa/np526.pdf>, pàg. 9-11.

1. Es pot consultar a l'annex estadístic d'aquest apartat: quadres de l'AIII-11 al AIII-16, la sèrie històrica de les variables indicadors de desigualtat i índex de pobresa per al període 2013-2017. Vegeu el web del CES: <http://ces.caib.es>, a l'apartat Treballs i activitats - Memòria econòmica i social.

cia d'economies d'escala⁴. Per això, d'ara endavant el concepte d'ingressos d'una llar s'utilitzarà com a sinònim dels ingressos totals per individu equivalent. D'altra banda, en tots els càlculs s'ha incorporat el pes poblacional de cada llar.

La resta de l'apartat sobre el benestar econòmic dels ciutadans balears s'ha estructurat de la manera següent: a l'apartat 2.2 es compara el nivell d'ingressos mitjans de les llars de les diferents comunitats autònomes i de l'UE-28, així com la seva distribució relativa; l'apartat 2.3 es dedica a l'anàlisi de la pobresa relativa⁵.

2.2.

EL NIVELL I LA DISTRIBUCIÓ DE RENDES

El primer indicador de benestar econòmic fa referència al nivell mitjà d'ingressos per llar en el decurs de la darrera fase d'expansió econòmica, 2015-2019, a més del primer any de l'inici de l'anterior crisi econòmica, el 2008 (vegeu el quadre III-2.1).

L'enquesta de condicions de vida estima que les llars balears tingueren el 2019 uns ingressos mitjans nets per unitat de consum de 18.787 euros, per sobre de la mitjana espanyola, de 18.116 euros. En termes relatius, els ingressos mitjans de les

llars balears eren un 3,7 % superiors als del conjunt espanyol. En comparació amb la resta de comunitats autònomes, les llars Balears se situen en un segon bloc de territoris —després del País Basc, Madrid, Navarra, Catalunya i La Rioja— amb ingressos lleugerament per sobre de la mitjana nacional (vegeu el quadre III-2.2).

Des d'un punt de vista temporal, el valor del 2019 corrobora el salt quantitatiu de la renda mitjana de les llars balears observat en l'ECV des de l'any 2015 en termes absoluts. Així, atès que els ingressos del conjunt espanyol han evolucionat una mica de manera més moderada, el valor mitjà balear ha guanyat gradualment pes relatiu, especialment amb el salt del 2015, quan se situà un 13 % per sobre de la mitjana estatal i que ha arribat al 15,4 % el 2017. Aquest salt és de tal magnitud que les dades nominals des del 2015 superen les existents just a l'inici de la crisi, 17.548 euros l'any 2008, si bé en termes reals encara estan lleugerament per davall.

Així, sembla que la reactivació econòmica i laboral iniciada el 2015 es traslladà en el fort increment dels ingressos mitjans. Tanmateix, l'evolució any per any s'ha d'agafar amb cautela, ja que les dades de 2018 assenyalen una reducció respecte de 2017, a la vegada que el 2017 suposà un increment molt fort. A més, aquesta reducció és difícil d'explicar sense qüestionar els possibles problemes de grandària de la mostra, malgrat un substancial augment del nombre de llars entrevistades en les darreres onades disponibles. En aquest sentit, el valor mitjà del 2019 obtingut per l'ECV es pot considerar en el seu tram baix.

4. En concret, els adults (14 anys i més) altres que el sustentador principal de la llar computen per 0,5 unitats, mentre que aquest darrer computa la unitat. Per la seva banda, cadascun dels membres menors de 14 anys computen per 0,3 unitats.

5. En l'elecció dels indicadors de desigualtat de rendes i de pobresa s'ha seguit l'informe de síntesi del 2002 de la Comissió Europea.

QUADRE III-2.1. EVOLUCIÓ DELS INGRESSOS A LES ILLES BALEARS (2008-2019)

	2008	2014	2015	2016	2017	2018	2019
Ingressos per unitat de consum, escala OCDE-ECV (€)	17548	15.894	17.894	18.312	19.554	18.420	18.787
Ingressos, escala OCDE-ECV (valor 100 nacional)	102,96	103,15	112,95	111,73	115,45	106,55	103,70

Font: Enquesta de condicions de vida, Ibestat

El quadre III-2.2 ofereix informació d'ingressos per comunitats autònomes corresponents a l'any 2019. Quant als ingressos abans d'impostos directes, aquests palesen la major capacitat de riquesa de l'economia balear, amb uns ingressos de 22.576 euros, també un 3 % per sobre de la mitjana nacional (vegeu la columna 6 del quadre III-2.2).

Una vegada computats aquests impostos directes i sense incorporar les transferències socials altres que les pensions, la renda es redueix un 23,1 % fins als 17.374 euros, en aquest cas un 3,6 % per sobre de la mitjana nacional (vegeu les columnes 4 i 5 del quadre III-2.2). D'aquesta manera, per tant, s'observa l'efecte limitador esperat per sobre de la mitjana provocat pels impostos directes, mentre que l'efecte positiu de les transferències socials, per l'efecte contrari, és inferior al de la mitjana nacional. En qualsevol cas, l'evolució d'aquests efectes està lligada a la conjuntura econòmica i no tant al valor absolut de partida.

A banda de la capacitat adquisitiva mitjana, l'ECV ofereix informació per conèixer si aquesta —una vegada establertes les decisions de despesa— es tradueix en

una capacitat folgada per poder estalviar i afrontar incerteses (vegeu les columnes 8 i 9 del quadre III-2.2). En aquest cas, la capacitat de maniobra és lleugerament inferior a la dels valors del conjunt espanyol.

Una vegada comprovat que el nivell d'ingressos mitjans de les Illes balears és superior al de la mitjana de les Illes espanyoles, l'anàlisi del benestar econòmic requereix comparar-ne la distribució entre la població. En coherència amb anteriors memòries, l'indicador de referència per analitzar la desigualtat relativa de recursos és l'índex de Gini⁶ (vegeu el gràfic III-2.1).

L'índex de Gini de les Illes balears amb la mostra de l'ECV-2020 pren un valor de 0,265, que és clarament inferior al que s'obté per al conjunt espanyol (0,321). Això indica, per tant, un menor nivell de desigualtat entre les Illes balears de l'ECV que entre les del conjunt espanyol.

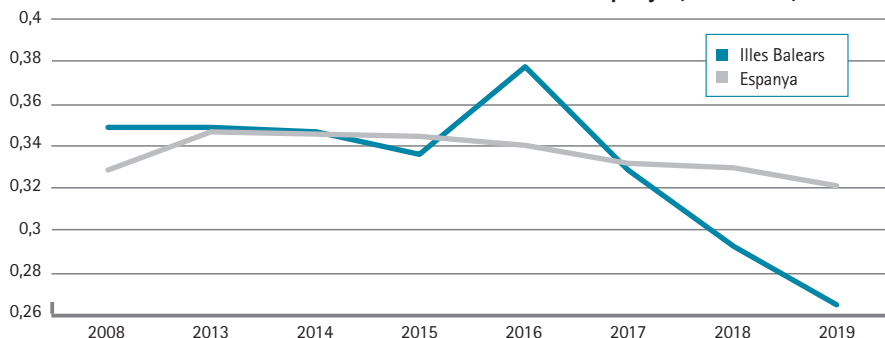
6. L'índex de Gini pren valors entre zero i la unitat. El valor zero correspondria a una distribució perfectament igualitària. És a dir, que, per exemple, un 10 % de població amb menys recursos tingués un 10 % dels ingressos. El valor unitari indicaria que tots els recursos estarien en possessió d'una sola llar: la més rica. D'aquesta manera, com més baix és l'índex, menor és la desigualtat relativa i a la inversa.

Quadre III-2.2. Indicadors de desigualtat de rendes per comunitats autònomes (2019)											
	Ingressos nets per unitat de consum	Ingressos nets per unitat de consum (base 100 nacional)	Ingressos nets sense transferències socials (inclou supervivència i jubilació) per unitat de consum	Ingressos nets sense transferències socials (inclou supervivència i jubilació) per unitat de consum (base 100 nacional)	Ingressos bruts per unitat de consum	Ingressos bruts (base 100 nacional)	Percentatge de persones sense capacitat per pagar imprevists	Percentatge de persones amb alguna dificultat per arribar a final de mes*	Índex de Gini	Índex d'Atkinson (0,5)	Índex d'Atkinson (2)
Illes Balears	18.787	103,70	17.374	103,62	22.576	103,03	36,6	49,1	0,265	0,062	0,616
Navarra	22.391	123,60	21.106	125,89	27.694	126,39	20,1	32,3	0,273	0,064	0,299
Aragó	19.150	105,71	18.088	107,89	23.073	105,30	26,0	28,1	0,274	0,067	0,307
Castella i Lleó	18.284	100,93	17.238	102,82	22.029	100,54	24,7	33,9	0,279	0,067	0,472
Extremadura	13.297	73,40	11.768	70,19	15.329	69,96	46,8	55,4	0,280	0,067	0,352
La Rioja	19.698	108,74	18.695	111,50	23.672	108,03	24,5	27,7	0,282	0,068	0,493
País Basc	23.174	127,92	21.585	128,74	27.869	127,19	19,0	31,7	0,288	0,073	0,664
Múrcia	14.921	82,36	13.583	81,02	17.489	79,82	43,1	56,7	0,288	0,070	0,399
Castella-la Manxa	15.802	87,23	14.514	86,56	18.798	85,79	33,1	39,2	0,289	0,071	0,991
Galícia	16.757	92,50	15.564	92,83	19.826	90,48	28,1	36,9	0,297	0,080	0,692
Andalusia	14.958	82,57	13.453	80,24	17.674	80,66	43,9	53,1	0,308	0,081	0,434
Cantàbria	18.578	102,55	17.303	103,20	22.480	102,59	31,5	40,6	0,308	0,082	0,324
Catalunya	20.872	115,22	19.443	115,97	25.925	118,31	33,4	45,0	0,317	0,089	0,636
Espanya	18.116	100	16.766	100	21.912	100	35,4	45,2	0,321	0,083	0,871
Comunitat Valenciana	16.518	91,18	15.181	90,55	19.782	90,28	36,8	47,8	0,323	0,093	0,648
Madrid	21.429	118,29	20.304	121,10	26.686	121,79	30,1	42,2	0,329	0,092	0,843
Illes Canàries	14.990	82,74	13.469	80,34	17.563	80,15	63,1	66,7	0,331	0,099	0,749
Astúries	18.028	99,52	16.393	97,77	21.568	98,43	27,6	34,0	0,340	0,104	0,661

Font: Enquesta de condicions de vida, l'ebestat

(*) Percentatge de persones amb molta dificultat, amb dificultat i amb certa dificultat.

Gràfic III-2.1.

Evolució de l'índex de Gini a les Illes Balears i a Espanya (2008-2019)

Font: Enquesta de condicions de vida, Ibstat

El mateix quadre III-2.2 permet comparar les Illes amb la resta de comunitats autònomes, tot il·lustrant un posicionament de les Balears com la comunitat amb un nivell més baix de desigualtat. Malgrat aquest posicionament favorable de les Balears en el context estatal ja s'observà amb les dades de 2018, una davallada tan intensa necessàriament s'ha d'interpretar amb la cautela de la mostra de l'ECV i esperar a la confirmació d'anys posteriors a la crisi pandèmica. Sigui com sigui i amb la cautela de confirmació en futures onades de l'ECV, el fet més destacat és que mentre estructuralment els nivells de desigualtat de les Illes balears eren similars al de la mitjana estatal, per segon any consecutiu es desentén del conjunt estatal i són significativament inferiors fins al punt de situar-se com la comunitat amb un índex de desigualtat més baix.

Si es fa una lectura temporal, s'observa que l'indicador de desigualtat ha mantingut la seva tendència de reducció en paral·lel a la recuperació econòmica. Així, el gràfic III-2.1 mostra com el 2019 representa el ter-

cer any consecutiu de reducció i com, per segon any consecutiu, el seu valor davalla de 0,3. Per tant, això sembla assentar la hipòtesi que l'onada expansiva econòmica viscuda tot just abans de l'esclat de la crisi sanitària de la covid-19 es traslladà en una intensa reducció de les desigualtats a les Balears fins al punt d'assolir, amb escreix, el seu valor més baix de la sèrie històrica.

Com és habitual en aquesta memòria, s'analitza fins a quin punt els resultats de desigualtat econòmica poden ser sensibles als indicadors esmerçats. Per això, en el que segueix es comenten els valors obtinguts amb l'indicador d'Atkinson i l'S80/20. La utilització de l'indicador d'Atkinson⁷ (0,5) ofereix una imatge similar: 0,062 a les Balears per 0,083 a Espanya. En el mateix sentit, l'Atkinson (2) mostra per a les Illes Balears un valor significativament inferior que per

7. Els valors entre parèntesis de l'indicador d'Atkinson es refereixen al paràmetre d'aversion a la desigualtat, de tal manera que com més gran és el paràmetre més es penalitzen les situacions extremes en les dues coes de la distribució. En ambdós casos, com més gran (petit) és el valor dels indicadors, més desigual (igual) és la distribució dels ingressos.

al conjunt espanyol (0,616 per 0,871). Aquest fet, també constatat en anteriors onades de l'ECV, assenyalava que la distribució a la coa baixa és més igualitària a les Balears que al conjunt espanyol, i entre les menys desigualitàries de l'Estat espanyol.

Si l'enfocament territorial de comparació s'amplia al nivell dels països de la Unió Europea, es referma un fet ben nou ja assenyalat a la memòria del 2020, ja que, per segon any, el nivell de desigualtat de rendes per al 2019 se situa per davall del nivell de la zona euro. Aquí cal notar que fins ara era un fet estructural —independent de la fase del cicle econòmic analitzat— que l'índex de Gini balear, malgrat que és similar a l'espanyol, se situava sempre entre els més

alts dels països integrants de la Unió Europea. Doncs per segona onada consecutiva de l'ECV, els valors balears se situarien entre els de països amb menor desigualtat.

En la mateixa direcció apunta un altre indicador alternatiu, S80/20, que compara les rendes acumulades pel 20 % de les llars més riques i el 20 % de les llars més pobres. En aquest cas, les llars balears més riques acumularien 4,1 vegades més renda que les més pobres, quan aquest valor per al conjunt dels països integrants de l'euro pren un valor de 5,0, i a Espanya, de 5,8 (vegeu el quadre III-2.3). Tanmateix, cal no oblidar que aquests valors s'han d'interpretar amb cautela i esperar que es confirmi en properes onades de l'ECV.

QUADRE III-2.3. ÍNDEX DE DESIGUALTAT I RISC DE POBRESA A LA UNIÓ EUROPEA (2020)

	Índex de desigualtat de Gini	S80/S20	Taxa de risc de pobresa
Eslovàquia	0,228	3,3	11,9
Eslovènia	0,239	3,4	12,0
Rep. Txeca	0,240	3,3	10,1
Bèlgica	0,251	3,6	14,8
Finlàndia	0,262	3,7	11,6
Illes Balears	0,265	4,1	20,7
Holanda	0,266	3,9	13,2
Àustria	0,275	4,2	13,3
Dinamarca	0,275	4,1	12,5
Suècia	0,276	4,3	17,1
Hongria	0,280	4,2	12,3
Malta	0,280	4,2	16,8
Irlanda	0,283	4,0	13,1
Polònia	0,285	4,4	15,4
França	0,292	4,2	13,6
Croàcia	0,293	4,8	18,3
Alemanya	0,297	4,9	14,8

continua

	Índex de desigualtat de Gini	S80/S20	Taxa de risc de pobresa
EU (zona euro)	0,302	5,0	16,4
Estònia	0,305	5,1	21,7
Grècia	0,310	5,1	17,9
Xipre	0,311	4,6	14,7
Portugal	0,319	5,1	17,2
Espanya	0,321	5,8	21,0
Luxemburg	0,323	5,3	17,5
Regne Unit*	0,325	5,6	18,6
Itàlia	0,328	6,0	20,1
Lituània	0,354	6,4	20,6
Bulgària	0,408	8,1	22,6

Font: Elaboració pròpia i Enquesta de condicions de vida, l'èstat

(*) Dades referents a 2017.

2.3.

LA POBRESA RELATIVA A LES ILLES BALEARS⁸

L'apartat anterior sobre distribució de rendes s'ha dedicat a analitzar el conjunt de la població tenint en compte tant les llars amb més recursos com les de menys recursos. En aquest sentit, els indicadors utilitzats són sensibles, en major o menor mesura, segons l'avversió a la desigualtat implícita en cada indicador, a la situació de totes les llars. En canvi, aquest apartat es dedica a analitzar un grup més específic de població, com ara les llars amb menys recursos. L'objectiu és determinar el percentatge (taxa) de llars amb un nivell de recursos per sota d'un determinat llindar, que està en relació amb el que es pot considerar el nivell de vida estès entre la població d'un territori, de manera que les

llars per sota d'aquest llindar són considerades en risc de pobresa.

Com és obvi, l'establiment d'un llindar monetari concret és una tasca difícil, possiblement arbitrària, i esdevé encara més complicada quan en l'anàlisi s'inclouen realitats socioeconòmiques diferents com les representades per les distintes comunitats autònomes. Per tot això, la metodologia adoptada en aquest apartat és l'estàndard en aquests tipus d'estudis⁹, és a dir, s'ha aplicat el concepte de pobresa relativa i no el d'absoluta¹⁰.

D'aquesta manera, s'han considerat llars en risc de pobresa les que disposen d'ingressos inferiors a un 60 % dels ingressos

9. Vegeu: INE. «Estudio descriptivo de la pobreza en España. Resultados basados en la Encuesta de condiciones de vida 2004».

10. Entre els avantatges del concepte de pobresa relativa hi ha el fet que es té en compte el cost d'accés a alguns béns i serveis és diferent en una societat rica que en una de pobla. A més, l'enfocament de pobresa relativa engloba la pobresa absoluta.

8. Vegeu: Eurostat. *Income, poverty and social exclusion*. Brussel·les, 2000.

de la mediana de les llars del seu territori de residència¹¹. En aquest sentit, cal fer notar que el que es calcula és el percentatge de llars o persones de cada comunitat autònoma que té uns recursos inferiors a una determinada quantitat. Atès que s'analitza la pobresa relativa, el nombre l·lindar de referència és diferent a cada comunitat autònoma, que és més elevada als territoris més rics i a l'inrevés (vegeu el quadre III-4.4). En el cas de les dades de pobresa, s'ha pogut utilitzar la informació de l'ECV-2020 i, per tant, les dades d'ingressos del 2019.

Així, mentre aquest l·lindar se situa en els 11.018 euros a les Illes Balears, en el cas del conjunt espanyol aquest l·lindar correspon als 9.626 euros. Com és obvi, la taxa de llars en risc de pobresa s'ha de calcular amb els valors de cada territori. En cas contrari, si s'aplicàs el mateix valor per a totes les comunitats autònomes (per exemple, el l·lindar del conjunt espanyol) la taxa seria inferior a les comunitats riques i major a les pobres. Val a dir que aquest l·lindar per a les llars balears ha augmentat gairebé un 10 % entre les dues darreres onades, un fet que estableix una tendència d'augment implícit en la taxa de pobresa.

Com que el que es calcula és el percentatge de llars a la coa inferior, per analitzar les llars amb més pocs recursos s'acompanyen els resultats amb un segon indicador més restrictiu, que és el percentatge

de llars amb ingressos per sota d'un 40 % dels ingressos de la mediana, que és el que s'anomena en la bibliografia «la població en risc de pobresa extrema».

De les dades de pobresa del quadre III-2.4, cal destacar sis fets estil·litzats:

- I. El percentatge de llars en risc de pobresa és del 20,7 %, un valor molt similar al 21 % del conjunt espanyol.
- II. Les dades de 2019 situen les Balears en un bloc intermedi entre les comunitats autònomes amb menor taxa de risc de pobresa (vegeu el quadre 4), si bé semblen dades poc coherents amb els valors de desigualtat de l'apartat anterior.
- III. En comparació amb el valor de la mostra de l'ECV dels darrers anys, el percentatge de llars en risc de pobresa de 2019 s'ha reduït substancialment des d'un 25,9 % del 2014, si bé en aquest cas s'hi mostra una manca de correlació amb el cicle econòmic expansiu, ja que des del 2015, d'alguna manera, està estabilitzat (vegeu el gràfic 2).
- IV. Si, a més dels indicadors d'ingressos, s'hi afegeixen altres indicadors d'accés a béns imprescindibles, la taxa de risc de pobresa o exclusió social (Estratègia Europa 2020) augmenta fins a situar-se en el 26,5 %, similar al 26,4 % de la mitjana estatal (vegeu el quadre III-2.3).
- V. Quan la referència de renda és un 40 % de la mediana de llars, la taxa de

11. Cal observar que la utilització de la mediana en lloc de la mitjana implica que únicament s'observaran reduccions en el nivell de pobresa si efectivament s'ha produït una redistribució de recursos en favor de la població pobre. En aquest sentit, cal advertir que l'INE calcula les taxes de pobresa aplicant el mateix l·lindar a totes les llars del territori espanyol, fet que suposa un biaix.

risc de pobresa extrema se situa a les Illes Balears en un 8 %, per davall del valor estatal, 9,5 %, amb un augment respecte de 2018, quan fou del 6,8 %.

- VI. Des d'una perspectiva europea, malgrat les dades globals de desigualtat, el percentatge de llars en risc de pobresa de les Illes se situa per sobre de la zona euro (vegeu quadre III-2.3).

Tanmateix, cal ser prudents amb les dades de l'ECV, ja que en els darrers anys mostra una variabilitat important (vegeu gràfic III-2.2.). Això convida a ser cautelosos amb la interpretació de les dades i esperar properes onades per confirmar les tendències de fons. Si bé l'impacte de la crisi sanitària de la covid-19 segurament trastocarà les tendències estructurals, esperem que només sigui en el molt curt termini.

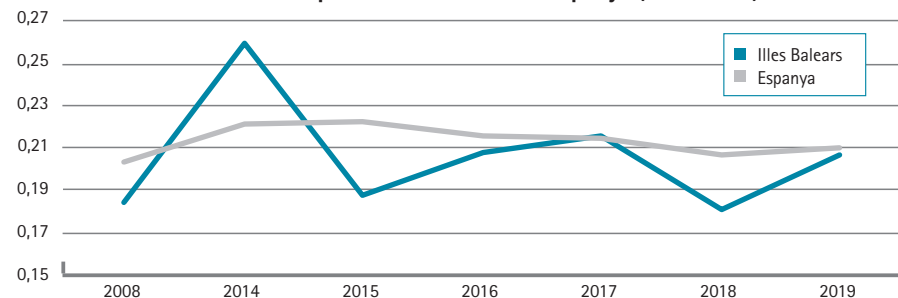
QUADRE III-2.4. TAXA DE RISC DE POBRESA PER COMUNITATS AUTÒNOMES (2019)

	Llindar d'ingressos per persona	Taxa de llars en risc de pobresa	Taxa de llars en risc de pobresa extrema	Taxa risc de pobresa o exclusió social (Estratègia Europa 2020)
Múrcia	7.827	15,3	6,0	22,7
Extremadura	7.204	15,9	4,8	26,0
Castella i Lleó	9.984	16,1	5,8	20,6
Navarra	12.704	17,6	8,6	19,2
La Rioja	10.553	17,7	4,6	21,3
Cantàbria	9.650	18,0	8,7	23,7
Aragó	10.825	18,8	8,3	21,1
Castella-la Manxa	8.668	18,9	8,2	23,9
Andalusia	7.858	18,9	7,1	27,4
Madrid	10.893	19,1	7,7	24,0
País Basc	13.020	19,3	8,5	21,9
Galícia	9.247	20,3	8,9	24,2
Illes Balears	11.018	20,7	8,0	26,5
Espanya	9.626	21,0	9,5	26,4
Catalunya	11.366	21,7	11,5	26,3
Comunitat Valenciana	9.108	21,7	11,5	27,1
Illes Canàries	8.153	22,0	12,5	29,7
Astúries	9.558	22,1	12,2	27,6

Font: Enquesta de condicions de vida, lbestat

Nota: En aquest apartat es calculen les taxes de risc de pobresa a partir del llindar d'ingressos per persona de cada comunitat autònoma.

Gràfic III-2.2.
Taxa de risc de pobresa a les Balears i Espanya (2008-2019)

Font: Enquesta de condicions de vida, Ibestat

REQUADRE III-1.

IBDONA: ESTUDIS, DADES I PROJECTES

SUSANA ORTEGA, SUSANA PORTILLO /
AGNÈS RADÓ

Tècniques de l'IBDona

1.

INTRODUCCIÓ

La Llei 5/2000, de 20 d'abril, de l'Institut Balear de la Dona¹, crea aquest organisme autònom, adscrit a la Conselleria de Presidència, Funció Pública i Igualtat del Govern de les Illes Balears, com l'organisme encarregat d'elaborar i executar les mesures necessàries per fer efectius els principis d'igualtat de la dona i de l'home, impulsar i promoure la participació de la dona en tots els àmbits i eliminar qualsevol forma de discriminació de la dona a les Illes Balears.

1. Llei 5/2000, de 20 d'abril, de l'Institut Balear de la Dona. BOIB núm. 54, de 29 d'abril de 2000.

La manifestació més greu de la discriminació, la situació de desigualtat i les relacions de poder dels homes sobre les dones és la violència masclista, definida en la Llei 11/2016, de 28 de juliol², d'igualtat de dones i homes, com la que comprèn qualsevol acte de violència per raó de sexe que tenguí, o pugui tenir, com a conseqüència un perjudici o sofriment en la salut física, sexual o psicològica, i inclou les amenaces d'aquests actes, la coerció i les privacions arbitràries de la seva llibertat, tant si es produeixen en la vida pública com en la privada.

L'Observatori contra la Violència Domèstica i de Gènere del Consell General del Poder Judicial³ determina que l'any 2020 a tot l'Estat espanyol 145.731 dones varen ser considerades víctimes de

2. Llei 11/2016, de 28 de juliol, d'igualtat de dones i homes. BOIB núm. 99, de 4 d'agost de 2016.

3. Observatorio contra la Violencia Doméstica y de Género (2020). Recuperat el 17 de juny de: <https://www.poderjudicial.es/cgpj/es/Temas/Violencia-domestica-y-de-genero/Actividad-del-Observatorio/Datos-estadisticos/>.

violència de gènere. Es van interposar un total de 150.785 denúncies i es van sol·licitar 35.860 ordres de protecció, de les quals se n'adoptaren 25.289. De totes les causes judicials obertes per violència de gènere, 6.402 acabaren amb sentència condemnatòria.

A les Illes Balears, les dones considerades víctimes de violència de gènere l'any 2020 varen ser 5.506. S'interposaren 5.838 denúncies per violència de gènere, s'adoptaren 966 ordres de protecció de les 1.179 incoades i 722 causes acabaren amb sentència condemnatòria.

L'IBDONA ha dut a terme les accions descrites a continuació, entre d'altres, per fer front a aquesta xacra i assolir l'objectiu de la igualtat efectiva de dones i homes i l'eliminació de la violència masclista.

2.

COEDUCACIÓ

La coeducació, com a eina de prevenció i antídote de la violència masclista, és un mètode educatiu basat en el principi d'igualtat de gènere i la no-discriminació per raó de sexe. La Llei 11/2016, de 28 de juliol, d'igualtat de dones i homes⁴, estableix tota una sèrie de mesures per promoure la igualtat en l'àmbit educatiu. De la mateixa manera, els acords de governabilitat del Govern de les Illes Balears especifiquen el foment de la coeducació i l'impuls d'una educació res-

pectuosa amb la diversitat d'orientació sexual i la identitat de gènere.

Per donar resposta a aquests mandats, l'any 2020 l'IBDONA ha gestionat el finançament de diversos programes i projectes en matèria de coeducació:

- Assessoria tècnica per dinamitzar i implementar la coeducació i la prevenció de les violències masclistes als centres educatius de les Illes Balears. Les tasques desenvolupades per aquest projecte han estat les relacionades amb el disseny i la implementació del primer Pla de Coeducació de les Illes Balears i dels projectes coeducatius de centre; formació del personal docent com a agents de coeducació, informació i assessorament específic als centres educatius i difusió i sensibilització davant les violències masclistes.
- El personal docent com a agent de coeducació. Formació de 40 hores adreçada a personal docent i a les persones encarregades de la coordinació de la coeducació als centres educatius de les Illes Balears. L'any 2020 hi varen participar un total de 80 docents (64 dones i 16 homes).
- Cap a la coeducació als centres educatius. Curs dirigit a centres sostinguts amb fons públics que imparteixen ensenyaments no universitaris a les Illes Balears. L'any 2020 hi han participat 42 centres educatius.
- Accions de sensibilització per a la promoció de la igualtat i la prevenció de les violències masclistes als centres edu-

4. Llei 11/2016, de 28 de juliol, d'igualtat de dones i homes. BOIB núm. 99, de 4 d'agost de 2016.

catius en el marc del 25 de novembre, Dia Internacional per a l'Eliminació de la Violència contra la Dona. Mitjançant dues convocatòries, tant per a centres educatius públics com concertats, de les quals han participat, durant l'any 2020, 85 centres, que han duit a terme un total de 436 accions.

- Postgrau Especialista Universitari en Coeducació. Mitjançant una subvenció nominativa a la Universitat de les Illes Balears, l'IBDONA finança aquesta formació adreçada principalment al professorat dels diferents nivells d'ensenyament o a persones titulades universitàries en especialitats relacionades amb l'educació. L'any 2020, vint persones s'han matriculat a aquesta formació, totes dones.

3.

ESTUDI SOBRE LA PROSTITUCIÓ, EL TRÀFIC I L'EXPLOTACIÓ SEXUAL INFANTIL I ADOLESCENT A LES ILLES BALEARS

L'any 2019, amb l'aprovació del Pla Autònom per a la Lluita contra el Tràfic de Dones i Nines amb Fins d'Explotació Sexual i l'Abordatge de la Prostitució a les Illes Balears⁵, es va marcar una fita

5. Institut Balear de la Dona. *Pla autonòmic per a la lluita contra el tràfic de dones i nines amb fins d'explotació sexual i l'abordatge de la prostitució a les Illes Balears* (2019-2022). Recuperat de: <https://www.caib.es/pidip2front/jsp/adjunto?codi=2277160&idioma=ca>

en l'avenç de la lluita de l'Administració contra les desigualtats. Alhora, però, es va posar de manifest que a les Illes Balears feia falta un estudi acurat de la situació per poder dimensionar aquesta problemàtica a la nostra comunitat, donar respostes efectives, millorar els recursos i serveis destinats a les persones en situació de prostitució i dotar-les d'eines i coneixements per lluitar contra el tràfic i l'explotació sexual.

Una vegada plantejada aquesta qüestió com una mesura prioritària en el pla esmentat, l'IBDONA encarrega a principi de l'any 2020 aquesta tasca a la Fundació Universitat-Empresa de les Illes Balears (FUEIB), de la Universitat de les Illes Balears.

L'enfocament d'aquest estudi⁶ parteix de la convicció que la prostitució és el resultat de la desigualtat estructural entre dones i homes i una forma de violència masclista. Així, el plantejament de conjunt s'identifica, sens dubte, amb la perspectiva abolicionista de la prostitució.

Per a la realització de l'estudi s'ha comptat amb la col·laboració dels màxims agents i persones expertes en la matèria, així com de totes les administracions i entitats que treballen directament o indirectament amb persones dedicades a la prostitució. L'estructura del document es concreta en sis capítols complementaris, desenvolupats per un equip interdisciplinari, amb la presència de juristes, sociòlo-

6. DURAN, M.; ORTEGA, S.; BALLESTER, L.; ALARIO, M.; BENAVENTE, B.; CABELLOS, A.; GELABERT, N.; PARRÓN, N.; POZO, R. (2020). *Estudi sobre la prostitució, la tracta i l'explotació sexual a les Illes Balears*. Institut Balear de la Dona.

gues, antropòlogues, psicòlogues, treballadores socials, sanitàries i professionals d'altres disciplines.

Algunes de les conclusions diagnòstiques, que justifiquen l'atenció política prioritària però també la necessitat de sensibilització social en relació amb un sistema de prostitució que es vol ignorar i que habitualment és tractat de manera poc rigorosa, són les següents:

- Segons les dades de l'estudi, l'any 2020 hi havia a les Illes Balears prop de 600 dones en situació de prostitució amb dedicació intensiva i al voltant de 2.350 dones que s'hi dediquen de manera puntual o esporàdica, principalment durant la temporada turística. Això suposa un volum de negoci anual de 70.070.000 euros .
- La prostitució és, clarament, una manifestació de la violència masclista.
- Hi ha una vinculació clara a situacions de vulnerabilitat i pobresa, com també hi ha una relació evident entre el tràfic, l'explotació sexual i la prostitució.
- Els prostituïdors són homes i són els màxims responsables de l'existència de dones en situació de prostitució. L'únic factor en comú dels prostituïdors és el fet d'haver nascut homes i d'haver estat socialitzats en la masculinitat. No hi ha cap característica que permeti crear un perfil de prostituïdor.
- El consum de prostitució està directament vinculat a la masculinitat i, per tant, al poder.
- Els homes que prostitueixen dones viuen com a sexualment excitants situacions en què no hi ha desig per part de les dones, que no estan basades en la reciprocitat i que, per tant, no són sexe, sinó violència.
- La prostitució té diverses conseqüències: aïllament, fragilització o pèrdua de xarxes de suport, presència d'amenaçes i maltractaments de diferents tipus.
- La prostitució no té límits d'edat. Es constata la presència de modalitats d'explotació sexual en la infància i l'adolescència, així com la inducció a l'autoproducció d'imatges amb finalitats d'explotació sexual.
- La prostitució implica conseqüències per a la salut de les dones. La covid-19 ha agreujat la situació, la precarietat i la violència contra les dones. La irresponsabilitat criminal dels proxenetes i prostituïdors segueix amb l'explotació sexual i amplifica un problema greu de salut pública.
- La prostitució es caracteritza per la cosificació, per la conversió de la dona en una mercaderia venuda actualment en un mercat digital (anuncis i web).
- Es pot constatar l'existència d'organitzacions d'explotadors, de grups criminals que exerceixen el tràfic, la prostitució i l'explotació de les persones que capten i forcen.
- Les actuacions judicials i de les forces de seguretat no obtenen l'eficàcia necessària des de la perspectiva de la

persecució de les organitzacions criminals i dels explotadors.

- Les mesures cautelars de privació de llibertat per als criminals i les mesures de protecció de la víctima (testimoni protegit) continuen sent escasses i insuficients.
- En les sentències estudiades, la pena per tràfic en cap cas no és superior a sis anys. Aquest fet pot enviar als criminals un missatge sobre com surt de barata l'explotació sexual de dones i menors.
- Del breu recull de sentències, es poden destacar les poques vegades que els testimonis han estat protegits tant en la fase d'investigació com durant el judici.

Es pot consultar l'estudi complet al web de l'IBDONA: <http://ibdoncaib.es>.

4.

GUIA PER A L'ACTUACIÓ DAVANT CASOS D'EXPLOTACIÓ SEXUAL EN LA INFÀNCIA I L'ADOLESCÈNCIA

Al mes de maig de 2020, en el marc del Pla Autonòmic per a la Lluita contra el Tràfic de Dones i Nines amb Fins d'Explotació Sexual i d'abordatge a la Prostitució a les Illes Balears, es va presentar la *Guia per a l'actuació davant casos d'explotació sexual en la infància i l'adolescència*, elaborada per la Fundació

Universitat-Empresa de les Illes Balears (FUEIB) per encàrrec de l'IBDONA⁷.

La guia inclou una eina de detecció i valoració, amb instruccions d'ús, adreçada als professionals del sector sanitari, educatiu i social, com professionals de la salut, personal docent, professionals de l'oci i el temps lliure, treballadors socials, educadors socials, personal de serveis socials municipals, membres de les forces i cossos de seguretat, etc. Aquest instrument permet detectar les possibles situacions de risc dels menors i de les menors i adolescents, així com recollir i unificar els principals indicadors, tant de risc com de confirmació de la situació d'explotació sexual, complementant els protocols existents.

L'eina es troba en període de validació, que s'haurà de dur a terme durant l'any 2021.

5.

PRESENTACIÓ DE L'OBSERVATORI PER A LA IGUALTAT

A final de l'any 2020 es dota de personal l'Observatori per a la Igualtat, per donar compliment a la Llei 11/2016, de 28 de juliol, d'igualtat de dones i homes.⁸ Aquest

7. DURAN, M.; BENAVENTE, B.; ORTEGA, S.; FORNIELES, G. (2020). *Guia per a l'actuació davant casos d'explotació sexual en la infància i l'adolescència*. Institut Balear de la Dona.

8. Decret 1/2018, de 2 de febrer, pel qual es regulen les funcions, la composició, el funcionament i les àrees d'intervenció de l'Observatori per a la Igualtat. BOIB núm. 16, de 2 de febrer de 2016.

observatori es crea amb l'objectiu fonamental de proporcionar més coneixement de la realitat de les Illes Balears i establir un sistema d'indicadors que permeti dimensionar, de manera actualitzada, l'evolució de les desigualtats entre dones i homes i l'impacte de la violència masclista, per fer-ne un seguiment i una avaluació.

Amb la constatació de la necessitat de disposar d'informació periòdica i sistemàtica sobre la realitat de les diferents illes i per aprofundir en les causes i les conseqüències que genera la desigualtat per raó de sexe, l'Observatori per a la Igualtat és una eina d'estudi i anàlisi sistemàtica i de creació de propostes amb perspectiva de gènere adreçada a la consecució efectiva del principi d'igualtat entre dones i homes en tots els àmbits.

Dins les àrees d'estudi, es prioritzen les següents:

- La violència masclista.
- La imatge pública de les dones.
- La promoció social de les dones.
- Els seus processos d'accés i de participació social.
- Els àmbits d'exclusió social d'aquestes.
- La seva situació laboral, els àmbits educatius, la sexualitat i la salut de les dones.

Durant l'any 2020, l'Observatori per a la Igualtat ha participat en el projecte «Xarxa de comunitats autònomes per una vida lliure de violència per a les dones en contextos de prostitució i l'eliminació del tràfic i l'explotació sexual infantil i adolescent (ESIA)», que esdevé un pro-

jecte de referència a l'Estat espanyol per a l'abordatge d'aquesta problemàtica.

Es divideix en tres grans blocs i preveu l'anàlisi de normativa autonòmica, nacional i internacional, un projecte de rescat, assistència i recuperació de les dones en contextos de prostitució i ESIA, així com la implementació d'estudis d'investigació i sensibilització.

El projecte agrupa nou comunitats autònomes: Aragó, Astúries, Cantàbria, Castella-la Manxa, Extremadura, Galícia, Navarra, Comunitat Valenciana i la ciutat autònoma de Melilla, amb el lideratge de la Comunitat Autònoma de les Illes Balears.

D'altra banda, amb l'objectiu de conèixer la situació actual de l'Administració autonòmica i els avenços que suposa en l'Administració la implementació de la Llei 11/2016, de 28 de juliol, d'igualtat de dones i homes, s'ha posat en marxa l'elaboració de l'informe biennal sobre actuacions de la Comunitat Autònoma de les Illes Balears en relació amb l'efectivitat del principi d'igualtat entre dones i homes.

Amb la voluntat de fer una anàlisi detallada, que serveixi també de guia per a actuacions futures, s'inicia un procés de monitoratge sobre el grau de compliment d'aquesta llei a l'Administració pública. Es duu a terme mitjançant un conjunt d'enquestes i es preveu la participació de totes les conselleries, així com del sector públic instrumental de la CAIB. Aquesta actuació es troba en fase de recollida i tractament de les dades aportades, per concloure amb un infor-

me en què s'analitzin els resultats obtinguts i s'estableixin les recomanacions oportunes per avançar en la consecució del principi d'igualtat.

Finalment, tal com indica el Decret 1/2018, de 2 de febrer, pel qual es regulen les funcions, la composició, el funcionament i les àrees d'intervenció de l'Observatori per a la Igualtat, una de les funcions encomanades a aquesta entitat és promoure la transferència del coneixement i el diàleg amb altres observatoris i institucions, incentivant trobades presencials o espais de relació digitals entre professionals i persones expertes en matèria d'igualtat entre dones i homes i violència masclista. Amb la voluntat de donar-hi compliment, s'ha duit a terme la primera trobada transfronterera de projectes d'igualtat, integrada per l'Observatoire de la Parité d'Occitània, l'Institut Català de les Dones i l'IBDONA, amb la voluntat d'assentar les bases per a propers intercanvis i possibles projectes conjunts.

Per tant, l'observatori ha de permetre disposar d'un organisme dinamitzador de projectes dins la comunitat autònoma per avançar cap a una transversalització de la perspectiva de gènere, des d'una visió plural de les demandes i les necessitats de les dones, per contribuir al coneixement de les situacions específiques de les dones a les Illes Balears a través de l'anàlisi acurada i rigorosa de les realitats que afecten de manera diferenciada les dones, participant en una millor planificació, avaluació i presa de decisions, per avançar cap a la igualtat efectiva entre dones i homes.

6.

SERVEI D'ATENCIÓ SOCIAL I ACOMPANYAMENT TELEFÒNIC 24 HORES I ACOMPANYAMENTS PRESENCIALS (SERVEI 24 HORES)

L'IBDONA gestiona el servei d'atenció social i acompanyament telefònic 24 hores i acompanyaments presencials (d'ara endavant, Servei 24 Hores) per a dones víctimes de violència masclista. Aquest és un recurs especialitzat que dona resposta immediata i continuada a demandes en matèria de violències masclistes a tot el territori balear, tant de les persones víctimes (dones i els seus fills i filles) com de les persones del seu entorn, dels professionals i les professionals que hi intervenen i de la ciutadania en general. Es pot contactar amb aquest servei per telèfon, al número 971 17 89 89, o per WhatsApp, al número 639 83 74 76.

D'altra banda, atès que l'IBDONA té signat un conveni de col·laboració amb el Servei d'Emergències 112 per a l'atenció coordinada dels casos de violència masclista, des del Servei 24 Hores s'atenen les dones amb necessitats urgents o que es troben en situació de crisi. En aquests casos, el 112 mobilitza els recursos oportuns davant la situació d'emergència (cossos de seguretat, serveis sanitaris, etc.) i el Servei 24 Hores, com a mesura de primera contenció, dona suport a la víctima mitjançant l'atenció telefònica, amb les intervencions immediates i de co-

ordinació posterior que pertoquin per a cada situació.

De la mateixa manera, les telefonades derivades del servei telefònic i d'assessorament 016, de la Delegació del Govern contra la Violència de Gènere, que es fan des de la Comunitat Autònoma de les Illes Balears, les atén el Servei 24 Hores per assegurar un assessorament especialitzat i més pròxim a les víctimes, a les persones del seu entorn, a professionals i a la ciutadania en general.

Com a novetat, l'any 2020, el Protocol autònic per a la lluita contra el tràfic de dones per a l'explotació sexual i l'atenció a la prostitució a les Illes Balears, del qual el Consell de Govern es va donar per assabentat en data 23 de novembre de 2018, estableix que el Servei 24 Hores ha de donar suport psicològic a la dona víctima d'aquesta violència sexual des d'un primer moment, activant i coordinant els serveis i les entitats que hi hauran d'intervenir.

Per poder assolir els objectius establerts, el Servei 24 Hores inclou dos serveis principals:

- Atenció social i acompanyament telefònic 24 hores, els 365 dies de l'any, davant situacions d'emergència per violència masclista, que ofereix informació, orientació, assessorament, suport específic i derivació als recursos especialitzats adequats, així com la coordinació entre els serveis que hi intervenen amb les víctimes de violència masclista.
- Acompanyaments presencials, que ofereix una atenció especialitzada en relació amb les demandes i les necessitats d'acompanyament físic a les víctimes de violència masclista mitjançant el suport i la contenció emocional d'una professional tècnica especialitzada. En aquest sentit, es poden fer acompanyaments a la interposició d'una denúncia, en gestions judicials, als centres de salut i centres d'acolliment, entre d'altres.

Durant l'any 2020, aquest servei ha atès 3.820 telefonades, de les quals 2.729 eren de víctimes de violència masclista i 1.430 derivades d'una situació d'emergència. Del total de telefonades, un 78,7 % provenia de l'illa de Mallorca, un 11 % d'Eivissa, un 4,3 % de Menorca i un 0,6 % de Formentera.

QUADRE IIIR-1.1. SERVEI D'ATENCIÓ SOCIAL I ACOMPANYAMENT TELEFÒNIC 24 HORES I ACOMPANYAMENTS PRESENCIALS (SERVEI 24 HORES) (2020)

Total de telefonades ateses	3.820
Mes amb més telefonades	Juliol (388 telefonades)
Variació percentual 2019-2020 de telefonades	Increment del 6,3 %
Illa amb més telefonades	Mallorca
Municipi amb nombre més gran de telefonades	Palma
Seguiments fets	426
Total de comunicacions del Servei 24 Hores	4.246 comunicacions (telefonades rebudes i seguiments)

continua

Dones víctimes de violència masclista ateses	2.729 dones víctimes
Tipologia de les telefonades	1.430 telefonades urgents
Servei derivant més utilitzat	Servei d'Emergències 112
Principal grup de persones demandants	Víctima de violència masclista
Perfil majoritari de dona atesa	Resident a les Illes Balears Espanyola Entre 31 i 40 anys
Franja horària amb més telefonades	Laborable De les 15.00 h a les 16.00 h
Mitjana de la durada de les telefonades rebudes	11,3 minuts
Mitjana de les intervencions dutes a terme	10,4 minuts
Tipus de violència patida per les dones ateses	Violència psicològica
Intervenció més freqüent	Informació
Recurs més utilitzat	Centre d'Informació de la Dona (Mallorca)

Font: Institut Balear de la Dona (2020). *Memòria anual del Servei d'atenció social i acompanyament telefònic 24 hores i acompanyaments presencials (Servei 24 Hores) i acompanyaments presencials*

QUADRE IIIR-1.2. SERVEI D'ACOMPANYAMENT PRESENCIAL (2020)

Total d'acompanyaments duts a terme	262
Illa amb més acompanyaments	Mallorca
Col·lectiu majoritari	Víctimes de violència de gènere
Servei derivant	Servei 24 Hores
Demandant	Víctima
Destinació dels acompanyaments	Jutjats de violència sobre la dona
Durada dels acompanyaments	3,2 hores
Tipus de violència patida per les dones ateses	Violència psicològica
Objectiu	Oferir suport i reduir l'estat d'estrès
Perfil de dona atesa	De 31 a 40 anys Resident a les Illes Balears Espanyola Soltera No conviu amb l'agressor Sense fills ni filles en comú Sense discapacitat Sense ocupació Viu de lloguer Sense ingressos Ha interposat denúncia i té una ordre de protecció

Font: Institut Balear de la Dona (2020). *Memòria anual del Servei d'atenció social i acompanyament telefònic 24 hores i acompanyaments presencials (Servei 24 Hores)*

Quant als acompanyaments presencials, durant l'any 2020 s'han fet un total de 262 acompanyaments a víctimes de violències masclistes, dels quals 80 han estat amb caràcter d'urgència i 42 de manera immediata. Els acompanyaments s'han duit a terme en un 54,5 % a l'illa de Mallorca; en un 27,1% a Eivissa; un 13,7% a Menorca i un 4,5% a Formentera.

Durant l'estat d'alarma, provocat per la covid-19, i amb la finalitat que els recursos d'atenció a les víctimes de violències masclistes continuïn funcionant al 100 %, l'IBDONA crea un servei d'atenció complementari al Servei 24 Hores mitjançant l'aplicació de missatgeria instantània WhatsApp.

La posada en marxa d'aquest nou canal d'accés al servei neix de la necessitat de poder oferir a les dones víctimes i al seu entorn una via més silenciosa i discreta per posar-se en contacte amb el servei especialitzat, tenint en compte que la situació de confinament domiciliari es converteix en un factor de risc de patir violència masclista.

El valor principal del servei de WhatsApp de l'IBDONA és que, en un moment de grans incerteses, de limitacions, de por, soledat i aïllament; en un moment que pareix que tot es tanca, tot s'atura, s'assegura a la dona víctima que la xarxa de serveis d'atenció a la violència masclista es manté activa i reforçada, i es mantenen intactes totes les opcions d'atenció, assessorament i suport dels recursos.

QUADRE IIIR-1.3. SERVEI DE WHATSAPP (2020)

Total de demandes rebudes	149
Mes amb més demandes	Abril
Franja horària amb més demandes	De les 11.00 h a les 12.00 h
Demanda principal	Informació, orientació i assessorament en violència masclista

Font: Institut Balear de la Dona (2020). *Memòria anual del Servei d'acompanyament i d'atenció social telefònica (Servei 24 Hores) i acompanyaments presencials*

Les demandes a través de WhatsApp durant el període comprès entre el 28 de març i el 31 de desembre de 2020 varen ser 149, de les quals un 40,9 % varen ser d'informació, orientació i assessorament en matèria de violència masclista, un 10,1 % d'orientació jurídica, un 7,4 % d'informació sobre ajudes econòmiques, un 7,4 % d'informació sobre assistència psicològica específica i un 5,4 % d'informació sobre allotjament alternatiu.

7.

TAULES LOCALS DE COORDINACIÓ PER A L'ABORDATGE DE LES VIOLÈNCIES MASCLISTES

Aquesta és una estratègia local impulsada per l'IBDONA i liderada bé per illes, mitjançant els consells insulars, o bé pels diferents ajuntaments, que dona compliment al mandat legal previst en la Llei

1/2004, de 28 de desembre, de mesures de protecció integral contra la violència de gènere, i en la Llei 11/2016, de 28 de juliol, d'igualtat de dones i homes, de fomentar vies permanents de prevenció, detecció, atenció i tractament de les situacions provocades per la violència masclista.

La Taula Local de Coordinació per a l'Abordatge de les Violències Masclistes (d'ara endavant, Taula) és un instrument operatiu de treball en el qual hi ha representats els diferents àmbits professionals implicats, directament o indirectament, en la lluita contra la violència masclista dins el municipi, des del batle o batlessa fins a representants dels serveis de sa-

lut, serveis socials, cossos de seguretat, educatius, delegació del Govern i qualsevol altre que s'estimi d'interès a cada un dels territoris.

L'objectiu principal d'aquest instrument és promoure el treball en xarxa mitjançant la coordinació de tots els agents per desenvolupar accions locals que contribueixin a l'abordatge efectiu de la violència masclista i posar en marxa accions locals que contribueixin a prevenir i erradicar la violència masclista.

Aquest projecte es va iniciar l'any 2016 i fins a l'any 2020 s'han constituït 23 taules a les diferents illes i municipis de la comunitat autònoma de les Illes Balears.

QUADRE IIIR-1.4. TAULES LOCALS DE COORDINACIÓ PER A L'ABORDATGE DE LES VIOLÈNCIES MASCLISTES

Mallorca	Alcúdia	Pollença
	Artà	Puigpunyent-Banyalbufar-Estellencs
	Calvià	Santa Margalida
	Campos	Santa Maria del Camí
	Deià-Fornalutx-Sóller	Ses Salines
	Felanitx	Sineu
	Inca	Son Servera
	Manacor	Valldemossa
	Marratxí	
Menorca	Illa de Menorca	
	Maó	
	Ciutadella	
Eivissa	Illa d'Eivissa	
	Eivissa Vila	
Formentera	Illa de Formentera	

Font: Institut Balear de la Dona (2020). *Memòria anual del Servei per a l'impuls i la implementació de les taules locals de coordinació per a l'abordatge de les violències masclistes*

REQUADRE III-2.

ELS IMPACTES DE LA COVID-19 EN L'EXCLUSIÓ I LA VULNERABILITAT SOCIAL DE LA POBLACIÓ DE LES ILLES BALEARS

ISA NADAL AMENGUAL

Sociòloga i tècnica de l'OSIB

DAVID ABRIL HERVÀS

Professor a la UIB i membre de l'OSIB

L'anàlisi dels primers impactes socials, sanitaris i econòmics de la COVID-19 a les Illes Balears és essencial en una societat amb un mercat de treball fortament dependent del turisme. Això dibuixa una estructura social amb importants desigualtats socials i dèficits de justícia social que malmenen les condicions de vida de bona part de la població del territori. No podem oblidar, en aquest context, les dificultats d'accés a l'habitatge que caracteritza les Illes.

La COVID-19 ha aprofundit les desigualtats preexistents i, en aquest sentit, esdevé fonamental una anàlisi que les prevegi, amb perspectiva de gènere, atenent les bretxes socials per no deixar ningú enrere.

L'augment de la pobresa i l'exclusió fan reflexionar sobre la necessitat d'un reforçament de les polítiques adreçades a reconduir aquesta situació, però també un replantejament del model econòmic, atès que hi ha una alta correlació d'aquest amb la vulnerabilitat tan preexistent com actual.

Les administracions han de prioritzar les cures i reforçar els serveis públics, especialment els serveis socials, millorant la coordinació entre administracions. La col·laboració amb el tercer sector d'acció social esdevé clau en aquest context i en el futur.

Aquest capítol recull els principals resultats de l'estudi que es va portar a terme des de l'Observatori Social de les Illes Balears i que va tenir com a resultat l'informe social que vàrem publicar el desembre de 2020 (Carbonero *et al.*, 2020)¹. Es van analitzar els primers impactes socials de la COVID-19 a les Illes Balears, perquè conèixer i comprendre aquesta realitat és clau per a la presa de decisions per part de les administracions, tant pel que fa a l'àmbit tècnic com polític. I això és així especialment en un context de crisi sociosanitària que torna més complexa l'estructura social i el funcionament d'una societat altament dependent del turisme i amb importants dèficits i desigualtats socials.

La investigació va basar-se en fonts estadístiques secundàries (registres administratius sobre dades socials i laborals i prestacions) i en la realització de 21 entrevistes semiestructurades a diferents agents socials de les Illes Balears (professionals i responsables de l'Administració pública en l'àmbit dels serveis socials i la salut, sindicats i organitzacions laborals, tercer sector social, associacions i entitats ciutadanes).

1. CARBONERO, M.A.; ABRIL, D.; CARO, F.; GÓMEZ, M.; MESTRE, J.M.; NADAL, I.; THOMAS, C. (2020). *Primers impactes de la COVID-19 a la societat de les Illes Balears*. Observatori Social de les Illes Balears (OSIB). Palma: Edicions UIB.

1.

POBLACIÓ, POBRESA I EXCLUSIÓ A LES BALEARS

Les Balears presenten una piràmide poblacional regressiva, típica dels països desenvolupats, amb taxes de natalitat i mortalitat baixes i un creixement natural molt baix. Esdevé la comunitat autònoma amb més proporció de persones estrangeres (18,7 %) l'1 de gener de 2021², especialment Eivissa i Formentera. Tenir en compte la composició ètnica i cultural de la població és essencial per dissenyar polítiques, plans i programes que siguin inclusius i que respectin les particularitats de cada grup, a més de conèixer les seves necessitats i mancances.

La vulnerabilitat està molt relacionada amb el nivell de formació. Cal destacar que al conjunt de l'Estat espanyol el percentatge de les persones d'entre 18 i 24 anys que no tenen l'escolarització obligatòria és del 30,9 %, però a les Balears és del 41,7 %. El percentatge de persones amb estudis secundaris i postsecundaris no superiors és més alt al conjunt de l'Estat espanyol que a les Balears (52,0 % i 45,3 %, respectivament). També hi ha menys percentatge de persones amb estudis superiors i doctorat a les

Balears, un 13,0 % (a Espanya, 17,0 %)³. Una de les raons d'aquesta diferència radica en el fet que a les Balears l'activitat econòmica més estesa és la del turisme, que moltes vegades demanda mà d'obra no qualificada i això atrau molts i moltes joves.

Tot i que s'augurava un creixement continuat del sector turístic i s'estimava un PIB que avançaria un 2,5 % anual entre el 2019 i el 2029, les estadístiques reflecteixen que el 2018 i el 2019 el turisme va créixer per sota del PIB general: 1,5 % enfront del 2,0 % previst⁴. La pandèmia de la COVID-19 ha provocat una caiguda del PIB turístic, que el situa entorn del 5 % a l'àmbit estatal (representa un -7 %, aproximadament)⁵ i que a les Illes és aproximadament del 25 % (a Mallorca -22,6 %; a Menorca -23,3 %, i a Eivissa i Formentera -29,9 %)⁶.

Encara no es disposa de les dades de l'Enquesta de condicions de vida per a l'any 2020, però les relatives a la taxa de risc de pobresa del 2019 situava les Balears amb un risc menor que a altres comunitats autònomes: el 14,8 % es trobava en situació de pobresa relativa (15,1 % segons la taxa AROPE).

2. INSTITUTO NACIONAL DE ESTADÍSTICA (21 d'abril de 2021). *Avance de la estadística del padrón continuo a 1 de enero de 2021*. Dades provisionals. Notes de premsa. https://www.ine.es/prensa/pad_2021_p.pdf

3. INSTITUTO NACIONAL DE ESTADÍSTICA (2020). *Nivel educativo alcanzado de la población joven (18 a 24 años) por nivel de educación, CCAA y periodo*. <https://www.ine.es/up/gxVPbQ9Si1>

4. EXCELTUR (2020). «Valoración turística empresarial de 2019 y perspectivas para 2020». *Perspectivas Turísticas*, 71.

5. HOSTELTUR (24 de febrer de 2021). «La aportación del turismo al PIB cayó del 12,4% al 5,5% en 2020». *Hosteltur*.

6. CONSELLERIA DE MODEL ECONÒMIC, TURISME I TREBALL (2021). *Conjuntura econòmica*. GOIB.

Ara bé, si es tenen en compte altres indicadors més enllà dels ingressos familiars i les mancances materials, la taxa d'exclusió resulta de les més altes de l'Estat (21,5%), juntament amb les Canàries i Extremadura. Així mateix, una part important de l'especificitat de l'exclusió social a les Balears s'explica per una ocupació precària i un mercat de l'habitatge amb preus molt elevats que en dificulten l'accés (ja sigui de propietat o de lloguer)⁷.

La COVID-19 va arribar enmig d'una tendència generalitzada pel que fa a les polítiques públiques caracteritzada per la reducció de la despesa pública, principalment en educació, sanitat i dependència. Això fa que minvi la confiança de la ciutadania en la capacitat de l'estat de benestar d'atendre les necessitats de la població i, per tant, també el suport al seu manteniment⁸.

En el context de pandèmia i postpandèmia, s'ha intensificat el debat sobre la necessitat de l'enfortiment de la sanitat pública⁹. La situació pre-COVID-19 veia minvada la inversió i la despesa pública en el sistema sanitari i, en canvi, hi havia un augment, des del 19,5% l'any 2009 fins a un 23,5% l'any 2018, de la despesa mit-

jana per espanyol, assumida de la pròpia butxaca per resoldre problemes de salut¹⁰.

2.

CONFINAMENT I DESIGUALTATS

Una de les qüestions que més va destacar en el context de confinament degut a la COVID-19 fou que les Illes, juntament amb les Canàries, Ceuta i Melilla, són una de les comunitats amb més falta d'espai per persona a l'habitatge: el 13,8% de la població viu amb aquesta condició a casa seva (percentatge que és del 5,9% al conjunt espanyol)¹¹.

Per altra banda, la solitud en temps de confinament i pandèmia és socialment rellevant. El 23,7% de les llars a les Balears estan formades per una persona¹² i al voltant del 65% de les llars unipersonals estan formades per persones que tenen menys de 65 anys: un 38,9% de les llars habitades per homes i un 32,7%, per dones. Però el que més preocupa en el marc de la pandèmia (amb confinaments, restriccions, limitació dels contactes socials...) són el 40% de les llars unipersonals formades per persones de 65 i més anys, la majoria sostingudes per

7. FLORES, R.; FUENTES, P.; GARCÍA, I.; MONGE, G.; SANZ, R.; RODRÍGUEZ D.; ZALAKAIN, J. (2019). *Informe sobre exclusión y desarrollo social en las Islas Baleares. Resultados de la Encuesta sobre Integración y Necesidades Sociales 2018*. Madrid: Fundación FOESSA.

8. MUÑOZ DE BUSTILLO, R. (2013). «De la crisis del empleo al desmantelamiento del estado de bienestar». *Papeles de relaciones ecosociales y cambio global*, 123, 41-50.

9. DE LA CRUZ, F. (21 de juny de 2020). «El nuevo rol del Estado tras la COVID-19». *Agenda Pública*.

10. DE PEDRO, J. (2020). Val la pena mirar l'abans, per no perdre de vista el que s'ha de fer. *L'altra mirada*, 96. Fundacions Darder Mascaró.

11. INSTITUTO NACIONAL DE ESTADÍSTICA (2020). *Población con falta de espacio en la vivienda por CCAA y periodo*. Condiciones materiales de vida. <https://www.ine.es/up/ZmzQ2AzX>

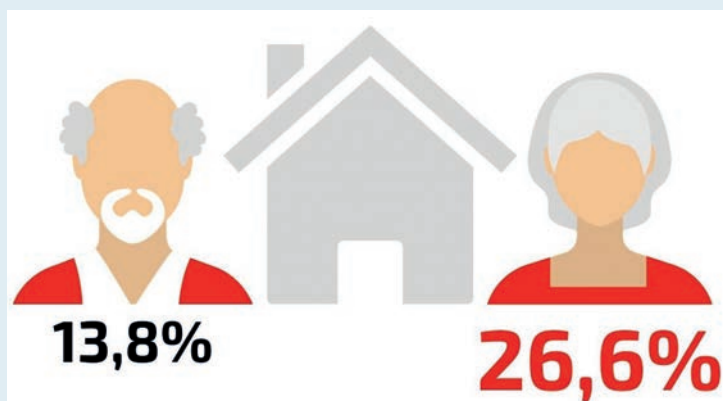
12. INSTITUTO NACIONAL DE ESTADÍSTICA (2020). *Número de hogares unipersonales por comunidades y ciudades autónomas según sexo, edad y estado civil*. <https://www.ine.es/up/OAsOh19qi1>

dones (figura 1), i, en particular, les persones de més de 80 anys que viuen so-

les i, que segons l'INE, a les Balears són 20.400 llars (vegeu la figura IIIIR-2.1).

Figura IIIIR-2.1.

Llars unipersonals (%) conformades per persones de 65 i més anys a les Balears, 2020

Font: INE. Encuesta continua de llars (2020)

A més, la pandèmia va implicar un empitjorament de les desigualtats educatives preexistents, no només perquè el confinament va suposar una barrera d'accés a l'educació —temporalment a través de mitjans digitals (un 22,3 % de les llars el 2019 no disposaven d'un ordinador¹³)—, sinó perquè, a més, va implicar la privació per a milers d'infants i adolescents en contextos socials i familiars de vulnerabilitat d'un espai de socialització i de convivència com són els centres educatius, especialment a les etapes obligatòries.

13. IBESTAT (2020). *Hogares que disponen de determinados bienes de equipamiento por tipo de hogar*. Encuesta de condiciones de vida (ECV). https://ibestat.caib.es/ibestat/estadisticas/7f786040-b066-4664-86c8-b33ce3f9bbdd/7d28ec2f-9ac2-4f97-815b-ff1e25331013/es/I3061_a11519.px

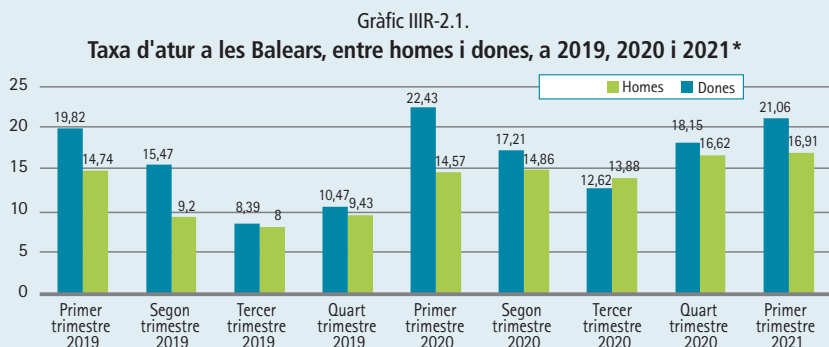
3.

EFFECTES EN L'OCUPACIÓ

El fet que el turisme sigui el sector econòmic més afectat per la pandèmia de la COVID-19 repercuteix de manera directa i intensa en les dades d'atur i d'afiliació a la Seguretat Social, tot i l'efecte amortidor dels expedients de regulació temporal de l'ocupació (ERTO).

L'estiu passat, la suma de treballadors acollits a ERTO i les persones aturades representava més del 40 % de la població activa, que havia minvat en 70.000 persones el segon trimestre de 2020 respecte al mateix període del 2019¹⁴.

14. SERVICIO PÚBLICO DE EMPLEO ESTATAL (2020). *Informe del Mercado de Trabajo Estatal. Datos 2019*. Madrid: Servicio Público de Empleo Estatal.

Font: Enquesta de població activa (EPA), INE (2021).

*De l'any 2021 només es disposa de les dades del primer trimestre

És important tenir en compte les desigualtats preexistents en el mercat laboral: dones, joves i majors de 55 anys presenten, en línies generals, unes taxes d'atur sempre més altes i són col·lectius susceptibles de patir més les conseqüències de la crisi econòmica que arrossega la COVID-19.

Al primer trimestre de 2021, la taxa d'atur a les Balears és de 16,9% per als homes i de 21,1% per a les dones (figura 2). Aquests percentatges són del 45,3% i 29,2%, respectivament, en el cas de persones menors de 25 anys (atur juvenil) i de 6,2% i 16,9%, respectivament, en el cas de persones majors de 55 anys¹⁵ (vegeu el gràfic IIIR-2.1).

En referència a les dades d'ERTO, aquestes es varen començar a publicar a partir del mes d'abril, amb les primeres resolucions positives, moment en què a les Ba-

lears s'acollien 106.327 persones a ERTA (48,9% d'homes i 51,1% de dones)¹⁶. A finals de maig ja hi havia un total de 151.658 persones acollides a ERTA, gairebé una tercera part de la població activa de les Illes Balears, el percentatge més alt del país en aquell moment, seguits de l'arxipèlag canari.

El nombre d'ERTO començà a davallar a partir del mes de juny de 2020. Tot i que la mesura dels ERTA havia de finalitzar el maig de 2020, va suposar una mesura molt pal·liativa dels efectes de la crisi en el mercat laboral i s'ha prorrogat fins a cinc vegades (en el moment d'escriure aquestes línies, fa pocs dies que va pactar-se la cinquena pròrroga fins al setembre de 2021).

Segons les darreres dades disponibles, a l'abril de 2021 hi havia 5.851 persones acollides a l'ERTO (514 menys que

15. INSTITUTO NACIONAL DE ESTADÍSTICA (2021). *Tasas de paro por distintos grupos de edad, sexo y comunidad autónoma*. <https://www.ine.es/up/cWBFcS3ui1K>

16. SERVICIO PÚBLICO DE EMPLEO ESTATAL (2020). *Prestaciones por desempleo: resumen de datos*. <https://sepe.es/HomeSepe/que-es-el-sepe/estadisticas/estadisticas-prestaciones/informe-prestaciones.html>

el mes anterior), un 46,2 % d'homes i un 53,8 % de dones¹⁷. Amb tot, si bé és cert que els ERTO i les prestacions per a les persones amb contractes fixos discontinus foren i són pal·liatives, calen respostes addicional des dels poders públics, començant per mesures adreçades als sectors amb més dificultats d'ocupabilitat i amb més incidència, com s'assenyalava abans, sobre els col·lectius més vulnerables: majors de 55 anys, joves i dones.

4.

DESIGUALTAT SOCIAL I COVID-19 AL TERRITORI

Les desigualtats territorials de la renda són un indicador clau per aproximar-se a la realitat de la vulnerabilitat i com aquesta evoluciona en el context de la COVID-19: és a les zones vulnerables on es concentra de manera destacada la població en situació de risc; per aquest motiu, cal identificar-les i jerarquitzar-les per intervenir-hi.

A l'àmbit municipal, són els pobles de l'interior de Mallorca i, en general, les Pitiüses on la renda de la llar presenta uns valors més minsos i, per contra, són els municipis de la serra de Tramuntana els que presenten les rendes mitjanes per llar més altes (figura 3).

A una escala micro, analitzant les dades de renda mitjana a la llar per seccions censals, s'observa com és a Palma on hi ha les majors concentracions de desigualtats de renda. A la capital es troben les seccions censals amb més renda: Gènova, amb 86.877 euros anuals per llar, i Son Vida, amb 70.308 euros. A l'altre extrem, les de menys renda: una microzona as Camp Redó, amb 16.326 euros anuals per llar, i una altra al Terreno, amb 16.596 euros. Així, hi ha una diferència de 15.000 euros de mitjana anual per llar entre el districte 1 (Centre) i el districte 4 (Llevant).

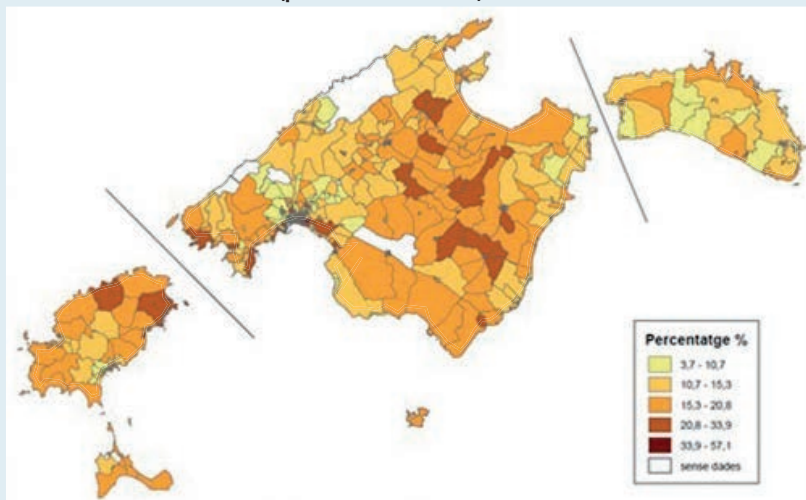
Pel que fa a la resta de Mallorca, les seccions amb renda menor (amb uns 27.000 euros de renda mitjana a la llar) són les corresponents a Manacor, Sineu, Vilafranca i Sant Llorenç. Respecte a Menorca, en el decil de zones amb menys renda hi ha una secció d'Alaior, una altra as Castell i una altra a Ciutadella. A Eivissa destaca una secció a Dalt Vila i dues seccions de Santa Eulària.

Lògicament, a les zones amb menys renda es concentra més població amb situació de pobresa relativa i és on la situació amb la crisi ha esdevingut més dramàtica. Així, segons les dades del 2017, a sis seccions censals de Palma hi ha més del 40 % de la seva població amb ingressos per davall del 60 % de la renda mediana estatal (figura 3): Camp Redó; quatre seccions de Son Gotleu, i una altra de Nou Llevant. Però en altres seccions de Palma, la població en pobresa relativa supera el 30 %, en la seva majoria seccions del barri de Pere Garau, a més d'una microzona de Nou Llevant, una altra de l'Estadi Balear i una de Son Ferriol.

17. SERVICIO PÚBLICO DE EMPLEO ESTATAL (2021). *Prestaciones por desempleo: resumen de datos*. <https://www.sepe.es/HomeSepe/que-es-el-sepe/estadisticas/estadisticas-prestaciones/informe-prestaciones.html>

Figura IIIR-2.2.

Població que viu amb una renda per sota del 60 % de la mediana a les Balears (per seccions censals), 2017

Font: Elaboració pròpia a partir del Servei de SIG (UIB) i INE (2020)

És important tenir en compte aquestes desigualtats territorials, perquè els barris i les zones amb població amb menys recursos varen registrar taxes més altes de contagis en els pitjors moments de la pandèmia, com va passar a altres ciutats espanyoles. L'Estratègia social de promoció de la salut de les Illes Balears 2016-2026 i el Pla Estratègic de Serveis Socials 2018-2022 preveuen l'enfortiment de les comunitats amb el plantejament d'accions per millorar el seu benestar, reforçant les seves xarxes i generant processos de canvi segons les seves demandes i necessitats. Un dels seus objectius és dur a terme i assegurar la sostenibilitat d'intervencions de promoció de la salut als entorns d'especial vulnerabilitat¹⁸.

18. CABEZA, E.; NÚÑEZ, C.; PLANAS, T.; RAMOS, M.; SALVA, M. (2020). *Reforçar l'acció comunitària enfront de la pandèmia de la COVID-19*. Servei de Promoció de la Salut.

5.

EFFECTES EN LA VULNERABILITAT I L'EXCLUSIÓ SOCIAL

La COVID-19 ha provocat un augment sobtat de la pobresa i l'exclusió en general. Així, l'any 2020, segons l'EPA, s'ha registrat a Espanya un augment de les llars sense cap ingrés respecte a l'any anterior. El primer trimestre d'aquest 2021 ja presenta uns valors similars als del segon trimestre de 2020, quasi 75.000 llars més que el primer trimestre de fa dos anys (vegeu gràfic IIIR-2.2.).

Una extrapolació de les dades de llars sense ingressos a escala estatal situaria en aproximadament 13.000 les llars sense cap font de recursos a les Balears (un 3,9 % de les llars). Això significa un

volum aproximat de 33.800 persones en una situació d'extrema necessitat. Les previsions sobre pobresa relativa portades a terme l'any passat reflectien que seria a les Balears on més s'incrementaria la pobresa el 2020, un 11,7 %¹⁹.

Sense tenir encara les dades de l'Enquesta de condicions de vida de l'any 2020, si es considera que el 2019 hi havia un 14,8 % de persones en pobresa relativa (amb el lloguer imputat), resulta un 26,5 % de població per sota del 60 % de la renda mediana; és a dir, gairebé 318.000 persones.

Pel que fa a la pobresa severa, es pot preveure que a les Balears la població amb ingressos per sota del 40 % de la renda mitjana disponible se situarà en un volum aproximat d'entre 97.039 (supòsit mínim d'augment equivalent a l'estatal d'1,3 punts sobre el 6,8 % del 2019) i 125.790 persones, si augmentés fins a equiparar-se a la pobresa severa per al conjunt d'Espanya (un 10,5 % de la població).

Les demandes sobre el sistema de serveis socials esdevenen un indicador clar de l'increment de la vulnerabilitat i l'exclusió. Per això, arran la pandèmia i de manera més intensa durant els primers mesos d'aquesta, han crescut exponencialment les demandes d'ajuts per cobrir necessitats bàsiques.

La situació de precarietat econòmica provocada per la crisi de la COVID-19 s'ha

agreuja per a determinats col·lectius de treballadors i treballadores: els que ja feien feina amb salaris precaris; el servei domèstic; la cura de les persones majors, i la feina al camp (Càritas, entrevista del dia 5 de juny de 2020). També ha empitjorat per a treballadors i treballadores que cobren per dies o per setmanes, sense capacitat real d'estalvi, i que varen haver d'interrompre la seva activitat laboral i es varen quedar sense la possibilitat de cobrir les seves necessitats bàsiques, i van haver de recórrer a serveis assistencials com Càritas o Creu Roja (Càritas, entrevista del dia 5 de juny de 2020; Creu Roja, entrevista del dia 16 d'octubre de 2020). A més, el que ressaltaren les persones entrevistades en el marc d'aquest estudi com una de les dificultats més grans a les nostres illes són els problemes relacionats amb el preu de l'habitatge.

No podem oblidar la situació especialment dramàtica a conseqüència de la pandèmia de determinats col·lectius en risc d'exclusió social, com són les persones sense sostre; les migrades no regularitzades i que no poden accedir a les prestacions assistencials; les dones que pateixen violència masclista; infants i adolescents, sobretot els que es troben en situació vulnerable; les persones majors amb autonomia limitada que viuen soles i les persones en situació de dependència i institucionalitzades, i les persones amb addiccions i/o amb problemes de salut mental.

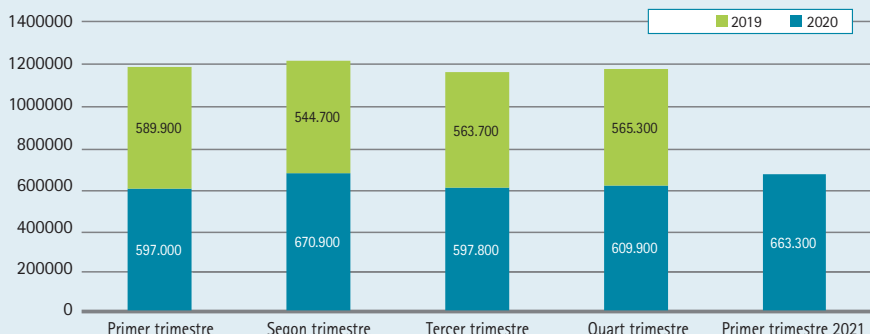
La crisi provocada per la COVID-19 ha fet més visible i més evident el que ja es coneixia des de l'àmbit de les polítiques socials: la vulnerabilitat econòmica

19. MOISÉS MARTÍN, J.; MACIAS AYMAR, I. (2020). *Estimación del efecto del COVID 19 en la pobreza y la distribución de la renta en España*.

d'una part important de la nostra població; l'economia submergida o economia informal molt elevada; treball precari i temporal que fa que l'estalvi sigui impossible; una xarxa familiar cada vegada

més feble i, per tant amb poca capacitat de resistència a través de la família nuclear; el problema de l'habitatge, i la solitud de les persones majors, com a problemes estructurals.

Gràfic IIR-2.2.
Llars sense ingressos a Espanya (2019-2021)

Font: Enquesta de població activa (EPA), INE (2021).

*De l'any 2021 només es disposa de les dades del primer trimestre

6.

RESPOSTES DE LES ADMINISTRACIONS I LA CIUTADANIA

Per una banda, hi ha diferents tipus de respostes per part de les administracions públiques des de l'inici de l'estat d'alarma que podem classificar i caracteritzar com:

A) Mesures adreçades a reforçar els serveis socials

A banda que moltes entitats del tercer sector s'encarregaren de gestionar ajuts econòmics per pal·liar el desbordament dels serveis socials, en molts casos es

va recórrer a la contractació de personal de manera urgent, mitjançant procediments de selecció extraordinaris. Segons dades ofertes des del Servei de Planificació i Documentació de l'Institut Mallorquí d'Afers Socials (IMAS), el Consell de Mallorca va reforçar la seva plantilla vinculada als serveis socials amb la contractació de 214 persones des del començament de la crisi sanitària. Concretament, entre el 15 de març i el 3 d'abril de 2020 es contractaren 125 nous professionals i es cobrien 89 places per substitució. Els perfils més demandats van ser el personal d'infermeria (86 auxiliars i 13 infermers o infermeres) i el personal de serveis (55), a més d'auxiliars d'inserció (26) i treball social (8).

B) Mesures que fan referència al sistema de garantia d'ingressos

A més de l'aprovació estatal de l'ingrés mínim vital (IMV), la necessitat de donar respostes àgils a persones sense cap tipus d'ingrés va dur el Govern de la CAIB a modificar l'accés a la RESOGA, flexibilitzant algunes de les condicions, com ara no necessitar tres anys de residència a la CAIB i demanar únicament l'empadronament i possibilitar que la sol·licitud no l'hagués de fer la persona interessada, sinó a través d'una entrevista telefònica feta per un treballador social de les administracions públiques o de les entitats socials. A més, amb la incorporació de la modalitat de RESOGA extraordinària es va poder arribar a més de 8.000 famílies fins a la seva finalització, l'agost de 2020 (vegeu quadre [IIIR-2.1.](#)).

Amb la informació disponible, podem aproximar-nos a la taxa de cobertura de la pobresa severa amb les prestacions econòmiques concedides durant l'estiu de 2020. S'ha de remarcar que hi ha una variació molt gran entre la cobertura en els moments en què va funcionar la RESOGA extraordinària i la resta de mesos. Així, si se sumen les persones beneficiàries de la RESOGA, la RESOGA extraordinària, la RMI i els titulars (i beneficiaris) de pensions no contributives per discapacitat, el màxim de cobertura es va donar el mes de maig de 2020 (entre un 20,7 i un 27 %, segons la previsió de pobresa). En canvi, a l'agost, el darrer més en què s'aplicava la RESOGA extraordinària, es va arribar entre un 15 % i un 20 % de cobertura (19.023 persones).

QUADRE IIIR-2.1. NOMBRE DE PERSONES TITULARS DE RESOGA, RESOGA EXTRAORDINÀRIA I RMI A LES DIFERENTS ILLES (FINS AGOST 2020)

	Abril	Maig	Juny	Juliol	Agost
Mallorca					
RESOGA	7316	7314	7293	7220	6864
RESOGA Extraordinària	1682	3829	2242	81	30
RMI	1025	1218	1373	1334	1299
Menorca					
RESOGA	505	505	507	501	510
RESOGA Extraordinària	158	371	246	1	0
RMI	63	57	54	44	41
Eivissa					
RESOGA	704	706	697	691	703
RESOGA Extraordinària	221	503	418	10	5
RMI	25	28	26	24	20
Formentera					
RESOGA	39	39	39	40	42
RESOGA Extraordinària	202	349	70	6	5
RMI	0	0	0	5	5

Font: Elaboració pròpia a partir de la Conselleria d'Afers Socials i Esports (2020)

C) Mesures adreçades a la població en general a través de serveis d'emergència i dels serveis socials comunitaris

De les mesures adreçades a la població general afectada per una situació de vulnerabilitat sobrevinguda arran de la pandèmia, es poden destacar, per una banda, les ajudes econòmiques per fer front a situacions de primera necessitat, com les targetes de pagament (per al menjador d'infants, així com les targetes moneder per a famílies en situació de precarietat econòmica) o el repartiment d'aliments; per altra banda, el suport a l'habitatge, a través de moratòries i microcrèdits ICO, entre d'altres. A més, també cal destacar altres mesures com el suport als serveis socials comunitaris municipals i el suport d'emergència a la ciutadania a través de línies d'informació i orientació.

D) Mesures adreçades a col·lectius específics a través dels serveis especialitzats

Es va garantir la continuïtat dels serveis considerats essencials: els serveis socials de tipus residencial, els habitatges supervisats, el servei per a l'execució de mesures privatives de llibertat, el servei de tutela per a persones incapacitades judicialment, el servei de suport a l'habitatge, les prestacions per a dones víctimes de violència de gènere i per als seus fills i les prestacions econòmiques. Des del Govern de la CAIB, i complementàriament des dels consells insulars, s'elaboraren diferents normatives i documents tècnics de recomanacions relacionades amb les residències de gent gran i centres sociosanitaris, els serveis socials

d'atenció domiciliària, els serveis d'atenció a persones sense llar i els centres de menors, a més de posar en marxa prestacions adreçades a pal·liar situacions generades per la pandèmia.

A més a més, també varen esdevenir clau les respostes per part de la societat civil tant pel que fa al tercer sector d'acció social com al voluntariat i les xarxes de solidaritat ciutadana. El tercer sector social (TSS) va jugar, des dels primers moments de la crisi, un paper fonamental en la resposta a les necessitats socials de les persones en situació de vulnerabilitat.

De fet, la majoria de les respostes de les administracions, com ja ha estat esmentat, van complementar-se des de la iniciativa social i, encara més, algunes des de la mateixa planificació. I s'ha de tenir molt en compte que des de les primeres setmanes de confinament es varen anar teixint una sèrie d'iniciatives de suport mutu, afegides a iniciatives de les associacions de veïnes i veïns ja existents o creades de nou. La ràpida expansió pel conjunt del territori dona compte de la capacitat creadora que permet teixir xarxa, fins i tot en un moment d'aïllament social. L'objectiu d'aquestes xarxes és donar suport des de la proximitat.

La dramàtica situació de pobresa i manca de necessitats bàsiques ha trobat una resposta ciutadana compromesa. La continuïtat d'aquestes iniciatives, la manera com s'articulen i la participació en aquestes és un element clau a l'hora de frenar una fractura social de conseqüències derivades de la crisi que desplega la

COVID-19. La coordinació i cooperació entre les diferents institucions de l'Administració pública, amb el rellevant paper de les entitats del tercer sector, és també primordial per superar la bretxa que deixa la crisi, així com és fonamental la diagnosi comunitària participativa de les necessitats de l'entorn d'actuació²⁰.

7.

LA COVID-19 EN PERSPECTIVA DE GÈNERE

La perspectiva de gènere en l'anàlisi de l'impacte de la COVID-19 esdevé fonamental. De la mateixa manera que no poden deslligar-se la desigualtat, la vulnerabilitat social o la pobresa i exclusió de l'anàlisi al voltant de la COVID-19, tampoc no poden ignorar-se les diferències existents entre els efectes de la pandèmia en la vida dels homes i en la vida de les dones. Així, val a dir que aquesta crisi afecta les dones en diverses dimensions en què no ha tingut un efecte tan clar entre els homes.

En primer lloc, les cures, que varen resultar essencials en l'abordament de la crisi, recauen majoritàriament en les dones de manera general, i aquestes assumeixen, a més, major càrrega en les tasques domèstiques, sense oblidar que, durant els mesos de confinament, els menors varen quedar a casa en tan-

car els col·legis i instituts i moltes dones van encarregar-se també de la dimensió educativa i d'acompanyament.

Per altra banda, la desigualtat prèvia en l'accés, promoció i retribució en el mercat de treball respecte als homes també ha agreujat la situació laboral de les dones, en un context en el qual molts llocs de treball s'han destruït, han patit desregulació o s'han precaritzat arran aquesta crisi²¹. L'extensió del teletreball, modalitat a què s'han acollit més treballadores que treballadors²², fa palès el conflicte que la dona sigui qui més s'encarrega de les tasques domèstiques i de cura, perquè la doble jornada es fa evident i crua. De fet, com va revelar l'estudi de l'impacte de la COVID-19 en les dones²³, l'augment de cura a les persones —especialment de les dependents— va comportar inquietud en un 62,9 % dels casos; en un 49,3 %, estrès, i en un 42,2 %, tristor.

Per altra banda, l'ajuda en les tasques educatives de fills va provocar inquietud i estrès en més del 50 % i cansament en més del 40 %. També el teletreball i les condicions de l'habitatge també tenen influència en l'estat d'ànim²⁴ (figura IIIR-2.3).

20. CABEZA, E.; NÚÑEZ, C.; PLANAS, T.; RAMOS, M.; SALVÀ, M. (2020). *Reforçar l'acció comunitària enfront de la pandèmia de la COVID-19*. Servei de Promoció de la Salut.

21. INTERNATIONAL LABOUR ORGANIZATION (2018). *World Employment and Social Outlook. Trends for Women 2018*. Global snapshot. Gènova: ILO.

22. INSTITUTO NACIONAL DE ESTADÍSTICA (2021). *Ocupados por frecuencia con la que trabajan en su domicilio particular, sexo y comunidad autónoma. Valores absolutos*. <https://www.ine.es/up/dPBXgckw>

23. CARBONERO, M.A.; ABRIL, D.; GÓMEZ, M.; NADAL, I.; THOMAS, C. (2021). *L'impacte de la COVID-19 a la vida de les dones de Mallorca*. Direcció General d'Igualtat i Diversitat.

24. OBSERVATORI SOCIAL DE LES ILLES BALEARS (2021). «L'impacte de la COVID-19 a la vida de les dones». *Breu*, 9.

També cal recordar que una part important dels treballadors domèstics i en activitats de cura són dones migrants: del total de persones que estan afiliades a la Seguretat Social en el «sistema especial d'empleats de la llar a Espanya» a l'abril de 2021, un 85,1 % són dones, i d'aquestes, el 46,3 % tenen nacionalitat estrangera.

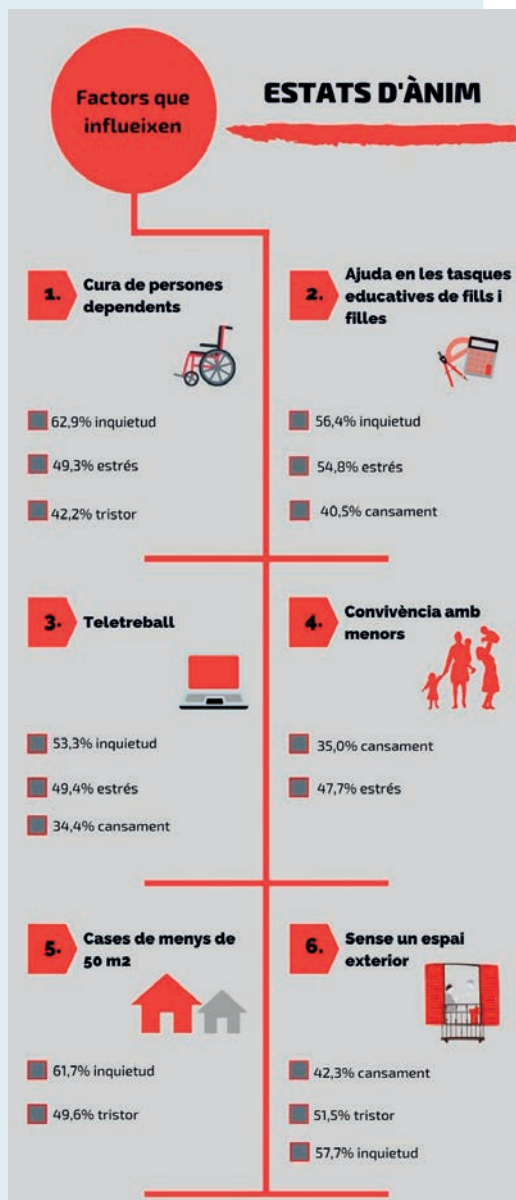
Una altra categoria de treball molt important en aquest sentit és el de cuidadors no professionals, en què les dones representen el 88 % de les persones donades d'alta. Tot i així, aquestes xifres responen a les afiliacions, però moltes treballen en unes condicions particularment precàries, amb molta freqüència sense contracte, especialment en els casos de treball domèstic.

Per altra banda, arran la pandèmia, i molt especialment degut al confinament de l'any passat, la greu xacra de la violència masclista s'ha intensificat, evidenciant l'alt risc de moltes dones de conviure amb els seus maltractadors i abusadors²⁵.

Pel que fa a les Balears, el nombre de trucades al 016 va créixer moltíssim entre febrer i març de 2020, tant pel que fa a les realitzades per part de la usuària com per part de familiars. A més, no va decreixer fins al mes de maig, arribant a 120 (92 per part de la usuària i 28 de familiars) el mes de desembre, un nombre molt per sobre de l'assolit a principis de 2020.

25. ORGANIZACIÓN DE LAS NACIONES UNIDAS (27 de març, 2020). «El coronavirus golpea tres veces a las mujeres: por la salud, por la violencia doméstica y por cuidar de los otros». Noticias ONU.

Figura IIIR-2.3.
Estats d'ànim, cura i condicions d'habitatge i de treball

Font: Elaboració pròpia (2021)

No s'ha de veure l'augment de les trucades com un indicador necessàriament negatiu. La família i les persones properes cada cop són més conscients del missatge de tolerància zero davant de la violència masclista. A més, això podria indicar que s'està derivant cap a una implicació comunitària per fer front a aquesta xacra.

El que sí que preocupa, tanmateix, és el nombre decreixent de denúncies per violència de gènere per part de la víctima respecte al 2019, ja que el 2020 varen registrar-se 172 denúncies menys, tot i el gran volum de trucades al 016 (figura 7). Són necessàries polítiques que garanteixin una sortida realista per a les dones víctimes de violència masclista (habitatge, ocupació), perquè, d'una altra manera, denunciar el maltractament significa per a moltes fer un salt a l'abisme.

8.

CONCLUSIONS

No només estam davant una pandèmia, sinó d'una sindèmia²⁶, atès que el virus interacciona amb el context social i ambiental i aprofundeix en les desigualtats preexistents. Aquesta crisi posa damunt la taula la feblesa del model econòmic a les Illes, que s'ha mantingut els anys posteriors a la crisi financera com un miratge de suposada abundància. Com que el turisme és un dels sectors més afectats per la crisi de la COVID-19, la fantasia s'ha trencat i les Illes

assoleixen les pitjors xifres d'atur i pobresa de tot l'Estat espanyol amb aquesta crisi.

Analitzar els efectes desiguals de la COVID-19 és essencial per abordar les solucions sense deixar ningú enrere. Si bé les modalitats telemàtiques per continuar la vida són un possible camí, la bretxa digital pot suposar una limitació important en l'accés a drets bàsics com l'educació, la informació pública i els recursos bàsics. Tenir en compte les necessitats de tots els col·lectius, posant especial èmfasi en els vulnerabilitzats, és una condició bàsica per pal·liar la crisi de forma inclusiva.

Per altra banda, l'anàlisi en perspectiva de gènere esdevé fonamental així mateix, atès que les desigualtats entre homes i dones es poden veure agreujades en el context de crisi. Són elles les que carreguen amb les tasques domèstiques i de cura, sense oblidar una precarietat laboral que recau més en les dones que en els homes. A més, cal prestar especial atenció a la violència masclista.

L'augment de la pobresa i l'exclusió han d'implicar un reforçament de les polítiques adreçades a reconduir aquesta situació, però també un replantejament del model econòmic, ja que hi ha una alta correlació d'aquest amb la vulnerabilitat tant preexistent com actual. Les administracions han de prioritzar les cures i reforçar els serveis públics, especialment els serveis socials, millorant la coordinació entre administracions. La col·laboració amb el tercer sector d'acció social esdevé clau en aquest context i en el futur, sense oblidar el potencial de la ciutadania per fer front a la crisi.

26. HORTON, R. (2020). «Offline: COVID-19 is not a pandemic». *The Lancet*. [https://doi.org/10.1016/S0140-6736\(20\)32000-6](https://doi.org/10.1016/S0140-6736(20)32000-6)

3

SEGURETAT SOCIAL

RESUM

La despesa en prestacions del sistema de la Seguretat Social el 2020 a les Illes Balears supera els 4.728 milions d'euros, amb creixements percentuals interanuals significatius, de 4,8 en les prestacions de l'INSS amb 2.686.881.248 euros abonats, de 155,19 en l'import global de les prestacions més les cotitzacions del SEPE, 1.630.505.485 euros, de 101,64 en les prestacions abonades per les MCSS fins a assolir els 369 milions d'euros i de 2,7 en els de prestacions de l'ISM, 41.739.442 euros.

La Seguretat Social ha ampliat el 2020 la consideració de situacions protegides i prestacions a noves situacions de necessitat sorgides per la pandèmia de la covid-19, que s'ha reflectit en millores de les prestacions d'incapacitat temporal; amb la protecció com a accident de treball o amb prestacions assimilades de les persones infectades o aïllades; en prestacions per als diferents tipus d'ERTO; en l'establiment de prestacions extraordinàries per cessament d'activitat per a autònoms, i en altres mesures com exoneracions o reduccions en la cotització a la Seguretat Social.

El pressupost d'ingressos per cotitzacions de la TGSS mostra un -29,2% de variació interanual i la mitjana mensual de 461.495 persones afiliades en alta genera una ràtio de 2,4 treballadors en alta per pensió i de 2,7 treballadors en alta per pensionista.

3.1.

INTRODUCCIÓ

El 2020 s'ha posat de manifest, de manera especialment intensa, la importància del sistema públic de protecció social tant de prestacions contributives com de les no contributives de la Seguretat Social. Això serveix per redistribuir recursos i contribuir a millorar la qualitat de vida de les persones en situació de necessitat, que han estat considerades pel legislador que es troben en situacions objecte de protecció. Aquestes prestacions, les gestionen les entitats gestores de la Seguretat Social adscrits al Ministeri d'Inclusió, Seguretat Social i Migracions; l'Institut Nacional de la Seguretat Social (INSS); l'Institut Social de la Marina (ISM); les mútues col·laboradores amb la Seguretat Social (MCSS), i l'entitat gestora de les prestacions per desocupació, el Servei d'Ocupació Pública Estatal (SEPE), adscrit al Ministeri de Treball i Economia Social. Correspon a la Tresoreria General de la Seguretat Social la gestió del pressupost d'ingressos de la Seguretat Social.

Al desembre de 2020 es veu com aquesta intensificació de l'acció protectora es plasma en el fet que el 28,9 % de la població de la nostra comunitat autònoma —332.034 persones— era percepció d'una mitjana de 312,0 euros per ser beneficiari d'alguna de les pensions o prestacions de la Seguretat Social contributives o no contributives a les quals es van destinar 358.662.399 euros en aquest mes, un 20,8 % més que els 296,9 milions d'euros del desembre de 2019, i això sense comptar la important despesa en prestacions en incapacitat temporal, naixement i cura del menor, prestacions de cessament d'activitat, etc.

El 2020 hi va haver una mitjana de 461.495 treballadors en alta i una mitjana de 195.036 pensions i de 17 3.497 pensionistes.

La ràtio de treballadors en alta per pensió abonada és de 2,4, i la corresponent al nombre de treballadors en alta per pensionista, de 2,7.

3.2.

LA DESPESA EN PENSIONS CONTRIBUTIVES DE LA SEGURETAT SOCIAL

El 2020 l'INSS va abonar 2.686.881.248 euros en concepte de prestacions de la Seguretat Social, 2.429.786.600,5 euros van correspondre a les pensions contributives en sentit estricte i 104.683.039,15 euros als complements de mínims, de naturalesa no contributiva, que complementen l'import de les pensions contributives fins al mínim establert per a la pensió de què es tracta (vegeu el quadre IIIA-3.1).

L'ISM el 2020 va abonar 40.388.788 euros en pensions; 39.349.175 euros van correspondre a les pensions contributives en sentit estricte, i 1.039.613,1 euros, a complements de mínims (vegeu el quadre IIIA-3.2).

El 31 de desembre de 2020 en aquesta comunitat autònoma hi havia 196.651 pensions contributives en vigor, l'import de la nòmina de pensions va ascendir a 185.898.645 euros i la pensió mitjana es va situar en 945,3 euros. Les variacions interanuals percentuals de les pensions al

desembre de 2020 representen a les Illes Balears uns increments de l'1,3 en el nombre de pensions; del 3,9 en l'import de la nòmina mensual de desembre, i un 2,6 de creixement de la pensió mitjana. En tots els casos, van ser superiors als que hi va haver a l'àmbit nacional, que va ser d'un 0,8, un 2,3 i un 2,2, respectivament (vegeu el quadre IIIA-3.3).

El nombre de les pensions contributives en vigor a les Illes Balears representa un 2 % de les 9.801.379 pensions a escala nacional i creix en termes interanuals més que la mitjana nacional des de 2008 (vegeu el quadre IIIA-3.4). L'augment de les nòmines de pensions no només està determinat per l'increment en la quantitat, sinó també per l'efecte de substitució de pensions que esdevenen baixa per pensions que causen alta. El 2020 el valor mitjà de les 11.765 pensions noves reconegudes a les Illes Balears va ser de 1.078,7 euros mensuals, mentre que el valor mitjà de les 8.753 pensions que van ser baixa era de 843,3 euros.

Quant a l'import de la pensió mitjana de les 6.857 noves altes de jubilació, ha estat de 1.298,5 euros, i la pensió mitjana de les 5.508 pensions de jubilació que van ser baixa va ser de 965,96 euros (vegeu el quadre IIIA-3.5).

La nòmina de pensions de desembre, de 185.898.645 euros, es distribueix en 146.886.167 euros d'import inicial de les pensions (79,0 %); 29.807.788 euros en revaloracions (16,0 %); 7.587.226 euros en els complements a mínims que suposen el 4,1 % del total, i en 1.617.463 euros que corresponen a altres complements (0,9 %) (vegeu el quadre IIIA-3.3).

L'1 de desembre, el 18,5 % de les pensions (36.369) estaven complementades a mínims, un 12,5 % del total de les pensions percebudes per homes i el 23,6 % de les pensions percebudes per dones (vegeu el quadre IIIA-3.6). El 2020 es van destinar a les pensions contributives, en concepte de pensió inicial, més revaloracions (1.811.677.204 €) a les pensions de jubilació; 370.068.247 euros a pensions de viduïtat; 219.738.367 euros a pensions d'incapacitat permanent; 27.454.963 euros a pensions d'orfanat, i 847.817 euros a pensions en favor de familiars. Les quanties més rellevants de complements de mínims corresponen a la jubilació, amb 69.244.364 euros, i a la viduïtat, amb 28.225.558 euros (vegeu el quadre IIIA-3.1).

3.2.1. ANÀLISI COMPARATIVA DE LES PENSIONS CONTRIBUTIVES PER COMUNITATS AUTÒNOMES, PER PROVÍNCIES, PER ILLES I PER MUNICIPIS DE LES ILLES BALEARS

Com és sabut, l'import d'una pensió o prestació contributiva de la Seguretat Social està determinat fonamentalment per les bases de cotització i els períodes cotitzats que acrediti l'interessat juntament amb els altres requisits establerts per al reconeixement del dret. Per això, és el mateix que correspongui al dret subjectiu de la persona que es jubila amb independència del territori on se sol·licita o percebi la pensió o prestació.

No obstant això, la pensió mitjana és una dada estadística rellevant des del punt de vista socioeconòmic, especialment útil per fer comparacions per territoris de residència, per sexe, grups d'edat, etc.

La pensió mitjana del conjunt de les 196.651 pensions en vigor l'1 de desembre de 2020 a les Illes Balears ha passat dels 921,7 de l'1 de desembre de 2019 a 945,3 euros. A més, hi ha un increment sobre l'1 de desembre de 2019 interanual que en percentatge representa un 2,6, superior a la mitjana de 2,2 a escala nacional. Igual que les pensions mitjanes de deu comunitats autònomes i de 37 províncies i Melilla, es troba per sota de la pensió mitjana del conjunt nacional, que es va situar en 1.0178,0 euros (vegeu el quadre IIIA-3.7).

En efecte, de les 17 comunitats autònomes i dues ciutats amb estatut d'autonomia (Ceuta i Melilla), només set comunitats autònomes i Ceuta —i només 12 províncies— tenen un import mitjà superior a la pensió mitjana nacional.

En la comparació de la pensió mitjana per comunitats autònomes i províncies, s'observa que la pensió mitjana de les Illes Balears és més alta que la pensió mitjana de set comunitats autònomes i se situa clarament en una posició intermèdia en el conjunt nacional, amb 28 províncies amb pensions mitjanes inferiors a les de les Illes Balears i 21 províncies amb pensions mitjanes superiors (vegeu el quadre IIIA-3.8).

A Mallorca s'ha abonat el 79,8 % de les pensions de la nòmina de desembre de 2020 (156.760) per un import global de 151.443.021 euros; a Menorca, el 8 % (15.650 pensions), amb un import global de 16.834.343 euros; el 9,7 % a pensionistes a Eivissa, 19.189 pensions (el 19,7 % del total), que generen una nòmina mensual de 17.506.199 euros; el 0,5 %

a residents a Formentera, 1.105 pensions per un import global de 861.895 euros.

D'altra banda, un 2 % de les pensions de desembre, 3.947 pensions, que sumen un total d'1.253.190,10 euros, no figuren adscrites a aquesta comunitat autònoma, ja que en la majoria dels casos són pensions que s'abonen a l'estranger o, en alguns supòsits, en altres comunitats autònomes (vegeu el quadre IIIA-3.6).

L'import de la pensió mitjana anual de l'INSS corresponent a la mitjana de les pensions abonades el 2020 en municipis de les Illes Balears va ser de 947,99 euros. No s'hi inclouen, per tant, les corresponents al règim de la mar, gestionades per l'ISM.

El 37,142 % de les pensions de l'INSS —71.072 de mitjana mensual— es van abonar a pensionistes que residien a Palma, i altres els municipis en què es van abonar més de 7.000 pensions de mitjana al mes van ser Manacor, amb 7.954 pensions; Llucmajor, amb 7.392 pensions; Eivissa, amb 7.172 pensions, i Calvià, amb 7.138 pensions abonades a residents en aquest municipi (vegeu el quadre IIIA-3.9).

3.2.2. ANÀLISI DE LES PENSIONS CONTRIBUTIVES SEGONS LA CLASSE, EL GÈNERE, EL GRUP D'EDAT, EL RÈGIM I PER TRAMS DE QUANTIA

3.2.2.1. Pensions i pensionistes per gènere

El desembre de 2020 a les Illes Balears estaven reconegudes 196.651 pensions que van percebre 174.938 pensionistes, la qual

cosa situa la ràtio de pensions per pensionista en 1,124. El 54 % de les pensions (106.156) van correspondre a dones i el 46,0 % (90.495 pensions) a homes, i del total de pensionistes, el 50,3 % (88.020) són dones, i el 49,7 % (86.918), homes. La ràtio pensions/pensionistes se situa en 1,206 per a les dones pensionistes i en 1,041 per als homes pensionistes (vegeu el quadre IIIA-3.10).

El desembre de 2020 a les Illes Balears les dones van percebre un total de 106.651 pensions, i els homes, 90.495. És a dir, les dones a les Illes Balears van percebre un total de 15.661 pensions més que els homes i, no obstant això, aquesta diferència es redueix a 1.102 si es compara el nombre de dones pensionistes (88.020) amb el d'homes pensionistes (86.918). Aquesta és una dada rellevant que apunta a l'anàlisi de la concurrència de pensions com un tema que cal considerar a l'hora d'avaluar per gènere els ingressos mitjans que es perceben en matèria de pensions.

La pensió mitjana de la nòmina de desembre de 2020 va ser de 945,3 euros, amb un import mitjà de les pensions percebudes per dones en aquest mes de 774,4 euros, i de 1.145,8 de les percebudes per homes.

En la incapacitat permanent, la pensió mitjana percebuda per homes va ser de 954,8 euros i la pensió mitjana percebuda per dones va ser de 848,7. L'import mitjà de les pensions de jubilació que es van abonar a homes va ser de 1.237,5 euros i el de les abonades a dones va ser de 851,2. La pensió mitjana de viduïtat percebuda per homes va ser de 506,5 euros, i la reconeguda a dones, de 667,6.

Si en lloc de desembre de 2020 s'observa la mitjana anual de les nòmines mensuals de pensions de 2020, l'import mitjà de les pensions abonades a homes és de 1.138,5 euros, i l'import mitjà de les pensions abonades a dones, 766,5 euros, amb una pensió mitjana per a tots dos sexes de 937,8 euros (vegeu el quadre IIIA-3.11). Si l'import de la mitjana anual de les nòmines mensuals s'analitza en relació amb el nombre de pensionistes, l'import mitjà percebut per pensionista en el cas dels homes seria de 1.185,1 euros, i l'import mitjà percebut per pensionista en el cas de les dones seria de 924,7 euros, amb una distància entre totes dues de 260,4 euros. S'arriba a aquesta conclusió atès que 86.296 homes pensionistes generen una nòmina global de 102.272.881 euros de mitjana mensual i que 87.201 dones pensionistes generen una nòmina global de 80.637.364 euros de mitjana mensual.

La mitjana mensual de les 71.964 pensions de jubilació d'homes es va situar en 1.218,8 euros, i la de les 54.183 percebudes per dones, en 835,2 euros. Quant a la viduïtat, la perceben 4.391 homes, amb un valor mitjà de 499,2 euros, i 40.260 dones, amb import mitjà de 658,3 euros (vegeu el quadre IIIA-3.12).

La diferenciació entre nombre de pensions i nombre de pensionistes en relació amb les pensions de viduïtat adquireix la seva màxima rellevància, perquè, per evitar el doble còmput, quan un pensionista percep dues o més pensions es computa, a efectes estadístics, una sola vegada i sota les característiques de la pensió principal que percep. El major nivell de concurrència de pensions es produeix en relació amb la

viduïtat, en què es comptabilitzen 44.706 pensions i 24.142 pensionistes (1.405 homes i 24.142 dones). Hi ha 19.159 pensionistes de viduïtat; és a dir, un 57,1 % percep una altra pensió —jubilació, en la majoria dels casos— que generalment és de quantia més elevada que la viduïtat.

3.2.2.2. Distribució de les pensions per règims

La distribució per règims de les pensions percebudes mostra que el règim general concentra el 70,6 % del total de pensions, amb 139.084 pensions; el d'autònoms, el 24,4 %, amb 48.051 pensions; el règim de la mar, amb 2.601 pensions; el règim d'accidents de treball, amb 3.264 pensions, i el de malalties professionals, amb 243 pensions. Hi ha també 3.704 pensions de l'extingit SOVI (assegurança obligatòria de vellesa i invalidesa), amb 3.406 pensions, amb presència majoritària de dones (3.406). Tant les dones com els 298 homes que perceben pensions d'aquesta assegurança reben una mitjana mensual de 411 euros (vegeu el quadre IIIA-3.13). La pensió mitjana del règim general va ser de 1.053 euros, 1.277 de mitjana en homes i 862 de mitjana en les percebudes per dones; la del règim d'autònoms 663 euros; 772,7 de mitjana en les pensions dels homes i 567,6 en les pensions de les dones. En el règim de treballadors de la mar, la pensió mitjana va ser de 1.106 euros; en accidents de treball, 1.004, i en malalties professionals, 1.027 (vegeu el quadre IIIA-3.10).

En el règim general la variació percentual interanual de l'import de la nòmina mensual de desembre de 2020 ha estat

4,3; la de la pensió mitjana, 2,4, i la del nombre de pensions, 1,9. La variació interanual de l'import de la nòmina en el règim d'autònoms ha estat del 2,9 %; la de la pensió mitjana, del 2,3 %, i la del nombre de pensions, el 0,6 % (vegeu el quadre IIIA-3.14).

El 16,1 % de les pensions del règim general (22.379 pensions) són pensions mínimes, amb una mitjana de pensió de 628,4 euros, que incorporen en la seva quantia complements de mínims per un import mitjà mensual de 198,4 euros. El segon règim en què hi ha més pensions mínimes és el d'autònoms, amb 13.306 pensions mínimes, el 27,7 % del total amb un import mitjà de 626,8 euros, dins del qual els complements a mínims suposen 226,2 euros de mitjana (vegeu el quadre IIIA-3.15).

3.2.2.3. Distribució de les pensions per trams de quantia i graus d'incapacitat permanent

Per trams de quantia, el més nombrós és el de les pensions de quantitats compreses entre els 650,0 i els 700 euros, amb 20.013 pensions; seguit del tram de 600,0 a 650, amb 17.598 pensions. Amb 10.328 pensions de jubilació, el tram de quantia de 650,0 euros a 650 és el més freqüent d'aquesta prestació, així com la de viduïtat, amb 8.229 pensions. Destaca dins del tram de 600,0 a 650 euros que en aquest tram hi ha 13.741 pensions de jubilació i només 1.987 de viduïtat i que és el tram més freqüent de la incapacitat permanent, amb 1.645 pensions (vegeu el quadre IIIA-3.16).

La major part de les pensions d'orfanat (2.872) se situen en el tram de 150,01 a 200 euros, i en el tram de 400,0 a 450 euros que, amb 5.796, és un dels destacats de la jubilació, hi ha la major part dels 3.704 SOVI, que en la seva majoria s'assimilen a la jubilació i, en molt menor mesura, a la incapacitat permanent.

En el cas de la incapacitat permanent en la determinació de la quantia de la pensió, concretament el percentatge que cal aplicar a la base reguladora que s'emptra per al càlcul de la pensió depèn del grau d'incapacitat que s'hagi reconegut. Les 17.416 pensions en vigor d'incapacitat permanent el desembre de 2020 es distribueixen en 11.598 en el grau de total per a la professió habitual, amb un import mitjà de 766,1 euros; 5.376 en el grau d'absoluta per a tot treball, amb un import mitjà mensual de 1.143,4 euros, i 442 de gran invalidesa, amb un import mitjà de 1.997,5 euros (vegeu el quadre IIIA-3.17).

La diferenciació entre el nombre de pensions i el de pensionistes és rellevant, perquè, a causa de la concurrència de pensions, estadísticament hi ha 21.713 pensions més que pensionistes (vegeu el quadre IIIA-3.16).

3.2.2.4. DISTRIBUCIÓ DE LES PENSIONS PER TRAMS O GRUPS D'EDAT

Per trams d'edat, els de 65-69 i 70-74 anys són els que concentren un nombre més alt de pensions i de pensionistes: el 39,4% de les pensions, 77.557, i el 36,6% dels pensionistes, 71.511 (vegeu el quadre IIIA-3.10). Si bé el nombre de pensions

percebudes per dones és superior al de les percebudes per homes en els trams de 50-54; 55-59 i 60-64 anys, les diferències més grans es registren en els trams de 75-79, 80-84 i 85 i més anys, en què es registren 50.093 pensions percebudes per dones, mentre que les percebudes per homes han estat 32.867.

Per grups d'edat, el tram dels 65 als 69 anys, tots dos inclusivament, és el que concentra el nombre més alt de pensions, 39.226, amb un import mitjà de 1.165,8 euros. El següent tram més freqüent és el de 70-74 anys, amb 38.434 pensions i un import mitjà de 1.059,9 euros. D'aquest tram d'edat, 66.313 pensions corresponen a la jubilació i 10.033 a la viduitat. En la incapacitat permanent, el tram d'edat que concentra el nombre més alt de pensions és el de 60-64 anys, amb 5.973 pensions i un import mitjà de 987,6 euros. En la jubilació, els trams amb un nombre més alt de pensions són el de 65-69, amb 34.676, i el de 70-74, amb 32.527, i uns imports mitjans de 1.227 euros i de 1.129, respectivament. En la viduitat, el tram dels 80 als 84 anys acumula el nombre més alt de pensions, 12.920, amb una pensió mitjana de 596,2 euros. En l'orfanat, el tram més freqüent és el dels 20-24 anys, amb 1.785 pensions i un import mitjà de 305,7 euros. En la incapacitat permanent, els trams significatius arriben només fins als 65 anys, perquè estadísticament les incapacitats permanents es reflecteixen com pensions de jubilació procedents d'incapacitat quan els seus beneficiaris compleixen l'edat de 65 anys (vegeu el quadre IIIA-3.18).

3.3.

ANÀLISI DELS SUBSIDIS I ALTRES PRESTACIONS (INSS, ISM I MCSS)

3.3.1. UN ENFOCAMENT GLOBAL DE LA PROTECCIÓ

L'acció protectora de la Seguretat Social acompanya el ciutadà en les situacions de necessitat protegides al llarg del seu període vital. Així, hi és per exemple, des que neix, amb la inclusió dels fills com a beneficiaris de l'assistència sanitària o amb les prestacions per naixement i cura del menor. També és present quan s'està incapacitat temporal o permanentment per al treball, amb les prestacions d'incapacitat temporal o permanent, o quan es produeix el cessament en la vida laboral activa i es passa a la condició de pensionista. També hi és en situacions de vulnerabilitat o de baixos recursos, mitjançant complements de mínims de les pensions contributives, la prestació no contributiva de l'ingrés mínim vital. I fins i tot la Seguretat Social respon en les situacions originades per la defunció del cònjuge o dels pares mitjançant les prestacions de viduïtat o orfandat.

El reconeixement i control del dret a l'assistència sanitària que correspon a l'INSS (article 3*bis* de la Llei 16/2003, de 28 de maig, afegit per l'article 1.2 del Reial decret llei 16/2012, de 20 d'abril) es fa efectiu per la comunitat autònoma, que facilita el seu accés a les prestacions d'assistència sanitària mitjançant l'expedició de la targeta sanitària. Respecte a això, cal assenyalar que el 2020 estaven d'alta en BA-

DASS (bases de dades d'assistència sanitària de la Seguretat Social) com a titulars del dret a l'assistència sanitària 913.045 persones assegurades, i com a beneficiàries, 246.823. Això situa en 1.159.868 persones l'àmbit de protecció d'aquesta prestació de la Seguretat Social (vegeu el quadre IIIA-3.19).

Com es veu en aquest apartat, la Seguretat Social ha ampliat la intensitat de la seva acció protectora davant de situacions de necessitat ja protegides o emparant situacions noves no previstes en la legislació anterior i que han estat implementades el 2020 a través de nombrosos RDL per fer front a situacions excepcionals com les creades per la pandèmia de la covid-19.

De totes aquestes, és necessari ressaltar en aquest apartat les millores en la incapacitat temporal originades per la covid-19, la prestació econòmica per ERTD i les per cessament d'activitat en el cas dels treballadors autònoms, a més de l'arrencada i posada en marxa de la prestació de l'ingrés mínim vital.

3.3.2. ELS SUBSIDIS I ALTRES PRESTACIONS ECONÒMIQUES ABONATS EL 2020

Dels 2.686.881.248 euros en prestacions abonades per l'INSS el 2020, el 5,7 % (152.411.609 euros) van correspondre a subsidis i altres prestacions (vegeu el quadre IIIA-3.1).

L'ISM, en relació amb el règim de treballadors de la mar, va abonar el 2020 un total de 894.461,63 euros en concepte de subsidis d'incapacitat temporal, i 456.192

euros per protecció familiar i altres prestacions (vegeu el quadre [IIIA-3.2](#)).

Per altra banda, el 2020 s'estima provisionalment que les MCSS han abonat en subsidis i altres prestacions només pel que fa a IT i a les prestacions per cessament d'activitat de treballadors autònoms 369.370.974 euros, la qual cosa suposa una variació interanual de 101,6 % sobre els 183 milions que van abonar el 2019.

3.3.2.1. La incapacitat temporal (IT) abonada per l'INSS i per les MCSS

L'INSS va abonar en concepte d'IT 49.782.151 euros, dels quals 11.616.909 van ser per pagament directe, 38.135.937 d'euros per pagament delegat de les empreses i 29.305 per col·laboració d'empreses (vegeu el quadre [IIIA-3.1](#)).

El volum de gestió de la incapacitat temporal de les MCSS, segons les dades del tancament definitiu del pressupost de 2019 (darreres dades definitives publicades al web de la Seguretat Social) va ascendir a 161.146.488 euros, la qual cosa suposa un 88,1 % del total de la despesa en prestacions de les MCSS el 2019, que va ser de 182.908.339,6 euros (vegeu el quadre [IIIA-3.20](#)).

L'estimació dels imports abonats el 2020 per les MCSS en IT ascendeix a 206.456.436 euros, dels quals 148.035.473 euros corresponen a la IT de contingències comunes no covid-19 i 29.944.559 euros a contingències professionals. Els 28.476.402 euros restants es van emprar per a l'especial protecció de les situacions d'IT de contingències comunes en el cas de covid-19,

tant de contagi com per aïllament, que es va assimilar a la protecció dels accidents de treball. Es van millorar, per tant, les prestacions i es van alliberar de costos treballadors i empreses. Al mateix temps, s'ha articulat una protecció especial del col·lectiu de personal sanitari i sociosanitari que va contreure la covid-19 en exercici de les seves funcions, considerant aquesta IT com a contingència professional d'accident de treball (vegeu el quadre [IIIA-3.21](#)).

El 2020 es van iniciar 21.411 processos d'IT de contingències professionals, d'accidents de treball o malalties professionals, dels quals a cap d'any continuaven en vigor 2.250. La durada mitjana va ser de 35,9 dies i la incidència mitjana mensual de va ser de 3,8 processos per cada mil treballadors protegits (420.598 treballadors) (vegeu el quadre [IIIA-3.22](#)).

Quant a la IT de contingències comunes (no covid-19), hi va haver 101.615 processos iniciats en el període, 95.746 en el règim general (RG) de la Seguretat Social i 5.869 processos en el règim d'autònoms (RA) i estaven en vigor per cap d'any 14.535 processos. La durada mitjana en el RG va ser de 51,2 dies, i la incidència mitjana mensual, de 17,3. En el RA la durada mitjana va ser de 117,7 dies i una incidència de 5,3 sobre cada mil treballadors protegits (91.017) (vegeu el quadre [IIIA-3.23](#)).

La incapacitat temporal per covid-19 ha estat especialment protegida en el moment en què s'ha assimilat al Reial decret llei 6/2020 la IT per infecció o aïllament a la contingència d'accident de treball a l'efecte de prestacions. Així s'ha augmen-

tat la protecció i s'han alliberat costos a empreses i treballadors. Per la seva banda, el Reial decret llei 19/2020 ha augmentat la protecció en establir com a contingència d'accident de treball les infeccions de covid-19 que contreguin els professionals sanitaris i sociosanitaris. La IT per covid el 2020 ha generat 59.001 processos amb una durada mitjana de 13,1 dies i una incidència de 12,8 per cada mil treballadors protegits. El 2020 van acabar 25.168 processos d'IT covid-19 referits a homes, que van generar 318.131 dies de baixa, i 30.581 processos d'IT, que van afectar dones i que van suposar un total acumulat de 410.110 dies de baixa.

Per cap d'any, del col·lectiu de 416.475 treballadors d'alta en empreses, 2.328 estaven en situació d'IT covid-19, la qual cosa representa una prevalença de 5,6 per cada mil treballadors protegits (vegeu el quadre IIIA-3.24).

L'evolució territorial de la incapacitat temporal per covid-19 a les Illes Balears i en el conjunt d'Espanya, amb la seqüència diària del nombre d'infectats o aïllats des del 14 de febrer, és una eina estadística de dades d'alta freqüència facilitada pel Ministeri d'Inclusió, Seguretat Social i Migracions a través del seu web, que possibilita anàlisi i estudis en profunditat del comportament de la pandèmia.

Des del 20 de febrer de 2020, en què es comptabilitza a les Illes Balears la primera incapacitat temporal d'aquestes característiques, fins al 31 de desembre de 2020, en què hi va haver 262 casos d'IT per infecció-aïllament, es van viure pics el 24 d'agost, amb 1.178 casos, i el 17 d'agost,

amb 1.181 IT covid-19 (21.829 a escala nacional) (vegeu el quadre IIIA-3.25).

3.3.2.2. La prestació per naixement i cura del menor (NCM)

La despesa pública de 2020 en prestacions de naixement i cura del menor (NCM) es va veure ampliada per la protecció de la paternitat de 8 a 12 setmanes des de l'1 de gener de 2020. Ha ascendit a 68.516.808 euros i superen en un 16,9 % la de 2019 (vegeu el quadre IIIA-3.1). Es van efectuar 12.404 reconeixements de NCM, 6.064,00 corresponents al primer progenitor i 6.340 al segon progenitor (vegeu el quadre IIIA-3.26).

Només 22 primers progenitors de maternitat biològica van compartir una mitjana de 81,4 dies del període inicial sol·licitat de gaudi de la prestació amb l'altre progenitor, i 27 segons progenitors, amb una durada mitjana de 29,1 dies (vegeu el quadre IIIA-3.27).

3.3.2.3. Les prestacions familiars per fill a càrrec (PF)

L'import de les prestacions familiars per fill a càrrec el 2020 va ascendir a 27.504.363 euros, un 5,2 % més que el 2019 (vegeu el quadre IIIA-3.1).

Hi va haver 2.969 persones beneficiàries que van percebre assignacions mensuals per un total d'1.428.511 euros per 3.016 fills a càrrec causants de la prestació amb 18 o més anys; 1.824 amb un grau de discapacitat igual o superior al 65 %, i 1.192 amb grau de minusvalidesa igual o superior al 75 % (vegeu el quadre IIIA-3.28).

Quant a l'assignació econòmica per fill o menor a càrrec menors de 18 anys sense discapacitat, o amb una discapacitat igual o superior al 33 %, de pagament semestral, en la nòmina de desembre de 2020, va representar 4.740.204 euros, distribuïts a 10.818 persones beneficiàries de la prestació generada per 19.363 causants menors de 18 anys.

El 2020 la mitjana anual va ser de 20.839 causants d'aquestes prestacions, 15.121 sense discapacitat, 2.710 amb una discapacitat igual o de més del 33 %; 1.805 amb una discapacitat igual o de més del 65 %, i 1.202 amb una discapacitat igual o superior al 75 % (vegeu el quadre [IIIA-3.29](#)). D'altra banda, el 2020 també es van abonar 189 prestacions familiars a famílies nombroses, a 44 a famílies monoparentals i a dues mares discapacitades (vegeu el quadre [IIIA-3.30](#)).

3.3.2.4. L'ingrés mínim vital (IMV). Desplegament en el segon semestre de 2020

El Reial decret llei 20/2020, de 29 de maig, pel qual s'estableix l'ingrés mínim vital, que es va publicar al BOE de l'1 de juny i que va entrar en vigor el mateix dia, ha configurat el dret a una prestació econòmica de seguretat social nova de naturalesa no contributiva per garantir un nivell mínim de renda als qui es trobin en situació de vulnerabilitat econòmica. A més, persegueix garantir una millora d'oportunitats reals d'inclusió social i laboral a les persones beneficiàries. L'aprovació d'aquesta norma és una fita històrica que ha nascut amb el més ampli consens parlamentari i l'IMV es configura com una prestació

«sòl», una xarxa de protecció assistencial compatible amb noves millores de cobertura o de quanties que pugui establir la Comunitat Autònoma en regular la renda social garantida.

Amb l'IMV s'equilibra més el pes de les modalitats no contributives de les prestacions de Seguretat Social i, dins de la reordenació d'aquestes, a partir de l'1 de juny ja no es poden presentar noves sol·licituds de prestacions familiars corresponents a l'assignació econòmica per fill o menor a càrrec sense discapacitat o amb discapacitat inferior al 33 %, però la continuen percebent els qui en fossin beneficiaris en el moment de la seva entrada en vigor.

La gestió d'aquesta prestació s'ha assignat a l'INSS i, en aquests primers mesos d'implantació des que el 15 de juny de 2020 s'obrí el termini per sol·licitar-la, ja s'han abonat 4.446.196 euros reconeguts a 4.575 beneficiaris. D'aquests, 2.406 són adults i 2.169 menors. A les Illes Balears es van presentar 30.820 sol·licituds, i a l'àmbit nacional, 1.136.173 sol·licituds, que han permès reconèixer la prestació a 462.508 beneficiaris, 243.295 adults i 219.213 menors d'edat (vegeu el quadre [IIIA-3.1](#) i quadre [IIIA-3.31](#)).

3.3.2.5. Les prestacions econòmiques per cessament d'activitat de treballadors autònoms abonades per les MCSS el 2020

Les MCSS el 2020 han reconegut 62.108 prestacions per cessament d'activitat a treballadors autònoms per un import global

de 162.914.538 euros i han beneficiat el 79,8 % dels 87.982 treballadors autònoms de les Illes Balears (vegeu el quadre **IIIA-3.32**). S'ha reconegut 42.260 autònoms per un import de 103.366.760 euros la prestació extraordinària per covid-19 regulada a l'article 17 de l'RDL 8/2020 per ajudar els autònoms obligats a tancar per l'estat d'alarma o amb caiguda de la facturació del 75 % (PECATA). Es van abonar 909 prestacions extraordinàries per un import total de 2.012.586 euros, amb una mitjana percebuda per persona beneficiària de 2.214 euros, pel cessament d'activitat de temporers (PETECATA), conforme a l'article 10 de l'RDL 24/2020 per als treballadors autònoms de temporada que, com que no estaven d'alta en el moment de la declaració de l'estat d'alarma, no van poder accedir a la prestació extraordinària. A més, d'acord amb l'article 14 de l'RDL 30/2020 s'han reconegut unes altres 252 prestacions per un import global de 612.043 euros, a raó d'una mitjana de 2.428,7 euros a integrants del col·lectiu de temporers del segon semestre, amb carència o sense, que preveïen un mal exercici (PETECATA2).

A 4.965 persones beneficiàries se'ls ha abonat, d'acord amb l'article 9 del Reial decret llei 24/2020, un import total de 13.268.349 euros, amb una mitjana de 2.672 euros per persona beneficiària, la prestació ordinària per cessament d'activitat de treballadors que havien percebut fins al juny la prestació extraordinària per cessament d'activitat (POECATA). D'altra banda, la prestació de cessament d'activitat de naturalesa extraordinària per suspensió de l'activitat (PECANE I) prevista en l'article 13.1 de l'RDL 30/2020 per a treballadors amb carència i sense obligats a

suspendre tota activitat per resolució de l'autoritat laboral, ha protegit unes altres 1.307 persones beneficiàries per un import global de 440.315 euros i amb un import mitjà per perceptor de 336,9 euros.

El cost de la prestació per cessament d'activitat de naturalesa extraordinària establerta a l'article 13.2 de l'RDL 30/2020 per no tenir carència per al cessament d'activitat de treballadors autònoms (CATA) que preveïen un mal quart trimestre i no tenien accés a POECATA II ni a POCATA (PECANE II) ha estat de 3.199.871,9 euros, corresponents a 2.006 prestacions amb un import mitjà de 1.595 euros.

La prestació de cessament d'activitat i treball per compte propi (pròrroga) (POECATA II) regulada en la disposició addicional 4a de l'RDL 30/2020 va aconseguir 6.546 treballadors i va representar una despesa pública de 24.598.058 euros, amb un import mitjà per perceptor de 3.757,7 euros. Per la seva part, la prestació PRO-POECATA I, regulada a la disposició addicional 4a de l'RDL 30/2020, per a treballadors beneficiaris PECATA (article 17 de l'RDL 8/2020) que se sol·licitava d'acord amb l'article 327 de l'RDL 8/2015 TRLGSS, ha generat 3.863 prestacions de cessament d'activitat per un import global de 15.416.553 euros i amb una percepció mitjana per beneficiari de 3.990,8 euros

Consideram molt il·lustratiu que la despesa total de les MCSS en subsidis i altres prestacions a escala nacional el 2020, segons les dades globals del tancament provisional d'exercici publicats al web de la Seguretat Social, hagi estat de 14.497 milions d'euros, un 91,4 de variació per-

centual interanual sobre els 7.576 abonats per aquests conceptes el 2019.

La prestació extraordinària per cessament d'activitat per covid-19 ha generat una despesa de 3.836,9 milions, la prestació ordinària per cessament d'activitat (CATA) ha passat de 10,5 milions el 2019 a 789 el 2020, les cotitzacions per les persones beneficiàries de la prestació de cessament d'activitat han suposat 317,8 milions, mentre que havien estat 4,7 milions el 2019 i la despesa conjunta en IT representa un increment interanual del 28,3 % (vegeu el quadre [IIIA-3.33](#)).

3.3.2.6. Altres prestacions i les malalties professionals

El 2020 les MCSS van iniciar una mitjana mensual de 2116 prestacions per risc per embaràs que van tenir una durada mitjana de 78,34 dies, i es mantenien 485 situacions protegides en vigor en acabar el període (vegeu el quadre [IIIA-3.34](#)). En relació amb les prestacions per cura de menors afectats per càncer o malaltia greu, es van iniciar 100 processos i a final de desembre hi havia 224 processos en vigor i els processos que van acabar havien tingut una durada mitjana de 489 dies (vegeu el quadre [IIIA-3.41](#)).

El 31 de desembre a les Illes Balears s'havien comunicat 239 comunicats, 111 amb baixa (46 corresponents a homes i 65 a dones) i 128 sense baixa (99 corresponents a homes i 140 a dones) (vegeu el quadre [IIIA-3.35](#)).

Per cap d'any s'havien tancat 91 comunicats de malaltia professional (MP) amb baixa amb una durada mitjana de 115,5

dies, 39 corresponien a homes amb una durada mitjana de 72,4 dies i 52 a dones, amb una durada mitjana de 147,8 dies. En 89 dels 91 comunicats de malaltia tancats amb baixa, la malaltia professional ha estat ocasionada per agents físics (vegeu el quadre [IIIA-3.36](#)).

La major part dels processos d'MP es concentren en els trams d'edat de 40-44 anys, amb 19 processos, i en el de 50-54 anys, amb 17 processos (vegeu el quadre [IIIA-3.37](#)).

3.4.

LES PRESTACIONS DE PROTECCIÓ PER L'ATUR

La despesa en prestacions de desocupació del SEPE el 2020 ha estat d'1.630.505.485 euros, dels quals 356.598.483 euros corresponen a les cotitzacions per les prestacions abonades a les persones beneficiàries i 1.273.907.002 euros a les prestacions per desocupació en sentit estricte (vegeu el quadre [IIIA-3.38](#)). El creixement interanual de la protecció social pública dispensada és d'un 155,2 % sobre la despesa pública en prestacions per desocupació de 2019, que va ser 638.934.632 euros; 443.151.593 euros corresponents a les prestacions i 195.783.040 euros per cotitzacions pel col·lectiu beneficiari d'aquestes prestacions. La gestió d'aquest volum de prestacions reflecteix com d'elevada ha estat la càrrega de treball assumida el 2020 i, de manera evident, la intensitat del compromís de servei i la capacitat de resposta acreditada.

Abril va marcar un punt d'inflexió en passar de les 62.839 persones beneficiàries de març i una nòmina mensual de 69.658.132 euros —incloses les cotitzacions— a 162.435 i una despesa total de 186.599.721. El nombre de beneficiaris és 4,8 vegades els 33.647 que hi havia en aquest mateix mes d'abril del 2019 i la despesa en prestacions d'aquesta nòmina mensual multiplica per 5,8 el d'aquest mateix mes de l'any anterior. El pic de la despesa es produeix el mes de maig, amb 173.958 beneficiaris, enfront dels 24.444 de 2019 i amb una nòmina global de 207.048.239 euros, enfront dels 25,9 milions de la nòmina de maig de 2019 (vegeu el quadre [IIIA-3.38](#)).

El desembre de 2020 hi va haver 107.866 persones beneficiàries de prestacions de desocupació, 85.686 de la prestació contributiva per desocupació, 20.470 del subsidi de desocupació i 1.710 de la renda activa d'inserció (RAI). El 19,9% dels beneficiaris (26.440) són estrangers; 21.513 perceben la prestació contributiva, 4.556 el subsidi per desocupació i 371 la RAI (vegeu el quadre [IIIA-3.39](#)).

Dels 85.686 beneficiaris de la prestació contributiva per desocupació el desembre de 2020, 41.193 són homes i 44.493 dones. La mitjana anual inclou 86.840 beneficiaris al mes, 42.251 homes i 44.590 dones. El tram d'edat més freqüent del perceptor d'aquesta prestació és el de 40-44 anys, amb 12.716 perceptors de mitjana al mes: 6.062 homes i 6.655 dones (vegeu el quadre [IIIA-3.40](#)).

El subsidi per desocupació va tenir 21.526 perceptors de mitjana anual, dels quals

5.499 beneficiaris ho van ser per esgotament de la prestació per desocupació, 6.391 com a perceptors de subsidi per a majors de 52 anys, 5.122 per període cotitzat insuficient per accedir a la prestació contributiva, 3.722 fixos discontinus i la resta el van percebre per altres conceptes.

El desembre de 2020 apareixen noves figures jurídiques com els 513 perceptors del subsidi extraordinari per desocupació o els 1.820 beneficiaris de subsidi especial d'esgotament covid-19. Els trams d'edat amb més persones beneficiàries corresponen a 50-59 anys, amb 2.976 perceptors, i a 60 o més anys, amb 3.939. Del total dels 20.470 perceptors del desembre del subsidi de desocupació, 8.921 són homes i 11.519 dones (vegeu el quadre [IIIA-3.41](#) i [IIIA-3.42](#)).

El 82,5% de les 1.710 persones que perceben la renda activa d'inserció, 1.188 són dones i el 17,5% homes. El tram d'edat amb un nombre més alt de beneficiaris és el de 45-49 anys, amb 412 perceptors, seguit del tram de 50-54, amb 397, i del tram de 55-59 anys, amb 309. En els trams anteriors al de 45-49 anys hi va haver 347 dones que van percebre la RAI i només 41 homes (vegeu el quadre [IIIA-3.43](#)).

La mitjana de 2020 de la taxa de cobertura del total de beneficiaris per prestacions de desocupació a les Illes Balears va ser de 158, la més alta del conjunt nacional, en què la taxa de cobertura mitjana va ser de 85. Això és degut a l'elevat volum de treballadors fixos discontinus que fa que la taxa de cobertura pot superar el 100%, especialment en els mesos de temporada baixa, si bé a les Illes Balears només

el mes de setembre la taxa de cobertura va baixar del 100 %. La taxa de cobertura relaciona el total de beneficiaris de prestacions per desocupació amb l'atur registrat SISPE amb experiència laboral (atur registrat SISPE, menys atur registrat SISPE sense ocupació anterior) (vegeu el quadre [IIIA-3.44](#)).

Durant el període abril-desembre de 2020, a les Illes Balears hi va haver una mitjana de 60.435 beneficiaris d'ERTO covid-19 (27.614 homes i 31.508 dones), 52.164 de suspensió d'ocupació i 8.271 de desocupació parcial. Al desembre el nombre de beneficiaris s'havia reduït a 7.050 de suspensió (3.417 homes i 3.663 dones) i cap de desocupació parcial. L'RDL 8/2020 ha regulat els ERTOS per força major associats a la covid i també s'han previst exoneracions gairebé totals per a tots els treballadors suspesos a causa de la pandèmia.

En el període d'abril-desembre de 2020, es van produir a les Illes Balears 270.740 altes inicials en la prestació contributiva ERTOS covid-19, 237.367 per suspensió d'ocupació i 33.373 per desocupació parcial). Les altes inicials acumulades amb homes beneficiaris van ser 134.086 (116.129 de suspensió i 17.957 de desocupació parcial), i amb dones, 136.654 (121.238 per suspensió i 15.416 per desocupació parcial).

Les altes inicials en la prestació ERTOS covid-19 de les Illes Balears suposen el 4,346 % de totes les altes inicials en aquesta prestació a escala nacional, 6.228.759 altes (5.305.686 per suspensió i 923.073 per desocupació parcial).

Cal tenir en compte que a l'octubre de 2020 s'han tornat a donar d'alta les prestacions de les persones que continuen en ERTOS covid-19. Els ERTOS covid-19 de reducció de jornada es transformen en ERTOS de suspensió, assimilant el percentatge de reducció a dies complets de suspensió segons l'RDL 30/2020, de 29 de setembre, de mesures socials en defensa de l'ocupació (vegeu el quadre [IIIA-3.45](#)).

El nombre de beneficiaris és inferior al nombre de persones que continuen afectades per ERTOS covid-19, perquè des de novembre 2020 la comunicació de períodes d'activitat s'efectua a mes vençut. Això origina que part dels treballadors quedin en situació de baixa en la prestació el darrer dia del mes anterior.

Al desembre el nombre d'altes inicials en la prestació ERTOS covid-19 es va reduir a 5.373, de les quals 5.130 van ser per suspensió d'ocupació i 243 per desocupació parcial.

A l'àmbit nacional, a 31 de desembre de 2020 hi havia 702.808 treballadors protegits per ERTOS, 501.399 per suspensió total i 201.250 per suspensió parcial. Llavors, 448.180 ho van ser en aplicació de l'RDL 30/2020 i el 35/2020 i es van començar a reconèixer a partir de l'1 d'octubre. Es distribueixen en 25.795 d'impediment, 171.221 de limitació, 201.547 de CNAES de l'annex i 49.617 de cadena de valor. D'altra banda, 254.628 corresponien a 81.599 a força major i a 173.029 de no força major i derivats de la legislació anterior a l'RDL 30/2020 (vegeu el quadre [IIIA-3.46](#)).

3.5.

LA TGSS I EL PRESSUPOST D'INGRESSOS DE LA SEGURETAT SOCIAL A LES ILLES BALEARS

És un servei comú de la Seguretat Social en què, per aplicació dels principis de solidaritat financera i de caixa única, s'unifiquen tots els recursos econòmics i l'administració financera del sistema de la Seguretat Social. Entre les seves competències figura la inscripció d'empreses, afiliació i alta de treballadors i treballadores, la gestió i control de la cotització i recaptació, i ordenar els pagaments de la Seguretat Social de les prestacions que reconeixen les entitats gestores.

El 2020 la mitjana anual de persones afiliades en alta a la Seguretat Social el darrer dia del mes va ser de 462.612, i la mitjana anual de les persones en alta en el conjunt de l'any, de 461.495, un -9,7 de percentatge de variació interanual que, fins i tot sent significatiu, mostra un nivell de manteniment de l'ocupació superior al 90 % malgrat el poderós impacte de la pandèmia de covid-19 en l'àmbit socioeconòmic (vegeu el quadre [IIIA-3.47](#)).

El nombre de codis compte de cotització el 2020 (una empresa en pot tenir més d'un) va passar de 39.809 al gener a 37.621 al desembre, amb 2.429 baixes i 1.887 altes al llarg de l'exercici (vegeu el quadre [IIIA-3.48](#)).

Les bases mitjanes de cotització dels treballadors en el règim general al desembre de 2020 han estat de 1.978,4 euros,

(1.900,20 les de les dones i 2.050,6 les dels homes). Les bases de cotització mitjanes de les Illes Balears són superiors a la mitjana nacional, que va ser de 1.969,4 euros. Només sis províncies i Ceuta tenen bases de cotització superiors a les de les Illes Balears: Àlaba, Barcelona, Burgos, Guipúscoa, Madrid i Valladolid (vegeu el quadre [IIIA-3.49](#)).

Les bases mitjanes de cotització han passat al llarg de 2020 de 1.885,7 euros al gener a 1.978,7 euros al desembre (1.900,2 euros les bases mitjanes de les dones i 2.050,6 les d'homes). El 2019 les bases mitjanes havien passat de 1.843,1 al gener a 1.875 al desembre, amb unes bases mitjanes de cotització de les dones en aquest darrer mes de més de 1.705,7 euros i de 2.031,6 euros les dels homes. Hi ha, per tant, un creixement interanual de les bases mitjanes de cotització el mes de desembre, més elevat en el cas de les bases mitjanes de les dones, i una conseqüent reducció de la distància respecte de les bases de cotització mitjana dels homes (vegeu el quadre [IIIA-3.50](#)).

La recaptació de quotes a la Seguretat Social el 2020, segons les dades del tancament provisional de l'exercici, ha aconseguit un import de 2.163.413.180 euros, amb una variació interanual sobre 2019 d'un -29,2 %, la qual cosa representa 893.852.595 euros menys que l'any anterior. Aquesta disminució de la recaptació es concentra fonamentalment en el règim general, amb 1.639.742.351 euros d'ingressos per cotitzacions enfront dels 2.493.996.732 euros de 2019, i en el règim d'autònoms amb 192.429.015 euros recaptats el 2020, mentre que el 2019 van

ser 296.886.556 euros, i és important destacar que les úniques cotitzacions que han crescut i ho han fet de manera significativa —en més de 70 milions, un 27,9 %— són les efectuades per desocupació i per bonificacions de foment d'ocupació, que han passat de 251.367.132 euros el 2019 a 321.410.396 euros el 2020 (vegeu el quadre IIIA-3.51).

4

SALUT, QUALITAT DE VIDA I SERVEIS

RESUM

Presentam, en aquest capítol, el fruit del treball desenvolupat per un equip tècnic de set persones de la Conselleria de Salut i Consum. L'apartat sobre salut, qualitat de vida i serveis sanitaris —públics i privats— no és un document de substitució, sinó un document de successió que reconeix la trajectòria prèvia dels informes precedents, per la qual se sent inspirat, i el tractament dels quals no vol interrompre, sinó millorar. Aporta informació exhaustiva i en sèries temporals que permeten analitzar les tendències dels elements primordials i dels principals indicadors clau: recursos estructurals; alta tecnologia; R+D+I; activitat d'atenció especialitzada; cobertura sanitària; pressupostos i despesa; esperança de vida; mortalitat i morbiditat; estat de salut, i satisfacció.

No obstant això, l'any que s'analitza, el 2020, hem viscut i encara vivim una pandèmia provocada per un virus ARN fins ara desconegut —el SARS-CoV-2—, causant de la malaltia COVID-19. Aquesta ha impactat de ple en les persones de la nostra comunitat i en el sistema sanitari, i n'ha paraitzat la vida econòmica i social. A aquesta nova malaltia, hi dedicam el requadre III.3.

4.1.

INTRODUCCIÓ

Al llarg d'aquest capítol hem volgut con-
jugar aspectes de com es configura l'or-
ganització sanitària de les Illes Balears en
matèria d'infraestructures, tecnologia i
professionals, juntament amb indicadors
de resultats de salut, tant quantitatius com
qualitatius, els quals consideram més sig-
nificatius per elaborar una radiografia del
sistema sanitari de la Comunitat Autòno-
ma de les Illes Balears i el seu estat de sa-
lut, en alguns casos fent comparació amb
la resta de l'Estat.

L'any 2020 ha estat marcat per la pan-
dèmia, que ha alterat tota l'estructura
econòmica, social i sanitària del món i,
evidentment, de les Illes. El recull de da-
des que presentam reflecteixen l'impacte
que ha tingut sobre la salut, la qualitat de
vida i els serveis sanitaris. Per una banda,
aquest impacte té un efecte directe, que
analitzarem a l'apartat específic dedicat a
la covid-19, però també un efecte indirec-
te sobre la resta de l'organització sanitària
i sobre els resultats en salut que presentam
habitualment en aquest informe. Moltes
de les sèries de dades que fem servir veuen
afectades les seves tendències, i en alguns
casos no ha estat possible actualitzar da-
des pel fet que també els sistemes d'infor-
mació de salut han hagut de dedicar esfor-
ços a potenciar els sistemes de vigilància
existent i implementar d'altres de nous.

La part positiva de la pandèmia l'hauríem
de centrar en l'aprenentatge que ha tingut
per a les organitzacions sanitària i sociosanitària. En aquest sentit, hem de ser cons-

cients que cal aprofitar aquesta experièn-
cia per millorar de cara al futur.

4.2.

RECURSOS

4.2.1. ESTRUCTURALS: CENTRES, SERVEIS I ESTABLIMENTS

Són competència de la Conselleria de Sa-
lut i Consum les diferents autoritzacions
sanitàries, tant de funcionament com de
modificació, referent als centres, serveis i
establiments sanitaris a la nostra comuni-
tat autònoma.

Segons el Reial decret 1277/2003, de 10
d'octubre, pel qual s'estableixen les bases
generals sobre autorització de centres, ser-
veis i establiments sanitaris, es considera:

Centre sanitari: és el conjunt organitzat
de mitjans tècnics i instal·lacions en què
professionals capacitats per la seva titula-
ció oficial o habilitació professional duen a
terme bàsicament activitats sanitàries per
millorar la salut de les persones. Els centres
sanitaris poden estar integrats per un o di-
versos serveis sanitaris que constitueixen la
seva oferta assistencial.

Servei sanitari: és la unitat assistencial,
amb organització diferenciada, dotada
dels recursos tècnics i professionals capaci-
tats per la seva titulació oficial o habilitació
professional per dur a terme activitats sa-
nitàries específiques. Pot estar integrat en
una organització en què l'activitat princi-
pal pot no ser sanitària.

Establiment sanitari: és el conjunt organitzat de mitjans tècnics i instal·lacions en què professionals capacitats per la seva titulació oficial o habilitació professional executen bàsicament activitats sanitàries de dispensació de medicaments o d'adaptació individual de productes sanitaris.

Biobanc: és un establiment públic o privat, sense ànim de lucre, que acull una o diverses col·leccions de mostres biològiques d'origen humà amb finalitats d'investigació biomèdica organitzades com una unitat tècnica amb criteris de qualitat, ordre i destí, amb independència que albergui mostres amb altres finalitats.

Segons les dades del Registre de centres, serveis i establiments sanitaris de les Illes Balears —replicades al Registre nacional de centres—, actualment hi ha 3.392 recursos sanitaris autoritzats (vegeu el quadre III-4.1)

4.2.2. CENTRES HOSPITALARIS

Les Balears disposen de 24 hospitals, dels quals 10 (42 %) són de dependència pública i 14 (58 %) de titularitat privada (vegeu el quadre III.4.2).

El nombre d'hospitals públics no s'ha modificat en els darrers anys. L'IB-Salut actualment gestiona 10 (40 %) hospitals (set d'aguts, dos de mitjana-llarga estada i un psiquiàtric). La mútua d'accidents de treball gestiona una clínica de 40 llits.

El nombre d'hospitals de la xarxa privada ha augmentat, ja que ha passat d'11 a 13 (+27 %) en els darrers anys. Gestionen

1.413 llits i bàsicament atenen pacients aguts. Els 13 hospitals privats suposen el 35 % de l'oferta de llits de les Balears.

Per illes, podem observar que Mallorca concentra 18 hospitals, 12 dels quals són a la capital; Menorca té tres hospitals autoritzats; Eivissa en té dos i Formentera té un hospital públic.

4.2.3. ALTA TECNOLOGIA I FINALITAT ASSISTENCIAL

A causa de la situació produïda per la covid-19, el nombre de llits ha augmentat respecte als anys anteriors i avui dia hi ha 4.060 llits hospitalaris als 24 centres amb internament autoritzats i 129 sales d'operacions. La finalitat assistencial dels hospitals públics és bàsicament d'atenció general, amb 2.250 llits, als quals cal afegir 189 llits en centres de mitjana i llarga estada a Mallorca, i l'hospital psiquiàtric amb 168. La finalitat assistencial dels centres privats també és de tipus general o medicoquirúrgica, perquè la majoria del seu pressupost assistencial es dedica a aquesta activitat.

La dotació dels equips d'alta tecnologia dels hospitals de les Illes Balears és de 302 equips, dels quals 197 (65 %) pertanyen al sistema públic i 105 (35 %) a la xarxa privada. Es pot observar que hi ha 23 equips de TAC (47 % públics) i 24 resonàncies magnètiques (33 % públiques), la qual cosa dona una taxa global (públic i privat) de 37 per milió d'habitants, una de les més altes del país (Espanya: 29,89 per milió d'habitants) (vegeu els quadres III-4.3. i IIIA-4.1).

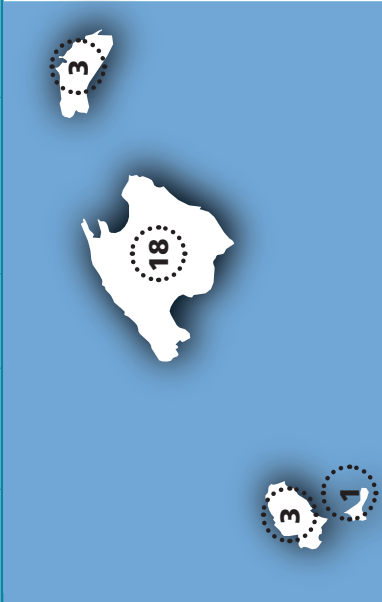
QUADRE III-4.1. CENTRES, SERVEIS I ESTABLIMENTS SANITARIS DE LES ILLES BALEARS (2020)

	Tipus de centre, servei, establiment	Per illes					Per titularitat	
		Autoritzats	Mallorca	Menorca	Eivissa	Fomentera	Públic	Privat
Biobancs	B.1	1	1	0	0	0	1	
	B.2	2	2	0	0	0	1	1
Centres amb internament (hospitals)	C.1.1	19	13	3	2	1	7	12
	C.1.2	1	0	0	1	0	1	
	C.1.3	4	4	0	0	0	2	2
	C.1.4	1	1	0	0	0	1	
	C.2.1	254	185	25	44	0		254
Centres ambulatoris	C.2.2	311	249	33	27	2		311
	C.2.3.1	54	42	5	6	1	54	
	C.2.3.2	99	83	6	10	0	99	
	C.2.4	276	211	19	44	2		276
	C.2.5.1	470	377	32	58	3		470
	C.2.5.10	75	60	7	7	1		75
	C.2.5.2	7	5	1	1	0		7
	C.2.5.3	3	3	0	0	0		3
	C.2.5.5	5	5	0	0	0		5
	C.2.5.6.1	17	15	1	1	0		17
	C.2.5.6.2	34	29	3	2	0		34
	C.2.5.7	22	20	1	0	1		22
	C.2.5.8	3	1	1	1	0	3	
	C.2.5.9	1	1	0	0	0	1	
	C.2.5.90.1	25	16	4	5	0	25	
Centres especialitzats	C.2.5.90.2	30	27	0	3	0		30
	C.2.5.90.3	51	34	7	9	1		51
	C.2.5.90.4	200	157	20	21	2	2	198
	C.2.90.1	227	169	24	33	1		227
	C.2.90.2	8	6	1	1	0		8

continua

			Per illes					Per titularitat	
		Tipus de centre, servei, establiment	Autoritzats	Mallorca	Menorca	Eivissa	Formentera	Públic	Privat
Serveis sanitaris en una organització no sanitària	C.3.1	Serveis sanitaris a empreses de prevenció de riscos laborals	91	71	12	8	0	5	86
	C.3.2	Serveis sanitaris en centres sociosanitaris	22	19	0	3	0	7	15
	C.3.3	Serveis sanitaris en centres ludicoesportius i balnearis	5	4	1	0	0		5
	C.3.4	Serveis sanitaris en centres penitenciaris	4	2	1	1	0	4	
	C.3.5	Serveis sanitaris en centres d'atenció a drogodependències/ addiccions	16	11	2	3	0	12	4
	C.3.6	Serveis sanitaris a empreses	1	1	0	0	0		1
	C.3.7	Altres serveis sanitaris integrats en una organització no sanitària	55	51	2	2	0	3	52
Establiments	E.3	Òptiques	169	139	16	13	1		169
	E.4	Ortopèdies	21	17	2	2	0		21
	E.5	Establiments d'audiopròtesis	76	59	11	5	1		76
AMB		Ambulàncies	290	206	30	50	4	65	225
FAR		Farmàcies	442	356	40	42	4		442
TOTAL			3.392	2.652	310	405	25	293	3.099

Font: Registre de centres, serveis i establiments sanitaris de les Illes Balears i registre nacional 2021

QUADRE III-4.2. HOSPITALS A LES ILLES BALEARS (2020*)									
		Dependència patrimonial							
Dependència funcional	Sistema Nacional de Salut	Seguretat Social	Comunitat Autònoma	Consell	Mútues d'accidents de treball i malalties professionals	Privats	Total hospitals	Total llits hospitalaris	% de llits instal·lats
	IB-Salut						7	2.250	57,0
	Comunitat Autònoma						3	357	9,0
	Consell						0	0	0,0
	Privats						1	40	1,0
		4	4	2	1	13	24	1.413	35,8
Total hospitals		4	4	2	1	13	24		
Llits hospitalaris		1.926	430	251	40	1.413		4.060	
% de llits instal·lats		48,8	10,9	6,4	1,0	35,8			100

Font: Elaboració pròpia a partir del SIAE 2020* i del Registre de centres, serveis i establiments sanitaris de les Illes Balears 2020

* Dades provisionals pendents de consolidar.

El Consell d'Eivissa té a càrrec seu un hospital -Residència que està en el catàleg de Residències per a gent gran

QUADRE III-4.3. DOTACIÓ DELS EQUIPS D'ALTA TECNOLOGIA DELS HOSPITALS DE LES ILLES BALEARS PER FINALITAT ASSISTENCIAL I DEPENDÈNCIA (2020*)

	Total	Públics	Privats	% públic
Llits instal·lats	4.060	2.647	1.413	65,2
Sales d'operacions	129	74	55	57,4
Alta tecnologia	302	197	105	65,2
TAC	23	12	11	52,2
RM	24	9	15	37,5
GAM	4	2	2	50,0
HEM	9	4	5	44,4
ASD	7	3	4	42,9
LIT	4	1	3	25,0
ALI	4	3	1	75,0
SPECT	3	2	1	66,7
PET	2	1	1	50,0
MAMOS	23	11	12	47,8
DO	12	4	8	33,3
DIAL	191	152	39	79,6

Font: Elaboració pròpia a partir del SIAE 2020*

TAC (tomografia axial computeritzada), RM (ressonància magnètica), GAM (càmera gamma), HEM (sala d'hemodiàlisi), ASD (angiografia per sostracció digital), LIT (litotrícia extracorpòria per ones de xoc), ALI (accelerador de partícules), SPECT (tomografia per emissió de fotons), PET (tomografia per emissió de positrons), MAMOS (mamògraf), DO (densitòmetres ossis), DIAL (equips d'hemodiàlisi).

* Dades provisionals pendents de consolidar.

4.2.4. LLITS INSTAL·LATS

Tot i que la tendència general dels darrers anys ha estat la disminució del recurs llit i l'increment de l'activitat especialitzada ambulatoria, a les Balears l'any 2020 hi ha hagut un increment de llits tant instal·lats com en funcionament amb més intensitat a la xarxa pública per l'augment de pacients amb motiu de la pandèmia de la covid-19. Per contra, les incubadores en funcionament s'han reduït en els dos àmbits assistencials d'acord amb la disminució de natalitat. A la vegada, s'ha incrementat el nombre de sales d'operacions.

S'ha de tenir en compte segons la classificació dels llits hospitalaris, per una banda, el tipus d'hospitals (aguts, psiquiàtrics i mitjana llarga estada) i, per una altra banda, la dotació dels llits declarats al Sistema d'Informació d'Atenció Especialitzada (SIAE) 2020.

Segons aquesta classificació, podem dir que el nombre de llits destinats a mitjana llarga estada en funcionament són de 407 llits sobre el total de llits en funcionament. Hi ha hospitals d'aguts que destinen una part dels llits hospitalaris també a mitjana llarga estada i són 65 llits.

Els llits de salut mental es distribueixen en 132 llits a hospitals d'aguts i 118 a l'únic hospital psiquiàtric (vegeu el gràfic III.4.1 i el quadre IIIA-4.2).

4.2.5. PROFESSIONALS

Als centres de salut d'atenció primària hi treballen 2.292 professionals sanitaris (personal mèdic i d'infermeria i altres professionals). No es disposa d'informació sobre l'ocupació que es genera a la resta de centres i establiments sanitaris sense internament.

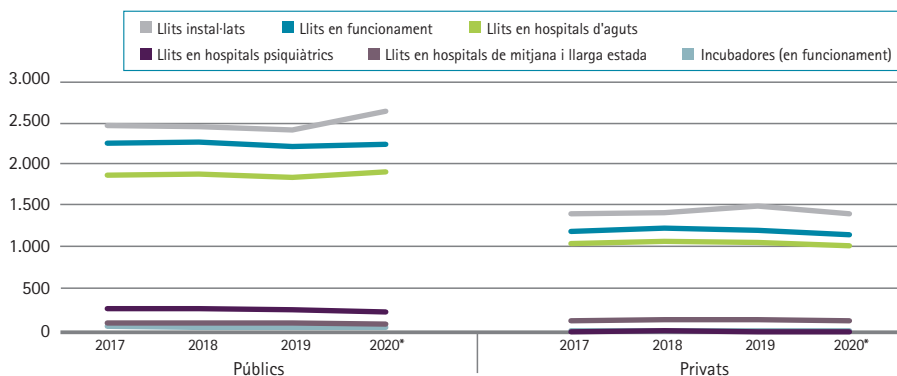
Tanmateix, el sistema d'atenció especialitzada proporciona ocupació a 18.568 professionals, dels quals 13.494 (73 %) ho fan en el sistema públic. En el sistema privat d'atenció especialitzada treballen 5.074 professionals (27 % del total). Com

es pot observar al gràfic III-4.2, en el període 2012-2020 el nombre de professionals del sistema públic s'ha incrementat en un 24 %, mentre que el privat ho ha fet en un 33 %. Cal remarcar que els models de vinculació dels metges especialistes són molt diferents en els dos àmbits assistencials; en el sistema privat el 74 % dels especialistes no estan vinculats amb l'hospital (són metges col·laboradors), mentre que aquesta figura és pràcticament inexistent en els hospitals públics (vegeu els gràfics III-4.2 i III-4.3 i el quadre IIIA-4.3).

També s'incorporen en aquest informe els quadres de l'evolució dels diferents tipus de professionals durant el període 2010-2020, tant en nombre com en taxes per 1.000 habitants, i, a més, l'evolució del personal vinculat a les diferents especialitats mèdiques (vegeu el gràfic III-4.4 i els quadres IIIA-4.4 i IIIA-4.5).

Gràfic III-4.1.

Evolució dels llits instal·lats als hospitals de les Illes Balears per titularitat del centre (2017-2020*)

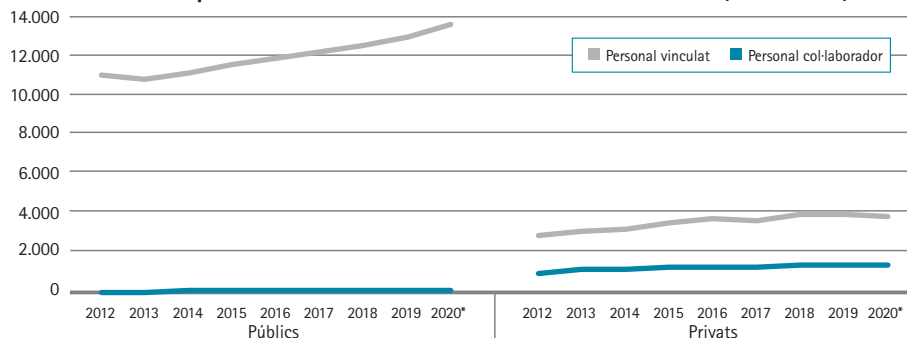
Font: Elaboració pròpia a partir del Sistema d'informació d'atenció especialitzada (SIAE) 2020*

* Dades provisionals pendents de consolidar.

Nota: Durant l'any 2017 hi ha una disminució dels llits perquè només s'han comptabilitzat els llits destinats a l'activitat sanitària.

Gràfic III-4.2.

Evolució del personal total en el sistema sanitari de les Illes Balears (2012-2020*)

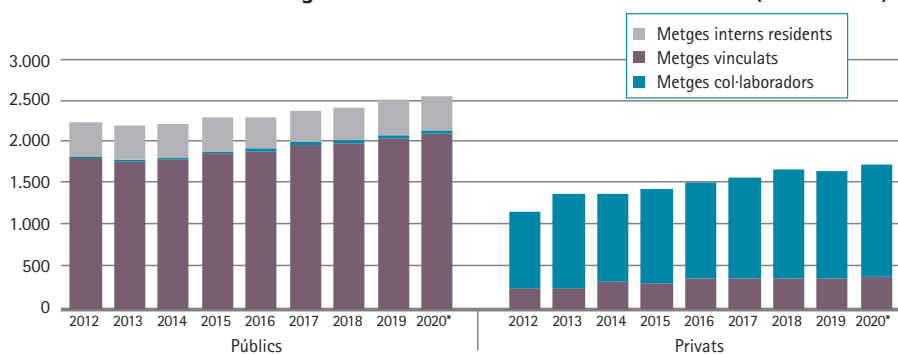

Font: Elaboració pròpia a partir del Sistema d'Informació d'Atenció Especialitzada (SIAE) 2020*

* Dades provisionals pendents de consolidar

Gràfic III-4.3.

Evolució del nombre de metges en el sistema sanitari de les Illes Balears (2012-2020*)

Font: Elaboració pròpia a partir del Sistema d'Informació d'Atenció Especialitzada (SIAE) 2020*

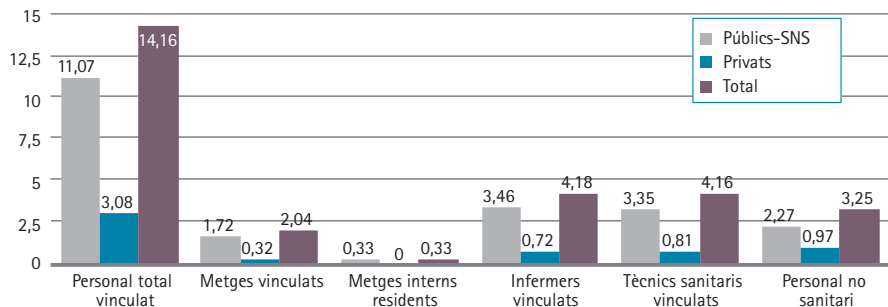
* Dades provisionals pendents de consolidar.

Entre els professionals sanitaris, cal distingir entre el personal vinculat (personal amb estatut de pertinença o amb relació contractual amb els centres), el personal col·laborador i els metges interns residents. El personal sanitari vinculat a les Illes Balears l'any 2020 són 17.202, en què 13.456 professionals pertanyen a la xarxa pública i 3.746 a la xarxa privada. D'altra banda, el personal col·laborador està representat per 1.366 professionals amb algun tipus de presència als centres, els quals acom-

pleixen la seva activitat majoritàriament en el sector privat (97 %).

Les principals dades d'activitat d'atenció especialitzada del 2020, tant d'àmbit públic com del privat, estan classificades per àrees: hospitalització, assistència quirúrgica, assistència obstètrica, consultes, activitat diagnòstica, urgències i altres activitats especialitzades. Es pot comparar les dades entre els anys 2019 i 2020 i veure els efectes de la pandèmia (vegeu el quadre III-4.4.)

Gràfic III-4.4.

Taxa de professionals sanitaris per mil habitants a les Illes Balears (2019*)

Font: Sistema d'informació d'atenció especialitzada (SIAE) 2020*

* Dades provisionals pendents de consolidar.

A causa de la situació especial de la pandèmia, l'atenció primària s'ha reestructurat derivant les consultes respiratòries a un circuit específic i fomentant les consultes telefòniques de filtratge. Aquesta és la raó per la qual s'han incrementat les consultes de tots els professionals als centres de salut. També hi ha hagut una retracció del ciutadà a anar a urgències. En canvi, hi ha un augment de les visites domiciliàries per evitar la presència al centre (vegeu els quadres III-4.5 i IIIA-4.6 i el gràfic IIIA-4.1).

4.2.6. MODALITAT DE COBERTURA SANITÀRIA

L'Enquesta europea de salut a Espanya (EESE) 2020, realitzada per l'Institut Nacional d'Estadística (INE), és la part espanyola de l'European Health Interview Survey (EHIS) i està coordinada per l'Eurostat. L'enquesta està dissenyada per obtenir dades sobre l'estat de salut, la utilització i l'accés als serveis sanitaris, i els factors determinants de la salut, de manera har-

monitzada i comparable dels països de la Unió Europea (UE).

Té com a objectiu general proporcionar informació sobre la salut de la població espanyola de 15 i més anys residents en habitatges familiars de tot el territori nacional, amb la finalitat de planificar i avaluar les actuacions en matèria sanitària. És una investigació amb una periodicitat quinquennal, en què durant el període comprès entre el juliol de 2019 i el juliol de 2020 s'han dut a terme les entrevistes per elaborar l'EESE 2020.

D'aquesta enquesta es desprèn que a les Balears el 66 % de la població disposa exclusivament de cobertura sanitària pública; prop del 3 %, exclusivament privada, i el 30 %, totes dues. Les Illes Balears són la comunitat amb un percentatge més alt de persones que tenen doble cobertura, juntament amb Madrid. A hores d'ara, no existeix un registre autonòmic per conèixer el nombre, la penetració per illes i l'evolució dels ciutadans de les Balears que tenen

assegurances d'assistència sanitària privada (vegeu el gràfic III-4.5 i el quadre IIIA-4.7).

4.2.7. PRESSUPOST I DESPESA SANITÀRIA

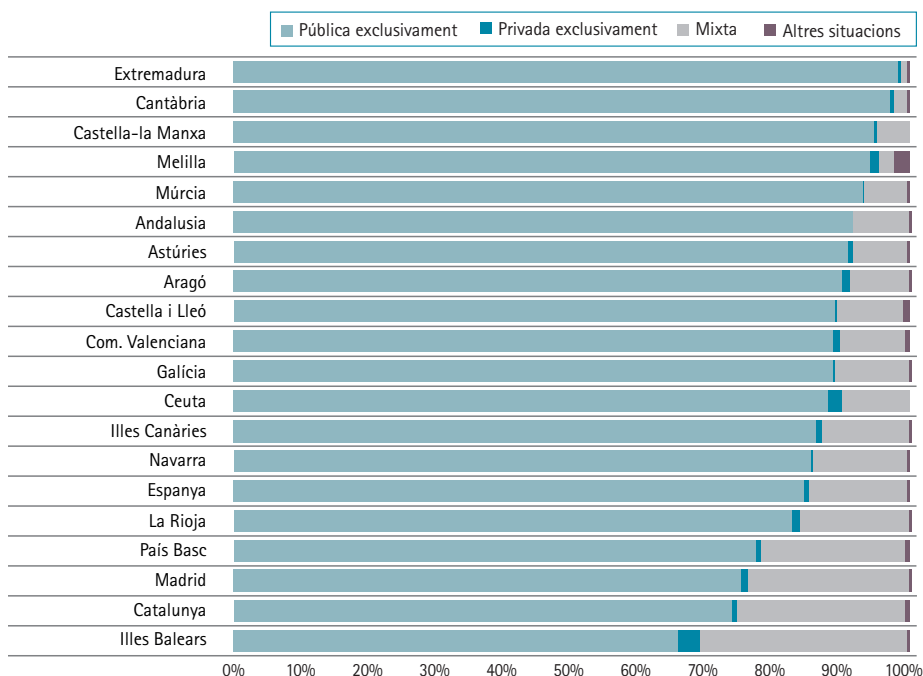
Encara que a les Balears durant els darrers anys els pressupostos inicials per habitant destinats a sanitat havien augmentat, l'any 2020 s'han tornat a ocupar les darreres posicions entre comunitats autònomes, juntament amb Andalusia, Madrid i la Comunitat Valenciana (vegeu el gràfic III-4.6 i el quadre IIIA-4.8).

En interpretar les dades, és important tenir en compte que un 7,0 % de la despesa sanitària pública d'Espanya no es recull territorialitzada a l'estadística.

Així, la despesa sanitària pública consolidada del sector va suposar 69.735 milions d'euros, fet que representa el 5,6 % del PIB. La despesa per capita mitjana va ser de 1.486 euros per habitant. Aquestes dades són de la darrera publicació de l'Estadística de despesa sanitària pública 2019 del Ministeri de Sanitat (vegeu el quadre III-4.6).

Gràfic III-4.5.

Modalitat de la cobertura sanitària (exclusiva) de la població de 15 anys i més per sexes i comunitats autònomes (2020)

Font: Enquesta europea de salut a Espanya (ESEE) 2020

QUADRE III-4.4. PRINCIPALS DADES D'ACTIVITAT EN ELS SISTEMES PÚBLIC I PRIVAT D'ATENCIÓ ESPECIALITZADA A LES ILLES BALEARS PER ÀREES (2019*)						
	Públics-SNS	Privats	Total	% públic	Total	% públic
Hospitalització						
Llits en funcionament	2.251	1.167	3.418	65,9	3.442	-0,7%
Altes	76.528	51.377	127.905	59,8	156.691	-18,4%
Estades	564.744	281.825	846.569	66,7	986.239	-14,2%
Altes per 1.000 hab.	62,98	42,28	105,26	59,8	130,79	-19,5%
Estades per 1.000 hab.	464,74	231,92	696,66	66,7	823,24	-15,4%
Estada mitjana	7,38	5,49	6,73		6,43	4,8%
Índex d'ocupació	68,74	66,16	67,86		78,50	-13,6%
Índex de rotació	34,00	44,02	37,42		45,38	-17,5%
Mortalitat (% d'altes per defunció)	4,76	1,82	3,75		3,14	19,7%
Intervencions amb ingrés	23.703	21.933	45.636	51,9	56.393	-19,1%
Intervencions CMA	15.561	10.020	25.581	60,8	38.464	-33,5%
La resta d'intervencions	19.765	20.806	40.571	48,7	47.597	-14,8%
Total intervencions	59.029	52.759	111.788	52,8	142.454	-21,5%
Freqüentació: total intervencions per 1.000 hab.	48,58	43,42	92		119	-22,6%
Taxa d'ambulatorització: % intervencions CMA	59,85	58,43	59,36		60,53	-1,9%
A. obstètrica						
Parts via vaginal	5.867	1.641	7.508	78,1	7.489	0,3%
Cesàries	1.265	791	2.056	61,5	2.063	-0,3%
Total parts	7.132	2.432	9.564	74,6	9.552	0,1%
Nascuts vius	7.081	2.436	9.517	74,4	9.273	2,6%
Taxa de cesàries	17,74	32,52	22,79		23,23	-1,9%
Índex de fecunditat per 1.000 hab.	24,75	8,51	33,27		32,92	1,1%

continua

Consultes	Públics-SNS	Privats	Total	% públic	Total	% públic
Primeres consultes	361.464	727.875	1.089.339	33,2	1.177.797	-7,5%
Consultes totals	1.384.714	1.487.607	2.872.321	48,2	3.189.393	-9,9%
Freqüentació: nombre de consultes per 1.000 hab.	1.139,52	1.224,19	2.363,71		2.662,26	-11,2%
Percentatge de primeres / totals	26,10	48,93	33,90		34,82	-2,6%
Angiografia digital	914	1.053	1.967	46,5	2.423	-18,8%
Gammagrafia	5.889	1.964	7.853	75,0	9.059	-13,3%
Mamografia	27.835	29.952	57.787	48,2	63.222	-8,6%
PET	2.696	904	3.600	74,9	3.881	-7,2%
Ressonància magnètica	66.376	66376	132.752	50,0	125.897	5,4%
SPECT	853	282	1.135	75,2	1.385	-18,1%
TAC	74.524	45.867	120.391	61,9	143.517	-16,1%
Biòpsies	67.120	24.654	91.774	73,1	106.918	-14,2%
Necròpsies	205	4	209	98,1	225	-7,1%
Colonoscòpies	7.754	11.281	19.035	40,7	22.628	-15,9%
Broncoscòpies	1.228	180	1.408	87,2	1.793	-21,5%
ERCP	465	74	539	86,3	611	-11,8%
Angiografia digital per 1.000 hab.	0,75	0,87	1,62		2,02	-20,0%
Gammagrafia per 1.000 hab.	4,85	1,62	6,46		7,56	-14,5%
Mamografia per 1.000 hab.	22,91	24,65	47,55		52,77	-9,9%
PET per 1.000 hab.	2,22	0,74	2,96		3,24	-8,6%
Ressonància magnètica per 1.000 hab.	54,62	54,62	109,25		105,09	4,0%
SPECT per 1.000 hab.	0,70	0,23	0,93		1,16	-19,2%
TAC per 1.000 hab.	61,33	37,75	99,07		119,80	-17,3%
Colonoscòpies per 1.000 hab.	6,38	9,28	15,66		18,89	-17,1%
Broncoscòpies per 1.000 hab.	1,01	0,15	1,16		1,50	-22,6%
ERCP per 1.000 hab.	0,38	0,06	0,44		0,51	-13,0%

continua

	Públics-SNS	Privats	Total	% públic	Total	% públic
Altres	327.889	260.729	588.618	55,7	826.352	-28,8%
Urgències						
Ingressos	49.071	22.393	71.464	68,7	91.080	-21,5%
Traslats	2.041	940	2.981	68,5	3.692	-19,3%
Defuncions	394	222	616	64,0	612	0,7%
Total urgències ateses	379.395	284.284	663.679	57,2	921.736	-28,0%
Percentatge d'urgències ingressades	12,93	7,88	11,21		10,00	12,0%
Pressió d'urgències	64,12	43,59	57,11		58,94	-3,1%
Freqüentació per 1.000 hab.	312,21	233,95	546,16		769,39	-29,0%
Total sessions HD	103.142	5.717	108.859	94,7	130.446	-16,5%
Altres						
Visites en hospitalització a domicili	22.974	0	22.974	100,0	19.308	19,0%
Estudis d'hemodinàmica	3.488	2.030	5.518	63,2	6.127	-9,9%
Tractaments de radiologia intervencionista	5.454	1.878	7.332	74,4	7.297	0,5%
Sessions en accelerador lineal	18.932	502	19.434	97,4	26.340	-26,2%
Altres sessions de radioteràpia	1.433	0	1.433	100,0	1.251	14,5%
Sessions de fisioteràpia	671.300	598.651	1.269.951	52,9	1.357.417	-6,4%
Sessions d'hemodiàlisi	35.028	13.325	48.353	72,4	49.594	-2,5%
Sessions de diàlisi peritoneal	22.610	0	22.610	100,0	17.920	26,2%

Font: Sistema d'informació d'atenció especialitzada (SIAE) 2020*
* Dades provisionals pendents de consolidar.

QUADRE III-4.5. ACTIVITAT TOTAL D'ATENCIÓ PRIMÀRIA IB-SALUT (2011-2020)

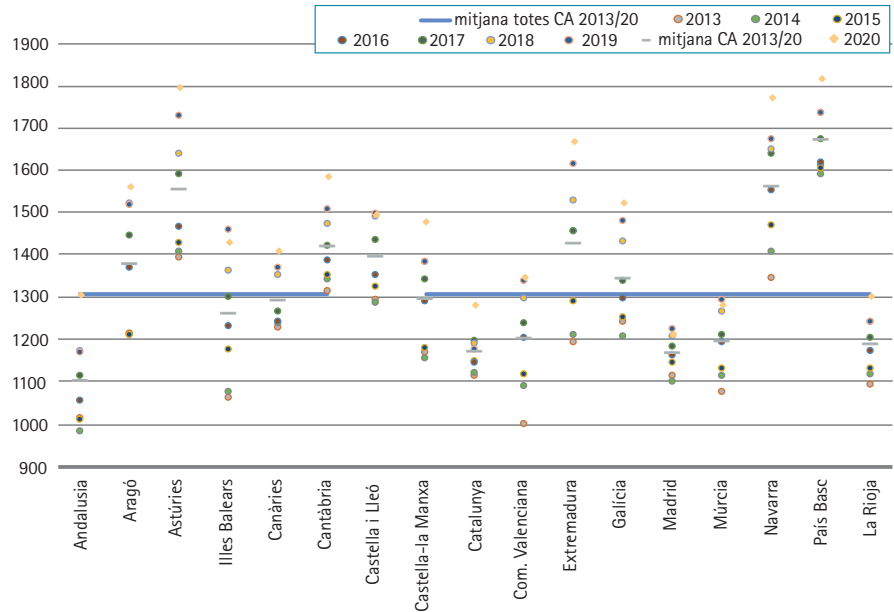
		Atenció primària										
		2011	2012	2013	2014	2015	2016	2017	2018	2019	2020	
Medicina de família	Consultes	3.858.830	3.596.147	3.563.614	3.625.058	3.671.677	3.771.468	3.776.817	3.827.802	3.945.137	4.170.569	
	Centre	3.827.534	3.563.273	3.530.395	3.592.212	3.637.316	3.737.825	3.742.500	3.791.146	3.908.191	4.138.822	
	Domicili	31.296	32.874	33.219	32.846	34.361	33.643	34.317	36.656	36.946	31.747	
	Freqüentació	4,38	4,07	4,04	4,06	4,06	4,11	4,06	4,06	4,06	4,19	
	Cons./MF/dia	30,30	28,99	28,94	29,39	29,58	29,95	29,31	29,16	29,63	39,49	
Pediatria	Consultes	696.580	662.924	658.955	655.455	658.108	665.681	647.428	651.110	626.055	640.910	
	Centre	696.384	662.723	658.646	655.296	657.752	665.514	647.356	651.033	625.947	639.823	
	Domicili	196	201	309	159	356	167	72	77	108	1.087	
	Freqüentació	4,66	4,36	4,35	4,25	4,23	4,25	4,12	4,09	3,94	4,06	
	Cons./Ped./dia	22,36	21,24	21,34	21,02	21,13	21,13	20,50	20,66	19,20	14,85	
Infermeria	Consultes	2.613.258	2.562.720	2.590.780	2.652.190	2.673.633	2.841.078	2.891.344	2.916.447	2.955.204	3.283.781	
	Centre	2.496.461	2.444.945	2.469.537	2.532.775	2.555.198	2.720.298	2.760.754	2.779.914	2.816.011	3.132.605	
	Domicili	116.797	117.775	121.243	119.415	118.435	120.780	130.590	136.533	139.193	151.176	
	Freqüentació	2,53	2,48	2,51	2,53	2,52	2,65	2,66	2,65	2,62	2,85	
	Cons./Inf./dia	18,41	18,91	19,36	19,56	19,09	18,81	18,39	18,48	17,85	20,70	

Punt d'atenció continuada (PAC) / Servei d'urgència d'atenció primària (SUAP)

		2011	2012	2013	2014	2015	2016	2017	2018	2019	2020
Metges	Consultes	552.314	549.082	591.473	614.344	658.832	667.361	634.151	631.827	628.365	536.186
	Centre	544.815	540.091	580.689	600.198	640.308	646.257	612.581	610.046	607.361	501.045
	Domicili	7.499	8.991	10.784	14.146	18.524	21.104	21.570	21.781	21.004	35.141
Infermeria	Consultes	251.886	303.557	378.991	396.198	401.040	402.144	414.282	408.995	401.717	323.297
	Centre	244.752	294.641	368.846	383.801	386.663	385.689	394.816	389.168	381.998	305.141
	Domicili	7.134	8.916	10.145	12.397	14.377	16.455	19.466	19.827	19.719	18.156

Font: IB-Salut

Gràfic III-4.6.
Pressupostos inicials per comunitats autònomes (euros per habitant) (2013-2020*)

Font: Pressuposts inicials per habitant destinats a sanitat, MS
(*) Dades de població corresponents a les xifres de població publicades per l'Institut Nacional d'Estadística.

QUADRE III-4.6. DESPESA SANITÀRIA PÚBLICA CONSOLIDADA SEGONS LA COMUNITAT AUTÒNOMA (2019*)			
	Milions d'euros	Percentatge sobre el PIB	Euros per habitants
País Basc	4.086	5,5%	1.873
Astúries	1.798	7,6%	1.763
Navarra	1.105	5,3%	1.694
Extremadura	1.788	8,6%	1.682
Aragó	2.221	5,8%	1.677
Castella i Lleó	3.991	6,7%	1.661
Múrcia	2.449	7,6%	1.638
Cantàbria	943	6,6%	1.621
Galícia	4.230	6,6%	1.568
La Rioja	482	5,4%	1.535
Catalunya	11.531	4,9%	1.515
Castella-la Manxa	3.061	7,1%	1.501

continua

	Milions d'euros	Percentatge sobre el PIB	Euros per habitants
Espanya	37.685	5,6%	1.486
Canàries	3.279	7,0%	1.477
Com. Valenciana	7.386	6,4%	1.477
Illes Balears	1.766	5,2%	1.475
Madrid	8.961	3,7%	1.340
Andalusia	10.658	6,4%	1.262

Font: Estadística de Despesa Sanitària Pública (EGSP)

*Dades provisionals

En relació amb la seva població, el 2019, les comunitats amb més despesa sanitària pública continuen sent les mateixes que l'any passat i són el País Basc (1.873 euros per habitant), el Principat d'Astúries (1.763 euros per habitant) i Navarra (1.694 euros per habitant).

Les comunitats amb menys despesa sanitària pública són Andalusia (1.262 euros

per habitant), la Comunitat de Madrid (1.340 euros per habitant) i les Illes Balears (1.475 euros per habitant).

Pel que fa a la despesa hospitalària per habitant a les Illes Balears, el 2019 i a l'àmbit públic arriba a 903,1 euros, mentre que a l'àmbit privat la despesa és de 282,3 euros (vegeu el gràfic III-4.7 i el quadre IIIA-4.9).

Gràfic III-4.7.

Despesa hospitalària per habitant (en euros) a Espanya i a les Balears per titularitat del centre (2012-2019*)

Font: Sistema d'informació d'atenció especialitzada (SIAE) 2019*

* Dades provisionals

4.3.

ESPERANÇA DE VIDA

4.3.1. ESPERANÇA DE VIDA

L'esperança de vida són els anys que s'espera que visqui una persona a partir d'una determinada edat. L'esperança de vida al naixement són els anys que s'espera que visqui una persona des que neix.

L'esperança de vida està relacionada amb les condicions econòmiques, sanitàries, polítiques, culturals i laborals d'una societat.

A les Illes Balears, l'esperança de vida en néixer ha augmentat al llarg dels anys. Al gràfic III-4.8 es pot veure que ha augmentat tres anys en homes des de 2008 i dos anys en dones. L'esperança de vida en néixer és més alta en dones des de principis del segle xx. A Espanya entre els anys 2019 i 2020 hi ha hagut una disminució de l'esperança de vida d'un 1,5 % i, en canvi, a les Illes Balears només ha estat d'un 0,3 %.

4.4.

MORTALITAT

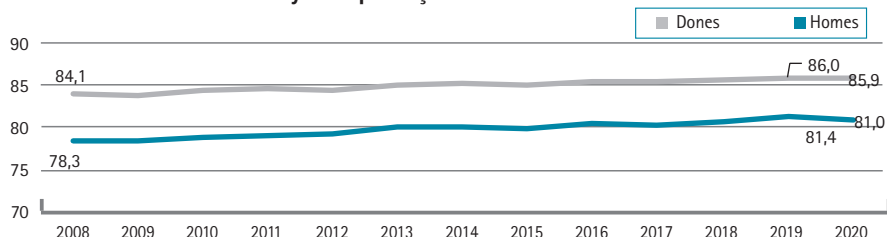
4.4.1. MORTALITAT GENERAL

La mortalitat per totes les causes és més alta en homes que en dones. Com es pot veure al gràfic III-4.9, les causes més freqüents de mort l'any 2019 foren les malalties no transmissibles.

4.4.2. MORTALITAT PER MALALTIES NO TRANSMISSIBLES

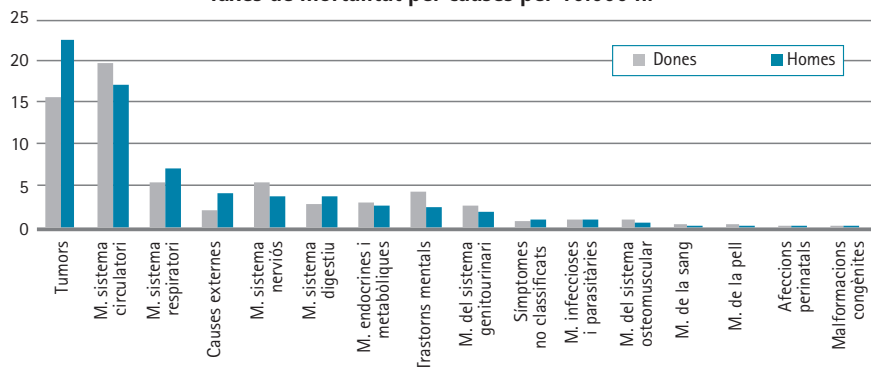
A les Illes Balears, la primera causa de mort han estat els tumors malignes en ambdós sexes, seguides de les malalties del sistema circulatori. Per sexes, la causa més freqüent de mort en homes són els tumors malignes, amb una taxa de 22,5 casos per 10.000 habitants. La causa més freqüent en dones són les malalties del sistema circulatori, amb una taxa de 19,7 casos per 10.000 habitants.

Gràfic III-4.8.
Anys d'esperança de vida en néixer

Font: Ibestat

Gràfic III-4.9.
Taxes de mortalitat per causes per 10.000 h.

Font: INE 2019

4.4.3. MORTALITAT PER CAUSES EXTERNES

La causa més freqüent de mort per causes externes fou el suïcidi. Per sexes, la causa més freqüent en dones va ser la caiguda accidental, i en els homes, el suïcidi (vegeu el gràfic III-4.10).

pneumònia s'ha igualat en ambdós sexes i ha disminuït amb relació a l'any anterior (vegeu el gràfic III-4.12).

4.5.

MORBIDITAT

4.4.4. MORTALITAT PER MALALTIES TRANSMISSIBLES

Les malalties transmissibles que causen la mortalitat més alta són la sida i la grip/pneumònia.

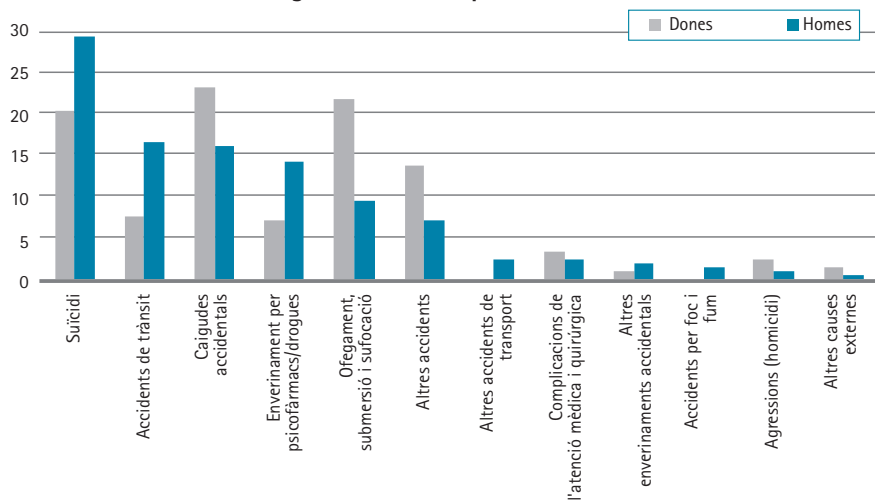
La mortalitat per sida és superior en homes que en dones i s'observa una disminució respecte a l'any 2017, encara que el nombre de casos és superior de l'any 2016 (vegeu el gràfic III-4.11).

La mortalitat per grip/pneumònia afecta persones de més edat, les quals tenen més risc de morir. El nombre de morts per grip/

4.5.1. ALTES HOSPITALÀRIES PER GRANS GRUPS DIAGNÒSTICS

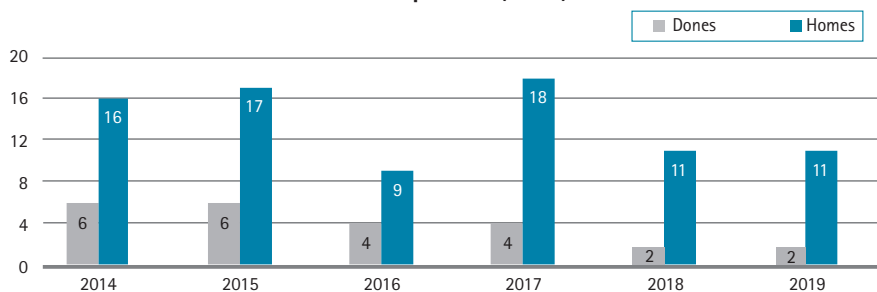
Les circumstàncies especials d'aquest any han provocat una minva generalitzada de l'activitat hospitalària, sobretot de les intervencions quirúrgiques, com es veu en la manca d'ingressos per patologia digestiva o musculoesquelètica. Com es podia pensar, el nombre d'ingressos per problemes respiratoris ha augmentat percentualment però no en quantitats absolutes (vegeu el quadre III-4.7).

Gràfic III-4.10.
Percentatges de mortalitat per causes externes

Font: Elaboració pròpia a partir de dades de l'INE 2019

Gràfic III-4.11.
Mortalitat per sida (casos)

Font: Elaboració pròpia a partir de dades de l'INE

QUADRE III-4.7. GRANS GRUPS DIAGNÒSTICS DELS HOSPITALS PÚBLICS (2011-2020)

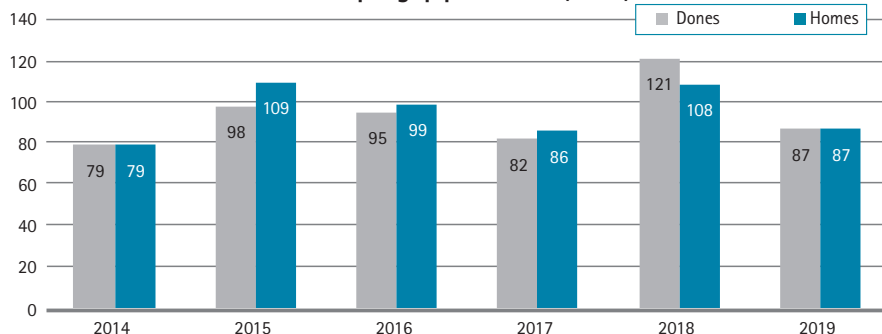
	2011		2012		2013		2014		2015	
	Nombre	% casos	Nombre	% casos	Nombre	% casos	Nombre	% casos	Nombre	% casos
Aparell respiratori	9.212	12,01%	9.740	12,69%	9.269	11,89%	10.201	12,89%	10.582	13,22%
Aparell circulatori	8.800	11,48%	9.139	11,91%	9.222	11,83%	9.493	11,99%	9.634	12,03%
Embaràs, part i puerperi	9.808	12,79%	9.786	12,75%	9.129	11,71%	8.993	11,36%	8.960	11,19%
Aparell digestiu	8.168	10,65%	8.125	10,59%	8.338	10,70%	8.341	10,54%	8.388	10,48%
Sistema musculoesquelètic	8.722	11,38%	8.385	10,93%	8.631	11,07%	8.283	10,46%	8.350	10,43%
Ronyó i vies urinàries	4.359	5,69%	4.531	5,91%	4.839	6,21%	4.886	6,17%	5.415	6,76%
Sistema nerviós	4.687	6,11%	4.476	5,83%	4.579	5,87%	4.640	5,86%	4.569	5,71%
Sistema hepatobiliar i pancreàtic	3.780	4,93%	3.775	4,92%	4.158	5,33%	3.882	4,90%	3.955	4,94%
Oïda, nas, boca i faringe	3.064	4,00%	2.703	3,52%	2.878	3,69%	2.828	3,57%	3.015	3,77%
Trastorns mentals	2.168	2,83%	2.208	2,88%	2.208	2,83%	2.284	2,89%	2.187	2,73%
Pell, teixit subcutani i mama	2.128	2,78%	2.057	2,68%	1.993	2,56%	2.172	2,74%	2.194	2,74%
Malalties infeccioses i parasitàries	1.573	2,05%	1.659	2,16%	1.807	2,32%	1.809	2,29%	1.840	2,30%
Patologia perinatal	1.430	1,87%	1.608	2,10%	1.638	2,10%	1.791	2,26%	1.588	1,98%
Endocrí, nutrició i metabolisme	1.288	1,68%	1.470	1,92%	1.535	1,97%	1.602	2,02%	1.583	1,98%
Aparell reproductor femení	1.718	2,24%	1.657	2,16%	1.745	2,24%	1.715	2,17%	1.535	1,92%

continua

	2016		2017		2018		2019		2020	
	Nombre	% casos	Nombre	% casos	Nombre	% casos	Nombre	% casos	Nombre	% casos
Aparell respiratori	9.832	11,73%	11.061	13,11%	11.666	13,67%	11.030	12,88%	10.325	14,28%
Aparell circulatori	9.129	10,89%	9.313	11,04%	8.532	10,00%	9.316	10,88%	7.987	11,04%
Embaràs, part i puerperi	8.889	10,60%	8.112	9,62%	8.708	10,20%	8.498	9,93%	7.969	11,02%
Aparell digestiu	8.930	10,65%	8.349	9,90%	8.880	10,40%	9.236	10,79%	6.997	9,68%
Sistema musculoesquelètic	8.550	10,20%	8.154	9,67%	8.769	10,27%	9.086	10,61%	6.809	9,42%
Ronyó i vies urinàries	5.756	6,87%	5.659	6,71%	6.203	7,27%	6.521	7,62%	5.730	7,92%
Sistema nerviós	4.273	5,10%	4.723	5,60%	4.965	5,82%	4.965	5,80%	4.339	6,00%
Sistema hepatobiliar i pancreàtic	3.763	4,49%	3.579	4,24%	3.872	4,54%	3.966	4,63%	3.343	4,62%
Oïda, nas, boca i faringe	3.062	3,65%	2.925	3,47%	3.551	4,16%	3.565	4,16%	2.163	2,99%
Trastorns mentals	2.117	2,53%	2.114	2,51%	2.214	2,59%	2.374	2,77%	2.074	2,87%
Pell, teixit subcutani i mama	2.357	2,81%	2.266	2,69%	2.323	2,72%	2.502	2,92%	1.922	2,66%
Malalties infeccioses i parasitàries	2.056	2,45%	1.838	2,18%	2.164	2,54%	2.114	2,47%	1.747	2,42%
Patologia perinatal	1.415	1,69%	1.378	1,63%	1.321	1,55%	1.382	1,61%	1.437	1,99%
Endocrí, nutrició i metabolisme	1.454	1,73%	1.540	1,83%	1.497	1,75%	1.595	1,86%	1.386	1,92%
Aparell reproductor femení	1.593	1,90%	1.439	1,71%	1.468	1,72%	1.557	1,82%	1.319	1,82%

Font: IB-Salut

Gràfic III-4.12.
Mortalitat per grip/pneumònia (casos)

Font: Elaboració pròpia a partir de dades de l'INE

4.5.2. MALALTIES DE DECLARACIÓ OBLIGATÒRIA

Les malalties de declaració obligatòria són malalties que els professionals sanitaris han de comunicar a l'autoritat sanitària. La recollida de dades d'aquestes malalties, fonamentalment infeccioses, forma part de la vigilància de la salut pública. Al quadre III-4.8 es poden veure els casos declarats els darrers

cinc anys. Es veu com comencen a disminuir de les malalties de transmissió sexual, fonamentalment gonorrea i sífilis. Això pot ser degut als programes de prevenció que s'han posat en marxa els darrers anys.

Pel que fa a la malaltia covid-19, apareguda a la Xina a finals de l'any 2019 i que ha causat una pandèmia, es tracta en un annex a part.

QUADRE III-4.8. MALALTIES DE DECLARACIÓ OBLIGATÒRIA

	Casos				
	2015	2016	2017	2018	2019
Diarrea infec.aguda	55.245	38.555	34.036	35.504	38.587
Grip	18.908	17.231	10.341	19.756	16.020
Varicel·la	7.518	7.870	3.517	2.772	1.833
Inf. gonocòccica	177	292	485	486	416
Sífilis	151	176	207	269	221
Disenteria bacil·lar	5	4	5	5	5
F. exant. mediterrània	23	58	34	42	47
M. meningocòccica	9	7	8	15	18

continua

	Casos				
	2015	2016	2017	2018	2019
M. H. Influenzae	6	4	6	10	5
Tuberculosi pulm.	86	67	89	73	65
Tuberculosi, altres	26	29	26	38	36
Tuberculosi	112	96	115	111	101
Xarampió	1	5	0	0	1
Rubèola	0	0	0	0	0
Parotiditis	77	167	160	82	117
Tos ferina	81	26	40	33	15
Hepatitis A	11	9	97	32	18
Hepatitis B	10	14	16	11	11
Hepatitis C	41	60	57	27	35
Alt. hepatitis víriques	1	0	0	0	2
Legionel·losi	41	51	112	88	72
Tètan	0	1	0	0	0
Leishmaniasi	37	36	28	26	31
Brucel·losi	0	0	0	0	0
Herpes Zoster	4.064	3.950	4.039	4.415	5.282
MI Str. pyogenes	4	10	1	4	0
MI Str. pneumoniae	76	72	55	107	88
Paludisme	0	0	0	0	0
E.C.Jakobs	0	0	0	1	1
VIH	149	162	165	122	—
Sida	15	14	26	8	—

Font: Servei d'Epidemiologia, Direcció General de Salut Pública i Participació, Conselleria de Salut i Consum

4.6.

ESTAT DE SALUT

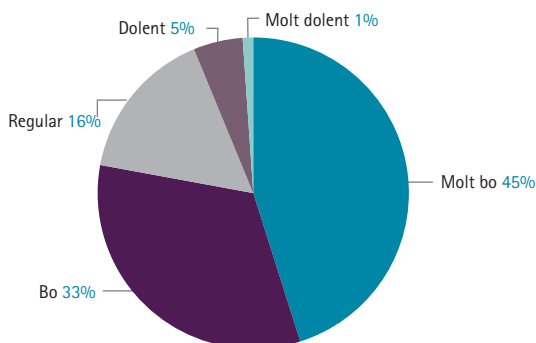
4.6.1. PERCEPCIÓ SUBJECTIVA DE LA SALUT

La percepció subjectiva de la salut fa referència a la idea que la persona té sobre el seu estat de salut. La informa-

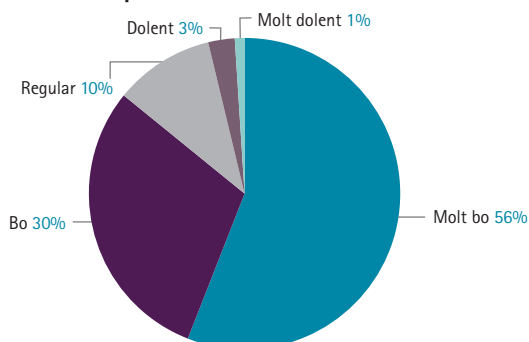
ció es recull a través d'enquestes de salut.

A les Illes Balears, com es pot veure als gràfics III-4.13a-b, els homes perceben la seva salut millor que les dones. Gairebé un 86 % dels homes consideren que tenen bona o molt bona salut, mentre que les dones ho consideren en un 78 %.

Gràfic III-4.13a.
Percepció de l'estat de salut. Dones

Gràfic III-4.13b.
Percepció de l'estat de salut. Homes

Font: Enquesta nacional de salut 2017

4.7.

SALUT MATERNOINFANTIL

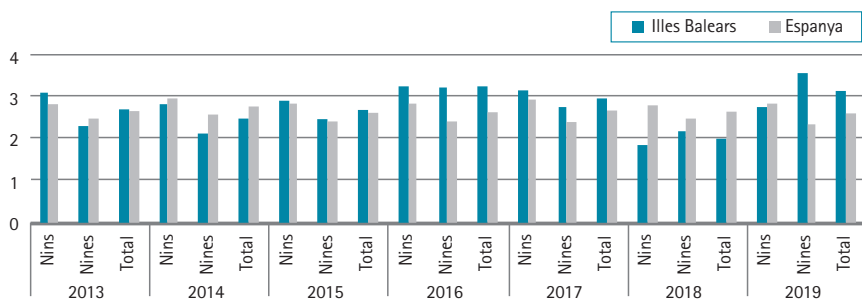
4.7.1. MORTALITAT INFANTIL

La taxa de mortalitat infantil és un indicador clau per a l'OMS quan es volen identificar les condicions socioeconòmiques d'una població. També pot donar idea de la política de planificació familiar, les condicions de salut mediambientals i, en ge-

neral, el desenvolupament socioeconòmic d'una societat.

A la nostra comunitat, l'any 2019 aquesta taxa va ser de 3,2/1.000 nascuts vius (2,8 en homes i 3,6 en dones). Aquests valors s'han mantingut estables els darrers anys i han estat similars als del conjunt d'Espanya. Són taxes que es troben a l'interval corresponent als països desenvolupats (vegeu el gràfic III-4.14 i el quadre IIIA-4.10).

Gràfic III-4.14.

Taxa de mortalitat infantil per 1.000 naixements vius (2013-2019)

Font: INE

Juntament amb la mortalitat infantil, són rellevants les dades sobre naixements. La taxa de natalitat (nombre de naixements per 1.000 habitants per any) a les Illes Balears ha disminuït al llarg dels darrers deu anys. L'any 2010 la taxa se situava en 11, mentre que l'any 2019 se situa en 8,1, tot i que s'ha mantingut per sobre de la taxa d'Espanya al llarg de tot el període (vegeu el quadre III-4.9).

Pel que fa a la mitjana d'edat de les mares quan tenen el primer fill, a les Illes Balears l'any 2019 ha estat de 31,8 anys, mentre que a la resta de l'Estat aquesta edat ha estat de 32,3 anys. Una conseqüència descrita a la bibliografia d'aquest ascens en l'edat de maternitat és l'augment de naixements d'infants de baix pes, relacionat amb l'augment d'embarassos múltiples i fecundació in vitro en aquestes edats.

4.7.2. NAIXEMENTS SEGONS L'EDAT DE LA MARE

Per complementar aquesta informació, s'ha recollit el percentatge de nascuts vius de mares menors de 20 anys, que ha disminuït durant el període 2010-2019. L'any 2010, aquest percentatge se situava en el 2,5 % del total de nascuts, mentre que l'any 2019 era d'1,93 %. Cal destacar que aquest indicador s'ha mantingut a la CAIB per davall de la mitjana estatal a fins a l'any 2017, quan es va modificar la tendència (vegeu el quadre III-4.10).

4.7.3. NAIXEMENTS SEGONS EL PES DEL NOUNAT

Amb referència als nounats amb una mitjana de pes per davall de 2.500 g, les dades a les Illes Balears s'han mantingut al voltant de la mitjana estatal, si bé els darrers anys se situa per sota d'aquesta (vegeu el quadre III-4.11).

L'evolució de distribució de naixements per grups de pes es pot veure al quadre III-4.12.

4.7.4. INTERRUPCIÓ VOLUNTÀRIA DE L'EMBARÀS

La notificació de les interrupcions voluntàries de l'embaràs permet conèixer la freqüència i distribució dels avortaments legals. Com es pot veure al gràfic III-4.15, l'edat de les dones que avorten ha augmentat amb els anys. Les taxes més altes el 2011 estaven en el grup d'edat de 20 a 24 anys i el 2019 estan en el grup d'edat de 25 a 29 anys. Les taxes es mantenen estables al voltant de 15 avortaments per cada 1.000 dones de 15 a 44 anys.

4.8.

CONSUM DE TABAC, ALCOHOL I ALTRES DROGUES

Les actuacions en salut pública sobre el consum de tabac i alcohol són prioritàries. El consum de tabac i alcohol està relacionat amb les causes més freqüents de mort, com són els tumors malignes i les malalties de l'aparell circulatori.

El tabac i l'alcohol són les drogues més consumides, juntament amb l'il·legal cànnabis. Com es veu al gràfic III-4.16, la prevalença del consum d'alcohol en els darrers trenta dies és la més alta.

Si analitzam per sexe, com es veu al gràfic III-4.17, els homes són més consumidors de drogues que les dones. El consum de cocaïna ha augmentat en els homes.

4.9.

L'ECOSISTEMA DEL CONEIXEMENT I INNOVACIÓ EN SALUT DE LES ILLES BALEARS

4.9.1. INTRODUCCIÓ

Aquest punt del capítol recull l'avaluació de les principals dades de l'R+D i la innovació a les Illes Balears. Aquestes dades defineixen la posició actual i marquen tendències per als pròxims anys. Sens dubte, aquesta anàlisi està condicionada pel moment de crisi sanitària per covid-19, que en general ha ocasionat unes greus conseqüències econòmiques, socials i polítiques, i que obligarà al replantejament de les prioritats, les estratègies i els plans previstos en els pròxims anys. És per aquest motiu que l'anàlisi va més enllà de recollir dades d'un any o període, sinó d'un abans i un després de la crisi esdevinguda. Aquest període ha fet encara més evident que la ciència i la innovació són fonamentals per enfrontar-se a grans reptes socials.

QUADRE III-4.9. TAXA DE NATALITAT DE 1.000 NASCUTS VIUS A LES ILLES BALEARS I A ESPANYA (2010-2019)										
	2010	2011	2012	2013	2014	2015	2016	2017	2018	2019
Illes Balears	11,00	10,28	9,96	9,46	9,53	9,38	9,29	8,88	8,75	8,08
Espanya	10,42	10,07	9,69	9,11	9,17	9,02	8,80	8,41	7,94	7,62

Font: Ministeri de Sanitat, Consum i Benestar Social. INCLASNS. <http://inclasns.msssi.es>

QUADRE III-4.10. PERCENTATGE DE NASCUTS DE MARES MENORS DE 20 ANYS A LES ILLES BALEARS I A ESPANYA (2010-2019)

	2010	2011	2012	2013	2014	2015	2016	2017	2018	2019
Illes Balears	2,42	2,09	2,05	1,97	1,75	1,46	1,89	1,92	1,90	1,93
Espanya	2,41	2,21	2,14	2,10	2,01	1,98	1,96	1,91	1,50	1,69

Font: INE

QUADRE III-4.11. PERCENTATGE DE NOUNATS AMB BAIX PES < 2.500 GRAMS A LES ILLES BALEARS I A ESPANYA (2014-2019)

	2014	2015	2016	2017	2018	2019
Illes Balears	7,94	7,91	7,30	7,49	7,11	6,84
Espanya	7,83	7,90	7,79	7,83	7,72	7,49

Font: INE

QUADRE III-4.12. NAIXEMENTS A LES ILLES BALEARS I A ESPANYA SEGONS EL PES EN NÈIXER (2014-2019)

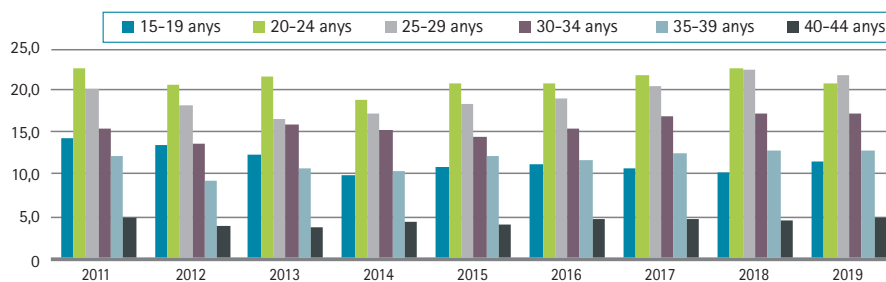
	2014		2015		2016	
	Espanya	Illes Balears	Espanya	Illes Balears	Espanya	Illes Balears
Menys de 1.000 g	1.175	31	1.086	26	1.096	43
De 1.000 a 1.499 g	2.731	67	2.712	65	2.694	61
De 1.500 a 1.999 g	6.586	163	6.239	164	5.998	168
De 2.000 a 2.499 g	22.989	586	23.157	583	22.210	503
De 2.500 a 2.999 g	86.117	2.228	84.426	2.140	82.580	2.128
De 3.000 a 3.499 g	166.639	4.329	163.525	4.351	161.264	4.294
De 3.500 a 3.999 g	96.866	2.601	95.475	2.607	94.453	2.705
De 4.000 i més g	22.850	657	22.169	647	21.577	694
No consta	21.642	11	21.501	14	18.711	20
Total	427.595	10.673	420.290	10.597	410.583	10.616

	2017		2018		2019	
	Espanya	Illes Balears	Espanya	Illes Balears	Espanya	Illes Balears
Menys de 1.000 g	1.080	29	1.050	29	957	26
De 1.000 a 1.499 g	2.507	50	2.307	66	2.165	46
De 1.500 a 1.999 g	5.766	132	5.365	146	5.088	133
De 2.000 a 2.499 g	21.449	560	20.075	490	18.798	457
De 2.500 a 2.999 g	79.268	2.060	74.655	2.018	70.796	1.812

continua

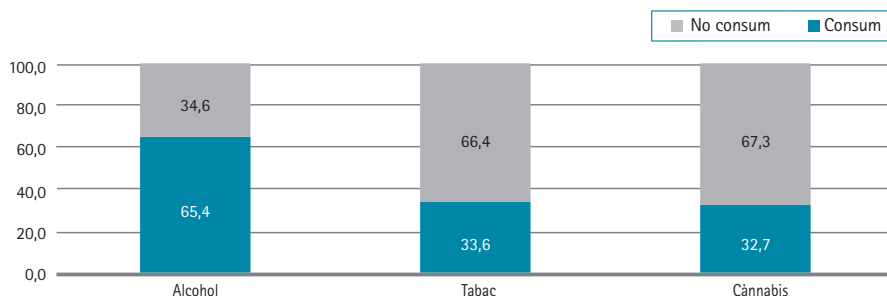
	2017		2018		2019	
	Espanya	Illes Balears	Espanya	Illes Balears	Espanya	Illes Balears
De 3.000 a 3.499 g	154.065	4.162	147.024	4.245	141.246	3.868
De 3.500 a 3.999 g	90.411	2.630	86.073	2.641	83.907	2.589
De 4.000 i més g	20.390	655	19.602	640	19.216	634
No consta	18.245	10	16.626	10	18.444	116
Total	393.181	10.288	372.777	10.285	360.617	9.681

Gràfic III.4.15.
Interrupcions voluntàries de l'embaràs taxes per 1.000 dones

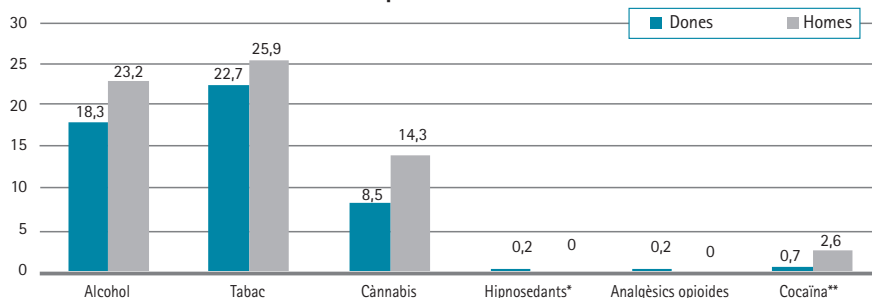
Font: Servei d'Epidemiologia. Direcció General de Salut Pública i Participació. Conselleria de Salut i Consum

Gràfic III.4.16.
Prevalença (%) del consum de drogues en els darrers 30 dies en la població major de 15 anys

Font: Estudi EDADES 2019/2020

Gràfic III.4.17.

Prevalença (%) de consum de drogues en persones de 15 a 64 anys als darrers 12 mesos, per sexe

Font: Direcció General de Salut Pública i Participació. Coordinació de drogues. EDADES 2019/2020

Lamentablement les dades actuals disponibles posen de manifest que l'ecosistema de coneixement i innovació en ciències de la salut de les Illes Balears tenen importants carències. Malgrat que la tendència és positiva, els nivells d'inversió en R+D en salut estan molt allunyats del que correspondria pel nostre potencial econòmic i que situen les Illes Balears lluny de la mitjana espanyola.

Si s'analitza el context evolutiu i els principals agents del sistema, les Illes Balears van emprendre l'any 2010 l'obertura d'una nova senda de creixement en l'àmbit de la investigació sanitària, amb el Pla Estratègic de les Illes Balears d'Investigació en Salut 2010-2013. Fruit d'aquesta nova estratègia, es va aconseguir en menys d'una dècada (2019) l'acreditació de la Fundació Institut d'Investigació Sanitari de les Illes Balears (d'ara endavant Idisba), per part de l'Institut de Salut Nacional Carles III.

L'Idisba, des de la seva acreditació, s'ha convertit en un dels actors principals d'execució de l'R+D a l'ecosistema del

coneixement i innovació en salut de les Illes Balears. Coordinar la consolidació de les seves activitats, així com dissenyar una nova estratègia per al període 2021-2025 que integri tots els aprenentatges durant la crisi sanitària, són objectius de futur de la Direcció General de Recerca en Salut, Formació i Acreditació.

Un altre element de l'ecosistema del coneixement i innovació en salut que ha evidenciat la seva importància durant la crisi sanitària ha estat la Biblioteca Virtual en Ciències de la Salut de les Illes Balears. Ha quedat molt clar que un bon sistema de salut no tan sols implica disposar d'una investigació d'excel·lència, sinó l'accés a la informació científica més rellevant i basada en l'evidència.

Finalment, davant de l'enorme repte que ha implicat l'augment d'activitat del Comitè d'Ètica de la Investigació de les Illes Balears en la crisi, es fa necessari elaborar una anàlisi de la situació prèvia i durant la crisi per establir en un futur instruments o estratègies que, per una

banda, eliminin les debilitats enfrontades i, per una altra, multipliquin les fortaleses observades.

4.9.2. ANÀLISI DE LA INVESTIGACIÓ SANITÀRIA DE LES ILLES BALEARS

Les activitats d'R+D sanitària a les Illes Balears l'any 2020 van involucrar 836 persones en total. Un 52,5 % d'aquestes han estat dones. El nombre d'investigadors principals ha experimentat un creixement positiu als darrers anys, fins a assolir 77 persones el 2020. Aquest any les dones representaven el 39 % dels investigadors principals.

L'Idisba, institut entorn del qual la majoria de les persones desenvolupen la seva activitat d'investigació, el 2020 ha presentat un total de 406 investigadors, dels quals 189 (46,2 %) eren dones. Dels 406 investigadors, d'acord amb els perfils investigadors EURAXESS, hi ha 65 persones (16 %) que es troben amb contractes predoctorals o en formació (R1); 33 persones (8 %) amb contractes postdoctorals juniors (R2); 250 persones amb contractes postdoctorals sèniors (R3), i 58 persones amb contractes de caps en investigació (R4).

Pel que fa a la seva activitat, l'ecosistema del coneixement i innovació en salut de les Illes Balears combina projectes originats i finançats en el mateix sistema sanitari amb projectes competitius amb finançament extern. S'ha mantingut durant el període 2019-2020 a les Illes Balears una activitat creixent respecte a la captació de finançament extern.

4.9.3. ANÀLISI DE L'ACTIVITAT D'R+D A LA FUNDACIÓ INSTITUT D'INVESTIGACIÓ SANITÀRIA ILLES BALEARS

El 2020 ha continuat la tendència positiva en els indicadors principals, especialment pel que fa a la qualitat de la producció científica, com es reflecteix a l'augment en el factor d'impacte acumulat, que frega els 2.750 punts, i l'índex d'impacte mitjà, que entre la seva creació el 2014 i el 2020 ha experimentat un creixement proper al 33 % (vegeu el quadre III-4.13).

En aquest sentit, es considera interessat elaborar una anàlisi comparativa dels indicadors principals de resultats entre l'Idisba i altres instituts d'investigació acreditats pel Carles III (les dades han estat recollides de les memòries dels instituts d'investigació de recerca que s'han publicat).

La producció científica total generada per l'Idisba ascendeix des del 2015 a 513 documents. La seva evolució mostra un creixement sostenible en el temps. No obstant això, si es comparen les dades respecte a la resta d'instituts, el nombre de publicacions de l'Idisba se situa per davall de la major part dels instituts (vegeu el gràfic III-4.18).

Respecte a la qualitat de les publicacions, un 55 % de les publicacions de l'Idisba pertanyen al primer quartil (Q1) i el 23 % en el primer decil (D1). Si es comparen aquestes dades amb les de la resta dels instituts publicats, s'observa que se situa sobre la mitjana pel que fa a les del primer quartil i just en la mitjana respecte a les del primer decil (vegeu el gràfic III-4.19).

QUADRE III-4.13. EVOLUCIÓ DELS RESULTATS D'INDICADORS DE PRODUCCIÓ CIENTÍFICA A L'INSTITUT D'INVESTIGACIÓ SANITÀRIA DE LES ILLES BALEARS (IDISBA) DES DE LA SEVA CREACIÓ EL 2014

Activitats Idisba	2014	2015	2016	2017	2018	2019	2020
Recursos humans							
N. d'investigadors*	512	595	596	681	759	777	793
N. de grups d'investigació	45	53	53	53	54	52	52
Personal propi	74	66	78	108	121	171	167
Projectes competitius							
N. de projectes propis concedits	0	0	0	4	4	4	4
N. de projectes nacionals públics concedits	26	28	25	34	14	18	16
N. de projectes nacionals privats concedits	3	4	3	8	5	4	4
N. de projectes internacionals totals concedits	4	1	1	4	3	4	2
Estudis clínics*							
N. d'estudis clínics iniciats	100	75	89	81	78	82	88
N. d'estudis clínics actius	-	488	573	466	466	486	509
Publicacions*							
N. de publicacions totals	385	412	414	432	424	540	590
N. de publicacions indexades amb factor d'impacte	346	368	397	414	396	513	555
% de publicacions en Q1	53	50	52	52	51	55	56
% de publicacions en D1	23	20	20	22	19	23	19
Factor d'impacte acumulat	1.280	1.417	1.697	1.829	1.886	2.401	2.733
Índex d'impacte mitjà	3,7	3,85	4,27	4,42	4,76	4,68	4,92
Activitats de transferència							
Patents	0	2	3	0	1	5	1

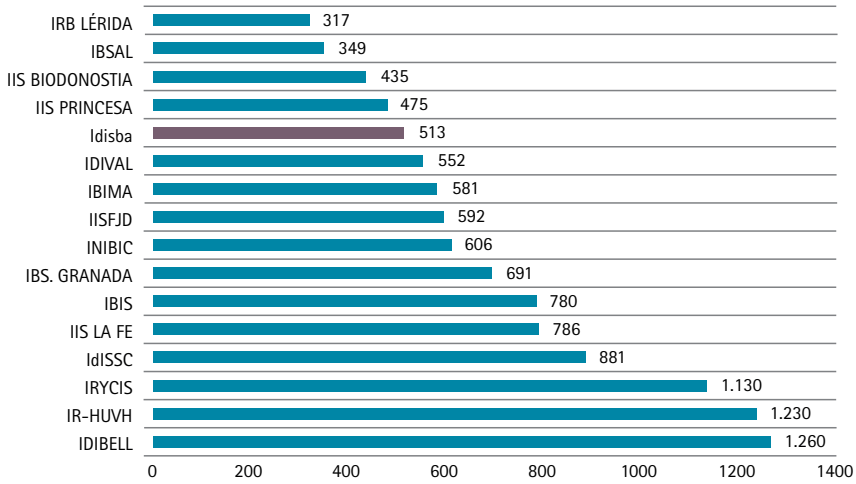
Font: Idisba* Dades provisionals

* Dades provisionals

El nombre de patents sol·licitades ha augmentat des del 2015 de manera elevada. De totes maneres, queda molt esforç per fer en aquest sentit, en obser-

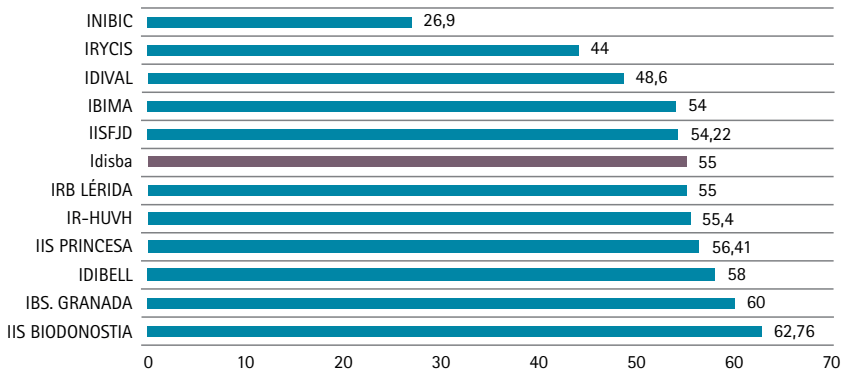
var les dades d'altres instituts que situen una mitjana elevada de patents de 9,2 (vegeu el gràfic III-4.20).

Gràfic III-4.18.
Publicacions indexades

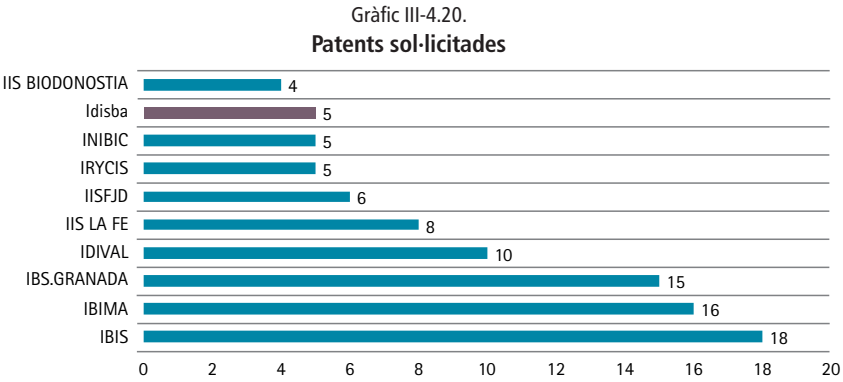

Font: Idisba

Gràfic III-4.19.
% Q1

Font: Idisba

Font: Idisba

4.9.4. ANÀLISI DE L'ACTIVITAT DEL COMITÈ D'ÈTICA DE LA INVESTIGACIÓ DE LES ILLES BALEARS (CEI-IB)

El Comitè Ètic d'Investigació de les Illes Balears (CEI-IB), actualment acreditat com Comitè d'Ètica de la Investigació amb Medicaments d'Ús Humà (CEIm), ha avaluat un total de 219 protocols amb un creixement respecte al 2019 del 50 %. A més, el CE-IB ha estat el CEIm de referència de

quatre assaigs clínics, un 50 % més respecte al 2019.

Es resumeix al quadre següent la resolució del nombre de protocols presentats, quants s'han notificat (avaluats per altres comitès) i quants s'han avaluat, així com quants dels avaluats han estat aprovats, denegats o finalment cancel·lats durant l'anualitat 2020 (vegeu el quadre III-4.14).

QUADRE III-4.14. RESOLUCIÓ DELS PROTOCOLS PRESENTATS EL 2020 AL CEI-IB						
	Presentats	Notificats	Avaluats	Aprovats	Denegats	Cancel·lats
Tipus de protocols	Nombre					
Assaigs clínics	65	61	4	1	3	0
Estudis postautorització	92	58	34	34	0	0
Productes sanitaris	4	0	4	4	0	0
Projectes investigació	179	2	177	143	33	1
Casos clínics	4	0	4	4	0	0
Total	344	121	219	181	36	1

Font: CEI-IB

4.9.5. LA INNOVACIÓ AL SISTEMA SANITARI DE LES ILLES BALEARS. ANÀLISI DE L'ACTIVITAT DE LA BIBLIOTECA VIRTUAL DE LES ILLES BALEARS, BIBLIOSALUT

Bibliosalut va iniciar la seva activitat a principis de 2003 i és una de les biblioteques virtuals autonòmiques especialitzades en salut més antiga d'Espanya. L'accés als recursos i serveis de Bibliosalut es facilita a través del portal web *Bibliosalut.com*, amb una mitjana d'unes 100.000 visites anuals entre els anys 2015 i 2020 (vegeu el gràfic III-4.21).

Entre el 2015 i el 2020 els usuaris de Bibliosalut s'han descarregat 1.463.326 documents a text complet, dels recursos d'informació científica contractats a diverses editorials, cosa que es monitora a través de les estadístiques d'ús. La mitjana està prop d'uns 250.000 documents descarregats anualment (vegeu el gràfic III-4.22).

4.10.

BARÒMETRE SANITARI

Conèixer el grau de satisfacció dels ciutadans amb els serveis sanitaris públics és una eina molt important que permet avaluar la qualitat del sistema sanitari. Per una banda, aquesta informació ajuda a identificar àrees de millora i, per l'altra, fa possible que els decisors en matèria de política sanitària rebin els inputs generats de la relació dels usuaris i la ciutadania amb els serveis sanitaris.

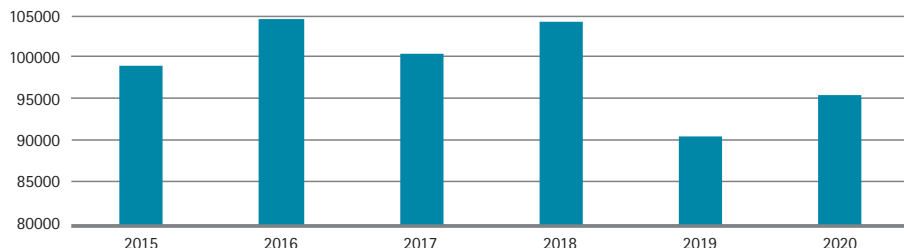
Per fer una aproximació a les expectatives i experiències de les persones que utilitzen

el sistema sanitari, proposam utilitzar alguns dels indicadors del baròmetre sanitari. El baròmetre sanitari és un estudi d'opinió que realitza anualment el Ministeri de Sanitat, Consum i Benestar Social des de l'any 1993. Això permet, a més d'obtenir la informació de l'indicador, observar-ne l'evolució al llarg del temps. L'estudi ofereix informació desagregada i amb significació per comunitat autònoma (CA), cosa que fa possible comparar els resultats de la CAIB amb els de la resta de comunitats autònomes i amb l'Estat. De totes les qüestions plantejades a l'enquesta, hem seleccionat les que ens han semblat més rellevants per analitzar la percepció que usuaris i ciutadans tenen del sistema sanitari.

Pel que fa a la primera pregunta seleccionada, mostra l'opinió dels usuaris sobre el funcionament del sistema sanitari basat en la pregunta «De les següents afirmacions, quina expressa millor la seva opinió sobre el funcionament del sistema sanitari al nostre país?» (gràfic III-4.23), s'observa que la majoria de les persones enquestades —per sobre del 70 %— té una opinió bona al respecte, i aquest percentatge és encara més alt a la CAIB, on se situa per sobre del 80 %.

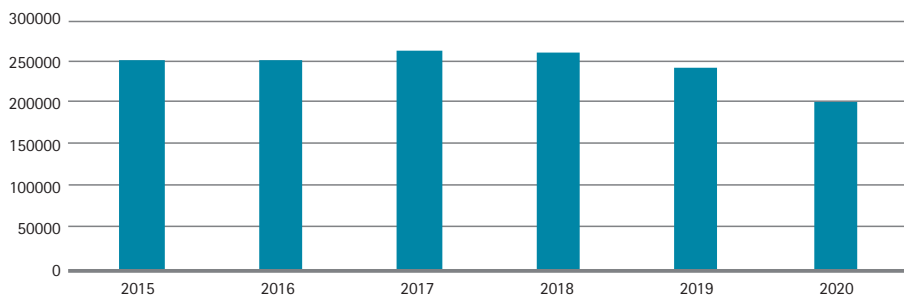
Enfront de la baixada de la bona valoració que es va produir els anys 2012-2014, tant a la CAIB com al conjunt de l'Estat en general, i l'augment de la valoració negativa, en el període que coincideix amb la crisi i amb relació als retalls que varen afectar la sanitat pública, cal destacar que des de l'any 2015 la percepció que es té comença a millorar i que des de l'any 2016 a les Illes millora la percepció per sobre de la mitjana d'Espanya.

Gràfic III.4.21.

Visites al portal web Bibliosalut.com, 2015-2020

Font: Bibliosalut

Gràfic III.4.22.

Descàrregues del text complet Bibliosalut, 2015-2020

Font: Bibliosalut

Pel que fa a les respostes que consideren que el sistema sanitari necessita canvis fonamentals o fins i tot refer-lo de nou, el percentatge d'aquesta resposta a la CAIB ha passat aproximadament del 48 % l'any 1995 al 18 % l'any 2019. Al principi del període els resultats eren pitjors per a la CAIB respecte de l'SNS, però aquesta tendència s'ha invertit al final del període.

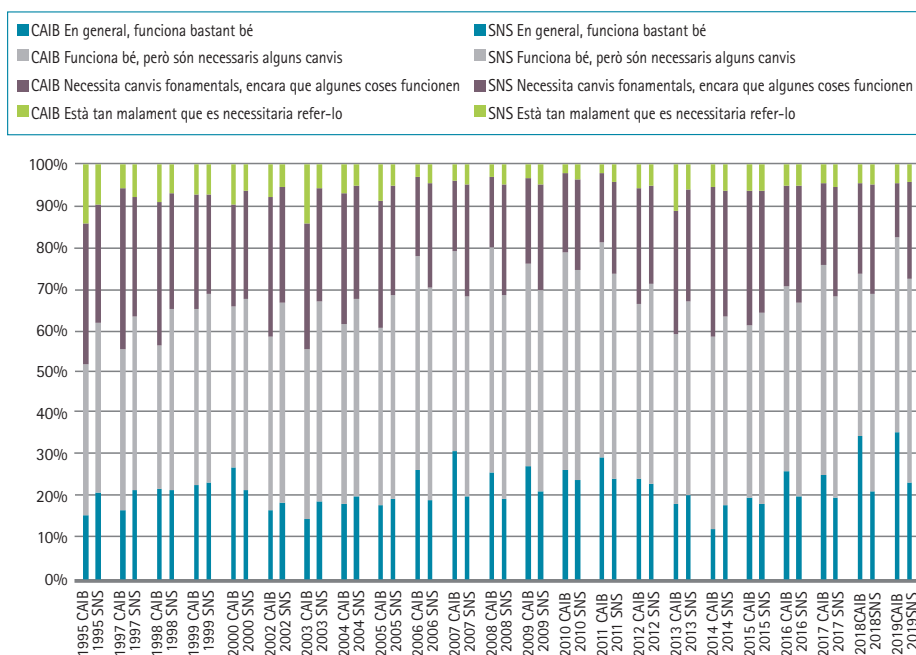
Cal destacar que l'apartat d'aquesta pregunta que incideix sobre si es «necessiten canvis fonamentals» començà els primers anys amb uns percentatges al voltant del 30 % i, de mica en mica, ha disminuït fins a situar-se al voltant d'un 20 %. Així i tot, els anys 2014 i 2015 aquest per-

tatge es va incrementar tornant a xifres del 30 %. Finalment, l'apartat d'aquesta pregunta que es correspon amb la resposta «està tan malament que es necessita refer-lo» es manté constant per sota del 10 % pràcticament cada any (vegeu el gràfic III.4.23).

També s'ha seleccionat una pregunta que valora l'atenció rebuda a atenció primària. Els onze darrers anys més d'un 85 % dels usuaris consideren que l'atenció rebuda ha estat molt bona. Destaca que la majoria dels anys aquest percentatge és més alt a la CAIB que a la resta d'Espanya i que l'any 2019 arriba a la millor puntuació a les nostres Illes (vegeu el gràfic III-4.24).

Gràfic III.4.23.

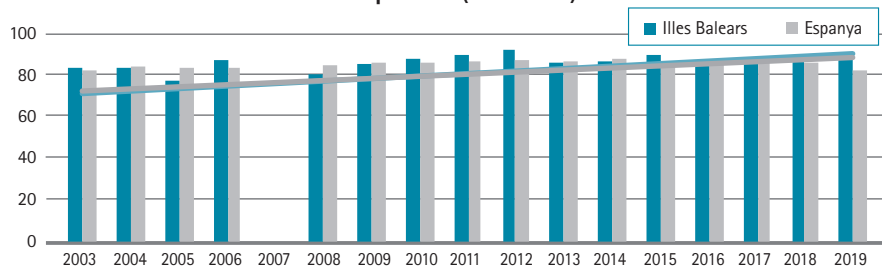
De les afirmacions següents, quina expressa millor la seva opinió sobre el funcionament del sistema sanitari (2008-2019)

Font: Baròmetre sanitari. Ministeri de Sanitat, Consum i Benestar Social

Gràfic III-4.24.

Percentatge d'enquestats que considera que ha rebut una atenció bona o molt bona en atenció primària (2003-2019)

Font: Baròmetre sanitari. Ministeri de Sanitat, Consum i Benestar Social

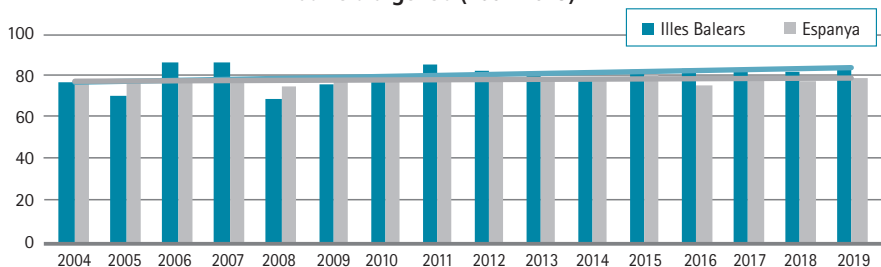
Pel que fa a les urgències, la valoració de l'atenció rebuda també obté una qualificació molt bona per part del 80 % de les persones enquestades i, en la majoria d'anys, aquest percentatge és superior a la nostra comunitat autònoma en comparació amb la mitjana del país (vegeu el gràfic III-4.25).

En el cas de l'opinió del tracte rebut en atenció hospitalària també ha estat molt bona i segueix la mateixa tendència de les altres preguntes amb uns resultats a les Illes per sobre de la mitjana estatal en els darrers anys (vegeu el gràfic III-4.26).

Finalment, pel que fa a la percepció que tenen els usuaris sobre el comportament de la llista d'espera, es pot veure que a l'evolució del període 2000-2019 es va produir un empitjorament de la percepció, coincidint amb el període de la crisi que s'ha recuperat, però sense arribar als percentatges previs a aquesta. La percepció a la CAIB va fluctuant al voltant de la mitjana estatal (vegeu el gràfic III-4.27) i la majoria de persones, tant a la CAIB com a la resta d'Espanya, tenen la percepció que no ha canviat gaire la situació de les llistes d'espera en els darrers cinc anys.

Gràfic III-4.25.

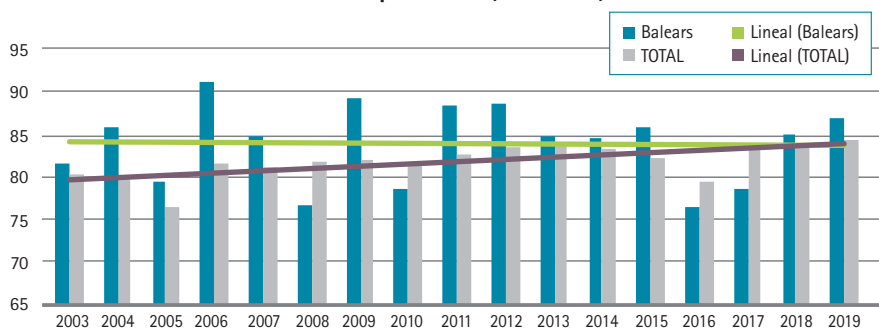
Percentatge d'enquestats que considera que ha rebut una atenció bona o molt bona en la darrera urgència (2004-2019)

Font: Baròmetre sanitari. Ministeri de Sanitat, Consum i Benestar Social

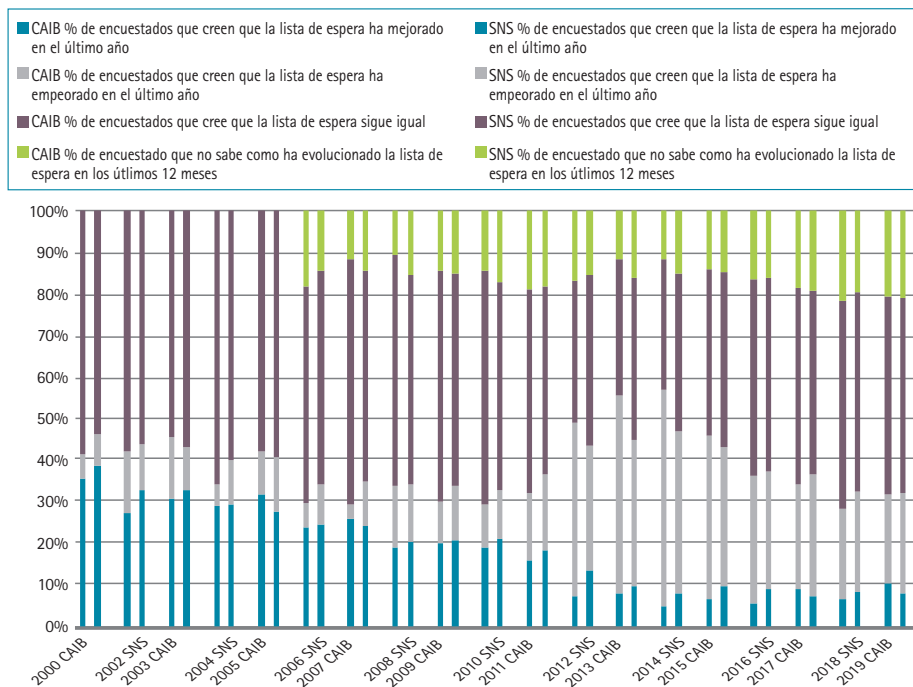
Gràfic III-4.26.

Percentatge de persones enquestades que considera que ha rebut una atenció bona o molt bona en hospitalització (2003-2019)

Font: Baròmetre sanitari. Ministeri de Sanitat, Consum i Benestar Social

Gràfic III.4.27.
Percepció de la situació de les llistes d'espera (2000-2019)

Font: Baròmetre sanitari. Ministeri de Sanitat, Consum i Benestar Social

REQUADRE III-3.

L'IMPACTE DE LA COVID-19 EN LA SALUT DE LA POBLACIÓ I ELS SERVEIS SANITARIS A LES ILLES BALEARS

JOSÉ MARÍA VICENS GÓMEZ

Cap del Servei d'Avaluació, Acreditació i Inspecció. Conselleria de Salut i Consum

EUSEBI CASTAÑO RIERA

Cap de Servei de Planificació Sanitària.
Conselleria de Salut i Consum

MARIA MAGDALENA SALOM CASTELL

Metgessa, tècnica en salut pública.
Conselleria de Salut i Consum

BARTOMEU SASTRE PALOU

Metge. Conselleria de Salut i Consum

GEMA JIMÉNEZ JIMÉNEZ

Cap de servei d'investigació sanitària.
Conselleria de Salut i Consum

ANTONI M. FUSTER MIRÓ

Gerent-secretari general tècnic. Unió
Balear d'Entitats Sanitàries (UBES)

MARÍA TERESA BLASCO CLAR

Tècnica d'estadística. Servei d'Avaluació,
Acreditació i Inspecció. Conselleria de
Salut i Consum

1.

INTRODUCCIÓ

La pandèmia per la COVID-19 ha suposat durant l'any 2020 un gran repte al

qual s'ha hagut d'enfrontar tota l'organització sanitària. Tant des del punt de vista assistencial com des del punt de vista de la salut pública. S'han implicat en la seva lluita els serveis assistencials públics i privats, així com tota la xarxa sociosanitària. També ha tingut un pes molt rellevant la investigació.

En el recull de dades que presentam, hem cercat donar una visió de l'impacte que ha tingut directament sobre la salut, la qualitat de vida i els serveis sanitaris. Som conscients que l'any 2021 encara arrossegà els efectes de la pandèmia i que molt probablement apareixeran conseqüències importants sobre l'estat de salut de la població a curt i mitjà termini que haurem de seguir amb molt d'interès.

2.

CONTINGUTS

1. Casos per illes i sexe. Dades bàsiques acumulades
2. Casos confirmats diaris. Evolució
3. Casos per edat i sexe
4. Casos per grup d'edat (I)
5. Casos per grup d'edat (II)
6. Casos d'usuaris de residències
7. Professionals amb COVID-19 per àmbit
8. Taxes de mortalitat per 1.000 habitants per grup d'edat i sexe

9. Situació d'ingressos i casos actius per hospitals públics i privats evolutiu (març-desembre de 2020)
10. Nous casos confirmats d'atenció primària evolutiu diari per illes (març-desembre de 2020)
11. Total de tests realitzats fins al 31 de desembre de 2020

de personal sanitari i sociosanitari. No es pot explicar només per la diferència poblacional, ja que és del 0,25 % (vegeu el quadre [IIIR-3.1](#)).

Destaca que Menorca, amb el 8,16 % de població, només ha tingut un 3 % dels casos (vegeu el gràfic [IIIR-3.1](#)).

2.1. CASOS PER ILLES I SEXE

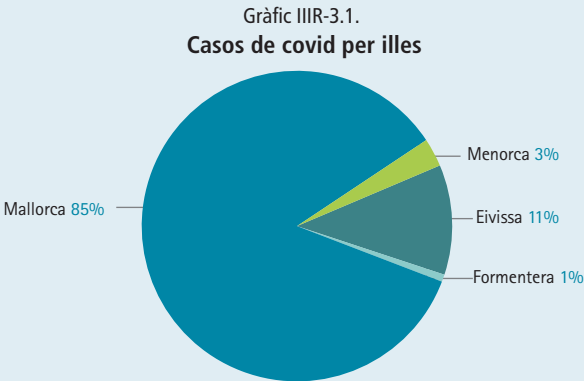
Hi ha hagut una incidència més gran en dones que en homes (un 3 % més). Per a això s'han de tenir en compte els casos

2.2. CASOS CONFIRMATS DIARIS. EVOLUCIÓ

L'evolutiú defineix clarament les tres onades, cada vegada amb més casos (vegeu el gràfic [IIIR-3.2](#)).

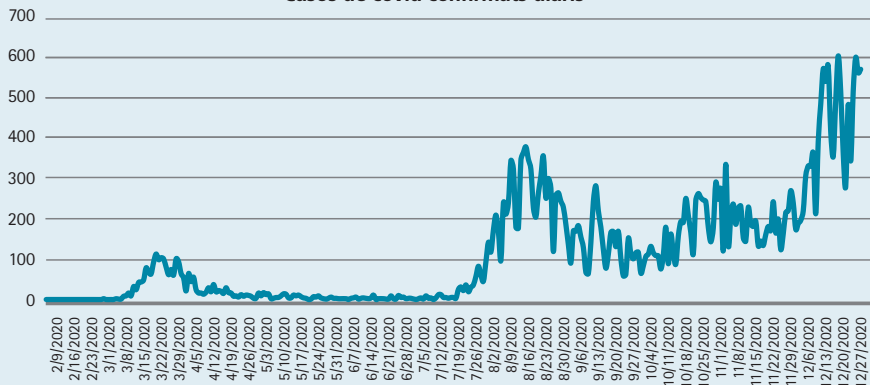
QUADRE IIIR-3.1. CASOS PER ILLES I SEXE (2020)			
	Homes	Dones	Total
Eivissa	2.107	2.128	4.235
Formentera	136	145	281
Mallorca	15.136	16.227	31.363
Menorca	538	555	1.093
Total	17.917	19.055	36.972

Font: Servei d'Epidemiologia. Direcció General de Salut Pública

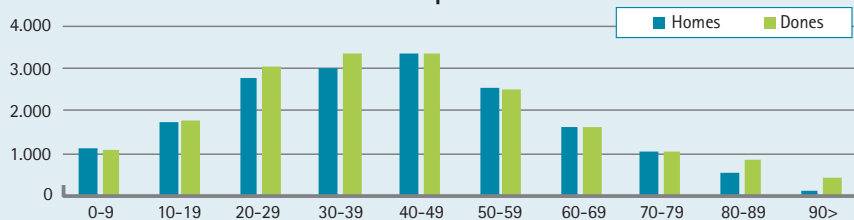
Font: Servei d'Epidemiologia. Direcció General de Salut Pública i Participació (2020)

Gràfic IIIR-3.2.
Casos de covid confirmats diaris

Font: Servei d'Epidemiologia. Direcció General de Salut Pública i Participació (2020)

Gràfic IIIR-3.3.
Casos de covid per edat i sexe

Font: Servei d'Epidemiologia. Direcció General de Salut Pública i Participació (2020)

2.3. CASOS PER EDAT I SEXE

Els casos dins el col·lectiu sanitari i sociosanitari representen el 4 % del conjunt, la qual cosa influeix amb el fet que hi hagi més incidència en la franja entre 20 i 39 anys. A partir dels 70 anys s'explica per la taxa de supervivència femenina més gran (vegeu el gràfic IIIR-3.3).

més del 40 % i passa a menys del 20 % d'incidència a partir de juliol, quan les mesures a l'àmbit sociosanitari estaven implantades. Al mateix temps, es veu l'increment de casos en joves (<40 anys) i s'arriba gairebé al 50 % el darrer quadrimestre de l'any (vegeu els gràfics IIIR-3.4 i IIIR-3.5).

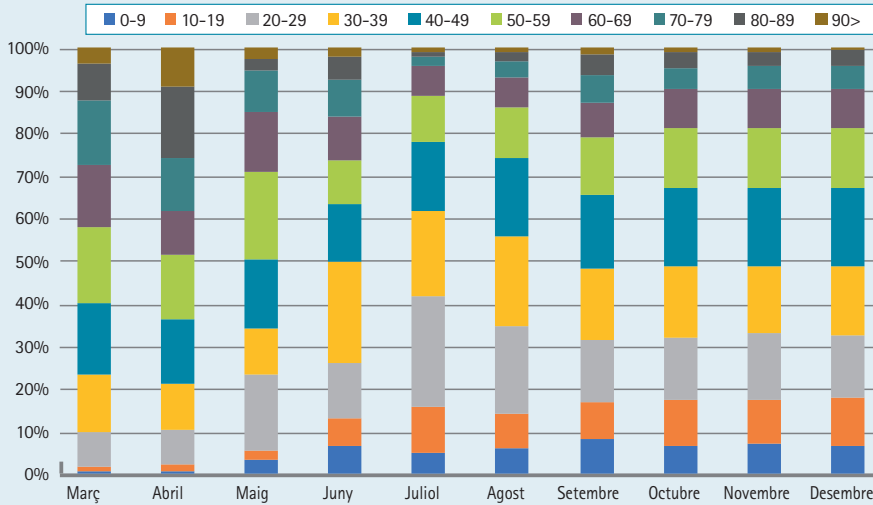
2.4. CASOS PER GRUP D'EDAT (II)

L'evolutiu mostra que, a l'inici, la franja d'edat de més de 60 anys representava

2.5. CASOS D'USUARIS DE RESIDÈNCIES

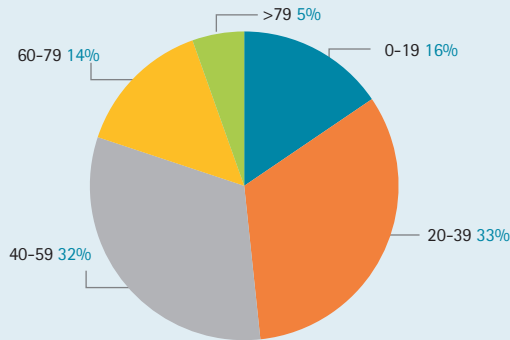
Els casos segueixen la corba de les onades, sempre majoritària en dones (vegeu el gràfic IIIR-3.6).

Gràfic IIIR-3.4.
Casos de covid per grup d'edat

Font: Servei d'Epidemiologia. Direcció General de Salut Pública i Participació (2020)

Gràfic IIIR-3.5.
Casos de covid per grup d'edat

Font: Servei d'Epidemiologia. Direcció General de Salut Pública i Participació (2020)

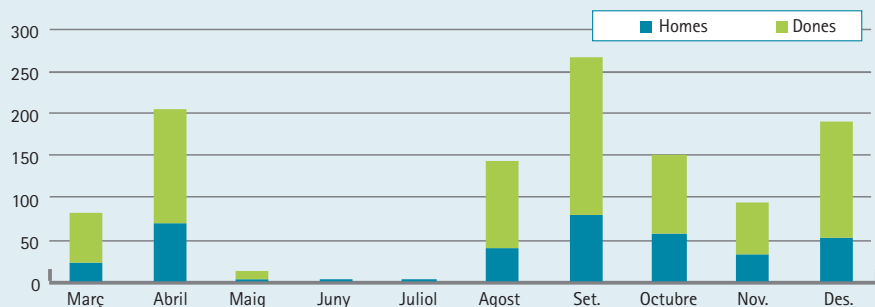
2.6. PROFESSIONALS AMB COVID PER ÀMBIT

Es veu el nivell d'afectació de les dones dins l'àmbit sanitari (vegeu el gràfic IIIR-3.7).

2.7. TAXES DE MORTALITAT PER 1.000 HABITANTS PER GRUP D'EDAT I SEXE

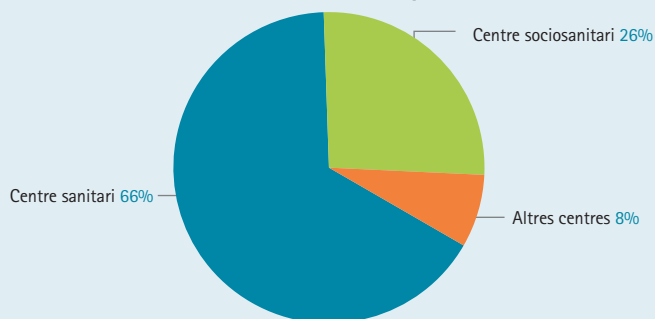
A pesar que la incidència és més alta en dones, veiem que la mortalitat és superior en homes (vegeu el gràfic IIIR-3.8).

Gràfic IIIR-3.6.
Casos de covid en usuaris de residències

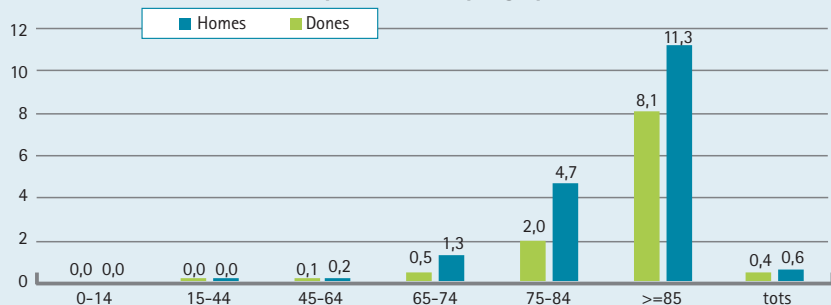
Font: Servei d'Epidemiologia. Direcció General de Salut Pública i Participació (2020)

Gràfic IIIR-3.7.
Professionals amb covid per àmbit

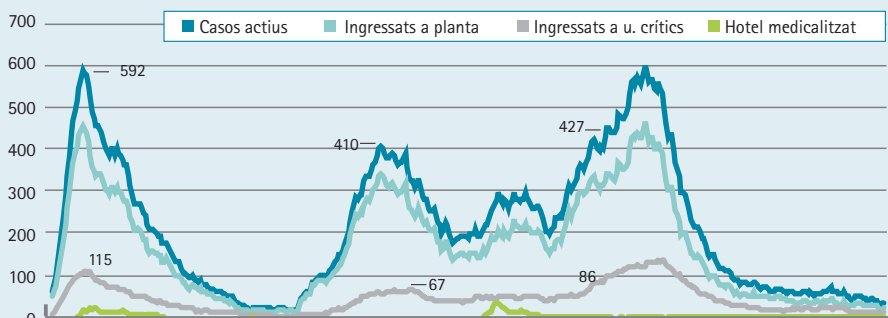
Font: Servei d'Epidemiologia. Direcció General de Salut Pública i Participació (2020)

Gràfic IIIR-3.8.
Taxes de mortalitat per 1.000 hab. per grup d'edat i sexe

Font: Servei d'Epidemiologia. Direcció General de Salut Pública i Participació (2020)

Gràfic IIIR-3.9.
Ingressos hospitalaris públics i privats (març-desembre de 2020)

Font: Quadre de Comandaments IB-Salut

2.8. SITUACIÓ CASOS ACTIUS PER HOSPITALS PÚBLICS I PRIVATS EVOLUTIU (MARÇ-DESEMBRE 2020)

El gràfic IIIR-3.9 recull la situació diària de l'ocupació dels hospitals públics i privats de les Illes Balears deguda a la COVID-19. El gràfic reproduïx les onades per les quals hem passat aquests gairebé deu mesos. Cal destacar tres punts d'inflexió els dies 4 d'abril, 8 de setembre i 29 de desembre, amb 592, 410 i 423 persones ingressades als hospitals i amb 115, 67 i 86 persones a les UCI.

També s'ha de mencionar que fins al 31 de desembre de 2020 havia mort als hospitals de la nostra comunitat autònoma un total de 513 persones.

La coordinació amb la sanitat privada ha estat un element clau per combatre la pandèmia. Les clíniques privades han arribat a posar a disposició de l'Administració pública fins a 764 llits hospitalaris i 90 de crítics. En el període analitzat es varen produir 4.475 altes, de les quals

783 varen ser als hospitals privats (un 17,5 %). Els punts d'inflexió amb el màxim de persones ingressades als hospitals privats varen ser de 108 el 4 d'abril, 62 el 8 de setembre i 77 el 29 de desembre.

També s'han disposat de llits ubicats a hotels medicalitzats en els períodes de màxima incidència de la pandèmia.

2.9. NOUS CASOS CONFIRMATS D'ATENCIÓ PRIMÀRIA EVOLUTIU DIARI PER ILLES

El paper de l'atenció primària ha estat clau en l'atenció a la pandèmia. Aquest paper s'ha adaptat a l'evolució d'aquesta i ha estat molt rellevant en la segona i tercera onada, com es pot veure al gràfic IIIR-3.10.

2.10. TOTAL DE TESTS REALITZATS FINS AL 31 DE DESEMBRE

Al quadre IIIR-3.2. recollim el nombre de tests realitzats a la nostra comunitat

autònoma i el comparam amb els que s'han dut a terme a la resta de l'Estat. Són dades de tancament de 31 de desembre de 2020.

A les Illes Balears s'havien fet fins al 31 de desembre de 2020 un total de 777.995 proves diagnòstiques per detectar COVID-19. D'aquestes, 672.342 foren PCR i test d'antígens, mentre que 105.653 varen ser serologies i test d'anticossos ràpids.

La taxa de persones amb mostra analitzada per 1.000 habitants a les Illes Balears s'ha situat per sobre de la mitjana estatal (331,84 per 289,66) i destaca que les taxes tant de PCR, antígens i anticossos han estat sempre per damunt en les dones que els homes.

Comparant les proves realitzades a les Illes amb la mitjana estatal, es veu com s'han dut a terme més PCR i menys test d'antígens. No hem pogut obtenir les dades de test d'anticossos ni de serologies fetes a Espanya per comparar amb les Illes.

Al gràfic **IIIR-3.11**, representam les mostres processades diàriament, les mostres que han estat positives i l'acumulat fins al 31 de desembre de 2020 fetes a les Illes Balears (sense comptabilitzar serologies i tests ràpids d'anticossos).

3.

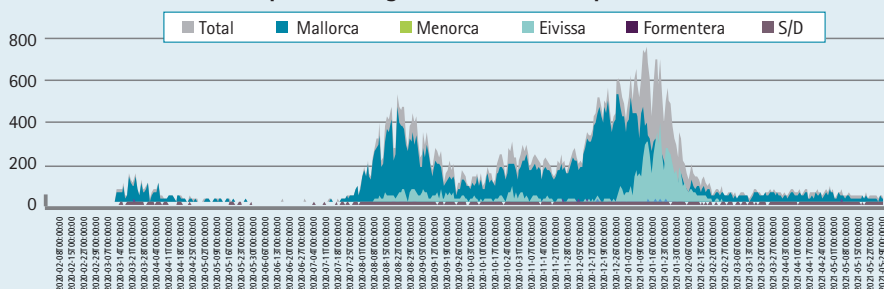
ESTADES PER COVID-19 ALS HOSPITALS PRIVATS

D'acord amb les dades d'UBES, el total d'estades als hospitals privats el 2020 és de 10.883, de les quals 2.374 són d'UCI i 8.509 són de planta. Cal dir que part de les estades del Grup Juaneda van ser concertades.

Per altra banda, tenim els hospitals de titularitat privada però amb concertació pública que responen només a estades a planta. De Creu Roja, es comptabilitzen 761 estades, una part de les quals eren llits concertats pel Grup Juaneda. I de l'hospital Sant Joan de Déu, són 8.007 estades (vegeu el quadre **IIIR-3.3**).

Gràfic IIIR-3.10.

Casos positius diagnosticats a atenció primària

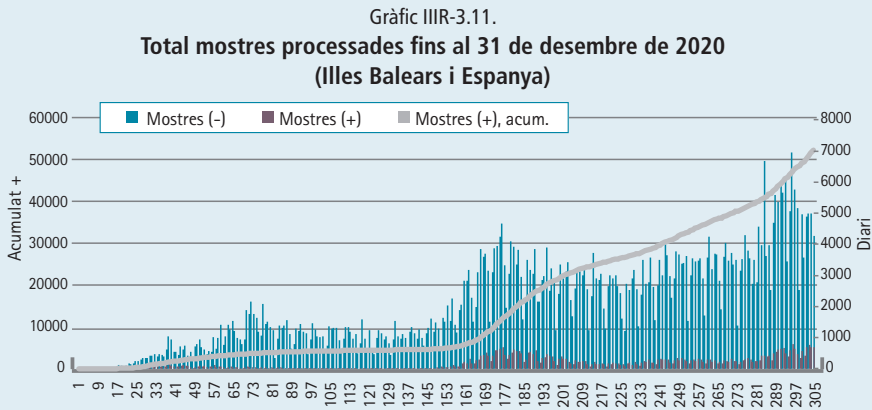

Font: Quadre de Comandaments IB-Salut

QUADRE IIIR-3.2. TOTAL MOSTRES PROCESSADES FINS AL 31 DE DESEMBRE DE 2020 (ILLES BALEARS I ESPANYA)

CAIB	Proves realitzades	Mostra per 1.000 hab.	Taxa de positivitat	Persones amb mostra analitzada	Taxa de persones amb mostra analitzada 1.000 hab.
TOTAL PROVES	672.342	573,89	7,74%	387.457	331,84
PCR total	630.250	537,97	7,73%	361.073	312,1
PCR dones	348.393	297,38	7,24%	188.945	163,4
PCR homes	280.811	239,69	8,25%	171.272	148,35
PCR desconegut	1.046	-	7,84%	856	-
ANTIGEN total	42.092	35,93	8,48%	26.375	33,99
Antigen dones	22.436	19,15	8,25%	13.558	18,17
Antigen homes	19.639	16,76	8,49	12.802	15,82
Antigen desconegut	17	-	-	15	-
SEROLOGIES + Anticossos ràpids total	105.653				
TOTAL PROVES CAIB amb serologies	777.995				
ESPANYA	Proves realitzades	Mostra per 1.000 hab.	Taxa de positivitat	Persones amb mostra analitzada	Taxa de persones amb mostra analitzada 1.000 hab.
TOTAL PROVES	22.733.574	479,10	10,47	13.744.471	289,66
PCR total	19.124.396	403,04	10,65	11.500.755	248,99
PCR dones	10.693.428	225,36	10,28	6.200.180	134,18
PCR homes	8.409.559	177,23	11,11	5.283.510	114,42
PCR desconegut	21.409	0,45	13,43	17.065	0,36
ANTIGEN total	3.609.178	76,06	9,52	2.243.716	66,47
Antigen dones	2.009.309	42,35	8,93	1.193.026	36,31
Antigen homes	1.593.404	33,58	10,26	1.044.827	30,04
Antigen desconegut	6.465	0,14	9,9	5.863	0,13
SEROLOGIES + Anticossos ràpids total	ND				

Elaboració pròpia. Font: Elaboració pròpia a partir de SERLAB (Ministeri de Sanitat) i Quadre de Comandaments COVID (IB-Salut)

QUADRE IIIR-3.3. ESTADES PER COVID EN HOSPITALS PRIVATS (2020)			
	UCI	Planta	Total
Grup Juaneda	801	3.390	4.191
Grup Quirónsalud	1.299	4.169	5.468
Hospital de Llevant	23	507	530
Policlínica del Rosario	251	443	694
Total anual	2.374	8.509	10.883

Font: Unió Balear d'Entitats Sanitàries (UBES)

Els hospitals privats han arribat a atendre un màxim del 20 % del total de malalts de COVID-19 i el 27 % dels ingressats en UCI el dia punta de pes de la privada.

Durant la primera onada, el nombre màxim de pacients atesos en un dia als privats va ser de 108, el 4 d'abril, quan el total d'ingressats per COVID-19 era de 592. Durant la segona onada, el nombre màxim de pacients atesos en un dia als privats va ser de 62, el 8 de setembre, quan el total de persones ingressades per COVID-19 era de 410.

Durant la primera onada, les clíniques de titularitat privada van posar a disposició

de les administracions públiques 764 llits hospitalaris i 90 de crítics per a l'atenció de la COVID-19 (vegeu el quadre IIIR-3.4).

4.

ACTIVITATS I RESULTATS D'R+D RELACIONADES DIRECTAMENT AMB LA COVID-19

La crisi sanitària motivada per la COVID-19

La crisi sanitària motivada per la COVID-19 fa necessària la posada en marxa, amb celeritat, d'investigacions

encaminades a generar evidències científiques que incideixin en el control dels efectes seus devastadors. Per aquest motiu, va ser necessari, d'una banda, cercar instruments per donar suport a les investigacions relacionades amb la COVID-19 i, de l'altra, dur a terme ajusts en la dinàmica de treball del Comitè d'Ètica d'Investigació, així com prioritzar i agilitzar l'avaluació dels projectes relacionats amb l'esmentada malaltia.

En aquest sentit, aquest apartat analitzarà la convocatòria estratègica sobre projectes de la COVID-19 i l'activitat avaladora del Comitè d'Ètica de la Investigació de les Illes Balears durant el període d'emergència.

4.1. CONVOCATÒRIA DE PROJECTES COVID-19

El Decret Llei 6/2020, d'1 d'abril, pel qual s'establien mesures socials urgents per pal·liar els efectes de la situació creada per la COVID-19 i de foment de la investigació sanitària, va possibilitar a la

Fundació Institut d'Investigació Sanitària a fer aportacions dineràries adreçades a la investigació científica i tècnica derivada de l'emergència sanitària causada per coronavirus.

En aquest marc, es va aprovar la convocatòria d'expressions d'interès per al finançament de projectes innovadors que minimitzin la transmissió de la COVID-19 en l'àmbit sanitari de les Illes Balears.

L'objecte de la convocatòria era promoure la realització de projectes d'investigació en ciències de la salut relacionats amb la pandèmia. Els projectes havien de desenvolupar-se amb relació a les línies estratègiques següents:

- Nous dissenys o millores dels equips de protecció.
- Posada en marxa de tests de diagnòstic ràpids.
- Desenvolupament de productes de desinfecció per a persones o superfícies.

QUADRE IIIR-3.4. ESTADES PER COVID EN HOSPITALS PRIVATS I CONCERTATS (2020)

	UCI	Planta	Total
Grup Juaneda	801	3.390	4.191
Grup Quirónsalud	1.299	4.169	5.468
Hospital de Llevant	23	507	530
Policlínica del Rosario	251	443	694
Total privat	2.374	8.509	10.883
HSJD	0	8.007	8.007
Creu Roja	0	761	761
Total privat i concertat	2.374	17.277	19.651

Font: Unió Balear d'Entitats Sanitàries (UBES)

- Desenvolupament d'aplicació informàtiques, models i mètodes d'anàlisis i propostes innovadores que contribueixin al seguiment i control de la malaltia.
- Innovacions farmacològiques, estratègies terapèutiques i preventives innovadores per a reduir l'efecte de la malaltia per COVID-19.

A aquesta convocatòria es varen presentar 49 projectes. De les 49 propostes presentades es varen finançar 15 projectes per un import total de 403.680 euros. El nombre de projectes per línia estratègica concedit es veu al gràfic **IIIR-3.12.**

4.2. PROJECTES AVALUATS CEI-IB SOBRE LA COVID-19

El març del 2020 va començar una activitat frenètica en el camp de la COVID-19 tant d'investigació clínica com translacional o bàsica. Els investigadors clínics varen dissenyar estudis observacionals i assaig clínics i varen reclutar pa-

cients a una velocitat sense precedents. Aquesta urgència va posar a prova la qualitat de les avaluacions i va fer necessari augmentar de manera considerable el nombre de reunions que s'havien de dur a terme. Durant l'any 2020 s'han desenvolupat un total de 32 reunions del CEIB-IB per assumir la demanda.

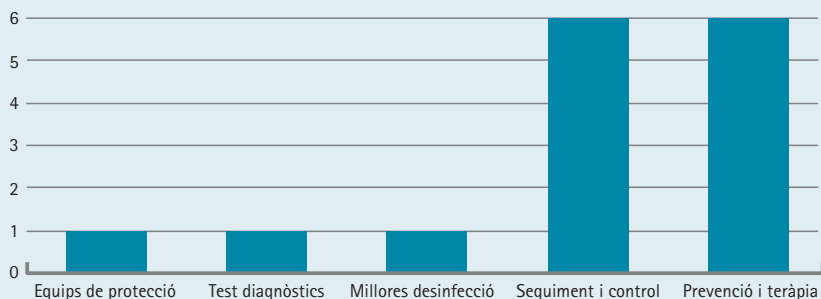
Concretament, al quadre **IIIR-3.5** es mostra el nombre d'estudis per tipologia avaluats en relació directa amb la COVID-19.

4.3. BIBLIOSALUT I COVID-19

El 2020 Bibliosalut es va sumar a dues declaracions d'àmbit nacional sobre la crisi de la COVID-19.

Els responsables tècnics de 14 biblioteques virtuals de salut autonòmiques i de la Biblioteca Virtual de Salut d'Espanya (Institut de Salut Carlos III) consensuaren la declaració de les Biblioteques Virtuals de Salut davant la crisi de la COVID-19.

Gràfic IIIR-3.12.
Nombre de projectes concedits

Font: Idisba

QUADRE IIIR-3.5. PROTOCOLS COVID-19 AVALUATS CEI-IB (2020)

	Nombre
Total	9
Assaigs clínics amb medicaments (ECM)	9
Estudis postautorització	13
Estudis amb productes sanitaris	0
Projectes d'investigació	74

Font: CEI-IB

La declaració es posiciona en defensa de proporcionar l'accés a la informació científica més rellevant i basada en l'evidència per a tots els professionals del sistema nacional de salut, com a peça clau per garantir-ne la qualitat.

Així mateix, com a membre de la Xarxa de Biblioteques Virtuals de Salut (Rebisa-lud), Biblosalut va subscriure el 2020 la declaració conjunta de la taula de consorcis, grups de compra, REBIUN i CSIC

per al manteniment de les col·leccions d'informació científica davant del desafiament pressupostari en la crisi de la COVID-19. En aquesta declaració, s'expressa l'agraïment a les editorials per oferir alguns dels seus recursos en obert, a la vegada que s'indica que en un escenari de restriccions pressupostàries les biblioteques adherides a la declaració no podran assumir en els pròxims anys increments en el preu de les renovacions de les subscripcions.

5

EDUCACIÓ

RESUM

Les memòries del CES permeten estudiar de manera evolutiva les dades educatives de les Balears, tot parant atenció a indicadors com les taxes de graduació a les diferents etapes, els resultats acadèmics, les ràtios professorat-alumnat, l'abandonament escolar, les dades universitàries més rellevants. Es porta a terme l'estudi de les xifres tant de les etapes no universitàries com de l'etapa universitària. Respecte a les dades no universitàries, la referència són les xifres oficials facilitades pel Ministeri d'Educació en els seus informes públics. Pel que fa a l'etapa universitària, es disposa de dades oficials de la Universitat de les Illes Balears, tot analitzant, entre d'altres, aspectes com les xifres d'alumnat i professorat els darrers anys i la posició de la UIB dins els rànquings de qualitat.

Pel que fa als resultats més rellevants, s'han d'assenyalar la mitjana d'alumnes per unitat, la major presència d'alumnat estranger, la despesa pública per alumne, l'esperança de vida escolar i la taxa d'abandonament. Respecte a la mitjana d'alumnes per unitat, les ràtios de l'arxipèlag són més baixes que les del conjunt de l'Estat. Referent a l'alumnat estranger, les Balears són l'autonomia amb un percentatge més alt. L'esperança de vida escolar i la taxa d'abandonament aporten informació sobre les trajectòries educatives i el desenganxament escolar. Les dades de 2019 informen que un 24,2 % dels joves entre 18 i 24 anys no acaba cap estudi de l'etapa postobligatòria de l'educació secundària ni continua cap mena de formació o educació.

Pel que fa a les dades universitàries, les Balears són un territori amb una taxa baixa d'alumnat universitari entre 18 i 24 anys en relació amb el total de població en aquesta franja d'edat. D'altra banda, la UIB acredita una posició en el rànquing universitari internacional que s'estudia.

5.1.

EL SISTEMA EDUCATIU NO UNIVERSITARI DE LES ILLES BALEARS

Els indicadors que es revisen en aquest informe mostren un augment sostingut durant els darrers anys dels valors corresponents a l'escolarització en els ensenyaments no universitaris de règim general a les Balears. La dinàmica poblacional, tant a escala estatal com insular, ajuda a contextualitzar les dades de l'escolarització.

L'augment durant la darrera dècada en termes globals ha de ser analitzada considerant dos períodes. El primer (de 2008/09 a 2013/14) coincideix amb una reducció dels fluxos migratoris generada per la crisi econòmica. El segon (de 2013/14 a 2018/19) coincideix amb la recuperació econòmica i demogràfica. D'acord amb els fluxos migratoris, l'escolarització d'alumnat estranger és un tret distintiu del sistema educatiu de les Balears, que presenta la xifra més alta de tot l'Estat. Encara així, la segregació escolar no és tan accentuada com en altres territoris de l'Estat.

El context poblacional i socioeconòmic condiciona les trajectòries educatives dels estudiants de les Balears. De fet, els indicadors d'esperança de vida escolar i d'escolarització en els estudis de secundària postobligatòria presenten valors més baixos que a la resta de l'Estat.

D'acord amb les baixes expectatives formatives, les taxes de graduació també són més baixes que al conjunt de l'Estat i es dona una tendència a l'abandonament

dels estudis. Això es veu reflectit per un alt percentatge de joves entre 18 i 24 anys que no ha completat el nivell de secundària de segona etapa i no continua cap tipus d'educació o formació és elevat. A conseqüència del dèficit formatiu que representa l'abandonament dels estudis, el nivell formatiu de la població de 20 a 24 anys és més baix que el de la mitjana estatal.

Tot i que les xifres situen les Balears en una posició desfavorable en comparació amb la mitjana estatal, s'ha de dir que les taxes de graduació han millorat en els darrers deu anys a tots els nivells. De fet, una anàlisi dels indicadors relatius al nivell formatiu entre el 2012 i el 2019 mostra un increment dels estudis superiors en la població de 25 a 64 anys i, de manera més notable, entre els 25 i els 34 anys.

La xifra de població escolaritzada als estudis no universitaris a les Balears durant el curs 2019/20 ha assolit els 192.202 estudiants, un 64,9 % dels quals han estat escolaritzats a centres públics, un 28 % a centres concertats i un 7 % a centres privats.

En relació amb el curs anterior, es comptabilitzen 2.802 estudiants més i, d'acord amb els distints ensenyaments, els increments més alts se situen als estudis d'ESO (amb 1.358 alumnes més, 1.290 dels quals matriculats a centres públics), educació infantil de segon cicle (544 alumnes més, 330 dels quals corresponen a centres públics), cicles formatius de grau mitjà (302 alumnes més, 263 d'ells a centres públics) i batxillerat a distància (215 matrícules més, totes a centres públics).

Fent una lectura de l'evolució recent de la població escolaritzada als ensenyaments

no universitaris de les Balears, és notable el ritme ascendent de la matrícula any rere any que, intensificades a partir del curs 2016/17, amb variacions interanuals molt elevades (vegeu el quadre III-5.1).

Als ensenyaments de règim especial, el total de la matrícula el curs 2019/20 és de 13.551 estudiants. A diferència dels estudis de règim general, en aquest cas es dona un descens de 427 persones matriculades en relació amb el curs anterior. La distribució dels valors d'acord amb els distints ensenyaments, de major a menor matrícula, és la següent: ensenyaments d'idiomes (9.445 alumnes), música (2.302), arts plàstiques i disseny (1.143), dansa (317) i esports (267).

La presència femenina en aquests ensenyaments és notable i representa un 64,1 % del total: 88,6 % als ensenyaments de dansa, 75,3 % als ensenyaments d'art dramàtic, 70,8 % a arts plàstiques i disseny, 66,4 % als ensenyaments d'idiomes i 52,2 % a música. L'única especialitat amb més presència masculina són els ensenyaments esportius, amb un 74,9 % d'homes. És remarcable el fet que als estudis de música més del 50 % de la matrícula és femenina a excepció del nivell superior, en què els homes disposen el 60 % d'aquesta (vegeu el quadre III-5.2).

En el cas de les Illes Balears és especialment important l'educació d'adults i les seves xifres, en tant que constitueix un itinerari eventual de retorn a l'escolarització per a les persones que han abandonat els estudis per incorporar-se a la feina.

Quan s'analitzen les dades d'alumnat matriculat en educació d'adults i en educació

a distància (vegeu el quadre III-5.3), es detecta, en primer lloc, un descens important en el nombre de matriculats en els estudis d'educació secundària per a persones adultes, tot passant en cinc anys de 5.695 alumnes el curs 2014/15 a 2.784 el curs 2018/19, menys de la meitat. Aquest descens és especialment significatiu en els darrers dos cursos: de 4.286 alumnes el curs 2017/18 a 2.784 alumnes el curs 2018/19.

Pel que fa a l'alumnat matriculat en el curs de preparació per a la prova d'accés a cicles de grau superior, també ha baixat sensiblement: de 1.054 alumnes el curs 2014/15 a 461 alumnes el curs 2018/19. En canvi, l'alumnat que cursa la preparació de la prova d'accés a la universitat es manté més o menys estable, amb petites oscil·lacions durant el període analitzat (de 655 el curs 2014/15 a 561 el curs 2018/19).

També al quadre III-5.3, s'aporten les dades relatives a l'educació d'adults de caràcter no formal. En aquest cas, amb petites variacions, les xifres es mantenen bastant estables (de 7.318 alumnes el curs 2014/15 a 7.335 alumnes el curs 2018/19).

Pel que fa a l'educació a distància, es tracta també d'una informació rellevant, perquè aquest itinerari flexible pot ser una solució eventual a la manca de conciliació o coordinació entre el calendari escolar i la temporada turística.

En aquest cas, les xifres de batxillerat es mantenen relativament estables: de 774 alumnes a 783 alumnes en el període 2014/15-2018/19. Les xifres de cicles formatius, en canvi, experimenten un ascens (de 1.482 a 1.741 alumnes entre el 2014/15 i el 2018/19).

QUADRE III-5.2. ALUMNAT MATRICULAT EN ENSENYAMENTS DE RÈGIM ESPECIAL

	Curs 2018/2019	Curs 2019/2020		
Total ensenyaments de règim especial	Total	Total	Homes	Dones
Total ensenyaments d'arts plàstiques i disseny	1240	1143	333	810
CFGM arts plàstiques i disseny	119	76	32	44
CFGS arts plàstiques i disseny	1121	1067	301	766
Total ensenyaments de música	2186	2302	1100	1.202
Ensenyaments elementals de música	1379	1462	703	759
Ensenyaments professionals de música	623	660	289	371
Ensenyaments superiors de música	184	180	108	72
Total ensenyaments de dansa	331	317	36	281
Ensenyaments elementals de dansa	197	189	25	164
Ensenyaments professionals de dansa	134	128	11	117
Total ensenyaments d'art dramàtic	72	77	19	58
Total ensenyaments d'idiomes	9871	9445	3177	6.268
Total ensenyament d'idiomes nivell bàsic	3776	3306	1086	2220
Ensenyament d'idiomes nivell bàsic A1	-	1902	643	1.259
Ensenyament d'idiomes nivell bàsic A2	-	1404	443	961
Total ensenyament d'idiomes nivell intermedi	4614	4555	1530	3.025
Ensenyament d'idiomes nivell intermedi B1	-	2220	695	1.525
Ensenyament d'idiomes nivell intermedi B2	-	2335	835	1.500
Total ensenyament d'idiomes nivell avançat	685	898	329	569
Ensenyament d'idiomes nivell avançat C1	566	695	263	432
Ensenyament d'idiomes nivell avançat C2	119	203	66	137
Total ensenyament d'idiomes nivell bàsic a distància A2	166	171	57	114
Total ensenyament d'idiomes nivell intermedi a distància	630	515	175	340
Ensenyament d'idiomes nivell intermedi a distància B1	-	225	69	156
Ensenyament d'idiomes nivell intermedi a distància B2	-	290	106	184
Total ensenyaments esportius (grau mitjà)	278	267	200	67

Font: Estadística dels ensenyaments no universitaris. Subdirecció General d'Estadística i Estudis del Ministeri d'Educació, Cultura i Esport

QUADRE III-5.3. ALUMINAT MATRICULAT EN EDUCACIÓ D'ADULTS I EN EDUCACIÓ A DISTÀNCIA PER ENSENYAMENT									
		Curs 2014/2015	Curs 2015/2016	Curs 2016/2017	Curs 2017/2018	Curs 2018/2019			
Educació d'adults de caràcter formal	Educació secundària per a persones adultes	5.695	5.000	4.551	4.286	2.784			
	Preparació de proves lliures de batxillerat	0	0	0	0	0			
	Preparació de proves lliures per a tècnic LOE (cicles grau mitjà)	0	35	0	0	0			
	Preparació de la prova d'accés a la universitat	655	779	738	589	561			
	Preparació de la prova d'accés a cicles de grau mitjà	17	23	13	2	6			
	Preparació de la prova d'accés a cicles de grau superior	1.054	991	521	505	461			
	Total	7.318	6.887	7.963	8.135	7.335			
Educació d'adults de caràcter no formal	Llengua per a immigrants	2.519	2.887	3.540	3.894	3.426			
	Llengües estrangeres	3.092	2.424	2.670	2.610	2.302			
	Altres cursos	1.707	1.576	1.753	1.631	1.607			
Educació a distància	Batxillerat	774	689	770	713	783			
	Cicles formatius d'FP	1.482	1.594	1.460	1.531	1.741			
	Grau mitjà	748	746	644	630	746			
	Grau superior	734	848	816	901	995			

Font: Elaboració de l'equip CES-UJB a partir de Las cifras de la educación en España, Ministerio d'Educació i Ciència

Quant al percentatge d'alumnat estranger, les Balears presenten la xifra més alta de tot l'Estat (14,5 % el curs 2018/19), fins i tot per damunt de les ciutats autònomes de Ceuta i Melilla (quadre III-5.4). Això constitueix un element distintiu a l'hora d'analitzar el perfil de l'alumnat de les Balears en comparació amb les altres comunitats autònomes.

També cal contextualitzar aquestes dades amb les dades demogràfiques més generals de la comunitat autònoma, on se sumen dos fluxos poblacionals d'immigració (per motius laborals —països del nord i del sud— i per motius residencials —països del nord). Respecte a la mitjana estatal d'alumnat estranger (9,2 %), la xifra de l'arxipèlag se situa 5,3 punts percentuals per sobre.

Quan s'analitzen les dades de manera desglossada, tot comparant centres públics i privats, la segregació escolar no és tan accentuada com en altres territoris de l'Estat. Així, quan es miren les xifres percentuals d'alumnat estranger a centres públics, les Balears, amb un 16 %, no ocupen la primera posició, sinó la quarta, darrere de Catalunya (16,4 %), Múrcia (16,3 %) i la Rioja (16,3 %). Pel que fa a centres privats, les Balears presenten la major concentració percentual d'alumnat estranger en centres d'aquestes característiques i ocupen la primera posició, amb un 11,7 %. Aquesta xifra queda 5,7 punts percentuals per sobre de la mitjana estatal (6,0).

En el cas de les xifres d'educació primària, les Balears ocupen la primera posició (17 %), 6,5 punts per damunt de la mitjana estatal (10,5 %), i seguida de prop per comunitats

com Catalunya (15,8 %), Múrcia (15,6 %) i la Rioja (15,5 %). En el cas de l'ESO, l'arxipèlag també està en primer lloc (14 %), 5,1 punts percentuals per damunt de la mitjana estatal (8,9 %) i just per davant d'Aragó (12,3 %) i Catalunya (12,2 %).

Pel que fa a l'escolarització en itineraris alternatius com la formació professional bàsica, les Balears, amb un 17,4 %, se situen en la quarta posició, 3,8 punts per sobre de la mitjana estatal. Desglossada aquesta xifra per centres públics i privats, les Balears presenten un 18,5 % en públics (13,8 % estatal) i un 11,5 % (13,2 % estatal) en privats. També cal destacar les dades en el cas d'altres programes formatius, en què les Balears, en canvi, se situen en desena posició, amb un 18,1 % d'alumnat estranger en programes d'aquestes característiques i 6,9 punts percentuals per davall de la mitjana estatal (25 %).

Al quadre III-5.5, s'estudien de manera diacrònica les dades relatives a l'alumnat estranger per al període de 2014/15 a 2018/19. Tant en el cas balear com estatal, les xifres percentuals han augmentat lleugerament, tot passant en el cas de les Illes del 14,1 % (2014/15) al 14,5 % (2018/19), i en el cas espanyol del 8,6 % al 9,2 %.

Quan es mira per estudis en concret, l'augment en l'educació primària ha estat de 2,7 punts en el cas de les Balears (de 14,3 % a 17 %) i de dos punts en el cas estatal (de 8,5 % a 10,5 %). Referent als estudis de l'ESO, la diferència entre les Balears i Estat ha passat de ser 5,7 punts (15,3 % a les Balears per 9,8 % a l'Estat) el curs 2014/15 a 5,1 punts el curs 2018/19 (14 % a les Balears per 8,9 % a l'Estat).

QUADRE III-5.4. PERCENTATGE D'ALUMNAT ESTRANGER EN ENSENYAMENTS DE RÈGIM GENERAL NO UNIVERSITARI PER NIVELLS, TITULARIAT I DELS CENTRES I COMUNITATS AUTÒNOMES

	Total (1)	E. infantil	E. primària	ESO	Batxillerats (2)	Cicles formatius FP bàsica	Cicles formatius FP - Grau mitjà (2)	Cicles formatius FP - Grau superior (2)	Altres programes formatius
Total centres	9,2	9,1	10,5	8,9	6,4	13,6	8,3	6,1	25,0
Andalusia	5,6	5,6	6,3	5,7	4,5	6,1	3,7	3,0	3,7
Aragó	13,0	12,6	15,2	12,3	7,7	24,7	12,6	7,2	28,9
Astúries	4,1	3,4	3,7	5,2	3,4	14,3	4,9	2,9	8,3
Illes Balears	14,5	14,6	17,0	14,0	8,2	17,4	10,0	6,9	18,1
Illes Canàries	8,2	8,7	9,6	8,2	6,6	8,5	4,7	3,9	2,9
Cantàbria	6,2	5,6	6,0	6,1	5,0	14,6	8,2	6,4	36,3
Castella i Lleó	6,1	5,9	6,6	6,2	4,1	13,5	6,2	3,6	-
Castella-la Manxa	6,8	4,4	7,6	8,2	5,6	12,3	5,9	4,4	4,8
Catalunya	13,9	14,6	15,8	12,2	9,2	-	14,2	9,8	27,0
Comunitat Valenciana	11,1	9,5	12,8	11,4	9,1	14,4	9,2	7,3	20,2
Extremadura	2,9	2,6	3,3	3,0	2,1	5,7	2,3	1,6	4,2
Galícia	2,9	2,0	2,9	3,5	2,4	8,9	3,7	2,7	7,0
Madrid	11,3	11,1	12,8	10,5	8,1	17,9	10,6	8,1	28,3
Múrcia	13,0	13,9	15,6	11,2	8,4	17,3	9,3	6,9	25,1
Navarra	7,8	6,3	8,6	8,8	4,8	14,1	7,4	5,0	17,2
País Basc	7,8	8,8	8,0	6,8	4,1	24,5	10,0	6,3	-
La Rioja	13,4	14,2	15,5	12,0	6,6	23,1	13,1	7,4	38,7
Ceuta	5,0	5,9	6,1	3,3	3,2	4,4	2,5	2,2	35,0
Melilla	13,1	14,9	16,4	8,9	5,5	11,7	6,5	6,3	81,1

continua

	Total (1)	E. infantil	E. primària	ESO	Batxillerats (2)	Cicles formatius FP - Grau bàsic	Cicles formatius FP - Grau mitjà (2)	Cicles formatius FP - Grau superior (2)	Altres programes formatius
Centres públics	10,8	11,4	12,6	10,1	7,0	13,8	9,0	6,3	24,5
Andalusia	6,2	6,7	7,0	6,2	4,4	6,7	4,1	3,3	3,7
Aragó	15,3	15,4	18,3	14,4	9,4	27,1	13,3	7,7	23,7
Astúries	4,6	3,9	4,4	5,8	4,2	13,4	4,7	2,9	0,0
Illes Balears	16,0	16,6	19,2	15,4	8,6	18,5	10,6	7,0	11,7
Illes Canàries	9,1	10,5	11,0	9,2	6,7	8,8	4,8	3,7	3,0
Cantàbria	6,1	6,0	5,9	6,3	5,6	12,5	6,5	5,4	31,1
Castella i Lleó	7,4	7,5	8,4	7,5	4,8	15,1	6,7	3,9	-
Castella-la Manxa	7,6	5,1	8,7	9,0	6,0	12,5	6,3	4,6	4,8
Catalunya	16,4	17,4	19,0	14,2	10,3	-	16,3	10,8	28,3
Comunitat Valenciana	13,2	12,4	15,8	13,3	9,6	14,8	9,5	7,6	20,2
Extremadura	3,2	2,9	3,8	3,3	2,2	5,8	2,5	1,7	3,2
Galícia	3,1	2,1	3,1	3,8	2,7	8,9	3,6	2,7	7,0
Madrid	15,2	16,2	17,6	13,4	10,3	20,9	13,0	9,7	34,4
Múrcia	16,3	18,7	20,1	14,1	9,3	18,9	10,3	7,9	19,3
Navarra	10,3	8,5	12,1	11,6	6,1	14,2	7,6	5,4	18,9
País Basc	10,3	12,9	11,3	7,8	5,4	24,7	10,2	7,2	-
La Rioja	16,3	18,5	19,3	15,1	7,7	25,0	14,2	7,7	36,8
Ceuta	5,7	7,5	7,7	4,0	3,4	4,9	2,5	2,2	0,0
Melilla	15,1	19,8	20,2	9,9	5,7	11,7	6,5	6,3	7,7

	Total (1)	E. infantil	E. primària	ESO	Batxillerats (2)	Cicles formatius FP bàsica	Cicles formatius FP - Grau mitjà (2)	Cicles formatius FP - Grau superior (2)	Altres programes formatius
Centres privats	6,0	5,3	6,1	6,5	5,0	13,2	6,8	5,5	26,2
Andalusia	3,8	3,5	4,0	4,1	5,0	4,0	2,7	2,3	-
Aragó	8,0	7,1	8,3	8,4	3,0	19,2	10,7	5,8	37,5
Astúries	2,8	2,0	2,1	4,1	0,8	16,4	5,9	2,6	16,7
Illes Balears	11,7	11,3	13,1	11,7	7,4	11,5	7,1	6,0	21,7
Illes Canàries	5,3	4,9	5,6	5,1	6,4	4,1	4,1	5,2	0,0
Cantàbria	6,4	4,5	6,1	5,8	1,8	17,7	12,8	9,2	39,9
Castella i Lleó	3,3	2,7	2,9	4,1	1,5	10,3	5,2	2,9	-
Castella-la Manxa	3,4	2,1	2,9	5,0	2,2	10,8	4,1	2,1	-
Catalunya	9,1	9,4	9,4	8,9	7,1	-	9,0	8,5	23,9
Comunitat Valenciana	6,8	4,9	6,7	8,0	7,8	11,1	8,5	6,1	-
Extremadura	1,6	1,6	1,3	1,9	1,3	0,0	1,4	0,8	5,5
Galícia	2,2	1,6	2,2	2,8	0,9	8,7	4,2	2,1	-
Madrid	6,6	5,8	7,1	7,3	5,0	12,8	7,5	6,0	7,8
Múrcia	5,2	4,6	5,5	4,8	2,8	9,0	7,0	3,9	32,9
Navarra	3,2	1,8	2,1	4,7	2,5	14,0	7,0	3,9	15,5
País Basc	5,2	4,4	4,4	5,9	3,0	24,4	9,6	5,2	-
La Rioja	7,8	7,4	8,2	7,0	2,8	20,5	10,1	5,8	41,7
Ceuta	2,4	1,0	0,4	0,8	0,0	0,0	-	-	38,5
Melilla	3,5	1,2	1,4	0,0	0,0	-	-	-	91,4

Font: Las cifras de la educación en España, Ministerio d'Educació i Ciència

(1) El total inclou també els alumnes d'educació especial específica.

(2) Inclou els alumnes estrangers que cursen aquest ensenyament en els règims presencial i a distància.

QUADRE III -5.5. PERCENTATGE D'ALUMNAT ESTRANGER EN ENSENYAMENTS DE RÈGIM GENERAL NO UNIVERSITARIS A LES ILLES BALEARS PER NIVELLS I TITULARITAT DELS CENTRES

		(QUADRE EVOLUTIU)									
		Total (1)	Edu- cació infantil	Educació primària	ESO	Batxillerats (2)	Cicles forma- tius FP bàsica	Cicles forma- tius FP - Grau mitjà (2)	Cicles forma- tius FP - Grau superior (2)	Altres progra- mes formatius	
Total centres	2014/2015	Espanya	8,6	8,2	8,5	9,8	6,7	18,0	8,9	5,0	32,8
		Illes Balears	14,1	14,0	14,3	15,3	11,0	29,7	12,1	7,9	20,4
	2015/2016	Espanya	8,4	8,2	8,7	9,1	6,7	17,1	8,9	5,2	8,9
		Illes Balears	13,7	13,6	14,6	14,1	10,6	23,6	10,8	7,8	13,5
	2016/2017	Espanya	8,5	8,2	9,0	8,7	6,5	15,9	8,5	5,4	24,5
		Illes Balears	13,6	13,0	15,1	13,8	9,9	23,6	10,3	7,5	13,0
	2017/2018	Espanya	8,8	8,6	9,7	8,6	6,4	15,0	8,6	5,9	22,8
		Illes Balears	13,9	13,7	15,7	13,6	9,6	19,5	10,3	7,2	19,1
	2018/2019	Espanya	9,2	9,1	10,5	8,9	6,4	13,6	8,3	6,1	25,0
		Illes Balears	14,5	14,6	17,0	14,0	8,2	17,4	10,0	6,9	18,1
Centres públics	2014/2015	Espanya	10,2	10,5	10,5	11,5	7,5	17,7	9,2	5,1	33,2
		Illes Balears	16,4	16,6	16,7	18,3	12,5	31,1	12,8	8,1	14,6
	2015/2016	Espanya	10,0	10,5	10,5	10,6	7,4	16,7	9,3	5,4	8,4
		Illes Balears	16,0	16,2	17,1	16,9	12,3	24,9	11,6	8,1	s. d.
	2016/2017	Espanya	10,0	10,4	10,9	10,0	7,1	15,8	9,0	5,7	15,4
		Illes Balears	15,7	14,9	18,0	16,1	11,3	25,0	11,3	7,8	s. d.
	2017/2018	Espanya	10,3	10,8	11,6	9,9	7,0	15,0	9,1	6,1	15,4
		Illes Balears	15,6	15,5	18,3	15,3	10,3	20,6	11,1	7,2	0,0
	2018/2019	Espanya	10,8	11,4	12,6	10,1	7,0	13,8	9,0	6,3	24,5
		Illes Balears	16,0	16,6	19,2	15,4	8,6	18,5	10,6	7,0	11,7

		Total (1)	Edu- cació infantil	Educació primària	ESO	Batxillerats (2)	Cicles forma- tius FP bàsica	Cicles forma- tius FP - Grau mitjà (2)	Cicles forma- tius FP - Grau superior (2)	Altres progra- mes formatius	
Centres privats	2014/2015	Espanya	5,1	4,0	4,5	6,5	4,3	19,3	7,9	4,7	31,8
		Illes Balears	10,1	9,6	10,3	10,6	7,1	22,9	8,2	6,6	22,8
	2015/2016	Espanya	5,2	4,2	4,8	6,3	4,4	18,3	7,6	4,7	10,0
		Illes Balears	9,6	9,1	10,4	9,6	6,4	17,4	6,3	6,1	19,2
	2016/2017	Espanya	5,3	4,4	5,0	6,2	4,5	16,3	7,1	4,7	43,0
		Illes Balears	9,7	9,4	10,1	10,4	6,2	17,4	5,6	4,8	15,1
	2017/2018	Espanya	5,7	4,9	5,6	6,3	4,8	14,8	7,2	5,2	40,2
		Illes Balears	10,7	10,6	11,1	11,0	7,9	13,7	6,5	7,0	19,1
	2018/2019	Espanya	6,0	5,3	6,1	6,5	5,0	13,2	6,8	5,5	26,2
		Illes Balears	11,7	11,3	13,1	11,7	7,4	11,5	7,1	6,0	21,7

Font: Las cifras de la educación en España, Ministerio d'Educació i Ciència

(1) El total inclou també els alumnes d'educació especial específica.

(2) Inclou els alumnes estrangers que cursen aquest ensenyament en els règims presencial i a distància.

Pel que fa a la formació professional bàsica, la distància s'ha reduït en el període analitzat: 29,7 % a les Balears i 18 % a Espanya el curs 2014/15, mentre que el curs 2018/19 era de 17,4 % a les Balears i de 13,6 % a Espanya. En el cas dels centres públics, l'arxipèlag presenta percentatges superiors als d'Espanya en el període analitzat, si bé la distància es redueix al llarg d'aquests cinc anys: a les Balears passa de 16,4 a 16 %, i a Espanya, de 10,2 a 10,8 %. En el cas dels centres concertats, la distància entre Espanya i les Balears s'engrandeix lleugerament, tot passant d'una diferència de 5 punts a una de 5,7 punts percentuals.

Amb una mirada històrica, es pot observar l'augment de l'alumnat estranger, en termes globals al llarg d'una dècada (quadre III-5.6), tant en xifres absolutes com percentuals. El fenomen es produeix a escala insular i a escala estatal. S'ha de dir que en l'anàlisi dels primers cinc anys —de 2008/09 a 2013/14— té lloc un descens a causa de la baixada demogràfica generada per la crisi econòmica de 2008. Ara bé, en l'estudi dels cinc anys següents, de 2013/14 a 2018/19, hi ha un creixement als dos territoris vinculat amb la recuperació econòmica i demogràfica.

Pel que fa als recursos educatius, el nombre de professors és un indicador que permet valorar la capacitat docent i l'ajust del sistema a les variacions del context i de l'escolarització, donant resposta a les necessitats i contribuint a la millora dels processos. Durant el curs 2019/20, el total de professorat contractat als ensenyaments de règim general ha estat de 18.972 persones, 13.767 de les quals corresponen a centres públics i 5.979 a centres privats. En

relació amb el curs 2016/17, l'increment ha estat de 2.127 docents més.

Als ensenyaments de règim especial es comptabilitzen un total de 774 docents, 120 més que el curs 2016/17 (vegeu el quadre III-5.7).

La mitjana d'alumnat per professor és un indicador habitual per mesurar la qualitat en la qual té lloc l'aprenentatge. Al quadre III-5.8 es veu de manera evolutiva aquest indicador, en perspectiva comparada Espanya-Balears. Als dos territoris ha baixat durant el període comprès entre els cursos 2014/15 i 2018/19, però sempre és més baix a les Balears (el 2014/15, Espanya 12,7, i Illes Balears 11,7; el 2018/19, Espanya 12,2, i Illes Balears 11,0). Es tracta d'uns indicadors en què és il·lustratiu fer la comparació entre centres públics i centres privats. Als centres públics, als dos territoris, la mitjana és més baixa que la total (el 2014/15, 11,7 a Espanya, i 10,7 a les Balears; el 2018/19, 11,2 a Espanya, i 10 a les Balears). En canvi, als centres privats la mitjana és més alta, tot i que es presenten valors més baixos en el cas de l'arxipèlag. El curs 2014/15 era de 15,3 a Espanya i de 13,9 a les Balears; mentre que el curs 2018/19, cinc anys després, s'experimenta un lleuger descens (Espanya 15,0; Illes Balears 13,3).

Un indicador complementari a l'anterior és el nombre d'estudiants per unitat d'acord amb la tipologia de centres. La comparació amb les xifres estatals mostra diferències en funció dels diferents nivells educatius. Als centres d'educació infantil, la mitjana d'alumnes per unitat és de 16 (15,6 als centres públics i 16,7 als centres privats), 1,4 punts inferior a la mitjana estatal. Als centres d'educació primària, la mitjana d'alum-

nes per unitat és de 21,9 (22,5 a centres públics i 20,8 a centres privats), 0,2 punts més que la mitjana estatal. Als centres d'ESO, la mitjana d'alumnes per unitat és 23,1 (24,4 als centres públics i 21,3 a centres privats), 2,2 punts més que la mitjana estatal.

Analitzant els registres dels darrers anys, comprovam que els valors d'aquest indicador s'han reduït de manera notable des del curs 2016/17 als centres privats de primària (passant de 25,3 a 20,8), als centres privats d'educació infantil (de 19,4 a 16,7) i als centres privats d'ESO (de 25,2 a 21,3). Als centres públics, en aquest mateix període de temps els valors s'incrementen lleument en educació infantil (0,9 punts

més), educació primària (0,3 punts) i ESO (0,7 punts) (vegeu el quadre III-5.9).

Les trajectòries educatives s'acostumen a estudiar des d'una perspectiva de procés per comprendre més bé decisions en moments puntuals com l'abandonament. Unes dades informatives en aquest sentit són les relatives a l'esperança de vida escolar en el sistema educatiu als 6 anys (quadre III-5.10). En conjunt, les Balears presenten valors més baixos que els d'Espanya. Això té lloc tant en homes com en dones i tant en educació no universitària com universitària. La diferència entre l'arxipèlag i l'Estat el curs 2018/19 era de 2,9 punts (Espanya 17,5 per Balears 14,6). Quan s'analitza de

QUADRE III-5.6. VARIACIÓ DE L'ALUMNAT ESTRANGER EN ELS ENSENYAMENTS NO UNIVERSITARIS (2008, 2013, 2018)						
	2008/09	2013/14	"Var. % 2013/14- 2008/09"	2018/19	"Var. % 2018/19- 2013/14"	"Var. % 2018/19- 2008/09"
Espanya	755.587	736.249	-2,6	795.525	8,1	5,3
Illes Balears	26.145	27.202	4,0	28.911	6,3	10,6

Font: Las cifras de la educación en España, Ministeri d'Educació i Ciència

QUADRE III-5.7. PROFESSORAT D'ENSENYAMENTS DE RÈGIM GENERAL I DE RÈGIM ESPECIAL PER TITULARITAT DEL CENTRE				
	Curs 2016/2017	Curs 2017/2018	Curs 2017/2018	Curs 2018/2019
Total centres	17.660	18.041	19.100	19746
Règim general	16845	17.395	18.427	18972
Règim especial	654	646	673	774
Centres públics	12.400	12.563	13.323	13767
Règim general	11693	11.953	12.693	13041
Règim especial	624	610	630	726
Centres privats	5.260	5.478	5.777	5979
Règim general	5152	5.442	5.734	5931
Règim especial	30	36	43	48

Font: Ensenyaments no universitaris. Estadística del professorat i altre personal. Sèries i darrers resultats detallats. Subdirecció General d'Estadística i Estudis del Ministeri d'Educació, Cultura i Esport

QUADRE III-5.8. MITJANA D'ALUMNES PER PROFESSOR EN EQUIVALENTS A TEMPS COMPLET ALS ENSENYAMENTS DE RÈGIM GENERAL NO UNIVERSITARIS PER TIPUS DE CENTRE I TITULARITAT (2014-2018)

			Total	Centres ed. infantil	Centres ed. primària	Centres ed. primària i ESO	Centres ESO i/o batxillerats i/o FP	Centres ed. primària, ESO i batx./ FP	Centres específics ed. especial
Total centres	2014/2015	Espanya	12,7	9,5	13,3	14,9	11,0	16,6	3,9
		Illes Balears	11,7	10,8	12,4	14,0	9,3	14,9	3,4
	2015/2016	Espanya	12,5	9,3	13,1	14,9	10,7	16,7	4,1
		Illes Balears	11,4	10,1	12,2	13,7	8,9	14,9	3,2
	2016/2017	Espanya	12,5	9,3	13,2	14,7	10,7	16,4	3,9
		Illes Balears	11,4	10,3	12,4	13,4	8,8	15,1	3,5
	2017/2018	Espanya	12,4	9,7	13,1	14,6	10,6	16,2	3,7
		Illes Balears	11,4	10,0	12,1	13,7	9,2	14,6	3,3
	2018/2019	Espanya	12,2	9,4	13,0	14,6	10,4	16,1	3,6
		Illes Balears	11,0	8,7	11,7	12,9	8,9	14,9	3,5
Centres públics	2014/2015	Espanya	11,7	8,9	13,2	9,4	10,9	8,9	3,5
		Illes Balears	10,7	9,7	12,3	-	9,2	-	3,8
	2015/2016	Espanya	11,5	8,8	13,1	9,6	10,5	8,9	3,7
		Illes Balears	10,4	8,8	12,2	-	8,8	-	3,8
	2016/2017	Espanya	11,5	8,8	13,1	9,4	10,5	9,1	3,4
		Illes Balears	10,4	9,4	12,3	-	8,7	-	4,0
	2017/2018	Espanya	11,4	8,9	13,1	9,5	10,4	9,1	3,2
		Illes Balears	10,5	9,4	12,1	-	9,0	-	3,7
	2018/2019	Espanya	11,2	8,7	13,0	9,5	10,1	9,1	3,2
		Illes Balears	10,0	7,8	11,6	9,5	8,8	-	3,7
Centres privats	2014/2015	Espanya	15,3	10,3	14,7	16,3	14,1	16,6	4,5
		Illes Balears	13,9	12,5	13,0	14,0	13,6	14,9	3,4
	2015/2016	Espanya	15,3	10,0	14,2	16,2	13,8	16,7	4,5
		Illes Balears	13,7	12,6	12,2	13,7	12,5	14,9	3,1
	2016/2017	Espanya	15,1	10,1	14,5	16,1	14,0	16,4	4,4
		Illes Balears	13,7	13,0	13,5	13,4	12,8	15,1	3,4
	2017/2018	Espanya	15,0	10,7	14,3	15,9	14,1	16,2	4,2
		Illes Balears	13,6	11,2	12,8	13,7	15,4	14,6	3,3
	2018/2019	Espanya	15,0	10,3	14,4	16,0	14,6	16,2	4,2
		Illes Balears	13,3	10,5	13,2	13,0	12,9	14,9	3,5

Font: Elaboració equip CES-UIB a partir de Las cifras de la educación en España. Ministeri d'Educació i Ciència

QUADRE III-5.9. NOMBRE MITJÀ D'ALUMNAT PER UNITAT PER TITULARITAT DEL CENTRE				
	2011/2012	2014/2015	2016/2017	2017/2018
Educació infantil				
Estatat	17,9	17,6	17,5	17,4
Balears	16	15,5	15	16
Centres públics				
Estatat	17,9	17,7	17,6	17,6
Balears	14,7	15,1	15,5	15,6
Centres privats				
Estatat	17,8	17,4	17,2	17,1
Balears	19,4	16,4	14,2	16,7
Educació primària				
Estatat	21,9	21,9	21,8	21,7
Balears	23,3	21,8	20,5	21,9
Centres públics				
Estatat	20,9	20,9	20,9	20,8
Balears	22,2	22,3	22,1	22,5
Centres privats				
Estatat	24,5	24,3	24,1	24
Balears	25,3	21	18,2	20,8
ESO				
Estatat	25,2	25,2	25,3	25,3
Balears	24,3	22,8	23,2	23,1
Centres públics				
Estatat	24,8	24,9	24,9	24,8
Balears	23,7	23,8	24,4	24,4
Centres privats				
Estatat	26	25,9	26,2	26,2
Balears	25,2	21,5	21,5	21,3

Font: Elaboració de l'equip CES-UIB a partir d'Estadístiques de la educació no universitària, Ministeri d'Educació i Formació Professional

manera desglossada per sexe, la diferència en el cas dels homes arriba a 3,9 punts (Espanya 17,1; Balears 13,2) i, en el cas de les dones, és de 3,1 punts (Espanya 18; Balears 14,9). En conjunt, les dones presenten esperances de vida escolar més llarga.

En la línia de l'estudi de les trajectòries formatives, una altra dada rellevant són les taxes d'escolarització en edats postobligatòries en el sistema educatiu i formatiu (quadre III-5.11). Aquesta informació és especialment significativa en el cas de les Balears, amb un comportament diferencial respecte a la resta d'Espanya. Les Balears, tant en els 16 anys com en els 17 i 18 anys,

presenten taxes d'escolarització més baixes que la resta de l'Estat.

Això es produeix tant en homes com en dones. Als 16 anys, en el curs 2018/19, la diferència Espanya-Balears era de 7,8 punts (Estat, 95,9; Balears, 88,1). En el cas dels homes, la distància era de 7,4 punts, i, en el cas de les dones, de 8,2 punts. Als 17 anys, també en el curs 2018/19, les taxes baixen a 90,1 i 81,4 en el cas d'Espanya i les Balears, respectivament. En l'anàlisi per sexes, la distància Espanya-Balears en el cas dels homes és de 10,7 punts (88,1 per 77,4), mentre que en el cas de les dones és de 7,1 punts (92,2 Espanya per 85,1 les Balears).

QUADRE III-5.10. ESPERANÇA DE VIDA ESCOLAR EN EL SISTEMA EDUCATIU ALS 6 ANYS (1)							
		Total		Homes		Dones	
		Espanya	Illes Balears	Espanya	Illes Balears	Espanya	Illes Balears
Total	2014/2015	17,5	15,0	17,2	14,7	17,8	15,3
	2015/2016	17,5	14,8	17,2	14,5	17,8	15,1
	2016/2017	17,5	14,7	17,2	14,4	17,9	15,0
	2017/2018	17,6	14,7	17,2	14,4	18,0	15,1
	2018/2019	17,5	14,6	17,1	13,2	18,0	14,9
Educació no universitària	2014/2015	14,4	13,7	14,5	13,6	14,4	13,7
	2015/2016	14,4	13,5	14,4	13,4	14,3	13,5
	2016/2017	14,3	13,4	14,3	13,4	14,3	13,4
	2017/2018	14,3	13,4	14,3	13,3	14,3	13,5
	2018/2019	14,3	13,3	14,2	13,2	14,3	13,4
Educació universitària	2014/2015	3,1	1,3	2,8	1,1	3,4	1,6
	2015/2016	3,1	1,3	2,8	1,1	3,5	1,6
	2016/2017	3,2	1,3	2,9	1,1	3,6	1,6
	2017/2018	3,3	1,3	2,9	1,1	3,7	1,5
	2018/2019	3,3	1,3	2,9	1	3,7	1,5

Font: Las cifras de la educación en España, Ministerio d'Educació i Ciència

(1) Inclou ensenyaments de règim general universitaris i no universitaris, ensenyaments de règim especial (CF arts plàstiques i disseny, esportives, professionals de música i dansa –16 i més anys–, idiomes nivell avançat –presencial–, artístiques –grau superior– i adults –inicials i secundària).

QUADRE III-5.11. TAXES NETES D'ESCOLARITZACIÓ EN EDATS POSTOBLIGATÒRIES EN EL SISTEMA EDUCATIU I FORMATIU (1)

		Total		Homes		Dones	
		Espanya	Illes Balears	Espanya	Illes Balears	Espanya	Illes Balears
16 anys	2014/2015	95,1	86,4	94,5	85,5	95,7	87,3
	2015/2016	95,5	86,8	94,9	86,8	96,1	86,8
	2016/2017	96,0	87,4	95,1	85,9	97,0	89,0
	2017/2018	95,7	87,4	94,8	85,1	96,5	89,8
	2018/2019	95,9	88,1	95,0	87,6	96,8	88,6
17 anys	2014/2015	90,0	80,3	88,7	78,5	91,3	82,2
	2015/2016	89,6	80,9	88,2	79,7	91,1	82,2
	2016/2017	89,8	81,9	88,2	80,8	91,5	83,0
	2017/2018	90,2	84,3	88,4	81,4	92,1	87,5
	2018/2019	90,1	81,4	88,1	77,4	92,2	85,1
18 anys	2014/2015	80,0	56,7	78,4	56,7	81,7	56,8
	2015/2016	80,3	56,2	78,6	56,3	82,0	56,1
	2016/2017	79,5	54,3	77,5	54,9	81,7	53,7
	2017/2018	80,0	56,5	77,8	58,3	82,3	54,5
	2018/2019	79,8	55,5	77,4	56,4	82,3	54,6

Font: Las cifras de la educación en España, Ministeri d'Educació i Ciència

(1) Inclou: ensenyaments de règim general universitaris i no universitaris, ensenyaments de règim especial (CF arts plàstiques i disseny, esportius, professionals de música i dansa, idiomes nivell avançat i artístiques grau superior) ensenyaments equivalents a l'universitari, formació ocupacional i escola d'adults (bàsica i secundària).

Als 18 anys, el curs 2018/19, la tendència descendent s'intensifica de manera especial, tot arribant a valors de 79,8 a Espanya i de 55,5 a les Balears. Són dades preocupant en el cas de l'arxipèlag, perquè vol dir que poc més de la meitat d'aquesta cohort d'edat continua escolaritzada en una edat tan primerenca com els 18 anys. En l'estudi separat per sexes, contràriament a l'esperat, les dones de les Balears presenten valors més baixos que els homes (homes de les Balears, 56,4; dones de les Balears, 54,6).

Les taxes d'idoneïtat a distintes edats (quadre III-5.12) aporten informació sobre

processos potencials de desenganxament escolar. En edats més petites, acostumen a ser taxes bastant altes; el curs 2018/19 eren del 93,9 a les Balears (homes 93; dones 94,9). En canvi, als 15 anys (curs 2018/19), els valors han baixat més de vint punt i les diferències entre Espanya i les Balears són de 4,7 punts (Estat 70,6; Balears 65,9).

En el cas de les diferències entre homes i dones als 15 anys, cal assenyalar que la distància a l'àmbit estatal és de 9,4 punts a favor de les dones (homes 66,5; dones 78,9); mentre que en el cas insular, la distància és de 10,9 punts (homes 60,7; do-

nes 71,6). Tant a escala estatal com insular, cal destacar les menors taxes d'idoneïtat dels homes, fet que apunta a més incidència del fracàs i abandonament escolar en el gènere masculí.

Referent a les dades que poden aportar més informació sobre eventuais processos de risc de fracàs i abandonament escolar, unes dades que se solen consultar són les taxes d'alumnat repetidor en el darrer curs d'educació primària (quadre III-5.13), tot i que es tracta d'una estratègia, la de la repetició, que s'està abandonant en els darrers cursos, com es pot veure a les dades. En el curs 2014/15, les taxes estatals i insulars d'alumnat repetidor eren respectivament de 4 (nines: 3,3; nins 4,6) i 4,7 (nines 3,6; nins 5,6). En canvi, el curs 2018/19, aquestes taxes havien davallat: 2,4 a Espanya (nines: 2,8; nins 2,4) i 1,7 a les Balears (nines: 1,7; nins 2,0). Cal destacar que les taxes de repetició són ara a les Balears més baixes que a Espanya, a diferència del que passava al principi del període estudiat.

La repetició de curs d'acord amb la titularitat dels centres mostra que aquesta és una pràctica més habitual als centres públics que als centres privats. El percentatge més alt de repetició als centres públics es dona al primer curs de primària (2,7 % a les Balears; 3,4 % a l'Estat); aquests percentatges als centres privats de les Balears són més baixos (1,9 % als privats concertats i 0,4 % als privats no concertats). Als centres públics, l'alumnat de sisè curs també mostra un percentatge elevat, tant al conjunt d'Espanya (2,6 %) com a les Balears (1,8 %). En relació amb la repetició, també es pot fer una anàlisi de gènere, ja que a tots els nivells i centres, els nins repeteixen

més que les nines, tant a les Illes com al conjunt de l'Estat (quadre III-5.14).

Les taxes de graduació a les Balears són més baixes que al conjunt de l'Estat. Fent una lectura evolutiva, tot i l'augment dels darrers deu anys a tots els nivells de graduació, els valors sempre són inferiors a la mitjana estatal. Els registres de 2018/19 són els següents: la taxa dels graduats en ESO, 73,4 l'estatal i 73,8 la balear; ESO d'adults, 7,1 l'estatal i 5,9 la balear; batxillerat, 55,1 l'estatal i 41,2 la balear; formació professional bàsica, 4,1 l'estatal i 4,7 la balear, i tècnics o tècnics auxiliars, 23,3 l'estatal i 20,7 la balear.

Les taxes corresponents a les dones sempre són superiors a les dels homes a tots els nivells, tant a les Balears com al conjunt espanyol. Les taxes de graduació femenines als nivells d'ESO i batxillerat a les Balears són 11 (68 homes, 79 dones) i 16 punts (33,1 homes; 49,7 dones) superiors a les masculines. Només a la formació professional, als nivells inicials i de tècnics i tècnics auxiliars, els homes compten amb taxes entre 2 i 3 punts més elevades (quadre III-5.15).

El baix nivell de graduació es correspon amb la tendència a l'abandonament dels estudis. El percentatge de joves entre 18 i 24 anys que no ha completat el nivell de secundària de segona etapa i no continua cap tipus d'educació o formació és elevat al conjunt de l'Estat i especialment problemàtic a algunes comunitats autònomes. Per sobre de la mitjana estatal (17,3) hi ha les comunitats de Catalunya (19), Castella-la Manxa (20,2), Extremadura (20,5), les Canàries (20,8), Andalusia (21,6), Múr-

cia (22,6), Melilla (24,1), les Balears (24,2) i Ceuta (24,7). El valor d'aquest indicador situa les Balears a la segona posició més desfavorable de la classificació autonòmica, només per darrere de Ceuta. La distància del valor de les Balears amb el més favorable de la classificació —el del País Basc (6,7)— és de 17,5 punts.

Encara que el percentatge de les Balears l'any 2019 (24,2) supera els 7 punts a la mitjana estatal (17,3), des de 2009 s'ha donat una reducció de 16 punts. Les dones abandonen més que els homes, tot i que la distància entre les taxes disminueix amb el pas del temps: si les taxes de 2009 i 2014 mostren entre homes i dones diferències de més d'11 punts, el 2019 aquesta diferència és de 7,8 punts (vegeu el quadre III-5.16).

A conseqüència del dèficit formatiu que representa l'abandonament primerenc dels estudis, el percentatge de la població de 20 a 24 anys que ha assolit almenys el nivell d'educació secundària de segona etapa és 12 punts més baix a les Balears (62,7 %) que al conjunt estatal (74 %). Fent una lectura evolutiva de les dades, s'observa que els nivells han augmentat notablement tant en el cas de les Balears (15,4 punts més en 10 anys) com de la mitjana estatal (13,7 punts més en 10 anys). En el cas d'aquest indicador, les dones també es troben en una situació més favorable que els homes, tant al conjunt de l'Estat (79,7 dones; 68,5 homes) com a les Balears (67,5 dones; 58,1 homes) (vegeu quadre III-5.17).

La lectura retrospectiva de les dades referides als nivells formatius de la població

adulta, en permet fer un balanç positiu. Una anàlisi dels indicadors relatius al nivell formatiu de la població de 25 a 64 anys entre el 2012 i el 2019 mostra una reducció dels valors del nivell inferior a l'ensenyament obligatori (47,1 el 2012 i 41,4 el 2019), un descens de 2 punts al nivell de segona etapa d'educació secundària (28,5 el 2012 i 26,7 el 2019) i un increment dels estudis superiors (24,4 el 2012 i 31,9 el 2019). Si acotam aquesta anàlisi al grup de població jove que té entre 25 i 34 anys, l'increment del nivell d'estudis superiors encara és més accentuada: al nivell inferior a la segona etapa no obligatòria es passa del 37,8 de 2012 al 34,8 de 2019; al nivell de segona etapa d'educació secundària del 33,5 de 2012 al 28,8 de 2019; al nivell d'educació superior del 28,7 de 2012 al 36,4 el 2019.

Tant els valors referits al conjunt de la població (25-64) com a la població jove (25-34) mostren una distància considerable en relació amb el nivell d'estudis superiors. De l'anàlisi dels registres estatals destaca que, en el mateix període de temps, la població jove (de 25 a 34 anys) ha passat del 39,3 el 2012 al 46,5 el 2019 (vegeu quadre III-5.18).

La despesa pública no pot desvincular-se de la realitat i del context i l'escolarització de cada territori. En el cas de les Balears, la inversió l'any 2018 va ser de 5.672 euros per alumne (centres públics i concertats) i de 6.767 als centres concertats. Aquesta quantitat s'ha mantingut estable en els darrers anys i supera entre 700 i 800 euros la mitjana estatal de la despesa per alumne als centres públics (quadre III-5.19).

QUADRE III-5.12. TAXES D'IDONEITAT ALS 8, 10, 12, 14 I 15 ANYS										
	8 anys		10 anys		12 anys		14 anys		15 anys	
	Espanya	Illes Balears	Espanya	Illes Balears	Espanya	Illes Balears	Espanya	Illes Balears	Espanya	Illes Balears
2014/2015	Total	93,7	91,8	89,5	85,4	80,0	71,7	66,9	65,8	60,9
	Homes	92,9	90,7	88,1	84,4	77,6	67,6	61,5	61,6	55,5
	Dones	94,5	92,9	90,9	86,8	82,7	76,0	72,8	70,2	66,7
2015/2016	Total	94,0	92,1	90,3	87,4	80,8	73,1	69,1	67,5	62,7
	Homes	93,2	91,0	89,1	85,9	77,6	69,0	64,6	63,3	57,3
	Dones	94,9	93,2	91,7	89,1	84,6	77,3	73,8	71,9	68,5
2016/2017	Total	93,6	90,9	89,7	85,3	79,8	74,4	69,2	68,6	64,0
	Homes	92,6	90,1	88,4	83,4	77,1	70,3	64,0	64,3	59,1
	Dones	94,7	91,9	91,1	87,4	82,9	78,6	74,9	73,0	69,2
2017/2018	Total	93,7	92,5	90,0	87,0	82,5	74,4	69,7	69,5	64,6
	Homes	92,7	91,0	88,5	85,1	80,2	70,3	64,7	65,2	58,8
	Dones	94,7	94,2	91,5	89,1	85,0	78,8	75,2	74,0	71,0
2018/2019	Total	93,6	93,9	89,5	87,7	82,6	74,7	70,5	70,6	65,9
	Homes	92,6	93,0	88,0	86,6	80,0	70,8	66,1	66,5	60,7
	Dones	94,6	94,9	91,1	88,9	85,3	78,9	75,5	78,9	71,6

Font: Las cifras de la educación en España, Ministerio d'Educació i Ciència

QUADRE III-5.13. TAXA D'ALUMNES REPETIDORS D'EDUCACIÓ PRIMÀRIA EN EL DARRER CURS, PER SEXE

	Espanya			Illes Balears		
	Total	Nins	Nines	Total	Nins	Nines
2014/2015	4,0	4,6	3,3	4,7	5,6	3,6
2015/2016	3,6	4,2	2,9	4,5	5,3	3,5
2016/2017	2,7	3,2	2,3	3,1	3,6	2,4
2017/2018	2,6	3,0	2,2	2,0	2,3	1,7
2018/2019	2,4	2,8	2,1	1,7	2,0	1,3

Font: Las cifras de la educación en España, Ministeri d'Educació i Ciència

QUADRE III-5.14. PERCENTATGE D'ALUMNES REPETIDORS D'EDUCACIÓ PRIMÀRIA PER CURS, TITULARITAT/FINANÇAMENT I SEXE

		Total	Centres públics	Centres privats		Nins	Nines
				Ens. Concertat	Ens. no concertat		
Primer	Espanya	2,8	3,4	1,7	0,4	3,2	2,3
	Illes Balears	2,3	2,7	1,9	0,4	2,6	2,0
Segon	Espanya	2,8	3,3	1,9	0,6	3,2	2,5
	Illes Balears	2,1	2,4	1,8	0,5	2,3	1,9
Tercer	Espanya	2,2	2,5	1,6	0,3	2,4	2,0
	Illes Balears	1,5	1,8	1,3	0,0	1,9	1,1
Quart	Espanya	2,3	2,6	1,8	0,3	2,6	2,0
	Illes Balears	1,4	1,6	1,0	0,3	1,5	1,2
Cinquè	Espanya	2,0	2,1	1,7	0,4	2,2	1,6
	Illes Balears	1,2	1,2	1,2	0,3	1,4	0,9
Sisè	Espanya	2,4	2,6	2,3	0,5	2,8	2,1
	Illes Balears	1,7	1,8	1,6	0,2	2,0	1,3

Font: Las cifras de la educación en España. Estadísticas e indicadores

QUADRE III-5.15. TAXA BRUTA DE POBLACIÓ QUE ES GRADUA A LES ILLES BALEARS I ESPANYA PER CADA ENSENYAMENT TITULACIÓ

		Total		Homes		Dones	
		Espanya	Illes Balears	Espanya	Illes Balears	Espanya	Illes Balears
Graduat en ESO	2008/09	73,0	64,2	67,1	56,9	79,4	71,7
	2013/14	76,8	69,6	71,7	64,0	82,2	75,5
	2018/19	78,8	73,4	73,8	68,0	84,0	79,0

continua

		Total		Homes		Dones	
		Espanya	Illes Balears	Espanya	Illes Balears	Espanya	Illes Balears
Graduat en ESO adults	2008/09	8,4	5,4	8,8	5,6	8,0	5,2
	2013/14	11,5	7,4	12,6	7,7	10,3	7,0
	2018/19	7,1	5,9	6,6	5,8	7,6	6,0
Batxillerat	2008/09	45,4	33,0	38,1	27,1	53,1	39,3
	2013/14	54,8	42,1	47,8	35,1	62,2	49,6
	2018/19	55,1	41,2	47,6	33,1	63,1	49,7
Professional bàsic	2016/17	3,8	4,2	5,2	5,8	2,4	2,5
	2017/18	4,1	4,5	5,5	6,0	2,5	3,0
	2018/19	4,1	4,7	5,6	6,0	2,5	3,2
Tècnic / tècnic auxiliar	2008/09	17,3	14,4	16,0	12,8	18,6	16,2
	2013/14	23,9	21,3	24,5	21,5	23,2	21,1
	2018/19	23,3	20,7	24,1	21,9	22,4	19,4

Font: Las cifras de la educación en España. Estadísticas e indicadores (edició 2021)

QUADRE III-5.16. POBLACIÓ DE 18 A 24 ANYS QUE NO HA COMPLETAT EL NIVELL D'EDUCACIÓ SECUNDÀRIA DE SEGONA ETAPA I NO CONTINUA CAP TIPUS D'EDUCACIÓ O FORMACIÓ (1), PER COMUNITATS AUTÒNOMES

	Total			Homes			Dones		
	2009	2014	2019	2009	2014	2019	2009	2014	2019
Espanya	30,9	21,9	17,3	37,4	25,6	21,4	24,1	18,1	13,0
Andalusia	37,2	27,7	21,6	44,2	31,0	26,1	29,7	24,2	16,9
Aragó	25,0	18,4	14,6	30,2	18,6	20,7	19,8	18,2	8,0
Astúries	21,3	13,6	12,4	24,9	15,9	14,7	17,4	11,1	10,0
Illes Balears	40,3	32,1	24,2	45,9	37,6	28,1	34,3	26,2	20,3
Illes Canàries	30,7	23,8	20,8	38,7	26,4	24,8	22,7	21,1	16,7
Cantàbria	24,2	9,7	12,8	32,2	12,1	14,4	16,3	7,0	11,1
Castella i Lleó	26,9	16,8	14,3	32,9	21,0	17,2	20,9	12,4	11,3
Castella-la Manxa	34,6	22,2	20,2	42,7	25,8	25,7	25,9	18,5	14,4
Catalunya	31,9	22,2	19,0	38,4	26,7	24,7	25,1	17,5	13,0
Com. Valenciana	31,9	23,4	16,4	38,9	28,3	19,7	24,7	18,0	12,8
Extremadura	34,1	22,9	20,5	40,4	29,9	27,5	27,4	15,5	13,0
Galícia	25,8	18,5	12,6	31,9	21,7	16,7	19,5	15,2	8,2
Madrid	26,2	18,3	11,9	32,9	21,0	13,8	19,4	15,7	9,9
Múrcia	36,8	24,1	22,6	41,3	28,3	28,5	32,2	19,6	16,3
Navarra	18,7	11,8	14,0	19,8	13,9	17,8	17,6	9,5	10,1

continua

	Total			Homes			Dones		
	2009	2014	2019	2009	2014	2019	2009	2014	2019
País Basc	16,6	9,4	6,7	21,7	11,8	9,1	11,5	7,0	4,3
La Rioja	31,9	21,1	13,9	35,3	28,0	17,7	28,5	14,2	10,2
Ceuta	34,1	29,5	24,7	38,9	38,4	27,8	..	..	..
Melilla	36,7	19,6	24,1	45,2	..	..	..	..	..

Font: Las cifras de la educación en España. Estadísticas e indicadores (edició 2021)

(1) Nota: Calculat amb la metodologia establerta per l'Eurostat, basant-se en mitjanes anuals de dades trimestrals.

(1) Abandonament primerenc de l'educació i la formació. Les dades s'han de prendre amb precaució, ja que les derivades de mides mostrals petites estan afectades per greus errors de mostreig.

QUADRE III-5.17. PERCENTATGE DE POBLACIÓ DE 20 A 24 ANYS QUE HA ASSOLIT ALMENYS EL NIVELL D'EDUCACIÓ SECUNDÀRIA DE SEGONA ETAPA

	Total			Homes			Dones		
	2009	2014	2019	2009	2014	2019	2009	2014	2019
Espanya	60,3	65,8	74,0	53,0	60,4	68,5	67,8	71,4	79,7
Illes Balears	47,3	54,5	62,7	41,3	45,5	58,1	53,4	63,4	67,5

Font: Las cifras de la educación en España. Estadísticas e indicadores (edició 2021)

QUADRE III-5.18. NIVELL DE FORMACIÓ DE LA POBLACIÓ PER GRUPS D'EDAT I SEXE

			Inferior a 2a etapa d'educació secundària		2a etapa d'educació secundària		Educació superior	
			Pobl. de 25 a 64 anys	Pobl. de 25 a 34 anys	Pobl. de 25 a 64 anys	Pobl. de 25 a 34 anys	Pobl. de 25 a 64 anys	Pobl. de 25 a 34 anys
Any 2012	Total	Espanya	45,6	36,1	22,1	24,6	32,3	39,3
		Illes Balears	47,1	37,8	28,5	33,5	24,4	28,7
	Homes	Espanya	47,3	41,7	21,9	24,1	30,9	34,2
		Illes Balears	48,1	41,0	29,3	34,4	22,6	24,6
	Dones	Espanya	44,0	30,3	22,2	25,2	33,8	44,5
		Illes Balears	46,0	34,6	27,7	32,5	26,3	33,0
Any 2016	Total	Espanya	41,7	34,7	22,6	24,3	35,7	41,0
		Illes Balears	42,3	38,4	28,5	29,2	29,2	32,5
	Homes	Espanya	44,3	40,6	22,7	24,4	33,0	35,0
		Illes Balears	45,4	43,9	28,1	29,4	26,4	26,6
	Dones	Espanya	39,1	28,9	22,5	24,2	38,4	47,0
		Illes Balears	39,1	32,9	29,0	28,9	32,0	38,2

continua

			Inferior a 2a etapa d'educació secundària		2a etapa d'educació secundària		Educació superior	
			Pobl. de 25 a 64 anys	Pobl. de 25 a 34 anys	Pobl. de 25 a 64 anys	Pobl. de 25 a 34 anys	Pobl. de 25 a 64 anys	Pobl. de 25 a 34 anys
Any 2017	Total	Espanya	40,9	33,8	22,7	23,6	36,4	42,6
		Illes Balears	41,7	35,5	27,2	26,2	31,2	38,2
	Homes	Espanya	43,5	39,4	22,7	24,2	33,8	36,5
		Illes Balears	45,3	40,3	25,6	26,8	29,1	32,9
	Dones	Espanya	38,3	28,2	22,7	23,0	38,9	48,8
		Illes Balears	38,0	30,9	28,8	25,7	33,3	43,4
Any 2018	Total	Espanya	39,9	32,3	22,9	23,4	37,3	44,3
		Illes Balears	42,4	35,9	27,9	27,9	29,7	36,2
	Homes	Espanya	42,8	37,9	22,6	23,7	34,6	38,4
		Illes Balears	46,9	44,7	27,3	28,8	25,8	26,5
	Dones	Espanya	37,0	26,7	23,1	23,2	39,8	50,1
		Illes Balears	37,9	27,2	28,4	27,1	33,7	45,7
Any 2019	Total	Espanya	38,7	30,2	22,7	23,3	38,6	46,5
		Illes Balears	41,4	34,8	26,7	28,8	31,9	36,4
	Homes	Espanya	41,7	35,5	22,5	23,9	35,8	40,6
		Illes Balears	46,0	40,9	26,1	30,0	28,0	29,2
	Dones	Espanya	35,7	24,8	23,0	22,8	41,3	52,4
		Illes Balears	36,8	28,8	27,4	27,6	35,8	43,6

Font: Las cifras de la educación en España. Estadísticas e indicadores (edició 2020)

Nota: Els resultats es basen en mitjanes anuals de dades trimestrals. Les dades s'han de prendre amb precaució, ja que les derivades de mides mostrals petites estan afectades per greus errors de mostreig.

QUADRE III-5.19. DESPESA PÚBLICA (EN EUROS) PER ALUMNE EN ENSENYAMENT NO UNIVERSITARI

		Espanya	Illes Balears
Despesa pública per alumne públic i concertat	2011	5.210	5.637
	2012	4.729	4.920
	2013	4.569	4.817
	2014	4.537	4.808
	2015	4.743	5.102
	2016	4.879	5.328
	2017	5.014	5.465
	2018	5.163	5.672

continua

		Espanya	Illes Balears
Despesa pública per alumne públic	2011	6.062	6.751
	2012	5.430	5.796
	2013	5.231	5.623
	2014	5.169	5.592
	2015	5.436	5.917
	2016	5.607	6.379
	2017	5.779	6.493
	2018	5.968	6.767

Font: Las cifras de la educación en España. Estadísticas e indicadores (edició 2021)

L'anàlisi dels indicadors relatius a la inversió destinada a beques des de 2011 fins a 2019 entre l'alumnat dels estudis postobligatoris mostra valors per davall de la mitjana estatal. D'acord amb els registres corresponents al curs 2018/19, els percentatges d'alumnes becats als estudis de batxillerat (10,7) i formació professio-

nal (11,9) a les Balears són notablement inferiors als valors estatals: 32,5 i 33,9, respectivament. A més, les quanties de les beques són inferiors a la mitjana estatal: l'import mitjà de les Balears tant a batxillerat com a formació professional és gairebé 200 euros més baix que la mitjana estatal (vegeu quadre III-5.20).

QUADRE III-5.20. PERCENTATGE D'ALUMNES BECATS I IMPORT MITJÀ PER BECARI A BATXILLERAT I FORMACIÓ PROFESSIONAL

		Total		Batxillerat		Formació professional (1)	
		% d'alumnes becaris	Import mitjà de la beca (euros)	% d'alumnes becaris	Import mitjà de la beca (euros)	% d'alumnes becaris	Import mitjà de la beca (euros)
Curs 2011/2012	Espanya	31,6	1.349,7	31,7	1.214,9	31,4	1.491,6
	Illes Balears	14,2	1.305,6	11,4	1.171,0	17,5	1.413,1
Curs 2012/2013	Espanya	29,3	1.273,1	29,9	1.143,6	28,7	1.411,7
	Illes Balears	13,0	1.227,1	10,0	1.081,3	16,6	1.333,9
Curs 2013/2014	Espanya	27,5	1.410,4	28,2	1.430,0	26,8	1.389,9
	Illes Balears	12,0	1.427,6	10,3	1.448,9	13,9	1.409,9
Curs 2014/2015	Espanya	27,0	1.410,7	28,8	1.421,9	25,3	1.399,0
	Illes Balears	11,5	1.378,6	10,8	1.359,6	12,2	1.395,8
Curs 2015/2016	Espanya	28,7	1.295,9	30,7	1.327,7	27,0	1.262,7
	Illes Balears	12,3	1.228,7	12,4	1.226,7	12,1	1.230,7
Curs 2016/2017	Espanya	32,4	1.213,0	31,6	1.258,0	33,1	1.174,7
	Illes Balears	12,8	1.092,9	12,3	1.077,6	13,2	1.106,5

continua

		Total		Batxillerat		Formació professional (1)	
		% d'alumnes becaris	Import mitjà de la beca (euros)	% d'alumnes becaris	Import mitjà de la beca (euros)	% d'alumnes becaris	Import mitjà de la beca (euros)
Curs 2017/2018	Espanya	32,4	1.192,7	31,6	1.208,8	33,1	1.179,4
	Illes Balears	11,8	1.049,0	11,3	1.035,1	12,3	1.060,6
Curs 2018/2019	Espanya	33,3	1.232,1	32,5	1.252,0	33,9	1.216,0
	Illes Balears	11,3	1.061,5	10,7	1.074,9	11,9	1.050,9

Font: Las cifras de la educación en España. Estadísticas e indicadores (edició 2020)

(1) Inclou cicles formatius de formació professional i d'arts plàstiques i disseny.

5.2.

EL SISTEMA UNIVERSITARI A LES ILLES BALEARS

El curs acadèmic 2020/21 a la Universitat de les Illes Balears hi ha hagut 14.128 alumnes matriculats en estudis oficials, al marge de l'alumnat de la UOM i les altres ofertes formatives. Des del curs 2015/16 (13.664), aquest nombre ha augmentat lleument (3,4 %) (vegeu el quadre III-5.21).

Calculant l'alumnat matriculat a la UIB per cada 100 joves entre 18 i 24 anys, s'observa com la taxa bruta d'alumnat universitari ha disminuït lleument entre el curs acadèmic 2015/2016 (17,4 %) i 2018/2019 (16,1 %). El curs 2020/2021 es manté aquesta lleu baixada i se situa en un 16,46 %. Cal dir que aquestes dades no consideren tot l'alumnat universitari que es matricula a universitats a distància o que cursen els estudis fora de les Illes Balears. Així i tot, són dades molt baixes en comparació amb les altres comunitats autònomes (vegeu el quadre III-5.22).

La diversificació dels grups i la reorganització dels estudis ha conduït a l'augment de la càrrega docent (vegeu el quadre III-5.23). Dels 16.529 crèdits del curs 2015/2016 s'ha passat a 17.963 el curs 2020/2021. L'increment de la càrrega real des del curs 2015/2016 és d'un 8,7 %.

Tenint en compte aquest indicador, la dotació de professorat el curs 2020/2021 és equivalent a 1.005 docents a temps complet. L'augment, ajustat a les dedicacions, és un 9,72 % més alt en relació amb el curs 2015/2016 (vegeu el quadre III-5.24).

El càlcul per finalitzar la interpretació de les dotacions i la possibilitat de dur a terme el treball acadèmic amb qualitat es fa amb l'indicador que relaciona les dotacions de professorat amb el nombre d'alumnes (vegeu el quadre III-5.25). Si la dotació de professorat és més gran, la ràtio disminueix. Així, durant els darrers anys, aquesta reducció de ràtio ha variat. Si bé entre el curs 2015/2016 (14,9) i el 2018/2019 (13,6) va disminuir, el curs 2020/2021 ha augmentat lleument i s'ha situat en 14,3 alumnes per docent (vegeu el quadre III-5.25).

QUADRE III-5.21. EVOLUCIÓ DE LA TOTALITAT DE L'ALUMNAT MATRICULAT A LA UIB

Any	2015	2018	2020
Nombre d'alumnes	13.664	13.201	14.128
% (2015 base 100)	100,0%	96,6%	103,4%
% de variacions 2014-2020			107,0%

*Nombre d'alumnes en estudis oficials.

Font: Elaboració pròpia a partir de Quinze indicadors institucionals de la Universitat de les Illes Balears. Dades de novembre de 2020

QUADRE III-5.22. EVOLUCIÓ DE LA TAXA D'UNIVERSITARIS MATRICULATS A LA UIB

Any	2015	2018	2020
Nombre d'alumnes	13.664	13.201	14.128
Joves entre 18 i 24 anys	78.736	79.942	85.839
% d'universitaris per cada 100 joves	17,4%	16,5%	16,5%

*Nombre d'alumnes en estudis oficials.

Font: Elaboració pròpia a partir de Quinze indicadors institucionals de la Universitat de les Illes Balears (dades de novembre de 2020) i padró 2020, lbestat

QUADRE III-5.23. CÀRREGA DOCENT EN CRÈDITS DEL PROFESSORAT DE LA UIB

Any	2015	2018	2020
Càrrega docent en crèdit	16.529	17.508	17.963
% de variacions 2015-2018-2020		105,9%	108,7%
% de variacions 2018-2020			102,6%

Font: Elaboració pròpia a partir de Quinze indicadors institucionals de la Universitat de les Illes Balears. Dades de novembre de 2020

QUADRE III-5.24. PROFESSORAT A TEMPS COMPLET

Curs acadèmic	2015	2018	2020
Professorat equivalent a temps complet	916	972	1005
% de variacions 2015-2018-2020		106,1%	109,7%
% de variacions 2018-2020			103,4%

Font: Elaboració pròpia a partir de Quinze indicadors institucionals de la Universitat de les Illes Balears. Dades de novembre de 2020

QUADRE III-5.25. RÀTIO ALUMNAT/PROFESSOR

Any	2015	2018	2020
Ràtio alumnes per professor	14,9	13,6	14,3
% de variacions 2015-2018-2020		91,0%	95,6%
% de variacions 2018-2020			105,1%

Font: Elaboració pròpia a partir de Quinze indicadors institucionals de la Universitat de les Illes Balears. Dades de novembre de 2020

El personal d'administració i serveis (PAS) de la UIB és un dels components fonamentals per al manteniment dels processos que es desenvolupen a la universitat (vegeu els quadres III-5.26 i III-5.27). Dins d'aquest grup, heterogeni, s'hi inclouen des dels màxims responsables de l'organització fins al personal d'administració de tots els nivells. Aquesta diversitat es pot observar en les situacions contractuals: des de funcionaris de carrera, funcionaris interins, personal contractat de diversos tipus, laborals fixos de conveni i laborals contractats.

Als darrers anys ha augmentat el nombre d'aquests contractes. La diferència entre els cursos acadèmics 2018/2019 i

2020/2021 és de deu nous contractes de PAS (vegeu el quadre III-5.26).

La ràtio que mostra el nombre de docents per cada PAS en permet fer una interpretació més minuciosa. La disminució que hi va haver entre el curs 2015/2016 (1,73 docents/PAS) i 2018/2019 (1,68 docents/PAS) no s'ha mantingut els darrers anys. Durant el curs 2020/2021 la ràtio ha augmentat (1,71 docents/PAS). En qualsevol cas, la qualitat de la feina realitzada es manté no només amb la quantitat de personal, sinó també gràcies a una important política de formació i estabilitat de les dotacions del PAS, amb personal de llarga trajectòria en els llocs de feina clau (vegeu el quadre III-5.27).

QUADRE III-5.26. PERSONAL D'ADMINISTRACIÓ I SERVEIS

Any	2015	2018	2020
Total de PAS (1)	531	580	590
% de variacions 2015-2018-2020		109,2%	111,1%
% de variacions 2018-2020			101,7%

NOTA 1: Té en compte la totalitat del PAS; és a dir: funcionaris de carrera, funcionaris interins, funcionaris contractats, laborals fixos de conveni, laborals interins de conveni i laborals contractats.

Font: Elaboració pròpia a partir de Quinze indicadors institucionals de la Universitat de les Illes Balears. Dades de novembre de 2020

QUADRE III.5.27. RÀTIO PROFESSORAT/ PAS

Any	2015	2018	2020
Ràtio professors/PAS	1,7	1,7	1,7
% de variacions 2015-2018-2020		97,1%	98,3%
% de variacions 2018-2020			101,2%

Font: Elaboració pròpia a partir de Quinze indicadors institucionals de la Universitat de les Illes Balears. Dades de novembre de 2020

Al llarg del curs s'han tingut en compte una sèrie de factors que han ajudat a comprovar la qualitat de la docència impartida a la UIB. Entre aquests factors, cal destacar els tres més rellevants:

- Aplicant el sistema de garantia de qualitat, s'han continuat emprant els processos de creació, modificació i seguiment de titulacions. Pel que fa al procés d'acreditació, s'ha enllestit amb èxit el procés d'acreditació de tots els títols oficials de grau i màster.
- S'han obtingut els segells europeus de qualitat EUR-ACE i EUR-INF per als següents títols de grau de l'Escola Politècnica Superior: d'Enginyeria Telemàtica; Enginyeria Industrial, i Enginyeria Informàtica.
- Arran de l'estructura d'estudis que va implantar el procés de Bolonya, s'ha aconseguit que els estudis de màster oficial s'hagin consolidat com una etapa necessària i demandada pels joves durant la seva trajectòria acadèmica. Davant aquesta situació, els estudis de màsters oficials de la UIB han mostrat una gran capacitat d'atracció. L'àmplia i diversificada oferta de màsters universitaris que presenta la UIB abasta tots els àmbits de coneixements i les diferents orientacions formatives (professionalitzadora, de recerca i d'especialització).

A més, és necessari destacar els bons resultats de la UIB en els rànquings d'universitats que fan diferents grups i organismes. En aquests es comparen indicadors que avaluen la qualitat de les universitats i que tenen en compte dades de diversa natura-

lesa, referents a cada institució, seleccionats pels autors considerant les diferents raons de mesurabilitat.

La configuració de rànquings, juntament amb la burocratització que suposen alguns processos d'anàlisi de qualitat, ha suposat que els processos d'avaluació institucional que duen a terme les universitats hagin reduït la seva rellevància. Tot i que són útils per fer comparacions, el diagnòstic parcial que proporcionen aquests rànquings és poc útil per planificar com millorar la institució de manera global. L'obsessiu desig de millorar la posició en els rànquings pot provocar que es prioritzin els indicadors que aquests avaluen, deixant de banda la resta d'aspectes rellevants del sistema universitari que defineixen i condicionen la globalitat de la qualitat institucional.

Des de 2012, el Centre de Classificació Universitària Mundial (CWUR) publica un rànquing acadèmic d'universitats global que avalua la qualitat de l'educació, l'ocupació d'antics alumnes, la producció de recerca i les cites sense dependre de les enquestes i els enviaments de dades universitàries.

El CWUR és una organització de consultoria que ofereix assessorament en polítiques, coneixements estratègics i gestió del coneixement als governs i les universitats per millorar els resultats educatius i de recerca. Aquest rànquing començà amb l'objectiu de qualificar les cent millors universitats mundials i es va ampliar l'any 2014 a les mil millors entre les 18.000 principals universitats del món. Així, el rànquing del CWUR és la classificació acadèmica més gran que hi ha (vegeu el quadre III-5.28).

Al llarg dels darrers anys, la UIB es manté entre les mil millors universitats del món i entre les 30 més bones de l'Estat. Tot i que aquests darrers anys havia baixat algunes posicions, tant a l'àmbit nacional com internacional, aquest 2021 la UIB torna a situar-se en posicions similars a les de 2018. Així mateix, l'augment de la puntu-

ació agregada quant a les tasques fetes és lleu, passant dels 71 punts el 2018 als 71,7 actuals. Aquestes dades confirmen que la UIB manté els bons resultats assolits els darrers anys gràcies a l'esforç de la comunitat universitària i malgrat les mancances de finançament del sistema universitari de les Illes Balears.

QUADRE III-5.28. LA UIB AL RÀNQUING DEL CENTRE DE CLASSIFICACIÓ UNIVERSITÀRIA MUNDIAL (CWUR)

POSICIÓ EN EL RÀNQUING 2018/19

Universitat	Rang a Espanya	Rang mundial	Puntuació agregada (educació, impacte...)
Universitat de Barcelona	1	87	82.1
Universitat Autònoma de Barcelona	2	152	79.6
Universidad Complutense de Madrid	3	264	77.0
Universitat de les Illes Balears	29	820	71
Universitat de la Corunya	38	989	69,8

POSICIÓ AL RÀNQUING 2021/22

Universitat de Barcelona	1	131	80,6
Universitat Autònoma de Barcelona	2	186	79
Universidad Complutense de Madrid	3	247	77,7
Universitat de les Illes Balears	25	772	71,7
CEU Universidad San Pablo	53	1999	65,7

Font: Elaboració pròpia a partir de World University Rankings 2021/22

6

SERVEIS SOCIALS

RESUM

Aquest capítol presenta de manera resumida les informacions i els criteris més rellevants per entendre la situació dels serveis socials a les Illes Balears. El capítol s'ha dividit en dues seccions. La primera fa referència a les competències del Govern de les Illes Balears, que tracta l'atenció a les necessitats per manca d'autonomia personal. Aquestes competències es vinculen a la coneguda com a Llei de dependència, la manca d'integració social i l'atenció prioritària per mancances materials i de recursos socials. Aquesta circumstància s'ha sobredimensionat a causa de la situació provocada per la covid-19. La segona part es refereix a les competències pròpies dels diferents consells insulars. En aquest àmbit, també la incidència de la covid-19 ha estat especialment notable. Tots els serveis personals han hagut d'adaptar-se als protocols de salut, alguns han hagut de cessar en la seva activitat i uns altres han procedit a l'aplicació de mesures d'urgència. Sens dubte, la necessitat de donar resposta al dia a dia ha afectat de manera més notòria els serveis de petites dimensions. Això ha generat que en aquesta memòria no es disposi de totes les dades de què s'ha disposat en anteriors edicions.

6.1.

EL DESENVOLUPAMENT DELS SERVEIS SOCIALS PER PART DEL GOVERN DE LES ILLES BALEARS

Els serveis socials tenen com a objectiu donar resposta a les necessitats socials: promoure l'autonomia personal, la inserció i la integració social, així com donar suport als col·lectius més vulnerables en situacions de necessitat material i de manca de recursos socials.

És un repte constant que obliga els serveis socials a adaptar-se i reorganitzar-se, com també a generar nous recursos que donin resposta a les necessitats de les persones.

L'any 2020 ha estat un any marcat per una pandèmia que ha incrementat les necessitats socials de manera exponencial. S'ha produït un canvi important en la resposta dels serveis socials a tots els nivells. Aquest canvi també ha arribat de l'Administració pública estatal, amb el fons social extraordinari destinat a les conseqüències socials de la covid-19 al territori de les Illes Balears per import de 7.453.028,00 euros. A més, el Govern de les Illes Balears hi ha destinat amb fons propis la quantitat de 10.220.130,9 euros. Els consells insulars i ajuntaments també han assumit una despesa extraordinària per fer front a la situació de necessitat generada per l'impacte de la covid-19. Es pot observar, per tant, un gran esforç en resposta a la situació epidemiològica actual.

Les entitats del tercer sector d'acció social han tingut un paper important i han complementat el sistema d'atenció social

als col·lectius en situació d'especial vulnerabilitat.

La norma que regula i ordena els sistemes de serveis socials per donar resposta a les necessitats de les persones tot potenciant —com hem mencionat abans— l'autonomia personal i la qualitat de vida és la Llei 4/2009, d'11 de juny de serveis socials de les Illes Balears.

6.1.1. SITUACIONS AMB NECESSITAT D'ATENCIÓ PRIORITÀRIA¹

La Llei 4/2009 posa de manifest quines són les persones destinatàries dels serveis socials amb caràcter prioritari. Han de ser les persones que es trobin en alguna o algunes de les situacions següents:

- a) Discapacitat física, psíquica o sensorial.
- b) Dificultats d'integració familiar o comunitària derivades de malalties mentals i malalties cròniques.
- c) Dificultats d'integració social vinculades a condicions laborals precàries, desocupació i pobresa.
- d) Necessitat social, com la relacionada amb la manca d'habitatge o amb la desestructuració familiar.
- e) Vulnerabilitat, risc o desemparament per a la gent gran, infants i adolescents.
- f) Violència masclista i les diverses manifestacions de violència familiar.

1. Article 6 de la Llei 4/2009, d'11 de juny, de serveis socials de les Illes Balears, BOIB 89, de 18 de juny de 2009.

- g) Discriminació per raó de sexe, lloc de procedència, discapacitat, malaltia, ètnia, cultura, religió o per qualsevol altra raó.
- h) Dificultat d'integració familiar o comunitària derivada de la drogodependència i d'altres addiccions.
- i) Vulnerabilitat, exclusió i aïllament socials.
- j) Problemes de convivència i de cohesió social.
- k) Urgències socials.
- l) Emergències socials per catàstrofe.

Amb la Llei 4/2009 es determina la cartera de serveis socials i mitjançant el Decret 56/2011, de 20 de maig, s'aprova la Cartera bàsica de serveis socials de les Illes Balears per als anys 2011-2014. Posteriorment, amb el Decret 66/2016, de 18 de novembre, s'aprova la Cartera bàsica de serveis socials de les Illes Balears per als anys 2017-2020 i s'estableixen principis generals per a les carteres insulars i locals².

Els seus fonaments estableixen el sentit d'aquesta concreció, considerant que la Llei 4/2009 determinava el que serien les prestacions del sistema públic de serveis socials, com ara: les actuacions, les intervencions tècniques, els programes, els projectes, els mitjans i les ajudes econòmiques i tecnològiques que s'ofereixen a les persones. Aquestes prestacions es destinen a complir les finalitats del sistema de serveis

socials, és a dir, a donar resposta a les necessitats socials, sigui amb un enfocament preventiu, de suport o de promoció social.

La cartera bàsica és l'instrument que determina el conjunt de prestacions del sistema públic de serveis socials i garanteix, com a mínim, que es prestin a tot el territori de les Illes Balears. La cartera bàsica fa que aquestes prestacions siguin exigibles com a dret subjectiu en el cas que es tracti de prestacions garantides.

Les prestacions del sistema públic de serveis socials es classifiquen, a la Cartera bàsica de serveis socials, en tècniques, econòmiques i tecnològiques, i es defineixen segons els aspectes següents: el tipus de prestació, la població a la qual va adreçada, l'establiment o l'equip professional que l'ha de gestionar, els perfils i les ràtios del personal professional i els estàndards de qualitat. Les carteres de serveis socials (la del Govern i les dels respectius consells insulars) són, en conseqüència, el recull sistematitzat i operatiu de prestacions que el sistema ofereix a la ciutadania segons les diferents situacions de necessitat social.

El Govern de les Illes Balears, a través de la Conselleria d'Afers Socials i Esports, exerceix les competències en matèria de serveis socials.

El Decret 15/2019, de 4 de juliol, de la presidenta de les Illes Balears, pel qual es modifica el Decret 12/2019, de 2 de juliol, pel qual s'estableixen les competències i l'estructura orgànica bàsica de les conselleries de l'Administració de la Comunitat Autònoma de les Illes Balears, estableix, al punt 5 de l'article 2 del Decret 12/2019,

2. Decret 66/2016, de 18 de novembre, pel qual s'aprova la cartera bàsica de serveis socials de les Illes Balears 2017-2020 i s'estableixen principis generals per a les carteres insulars i locals; BOIB 146, de 19 de novembre de 2016.

que l'estructura orgànica queda de la manera següent:

- Secretaria General.
- Direcció General de Planificació, Equipaments i Formació.
- Direcció General d'Infància, Joventut i Famílies.
- Direcció General d'Esports.
- Direcció General de Serveis Socials.
- Direcció General d'Atenció a la Dependència.
- Direcció General de Cooperació.

Les fundacions i els consorcis que formen part de la Conselleria d'Afers Socials i Esports com a ens instrumentals de l'Administració autonòmica són els següents:

- Oficina Balear de la Infància i l'Adolescència (OBIA).
- Institut Balear de la Joventut (IB-Jove).
- Consorci de Recursos Socio-sanitaris i Assistencials de les Illes Balears (Consorti).
- Fundació d'Atenció i Suport a la Dependència i de Promoció de l'Autonomia Personal (Fundació).
- Fundació Institut Socioeducatiu S'Estel (FISE).
- Fundació per a l'Esport Balear (Fundació Esport Balear).

- Consorci Velòdrom Illes Balears (Consorti Velòdrom).

A continuació es presenten, d'acord amb les necessitats d'atenció prioritària, l'oferta i els nivells d'atenció d'aquest nivell de l'Administració. Es posa l'accent en les principals línies d'actuació, sigui per la quantitat de persones beneficiàries, la quantitat de recursos destinats o la importància des del punt de vista de les necessitats socials.

6.2.

NECESSITATS D'ATENCIÓ PRIORITÀRIA PER MANCA D'AUTONOMIA

Amb l'aprovació de la Llei 39/2006, l'any 2016, de promoció de l'autonomia i atenció a les persones en situació de dependència, es reconeixen uns determinats drets que donen lloc a l'accés de prestacions, en funció del grau i nivell de la situació de dependència, amb l'objectiu de millorar la qualitat de vida de les persones amb manca d'autonomia.

Els conceptes de:

- Dependència: en aquest tipus s'inclouen les necessitats a les quals es refereix la Llei 39/2006, de promoció de l'autonomia i atenció a les persones en situació de dependència, independentment del seu procés d'implementació.
- Discapacitat: s'hi inclouen les necessitats que tenen a veure amb la res-

trició, l'absència o la diversitat de les capacitats, d'acord amb la definició del l'Organització Mundial de la Salut, que recull la normativa que regula el procés de valoració i reconeixement del grau de discapacitat.

Històricament i conceptualment tenen un origen diferent amb normes reguladores diferenciades, si bé el 5 de desembre de 2019 s'aprova el Decret 91/2019, pel qual es regulen el procediment per al reconeixement del grau de discapacitat i els principis generals del procediment per al reconeixement del grau de dependència. Això possibilita, per una banda, unificar en un sol procediment el reconeixement d'ambdós graus i, per l'altra, millorar i agilitzar la tramitació del procediment; en definitiva, facilitar-ne l'accés a la ciutadania.

Aquest decret determina que el personal tècnic de valoració i orientació de la discapacitat i de la dependència depèn funcionalment de la Conselleria d'Afers Socials i Esports, i orgànicament, de la Conselleria d'Administracions Públiques i Modernització i s'organitzen en equips tècnics territorialitzats composts per:

1. Equip bàsic de valoració i orientació de la situació de discapacitat, format, com a mínim, per tres persones, titulades en psicologia, treball social i medicina, i es pot ampliar amb altres professionals.
2. Personal tècnic de valoració i orientació de la situació de dependència, que ha de tenir la formació mínima de grau o equivalent en les àrees de coneixement social i de salut.

6.2.1. SERVEI DE VALORACIÓ I ORIENTACIÓ DE LA DISCAPACITAT I LA DEPENDÈNCIA

D'acord amb la RLF publicada al BOIB número 96 de 5 d'agost de 2017, el centre base com a una unitat tècnica administrativa desapareix i passa a formar part del Servei de Valoració i Orientació de la Discapacitat i la Dependència com un servei més de la Direcció General d'Atenció a la Dependència. Aquest servei duu a terme actuacions d'informació, orientació i reconeixement de la discapacitat, que dona dret als serveis, beneficis assistencials i econòmics establerts o que puguin establir-se per les administracions i altres entitats, adreçades a les persones amb discapacitat física, psíquica o sensorial.

L'atenció a la població es fa mitjançant una xarxa de centres i delegacions (Palma, Inca, Manacor, Eivissa, Menorca i el Servei de Valoració i Atenció Primerenca (SVAP), distribuïdes atenent el criteri d'àmbit territorial i d'edat. La xarxa està integrada per personal tècnic: professionals de la medicina, psicologia, treball social i altres disciplines.

La funció del servei és la valoració en matèria de qualificació de la situació de discapacitat i dependència de la població de les Illes Balears, la qual cosa implica el desenvolupament de les tasques següents:

- El reconeixement del percentatge de discapacitat.
- El reconeixement de la necessitat de concurs de tercera persona per dur a terme els actes essencials de la vida diària.

- Dificultat per utilitzar transports públics col·lectius a efectes de prestacions, serveis o beneficis públics establerts. Es valoren problemes greus de mobilitat.
- També cal destacar altres funcions, com ara:
- La informació, orientació i assessorament de les persones amb discapacitat física, psíquica i/o sensorial.
- La valoració i orientació en formació i ocupació amb l'objectiu de facilitar la integració al món laboral de les persones amb discapacitat.
- Altres funcions referents al diagnòstic, la valoració i l'orientació de situacions de discapacitat atribuïdes o que puguin ser atribuïdes per la legislació, tant estatal com autonòmica.

L'entrada de sol·licituds durant l'any 2020 ha estat molt irregular degut a la pandèmia provocada per la covid-19. La resolució d'expedients ha estat força desigual als diferents territoris.

Per pal·liar aquest desequilibri, entre d'altres, s'han dut a terme les actuacions següents:

- Valoracions per a informes. S'iniciaren durant la pandèmia i s'han institucionalitzat per evitar, de manera general, desplaçaments dels equips tècnics.
- Conveni de Col·laboració entre la Conselleria d'Afers Socials i Esports i el Servei de Salut de les Illes Balears sobre l'accés a les dades de caràcter personal per part dels professionals que desenvolupen la seva feina en els equips de valoració de la discapacitat i la dependència, signat al mes de febrer de 2020.
- Les videovaloracions. Igualment, començaren arran de la pandèmia i pràcticament s'han institucionalitzat, dependent de la disponibilitat dels mitjans tècnics per dur-les a terme.

Amb la població de fins a 6 anys, a més de la valoració del grau de discapacitat, es desenvolupen les actuacions d'atenció primerenca.

6.2.2. ATENCIÓ PRIMERENCA

Des del Servei de Valoració de la Discapacitat i Dependència també és duu a terme la gestió del Servei de Desenvolupament Infantil i Atenció Primerenca (SEDIAP), concertat, mitjançant el Servei de Valoració i Atenció Primerenca (SVAP).

La Unitat de Diagnòstic Infantil i Atenció Primerenca de les Illes Balears (UDIAP) és l'equip responsable de coordinar la intervenció, planificació, organització, valoració, avaluació i seguiment de les actuacions d'intervenció. Les funcions de la UDIAP, que es duen a terme en els àmbits de l'infant, la família i l'entorn, entre d'altres, són les següents: valorar i executar la intervenció integral d'atenció primerenca; orientar les famílies mitjançant l'assessorament i el suport al pare, la mare o la persona que exerceix la tutela de l'infant en els continguts que li siguin propis. També col·laboren amb els serveis socials, sani-

taris, educatius i altres que desenvolupin tasques de prevenció i detecció primerenca dels trastorns de desenvolupament i situacions de risc en la població infantil. L'equip de la UDIAP també realitza la informació, orientació i valoració de la situació de discapacitat i de qualsevol tipus de trastorn en el desenvolupament (o risc de patir-lo) de nins de fins a 6 anys, en decideix el tractament o, si escau, els deriva al SEDIAP concertat corresponent.

Durant l'any 2020 es van registrar 1.021 sol·licituds d'atenció primerenca, de les quals el 78 % va ser valorat amb dictamen de resolució de «tractament», i de «no tractament» el 22 % restant.

L'acollida familiar es va implantar l'any 2019 i consisteix a explicar i resoldre dubtes a la família amb un cas susceptible de ser tramitat sobre el que és l'atenció primerenca, quina és la xarxa d'atenció i com serà el procés que sol·licita.

Per la seva banda, l'any 2020 el SEDIAP ha iniciat el tractament de 801 infants i ha finalitzat la intervenció terapèutica de 565.

En definitiva, durant l'any 2020 s'ha intervingut amb 2.600 infants aproximadament i les seves famílies mitjançant la xarxa concertada d'atenció primerenca amb sessions realitzades per professionals de la psicologia, logopèdia, fisioteràpia, treball social i altres especialistes en atenció primerenca.

Finalment, es preveu que l'atenció d'infants de 6 a 12 anys completi la seva regulació al llarg de l'any 2021 com un servei d'atenció a la dependència amb l'objectiu de promoció a l'autonomia infantojuvenil

amb els requisits de grau de dependència que s'estableixin.

6.2.3. INTEGRACIÓ LABORAL DE LES PERSONES AMB DISCAPACITAT

El servei d'assessorament, avaluació i emissió d'informes per a la integració laboral de les persones amb discapacitat inclou la valoració de les capacitats laborals de persones amb discapacitat per part dels terapeutes ocupacionals de l'àrea laboral conjuntament amb els professionals dels equips multiprofessionals de valoració i orientació de la discapacitat i la dependència (professionals de la medicina, psicologia i treball social) per a la realització dels informes i actuacions següents:

- Col·laboració amb el Servei d'Ocupació de les Illes Balears (SOIB): Fitxa d'ocupacions per a la inscripció al registre de treballadors amb discapacitat.
- Orientació i informació dels beneficis i recursos més adients (segons discapacitat i àmbit geogràfic) per a la integració laboral de les persones amb discapacitat.
- Informes d'aptitud per a l'accés, la promoció interna i la provisió de llocs de feina de persones amb discapacitat a la funció pública. Decret 36/2004. Article 4.2 del Reial decret legislatiu 1/2013.
- Informes d'adaptació de proves: adequació de temps i mitjans per la participació de persones amb discapacitat en proves selectives d'accés a la funció pública Ordre PRE/1822/2006, de 9 de juliol de 2006.

- Informes d'adaptació de proves per a l'obtenció dels títols acreditatius del coneixement de català. Ordre PRE/1822/2006, de 9 de juliol de 2006.
- Informes d'adequació de llocs de feina sol·licitats per la Direcció General de Treball a l'empara de l'article 8 del Reial decret 1451/1983, d'11 de maig.

Al llarg de 2020 s'han dut a terme les actuacions següents:

- Valoracions laborals: 210.
- Informes laborals: 335.

6.2.4. PROGRAMA COMUNITARI PER A PERSONES AMB DIAGNÒSTIC DE SALUT MENTAL

La Xarxa de serveis socials per a persones amb malaltia mental greu inclou: servei d'acompanyament, serveis ocupacionals, servei de suport a l'habitatge i servei d'habitatge supervisat.

La valoració de les persones sol·licitants de serveis i emissió d'informes d'idoneïtat i la derivació de casos als serveis d'atenció de la xarxa pública correspon al Servei d'Atenció a la Discapacitat de la Direcció General de Dependència de la Conselleria d'Afers Socials i Esports.

La valoració de la idoneïtat d'accés als serveis per a persones amb trastorn mental greu la duu a terme l'equip tècnic corresponent. A partir d'aquesta valoració tècnica, s'emet l'informe a través del qual s'estima o desestima la sol·licitud que ha fet la persona per accedir a un servei. Una vegada que

hi ha disponibilitat de plaça al servei sol·licitat, es realitza la derivació del cas.

- Sol·licituds per accedir al servei d'acompanyament per a persones amb diagnòstic de salut mental i necessitat de suport extens, i al servei d'acompanyament per a persones amb diagnòstic de salut mental vinculat a addiccions. Ambdós serveis presten atenció a persones amb problemes de salut mental i altres circumstàncies psicosocials afegides.

- Un total de 300 persones han presentat sol·licitud del servei d'acompanyament vinculat a addiccions.

- Els serveis ocupacionals són serveis d'atenció diürna que donen suport a les persones amb discapacitat per salut mental que necessiten organització, supervisió i assistència en la realització de les activitats de la vida diària, i també suport en el procés d'adquisició i desenvolupament d'habilitats bàsiques i adaptatives personals, socials i prelaborals, perquè puguin assolir, dins les possibilitats de cada usuari, la màxima integració sociolaboral.

- El total de persones ateses en els serveis ocupacionals per entitats concertades el 2020 ha estat de 405.

- El servei de suport a l'habitatge és un servei que ofereix orientació i suport a les persones amb discapacitat associada a un diagnòstic de salut mental greu i amb necessitat de suport, que viuen soles o en parella o que conviuen amb altres persones amb discapacitat, dependència o problemes greus de salut.

- L'any 2020, un total de 200 persones han estat ateses en aquest servei.
- L'habitatge supervisat s'entén com un servei substitutiu de la llar pròpia o familiar. S'organitza en habitatges ordinaris que constitueixen el domicili habitual de les persones que els habiten, i hi conviuen persones amb discapacitat associada a un diagnòstic de salut mental que necessiten supervisió i suport en les activitats bàsiques de la vida diària, així com en la comunicació, les relacions, l'autodirecció i l'ús dels recursos de la comunitat.
- Un total de 12 persones han estat ateses a l'habitatge supervisat. Llavors, 53 persones han sol·licitat aquest servei l'any 2020.

El 2020 no s'ha produït cap increment de places noves concertades a la xarxa de serveis socials per a persones amb problemes de salut mental i es manté el mateix nombre de places de l'any anterior, si bé s'han iniciat els tràmits administratius per a la concertació de 18 noves places d'habitatge supervisat a Palma per a l'any 2021.

6.3.

NECESSITATS D'ATENCIÓ PRIORITÀRIA PER MANCA D'INTEGRACIÓ SOCIAL

6.3.1. INTEGRACIÓ SOCIAL DE PERSONES IMMIGRANTS

En matèria d'immigració, l'objectiu general és facilitar la integració i la convivència intercultural de les persones immigrants

que han arribat a la comunitat de les Illes Balears en bé de l'interès general.

Al llarg de l'any 2020 s'han desenvolupat tasques adreçades a informar i orientar sobre qüestions derivades de la normativa d'estrangeria i a garantir l'accés de la població immigrada als serveis públics i socials existents en igualtat de condicions que la població autòctona, mitjançant la xarxa d'oficines d'informació i orientació a la immigració (OFIM).

Les OFIM són recursos específics especialitzats que actuen com a oficines assessores d'immigrants en situacions d'irregularitat o d'inseguretat jurídica per a informació sobre tràmits d'estrangeria. També s'hi inclouen tasques d'acollida, mediació i traducció, informació sobre la xarxa de recursos normalitzats i serveis d'assistència social del territori on es troben, i, en definitiva, assessorament per a la inserció dels immigrants i evitació de situacions d'exclusió social. Són un instrument fonamental en la política en matèria d'integració de la població immigrada de les Illes Balears.

La disminució dels fluxos migratoris dels darrers anys i la necessitat d'ajustament de la despesa pública han fet necessari el redimensionament de la xarxa d'aquestes oficines d'informació i atenció als immigrants.

Un resultat ha estat l'adaptació de l'estructura de les OFIM al nou escenari migratori, amb menys arribades d'immigrants i, al mateix temps, un augment de la problemàtica per a les famílies ja instal·lades a les Illes Balears, que han estat i són víctimes de la crisi econòmica que afecta tota la població i, per tant, de l'atur laboral.

Per a Mallorca, des de l'1 de gener de 2020 fins al 31 de desembre de 2020, la Creu Roja Espanyola a les Illes Balears ha executat un contracte del servei de gestió de les OFIM, l'import del qual ha pujat als 250.825 euros. La seu principal del servei és a Palma, però el servei es presta amb caràcter itinerant per diversos municipis de l'illa (Manacor, Inca i Calvià) per adaptar-se a la demanda real de les persones usuàries.

Per cobrir el servei d'OFIM a l'illa de Menorca, l'any 2020 s'ha tramitat un expedient d'addenda al conveni de col·laboració signat el 2017 entre el Govern de les Illes Balears i el Consell Insular de Menorca, segons el qual es cofinança el servei. Així, la Conselleria d'Afers Socials i Esports i el Consell Insular de Menorca aporten, cada una de les administracions, 56.000 euros. Per tant, l'import global anual per a l'OFIM de Menorca ha estat de 112.000 euros.

A Eivissa, el servei d'OFIM es va prestar amb mitjans propis fins al 14 d'octubre de 2019. A partir d'aquesta data la gestió es va adjudicar a l'entitat Estudi 6 Gestió Socioeducativa, SL, que es va prorrogar fins al 16 de març de 2020. Aquell dia el contracte va passar a mans de la Creu Roja Espanyola a les Illes Balears, per un import màxim de 43.493,9 euros, IVA exempt. El termini d'execució de l'objecte del nou contracte és de dotze mesos, és a dir, fins al 22 de març de 2021.

A Formentera, mitjançant la subvenció atorgada en el marc de la convocatòria de subvencions (Servei de Planificació), es manté el punt d'atenció a l'immigrant, que presta servei a la població resident a l'illa.

Les persones usuàries ateses per primera vegada l'any 2020 han estat: 3.683 a Palma, 424 a Inca, 489 a Manacor, 69 a Calvià, 250 a Eivissa i 580 a Menorca.

6.3.2. PROGRAMES I ACTUACIONS DE JUSTÍCIA JUVENIL

L'objectiu principal és executar els procediments i protocols establerts per al compliment de les mesures que han imposat als menors i als joves els jutjats de menors de les Illes Balears, en virtut del que disposa la Llei orgànica 5/2000, de 12 de gener, reguladora de la responsabilitat penal dels menors, i el reglament que la desenvolupa (RD 1774/2004). Això és: internament en règim tancat, semiobert, obert, internament terapèutic i permanència de cap de setmana en centre.

L'esmentada llei estableix els 14 anys com a edat mínima per exigir responsabilitat per la comissió de fets tipificats al Codi penal o a les lleis penals especials. Així, l'edat mínima de la població destinatària és de 14 anys. Tenint en compte que els 18 anys és l'edat màxima a la comissió d'un delicte per a l'aplicació d'aquesta normativa, la població es pot situar en edats superiors als 20 anys durant el compliment de les mesures.

El 2020 es va aprovar el Decret 21/2020, de 2 d'agost, pel qual s'estableixen les competències i l'estructura orgànica bàsica de les conselleries de l'Administració de la Comunitat Autònoma de les Illes Balears. Aquesta norma ha estat rectificada pel Decret 22/2020, de 19 d'agost, i modificat pel Decret 36/2020, de 20 de desembre, que

estableix que la Direcció General d'Infància, Joventut i Famílies de la Conselleria d'Afers Socials i Esports és l'entitat pública competent per a l'aplicació de mesures de justícia juvenil, mitjançant la Direcció General d'Infància, Joventut i Famílies (DGIJF).

El Servei d'Execució de Mesures de Justícia Juvenil de la DGIJF aplica els continguts de les resolucions judicials o extrajudicials, notificades a l'entitat pública per a la seva immediata execució, a través de dues seccions:

1. La Secció d'execució de mesures privatives de llibertat. Li correspon l'aplicació i l'execució de les mesures següents: Internament en règim tancat; internament en règim semiobert; internament en règim obert; internament terapèutic; permanència de cap de setmana a centre o domicili.

La secció executa aquestes mesures mitjançant la Fundació Institut Socioeducatiu S'Estel (FISE). El repartiment de competències és com segueix:

- La DGIJF, en qualitat d'entitat pública, executa les potestats administratives i d'inspecció, inherents a l'execució de les mesures privatives de llibertat, a través de la cap de secció i la coordinadora dels centres socioeducatius de justícia juvenil.
- La FISE gestiona la Xarxa de Centres Socioeducatius de Justícia Juvenil del GOIB i realitza la resta d'actuacions derivades de l'execució de les mesures privatives de llibertat que li han estat encomanades.

La referida xarxa disposa d'un total de 86 places públiques i 4 places concertades amb la Fundació Projecte Jove, amb la següent distribució per centres socioeducatius: 56 al CS Es Pinaret (masculí); 15 al CS Es Fusteret (femení); 15 al CS Es Mussol (ambdós sexes), i 4 al Projecte Jove (ambdós sexes). L'any 2020 ha finalitzat la creació de 32 noves places d'Es Pinaret i s'ha tramitat la documentació de la reforma per a la creació de noves aules i tallers. També s'ha treballat en la planificació de la reforma del centre de menors d'Es Fusteret (els treballs continuaran al llarg del 2021).

2. La Secció de Justícia Juvenil No Privativa de Llibertat té assignada l'execució de les mesures judicials següents: tractament ambulatori; assistència a centre de dia; llibertat vigilada; convivència amb grup educatiu; prestacions en benefici de la comunitat; realització de tasques socioeducatives, i també les mediacions extrajudicials de conciliació i reparació del dany.

Les mesures privatives de llibertat desenvolupades per la FISE s'apliquen dins els següents centres socioeducatius de justícia juvenil: Es Pinaret, Es Fusteret i Es Mussol. Així, en funció del perfil i grau de restricció, els menors/joves són internats en un dels centres esmentats o en un altre. La població destinatària està formada per menors i joves de totes les Illes Balears que han estat sentenciats per un jutjat de menors o bé quan aquest n'ha decretat l'ingrés cautelar per efectuar el compliment d'una mesura d'internament. La normativa desenvolupada durant l'any 2020 quant als projectes educatius (PEC) a aquests centres són:

- Resolució de la directora d'Infància, Joventut i Famílies de 10 d'agost de 2020, per la qual s'aprova el projecte educatiu del centre socioeducatiu Es Pinaret.
- Resolució de la directora d'Infància, Joventut i Famílies de 10 d'agost de 2020, per la qual s'aprova el projecte educatiu del centre socioeducatiu Es Mussol.
- Resolució de la directora d'Infància, Joventut i Famílies de 10 d'agost de 2020, per la qual s'aprova el projecte educatiu del centre socioeducatiu Es Fusteret.

També el 2020, la DGIJF i la FISE varen iniciar de manera conjunta la tasca de:

- Protocol·litzar els processos, intervencions i actuacions que els professionals d'ambdues institucions realitzen amb cada menor/jove.
- Crear els espais de coordinació adients per a la correcta aplicació dels protocols que s'estableixin amb la finalitat d'assegurar una intervenció integral conjunta, sense fissures, amb tots els menors/joves atesos.

A conseqüència, al llarg de l'any 2020 s'elaboraren 14 protocols/procediments des d'una perspectiva global/conjunta de l'expedient d'execució de les mesures imposades a cada menor i de l'evolució del compliment d'aquestes. Això, sens dubte, propiciarà intervencions més eficients que incrementaran el grau de satisfacció dels equips professionals i dels menors/joves atesos.

La DGIJF, durant l'any 2020, va prendre mesures per millorar la coordinació tècnica i administrativa dels equips de medi obert d'Eivissa i Formentera i Menorca. Al llarg de l'any s'han vist reforçats els recursos d'ambdues àrees per aplicar i executar les mesures imposades als menors/joves infractors que hi resideixen.

Per la seva banda, la Conselleria d'Afers Socials i Esports, amb la finalitat de potenciar al màxim un bon procés d'integració social dels menors que compleixen mesures de justícia juvenil no privatives de llibertat dins el seu entorn natural i habitual, té subscrits convenis amb la major part de corporacions locals (ajuntaments i/o mancomunitats) de les Illes Balears i amb un important nombre d'entitats privades sense ànim de lucre, que conformen la Cartera d'entitats i recursos que col·laboren en el procés d'execució de les mesures de justícia juvenil, en medi obert.

Quant als programes de prevenció de la delinqüència juvenil i d'inserció social, l'any 2020 i des del servei d'execució de mesures de justícia juvenil, s'han derivat al Programa d'Autonomia Personal (PAP), que gestiona el Servei de Famílies, els joves infractors que són potencials candidats del programa donada la seva situació sociofamiliar i el requisit d'haver complert determinades mesures de justícia juvenil que són requisit per accedir-hi.

El Programa Alter és un programa d'intervenció socioeducativa adreçat a joves d'entre 14 i 16, residents a les Illes Balears. El seu objectiu és, d'acord amb les expectatives i capacitats dels menors, afavorir la seva inserció al centre escolar i/o en la

societat, ajudant-los en la seva capacitat i transició cap a la vida adulta. També té l'encàrrec de guiar-los cap a la recerca de feina en els casos dels majors de 16 anys que rebutgen la formació acadèmica.

L'any 2020, el Programa Alter va comptar amb els participants següent:

- Quant a alumnes, un total de 301: 233 a Mallorca, 28 a Menorca, 37 a Eivissa, 3 a Formentera. La distribució dels alumnes per sexe va ser la següent: 205 de sexe masculí i 96 de sexe femení, de les edats següents: de 14 anys, 91; de 15 anys, 168; de 16 anys, 42.
- Quant als educadors, el programa va tenir assignats un total de 48 educadors contractats pels ajuntaments dels municipis adherits al programa amb la següent distribució territorial: Mallorca, 35; Menorca, 7; Eivissa, 5; Formentera, 1.
- Quant a les empreses col·laboradores, durant aquest any el programa ha tingut a la seva disposició un total de 297 empreses col·laboradores amb la següent distribució territorial: Mallorca, 248; Menorca, 17; Eivissa, 28; Formentera, 4.

Com a altres programes i activitats, el nivell de participació ha estat determinat per la situació epidemiològica generalitzada des de març de 2020. No obstant això, s'ha pogut continuar amb la difusió del programa entre les empreses de les Illes Balears per fomentar la seva participació i l'adhesió com a element clau per a la inserció sociolaboral, gràcies a la feina en

xarxa establerta entre totes les institucions implicades. L'any 2020 es va arribar a la contractació d'un total d'11 menors/joves a diferents empreses col·laboradores.

Igualment, s'han dut a terme contactes amb el SOIB perquè els alumnes del Programa Alter puguin tenir un millor accés als programes de garantia juvenil.

D'una altra banda, el programa Atura't s'especialitza en l'avaluació i tractament terapèutic de menors i joves infractors que compleixen mesures judicials i que presenten conductes d'abús sexual. Aquest programa tracta de donar resposta a les necessitats d'intervenció d'aquests adolescents per reduir el nombre de víctimes d'agressions sexuals.

El protocol d'actuació en casos d'abús sexual (ASI) i explotació sexual (ESI) sorgeix amb l'objectiu de concretar les mesures previstes al Protocol marc interdisciplinari d'actuacions en casos de maltractament infantil a les Illes Balears (en vigor des de 2010) als casos d'ASI i ESI i incorporar les modificacions necessàries derivades dels canvis legislatius que s'han produït des de 2007. Una d'aquestes modificacions afecta el Programa Atura't, que amplia la seva atenció als menors de 14 anys —inimputables judicialment— que presenten comportaments sexuals abusius i no tenen mesura de protecció.

L'any 2020 s'han atès 45 menors i joves. La intervenció s'ha basat en sessions terapèutiques individuals d'una hora de durada amb freqüència setmanal i sessions familiars periòdiques. L'any 2020, per motiu de la declaració de l'estat d'alarma i les

restriccions imposades per les autoritats sanitàries, no s'han pogut fer intervencions grupals. Aleshores, han continuat les sessions amb els menors de manera telemàtica durant els mesos de confinament, excepte en cinc casos, en què es va comunicar la interrupció de la intervenció i es va sol·licitar la interrupció de la mesura degut a les dificultats per atendre aquests casos telemàticament. S'han fet 566 sessions individuals i 42 sessions familiars.

Referent a casos tancats al llarg de l'any 2020, s'han registrat 24 casos per les raons següents:

- 11 per alta terapèutica.
- 4 per finalització de mesures.
- 2 per abandonament del programa.
- 3 per falta d'avenços i implicació en el tractament.
- 1 per trasllat a centre penitenciari.
- 3 per no adequació al programa.

Finalment, durant l'any 2020 s'han continuat recollint dades d'interès per a l'estudi de les principals variables que poden influir en la reducció del risc de reincidència.

Es va participar en la XII edició del Congrés Internacional de Psicologia Jurídica i Forense, convidats per la Societat Espanyola del Congrés de Psicologia Jurídica i Forense, on es va presentar el programa i es va exposar el model d'intervenció amb els adolescents i les seves famílies. Aquest congrés es va celebrar dels dies 13 a 15 de febrer de 2020 a Madrid.

A més, es va rebre la invitació de PrevenSI (plataforma especialitzada per la prevenció de l'abús sexual infantil de l'Institut de Psicologia Forense, l'Institut INTRESS i la Fundació IRES) per participar en la formació dels professionals del Servei d'Atenció a Homes per la promoció de relacions no violentes (SAH), gestionat per Fundació IreS, del Departament d'Atenció i Acollida per Violència Masclista de l'Àrea de Drets Socials, Justícia Global, Feminismes i LGTBI de l'Ajuntament de Barcelona. Aquesta formació en línia es va celebrar els dies 10 i 18 de desembre de 2020, amb una participació del Programa Atura't de 3 hores centrada en les bases de la intervenció i el tractament d'agressors sexuals.

6.3.3. LA POLÍTICA D'EMANCIPACIÓ PER A JOVES EXTUTELATS PER L'ADMINISTRACIÓ

La normativa de referència de la política d'emancipació per a joves extutelats per l'Administració es consolida amb l'aprovació del Decret 40/2017, de 25 d'agost, sobre els criteris d'autorització i acreditació dels serveis per a joves en procés d'emancipació, i de regulació de la renda d'autonomia personal per a joves que han estat sotmesos a mesures de justícia juvenil. Aquest decret està afectat pel Decret 41/2019, de 24 de maig, de modificació del Decret 52/2016, de 5 d'agost, de la renda per a persones en procés d'autonomia personal que han estat sotmeses a mesures administratives de protecció de menors, i del Decret 40/2017, de 25 d'agost, sobre els criteris d'autorització i acreditació dels serveis per a joves en procés d'emancipació, i de regulació de la renda d'autonomia personal per a jo-

ves que han estat sotmesos a mesures de justícia juvenil.

El pla estratègic d'emancipació per a joves amb mesura administrativa de protecció o justícia atorga un marc de referència a les actuacions dutes a terme des de la Direcció General d'Infància, Joventut i Famílies, com són:

- Tramitar les sol·licituds de renda d'emancipació per a joves de justícia juvenil (vegeu el gràfic III-6.1).
- Dur a terme el seguiment dels joves amb renda d'emancipació i reforçar els protocols de coordinació, seguiment i avaluació necessaris amb les entitats que treballen l'emancipació.
- Fer el seguiment dels joves amb mesura de justícia, amb renda d'emancipació i desenvolupar els protocols de coordinació, seguiment i avaluació necessaris.
- Realitzar el seguiment dels concerts d'habitatge i acompanyament.
- Gestionar i supervisar els recursos d'habitatge per a justícia juvenil.

L'objectiu general d'aquest pla és facilitar la inclusió i la participació social del col·lectiu jove definit en si mateix, mitjançant el suport, l'acompanyament i l'orientació en el procés cap a la seva autonomia, maduració personal i professional.

El I Pla Estratègic d'Autonomia Personal dels Joves amb Mesura Administrativa ha tingut una vigència de 2016-2020. Mitjan-

çant el I Pla Estratègic 2016-2020, es crea la Xarxa Pública de Serveis d'Emancipació de la Conselleria d'Afers Socials i Esports. Aquesta xarxa ha permès donar suport al procés integral de joves de 18 a 25 anys en procés d'autonomia personal que han estat objecte d'una mesura de protecció o d'una mesura de justícia juvenil, a través dels serveis de renda, habitatge i acompanyament.

Per possibilitar els objectius d'inclusió i participació social dels joves, el contingut del pla inclou:

- Renda d'emancipació: adreçada a proporcionar una prestació econòmica mensual per a persones joves en procés d'autonomia personal.
- Servei d'habitatge: allotjament temporal adreçat a joves amb dificultats d'accés a un habitatge a causa de la seva situació sociofamiliar o socioeconòmica i a qui cal prestar un suport i una intervenció socioeducativa per arribar a aconseguir la plena emancipació.
- Servei d'acompanyament: acompanyament socioeducatiu amb la finalitat de donar suport al seu procés d'autonomia personal vers la seva i participació social per als joves.

Durant el 2020 s'ha treballat en l'avaluació del I Pla Estratègic d'Autonomia Personal dels Joves amb Mesura Administrativa i l'elaboració del segon pla estratègic per als anys 2021-2025.

A grans trets, com a resultats de l'avaluació³ del primer pla, podem dir:

- En relació amb l'objectiu 1 del pla, de promoure accions específiques de formació i inserció laboral per a joves en procés d'autonomia personal, cal esmentar, en primer lloc, l'impuls que suposà el SOIB Jove per atendre les especificitats dels joves tant en procés de formació com en procés d'inserció laboral.
- En relació amb l'objectiu 2, de garantir una prestació social de tipus econòmic, s'ha fet el desplegament normatiu que es pot consultar als enllaços següents:
 - Normativa infància, joventut i famílies.
 - Normativa planificació, equipaments i formació.
- Per donar compliment a l'objectiu 3, de disposar d'habitatges per a l'autonomia personal, es va crear la xarxa d'habitatges d'emancipació a través del Decret 40/2017, de 25 d'agost, sobre els criteris d'autorització i acreditació dels serveis per a joves en procés d'emancipació, i de regulació de la renda d'autonomia personal per a joves que han estat sotmesos a mesures de justícia juvenil.

Cal assenyalar que la prestació d'acompanyament s'inclou dins la prestació d'habitatge, encara que també s'ofereix als usuaris que no estan dins el servei d'habitatge (vegeu el gràfic III-6.2).

3. Conselleria d'Afers Socials i Esports (GOIB) (2021). *II Pla Estratègic d'autonomia personal de les persones joves extutelades de les Illes Balears 2021-2025*.

6.3.4. ALTRES ACTUACIONS

6.3.4.1. Punts de trobada familiar de les Illes Balears (PTF-IB)

Els punts de trobada familiar (PTF) es distribueixen per centres educatius, d'acord amb els jutjats, per facilitar la comunicació entre pares i fills en situacions de dificultats per ruptura o separació familiar.

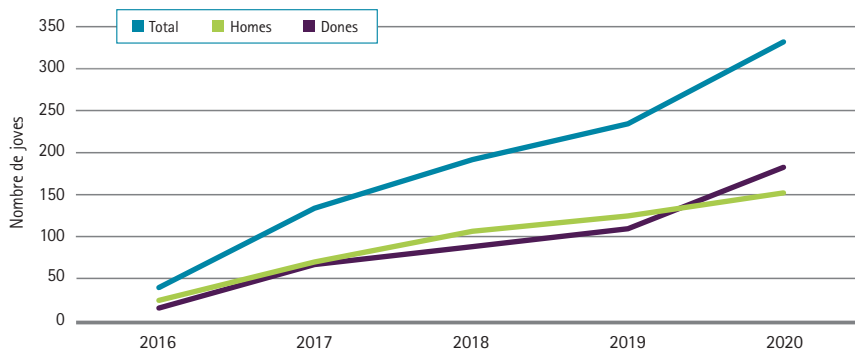
Ha tingut especial rellevància l'impuls de la comissió de seguiment de punts de trobada recollida a la resolució de la consellera d'Afers Socials i Esports de 23 d'octubre de 2019, per la qual es modifiquen la composició i la regulació de la comissió tècnica de seguiment dels punts de trobada familiar per derivació judicial. Durant el 2020 s'han atès 436 persones.

Al llarg de 2020 s'han dut a terme diferents actuacions per reforçar la intervenció psicoeducativa al servei.

Les intervencions terapèutiques en interferències parentals són intervencions específiques per a les situacions familiars en què es detecten interferències familiars. Aquesta intervenció permet tractar de manera més intensiva i específica aquestes famílies per millorar les seves pautes relacionals.

S'han posat en marxa tallers grupals per a pares i mares per millorar les competències familiars i aprendre habilitats de resolució de conflictes amb la finalitat de millorar l'eficàcia de les intervencions.

Gràfic III-6.1.
Persones joves amb renda (2016-2020)

Font: Memòria anual IMAS (2020), Consell de Mallorca

Gràfic III-6.2.
Usuaris del servei d'habitatge (2016-2020)

Font: Memòria anual IMAS (2020), Consell de Mallorca

6.3.4.2. Programa de la figura professional tècnica en intervenció sociocomunitària (TISOC)

La Conselleria d'Afers Socials i Esports ha cofinançat el darrer període del projecte d'inversió TISOC mitjançant la figura pro-

fessional de l'educador social als centres educatius de secundària de les Illes Balears.

El 31 d'agost de 2020, la Conselleria d'Afers Socials i Esports, juntament amb la Conselleria d'Educació, Universitat i Recerca, posen fi al conveni de col·laboració

subscrit entre ambdues conselleries que ha permès la contractació fins a arribar a un total de 26 professionals d'educació social, el darrer any 2020. Aquest projecte ha tingut una durada de 4 anys (2017-2020), amb valoracions molt positives des de diferents àmbits: comunitat educativa (pares, mares, alumnat, professorat), professionals dels serveis socials, sanitari (centres de salut) i entitats del tercer sector. Per aquest motiu, des de la Conselleria d'Educació, Universitat i Recerca manifesten que hi ha perspectives de continuïtat amb vista al curs escolar 2020/2021 quant a la inclusió de la figura professional d'educador social als instituts d'educació secundària de les Illes Balears.

6.3.4.3. Projectes de desenvolupament del poble gitano

Dins d'aquest grup de necessitats es poden incloure les accions vinculades a la gestió i el seguiment del conveni de col·laboració amb el Ministeri de Sanitat, Serveis Socials i Igualtat per dur a terme projectes de desenvolupament del poble gitano.

Les seves principals dificultats socials tenen a veure amb l'actuació econòmica i la inserció social, la quantitat de població que està en situació de pobresa, la inserció escolar, la promoció social de la dona i l'accés a l'habitatge.

El projecte atén un col·lectiu de prop de 500 persones de totes les edats, d'ètnia gitana, que viuen al nucli urbà de Palma, en un total de 150 famílies. L'Estratègia nacional per a la inclusió social de la població gitana a Espanya 2012-2020, tot i que no disposa de dades exactes,

xifra la població gitana en aproximadament 750.000 persones (entre 800.000 i 1.000.000 de persones, segons l'estudi de FOESSA).

6.3.4.4. Atenció social a persones implicades en un procediment judicial

El Servei d'atenció social a persones implicades en un procediment judicial és un servei d'atenció a les persones amb problemàtica judicial i té com a objectiu principal facilitar la compatibilitat de l'Administració de justícia amb un procés d'habilitació personal i sociofamiliar.

- L'entitat concertada ha estat la Fundación Instituto de Reinserción Social (IRES), amb qui s'ha fet una formalització per a l'any 2020, amb un import total de 225.274,4 euros.
- Els usuaris del servei el 2020 han estat 1.152 persones a les Balears. Per partit judicial, corresponen a Palma un 27 % dels casos, a Inca un 16 %, a Manacor un 8 %, un 17 % a Maó, un 5 % a Ciutadella i un 27 % a Eivissa.

Per gènere, el 60 % són homes, i el 40 %, dones.

Aquest servei està regulat pel Decret 9/2020, de 7 de febrer, de principis generals, pel qual s'estableixen els criteris d'autorització i acreditació del servei d'atenció social a persones implicades en un procediment judicial. Es determinen les condicions generals, funcionals i materials, els recursos humans i perfils professionals, així com es relacionen els drets de les persones beneficiàries.

6.4.

NECESSITATS D'ATENCIÓ PRIORITÀRIA PER MANCANCES MATERIALS I DE RECURSOS SOCIALS

6.4.1. FINANÇAMENT DE PROGRAMES SOCIALS EN RESPOSTA A LA CRISI DE LA COVID

La irrupció de la pandèmia al territori espanyol i, en especial, a la Comunitat Autònoma de les Illes Balears ha provocat des del mes de març un greu impacte en l'economia, amb una situació pràcticament de paràlisi.

La prestació social covid-19 és un ajut econòmic dinerari corresponent als mesos d'abril i maig, adreçat a persones afectades per la crisi sanitària de la covid-19 i que, per la seva situació administrativa, no han pogut accedir a cap altra ajuda (RESOGA, ERTO, prestació per desocupació, etc.) ni prestació pública. S'han concedit 2.377 ajuts que han permès accedir a 4.385 beneficiaris.

S'han atorgat subvencions a entitats del tercer sector d'acció social per a la cobertura de necessitats bàsiques. L'objecte dels projectes presentats és finançar l'adquisició d'aliments i productes de primera necessitat per al seu repartiment entre famílies de les Illes Balears en situació de precarietat econòmica provocada o agreujada per la crisi econòmica generada per la covid-19. L'import total de les deu subvencions ha estat de 2.749.438,8 euros.

Hi ha hagut dues subvencions lliurades a dos grans bancs d'aliments com són Creu Roja Balears: ajudes bàsiques, aliments i productes d'higiene crisi covid-19, per import de 170.000 euros, i la Fundació Banc d'Aliments: aliments covid-19, per import de 130.000 euros.

6.4.2. PRESTACIONS NO CONTRIBUTIVES (PNC)

Les pensions no contributives són uns ingressos econòmics mensuals que l'Estat garanteix a les persones que no tenen prou recursos per a la seva subsistència i no poden acollir-se —per manca de cotització a la Seguretat Social— a les pensions contributives.

Les persones beneficiàries de PNC han de complir els requisits següents:

- Viuen dins del territori espanyol, són residents o ciutadans legals.
- No tenen cap pensió contributiva en el moment de sol·licitar l'ajuda, bé sigui per no haver cotitzat mai o per no tenir el temps necessari per accedir a alguna pensió.
- No disposen de prou ingressos i ho poden demostrar o es pot comprovar.

Aquestes pensions s'aporten per jubilació per a adults majors de 65 anys; per invalidesa a persones que demostrin que la seva minusvalidesa és almenys del 65 %, i perfil a càrrec de menor de 18 anys o afectat per alguna discapacitat del 65 % o més. El Govern gestiona aquesta pres-

tació d'acord amb el Govern de l'Estat, mitjançant un conveni entre l'Imsero i el Govern, a la gestió de les pensions no contributives de la Seguretat Social.

- Les persones beneficiàries, fins al 31 de desembre de 2020, són 7.688:
 - 4.117 pensionistes no contributius de jubilació.
 - 3.571 pensionistes no contributius d'invalidesa.

6.4.3. COMPLEMENT DE LLOGUER

És un complement establert per a les persones titulars de pensions no contributives de jubilació i invalidesa de la Seguretat Social que resideixen a un habitatge en règim de lloguer i dur a terme el seguiment i control de la convocatòria de lloguers.

Es tracta d'un complement de pensió adreçat a les persones pensionistes, en la modalitat no contributiva, que acreditin que no tenen un habitatge en propietat i que tenen com a residència habitual un habitatge llogat a propietaris amb els quals no tenen relació de parentiu fins al tercer grau.

L'any 2020 han estat 740 persones beneficiàries de la prestació amb una quantia total de 388.500,0 euros.

6.4.4. AJUDA ECONÒMICA DE CARÀCTER SOCIAL

Es tracta d'un ajut econòmic de caràcter social, complementari de les pensions no contributives. Les persones amb dret a

beneficiar-se d'aquesta ajuda autonòmica continuaran sent els que cobrin pensions no contributives, tots amb baixos recursos econòmics. Aquesta prestació no té la consideració de subvenció, atès que es configura com una prestació autonòmica complementària d'altres prestacions. Els beneficiaris la cobren mitjançant un ingrés bancari directe en els seus comptes.

L'any 2020 s'han gestionat 309 sol·licituds, així com ho estableix el Decret 42/2016, pel qual es crea l'ajut econòmic de caràcter social. S'han resolt favorablement 196 expedients per sol·licitud, amb un compromís de crèdit de 34.300,0 euros.

6.4.5. RENDA SOCIAL GARANTIDA (RSG)

El 13 d'abril de 2016 s'aprova la Llei 5/2016, de renda social garantida, que va entrar en vigor el 16 de maig de 2016. La Llei es configura com un dret subjectiu adreçat a situacions de vulnerabilitat econòmica. Des de l'entrada en vigor, se n'han ampliat els supòsits de cobertura.

La renda social garantida (o RESOGA) és una prestació econòmica periòdica finalista adreçada a cobrir les despeses bàsiques de les persones, famílies o altres nuclis de convivència que es trobin en situació de pobresa. La percepció de la renda no implica la participació en programes o activitats, però sí que obliga al compliment dels deures d'aliments, prevists a l'article 142 i següents del Codi civil.

Es tracta d'una renda garantida, un dret reconegut per a qualsevol persona amb tres anys de residència a les Illes i dificul-

tats econòmiques acreditades. Aquest matís de reconeixement de dret i de no vinculació a un pressupost variable configura la garantia de percebre, sense límit de temps, mentre es mantinguin les condicions de necessitat.

L'any 2020 ha estat un any especial per motiu de la covid-19. La pandèmia generalitzada ha suposat, en matèria de renda social garantida, una nova regulació de la prestació. Així, aprovat per l'Estat l'ingrés mínim vital i, sobre la base de l'experiència de la Llei 5/2016, el 12 de juny de 2020 s'aprovà el Decret Llei 10/2020, de prestacions socials de les Illes Balears, que regula, en el títol II, la renda social garantida, i deroga, en la disposició transitòria única, la Llei 5/2016. No obstant la derogació de la Llei 5/2016, existeix un període de convivència entre ambdues regulacions, ja que el traspàs de renda social garantida es farà d'acord amb la disposició transitòria tercera del Decret Llei 10/2020. És a dir, una vegada les persones interessades tinguin la resolució denegatòria de l'ingrés mínim vital i prèvia comprovació del compliment dels requisits del Decret Llei 10/2020.

Respecte al col·lectiu beneficiari, la norma continua com una eina de protecció per a les persones en situació de vulnerabilitat econòmica. La modificació més substancial es produeix quant a les persones que la poden demanar, ja que s'amplia a totes les persones majors de 23 anys (18 en el cas que tinguin menors o incapacitats a càrrec) que aconsegueixin els requisits establerts a l'article 20.

Quant als titulars de la prestació, el mes de desembre de 2020 hi havia 7.823 titu-

lars en nòmina respecte a la regulació de la Llei 5/2016 i 65 respecte a la del Decret Llei 10/2020.

D'altra banda, durant l'estat d'alarma es va tramitar, als mesos d'abril i maig de 2020, una renda social excepcional i específica amb finançament de l'Estat. Es concediren 6.301 ajudes per un import total de 6.349.061,8 euros, dels quals 6.352.827 euros es finançaren a través del fons finalista de l'Estat.

6.4.6. COMPLEMENT DE RENDES DE LES ILLES BALEARS A LES PENSIONS NO CONTRIBUTIVES (PNC)

Es tracta d'una prestació social de caràcter econòmic que té per objecte adequar la pensió no contributiva del sistema de Seguretat Social al nivell de vida de les Illes Balears relacionada amb la Llei 10/2020, de 12 de juny, de prestacions socials de caràcter econòmic.

Està destinada a les persones titulars de la pensió no contributiva (PNC).

Es tramita des dels serveis tècnics de l'administració autonòmica, la Conselleria d'Afers Socials i Esports (Servei de Prestacions Socials).

Quant a l'import i durada de la renda, el complement de les pensions no contributives es calcula afegint un màxim del 24,9 %, en funció dels ingressos declarats, a la quantia resultant de la pensió.

L'any 2020 el pressupost destinat a aquest complement ha estat de 388.500,0 euros,

arribant a un total de 740 persones beneficiàries.

6.4.7. AJUDES ECONÒMIQUES URGENTS DE SUPORT FAMILIAR I SUPORT ALS PROCESSOS D'INSERCIÓ

Els ajuts d'urgència social són prestacions social de caràcter econòmic del sistema públic de Serveis Socials acotats per concepte i temporalment. Estan relacionades amb l'article 79c de la Llei 10/2020, de 12 de juny, de prestacions socials de caràcter econòmic.

Tenen per finalitat resoldre situacions que requereixen urgència en el suport econòmic que afecten persones o unitats de convivència que, per situacions sobrevingudes, despeses imprevistes, dèficit temporal d'ingressos econòmics, emergències, suport familiar o processos d'inserció social, donen lloc a una situació de necessitat d'accés a recursos de primera necessitat. Entren dins aquesta categoria les ajudes de suport familiar i reforç dels processos d'inserció social.

6.5.

PRESTACIONS BÀSIQUES DE SERVEIS SOCIALS DE LES CORPORACIONS LOCALS

Les prestacions bàsiques de serveis socials de les corporacions locals queden recollides a la Cartera de serveis socials. Aquest instrument determina el conjunt de pres-

tacions del sistema públic de serveis socials i garanteix, com a mínim, que es prestin a tot el territori de les Illes Balears i que siguin exigibles com a dret subjectiu en el cas que es tracti de prestacions garantides.

Aquestes prestacions es materialitzen, per una banda, a través de la gestió i el seguiment del conveni de col·laboració amb el Ministeri de Sanitat, Serveis Socials i Igualtat per al desenvolupament de les prestacions bàsiques de serveis socials de les corporacions locals i, per una altra, a través dels convenis següents⁴:

- Conveni de col·laboració entre la Conselleria d'Afers Socials i Esports i els consells insulars per al finançament dels serveis socials comunitaris bàsics per als anys 2020-2021.

El Pla de Finançament dels Serveis Socials Comunitaris Bàsics per a l'any 2020 inclou com a acció complementària el SAD social/família, un programa específic per garantir el dret bàsic d'alimentació, oci i cultura de menors durant les vacances escolars i la conciliació de la vida familiar i laboral.

El 30 d'octubre de 2019, la Conferència Sectorial de Serveis Socials de les Illes Balears va aprovar el pla de finançament pluriennal amb l'objectiu, entre d'altres, de garantir l'estabilitat dels equips de professionals de les unitats de treball socials (UTS). El pla conté els imports de distribució per a l'any 2020 i 2021. El crèdit per al desenvolupament

4. Convenis Serveis Socials Comunitaris Bàsics 2020-2021 (2021). *Documents i guies per a la presentació i avaluació dels programes dels serveis socials comunitaris bàsics 2020-2021*. <http://www.caib.es/govern/sac/fitxa.do?codi=3630317&coduo=3832035&lang=ca>.

lupament dels serveis socials comunitaris bàsics per a l'any 2020 és d'11.547.564,5 euros.

- Conveni de col·laboració entre la Conselleria d'Afers Socials i Esports i els consells insulars per al finançament dels serveis socials comunitaris bàsics per als anys 2020 i 2021 en concepte de mesures urgents extraordinàries per fer front a l'impacte econòmic i social de la covid-19.

El Ple del Consell Territorial celebrat el dia 20 de març de 2020 va aprovar un fons social extraordinari destinat exclusivament a les conseqüències socials de la covid-19. El crèdit que s'aprova per distribuir a la Comunitat Autònoma de les Illes Balears és de 7.453.028,0 euros, dels quals 2.031.215,8 euros es distribueixen entre consells insulars i ajuntaments mitjançant conveni.

En data de 31 de març de 2020, en sessió extraordinària de la Conferència Sectorial de Serveis Socials de les Illes Balears, s'aproven els criteris i la distribució del fons social extraordinari destinat exclusivament a les conseqüències socials de la covid-19. Per calcular la distribució de l'import que correspon a cada illa, es van adoptar uns criteris molts semblants als adoptats per l'Estat en l'article 2 del RDL 8/2020, d'acord amb les variables següents:

- Població (pondera el 90 %).
- Població dependent major de 65 (pondera el 5 %).
- Població menor de 16 anys (pondera el 5 %).

- Import mínim garantit de 3.000 euros a cada municipi.
- Al Consell Insular de Formentera se li garanteix un import de 20.000 euros.

En data de 24 de novembre de 2020, la consellera d'Afers Socials i Esports va ordenar l'inici de l'expedient d'addenda de modificació del conveni de col·laboració entre la Conselleria d'Afers Socials i Esports i els consells insulars per al finançament dels serveis socials comunitaris bàsics per als anys 2020 i 2021 en concepte d'ajuts econòmics per fer front a situacions socials extraordinàries derivades de la covid-19 per un import d'1.000.000,0 euros.

6.6.

CONSELL INSULAR DE MALLORCA IMAS

6.6.1. DESPESA ECONÒMICA DE L'IMAS

El pressupost de l'IMAS per al 2020, va ser de 213.658.357,5 (vegeu el quadre IIIA-6.1.).

6.6.2. ÀREA DE GENT GRAN

La xarxa assistencial de l'IMAS en matèria de centres residencials i centres de dia propis i concertats i serveis especialitzats d'atenció gestiona 1.912 places. L'IMAS disposa de 1.702 places residencials, 1.002 a centres propis i 910 a places concertades. També disposa de 210 places a centres de dia.

Els centres estan distribuïts a distints indrets de Mallorca i donen resposta al criteri d'accessibilitat i territorialització de recursos. Estan adaptats a la normativa legal vigent i a la normativa d'accessibilitat.

Centres residencials de gestió pròpia:

Residència Bartomeu Quetgles: 100 places.

Residència Huialfàs, sa Pobla. 48 places.

Residència Bonanova: 382 places.

Residència Llar dels Ancians: 266 places.

Residència Oms/Sant Miquel: 96 places.

Centres de dia de gestió pròpia:

Centre de dia Bartomeu Quetglas de Felanitx: 15 places.

Centre de dia Llar dels Ancians: 20 places.

Centre de dia Reina Sofia: 25 places.

Centre de dia Can Clar, de Lluçmajor: 30 places.

Centre de dia Oms/Sant Miquel: 20 places.

El nombre de persones ateses per centre, règim d'estada, grau de dependència i sexe, es poden observar a les taules (vegeu el quadre IIIA-6.2.a. i el quadre IIIA-6.2.b.).

El Programa de Prioritat Social, durant aquest període, ha suspès l'activitat per la situació provocada per la covid-19. El personal ha donat suport a altres recursos de l'àrea.

El programa de gestió del servei d'atenció integral a domicili SAID, que procura aten-

ció especialitzada a domicili, té l'objectiu que l'any 2023 estigui estès per tot Mallorca. L'any 2020 arribà a 17 municipis, i va atendre 168 usuaris, 107 dones i 61 homes. Amb grau de dependència I, es dona atenció a 35 persones; amb grau de dependència II, a 24 persones, i amb grau de dependència III, a 31 persones.

Les llars socioculturals de gent gran varen ser suspeses per la situació provocada per la covid-19. Igualment, el personal ha donat suport a altres recursos de l'àrea.

El programa de memòria i altres reptes quotidians va aconseguir la participació de 1.345 persones majors, totes de la part forana de Mallorca.

El Programa d'Intervenció Psicosocial va atendre 211 persones, 186 dones i 25 homes.

6.6.3. ÀREA DE PERSONES AMB DISCAPACITAT

Pel que fa a l'activitat del servei de suport a l'accessibilitat, cal destacar que s'han constituït 96 nous expedients, s'han dut a terme 80 visites, s'han efectuat 30 revisions de plànols i redactat 13 informes. Així mateix, s'han atès 101 consultes.

El servei d'interpretació de la llengua de signes va atendre 204 persones. Es realitzaren 2.684 serveis, 83 d'aquests suspesos, sent la majoria de l'àmbit sanitari (902).

La Xarxa Pública d'Atenció a Persones amb Discapacitat i Drets Socials gestiona 35.100 places i dona atenció a 4.279 persones.

Van ser ateses 707 persones en Serveis d'Atenció Integral i Promoció de l'Autonomia. El Servei d'Habilitació i Teràpia Ocupacional va atendre 18 dones i 20 homes; 1.589 persones passaren per serveis ocupacionals, 896 homes i 693 dones. A centre de dia es van atendre 633 persones, 248 dones i 417 homes. En serveis residencials es donà atenció a 370 persones —162 dones i 230 homes—, mentre que 344 persones varen comptar amb serveis de suport a l'habitatge (165 dones i 179 homes).

El programa Eines-Cuina va comptar amb 19 participants, 10 dones i 9 homes. Es van fer dos cursos de formació.

El programa mixt de formació i ocupació Raixa 2018 va comptar amb 10 participants, dues dones i vuit homes, i una especialitat formativa.

El programa mixt de formació i ocupació Eines-Manteniment d'Edificis va comptar amb cinc participants, tots homes. S'impartí una especialitat formativa pròpia.

El Servei de Promoció, Manteniment i Recuperació de l'Autonomia Funcional per a Persones amb Discapacitat Física Sobrevinuda de Mallorca dona atenció a 194 persones, 83 dones i 111 homes. Es comptà amb dues entitats prestadores de serveis, que oferiren 115 places.

El Servei d'Atenció Integral de Persones amb Discapacitat Física va atendre a 211 persones, 80 dones i 131 homes. Es comptà amb tres entitats prestadores de serveis, que oferiren 175 places contractades.

El Servei d'Atenció Integral de Persones amb Discapacitat Sensorial Auditiva va atendre 285 persones, 148 dones i 137 homes. Es comptà amb una entitat prestadora del servei, amb 190 places concertades amb ASPAS.

El Servei d'Habilitació i Teràpia Ocupacional per a Persones amb Discapacitat Física va atendre 38 persones, 18 dones i 20 homes. Comptaren amb dues entitats prestadores del servei, amb 30 places concertades.

El Servei d'Habitatge Supervisat per a Persones amb Discapacitat Física va donar atenció a 21 persones, 3 dones i 18 homes. Comptà amb una entitat prestadora del servei, amb 18 places concertades amb Aproscum.

El Servei de Centre de Dia per a Persones amb Discapacitat Física va atendre 114 persones, 42 dones i 72 homes. Comptaren amb tres entitats prestadores del servei, que gestionaren 50 places concertades i 3 places de transport adaptat.

El Servei de Funció Tutelar de Persones amb Discapacitat Intel·lectual i/o Trastorn del Desenvolupament va atendre 226 persones, 99 dones i 127 homes. Comptà amb cinc entitats prestadores del servei, que gestionaren 224 places concertades (vegeu el quadre IIIA-6.3).

El Servei de Suport a l'Habitatge per a Persones amb Discapacitat Intel·lectual i/o Trastorn del Desenvolupament va atendre 219 persones, 107 dones i 112 homes. Comptà amb tres entitats prestadores del servei, amb 208 places concertades.

El Servei Ocupacional per a Persones amb Discapacitat Intel·lectual i/o Trastorn del Desenvolupament va atendre 1.589 persones, 693 dones i 896 homes. Comptà amb deu entitat prestadores del servei.

Les ajudes econòmiques individuals per a persones amb discapacitat varen rebre 609 sol·licituds.

L'import de la convocatòria va ser de 300.000 euros, dels quals es concediren 280.861 euros.

La convocatòria d'ajudes econòmiques a entitats que duen a terme activitats en matèria de serveis socials va distribuir 280.861 euros entre 23 entitats beneficiàries.

Se subvencionà un projecte de l'Agrupació d'Entitats de Salut Mental per valor de 344.380,7 euros.

6.6.4. ÀREA D'INCLUSIÓ SOCIAL

L'equip de valoració, derivació i seguiment de la Xarxa d'Inserció Social va atendre 284 persones, 74 dones i 210 homes.

El centre d'acollida i inserció social Ca l'Ardiaca va tenir 363 persones acollides, 78 dones i 285 homes.

Al Servei de Primera Acollida es van acollir 367 persones, 108 dones i 259 homes (vegeu el quadre IIIA-6.5).

El Centre d'Acollida i Inserció Social Sa Placeta va atendre 113 persones, 29 dones i 84 homes.

Al Centre d'acollida i inserció social Casa de Família, centre de mitjana exigència, es van atendre 239 persones, 52 dones i 187 homes.

El programa d'acollida i allotjament a la part forana Alberg de Manacor va atendre 52 persones, 13 dones i 39 homes.

Servei d'Atenció i Inserció Social (AIS) va atendre 133 persones, 29 dones i 104 homes.

El Servei Residencial va atendre 101 persones, 23 dones, 78 homes.

El servei Mar 6 va atendre cinc persones, tots homes.

El programa de reinserció social per a població penitenciària i exreclusos va atendre 18 persones, 1 dona i 17 homes.

Els programes Housing First i Housing Led varen atendre 41 persones (8 dones i 33 homes) el primer i 63 persones (31 dones i 32 homes) el segon.

La unitat mòbil d'emergència social va atendre 1.420 persones, 263 dones i 1.157 homes.

El Programa d'Inserció Sociolaboral va atendre 88 persones, 20 dones i 68 homes.

El programa d'ajudes econòmiques a entitats que duen a terme activitats de suport als serveis socials d'atenció primària i activitats de suport per a persones en situació d'exclusió social amb problemes afegits de salut va subvencionar tres projectes de Càritas Diocesana de Mallorca, Creu Roja i Can Gazà,

per valor de 319.836,3 euros, 199.171,4 euros i 57.000 euros, respectivament.

El programa Renda Mínima d'Inserció (RMI) va atendre 1.520 persones titulars —1.084 dones i 436 homes— i 1.782 persones beneficiàries. El 31 de desembre de l'any 2020 hi havia 1.785 persones perceptores i beneficiàries, la qual cosa va suposar l'atenció a 1.520 famílies, amb 1.125 beneficiaris menors d'edat. Durant el mateix any, es reberen i aprovaren 706 noves sol·licituds (un 87,9 % sobre el total de sol·licituds rebudes).

El Programa de Formació i Captació per a la Inserció Sociolaboral de Col·lectius Vulnerables va comptar amb 282 persones participants en els programes formatius, 182 dones i 100 homes. Varen dur a terme pràctiques formatives en empreses externes 78 persones, de les quals 41 eren dones, i 37, homes.

Cal destacar que durant l'any 2020 es varen prestar serveis d'acolliment residencial temporal i suport a persones adultes en situació d'emergència social per covid-19, sensesostre i exclusió social. De març a juny de 2020 s'acolliren 51 persones a Sant Ferran (10 dones i 41 homes) i 48 a Son Pardo (34 dones i 65 homes), i de maig a desembre de 2020 s'acolliren 35 persones a Es Molinar (1 dona i 34 homes), 14 persones a Ruberts (14 homes) i 22 persones a Son Ribes (3 dones i 19 homes).

6.6.5. ATENCIÓ A LES DROGODEPENDÈNCIES

Pel que fa a la Unitat de Conductes Adictives, es van atendre 1.883 persones

(458 dones i 1.425 homes). Varen entrar al programa 421 casos nous; d'aquests, 294 homes i 127 dones (vegeu els quadres IIIA-6.6. Distribució dels casos per tipus d'addicció i fase del tractament, i IIIA-6.7. Situació laboral de les persones usuàries de les UCA).

La secció de suport tècnic municipal va haver de suspendre la seva activitat degut a la situació provocada per la covid-19.

6.6.6. SERVEI D'INFÀNCIA I FAMÍLIA

L'àrea responsable de la protecció a la infància de Mallorca ha generat 1.746 expedients actius l'any 2020, dels quals el desembre del mateix any n'hi havia 1.621. Es varen tancar de manera definitiva 132 expedients. Hi ha hagut 127 obertures d'expedients nous de protecció. Al 31 de desembre de 2020 hi havia 458 diligències informatives pendents de valoració. El Programa de Primera Valoració i Urgències va rebre 2.158 demandes.

El principal motiu de demanda al servei correspon a demandes de sol·licitud d'assessorament i intervenció (848), seguides de demandes per incapacitat de control de la conducta del menor (402), 233 demandes varen ser relacionades amb la família. Quant a situacions de maltractament patides per menors, varen registrar-se 196 casos de negligència o abandonament físic, 214 d'abús sexual, un d'explotació sexual, 82 de maltractament físic, 57 de maltractament psíquic, 26 situacions temporals que impedièn encarregar-se dels menors, 38 casos de menors estrangers no acompanyats, 47 de maltractament prenatal, 6

d'abandonament, una sol·licitud d'acolliment familiar i 7 casos d'orfenesa o d'impossible cura dels menors.

El Programa de Valoració d'Abús Sexual Infantil (UVASI) va valorar 419 menors, 312 dones i 107 homes. D'aquests, 31 casos tenien fins a 6 anys, 121 casos tenien edats situades entre els 7 i els 12 anys, i 99 amb edats compreses entre els 13 i els 18 anys.

La tipologia d'abús fou la següent: 355 casos d'abús sexual, 41 d'agressió sexual, 21 d'exhibicionisme i provocació sexual i 2 d'explotació sexual infantil.

Pel que fa als menors estrangers no acompanyats, es varen atendre 38 nous casos.

Els menors de 14 anys (no imputables penalment) que cometeren infraccions a la norma varen ser 359. D'aquests, 255 foren homes i 101 dones.

La secció territorial del servei de protecció de menors va atendre 1.023 casos.

Durant l'any 2020, 622 persones han estat en règim d'acolliment familiar. Varen iniciar un acolliment 54 menors l'any 2020 i 86 el finalitzaren. Els acollits el 31 de desembre de 2020 eren un total de 553.

L'Acolliment Familiar d'Urgència va atendre 43 menors, 29 de sexe femení i 14 de sexe masculí. D'aquests, 21 foren nous acolliments (14 dones i 7 homes).

Finalitzaren 28 acolliments (20 de dones i 8 d'homes).

Els acolliments permanents en família pròpia varen ser 363 (173 dones i 190 homes).

Amb la mateixa família, se'n formalitzaren 40 i en finalitzaren 40. Amb família externa, se'n formalitzaren 7 i n'acabaren 14. La majoria finalitzaren per compliment de la majoria d'edat del menor.

El programa de suport per analitzar i fer el seguiment de famílies acollidores per garantir una estabilitat física, emocional i relacional als menors que hi romanen va atendre un total de 452 casos, 221 dones i 231 homes.

Es produïren 55 noves sol·licituds per poder ser famílies acollidores.

El Programa d'Espais de Trobada familiar ha estat utilitzat per 204 persones menors d'edat, 105 dones i 99 homes.

Secció d'adopcions

Durant l'any 2020 es varen adoptar 21 infants en la modalitat d'adopció nacional (9 nines i 12 nins). Hi ha 53 menors d'edat amb delegació de guarda amb finalitat d'adopció (24 nines i 29 nins).

Durant l'any 2020 es varen rebre 26 noves sol·licituds d'adopció nacional i 21 d'adopció internacional. Les sol·licituds d'adopció internacional van ser 7 per a l'Índia, 4 per a la Xina, 3 per a les Filipines i una per a Colòmbia, Hondures, República Dominicana i Vietnam.

El Programa de Recerca d'Orígens va rebre 14 noves sol·licituds, i van ser resolts 6 casos.

El Programa de Suport per a Persones Menors d'Edat amb Mesura de Delegació de Guarda amb Finalitat Adoptiva i Postadopció ha ofert suport a 85 menors, 53 d'ells amb delegació de guarda amb finalitat adoptiva i 32 en període de postadopció.

El Programa d'Infància i Família (programa d'intervenció psicoterapèutica) va atendre 415 casos de nins i adolescents (229 nines i 186 nins), dels quals 111 van ser nous casos. En tancaren 179 casos, 111 per consecució dels objectius proposats, 19 per abandonament del tractament, un per canvi de residència, 17 per compliment de la majoria d'edat, 8 per fi d'estudi i valoració, 8 per derivació a un altre servei i dos casos que havien estat acceptats i no arribaren a acudir al servei.

El Programa d'Intervenció per a Famílies amb Adolescents en Situació de Crisi va atendre 49 famílies i 53 adolescents, de les quals 32 famílies van ser altes.

El Programa d'Intervenció Familiar de Treball del Vincle Parental va atendre 45 menors d'edat pertanyents a 39 nuclis familiars.

El Programa d'Intervenció Familiar al Domicili va atendre 319 menors d'edat, 172 nines i 147 nins.

El Programa d'Atenció Residencial gestiona 381 places, 75 de titularitat pública i 306 de titularitat privada. Va atendre 518 menors (218 nines i 300 nins). Durant el 2020 es produïren 154 altes i 174 baixes. El 31 de desembre de 2020 les altes a centres residencials eren de 345. Els motius d'alta es poden observar al quadre

III A-6.8.a. Distribució d'altes a centres residencials per motiu d'ingrés. Els motius de les baixes es poden apreciar al quadre III A-6.8.b. Distribució per motiu de baixa d'acolliment residencial.

El 31 de desembre de 2021 hi havia un total de 84 menors d'edat estrangers no acompanyats acollits a centres residencials (1 nina i 83 nins). Trenta-set joves tenien 17 anys; 23, 16 anys; 14, 15 anys; 6, 14 anys; 1 de 12 anys; 1 de 13 anys i 1 de 18 anys.

Cal destacar l'activitat del Servei de Participació de la Infància i Adolescència. El Consell de la Infància i l'Adolescència va comptar amb 65 participants, 36 dones i 29 homes. Celebrà tres sessions ordinàries, una via Zoom, i una sessió de control parlamentari.

6.6.7. SERVEIS D'ATENCIÓ A LA CIUTADANIA

En total, es varen atendre 54.275 demandes.

Al Programa de Famílies Nombroses, el 31 de desembre de 2020 es comptabilitzaren un total de 14.139 títols en vigor, 12.135 de categoria general i 2.004 de categoria especial. Durant el 2020 es varen tramitar 232 títols nous de categoria general i 10 de categoria especial. Es dugueren a terme 1.077 renovacions de categoria general i 423 de categoria especial.

Finalment, el Servei d'Inspecció i Expedients Sancionadors va dur a terme 80 inspeccions, tramità 31 expedients d'inspecció, 12 expedients sancionadors i va fer 65 visites d'inspecció prèvia a l'autorització i acreditació d'un servei. Els àmbits d'inspecció que

més activitat presentaren varen ser el de persones majors (55 inspeccions), persones amb discapacitat (17) i l'àmbit d'infància i família, que va rebre 8 inspeccions.

Convocatòria d'ajudes econòmiques a entitats que duen a terme activitats en matèria de serveis socials.

Durant l'any 2020 es concediren les següents ajudes econòmiques a les entitats que figuren al quadre IIIA-6.4. Import concedit per entitat i projecte.

6.7.

CONSELL INSULAR DE MENORCA

El Departament de Benestar Social i Família del Consell Insular de Menorca, durant l'any 2020, ha destinat un total de 21.784.216,9 euros a les diferents àrees que gestiona. Això suposa un 22,3 % del total del pressupost del Consell de Menorca. Del conjunt d'àrees, la que més despesa presenta és la de promoció i atenció a la gent gran dependent i envelliment actiu, amb un total de 5.291.553,2 euros.

La segueixen la de residències i centres de dia per a persones amb discapacitat, amb una despesa global de 5.041.265,6 euros, i la de residències, centres de dia i altres serveis assistencials per a gent gran, que presenta una despesa de 3.291.318,48 euros.

Menor despesa presenten el servei insular de família (2.456.653,6 euros) i l'apartat de prestacions econòmiques dels serveis socials, amb una despesa d'1.268.336,8 euros.

Cal fer constar que aquestes dades no inclouen les del Consorci Sociosanitari Santa Rita, les de la fundació de persones amb discapacitat de l'illa de Menorca ni les pròpies dels ajuntaments de l'illa de Menorca en l'àmbit dels serveis socials.

6.8.

CONSELL INSULAR D'EIVISSA

6.8.1. LLAR D'EIVISSA

La Llar d'Eivissa és un centre públic obert (servei d'estada diürna, modalitat servei sociocultural) dependent del Consell Insular d'Eivissa (CIE) que té com a missió promoció i organitzar activitats socioculturals i sociosanitàries, de trobada i ocupació del temps lliure entre les persones majors d'Eivissa.

Per mor de la covid-19 es tancà el centre sociocultural de persones majors.

Es va mantenir la gestió i el seguiment de l'RMI i del SEIL de manera no presencial i es contactà per telèfon amb tots els socis del centre per efectuar el seguiment i la valoració del seu estat i les seves necessitats.

6.8.2. DONA

L'Oficina de la Dona es va veure fortament afectada per la crisi derivada de la covid-19. Les seves principals actuacions van ser les següents:

1. Compra de material per a l'atenció psicològica en línia (tres ordinadors) i distribució de material sanitari entre les usuàries.
2. Contractació d'una psicòloga.
3. Posada en marxa *expres* dels nous habitatges de protecció.
4. Adequació d'espais per a possibles aïllaments.
5. Contractació de dos auxiliars de serveis socials per a reforç.
6. Disseny d'activitats extraordinàries per a les usuàries del centre per *humanitzar* el confinament de dones i menors.
7. Cobertura a situació d'explotació sexual en entorn covid amb increment de coordinació amb l'entitat Metges del Món.
2. Juntament amb el centre Pare Morey, s'ha participat en el grup de treball interinstitucional de protecció de la salut mental emocional de la infància-adolescència més vulnerables per la crisi de covid-19 i organitzada per l'Oficina de Salut Mental de les Illes Balears.
3. Formació del cercle de seguretat Arwen Cabban. Acció adreçada a professionals del centre Pare Morey i Llar Mare Remei (s'han treballat capacitats per a ajuda a pares en detecció de necessitats de criança segura).

També durant l'any 2020 s'han dut a terme les següents actuacions relacionades amb la covid-19:

1. Es declara servei essencial.
2. S'ha prestat atenció presencial en accions d'emergència (actuacions de protecció).
3. S'ha prestat atenció telemàtica a famílies de menors de protecció i famílies acollidores.

Les principals incidències durant l'any 2020 han estat les següents:

S'ha participat en les comissions següents:

1. Protocol Marc Interdisciplinari; actuacions en casos de maltractament infantil (CABI) (3 grups treball).
2. S'han adequat espais i estructures sobre la base de les indicacions de la Fiscalia de Menors (fonamentalment separació i adequació d'espais per preservar necessitats de cada menor).

6.8.3. MENORS

Durant l'any 2020 s'ha iniciat el Programa de visites Familiars (març de 2020). Aquest es va interrompre el mateix mes, per mor de l'estat d'alarma, i es va reprendre el juny de 2020.

Així mateix, s'ha iniciat el Pla Insular d'Infància i Adolescència. Durant l'any 2020, fins al novembre, s'elaborarà el diagnòstic i es pensa finalitzar durant l'any 2021.

3. S'han adaptat estructures (espais i recursos humans) per fer front a la covid-19.

Centre de menors 1

1. S'han fet actuacions d'acolliment residencial bàsic.
2. S'han incoat i aprovat expedients residencials de menors amb problemes de conducta o psiquiàtrics i preemancipació, especialitzada de menors estrangers no acompanyats.
3. S'han licitat serveis de seguretat i neteja i serveis de monitors d'activitats de temps lliure.
4. S'ha participat en diverses activitats comunitàries.
5. S'ha formalitzat un conveni de col·laboració amb la Universitat Complutense de Madrid per al projecte Aprenentatge de Valors a Través de l'Esport.
6. S'ha millorat la infraestructura del centre de menors (escala d'incendis, exteriors, manteniment, etc.).
7. S'ha format el Cercle de Seguretat Arwen Caban per a equips i s'ha reforçat el model d'intervenció.
8. S'ha consolidat l'equip psicosocial, que ha permès:
 - Desenvolupament de programes especialitzats (habilitats parentals, entrenament relaxació, deshabitació de conductes addictives, habilitats per a emancipació, etc.).

- Programes d'intervenció en entorns naturals dels menors (domicilis familiars).

Centre de menors 2

1. S'han ampliat les places d'acolliment residencial.
2. S'ha procedit a l'adequació i reforma urgent de l'antic pavelló UME a sa Coma per a adaptació transitòria a arribada massiva de menors estrangers no acompanyats.
3. S'han adequat protocols i dinàmiques de treball adaptades a la nova realitat covid-19.
4. S'ha ampliat la plantilla (procés en curs degut a dificultats derivades de la covid) amb la dotació de professionals següent:
 - 1 treballador social.
 - 5 educadors socials.
 - 6 monitors de labor teràpia.

Així mateix, s'han ampliat els recursos formatius:

- Servei d'alfabetització amb Fundació Betania.
- Facilitació d'accés a recursos públics i/o privats mitjançant contactes amb fundacions eivissenques disposades a la col·laboració (aquesta gestió en aquest moment es troba paralitzada a causa de la covid-19).
- Servei de mediació cultural amb entitat Centmans.

- Assistència a les Jornades Menors Estrangers No acompanyats. Una Oportunitat per a la Convivència i la Inclusió Social, amb professionals del sistema de protecció de tot Espanya.

Centre de menors 3

1. Declaració dels centres de menors Servei Essencial.
2. Desenvolupament de protocols covid-19 (adaptació dels espais, neteja, prevenció i coordinació amb el servei de salut).
3. Coordinació amb la xarxa de centres del Govern balear per a l'establiment de protocols consensuats.
4. Continuitat de l'activitat dels centres de menors.
5. Continuitat d'atenció de famílies de menors en centres de protecció.
6. Reforç educatiu i establiment de mitjans telemàtics amb centres educatius.
7. Reestructuració/flexibilització d'horaris i disseny del programa d'activitats de confinament.
8. Reforç a l'atenció psicològica individual i creació d'espais terapèutics grupals.
9. Augment d'espais de comunicació/participació menors.

6.8.4. SECCIÓ DE DROGODEPENDÈNCIES (CAD). UNITAT DE CONDUCTES ADDICTIVES (UCA)

En relació amb aquest servei, s'està plantejant si passarà a dependre directament del Govern balear. Durant l'any 2020 es va

declarar servei essencial i es van adaptar tots els protocols covid-19. Es continuà amb actuacions presencials essencials sobre la base de protocols. S'han aplicat els programes següents:

- Desintoxicació.
- Deshabitució.
- Atenció psicològica individual/patologia dual.
- Programes i estratègies de reducció de danys.
- Programa d'atenció a la problemàtica jurídicopenal.
- Programes d'inserció sociolaboral.

6.8.5. SERVEI DE DISCAPACITAT

Aquest servei actua a un doble nivell:

1. Centre ocupacional.
2. Servei d'assessorament i inserció laboral de persones amb discapacitat (SAIL-PD).

Les actuacions dutes a terme l'any 2020 han estat les següents:

1. Gestió i seguiment de concerts socials.
2. Pla ISE.
3. Increment d'un treballador social.
4. Increment d'un auxiliar de clínica.

Actuacions covid-19:

1. S'han tancat els centres per protocols de salut pública.

2. S'ha subministrat atenció i seguiment a usuaris via telemàtica.
3. El personal assistencial s'ha reconduït a centres assistencials residencials de menors i dona.
4. S'ha atès la logística, recepció, organització i repartiment de material sanitari de protecció als diferents serveis residencials de l'illa (residències de tercera edat, discapacitats i salut mental, gestió pública de Govern i privades i/o concertades), serveis d'ajuda domicili (SAD), entitats socials sense ànim de lucre, hospital Can Misses, centre penitenciari, cossos i forces seguretat de l'Estat, centres de menors, bombers, etc. S'han atès totes les demandes rebudes en la mesura de disponibilitat i possibilitats.

cial i 19 declaracions de desemparament. Es comunicaren 42 noves notificacions de maltractament. Les notificacions dels casos varen provenir sobretot del sistema educatiu (18); a continuació foren els serveis socials els que notificaren 14 casos de sospita o confirmació de maltractaments, i 9, els cossos de seguretat.

Arribaren a l'illa un total de 15 menors d'edat estrangers i no acompanyats. En total, el 31 de desembre de 2020 hi havia 14 menors estrangers no acompanyats al centre. Es produïren set baixes i cinc fugues.

A partir de setembre de 2020 s'incorporà al servei de menors el treball d'habilitats parentals, enfocat a reconduir situacions lleus en què es detecta càstig físic, càstig verbal inapropiat i/o negligència. Hi varen participar dues famílies.

6.9.

CONSELL INSULAR DE FORMENTERA

La seva actuació institucional la desglossam a continuació per àrees.

6.9.1. SERVEI DE PROTECCIÓ DE MENORS

L'any 2020 es varen obrir 15 nous expedients i 7 baixes. El 31 de desembre de 2020, hi havia 87 expedients genèrics actius corresponent a 56 menors.

Es produïren 38 notificacions de maltractaments a menors, corresponents a 11 menors. S'efectuà una declaració de risc so-

6.9.2. CENTRE D'ESTADES DIÜRNES

Aquest servei disposa de 30 places per a persones majors i 15 per a persones amb discapacitat. Durant l'any 2020 s'han atès 33 persones majors i 8 persones amb discapacitat. Set persones majors romanen ingressades. El principal motiu de baixa del centre és per empitjorament de la salut i trasllat al domicili (4 persones majors i 2 persones amb discapacitat).

S'adaptà el centre als protocols covid i es van dur a terme les actuacions següents:

- Es disposà d'una zona de rentat de mans a l'entrada amb solució hidroalcohòlica, mascaretes, mocadors de paper, cubell d'escombraries amb pedal.

- Es va protocolitzar la presa de temperatura als residents a l'entrada amb termòmetre d'infraroig.
- Es disposà de mocadors de paper, contenidors de residus amb tapadora d'obertura amb pedal i desinfectants per a les mans a punts estratègics per a tota la instal·lació.
- S'aplicà un pla de comunicació per explicar les mesures de seguretat a tots els usuaris i famílies per assegurar-ne el compliment (es recomanen fullets i cartells).
- Es dissenyaren circuits específics per garantir la distància social de dos metres a totes les activitats.
- S'aplicà un protocol de desinfecció de zones comunes d'usuaris (menjador, gimnàs, sales d'oci i activitats) i treballadors (vestidors i sala).
- S'aplicà un protocol de desinfecció del material que empenen diverses persones per assegurar desinfecció entre un usuari i un altre i per guardar el material.
- Es defineix l'objectiu de cada sala amb horari per garantir totes les activitats assegurant la distància de dos metres.
- S'ha protocol·litzat el rentat de mans com a activitat per als usuaris de manera freqüent durant la jornada.

6.9.3. RENDA MÍNIMA D'INSERCIÓ. INGRÉS MÍNIM VITAL

S'ha concedit la renda mínima d'inserció a 13 nous usuaris (7 dones i 6 homes). Es

varen tramitar 53 sol·licituds de l'ingrés mínim vital.

6.9.4. DEPARTAMENT D'IMMIGRACIÓ

Durant el 2020, el punt d'atenció a l'immigrant (PAAI) va mantenir un total de 954 cites presencials per a la gestió/informació de 728 tràmits diferents. S'atengueren de 704 usuaris diferents i s'obriren 137 nous expedients.

Respecte al sexe, un 44 % són dones, mentre que el 56 % restant són homes. La mitjana d'edat se situa al voltant dels 36 anys. S'atengueren usuaris de 35 nacionalitats diferents. Tot i així, els nacionals del Marroc, Colòmbia i l'Argentina representen el 67 % del total d'atèsos.

Les accions més notables foren les relacionades amb el Curs d'integració social i cultural, que varen atendre 21 alumnes inscrits. D'aquests, 7 alumnes han obtingut diplomes d'aprofitament.

6.9.5. UNITAT DE TREBALL SOCIAL

Donades les característiques particulars de Formentera, fem inclusió de dades a l'àmbit de serveis socials d'atenció primària.

El coronavirus ha obligat a reorganitzar la unitat de treball social (UTS) per adaptar-se a les noves necessitats. S'han hagut de contractar dues treballadores socials més i una psicòloga.

La unitat de treball social va atendre 811 usuaris, dels quals 482 eren dones i 329

homes. La nacionalitat més atesa va ser l'espanyola (265 casos), seguida de la colombiana (amb 165 casos), l'argentina (amb 77 casos) i la marroquina (amb 71 casos).

L'àmbit d'actuació prioritari va ser el dels col·lectius en situació de necessitat, amb 563 demandes; persones majors, amb 55 usuaris; família, amb 54 demandes; immigració, amb 35 demandes, i dona, amb 32 usuaris. Pel que fa a les persones amb discapacitat, hi hagué 22 usuaris; de la població general i altres 16; toxicòmans 10; malalts psiquiàtric 9; infància 6; reclusos i exreclusos 6; un refugiat i asilat; un sense llar, i un malalt terminal (vegeu quadre IIIA-6.9. Àmbit d'intervenció UTS).

El SAD (servei d'atenció a domicili) va atendre 32 usuaris (30 famílies). El de teleassistència va donar servei a 143 usuaris.

El SAD vinculat a dependència va atendre 6 usuaris (4 dones i 2 homes)

La renda mínima d'inserció es concedí a 13 usuaris, 6 homes i 7 dones. L'any passat varen ser 6.

En residència, hi va haver 14 usuaris ingressats, 12 en residència de majors (8 en places públiques, 3 en places privades i un en plaça de Consell de Formentera i dos en residència de discapacitats.

Es presentaren deu sol·licituds de subvenció individual i per a persones majors de 65 anys i persones amb grau de discapacitat reconegut. Se'n concediren cinc, per valor total de 16.000 euros.

El programa de prestacions per al cobriment de necessitats bàsiques va subministrar 482 ajudes (278 dones i 204 homes) a 1.109 persones beneficiàries.

El programa de suport a la família i a la infància va atorgar 32 beques de targeta wifi, 11 per activitats extraescolars, tres beques pel programa de reutilització de llibres, dues de material escolar i dues beques per assistència a escola d'estiu.

El servei d'atenció psicològica ha atès 12 usuaris (2 menors i 10 adults).

El Departament d'Educació Social va atendre 49 famílies, i tres usuaris al programa d'intervenció socioeducativa Alter.

Dotze persones varen participar en el programa de treball comunitari per a penats.

El servei d'atenció a dones víctimes de violència masclista va atendre 33 víctimes de violència masclista.

El programa d'atenció als fills i les filles de dones víctimes de violència de gènere va intervenir en tres casos de menors víctimes de violència de gènere.

S'han mantingut tots els serveis d'atenció a les víctimes i ha estat tant telemàtica com presencial, en funció de cada cas. S'ha continuat amb la intervenció dels casos anteriors al 2020 i s'han iniciat noves intervencions. Els serveis han estat els següents: servei d'assessorament jurídic (s'han atès 9 dones); servei d'atenció psicològica (s'han atès 29 dones); servei d'emergències socials 24 hores (s'ha activat l'acompanyament a 14 dones víctimes de violència masclista);

pis d'acollida de Formentera (durant l'estat d'alarma s'han allotjat tres víctimes de violència masclista).

6.9.6. SERVEI D'ATENCIÓ A DONES VÍCTIMES DE VIOLÈNCIA MASCLISTA

El 2020 està marcat per la crisi sanitària de la covid-19. Tot i que en un primer moment es pensava que hi hauria un augment de dones víctimes de violència masclista, si es compara amb els darrers anys, s'han mantingut.

Durant els mesos de confinament no va haver-hi un augment. Això fa pensar que probablement en aquest any, marcat per la distància social, per l'aïllament l'home agressor ha sentit que tenia el control.

S'han mantingut tots els serveis d'atenció a les víctimes i ha estat tant telemàticament com presencialment, en funció de cada cas. S'ha continuat amb la intervenció dels casos anteriors al 2020 i s'han iniciat noves intervencions.

1. Atenció social: informació i tramitació d'ajuts, informació dels recursos existents, seguiment i acompanyament durant tot el procés de recuperació.
2. Atenció a 33 víctimes de violència masclista.
3. Servei d'assessorament jurídic: s'han atès 9 dones.
4. Servei d'atenció psicològica: s'han atès 29 dones.

5. Programa d'atenció als fills de dones víctimes de violència de gènere: s'han atès tres menors.
6. Servei d'emergències socials 24 hores: s'ha activat l'acompanyament a 14 dones víctimes de violència masclista. Durant l'estat d'alarma, des del Servei 24 hores també es va fer l'acompanyament al judici, ja que es feien per videoconferència des del Jutjat de Pau de Formentera.
7. Pis d'acollida de Formentera: durant l'estat d'alarma s'han allotjat tres víctimes de violència masclista.
8. Comissió tècnica contra la violència masclista: s'ha dut a terme la contractació d'una nova treballadora social (l'anterior deixà la feina just abans de l'estat d'alarma) arran de la subvenció de l'Institut Balear de la Dona per a entitats locals per a projectes de foment i suport a la igualtat d'oportunitats entre dones i homes, d'eliminació de qualsevol forma de discriminació per raó de sexe i de prevenció i intervenció davant les violències masclistes per als anys 2019 i 2020. Tenint en compte la crisi sanitària, la comissió s'ha aturat. Tot i així, la coordinació amb els diferents agents s'ha mantingut sempre que ha estat necessària via telèfon. S'ha elaborat un esborrany del protocol d'actuació en situacions de violència masclista a Formentera, pendent de revisió.
9. S'ha participat en el grup de treball d'acreditació de la condició de víctima de violència masclista: grup de treball liderat per l'IB-Dona.

10. S'ha participat en el grup de treball per a la organització de les jornades interadministratives contra la violència masclista.

L'any 2020, la mitjana d'edat ha estat de 37 anys, en què la més jove és de 21.

Pel que fa a la nacionalitat, 11 usuàries són de nacionalitat espanyola, dues europees i 18 d'altres zones geogràfiques.

Pel que fa a la relació amb l'agressor, podem observar la taula (vegeu quadre **IIIA-6.10**. Tipus de relació amb l'agressor).

Els principals indicadors de l'any 2020 varen ser els següents:

- El 2020 varen denunciar el 54,9 % de les dones ateses.
- Es varen establir 15 ordres d'allunyament.
- De les 31 dones, 11 varen acudir a l'hospital.
- Edat mitjana de les dones: 37 anys.

- Predomini de dones amb fills menors d'edat (23).

- Predomini de dones espanyoles (11) i de dones no europees (18).

- Predomini de maltractament psicològic i físic i psicològic (18 i 14 casos, respectivament).

De les 31 dones víctimes de violència de gènere, cinc no s'arriben a separar del seu agressor.

REQUADRE III-4.

EL PANORAMA SOCIAL DES DELS SERVEIS COMUNITARIS BÀSICS DE LES ILLES BALEARS

DENISE KNABE ROBERTSON

*Sociòloga del servei de planificació de la
Conselleria d'Afers Social i Esports.*

ANTÒNIA PASCUAL Galmés

*Sociòloga del servei de planificació de la
Conselleria d'Afers Social i Esports.*

1.

ELS SERVEIS SOCIALS COMUNITARIS BÀSICS DINS L'ESTRUCTURA DEL SISTEMA PÚBLIC DE SERVEIS SOCIALS DE LES ILLES BALEARS

La Llei 4/2009, d'11 de juny¹, de serveis socials de les Illes Balears (LSSIB), en el títol II articula l'estructura del sistema en serveis socials comunitaris i en serveis socials especialitzats. En el marc dels serveis comunitaris la nostra ordenació crea un nivell intermedi, entre bàsics i especialitzats: els serveis socials comunitaris específics. Aquests es dirigeixen a col·lectius o problemàtiques singularitzades, grups vulnerables amb semblants característiques, a diferència dels comunitaris bàsics que actuen sobre la població general i amb actua-

cions que no requereixen l'aplicació de recursos específics.

L'article 12 de l'LSSIB defineix els serveis socials comunitaris bàsics en aquests termes:

1. Primer nivell del sistema públic de serveis socials i punt d'accés immediat als serveis socials i garantia de proximitat a les persones usuàries i als àmbits personal, familiar i social.
2. Caràcter polivalent i preventiu per fomentar l'autonomia de les persones perquè visquin dignament, atenent les diferents situacions de necessitat en què es troben o que es puguin presentar. Han de donar respostes preferentment en l'àmbit propi de la convivència i la relació de les persones destinatàries dels serveis.
3. Organitzats territorialment i en coordinació amb el nivell d'atenció especialitzada i amb altres serveis que operin en el mateix territori.

Una altra norma de referència és el Decret 48/2011, de 13 de maig², pel qual es regulen els principis generals i les directrius de coordinació dels serveis socials comunitaris bàsics i en el qual es defineixen les titulacions i les ràtios dels professionals de la unitat de treball social (UTS). L'article 41 de l'LSSIB estableix

1. La Llei 4/2009, d'11 de juny, de serveis socials de les Illes Balears; *Butlletí Oficial de les Illes Balears*, núm. 89, de 18 de juny de 2009, pàg. de 104 a 128. <http://boib.caib.es/pdf/2009089/mp104.pdf>.

2. Decret 48/2011, de 13 de maig, pel qual es regulen els principis generals i les directrius de coordinació dels serveis socials comunitaris bàsics. *Butlletí Oficial Illes Balears*, núm. 75, de 21 de maig de 2011, pàg. de 63 a 68. <http://boib.caib.es/pdf/2011075/mp63.pdf>.

que cada UTS ha d'estar integrada, com a mínim, pels perfils professionals següents: treballador o treballadora social, treballador o treballadora familiar, educador o educadora social i auxiliar administratiu o administrativa. Els perfils i les ràtios de professionals s'aproven cada any en el marc de la conferència sectorial de serveis socials i serveixen com a criteri per al càlcul del finançament.

El finançament dels serveis socials comunitaris bàsics (SSCB) va a càrrec de la Comunitat Autònoma de les Illes Balears, dels consells insulars i dels ajuntaments/mancomunitats de les Illes Balears. El pla és l'instrument que permet definir les prestacions que es financen des del Govern de les Illes Balears, així com establir els criteris de distribució del finançament i delimitar l'àmbit competencial i d'actuació dels serveis socials comunitaris bàsics de gestió municipal, d'acord amb el document de definició de les prestacions bàsiques, aprovada en conferència sectorial.

2.

EVOLUCIÓ DE LA DESPESA DELS SERVEIS SOCIALS COMUNITARIS BÀSICS

2.1. EL FINANÇAMENT DELS SERVEIS SOCIALS COMUNITARIS BÀSICS

Els serveis socials comunitaris bàsics han disposat l'any 2020, en conjunt, d'un crèdit que ascendeix a 80.078.522,9 euros, 18.912.968,8 euros més que l'any 2019.

Això comporta el 70,9% del total del pressupost en serveis socials dels ajuntaments i mancomunitats de les Illes Balears.

Com s'observa al quadre **IIIR-4.1**, s'ha produït un augment del total del crèdit destinat a les prestacions dels serveis socials; en concret 30,9 % més que el 2019.

Els ajuntaments assumeixen el 67,8% del finançament dels serveis socials comunitaris bàsics, són l'administració que assumeix la partida pressupostària més elevada, mentre que la Comunitat Autònoma i els consells insulars hi contribueixen en menor mesura, amb un 14,4 % i un 6,2 % respectivament. Aquest any destaca la contribució de la partida «Altres», això són altres convenis amb el Govern balear i els consells insulars, com per exemple mesures per fer front a la covid-19.

En relació amb l'any passat, augmenten totes les aportacions de les administracions. L'aportació del Govern ha augmentat a través d'«Altres», on ha aportat finançament pels nous convenis sorgits per pal·liar els efectes de la pandèmia. Aquesta font de finançament és la que ha experimentat un increment més acusat, del 176,0 %. Destaca també l'increment de l'aportació dels ajuntaments, ja que el finançament ha augmentat en un 33,3 %.

2.2. LA DESPESA DELS SERVEIS SOCIALS COMUNITARIS BÀSICS

Finalment, és d'interès analitzar la despesa dels serveis socials comunitaris bàsics, els quals l'any 2020 han tingut una

QUADRE IIIR-4.1. FONTS DE FINANÇAMENT SSCB						
	Mca_Part Forana	Mca_Palma	Menorca	Eivissa	Formentera	Illes Balears
Conveni SSCB Govern Illes Balears	4.849.369,5 €	4.095.275,0 €	1.180.797,0 €	1.282.928,2 €	139.194,8 €	11.547.564,5 €
Conveni SSCB Consells insulars	2.789.993,7 €	19.583,6 €	615.577,2 €	954.800,0 €	600.049,4 €	4.450.978,7 €
Ajuntaments	15.591.513,6 €	27.464.166,7 €	4.125.728,4 €	7.137.258,6 €	0,0 €	40.744.487,1 €
Usuaris	1.157.949,8 €	247.366,8 €	435.747,2 €	14.665,4 €	0,0 €	1.752.551,2 €
Altres	4.107.967,3 €	2.265.138,8 €	779.924,3 €	227.790,8 €	0,0 €	2.674.235,8 €
Total	28.496.794,0 €	34.091.530,8 €	7.137.774,0 €	9.617.442,9 €	739.244,2 €	61.169.817,2 €

Font: GOIB (2020). Pla de Financament dels Serveis Socials Comunitaris Bàsics 2020-2021

despesa total de 80.078.522,9 euros, un 30,9 % més que l'any anterior. En relació amb la despesa per capítols per al conjunt de les Balears, la partida més elevada és la que es dedica a la contractació de personal, que suposa el 40,2 % del total de la despesa, seguida amb gairebé 10 punts de diferència de la dedicada a la compra de béns i serveis, amb un 29,5 %, i la de transferències corrents, amb un 28,3 % del total. Per territoris, destaquen, per presentar valors per sobre de la mitjana de les Illes Balears, Formentera, que ha destinat el 71,6 % de la seva despesa a la contractació de personal, i el municipi de Palma, que ha destinat el 36,8 % a transferències corrents. Pel que fa a l'evolució de la despesa, l'increment més acusat de despesa respecte a l'any 2019 és la que es correspon amb transferències corrents, relacionada amb la tramitació d'ajudes econòmiques a famílies en situació de vulnerabilitat social (vegeu el quadre [IIIRA-4.1](#)).

En referència a la despesa per habitants i a la despesa per persona usuària, l'any 2020 per al conjunt de les Balears és de 53,2 euros i 797,8 euros, respectivament. Pel que fa a l'any anterior, cal assenyalar que s'ha produït un increment del 28,5 % de la despesa per habitant, mentre que la despesa per persona usuària presenta un comportament a la inversa, amb un decreixement del 9,2 %.

Destaca la despesa per habitant del municipi de Palma, que és de 80,7 euros, i també la seva despesa per persona usuària, que és de 927,3 euros, amb unes xifres elevades, per sobre de la mitjana de les Balears.

3.

LA COBERTURA DELS SERVEIS SOCIALS COMUNITARIS BÀSICS

3.1. LES ENTITATS LOCALS TITULARS DELS SERVEIS COMUNITARIS BÀSICS I ELS PUNTS D'ATENCIÓ

L'any 2020 les Balears comptaven amb 55 entitats locals titulars dels serveis socials comunitaris bàsics (SSCB) als 67 municipis de les Illes Balears. Així, a Mallorca, a la Part Forana les entitats locals que gestionen els serveis són 39 ajuntaments i una mancomunitat integrada pels 13 municipis del Pla i a Palma un ajuntament. A l'illa de Menorca i Eivissa 8 i 5 municipis, respectivament, i a Formentera és el Consell Insular l'encarregat (vegeu el quadre [IIIRA-4.2](#)).

La cobertura per entitat local titular és molt dispar entre municipis. A la zona de Tramuntana es troben els municipis amb la cobertura més baixa (1 entitat local per cada 208 habitants), i Palma, amb la cobertura més alta (1 entitat local titular per cada 422.587 habitants).

Pel que fa als punts d'atenció, cada entitat local titular té com a mínim un punt d'atenció per atendre les persones que resideixen al municipi o mancomunitat. Els punts d'atenció s'entenen com a centres de referència municipal des d'on es presta el servei d'atenció social bàsic. A causa de la dispersió municipal o a la concentració de població, alguns municipis compten amb més d'un punt d'atenció (vegeu el quadre [IIIRA-4.3](#)).

L'any 2020 les Illes Balears disposaven de 112 punts d'atenció, fet que suposa una mitjana d'1 punt d'atenció per cada 10.460 habitants. A la Part Forana de Mallorca hi ha 73 punts d'atenció (mitjana d'1 per a cada 6.707 habitants, amb un màxim de 33.679 habitants per punt i un mínim de 327); a Palma és on la cobertura és més baixa, ja que hi ha 14 punts d'atenció, 1 per a cada 30.184 habitants; a Menorca hi ha 10 punts d'atenció (mitjana d'1 per a cada 9.564 habitants, amb un màxim de 30.588 habitants per punt i un mínim de 731); a Eivissa, 14 punts d'atenció (mitjana d'1 per cada 10.832 habitants, amb un màxim de 27.033 habitants per punt i un mínim de 6.576), i, finalment, Formentera, que amb un punt d'atenció dona cobertura als 11.904 habitants residents a l'illa.

3.2. EL PERSONAL DELS SERVEIS SOCIALS COMUNITARIS BÀSICS

A les Balears, cada una de les entitats locals titulars dels serveis socials comunitaris bàsics (SSCB) disposen d'un equip mínim de professionals, la unitat de treball social (UTS). Aquesta, la integren un nombre de professionals que variarà proporcionalment en funció de criteris poblacionals. Des de 2017, la ràtio acordada a conferència sectorial per la UTS i utilitzada per calcular el finançament és la següent: 1 treballador o treballadora social a jornada completa per cada 7.500 habitants; 1 educador o educadora social a jornada completa per cada 7.500 habitants, i 1 auxiliar administratiu o administrativa a jornada completa per cada 10.000 habitants.

A més d'aquests perfils, formen part d'aquests equips, entre d'altres, professionals com psicòlegs i psicòlogues, mediadors i mediadores socials, integradors i integradores socials, monitors i monitores de temps lliure, tècnics d'inserció laboral, etc.

A continuació, es fa una anàlisi de les característiques del total del personal dels SSCB a les diferents entitats locals, es descriurà el nombre de professionals, el seu perfil i la modalitat contractual.

La taula següent fa referència, per una banda, al nombre de professionals de les entitats locals, on es comptabilitzen persones sense tenir en compte el nombre d'hores treballades per jornada i, per una altra banda, es comptabilitza el seu equivalent pel que fa al nombre de professionals a temps complet³ (vegeu el quadre IIIIRA-4.4 i el quadre IIIIRA-4.5).

L'any 2020, el nombre total de professionals dels serveis socials comunitaris bàsics és de 1.336, la qual cosa equival a 973,7 treballadors i treballadores a jornada completa.

Pel que fa al tipus de contractació, l'any 2020 el 74,4 % dels professionals són personal propi de les entitats locals, mentre que el 25,6 % és personal mitjançant la contractació externa de prestacions o serveis amb empreses que aporten personal per desenvolupar els

3. Aquí, el càlcul del nombre de professionals s'ha duit a terme fent el recompte del nombre real de professionals i les hores setmanals treballades. Cada professional computat equival a una jornada completa treballada (1 jornada equival a 37,5 hores setmanals treballades).

programes comunitaris bàsics. Si es compara el nombre de professionals amb l'equivalent a temps complet, les dades mostren com les contractacions externes tendeixen a generar un nombre més elevat de llocs de feina a temps parcial; així, quan es parla de professionals, aquests representen el 25,6 % dels professionals contractats, però es redueixen al 20,7 % quan es comptabilitzen jornades.

L'evolució que recullen els quadres III-RA-4.4 i IIIA-4.5 també mostren com respecte a l'any anterior s'han reduït el nombre de professionals dels serveis socials comunitaris bàsics en un 12,4 %.

Destaca que el perfil professional més nombrós és el de tècnic o tècnica sociosanitària, que suposa el 33,2 % sobre el total de llocs de feina en l'àmbit dels serveis socials comunitaris bàsics. També destaca l'acusat descens d'altres perfils (personal de monitor de temps lliure, personal mediador, serveis auxiliars...), que han experimentat una davallada del 71,1 % respecte a l'any anterior pel fet que van disminuir sobre manera els projectes comunitaris i d'esplai i temps lliure.

La crisi de la covid ha impactat en la dinàmica de la contractació de professionals i s'han acusat singularitats que ja es donaven amb anterioritat. Així, l'elevat descens del nombre de professionals de contractació externa, un 46,4 % menys que l'any 2019, posa de manifest la inestabilitat laboral que genera aquesta modalitat contractual.

La situació encara és més acusada quan parlem de jornades, un 58,5 %, la qual

cosa indica que els treballadors i les treballadores que han sortit del mercat laboral són els que estaven treballant a temps parcial.

Si ens centram en l'equip mínim de professionals de la UTS de la taula 6, es pot observar com aquests representen el 59,1 % del total de la plantilla. Pel que fa a l'evolució respecte a l'any 2019, s'observa un increment del 7,6 % en el nombre de professionals mínims de les UTS. L'increment més acusat correspon al 13,38 % d'auxiliar administratiu, seguit del perfil de professionals de treball social, que és de l'11,7 %. Els educadors i les educadores davallen en un 1,4 %.

4.

L'ÚS DELS SERVEIS SOCIALS COMUNITARIS BÀSICS. PERSONES USUÀRIES

4.1 EL NOMBRE D'EXPEDIENTS

En aquest apartat es vol donar una visió global dels expedients dels serveis comunitaris bàsics. A continuació es parla del nombre total d'expedients, de la seva evolució i del volum d'expedients per treballador social, la qual cosa dona una visió general de l'activitat dels serveis comunitaris bàsics.

A la taula 7 s'observa el creixement de la demanda que han experimentat els serveis socials comunitaris en aquest darrer any. La crisi de la covid-19 hi ha comportat un increment d'expedients per

als equips de les entitats locals titulars. En relació amb l'any 2019, es registra un augment prou important que suposa que s'hagi passat a treballar en 14.494 expedients més. L'increment més acusat es troba a les illes de Formentera i d'Eivissa, amb un increment del 42,2 % i del 60,1 %, respectivament (vegeu el quadre [IIIR-4.2](#)).

Pel que fa a l'expedient per entitat local titular, a les Illes Balears, l'any 2020, es treballen una mitjana de 1.002,9 expedients per entitat local titular. L'entitat local titular amb més càrrega d'expedients és Palma, amb 16.099 expedients. La mitjana d'expedients per entitat local és molt dispar i oscil·la entre els 71 del municipi de Deià i el 16.099 de Palma. Cal destacar el nombre d'expedients per entitat local titular de l'illa d'Eivissa, que és de 1.082,6 (vegeu el quadre [IIIRA-4.6](#)).

La mitjana d'expedients per punts d'atenció per al conjunt de les Balears és de 499,6. Aquí torna a destacar Palma, amb 1.149,9 expedients de mitjana (vegeu el quadre [IIIR-4.3](#)).

Per assegurar uns bons resultats en els serveis socials és clau tenir en compte el volum i la càrrega de feina dels professionals i entendre que això serà directament proporcional al ritme de treball.

Doncs bé, cal assenyalar que el nombre d'expedients per treballador o treballadora social és de 198,7 per al conjunt de les Illes Balears. Aquí destaca Menorca pel seu elevat volum —247,9 expedients per treballador social—, mentre que Palma és la que té una menor càrrega de feina 156,8. En relació amb el personal auxiliar administratiu, el nombre d'expedients per treballador és de 400,3 per al conjunt de les Illes Balears. La Part Forana és la que registra una mitjana més elevada —448,7 expedients per auxiliar administratiu—, mentre que la mitjana més baixa es registra a Eivissa, 352,4 expedients per auxiliar administratiu (vegeu el quadre [IIIRA-4.7](#) i el quadre [IIIRA-4.8](#)).

L'evolució de les dades referents als expedients durant el darrer any constata un increment en l'atenció dels serveis socials comunitaris bàsics l'any 2020, de manera que es pot afirmar que la crisi de la covid ha tingut, a conseqüència, un augment del volum d'expedients:

- El nombre d'expedients ha passat dels 41.463 l'any 2019 als 55.957 el 2020.
- El nombre d'expedients per entitat local titular ha passat de 739,4 l'any 2019 als 1.002,9 el 2020.

QUADRE IIIR-4.2. EXPEDIENTS SSCB A LES ILLES BALEARS

	Mca_Part Forana	Mca_Palma	Menorca	Eivissa	Formentera	Illes Balears
Nombre expedients any 2020	27.289	16.099	6.358	5.413	798	55.957
Nombre expedients any 2019	21.826	11.601	4.111	3.127	318	41.463

Font: memòria tècnica i econòmica del conveni de finançament dels SSCB 2020

QUADRE IIIR-4.3. EXPEDIENTS PER PUNTS D'ATENCIÓ (PA)							
		Mca_Part Forana	Mca_Palma	Menorca	Eivissa	Formentera	Illes Balears
Mitjana per PA	Any 2020	373,8	1.149,9	635,8	386,6	798,0	499,6
	Any 2019	299,0	828,6	411,1	223,4	318,0	370,2

Font: memòria tècnica i econòmica del conveni de finançament dels SSCB 2020

- Els expedients per punt d'atenció s'han incrementat en un 25,90 % i han passat de 370,2 per punt d'atenció el 2019 als 499,6 l'any 2020.
- La càrrega de feina dels treballadors i treballadores socials ha augmentat respecte a l'any 2019 en un 18,9 %. També ha augmentat la càrrega de feina de l'auxiliar administratiu en un 17,5 %, que ha passat de 330,4 expedients per auxiliar l'any 2019 a 400,3. Malgrat l'augment de persones contractades dels esmentats perfils professionals, molts ajuntaments han tingut l'oportunitat de dur a terme noves contractacions laborals. El nombre de noves contractacions no ha permès alleugerar la sobrecàrrega de treball a conseqüència de l'augment dels usuaris.

4.2. LES PERSONES USUÀRIES⁴

L'any 2020, els serveis socials d'atenció primària han atès 110.605 persones, la

4. Les persones usuàries dels serveis socials comunitaris bàsics són totes aquelles a les quals s'ha prescrit almenys una valoració inicial per analitzar la situació de necessitat de la persona. En aquest apartat les persones només és comptabilitzen una vegada, independentment dels serveis o les prestacions que hagin utilitzat en el període corresponent.

qual cosa suposa el 9,4 % sobre el total de la població de les Illes Balears. En relació amb l'any 2019, s'ha registrat un augment de les persones usuàries, s'observa un increment de 33.937 persones (vegeu el quadre IIIR-4.4).

El predomini de les dones és una constant que es manté al llarg dels anys, un 56,3 % dels usuaris l'any 2020 són dones. Cal destacar que, aquest any de pandèmia, s'observa un increment d'hommes atesos respecte a l'any 2019, la qual cosa ha fet canviar lleugerament els percentatges segons sexe. El percentatge de dones ateses arribava al 58,7 % l'any 2019.

A la taula següent s'exposen alguns indicadors sobre la cobertura poblacional dels serveis socials comunitaris bàsics en relació amb les persones usuàries. S'hi observa que els municipis de Menorca són els que tenen una ràtio més elevada d'usuaris per cada 100 habitants (18,8 per cada 100 persones), seguits dels municipis de la Part Forana de Mallorca (9,0 per cada 100 persones) i Palma, amb 8,7 persones usuàries per cada 100 persones (vegeu el quadre IIIR-4.5).

És important destacar la cobertura per sexe i lloc de residència, perquè les diferències entre poblacions són nota-

QUADRE IIIR-4.4. PERSONES USUÀRIES A LES ILLES BALEARS							
	Mca_Part Forana	Mca_Palma	Menorca	Eivissa	Formentera	Illes Balears	Variació respecte a 2019 Illes Balears
Nombre persones usuàries any 2020	Dones	25.232	20.309	10.735	6.507	474	63.257
	Homes	19.739	16.456	7.233	4.598	324	48.350
	Total	44.971	36.765	17.968	11.105	798	111.607
Variació respecte a 2019 Illes Balears	Dones	19.394	14.979	7.679	2.571	343	44.966
	Homes	14.176	11.045	4.293	2.001	187	31.702
	Total	33.570	26.024	11.972	4.572	530	76.668

Font: memòria tècnica i econòmica del conveni de finançament dels SSCB 2020

QUADRE IIIR-4.5. RÀTIO PERSONES USUÀRIES A LES ILLES BALEARS							
	Mca_Part Forana	Mca_Palma	Menorca	Eivissa	Formentera	Illes Balears	
Ràtio persones usuàries any 2020	Dones	10,4	9,4	22,4	8,8	8,4	10,8
	Homes	8,0	8,0	15,2	5,9	5,2	8,3
	Total	9,2	8,7	18,8	7,3	6,7	9,5

Font: memòria tècnica i econòmica del conveni de finançament dels SSCB 2020

bles. És destacable la diferència entre els municipis de Menorca i la resta de les Balears respecte a la ràtio de dones usuàries, que a Menorca és de 22,4 per cada 100 dones i de 10,7 pel conjunt de les Illes Balears. Menorca també registra la ràtio més alta d'homes usuaris, del 15,2 % amb una diferència de 10 punts percentual respecte a Formentera, que és del 5,2 %.

4.3. NOMBRE DE PERSONES ATESES PER TIPUS DE PRESTACIÓ⁵

El Govern de les Illes Balears, a través de la Direcció General de Planificació i Serveis Socials, dona suport al finançament de les prestacions dels serveis socials comunitaris bàsics que recull la cartera bàsica de serveis socials⁶. A continuació, es fa una anàlisi de les prestacions finançades tenint en compte les dades aportades a la memòria tècnica del Pla de Finançament 2020.

Els serveis d'informació, valoració, assessorament, intervenció i derivació dels serveis socials comunitaris bàsics l'any 2020 han atès 80.656 persones, amb la qual cosa és la prestació més demandada per les persones usuàries.

5. En aquest apartat cal aclarir que a cada prestació les persones només es comptabilitzen una vegada, però una persona usuària pot rebre algunes prestacions; per tant, una mateixa persona pot estar comptabilitzada en algunes prestacions.

6. Decret 66/2016, de 18 de novembre de 2016, pel qual s'aprova la cartera bàsica de serveis socials de les Illes Balears 2017-2020 i s'estableixen els principis generals per a les carteres insulars i locals.

El servei d'ajuda a domicili (SAD) social és un servei que consisteix en un conjunt d'activitats dutes a terme bàsicament a la llar de la persona i/o família i adreçades a proporcionar atencions personals i suport a les persones o famílies amb manca d'autonomia personal. Les dades aportades fan referència al SAD social, que es diferencia del SAD de dependència en el sistema d'accés i en la font de finançament.

L'any 2020 han rebut el servei d'ajuda a domicili 3.513 persones. Les dones representen prop de quatre de cada sis persones que s'adrecen al servei (el 68,1 %). La distribució geogràfica també mostra un perfil clarament feminitzat i similar al conjunt de les Illes Balears, exceptuant l'illa de Formentera, on la distribució per sexe es mostra més equilibrada (el 56,4 % de dones i un 43,6 % d'homes).

La mitjana d'hores anuals per persona usuària és de 147,1. Pel que fa a la distribució territorial, Palma despunta per l'elevat nombre d'hores d'atenció (239,5), mentre que Eivissa té una situació inversa, una mitjana de 91,1 hores anuals d'atenció, ambdues força allunyades de la mitjana balear.

El servei de teleassistència és un servei que proporciona suport tecnològic a les persones, la qual cosa permet la comunicació amb un centre d'atenció les 24 hores del dia, els 365 dies de l'any, per poder ser atès immediatament en cas de necessitat. La finalitat és que les persones amb dificultats d'autonomia (persones grans que viuen soles o amb

discapacitat) puguin romandre al seu domicili el temps més gran possible i afavorir-ne l'autonomia i més qualitat de vida.

Pel que fa al perfil dels usuaris, l'any 2020 s'han atès 5.678 persones: un 77,4 % són dones i un 22,6 % són homes. La feminització del perfil es mostra a totes les illes i s'intensifica encara més al municipi de Palma, on un 87,5 % dels usuaris són dones.

El pla de finançament dels serveis socials comunitaris bàsics defineix el servei d'allotjament d'urgència com un servei d'acolliment residencial temporal i de suport social per a persones adultes i famílies que no disposen d'habitatge ni suport sociofamiliar. S'han beneficiat d'aquest servei 920 persones, d'aquestes un 60,6 % són homes.

El servei de mediació intercultural té per objectiu afavorir la integració social de les persones estrangeres extracomunitàries que resideixen a la comunitat, mitjançant actuacions adreçades a superar barreres lingüístiques, socioculturals i jurídiques i potenciar-ne la participació social a la comunitat. L'any 2020 s'han beneficiat de la prestació un total de 5.908 persones, un 51,0 % de les quals són dones. Aquest equilibri es mostra semblant en els territoris analitzats (vegeu quadre **IIIRA-4.9**).

L'evolució de les dades referents a les persones usuàries de les prestacions respecte a l'any 2019 mostren un comportament desigual entre prestacions:

- D'una banda, es registra un increment de 21.005 persones usuàries del servei d'informació, valoració, assessorament, intervenció i derivació, que ha passat d'atendre 59.651 l'any 2019 a 80.656 el 2020. I un increment també del nombre de persones usuàries del servei mediació intercultural d'un 9,0 % respecte a l'any 2019, fet que suposa que s'han atès 487 persones més.
- D'altra banda, el nombre de persones usuàries del servei de teleassistència i el servei d'allotjament d'urgència ha disminuït en un 20,3 % i un 20,1 %, ja que han passat d'atendre 1.442 i 231 persones menys respectivament. Pel que fa al servei de teleassistència, aquesta caiguda podria ser deguda al fet que moltes persones, a conseqüència de la crisi de la covid, han estat a casa en ERT, aturats o inactius, i s'han pogut fer càrrec de les cures dels familiars.
- Finalment, el SAD social ha passat d'atendre 4.043 persones el 2019 a 3.513 l'any 2020, fet que suposa 530 persones menys. En canvi, s'ha incrementat la mitjana d'hores d'intervenció per usuari, que ha passat de 114,5 l'any 2019 a 147,1 l'any 2020, la qual cosa fa pensar que s'han incrementat les hores d'atenció a les persones sense suport.
- El nombre d'expedients per entitat local titular ha passat del 739,4 l'any 2019 als 1.002,9 el 2020.

4.4. LES PRESTACIONS ECONÒMIQUES

Les prestacions econòmiques són prestacions no periòdiques de naturalesa econòmica destinada a atendre despeses específiques, de caràcter ordinari o extraordinari, necessàries per prevenir, evitar o pal·liar situacions de marginació social.

L'any 2020 s'han concedit a les Illes Balears 80.160 prestacions econòmiques per a la cobertura de les necessitats bàsiques a 51.176 persones beneficiàries, la qual cosa suposa una mitjana d'1,6 prestacions per persona beneficiària i una despesa total de 21.591.534,4 euros (vegeu quadre [IIIRA-4.10](#)).

A les Illes Balears, la mitjana de l'import dels ajuts econòmics per persona beneficiària és de 269,4 euros. Aquesta dada mostra una gran disparitat entre illes. Així mateix, destaca per l'elevat import per persona l'illa de Menorca, on es destinen una mitjana de 648,0 euros. A l'altre extrem hi ha l'illa de Formentera, amb un import mitjà de 43,3 euros per persona.

La mitjana d'ajudes per treballador social és de 284,6 ajudes per al conjunt de les Illes Balears. Lluny de la mitjana de les Illes Balears es troba l'illa de Menorca, amb una mitjana de 78,9 ajudes per treballador social, amb la mitjana més baixa de les Illes Balears; a l'altra punta hi ha Formentera, amb 1.198,4 ajudes per treballador social.

Finalment, cal remarcar la mitjana d'ajudes tramitades per auxiliar administra-

tiu, que és de 573,5. Seguint la tònica anterior, aquí també les dades presenten una gran disparitat entre territoris. Destaca Menorca, amb la mitjana més baixa, 121,9 ajudes per auxiliar administratiu, i Formentera, amb la mitjana més alta, de 1.887,5 ajudes.

Del balanç de deu mesos de pandèmia, cal ressaltar un màxim històric d'ajudes a famílies. L'evolució de les dades en relació amb les prestacions econòmiques durant el darrer any constaten un increment important tant del nombre de persones beneficiàries (del 258,7 %) com del nombre d'ajudes (del 189,0 %), que té, a conseqüència, una pujada de la despesa de les prestacions econòmiques dels ajuntaments (173,8 %) i de la càrrega de feina dels professionals de treball social (158,8 %) i professionals d'auxiliar administratiu (394,7 %). Per contra, s'observa una lleugera baixada de la mitjana de l'import per ajuda, del 5,2 %.

GRÀFICS EXTRES

Quadre IIIIRA-4.6. Persones usuàries per prestacions

Quadre IIIIRA-4.11. Fonts de finançament dels SSCB 2020 i despeses justificades al conveni de finançament dels SSCB 2020

Quadre IIIIRA-4.12. Persones ateses SSCB i expedients any 2020

Quadre IIIIRA-4.13. Ràtios professionals UTS als centres de Serveis Socials. Decret 48/2011

Quadre IIIIRA-4.14. Persones usuàries per tipus de prestació

Quadre IIIIRA-4.15. Ajudes econòmiques d'urgència any 2020 i any 2019)

7

EL SISTEMA PER L'AUTONOMIA I L'ATENCIÓ A LA DEPENDÈNCIA A LES BALEARS: EFECTES INICIALS DE LA PANDÈMIA DE LA COVID-19

RESUM

L'atenció de les persones en situació de dependència i la promoció de la seva autonomia personal és una de les prioritats en matèria de política social i salut a les societats occidentals contemporànies per l'evolució de l'estructura demogràfica i l'envelliment progressiu de la població.

A l'Estat espanyol, l'aprovació de la Llei 39/2006, de promoció de l'autonomia personal i atenció a les persones en situació de dependència (d'ara endavant LAPAD), va donar lloc a la posterior creació del sistema per l'autonomia i l'atenció a la dependència (d'ara endavant SAAD) i a la seva implementació en el conjunt de comunitats autònomes de l'Estat.

La Xarxa Pública d'Atenció a la Dependència de les Illes Balears (d'ara endavant XPAD) es crea reglamentàriament el 2010 amb els decrets autonòmics 83/2010 i 84/2010. Com a novetats del darrer any, s'aprova el Decret 91/2019, que regula el procediment per al reconeixement del grau de discapacitat i els principis generals del procediment per al reconeixement del grau de dependència i es modifica el Decret 83/2010, pel qual s'estableixen els principis generals del procediment per al reconeixement de la situació de dependència, la intensitat de protecció dels serveis i el règim de compatibilitat de les prestacions del SAAD.

L'aplicació de la Llei 39/2006 ha patit un dèficit de finançament des del seu inici, tot i que el seu desplegament té una funció estratègica que pretén convertir el sistema de protecció a la dependència en un dels pilars de l'estat de benestar. Així, després d'aquests gairebé quinze anys d'història d'aplicació de la LAPAD, tot i que aquest sistema ha promogut una sèrie de guanys en matèria d'atenció a la dependència a les Balears, encara es fa evident la necessitat de molt de suport institucional per garantir la igualtat d'oportunitats en la cura de les persones.

A més, la situació de pandèmia iniciada el 2020 ha fet palesa la greu situació de vulnerabilitat de les persones que no gaudeixen d'una autonomia plena. Així mateix, durant la situació d'emergència les persones amb diversitat funcional, ancianes o que presenten una situació de manca d'autonomia més o menys acusada s'han enfrontat a situacions de limitació de la seva atenció provocades per la necessitat d'adaptació dels serveis d'atenció públics o privats a les exigències sanitàries.

La realitat és que la pandèmia de la COVID-19 ha impactat fortament sobre les persones en situació de dependència i a vegades ha generat una situació d'absoluta desatenció d'aquest col·lectiu. Malgrat això, el manteniment de condicions de vida dignes per part de professionals i familiars cuidadors a causa de la situació d'absoluta emergència, ha estat un repte sense precedents i ha aconseguit pal·liar al màxim les necessitats de les persones. Tot i així, algunes organitzacions manifesten un gran malestar per la situació viscuda i detallen la situació de prescindència viscuda a la qual s'ha exposat les persones en situació de dependència o mancats d'autonomia (Federació de Vida Independent¹, 2020). Per altra banda, l'excepcionalitat de la situació ha fet evident la necessitat de contractació de més professionals en aquest sector, els riscos de la creixent mercantilització del sector d'atenció a les persones en situació de dependència, així com la necessitat de reformular el model d'atenció a persones majors i persones amb discapacitats.

En aquest capítol presentem una sèrie d'evidències i reflexions respecte a l'aplicació de la Llei 39/2006, de promoció de l'autonomia personal i atenció a les persones en situació de dependència, durant el 2020 i les particularitats d'aquest complicat període.

La secretaria d'Estat de Serveis Socials i Igualtat publica mensualment els resultats de la gestió en relació amb el SAAD. En aquest recull de resultats es generen un conjunt d'informacions estadístiques de caràcter sociodemogràfic que permeten establir un ventall ampli de sèries quantitatives en relació amb l'autonomia personal i l'atenció a la dependència i que han servit de base per a la construcció d'aquest capítol.

Així mateix, pel que fa a les Illes Balears, s'han duit a terme recerques específiques en aquest camp que han posat èmfasi en els aspectes següents:

- a) Fer l'anàlisi de la situació de l'atenció a la dependència per territoris: municipi a municipi i per agregats.
- b) L'estudi de les característiques de les persones receptores del dret que preveu la Llei 39/2006, de 14 de desembre, llei de promoció de l'autonomia personal i d'atenció a la dependència (LAPAD), i els canvis esdevinguts durant els dotze anys d'aplicació de la llei.
- c) El reconeixement de la realitat dels familiars cuidadors encarregats d'atendre'ls.
- d) El procés de desplegament del SAAD i de les prestacions associades al dret.
- e) L'estudi dels factors de prevenció per mitjà de l'observació i anàlisi dels programes comunitaris.

Les dades obtingudes s'han publicat o incorporat a les xarxes en línia en documents de la Conselleria de Serveis Socials i Cooperació del Govern de les Illes Balears: l'anuari de l'envelliment de les Illes Balears i les memòries del Consell Econòmic i Social de les Illes Balears (vegeu les memòries corresponents als anys 2008-2011, 2017-2019).

1. <https://ovibcn.org/personas-en-situacion-de-dependencia-ante-la-pandemia-por-COVID-19/>.

7.1.

INTRODUCCIÓ

Les prestacions que reconeix i ofereix el SAAD no trenquen de manera abrupta amb el model d'atenció a les persones grans i les persones amb discapacitats implantat a partir de la creació, iniciada la transició democràtica, del sistema públic de serveis socials (SPSS). Però, especialment, el SAAD suposa una ampliació dels drets d'atenció a la dependència i substitueix un dret assistencial per un dret universal i subjectiu. El SAAD completa els sistemes de protecció ja existents com el sistema de salut, de caràcter universal, i es coordina amb d'altres com el de serveis socials (de caràcter assistencial) i el de seguretat social (assistencial i contributiu).

L'atenció i les cures que les persones necessiten durant la infància, els processos de discapacitat, la vellesa i les situacions de malaltia crònica no han estat reconegudes dins el sistema de protecció social públic a Espanya fins fa poc menys de quinze anys i de manera interrompuda i insuficient. Les pressions sociodemogràfiques —els canvis socials que generen unes connotacions ideològiques profundament marcades per la divisió sexual del treball i que requereixen un gran esforç social i públic per deconstruir el sistema de gènere de les cures— i la necessitat de generar societats més inclusives que permetin oferir una major qualitat de vida a les persones en situació de vulnerabilitat reforcen la idea de la necessitat de consolidar un model robust d'atenció a la dependència.

La situació és que el desplegament efectiu del SAAD ha hagut d'afrontar obstacles

relacionats amb les deficiències pròpies del disseny institucional i amb una conjuntura econòmica desfavorable que, associada amb processos de consolidació fiscal, han duit el sistema a ser objecte de reformes totalment regressives per a les persones dependents. Les reformes de despesa pública realitzades a partir de 2012 contribueixen a afeblir el SAAD; dilueixen gran part de les expectatives que va generar la seva implantació i dificulten o retarden l'entrada de noves persones al sistema.

El fet que el sistema patís grans retallades quan començava a implementar-se ha generat un seguit de conseqüències desastroses, especialment per a les persones que no varen poder acollir-se als seus drets a temps o que, fins i tot, van morir abans de fer-ho². Per altra banda, la implantació lenta de les polítiques d'atenció a la dependència ha afectat greument les persones i famílies en situació de vulnerabilitat social, les quals s'havien d'ocupar de les persones en situació de dependència sense rebre les ajudes necessàries com a cuidadores.

Quan semblava que començàvem a sortir de la crisi de 2008 i que, per altra banda, hi havia la voluntat institucional de revertir les polítiques d'austeritat aplicades durant l'anterior període, la crisi provocada per la

2. Aquestes retallades i els seus impactes es concreten al mateix apartat de la memòria del 2018. Aquest decret té com a conseqüència el canvi dels nivells i graus que elimina un grau de dependència i una reducció de les percepcions mensuals i obliga a suprimir el reconeixement per la Seguretat Social dels familiars cuidadors de la persona dependent. Igualment, se suprimeix el nivell acordat en les prestacions abans de les restriccions de pressupost, s'atura l'aprovació dels decrets de reconeixement de les prestacions per a persones en situació de dependència i les CA passen a finançar el sistema en un 80 %.

pandèmia de la COVID-19 ha incorporat noves dificultats al SAAD, i s'han visualitzat repercussions greus per a les persones en situació de dependència i limitat de manera important les possibilitats de promoció de l'autonomia d'aquestes persones.

En aquest text veurem les conseqüències que, a partir de 2020, la crisi de la COVID-19 aportarà a les persones en situació de dependència i les seves cuidadores. Veurem si les dificultats econòmiques a què la societat balear haurà de fer front permetran una intensificació o millora del SAAD o, al contrari, duran a una major dificultat en la seva aplicació. Caldrà analitzar detingudament l'impacte en els nivells d'accés i cobertura de la població dependent, incloent-hi la reducció de les llistes d'espera cròniques, en la sostenibilitat, el suport a les persones cuidadores o en la qualitat de l'ocupació i de les cures. Seguidament, analitzam i actualitzam els criteris marc, el calendari de desplegament del sistema des de 2007, el seu desenvolupament normatiu, i detallam les característiques del territori i les seves institucions.

S'inicia el capítol amb una introducció sobre els criteris de desenvolupament de la LAPAD, el calendari de desplegament, el desenvolupament normatiu i les característiques del territori i les institucions competents en aquesta matèria a les Balears. Continuarem, al segon apartat, fent una breu anàlisi dels antecedents i factors promotors del SAAD a l'Estat. Al tercer apartat presentam les característiques de les persones amb manca d'autonomia personal. Seguirem, al quart apartat, amb el desplegament del SAAD a les Illes Balears. Al cinquè apartat es presenta l'actualitza-

ció el 2020 de les places del catàleg dels serveis de dependència i promoció de l'autonomia.

7.1.1. CRITERIS MARC

El desplegament de la LAPAD des del 2007 ha suposat el desenvolupament del SAAD. El sistema d'atenció a les persones en situació de dependència neix per respondre a les necessitats de la població. Aquestes necessitats es caracteritzen, entre altres circumstàncies, per: l'envelliment progressiu de la població; la doble presència de les dones a l'esfera productiva i reproductiva, i la necessitat del conjunt de la societat d'accedir a serveis públics que permetin organitzar la vida quotidiana amb igualtat d'oportunitats respecte a l'autonomia i la cura de les persones en situació de dependència.

En el període d'aplicació d'aquesta llei, entre el 2007 i el 2020 s'ha impulsat un canvi de model en la protecció de les persones en situació de dependència i s'ha incorporat el reconeixement de dret subjectiu i superat la perspectiva assistencial pròpia de gran part de les prestacions del SPSS. A partir de la seva aprovació, la Llei de dependència s'aplica a tot l'Estat i entre el 2007 i el 2012 té un sistema de cobertura mínim a l'àmbit d'Espanya i un nivell acordat mitjançant conveni entre comunitats autònomes i Estat, la qual cosa representa un cert nivell d'homogeneïtat entre les diferents comunitats.

Però alhora que s'han produït alts i baixos en la cobertura de les necessitats reals de la població, cal recordar les dramàtiques

conseqüències d'haver paralitzat el procés d'aplicació de la llei durant un any des de finals del 2011. El Govern de l'Estat va frenar la llei principalment per una situació estructural de reducció de fons públics, que va representar en el seu moment una retallada molt important del SAAD, amb l'aprovació del Reial decret 20/2012, de 13 de juliol, de mesures per garantir l'estabilitat pressupostària i el foment de la competitivitat. Això va obrir la porta a polítiques d'austeritat.

De la mateixa manera, resulta imprescindible tenir en compte la discontinuïtat en finançament que el sistema de la dependència ha patit durant els tretze anys d'història. Però, tot i les enormes dificultats viscudes durant el període de post-recessió a Espanya, el SAAD segueix el seu curs d'aplicació. Principalment, tot i el retard en la posada en funcionament de les mesures de protecció, la llei permet comprometre l'Administració, i el conjunt de les polítiques públiques, en l'atenció de les persones dependents, àmbit tradicionalment atès des de la iniciativa privada o des de les famílies, la qual cosa representa una càrrega per a aquestes, especialment per a les dones.

La Llei de dependència té la particularitat de ser una norma de gran complexitat en el seu desplegament a causa de l'articulació d'accions i competències per part de nivells d'administració diferents. Tot i que es tracta d'una norma estatal, aprovada per les Corts Generals de l'Estat, l'execució de la llei correspon a les comunitats autònomes, ja que són les administracions que assumeixen les competències en matèria de serveis socials.

En els dotze anys de desplegament de la llei, a les Illes Balears es pot constatar un esforç institucional important, però no suficient, per desregularitzar la situació de dependència de les persones en la percepció del seu dret. Així mateix, la cobertura i el finançament públic per donar cobertura a les demandes de la llei no s'han complert de manera sostinguda al llarg de tot el període i es detecten mancances des dels seus inicis per consolidar-se.

D'altra banda, cal tenir present l'esforç de col·laboració de totes les institucions en els diferents nivells: autonòmic, insular, local i, sovint, mancomunal, per desplegar una llei de caràcter estatal, més encara considerant les dificultats de col·laboració de les diferents esferes i nivells d'actuació marcada per una certa dispersió competencial. La llei incorpora el concepte d'activitats bàsiques de la vida diària (ABVD), a les quals s'inclouen les tasques més elementals de la persona, que permeten viure amb un mínim d'autonomia i independència; en concret: la cura personal, les activitats bàsiques relacionades amb la llar i la vida quotidiana, la mobilitat imprescindible, reconèixer persones i objectes, orientar-se i entendre i executar ordres o tasques senzilles.

7.1.2. CALENDARI DE DESPLEGAMENT

La posada en marxa a partir del 2007 de la LAPAD incloïa, per engegar el funcionament del sistema, la implantació d'un calendari d'actuació marcat en el període 2007-2014. Aquest calendari preveia l'aplicació progressiva de les ajudes i serveis de la dependència, que fins al 2020 va

incorporar les accions consistents a establir la valoració dels graus III, II i I, en aquest ordre d'aplicació³.

L'aprovació d'un calendari de desenvolupament de la llei en el període 2007-2014 no només obeïa a la necessitat d'esglaonar la implementació dels tres graus i tres nivells previstos (actualment extingits amb el Reial decret llei del 20/2012) a la valoració del grau de dependència, sinó sobretot a evitar un bloqueig del sistema. Amb el Reial decret del 20/2012 es posposà l'entrada en vigor dels drets per a les persones valorades amb grau I de dependència moderada (nivell 1). Això dificulta la incorporació de noves persones al sistema o, fins i tot, que no s'hi incorporin mai degut a l'edat avançada i morin abans.

L'entrada de les persones al sistema valorades en el grau I va finalitzar el 2012. Alhora, cal considerar una moratòria en la percepció d'ajudes econòmiques per part de la població destinatària d'aquestes ajudes que han implicat un important impacte en les condicions de vida de les persones.

El descens del finançament viscut a partir del 2011 va agreujar les condicions de vulnerabilitat de la població en situació de dependència, especialment la de les famílies amb pocs recursos. Aquesta disminució del finançament encara demana un treball intens perquè es produeixi una recuperació de la situació. De fet, encara ens trobam —en el moment de la publicació de la memòria del 2020— en procés

de recuperació del nivell de perceptors de la prestació de 2011.

7.1.3. DESENVOLUPAMENT NORMATIU

L'activitat legisladora en relació amb la llei de dependència ha estat intensa durant el període 2011-2020, especialment a les comunitats (vegeu el mateix capítol corresponent a la memòria de 2017, en què es detallen les diferents mesures i normes aplicades durant el període 2011-2017, i les novetats presentades a les memòries de 2018 i 2019).

A les Illes Balears en concret, el desenvolupament de la LAPAD ha fet actualitzar la normativa sobre persones grans i persones amb discapacitat i en l'àmbit dels serveis socials en general.

Pel que fa a la normativa pròpia de la Comunitat Autònoma de les Illes Balears, en el període 2019-2020, segons informació publicada per la Direcció General de Dependència del Govern de les Illes Balears (GOIB), únicament s'ha publicat el Decret 91/2019, que regula el procediment per al reconeixement del grau de discapacitat i els principis generals del procediment per al reconeixement del grau de dependència i que modifica el Decret 83/2010, pel qual s'estableixen els principis generals del procediment per al reconeixement de la situació de dependència, la intensitat de protecció dels serveis i el règim de compatibilitat de les prestacions del SAAD.

El Decret 91/2019 deroga expressament l'ordre (2000) per la qual s'estableix el procediment que ha de seguir l'Institut

3. Vegeu el calendari d'aplicació de les ajudes en el període 2007-2014 al mateix apartat de la memòria de 2018.

Balear d'Afers Socials (IMAS), dependent del Consell Insular de Mallorca. Així, amb aquest decret es consolida un marc reglamentari respecte de l'organització i el funcionament dels òrgans de valoració de la discapacitat i de la dependència, del procediment per al reconeixement, de la qualificació del grau de discapacitat i de dependència, i de la revisió d'aquesta qualificació.

Per altra banda, i arran de les diferents disposicions normatives que es varen promulgar l'any 2020 a fi de fer front a la situació de pandèmia ocasionada per la COVID-19, el SAAD va quedar afectat directament o indirectament.

El Decret Llei 4/2020, de 20 de març, pel qual s'estableixen mesures urgents en matèria de contractació, convenis, concerts educatius i subvencions, serveis socials, medi ambient, procediments administratius i pressuposts per fer front a l'impacte econòmic i social de la COVID-19, va prendre una sèrie de mesures extraordinàries en matèria de gestió de la renda social garantida (RESOGA). Aquesta no afecta directament persones en situació de dependència però sí famílies en situació d'extrema vulnerabilitat, tinguin o no als seus nuclis familiars persones dependents.

A partir de l'aprovació del Decret Llei 6/2020, d'1 d'abril, pel qual s'estableixen mesures socials urgents per pal·liar els efectes de la situació creada per la COVID-19, es garanteix la continuïtat en la prestació de determinats serveis socials de tipus residencial, els habitatges supervisats, el servei de tutela per a persones

adultes incapacitades judicialment i les prestacions econòmiques, entre d'altres, que afecten directament persones en situació de dependència.

El Decret Llei 8/2020, de 13 de maig, de mesures urgents i extraordinàries per a l'impuls de l'activitat econòmica i la simplificació administrativa en l'àmbit de les administracions públiques de les Illes Balears per pal·liar els efectes de la crisi ocasionada per la COVID-19, fa referència a diferents iniciatives referides a l'atenció a col·lectius vulnerables.

Específicament, a l'article 10 es refereix a la prestació econòmica de caràcter extraordinari. Aquesta està destinada a compensar les despeses econòmiques derivades d'atencions en l'entorn familiar i el suport a cuidadors no professionals de les persones en situació de dependència a les quals s'ha suspès el servei de centre de dia. Es tracta d'una prestació amb vigència temporal inicial de quatre mesos a comptar des de l'1 de maig de 2020, però que ha estat successivament prorrogada. És una prestació econòmica de quantia mensual única segons el grau de dependència reconegut, amb independència de la capacitat econòmica del beneficiari i es concedeix d'ofici a instància del treballador social que fa el seguiment de la proposta individual d'atenció (a partir d'ara PIA).

El Decret 3/2020, als articles 50-53, estableix diferents mesures relatives a les condicions de reactivació de serveis i prestacions en matèria de serveis socials. Així, es reactiven de manera progressiva els serveis socials d'atenció a persones grans, a per-

sones en situació de dependència, amb discapacitat, diagnòstic de salut mental i atenció primerenca.

Quant als serveis d'estades diürnes per a persones majors, amb discapacitats o persones amb dependències, s'estableixen una sèrie de condicions combinant el suport presencial amb el suport no presencial, en coordinació amb els serveis socials comunitaris i prioritant a l'àmbit presencial aquells casos amb major grau de dependència o més necessitat de conciliació de la vida laboral dels cuidadors. Es regula també el règim de visites i sortides dels serveis socials de tipus residencials per a persones grans, persones en situació de dependència o amb discapacitat (OSIB, 2020).

A l'àmbit estatal en el transcurs de 2020 no s'han publicat lleis o normatives específiques que tinguin un impacte en l'aplicació i el desenvolupament de la LAPAD.

7.1.4. CARACTERÍSTIQUES DEL TERRITORI I LES INSTITUCIONS

Les característiques d'insularitat i capitalitat condicionen una legislació que ha de procurar distribuir la titularitat de les competències i de les transferències de gestió entre els distints ens territorials: Govern autonòmic, Consells insulars, mancomunitats i ajuntaments. Cal considerar, a més, que tal com assenyalava el títol III de l'Estatut d'Autonomia de les Illes Balears a l'article 30.15, la CA té amb caràcter d'exclusivitat les polítiques d'atenció a les persones dependents, tot i la cooperació i els acords que es prenen a escala estatal.

Normalment, quan les decisions preses s'han de materialitzar a cada illa, s'obre un procés important de concreció i revisió de les competències respectives. És un esforç per treballar amb dades compartides i agilitzar l'intercanvi d'informació per aconseguir una comunicació intensa, constant i àgil entre totes les administracions responsables.

Va correspondre a la Conselleria de Serveis Socials i Cooperació liderar les iniciatives per posar en marxa el desplegament de la LAPAD. Des dels inicis, el Govern va manifestar el seu interès a cooperar amb els consells i els ajuntaments.

A l'inici del desplegament de la llei, els esforços es varen centrar en l'organització de la mateixa administració autonòmica en la qüestió. Des del 2010 fins al 2020, no hi ha hagut canvis en les estratègies i el mètode d'aplicació dels diferents serveis. Concretament, mitjançant el dispositiu de la XPAD s'ha fet efectiva la transferència de les competències i del personal als municipis (o a les entitats supramunicipals) de més de 20.000 habitants. Al mateix temps, també s'han mantingut les converses i la col·laboració entre les administracions, fet que ha permès el desplegament territorial de la tramitació de la LAPAD a la comunitat autònoma.

Des de l'inici del desplegament de la llei, els objectius plantejats fan referència a l'atenció a les persones amb dependència a l'àmbit local. Per això s'estableix un conveni de col·laboració entre el Govern de les Illes Balears i els ajuntaments segons el qual el Govern posa el personal —bàsicament treballadors socials—, i els ajunta-

ments, les instal·lacions per a l'atenció de les persones dependents.

Amb el desenvolupament del dispositiu es pretén que els serveis socials municipals siguin el punt de referència de la dependència per facilitar al màxim l'accés als destinataris i, en general, a tota la ciutadania que s'interessi per la Llei de dependència.

L'accés a les prestacions i als drets de la llei es fa mitjançant la cooperació entre administracions. Així, la Fundació d'Atenció a la Dependència és l'organisme responsable de l'entrada de la sol·licitud en el sistema, així com de la PIA. Els consells insulars són els encarregats de posar-se en contacte amb el sol·licitant o familiar cuidador per acordar i fer la valoració del nivell de dependència. D'altra banda, als municipis de menys de 20.000 habitants els treballadors socials assumeixen les funcions encomanades al PIA. Finalment, la Conselleria de Serveis Socials i Cooperació és la responsable de resoldre la sol·licitud i el reconeixement de la prestació que té validesa a tot l'Estat.

7.2.

ANTECEDENTS DE LA LAPAD

El sistema previ al SAAD s'estructurava essencialment entorn de dos nivells de cures formals sense els quals no es pot entendre el sistema actual (Marbán, 2019).

D'una banda, hi ha el sistema de seguretat social amb les variants contributiva i assistencial, que es recolzen en la Llei de prestacions no contributives i la Llei general de la seguretat social, ambdues publicades du-

rant els anys noranta del segle xx. Aquestes normes estableixen un sistema molt restringit i sotmès a controls mèdics i administratius que donen lloc a ajudes econòmiques contributives o no en funció de les característiques socioeconòmiques de la persona.

D'altra banda comptam amb el sistema de serveis socials (SPSS), que protegeix les persones en situació de dependència sense recursos i sense suport informal de cap tipus. Degut al caràcter assistencial del SPSS, els mitjans de control per accedir a algun tipus de cura eren la prova d'ingressos econòmics i l'existència o no de suport informal. Des de la seva creació a la dècada dels vuitanta —en ple procés de transició democràtica— fins a l'actualitat, el SPSS es va construir sobre la base de la descentralització de l'estat del benestar que va dotar les comunitats autònomes i les administracions locals amb la competència exclusiva de la provisió i el finançament dels serveis socials, tant els de caràcter comunitari com els especialitzats, donant resposta a les diferents situacions de vulnerabilitat social, entre les quals hi ha la dependència.

Per tant, l'aprovació de la LAPAD és el resultat de la confluència d'una sèrie de canvis demogràfics i institucionals que estaven en funcionament des dels anys vuitanta, que, juntament amb la consolidació de l'activitat dels actors socials, han permès aprofundir en el desenvolupament d'un sistema universal de cures de llarga durada (Rodríguez Cabrero, 2012; Marbán, 2012).

Aquests antecedents, així com la confluència amb altres sistemes de protecció, permeten oferir una comprensió més acurada de la situació actual del SAAD. A més,

en definitiva, aquest sistema és el resultat d'una reforma gradual i de les prestacions per a la dependència a l'àmbit estatal i autonòmic.

7.3.

PERSONES AMB MANCA D'AUTONOMIA PERSONAL

La promulgació d'un marc legal que introdueix nous drets per a la ciutadania, com és la Llei 39/2006, necessita una revisió acurada de les variacions de la població destinatària del nou dret. La llei considera tres col·lectius en situació de dependència: les persones majors de 65 anys, les persones en situació de discapacitat i el grup d'edat de fins a 3 anys. A continuació, es fa un repàs estadístic de les variacions dels destinataris en funció de les seves característiques sociodemogràfiques.

El grup de persones majors de 65 anys segons el padró de 2020 constitueix el 15,6 % del conjunt de la població de les Balears, i la proporció de persones de més de 85 anys representa només el 2,2 % del total de residents a l'arxipèlag. Per illes, Mallorca i Menorca concentren una proporció de persones grans més elevada que Eivissa i Formentera. Per a totes les illes, la proporció de majors de 65 anys i 85 anys sempre és més elevada per a dones que per a homes.

Aquestes dades reflecteixen que ens trobam davant d'un procés d'allargament de la vida dels residents a les Balears que condueix al manteniment de l'autonomia de les persones durant més temps, alhora que

és un procés que demana noves respostes per atendre les situacions de vulnerabilitat i dependència que van apareixent amb l'augment de l'edat.

Aquestes dades resulten coherents si tenim en compte la distribució demogràfica de la població a Espanya i a les Illes Balears els darrers trenta anys. Aquesta distribució s'il·lustra per una piràmide poblacional basada en un envelliment progressiu de la població, si bé hi ha una manca de reposició natural degut a una taxa de naixements negativa. Concretament, el saldo migratori de les Balears és positiu el 2020, amb un creixement de població relativa del 0,37 %, la més alta de tot l'Estat.

En canvi, les persones de menys de 4 anys suposen un 4,5 % del total de població a les Balears, segons l'actualització del padró de 2020. Aquesta dada que reflecteix la baixa taxa de fecunditat que caracteritza Espanya.

El repàs de la variació demogràfica que es produeix entre la població esmentada fins ara permet conèixer la variació de la població de gent gran susceptible de sol·licitar la valoració de dependència i els dispositius de protecció social o les prestacions⁴ corresponents.

7.3.1. L'ATENCIÓ A LES PERSONES GRANS

L'envelliment progressiu de la població provoca que el grup d'edat majoritari amb

4. Les prestacions vinculades a la LAPAD no són només les de caràcter econòmic, sinó també tots aquells serveis i drets que es garanteixen a partir de l'ús de places residencials, de centres de dia o d'habitatges tutelats.

necessitats de cura personal sigui el de persones de més de 65 anys respecte a les persones més joves. El tram d'edat que requereix més atenció degut a la gravetat de la seva situació de salut és el de persones de més de 85 anys, en especial les dones, que tenen una esperança de vida major que els homes.

Entre el 2019 i el 2020 la població a Espanya ha augmentat en 424.587 persones i el 2020 s'ha assolit una població total de 47.450.795. Es tracta de la xifra més alta mai abans registrada, fet que ha suposat un augment de població de gairebé un milió de persones en el període 2016-2020, després d'haver-se produït un descens de població entre el 2012 i el 2016 (INE, 2020). Aquesta disminució, detectada des del 2012, s'explica per la baixa fertilitat, pels fluxos d'emigració de població amb nacionalitat espanyola o de població recentment instal·lada a Espanya que va decidir emprendre una migració a tercers països per les dificultats d'assolir una situació econòmica i laboral estable després de la crisi de 2008. Aquest procés va ser especialment intens en el període 2012-2015.

Tornant a la franja de la població de persones de més de 65 anys, val a dir que, proporcionalment, les persones de més de 65 anys representaven el 19% del total de la població el 2019 i el 2020. S'evidencia amb les dades del padró de 2020 que les franges d'edat superior a Espanya tendeixen a augmentar, excepte per al tram d'edat de 85 a 89. Caldria veure, en aquest cas, si el descens de més de 20.000 persones en aquest tram d'edat es deu a les defuncions causades per contagis de COVID-19 o per altres malalties.

La taxa d'envelliment a Espanya el 2020 se situa en el 19,4%, una dècima més que l'any anterior. A les Illes Balears, la taxa d'envelliment és lleugerament inferior (15,6%), ja que hi ha 1.171.543 habitants, fet que suposa un augment de 22.083 persones respecte al 2019 i consolida l'augment de població que es produeix des de 2015. També implica un augment de gairebé 70.000 des de l'any 2013. La població major de 65 anys és de 183.224 persones el 2020, la qual cosa representa un increment de 4.580 persones respecte a l'any anterior. Per a les Balears, l'únic tram d'edat de població gran que ha disminuït el 2020 és el de persones de 80 a 85 anys, que ha perdut unes 500 persones, la qual cosa pot haver estat provocada per defuncions de COVID-19.

Un dels efectes de l'envelliment de la població és la importància creixent del sector de població de persones majors de 75 anys, que representa el 10% de la població total a Espanya el 2020 i resulta en una taxa lleugerament superior a l'any anterior (INE, 2020). A les Balears, aquest grup d'edat augmenta una mica entre el 2019 i el 2020, passant de representar un 7% de la població total el 2019 a un 7,5% el 2020.

Pel que fa a la distribució per sexes de les persones majors de 65 anys, es pot parlar de feminització de la vellesa. Aquest fet és evident en tenir present l'esperança de vida per als dos sexes. A Espanya el 2020, l'esperança de vida en néixer és de 79,7 anys per als homes i de 85,1 anys per a les dones. Això representa una lleugera caiguda respecte a l'any anterior. La distribució de persones de més de 65 anys per al 2020 indica que a Espanya hi ha

més dones que homes, amb una diferència de més d'un milió de persones (concretament 1.243.317). Aquesta dada no deixa d'augmentar any a any, per la qual cosa s'evidencia encara més la feminització de la vellesa amb el pas dels anys. En anys anteriors, l'augment de la població femenina de més de 65 anys fou molt important (300.000 de dones), però la diferència entre el 2019 i el 2020 ha estat d'unes 10.000 dones.

Concretament, en proporció al total de la població segons sexe, les dones de més de 65 anys a Espanya representen un 21,6 % del total, i els homes, un 17,1 %. Aquestes proporcions són lleugerament inferiors a les Balears: les dones de més de 65 anys representen un 17,3 % del total de dones, i els homes, un 14 %. Aquest fet explica que la població de les Balears està menys envellida que la del conjunt d'Espanya.

Quant a la franja de persones amb edats més elevades a Espanya, respecte a un total de 9.218.381 persones que tenen més de 65 anys, el 16,8 % tenen més de 85 anys. Trobam en aquest grup més presència de dones (19,5 %) que d'homes, que se situen en un 13,1 %. A les Balears, la proporció de dones de més de 85 anys són inferiors, amb un 17,1 %, i la dels homes també, amb un 10,7 %.

A les Balears, la diferència per sexes és de 20.182 dones més que homes, respecte a un total de 183.224 majors de 65 anys. La diferència per sexes entre els que tenen més de 85 anys és més elevada que entre els més joves, ja que per a Espanya i les Balears les dones representen gairebé el doble d'homes en aquest tram d'edat.

La taxa d'envelliment indica la proporció de persones de més de 65 anys respecte al total de població. Aquesta taxa a Espanya el 2020 és del 19,4 %, i la proporció és superior per a les dones (21,6 %) que per als homes (17,2 %). A les Illes Balears la taxa d'envelliment és inferior, amb un 15,6 %: la taxa de les dones és de 17,3 %, i la dels homes, de 14 %.

Per illes, detectam unes tendències semblants. En tots els casos la proporció de dones majors de 65 anys és superior a la dels homes, entre dos i tres punts percentuals. La proporció més elevada de dones l'any 2020 se situa a Mallorca, amb un 17,9 % de dones respecte a un 14,2 % d'homes, i a Menorca, amb un 18,1 % de dones i un 15,5 % d'homes. Per altra banda, Eivissa i Formentera tenen una població més jove, amb una taxa d'envelliment per a les dones del 13,7 % i un 11 % per als homes a Formentera, i un 11,5 % d'homes i un 13,7 % de dones a Eivissa majors de 65 anys.

En termes generals i per municipis, aquesta taxa sempre és superior en el cas de les dones, excepte per al municipi d'Es Mercadal a Menorca (que presenta un punt percentual de menys per a les dones respecte als homes).

Per municipis, a Mallorca, les comarques que presenten taxes d'envelliment superiors al 20 % —sempre superiors les femenines— són el Pla de Mallorca (Maria de la Salut, Montuïri, Petra, Sant Joan i Ariany); es Raiguer (Búger i Campanet) i la Serra de Tramuntana (Banyalbufar, Estellencs i Fornalutx). En canvi, a Menorca, Eivissa i Formentera no hi ha cap municipi que tenguí una taxa d'envelliment superior al

20 %, tot i que alguns s'hi acostin: es Migjorn Gran, a Menorca, amb un 19,6 % de persones majors de 65 anys.

En referència a la proporció de persones de més de 85 anys respecte a la població total, en dones és sempre superior a causa de la major esperança de vida d'aquestes. A Espanya, la proporció de dones de més de 85 anys és del 4,2 %, i de 2,3 % per als homes, i a les Illes Balears aquesta proporció és del 3 % per a les dones i de l'1,5 % per als homes. La distribució concreta per illes i zones és semblant a les proporcions esmentades. Això és: sempre més elevada per a les dones en qualsevol tram d'edat a partir dels 65 anys i amb diferències més acusades a partir dels 85 anys.

7.3.2. PERSONES EN SITUACIÓ DE DISCAPACITAT

La proporció de persones en situació de discapacitat reconeguda superior al 33 % a les Illes Balears el 2020 respecte al conjunt de la població fou del 6 %⁵(Conseilleria de Serveis Socials i Cooperació). Concretament, es tracta de 68.356 persones en situació de discapacitat física, sensorial o intel·lectual.

Les persones amb un expedient obert quan al grau de discapacitat es divideixen en dos grups: el rang d'entre un 33 % i un 64 %, i el rang de més del 64 %. De mitjana, hi ha més persones que tenen un grau reconegut de fins al 64 % que d'un grau superior. Es tracta d'una distribució

entorn del 65,7 % per als graus inferiors i d'un 34,3 % per als superiors. La distribució és semblant per illes. Per als graus de discapacitat inferiors la proporció de dones és inferior (48,9 %) respecte a la dels homes (51,1 %). En canvi, per a les persones amb un grau de discapacitat superior al 64 % menors de 18 anys hi ha més dones (53,1 %) que homes (46,9 %).

Per a les persones que se situen en un rang de discapacitat entre un 33 % i un 64 %, els municipis de Menorca tenen una proporció lleument superior per a les dones, amb un 52,9 %. Mallorca presenta una distribució igual d'homes i dones en aquesta situació; Eivissa i Formentera també presenten una proporció superior per als homes. Per a les persones amb un grau de dependència superior al 64 % menors de 18 anys, Menorca i Mallorca presenten una proporció superior de dones, i Eivissa i Formentera, d'homes.

Per municipis, la distribució de persones amb discapacitat d'entre un 33 % i un 64 % és semblant a la general. Només Alcúdia, Andratx, Ariany, Artà, Binissalem, Calvià, Campanet, Capdepera, Consell, Deià, Escorca, Esporles, Felanitx, Fornalutx, Lloret de Vista Alegre, Lloseta, Manacor, Marratxí, Muro, Petra, Pollença, Porreres, sa Pobla, Sant Joan, Sant Llorenç, Santa Eugènia, Santa Margalida, Santanyi, Selva, ses Salines, Sineu, Sóller i Son Servera presenten més del 50 % d'homes que de dones. Això és més de la meitat dels municipis de l'illa. Aquesta concentració major en aquests municipis sembla estar més relacionada amb un baix nombre de persones amb alguna situació de discapacitat reconeguda que amb alguna dimensió social o de salut determinada.

5. Totes les dades presentades a la secció 7.3.2 provenen del Centre Base de la Direcció General de Planificació Social de la CAIB.

Quant als tipus de discapacitat, trobam que gairebé el 50 % de les persones amb algun grau de discapacitat reconegut són de caràcter físic (52,2 %). Un 13,9 % queda agrupat en les persones en situació de discapacitat auditiva i visual. El 33,9 % restant tenen una situació de discapacitat intel·lectual o mental⁶.

7.3.3. MENORS EN SITUACIÓ DE DEPENDÈNCIA

En la distribució per sexes dels menors de fins a 4 anys, així com a la resta de població d'infants i joves, és lleugerament superior la presència de nins. Al padró de 2020 les Balears registren un total de 26.947 nins en aquest grup d'edat, mentre que les nines arriben a 25.512. Els nins disminueixen en gairebé 400 persones, i les nines, en 300. Pel que fa a Espanya, les dades de nins també són superiors a la de les nines, amb 1.018.039 nins i 963.653 nines. Tant per a nins com per a nines resulta rellevant la disminució d'infants de fins a 4 anys entre 2019 i 2020 de més de 30.000 nins i més de 27.000 nines.

Els serveis destinats a l'atenció a la dependència per a infants es concreten en dos tipus de dispositius: en primer lloc, l'equip de valoració de la situació de discapacitat dels infants menors de 3 anys, i, en segon lloc, els programes d'atenció primerenca, entesa com un conjunt d'actuacions ur-

gents basada en la prevenció i que consisteix en accions de detecció, diagnòstic i intervenció terapèutica de caràcter interdisciplinari. En el segon cas, el rang d'edat d'atenció s'estén des del naixement fins als 6 anys. En aquest sentit i segons dades acumulades des de 2019, que són les vigents el 2020, hi ha actualment 3.273 infants usuaris d'atenció primerenca i s'han concertat 111.998 sessions des de l'inici del desplegament de la llei de 2006.

El desembre de 2019, la Direcció General d'Atenció a la Dependència va reunir els representants de les diferents entitats que tenen concertades les accions d'atenció primerenca i els va informar de l'augment de finançament amb vista al 2020 per millorar la qualitat del servei unificant criteris de funcionament.

L'objectiu de la Direcció General és augmentar en un milió d'euros el finançament que afectarà les entitats que puguin dur a terme 136.000 sessions a infants que requereixen atenció per part de fisioterapeutes, logopedes, psicòlegs o treballadors socials.

Així mateix, és tasca de les institucions del Govern de les Illes Balears detectar problemes de qualsevol tipus en el desenvolupament motor, cognitiu, sensorial o conductual i donar tractament a les persones afectades, que inclouen els infants, les seves famílies i entorn proper per afavorir el seu benestar i condicions de vida dignes. Les entitats que realitzen les accions d'atenció primerenca són: ASNIMO, AS-PACE, ASPAS, APROSCOM, CEATTE, Joan XXIII, Mater, Fundació Nemo, APNEEF, FPDM i APFEEM (CAIB, 2020).

6. Des del Servei de Valoració i Orientació de la Discapacitat i la Dependència de la Direcció General d'Atenció a la Dependència indiquen que la valoració de la situació de discapacitat intel·lectual es desglossa en dues categories. La primera correspon a una caracterització de caràcter cognitiu o a qualsevol tipus de disfunció de caire adaptatiu i la segona correspon a trastorns neurològics o ligats al desenvolupament intel·lectual.

7.3.4. EL SAAD DES DE LA PERSPECTIVA DE GÈNERE

La dedicació a les cures és una qüestió profundament afectada per la dimensió de gènere. No es pot observar ni parlar-ne sense atendre aquesta diferenciació ni el paper rellevant que ocupen les dones en el seu si. Això és perquè el treball de cures representa una activitat indispensable en el manteniment de les condicions de vida dignes de totes les persones que formen qualsevol societat. Això suposa tenir esment al benestar emocional i físic de les persones que ens envolten.

Així mateix, l'atenció i el manteniment de l'autonomia de totes les persones és una qüestió molt sensible a la qual cal parer especial atenció per preservar una qualitat al més digna possible dels més vulnerables. I en aquest sentit, també cal preservar la cura i l'atenció als cuidadors, que en la seva majoria són dones.

A les Balears, les persones que necessiten una atenció més acurada a causa d'una situació de salut més delicada són les dones majors de 85 anys, que representen el grup de persones que més creix cada any. Val a dir que a les Balears aquest grup d'edat representa entorn d'un 3 % de la població total i per a aquest tram d'edat el nombre de dones representa gairebé el doble que el d'homes. A més, les zones que presenten una taxa d'envelliment més elevada són alguns pobles del Pla de Mallorca, es Raiguer, la Serra de Tramuntana i es Migjorn Gran a Menorca, que tenen una taxa d'envelliment superior al 20 %.

Per altra banda, pel que fa a les persones cuidadores, val a dir que cal un esforç suplementari per implicar els homes en aquesta tasca, ja que, seguint la tendència d'anys precedents, aquesta distribució és molt desigual. Concretament, entre les persones afiliades al règim de persones cuidadores, a les Balears hi ha un 89 % de dones i un 11 % d'homes. Aquesta és una tendència que es repeteix a la resta de territoris de l'Estat i que cal valorar i fomentar la seva acció de manera igualitària per a totes les persones, sigui quin sigui el seu gènere, ja que es tracta d'una de les accions més importants de la vida, si no és la més; això és el manteniment de la vida.

7.3.5. PERSONES CUIDADORES

La feina que fan les persones cuidadores, sovint familiars de les persones amb manca d'autonomia, és molt important i s'ha de tenir en compte com a eix central de l'organització de la vida diària de les famílies amb persones en situació de dependència. La dedicació a tasques de cura d'alguna persona en aquests casos té repercussions laborals, familiars i personals del cuidador.

En la història recent de l'aplicació de la Llei de dependència, cal destacar les retallades que el Govern de l'Estat va aplicar el 2012 a aquesta llei, que s'elevaren als 283 milions en els pressupostos. Aquesta restricció en el finançament va tenir greus repercussions en el pagament dels cuidadors familiars, que es varen reduir un 15 %. Caldrà veure com s'aconsegueix recuperar aquesta situació en relació amb la nova crisi econòmica i social iniciada amb la pandèmia de la COVID-19, que suposarà tal vegada

noves restriccions en la despesa pública en serveis públics.

L'aplicació d'aquestes mesures el 2012 varen provocar tres conseqüències principals. La primera, basada en una davallada en el nombre de cuidadors no professionals que presten atenció a dependents. Aquesta atenció es duu a terme essencialment en el marc de la xarxa de servei públic, tot i que de manera insuficient per atendre totes les persones. La segona conseqüència és la detecció d'un augment del copagament, ja que es té en compte el nivell de patrimoni de les persones i no només la renda. En tercer lloc, hi ha un efecte en l'aplicació temporal de les mesures; és a dir, es permet que el període d'espera que les persones amb dret reconegut han d'esperar per rebre una prestació passi dels sis mesos als dos anys.

El 2019 s'aprova una nova regulació del conveni especial de cuidadors no professionals de persones en situació de dependència, a partir del qual la quota corresponent a aquests convenis especials passa a ser abonada per l'Administració General de l'Estat. Caldrà veure com evoluciona el reconeixement de les persones cuidadores no professionals a través del conveni.

Per afavorir els criteris de control, de transparència, de planificació i d'accés als recursos, cal una metodologia de seguiment homogeneïtzada, de manera que l'Administració pública disposi d'indicadors que generin dades comparables i integrades amb la finalitat d'enriquir el coneixement de l'aplicació i l'avaluació de tots els dispositius i serveis que inclou el sistema de promoció de l'autonomia de les persones.

Pel que fa al paper de les dones en la figura de cuidadores, val a dir que no només es trobarà més sovint com a cuidadora del cònjuge, sinó que aquest, en morir abans, no podrà exercir el rol de cuidador de la dona. Les dones tenen més anys de vida amb alguna patologia i han de cercar el suport a la xarxa familiar, i el pes principal recau sovint sobre altres dones de la família.

Concretament, el maig de 2021 el nombre de persones afiliades al conveni de cuidadors no professionals era de 946 a les Illes Balears (TGSS-Imsero, 2021), la qual cosa suposa un increment de 25 persones respecte a l'any anterior. Per sexes, a tot Espanya, la proporció de dones (esposa, filla o mare) que fan de cuidadores és molt superior a la dels homes: les primeres suposen un 88,9 % i els segons un 11,1 % (TGSS-Imsero, 2021). Quant a l'edat de les cuidadores, val a dir que gairebé el 60 % són dones majors de 50 anys i del total gairebé el 20 % tenen més de 60 anys.

A banda de factors sociodemogràfics com l'edat i el sexe del cuidador, hi ha aspectes estructurals que també afecten la disponibilitat familiar per atendre la dependència. Aquests factors són el canvi de les modalitats de les estructures familiars, les exigències creixents del mercat de treball, la dispersió geogràfica dels familiars propers i els costos econòmics que comporta l'atenció a la dependència.

Aquesta situació i les circumstàncies que genera són factors que l'Administració haurà de considerar en el futur, no només des de la recollida de dades o el reconei-

xement de les diverses contingències, sinó també en l'aplicació de criteris normatius o legals que ajudin directament els familiars cuidadors.

7.4.

DESPLÉGAMENT DEL SAAD A LES ILLES BALEARS

Durant l'any 2020, el SAAD ha estat clarament condicionat per la situació de pandèmia. Paral·lelament al desplegament ordinari del sistema, aquesta situació sobrevinguda ha duit la necessitat d'incorporar diferents mesures per atendre les necessitats de les persones dependents en aquest nou escenari.

Previ a la declaració a escala estatal de l'estat d'alarma, que va tenir lloc el 14 de març de 2020, el Consell de Govern de les Illes Balears va decidir suspendre de manera preventiva l'activitat d'alguns serveis de dependència i aplicar una sèrie de mesures a les residències de majors amb dependents.

Específicament, es va decidir suspendre l'activitat dels serveis de promoció d'autonomia per a persones en situació de dependència i per a les persones en situació de discapacitat, l'atenció primerenca per a infants, els serveis ocupacionals per a persones amb discapacitat i els serveis d'atenció diürna de tots els col·lectius: persones majors, en situació de dependència i amb discapacitat. Davant aquesta situació d'excepcionalitat, la Direcció General de Dependència insta les administracions com-

petents a mantenir el suport a domicili i molt especialment en aquells casos que no tinguin suport familiar o del seu entorn, incorporant també el suport telefònic. Respecte als centres residencials i habitatges tutelats, s'obliga a fer un control de l'accés de totes les persones, així com no dur a terme nous ingressos.

Es posa en marxa un servei de contacte telefònic que des de l'inici de l'estat d'alarma fins a mitjan abril de 2020, segons informa la Conselleria d'Afers Socials i Esports, ja havia atès 14.749 majors amb dependència. Per illes, representen 11.040 persones a Mallorca, 1.979 a Menorca i 1.750 a Eivissa. D'aquest total de contactes, es fa un seguiment continuat a 520, en funció de les seves necessitats, a partir d'establir diferents nivells de prioritat. En aquest servei han estat dedicats un total de 90 treballadors públics.

Es flexibilitza l'accés a les prestacions de dependència de persones prèviament valorades com a dependents, de manera que esdevé suficient el pla individual d'atenció (PIA) emès pel treballador social. Igualment, les persones beneficiàries de prestacions de dependència amb les quals no s'ha concretat la seva participació econòmica, queden exemptes d'aquesta participació (OSIB, 2020). A partir del maig de 2020 la Conselleria d'Afers Socials i Esports agilitza els tràmits perquè les famílies puguin disposar de la prestació econòmica durant l'estat d'alarma. A finals d'abril, la Conselleria d'Afers Socials i Esports ha incorporat 1.148 nous registres a la nòmina que arriba a 16.272 dependents i un import de gairebé 3,9 milions d'euros.

Així mateix, el Govern habilita una prestació econòmica extraordinària destinada a compensar les despeses econòmiques derivades de les atencions en l'entorn familiar i el suport a cuidadors no professionals de les persones en situació de dependència a les quals s'ha suspès el servei de centre de dia (article 10, del Decret Llei 8/2020). Es tracta d'una prestació de quatre mensualitats, amb vigència a partir de l'1 de maig i amb previsió de prorrogar-se en cas que s'allarguin les restriccions. L'import que es percep està condicionat pel grau reconegut, de manera que les persones valorades amb grau I perceben 143,75 euros al mes; les de grau II, 201,59 euros, i les de grau III, 290,73 euros al mes (OSIB, 2020). Al desembre de 2020 el Consell de Govern va fer efectiva la tercera pròrroga fins a finals de maig del 2021. Des de maig a desembre del 2020 prop de mil persones s'han beneficiat de la prestació, amb una despesa de més de 900.000 euros.

Durant els primers mesos de l'estat d'alarma, una de les mesures que va tenir més impacte social va ser la intervenció, per part de l'Administració pública, de determinades residències, tant de persones grans com de persones amb discapacitat, una vegada detectats brots de COVID-19. La intervenció de la gestió va implicar la designació d'una coordinadora sanitària que fes les funcions de control, coordinació i direcció de l'activitat sanitària i assistencial del centre.

Unes altres mesures significatives adreçades a persones en situació de dependència foren: la creació d'una mesa de dependència formada per Govern, consells insulars, municipis i entitats especialitzades en els

sectors de la discapacitat i la gent gran, en què cadascú va aportar la seva experiència en funció del seu àmbit competencial; la formació de treballadors i treballadores de residències; la revisió dels concerts i convenis vigents amb la iniciativa privada per part de la Conselleria d'Afers Socials per garantir la viabilitat de les places concertades de la Xarxa Pública d'Atenció a la Dependència, amb la proposta de passar de 64,5 euros al dia per plaça concertada per a persones dependents de grau II (un 4,11 % d'increment), i, en el cas de les persones amb grau III, de 68,6 euros al dia a 71,3 euros al dia (un 3,9 % més) (OSIB, 2020).

Malgrat les greus conseqüències que la pandèmia de la COVID-19 ha tingut sobre les persones grans i sobre les dependents, també ha propiciat l'efecte de visibilitzar un sistema que necessita una gran inversió en recursos i pressupost que el faci viable. Les perspectives per a l'any 2021, si es compleixen, poden ser positives en dos aspectes: en primer lloc, poden visibilitzar l'existència d'un consens generalitzat en torn a la necessitat de reformular alguns aspectes del sistema, i, en segon lloc, la necessitat de complir amb els compromisos de finançament per part de totes les administracions implicades.

En aquest segon punt, el Consell Territorial de Dependència, en el qual participa el Govern de l'Estat i el conjunt de comunitats autònomes, va pactar al gener de 2021 recuperar el nivell acordat per mantenir l'estructura (que s'havia eliminat l'any 2012), la qual cosa suposarà rebre, per part de la CAIB, més de 7 milions d'euros addicionals. Tot i això, encara estam lluny dels

compromisos adoptats amb l'aprovació de la LAPAD, segons els quals Estat i administracions públiques de la CAIB (Govern i consells insulars) han participat en un 50 % del finançament del sistema.

Actualment, segons informa la Conselleria d'Afers Socials, per a l'any 2021, a les Illes Balears es destinaran més de 200 milions d'euros (Govern i consells) per al desplegament de la Llei de dependència i l'aportació de l'Estat serà de només 34 milions.

7.4.1. POBLACIÓ BENEFICIÀRIA DEL SAAD

El 2020, tretze anys després de l'entrada al sistema de persones dependents, encara no s'ha consolidat l'atenció als destinataris d'aquest dret i alguns d'aquests estan encara en espera de ser reconeguts. En els primers anys entraren persones en situació de grau sever en el primer nivell i va augmentar ràpidament la població atesa.

Ara bé, tot i un augment ràpid de les persones reconegudes en situació de grau sever, aquesta no s'ha mantingut al llarg dels anys; al contrari, s'ha reduït, i es necessitaran encara un nombre important d'anys per assolir l'objectiu d'atendre totes les persones destinatàries d'aquest dret.

Fins al 2010 les persones incorporades al sistema arribaren a les 23.100 persones a les Illes Balears, i l'any 2020 la xifra de persones beneficiàries del SAAD amb dret a prestació va augmentar en gairebé 5.000, amb la qual cosa es va assolir un total de 23.074 persones. Pel que fa a les dades del conjunt de l'Estat, la quantitat de per-

sones beneficiàries del servei amb dret a prestacions el 2020 continua sent inferior a la del 2010, més de 100.000 persones (1.356.473) respecte a deu anys abans (1.482.579). El que resulta més impactant és que entre el 2019 i el 2020 el nombre de beneficiaris amb dret a prestació ha disminuït en 28.564 persones i el 2020 representa un 2,86 % de persones beneficiàries respecte a la població total (vegeu el quadre IIIA-7.1).

La proporció de beneficiaris de les Balears suposa un 1,8 % del total de persones incloses al SAAD a tot l'Estat. El nombre de persones que reben alguna prestació el 2020 a les Balears —a diferència del conjunt d'Espanya— va ser superior respecte a l'any anterior, amb un total el 2020 de 25.528 persones, que representa un augment de 537 persones respecte al 2019 (vegeu el quadre IIIA-7.1).

7.4.1.1. SOL·LICITUDS

El nombre de sol·licituds de reconeixement de la situació de dependència enregistrades o de revisió el 2020 ha estat de 5.432 (vegeu el quadre IIIA-7.1). Això suposa un total de 36.541 persones en situació de dependència (vegeu el quadre IIIA-7.2). Per illes, el 83,8 % de sol·licituds s'han fet a Mallorca, un 8,3 % a Menorca, un 7,5 % a Eivissa i un 0,4 % a Formentera. Per sexes, les dones representen un 58,9 % del total de sol·licituds, i els homes, un 41,1 %. Això representa una proporció similar a la de 2019 (vegeu el quadre IIIA-7.2).

La distribució de sol·licituds segons gènere el 2019 a cada illa presenta uns valors semblants a la mitjana balear, que es

manté respecte a l'any anterior i és sempre superior en el cas de les dones que en el dels homes. Menorca és l'illa que presenta una diferència més gran entre dones i homes (les dones representen un 63 % de sol·licitants, i els homes, un 37 %) (vegeu el quadre [IIIA-7.2](#)).

D'altra banda, la proporció de sol·licituds registrades fins al 2020 respecte a la població total de les Balears se situa en un 2,8 % (vegeu el quadre [IIIA-7.1](#)). Concretament, la situació de dependència al nostre territori respecte a la resta de comunitats autònomes indica que les Illes Balears registren un percentatge de sol·licituds en relació amb el total de la població inferior a la resta de regions. Percentualment, només se situen per sota Ceuta i Melilla i les Canàries.

En relació amb el conjunt de l'Estat, el nombre de sol·licituds del 2020 ha arribat a 1.850.950, la qual cosa representa un augment de 81.972 (vegeu el quadre [IIIA-7.1](#)).

Per a les Balears, la proporció de persones sol·licitants de més de 65 anys el 2020 és de 81,9 % i, en xifres absolutes, suposa un total de 6.985 persones. Més concretament, la proporció de persones amb una sol·licitud de reconeixement de dependència enregistrada el 2020 majors de 80 anys és del 57 % a les Balears. Per tant, podem establir, sense gaire sorpresa, que les situacions de dependència es concentren a mesura que augmenta l'edat de les persones (vegeu el quadre [IIIA-7.4](#)). Per illes, la distribució per edats és semblant, i Menorca és l'illa amb una proporció de demandants lleugerament més envellida

que la resta, tot i que la distribució general sigui semblant per a totes les illes.

El valor total de sol·licituds acumulades a les Balears el 2020 és de 33.465, la qual cosa representa una diferència de 637 sol·licituds més respecte a l'any anterior. Les sol·licituds amb dictamen acumulen 32.248 i això representa també un augment de 682 persones. Per illes es produeix un lleuger augment de sol·licituds en tots els casos (vegeu el quadre [IIIA-7.5](#)). Respecte a les sol·licituds amb prestació reconeguda, també s'ha produït un lleuger ascens entre el 2019 i el 2020 de 2.030 casos. I favorablement, les sol·licituds sense prestació reconeguda han disminuït el 2020 respecte a l'any anterior (vegeu el quadre [IIIA-7.6](#)).

7.4.1.2. VALORACIONS

Quant a les valoracions, el 2020 se n'han fet 7.958⁷, dada que disminueix en més de 2.000 persones respecte a l'any anterior. Per illes, l'any 2020 Mallorca en registra la major part (83,3 %); Menorca, un 8,2 %; Eivissa, un 8,1 % i Formentera, un 0,4 %. En mitjana, tant si és la valoració de nova sol·licitud com de revisió de grau, es produeix entre 45 dies i 116, en funció de l'illa, tot i que Formentera és la que registra valoracions més ràpides, i Menorca, les més lentes.

Les revisions de grau solen ser lleugerament més ràpides que les valoracions de sol·licituds (vegeu el quadre [IIIA-7.12](#)). A més, val a dir que al 2020 varen quedar

7. Correspon a totes les valoracions realitzades, siguin de noves sol·licituds o de revisió de grau per canvis a l'estat de la persona.

1.214 valoracions pendents de fer de nova sol·licitud, i 551 en termes de revisió de grau. D'aquestes, entorn del 80 % eren a Mallorca, entre un 12 % i un 14 % a Menorca, un 7 % a Eivissa i entre un 0,2 % i un 0,3 % a Formentera.

7.4.1.3. RESOLUCIONS

Les valoracions es tradueixen administrativament en la resolució corresponent i incorporen el grau de dependència de les persones sol·licitants.

L'evolució de les resolucions emeses presenta un valor més elevat respecte a una davallada progressiva en el període 2013-2016, que es va incrementar a partir de 2017 (vegeu les memòries d'anys anteriors). Per illes, el 2020 el nombre de resolucions assoleix un total de 26.554. Les resolucions de primer grau són les més nombroses, però no disten gaire de les de segon grau. La distribució per illes és semblant en els tres tipus de grau (vegeu el quadre IIIA-7.7). Per graus, la distribució és la següent: el 35,3 % correspon a resolucions de grau II, el 37,7 % correspon a resolucions de grau I, i el 25,1 %, a resolucions de grau III.

Per altra banda, pel que fa als terminis de compliment de la Llei de dependència, a finals de 2019 la Conselleria d'Afers Socials va publicar una notícia indicant que les Balears estan per davall de la mitjana de temps necessari per complir els terminis marcats per la llei (CAIB, 2019). Concretament, a les Balears es compleix tot el procés amb una mitjana de 300 dies, mentre que a tot l'Estat aquesta mitjana és de 780 dies. La primera fase, que va des de la

sol·licitud a la valoració i que té un termini legal de 90 dies, a les Balears es compleix en 70. La segona fase, que és la resolució PIA (programa individual d'atenció), es compleix en 60 dies i el termini legal també és de 90. Finalment, la tercera fase, que determina la prestació final que rebrà la persona, té un termini legal de 780 dies i a les Balears es compleix en 300.

7.4.1.4. PROGRAMES INDIVIDUALS D'ATENCIÓ (PIA). PRESTACIONS RECONEGUDES EL 2020

El 2020 el nombre de persones beneficiàries de prestacions en relació amb els programes individuals d'atenció assoleix una quantitat de 21.187 persones. Per illes, Mallorca n'acumula més, amb una proporció de 82 %; Menorca, un 9,8 %; Eivissa, un 7,8 %, i Formentera, un 0,4 % (vegeu el quadre IIIA-7.8).

Els serveis més comuns són les prestacions econòmiques per a cures a l'entorn familiar, amb 17.057 resolucions (43,7 %). En aquest cas es detecta un augment de 3.000 persones més amb resposta en aquest servei. La segona prestació és la que correspon als serveis de teleassistència, amb 3.725 persones beneficiàries (19,3 %), xifra que ha augmentat lleugerament respecte a l'any anterior. En segon lloc trobam els serveis d'atenció residencial, amb 8.828 resolucions reconegudes (22,6 %), la qual cosa representa un augment d'unes 2.500 persones respecte a l'any anterior. A continuació, els serveis que acumulen una quantitat rellevant de prestacions reconegudes són els serveis de promoció de l'autonomia personal, amb 5.650 resolucions (14,5 %). Això representa un augment de més de 3.000 persones

respecte a l'any anterior. Són seguides pels serveis d'atenció residencial, amb 2.669 prestacions (6,8 %), que augmenten en poc més de 700 persones respecte a l'any anterior. A continuació, hi ha les places de centres de dia i nit (1.783 persones beneficiàries) i les prestacions d'ajuda a domicili (1.190 persones beneficiàries), que augmenten en ambdós casos el nombre de beneficiaris respecte al 2019. El nombre de beneficiaris de prestacions d'ajuda a domicili augmenta en més de 100 persones i les prestacions econòmiques vinculades a serveis augmenten en gairebé 1.000 persones (vegeu el quadre IIIA-7.9).

També hi ha un nombre important de residents a centres de dia de gent gran gestionats per la XPAD (960 persones). Queden 634 beneficiaris de prestacions econòmiques vinculades a serveis i 282 persones que són a centres d'atenció a persones en situació de discapacitat (vegeu el quadre IIIA-7.9).

7.4.1.5. EVOLUCIÓ DE LA DEPENDÈNCIA SEGONS GRAUS

Cal recordar que la Llei 39/2006 i el desenvolupament normatiu posterior preveia que el procés de resolució de la prestació passés per fases diverses de tramitació. Des del 2012, amb el real decret de llei del mes de desembre, s'elimina la distinció de graus de valoració. En aquest procés de reconeixement de la dependència es poden considerar quatre grans fases amb característiques pròpies, de les quals es poden quantificar els efectius. En concret, parlem del registre de les sol·licituds, de la valoració tècnica, de les resolucions corresponents i de l'acord entre usuaris i Admi-

nistració en relació amb el pla individual d'atenció (PIA).

És important quantificar els efectius de cada fase per observar l'eficàcia de la gestió de desplegament i també saber com repercuteix en cada fase l'evolució de la demanda. El 2020, per a les tres primeres fases, hi va haver un augment de la tramitació. Aquest augment confirmava l'esforç de normalització del procediment administratiu per agilitzar al màxim les respostes a cada fase i procurar reduir a un temps raonable la gestió de cada expedient.

L'any 2020 ja es detecta certa estabilització de la implantació de la llei, ja que els dictàmens van en creixement en relació amb el nombre de sol·licituds generades, agrupant 1.000 sol·licituds més respecte al nombre de dictàmens resolts (vegeu el quadre IIIA-7.11). En total, el 2020 hi ha 2.704 persones pendents de prestació, amb un percentatge mitjà del 0,23 % de casos que s'han de resoldre. Menorca i Formentera són les illes que necessiten confirmar un nombre més alt de persones.

7.5.

PLACES DEL CATÀLEG DELS SERVEIS DE DEPENDÈNCIA I PROMOCIÓ DE L'AUTONOMIA

Una vegada més, hem de subratllar que el desenvolupament de la Llei 39/2006, especialment de l'article 14 i següents, comporta que les administracions públiques tinguin a disposició de la ciutadania amb dret reconegut de situació de de-

pendència les prestacions necessàries per atendre tant la promoció de l'autonomia com l'atenció a la dependència. La naturalesa de les prestacions pot tenir caràcter de servei o econòmic. Així mateix, la llei en planteja les prioritàries i explicita que «es prestaran a través de l'oferta pública de la xarxa de serveis socials per les comunitats autònomes respectives mitjançant centres i serveis públics o privats concertats i degudament acreditats».

Els titulars de les places poden ser les entitats municipals, els consells insulars, les entitats associatives del tercer sector i la Fundació Balear de la Dependència/Direcció General d'Atenció a la Dependència (FBD/DGAD). En total, gestionen 141 serveis, especialment residències i centres de dia per a persones grans. Concretament, es tracta de 44 centres de dia per a gent gran, 36 residències per a gent gran, 29 habitatges tutelats, 8 centres ocupacionals i 7 centres per a persones en situació de discapacitat (CAIB, 2021).

El catàleg de serveis de dependència i promoció de l'autonomia inclou diferents tipus de prestacions econòmiques que s'estructuren en tres tipus diferents: les prestacions no contributives; les prestacions destinades a les persones en situació de minusvalidesa, i altres tipus d'ajuts o subvencions com poden ser els programes d'estades temporals.

Per illes, Mallorca és beneficiària del 81,5 % de recursos, Menorca del 9,3 %, Eivissa del 8,6 % i Formentera d'un 0,6 %.

El nombre de places residencials de centres de dia per a majors de 65 anys, que inclou

tant les places públiques com privades, arriba a les 3.629. Per illes, Mallorca té 2.789 places, Menorca té 426 places, a Eivissa es registren 382 places i Formentera disposa de 32 places (Vegeu el quadre IIIA-7.9). A finals de 2020 hi havia 1.491 persones en llista d'espera per accedir a una residència per a gent gran i 691 per a entrar a un centre de dia per a gent gran. D'aquestes places, entre un 71 % i un 78 % eren a Mallorca, entre un 19 % i un 21 % a Menorca i entre un 1 % i un 10 % a Eivissa.

En definitiva, sembla rellevant tenir en compte que la capacitat d'una societat per gestionar les noves necessitats de la població és essencial. En aquest cas, es tracta d'una necessitat vital, com és la cura i atenció de les persones en situació de dependència.

Per tant, per fer front a l'allargament de la vida i a la millora de les condicions de vida de les persones, així com de l'envelliment progressiu de la població, tindrem com a repte, en tant que societat avançada, el manteniment i la millora dels serveis públics d'atenció a les situacions de dependència. Només així es podrà garantir que la població en el seu conjunt gaudeixi de la capacitat d'accedir de manera igualitària i universal als serveis destinats a la cura i la promoció de l'autonomia de les persones per seguir construint una societat al més justa possible.

Els anys que venen caldrà que els diferents organismes implicats en la gestió dels serveis d'atenció a la dependència exerceixin un esforç de coordinació suplementària per resoldre les dificultats de les persones en situació de dependència. Especialment,

les persones que viuen en situacions de vulnerabilitat i que han vist agreujades les seves condicions de vida degut a la situació de pandèmia. Aquestes vies de resposta hauran d'anar encaminades a tenir en compte la posició de les dones i el seu paper essencial en la prestació de serveis de cura informal i formal per deconstruir totes aquelles dicotomies que perpetuen les situacions de desigualtat (Foessa, 2019). Aquestes situacions es visibilitzen en extrems de dedicació entre el que és

públic i privat, entre l'esfera productiva i reproductiva, extrems que demanen a crits la introducció de perspectives inclusives que considerin la corresponsabilitat, no només a l'àmbit privat, afavorint la desfamiliarització i la desmercantilització (Esping-Andersen, 1990, 1999). Cal avançar cap a un tan anhelat i encara llunyà sistema redistributiu basat en la universalitat i la corresponsabilitat com a principals premisses d'acció.

GRÀFICS EXTRES

Quadre IIIA-7.3. Percentatge de noves sol·licituds sobre el total de la població per illes de residència

Quadre IIIA-7.10. Valoracions de dependència per illes de residència, 2020

Quadre IIIA-7.13. Llista d'espera en residències i centres de dia per illa

8

HABITATGE

RESUM

El 2020 l'activitat del mercat de l'habitatge va continuar sent elevada, encara que la majoria dels seus indicadors no van superar la de l'any anterior. Es podria equiparar a una activitat similar a la del 2008-2010.

El 54 % d'aquesta activitat va continuar centrada en les reformes (sobretot d'habitatges) i el 46 % restant va ser en la nova construcció. En tots dos casos, amb un pes majoritari en l'edificació residencial d'habitatges unifamiliars i més discretament de plurifamiliars. A més, hi va haver una alta demanda d'habitatge per part de segments de població d'alt poder adquisitiu, que van fer que el preu de l'habitatge continués desenfrenat. El preu del sòl va resistir l'inversió, ja que es va reduir molt moderadament respecte a 2019.

A més, el nombre i l'import de les transaccions de compravenda d'habitatges lliures es van reduir. Malgrat que ho van fer a dues intensitats diferents i van cloure amb un preu mitjà per transacció que va assolir una xifra rècord: 318.000 euros l'habitatge. No obstant això, malgrat les reculades de la majoria dels indicadors d'habitatge, hi va haver un mercat paral·lel, el de luxe, que va continuar actiu i va arrossegar els valors mitjans de la comunitat.

El mercat del lloguer va reflectir la crisi de la pandèmia amb rapidesa i van baixar les rendes de l'oferta disponible. A més, les hipoteques constituïdes tant en valor com en import també se'n van ressentir. En resum, la desescalada observada el 2019 es va accentuar ràpidament el 2020 per la pandèmia i va convertir el 2017 en el millor any de la dècada.

Va cridar l'atenció que el ritme d'inaccessibilitat de l'habitatge va augmentar d'un any a l'altre: si el 2019 una persona necessitava 13,6 anys de salari íntegre per comprar un habitatge, el 2020 en va arribar a necessitar 17,2. Mentrestant, a Espanya l'esforç mitjà va ser similar en tots dos anys: 9,3 anys el 2019 i 9,6 el 2020.

8.1.

INTRODUCCIÓ

El 2020 l'activitat del mercat de l'habitatge va continuar sent elevada, encara que la majoria dels seus indicadors no van superar el nivell de l'any anterior. Es van retornar a les xifres dels anys 2008-2010.

El 54 % d'aquesta activitat va continuar centrada en les reformes (sobretot d'habitatges) i el 46 % restant va ser en la nova construcció. En tots dos casos, amb un pes majoritari en l'edificació residencial d'habitatges unifamiliars i més discretament de plurifamiliars. A més, hi va haver una alta demanda d'habitatge per part de segments de població d'alt poder adquisitiu, que van fer que el preu de l'habitatge continués desenfrenat.

La pandèmia va afectar la marxa del sector de l'habitatge i va fer retrocedir la majoria dels seus indicadors. Es van observar descensos en alguns dels indicadors d'activitat, com el preu del lloguer, les transaccions de compravenda d'habitatges i els seus imports. En canvi, unes altres activitats van augmentar respecte al 2019, com les hipoteques constituïdes tant en valor com en import o el valor mitjà de les transaccions. També hi va haver les que tot just es van veure afectades i, fins i tot registrant descensos interanuals, van assolir xifres elevades, com el preu del sòl.

A més, el nombre i l'import de les transaccions de compravenda d'habitatges lliures es van reduir, encara que ho van fer a dues intensitats diferents i van cloure amb un preu mitjà per transacció que va assolir

una xifra històrica: 318.000 euros per operació de compravenda.

Conseqüentment, van empitjorar —i molt— els indicadors d'accessibilitat a l'habitatge. El 2020 hi va haver dues dimensions diferents que van aprofundir les diferències entre les Illes Balears i la resta d'Espanya.

La situació a Espanya va ser similar perquè els seus indicadors d'activitat també es van frenar respecte al 2019. No obstant això, a diferència del cas balear, va ser l'any 2018 el que es va convertir en el més actiu del període des del 2009.

8.2.

PREUS

Una de les primeres conclusions d'aquesta memòria és que, enmig d'aquest panorama de crisi econòmica, els preus dels habitatges el 2020 es van continuar encarint. De fet, van assolir el preu més elevat des de 2009.

Segons dades oficials de l'Institut Nacional d'Estadística (INE), l'índex de preus de l'habitatge (IPH) general, calculat sobre la base de preus de compra de 2005, va arribar als 135,9 punts. Això va suposar un 4,1 % més que l'any anterior (130,6 punts). Encara que, això sí, va créixer a un ritme més moderat comparat amb el d'anys anteriors.

Aquest encariment va ser generalitzat tant en els habitatges de segona mà com en els

nous, encara que es va donar amb més intensitat en aquests darrers. Totes dues van acumular pujades per setè any consecutiu. D'una banda, els habitatges nous van assolir un IPH de 142,4 punts, la qual cosa va suposar un encariment del 10,6 % respecte a l'any anterior. I, de l'altra, l'índex de les cases de segona mà es va situar en els 135,5 punts, creixent un 3,5 % respecte al 2019 (vegeu el quadre IIIA-8.1).

Aquesta conclusió no només destaca per l'entorn conjuntural de crisi en el qual ens trobàvem, sinó perquè té un comportament oposat al del conjunt d'Espanya.

En plena pandèmia, els preus de l'habitatge a les Balears no només que es van resistir a baixar, sinó que es van incrementar respecte als del 2019. En part es podria explicar perquè l'estabilitat de l'habitatge va continuar sent l'opció d'inversió preferida enfront d'altres actius: perquè es concebia una ràpida recuperació de la pandèmia; perquè les hipoteques continuaven en preus mínims i s'aprofitaven d'un període de tipus d'interès molt baixos; perquè el preu del sòl tot just es va reduir; perquè els venedors potencials decidien conservar els seus immobles i buscar liquiditat en altres alternatives —com les ajudes creditícies posades en marxa al juny— que no malvendre els seus béns a preus fora de mercat per aconseguir-la, o perquè la confiança en el valor dels immobles a la comunitat va continuar sent elevada malgrat el confinament i les altres restriccions.

Amb tots els motius anteriors es podria explicar per què el preu de l'habitatge a les Illes Balears s'encaria i superava el nivell del 2009.

Per trimestres, es va observar que a partir del segon trimestre de 2019 es va anar moderant el ritme de creixement dels preus dels habitatges, tant a les Balears com a Espanya. En arribar el tercer trimestre de 2020, es reflecteix la incertesa econòmica de la pandèmia i es corregeix amb més intensitat. Només en aquest trimestre el preu de l'habitatge nou va patir una baixada de 10 punts. La baixada dura poc, perquè els trimestres posteriors es va recuperar la tendència i va continuar creixent fins a minorar les diferències amb els preus previs a la bombolla immobiliària del 2008. Així, si en el segon trimestre de 2008 l'IPH es va situar en els 140,6 punts, el 2020 va estar en els 138,4 punts. És a dir, un comprador que el 2005 hagués pagat 100.000 euros per un habitatge; el 2008 el mateix li hauria costat 140.600 euros, i el 2020, 138.400 euros. Des d'aquesta òptica, els preus de 2020 només van ser un 2 % més barats que els del 2008.

Un any més, l'habitatge a Espanya (mesurat en conjunt) va ser més barat. Va tenir un IPH de 127,2 punts, 8,7 punts menys que el balear. Les xifres posen en relleu la idiosincràsia del mercat de l'habitatge a les Balears.

El preu del sòl tot just es va veure afectat per la pandèmia. Les limitacions de sòl urbà balear van fer que el seu preu no només assolís el nivell més elevat d'Espanya, sinó que va registrar un dels descensos més moderats (-2 %) en comparació amb les altres comunitats autònomes. Segons dades del Ministeri de Transports, Mobilitat i Agenda Urbana¹, el 2020 el preu mitjà

1. MINISTERI DE TRANSPORTS, MOBILITAT I AGENDA URBANA (GdE) (2020). *Estadísticas de precios de suelo urbano*. Recuperat l'1 de juny de 2021 de: <https://apps.fomento.gob.es/boletinonline2/?nivel=2&ordre=36000000>.

anual del sòl balear es va situar en els 281 €/m², només 6 €/m² menys que el 2019. Es van pagar 135 €/m² més per sòl balear que a la resta d'Espanya (146 €/m²), el sobrepreu més alt de totes les autonomies. El sòl en el conjunt d'Espanya, però, es va abaratir un 9,4 %.

També va cridar l'atenció el seu comportament respecte a les altres comunitats que tenen els preus del sòl similars. En aquest sentit, aquestes darreres van patir descensos més elevats, com Madrid (amb un -16,6 %), el País Basc (-5,7 %) i les Canàries (-6,3 %).

Paral·lelament, el mercat del lloguer és molt més àgil que el de l'habitatge i els efectes derivats de la situació de la pandèmia es van reflectir més ràpidament i d'una manera més intensa que en el mercat de compravenda. De fet, es va veure un comportament dispar entre els preus de compra i els de lloguer (amb dades del portal Idealista). Segons l'informe sobre l'evolució dels preus del lloguer d'habitatge a Espanya², els mercats més dinàmics per al lloguer van tancar l'any amb caigudes «històriques». Segons aquest estudi, en el conjunt d'Espanya el preu de l'habitatge en lloguer va pujar un 1,4 % durant el 2020, fins a 11,1 euros al mes el metre quadrat. Així mateix, Barcelona (-9,4 %), Madrid (-7,3 %), Palma (-6,2 %), Màlaga (-5,6 %) i Sevilla (-5,2 %) van liderar les caigudes.

Per comunitats autònomes, els preus del lloguer només es van reduir en quatre: les

Balears, Madrid, Catalunya i les Canàries. A les Balears, el descens va ser del 7,3 %, seguida de Madrid (-4 %), Catalunya (-2,8 %) i les Canàries (-0,7 %). No obstant això, es van incrementar a la resta, amb Galícia al capdavant, que va registrar una pujada del 6,7 %, seguida de Castella i Lleó (6,4 %), Extremadura (4,8 %) i Castella-la Manxa (4,7 %).

Un dels motius d'aquest abaratiment va ser l'important increment del parc d'habitatges disponibles per l'aturada provocada pel confinament. Es va produir un transvasament d'habitatges turístics a lloguer tradicional. Aquest transvasament va ser més marcat en els mercats més dinàmics, coincidint amb les grans ciutats, en què la rotació d'habitatges va ser molt més elevada perquè les rendes —a les principals ciutats— van començar a caure amb la pandèmia per les dificultats econòmiques de les famílies; perquè els pisos turístics de les grans ciutats i zones costaneres van cercar alternatives a la falta de turistes i es van posar en el mercat com a habitatges de llarg termini, i perquè hi va haver mudances a pisos més grans a causa de les noves necessitats marcades pel teletreball.

Malgrat els descensos experimentats, les Balears van continuar sent una de les comunitats més cares (11,7 €/m²), a les quals s'ha de sumar Madrid (14,2 euros), Catalunya (13,8 euros), el País Basc (12,3 euros) i les Canàries (9,9 euros).

Tot això està provocant que el mapa dels barris dels municipis i fins i tot dels mateixos municipis canviï. S'estan recuperant zones i municipis que en els darrers anys

2. IDEALISTA (2021). «Evolución del precio de la vivienda en alquiler en España». Recuperat el 16 de juny de 2021 de: <https://www.idealista.com/sala-de-prensa/informes-precio-vivienda/alquiler/>.

s'havien buidat i passen a ser, de nou, zones residencials on la classe mitjana adquireix o lloga un habitatge a preus assequibles.

8.3.

TRANSACCIONS

Un altre dels indicadors analitzats en el mercat de l'habitatge va ser el moviment de transaccions de compravenda d'habitatges, tant en nombre com en import. El 2020, amb dades del Ministeri de Foment³, les transaccions d'habitatges de les Illes Balears es van continuar frenant per quart any consecutiu fins a assolir les 11.539 signatures. En comparació amb el 2019, es van signar 4.153 transaccions menys. És a dir, van disminuir un 26,5 %. I si es compara amb el 2017 (18.390), la xifra més alta dels darrers anys, aquestes transaccions es redueixen un 37,3 %. La situació a Espanya també va empitjorar, encara que a un ritme més moderat (-14,5 %) i es va tancar l'any amb 487.089 transaccions.

En realitat, gairebé la totalitat va correspondre a habitatges lliures (concretament el 99 %). Així, el 2020 es van signar 11.441 operacions immobiliàries, incloent-hi tant habitatges nous com de segona mà, enfront dels 15.581 de l'any anterior, registrant un descens del 26,6 %. Agafant perspectiva, el 2020 va suposar retornar als nivells de 2008-2009. Definitivament

es van deixar enrere les xifres assolides el 2017, que fregaven les 18.300 operacions i que van convertir aquell any en el millor d'aquest darrer lustre.

Les transaccions a Espanya també van empitjorar les seves xifres, encara que més mesuradament que les Illes. Es van tancar 467.579 transaccions, la qual cosa va suposar un 14,5 % menys que el 2019 (546.592 transaccions), una quantitat similar a la del 2010.

I d'aquestes darreres, nou de cada deu transaccions van correspondre a habitatges de segona mà. És a dir, es van signar 10.351 operacions, un 28,1 % menys que fa un any. Es van acumular baixades durant tres anys consecutius fins a retrocedir a nivells de 2014-2015. En canvi, si es compara amb el 2017, l'any més dinàmic des del 2000 (16.947 transaccions), la reculada és d'un 38,9 % (6.596 transaccions menys).

A Espanya no va ser gaire diferent, encara que, això sí, la seva disminució va ser més moderada que a les Illes. Es van signar gairebé 87.000 operacions menys que l'any anterior, la qual cosa va suposar un descens del 16,9 %. En total, es van signar 426.709 transaccions enfront de les 513.707 transaccions del 2019.

En general, es pot concloure que, malgrat els descensos patits en el volum de transaccions per la situació de pandèmia, la xifra total es va mantenir en nivells de 2015, perquè es partia de nivells màxims assolits els anys anteriors. El 2020 les dues palanques de demanda que fins al moment influïen en la compra d'habi-

3. MINISTERI DE TRANSPORTS, MOBILITAT I AGENDA URBANA (2020). *Transacciones inmobiliarias (compraventa)*. Recuperat l'1 de juny de 2021 de: <https://www.fomento.gob.es/be2/?nivel=2&ordre=34000000>.

tatges se'n van ressentir. D'una banda, el mercat espanyol es va desplomar un 25 % i, de l'altra, l'estranger ho va fer un 30 %. No obstant això, cal destacar que el resultat final no va ser tan desastrós perquè es venia d'uns anys de bonança que en termes absoluts van aconseguir capejar el temporal.

El mercat espanyol es va contreure un 24,6 % respecte al 2019. Van signar 7.602 operacions, 2.483 menys que fa un any (10.085). I, d'altra banda, les persones estrangeres, residents o no a Espanya, van convertir les Illes Balears en una de les províncies amb un nombre més alt de compravenda d'habitatges per part seva. Es van signar 3.937 transaccions, 1.670 menys que el 2019 (5.607) i això va suposar un 29,7 % menys. Sens dubte, va ser un dels descensos que més van afectar l'evolució de l'activitat de l'habitatge a les Illes. Amb tot, destaca que el pes dels estrangers a les Illes (35 %) va ser superior a la majoria de les províncies i a la mitjana nacional (17 %), la qual cosa contribueix amb més efecte al sosteniment del mercat de l'habitatge a les Illes que en altres comunitats. En el conjunt d'Espanya, es van signar 72.644 transaccions, un 25,6 % menys que el 2019 (97.692 transaccions). I per províncies, les persones estrangeres van continuar triant altres zones costaneres, com les Canàries, Alacant, Girona, Almeria i Màlaga per invertir en un habitatge.

Una altra variable que explica la marxa del sector és l'import de les transaccions de les compravendes, que també es van reduir. El 2020 es van signar transaccions immobiliàries d'habitatges lliures per va-

lor de 3.637,8 milions d'euros, un 12,3 % menys que el 2019 (4.147,9 milions d'euros). En perspectiva, aquesta xifra es va assemblar a la del 2005 (amb 3.170,4 milions d'euros). A Espanya el comportament va ser semblant. Es van signar compravendes per valor de 77.467,9 milions d'euros, un 10,3 % menys que el 2019 (86.350,0 milions d'euros). Es va assolir un nivell similar al del 2009 (74.476,1 milions).

A conseqüència dels dos indicadors anteriors (nombre i import de les transaccions), el 2020 el valor mitjà per transacció va arribar al seu màxim: 318.000 euros per habitatge. Si bé tant el valor com el volum d'habitatges transaccionats va ser menor que el 2019, els seus ritmes de decreixement van ser desiguals. El descens en el nombre de transaccions va ser superior al seu valor. Per aquest motiu, el valor mitjà per transacció va ser superior el 2020 que el 2019.

Aquesta és una altra de les conclusions més interessants del capítol. És a dir, el preu mitjà d'una compravenda (calculat a partir del valor mitjà de les transaccions de compravenda d'habitatges lliures i el nombre d'operacions), va anar de 317.963 euros, un 19,4 % superior al de 2019 (266.221 euros), la seva cinquena pujada consecutiva: va passar de 225.000 el 2016 a 318.000 el 2020. I en comparació amb el preu mitjà a Espanya, la diferència encara va ser més dràstica, perquè va assolir els 152.000 euros, ja que el valor de la compravenda mitjana a Espanya es va estimar en 165.679 euros, un 8,3 % més que el 2019 (152.942 euros).

8.4.

HIPOTEQUES CONSTITUÏDES

Una altra de les conclusions d'aquesta memòria és que el 2020 es van signar més crèdits hipotecaris (tant en nombre com en import) que el 2019. Segons l'INE⁴, les hipoteques immobiliàries constituïdes corresponents a finques urbanes van créixer un 1,4 % en import i un 19,2 % en unitats. Es van concedir crèdits per valor de 2.878,9 milions d'euros enfront dels 2.839,2 milions d'euros del 2019. El seu pes a Espanya va representar el 4,3 % del total (67.529,1 milions d'euros). I en nombre d'operacions, es van signar 14.371 préstecs, que van representar el 3,2 % del total nacional. Crida l'atenció com va ser de diferent el comportament a Espanya: l'import de les hipoteques es va reduir un 5,1 %, i el nombre, un 6,6 %.

Una altra de les conclusions és quina part de les transaccions es va finançar amb crèdit. En aquest sentit, analitzant les dades anteriors, es va calcular que el 79 % del valor de les operacions de les Illes Balears va necessitar el banc per finançar el seu habitatge, mentre que la resta es va pagar al comptat. En comparació amb l'any passat, van ser 11 punts percentuals més, ja que el 2019 un 68 % es va necessitar hipotecar.

Els nombres de les hipoteques sobre finques rústiques van caure per tercer any consecutiu. A les Illes Balears es van signar un 19,2 % menys d'operacions (504 el

2020, enfront de les 624 del 2019) i, en import, es van finançar operacions per un 24,4 % menys del valor de l'any anterior (162,4 milions d'euros el 2020, enfront dels 214,6 milions d'euros de 2019) (vegeu el quadre IIIA-8.3).

8.5.

TIPUS D'INTERÈS

El 2020 l'Euribor⁵ va continuar sent negatiu i els tipus d'interès hipotecaris fixos a tres anys van continuar molt baixos (en l'1,7 %), la qual cosa va contribuir positivament a l'accessibilitat de les persones compradores residents (espanyoles i estrangeres), malgrat l'entorn desfavorable propiciat per la crisi econòmica de la covid-19, els elevats preus de compra i l'escassetat d'oferta.

Segons el Banc d'Espanya (2020), el tipus d'interès hipotecari, referit al conjunt de les entitats bancàries per a préstecs hipotecaris a més de tres anys per a l'adquisició d'un habitatge, es va tornar a reduir el 2020. A l'interès ja estancat en l'1,9 % dels quatre anys anteriors, el 2020 va sorprendre amb una disminució fins a l'1,73 %. En aquest darrer any es va reduir un 10,7 % respecte al 2019. Per al mercat inversor, l'habitatge va continuar sent una bona alternativa als escassos actius financers atractius del mercat (vegeu el quadre IIIA-8.4).

4. INSTITUT NACIONAL D'ESTADÍSTICA (2021). *Estadística de hipotecas*. Recuperat l'1 de juny de 2021 de: https://www.ine.es/dyngs/inebase/es/operacion.htm?c=estadistica_c&cid=1254736170236&menu=ultiDatos&idp=1254735576757.

5. BANC D'ESPANYA (2021). Tipos de interés y tipos de cambio. Recuperat el 16 de juny de 2021 de: <https://www.bde.es/webbde/es/estadis/infoest/tipos/tipos.html>.

8.6.

POBLACIÓ I ACCESSIBILITAT A L'HABITATGE

Com a darrer punt, es va analitzar l'accessibilitat a l'habitatge de la població resident en plena pandèmia i les conclusions van ser més radicals que el 2019. Segons l'Enquesta de condicions de vida⁶, la renda mitjana per persona el 2019 (darrera xifra disponible) va disminuir un 5,8 %. Així i tot, es va convertir en la cinquena comunitat autònoma amb més ingressos mitjans anuals nets per persona (18.420 €), només per darrere del País Basc, Madrid, Navarra, Catalunya i la Rioja.

Com a resultat, es va observar que els esforços per adquirir un habitatge (mesurat en anys de salari anual) van continuar augmentant i superant amb ampli marge la resta de comunitats autònomes. Es van necessitar 17,2 anys de salari anual íntegre per aconseguir comprar un habitatge a les Illes, mentre que la mitjana a Espanya va estar en els 9,6 anys. Com és normal, aquests esforços empitjorarien si es dediqués a l'habitatge només el 30 % del salari a l'habitatge (el restant 70 % es dedicaria a la subsistència i manutenció, segons l'INE) i s'assolirien els 57 anys a les Illes Balears, 25 anys més que per al conjunt d'Espanya (32 anys). Una conclusió desastrosa en qualsevol cas, i més en una situació de pandèmia.

Aquest indicador es calcula prenent com a referència la ràtio entre la renda mitjana anual que genera una llar i una unitat de consum i el valor mitjà declarat en les transaccions d'habitatge lliure. El denominador va ser la renda mitjana anual d'una llar o unitat de consum (publicat en l'Enquesta de condicions de vida de l'INE) i explica que la renda per llar agrega tots els ingressos percebuts per tots els membres d'una llar, excloent-hi el lloguer imputat equivalent a una hipotètica renda de lloguer, i que la renda per unitat de consum es calcula dividint la renda de la llar entre la xifra que s'obté en donar el valor d'1 al primer adult, de 0,5 als següents i de 0,3 als menors de 14 anys. Les xifres actualitzades de 2020 no s'han publicat en acabar l'informe, així que s'ha agafat el darrer que hi ha disponible (2019).

El numerador va ser el valor mitjà declarat en les transaccions d'habitatge lliure (que calcula el Ministeri de Foment) que desagrega els preus de l'habitatge nou i el de segona mà i es va disposar del 2020.

A través d'aquest indicador, s'observa quin va ser l'esforç que va haver de fer una llar balear per comprar un habitatge: 7,2 anys és el que tardaria si hi dediqués el 100 % al pagament. Aquest esforç contrasta amb els 4,9 anys de mitjana nacional. La llar balear es va tornar a situar com la més inaccessible i en primera posició, per davant de comunitats tan importants com Madrid (6,5 anys), el País Basc (5,3) i les Canàries i Andalusia (5,2 anys). A més, en comparació amb anys anteriors, la resta de les comunitats autònomes van reduir aquests esforços en sintonia amb la crisi de la co-

6. INSTITUT NACIONAL D'ESTADÍSTICA (2020). *Encuesta de condiciones de vida*. Recuperat l'1 de juny de 2021 de: https://www.ine.es/dyngs/inebase/es/operacion.htm?c=estadistica_c&cid=1254736176807&menu=ultiDatos&idp=1254735976608.

vid-19, mentre que a les Balears va ser tot el contrari (vegeu els quadres IIIA-8.5., IIIA-8.6., IIIA-8.7. i IIIA-8.8.).

Una altra conclusió important va ser que malgrat que el 2019 la renda mitjana per unitat de consum a les Illes Balears va ser de les més altes (18.420 €), només per darrere del País Basc (22.480 €), Madrid (21.030 €), Navarra (20.697 €), Catalunya (20.049) i la Rioja (18.661 €). No va ser suficient per afrontar els elevats preus de l'habitatge, fet que la converteix en la comunitat en què va caldre fer més esforç per comprar un habitatge: 17,2 anys. Va contrastar amb els 12,6 anys de Madrid, els 10 anys del País Basc, els 9,9 de Catalunya, els 7,7 de Navarra i els 6 de la Rioja. Si es destinés al 30 % del sou, llavors els anys es dispararien: s'assolirien els 42 anys a Madrid, els 33 anys al País Basc i Catalunya, i els 26 a Navarra. Aquestes xifres van dificultar l'accés a la compra d'habitatge per a gran part de la població.

Aquesta situació es va agreujar encara més per als habitatges nous. A les Illes Balears, l'esforç per a l'adquisició d'un habitatge nou va assolir els 26,2 anys, enfront dels 16,1 anys de l'habitatge de segona mà. Aquest esforç va ser molt superior al dedicat en el conjunt d'Espanya, que va ser similar al 2019 i es va estimar en 14,4 anys per al nou habitatge i en 9 anys per al de segona mà.

En qualsevol cas, en totes les tipologies analitzades és la comunitat autònoma on més esforç s'hauria de fer per adquirir un habitatge, sigui nou o de segona mà. A les Illes Balears, l'esforç va arribar a nivells inquietants si es considera que una per-

sona dedica el 30 % de la seva renda al pagament de l'habitatge. Això va donar com a resultat que un balear necessitaria dedicar 85 anys de la seva vida a pagar un habitatge nou de 483.520 euros i 54 anys si l'habitatge fos de segona mà i costés de mitjana 297.381 euros.

L'evolució el 2020 va ser dramàtica en comparació amb el 2019, atès que es van incrementar més els preus dels habitatges que les rendes de les llars. Així, es va passar de 12,6 anys el 2016 a 17,2 anys el 2020.

Per consegüent i per acabar, tots aquests indicadors van ajudar a entendre com per a un elevat percentatge de la població l'accés a l'habitatge va ser un gran problema agreujat per la incombustible escalada de preus de compra i l'empobriment de les rendes en plena pandèmia.

GRÀFICS EXTRES

Quadre IIIA-8.2. Índex de preus de l'habitatge (IPH) a les Illes Balears i a Espanya per tipus d'habitatge per trimestres (2008-2020) (base 2005)

Gràfic IIIA-8.2. Evolució de la variació de l'IPH general a Espanya i a les Illes Balears (2008-2020)

9

JUSTÍCIA

L'any 2020 es pot definir com un any extraordinari, i no per ser excepcionalment bo, sinó més aviat al contrari, per l'anormalitat que s'ha viscut derivada de la situació de pandèmia sanitària. A Justícia, va afectar aturant tota l'activitat judicial des del 16 de març fins al 4 de juny de 2020, llevat dels serveis mínims que fixaren el Consell General del Poder Judicial i el Ministeri de Justícia. Aquesta aturada ha influït en la baixada en l'entrada del nombre d'assumpes als jutjats i també en una menor resolució, si bé cap al darrer trimestre de 2020 es veu un repunt important, encara que no permet superar les dades de l'any anterior, 2019¹.

En tot cas, el balanç continua sent negatiu, en un percentatge inferior a altres anys, en què influeix la menor entrada d'assumpes, però continua creixent la litispendència als jutjats. A causa d'aquesta menor entrada, podem dir que la pandèmia no ha afectat significativament el retard existent.

Dins l'àmbit civil, ha baixat l'entrada d'assumpes però s'ha guanyat en complexitat. L'increment es dona en monitoris: reclamació de rebuts i factures; ordinaris, que són els procediments més complexos; concursos de persones físiques no empresaris, i procediments arrendataris i precaris,

és a dir, per recuperar la possessió d'habitatges. Aquests darrers procediments s'han vist afectats per normativa estatal aprovada a fi d'evitar el desnonament de persones en situació de vulnerabilitat. Això provoca una saturació dels serveis socials, que han d'informar, i un retard i, cada vegada més, una major conflictivitat per poder dur a terme desnonaments acordats judicialment. La difícil situació econòmica es comença a reflectir precisament amb la pujada d'aquest tipus de procediments. Al contrari, els procediments d'execució hipotecària són gairebé testimonials — només 178— tenint en compte que l'any 2015 van ser 1.026.

També es significativa la baixada en l'entrada d'expedients al jutjat que resol exclusivament els procediments que versen sobre la nul·litat de clàusules en contractes de préstec amb garantia immobiliària. Aquest any 2020 han estat 1.386 assumpes. L'any 2018, en canvi, varen ser 4.737, i el 2019, 2.243. Pareix una temàtica que comença a mostrar signes d'esgotament gràcies a la unificació de criteris i a la jurisprudència tant del Tribunal de Justícia de la Unió Europea com del Tribunal Suprem.

D'altra banda, els quatre jutjats de família van donant una resposta satisfactòria. Repunta en quasi uns 400 assumpes la litispendència en relació amb l'any anterior, però s'ha de recalcar l'esforç que s'ha fet per unificar criteris durant el confinament i

1. Les dades de l'apartat són del Poder Judicial (2021), Estadística Judicial, <https://www.poder-judicial.es/cgpj/es/Temas/Estadistica-Judicial/Bases-de-datos-de-la-estadistica-judicial--PC-AXIS/>

també amb posterioritat, fet que va contribuir que els advocats de família poguessin donar els millors consells als molts dubtes que es van produir en aquests períodes, i que això pogués evitar un major grau de conflictivitat i de recórrer als jutjats. També es va reflectir en l'època del confinament perquè es continuessin complint els règims de visites i els trasllats de menors, sense problemes per als progenitors amb els costos de seguretat.

La jurisdicció mercantil és de les poques que puja en entrada d'assumpes. S'han resolt més casos, però, amb un increment de l'entrada, la litispendència és una mica superior. Aquesta pujada és deguda als procediments en transport aeri, si bé es preveu que per ara sigui una situació conjuntural, a causa de la baixada en transport nacional i internacional, aeri o marítim per la situació sanitària. A més, han pujat els concursos voluntaris, però els necessaris estan suspesos per Reial decret llei 8/2020, de 14 de març, una mesura aprovada inicialment mentre duràs l'estat d'alarma però que es va prorrogar tot el 2020.

Així mateix, a instrucció han entrat menys assumptes, se n'han resolt una mica menys, però així i tot s'ha reduït la litispendència. De fet, els gairebé tres mesos de confinament i la baixada de turisme tenen una incidència proporcional en una baixada de denúncies. Es mantén més o menys la situació en matèria de denúncies per violència domèstica, àmbit familiar que no és violència sobre la dona, encara que augmenta el nombre de les ordres de protecció.

Als jutjats de violència sobre la dona, la situació és insostenible. La previsió d'en-

trada d'assumpes en aquests jutjats és de 1.600, no obstant estan entrant més de 3.600 casos a cada un dels dos jutjats. En aquests moments ja es necessitarien dos jutjats més, que de moment no hi ha. La pandèmia no s'ha vist reflectida en un augment de casos; al contrari, han baixat les denúncies, se n'han posat 637 menys i hi ha un descens de 1.041 assumptes.

Pel que fa als jutjats penals, segueixen més o menys igual. S'ha fet un gran esforç per recuperar el retard que ha suposat la suspensió de judicis quasi tres mesos, i es pot dir que en acabar l'any la demora ja havia estat, si més no, minimitzada. Menors presenta números favorables per la baixada en l'entrada d'assumpes, encara que se n'han resolt una mica menys, però, així i tot, ha baixat la litispendència dels jutjats. Als jutjats de menors continua sent preocupant el nombre de delictes en què intervé la violència —entesa en un sentit ampli— i que també comprèn els delictes de violència de gènere i domèstica. D'altra banda, el jutjat de vigilància penitenciària millora, han entrat menys assumptes, també se n'ha resolt una mica menys, però prou per baixar el nombre de casos al jutjat. Durant el 2020, des del setembre, es posa un reforç amb un segon jutge per ajudar a millorar la litispendència i situació de col·lapse que vivia el jutjat.

La jurisdicció contenciosa administrativa augmenta lleugerament la seva litispendència, encara que s'ha resolt més casos. Això deriva de l'acumulació d'assumpes antics que té aquesta jurisdicció i la dificultat de la matèria. La situació de pandèmia influeix en aquests jutjats, l'entrada d'assumpes ja es va veure incrementada

notablement cap a finals de 2020, tenint en compte que es veuen les multes i els recursos contra sancions administratives. S'ha mantingut el reforç d'un magistrat a cada jutjat, si bé no s'ha renovat el del jutjat número 3, i que està centrat en la resolució de 15 procediments ordinaris a fi d'alleugerir el retard i l'acumulació d'aquests assumptes, però no es considera que doni un resultat satisfactori i s'estudia la possibilitat d'adoptar alguna altra mesura de reforç.

Pel que fa a la jurisdicció social, segueix la mateixa tònica d'aquest any: baixa l'entrada, es resol un poc menys i s'incrementa la litispèndència lleugerament. Els acomiadaments són la matèria que té més entrada. Això reforça la impressió d'una situació econòmica difícil. Es manté un reforç transversal i al juny va entrar un reforç que exclusivament resol matèria d'acomiadaments a fi d'evitar que es demori més d'un any aquest tipus de situació, molt difícil per al treballador i que comporta moltes despeses durant tot el temps que el procés està en tràmit.

A més a més, l'Oficina d'Atenció a les Víctimes de Delictes continua fent una feina extraordinària en el suport a les víctimes de delictes i es pot comprovar en el cas de la darrera víctima mortal de gènere. Dins aquest àmbit de protecció, de cada cop agafen més força les sales amigables a fi de permetre que els menors víctimes de delictes a l'hora d'interactuar amb els jutjats ho puguin fer des d'un lloc més acollidor, sense la fredor pròpia de les instal·lacions judicials, si bé queda feina per fer en la prova anticipada i evitar la doble victimització. Aquesta és una passa molt

important a l'hora de la protecció de les víctimes menors.

Finalment, el 2020 ha suposat l'entrada del teletreball i dels judicis telemàtics. Hi ha hagut un esforç significatiu per continuar treballant, recuperar al més aviat possible el temps de paralització de l'activitat i que no col·lapsi el sistema judicial, que està malmès i té unes necessitats d'espai molt importants a Palma, on es necessita créixer i ja no hi queda cap espai disponible. Es mantén el repte que ja s'ha posat de manifest en anteriors ocasions: la necessitat a Palma de créixer en edificis judicials tant pel que fa al Tribunal Superior de Justícia i l'Audiència Provincial com als jutjats unipersonals. No hi ha més espai i això influeix de manera directa perquè no s'implantin més jutjats, que són molt necessaris per donar a la ciutadania un servei adequat. A més, les Illes Balears són la quarta comunitat amb la litigiositat més alta de l'Estat espanyol. S'ha previst per a l'any vinent l'entrada de dos jutjats nous a Palma, un social i un mercantil, relacionats amb la saturació de les jurisdiccions i que es preveu que siguin dels més afectats en entrada d'assumpes per la situació econòmica que provoca la pandèmia sanitària.

Amb tot, ha estat un any difícil, de molts de canvis a l'hora de fer feina per a tots els intervinents en l'àmbit judicial, però del qual podem fer un balanç favorable en la mesura que, amb gran esforç, s'ha mitigat el retard que la suspensió d'actuacions va comportar i s'ha pogut fer feina amb condicions de seguretat, amb adaptació a aquesta situació i s'ha intentat que afectés al mínim possible la ciutadania.

10

LLENGUA I CULTURA

RESUM

L'any 2020, immersos en plena crisi sanitària COVID-19, ha estat un any especialment dur per les persones que treballen en cultura, sense excepció, i la sostenibilitat financera del conjunt del sector s'ha posat en risc, malgrat que ha estat precisament en el context del confinament que hem pres encara més consciència del paper central de la cultura. Davant d'aquesta situació les administracions han treballat des de l'emergència, des de la necessitat no ja de «consolidar», «ajudar» o «acompanyar» els sectors culturals, sinó des de la necessitat de rescatar-los.

Espais patrimonials buits, activitats cancel·lades, institucions culturals tancades, esdeveniments de cultura popular posposats o processos de creació i producció artística interromputs. L'impacte de la COVID-19 sobre el sector cultural s'ha sentit a tot el món. La Unesco va alertar sobre aquest impacte, que afecta el dret fonamental d'accés a la cultura, els drets socials dels artistes i els treballadors de la cultura i la protecció de la diversitat de les expressions culturals. A més, va alertar sobre l'amenaça que s'aprofundeixin les desigualtats i de tornar més vulnerables a les comunitats.

Davant d'aquesta forta sotragada, què han fet les administracions públiques a les Illes Balears? Com han reaccionat? Quines mesures han creat? En la mesura en què hem pogut trobar la informació, hem volgut recollir els plans d'actuació del Govern de les Illes Balears i els consells insulars per a la reactivació i reconstrucció de la comunitat, centrant-nos en les mesures específiques per donar suport al sector cultural. Som conscients que un panorama complet ens el donaria conèixer també les iniciatives promogudes des de les administracions locals i els efectes sobre la iniciativa privada, però ens trobam de nou amb la dificultat d'obtenir la informació i les dades necessàries. També som conscients, però, que la dimensió real de l'impacte de la crisi sanitària sobre les comunitats culturals —públiques i privades—, les coneixerem en un futur pròxim.

Pel que fa a la llengua catalana, els canvis i l'evolució demogràfica de la societat de les Illes Balears constitueixen una informació cabdal a l'hora d'estudiar la situació social de la llengua catalana. D'ençà dels anys setanta del segle xx la població de les Illes Balears pràcticament s'ha triplicat. El factor principal d'aquest augment ha estat la immigració. Una diferència important entre la provenença de la població nouvinguda al final del segle passat i la dels darrers anys és que, mentre que abans provenia sobretot de l'Estat espanyol, ara prové especialment de l'estranger i constitueixen aproximadament un quart de la població total. Els canvis demogràfics tenen una incidència diferent en cadascuna de les illes. L'illa de Menorca concentra el percentatge més elevat de població nascuda en territoris de parla catalana, mentre que Eivissa i Formentera presenten el percentatge més baix de nascuts al domini lingüístic.

Quant a l'oferta de formació en llengua catalana, la pandèmia viscuda durant el 2020 ha provocat l'increment de cursos en modalitat a distància i la reducció d'oferta en modalitats presencials o semipresencials. També hi ha hagut una cancel·lació de tallers per a col·lectius concrets o que treballen habilitats lingüístiques específiques. La pandèmia de la COVID-19 també ha causat la disminució dels certificats de coneixements de català emesos per diferents organismes.

En matèria de formació específica, la Universitat de les Illes Balears, amb l'ajut de la Conselleria d'Educació, Universitat i Recerca, per mitjà de la Direcció General de Política Lingüística, ha ofert les formacions d'Expert Universitari en Dinamització Lingüística (30 d'octubre de 2019 - 30 de juny de 2020) i el Diploma Universitari de Legislació Lingüística i Drets Lingüístics (2 de novembre de 2020 - 30 de novembre de 2020). Els perfils formatius i professionals que han accedit a aquestes formacions són diversos.

Finalment, també val la pena dir que enguany les Illes Balears varen participar en la VII Viquimarató de la Llengua Catalana i que s'han publicat dues biografies de la filòloga menorquina Aina Moll: Aina Moll i Marquès. Semblança biogràfica, d'Isidor Marí i Mayans i Aina Moll i Marquès. Filòloga pionera i activista compromesa amb la normalització de la llengua catalana, de Pilar Arnau i Segarra. Les dues obres constitueixen un material necessari per conèixer el llegat material i immaterial de la polifacètica Aina Moll.

10.1.

L'ESTAT DE LA CULTURA

Any rere any hem de constatar la dificultat d'elaborar una diagnosi rigorosa sobre la cultura a les Illes Balears per manca de dades o, fonamentalment, perquè les dades existents (com ara les que inclou l'important document *Anuari d'estadístiques culturals*, del Ministeri de Cultura i Esports) recullen informació corresponent a dos o tres anys enrere. Donat el caràcter en constant transformació dels processos culturals i, per tant, de les inquietuds culturals de la ciutadania, es fa difícil conèixer la realitat de l'any que analitzam en aquesta memòria.

Enguany, la crisi sanitària de la COVID-19 ha suposat una etapa especialment dura per a les persones que treballen en cultura, sense excepció, i la sostenibilitat financera del conjunt del sector està en risc, tot i que ha estat precisament en el context de confinament que hem pres encara més consciència del paper central de la cultura.

Grans i petites empreses, entitats, col·lectius, artistes, creadors i creadores, o institucions culturals, impulsores d'activitats de recerca, creació, producció o d'exhibició a través dels cinemes, teatres, festivals, fires, petits comerços de proximitat (llibreries, sales de música en viu, centres de creació...), biblioteques o festes populars han hagut d'aturar en sec les seves iniciatives i projectes des del març del 2020, a conseqüència de l'escenari de contenció derivat del Reial decret 463/2020, de 14 de març, i dels posteriors decrets.

A partir de l'abril del 2020, el sector va alçar la veu i, a través del crit/etiqueta #LaCulturaÉsSegura, reivindicava l'espai cultural com un dels més segurs, un espai on no s'havien produït rebrots i, el que millor s'havia adaptat a les mesures de seguretat, canviant aforaments, creant protocols, respectant la distància social, repensant formats o, fins i tot, ajornant activitats quan era necessari.

Davant d'aquesta forta sotragada, què han fet les administracions públiques? Com han reaccionat? Quines mesures han creat? La discontinuïtat i la improvisació davant de les urgències reivindicades per un sector que ha estat clau durant la crisi sanitària són potser els elements que recorren el conjunt de mesures desplegades per les administracions, que, si bé redacten plans i estratègies que fan referència a la reactivació del teixit cultural, finalment articulen mesures que no disten gaire de les ordinàries, destinades a pal·liar només momentàniament una precarietat instal·lada en la cultura des d'abans, fins i tot, de la crisi econòmica del 2008. Malgrat aquesta observació general, algunes mesures concretes, com ara l'ajut del Govern al manteniment de les estructures d'empreses i autònoms, eren actuacions molt necessàries i seria essencial que es mantinguin i s'ampliïn a les associacions i entitats sense ànim de lucre.

S'agilitzen calendaris i es flexibilitzen tràmits, les administracions admeten la centralitat de la cultura i la declaren bé essencial, però els diferents sectors de la cultura expressen el seu malestar per unes ajudes insuficients i que sovint no tenen

en compte les especificitats dels diferents agents que participen en un ecosistema, el cultural, complex i divers.

En la mesura en què hem pogut trobar la informació, hem volgut recollir els plans d'actuació del Govern de les Illes Balears i els consells insulars per a la reactivació i reconstrucció de la comunitat, centrant-nos en les mesures específiques per donar suport al sector cultural. Som conscients que un panorama complet ens el donaria conèixer també les iniciatives promogudes des de les administracions locals i els efectes sobre la iniciativa privada. Però, de nou, ens trobam que la manca d'un organisme que tenguí la capacitat d'analitzar els diferents factors que envolten les pràctiques culturals quasi a temps real impedeix obtenir una imatge detallada de l'estat de la cultura, de les condicions laborals i socials en què es troben els treballadors de la cultura o de les possibilitats de participació de la ciutadania i d'accés a la cultura.

Parlam de l'Observatori de la Cultura de les Illes Balears. En aquest moment, sembla que hi ha la voluntat per part del Govern de crear un organisme d'investigació adaptat a les transformacions culturals i socials d'avui, que respongui a les noves dinàmiques i processos artístics, que analitzi tant els sectors culturals com la participació i l'accés de les persones a la cultura, que consideri aspectes quantitatius, però també l'impacte social de la cultura, que interpreti dades i ajudi a desenvolupar polítiques, estratègies i mesures per al conjunt del teixit cultural institucional i cívic.

10.1.1. L'ESTRATÈGIA CULTURAL DEL GOVERN DE LES ILLES BALEARS ENVERS L'IMPACTE NEGATIU DE LA COVID-19 EN L'ÀMBIT DE LA CULTURA

L'Eix 8 del Pla Autonòmic de Reactivació i Transformació Econòmica i Social de les Illes Balears: primeres propostes d'un pla d'actuació en cultura del Govern de les Illes Balears

El 30 d'abril del 2020 el Govern presenta el document inicial de Pla Autonòmic de Reactivació i Transformació Econòmica i Social de les Illes Balears¹, que preveu 10 eixos d'actuació i que es planteja com un pla obert i flexible que incorpora aportacions a mesura que es debat amb els actors implicats, partits polítics, institucions, plataformes cíviques i entitats socials.

L'eix 8, titulat «El foment de les indústries culturals i creatives», preveu el desplegament d'un pla de xoc «per mitigar l'impacte negatiu que suporten les indústries culturals i creatives en el context de la crisi de la COVID-19, que, per una banda, planteja la creació d'un fons extraordinari per a la sostenibilitat de les indústries culturals adreçat a persones jurídiques, que té com a finalitat subvenir els perjudicis que pateix el sector a causa de la suspensió o pèrdua d'activitat a conseqüència dels efectes de la COVID-19».

El 8 de maig del 2020, la consellera de Cultura comparteix amb el sector cultural el pla de reactivació de les indústries cul-

1. GOIB (2020). *Pla autonòmic: reactivació i transformació econòmica i social de les Illes Balears*. <https://www.caib.es/pidip2front/jsp/adjunto?codi=2426170&idioma=ca>

turals i creatives, elaborat a partir de la informació recollida en les reunions prèvies mantingudes amb representants del sector des que va començar la crisi sanitària, per debatre'l i recollir les noves propostes.

L'eix del foment de les indústries culturals i creatives consta de cinc plans diferenciats:

1. Pla de xoc per a les indústries culturals

Inclou un fons extraordinari per a la sostenibilitat de les indústries culturals adreçat a persones jurídiques i associacions. A més, també proposa la creació d'un fons extraordinari per a la producció creativa adreçada als creadors de Balears en condicions semblants a les aplicades a les empreses culturals, per compensar els perjudicis causats per la suspensió o pèrdua d'activitat a conseqüència de la COVID-19. A aquestes accions, s'hi afegeix una injecció de liquiditat al sector, a través de la combinació d'actuacions d'ISBA-CREA S.G.R.

2. Pla de reactivació del sector cultural

Inclou mesures per incentivar la contractació del sector públic i privat dins dels circuits de programació continuada i cicles de temporada, tant entre illes com dintre de la mateixa illa.

3. Estratègia de digitalització i foment de la tecnologia en el sector cultural

Proposa el foment de la modernització i la digitalització del sector cultural amb formació per optimitzar eines digitals, estratègies de mercat i inversió en recursos. Entre els objectius, figura

també continuar amb la digitalització dels equipaments culturals propis i la implementació de l'administració electrònica.

4. Pla de foment de la cultura per a nous públics

Tracta d'analitzar, mitjançant estudis, el comportament dels nous consumidors culturals per identificar principals línies d'actuació i entendre la cultura com a eina de «recuperació».

5. Pla de coordinació interinstitucional i amb el sector privat.

Proposa una estratègia de coordinació amb els consells insulars i ajuntaments, així com amb IB3 i els ens del sector públic instrumental, per combinar mesures i accions, temporitzades i programades, amb l'objectiu de donar millor resposta a les necessitats urgents i estratègiques del sector. Aquesta coordinació es fa extensiva també al Ministeri de Cultura i Esports, amb un pla de treball i comunicació constant sobre temes transversals.

10.1.1.1. La protecció a la cultura, un dels objectius del Pacte de Reactivació signat el juliol del 2020 pel Govern de les Illes Balears amb els principals agents econòmics, socials i polítics²

El Pacte de Reactivació s'estructura en 131 mesures, que pretenen, mitjançant 10 eixos de feina, adaptar la societat a les necessi-

2. GOIB (2020). *Pacte de reactivació de les Illes Balears*. <https://www.caib.es/pidip2front/jsp/adjunto?codi=2454770&idioma=ca>

tats sorgides de la crisi de la pandèmia de la COVID-19 i disposa d'una inversió a curt termini de més de 618 milions d'euros.

L'eix 9, «Foment de les indústries culturals i creatives», desborda el seu propi enunciat quan afirma que es proposa fomentar les indústries creatives, ja que també promou la recerca, la creació, les activitats educatives o la creació de nous públics. Aquests propòsits tenen impacte en l'accés a la cultura de la ciutadania, en la xarxa de museus, biblioteques i institucions culturals de les Illes, en les possibilitats d'artistes i creadors d'experimentar, investigar i crear o en la sostenibilitat del teixit d'empreses i professionals autònoms que treballen en l'àmbit de les pràctiques artístiques i la cultura.

L'eix 9 es desplega en sis mesures (de la 115 a la 120) i preveu un pressupost total de 5.510.000 euros (vegeu la distribució segons línies estratègies al quadre III-10.1):

1. Mesura 115. Pla de xoc per a la cultura de les Illes Balears.
2. Mesura 116. Pla de reactivació de la cultura.
3. Mesura 117. Estratègia de digitalització i foment de la tecnologia.
4. Mesura 118. Estratègia per a la creació de nous públics.
5. Mesura 119. Pla d'internacionalització i promoció de la cultura balear.
6. Mesura 120. Pla de coordinació interinstitucional i amb el sector privat.

1. Pla de xoc per a la cultura de les Illes Balears. Pressupost: 2.785.000 euros

Inclou les següents accions:

- Fons extraordinari per a la sostenibilitat del sector cultural

Es destinen 1.410.000 euros a un fons dissenyat per ajudar a compensar les despeses estructurals de les indústries culturals i creatives afectades per la COVID-19 i a pal·liar els efectes de la pandèmia entre els professionals que acreditin perjudicis i pèrdues per la suspensió, la cancel·lació o l'ajornament d'actes, esdeveniments, actuacions, produccions o altres serveis professionals.

Aquest fons, quan es materialitza en política d'ajuts, prioritza el suport estructural a les empreses i indústries culturals més que a la nova producció, cobrint despeses de lloguer de locals i espais habituals de feina, despeses de gestió i de logística. La convocatòria per a empreses es resol mitjançant el procediment de concurs i els ajuts per a autònoms, es fa per ordre d'entrada.

- Fons extraordinari per a la producció creativa i la recerca cultural

Es crea per donar suport amb caràcter d'urgència de manera directa les persones físiques que tinguin la seva activitat vinculada al procés creatiu o investigador de preproducció d'una obra, un treball o una iniciativa cultural, i de manera indirecta a través d'empreses i associacions del sector cultural (arts escèniques i visuals, la literatura, el còmic i el pensament, els estudis locals, l'audiovisual i la música). Es destinen 1.175.000 euros.

QUADRE III.-10.1. PRESSUPOST EN CULTURA PREVIST AL PACTE DE REACTIVACIÓ ILLES BALEARS		
Pla de xoc per a la cultura de les Illes Balears		2.785.000 €
Fons extraordinari per a la sostenibilitat del sector cultural	1.410.000 €	
Fons extraordinari per a la producció creativa i la recerca cultural	1.175.000 €	
Fons de propostes culturals adreçat als gestors culturals	200.000 €	
Pla de reactivació de la cultura		1.750.000
Estratègia de digitalització i foment de la tecnologia		375.000 €
Estratègia per a la creació de nous públics		100.000 €
Pla d'internacionalització i promoció de la cultura balear		500.000 €
Total eix 9		5.510.000 €

Font: A partir de dades del Govern de les Illes Balears

- Fons de propostes culturals adreçat als gestors culturals

Es pretén estimular l'activitat, incentivar la creació de nous públics i la producció de propostes dels diferents sectors, tenint en compte la nova situació, amb un pressupost de 200.000 euros.

2. Pla de reactivació de la cultura. Pressupost: 1.750.000 euros

Es vol contribuir a la sostenibilitat i la transformació del sector. Destaquen, entre d'altres, un fons de reactivació de la contractació (per mantenir la contractació pública i privada de fires, festivals i cicles de temporalitat curta, presencials o en línia), un fons de reactivació dels circuits de programació (tant entre illes com dins la mateixa illa), un fons per a inversions en béns culturals (adquisició directa d'obres, llibres...) i reprendre el pla de contractació pública que ja hi havia, amb programes com «Viu la cultura» (a les escoles), «MAP teatre» (per a joves de batxillerat), i «Teatre teràpia» (especialment orientat als grups socials vulnerables).

3. Estratègia de digitalització i foment de la tecnologia. Pressupost: 375.000 euros per al 2020

Es potencia l'ús de les noves tecnologies, amb un pla de formació i implementació tecnològica del sector, en els àmbits de creació, distribució, venda i sectors vinculats). Això seria aplicable no només a les empreses, les associacions i els autònoms del sector, sinó també als equipaments propis (arxiu, museus, biblioteques, etc.). Inclou fons, plans i estratègies diferents per a cada subsector i tipus d'equipament.

4. Estratègia per a la creació de nous públics. Pressupost 100.000 euros

S'afavoreix un increment del consum de productes culturals, aprofitant el valor inherent de la cultura com a eina per generar identitat i cohesió social. Potencia, principalment, el públic infantil i juvenil, que pot integrar la creació artística com a eina per al seu desenvolupament. També incorpora accions per a diferents sectors de la població, especialment els més vulnerables, que

es poden beneficiar de l'expressió artística per a la integració i recuperació social.

5. Pla d'internacionalització i promoció de la cultura balear. Pressupost: 500.000 euros

Aprofita el valor de la cultura pròpia i el patrimoni material i immaterial per explorar noves oportunitats de turisme de qualitat, que, a la vegada, contribueixi a mantenir i transformar el sector. També es potenciarà la promoció de Fira B com a marca cultural i turística, donant suport als autors de les Illes Balears. En aquest sentit, es treballarà de manera conjunta amb consells insulars, altres administracions i la xarxa de l'Institut Ramon Llull.

6. Pla de coordinació interinstitucional i amb el sector privat

Es coordinen les polítiques o línies d'acció de les administracions públiques per donar resposta a les necessitats del sector, tant en qüestió de modificacions normatives com en l'establiment d'un calendari de mesures. Impulsarà la col·laboració amb el sector privat.

10.1.1.2. De l'estratègia a l'acció: mesures per pal·liar els efectes de la COVID-19

Com hem vist, el Govern presenta el 2020 dos plans de reactivació per a les Illes Balears que inclouen mesures específiques per l'àmbit de la cultura. Si bé respecte als objectius generals —pel que fa a la cultura— pràcticament no hi ha canvis entre ells, el segon pla, el Pacte de Reactivació, concreta molt més pel que fa a les mesures

i les dotacions econòmiques, una qüestió reivindicada pels sectors després de la presentació, a finals d'abril, del primer pla de reactivació³.

La reacció de la Delegació de Cultura del Govern de les Illes Balears va ser bastant àgil i mostrà una voluntat ferma de respondre tant a les necessitats com a les reivindicacions sectorials. Durant tot l'any 2020, responnent als plans estratègics, s'han generat una sèrie de mesures i ajuts, com hem tractat de sintetitzar al gràfic III-10.1.

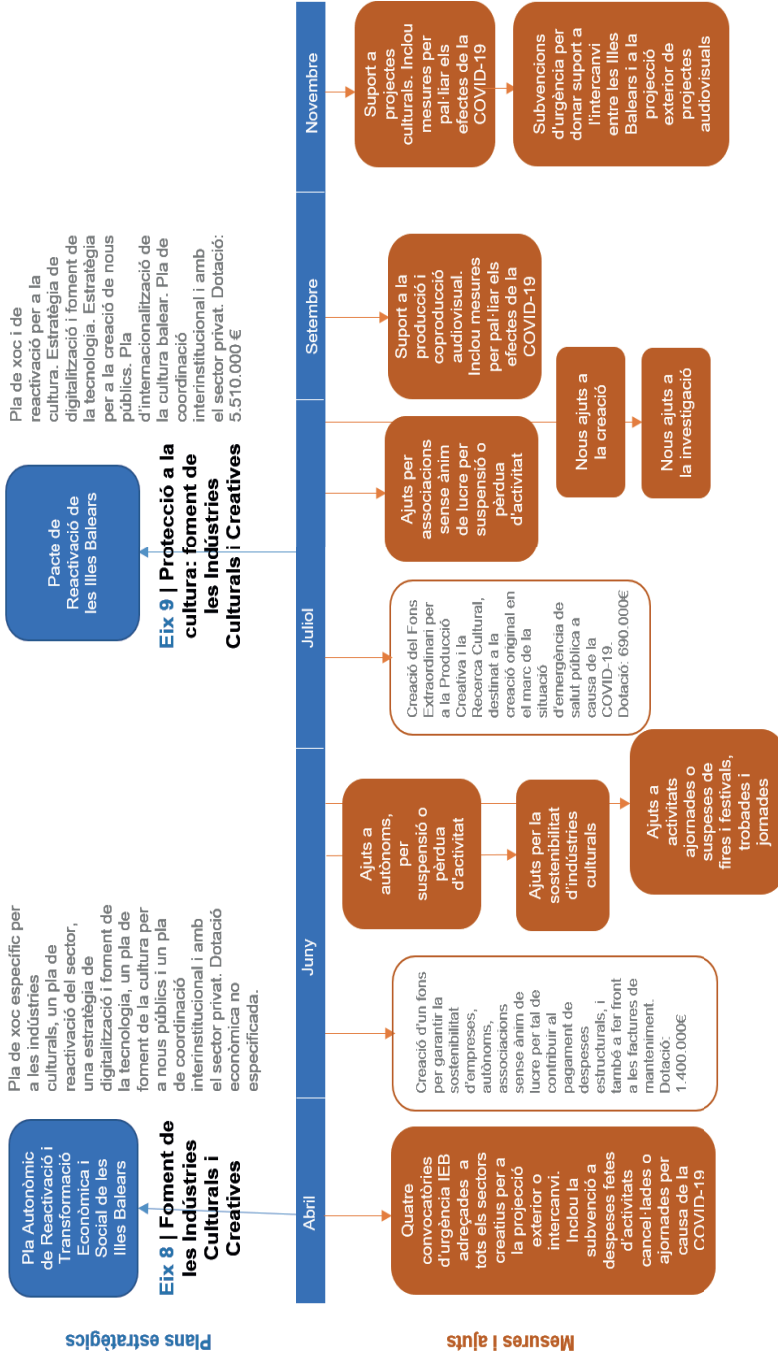
Així doncs, aquests plans donen lloc a un pla d'actuació que es tradueix en la creació de diferents línies d'ajudes al teixit cultural, relacionades al quadre III-10.2 (es pot consultar la informació completa d'ajuts i descripcions a l'annex IIIA-10.1. «Convocatòries del Govern de les Illes Balears 2021. Convocatòries d'urgència COVID-19 i convocatòries ordinàries»).

La situació límit dels agents i les persones del món de la cultura demanava una actuació d'urgència, a la qual el Govern reaccionà i a partir del 16 d'abril ja van sortir les primeres convocatòries d'ajuts, que es multipliquen a mesura que es detecten mancances en les diferents fases dels processos de creació i de l'activitat cultural. Des de la mateixa Conselleria de Presidència, Cultura i Igualtat, així com des dels organismes que en depenen —com l'IEB o l'ICIB—, convoquen subvencions i mecanismes adequant-se a aquestes necessitats detectades.

3. MALAGAMBA, A. (14 de maig de 2020). «El sector rechaza en masa el plan de reactivación de la cultura del Gobierno balear». *Última Hora*.

Gràfic III-10.1.

Estratègia del Govern de les Illes Balears en relació amb els efectes de la COVID-19 en l'àmbit cultural 2020

Font: Elaboració pròpia a partir de dades del Govern de les Illes Balears

QUADRE III-10.2. CONVOCATÒRIES ESPECÍFIQUES PER A PAL·LIAR L'EFECTE COVID-19 EN ELS SECTORS CULTURALS			
	Organisme	Data de publicació	
Convocatòria d'urgència covid-19 per a arts escèniques	IEB	16 d'abril de 2020	
Convocatòria d'urgència covid-19 per a arts visuals	IEB	16 d'abril de 2020	
Convocatòria d'urgència per donar suport a activitats de projecció de la literatura, el pensament, el còmic i la il·lustració de les Illes Balears fins al 20 d'abril de 2020 i donar suport a les activitats desenvolupades durant l'any 2019 (des del 4 d'octubre)	IEB	16 d'abril de 2020	
Subvencions d'urgència per donar suport a activitats de projecció de la música i dels músics, intèrprets i compositors de les Illes Balears fins al 20 d'abril de 2020 i a les activitats desenvolupades l'any 2019	IEB	16 d'abril de 2020	
Subvencions d'urgència per donar suport a l'intercanvi entre les Illes Balears i a la projecció exterior de projectes audiovisuals	ICIB	18 d'abril de 2020	
Ajudes, amb caràcter d'urgència, pel procediment de registre d'entrada, per donar suport als professionals autònoms del sector cultural en el marc de la situació d'emergència de salut pública provocada per la pandèmia de covid-19	Conselleria de Presidència, Cultura i Igualtat	22 de juny de 2020	
Convocatòria d'ajuts pel procediment de concurs, amb caràcter d'urgència, per a la sostenibilitat de les indústries culturals	Conselleria de Presidència, Cultura i Igualtat	22 de juny de 2020	
Despeses realitzades en relació amb activitats ajornades o suspeses de fires i festivals, i trobades i jornades professionals del món de la cultura	IEB	25 de juny de 2020	
Ajudes pel procediment de registre d'entrada per donar suport a les associacions i entitats sense ànim de lucre del sector cultural en el marc de la situació d'emergència de salut pública provocada per la pandèmia de covid-19	Conselleria de Presidència, Cultura i Igualtat	8 de juliol de 2020	
Convocatòria Creació	IEB	23 de juliol de 2020	
Convocatòria d'investigació	IEB	30 de juliol de 2020	
Support al sector audiovisual de les Illes Balears, amb la contribució a produccions i coproduccions	ICIB	5 de setembre de 2020	
Subvencions per a projectes culturals de l'any 2020.	ICIB	28 de novembre de 2020	

Font: Recerca per departaments a través del cercador de la CAIB

10.1.1.3. Suport a professionals autònoms, empreses i associacions a través d'ajudes impulsades des de la Delegació de la Presidència per a la Cultura i la Conselleria de Presidència, Cultura i Igualtat

El 22 juny de 2020 es publiquen al BOIB dues ajudes extraordinàries adreçades a professionals autònoms i les indústries culturals. Poc després, el 8 de juliol, es convoquen ajuts per donar suport a les associacions i entitats sense ànim de lucre del sector cultural.

1. Ajudes de suport als professionals autònoms del sector cultural

Ajudes, amb caràcter d'urgència, per procediment de registre d'entrada. Dotació: 460.000 euros.

Aquesta convocatòria, amb la finalitat de compensar els perjudicis a causa de la suspensió o pèrdua d'activitat, s'adreça a professionals autònoms vinculats al sector cultural. L'objectiu principal era donar suport, amb caràcter d'urgència, als professionals autònoms de tots els sectors creatius i del patrimoni immaterial i la gestió cultural de les Illes Balears en el marc de la situació d'emergència de salut pública provocada per la pandèmia de la COVID-19.

2. Ajudes per a la sostenibilitat de les indústries culturals

Ajudes per procediment de concurs, amb caràcter d'urgència, en el marc de la situació d'emergència de salut pública provocada per la pandèmia de la COVID-19. Dotació: 490.000 euros.

És una convocatòria amb l'objectiu de donar suport, amb caràcter d'urgència, als professionals autònoms de tots els sectors creatius i del patrimoni immaterial i la gestió cultural de les Illes Balears en el marc de la situació d'emergència de salut pública provocada per la pandèmia de COVID-19. Tenen com a finalitat compensar els perjudicis a causa de la suspensió o pèrdua d'activitat que suposi una reducció de la facturació.

3. Ajudes per donar suport a les associacions i entitats sense ànim de lucre

Ajudes, per procediment de registre d'entrada, al sector cultural en el marc de la situació d'emergència de salut pública provocada per la pandèmia de COVID-19. Dotació: 150.000 euros.

Contribueix a compensar els perjudicis ocasionats a les associacions i entitats sense ànim de lucre, amb activitat econòmica, als professionals autònoms de tots els sectors creatius i del patrimoni immaterial i la gestió cultural de les Illes Balears a causa de la suspensió o pèrdua d'activitat en els sectors esmentats.

4. Línia extraordinària de crèdit COVID-19 impulsada pel Govern i per la Societat de Garantia Recíproca ISBA

Des del febrer fins al juny del 2020, en el marc de la línia extraordinària de crèdit COVID-19 impulsada pel Govern i per la Societat de Garantia Recíproca ISBA, es van aprovar 44 operacions de crèdit per valor de 4,2 milions d'euros per a empreses culturals de les Illes Balears per facilitar l'accés a finançament bancari en condici-

ons avantatjoses a pimes i autònoms, ja que les operacions queden avalades en un cent per cent i el Govern cobreix el pagament dels interessos i també la comissió de l'aval. S'oferien dues línies de crèdit:

- a) Convocatòria per les indústries culturals: noves ajudes especials per a la indústria cultural i creativa, la qual pot acollir-se a les ajudes amb un tracte preferencial, en les mateixes condicions que els emprenedors, els microcrèdits per a autònoms i l'economia social (cooperatives, etc.).
- b) Convocatòria COVID-19: línia de liquiditat extraordinària d'operacions de finançament de liquiditat per mitigar el possible impacte de l'escenari de contenció reforçada derivada del Reial decret 463/2020, de 14 de març.

10.1.1.4. Els ajuts convocats amb caràcter d'urgència per l'Institut d'Estudis Balearics

El 16 d'abril del 2020, i davant l'«especial i singular» incidència que tenen en el sector cultural de les Illes Balears els efectes de la pandèmia de la COVID-19, l'IEB convoca amb caràcter urgent una sèrie d'ajuts que tenen per objectiu protegir l'ocupació i ajudar al manteniment del teixit productiu de les Balears, subvencionant despeses vinculades a activitats cancel·lades o ajornades a causa de la COVID-19⁴. En qualsevol cas, l'IEB manté les convocatòries ordinàries que es publiquen amb posterioritat.

Amb un pressupost total de 565.000 euros, la convocatòria preveu les línies de subvenció següents:

1. Convocatòria d'urgència per COVID-19 per a arts escèniques, amb una dotació de 170.000 euros.

Per contribuir a la projecció exterior de les arts escèniques de les Illes Balears de caràcter professional amb la finalitat de fomentar l'intercanvi i de pal·liar els efectes directes de les mesures en relació amb la pandèmia de la COVID-19.

Són subvencionables les despeses que ja s'hagin fet i estiguin vinculades a activitats cancel·lades o ajornades per causa de les mesures de prevenció decretades per les administracions públiques per lluitar contra la pandèmia de la COVID-19.

2. Convocatòria d'urgència per COVID-19 per a arts visuals, amb una dotació de 125.000 euros.

Convocatòria amb l'objectiu de contribuir a la projecció exterior de les arts visuals de les Illes Balears de caràcter professional i de pal·liar els efectes directes de les mesures en relació amb la pandèmia de la COVID-19.

També són subvencionables les despeses que ja s'hagin fet i estiguin vinculades a activitats cancel·lades o ajornades per causa de les mesures de prevenció decretades per les administracions públiques per lluitar contra la pandèmia de COVID-19.

4 . INSTITUT D'ESTUDIS BALEARICS (2020). *L'Institut d'Estudis Balearics convoca ajuts de caràcter urgent i retroactiu per al sector cultural de les Balears*. <http://www.iebaleaics.org/ca/noticies/cultura/institut-destudis-baleaics-convoca-ajuts-de-cara.html>.

3. Convocatòria d'urgència per donar suport a activitats de projecció de la literatura, el pensament, el còmic i la il·lustració de les Illes Balears, amb una dotació de 100.000 euros.

Aquesta convocatòria va permetre recuperar les despeses que ja s'havien fet, vinculades a activitats cancel·lades o ajornades per causa de les mesures de prevenció decretades per les administracions públiques per lluitar contra la pandèmia de COVID-19.

Pretenia facilitar la mobilitat dels autors i editors entre les illes i entre aquestes i els territoris de parla catalana, contribuir a la projecció exterior i pal·liar els efectes directes de les mesures en relació amb la pandèmia de la COVID-19.

4. Subvencions per donar suport a les despeses realitzades en relació amb activitats ajornades o suspeses emmarcades dins l'organització i la producció de fires i festivals, així com de trobades i jornades professionals del món de la cultura. Té una dotació de 310.000 euros.

Aquesta convocatòria volia cobrir les despeses efectuades en relació amb activitats ajornades o suspeses a causa de la pandèmia de la COVID-19, emmarcades dins l'organització i la producció de fires i festivals, així com de trobades i jornades professionals del món de la cultura, que fomenten la projecció exterior i dutes a terme en el territori de les Illes Balears per a l'any 2020. Es va aplicar un criteri de resolució per rigorós ordre d'entrada de les sol·licituds.

5. Subvencions d'urgència per donar suport a activitats de projecció de la música i dels músics, intèrprets i compositors de les Illes Balears fins al 20 d'abril de 2020 i a les activitats desenvolupades durant l'any 2019 (des de l'1 de juliol), amb una dotació de 170.000 euros.

Aquesta convocatòria es va projectar per contribuir a la projecció exterior de la música i dels músics, intèrprets i compositors de les Illes Balears i pal·liar els efectes directes de les mesures en relació amb la pandèmia de la COVID-19.

6. Noves línies d'ajuts per a la creació i la investigació.

El juliol del 2020 la Conselleria de Presidència, Cultura i Igualtat Govern de les Illes Balears estableix per primera vegada una convocatòria d'ajuts destinada a fomentar la recerca i la creació, adreçades a totes les disciplines artístiques, dotada de 490.000 euros.

10.1.1.5. L'Institut d'Indústries Culturals de les Illes Balears centra les seves actuacions en el suport al sector audiovisual

La Conselleria de Presidència, Cultura i Igualtat —a través de l'Institut d'Indústries Culturals de les Illes Balears (ICIB)— va crear l'abril del 2020 dues noves línies d'ajuts a les quals destinà un total de 150.000 euros per donar suport a activitats ja executades d'intercanvi entre les Illes Balears i de projecció exterior de projectes audiovisuals executats des de l'1 de desembre de 2019 fins al 20 d'abril de 2020. Aquestes ajudes es van plantejar amb caràcter retroactiu, ja

que es destinaven a despeses ja executades, i urgent, i es convoquen per protegir l'interès general i pal·liar els efectes de la pandèmia de la COVID-19.

1. Subvencions d'urgència per donar suport a l'intercanvi entre les Illes Balears i a la projecció exterior de projectes audiovisuals.

1.1. Per al període de l'1 de desembre de 2019 al 20 d'abril de 2020. Publicada el 18 d'abril de 2020. Dotació: 150.000 euros.

1.2. Per al període del 21 d'abril al 30 de novembre de 2020. Publicada el 21 de novembre de 2020. Dotació: 100.000 euros.

Pretén contribuir a la projecció exterior de projectes audiovisuals de les Illes Balears de caràcter professional i fomentar l'intercanvi i la relació cultural entre Mallorca, Menorca, Eivissa i Formentera i entre les Illes Balears i l'exterior, i de pal·liar els efectes directes de la pandèmia de la COVID-19. Dues línies de subvenció: a) suport a la mobilitat de productors audiovisuals i professionals en l'àmbit audiovisual de les Illes Balears; b) suport a activitats de projecció exterior fora de les Illes Balears de projectes i produccions audiovisuals.

2. Suport al sector audiovisual de les Illes Balears, amb la contribució a produccions i coproduccions.

Dotació: 600.000 euros.

La convocatòria té per objectiu valorar la diversitat cinematogràfica de la co-

munitat autònoma, i fomentar el teixit industrial del sector audiovisual de les Balears, alhora que té una clara vocació de difusió estatal i internacional. Es despleguen quatre modalitats: una primera modalitat per a llargmetratges de ficció d'autoria balear (música, realització, guió o direcció); una segona modalitat per a llargmetratges documentals i unitats documentals per a televisió, la tercera modalitat per a llargmetratges d'animació, i la quarta modalitat és per a curtmetratges de ficció, animació i documentals. Publicada l'1 de setembre de 2020.

3. Subvencions per a projectes culturals de l'any 2020.

Dotació de 256.000 euros

Una convocatòria per donar suport al desenvolupament de projectes culturals (promoció de productes culturals, impuls del consum i enfortir el teixit cultural) de les arts escèniques, de la música, de les arts visuals i del món editorial duts a terme entre l'1 de gener de 2020 i el 31 de desembre de 2020. Publicada el 28 de novembre de 2020.

10.1.1.6. La cultura és declarada bé essencial pel Govern de les Illes Balears

El 14 d'octubre del 2020 el Govern aprova un acord de suport al sector cultural i declara la cultura com a bé essencial. Aquesta declaració comporta el compromís del Govern a prioritzar la cultura i el sector cultural, tenint en compte les seves especificitats en contextos com l'actual. Cal recordar que l'emergència sanitària

obliga l'Administració a aplicar restriccions en tots els àmbits per garantir la seguretat sanitària. Amb aquesta declaració, el Govern també es compromet a impulsar totes les mesures que afavoreixin la recuperació del sector cultural i l'accés de la ciutadania a la cultura; a intensificar el diàleg amb artistes i agents culturals, i a treballar de manera coordinada amb la resta d'administracions.

10.1.1.7. De Delegació de la Presidència per a la Cultura de la Conselleria de Presidència, Cultura i Igualtat a Direcció General de Cultura de la Conselleria de Fons Europeus, Universitat i Cultura

Entre el 2019 i el 2021 els canvis en l'estructura de les conselleries afecten de ple l'àmbit de la cultura, que passa de ser una Conselleria de Cultura, Participació i Esports a Delegació de la Presidència per acabar, l'any 2021, en Direcció General.

El juliol del 2019 es determina la composició del nou Govern, fruit de les eleccions del 26 de maig del 2019 i s'estableix l'estructura de l'Administració de la Comunitat Autònoma de les Illes Balears, que preveu l'extinció de la Conselleria de Cultura per integrar-la a la Conselleria de Presidència, que passa a ser la Conselleria de Presidència, Cultura i Igualtat. L'any 2020, per tant, les polítiques culturals es desenvolupen i executen des de la Delegació de Cultura d'aquesta conselleria.

El febrer del 2021, la presidenta del Govern decideix remodelar el Govern balear i es crea la Conselleria de Fons Europeus, Universitat i Cultura. Amb el canvi de

conselleria, la Delegació de Cultura de la Presidència per a la Cultura passa a ser la Direcció General de Cultura.

10.1.1.8. Els pressupostos de 2020 en cultura del Govern de les Illes Balears

El pressupost de despeses en cultura del 2020 baixa un 2,8 % respecte del 2019. Podria sorprendre aquesta reducció donades les noves mesures impulsades pel Govern per pal·liar l'efecte negatiu de la COVID-19 envers el sector cultural, però s'ha de ser prudent en la seva lectura, ja que també s'ha de tenir en compte la cancel·lació o ajornament d'activitats i les dificultats d'execució del pressupost en un any d'aturada gairebé general.

El pressupost en cultura representa un percentatge respecte del total de despesa del Govern d'un 1 % i s'emmarca en el concepte general de «Producció de béns públics de caràcter social», juntament amb salut, esports, habitatge, consum i educació.

Algunes de les prioritats anunciades el novembre de 2019 per la Conselleria de Presidència, Cultura i Igualtat són:

1. L'Institut d'Estudis Baleàrics treballarà per millorar el servei als creadors simplificant els processos burocràtics de les subvencions i optimitzant els recursos que es destinen en funció de les necessitats del sector.
2. El 2020 l'Institut d'Indústries Culturals consolidarà el seu desplegament i haurà de ser un catalitzador clau del sector cultural illenc; es reforça la seva plantilla.

3. L'Orquestra Simfònica de les Illes Balears, a part del pressupost ordinari (que és el que consta al quadre III-10.3) tindrà una partida de 7 milions, finançats per l'impost de turisme sostenible, que es destinaran a la construcció de la Caixa de Música, la seva nova seu, una infraestructura estratègica dins la política cultural d'aquesta legislatura.
 4. Un altre dels projectes importants que es desenvolupen el 2020 és la construcció del Centre Internacional de Fotografia Toni Catany, a Lluçmajor. La construcció del centre costarà 1,9 milions d'euros.
 5. Es destinen 3,4 milions d'euros a la gestió dels centres propis. La Conselleria també es fa càrrec de la gestió del personal de la Biblioteca i l'Arxiu Històric de Maó, el Museu de Mallorca i el Museu de Menorca, amb 1,3 milions d'euros de pressupost. Així mateix, manté les seves aportacions a institucions essencials per al teixit cultural de l'arxipèlag de les quals forma part en els seus patronats o a les quals dona suport institucional, com són: Es Baluard Museu d'Art Contemporani, la Fundació Museu i Centre Cultural de Formentor o el Teatre Principal de Maó, entre d'altres (vegeu quadre III-10.3).
- El 4 de gener de 2021 el Govern fa balanç de l'any 2020 i destaca les actuacions següents en cultura:
1. S'han gestionat més de 6 milions d'euros en ajuts, dels quals 3.558.000 són específicament per a ajudes relacionades amb la COVID-19.
 2. S'han creat noves línies per abastar tot el procés creatiu (ajuts a creadors en els seus processos específics de recerca i creació per valor de 490.000 euros) i els ajuts per a projectes d'investigació d'humanitats i cultura vinculats a les Balears (200.000 euros).
 3. L'Institut d'Indústries Culturals (ICIB) ha llançat i resolt sis línies d'ajudes, entre les quals n'hi ha per a adquisició d'equipament i maquinària, per a intercanvi entre illes i projecció exterior o per a producció i coproducció d'obres audiovisuals.
 4. S'han continuat les obres del Centre Internacional de Fotografia Toni Catany de Lluçmajor.
 5. Han sortit a licitació les obres de la nova seu de l'Orquestra Simfònica, que comptarà amb finançament públic i privat.

10.1.1.9. Cap al 2021, pressupostos amb finalitat continuista

El novembre del 2020, la consellera de Presidència, Cultura i Igualtat, Pilar Costa, anuncia que des dels seus departaments es gestionaran 48.628.458 euros, 600.000 euros més que l'any anterior⁵. La presidenta afirma davant la Comissió Parlamentària d'Hisenda i Pressupostos que es tracta de pressupostos que tenen una finalitat «continuista».

5. GOIB (2020). *La Conselleria de Presidència, Cultura e Igualdad gestionará 48,6 millones de euros el 2021, más de la mitad destinados a la cultura*. <https://www.caib.es/pidip2front/jsp/es/ficha-noticia/strongspan-stylecolorc30045reactivacioacuten-econoacutemica-spanla-conselleria-de-presidencia-cultura-e-igualdad-gestiona-raacute-486-millones-de-euros-el-2021-maacutes-de-la-mitad-destinados-a-la-culturastrong0>.

QUADRE III-10.3. PRESSUPOST DEL GOVERN DE LES ILLES BALEARS EN MATÈRIA DE CULTURA 2019-2020							2019	2020	Variació 2019-2020
Delegació de la Presidència per a la Cultura							19.719.379	19.609.809	-0,9%
Institut d'Estudis Balearics		4.218.889						4.218.889	0%
Institut d'Indústries Culturals		1.000.000						1.150.000	15%
Orquestra Simfònica IB		5.767.658						5.677.052	-2%
Es Baluard Museu d'Art Contemporani		600.000						600.000	0%
Museu i Centre de Cultura de Formentera		500.000						120.000	-76%
Institut Ramon Llull		600.000						450.000	-25%
Eivissa patrimoni i de la humanitat		212.624						212.624	0%
Aportacions a corporacions locals		1.151.000						1.138.295	-1%
Aportacions de capital (ens local i sector instrumental)		1.742.001						1.845.739	6%
Altres despeses (personal, subvencions, bens i serveis...)		3.927.207						4.197.210	
Biblioteca Pública de Palma							1.364.507	1.377.628	1,0%
Arxiu del Regne de Mallorca							1.158.504	1.182.921	2,1%
Museu Arqueològic d'Eivissa i Formentera							924.328	958.625	3,7%
Museu de Mallorca							1.072.054	671.308	-37,4%
Biblioteca Pública de Maó							424.641	417.829	-1,6%
Museu de Menorca							331.249	318.406	-3,9%
Arxiu General de l'Administració							286.855	230.800	-19,5%
TOTAL							25.281.517	24.767.326	-2,8%

Font: Govern de les Illes Balears. <https://pressupostillesbalears.cat/cal/>

D'aquests, 24,9 milions estan destinats a la Delegació de Cultura i inclou un 0,5 % més d'inversió que el 2020, així com més de 4 milions d'euros que formen part de les ajudes incloses en el pacte de reactivació i canalitzades a través de més de deu línies en ajudes econòmiques al sector, que abasten tot el procés creatiu i arriben a tots els agents culturals.

Pel que fa als equipaments, durant el 2021 la Delegació de la Presidència per a la Cultura continuarà amb el desplegament del pla de cultura i les infraestructures culturals que preveu. Es destinarà mig milió d'euros a l'equipament del Centre Internacional de Fotografia Toni Catany, que s'ubicarà a Lluçmajor. També s'avançarà en el projecte museològic de Formentera. Pel que fa a la futura seu de l'Orquestra Simfònica Illes Balears, la Conselleria aportarà 1,7 milions d'euros per a unes obres que es preveu que s'iniciïn l'any vinent.

Es destinaran 400.000 euros a accions per digitalitzar i adequar en l'actualitat tecnològica els arxius, biblioteques i museus que depenen de la Conselleria. Durant l'any que ve, el Museu Arqueològic d'Eivissa i Formentera (MAEF) desenvoluparà projectes enfocats a la preservació dels equipaments i dels elements patrimonials. També es manté el compromís amb les diferents fundacions i consorcis participats pel Govern, així com amb la candidatura de Menorca Talaiòtica.

10.1.2. CONSELL INSULAR DE MALLORCA: DEPARTAMENT DE CULTURA, PATRIMONI I POLÍTICA LINGÜÍSTICA

10.1.2.1. L'estratègia cultural en el context del pla de reactivació econòmica i social: Mallorca Reacciona, del Consell de Mallorca⁶

1. L'economia Reacciona

Campanyes unificades de comunicació per prioritzar productes que donen valor, com és la cultura

Noves campanyes unificades de comunicació amb agències en destí i empreses turístiques, per prioritzar els productes que donen valor a la temporada alta i la resta de temporades —esport i natura, cultura, turisme de congressos.

Patrocini de grans esdeveniments a Mallorca

Estímul per celebrar esdeveniments de gran format a Mallorca: esportius, musicals, culturals... Vincular-hi la imatge de Mallorca i fer-ne promoció conjunta. Diversificació de l'atractiu turístic, especialment fora de temporada.

Rutes de Mallorca

Rutes culturals i cinematogràfiques.

2. La ciutadania Reacciona

Apartat «Les persones primer»

6. Consell de Mallorca (2021). *Mallorca Reacciona*. <https://www.conselldemallorca.cat/>.

El Consell de Mallorca és el referent en matèria de política social a l'illa. El paquet de mesures de Mallorca Reacciona adreçat a les persones que més ho necessiten, gent gran amb dependència, exclusió social, menors i persones amb discapacitat, té com a objectiu principal que ningú a Mallorca no quedi desprotegit, i garantir la cohesió social com a base d'una sortida comuna de la crisi per a tota la societat, sense desigualtat. Actuacions concretes:

Apropa Cultura Mallorca Millora de la vida de les persones en situació de vulnerabilitat i d'exclusió social a través de la cultura, amb una plataforma en què s'ofereixen espectacles i entrades als diferents equipaments.

Apartat «Gaudeix de Mallorca»

Actuacions que generen espais de cohesió social, lleure i activitats culturals que permeten ajudar la ciutadania a reiniciar la seva vida després del confinament, que afavoreixen tant les persones que han patit més durament el rigor de la crisi com les que han estat en primera línia de feina, formant part dels serveis essencials com a personal assistencial. Actuacions concretes:

Gaudeix la cultura

El Teatre Principal de Palma refà la programació i prepara 23 produccions locals per donar suport al sector.

La Fundació Mallorca Literària adapta l'activitat, programació i projectes per garantir la divulgació de la literatura i els autors de Mallorca a través de diferents formats i canals.

10.1.2.2. Mesures de suport de Departament de Cultura, Patrimoni i Política Lingüística del Consell de Mallorca

1. Ajudes a la producció d'activitat.

Subvencions per donar suport a les despeses realitzades en relació amb activitats ajornades o suspeses emmarcades dins l'organització i la producció de fires i festivals en l'àmbit de la música, la literatura i el pensament, el còmic i la il·lustració, les arts escèniques, les arts visuals, els estudis locals i les arts audiovisuals, digitals i interactives, així com de trobades i jornades professionals del món de la cultura, que fomentin la projecció exterior i es duguin a terme al territori de les Illes Balears per a l'any 2020.

2. Convocatòria per fer costat al sector cultural de Mallorca pels perjudicis provocats pels efectes de la pandèmia de la COVID-19.

Convocatòria adreçada a petites empreses i autònoms del sector cultural de Mallorca. Subvencionaven despeses de l'entitat durant el període comprès entre l'1 de gener de 2020 i el 15 d'abril de 2020. La quantia màxima prevista per a aquesta convocatòria va ser de 500.000 euros.

3. Suport al manteniment d'establiments culturals de Mallorca dedicats a l'exhibició cultural en directe de caràcter privat que s'han vist afectats per les limitacions imposades per la pandèmia de la COVID-19, amb una assignació de 250.000 euros.

El març del 2020 el Consell de Mallorca, a part d'aquestes línies d'ajuts, anuncia unes altres mesures com:

- Incorporació de bestretes: pagaments per avançat de part de l'ajuda concedida a totes les subvencions.
- Flexibilitat per a l'adaptació de projectes: es podran adaptar els projectes que per mor de l'estat d'alarma s'han reprogramat o canviat d'espai.
- Ampliació de la temporada de programació d'activitats del Catàleg d'activitats culturals per fomentar entre els ajuntaments la pròrroga en lloc de l'anul·lació d'activitats.
- Priorització de l'adaptació d'activitats previstes. Els equipaments del departament prioritzaran la difusió en línia per evitar la suspensió d'activitats.
- Tramitació i pagament àgil.
- Diàleg constant amb el sector cultural.

Molt poc després d'anunciar aquests ajuts, el maig de 2020, els mitjans de comunicació recullen la notícia que el Ple del Consell de Mallorca aprova una retallada de 6,5 milions dels pressupostos del 2020 de l'àrea de Cultura, Patrimoni i Política Lingüística. S'anul·len 35 partides, la de major quantia fou la partida que havia de finançar la intervenció de l'artista Miquel Barceló a l'església del monestir de Bellpuig (2,7 milions d'euros). Els responsables de cultura argumenten que són partides que es reorienten i que venen d'anys anteriors. En qualsevol cas, no es destinen directament a les polítiques culturals⁷.

7. ARA BALEARS (21 de maig de 2020). *El Consell de Mallorca retalla 6,5 milions a Cultura pel covid-19*. https://www.arabalears.cat/cultura/consell-mallorca-retalla-pressupost-cultura-covid-19-coronavirus_1_1143425.html.

10.1.2.3. El pressupost del 2020 del Consell Insular de Mallorca

El pressupost del Consell de Mallorca en matèria de cultura, la qual distribució podem consultar al Quadre III-10.4, sofreix una reducció de poc més del 10 % respecte del 2019. De nou, hem de ser prudents a l'hora d'interpretar aquests pressupostos. En el cas del Consell de Mallorca, el 2020 passa a gestionar dos nous equipaments, el Museu de Mallorca i el Museu Marítim i també seria menester entrar al detall d'activitats anul·lades o posposades amb motiu de la crisi sanitària (vegeu quadre III-1.4).

10.1.3. EL CONSELL INSULAR DE MENORCA

El primer marc general per donar resposta als efectes de la crisi a Menorca, presentat a principis de maig del 2020, va ser el Pla Menorca COVID-19⁸, un pla de reactivació econòmica i social de l'illa que preveia 3 milions d'euros per pal·liar les conseqüències econòmiques i socials de la crisi sanitària. Dividit en tres fases —mesures de xoc, mesures d'impuls de l'activitat econòmica i un gran pacte d'illa en l'àmbit cultural—, el pla preveia:

- 1) Elaborar enquestes que permetessin ampliar el diagnòstic sobre les conseqüències de l'impacte de la COVID-19 en aquest sector.
- 2) Engagar iniciatives de rescat de la cultura integrant tota la informació relativa a

8. Consell Insular de Menorca (2021). *Pla Menorca Covid-19*.

les accions que la institució emprendreà per mitigar l'impacte de la COVID-19 sobre el sector cultural de Menorca.

- 3) Disposar de 200.000 euros per ajudar les entitats del tercer sector i impulsar l'activitat cultural, educativa, juvenil, esportiva, d'acompanyament, d'acció comunitària, ambiental, animalista, de cooperació i d'economia social.

10.1.3.1. Pla d'actuació: Rescat cultural Menorca 2020

Sota el lema «Rescat cultural Menorca. Reimpulsem el sector cultural»⁹, el Consell treu el portal de gestió de la crisi de la COVID-19 en el sector cultural de Menorca, que es presenta com segueix:

«Des del Departament de Cultura del Consell Insular de Menorca hem obert aquest portal web per tal de gestionar tota la informació referent al sector cultural amb relació a aquesta crisi alhora que cercam solucions de manera conjunta per tal de mitigar els estralls provocats.

»El sector cultural menorquí el formen les entitats culturals sense ànim de lucre, les fundacions, les empreses, les entitats públiques i les privades, artistes i tècnics del món de la cultura, que van des del sector de les arts creatives fins a la conservació del patrimoni i inclou, músics, actors, restauradors, arqueòlegs, tècnics de sala, d'il·luminació, de llum, divulgadors, poetes, pintors, galeristes, comissaris, gestors... i volem escoltar a tothom!»

9. Consell Insular de Menorca (2021). *Rescat cultural Menorca: reimpulsem el sector cultural de Menorca*. <https://www.rescatculturalmenorca.org/>.

Metodologia del Pla Rescat Cultural

1. Recaptació de dades

A través de les enquestes, es vol obtenir una diagnosi de la situació del sector cultural de Menorca per adoptar les mesures oportunes.

2. Estratègia

Disseny d'un paquet de mesures per fer front a la crisi causada per la COVID-19. L'estratègia es consensua amb el sector cultural.

3. Implementació de solucions

Amb el disseny exhaustiu de les mesures preses, el Consell Insular de Menorca activa tots els seus mecanismes per pal·liar els efectes de la crisi.

Propostes d'actuació¹⁰

1. Criteris:

- Garantir la continuïtat de projectes.
- Complementar el suport d'altres administracions, aportant on aquestes no arriben per la prevalença de les entitats culturals.
- Fer estructuració per objectius, ajudes extraordinàries per dan emergent i reforç a la contractació local.

10. Consell Insular de Menorca (2021). *Propostes d'actuació del Consell Insular de Menorca*. <http://www.cime.es/documents/documents/1350b-bb1-b8f3-4e95-a250-6cf25859a3ee.pdf>.

QUADRE III-10.4. PRESSUPOST DEL CONSELL DE MALLORCA EN MATÈRIA DE CULTURA 2019-2020

	2019	2020	Variació 2019-2020
Biblioteques, museus i arxius	1.082.360	982.500	-9,2%
Edifici Krekovic	326.692	318.239	-2,6%
Museu de Mallorca	0	470.247	100,0%
Fundació Mallorca Literària	838.388	719.537	-14,2%
Promoció cultural	5.266.000	6.103.171	15,9%
Museu d'art	45.000	146.500	225,6%
Foment de la lectura	0	44.000	100,0%
Administració cultura	3.689.966	3.462.494	-6,2%
Servei de patrimoni	4.595.329	4.914.274	6,9%
Museu Marítim	0	502.479	100,0%
Teatre Principal	219.298	223.123	1,7%
Fundació Teatre Principal	4.849.736	5.604.452	15,6%
Aportació extraordinària deute Teatre Principal	5.249.524	0	-100,0%
TOTAL	26.162.292	23.491.016	-10,2%

Font: Consell de Mallorca

2. Mesures:

- Pla Menorca COVID-19. Convocatòria unificada per a la reactivació econòmica.
- 2.000.000 d'euros en una línia específica de 200.000 euros per al tercer sector.
- Cobriment de les entitats excloses d'ISBA i de les convocatòries de l'IEB.

10.1.3.2. Mesures de suport del Departament de Cultura del Consell Insular de Menorca

El maig del 2020, el Consell Insular decideix reformular les seves prioritats per adaptar-les a les del sector i reprogramar els projectes donant una resposta efecti-

va a les necessitats derivades de la COVID-19.

A causa que les convocatòries ordinàries havien estat publicades el març de 2020, abans de la creació d'aquestes mesures, el Consell de Menorca adapta i genera petites actuacions per pal·liar l'impacte de la COVID-19.

A través de l'enquesta feta en el marc del programa Rescat Cultural, el Departament de Cultura prioritza aportar despesa corrent que no s'aplicaria a grans projectes per destinar-la a la realització de microprojectes com arts visuals, conservació del patrimoni, música o arts escèniques, entre d'altres.

S'aprova la contractació menor amb un nombre màxim de projectes possibles, es

reorganitza el pressupost i se l'adaptant al sector. A més, s'hi inclouen els 200.000 euros previstos en el pla de xoc contra la COVID-19. Les convocatòries ordinàries introdueixen, doncs, alguns replantejaments:

1. Convocatòria d'entitats culturals

Import: 200.000 euros.

Pel que fa a aquestes convocatòries ordinàries, es troben amb la dificultat que no es poden pagar despeses d'activitats no realitzades. Com a solució, opten per aprovar la reformulació dels projectes presentats a la convocatòria. Per tant, no es valoren els projectes inicialment presentats, i s'obre un termini de quinze dies per a la reformulació dels projectes presentats, perquè s'hi incorporin els que tenguin possibilitats de dur-se a terme, o es reformulin els projectes.

2. Convocatòria d'arts visuals i produccions audiovisuals

Import: 60.000 euros.

3. Patrimoni històric (5 línies: restauració, intervencions arqueològiques, investigació històrica, publicacions, i jornades i activitats de difusió)

Import: 200.000 euros.

4. Menorca música i teatre

Import: 65.000 euros

5. Foment de l'ús del català

Import: 40.000 euros

6. Reforç de la contractació directa d'activitats

Contractació directa, en règim de co-organització amb els ajuntaments, dins el segon semestre de 2020, d'artistes i activitats culturals: música, arts escèniques, arts visuals, literatura i món del llibre, estudi, conservació i difusió del patrimoni històric. Hi ha la possibilitat de contractar actuacions en línia, tot i la preferència per les presencials (terrasses de bars, espais públics exteriors, recintes tancats amb aforament limitat), segons com avanci la desescalada. També hi ha preferència per la microdespesa, no grans esdeveniments. Contractació menor.

10.1.3.3. Pressupost 2020 del Consell Insular de Menorca

Respecte al pressupost, el Consell de Menorca augmenta un 3,4% l'any 2020 respecte a l'any anterior. L'augment més significatiu es produeix a la direcció del departament, que inclou les despeses de personal, que augmenten de 204.687 euros el 2019 a 425.559 euros el 2020 (vegeu quadre III-10.5).

10.1.4. EL CONSELL D'EIVISSA

10.1.4.1. El Foment de Cultura i l'Activitat Creativa recollit al document *Bases per a la reactivació econòmica, social i ambient d'Eivissa*

El document *Bases per a la reactivació econòmica, social i ambiental d'Eivissa*¹¹ és un text de mesures consensuades entre els diferents grups polítics del Consell d'Eivissa,

11. Consell d'Eivissa (2021). *Bases per a la reactivació econòmica, social i ambiental d'Eivissa*.

així com els agents socials, amb la finalitat de reactivar econòmicament, socialment i ambientalment l'illa d'Eivissa i pal·liar els efectes derivats de la crisi de la COVID-19, que preveu un punt de foment de cultura i l'activitat creativa.

Les línies bàsiques que es proposen preveuen accions de modernització i adequació administrativa i institucional; millora del turisme i estratègia d'activació i diversificació; foment del consum lligat a la proximitat i autosuficiència; impuls i foment de nou sectors econòmics i industrials, com el sector primari i indústria (moda Adlib i sector audiovisual); impuls a les energies renovables i lluita contra el canvi climàtic; benestar social i atenció a la ciutadania; recuperació de patrimoni i foment de la cultura i l'activitat creativa; impuls i foment de noves tecnologies; control d'activitats il·legals, i mesures fiscals com la flexibilització i l'ajornament del pagament de tributs i taxes. Les línies més específiques de l'àmbit cultural o que tenen més impacte en l'activitat cultural són:

- Agilització de tràmits i pagaments de subvencions a particulars, empreses i entitats socials.
- Impuls del sector audiovisual. Creació d'Ibiza Film Office (<https://ibizafilmmoffice.com/ca/>).
- Creació de la plataforma Eivissa Cultural.
- Manteniments dels programes culturals que suposen la contractació de creadors locals.
- Impuls a noves infraestructures: Museu de la Mar i Centre de Cultura Popular.
- Coordinació amb altres administracions per garantir el foment de l'intercanvi entre illes.
- Noves línies d'ajuts per a la protecció del patrimoni i el foment de l'activitat cultural.
- Impuls i foment de noves tecnologies.

El 18 d'agost del 2020, el Departament de Cultura, Educació i Patrimoni Consell Insular d'Eivissa convoca ajudes econòmiques a autònoms, microempreses i petites empreses de l'àmbit cultural a l'illa d'Eivissa per pal·liar els efectes de la declaració de l'estat d'alarma provocat per la pandèmia de la COVID-19 i que estan dotades amb 100.000 euros.

Les activitats recollides en aquestes línies d'ajuda eren les arts escèniques; les arts plàstiques; la creació audiovisual i multimèdia; la gestió cultural i patrimonial; els arxius i biblioteques; els museus i sales de cultura; les editorials i llibreries; la composició i interpretació musical, i la indústria fotogràfica, i l'import màxim per cada sol·licitud va ser de 2.500 euros.

10.1.4.2. Pressupost 2020 del Consell Insular d'Eivissa

El pressupost del Consell Insular d'Eivissa s'ha reduït un 2,9% respecte al 2019, a causa de la crisi sanitària, reduccions d'aforament i ajornament o anul·lació d'activitat.

QUADRE III-10.5. PRESSUPOST DEL CONSELL DE MENORCA EN MATÈRIA DE CULTURA 2019-2020			
Consell de Menorca	2019	2020	Variació 2019-2020
Patrimoni històric	1.573.404	1.380.127	-12,3%
Creació i promoció cultural	1.299.299	1.190.714	-8,4%
Joventut	1.010.069	1.007.013	-0,3%
Patrimoni documental i biblioteques	504.354	523.526	3,8%
Museu de Menorca	241.567	287.865	19,2%
Biblioteca Pública de Maó i arxiu històric	212.740	206.709	-2,8%
Direcció del Departament de cultura i educació	237.087	567.959	139,6%
Política lingüística i cultura popular	210.719	306.262	45,3%
TOTAL	5.289.239	5.470.174	3,4%

Font: Consell de Menorca

El pressupost en cultura representa un percentatge especialment alt respecte al total de despesa del Consell d'Eivissa, un 8 %, i s'emmarca en el concepte general de «Producció de béns públics de caràcter preferent», juntament amb salut, esport i educació (vegeu quadre III-10.6).

10.1.5. LA SITUACIÓ DE LES EMPRESES CULTURALS I CREATIVES EL 2020

L'abril del 2020 la Unesco alerta sobre els efectes de la COVID-19 en la cultura que va obligar 128 països a tancar completament les seves institucions culturals. Aquesta situació afecta molt directament els artistes: activitats públiques de tot tipus cancel·lades, festivals posposats, produccions i creacions suspeses i cinemes tancats tenen un impacte desolador en les condicions de treball dels artistes, autònoms, petites i mitjanes empreses i treballadors de cultura independents. És un sector vulnerable que no acaba d'aixecar el cap des de les anteriors crisis i no sol ser un sector

prioritari a l'hora de prendre mesures de resposta urgent.

En un moment en què les indústries culturals i creatives contribueixen amb 2,25 bilions de dòlars dels Estats Units (USD) a l'economia global (3 % del PIB) i representen 29,5 milions d'ocupacions a tot el món, les conseqüències econòmiques d'una contracció del sector cultural poden ser molt greus.

El mateix abril de 2020, més de 130 ministres i viceministres de Cultura van participar en una reunió en línia convocada per la Unesco amb la finalitat de discutir accions adreçades a impulsar el sector cultural, que s'enfronta a una commoció sense precedents a causa de la pandèmia de COVID-19. Els ministres van posar de manifest l'impacte directe de la crisi actual en el turisme, els museus, la producció cultural i els artistes, així com les mesures que han pres per mitigar-ho i van reafirmar el seu compromís amb el diàleg intergovernamental i la solidaritat internacional per conjuminar i enfortir els seus esforços.

QUADRE III-10.6. PRESSUPOST DEL CONSELL D'EIVISSA EN MATÈRIA DE CULTURA 2019-2020

Consell d'Eivissa	2019	2020	Variació 2019-2020
Promoció cultural	2.498.503	1.967.269	-21,3%
Protecció del patrimoni	2.510.275	2.965.086	18,1%
Campament Cala Jondal	495.163	379.707	-23,3%
Pla Integral de Joventut	1.024.954	1.026.997	0,2%
Biblioteques públiques Cas Serres	194.600	182.400	-6,3%
Equipaments culturals Cas Serres	321.972	322.455	0,1%
TOTAL	7.045.468	6.843.913	-2,9%

Font: Consell d'Eivissa

10.1.5.1. El context espanyol

Segons l'estudi elaborat per la Fundació Contemporània¹², l'Observatori de la Cultura 2020, el sector cultural espanyol va perdre un 29 % dels seus ingressos el 2020.

Un 37,2 % manté encara part de la plantilla en ERTO, mentre que el 59,1 % reconeix haver reduït plantilla a conseqüència de la pandèmia. Un 5,0 % manté tancats els llocs de treball, sense cap activitat presencial; un 48,5 % continua parcialment en teletreball, mentre que el 51,5 % treballa pràcticament amb normalitat.

En relació amb els ingressos totals de l'any 2020, aquests s'han vist reduïts de mitjana en un 29, % respecte als inicialment pressupostats, amb sensibles diferències entre sectors: 22,3 % de disminució en el sector públic, 35,1 % en el privat i 37,5 % entre els professionals independents.

Tan sols per a un 26,7 % els ingressos s'han mantingut o fins i tot han estat superiors als pressupostats (per al 38,0 % del sector públic, 14,9 % del privat i 16,4 % d'independents); per al 73,3 % restant han disminuït, i ho han fet en més d'un 40 % per a un 35,7 % dels enquestats (per al 25,8 % del sector públic, 45,2 % del privat i 45,5 % dels independents).

10.1.5.2. L'evolució de les empreses culturals a les Illes Balears

Per analitzar l'evolució de la xarxa d'empreses culturals de les Illes Balears, com cada any, per obtenir informació unificada s'han tingut en compte els següents epígrafs del CNAE (Classificació nacional d'activitats econòmiques) de l'Institut Nacional d'Estadística:

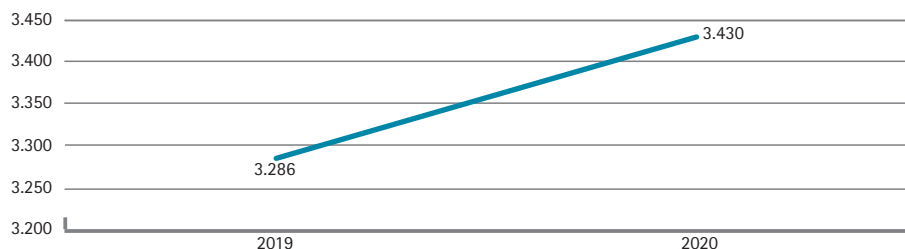
- CNAE 18. Arts gràfiques i serveis relacionats
- CNAE 264. Fabricació d'instruments musicals
- CNAE 476. Comerç al detall de béns culturals i d'esbarjo en establiments especialitzats

12. OBSERVATORIO DE LA CULTURA (2021). *La cultura en España 2020*. https://www.lafabrica.com/wp-imagess/Observatorio_de_la_Cultura_Lo_mejor_de_la_Cultura_2020.pdf

- CNAE 581. Edició de llibres, diaris i altres activitats editorials
- CNAE 59. Activitats cinematogràfiques de vídeo i programes de televisió i activitats d'enregistrament de so i edició musical
- CNAE 60. Activitats de programació i emissió de televisió
- CNAE 742. Activitats de fotografia
- CNAE 900. Activitats de creació, artístiques i espectacles
- CNAE 910. Activitats de biblioteques, arxius, museus i altres activitats culturals

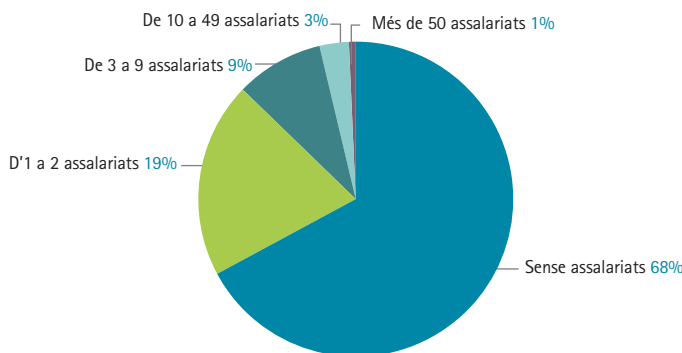
El nombre d'empreses ha augmentat en 144 de l'any 2019 a l'any 2020, que encara no recull quantitativament les conseqüències de la crisi sanitària. Es manté pràcticament la mateixa proporció en relació amb el nombre d'assalariats de les empreses, prop d'un 90 % tenen menys de dos assalariats. Això permet comprovar que el sector continua conformat essencialment per persones autònomes i petites empreses (vegeu gràfic III-10.2 i III-10.3).

Gràfic III-10.2.
Evolució del nombre d'empreses culturals a les Illes Balears 2019-2020

Font: Institut Nacional d'Estadística (INE)

Gràfic III-10.3.
Empreses per nombre d'assalariats. 2020

Font: Institut Nacional d'Estadística (INE)

10.2.

LLENGUA

10.2.1. EVOLUCIÓ I COMPOSICIÓ DE LA POBLACIÓ DE LES ILLES BALEARS

Els canvis en la població que hi ha hagut al llarg del darrer segle als territoris de parla catalana constitueixen un dels factors cabdals a l'hora d'estudiar la situació social d'aquesta llengua. D'ençà dels anys setanta¹³ del segle passat, la població illenca pràcticament s'ha triplicat. El factor principal d'aquest augment tan significatiu ha estat la immigració, entesa —des del punt de vista lingüístic— com la població que ha nascut fora dels territoris de parla catalana.

Aquest creixement ha tingut un efecte evident en la composició de la societat illenca. Així doncs, mentre que el 1970 la població al·lòctona representava el 18 % de la composició total de la societat, ara representa el 41,25 % (vegeu el gràfic III-10.4).

L'augment en la població al·lòctona ha repercutit en el percentatge de la població nascuda en territoris de parla catalana, que ha passat del 82 % al 58 %. Una de les diferències importants pel que fa a la provenença de la població nouvinguda a final del segle passat i la dels darrers anys és que mentre que la primera provenia de l'Estat espanyol, la més recent prové sobretot de l'estranger i ha arribat a superar la primera. Als anys setanta, la població

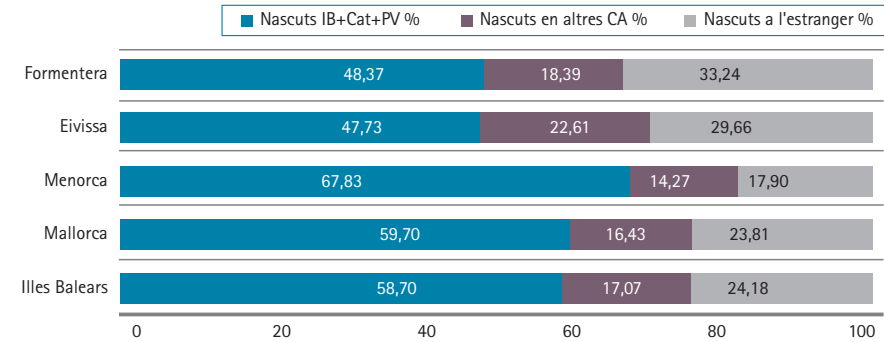
al·lòctona de l'Estat representava el 16 % del total de la població, i l'estrangera, un poc més del 2 %. Actualment, però, els al·lòctons de l'Estat espanyol representen el 17 % de la població total i els nascuts a l'estranger s'han multiplicat per 10 i constitueixen, per tant, aproximadament un quart de la població (24,8 %). No és estrany, doncs, que les Illes Balears siguin el territori del domini lingüístic amb un percentatge superior de persones nascudes a l'estranger i, al mateix temps, hi hagi una proporció inferior de nascuts a territoris de parla catalana.

Aquests canvis demogràfics tenen una incidència diferent en cadascuna de les illes. Així doncs, mentre que l'illa de Menorca concentra el percentatge més elevat de població nascuda en territoris de parla catalana i el més baix de població al·lòctona, Eivissa i Formentera presenten el percentatge més baix de nascuts al domini lingüístic i el més accentuat de nascuts fora. Els valors de Mallorca són propers als valors del conjunt de totes les illes, a causa del pes relatiu de l'illa en el conjunt (la població de Mallorca representa el 77,8 % de la població total de les Illes Balears).

Els canvis demogràfics experimentats durant els darrers cinc anys en general mostren una tendència a la pujada a les Illes Balears en conjunt, que és més forta a partir de l'any 2018 (vegeu el quadre III-10.7 i el gràfic III-10.5). Aquesta tendència la segueixen totes les illes a excepció de Formentera, que experimenta un increment de població fins a l'any 2017, i després un descens progressiu fins al 2020.

13. Per consultar aquestes dades de població, consultau el segon capítol de l'*Enquesta d'usos lingüístics de les Illes Balears 2014. Anàlisi*.

Gràfic III-10.4.
Població per zona de naixement i illa de residència

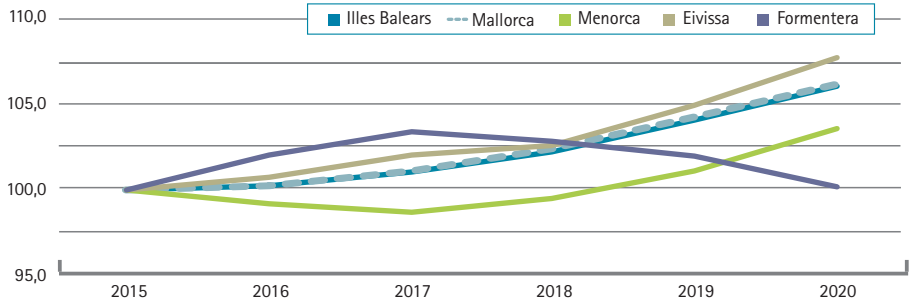
Font: Centre de Documentació Sociolingüística de les Illes Balears

QUADRE III-10.7. EVOLUCIÓ DE LA POBLACIÓ PER ILLES (2015-2020)

	Illes Balears	Mallorca	Menorca	Eivissa	Formentera
2015	1.104.479	859.289	92.348	140.964	11.878
2016	1.107.220	861.430	91.601	142.065	12.124
2017	1.115.999	868.693	91.170	143.856	12.280
2018	1.128.908	880.113	91.920	144.659	12.216
2019	1.149.460	896.038	93.397	147.914	12.111
2020	1.171.543	912.171	95.641	151.827	11.904

Font: Ibestat, CDSIB

Gràfic III-10.5.
Evolució de la població per illes prenent com a punt de partida la població del 2015 (2015-2020)

Font: Ibestat, CDSIB

10.2.2. OFERTA DE FORMACIÓ EN LLENGUA CATALANA

Com hem vist, les Illes Balears són el territori del domini lingüístic amb un percentatge més elevat de persones nascudes a l'estranger, però també una de les comunitats de l'Estat espanyol amb un nombre més alt de població nouvinguda. Per fer front a aquesta realitat cal dissenyar bones estratègies d'acolliment lingüístic i cultural tant des de l'ensenyament reglat com des d'altres programes formatius.

Com a part de la formació reglada, la llengua catalana s'ensenyava com a assignatura, però també és la llengua vehicular d'altres assignatures, juntament amb el castellà. Com a formació complementària en què s'ofereix des de la formació lingüística reglada, hi ha tota una sèrie de facilitats perquè els alumnes nouvinguts puguin arribar a ser competents en la llengua pròpia de les Illes Balears.

Algunes d'aquestes iniciatives són el PALIC (Pla d'Acolliment Lingüístic i Cultural), programa adreçat als alumnes que cursen estudis d'educació secundària que presenten mancances en el coneixement de la llengua catalana (però també de la castellana o de totes dues); tallers de llengua per a joves nouvinguts de 12 a 17 anys organitzats per l'àrea de llengua de l'Institut d'Estudis Balearics en col·laboració amb la Direcció General de Primera Infància, Innovació i Comunitat Educativa; i també programes de dinamització lingüística a centres educatius de primària i secundària. Algunes d'aquestes iniciatives es varen haver de cancel·lar durant l'any 2020 a causa de la pandèmia.

L'ús del català en les proves de selectivitat confirma l'assoliment de les competències lingüístiques en català en la formació reglada. A les proves de selectivitat del mes de juny del 2020, el 77,2 dels exàmens es varen contestar en llengua catalana, cosa que suposa un descens de 0,3 punts respecte dels resultats del curs anterior. Cal destacar que d'ençà del 2009 els valors oscil·len al voltant del 80 % i va ser el 2014 l'any en què varen arribar a un valor més elevat, un 82,6 %.

Els alumnes de Menorca són els que usen més el català en els exàmens (95,84 %); des del 2005 es mantenen en un ús que supera el 90 %. A Mallorca aquest valor és del 76,6 %, tot i que hi ha una diferència considerable entre els resultats dels centres de Palma (66,7 %) i de la resta de Mallorca (91,7 %). També hi ha una diferència important entre Eivissa (67,2 %) i Formentera (88,24 %). La diferència a l'illa d'Eivissa es produeix sobretot pel retrocés de l'ús del català en els centres privats i concertats: del 45,80 % d'ús del català en els exàmens del 2018 s'ha passat al 22,8 % de l'any 2019 i al 24 % d'enguany (als IES, en canvi, els valors pràcticament són els mateixos: 87,40 % el 2018, 86,28 % el 2019 i 84,43 el 2020) (vegeu el quadre III-10.8).

Més enllà de la formació reglada, els habitants de les Illes Balears poden accedir a una formació variada en llengua catalana i en formats diferents (formació en línia, centres d'autoaprenentatge, classes presencials o semipresencials). Alguns dels organismes que ofereixen cursos de català són les escoles oficials d'idiomes, administracions com ajuntaments, consells insulars i altres organismes que depenen

de l'Administració com és l'Escola Balear d'Administració Pública; organismes com l'Institut d'Estudis Eivissencs, a Eivissa, o l'Institut d'Estudis Baleàrics, amb seu a Mallorca; el Servei Lingüístic de la Universitat de les Illes Balears, i organitzacions no governamentals com ara sindicats i associacions. A partir del març de 2020, i sobretot a causa de la pandèmia, es va reforçar la modalitat virtual de cursos.

Les **escoles oficials d'idiomes** ofereixen cursos de llengua catalana des del nivell bàsic A1 al nivell avançat C2, amb modalitat presencial i lliure. Els cursos presencials són de 4 hores setmanals, dos dies a la setmana. Els centres de Palma, Calvià, Inca, Eivissa i Maó són els que ofereixen cursos de llengua catalana, però no tots els centres ofereixen tots els nivells (vegeu el quadre III-10.9).

L'**Institut d'Estudis Baleàrics** habitualment ofereix cursos de llengua catalana i tallers de conversa i per a joves nous, de vegades amb la col·laboració d'altres organismes del Govern, ajuntaments i amb organitzacions no governamentals. Els cursos de llengua catalana presenten tres modalitats: presencial, semipresencial i a distància. Els presencials tenen una durada de 80 hores i es distribueixen en tres sessions setmanals de 2 hores. Els semipresencials combinen l'autoaprenentatge, el seguiment d'un professor i l'assistència a sessions presencials. Tenen una durada total de 35 hores amb una sola sessió de 2,5 hores per setmana. Els cursos a distància combinen l'autoaprenentatge mitjançant aula virtual amb el seguiment d'un professor. Com en el cas dels cursos presencials, tenen una durada de 80 hores d'autoaprenentatge per internet.

QUADRE III-10.8. ÚS DE LA LLENGUA CATALANA EN ELS EXÀMENS DE SELECTIVITAT A LES BALEARS PER ILLES (2007-2020)

	Illes Balears	Mallorca	Menorca	Eivissa-Formentera
2007	74,1	72,7	92,2	70,2
2008	76,8	75,5	93,5	72,5
2009	77,2	76,2	95,5	70,2
2010	77,8	76,2	93,8	75,9
2011	78,8	77,7	94,6	75,6
2012	81,1	79,7	96,6	80,2
2013	80,4	79,7	91,9	77,1
2014	82,6	81,6	95,5	79,2
2015	81,1	80,4	96,3	83,3
2016	78,7	77,9	94,3	72,6
2017	79,6	77,8	96,9	79,6
2018	79,0	77,8	89,8	87,9
2019	77,5	76,8	96,0	67,1
2020	77,2	76,6	95,8	67,7

Font: CDSIB

**QUADRE III-10.9. MATRÍCULES DE CURSOS PRESENCIALS DE CATALÀ DE LES ESCOLES OFICIALS D'IDIOMES (EOI)
A LES ILLES BALEARS PER NIVELL D'ACREDITACIÓ A QUÈ OPTEN (2020-2021)**

	Palma	Calvià	Inca	Maó	Eivissa	Total
A1	71	13	0	23	27	134
A2	19	6	14	5	11	55
B1	19	12	0	20	18	69
B2	49	16	0	16	24	105
C1	68	19	25	23	25	160
C2	50	20	18	23	17	128

Font: EOI

A més d'aquests cursos, l'IEB havia previst cursos per a personal sanitari, que es van cancel·lar per la pandèmia. En total, hi havien d'assistir un total de 97 alumnes en la modalitat presencial: 30 alumnes al nivell A1/A2, 20 al nivell B1 i 38 a un curs de llenguatge administratiu. Si es compara amb els cursos oferts durant els anys precedents, l'oferta de cursos en modalitat a distància pràcticament s'ha duplicat, mentre que les corresponents a modalitats presencials o semipresencials s'han reduït de manera important (vegeu el quadre III-10.10).

L'Escola Balear d'Administració Pública ofereix cursos dels nivells A2, B1, B2, C1, C2 i de llenguatge administratiu. El 2020, per causa de la situació derivada de la pandèmia, el Consell de Direcció de l'EBAP va aprovar diverses modificacions de l'Acord pel qual s'aprovava l'oferta de cursos i les instruccions que regien el pla, amb dos punts bàsics: s'ajornaven les proves al setembre i es permetia que els alumnes que adquirissin dret a examen poguessin examinar-se el 2021. A aquesta darrera opció, s'hi acolliren la majoria d'alumnes (vegeu el quadre III-10.11 i el següent apartat).

El **Servei d'Assessorament Lingüístic (SAL)** del Consell Insular de Formentera ofereix cursos de català de diferents nivells. De manera complementària, també s'organitzen cursos destinats a col·lectius concrets com ara el col·lectiu sanitari, mitjançant un conveni amb l'Hospital de Formentera, o la Guàrdia Civil. Si es desglossen les dades del curs 2020/2021 per nivell, veim que 86 d'aquestes inscripcions corresponen al nivell A2; 31 al nivell B1; 66 al B2, i 33 als C1/C2 (vegeu el gràfic III-10.6).

Altres institucions i organismes que també ofereixen cursos de llengua catalana, com ara la **Universitat de les Illes Balears (UIB)**, mitjançant el Servei Lingüístic, el 2020 n'han reduït l'oferta. Així doncs, de 110 inscripcions el 2019 s'ha passat a 27 el 2020, corresponents únicament al nivell C1 de català.

L'Escola Municipal de Mallorca de Manacor ha organitzat cursos de català de manera ininterrompuda des de l'any 1973, juntament amb altres tipus de cursos o tallers. Els cursos es corresponen als certificats sobre avaluació i certificació de coneixements de català del Govern de les Illes

Balears (A2, B1, B2, C1, C2 i Llenguatge Administratiu) (vegeu el quadre III-10.12).

pressió oral i escrita en grups reduïts per preparar aquesta habilitat pensant en les proves oficials. Des de l'any 2020 molts d'aquests tallers no s'han impartit a causa de les circumstàncies sanitàries.

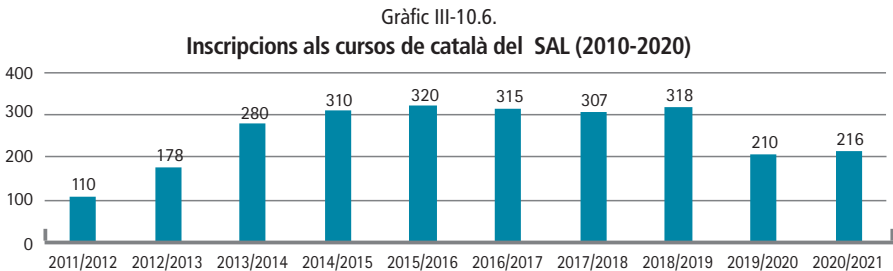
Paraula. Centre de Serveis Lingüístics també ofereix habitualment tallers d'ex-

QUADRE III-10.10. CURSOS GENERALS DE LLENGUA CATALANA A L'INSTITUT D'ESTUDIS BALEARICS (2016-2020)					
	Presencials	Semipresencials	A distància	Total	Total
2016	Cursos	61	36	6	103
	Alumnes	1.549	885	511	2.945
2017	Cursos	97	49	12	158
	Alumnes	2.453	1.261	806	4.520
2018	Cursos	77	38	11	126
	Alumnes	1.928	860	988	3.776
2019	Cursos	73	36	6	115
	Alumnes	1.671	799	763	3.233
2020	Cursos	13	4	11	28
	Alumnes	1.190	244	2.067	3.501

Font: IEB, Govern de les Illes Balears

QUADRE III-10.11. INSCRIPCIONS ALS CURSOS DE CATALÀ DE L'EBAP PER NIVELLS (2020)					
	Mallorca	Menorca	Eivissa	Formentera	Total
A2	45	0	0	0	45
B1	35	17	1	0	53
B2	69	17	18	0	104
C1	285	26	52	0	363
C2	216	17	23	0	256
LA	96	37	29	2	164

Font: EBAP, Govern de les Illes Balears

Font: SAL, Consell Insular de Formentera

QUADRE III-10.12. INSCRIPCIONS ALS CURSOS DE CATALÀ DE L'ESCOLA MUNICIPAL DE MALLORQUÍ DE MANACOR (2016-2020)

	A1	A2	B1	B2	C1	C2	LA	Total
2016/2017	11	42	38	76	58	20	12	257
2017/2018	—	42	55	92	86	35	14	324
2018/2019	—	50	37	72	77	46	26	308
2019/2020	—	46	44	66	62	49	30	297

Font: Escola Municipal de Mallorca

10.2.3. EXPEDICIÓ DE CERTIFICATS

Assistir a cursos de català permet millorar les competències lingüístiques, però també l'obtenció de certificats de coneixements de català. Mitjançant la formació reglada també es poden aconseguir certificats de coneixements d'aquesta llengua. Concretament, a partir del curs 1999/2000 a l'educació secundària obligatòria i del curs 2000/2001 al batxillerat, hi ha la possibilitat d'obtenir els nivells B1 o B2, depenent de la nota de català a quart d'ESO, i B2 o C1, també segons la nota de català obtinguda a segon de batxillerat.

Les escoles oficials d'idiomes, la universitat i l'Administració —mitjançant la **Direcció General de Política Lingüística** i l'**Escola Balear d'Administració Pública**— també

convoquen proves la superació de les quals implica l'obtenció de certificats (vegeu el quadre III-10.13 i el quadre III-10.14).

10.2.4. EXPERT UNIVERSITARI EN DINAMITZACIÓ LINGÜÍSTICA I DIPLOMA UNIVERSITARI DE LEGISLACIÓ LINGÜÍSTICA I DRETS LINGÜÍSTICS

Durant els cursos 2019/2020 i 2020/2021 la Universitat de les Illes Balears, amb l'ajut de la Conselleria d'Educació, Universitat i Recerca, per mitjà de la Direcció General de Política Lingüística, ha ofert les formacions d'Expert Universitari en Dinamització Lingüística (30 d'octubre de 2019 - 30 de juny de 2020) i el Diploma Universitari de Legislació Lingüística i Drets Lingüístics (2 de novembre de 2020 - 30 de novembre de 2020).

QUADRE III-10.13. CERTIFICATS EMESOS PER LA DIRECCIÓ GENERAL DE POLÍTICA LINGÜÍSTICA (2015-2020)

	A2	B1	B2	C1	C2	LA	Total
2015	459	255	295	279	121	49	1.458
2016	659	408	350	376	79	120	1.992
2017	721	780	749	572	239	94	3.155
2018	741	1255	1260	898	219	130	4.503
2019	836	936	710	838	140	127	3.587
2020	317	354	363	300	0	0	1.334

Font: Direcció General de Política Lingüística

QUADRE III-10.14. CERTIFICATS EMESOS PER L'ESCOLA BALEAR D'ADMINISTRACIÓ PÚBLICA (2014-2019)

	A2	B1	B2	C1	C2	LA	Total
2015	30	13	8	18	8	55	132
2016	22	13	5	25	16	39	120
2017	20	26	9	22	13	30	120
2018	15	25	42	41	25	44	192
2019	5	14	12	36	30	64	161
2020	5	8	4	30	25	27	99

Font: EBAP, Govern de les Illes Balears

L'Expert Universitari en Dinamització Lingüística s'adreça a l'assoliment de les competències necessàries per actuar com a dinamitzador lingüístic, entenent la dinamització com la promoció del canvi en les tries, els hàbits, les preferències, la motivació, les actituds, els usos, etc. Aquesta formació de 125 hores presencials s'organitza en una sèrie de mòduls, que inclouen la competència comunicativa (la competència sociolingüística, discursiva, sociolingüística, estratègica i enciclopèdica), la competència intercultural, l'anàlisi de l'entorn social, el marc legal, la planificació (aspectes generals i la planificació lingüística), la gestió de grups, la creativitat i tècniques de difusió. La conferència inaugural del curs va ser a càrrec d'Isidor Marí, el qual va parlar sobre la tasca del dinamitzador lingüístic. Aquesta formació va tenir un total de 15 admesos, la majoria amb el perfil formatiu de graduat en Llengua i Literatura Catalanes i el perfil professional de funcionaris de l'Administració o docents de secundària.

El **Diploma Universitari de Legislació Lingüística i Drets Lingüístics** ha comptat amb dues edicions, la primera es va impartir al novembre de 2020, mentre que

la segona va tenir lloc al maig de 2021. El curs abordà el marc legal i jurisprudencial de la llengua catalana a l'Estat espanyol i els drets lingüístics que se'n deriven, amb una referència especial a la situació concreta de les Illes Balears. L'objectiu era posar a l'abast dels alumnes les bases formatives i els instruments adients per familiaritzar-se amb la problemàtica característica de la regulació jurídica de la convivència de llengües en contextos plurilingües, el model juridicolingüístic de la Constitució de 1978, el règim jurídic del català als diferents territoris del domini lingüístic i els drets lingüístics dels parlants i els mecanismes que en garanteixen la tutela. La primera edició va comptar amb 25 admesos i 31 en llista d'espera, i la segona, amb 25 admesos i 4 en llista d'espera. El perfil formatiu principal va ser el de graduats en Dret i en Llengua i Literatura Catalanes. També hi havia alguns casos de graduats en Ciències Polítiques. El perfil professional predominant va ser el de funcionari de qualsevol de les tres administracions (autònoma, insular i local) i amb llocs de feina relacionats directament amb la matèria que s'impartia. Es preveu que hi haurà una tercera edició entre els mesos de setembre i octubre de 2021.

10.2.5. VII VIQUIMARATÓ DE LA LLENGUA CATALANA

Durant la setmana del 6 al 13 de novembre de 2020 va tenir lloc la VII Viquimarató de la Llengua Catalana. Es tracta d'un esdeveniment organitzat per la Direcció General de Política Lingüística de la Generalitat de Catalunya i la Fundació Amical Wikimedia.

La novetat d'aquesta edició és que per primera vegada es va comptar amb la implicació dels set territoris on es parla català: l'Alguer, Andorra, Catalunya, Catalunya del Nord, la Franja de Ponent, les Illes Balears i el País Valencià. El repte enguany era millorar o crear 50 articles de lingüistes en llengua catalana, tant del domini lingüístic com d'arreu del món. L'objectiu es va superar amb escreix, ja que durant la setmana es varen crear 32 articles nous, se'n varen millorar 57 i se'n varen traduir 33. La Viquimarató també va rebre l'impuls de les direccions generals de Política Lingüística de les Illes Balears i el País Valencià, el Govern d'Andorra, la Casa de la Generalitat de Catalunya a Perpinyà, la Delegació del Govern a Itàlia a l'Alguer, la Universitat de Saragossa i també de l'Institut Ramon Llull.

10.2.6. BIOGRAFIES D'AINA MOLL

Durant la segona meitat del 2020 han aparegut dues biografies d'Aina Moll: *Aina Moll i Marquès. Semblança biogràfica*, d'Isidor Marí i Mayans, i *Aina Moll i Marquès. Filòloga pionera i activista compromesa amb la normalització de la llengua catalana*, de Pilar Arnau i Segarra. La primera forma part de la col·lecció «Semblances Biogràfiques», publicada per

l'Institut d'Estudis Catalans, en què altres membres de l'IEC de les Illes Balears, com ara Antoni M. Alcover i Sureda (1862-1932), Francesc de Borja Moll i Casasnovas (1903-1991), Miquel dels Sants Oliver i Tolrà (1864-1920) i Marià Villangómez i Llobet (1913-2002) també tenen una biografia publicada.

Aina Moll i Marquès. Semblança biogràfica és un opuscle d'una vintena de pàgines que fa un recorregut cronològic per la trajectòria vital, acadèmica, professional i política d'Aina Moll. Així doncs, l'autor parla dels primers anys i el període de formació, de les edicions, la docència i la implicació cultural, de la tasca feta com a primera directora general de Política Lingüística de la Generalitat de Catalunya, del retorn a Mallorca després de les dues legislatures com a directora general, de la seva participació en la Secció Filològica de l'Institut d'Estudis Catalans i, finalment, dels nombrosos reconeixements que ha rebut la filòloga al llarg dels anys, i encara més després del seu traspàs. Són particularment interessants les intervencions que va fer en la Secció Filològica, com ara en la preparació de la part lèxica de la *Proposta per a un estàndard oral*, sota la coordinació de Joan Veny, la participació en diferents actes com les Jornades de la Secció Filològica de l'Institut d'Estudis Catalans a Mallorca (els dies 18 i 19 d'octubre de 1996) i l'acte de presentació de l'Any Mossèn Alcover el 2001, la presentació de la semblança biogràfica del seu pare, també el 2001, entre moltes d'altres.

L'obra *Aina Moll i Marquès. Filòloga pionera i activista compromesa amb la normalització de la llengua catalana*, de Pilar

Arnau i Segarra, forma part de la col·lecció «Biografies de Mallorquins», editada per l'Ajuntament de Palma. En aquest cas, es tracta d'un llibre d'un centenar de pàgines, en què també s'inclou la reproducció de fotos, documents i cartes d'Aina Moll. També segueix un ordre cronològic i hi trobam informació abundant sobre la infantesa d'Aina Moll, la seva etapa com a estudiant, el viatge filològic amb el seu pare, Manuel Sanchis Guarner i la seva germana Cisca per a la recollida de dades de l'ALPI (Atlas Lingüístico de la Península Ibérica), els estudis a la Universitat de Barcelona i la seva formació de postgrau, l'obtenció de la càtedra de francès, la seva trajectòria com a directora general de Polí-

tica Lingüística a la Generalitat de Catalunya, etc. L'autora —a partir d'anècdotes, moltes vegades divertides, i de vivències personals— aconsegueix acostar aquesta figura a les persones que no varen tenir l'ocasió de conèixer-la directament.

ÍNDEX DE QUADRES I GRÀFICS

QUADRES

CAPITOL I.

EL PANORAMA ECONÒMIC DE LES ILLES BALEARS

Quadre I-1.1.	Evolució del VAB a preus corrents en milers d'euros a les Illes Balears per sectors econòmics (2014-2020) (base 2014).....	7
Quadre I-1.2.	Evolució del VAB a preus constants en milers d'euros a les Illes Balears per sectors econòmics (2014-2020) (base 2014).....	7
Quadre I-1.3.	Evolució de les taxes de variació del PIB. Volum encadenat (2014-2020) (base 2010, en %).....	8
Quadre I-1.4.	Evolució del VAB a preus corrents en milers d'euros a les Illes Balears per illa. Anys 2014-2020 (base 2014).....	9
Quadre I-1.5.	Evolució del VAB a preus constants en milers d'euros a les Illes Balears per illa (2004-2020) (base 2014)	10
Quadre I-1.6.	VAB a preus constants per comunitats autònomes (percentatge de variació anual) (2001-2019)	12
Quadre I-1.7.	VAB sector agrari a preus constants per comunitats autònomes (percentatge de variació anual) (2001-2019)	15
Quadre I-1.8.	VAB sector indústria a preus constants per comunitats autònomes (percentatge de variació anual) (2001-2019)	18
Quadre I-1.9.	VAB sector construcció a preus constants per comunitats autònomes (percentatge de variació anual) (2001-2019).....	21
Quadre I-1.10.	VAB sector serveis a preus constants per comunitats autònomes (percentatge de variació anual) (2001-2019)	24
Quadre I-1.11.	VAB sector serveis predominantment de mercat a preus constants per comunitats autònomes (percentatge de variació anual) (2001-2019)	27
Quadre I-1.12.	VAB sector serveis predominantment de no mercat a preus constants per comunitats autònomes (percentatge de variació anual) (2001-2019)	29
Quadre I-1.13.	Nombre d'empreses a les Illes Balears per sectors, grups i activitat principal (CNAE09) (2008-2020)	33
Quadre I-1.14.	Inversió bruta estrangera en milions d'euros a les Illes Balears i Espanya (sense ETVE) (2010-2020).....	41

Quadre I-1.15.	Inversió bruta estrangera en milions d'euros per comunitats autònomes (sense ETVE) (2019-2020)	41
Quadre I-1.16.	Índex de preus de consum (IPC) d'Espanya i Balears per grups (2019-2020) (base 2016)	44
Quadre I-1.17.	PIB per capita a preus constants per comunitats autònomes (Espanya = 100) (2000-2021)	45
Quadre I-1.18.	PIB per capita a preus constants per comunitats autònomes (percentatge de variació anual) (2001-2021)	45
Quadre I-1.19.	Productivitat per ocupat a preus constants per comunitats autònomes (percentatge de variació anual) (2001-2021)	50
Quadre I-1.20.	Taxa d'ocupació de la població resident per comunitats autònomes (percentatge de variació anual) (2001-2021)	54
Quadre I-1.21.	Renda familiar disponible per capita (en euros) i PPA per comunitats autònomes (Espanya=100) (2017)	61
Quadre I-1.22.	Taxa de risc de pobresa per comunitats autònomes (2017)	61
Quadre I-1.23.	Renda familiar disponible per capita (en euros) i PPA de les capitals de les CA d'Espanya (Espanya=100) (2017)	62
Quadre I-1.24.	Factor de creixement de la participació dels salaris en la renda regional per CA (2009-2019)	63

EL SECTOR PRIMARI

Quadre I-2.1.	Producció agrària (euros corrents) (2020)	81
Quadre I-2.2.	Producció pesquera (euros corrents) (2020)	82
Quadre I-2.3.	Evolució de la producció agrària (2019-2020)	85
Quadre I-2.4.	Evolució de la producció pesquera (2019-2020)	85
Quadre I-2.5.	Producció agrícola a les Illes Balears (2020)	85
Quadre I-2.6.	Evolució de la producció agrícola (2019-2020)	86
Quadre I-2.7.	Producció ramadera a les Illes Balears (2020)	90
Quadre I-2.8.	Evolució de la producció ramadera (2019-2020)	91
Quadre I-2.9.	Valor de les exportacions de les Illes Balears en el sector primari en milers d'euros (2016-2020)	94
Quadre I-2.10.	Destinació de les exportacions de les Illes Balears en el sector primari (2020)	94
Quadre I-2.11.	Producció forestal de les Illes Balears (2019-2020)	95
Quadre I-2.12.	Evolució de la producció pesquera (2019-2020)	97
Quadre I-2.13.	Producció pesquera a les Illes Balears (2020)	98
Quadre I-2.14.	Espècies pescades: mol·luscs, crustacis i peixos a les Balears per illes (2019-2020)	98

SECTOR INDUSTRIAL I ENERGÈTIC

Quadre I-3.1.	Nombre d'empreses industrials (CNAE 09) a les Illes Balears (2019-2020)	103
Quadre I-3.2.	Resultats d'explotació per agrupació i sector d'activitat a les Illes Balears (2018) (milers d'euros).....	106
Quadre I-3.3.	Oupació assalariada i per compte propi (RETA) a les Illes Balears (2016-2020) (mitjana anual).....	108
Quadre I-3.4.	Personal ocupat per agrupació i sector d'activitat a les Illes Balears (2017-2018)	109
Quadre I-3.5.	Productivitat aparent del treball, EBE per ocupat i cost laboral unitari a les Illes Balears (milers d'euros) (2018)	111
Quadre I-3.6.	Estructura de la facturació de l'energia elèctrica a la indústria de les Balears per illes (KW/h) (2017-2018)	112
Quadre I-3.7.	Facturació de l'energia elèctrica (kWh) (GESA) de les activitats del sector de la indústria a les Illes Balears (2017-2018).....	112
Quadre I-3.8.	Producció i demanda elèctrica a les Balears per illes (MW/h) (2020).....	114
Quadre I-3.9.	Consum de productes petrolífers a les Balears (2010-2015-2019-2020).....	115

CONSTRUCCIÓ

Quadre I-4.1.	Consum aparent de ciment (tones) (2017-2020)	120
Quadre I-4.2.	Entrades de materials de construcció (tones) (exclòs el ciment) (2018-2020)	122
Quadre I-4.3.	Atur registrat a les Balears per illes (2006-2020).....	123
Quadre I-4.4.	Licitació oficial (milers d'euros) (2011-2020).....	125
Quadre I-4.5.	Habitatges començats i habitatges acabats (2011-2020)	127
Quadre I-4.6.	Projectes visats pel COAIB a les Balears per illes (2018-2020)	129
Quadre I-4.7.	% de projectes visats pel COAIB: relació habitatge/obra (2018-2020) ...	130
Quadre I-4.8.	Ampliacions i reformes (2017-2020)	131

EL SECTOR DE SERVEIS

Quadre I-5.1.	Pes del sector de serveis de mercat en el VAB de les Balears per illes (2010-2019).....	137
Quadre I-5.2.	Principals macromagnituds dels serveis privats per sector d'activitat a les Illes Balears (2017-2018).....	139
Quadre I-5.3.	Principals indicadors dels serveis privats per sector d'activitat a les Illes Balears (2017-2018).....	142

Quadre I-5.4.	Principals resultats d'explotació dels serveis privats per sector d'activitat a les Illes Balears (milers d'euros) (2017-2018).....	144
Quadre I-5.5.	Personal ocupat en els serveis privats per sector d'activitat a les Illes Balears (2017-2018).....	145

TURISME

Quadre I-6.1.	Turistes de les Illes Balears en relació amb les comunitats autònomes d'Espanya competidores en turisme internacional (2019-2020)	152
Quadre I-6.2.	Estades dels turistes amb destinació principal a les Balears per illes i país de residència (2019-2020)	154
Quadre I-6.3.	Estades mitjanes dels turistes amb destinació principal a les Balears per illes i país de residència (2019-2020)	156
Quadre I-6.4.	Turistes amb destinació principal a les Balears per illes i país de residència (2019-2020)	159
Quadre I-6.5.	Índex de Gini de les estades i els turistes (2019-2020)	162
Quadre I-6.6.	Viatgers, pernoctacions i estada mitjana a les Balears per illes i tipus d'allotjaments (2018-2019)	181
Quadre I-6.7.	Trànsit marítim de passatgers de creuers en trànsit a les Illes Balears per port (2019-2020)	187
Quadre I-6.8.	Entrada de passatgers amb companyies aèries tradicionals i de baix cost per comunitat autònoma de destinació (2019-2020)	188
Quadre I-6.9.	Despesa dels turistes amb destinació principal a les Balears per illes (2019-2020).....	189
Quadre I-6.10.	Despesa dels turistes amb destinació principal a les Illes Balears per país de residència (2019-2020)	192
Quadre I-6.11.	Despesa dels turistes internacionals per comunitat autònoma de destinació principal (2019-2020)	195
Quadre I-6.12.	Tarifa mitjana diària i ingressos per habitacions del sector hotel·ler a les Illes Balears per temporada (euros) (2019-2020)	199
Quadre I-6.13.	Tarifa mitjana diària del sector hotel·ler per comunitats autònomes (euros) (2019-2020).....	201

COMERÇ

Quadre I-7.1.	Principals macromagnituds del sector del comerç a les Illes Balears segons l'activitat (2017-2018)	221
Quadre I-7.2.	Principals coeficients del sector del comerç a les Illes Balears segons l'activitat (2017-2018).....	222
Quadre I-7.3.	Principals resultats d'explotació del sector del comerç a les Illes Balears segons l'activitat (milers d'euros) (2017-2018)	223

Quadre I-7.4.	Dades d'ocupació del sector del comerç segons el tipus d'activitat a les Illes Balears (2017-2018)	224

EL SECTOR DEL TRANSPORT

Quadre I-8.1.	Parc automobilístic de les Illes Balears (2010 -2019-2020)	241
Quadre I-8.2.	Intensitats mitjanes diàries (IMD), percentatge de pesants i volum total de vehicles a les Balears per illes (2011-2020)	246
Quadre I-8.3.	Evolució anual (en milers de passatgers) del transport públic, autobús i metro, a la Ciutat de Palma (2012-2020)	248
Quadre I-8.4.	Ús del servei públic de préstec de bicicletes de la ciutat de Palma (2014-2020)	248

INSTITUCIONS FINANCERES

Quadre I-9.1.	Hipoteques a famílies (2010-2020)	258

ADMINISTRACIONS PÚBLIQUES I CÀRREGA FISCAL

Quadre I-10.1.	Distribució econòmica del pressupost consolidat per capítols d'ingressos de la Comunitat Autònoma de les Illes Balears (2018-2019)	269
Quadre I-10.2.	Distribució econòmica del pressupost consolidat per capítols de despesa de la Comunitat a Autònoma de les Illes Balears (2019-2020)	271
Quadre I-10.3.	Territorialització de la inversió a les Illes Balears (2015-2020)	274
Quadre I-10.4.	Distribució econòmica del pressupost dels ens públics i societats públiques a les Illes Balears per capítols (2020)	275
Quadre I-10.5.	Evolució del deute de les comunitats autònomes (PDE) (milions d'euros) (2010-2020)	276
Quadre I-10.6.	Pressuposts consolidats dels consells insulars (en euros) (2019-2020)	277
Quadre I-10.7.	Distribució econòmica dels pressuposts inicials dels ajuntaments de les Illes Balears (euros) (2019-2020)	282
Quadre I-10.8.	Pressuposts inicials de despeses dels ajuntaments de les Illes Balears (euros) (2019-2020)	283
Quadre I-10.9.	Anàlisi social de la despesa de les entitats locals de les Balears per programes (2019-2020)	290
Quadre I-10.10.	Ingressos de la Delegació Especial d'Hisenda de les Illes Balears (milers d'euros) (2019-2020)	292
Quadre I-10.11.	Distribució de la càrrega tributària per tipus de tribut per comunitats autònomes (2020)	294

Quadre I-10.12. Distribució de la càrrega fiscal per administracions i per CA (2020)	296
Quadre I-10.13. Càrrega fiscal per habitant i per comunitats autònomes (exercici 2020)	297
Quadre I-10.14. Càrrega fiscal per habitant (euros) a les Balears per illes (2020)	301
Quadre I-10.15. Càrrega fiscal per habitant (euros) a les Balears per illes i municipis (2020).....	301
Quadre I-10.16. Anàlisi de la despesa pública per polítiques de la despesa a les Illes Balears per funció/programa (2020).....	304
Quadre I-10.17. Anàlisi de la despesa classificada a les Illes Balears per polítiques de la despesa i programa (2020)	308

SOCIETAT DEL CONEIXEMENT I DE LA INFORMACIÓ

Quadre I-11.1. Despesa en R+D per comunitats autònomes (2019)	330
Quadre I-11.2. Recursos humans en R+D a les Illes Balears i Espanya (2019).....	333
Quadre I-11.3. Empreses innovadores per tipus d'innovació durant el període 2017-2019.....	338
Quadre I-11.4. Empreses per tipus d'activitat de cooperació en el període 2017-2019	338

ECONOMIA SOCIAL I SOLIDÀRIA

Quadre I-12.1. Nombre d'empreses per condició jurídica de l'economia social a les Illes Balears (2010-2020)	367
Quadre I-12.2. Nombre d'altres tipus d'entitats de l'economia social (2020)	367

PANORAMA GENERAL DEL MERCAT DE TREBALL

Quadre II-1.1. Indicadors de l'estratègia 2020	500
Quadre II-1.2. Treballadors en alta laboral a les Illes Balears per sexe (2013-2020).....	500
Quadre II-1.3. Afiliacions al règim general de la Seguretat Social en equivalència a jornada completa a les Illes Balears (2014-2020)	501
Quadre II-1.4. Evolució del pes de la població ocupada femenina sobre el total de població ocupada a les Illes Balears i Espanya (2013-2020)	501
Quadre II-1.5. Creixement de l'ocupació per sectors d'activitat a les Illes Balears (2019-2020)	501
Quadre II-1.6. Treballadors en alta laboral segons el règim a les Illes Balears (2013-2020)	502
Quadre II-1.7. Evolució de les afiliacions per tipus de contracte a les Illes Balears (2019-2020)	506
Quadre II-1.8. Treballadors afiliats a les Illes Balears per illes (2019-2020)	507

Quadre II-1.9.	Total d'afiliats estrangers a la Seguretat Social a les Illes Balears (2020).....	507
Quadre II-1.10.	Evolució de l'ocupació a les Illes Balears (2009-2020)	508
Quadre II-1.11.	Evolució de la població ocupada (milers) per sectors d'activitat a les Illes Balears per trimestres (2013-2020)	509
Quadre II-1.12.	Taxa d'activitat per comunitats autònomes (2019-2020)	511
Quadre II-1.13.	Taxes d'ocupació per comunitats autònomes (2019-2020)	513
Quadre II-1.14.	Taxa d'activitat, d'ocupació i d'atur per sexes i per grups d'edat a les Illes Balears (2019-2020).....	514
Quadre II-1.15.	Taxa d'ocupació dels joves menors de 30 anys per comunitats autònomes (2020)	515
Quadre II-1.16.	Població d'entre 18 i 24 anys que no ha completat el nivell d'educació secundària, per comunitats autònomes (2020)	515
Quadre II-1.17.	Taxes d'atur per comunitats autònomes (2019-2020).....	517
Quadre II-1.18.	Dimensions i indicadors de qualitat del treball (2019).....	521
Quadre II-1.19.	Ponderacions establertes en els diversos escenaris, IQT (2020).....	522
Quadre II-1.20.	Rànquing d'IQT de les comunitats autònomes segons les ponderacions establertes (2009-2020)	523

PANORAMA MEDIAMBIENTAL

Quadre I-S2.1.	Precipitació mensual, 2020 (L/m ²)	385
Quadre I-S2.2.	Evolució de les precipitacions anuals a les Balears (L/m ²)	387
Quadre I-S2.3.	Temperatura mitjana mensual (2020) (°C)	388
Quadre I-S2.4.	Evolució de la temperatura mitjana a Balears (2010-2020) (°C)	389
Quadre I-S2.5.	Precipitació mensual (2020) (L/m ²)	390
Quadre I-S2.6.	Temperatura mitjana mensual (2020) (°C)	392
Quadre I-S2.7.	Evolució anual de les principals emissions d'acidificadors i precursors de l'ozó (tones)	393
Quadre I-S2.8.	Emissions de GEH a les Balears (kt de CO ₂ equivalent) (2009-2019)	395
Quadre I-S2.9.	Metalls pesants (kg)	397
Quadre I-S2.10.	Partícules en el període 2009-2019 (tones) (2009-2019)	398
Quadre I-S2.11.	Contaminants orgànics persistents (2009-2019)	399
Quadre I-S2.12.	Evolució mensual de les reserves hídriques (2020) (%)	400
Quadre I-S2.13.	Evolució anual de les reserves hídriques a les Illes Balears (%) (2010-2020).....	402
Quadre I-S2.14.	Estat de l'índex de sequera (2020)	404

Quadre I-S2.15. Índex de sequera hidrològica (2020).....	404
Quadre I-S2.16. Aigua dessalinitzada a les Illes Balears (2019-2020) (m³).....	411
Quadre I-S2.17. Cabals d'entrada a Mallorca (2020) (m³).....	413
Quadre I-S2.18. Aprofitament forestal a les Illes Balears (2020).....	420
Quadre I-S2.19. Aprofitament forestal a les Illes Balears (2020).....	421
Quadre I-S2.20. <i>Xylella fastidiosa</i> a les Illes Balears (2020).....	422
Quadre I-S2.21. Eliminacions de de ' <i>xylella fastidiosa</i> ' per illes (2020).....	424
Quadre I-S2.22. Nombre de mostres i positius de de ' <i>xylella fastidiosa</i> ' per illes (total període 2016-2020)	424
Quadre I-S2.23. Eliminacions de de ' <i>xylella fastidiosa</i> ' per illes (2016-2020).....	425
Quadre I-S2.24. Operadors (2019-2020).....	426
Quadre I-S2.25. Autoritzacions atorgades (2019-2020)	429
Quadre I-S2.26. Comparativa dels avaraments de tortugues (2019-2020).....	431
Quadre I-S2.27. Comparativa d'avaraments de cetacis (2019-2020).....	432
Quadre I-S2.28. Milana (2019-2020).....	435
Quadre I-S2.29. Àguila peixatera (2019-2020)	436
Quadre I-S2.30. Embarcacions de vigilància (2017-2020).....	438
Quadre I-S2.31. Captures de temporada a Mallorca (2019-2020).....	441
Quadre I-S2.32. Llicències de caça obtingudes a Menorca (2018-2021)	442
Quadre I-S2.33. Captures a Menorca (temporada 2020/2021)	442
Quadre I-S2.34. Captures a Eivissa (temporada 2019-2020)	443
Quadre I-S2.35. Captures per espècies a Formentera (2020).....	444
Quadre I-S2.36. Criteris de qualificació de les aigües de bany (2020).....	447
Quadre I-S2.37. Qualificació de les aigües de bany (2020).....	447
Quadre I-S2.38. Qualificació de les aigües de bany per illes (2020)	448
Quadre I-S2.39. Autoritzacions de conduccions d'abocament IDEIB (2020).....	450
Quadre I-S2.40. Autoritzacions de noves conduccions d'abocament (no IDEIB) (2020)....	450
Quadre I-S2.41. Reserves marines d'interès pesquer (2020)	451
Quadre I-S2.42. Evolució de la riquesa específica (2000-2018).....	455
Quadre I-S2.43. Evolució de la biomassa total (2000-2018)	455
Quadre I-S2.44. Amarraments i superfície d'amarrament (m²) (2018-2020)	457
Quadre I-S2.45. Consum energètic a les Illes Balears (tep) (2018-2019).....	461
Quadre I-S2.46. Consum final d'energia elèctrica per illes i sectors (2019) (tep).....	463
Quadre I-S2.47. Autoritzacions d'obres en ZSP/sòl rústic, (2020).....	465
Quadre I-S2.48. Activitats servei d'autoritzacions a Mallorca (2020)	467
Quadre I-S2.50. Estat de les intervencions al litoral de Menorca (2020)	468

Quadre I-S2.49. Intervencions al litoral de Menorca (2019-2020).....	468
Quadre I-S2.51. Accions en zona de servitud de protecció del litoral d'Eivissa (2020)	469
Quadre I-S2.52. Disciplina urbanística a Formentera (2019-2020).....	470
Quadre I-S2.53. Recollida de residus a l'illa de Mallorca (2019-2020) (tones).....	471
Quadre I-S2.54. Altres conceptes d'entrada diferenciada (2019-2020)	474
Quadre I-S2.55. Recollida de residus a l'illa de Menorca (2020) (tones).....	477
Quadre I-S2.56. Residus sòlids urbans abocats a Eivissa (2019-2020) (tones)	481
Quadre I-S2.57. Recollida de residus a l'illa d'Eivissa (2019-2020) (tones).....	482

CAPÍTOL II.

PANORAMA GENERAL DEL MERCAT DE TREBALL

Quadre II-1.1. Indicadors de l'estratègia 2020.....	500
Quadre II-1.2. Treballadors en alta laboral a les Illes Balears per sexe (2013-2020) ..	500
Quadre II-1.3. Afiliacions al règim general de la Seguretat Social en equivalència a jornada completa a les Illes Balears (2014-2020)	501
Quadre II-1.4. Evolució del pes de la població ocupada femenina sobre el total de població ocupada a les Illes Balears i Espanya (2013-2020).....	501
Quadre II-1.5. Creixement de l'ocupació per sectors d'activitat a les Illes Balears (2019-2020)	501
Quadre II-1.6. Treballadors en alta laboral segons el règim a les Illes Balears (2013-2020)	502
Quadre II-1.7. Evolució de les afiliacions per tipus de contracte a les Illes Balears (2019-2020)	506
Quadre II-1.8. Treballadors afiliats a les Illes Balears per illes (2019-2020)	507
Quadre II-1.9. Total d'afiliats estrangers a la Seguretat Social a les Illes Balears (2020)	507
Quadre II-1.10. Evolució de l'ocupació a les Illes Balears (2009-2020)	508
Quadre II-1.11. Evolució de la població ocupada (milers) per sectors d'activitat a les Illes Balears per trimestres (2013-2020)	509
Quadre II-1.12. Taxa d'activitat per comunitats autònomes (2019-2020)	511
Quadre II-1.13. Taxes d'ocupació per comunitats autònomes (2019-2020)	513
Quadre II-1.14. Taxa d'activitat, d'ocupació i d'atur per sexes i per grups d'edat a les Illes Balears (2019-2020).....	514
Quadre II-1.15. Taxa d'ocupació dels joves menors de 30 anys per comunitats autònomes (2020)	515
Quadre II-1.16. Població d'entre 18 i 24 anys que no ha completat el nivell d'educació secundària, per comunitats autònomes (2020)	515

Quadre II-1.17. Taxes d'atur per comunitats autònomes (2019-2020).....	517
Quadre II-1.18. Dimensions i indicadors de qualitat del treball (2019).....	521
Quadre II-1.19. Ponderacions establertes en els diversos escenaris, IQT (2020).....	522
Quadre II-1.20. Rànquing d'IQT de les comunitats autònomes segons les ponderacions establertes (2009-2020)	523

ANÀLISI DEL MERCAT DE TREBALL DE LES ILLES BALEARS

Quadre II-2.1. Treballadors ocupats per situació laboral a les Illes Balears (2017-2020)	528
Quadre II-2.2. Índex d'estacionalitat a les Illes Balears per illa (2020).....	528
Quadre II-2.3. Assalariats (milers) per tipus de contracte i comunitat autònoma (2019-2020)	529
Quadre II-2.4. Taxes de temporalitat per seccions d'activitat, nacionalitat i tipus de sector a les Illes Balears (2018-2020).....	530
Quadre II-2.5. Taxes de temporalitat dels assalariats a les Illes Balears per sexe (2014-2020).....	531
Quadre II-2.6. Taxes de temporalitat dels assalariats a les Illes Balears per tipus de jornada (2014-2020)	531
Quadre II-2.7. Ocupats i assalariats a les Illes Balears per tipus de jornada i per sexe (2013-2020).....	533
Quadre II-2.8. Ocupats i assalariats a les Illes Balears per sectors econòmics i sexe (2019-2020).....	534
Quadre II-2.9. Evolució dels demandants d'ocupació segons el col·lectiu (2014-2020)	536
Quadre II-2.10. Evolució de l'atur registrat a les Illes Balears per sexe (2008-2020).....	536
Quadre II-2.11. Atur de llarga durada per comunitats autònomes (2020)	537
Quadre II-2.12. Perfil dels aturats de llarga durada a les Illes Balears (2014-2020).....	538
Quadre II-2.13. Contractes registrats a les Illes Balears per modalitat de contractació (2014-2020)	541
Quadre II-2.14. Contractació de durada determinada registrada a les Illes Balears per durada del contracte (2011-2020), en percentatges	542
Quadre II-2.15. Les deu ocupacions més contractades a les Illes Balears per sexe (2020).....	542
Quadre II-2.16. Nombre de contractes registrats a treballadors estrangers a les Illes Balears i a Espanya per zones de procedència (2020)	543
Quadre II-2.17. Cost salarial total per treballador i comunitat autònoma (2019-2020)...	545

POLÍTIQUES ACTIVES D'OCUPACIÓ

Quadre II-3.1.	Comparativa de les polítiques actives d'ocupació per programes a les Illes Balears (2017-2019).....	563
Quadre II-3.2.	Evolució dels pressupostos PAO i despesa per persona aturada registrada (2017-2019)	563
Quadre II-3.3.	Evolució de la participació en les principals accions d'intermediació laboral a les Illes Balears (2017-2019).....	564
Quadre II-3.4.	Principals accions d'orientació laboral a les Illes Balears (2017-2019)	567
Quadre II-3.5.	Principals tipus de programes i accions de formació professional per a l'ocupació. Persones participants (2017-2019).....	572
Quadre II-3.6.	Programes i accions de formació professional per a l'ocupació per a persones desocupades. Participants (2017-2019)	572
Quadre II-3.7.	Accions formatives adreçades a persones preferentment desocupades. Participació global i per sexe en les famílies professionals. 2019	574
Quadre II-3.8.	Accions formatives adreçades a persones preferentment desocupades. Segregació per sexe en les famílies professionals. 2018-2019	575
Quadre II-3.9.	Accions formatives adreçades a persones desocupades (programa preferentment desocupats i col·lectius vulnerables). Taxa de cobertura per sexe i edat (2017-2019).....	576
Quadre II-3.10.	Programes específics per a col·lectius vulnerables. Participació global i per sexe en les famílies professionals. 2019	577
Quadre II-3.11.	Programes específics per a col·lectius vulnerables. Segregació per sexe en les famílies professionals. 2018-2019.....	577
Quadre II-3.12.	Formació dual. Participació en els diferents programes. 2017-2019	581
Quadre II-3.13.	Accions formatives adreçades a treballadors/es ocupats/des. Participació global i per sexe en les famílies professionals. 2019	581
Quadre II-3.14.	Accions formatives adreçades a persones ocupades. Segregació per sexe en les famílies professionals. 2018-2019.....	582
Quadre II-3.15.	Accions formatives autoritzades pel SOIB però no finançades. Participació global i per sexe en les famílies professionals. 2019	583
Quadre II-3.16.	Accions formatives autoritzades pel SOIB però no finançades. Segregació per sexe en les famílies professionals. 2018-2019.....	584
Quadre II-3.17.	Evolució de les persones i de les unitats de competència acreditades pel l'IQPIB. 2017-2019	584
Quadre II-3.18.	Mesures directes de foment i creació d'ocupació. 2017-2019	585
Quadre II-3.19.	Actuacions en autoocupació i promoció de l'emprenedoria i l'economia social. 2017-2019.....	588

LA SEURETAT I LA PREVENCIÓ DE RISCS LABORALS

Quadre II-5.1.	Accidents en jornada laboral amb baixa a les Illes Balears segons el grau de lesió (2010-2020)	610
Quadre II-5.2.	Accidents en jornada laboral amb baixa a les Illes Balears per sector econòmic i gravetat (2019-2020)	610
Quadre II-5.3.	Índex d'incidència dels accidents en jornada laboral amb baixa per comunitat autònoma (2017-2020).....	611
Quadre II-5.4.	Accidents en jornada laboral amb baixa a les Illes Balears per illa (2010-2020)	611

CAPÍTOL III.**LA POBLACIÓ DE LES ILLES BALEARS**

Quadre III-1.1.	Població segons comunitat autònoma de residència (2012-2019-2020).....	618
Quadre III-1.2.	Població segons el lloc de naixement. Revisió del padró, 1 de gener de 2020	620
Quadre III-1.3.	Població per comunitats autònomes, total i nascuts a l'estranger. Revisió del padró de l'1 de gener de 2020.....	621
Quadre III-1.4.	Indicadors de població de les Balears per illes segons la revisió del padró de l'1 de gener de 2020	624
Quadre III-1.5.	Projecció de població resident a les Illes Balears l'1 de gener per sexes (2020-2035)	626
Quadre III-1.6.	Indicador mensual de pressió humana, i taxa de creixement respecte a la xifra de població l'1 de gener. Mitjana mensual, 2020 i 2019	626
Quadre III-1.7.	Edat mitjana de maternitat a Espanya i a les Illes Balears (1980-2019)	632
Quadre III-1.8.	Evolució del nombre mitjà de fills per dona a Espanya i a les Illes Balears (1980-2019).....	632
Quadre III-1.9.	Evolució dels naixements a les Illes Balears per principals àrees de nacionalitat de la mare, per aportació al total de natalitat (2007-2019)	634
Quadre III-1.10.	Evolució de les taxes d'interrupció voluntària de l'embaràs per residència de la mare a les Illes Balears i Espanya. 2011-2019.....	638
Quadre III-1.11.	Evolució de les taxes brutes de nupcialitat per comunitat autònoma (1975-2019)	643
Quadre III-1.12.	Nombre de matrimonis entre cònjuges de diferent sexe segons forma de celebració	644
Quadre III-1.13.	Matrimonis amb cònjuges de diferent sexe segons composició de les nacionalitats dels contraents a les Illes Balears (1986-2019)....	647
Quadre III-1.14.	Matrimonis entre cònjuges del mateix sexe a les Illes Balears (2006-2019)	648

Quadre III-1.15. Dissolucions del matrimoni a Espanya i les Illes Balears (2007-2019).....	651
Quadre III-1.16. Evolució de les taxes estandarditzades de defunció a Espanya i a les Illes Balears (2001, 2008, 2019).....	653
Quadre III-1.17. Taxes estandarditzades d'APVP per causes externes a Espanya i les Illes Balears (2019).....	653
Quadre III-1.18. Defuncions a les Illes Balears segons els grups d'edat i el gènere (2019)	656
Quadre III-1.19. Taxes de mortalitat per causes més freqüents, mes de defunció i sexe; total nacional i Illes Balears. Gener-maig 2020, dades avanç.....	658
Quadre III-1.20. Taxes de mortalitat per CA de les tres causes més freqüents a Espanya. Dades avanç gener-maig de 2020. Taxes per cada 100.000 habitants	658
Quadre III-1.21. Població estrangera per país de nacionalitat més freqüent a les Illes Balears. Revisió del padró de l'1 de gener de 2020	663

BENESTAR ECONÒMIC, DISTRIBUCIÓ DE LA RENDA I POBRESA

Quadre III-2.1. Evolució dels ingressos a les Illes Balears (2008-2019)	670
Quadre III-2.2. Indicadors de desigualtat de rendes per comunitats autònomes (2019)	671
Quadre III-2.3. Índex de desigualtat i risc de pobresa a la Unió Europea (2020).....	673
Quadre III-2.4. Taxa de risc de pobresa per comunitats autònomes (2019).....	676

SALUT, QUALITAT DE VIDA I SERVEIS

Quadre III-4.1. Centres, serveis i establiments sanitaris de les Illes Balears (2020).....	724
Quadre III-4.2. Hospitals a les Illes Balears (2020*)	726
Quadre III-4.3. Dotació dels equips d'alta tecnologia dels hospitals de les Illes Balears per finalitat assistencial i dependència (2020*)	727
Quadre III-4.4. Principals dades d'activitat en els sistemes públic i privat d'atenció especialitzada a les Illes Balears per àrees (2019*)	732
Quadre III-4.5. Activitat total d'atenció primària IB-Salut (2011-2020)	735
Quadre III-4.6. Despesa sanitària pública consolidada segons la comunitat autònoma (2019*).....	736
Quadre III-4.7. Grans grups diagnòstics dels hospitals públics (2011-2020).....	741
Quadre III-4.8. Malalties de declaració obligatòria	743
Quadre III-4.9. Taxa de natalitat de 1.000 nascuts vius a les Illes Balears i a Espanya (2010-2019).....	747
Quadre III-4.10. Percentatge de nascuts de mares menors de 20 anys a les Illes Balears i a Espanya (2010-2019).....	748
Quadre III-4.11. Percentatge de nounats amb baix pes < 2.500 grams a les Illes Balears i a Espanya (2014-2019).....	748

Quadre III-4.12. Naixements a les Illes Balears i a Espanya segons el pes en néixer (2014-2019)	748
Quadre III-4.13. Evolució dels resultats d'indicadors de producció científica a l'Institut d'Investigació Sanitària de les Illes Balears (Idisba) des de la seva creació el 2014	752
Quadre III-4.14. Resolució dels protocols presentats el 2020 al CEI-IB	754

Educació

Quadre III-5.1. Alumnat matriculat en ensenyaments de règim general per nivells educatius	776
Quadre III-5.2. Alumnat matriculat en ensenyaments de règim especial	777
Quadre III-5.3. Alumnat matriculat en educació d'adults i en educació a distància per ensenyament	778
Quadre III-5.4. Percentatge d'alumnat estranger en ensenyaments de règim general no universitaris per nivells, titularitat dels centres i comunitats autònomes	780
Quadre III-5.5. Percentatge d'alumnat estranger en ensenyaments de règim general no universitaris a les Illes Balears per nivells i titularitat dels centres (quadre evolutiu)	783
Quadre III-5.6. Variació de l'alumnat estranger en els ensenyaments no universitaris (2008, 2013, 2018)	786
Quadre III-5.7. Professorat d'ensenyaments de règim general i de règim especial per titularitat del centre	786
Quadre III-5.8. Mitjana d'alumnes per professor en equivalents a temps complet als ensenyaments de règim general no universitaris per tipus de centre i titularitat (2014-2018)	787
Quadre III-5.9. Nombre mitjà d'alumnat per unitat per titularitat del centre	788
Quadre III-5.10. Esperança de vida escolar en el sistema educatiu als 6 anys (1)	789
Quadre III-5.11. Taxes netes d'escolarització en edats postobligatòries en el sistema educatiu i formatiu (1)	790
Quadre III-5.12. Taxes d'idoneïtat als 8, 10, 12, 14 i 15 anys	793
Quadre III-5.13. Taxa d'alumnes repetidors d'educació primària en el darrer curs, per sexe	794
Quadre III-5.14. Percentatge d'alumnes repetidors d'educació primària per curs, titularitat/finançament i sexe	794
Quadre III-5.15. Taxa bruta de població que es gradua a les Illes Balears i Espanya per cada ensenyament titulació	794
Quadre III-5.16. Població de 18 a 24 anys que no ha completat el nivell d'educació secundària de segona etapa i no continua cap tipus d'educació o formació (1), per comunitats autònomes	795
Quadre III-5.17. Percentatge de població de 20 a 24 anys que ha assolit almenys el nivell d'educació secundària de segona etapa	796

Quadre III-5.18. Nivell de formació de la població per grups d'edat i sexe.....	796
Quadre III-5.19. Despesa pública (en euros) per alumne en ensenyament no universitari.....	797
Quadre III-5.20. Percentatge d'alumnes becats i import mitjà per becar a batxillerat i formació professional.....	798
Quadre III-5.21. Evolució de la totalitat de l'alumnat matriculat a la UIB	800
Quadre III-5.22. Evolució de la taxa d'universitaris matriculats a la UIB.....	800
Quadre III-5.23. Càrrega docent en crèdits del professorat de la UIB.....	800
Quadre III-5.24. Professorat a temps complet.....	800
Quadre III-5.25. Ràtio alumnat/professor	800
Quadre III-5.26. Personal d'administració i serveis	801
Quadre III-5.27. Ràtio professorat/ PAS.....	801
Quadre III-5.28. La UIB al rànquing del centre de classificació universitària mundial (CWUR).....	803

LLENGUA I CULTURA

Quadre III.-10.1. Pressupost en cultura previst al Pacte de Reactivació Illes Balears	899
Quadre III-10.2. Convocatòries específiques per a pal·liar l'efecte COVID-19 en els sectors culturals	902
Quadre III-10.3. Pressupost del Govern de les Illes Balears en matèria de cultura 2019-2020.....	909
Quadre III-10.4. Pressupost del Consell de Mallorca en matèria de cultura 2019-2020	914
Quadre III-10.5. Pressupost del Consell de Menorca en matèria de cultura 2019-2020 ...	917
Quadre III-10.6. Pressupost del Consell d'Eivissa en matèria de cultura 2019-2020	918
Quadre III-10.7. Evolució de la població per illes (2015-2020).....	921
Quadre III-10.8. Ús de la llengua catalana en els exàmens de selectivitat a les Balears per illes (2007-2020).....	923
Quadre III-10.9. Matricúles de cursos presencials de català de les escoles oficials d'idiomes (EOI) a les Illes Balears per nivell d'acreditació a què opten (2020-2021).....	924
Quadre III-10.10. Cursos generals de llengua catalana a l'Institut d'Estudis Baleàrics (2016-2020).....	925
Quadre III-10.11. Inscripcions als cursos de català de l'EBAP per nivells (2020).....	925
Quadre III-10.12. Inscripcions als cursos de català de l'Escola Municipal de Mallorca de Manacor (2016-2020)	926
Quadre III-10.13. Certificats emesos per la Direcció General de Política Lingüística (2015-2020)	926
Quadre III-10.14. Certificats emesos per l'Escola Balear d'Administració Pública (2014-2019)	927

GRÀFICS**CAPÍTOL I.****EL PANORAMA ECONÒMIC DE LES ILLES BALEARS**

Gràfic I-1.1.	Evolució de la variació del VAB a preus constants en milers d'euros a les Illes Balears per sectors econòmics (2015-2020)	8
Gràfic I-1.2.	Evolució de la taxa de variació acumulativa del VAB a preus constants en milers d'euros a les Illes Balears per sectors econòmics (2004-2020) (base 2004=100)	8
Gràfic I-1.3.	Evolució de les taxes de variació del PIB. Volum encadenat (2014-2020) (base 2010)	9
Gràfic I-1.4.	Evolució de la variació del VAB a preus constants en milers d'euros a les Illes Balears per illa (2004-2020) (base 2004)	10
Gràfic I-1.5.	Evolució de la taxa de variació acumulativa del VAB a preus constants en milers d'euros a les Illes Balears per illa (2004-2020) (base 2004=100)	11
Gràfic I-1.6.	Percentatge de variació anual 2001-2007 del VAB a preus constants per comunitats autònomes	13
Gràfic I-1.7.	Percentatge de variació anual 2008-2013 del VAB a preus constants per comunitats autònomes	13
Gràfic I-1.8.	Percentatge de variació anual 2014-2019 del VAB a preus constants per comunitats autònomes	14
Gràfic I-1.9.	Percentatge de variació anual 2019 del VAB a preus constants per comunitats autònomes	14
Gràfic I-1.10.	Percentatge de variació anual 2001-2007 del VAB sector agrari a preus constants per comunitats autònomes	16
Gràfic I-1.11.	Percentatge de variació anual 2008-2013 del VAB sector agrari a preus constants per comunitats autònomes	16
Gràfic I-1.12.	Percentatge de variació anual 2014-2019 del VAB sector agrari a preus constants per comunitats autònomes	17
Gràfic I-1.13.	Percentatge de variació anual 2019 del VAB sector agrari a preus constants per comunitats autònomes	17
Gràfic I-1.14.	Percentatge de variació anual 2001-2007 del VAB sector indústria a preus constants per comunitats autònomes	19
Gràfic I-1.15.	Percentatge de variació anual 2008-2013 del VAB sector indústria a preus constants per comunitats autònomes	19
Gràfic I-1.16.	Percentatge de variació anual 2014-2019 del VAB sector indústria a preus constants per comunitats autònomes	20

Gràfic I-1.17.	Percentatge de variació anual 2019 del VAB sector indústria a preus constants per comunitats autònomes	20
Gràfic I-1.18.	Percentatge de variació anual 2001-2007 del VAB sector construcció a preus constants per comunitats autònomes	22
Gràfic I-1.19.	Percentatge de variació anual 2008-2013 del VAB sector construcció a preus constants per comunitats autònomes	22
Gràfic I-1.20.	Percentatge de variació anual 2014-2019 del VAB sector construcció a preus constants per comunitats autònomes	23
Gràfic I-1.21.	Percentatge de variació anual 2019 del VAB sector construcció a preus constants per comunitats autònomes	23
Gràfic I-1.22.	Percentatge de variació anual 2001-2007 del VAB sector serveis a preus constants per comunitats autònomes	25
Gràfic I-1.23.	Percentatge de variació anual 2008-2013 del VAB sector serveis a preus constants per comunitats autònomes	25
Gràfic I-1.24.	Percentatge de variació anual 2014-2019 del VAB sector serveis a preus constants per comunitats autònomes	26
Gràfic I-1.25.	Percentatge de variació anual 2019 del VAB sector serveis a preus constants per comunitats autònomes	26
Gràfic I-1.26.	Percentatge de variació anual 2001-2007 del VAB sector serveis predominantment de mercat a preus constants per comunitats autònomes	27
Gràfic I-1.27.	Percentatge de variació anual 2008-2013 del VAB sector serveis predominantment de mercat a preus constants per comunitats autònomes	28
Gràfic I-1.28.	Percentatge de variació anual 2014-2019 del VAB sector serveis predominantment de mercat a preus constants per comunitats autònomes	28
Gràfic I-1.29.	Percentatge de variació anual 2019 del VAB sector serveis predominantment de mercat a preus constants per comunitats autònomes	29
Gràfic I-1.30.	Percentatge de variació anual 2001-2007 del VAB sector serveis predominantment de no mercat a preus constants per comunitats autònomes	30
Gràfic I-1.31.	Percentatge de variació anual 2008-2013 del VAB sector serveis predominantment de no mercat a preus constants per comunitats autònomes	31
Gràfic I-1.32.	% variació anual 2014-2019 del VAB sector serveis predominantment de no mercat a preus constants per comunitats autònomes	31
Gràfic I-1.33.	% variació anual 2019 del VAB sector serveis predominantment de no mercat a preus constants per comunitats autònomes	32

Gràfic I-1.34.	Taxa de creixement 2020/2019 de l'IPC per comunitats autònomes.....	43
Gràfic I-1.35.	Diferència de la taxa de creixement de l'IPC d'Espanya i Balears per grups (2020) (base 2016).....	43
Gràfic I-1.36.	PIB per capita en euros per comunitats autònomes (2019)	46
Gràfic I-1.37.	Percentatge de variació anual 2001-2007 del PIB per capita a preus constants per comunitats autònomes	47
Gràfic I-1.38.	Percentatge de variació anual 2008-2013 del PIB per capita a preus constants per comunitats autònomes	48
Gràfic I-1.39.	Percentatge de variació anual 2014-2019 del PIB per capita a preus constants per comunitats autònomes	48
Gràfic I-1.40.	Previsió del percentatge de variació anual 2020 del PIB per capita a preus constants per comunitats autònomes	49
Gràfic I-1.41.	Previsió del percentatge de variació anual 2021 del PIB per capita a preus constants per comunitats autònomes	49
Gràfic I-1.42.	Percentatge de variació anual 2001-2007 de la productivitat per ocupat a preus constants per comunitats autònomes.....	51
Gràfic I-1.43.	Percentatge de variació anual 2008-2013 de la productivitat per ocupat a preus constants per comunitats autònomes.....	52
Gràfic I-1.44.	Percentatge de variació anual 2014-2019 de la productivitat per ocupat a preus constants per comunitats autònomes.....	52
Gràfic I-1.45.	Previsió del percentatge de variació anual 2020 de la productivitat per ocupat a preus constants per comunitats autònomes.....	53
Gràfic I-1.46.	Previsió del percentatge de variació anual 2021 de la productivitat per ocupat a preus constants per comunitats autònomes.....	53
Gràfic I-1.47.	Percentatge de variació anual 2001-2007 de la taxa d'ocupació de la població resident per comunitats autònomes.....	54
Gràfic I-1.48.	Percentatge de variació anual 2008-2013 de la taxa d'ocupació de la població resident per comunitats autònomes.....	55
Gràfic I-1.49.	Percentatge de variació anual 2014-2019 de la taxa d'ocupació de la població resident per comunitats autònomes.....	55
Gràfic I-1.50.	Previsió del percentatge de variació anual 2020 de la taxa d'ocupació de la població resident per comunitats autònomes.....	56
Gràfic I-1.51.	Previsió del percentatge de variació anual 2021 de la taxa d'ocupació de la població resident per comunitats autònomes.....	56
Gràfic I-1.52.	Previsions de creixement del PIB per comunitats autònomes (% de variació anual) (2001-2007).....	57
Gràfic I-1.53.	Previsions de creixement del PIB per comunitats autònomes (% de variació anual) (2008-2013).....	58

Gràfic I-1.54.	Previsions de creixement del PIB per comunitats autònomes (% de variació anual) (2014-2019).....	58
Gràfic I-1.55.	Previsions de creixement del PIB per comunitats autònomes (% de variació anual) (2020).....	59
Gràfic I-1.56.	Previsions de creixement del PIB per comunitats autònomes (% de variació anual) (2021).....	59
Gràfic I-1.57.	PPA per comunitats autònomes (Espanya=100) (2017).....	60

SECTOR INDUSTRIAL I ENERGÈTIC

Gràfic I-3.1.	Pes de VAB indústria en relació amb el total i pes del llocs de feina en la indústria sobre el total de les Illes Balears (2015-2019)....	103
Gràfic I-3.2.	Índex de producció industrial (IPI) a les Illes Balears i Espanya (base 2015) (2016-2020)	104
Gràfic I-3.3.	Evolució de l'índex de preus industrials (IPRI) a Espanya i a les Illes Balears (base 2015) (2014-2018).....	105
Gràfic I-3.4a.	Consum dels principals productes petrolífers (tones) a les Illes Balears (2005-2020) (mitjana centrada d'ordre 12).....	114
Gràfic I-3.4b.	Consum dels principals productes petrolífers (tones) a les Illes Balears (2014-2020) (taxa centrada d'ordre T12-12 sobre sèrie original).....	114

CONSTRUCCIÓ

Gràfic I-4.1.	Percentatge de variació de l'indicador global d'activitat en el sector de la construcció (1992-2020).....	119
Gràfic I-4.2.	Evolució de la taxa d'atur (2007-2020).....	124
Gràfic I-4.3.	Habitatges lliures a les Illes Balears (2006-2020).....	126

EL SECTOR DE SERVEIS

Gràfic I-5.1.	Evolució del VAB del sector de serveis a les Illes Balears (% var. interanual) (2007-2019).....	135
Gràfic I-5.2.	Evolució del VAB dels serveis a les Illes Balears per grup d'activitat (% de var. interanual) (2014-2019)	136

TURISME

Gràfic I-6.1.	Diferències en punts percentuals de les taxes de creixement dels turistes respecte a Espanya per CA competidores (2019-2020).....	153
Gràfic I-6.2.	Diferències en punts percentuals de l'increment del pes dels turistes de la temporada mitjana baixa sobre el total per CA competidores (2019-2020)	153
Gràfic I-6.3.	Diferències en punts percentuals de les taxes de creixement insulars de les estades respecte a les Illes Balears (2019-2020).....	156

Gràfic I-6.4.	Diferències en punts percentuals de les taxes de creixement insulars de les estades mitjanes dels turistes respecte a les Illes Balears (2019-2020).....	156
Gràfic I-6.5.	Diferències en punts percentuals de l'increment del pes de les taxes de creixement de les estades mitjanes dels turistes de la temporada mitjana baixa sobre el total del les Illes Balears (2019-2020)....	157
Gràfic I-6.6.	Diferències en punts percentuals de les taxes de creixement insulars dels turistes respecte a les Illes Balears (2019-2020).....	161
Gràfic I-6.7.	Diferències en punts percentuals de l'increment del pes de les estades de la temporada mitjana baixa sobre el total per illes (2019-2020)	161
Gràfic I-6.8.	Diferències en punts percentuals de l'increment del pes dels turistes de la temporada mitjana baixa sobre el total per illes (2019-2020)	161
Gràfic I-6.9.	Diferències en punts percentuals de l'índex de Gini de les estades de cada illa respecte a l'índex de les Illes Balears (2020)	163
Gràfic I-6.10.	Diferències en punts percentuals de les taxes de creixement i nsulars de l'índex de Gini de les estades respecte a les Illes Balears (2019-2020)	163
Gràfic I-6.11.	Diferències en punts percentuals de les taxes de creixement dels turistes estrangers respecte al total de les Illes Balears per país de residència (2019-2020)	164
Gràfic I-6.12.	Diferències en punts percentuals de l'increment del pes dels turistes estrangers de la temporada mitjana baixa sobre el total per país de residència (2019-2020)	165
Gràfic I-6.13.	Diferències en punts percentuals de les taxes de creixement dels turistes respecte a les Illes Balears per país de residència i tipus d'alotjament (2019-2020).....	165
Gràfic I-6.14.	Diferències en punts percentuals de l'increment del pes dels turistes de la temporada mitjana baixa sobre el total per país de residència i tipus d'alotjament (2019-2020).....	165
Gràfic I-6.15.	Diferències en punts percentuals de les taxes de creixement insulars dels turistes respecte a les Illes Balears per tipus d'allotjament (2019-2020).....	168
Gràfic I-6.16.	Diferències en punts percentuals de l'increment del pes dels turistes de la temporada mitjana baixa sobre el total per illes i tipus d'allotjament (2019-2020).....	168
Gràfic I-6.17.	Diferències en punts percentuals de l'increment del pes dels turistes de la temporada mitjana baixa sobre el total per illa i motiu principal del viatge (2019-2020)	170
Gràfic I-6.18.	Diferències en punts percentuals de les taxes de creixement insulars dels turistes respecte a Illes Balears per motiu principal del viatge (2019-2020)	170

Gràfic I-6.19.	Diferències en punts percentuals de les taxes de creixement dels turistes respecte a les Illes Balears per país de residència i forma d'organització del viatge (2019-2020).....	171
Gràfic I-6.20.	Diferències en punts percentuals de l'increment del pes dels turistes de la temporada mitjana baixa sobre el total per illes i forma d'organització del viatge (2019-2020).....	171
Gràfic I-6.21.	Diferències en punts percentuals de l'increment del pes dels turistes de la temporada mitjana baixa sobre el total per país de residència i forma d'organització del viatge (2019-2020).....	172
Gràfic I-6.22.	Diferències en punts percentuals de les taxes de creixement insulars dels turistes respecte a les Illes Balears per forma d'organització del viatge (2019-2020).....	172
Gràfic I-6.23.	Diferències en punts percentuals de l'increment a les Illes Balears del pes dels turistes i pernoctacions, i creixement de l'estada mitjana de la temporada mitjana baixa per país de residència (2019-2020)	174
Gràfic I-6.24.	Diferències en punts percentuals de les taxes de creixement insulars de les pernoctacions en hotels respecte a les Illes Balears per país de residència (2019-2020)	175
Gràfic I-6.25.	Diferències en punts percentuals de l'increment en hotels de Mallorca del pes dels viatgers i pernoctacions, i creixement de l'estada mitjana de la temporada mitjana baixa per país de residència (2019-2020)	175
Gràfic I-6.26.	Diferències en punts percentuals de les taxes de creixement insulars de la estada mitjana en hotels respecte a les Illes Balears per país de residència (2019-2020)	177
Gràfic I-6.27.	Diferències en punts percentuals de les taxes de creixement insulars dels viatgers en hotels respecte a les Illes Balears per país de residència (2019-2020)	179
Gràfic I-6.28.	Diferències en punts percentuals de les taxes de creixement insulars de les pernoctacions respecte a les Illes Balears (2019-2020).....	185
Gràfic I-6.29.	Diferències en punts percentuals de les taxes de creixement insulars de l'estada mitjana respecte a les Illes Balears (2019-2020)	185
Gràfic I-6.30.	Diferències en punts percentuals de les taxes de creixement insulars dels viatgers respecte a les Illes Balears (2019-2020)	185
Gràfic I-6.31.	Diferències en punts percentuals de les taxes de creixement insulars de la despesa turística respecte a les Illes Balears (2019-2020)...	190
Gràfic I-6.32.	Diferències en punts percentuals de l'increment del pes de la despesa turística de la temporada mitjana-baixa sobre el total per illes (2019-2020).....	190

Gràfic I-6.33.	Diferències en punts percentuals de les taxes de creixement de la despesa de turistes respecte al total per origen de residència (2019-2020)	193
Gràfic I-6.34.	Diferències en punts percentuals de les taxes de creixement de la despesa de turistes respecte al total per país de residència (2019-2020)	193
Gràfic I-6.35.	Diferències en punts percentuals de les taxes de creixement de la despesa turística respecte a Espanya per comunitats autònomes (2019-2020)	197
Gràfic I-6.36.	Percentatge de despesa total dels turistes internacionals per comunitat autònoma de destinació principal (2020) (base 100 = Espanya)	198
Gràfic I-6.37.	Evolució de la rendibilitat (euros) del sector hotelier a les Illes Balears (2010-2020)	198
Gràfic I-6.38.	Diferències en punts percentuals de les taxes de creixement insulars de la rendibilitat del turisme respecte a les Illes Balears (2019-2020)	200
Gràfic I-6.39.	Diferències en punts percentuals de les taxes de creixement insulars de la rendibilitat del turisme respecte a les Illes Balears en temporada mitjana alta (2019-2020)	200
Gràfic I-6.40.	Diferències en punts percentuals de les taxes de creixement insulars de la rendibilitat del turisme respecte a les Illes Balears en temporada mitjana baixa (2019-2020)	200
Gràfic I-6.41	Tarifa mitjana diària del sector hotelier per comunitats autònomes (euros) (2019-2020) (base Espanya = 100)	202
Gràfic I-6.42.	Evolució de l'índex de preus de l'oferta turística a les Illes Balears (2010-2020)	202
Gràfic I-6.43.	Ubicació dels anuncis d'Airbnb i mapa de calor per dies de disponibilitat a l'agost de 2020	204
Gràfic I-6.44.	Ubicació dels anuncis d'Airbnb i àrea del cercle proporcional al preu a l'agost de 2020	204
Gràfic I-6.45.	Percentatge de planta oberta i grau d'ocupació de l'oferta hotelera a les Illes Balears (2010-2020)	205
Gràfic I-6.46.	Percentatge de planta oberta i grau d'ocupació de l'oferta hotelera a Mallorca (2010-2020)	206
Gràfic I-6.47.	Percentatge de planta oberta i grau d'ocupació de l'oferta hotelera a Menorca (2010-2020)	206
Gràfic I-6.48.	Percentatge de planta oberta i grau d'ocupació de l'oferta hotelera a Eivissa-Formentera (2010-2020)	206
Gràfic I-6.49	Percentatge d'empreses actives en el sector turístic a les Illes Balears per activitat econòmica (2019-2020)	209

Gràfic I-6.50.	Percentatge de locals actius en el sector turístic a les Illes Balears per activitat econòmica (2019-2020).....	209
Gràfic I-6.51.	Diferències en punts percentuals de les taxes de creixement de les empreses i locals actius en el sector turístic a les Illes Balears respecte al total per activitat econòmica (2019-2020)	209
Gràfic I-6.52.	Empreses actives en el sector turístic a les Illes Balears per estrat d'assalariats (2020)	210
Gràfic I-6.53.	Locals actius en el sector turístic a les Illes Balears per estrat d'assalariats (2020)	210
Gràfic I-6.54.	Diferències en punts percentuals de les taxes de creixement de les empreses i dels locals actius en el sector turístic a les Illes Balears respecte al total per estrats d'assalariats (2019-2020).....	211
Gràfic I-6.55.	Empreses d'alta a la Seguretat Social a les Illes Balears per sector d'activitat (2020)	213
Gràfic I-6.56.	Empreses d'alta a la Seguretat Social a Mallorca per sector d'activitat (2020)	213
Gràfic I-6.57.	Empreses d'alta a la Seguretat Social a Menorca per sector d'activitat (2020)	214
Gràfic I-6.58.	Empreses d'alta a la Seguretat Social a Eivissa per sector d'activitat (2020)	214
Gràfic I-6.59.	Empreses d'alta a la Seguretat Social a Formentera per sector d'activitat (2020)	215
Gràfic I-6.60.	Diferències en punts percentuals de les taxes de creixement insulars de les empreses d'alta a la Seguretat Social respecte a les Illes Balears per sector d'activitat (2019-2020).....	215

EL SECTOR DEL TRANSPORT

Gràfic I-8.1.	Nombre total de passatgers i passatgeres per via aèria a les Balears per illes (2010-2020).....	232
Gràfic I-8.2.	Nombre mensual de passatgers i passatgeres per via aèria a les Illes Balears (2019-2020).....	232
Gràfic I-8.3.a.	Nombre mensual de passatgers i passatgeres per via aèria a les Balears per illes (2019-2020): arribades a Palma.....	233
Gràfic I-8.3.b.	Nombre mensual de passatgers i passatgeres per via aèria a les Balears per illes (2019-2020): arribades a Maó.....	233
Gràfic I-8.3.c.	Nombre mensual de passatgers i passatgeres per via aèria a les Balears per illes (2019-2020): arribades a Eivissa.....	233
Gràfic I-8.4.a.	Comparació de l'evolució dels vols nacionals a les Illes Balears (2019-2020)	234

Gràfic I-8.4.b.	Comparació de l'evolució dels vols internacionals a les Illes Balears (2019-2020)	234
Gràfic I-8.5.a.1.	Variació del 2020 respecte del 2019 de l'arribada de vols nacionals a Palma	236
Gràfic I-8.5.a.2.	Variació del 2020 respecte del 2019 de l'arribada de vols internacionals a Palma	236
Gràfic I-8.5.b.1.	Variació del 2020 respecte del 2019 de l'arribada de vols nacionals a Menorca	236
Gràfic I-8.5.b.2.	Variació del 2020 respecte del 2019 de l'arribada de vols internacionals a Menorca	237
Gràfic I-8.5.c.1.	Variació del 2020 respecte del 2019 de l'arribada de vols nacionals a Eivissa	237
Gràfic I-8.5.c.2.	Variació del 2020 respecte del 2019 de l'arribada de vols internacionals a Eivissa	237
Gràfic I-8.6.	Nombre total de passatgers i passatgeres per via marítima a les Balears per illes (2010-2020)	239
Gràfic I-8.7.	Total de passatgers i passatgeres de línies regulars (2020-2019)	239
Gràfic I-8.8.	Mercaderies (en milers de tones) per tipus als ports de Palma, Alcúdia, Maó, Eivissa i la Savina (2010-2020)	240
Gràfic I-8.9.	Evolució mensual en tones de les arribades de mercaderies a les Illes Balears (2020-2019)	240
Gràfic I-8.10.	Tipus de propulsió dels turismes matriculats a les Illes Balears (2020-2019)	243
Gràfic I-8.11.a.	Intensitat mitjana inferior a 5.000 vehicles diaris estratificat per trams de carretera a Mallorca (2019-2020)	247
Gràfic I-8.11.b.	Intensitat mitjana superior a 5.000 vehicles diaris estratificat per trams de carretera a Mallorca (2019-2020)	247
Gràfic I-8.12.	Nombre de persones usuàries de les principals rutes de la xarxa d'autobusos interurbans de la CMT (2018 i 2020)	247
Gràfic I-8.13.	Nombre mensual (en milers) de passatgers i passatgeres del transport públic a la ciutat de Palma (2020-2019)	248

INSTITUCIONS FINANCERES

Gràfic I-9.1a.	Volum de crèdit (milions d'euros) (2007-2020)	252
Gràfic I-9.1b.	Taxa de creixement del crèdit (2007-2020)	252
Gràfic I-9.2.	Crèdit total en relació amb el PIB (2012-2019)	254
Gràfic I-9.3.	Distribució del cost de l'endeutament per cost del finançament (2018-2019)	255
Gràfic I-9.4.	Distribució de l'endeutament per sector econòmic (2018-2019)	256

Gràfic I-9.5.	Empreses en procediment concursal.....	258
Gràfic I-9.6.	Composició del deute segons el PDE (desembre de 2020)	260
Gràfic I-9.7.	Evolució del nombre d'oficines (2008-2020)	263
Gràfic I-9.8a.	Nombre d'empreses que amplien capital (2012-2020).....	265
Gràfic I-9.8b.	Volum d'ampliacions de capital (milions d'euros) (2012-2020)	266
Gràfic I-9.8c.	Volum mitjà d'ampliació de capital (milers d'euros) (2012-2020)	266

ADMINISTRACIONS PÚBLIQUES I CÀRREGA FISCAL

Gràfic I-10.1.	Evolució del pressupost de la CAIB i percentatge de variació interanual (2001-2020).....	270
Gràfic I-10.2.	Càrrega fiscal per administracions a les Illes Balears (2020).....	295
Gràfic I-10.3	Pressió fiscal per CA: diferència respecte a la mitjana nacional en punts percentuals (2020)	298

SOCIETAT DEL CONEIXEMENT I DE LA INFORMACIÓ

Gràfic I-11.1.	Taxa de variació de la despesa en R+D 2018-2019 (%).....	331
Gràfic I-11.2.	Evolució de la despesa en R+D a les Illes Balears (milers d'euros) i sobre el PIB (2006-2019).....	331
Gràfic I-11.3.	Despesa en R+D sobre el PIB (2019).....	332
Gràfic I-11.4.	Evolució de la despesa en R+D a les Illes Balears (2006-2019)	332
Gràfic I-11.5.	Distribució de la despesa en R+D a les Illes Balears i Espanya (2019).....	332
Gràfic I-11.6.	Taxa de creixement del nombre d'investigadors 2018-2019 (%).....	333
Gràfic I-11.7.	Personal investigador / 1.000 habitants de població activa (2019)	334
Gràfic I-11.8.	Personal investigador a les Illes Balears (EDP) (2006-2019).....	335
Gràfic I-11.9.	Distribució del personal investigador a les Illes Balears i Espanya (2019)....	335
Gràfic I-11.10.	Distribució sectorial del personal investigador a les Illes Balears i Espanya (2019)	336
Gràfic I-11.11.	Aportació de les CA a la despesa en activitats innovadores 2019 (%).....	336
Gràfic I-11.12.	Despesa en activitats innovadores segons tipus a les Illes Balears i Espanya (2019)	337
Gràfic I-11.13.	Connexió a internet a les empreses de 10 i més treballadors (2020)	345
Gràfic I-11.14.	Velocitat de baixada contractada per les empreses de 10 i més treballadors (%).....	345
Gràfic I-11.15.	Serveis disponibles als webs de les empreses de 10 i més persones treballadores (%) (2020).....	346
Gràfic I-11.16.	Resum d'indicadors TIC a les empreses de 10 i més persones treballadores (%) (2020)	347

Gràfic I-11.17.	Resum d'indicadors TIC a les empreses de menys de 10 persones treballadores(2020)	347
Gràfic I-11.18.	Equipament TIC a les llars de les Illes Balears (2020)	349
Gràfic I-11.19.	Principals béns físics comprats pels ciutadans per motius particulars (%) (2020)	349
Gràfic I-11.20.	Principals béns i serveis comprats pels ciutadans per motius particulars (2020).....	350
Gràfic I-11.21.	Principals usos d'internet per part dels ciutadans de 75 i més anys per motius particulars (%) (2020).....	351
Gràfic I-11.22.	Equipament i ús de TIC entre els menors de 10 a 15 anys, segons sexe (%) (2020).....	351
Gràfic I-11.23.	Evolució d'usuaris d'internet entre els menors de 10 a 15 anys, els darrers 5 anys (%)	351

ECONOMIA SOCIAL I SOLIDÀRIA

Gràfic I-12.1.	Distribució del nombre de cooperatives i societats laborals per comunitats autònomes (mitjana 1r i 2n trimestre de 2020)	370
Gràfic I-12.2.	Nombre de treballadors de cooperatives i societats laborals per comunitats autònomes (mitjana 1r i 2n trimestre de 2020)	371
Gràfic I-12.3.	Nombre de treballadors de cooperatives i societats laborals per tipus d'activitat a Espanya i Illes Balears (mitjana 1r i 2n trimestre de 2020)	372
Gràfic I-12.4.	Cooperatives per tipus d'activitat a Espanya i a les Illes Balears (centres) (mitjana 1r i 2n trimestre de 2020).....	372
Gràfic I-12.5.	Societats laborals per tipus d'activitat a Espanya i a les Illes Balears (centres) (mitjana 1r i 2n trimestre de 2020)	374
Gràfic I-12.6.	Cooperatives a Mallorca per tipus (2020).....	376
Gràfic I-12.7.	Cooperatives a Menorca per tipus (2020).....	376
Gràfic I-12.8.	Cooperatives a Eivissa per tipus (2020).....	377
Gràfic I-12.9.	Cooperatives a les Illes Balears per tipus (2020).....	377
Gràfic I-12.10.	Mapa de les cooperatives a les Illes Balears per municipis (31 de desembre de 2020).....	379
Gràfic I-12.11.	Evolució de les societats laborals donades d'alta a les Illes Balears (1998-2020)	380

PANORAMA MEDIAMBIENTAL

Gràfic I-S2.1.	Precipitació mensual (L/m ²), 2020	385
Gràfic I-S2.2.	Anomalia relativa (%) mensual, 2020	386
Gràfic I-S2.3.	Evolució interanual SPI (2010-2020).....	386

Gràfic I-S2.4.	Evolució de les precipitacions anuals (2010-2020) (L/m ²)	388
Gràfic I-S2.5.	Temperatura mitjana mensual (2020) (°C)	388
Gràfic I-S2.6.	Evolució de la temperatura mitjana anual (2010-2020) (°C).....	389
Gràfic I-S2.7.	Precipitació mensual (L/m ²) (2020)	390
Gràfic I-S2.8.	Anomalia relativa (%) mensual (2020)	391
Gràfic I-S2.9.	Evolució interanual SPI (2010-2020).....	391
Gràfic I-S2.10.	Evolució precipitacions anuals (2010-2020) (L/m ²)	391
Gràfic I-S2.11.	Temperatura mitjana mensual (2020) (°C)	392
Gràfic I-S2.12.	Evolució temperatura mitjana anual (2010-2020) (°C)	392
Gràfic I-S2.13.	Evolució dels gasos acidificadors (tones) (2009-2019).....	394
Gràfic I-S2.14.	Evolució dels gasos precursors de l'ozó (tones) (2009-2019).....	395
Gràfic I-S2.15.	Evolució de les emissions de GEH (CO ₂ eq kt) (2009-2019).....	396
Gràfic I-S2.16.	Emissions de CO ₂ eq per sectors d'activitat (2009-2019)	397
Gràfic I-S2.17.	Nivells de metalls pesants (2009-2019) (<5.000 kg)	398
Gràfic I-S2.18.	Nivell de metalls pesants (2009-2019) (>5.000 kg).....	398
Gràfic I-S2.19.	Partícules en el període (2009-2019).....	399
Gràfic I-S2.20.	Evolució mensual de les reserves hídriques (2020) (%)	401
Gràfic I-S2.21.	Evolució interanual de les reserves hídriques a les Balears (%) (2010-2020)	402
Gràfic I-S2.22.	Variació interanual per mesos a les Balears (%) (2020)	403
Gràfic I-S2.23.	Índex de sequera hidrològica (2020)	405
Gràfic I-S2.24.	Evolució interanual de Mallorca i Menorca (2010-2020).....	405
Gràfic I-S2.25.	Evolució interanual d'Eivissa i Formentera (2010-2020)	406
Gràfic I-S2.26.	Origen de l'aigua subministrada (2019) (hm ³)	407
Gràfic I-S2.27.	Subministrament a les Illes Balears, (2009-2019) (hm ³).....	407
Gràfic I-S2.28.	Subministrament a Mallorca (2009-2019) (hm ³)	408
Gràfic I-S2.29.	Subministrament a Menorca (2009-2019) (hm ³).....	409
Gràfic I-S2.30.	Subministrament a Eivissa (2009-2019) (hm ³).....	409
Gràfic I-S2.31.	Subministrament a Formentera (2009-2019) (hm ³).....	409
Gràfic I-S2.32.	Volum subministrat i consumit/IPH i any (2019).....	410
Gràfic I-S2.33.	Aigua dessalintzada (2010-2020) (m ³).....	411
Gràfic I-S2.34.	Volum tractat a les Illes Balears (2020) (%).....	412
Gràfic I-S2.35.	Evolució dels cabals d'entrada a les Illes Balears (m ³) (2019-2020)	413
Gràfic I-S2.36.	Evolució dels cabals d'entrada a Mallorca (m ³) (2019-2020)	413

Gràfic I-S2.37.	Evolució dels cabals d'entrada a Menorca (m ³) (2019-2020).....	414
Gràfic I-S2.38.	Evolució dels cabals d'entrada a Eivissa (m ³) (2019-2020).....	414
Gràfic I-S2.39.	Evolució dels cabals d'entrada a Formentera (m ³) (2019-2020).....	415
Gràfic I-S2.40.	Percentatges d'incompliment dels ARUD (%) (2016-2020).....	415
Gràfic I-S2.41.	Nombre de sinistres (2020) (%).....	416
Gràfic I-S2.42.	Evolució interanual del nombre de sinistres (2010-2020).....	417
Gràfic I-S2.43.	Sinistres el 2020 respecte a la mitjana de 1983-2019.....	417
Gràfic I-S2.44.	Superfície cremada el 2020 (% sobre el total).....	417
Gràfic I-S2.45.	Evolució interanual de superfície cremada (2010-2020).....	418
Gràfic I-S2.46.	Superfície cremada el 2020 respecte a la mitjana 1983-2019.....	418
Gràfic I-S2.47.	Causalitat dels sinistres (%) (2019-2020).....	419
Gràfic I-S2.48.	Superfície cremada relativa (2020) (m ² /km ²).....	420
Gràfic I-S2.49.	Nombre d'arbres el 2020 per espècie.....	420
Gràfic I-S2.50.	Aprofitament forestal per illes (2020).....	421
Gràfic I-S2.51.	Evolució de l'aprofitament forestal a les Illes Balears (2009-2020).....	422
Gràfic I-S2.52.	Positius de " <i>xylella fastidiosa</i> " (2020).....	423
Gràfic I-S2.53.	Mostres i positius de " <i>xylella fastidiosa</i> " per illes (2019-2020).....	423
Gràfic I-S2.54.	Nombre de mostres i positius de " <i>xylella fastidiosa</i> " per illes (total període 2016-2020).....	424
Gràfic I-S2.55.	Eliminacions de " <i>xylella fastidiosa</i> " per illes (2016-2020).....	426
Gràfic I-S2.56.	Superfície ecològica (2010-2020).....	426
Gràfic I-S2.57.	Operadors (2010-2020).....	427
Gràfic I-S2.58.	Explotacions ramaderes (2010-2020).....	427
Gràfic I-S2.59.	Caps de ramat per espècies a les Illes Balears (2020).....	428
Gràfic I-S2.60.	Autoritzacions atorgades (2020).....	430
Gràfic I-S2.61.	Arbres singulars catalogats (2020).....	430
Gràfic I-S2.62.	Dades de la posta de tortuga marina a les Illes Balears (2019-2020).....	430
Gràfic I-S2.63.	Avaraments de tortugues (2020).....	431
Gràfic I-S2.64.	Avaraments de tortugues (2010-2020).....	432
Gràfic I-S2.65.	Avaraments de cetacis (2020).....	432
Gràfic I-S2.66.	Evolució dels avaraments de cetacis a les Illes Balears (2010-2020).....	433
Gràfic I-S2.67.	Espècies amenaçades i/o catalogades (2020).....	434
Gràfic I-S2.68.	Espècies de flora amenaçades i/o catalogades (2010-2020).....	434
Gràfic I-S2.69.	Espècies de fauna amenaçades i/o catalogades (2010-2020).....	434

Gràfic I-S2.70.	Voltor negre (2019-2020)	435
Gràfic I-S2.71.	Voltor lleonat (2019-2020).....	435
Gràfic I-S2.72.	Boies gestionades per CMAT (2012-2020)	436
Gràfic I-S2.73.	Boies gestionades per CMAT per illes (2017-2020).....	437
Gràfic I-S2.74.	Total barques de vigilància (2013-2020)	438
Gràfic I-S2.75.	Embarcacions assessorades i mogudes (2017-2020).....	438
Gràfic I-S2.76.	Embarcacions comprovades i mogudes (2020)	439
Gràfic I-S2.77.	Actes d'infracció per fondeig indegut (2010-2020)	440
Gràfic I-S2.78.	Nombre de captures a Mallorca (2019-2020)	441
Gràfic I-S2.79.	Llicències obtingudes a Menorca (2019-2021)	442
Gràfic I-S2.80.	Captures a Menorca (2020-2021)	443
Gràfic I-S2.81.	Nombre de captures a Eivissa (2019-2020).....	444
Gràfic I-S2.82.	Nombre de captures a Formentera (2020).....	445
Gràfic I-S2.83.	Qualificació de les aigües de bany (2020) (%)	447
Gràfic I-S2.84.	Evolució de la qualitat de les aigües de bany (2011-2020) (%)	448
Gràfic I-S2.85.	Conduccions sol·licituds/autoritzacions (2014-2020)	449
Gràfic I-S2.86.	Inventari de conduccions d'abocament (2019)	450
Gràfic I-S2.87.	Superfície acumulativa de reserves marines (km ²) (1982-2020).....	452
Gràfic I-S2.88.	Variació de riquesa específica (nombre d'espècies/250 m ²) (2020)	456
Gràfic I-S2.89.	Variació de biomassa total (kg/250 m ²) (2020)	456
Gràfic I-S2.90.	Nombre d'amarraments (2019-2020).....	457
Gràfic I-S2.91.	Superfície d'amarraments (m ²) (2019-2020).....	458
Gràfic I-S2.92.	Evolució del nombre màxim d'usuaris a les platges de Menorca (2001-2020)	459
Gràfic I-S2.93.	Evolució valor mig capacitat càrrega Menorca (2001-2020).....	460
Gràfic I-S2.94.	Consum energètic a les Illes Balears (2018-2019).....	461
Gràfic I-S2.95.	Consum energètic a les Illes Balears (2019) (%).....	462
Gràfic I-S2.96.	Variació interanual consum energètic brut (2009-2019)	462
Gràfic I-S2.97.	Evolució energies renovables (2009-2019) (tep)	463
Gràfic I-S2.98.	Consum final energia elèctrica per illes (2019) (tep)	463
Gràfic I-S2.99.	Consum final energia elèctrica per sectors (2019) (tep)	464
Gràfic I-S2.100.	Expedients autoritzacions d'obres (2020)	466
Gràfic I-S2.101.	Expedients autoritzacions d'obres (2019-2020)	466
Gràfic I-S2.102.	Estat tramitació expedients (2019-2020)	467

Gràfic I-S2.103. Activitats disciplina urbanística a Mallorca (2019-2020).....	467
Gràfic I-S2.104. Evolució expedients interessos generals (2010-2020)	468
Gràfic I-S2.105. Expedients declaracions interès general a Menorca (2019-2020)	469
Gràfic I-S2.106. Disciplina urbanística a Formentera (2018-2020).....	470
Gràfic I-S2.107. Variació mensual residus Mallorca (2019-2020).....	472
Gràfic I-S2.108. Evolució interanual residus Mallorca (tones) (2010-2020)	472
Gràfic I-S2.109. Recollida selectiva a Mallorca (2020)	473
Gràfic I-S2.110. Evolució recollida selectiva a Mallorca (2020)	473
Gràfic I-S2.111. Evolució interanual de la recollida selectiva a Mallorca (2010-2020).....	474
Gràfic I-S2.112. Evolució mensual de RV RCD i llots a Mallorca (2020)	475
Gràfic I-S2.113. Evolució mensual d'ELB amb CFC i sense ELM a Mallorca (2020).....	475
Gràfic I-S2.114. Evolució interanual (2010-2020)	476
Gràfic I-S2.115. Evolució interanual (2010-2020)	476
Gràfic I-S2.116. Kg residu/IPH i kg residu/habitant Mallorca (2019-2020)	477
Gràfic I-S2.117. Variació mensual de la recollida de residus a Menorca (2019-2020).....	478
Gràfic I-S2.118. Recollida selectiva a Menorca (2020).....	479
Gràfic I-S2.119. Evolució mensual recollida selectiva Menorca (2020).....	479
Gràfic I-S2.120. Evolució interanual de la recollida selectiva a Menorca (2010-2020).....	480
Gràfic I-S2.121. Kg rebuig/IPH i kg reciclats/Habitant a Menorca (2019-2020)	480
Gràfic I-S2.122. Residus sòlids urbans abocats a Eivissa (2020) (tones).....	481
Gràfic I-S2.123. Variació recollida residus Eivissa 2019-2020	482
Gràfic I-S2.124. Evolució interanual de recollida de residus a Eivissa (2010-2020)	483
Gràfic I-S2.125. Recollida selectiva a Eivissa (2020).....	483
Gràfic I-S2.126. Evolució mensual de la recollida selectiva a Eivissa (2020).....	484
Gràfic I-S2.127. Evolució interanual de la recollida selectiva a Eivissa (2010-2020).....	484
Gràfic I-S2.128. Kg rebuig/IPH i kg reciclats/habitant a Eivissa (2019-2020)	485
Gràfic I-S2.129. Valors màxim i mínim mensuals IPH a les Illes Balears i Mallorca (2020) .	488
Gràfic I-S2.130. Valors màxim i mínim mensuals IPH a Menorca i Eivissa (2020).....	488
Gràfic I-S2.131. Valors màxim i mínim mensuals a Formentera (2020)	489
Gràfic I-S2.132. Valors màxim i mínim interanual de l'IPH a les Illes Balears i Mallorca (2010-2020)	489
Gràfic I-S2.133. Valors màxim i mínim de l'IPH a Menorca i Eivissa i Formentera (2010-2020)	490
Gràfic I-S2.134. Evolució de l'IPH mensual a les Illes Balears i Mallorca (2010-2020).....	490
Gràfic I-S2.135. Evolució de l'IPH mensual a Menorca i les Pitiüses (2010-2020).....	490
Gràfic I-S2.136. Comparativa creixement de població Illes Balears i Espanya (1900=100)	491

CAPÍTOL II.

ANÀLISI DEL MERCAT DE TREBALL DE LES ILLES BALEARS

Gràfic II-2.1.	Índex de rotació: nombre de contractes temporals dividit per persones contractades amb contracte temporal (2011-2020).....	540
Gràfic II-2.2.	Variació interanual de l'ICLIB desestacionalitzat i de l'IPC a les Illes Balears per trimestres (2014-2020).....	544

CAPÍTOL III.

LA POBLACIÓ DE LES ILLES BALEARS

Gràfic III-1.1.	Evolució del balanç migratori a les Illes Balears per zona de procedència (1995-2020).....	619
Gràfic III-1.2.	Evolució dels moviments migratoris de les Illes Balears per procedència. Illes Balears (2004-2019)	620
Gràfic III-1.3.	Piràmide de població segons el lloc de naixement. Revisió del padró l'1 de gener de 2020	625
Gràfic III-1.4.	Evolució dels naixements a les Illes Balears (2000-2019).....	630
Gràfic III-1.5.	Percentatge de nascuts de mare no casada d'Espanya i de les Illes Balears (1976-2019).....	635
Gràfic III-1.6.	Taxa d'interrupció voluntària de l'embaràs per CA de residència. 2019	640
Gràfic III-1.7.	Evolució dels matrimonis entre cònjuges de diferent sexe segons la forma de celebració. Illes Balears (2000-2019)	643
Gràfic III-1.8.	Evolució de l'edat mitjana al primer matrimoni a Espanya i a les Illes Balears per sexe (1990-2019)	647
Gràfic III-1.9.	Taxes de creixement vegetatiu per 1.000 (1990-2010 decennal / 2011-2019 anual).....	656
Gràfic III-1.10.	Taxes de defunció per covid-19, sospita covid-19 i malalties isquèmiques del cor (tercera causa de mort a l'àmbit nacional) per comunitats autònomes. Gener-maig de 2020, dades avanç (taxes per cada 100.000 habitants)	659
Gràfic III-1.11.	Distribució de la població estrangera a Illes Balears segons àrea de nacionalitat. Revisió del padró a 1 de gener de 2020	663
Gràfic III-1.12.	Distribució de la població resident a Illes Balears nascuda a l'estranger per zona de procedència	664

BENESTAR ECONÒMIC, DISTRIBUCIÓ DE LA RENDA I POBRESA

Gràfic III-2.1.	Evolució de l'índex de Gini a les Illes Balears i a Espanya (2008-2019)....	672
Gràfic III-2.2.	Taxa de risc de pobresa a les Balears i Espanya (2008-2019)	677

SALUT, QUALITAT DE VIDA I SERVEIS

Gràfic III-4.1.	Evolució dels llits instal·lats als hospitals de les Illes Balears per titularitat del centre (2017-2020*).....	728
Gràfic III-4.2.	Evolució del personal total en el sistema sanitari de les Illes Balears (2012-2020*).....	729
Gràfic III-4.3.	Evolució del nombre de metges en el sistema sanitari de les Illes Balears (2012-2020*)	729
Gràfic III-4.4.	Taxa de professionals sanitaris per mil habitants a les Illes Balears (2019*)	730
Gràfic III-4.5.	Modalitat de la cobertura sanitària (exclusiva) de la població de 15 anys i més per sexes i comunitats autònomes (2020)	731
Gràfic III-4.6.	Pressupostos inicials per comunitats autònomes (euros per habitant) (2013-2020*).....	736
Gràfic III-4.7.	Despesa hospitalària per habitant (en euros) a Espanya i a les Balears per titularitat del centre (2012-2019*).....	737
Gràfic III-4.8.	Anys d'esperança de vida en néixer	738
Gràfic III-4.9.	Taxes de mortalitat per causes per 10.000 h.....	739
Gràfic III-4.10.	Percentatges de mortalitat per causes externes	740
Gràfic III-4.11.	Mortalitat per sida (casos)	740
Gràfic III-4.12.	Mortalitat per grip/pneumònia (casos)	743
Gràfic III-4.13a.	Percepció de l'estat de salut. Dones.....	745
Gràfic III-4.13b.	Percepció de l'estat de salut. Homes.....	745
Gràfic III-4.14.	Taxa de mortalitat infantil per 1.000 naixements vius (2013-2019)	746
Gràfic III-4.15.	Interrupcions voluntàries de l'embaràs taxes per 1.000 dones.....	749
Gràfic III-4.16.	Prevalença (%) del consum de drogues en els darrers 30 dies en la població major de 15 anys	749
Gràfic III-4.17.	Prevalença (%) de consum de drogues en persones de 15 a 64 anys als darrers 12 mesos, per sexe	750
Gràfic III-4.18.	Publicacions indexades.....	753
Gràfic III-4.19.	% Q1.....	753
Gràfic III-4.20.	Patents sol·licitades	754
Gràfic III-4.21.	Visites al portal web Bibliosalut.com, 2015-2020	756
Gràfic III-4.22.	Descàrregues del text complet Bibliosalut, 2015-2020	756

Gràfic III-4.23.	De les afirmacions següents, quina expressa millor la seva opinió sobre el funcionament del sistema sanitari (2008-2019).....	757
Gràfic III-4.24.	Percentatge d'enquestats que considera que ha rebut una atenció bona o molt bona en atenció primària (2003-2019)	757
Gràfic III-4.25.	Percentatge d'enquestats que considera que ha rebut una atenció bona o molt bona en la darrera urgència (2004-2019)	758
Gràfic III-4.26.	Percentatge de persones enquestades que considera que ha rebut una atenció bona o molt bona en hospitalització (2003-2019)	758
Gràfic III-4.27.	Percepció de la situació de les llistes d'espera (2000-2019).....	759

SERVEIS SOCIALS

Gràfic III-6.1.	Persones joves amb renda (2016-2020).....	821
Gràfic III-6.2.	Usuaris del servei d'habitatge (2016-2020).....	821

LLENGUA I CULTURA

Gràfic III-10.1.	Estratègia del Govern de les Illes Balears en relació amb els efectes de la COVID-19 en l'àmbit cultural 2020.....	901
Gràfic III-10.2.	Evolució del nombre d'empreses culturals a les Illes Balears 2019-2020.....	919
Gràfic III-10.3.	Empreses per nombre d'assalariats. 2020.....	919
Gràfic III-10.4.	Població per zona de naixement i illa de residència.....	921
Gràfic III-10.5.	Evolució de la població per illes prenent com a punt de partida la població del 2015 (2015-2020).....	921
Gràfic III-10.6.	Inscripcions als cursos de català del SAL (2010-2020).....	925

REQUADRES**QUADRES****Requadre I-1. La contribució dels fons europeus al benestar regional a les Illes Balears: un balanç del període de programació 2014-2020**

Quadre IR-1.1. Fons estructurals assignats a la CAIB per al període de programació (2014-2020)	68
Quadre IR-1.2. Execució financera dels fons estructurals de les Illes Balears fins a 2020	73
Quadre IR-1.3. Principals assoliments obtinguts a través dels programes operatius (2014-2020)	74

Requadre III-1. Ibdona: estudis, dades i projectes

Quadre IIIR-1.1. Servei d'atenció social i acompanyament telefònic 24 hores i acompanyaments presencials (Servei 24 Hores) (2020)	684
Quadre IIIR-1.2. Servei d'acompanyament presencial (2020).....	685
Quadre IIIR-1.3. Servei de WhatsApp (2020)	686
Quadre IIIR-1.4. Taules locals de coordinació per a l'abordatge de les violències masclistes	687

Requadre III-2. Els impactes de la COVID-19 en l'exclusió i la vulnerabilitat social de la població de les Illes Balears

Quadre IIIR-2.1. Nombre de persones titulars de RESOGA, RESOGA extraordinària i RMI a les diferents illes (fin s agost 2020)	697

Requadre III-3. L'impacte de la COVID-19 en la salut de la població i els serveis sanitaris a les Illes Balears

Quadre IIIR-3.1. Casos per illes i sexe (2020)	761
Quadre IIIR-3.2. Total mostres processades fins al 31 de desembre de 2020 (Illes Balears i Espanya).....	767
Quadre IIIR-3.3. Estadets per COVID en hospitals privats (2020)	768
Quadre IIIR-3.4. Estadets per COVID en hospitals privats i concertats (2020).....	769
Quadre IIIR-3.5. Protocols COVID-19 avaluats CEI-IB (2020)	771

Requadre III-4. El panorama social des dels serveis comunitaris bàsics de les Illes Balears

Quadre IIIR-4.1. Fonts de finançament SSCB.....	845
Quadre IIIR-4.2. Expedients SSCB a les Illes Balears.....	849
Quadre IIIR-4.3. Expedients per punts d'atenció (PA)	850
Quadre IIIR-4.4. Persones usuàries a les Illes Balears	851
Quadre IIIR-4.5. Ràtio persones usuàries a les Illes Balears.....	851

GRÀFICS

Requadre I-1. La contribució dels fons europeus al benestar regional a les Illes Balears: un balanç del període de programació 2014-2020

Gràfic IR-1.1.	Programació estratègica dels fons estructurals a les Illes Balears, en milions d'euros (2014-2020)	69
Gràfic IR-1.2.	Estimació de l'increment del PIB per càpita per comunitats autònomes a Espanya a causa de la inversió FEDER (2020)	71
Gràfic IR-1.3.	Diferencial de la taxa de creixement del PIB de les Illes Balears. Inversió FEDER (2018-2030)	72
Gràfic IR-1.4.	Diferencial de la taxa de creixement del PIB balear sobre la línia de base (2018-2030)	73

Requadre III-2. Els impactes de la COVID-19 en l'exclusió i la vulnerabilitat social de la població de les Illes Balears

Gràfic IIIR-2.1.	Taxa d'atur a les Balears, entre homes i dones, a 2019, 2020 i 2021*	692
Gràfic IIIR-2.2.	Llars sense ingressos a Espanya (2019-2021)	696

Requadre III-3. L'impacte de la COVID-19 en la salut de la població i els serveis sanitaris a les Illes Balears

Gràfic IIIR-3.1.	Casos de covid per illes	761
Gràfic IIIR-3.2.	Casos de covid confirmats diaris	762
Gràfic IIIR-3.3.	Casos de covid per edat i sexe	762
Gràfic IIIR-3.4.	Casos de covid per grup d'edat	763
Gràfic IIIR-3.5.	Casos de covid per grup d'edat	763
Gràfic IIIR-3.6.	Casos de covid en usuaris de residències	764
Gràfic IIIR-3.7.	Professionals amb covid per àmbit	764
Gràfic IIIR-3.8.	Taxes de mortalitat per 1.000 hab. per grup d'edat i sexe	764
Gràfic IIIR-3.9.	Ingressos hospitalaris públics i privats (març-desembre de 2020)	765
Gràfic IIIR-3.10.	Casos positius diagnosticats a atenció primària	766
Gràfic IIIR-3.11.	Total mostres processades fins al 31 de desembre de 2020 (Illes Balears i Espanya)	768
Gràfic IIIR-3.12.	Nombre de projectes concedits	770

